De Huisvriend. Nieuwe serie. Jaargang 1

bron
De Huisvriend. Nieuwe serie. Jaargang 1. H.A.M. Roelants, Schiedam 1899

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_hui002189901_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

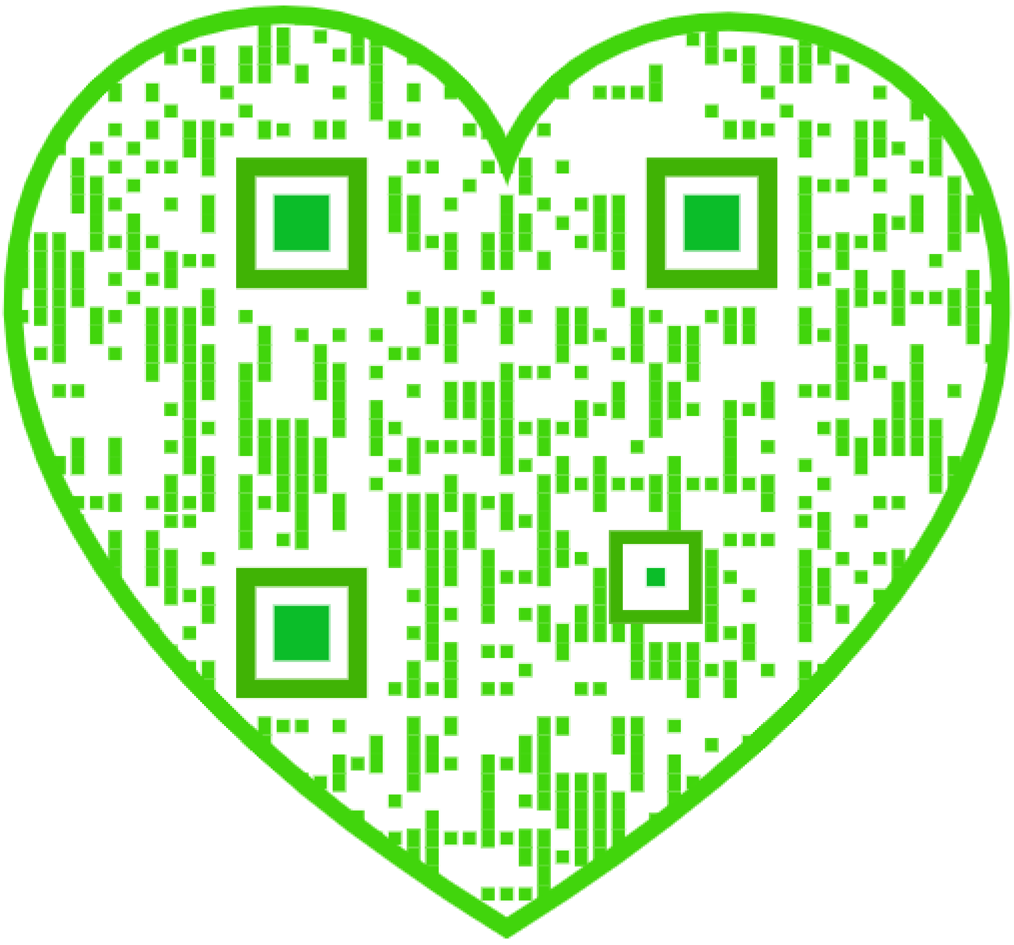

INHOUD.

De met een * geteekende stukken zijn geïllustreerd.

ROMANS, NOVELLEN.

	Bladz.
Monsieur de l'Espinay. Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, door Dr. Jan ten Brink	1, 9, 17, 25, 33, 41, 49 57, 65, 73, 81, 91, 98, 110, 113, 121, 133, 137, 145, 153, 161, 169, 177
*De Ordonnans, door Georges de Lys	27
De onderschepte brief, eene geschiedenis uit den recherchedienst	38
Des Zwervers kus	46
*Kerstmisverrassingen	60
Twee kussen, Oudejaarsavondvertelling	70
De ring eens Tooneelspelers	79
Louw de Lieger, door F. Haverschmidt	85
De vrouw van den Anarchist	102
Het billet doux	118
Het nieuwe orgel, door F.J. Dun	125
*Weerwraak	129, 141
Tommy, door Ellen Forest	135
Tristan en Isolde, door Melati van Java	150, 158, 166
*Een Geldersch Wintermeer, door C.S. de Clercq	181
De geschiedenis van den Leeuwentemmer	182
Om en Om 1840, door F.J. Dun	185, 193, 201, 209, 217
Twee Broeders, door F. Haverschmidt	190, 197, 207
Desillussie, door Louise D.B.	214
Een hooge gast in Den Haag, novellistisch-historische schets van 1780, door A.J. Servaas van Rooyen	225, 233, 241, 249
Deelbaar en toch één, door Thérèse van Arendsberg	230, 238
Uitgedelgde schuld, door F. Haverschmidt	246, 254

Laatste Droom, door Melati van Java	257, 265, 273, 281, 289
Het geheim van Sobriente's Put	262, 270
Manlijke Logica, door Ellen Forest	269
De ‘Inséparables’, oorspronkelijke novelle door Nebb	297, 305, 313, 321, 329, 337, 345, 353, 361, 369
Genezen, oorspronkelijke novelle van Ellen Forest	302, 310
*Een begrafenis op zee, door J.H. Barker	311
*De Vorstinnen van Oranje, door Thérèse Hoven	316, 324, 332, 340, 349, 359
Oude Brieven, door Ellen Forest	357
*Om het Armhuis, door Maarten Maartens	371, 379
Door duisternis tot licht, door Eimar	373, 382, 391
Uit den Studententijd, door F. Haverschmidt	377, 385
Een droevig geval, door P. van Groningen	393, 401
Ora pro nobis, schets door Ellen Forest	398
*Wee Willie Winkie, door Rudyard Kipling	403
Eens, door Ellen Forest	407

BIOGRAPHIËN.

	Bladz.
*Mr. A. van Delden	14
*Paderewski	76
*Gerard Keller	89
*Paus Leo XIII	95
*Mevrouw Bouwmeester	97
*Prof. Robert Jacobus Fruin	105
*Adolf Menzel	115
*Gladstone en zijn liefhebberijen	123
*Leo Tolstoï	188
*Een koninklijk oogheelkundige, hertog Karel Theodoor van Beieren	243
Velasquez	254
*Rosa Bonheur	264

*Paul Kruger	296
*Een honderdjarige (J. v.d. Water, Schiedam)	326
*Anton van Rooij	360
*President Steyn	400

PLAATS- EN REISBESCHRIJVINGEN.

	Bladz.
*Keizer Wilhelm II in Palestina	4, 12
*Deventer	20, 31
*Uit Zuid-Afrika	51
*Zierikzee	100, 107
*Ternate, door een officier van het Ned.-Ind. leger	147, 155
*De Ned. Herv. Kerk te Overschie, door P. van Groningen	163, 172, 192
*De vergaderplaats der Vredesconferentie	221
*Het instructiebataljon te Kampen, door A.J. Morks, 1ste luitenant bij het I.B.	228, 235
*Het eiland Terschelling, door P.J. Wichers	275, 284
*Heimbach aan de Roer, door Melati van Java	292, 300
*Het Bois de Boulogne bij Parijs	356, 364
*Een zomervisite aan Nova Zembla	395

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE ARTIKELEN OVER KUNST, VAN GESCHIED-, NATUURKUNDIGEN EN ANDEREN AARD.

	Bladz.
*Waaruit bestaat een mensch?	36, 44
Toen en Nu, geschiedkundige fragmenten door A.J. Servaas van Rooyen	55, 78, 179, 366, 398
*Wonderspiegels	83
Het fotografeeren van gevangenen	128
*Een zichzelf voortstuwende boot	139
De opgravingen op het Forum Romanum	141

*Enkele consumtieartikelen	197
*De Belgische kunst in den tegenwoordigen tijd	203, 211
De Flora van den Bijbel	245
*De Mont Blanc en zijn observatorium	251
Over schijndood, door Dr. W.A. Nagel	278, 287, 294
*Observatorium te Greenwich	304
*Eene Archief-quaestie, door Chartophylax	347
Methode Fröbel	384
*Luxe-treinen	387

VERSCHEIDENHEDEN.

	Bladz.
Allerlei	7, 15, 48, 56, 87, 120, 184
Diepte der zee	15
De Keizerin van China	19
Ongelukkige vorsten	22
Maarten Maartens' kasteel	35
Merkwaardige vuurtorens	40
Een gewoonte in Korea	59
Vrouwelijke bandieten	72
Van lezen en schrijven	72
Vrouwen in Amerika	96
Het getal woorden	109
De Koningin-Regentes van Spanje	109
Zelfmoord onder kinderen	112
Kapitalistische bedelaars	136
De Duitsche Kroonprins	160
De scheiding	168
Loon in Australië	168
Een opmerkelijke historische bijzonderheid	213
Geen steenkolen meer	216
Schets	216, 311
*Rational Dress	224

Diamanten	252
Heldendaden van doctoren	253
Zonderlinge gevangenisschap	268
*Uit de verzameling van Koningin Victoria	268
Moderne Robinson Crusoë's	272
Zijn laatste verzoek	280
Bijgeloof	310

BIJSCHRIFTEN.

	Bladz.
Verbranding van een gesneuveld opperhoofd in het IJzeren Tijdperk	23
Door wolven achtervolgd	67
De nieuwe Opera-Comique te Parijs	87
De Transvaalsche Volksraad	151
Napoleon op zijn krijgsros 'Marengo'	196
Uit onzen Tijd	216, 224, 232, 240, 248, 256, 272, 280, 288
Een zitting der Vredesconferentie	262
Lieve Vriendjes	320
Morgengroet	352
Russische emigranten op weg naar Siberië	376
Hospitaal te Johannesburg	392
De familie Dreyfus	408
Transvaalsche kiekjes	408

Kunstplaten.

	Bladz.
De Sarabande, naar F Roybet	1
Moeders dood, naar Lavia Muntz	8
Bloemkens in het bosch, naar P. Wagner	16
Verbranding van een gesneuveld opperhoofd in het IJzeren Tijdperk, naar Fernand Corman	24
Acrobaten, naar een photo van den heer Krieger	25
Een handkus, naar Paul Meyerheim	28-29
Onafscheidelijk, naar C. Kock	34
Winterstudie, photo van majoor Böhmer	40
Jachtliefhebbers naar C. Reichert	41
Verboden vruchten, naar Hugo Kauffmann	48
Goeden nacht, naar E. Hom	49
Kerstmisvoorbereidingen, naar H. Sauber	57
Landschap bij maanlicht, naar L. Menthe	64
De eerste sneeuw	65
Door wolven achtervolgd, naar A. von Kowalski - Wierucz	68-69
Tusschen de bedrijven, naar C. Reichert	73
Rijksmuseum te Amsterdam	81
Het gezang, naar R. Collin	88
Een koude begroeting, naar Lucien Davis	112
In angstige spanning, naar Hans von Bartels	121
Een zwart klaverblad	137
Paardenkop, naar E. Hannon	145
De Transvaalsche Volksraad	152
Yorkshire terrier	153
Missionarisschool in China	161
O.Z. Achterburgwal te Amsterdam	177
Wijlen Kroonprins Rudolf van Oostenrijk	185

Napoleon op zijn krijgsros ‘Marengo’	193
Voorjaarsbloesem, naar Hugo Zieger	200
Hollandsche visschersmeisjes in de kerk	201
De hoogste den in het Schwarzwald	209
De Koning van Zweden gelauwerd	216
Schoonmaak	217
Het Spinozahuisje te Rijnsburg	224
Zomerlandschap in Holland	225
Max Régis	232
Heerengracht te Amsterdam	233
Het Nassau-Huis te Neurenberg	240
Chineesche inboorlingen	241
Het Huis ‘de Laatste Patronen’	248
De Amstelschutsluis te Amsterdam	249
Hertogin Jutta van Mecklenburg - Strelitz en Kroonprins Danilo van Montenegro	256
Russische boerenfamilie	257
Een zitting der Vredesconferentie (met sleutel)	260-261
Baron de Staal, voorzitter der Vredesconferentie, het ‘Huis ten Bosch’ verlatend	261
Edelman, Bedelman, Dokter, Pastoor	265
De ‘Sfax’, het schip, waarmede Dreyfus is overgebracht	272
Ruigharig dwerghondje (Affenpinscher)	273
Waldeck-Rousseau	280
Het Koninklijk Paleis te Amsterdam	281
Bourgeois en d'Estournelles, door de kleine zijdeur het ‘Huis ten Bosch’ binnenkomend	288
Barones von Suttner en tafelgenooten	288
Midzomer	289
Een scheepsongeluk in het Suez-kanaal	297
De siesta	305
Met moeder mee, naar C. van Bergen	308-309
Centraalstation te Amsterdam	313

Lieve vriendjes, naar Géza Peske	320
Zomer-idylle, naar H. Heydenhaus	328
Kinderkopje, naar A. Perrot	329
Paardenhoofddeksels in New-York tegen de hitte	337
Voor de Almhut, naar Ernst Meissner	344
Studie, naar Aman Jean	345
Morgengroet, naar W. Schütze	352
Een Boerenhuisgezin te Johannesburg	353
De wroeging, naar Aimé Octobre	361
Bellenblazen, naar E. Lancerotto	368
Binnenhuisje, naar Boquet	369
Russische emigranten	376
Het nieuwe Hongaarsche Parlementshuis te Buda-Pesth	377
Vrouwenportret, naar Gervex	385
Hospitaal te Johannesburg	392
De beide dochtertjes van den Czaar	393
Voor het zaaien van de winterrogge	401
De familie Dreyfus	407
Langsnek	408
Staatssecretaris W.F. Reitz	408

[De Huisvriend 1899]

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.

I. Een vluchteling wordt goed onthaald.

Augustus 1645. De hooge gevels der deftige heerenhuizen op den Vijverberg worden geblaakt door den felsten zonnebrand. 't Is juist het midden van den noen, de

DE SARABANDE. Naar F. Roybet.

klokke twaalf. Aan de Vijverzijde, onder de hooge, oude linden, nemen vele wandelaars den hoed van 't hoofd in de gastvrije, koele schaduw. De groote zomerhitte drukt op allen en alles. Men vermijdt met ijverige zorg aan den huizenkant in den vollen zonneschijn zijn weg te kiezen. Onder hen, die zich langzaam in de beschermende koelte der linden voortbewegen, vertoont zich een jong mensch, telkensstil staande en in het rond glurende. Dan eens kijkt hij naar de gebouwen van het Hof aan de overzijde van den vijver, dan weder naar de hooge gevels van den Vijverberg. Hij overziet alles met de blikken van een vreemdeling, en staat soms eene pooze stil.

Naar het uiterlijk te oordeelen scheen hij een edelman, een officier van hoogen rang. Men was destijds in Den Haag niet snel verbaasd over de weelde van een

kostuum. Het ‘kostelijk mal’ werd, ondanks de satire van een der geestigste Hagenaars, dagelijks kostelijker en dagelijks maller. Het krioelde in Den Haag van prachtig gekleede edelen, Duitsche, Fransche, Engelsche edelen. De meesten zochten en vonden eene plaats als officier bij het Staatsche leger. Adellijke jongelieden stroomden naar de Republiek der geüniëerde Gewesten. Wat onder Maurits begonnen was, werd onder Frederik Hendrik voortgezet. Ieder wilde dienen in de schitterende krijgsschool der beroemde Prinsen van Oranje. Men was meer dan eene halve eeuw getuige van ongehoorde, wereldvermaarde wapenfeiten. In het leger der Staten gediend te hebben scheen een brevet van bekwaamheid voor ieder jong officier, die het fortuin van den krijg wilde beproeven.

De vreemdeling, die in de zwoele Augustushitte nu stil staat om zich te oriënteeren, werd door enkele voorbijgangers met zekere bevreemding waargenomen. In Den Haag keek men destijds niet snel op, als een weidsch gekleed edelman een overvloed van purperen struisveeren deed wapperen van een breedgeranden hoed. Er was ditmaal meer dan weelde in het spel. De zeer langzaam voortstappende jonkman maakte indruk door heel zijn uiterlijk. Van voorhoofd en slapen daalden in wilde golving een vloed van krullende, zwarte lokken, die achter de ooren om hals en schouders zwierden. Donkerbruine oogen blikten onder de zware, maar fijn geteekende, zwarte wenkbrauwen, met de grootste onversaagdheid en levenslust in 't rond. De witte hoed, de witte pluimen, vormden een schilderachtig contrast als lijst om dien donkeren vloed van glanzige krullen, de hooge opwaarts gestreken mustatsen en fijne kinvlok. De tint van wangen en voorhoofd was rooskleurig blank als van eene achttienjarige brunette. Zij, die dezen jonkman met zijne innemende en nobele trekken voor het eerst zagen, konden niet nalaten hem met zekere verbazing aan te staren. Er zweefde iets,

moeilijk uit te drukken, ongemeens over dat gelaat, over de geheele verschijning. Een geleerde, zijn naam afrondende met het classieke *us*, zou aan den Apollo van Belvedere, een geestelijke aan een Christuskop van Carlo Dolci gedacht hebben.

De jonge edelman was daarbij met uitgezochte weelde gekleed. Zijn breede, vierkante lijfrok was van zilvergrijze zijde, aan de beide mouwen waren breede omslagen van wit satijn, geboord met breed zilverpassement. Over den rok hing een degendraagband van azuurblauw satijn, rijk met paarlen bezet, waarin een fijne galadegen met een knop van rood cornalijn. Zijne wijde broek en hozen van zwart satijn, zijne met rozen van rood lint versierde schoenen, de op de schouders en aan de knieën bevestigde lange lussen van zilverlint - alles sprak van goeden smaak en hooggestelde eischen. De vermaardste pronkers in Den Haag mochten er een lesje aan nemen, want dit kostuum had te Parijs en te Versailles algemeene goedkeuring gevonden. De wandelaars, die hem onder de linden van den Vijverberg tegemoet kwamen, zagen hem verbaasd na, zoodra hij met dralende schreden hen voorbijging. Aan het eind van de lindelaan, bij den Korten Vijverberg aangekomen, bleef hij staan. Hij keek uitvorschend naar het tegenover hem liggend hoekhuis van het tegenwoordige Tournooiveld en Langen Vijverberg, en stapte, na kort beraad, door den fellen zonneschijn naar de overzijde. De hoofdingang van dit zeer deftige heerenhuis bevond zich aan de zijde van het Tournooiveld. Snel bracht hij den koperen klopper van de massieve eikenhouten deur in beweging.

Bijna oogenblikkelijk werd deze door een in het voorportaal wachtenden lakei geopend. De vreemdeling bracht een brief met afhangend zegel te voorschijn, en vroeg:

'*Le Vicomte de Machault, c'est ici, n'est-ce pas?*'

'*Oui, monseigneur!*'

De brief werd afgegeven. De bezoeker, toegelaten in een zijvertrek, bleef wachten. Hij had zijn witten hoed met witte struisveeren afgezet. Met een zucht van verlichting wierp hij zich in een leunstoel bij het smalle kruisraam, dat door kleine donkerblauwe en gele ruitjes een zacht getemperd licht in 't rond verspreidde. De koelte in het wachtkamertje was hem hoogst welkom na de drukkende Augustushitte daar buiten. Hij ontdeed zich haastig van de met zilverdraad bestikte lange handschoenen, en bracht uit zijn borstzak een neusdoek van wit batist te voorschijn om zijn voorhoofd af te koelen. Daar men hem tamelijk lang deed wachten, bekwam hij geheel van zijne wandeling dien morgen door de straten en pleinen van het prinselijk 's-Gravenhage.

Omdat eene deur werd geopend, rees hij snel uit zijne liggende houding, en boog eerbiedig voor een binnentredend deftig man, geheel in zwarte zijde gekleed. Deze, met den geopenden brief in de hand, boog niet minder voorkomend en vroeg:

'*Monsieur le Comte de l'Espinay?*'

De bezoeker boog opnieuw, en nu volgde een zeer levendig gesprek in het Fransch, zooals het in 1645 in de hofkringen te Versailles of te Parijs werd gesproken, niet met den lyrischen pathos der discoursen van de vorsten en vorstinnen in de romans van de Gomberville en Costes de la Calprenède, noch met den ronflanten zwier der ontboezemingen van Mlle de Scudery's Romeinen of Turken, maar in den beschaafden toon van Scarron's proza, of naar den eenvoudigen trant van Molière's blijspelen in ondicht.

De heer in het zwart was de in Den Haag bekende en beminde opperhofmeester van Prins Frederik Hendrik, François de la Place *Vicomte* de Machault, kolonel van

een regiment *arquebusiers* in dienst der Staten. Uit den brief, dien hij nog steeds in de hand had, was hem gebleken, dat een Normandisch edelman, Jacques, Graaf de l'Espinay, *Seigneur* van Vaux, Le Géraux en Mézières een beroep zou doen op zijne welwillendheid. De brief was geschreven door den Hertog de Damville, een edelman van groeten invloed aan het hof van Louis XIII, een intiem vriend van den Graaf de l'Espinay. De Hertog beval zijn vriend met groote zorg in de gunst van des Stadhouders opperhofmeester, en liet het l'Espinay over zijne voornemens aan den *Vicomte* de Machault te openbaren.

De beide edellieden zetten zich tegenover elkaar bij het smalle kruisraam. De Graaf de l'Espinay begon te spreken met de oprechtste vrijmoedigheid. In zijn toon en woordenkeus openbaarde hij rijpe ervaring van het Fransche hofleven, zijn voortdurend streven om elken wanklank te vermijden, die zijn hoorder zou kunnen hinderen. Het geluid zijner stem, de opslag zijner oogen, maakten een allergunstigsten indruk. Te midden van deze mededeelingen werd eerbiedig aan de deur geklopt. Er verscheen een lakei, die zeer bescheiden fluisterde:

'*Madame la Vicomtesse est servie!*'

De opperhofmeester van den Stadhouder knikte, en richtte zich tot l'Espinay met de woorden:

'*Venez dîner avec nous, mon cher Comte! Je vous présenterai à la Vicomtesse, une Hollandaise, née Comtesse de Brederode!*'

De Graaf de l'Espinay was verrast en getroffen; hij volgde zijn gastheer door het voorportaal op eene monumentale trap, die naar de bovenverdieping en de eetzaal leidde. De eetzaal, een zeer ruim vertrek met het uitzicht op het Tournooiveld, scheen eenigszins somber door de wandbekleeding van donker eikenhout, en eene lange reeks portretten in olieverf - het voorgeslacht der Brederodes en der Machaults. Er bevonden zich drie personen, drie vrouwen, in het vertrek, wachtend bij een smal venster met kleine gekleurde looden ruitjes, waardoor de felle zonneglans daarbuiten merkelijk getemperd werd. Toen de heer des huizes met zijn gast binnentrad, wendde hij zich tot eene statige dame, in lichtbruin damast galakleed met ongestolpten, hoog opstaanden kraag van zware Mechelsche kant.

De Vicomtesse de Machault heette Anna Margaretha van Brederode, zuster van den in Den Haag zeer populairen en zeer hooggeplaatsten Veldmaarschalk Johan Wolfert van Brederode, welke in 1637 door zijn huwelijk met Louise Christine van Solms, zwager geworden was van Prins Frederik Hendrik.

Anna van Brederode hield zich uiterst statig en hooghartig tegenover onbekenden. Ze beantwoordde de zwierige buiging van den Graaf de l'Espinay zeer koel, schoon eenigszins bijkomend, toen zij vernam, dat de Fransche edelman door den Hertog de Damville was aanbevolen. L'Espinay boog vervolgens voor twee dames in het zwart, verre bloedverwanten der gastvrouw, onvermogende en ongetrouwde gezelschapsjuffers, eene Freule van Schagen, en eene Freule van der Werve.

Een hofmeester en twee lakeien wachtten bij een hoog staand tresoor, overdekt met zilveren schalen, borden, bekers, kannen en fluiten. Een der lakeien schoot toe, om l'Espinay behulpzaam te zijn in het afleggen van zijn blauw satijnen *baudrier* en degen. Daarna bood de Graaf steeds buigend zijne rechterhand aan Anna van Brederode, waarop deze hem vergunde haar linkerpink aan te roeren, en op zeer plechtstatige wijze naar den disch te geleiden. De *Vicomte* de Machault volgde met de beide freules.

Zoodra men zat, begon de gastheer met opgewektheid te spreken over Parijs, Versailles, het hof van Louis XIII, den Kardinaal de Richelieu, *Monsieur de France*,

Gaston d'Orléans en al de meest bekende edelen, die hij vroeger ontmoet had. Verwonderlijk gemakkelijk, voorbeeldig hoffelijk, beantwoordde l'Espinay alle vragen, steeds zorgend, dat een korreltje Fransch vernuft over de eentonige hofberichten werd uitgestrooid. Anna van Brederode voelde zich langzaam gewonnen door den innemenden vreemdeling, die doorslaande bewijzen gaf, dat hij een welkome gast was geweest in de aanzienlijke gezelschappen van het Fransche hof. De beide freules in het zwart zwegen, steeds bedacht de wenschen der gastvrouw uit te vorschen, en zeer bijzonder voor-

zichtig in het uitspreken van eene persoonlijke meening.

De Graaf de l'Espinay had evenwel nog geene gelegenheid gevonden van zijne eigene belangen te reppen. In den brief van den Hertog de Damville had deze verzekerd, dat l'Espinay de beste advocaat voor zijne eigene zaken zou zijn, en het aan hem overgelaten de oorzaken van zijne komst in de Republiek bekend te maken aan den *Vicomte* de Machault. De maaltijd getuigde van smaakvolle Fransche weelde en Hollandschen overvloed. Het ontbrak niet aan hooge kelken met vurigen Franschen wijn, terwijl aan het nagerecht de geurige Hollandsche vruchten den beleefden lof van een zoo verwend man als l'Espinay uitlokten.

Met een wenk aan de freules van Schagen en van der Werve rees Anna van Brederode uit haar zetel. De beide heeren volgden oogenblikkelijk haar voorbeeld. En wederom leidde de gast zijne gastvrouw met ceremoniëele buigingen naar de deur der eetzaal, gevolgd door den gastheer en de beide freules. De *Vicomte* de Machault was zeer tevreden over den indruk, dien l'Espinay op zijne overigens niet licht te winnen echtgenoote had gemaakt. Beide heeren zouden nu over de persoonlijke aangelegenheden van l'Espinay spreken - en keerden naar hunne plaatsen terug. De hofmeester bracht eene hooge steenen kruik met zilver beslag en zilveren deksel vol geurigen Bourgogne, en liet de heeren alleen.

En oogenblikkelijk begon de Graaf de l'Espinay een lang verhaal, dat door de vlugheid van den geestigen spreker maar betrekkelijk kort scheen te duren.

Hij sprak van zijne jeugd in het kasteel van Mézières in Normandië doorgebracht - van den dood zijner ouders - van zijne opvoeding bij zijn neef, den Hertog van Lévis-Ventadour in Touraine. Hij verhaalde van zijne groote vriendschap voor den zoon van den Hertog, François de Lévis, Graaf de Brion, later Hertog de Damville. Hun beider lust was jagen en paardrijden. L'Espinay werd de stoutste en vermaardste ruiter van heel Touraine vóór zijn twintigste jaar. De Hertog van Lévis-Ventadour wist zijn zoon en l'Espinay als pages te plaatsen aan het hof van Gaston d'Orléans, den tweeden zoon van Henri IV.

Met veel voorzichtigheid, maar kwalijk bedwongen antipathie vermeldde l'Espinay den naam van dezen vorstenzoon. Gaston d'Orléans gold langen tijd voor opvolger van zijn broeder Louis XIII, daar de Dauphin, die later zou schitteren als Louis XIV, eerst in September 1638 geboren werd. Gaston toonde zich aartsvijand van den Kardinaal de Richelieu, die het opperbewind in handen had onder Louis XIII, en bewoog door zijne inblazingen verschillende jonge dappere edelen tegen den Kardinaal in opstand te komen. Allen vielen als slachtoffers van hunne edelmoedige ridderlijkheid, en door het laaghartig verraad van Gaston d'Orléans, die telkens, zoodra hij zag, dat zijne aanslagen mislukten, zijne vrienden in den steek liet, en zich verootmoedigde voor den almachtigen Richelieu.

L'Espinay en zijn vriend Brion stegen spoedig in de gunst van dezen koninklijken schelm, zoodat de eerste, nauwelijks twintig jaar oud, bevorderd werd tot *premier gentilhomme de la Vénerie.* Terwijl hij dit vertelde, kon hij niet gewagen van zijne groote bekwaamheden in alles, wat de behandeling, de africhting, de dressuur van paarden betrof. In de leiding van eene paardenstoeterij had hij aan het hof van *Monsieur de France* niemand als zijn meerdere te erkennen. Hij zweeg over zijne persoonlijke eigenaardigheden, zijne ongemeene bekwaamheid in alle lichaamsoefeningen, zoodat hij met den degen in de hand voor niemand behoefde te wijken. Hij zweeg van zijne onversaagde openhartigheid, zijn kloek durven in

onverwacht gevaar, zijne uittartende houding bij den minsten schijn van aanmatiging of geringschatting. Hij zweeg van zijne schitterende, maar gevaarlijke overwinningen in de kringen der hofdames, in al de kringen, waar vrouwen heerschten. Jacques de l'Espinay had het voor hem dikwijls uiterst betreurenswaardig voorrecht, dat zijn ongemeen innemend voorkomen, zijne geestige gesprekken en schitterend ridderlijke manieren, hem meer bijval bij vrouwen van allerlei stand verschaften, dan hij zelf wenschte. Maar zijn alles aandurvende moed deed hem nimmer terugdeinzen, als een paar mooie oogen hem met sympathie aanstaarden. Hij stortte zich in eene groote menigte van avonturen, en stuitte op ijverzucht, die met den degen in de vuist hem rekenschap vroeg. Maar altijd bleef l'Espinay meester van het slagveld, en verbaasde heel Parijs door zijne talrijke overwinningen over vrouwen en mannen beiden.

Terwijl l'Espinay dit alles verzweeg voor den *Vicomte* de Machault, behoefde hij tevens niet te getuigen van de vele onheilen door zijne loszinnigheid gesticht - twist gezaaid in de huisgezinnen, jonge adellijke meisjes achter de muren van strenge kloosters verborgen, wanhopende echtgenooten of broeders, die met een doorboorden arm of schouder hun ongeluk en hun vermetelen vijand vloekten. Daarenboven l'Espinay was even ijdel als onverschrokken - hij aanvaardde elke hulde, van welke zijde die hem ook werd geboden. De bevalligste *bourgeoises* uit Tours zouden vele boekjes over hem hebben kunnen opendoen, en bij zijne omzwervingen door bosschen en velden, als hij van zijn jachtgezelschap was afgedwaald, had hij soms heel wat te vertellen aan een blozend boerinnetje of eene dom lachende ganzenhoedster.

De geschiedenis, die door l'Espinay uitvoerig verteld werd, handelde evenwel over eene dergelijke stof. In zijne waardigheid als *premier gentilhomme de la Vénerie* had hij Monseigneur Gaston d'Orléans in 1637 naar Tours vergezeld. Eenige jonkvrouwen uit de voorname *bourgeoisie* boden *Monsieur de France* bij zijn intocht kostelijke ruikers aan. Een van deze dames maakte grooten indruk op den vorstenzoon door hare zeldzame schoonheid. Gaston d'Orléans vroeg om inlichtingen; en ontving die van haar oom en voogd, zekeren heer Morin de Beauregard. Het bleek, dat de mooie jonge dame den naam droeg van Louise Roger de la Marbillière, en dat zij behoorde tot wat men de hooge magistratuur van Tours noemde. Haar vader had de waardigheid van *lieutenant-criminel* aan het gerechtshof in de hoofdstad van Touraine bekleed. Beide hare ouders waren gestorven, en hadden haar een groot fortuin nagelaten. Men wist van haar te zeggen, dat zij zeer vroom leefde met twee oude nichten in haar eigen hotel, en dat zij hare godsdienstplichten zeer getrouw waarnam.

Het was voor zulk een aanzienlijk man als Gaston d'Orléans niet moeilijk kennis te maken met *Mademoiselle* de la Marbillière. Deze ontving den jongen vorst zeer koel, en bleef tegenover hem op een afstand, maar *Monsieur* hield aan gedurende een jaar. Hij was door een geheim huwelijk aan de prinses Marguerite de Lorraine verbonden, en kon zijne aangebeden Louise niet verheffen tot zijne echtgenoot. Telkens dreigde hij zich van kant te maken uit wanhoop. Hij bestormde Louise met de hartstochtelijkste verzekeringen, en boezemde haar vrees in, dat hij in vertwijfeling de hand aan zijn leven zou slaan. Daarenboven *Mademoiselle* de la Marbillière had in 't geheim reeds haar hart geschonken aan des konings broeder, die wellicht eenmaal zelf koning van Frankrijk zou worden. Eerlang werd zij des prinsen ‘meesteresse’, en haar huis als eene vorstelijke hofhouding ingericht. Aan het hoofd dier hofhouding stond de Graaf de Brion, als chef van het staldepartement werd de Graaf de l'Espinay aangewezen.

Toen l'Espinay tot zoover met zijne vertelling gekomen was, zweeg hij, verpoosde zich door een glas Bourgogne te drinken, en bleef zwijgen met iets zonderling aarzelends in zijne houding. De *Vicomte* de Machault glimlachte, en zei:

'*Mais continuez donc, mon cher Comte! Vous n'avez pas encore fini, je pense!*'

'*Hélas! non!*' - zuchtte l'Espinay. Maar plotseling ging hij

voort: '*Je suis résolu de poursuivre et de parachever ma confession!*'

Hij verhaalde van den belachelijken hoogmoed van *Mademoiselle* de la Marbillière, sedert zij openlijk als minnares van Gaston d'Orléans was bekend geworden. Ze gedroeg zich als eene koningin, en maakte vele vijanden. Gedurende een jaar steeg haar invloed op Gaston d'Orléans voortdurend, nog gesteund door de geboorte van een zoon, die men ten harent aanduidde als 'le petit Duc d'Orléans'. Hierover toonde zijne koninklijke Hoogheid zich zeer ontevreden. Voor het eerst ontstond verschil van meening. *Mademoiselle* de la Marbillière weende heete tranen. Gaston d'Orléans bleef gedurende vier en twintig uren onzichtbaar. Toen deed *Mademoiselle* haar stalmeester, den Graaf de l'Espinay, roepen.

En wederom zweeg de verhaler.

De gastheer wachtte steeds glimlachend, en bleef zijn gast uitvorschend aanzien.

Maar deze herstelde zich, en ging voort:

'*Pardon, mon cher Vicomte! Il m'arriva une chose contraire à toute raison et vraisemblance et que je ne crois avoir onques été vue depuis que le monde est monde...*'

Mlle de la Marbillière stelde haar stalmeester voor, om haar te ontvoeren, en zich zoo op Prins Gaston te wreken. L'Espinay bracht haar het gevaarlijke en onverstandige van dit plan onder de oogen. Hij bewoog haar te blijven, en zich met den prins te verzoenen, maar een oogenblik later lag hij aan hare voeten, en bekende haar zijn vurigen hartstocht. En ook ditmaal triomfeerde l'Espinay. Louise Roger de la Marbillière zonk in zijne armen. De eenige verontschuldiging voor l'Espinay was, dat hij Louise aanbad, en dat Louise hem vergoodde. Geruimen tijd werd dit niet opgemerkt, maar de onvoorzichtige vrijmoedigheid, waarmee Louise aan haar stalmeester hare goede genegenheid deed blijken, baarde opzien onder het hofgezin. Er werd eerst gefluisterd, daarna luider gesproken. Eindelijk werden aan Gaston d'Orleans anonieme brieven gezonden, waarin men hem opwekte, om nauwkeurig op zijne minnares en haar stalmeester toe te zien.

De zaak werd steeds ruchtbaarder, zoodat Koning Louis XIII zijn broêr plaagde met de voorbeeldige trouw zijner minnares. Woedend verscheen Gaston te Tours, zoodat l'Espinay nauwelijks den tijd had zijn leven te redden door de vlucht. *Mademoiselle* de la Marbillière werd door den verbolgen prins met verwijtingen en vervloekingen overstelpt. Zij wierp zich aan zijne voeten, ze smeekte, badende in tranen om vergiffenis, en toonde een gadeloos berouw. Daar Gaston d'Orléans nog te vurig aan haar gehecht was, om aan hare tranen weerstand te kunnen bieden, schonk hij algeheel pardon, indien ze wilde zweren in geen geval l'Espinay ooit weder te ontmoeten, noch briefwisseling met hem te onderhouden.

Maar l'Espinay, die zich te Etampes verborg, schreef haar een brief vol wanhopige klachten, waarin hij smeekte om een lok van haar donkerbruin hair als vertroosting in zijne ellende. Deze brief ontving *Mademoiselle* de la Marbillière uit handen van haar opperhofmeester, den Graaf de Brion, die zijn vriend l'Espinay te Etampes moed had ingesproken. Louise weigerde den brief te ontvangen, en gaf hem terug aan haar opperhofmeester. Ze deelde alles mede aan Gaston d'Orléans, en eischte, dat men l'Espinay zou beletten haar te schrijven. Gaston raadpleegde terstond met Louis XIII te Parijs. De Koning ried hem van Brion den brief op te eischen, er bij voegende: '*Faites poignarder l'Espinay ensuite.*'

Door het verraad van een lakei werd de brief aan den Graaf de Brion ontstolen en Gaston in handen gespeeld. De Koning bleef bij zijn raad, om l'Espinay te doorsteken, doch de laaghartige Orléans aarzelde, omdat hij den toorn van den Kardinaal de Richelieu vreesde. Nadat hij zeer voorzichtig om advies had gevraagd, kwam een antwoord luidende: '*Le Cardinal n'aime pas que la Cour s'accoustume à faire assassiner les gens.*' Zoo ontkwam l'Espinay aan doodsgevaar, zoo hield hij zich schuil in zijn kasteel van Mézières, of elders in Normandië. Maar weldra bemerkte hij, dat Gaston d'Orleans sluipmoordenaars uitzond, die het op zijn leven toelegden. Den raad volgend van zijn trouwen vriend, den Graaf de Brion, door het overlijden van een bloedverwant, Hertog de Damville geworden, had hij zich gehaast naar Den Haag uit te wijken, in de hoop, dat men hem de eer mocht waardig keuren in het leger der Staten te dienen.

L'Espinay eindigde aldus zijn lang verhaal, en voegde er bij:

'*Je suis bien content de me trouver sur le territoire de la République des Provinces-Unies - la retraicte et asyle de ceux qui sont innocemment bannis et proscrits*, *refuge de la liberté et de la Religion persécutée!*'

De opperhofmeester van Prins Frederik Henderik had met de meeste belangstelling geluisterd. Hij reikte l'Espinay de hand, en verklaarde hem in alle mogelijke opzichten behulpzaam te zullen zijn. Hij nam de vrijheid hem evenwel eenige inlichtingen te vragen. Daar l'Espinay volkomen vrijwillig uit Frankrijk vertrokken was, vroeg hij hem vooreerst, of er gevaar bestond voor verbeurdverklaring zijner goederen. L'Espinay antwoordde, dat hij tot nog toe in het bezit van zijne landgoederen gebleven was, dat de Hertog de Damville zijne belangen behartigde, en dat hij hoop had op de strenge rechtvaardigheid van den Kardinaal. Daarna vroeg de Vicomte de Machault, of l'Espinay nog andere vrienden in Den Haag had. Hij antwoordde, dat hij brieven van aanbeveling meebracht voor den Markies de la Vieuville, luitenant-kolonel in het regiment van David van Orliens, welke hij nog dien dag hoopte in te dienen.

Het bleek hem weldra, dat hij een zeer gunstigen indruk op zijn gastheer gemaakt had, want deze beloofde hem eene compagnie in zijn regiment *arquebusiers*, of in dat van den heer van Orliens, of misschien in het regiment ruiterij van zijn zwager, den Graaf van Brederode. Hij voorspelde hem, dat hij in Den Haag een kring van vrienden zou vinden, zoodra hij door den Stadhouder en de Prinses Amalia van Solms zou ontvangen zijn. De gezondheid van Prins Frederik Hendrik liet in den laatsten tijd te wenschen over. Deze was nu met het leger der Republiek in Vlaanderen, waar hij vereenigd met Fransche hulptroepen de stad Hulst had veroverd. Zijne Hoogheid zou eerlang naar Den Haag terugkeeren - en dan zou de Graaf van Brederode hem aan het hof voorstellen.

Toen l'Espinay met een vloed van dankbetuigingen zijn afscheid wilde nemen, vernam de *Vicomte* de Machault, dat l'Espinay voorloopig zijn intrek had genomen in het heerenlogement: *Het Gouden Hoofd* in de Hoogstraat. De *Vicomte* raadde hem aan een deftig kwartier te huren bij eerzame burgers, en, zoo het hem mogelijk was, enkele woorden en uitdrukkingen der Hollandsche taal zich eigen te maken.

(*Wordt vervolgd.*)

Keizer Wilhelm II in Palestina.

I.

Meer dan vijfhonderd jaar is het geleden, dat een Duitsch keizer den bodem van het Heilige Land betrad. Door den Paus verbannen, maar gesteund door Duitsche ridders en pelgrims zette de Hohenstauf Frederik II zich in Jeruzalem zelf de kroon op het hoofd. Toen de keizer stierf rolden zijn kronen in het stof; zijn kleinzoon viel in Napels onder beulshanden.

Zelfs een zoo geweldige heerschersnatuur als Frederik II,

die in de politiek eene zoo moderne, met de democratische staatsidee strijdige, opvatting huldigde, verspilde zonder blijvend resultaat zijne kracht om het ineenstorten van zijn rijk te voorkomen; het oude keizerrijk ging ten gronde, omdat zijn pogen grooter was dan zijn kunnen, omdat zijn innerlijke ontwikkeling geen gelijken tred hield met een op wereldheerschappij aansturend streven.

Binnen het rijk was de geestelijkheid toen ter tijde woelziek en trachtten oproerige vasallen zich onafhankelijk te maken, terwijl de keizer in het Morgenland om de schitterende kroon van Jeruzalem kampte.

In onzen tijd zijn er slechts weinigen, die het woord wereldpolitiek schrappen uit het Duitsche woordenboek, maar de nu voorgestane is in den grond verschillend van die,

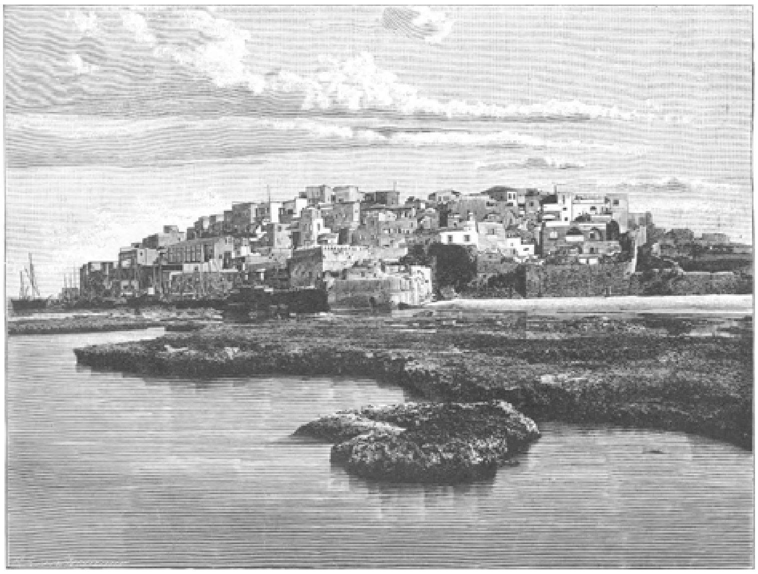

GEZICHT OP JAFFA.

welke het oude Duitsche rijk ten gronde richtte. Duitschland's kracht berust nu in de Duitsche landen zelve en dat dankt het aan zijn beteekenis en gezag. De veroveringen, die het door zijn ondernemingsgeest, zijn ijver in de industrie schier overal maakt, zijn van meer nut en duurzamer dan die, met het zwaard bedongen. In dit licht beschouwd krijgt de reis van den tegenwoordigen Duitschen keizer eene eigenaardige beteekenis. Niet met het zwaard in de hand als zijn machtige voorganger Frederik II maar als gast van den ‘landheer’, als bode van den vrede betreedt hij den gewijden bodem.

Op dezen bodem, waaraan zoo menige historische en dierbare herinnering verbonden is, thans een blik te werpen, nu aller oogen zich daarnaar richten, is op dit oogenblik ons doel.

De aandacht van de gansche christenheid is op deze reis van het Duitsche keizerpaar gevestigd als op een kerkelijk-politieke gebeurtenis van de hoogste beteekenis.

Terwijl de andere christelijke kerken, de drie Grieksche, de Armenische en de Katholieke in Jeruzalem sedert eeuwen in groot aanzien staan, was van de Protestanten tot in het begin dezer eeuw daar zoo goed als geen sprake. Het waren de Amerikanen, die het eerst beproefden hierin verandering te brengen, aan wie zich de Engelschen aansloten, wat hun niet zonder succes gelukte; van Duitsche zijde echter was men nog in het jaar 1870 zoozeer in de handen der Turken bekneld, dat de Duitsche

protestanten slechts om de veertien dagen des Zondags te Jeruzalem dienst mochten houden.

De reis des Duitschen keizer met het bekende doel om de Verlosserskerk in te wijden, zal ongetwijfeld aan de belangen der protestantsche Duitsche onderdanen en aan die van andere rijken ten goede komen, en al zal van dien invloed ook niet veel ten opzichte van Nederlandsche onderdanen gemerkt worden, omdat er in Jeruzalem slechts weinig Nederlanders zijn, dit neemt niet weg, dat het onzen lezers niet onwelkom zal zijn iets omtrent de plaatsen te vernemen, die de Duitsche monarch bij zijn reis door het Heilige Land bezoekt of bezocht heeft.

Om Jeruzalem te bereiken, verlaat men gewoonlijk te Jaffa het schip. Het landen geeft eenige moeite, want in plaats van een doelmatigen havenaanleg te bezitten, is Jaffa met een gordel van riffen omgeven, door welke slechts de daar ter plaatse geboren en getogen varenslieden de vreemdelingen aan land vermogen te brengen.

Aan deze riffen is de oude Grieksche mythe van Andromeda vastgeknoopt, die hier totdat Perseus haar bevrijdde aan de rotsen vastgeketend was om door de kokende zee

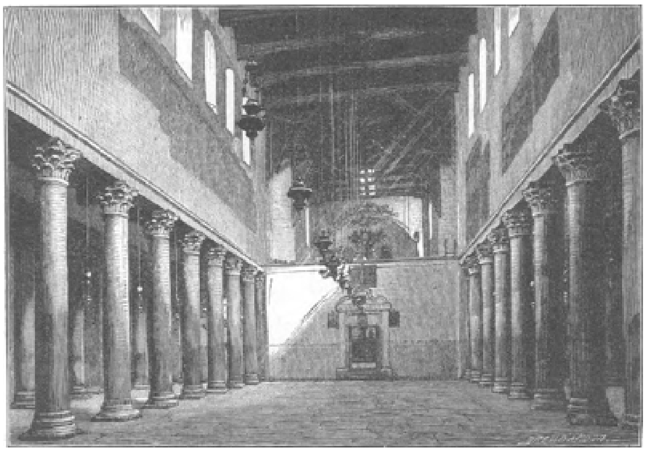

GEBOORTEKERK VAN BETHLEHEM.

verzwolgen te worden; ook in het bijbelsche verhaal van den profeet Jona speelt deze streek een rol.

De aanblik van de op den rotsachtigen oever tusschen tuinen vol oranjeboomen gebouwde stad, die reeds in de Hebreeuwsche oudheid den naam van 'de schoone' had, die Plinius de oudste stad van de wereld noemde, en van welke men in eenige uren sporens Jeruzalem kan bereiken, doet de kleine onaangename eigenaardigheden van dit land gemakkelijk dragen, en in verheven stemming betreedt wel ieder het oude Joppe, dat reeds in Salomo's tijd de havenplaats van de Sionstad was, en waarom in den tijd der kruistochten bloedige gevechten werden geleverd.

'Een grijs en vormloos verleden van de Semietische wereld spreidt zich om mij heen uit; daaruit treedt met vreeselijken ernst het noodlot van het volk der Joden en de groote tragedie van het Christendom op den voorgrond.' Wie voelt niet de beteekenis dezer woorden, waarin Ferdinand Gregorius den indruk heeft weergegeven, dien Jaffa, toen hij daar landde, op hem maakte.

De spoorbaan voert langs uitgestrekte tuinen van oranjeboomen en doorsnijdt de vlakte Saron, wier vruchtbaarheid in den Bijbel geroemd wordt. Weldra aanschouwt men in het oosten de blauwe bergen van het oude Juda. Te Ramle houdt de trein stil. Reeds voor de kruistochten hebben zich hier, waar een latijnsch klooster de plaats van het huis van Jozef van Arimathea aanwijst, christenen gevestigd. Dan nadert men het gebergte. Met vele kronkelingen spoedt de trein door een woest dal voort. Steeds steiler en ernstiger worden de bijna geheel kale rotsgebergten. Het oude dal Rephaim, het slagveld van David in den Philistijnschen oorlog doemt op; de trein houdt stil; de reiziger staat voor de poorten van Jeruzalem.

Het station ligt in het zuiden der stad, wier muren echter nog onzichtbaar blijven achter de bergketenen. Eerst wanneer men deze heeft gepasseerd en het dal Hinnom binnengaat, ziet men voor zich op een rotsige hoogte de tinnen der heilige stad oprijzen, die men thans door de, naast het geweldige bouwwerk van den Davidsburcht liggende Jaffapoort binnentreedt.

Maakt Jeruzalem op den van het zuiden of westen komende een eigenaardigen, buitengewoon ernstigen en plechtigen indruk, men is bij het betreden van de

binnenstad geneigd met den profeet Jeremia te vragen: 'is dit de stad van welke men zegt, dat zij de schoonste is.' De straten zijn nauw en vuil; van de gebouwen draagt slechts een enkel den stempel van monumentale beteekenis, en de bonte mengeling der bewoners wekt niet de gedachte, dat men zich in een stad bevindt, die niet alleen door christenen en joden, maar ook door mohamedanen als eene heilige wordt beschouwd. Maar de gewaarwordingen, waarmede men het gebied der Sionstad heeft betreden, zijn sterk genoeg, om over de kleine teleurstellingen van het eerste oogenblik zich te doen heenzetten, en wanneer men een naderen blik geworpen heeft op deze straten, die vol herinnering zijn aan de geweldigste en heiligste historische gebeurtenissen, dan voelt men zich weldra door den toover aangegrepen, die

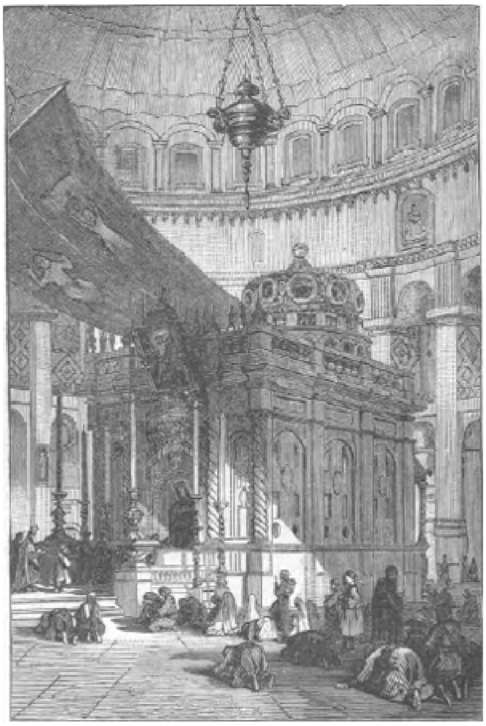

KERK VAN HET HEILIGE GRAF (INWENDIG).

sedert den kruisdood van Jezus zoovele millioenen altijd weder en weder bij het noemen enkel van het woord Jeruzalem, hebben ondervonden. Men moet zich in Jeruzalem

gewennen aan het denkbeeld, dat het heilige dikwijls schuil gaat achter zoovele onheilige uiterlijkheden, en deshalve let men er nauwelijks op, dat het eerste wat men bij het betreden van de kerk van het Heilige Graf opmerkt, een schaar Turksche soldaten is, die helaas bij den ingang van het grootste Heiligdom der Christenheid er voor moeten waken, dat de dwepers van verschillende secten niet met elkaar in strijd komen.

Van buiten gezien, maakt de kerk van het Heilige Graf niet den indruk van een imposant bouwwerk te zijn van strengen stijl; veeleer is het een complex van talrijke grootere en kleinere kapellen, die nog daarenboven zóó zijn samengevoegd, dat men slechts het frontportaal met den daaromheen zich welvenden koepel van het gewirwar der omliggende gebouwen kan onderscheiden.

Onmiddellijk bij den ingang, tegenover de wacht, voert een steile trap naar boven naar Golgotha.

Nauwelijks merkt men, dat men zich hier op eene rotshoogte bevindt; eerst naderhand wordt men hierop attent, wanneer men langs vele kapellen, gangen en trappen in de zoogenaamde kruizigingskapel is afgedaald. Golgotha is door twee in elkaar loopende lage kapellen overwelfd; in de eerste bevindt zich de in zilver gevatte opening, waarin volgens de overlevering, het Kruis zou hebben gestaan. De aangrenzende kapel wijst de plaats aan, waar Christus aan het kruis werd genageld. Beide kapellen zijn, zooals bijna alle deelen van de kerk van het Heilige Graf, rijkelijk voorzien van beelden en gouden en zilveren vaatwerk.

Langs de trap naar de voorhal teruggekeerd, wenden wij ons langs de zich daar nog bevindende zalvingsplaats naar links, naar de groote rotonde, waarin de grafkapel staat. De geheel met marmer bekleede kapel is in twee afdeelingen verdeeld; het eerst bereikt men de z.g. Engelenkapel. Een steen, die hier vertoond wordt moet op het Heilige Graf gelegen hebben, en naar het verhaal heeft een engel haar van daar afgewenteld en is daarop neergestreken. Door een laag poortje, waardoor men slechts in gebukte houding kan gaan, bereikt men de eigenlijke grafkapel, die zoo klein is, dat slechts drie à vier personen zich daar te gelijker tijd kunnen bevinden; 43 kostbare lampen hangen van de zoldering neer. Rechts bevindt zich, door een marmeren plaat gedekt, het Heilige Graf, waarin vele bezoekers, voornamelijk Katholieken, kruizen, rozenkransen en andere herinneringsteekens hebben nedergelegd, om de plaats daardoor te wijden. Achter de grafkapel bevinden zich in de rotonde de kapellen van de Kopten en Syrische Christenen. Tegenover den ingang van het Graf is de Katholiekon, de prachtige Grieksche kathedraal gebouwd, waarin zich naar een oude legende, het midden der wereld moet bevinden. Behalve aan deze plaatsen brengt men nog een bezoek aan de Verschijningskapel, de Geeselingszuil, de Latijnsche sacristie, de kapel van den H. Longinus, die der Verdeeling der Kleederen, der Bespotting, de Helenakapel, de holte met de graven van Nicodemus en zijne familie en een kapel, waarin zich de graven van Gotfried van Bouillon en Boudewijn bevinden.

Wanneer men zich van het voorportaal van de kerk van het Heilige Graf naar links wendt, dan bereikt men de nieuwe Duitsche Verlosserskerk, waarlangs men door verscheiden nauwe straten aan het kwartier der Mohamedanen, het veld van Moria, hetwelk geheel wordt ingenomen door ‘Harem esch Cherif’, ‘het Heilige Oord’, komt.

Hier verheft zich de grootsche Rots-dom, die vroeger de moskee van Omar genoemd werd, omdat Kalief Omar dezen na de verovering van Jeruzalem op die plaats liet bouwen, waar naar alle waarschijnlijkheid de tempel van Salomo heeft gestaan.

Den naam van Rots-dom draagt deze prachtige, in den vorm van een achthoek bebouwde moskee naar de rots, waaromheen hij gebouwd is. Op deze heeft, naar de overlevering luidt, Abraham Isaäc willen offeren; hier stond oorspronkelijk de Ark des Verbonds, en hier is, naar de Mohamedaansche berichten, Mohammed ten hemel opgestegen.

Voor de oostelijke poort van deze moskee trekt een sierlijke Keten-dom de opmerkzaamheid. Volgens de sage heeft Salomo hier een keten gespannen, waaraan die getuigen, welke in een rechtzaak de waarheid spraken, zich konden vastgrijpen; bij de aanraking van eene meineedige echter, brak er een schakel af. Iets lager ligt de door Justinianus ter eere van Maria gestichte Basilika, die door Omar in eene moskee werd veranderd en sedert dien tijd den naam El Aska draagt.

Belangwekkend zijn verder de geweldige fundamenten, welke den ganschen zuidoostelijken hoek van het ‘Heilige Oord’ schragen. Een deel daarvan wordt als ‘Salomo's stallen’ aangewezen, ofschoon de bouw op zijn vroegst uit den tijd van Herodes kan zijn. De trap die leidt naar deze ‘stallen’ ligt dicht nevens de stadsmuur, waarachter de Moria steil in het Kidrondal neervalt. Hier vertoont men een afgeknotte zuil, waarvan op den dag van het Jongste Gericht een draad naar den tegenover gelegen Olijfberg zal worden gespannen; op dezen Olijfberg zal Christus, op de vlakte van Moria Mohammed ten gerichte zitten. De goeden zullen, door Engelen behoed, langs dezen draad kunnen komen; de boozen zullen in den afgrond storten. Slechts weinig schreden verder, bevindt zich de Gouden Poort. Deze is geheel afgesloten, omdat de Mohamedanen vreezen, dat de door de Joden verwachtte Messias door deze poort eens als veroveraar Jeruzalem zal binnentrekken.

Heeft men het ‘Heilige Oord’ verlaten in noordelijke richting, dan komt men weldra aan eene Turksche kazerne; zij is op de puinhoopen van den Antonioaburcht, het paleis van Pilatus, gebouwd, in welk paleis Christus het verhoor onderging. Hier stond de heilige trap, die zich thans tegenover het Lateraan in Rome bevindt, en hier begint de ‘via dolorosa’. De veertien staties zijn door tafels aangewezen.

(*Wordt vervolgd.*)

Allerlei.

De Sarabande. *(Bij de plaat op pag. 1)*

De Sarabande, een oud-Spaansche dans van Oosterschen oorsprong, werd omstreeks het jaar 1588 in Frankrijk ingevoerd als gezelschapsdans; voor het ballet kon hij zich echter niet staande houden. De muziek van de Sarabande draagt een ernstig karakter doch vordert wegens de ‘versiering’ toch zekere elegance; de maat is de driekwartsmaat; de periode bestaat uit twee deelen, elk van 8 of 12 maten. Zij begint op de volle maat en heeft in het tweede deel gaarne een verlenging door pointeering of versmelting van dit tweede met het derde maatdeel, bijv. ¾ of ¾ 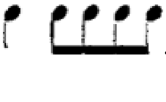.

De vlaggen van verschillende Rijken.

De geel-roode Spaansche vlag is de oudste, die bij Europeesche rijken in gebruik is; het eerst woei zij in 1785. De Fransche driekleur werd het eerst gebruikt in 1795; het roode Engelsche veldteeken met den tegenwoordigen 'Union Jack' in den bovenhoek in 1801; de Italiaansche vlag in in 1848; de tegenwoordige Oostenrijk-Hongaarsche in 1867; de Duitsche vlag in 1871. De Amerikaansche Sterrenvlag is ouder dan één dezer; in 1777 werd die aangenomen, en de eenige verandering, die zij sedert heeft ondergaan, is dat er een nieuwe ster werd bijgevoegd, zoovaak er een staat tot de Unie toetrad.

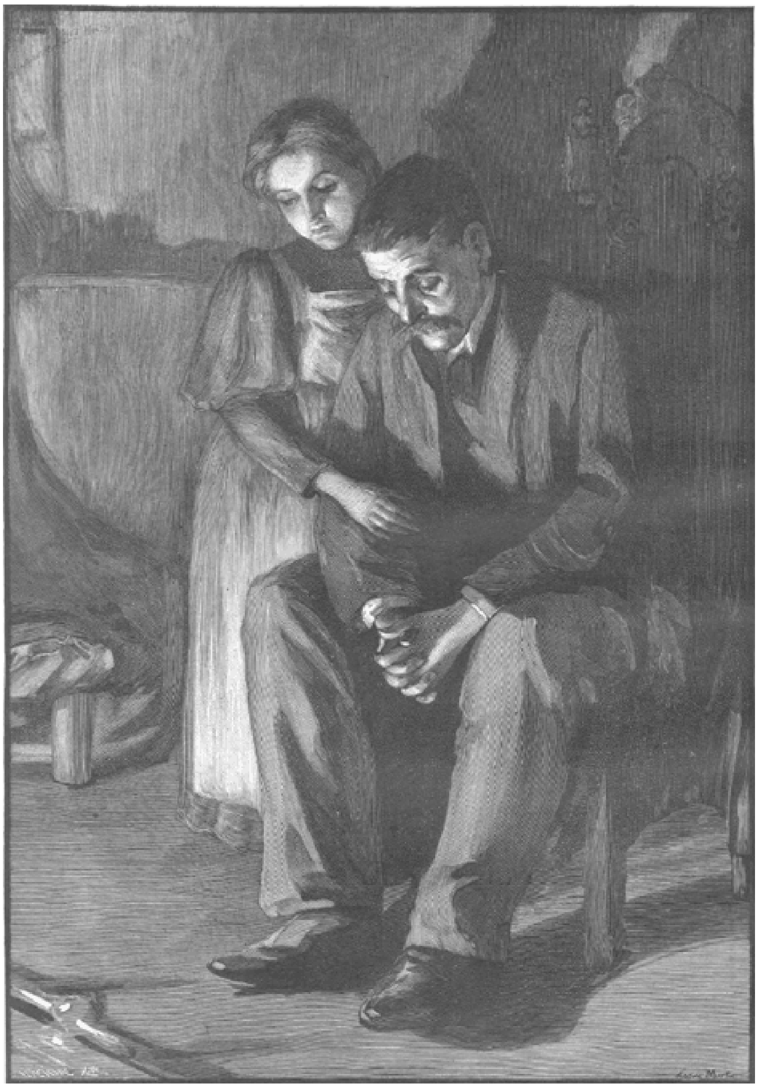

MOEDERS DOOD. Naar Lavia Muntz.

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 4.)

II. Een warme augustus-avond.

Was de zonnehitte drukkend des voormiddags, toen de Graaf de l'Espinay ziine eerste wandeling maakte door Den

MR. A. VAN DELDEN. †

Haag, de namiddag en de avond brachten weinig verkoeling. De eerzame poorters en poorteressen van de Veenestraat en de Hoogstraat hoopten tevergeefs op wat frisschen wind. Omtrent de klokke zeven uur des avonds was het nog even zwoel, nog even benauwend warm. De bewoners van het Halstraatje, van de Hoogstraat, van de groote Groenmarkt, vertoonden zich buiten hunne deuren. Al de vensters stonden open, geen deur bleef gesloten. Op de markt, links van de Hoogstraat, stonden verschillende kleine kramen van de appelwijven, die nu met manden vol aalbessen en vroegrijpe peren op koopers wachtten, maar geen woord meer spraken, een sterk bewijs, dat de felle Augustushitte zich nog altijd deed gelden. Hoopen afval van groenten lagen daar in het rond verspreid, en vervulden den omtrek met scherpriekende luchten.

Trijntje Maertens, de dikke groenvrouw, die daar al jaren had gezeten, merkte er niets van achter hare manden met gele pruimen, met witte en roode aalbessen. Ze voelde zich gemelijk gestemd, omdat ze ondanks alle hitte zoo weinig had verkocht. De snoepende straatkleuters schenen te lui om de markt over te steken. Trijntje

Maertens vestigde daarom hare aandacht op al, wat er in de buurt mocht voorvallen. Eene pooze wendde zij zich ter zijde, om het groote heerenlogement, waar het Gouden Hoofd uithing, nog eens nauwkeurig op te nemen. 'n Flink huis was het van drie verdiepingen met twee trapgevels, een aan de zijde van de Groenmarkt, een aan die van de Hoogstraat. Ze had eerbied voor den eigenaar, Jacob Cornelisz, die haar de klandizie gunde. Ze was bijzonder ingenomen met zijne dochter Anneke, het mooie, vriendelijke, blonde kind, dat altijd een hartelijk woord had voor eene arme groenvrouw. Door de openstaande ramen had ze haar al een paar malen in de groote gelagkamer gezien, nu geheel verlaten, wijl niemand binnenshuis bleef. Anneke Jacobsdochter uit het Gouden Hoofd was het mooiste meisje uit de buurt, volgens Trijntje Maertens misschien het mooiste meisje uit heel Den Haag.

De groenvrouw keek daarna naar de overzijde van de Hoogstraat naar het hoekhuis van de Halsteeg. Het was al dertig jaar geleden, maar het heugde haar nog, dat de Vleeschhal daar gevestigd was, die nu naar de kapel van het Sint Nicolaasgasthuis was overgebracht achter het Stadhuis. Het oude huis van de Hal was nu verbouwd tot eene fraaie burgerwoning, waar de gierige bontwerker Wijnant van Gles zijn handel dreef. Trijntje Maertens keek met vlammende blikken naar het hoekhuis van den bontwerker. Ze mompelde onverstaanbare scheldwoorden! Zoo'n hondsklink, zoo'n sakkereelde gaffel, zoo'n schalk vol slimme potterij! De moord moest hem slaan, die vrek, altijd afdingend tot op de laatste duit van haar profijt! En dan, zijn zoon, Jan Wijnantsz van Gles, die windbreker met zijn boeventronie, zijn walberken aangezicht, altijd op zijn Paaschheilige-daags gekleed, altijd loerende naar mooi Anneke uit het Gouden Hoofd! Ze gunde hem den egel in zijn klapmuts, als hij Anneke maar eensjes durfde toelachen! Ze had Anneke al meer op dien vuilneus gewezen. Het mooie kind zou wel

wijzer zijn! zoo ging ze voort, en keek even naar het huis van des bontwerkers buurman Floris van der Veer, den dikken pasteibakker. Als al het volk maar zóó was, ze moest er deugd af spreken! Dat was nog een man van de oude wet! Zijn wijf was eene groote larijster, ze wist al de courante nouvellen uit de vier hoeken van de stad. Maar ze was royaal en goedgeefsch, als ze een roggebrood was, zou ze zich zelvers weggeven. Trijntje had al menigen duit verdiend aan den dikken pasteibakker - en daarom hield ze hem in waarde - die niet heeft, mag niet te werk gaan of het rozenobels zou regenen!

Zoo mijmerde ze voort, en sloeg het oog op het hoekhuis van het Halstraatje en de Groenmarkt, waar de *Fransche Herderin* uithing. Daar zat in het pothuis de schoenlapper Abraham Mathijszoon, de slimme guit, die zijn wijf smeet, en zijn geld verpooide aan brandemoris. Een lacher op straat en binnenshuis een grimmer! En dan woonde daar boven in den winkel, de sinjeur Andries le Coeur, de Fransche kramer, die zooveel aanloop had van de principaalste joffers uit Den Haag voor zijne kanten, zijn damast en geschilderd satijn. Daar werd wat geld verdiend, want alles was er peperduur. Waarom niet? Het beste is best koop, wat niet en deugt, dat kost niet! Trijntje Maertens mompelde steeds voort. Ze keek naar het huis van des Franschen kramers buurman, het huis met breede luifel, waar de broodbakker Jan Jansz van Asperen woonde ‘*in 't Rochie*’. O, die ingezulte gauwdief, die eervergeten loer! Geen roggenbroodje, geen Wormer beschuitje, zou hij een mensch in de hand geven, als hij niet vooraf specie gezien had! En dan zoo vriendelijk tegen de klanten als een arm vol katten! Maar er waren toch ook wel vrome lieden in de buurt. Wat verder op in de Hoogstraat woonde Jan Herweg, de handschoenverkooper in den *Koning van Engelant* met zijn wijf, manke Teuntje. Zoo ondeugdelijk goed waren er niet veel in Den Haag. Trijntje Maertens leverde er groente en fruit het heele jaar door. En manke Teuntje was zoo royaal! Zij wist wat op den teerling liep. Hoe dikwijls had ze gezeten achter in het comptoirke, en dan kreeg ze Schoonhoofsche koek en een glas mooien dubbelen Faro....

Hier werd Trijntje Maertens in hare mijmering gestoord. Eerst was het een straatbengel, die voor een paar duiten gele pruimen kocht - en toen zag ze plotseling mooi Anneke Jacobsdochter uit het Gouden Hoofd vóór zich staan. Was het wonder, dat een vroolijke glimlach haar hardroode wangen deed zwellen, dat hare kleine krentenoogjes fonkelden van plezier?

Anneke Jacobsdochter was een hecht van eene meid. Het zeldzaam mooie van hare frissche achttien jaren lag vooral in het smetteloos blanke kopje, omlijst door een schat van roodblond hair. In weligen rijkdom van kruivende golfjes vloeide dit gulden hair om voorhoofd en slapen. Er scheen een gloed van rood goud om dit meisjeshoofd te blaken. Daarbij keken hare zachte, donkerblauwe oogen zoo vriendelijk onschuldig en levenslustig in 't rond, dat er geene mogelijkheid bestond, om aan de betoovering te ontkomen, wanneer men haar eenmaal had ontmoet. Anneke Jacobsdochter uit het Gouden Hoofd droeg het eenvoudig kostuum van een gezeten poorterskind. Een klein mutsje van kant dekte op het achterhoofd de roodblonde vlechten. Een platte kraag van wit batist met kant omzoomd sierde hals en boezem, een keurs en bouwen van lichtblauwe serge, kanten manchetten, een beugeltasch van zwart marokijn met zilveren sluiting aan eene zilveren keten, voltooiden hare kleeding.

‘Trijntje!’ zei ze met een mooi, jong stemmetje. ‘Ik ga met m'n vaêr naar 't Voorhout! 't Is te bijster heet in huis! Kijk eens voor me in de gelagkamer, als er

altemet volk ten biere komt, of Teunis en Aaltje ze wel helpen, of ze niet staan te larijen met de buurwijven!'

Trijntje Maertens knikte en lachte zeer tevreden:

'Dat zal je gebeuren mijn lieve kind!' antwoordde ze vroolijk. 'Ik zal bril toezien, omdat je een meid bent als een kruid, hoor!'

Anneke lachte om het compliment, en iets hartelijks willende zeggen, vroeg ze:

'Komt je jongen haast thuis?'

'Och, lieve juffrouw Anneke! Mijn Bart is al een paar weken met de retourvloot thuis. Hij kwam met den kortsten naar zijne oude moêr kijken, en bracht eene hand vol geld mee! Maar nu is hij op het wild met zijn maats te Amsterdam. Gants bloed! Hij mag in de kan niet kijken, of hij is dronken! En zijn maats weten hem zoo te pollen, dat hij op het lest al de bocht verslempt! 't Is aêrs 'n goed slag van een jongen!'

'Best maar weer 't zeegat uit, moeder Trijntje! Nu, adieu, mijn vaêr wenkt me!'

De groenvrouw schudde zwijgend het hoofd - ze had maar één jongen, maar o, bloemerherten, wat voerde hij de vlag, als hij aan wal kwam. Hij had altijd brand in zijn keel, en leegde de éene kroes na de andere. Best weer naar zee, zegt Anneke! Ja, ja! maar toch 'n goeie, bovenste-beste jongen!

Jacob Corneliszoon, de waard uit het Gouden Hoofd, stond op zijn stoep onder de luifel, en wenkte Anneke. 't Was een zeer gezet man met een rood glimmend gezicht en een ouderwetschen stolpkraag. Hij droeg zijn breedgeranden hoed op het achterhoofd en steunde op een dikken rotting met zilveren knop. Anneke voegde zich snel aan zijne zijde, en beiden stapten heel bedaard naar de Halstraat.

'Niets metter haast, als vliegen vangen, Anneke! Stap zoo driftig niet! 't Is zoo bezucht heet vandaag!' vermaande de waard.

Vader en dochter wandelden uiterst bedaard door de Halstraat, en stonden gedurig even stil. De korte straat was vol wandelaars, die naar de uitstallingen van kostelijke koopwaren staarden. Vele bleven stilstaan voor de vensters van Guillaume Leclercq, die luiten en theorben deed bewonderen, anderen vergaapten zich aan halssnoeren van paarlen en edelgesteenten, die een juwelier ten toon stelde. De waard uit het Gouden Hoofd stond een oogenblik te staren naar eene groote verzameling van manshoeden van gekleurd vilt. Anneke werd geboeid door schitterende Venetiaansche spiegels en Boheemsch kristal.

Op het Buitenhof gekomen vonden ze vrij wat poorters en poorteressen, edelen en officieren, die de koelte van den avond buiten boven de hitte binnenshuis verkozen. Anneke beurde het mooie kopje op, en vroeg:

'Is die groote sinjeur, die gister met vespertijd is gekomen, niet in het Gouden Hoofd gebleven?'

'Wis en zeker, kind! De Graaf de l'Espinay heeft de groote zale, die uitziet op de Groenmarkt. Hij is vóór den noen heen gegaan, om de meest gequalificeerde edelen te bezoeken. Hij vroeg me de woonst van Monsieur de Machault, opperhofmeester van Zijne Hoogheid Prince Hendrik! Hij sprak me in het Françoisch heel fraaitjes van Parijs en Versailles! Hij schijnt hier gekomen, om eenige importante affairen te tracteeren. Nu Zijne Majesteit de Fransche Koning er in bewilligd heeft onzen Heeren Staten secours te verleenen, is hier elke Fransche edelman welkom! 't Is een zeer verweend heer, dat is certein!'

Anneke dacht een poosje na, en antwoordde:

'Er loopen hier vast al wat vreemde sinjeurs door Den Hage, maar deze Fransche Graaf is wel het puikje van alle Rhijnsche hanzen en Engelsche spelbrekers!'

'Waarom?'

‘De Graaf de l'Espinay ziet er uit als een koningskind! Ik heb nieuwers zulk een fraai *seigneur* gezien!’

De waard uit het Gouden Hoofd nam zijne dochter oplettend waar, en fronste zijn glimmend rood voorhoofd.

‘Je spreekt vrij wat te hoog, Anneke! Eerzame dochters

behooren ganschelijk niet met vreemde edellieden te communiceeren!'

Anneke lachte onbevreesd.

'Het moeit me, dat je zoo licht het argste denkt, vader! Een echte edelman is eerbiedig en galant en niet zoo onbesnoeid als de zoon van den bontwerker Jan Wijnantsz van Gles, onzen overbuur, die me het leven lastig maakt met zijne valsche propoosten!'

Jacob Corneliszoon scheen niet gesticht over de wending, die het gesprek genomen had. Hij hijgde van warmte en heimlijke ontevredenheid. Zwijgend liepen vader en dochter onder de Voorpoorte van den Hove, en sloegen den weg in naar den Vijverberg. Aan hunne linkerhand rees op het bekende Groene Zoodje het schavot, waar halsmisdadigers, gerecht door den Hove van Holland, aan den lijve werden gestraft. De waard uit het Gouden Hoofd en zijne dochter hadden dit werktuig der verschrikking zoo dikwijls gezien, dat zij er hoegenaamd geene aandacht aan schonken. Eer scheen het hun in 't oog te vallen, dat het getal der wandelaars steeds toenam. Onder de oude linden van den Vijverberg liep een druk pratend publiek van alle standen. Vele jonge edellieden en jonge officieren met bonte struisveeren op den hoed stonden met elkaar te kouten, nieuwsgierig glurende naar de knappe poortersdochters, die met hunne ouders aan de avondwandeling deelnamen.

Mooi Anneke liep met haar vader zwijgend door de menigte. Van tijd tot tijd suisde er een zacht koeltje door de toppen der linden. De langzaam vallende avond scheen wat afkoeling te brengen, al bleef het nog zwoel onder de hooge boomen. Anneke had wel gemerkt, dat haar vader verstoord was over hare laatste woorden. Ze wist wel waarom. Daarom zei ze schuchter:

'Maak toch den stomme niet, vader! Wat heb ik u daareven miszegd?'

Jacob Corneliszoon blies luid zijn adem uit, en nam zijn hoed een oogenblik van zijn hoofd.

'Anneke! Je goede moeder zaliger liet me de zorg voor jouw geluk, en nu zie ik, dat je met je vader niet en accordeert - eene zake, daar ordinaris groote zwarigheden ende onheilen uit spruiten. Wat heeft Jan Wijnantsz van Gles, onze buurman, jou misdreven? Is dat zoo'n groote zake, dat hij wat uitwendig gekleed gaat? Wat roert het jou, van wat kleur zijn kleed is? Je bent te haastig op je paardje, kind! We zijn nu al over zoovele jaren goede buren geweest met Wijnant van Gles - en Wijnant-buur zit er warmpjes in. Zou zijn zoon zulk een slecht partuur voor je zijn, als hij je hartelijk en eerlijk bezint?'

Anneke's mooi kopje scheen te besterven. De blos week van hare frissche wangen. Ze antwoordde, eerst met haperende, toen met vaste stem.

'Als moeder zaliger nog leefde, zou ze me niet spreken van dien bontwerkers zoon. Jan Wijnantsz - onder reverentie mag ik het zeggen - is een schelm in zijn huid. Vraag het maar aan de buren. Aan onze brave Trijntje Maertens, die al weet, wat er omgaat! Hij loopt daags met een vrome facie, en des nachts gaat hij uit snoepen. Dat hem de nikker haal - ik en ben niet verlekkerd op zijn gezelschap!'

De waard uit het Gouden Hoofd durfde niet nader aandringen. Hij was heimelijk ongemeen ingenomen met zijne mooie dochter - zijn grootsten schat. De dood van zijne kalme, verstandige vrouw was voor hem een onoverkomelijke slag geweest. Anneke telde toen nog maar veertien jaar, en sedert had hij dagelijks zich gekweld, wat hij doen moest, om zulk een kind gelukkig te maken. Meesters en onderwijs had ze genoeg gehad. Ze kon Fransch lezen en spreken, ze handelde de luite, en zong

muziek - maar ze was zoo mooi - en een zwerm van allerlei vrijers en jonkmans scheen dagelijks het Gouden Hoofd te belegeren. Jacob Corneliszoon wilde haar zoo gaarne een braven, bemiddelden poorterszoon tot man geven; hij had aan zijn buurmans zoon gedacht - maar Anneke wilde niets van hem weten. Hem bekroop telkens de angst, dat snoode avonturiers of rappe gasten in bonte kleêren het arme kind zouden bepraten, en wegvoeren uit zijn bereik, voordat hij het beletten kon.

Vader en dochter hadden den Vijverberg afgewandeld, en gingen langzaam over het tegenwoordige Tournooiveld naar het oude Voorhout. De avonddrukte nam langzaam toe, daar het koeltje in de linden aanwies tot eene frissche bries. De schemering onder de boomen werd dichter, over de daken der hooge huizen van het Voorhout stierven de laatste lichtstralen uit. Het was ongemeen levendig en druk onder de boomen, in de eerste plaats, omdat deze wandeling de modewandeling was, inzonderheid voor de leden der diplomatie en de vreemde officieren, maar ook omdat de dag zoo duldeloos warm was geweest. Gedurende mooie zomeravonden verzamelde zich daar heel aanzienlijk Den Haag. Een enkele maal zag men er vorstelijke personen verschijnen - Hare Hoogheid Mevrouw Amalia van Solms met groot gevolg van edelen en hofdames, soms vergezeld door Zijne Hoogheid Prins Willem II en de in het vorig jaar met hem gehuwde koninklijke Prinses Maria van Engeland, dochter van Koning Karel I, eveneens met groot gevolg van Engelsche edelen. Somtijds vertoonde zich daar ook de tante van het jonge paar, Elisabeth Stuart, Koningin van Boheme, douairière van Frederik V, Koning van Boheme, en Keurvorst van de Paltz, welke koningin in den regel verscheen met hare twee oudste dochters, Elisabeth, zeven-en-twintig jaar oud, en Louise Hollandina, die drie-en-twintig jaren telde. Ook deze vorstelijke vrouwen werden door een *suite* van Engelsche en Duitsche heeren begeleid.

Het was de gewoonte zeer statig van het tegenwoordige Tournooiveld naar den Kneuterdijk te kuieren, en dan weer terug ettelijke malen. Doch op dezen drukkenden Augustus-avond waren het alleen edelen en officieren, die de wandelpaden innamen. Anneke liep weder zwijgend naast haar vader. Hoewel de duisternis al zachtkens begon te vallen, nederdalend onder de hooge boomen als een fijne regen van grijze asch, volgden toch vele oogen de bevallige gestalte. Anneke was te oprecht en te eenvoudig van aard, om zich gevleid te gevoelen met deze stilzwijgende hulde. Alle jonkmans, edellieden en poorters, staarden haar bewonderend aan, en gluurden haar na, als ze reeds lang voorbij was. Om zich in hare verlegenheid eene houding te geven, begon ze tegen haar vader te spreken:

‘Weet je 't al, vader! Bart Maertens, de zoon van onze Trijntje, is met de retourvloot thuis gekomen. Hij heeft aan zijne oude moeder een handvol geld gebracht - en is nu te Amsterdam op 't wild geraakt niet een deel kannekijkers en goddelooze rabauwen!’

‘Ja, ik heb er van gehoord!’ - antwoordt de waard uit het Gouden Hoofd. - ‘Bart is een goed matroos, maar al te bijster gesteld op een excellenten kroes! Men zou hem met eene goede teug door een vier jagen!’

‘Arme Trijntje!’ zuchtte Anneke. ‘Zij heeft maar één zoon - en die doet zijn devoir niet. Beter op zee, dan aan land, laat die gulzige nathals zijne oude moeder aan haar lot over! Waar gaat het toch heen met de jonkmans, al de goede manieren raken af!’

Jacob Corneliszoon schudde het hoofd, en antwoordde:

‘'t Zijn de matrozen alleen niet, kind! Je moest eens weten, hoe het hier gaat met zonen van edellieden en prinsen. Het Hof van Holland heeft de handen vol met hunne

turbulente en dangereuse comportementen. Satijn, damast en fluweel maken de lieden niet vroom, als 't snoode guiten zijn!'

'Mij gedenkt nog zeer goed, wat den vorigen winter voorviel. Wat was er eene beroering onder de gemeente, omdat een Duitsche Graaf een Franschen Markies hier in het Voorhout had doodgestoken!'

‘Dat was de Graaf van Nassau-Hadamar, die bij het hof van Brederode behoort. Hij geraakte in twist met een kaptein van de Garde, den Marquis de Moriac. 't Geviel in den nacht. Er waren geen getuigen. Het lijk werd des morgens gevonden... De Graaf ontkwam het! Zoo gaat het... het gorlegooi en onschamel geboefte boet gauw genoeg op het Groene Zoodje, maar de groote heeren blijven op vrije voeten wegens de singuliere mérites van hunne voorvaderen!’

Vader en dochter hadden inmiddels den afstand, tusschen het tegenwoordige Tournooiveld en den Kneuterdijk al tweemalen afgelegd. Ze besloten langzaam naar huis te wandelen. Bij den Kneuterdijk gekomen, meenden ze over de Plaats naar de Hoogstraat terug te keeren. Uit de schaduwen onder de boomen op straat komende, bleek er nog eene lichtschemering aan de zijde der huizen te zijn. Juist was Anneke bezig haar vader te vertellen, hoe ze aan het eerzame appelwijf, Trijntje Maertens, het toezicht over hunne gelagkamer had opgedragen, toen onmiddellijk achter hen luide woorden in eene vreemde taal werden uitgesproken....

(*Wordt vervolgd.*)

Keizer Wilhelm II in Palestina.
(*Vervolg en slot van blz.* 7.)

II.

Bij het plechtige gebouw van de katholieke Sion-Zusters overwelft de ‘Ecce-Homo-boog’ de nauwe straat. Hier zou Pilatus, op Jezus wijzend, gesproken hebben: ‘Zie de Mensch.’ De noordelijkste pijler van den Sionsboog is tot een groot gebouw voor de Zusters van Sion verbouwd.

Het zuid-oostelijk deel van Jeruzalem herbergt het Armenische kwartier met het door uitgestrekte tuinen omgeven Armenische klooster en het paleis van den patriarch. Hier verlaat men door de Sionspoort de stad om het van buiten onaanzienlijke gebouw van het Coenaculum te bereiken,

GETH-SÉMANÉ.

hetwelk door de Turken als hoog-heilig beschouwd wordt, omdat zich daar het graf van David bevinden moet. Hier worden twee vertrekken aangewezen, het eene een ruimte door spitsbogen omgeven, waarin naar de overlevering luidt, Jezus het Heilig Avondmaal heeft gehouden; een steen aan de noordzijde wijst Christus' plaats aan. Het andere vertrek, hetwelk men langs een paar treden bereikt, bevat een overdekte sarcophaag, die eene nabootsing is van de zich in de onderaardsche gewelven bevindende lijkkist van David.

Ten tijde van Keizerin Helena, de moeder van Konstantijn den Groote, stond hier eene Apostelkerk, wier bouw nog vroeger moet hebben plaats gevonden dan van die van het

Heilige Graf. Gedurende de kruistochten werd het sedert aan de Apostelen gewijde gebouw, Mariakerk of Sionskerk genoemd,

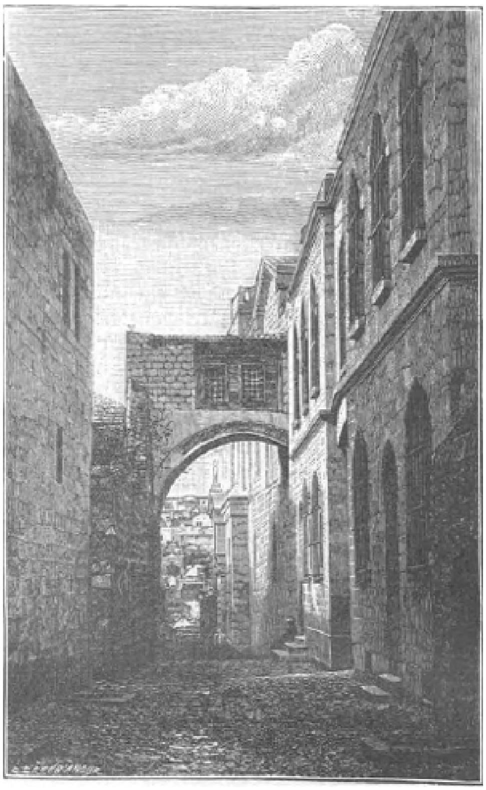

ECCE-HOMO-BOOG OF DE BOOG VAN PILATUS.

terwijl een betrekkelijk eerst veel later ontstane overlevering hier de plaats meende te vinden, waar de Moeder van Christus stierf.

Met deze Mariakerk stond eene Augustijner abdij in verbinding. In het jaar 1333 hadden de Franciskanen hier een klooster, hetwelk echter sedert 1547 in de macht der Muzelmannen is.

Om een bezoek in den Olijfberg te brengen bedient men zich meestal van muilezels, die de bezoekers door de Jaffapoort naar het dal Hinnom en van daar naar het Kidron-dal, voorbij de Mariabron en de grafmonumenten van Absolom, Josaphat en Zacherias, naar het graf van Maria brengen. Het graf van Absolom, in het Arabisch Tantoer Firaoen (muts van den Pharaö), wordt eerst in den tijd van Konstantijn den Groote vermeld; de bouworde duidt op het Helleensch-Romeinsche tijdvak; desniettegenstaande is het niet onmogelijk, dat het oorspronkelijke graf nog uit vroegeren tijd afkomstig is. In deonderaardsche kerk van het graf van Maria, werd het stoffelijk omhulsel van de Moeder Gods bijgezet en eveneens worden hier de overblijfselen van Jozeph en Anna aangewezen.

De oudste zich te dezer plaatse bevindende kerk werd in het jaar 613 door de Perzen onder hunnen grooten koning, Chosraes II vernield, maar weldra weder opgebouwd, zoodat reeds in het jaar 637 kalief Omar in de kerk te Gethsemane bad. In de tegenwoordige gedaante stamt het gebouw uit den Franschen tijd; het is eene schepping van koningin Melisendos van Jeruzalem, de dochter van Boudewijn I en diens echtgenoote Fulco van Anjou, welke in 1161 overleed.

Niet ver van daar, door een steenen muur omgeven ligt de hof van Gethsemane.

Men wijst hier de plaatsen aan, waar de jongeren sliepen, terwijl Christus onder een der overoude olijfboomen bad, en Judas zijnen Meester verried.

De in Russische stijl gebouwde Magdalenakerk, onmiddellijk kenbaar aan hare beide koepels, is eene stichting van keizer Alexander III.

Men komt langs den Lijdensweg aan den Olijfberg, waar te midden van een armzalig Arabisch dorp de Hemelvaartskapel de plaats wijst, van waar, naar de overlevering, Christus ten hemel zou zijn opgestegen. Dicht hiernevens staat een toren van zes verdiepingen, die men reeds van verre, wanneer men Jeruzalem nadert, waarneemt. Van hier uit heeft men een heerlijk vergezicht over de zich aan de overzijde van het Kidrondal achter de muren van Soliman zich uitstrekkende heilige stad, over de diep in de laagte, voor de blauwe bergketens van Moab, liggende Doode Zee en over de kale rotstoppen van het gebergte van Juda.

Bij voorkeur gaat men bij den terugkeer van den Olijfberg de stad binnen door de schoone poort van Damascus, waardoor in het jaar 1869 de toenmalige Duitsche kroonprins Jeruzalem binnentrok, of door de aan de oostzijde van de stad gelegen poort van Stephanus. De poort van Damascus is in 1537 door sultan Soliman den Groote gebouwd; de poort van Stephanus in evenzeer uit dien tijd afkomstig en toont aan beide zijden van den ingang twee gebeeldhouwde leeuwen.

De uitstapjes naar Bethlehem, Hebron en Jericho worden thans gewoonlijk per wagen gemaakt; slechts om naar het klooster Ma Saba te komen, moet men nog gebruik maken van paarden.

Bethlehem ligt op twee heuvelruggen tusschen wijnbergen en olijfbosschen, en het biedt, gezien van de Mariakerk, die zich boven de geboorteplaats van den Heiland verheft, een schilderachtigen aanblik. Deze kerk, uit den tijd van Konstantijn den Groote afkomstig, werd gedurende de regeering van Justinianus I waarschijnlijk geheel gerestaureerd. In het jaar 1101 werd Boudewijn I hier tot Koning van Jeruzalem gekroond. Op kosten van den Byzontijnschen Keizer

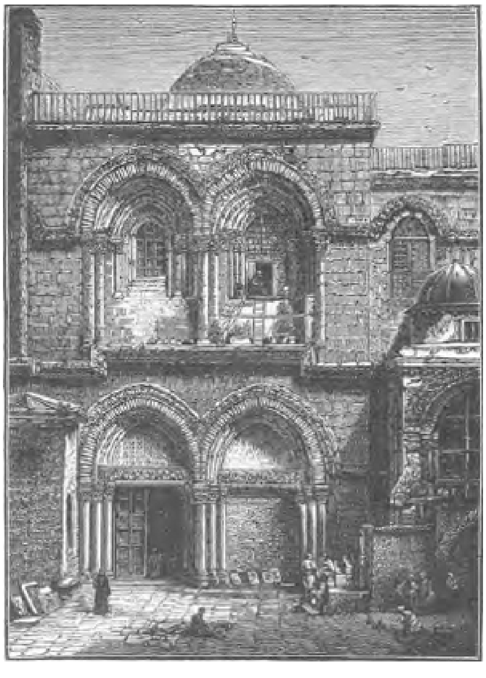

INGANG DER KERK VAN HET HEILIGE GRAF.

Manuel Kommenos, die in 1143 tot 1180 regeerde, werden de wanden met gouden mozaiek ingelegd. De kerk heeft vijf

schepen; onder het koor ligt het krypt met de door 32 lampen verlichte ‘Plaats der geboorte’. De kapel, wier wanden en bodem met marmer zijn bekleed is 12 bij 4 M. groot en 3 M. hoog. Onder het altaar van de naar het oosten gerichte nis is op den grond een zilveren ster aangebracht met het Latijnsche opschrift: ‘Hic de virgine Maria Jesus Christus natus est’; ‘hier is Jezus Christus uit de Maagd Maria geboren.’

De krib wordt thans in eene nog iets lager liggende grot vertoond.

Mr. A. van Delden. †
Lid der Tweede Kamer voor het Kiesdistrict Deventer.
Bij het portret.

Geen bloemen op lijk, lijkkist of lijkwagen; - geen redevoeringen bij de begrafenis, binnen- of buitenshuis, in woning of op de begraafplaats, - aldus heeft de deze week ontslapen staatsman, wiens portret hiernevens staat, reeds in April van het jaar 1896 zijne nabestaanden in een uitstersten wil verzocht.

Hoe teekent dit verzoek het karakter van den smetteloozen burger, wiens levensdraad deze week werd afgesneden, niet onverwacht en desondanks plotseling.

Eenvoud, dat was het kenmerk van dezen Menist van den ouden stempel; eenvoud gepaard aan degelijkheid en onkreukbare eerlijkheid; eenvoud ondanks de hooge positie door den overledene tot zijn dood bekleed, eenvoud ondanks den grooten invloed, dien hij in staat en stad had.

Er ging van Van Delden iets patriarchaals uit; van zijn in hare eenvoud imponeerende figuur, van zijn woord, zijn manier van doen, van zijn huiselijk leven, ondanks het feit dat hij nimmer gehuwd is geweest.

Hij was een man van karakter, recht op zijn doel afgaand, wars van zijwegen, ook al konden zij hem tot het doel leiden; hij was een type van den onkreukbaren Menist. Juist dit Menist-zijn maakte Van Delden; het maakte zijn fiere eigenschappen en zijn kleine zwakheidjes; zijn rechtschapen loyauteit en zijn conservatisme in den goeden zin. Het ‘toon mij uw geloof uit uwe werken’, uit Jacobus' zendbrief, bij de Doopsgezinden in hooge eere, was hem geen ijdel woord; hij volbracht het.

Met de Van Delden's is Deventer samengegroeid; hun geschiedenis is die van Deventer, ook al namen zij in de vroedschap in vorige eeuwen om hun geloof, dat het bekleeden van overheidsambten verbood, geen plaats in; maar zij waren er van ouder tot ouder aanzienlijke burgers, met de beste familiën, in enger Doopsgezinden kring vermaagschapt.

In de burgerboeken van de stad Deventer komt reeds in het jaar 1594 een zekere Jan Berends van Delden, linnenwever, voor, van wien de thans overleden Mr. A. van Delden in rechte lijn afstamt; in 1495 vinden wij in dezelfde boeken een Johan van Delden vermeld, vermoedelijk, maar met zekerheid is dit niet bekend, een voorzaat van den zoo even genoemden Jan Berends.

Na de Fransche Revolutie, toen de Doopsgezinden gelijkgesteld werden met de andere burgers, traden de Van Deldens meer in het openbaar leven, en namen zitting in de regeeringsbanken, nadat zij te voren reeds de wetenschap waren gaan dienen.

Als jongste zoon van Mr. Steven van Delden, wethouder en schoolopziener der gemeente Deventer, werd Albertus van Delden den 21 Februari 1828 geboren. Zeventien jaren oud verliet hij het gymnasium om aan Utrecht's hoogeschool in de rechten te studeeren; den 11den October 1850 promoveerde hij aldaar als doctor in de beide rechten.

Als advocaat vestigde hij zich in Deventer. Reeds op 28-jarigen leeftijd vaardigden zijne stadgenooten hem ter Staten-Provinciaal af; drie jaar later werd hij tot lid van den Gemeenteraad zijner geboortestad gekozen. In 1861 werd hij hier wethouder, in 1862, op vier en dertig-jarigen leeftijd lid van Gedeputeerde Staten van Overijsel.

In 1864 werd hij voor het eerst bij herstemming tegen Mr. A.F. Vos de Wael gekozen tot lid der Tweede Kamer. In 1872, na Thorbecke's dood werd Van Delden Minister van Financiën, doch trad af in 1874, toen het Ministerie bij eene poging van den census tot het wettelijk minimum van f 20 te verlagen, échec leed.

In 1877 werd mr. Van Delden opnieuw ter Tweede Kamer door Deventer afgevaardigd; twintig jaar lang vervulde hij, telkens opnieuw gekozen, zijn mandaat, tot in 1897 na de kiesrechtsuitbreiding de heer Stoffel hem verving. Na diens aftreding werd hij echter opnieuw in het begin van dit jaar met reusachtige meerderheid tegen Mr. Th. Heemskerk gekozen.

Ziehier de data van de parlementaire loopbaan van den ontslapen staatsman. Wij schrijven op dit oogenblik geen geschiedenis van zijnen staatkundigen arbeid, slechts wijden wij een woord ter nagedachtenis aan een belangrijk figuur in de geschiedenis van onzen staat in de laatste 35 jaren. Men moge het met het door Van Delden ingenomen standpunt niet eens zijn; de eer van te zijn geweest een figuur, gelijk slechts weinigen, mag men hem niet onthouden. En bij al zijn werk, hij zocht zich zelven niet; niet om de eer, maar om zijn land te dienen, getroostte hij zich veel moeite. En dat hij na het échec van het vorige jaar zich toch dit voorjaar weder beschikbaar stelde voor een kamerzetel, moet dan ook meer worden gezocht in een conservatieve gehechtheid aan eene betrekking, die hem lief en onmisbaar was geworden, dan in een zucht om in 's Lands raadzaal zijn stem te doen weerklinken.

Wie Van Delden kende achtte hem hoog; dat deden zijne medeleden der Tweede Kamer van elke politieke schakeering, dat deden zijne medeleden van het Dagelijksch Bestuur der gemeente Deventer, dat deden zijne medeleden van den Raad dier stad, zijne medeburgers, maar bovenal zijn familieleden en verwanten, die met kinderlijken trots groot gingen op den innerlijk en uiterlijk zoo nobelen man.

Diepte der zee.

De oceaan, die bijna het ¾ deel van de gansche oppervlakte der aarde inneemt, is ten opzichte zijner diepteverhoudingen en de geaardheid van den bodem eerst in den laatsten tijd, sedert ongeveer het midden dezer eeuw, nader onderzocht en bekend geworden.

In de laatste jaren hebben Engelschen en Amerikanen zeer belangrijke onderzoekingen over zeediepten op verschillende plaatsen gedaan en gelijk bekend is, zal thans uit Nederland en naar wij dezer dagen zagen vermeld, ook weldra uit Duitschland eene diepzee-expeditie vertrekken.

Wat den Grooten Oceaan betreft, nog voor veertig jaren had men daar geen grooter diepte aangetroffen dan 3100 M., terwijl men heden ten dage weet, dat daar diepten zijn, die meer dan driemaal grooter zijn.

Oostelijk van de eilanden van Japan, in de richting van de Aleoeten, bevindt zich op eene vlakte van minstens 50.000 vierkante mijlen, eene 'verdieping' van den zeebodem, die verder dan 6000 M. onder de oppervlakte van de zee ligt. De grootste daar bekend geworden diepte werd door het stoomschip *Tuscarora* gemeten en bedraagt 8500 M.

Oostelijk van daar naar Noord-Amerika is thans eene plaats bekend, waar de diepte de 6400 M. overtreft; daar tegenover bevinden zich op den bodem van de zee ver-

schillende reusachtige bergen, wier toppen toch nog altijd een 4000 M. onder den zeespiegel blijven.

In het zuidelijke deel van den Grooten Oceaan, in de richting van de Tongo-eilanden bij Nieuw-Zeeland, heeft voor korten tijd het stoomschip *Pinguia* zelfs diepten van 9400 M. gepeild. Daarbij is wel het merkwaardigst, dat deze schier peillooze afgronden zich volstrekt niet midden in den oceaan bevinden, maar vlak tegen geweldige onderzeesche rotsgevaarten aan, wier toppen even boven de oppervlakte uitsteken en dan kleine eilanden vormen.

Iets dergelijks vindt men ook in den Atlantischen Oceaan, wiens diepste plek noordelijk van de kleine Antillen bij de Bermuda-eilanden ligt, terwijl het midden van dezen oceaan door lange onderzeesche bergketenen wordt verdeeld, die echter toch nog door een waterhoogte van 4000 M. worden overdekt.

De drukking van deze watermassa's op den zeebodem is geweldig.

Reeds op 4000 M. bedraagt deze meer dan 400 atmospheeren. De zeer betrouwbare zeevaarder en natuuronderzoeker Scoresby deelt mede, dat eens een walvisch, die van uit een boot was geharpoeneerd, deze boot aan het touw met zich in de diepte trok, waarbij het houtwerk door den ontzaglijken druk zoo werd samengeperst, dat 't als lood zonk en het later aan de oppervlakte drijvende lichaam van den dooden walvisch met zich naar beneden dreigde te trekken.

Het laat zich begrijpen, dat het aan menschen nooit mogelijk zal worden tot deze groote diepten af te dalen. Niettemin is het gelukt onderzoekingen in deze afgronden der zee te doen, welke ons een en ander leeren omtrent de geaardheid van deze in eeuwigen nacht gehuld zijnde streken. Volgens deze is de bodem over reusachtige uitgestrektheid bedekt met de resten van schaaldragende organismen, welker kalkachtig pantser na het sterven van deze dieren zonder ophouden nederzinken. Daarnevens bevindt zich, zelfs op de grootste diepten, een roodachtig, vet slik, waarin puimsteen en lavabrokken, ook tanden van haaien en beenderen van walvisschen een laatste rustplaats hebben gevonden. Merkwaardigerwijze treft men ook dikwijls kleine metalen kogeltjes aan, die niets anders kunnen zijn dan deelen van meteorieten, die boven de zee zijn ontploft en uit elkaar gebarsten. In de toekomst zullen tot de vondsten, die regelmatig op den zeebodem gevonden worden, ook producten van menschelijk bedrijf worden aangetroffen, als overblijfselen van schepen, machinerieën, steenkolen, enz.

In het algemeen mag men aannemen, dat de gemiddelde diepte der zee 3500 M. bedraagt, zoodat de gezamenlijke watermassa van alle zeeën samen ongeveer 13000 millioen kubieke meter is. Dit is de waterschat onzer aarde, waarin alle organische leven op aarde teert en zonder welke niets kan bestaan. Deze massa overtreft alle voorstellingsvermogen, maar zoodra wordt zij niet vergeleken met den inhoud van de gansche aarde, of haar beteekenis wordt geweldig kleiner. De middellijn van de aarde bedraagt in ronde cijfers 6.366.000 M.; wanneer wij derhalve een aardglobe van 1 M. middellijn voor ons hebben en op deze den oceaan in de juiste verhouding willen voorstellen, dan zou dit door een water‘huidje’ moeten geschieden, dat gemiddeld slechts ⅓ mM. dik zou zijn. Dat derhalve is de verhouding van den geweldigen oceaan tot de aarde.

Bedenkt men nu, dat de aardkorst water opzuigt, dan moet men er zich eigenlijk over verwonderen, dat de wereldzeeën niet sedert lang zijn verdwenen. En inderdaad

mag men dan ook aannemen, dat de watermassa van de aardoppervlakte in verloop van duizend jaren minder zal worden.

Allerlei.

Postzegels.

De grootste postzegels, die ooit zijn gebruikt, waren 10 bij 5 cM.; dit waren de oude zegels der Vereenigde Staten van 12½ cent, bestemd voor pakketten couranten. Het 12½ cents postzegel van Mecklenburg-Schwerin, in 1856 gestempeld, is het kleinste dat bekend is, daar het ongeveer een vierde is van onze gewone postzegels.

Er zijn 13,000 verschillende soorten postzegels in de verschillende rijken en rijkjes der wereld. Sommigen dezer worden alleen ten behoeve van verzamelaars gestempeld door rijken, die daarin een bron van inkomsten vinden.

De Fransche kolonie te Obock bijv. liet niet minder dan 200 verschillende soorten aanmaken; deze overdreven philaletische plaats wordt door een gouverneur en acht ambtenaren beheerd; de hoofdstad wordt gevormd door een dorpje, slechts uit hutten bestaande.

De verdienste van de uitvinding van zoodanige postzegelaanmaking komt toe aan den secretaris van een graveerinrichting, die zich verbond om gedurende een periode van tien jaren aan de verschillende regeeringen van Zuid- en Centraal-Amerika al zoodanige postzegels gratis te leveren die gewenscht werden, op voorwaarde dat elk jaar de benoodigde zegels een ander stempel zouden hebben en het overschot elk jaar aan hem zou uitgekeerd worden, met het recht om, zoo hij dit verlangde, nadrukken te maken.

Het Turksche leger.

De verhouding van officieren tot manschappen in het Turksche leger is tweemaal zoo groot als in legers van andere rijken. Turkije met een infanterie in tijd van vrede, van 244.000 man heeft 24.000 officieren of 10 percent; Rusland heeft 835.143 man met 33.529 officieren of 4 percent; Oostenrijk 329.112 krijgslieden met 18.229 of 5⅓ percent en Italië 219.625 soldaten met 10.993 officieren of 5 percent ongeveer.

Turksche beschouwing van cricket.

Tijdens het lange verblijf van de Engelsche vloot in de Turksche wateren, werden er dikwijls cricketmatches gespeeld aan het strand, dichtbij de oorlogschepen.

Bij een van deze wedstrijden werd ook een hooge Turksche hofdignitaris geinviteerd, die nu uit zijn rijtuig naar de jonge Engelschen, die in de brandende zon speelden, met aandacht keek.

Ten laatste, toen een der spelers vlak bij zijn rijtuig holde en den bal van daar terugwierp naar den ‘wicket-keeper’, zeide de pacha tot een zijner Engelsche gastheeren, die bij hem stond: ‘Waarom loopt die jonge man zoo hard achter dien bal? Wordt hij daarvoor betaald?’

De Engelschman deed zijn best om den loop van het spel aan den Oosterling uit te leggen en vertelde hem hoe het spieren en geest ontwikkelt.

De pacha scheen dit opperbest te begrijpen, maar eenige oogenblikken later vroeg hij peinzend: 'Maar als die jonge man nu zoo hard moest loopen, en zooveel moeite had om den bal te vangen, waarom wierp hij dien dan, zoodra hij hem had, weer weg?'

BLOEMKENS IN HET BOSCH. Naar P. Wagner.

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 12.)

Zoodra de waard van het Gouden Hoofd zich met zijne dochter dien avond onder de voorname wandelaars van het Voorhout had vertoond, greep er iets plaats, waarvan beiden hoegenaamd niets bemerkten.

HET WAAGGEBOUW TE DEVENTER, THANS MEISJES H.B.S.

Onder de woelige menigte bevond zich een drietal edelen, die druk met elkaâr fluisterden, en op ieder, die voorbijging, vooral op de vrouwen, letten. Het waren zeer jonge mannen van achttien of twintig jaar. Ze spraken Duitsch, afgewisseld soms met een paar woorden Fransch of Hollandsch. Een van hen droeg een grijs masker, terwijl een breedgerande donkerbruine vilten hoed diep over het masker was heengetrokken. Ze waren alle drie zeer eenvoudig gekleed, schoon weelde van pluimen en de schitterende gevesten der rapieren duidelijk bewezen, dat deze edellieden in de hoogste Haagsche kringen niet onbekend konden zijn.

De gemaskerde voerde gedurig het woord. Hij sprak op beslissenden toon. De twee anderen toonden groote onderdanigheid. De gemaskerde sprak soms in zeer goed Hollandsch, waarop zijne vrienden in gebroken Hollandsch of Duitsch

antwoordden. Ze wandelden op een kleinen afstand van mooi Anneke en haar vader. De gemaskerde wendde zich tot den jonkman aan zijne rechterzijde, die zich onderscheidde door eene gladde kin, onbehairde lippen, kort afgeknipte hairen, en fonkelende zwarte oogen.

'Je begrijpt, Von Pellnitz! dat die mooie kleuter me niet heeft geëncourageerd. Met zulk een poorterskind is niet te beginnen. Niets helpt - geene complimenten, geene kostelijke juweelen of gentilessen. Tweemaal heb ik haar geaccosteerd op de stoep van het Gouden Hoofd - ze keerde zich om, en draaide me den rug toe. Gelukkig kon ze me niet herkennen - ik droeg mijn masker. Soms ga ik over dag spanseeren door de Hoogstraat op hope haar even te zien, maar eene zotte frayeur belette me in mijne qualiteit daar binnen te gaan om bier te drinken! Ik gaf wel honderd sovereigns, om haar maar eens in mijne armen te mogen klemmen!'

De jonkman, die Von Pellnitz genoemd was, antwoordde in het Duitsch, dat Zijne Hoogheid met wat courage en goeden wil dit doel wel zou bereiken. Er werden des avonds wel meer poortersdochters tegen wil en dank omhelsd. Daarvoor behoefde men zich niet al te zeer te ontzien.

Zijne Hoogheid begon plotseling luider te spreken.

'Courage, Von Pellnitz! Ik heb meer courage in mijn kleinen pink, dan jij in je heele corpus! Ik zou den Nikker in de hel gaan visiteeren, als ik maar wist, waar de hel was! Maar er zijn hier te veel facheuse empechementen. Als ik de kleuter bij surprise machtig word, schreeuwt ze heel Den Haag bij elkaar, en zullen er morgen vele discoursen vallen bij de Koningin en mijne zusters! Ik vind het een periculeuse affaire! Wat zeg jij, Von Wartenau?'

Deze vraag was gericht tot den jonkman, die aan de lin-

kerzijde van 'Zijn Hoogheid' liep, een schraal, hoog opgeschoten persoon, met lange geelblonde hairen.

Ook hij antwoordde zeer eerbiedig, dat hij de zaak zoo donker niet inzag. Als Zijne Hoogheid mooi Anneke uit het Gouden Hoofd eens wilde omhelzen, zou dat geene affaire van groote importantie mogen geacht worden. Het zou zulk eene kunst niet zijn dien dikken waard uit het Gouden Hoofd een moment bezig te houden! Maar dan moest een geschikt oogenblik gekozen worden. Zoodra Anneke met haar vader over den Kneuterdijk naar huis zou wandelen moest men hen plotseling verrassen - bij de minste beweging onder de voorbijgangers konden ze zich terugtrekken in het paleis.

Hierop begonnen de drie jongelieden zeer geheimzinnig te fluisteren, en volgden ze op een afstand Jacob Corneliszoon en zijne dochter. Toen deze beiden uit de schaduwen der boomen te voorschijn kwamen, en over den Kneuterdijk naar huis wilden terugwandelen, snelde het drietal zonder eenig gerucht hen achterna. De waard uit het Gouden Hoofd liep geheel onbekommerd, zeer langzaam voort.

Plotseling werd hem een stoot in den rug gegeven, zoodat zijn hoed van zijn hoofd viel. Er werden eenige Duitsche woorden tegen hem gesproken. In zijne verbijstering bukte hij zich, om zijn hoed op te rapen. Hij gevoelt zich snel onder beide armen gegrepen en door twee geheel vreemde personen een eind wegs meegesleurd. Daar klinkt een luide angstkreet van zijne Anneke:

'Vader, vader! Help me!'

Jacob Corneliszoon begint met de uiterste verbolgenheid tegen zijne belagers te strijden. Hij rukt zijne armen los, en brengt geduchte vuistslagen toe aan de beide ellendelingen, die hem zonder een woord te spreken de beide armen weder machteloos maken. Met luid galmende stem schreeuwt hij:

'Moord! Moord! Moord!'

Op hetzelfde oogenblik had de jonkman met het masker, die 'Zijne Hoogheid' genoemd was, zijn arm om Anneke's leest geslagen, en zou hij er in geslaagd zijn haar te omhelzen, indien niet Anneke's krachtige hand hem een forschen slag in het aangezicht had gegeven, zoodat de bruine vilten hoed van zijn hoofd vloog. Het masker bleef zijn gelaat vermommen. Hij liet Anneke niet los, en klemde haar met zijne gespierde armen, ondanks haar hevig worstelen, aan zijn borst. Toen klonken de noodkreten van het doodelijk ontstelde meisje over den Kneuterdijk.

Eene menigte van voorbijgangers snelt toe. Er gaat een verward geschreeuw op.

'De dolle Palatijn! De dolle Palatijn!'

Plotseling vliegt uit de menigte een persoon met ontblooten degen naar den gemaskerde. De invallende duisternis belette, dat men duidelijk kon zien, wie het was. Toch viel het nog te onderscheiden, dat de nu optredende een witten hoed met wapperende witte pluimen droeg. In een oogwenk stormde hij op 'Zijne Hoogheid' los, luid schreeuwende:

'*Lâche vilain! Defends-toi!*'

Zoo hevig is zijn aanval, dat de gemaskerde Hoogheid naar zijn degen grijpt. Uit zijn handen verlost, vliegt Anneke naar de van alle zijden toestroomende menigte. Haar kanten mutsje heeft ze in de worsteling verloren, het roodblonde hair is uit den band gesprongen en vloeit als een mantel van goud om hare schouders.

De woorden: '*Lâche vilain!*' door Anneke's onbekenden verlosser uitgesproken, klonken zoo luide over den Kneuterdijk, dat de twee handlangers van 'Zijne

Hoogheid' den dikken waard uit het *Gouden Hoofd* loslieten, daar ze hun heer in gevaar zagen. Von Pellnitz en Von Wartenau vlogen met uitgetrokken degens naar de strijdenden. De gemaskerde Hoogheid had zijn degen wel uit de scheede te voorschijn gebracht, maar vond het toch veiliger, om zich terug te trekken, terwijl de aanvaller met den witten hoed en de witte veeren steeds driftiger op hem aandrong, met donderende stem roepende:

'*Defends-toi, vilain drôle! defends-toi!*'

Een luid gehuil van woede steeg uit de menigte, toen men Von Pellnitz en Von Wartenau den edelman met den witten hoed in den rug zag aanranden. Gelukkig sprong hij vlug ter zijde en kruiste zijn degen met de beide helpers van 'Zijne Hoogheid'. Deze laatste bedacht zich niet lang, en vloog in allerijl het Voorhout op. Von Wartenau en Von Pellnitz rekenden met hen beiden op eene gemakkelijke overwinning. Maar de Fransche edelman bleek een zeldzaam meester in het schermen. Met de uiterste bedaardheid begon hij zich te verdedigen. Het schemerdonker gebood hem niets te wagen. Langzamerhand werd zijne verdediging aanval. Met een welberekenden sprong vooruit naderde hij onverwacht Von Pellnitz, en trof hem in den rechterarm, onmiddellijk daarop terugspringend, om zich te dekken tegen zijn tweeden vijand.

Von Pellnitz deinsde achteruit, liet zijn degen vallen en bleef machteloos leunen tegen het ijzeren hek van eene heerenhuizing. Een storm van toejuichingen brak los uit de menigte, die meer en meer vooruit drong, met het kennelijk voornemen den Franschen edelman hulp te bieden. Maar dit werd alras overbodig. Met onstuimige drift op Von Wartenau aanvallend, hem achteruitdringend, stiet hij dezen eenige duimen staal in de linkerborst.

Luide, verwarde kreten, gejubel, en dreigende woorden stegen van alle zijden op. Te midden der dichte schaar bevonden zich Jacob Corneliszoon zonder hoed en stolpkraag, en Anneke, die zich stevig aan zijn arm vastklemde. De Fransche edelman stak zijn degen zeer bedaard op, en scheen te zoeken naar hen, wier eer en leven hij zoo ridderlijk had beschermd. De menigte, hoofdzakelijk uit poorters en kleine burgers bestaande - de voorname wandelaars hielden zich voorzichtig op een afstand - barstte in jubelkreten uit voor den dapperen kampioen en in scheldwoorden tegen de laaghartige aanranders. Men schoolde bijeen, en dreigend werden vuisten geschud tegen den overkant, tegen het oude huis der Wassenaars, waar het Hof van Boheme gevestigd was.

''t Was de dolle Palatijn! Dat hem de Nikker haal!' klonk een stem.

'Je zegt de fijne waarheid, Jan Adriaensz!' antwoordde eene andere stem.

'Die hondsklink, die rabauw maakt met zijn hongerlijders Den Haag tot een moordhol!' zei de schoenlapper Abraham Matthijsz met het schorre geluid van een dronkaard.

'Die godvergeten Boheemsche guit,' riep de slager Jan Adriaensz, 'laat de eerlijkste poortersvrouwen en dochters geen dag met rust. Hij is er op afgericht als een bunzing op het eierzuipen!'

'En voor die weersoordige, overgegeven Bohemers moeten wij ons geld afstaan, al jaren lang!' bromde de schoenmaker Abraham Matthijsz.

'Dat schuimsel van alle rabauwen moest naar zijn land teruggezonden worden,' meende de bakker Jan Jansz. van Asperen, 'daar mag hij vrouwen en meisjes molesteeren!'

'Jaag dat gorlegooi over de grenzen, dan kunnen ze ons geld niet meer verbrassen!' besloot de slager Jan Adriaensz.

Er begon beweging onder de menigte te komen, men meende den Onder-Schout met vier diefleiers te zien naderen. Weldra verspreidde men zich. De Onder-Schout vond een paar hoeden en een paar rapieren op het terrein van den strijd. Van de kampioenen was geen spoor meer te ontdekken. De schreeuwende schare liep naar alle zijden uiteen.

Intusschen was Jacob Corneliszoon met de onthutste Anneke zoo spoedig mogelijk uit het gedrang naar de Plaats gevlucht. Weldra vernamen zij haastige schreden, die hen schenen te willen naderen. Omziende bemerkten zij bij het kaarslicht in de lantaarn van het hoekhuis aan Kneuterdijk en Plaatse, dat de dappere edelman met witten hoed en

witte pluimen hen met de hand wenkte. Toen hij hen had ingehaald, maakte hij eene hoffelijke buiging. De waard uit het Gouden Hoofd herkende zijn gast, den Graaf de l'Espinay.

'*Mon cher hôte! Vous me permettez de vous accompagner, n'estce pas!*'

Jacob Corneliszoon en Anneke poogden hem, zoo goed als ze maar konden, in het Fransch te bedanken voor zijne ridderlijke bescherming. Anneke bloosde van ontroering, verwarring en schaamte - daar vader en dochter beiden blootshoofds liepen. Doch in het avondduister bij het schrale licht der kaarslantaarns werd hiervan niet veel gemerkt. De Graaf de l'Espinay vergezelde vader en dochter tot aan het Gouden Hoofd. Vele bewoners der Hoogstraat, die van het gevecht gehoord hadden, of op den Kneuterdijk er het een of ander van gezien hadden, begroetten, staande in hunne deuren, het drietal met den warmsten bijval. De Graaf de l'Espinay wilde zich terstond naar zijne vertrekken begeven, doch daartegen kwam Jacob Cornelisz. in verzet. Hij was diep geschokt door het gebeurde. Hij had doodsangsten doorstaan, toen hij Anneke's trillende stem om hulp hoorde schreien. De schitterende tusschenkomst van den Franschen Graaf had zijne geheele ziel tot innige dankbaarheid gestemd. Hij verzocht dus om de eer hem een glas van den alleroudsten en geurigsten wijn te schenken, dien zijn welgevulde kelder bevatte.

L'Espinay had met kennersoogen de frissche schoonheid van mooi Anneke bewonderd. Hij sloeg het verzoek van den waard uit het Gouden Hoofd niet af. Deze bracht hem in eene opkamer, die aan de groote gelagkamer grensde. Zij kwamen er door een zijgang, en behoefden zich niet aan de luid sprekende biergasten te vertoonen. Ieder was vol van het gebeurde, ieder prees den onverschrokken vreemdeling, allen vroegen naar zijn naam. In de opkamer kon men ondanks de gesloten deur het luid rumoer der sprekers vernemen. Men had l'Espinay in een hoogen met glimmend zwart leer overtrokken leunstoel geplaatst. Mooi Anneke was verdwenen, maar kwam eerlang terug, gekapt met haar fraaiste mutsje, zonder eenig spoor van angst of worsteling. De knecht Teunis had op bevel van zijn patroon dezen met een kaars in den kelder bijgelicht - om daarna, ieder met een eerbiedwekkende schenkkan van vijf mengelen, in de opkamer terug te komen.

Anneke had met den Graaf gesproken. Het ging niet vlug, maar ze begreep alles, en beantwoordde alles. De Graaf was het te doen om de namen der aanranders. Hij wenschte hun geene nieuwe tuchtiging toe te dienen. Hij had ze buiten gevecht gesteld - dat was het voornaamste. Anneke, en weldra ook haar vader, gaven hem, voor zoover hun Fransch strekte, de beste inlichtingen. De gemaskerde aanrander werd door de menigte gehouden voor een der Palatijnen, waarmee men in Den Haag, de zonen der Koningin van Boheme bedoelde. Jacob Corneliszoon betoogde, dat dit niet volkomen zeker was, hoewel hij de beide mannen, die hem aangegrepen hadden, wel meer in het gevolg der Koningindouairière meende gezien te hebben. L'Espinay behoefde geene nadere inlichting over het gezin der Koningin - hij was op de hoogte van den toestand in Den Haag. Een zeker gevoel van beklemdheid maakte zich van hem meester. Zijn eerlijke, ridderlijke daad kon door niemand euvel worden opgenomen, maar zoo hij inderdaad met een koningszoon te doen had gehad, kon het van invloed zijn op zijne latere loopbaan in Den Haag. Hij verjoeg die gedachte met eene flinke teug van den kostelijken wijn, dien zijn waard met de opperste gulheid schonk. Vader en dochter overstelpten hem met beleefdheden en dankbetuigingen - en l'Espinay kwam geheel onder de bekoring van het goudblonde hoofdje, dat bij

het flikkerend licht der kaarsen telkens met een regen van tintelende sterren scheen oversparkeld. Na een alleraangenaamst onderhoud van een groot half uur nam hij afscheid, na vooraf 'Mademoiselle Annette' gevraagd te hebben, of ze hem behulpzaam wilde zijn in het spreken van een paar woorden Hollandsch.

Boven in zijn slaapvertrek zette hij zich voor het geopende venster, om de toenemende koelte te genieten.

De strijd op den Kneuterdijk scheen uit zijne heugenis verdwenen - hij zag alleen de dankbare mooie oogen van 'Mademoiselle Annette'.

En deze zat eveneens te mijmeren in haar kamertje - zij zuchtte en zuchtte - en wist niet waarom.

(*Wordt vervolgd.*)

De keizerin van China.

De fortuin heeft in hare grilligheid al heel wat wonderlijke dingen gedaan, maar een van hare interessantste verrichtingen was toch wel, toen zij een slavenmeisje deed worden tot een heerscheres over 400 millioen onderdanen, en op wie in onze dagen de gansche wereld hare oogen gericht houdt. Een halve eeuw geleden begon deze geschiedenis te spelen, in de stormachtige dagen van den opstand der Tapings in Canton, waar het jonge slavenmeisje Yen Ling woonde, en welke plaats door wilde horden werd verwoest, die ieder met den dood bedreigden.

Met hare ouders en een jongeren broeder leefde zij hier in de grootste armoede, blijde nochtans dat zij het dagelijksch brood en een eenvoudig rijstmaal konden verdienen.

Haar vader, Li Tzun behoorde tot den allerlaagsten stand der Chineezen, en toen de rijkere klassen tot armoede vervielen, was hij zijn ondergang nabij. Het was in deze verschrikkelijke omstandigheden, dat Yen Ling, die toen een aardig meisje was van veertien jaren, haren vader verzocht haar als slavin te verkoopen, opdat hij aldus een mond minder had te vullen en een sommetje geld voor het onderhoud der overblijvenden zou erlangen.

Na veel tegenwerpingen en na het storten van heete tranen, besloten de ouders om met haar te vertrekken en op een goeden dag wandelde zoo Li Tzun met zijn dochtertje aan de hand in Canton, waar hij aanklopte bij een voornaam generaal, een neef van den keizer.

Spoedig was men het over de koopsom eens en Yen Ling begon zoo haar leven als slavenmeisje; zij werd n.l. kamenier bij de vrouw van generaal Tiduo.

Zoo verliep er een jaar en als een schoone bloem groeide het meisje op; zij won door haar vriendelijkheid en goed verstand het hart van hare meesters en zoo gehecht werden zij ten slotte aan het vreemde kind, dat zij het als hun eigen dochter aannamen. Er werden voogden voor haar benoemd, en weldra ontwikkelde zich haar geest niet minder dan hare schoonheid; spoedig was Yen Ling dan ook het schoonste en aantrekkelijkste meisje van Canton.

Tiduo, die bij den keizer in hooge gunst stond, moest op een goeden keer aan zijn vorstelijken gebieder een geschenk van groote waarde geven uit dankbaarheid voor eene belangrijke bevordering, en zij het ook met tegenzin, hij besloot om Yen Ling aan den keizer af te staan; zoo kwam zij dus in het keizerlijke paleis.

Het gerucht van haar groote schoonheid was haar al vooruit geloopen. Zij behaagde den keizer en deze nam haar op onder zijne vrouwen en gaf haar een titel, die slechts een rang lager was dan die van de regeerende keizerin Tsi An.

De jonge slavin was nu keizerin behalve in naam. De keizer zelf was als haar slaaf en de edelsten uit het land knielden aan hare voeten neer.

Nog groeide haar aanzien, toen haar een zoon geboren werd; toen ontving zij den titel van Tsi Thi en den rang van regeerende keizerin.

Toen de keizer stierf maakte Yen Ling, die een groote mate van geestkracht bleek te bezitten, korte metten met den Raad van Regenten en zelf beklom zij den troon als regentes voor haren zevenjarigen zoon.

Omstreeks dien tijd stierven hare ouders, en haar broer, die een eenvoudig landbouwer geworden was, werd door haar in het paleis opgenomen en begiftigd met een jaarlijksch inkomen van f 300.000. De latere geschiedenis van deze merkwaardige vrouw is aan de gansche wereld bekend; en dat zij haar macht heeft behouden, zoo ook al niet hare schoonheid, dat blijkt wel het best uit den *coup d'état*, die zij onlangs heeft bedreven, en waarbij zij haren zoon eenvoudig op zij zette om zelf het keizerlijk bewind in handen te nemen.

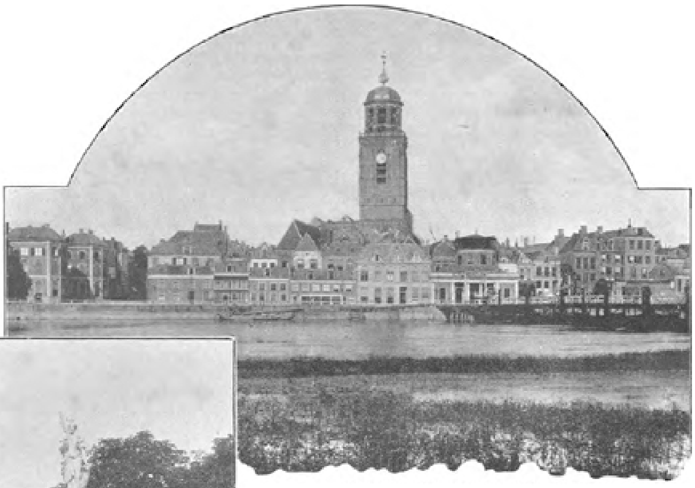

DEVENTER VAN DE IJSELZIJDE GEZIEN. MONUMENTALE FONTEIN OP DE BRINK, IN 1898 GESTICHT.

Deventer.
Met illustratiën.

I.

Meer dan het lezen van lange plaatsbeschrijvingen heeft het zelfaanschouwen der beschreven plaats, nut; hetgeen niet wegneemt, dat, ook al zal het getal onzer lezers, die nimmer een korter of langer bezoek brachten aan de vriendelijke plaats, wier naam hier boven te lezen staat, gering zijn, toch eene kleine herinnering aan het

verblijf aldaar niet onwelkom, en een opwekking, voor wie er nimmer waren, om er eens heen te gaan, niet ondienstig zijn zal.

Het is een vriendelijk stadje, of wil men stad, die al sedert eeuwen gebouwd is op den rechteroever van den IJsel, daar waar de Schipbeek in die rivier valt.

Stellig twaalf eeuwen telt de geschiedenis van Deventer; wel zullen er ook voor dien tijd huizen op de plek, waar thans deze stad gebouwd is, hebben gestaan, maar de geschiedenis dier vestiging verliest zich in het mythisch duister.

Daar zijn er die in Deventer Tacitus' *Navalia* willen terugvinden; ons is dit wel, maar de zekerheid daarvan ontbreekt ten eenenmale. Uit den stadsnaam hebben anderen de stichting van Deventer willen afleiden; uit Davo en Thur, burcht van Davo, maar het blijft de vraag of dit, zooal geen *lucus a non lucendo*, dan toch niet een *lucus a lucendo* is. Aan plaatsnamen heeft zich veeleer de sage van een volksheld vastgeknoopt dan andersom plaatsen van zoodanigen held hun naam ontvingen; en van een Davo, die een burcht te Deventer zou gehad hebben, meldt de geschiedenis niets. Men vertelt, dat de patroon van Nederland, Willebrordus, te Deventer een kerk stichtte; het is niet onwaarschijnlijk, ten minste niet dat hij er predikte; ook meldt de sage, dat Bonifacius' opvolger, Gregorius, te Wilp, bij Deventer een kerk stichtte. Wat hier van aan zij, valt niet met zekerheid uit te maken. Zeer zeker is de oude, sedert verdwenen kerk te Wilp van ouden datum geweest, maar of Lebuinus, die naar Gregorius' opdracht te Deventer een kerk moest vestigen, dit te Wilp zal gedaan hebben om de redenen, die daarvoor worden aangevoerd, mag betwijfeld worden. Authentieke bronnen hieromtrent bestaan trouwens niet; het is eene volkssage. Hoe het ook zij, omtrent Lebuinus' tijd werd er een kerk te Deventer gesticht, en wanneer men weet, dat Bonifacius in 755 bij Dokkum werd vermoord, en Lebuinus,

sedert door de Katholieke Kerk heilig verklaard, in 777 overleed, dan mag men aannemen, dat de kerstening van de streken aan de IJsel, reeds vroeg eene zaak was, waaraan te Rome veel gewicht werd gehecht.

De vestiging te Deventer ondervond in den beginne veel last van de Saksers, van wie men zelfs vertelt, dat zij Deventer verwoestten. Nu is er eene meening, die de oorspronkelijke inwoners van Deventer en hun tegenwoordige afstammelingen voor Saksers houdt; slechts kan dit waar zijn, indien of de Saksers Deventer *niet* verwoestten, òf indien zij, na de verwoesting zich daar blijvend hebben gevestigd.

Hoe het ook zij, wij kunnen hier niet langer bij de oude geschiedenis van Deventer blijven stilstaan, en richten dus

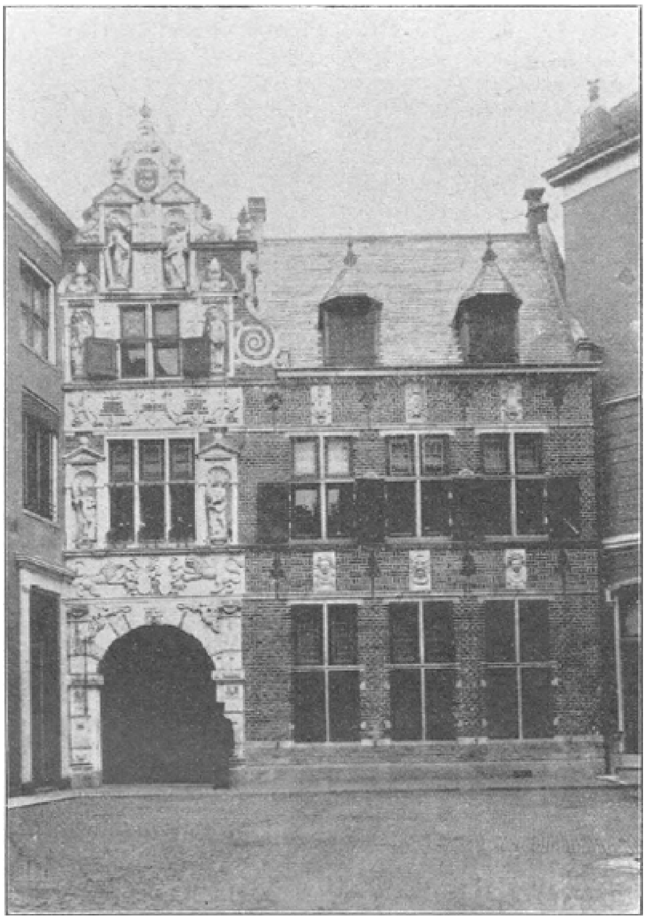

VOORGEVEL DER DOOPSGEZINDE KERK.

onzen blik op een tijdstip, dat meer zekerheid geeft, het begin der 10de eeuw, toen Deventer een tijdlang tot zetel diende van den Utrechtschen bisschop Radboud, die door de Denen uit zijne residentie verdreven, hierheen, evenals zijn opvolger Balderik, zijn zetel overbracht. Diens opvolgers verhuisden echter weer naar Utrecht en, stellig met het oog op de buitengewone voordeelen, die daaruit konden voortvloeien, wisten zij van den Duitschen keizer, een aantal privilegiën te bedingen, bestaande in tollen, keuren enz., welke langen tijd een ruime bron van inkomsten voor den Utrechtschen Stoel bleven.

Kalm vloden de jaren van 1000 tot den aanvang der reformatie voor Deventer heen, dat zich als een aanzienlijke handelsstad begon te ontwikkelen, waartoe zeker de toetreding tot het zoo belangrijke Hanzeverbond het hare heeft bijgedragen. Over

de verhouding van Deventer tot de overige Hanzesteden bevat het archief dier stad nog belangrijke bescheiden, die slechts voor een klein gedeelte zijn gepubliceerd. Naijver van net naburige Zutfen wikkelde wel nu en dan de bloeiende koopstad in ernstigen krijg, maar noemenswaard nadeel ondervond zij van die schermutselingen niet; integendeel haar aanzien werd er door verhoogd.

Toen de latere keizer Karel V het bewind over deze gewesten aanvaarde, kwam ook Deventer onder zijn gezag en daarmede was een tijdperk van groote onrust aangebroken. Het is hier de plaats niet om uitvoerig de geschiedenis der reformatie, voor zooverre die Deventer betreft, neder te schrijven; dat deze echter daar niet zonder groote offers geëischt te hebben tot stand kwam, bewijzen de halsstraffen, waartoe een aantal afgevallenen van het oude geloof, werden veroordeeld, en welke ook op hen werden toegepast. Na den overgang der regeering van deze landen op Philips II, graaf der Nederlanden en koning van Spanje zag een tijdlang de toekomst van Deventer er niet minder donker uit. De stad moest talrijke belegeringen doorstaan met al de gevolgen daaraan verbonden en kwam eerst tot rust, toen zij in 1591 voorgoed in de handen der Staatschen viel. Een tweede periode van bloei ving toen aan, niet alleen van handel, maar ook van wetenschappen. Het Atheneum werd in 1630 opgericht en maakte bijna twee en een halve eeuw den roem uit der stad, boekdrukkerijen bloeiden, bekende geleerden hadden in Deventer hunne woonplaats. Wel verscheurden onderlinge twisten van godsdienstigen aard de banden tusschen de burgerij, maar één ding vergat men hier wijselijk niet bij: het verzorgen van de tijdelijke belangen. Er werd in de 17e eeuw in Deventer veel geld verdiend, waarvan thans, voor zoover Napoleon I zich er niet over ontfermd heeft, de vruchten nog worden geplukt.

In 1672 werd Deventer in den bekenden oorlog gewikkeld en door Keulen's keurvorst en Munster's bisschop belegerd en ingenomen, doch weldra weder teruggegeven, zij het ook niet zonder dat eene belangrijke aderlating op de zakken der ingezetenen was toegepast.

De verwijfde tijd van het einde der 17e en het grootste deel der 18e eeuw leverden voor Deventer weinig merkwaardigs op; men deelde hier in de algemeene verslapping; de energie was gedood en slechts in onderling krakeel werd heil gezocht. Toen kwam de groote Fransche revolutie, die uit den aard harer gevolgen niet ongemerkt voor de IJselstad voorbijging, met name toen Napoleon ten slotte den troon bestegen had. Kisten met assignaten op de zolders van notabele ingezetenen bewaard spreken nog van de finantieele verliezen, ook door Deventer's ingezetenen geleden, die hun zwaarder nog vielen dan het gevoel gebukt te gaan onder vreemde heerschappij. Eindelijk in 1813 het beleg door de Kozakken, hetwelk eindigde met den uittocht der Fransche troepen na een zwaar tijdperk van zes maanden, en den intocht van het garnizoen van den soevereinen vorst.

Na 1813 zijn de tijden voor Deventer niet meer moeielijk geweest; van den Belgischen opstand ondervond men geen anderen hinder dan de tijdelijke inkwartiering van een bezettingsgarnizoen uit andere plaatsen, toen de eigen troepen naar de grenzen waren getrokken, en sedert werd in Nederland het zwaard niet weder uit de scheede gehaald.

Aan een rustige ontwikkeling van de vele hulpbronnen, die de stad bezat kon men zich dan ook in het laatste drie vierde der eeuw rustig blijven wijden, en het valt niet te ontkennen, dat in dat tijdvak, en niet het minst in de laatste twintig jaar de stad belangrijk is vooruitgegaan, niet alleen in zielental, maar ook in invloed en beteekenis. De

plaats van eerste stad tusschen Zwolle en Arnhem in het oosten des rijks, heeft Deventer tot op het huidige oogenblik schitterend gehandhaafd.

Maar reeds te lang stonden wij stil bij eene beschrijving van Deventer's verleden. Het wordt tijd, dat wij ons gereed maken voor de taak, die wij ons stelden, het beschrijven van een wandelingetje door de stad zelve, waarbij wij gelegenheid zullen vinden om voor een merk waardig gebouw een oogenblikje te toeven.

Wat wel onmiddellijk opvalt, dat zijn de nauwe straten, nauwer dan we ze in de meeste plaatsen van Deventer's belang en grootte aantreffen: maar de ingezetenen zijn van ouds bekend geweest als zuinige menschen en zoo is het niet te verwonderen, dat zij, ook al looft het nageslacht dit niet, geen meter grond meer ‘nutteloos’ weggooiden dan noodig was. Men bouwde huis aan huis en liet lang niet altijd een stukje grond voor tuin beschikbaar. Geheel in tegenspraak met deze nauwe bouworde zijn dan ook de ruime kostelijke pleinen, die men te Deventer aantreft en waardoor het uitsteekt boven de meeste harer zustersteden.

Vorstelijk is wel het hoofdplein der stad ‘de Brink’, waarop het statige gebouw, de Waag, hetwelk men op de eerste bladzijde dezer aflevering vindt afgebeeld, een schoonen achtergrond vormt.

Wat al herinneringen zijn er aan dat gebouw verbonden. Wij maakten reeds melding van den strijd tusschen de Gelderschen en die van Deventer, welke onderdanen waren van den Stichtschen bisschop, waarmede de hertog van Gelder krijgde; in samenhang met dien strijd is men met den bouw van de Waag in het jaar 1528 aangevangen.

Op de volgende wijze droeg zich dit toe. Door Karel van Gelder, Deventer's belegeraar, waren in 1527 een tweetal blokhuizen ter observeering van deze stad opgericht, die den ingezetenen een doorn in het oog waren, gelijk wel uit de naamsverandering, die men in de wandeling deze blokhuizen deed ondergaan, blijkt. Het eene ‘Morgenster’ noemde men ‘Kijk in de Pot’, het andere ‘Althena’, ‘Al te na’. Toen nu de Geldersche bezetting in 1528 op een valsch gerucht van het aanrukken der Stichtsche troepen, waarmede men in strijd was, de vlucht had genomen, namen de Deventerschen de kans waar om in enkele uren de beide blokhuizen te sloopen en het materiaal naar Deventer te sleepen, waar daarvan het schoone Waaggebouw werd opgetrokken, hetwelk thans nog het belangrijkste monument der stad is. Een herinneringssteen in den westelijken hoek herinnert aan het jaar, waarin de bouw werd aangevangen; de inscriptie luidt:

> In 't jaer ons heren MD en de XXVIII
> op Sunte Mariendach
> Wherd den ersten sten van dese Waghe gelacht
> 1528

Men vindt voorts een aantal gevelsteenen, die aan de herkomst van het materiaal, waaruit de Deventer Waag is gebouwd, herinneren. De ‘Morgenster’ en de ‘Kijk in de Pot’ vindt men in de gevellijst onder de eerste verdieping uitgebeiteld.

De laatste verzinnelijking zou men ook als op een ander feit uit Deventer's geschiedenis, waarbij de Waag een rol speelt, toepasselijk kunnen aannemen. Wanneer men n.l. de westelijke zijde van het waaggebouw bekijkt, ziet men daar een groote koperen (het is oppervlakkig niet meer te onderscheiden dat het metaal koper is) -

ziet men daar een groote koperen ketel of pot hangen, waaraan zich een barbaarsche legende vastknoopt, die vermoedelijk wel in de werkelijkheid haren grond vindt. Men vertelt n.l. dat in dezen ketel een valsche munter levend is gekookt en dat ten einde in eeuwigheid een afschrikwekkend voorbeeld te stellen, deze ketel later aan de stadswaag is gehangen. Wat hier van aan zij, valt niet met zekerheid uit te maken; wel moet omstreeks 1434 een muntmeester van den heer Van Batenburg veroordeeld zijn geworden om levend 'gesoden' te worden, omdat hij valsche munt had uitgegeven, en is dat vonnis ook inderdaad aan dezen rampzalige voltrokken. Thans heeft de ketel door den tand des tijds zeer geleden en, indien men geen maatregelen neemt om de algeheele vernieling tegen te gaan, mag aangenomen worden, dat het foltertuig den langsten tijd aan de Deventer Waag heeft gehangen.

In Deventer's geschiedenis heeft de Waag verder een belangrijke rol gespeeld. Vele malen was in dit gebouw de zetel van burgerlijke of militaire regeering gevestigd en werden van daar uit de wachten betrokken, als de stad in oorlogsgevaar verkeerde.

Naderhand is de bestemming der bovenlokalen een meer vreedzame geworden. Jaren lang was er het gymnasium gevestigd, totdat dit naar een ander gebouw verhuisde, door den president-curator, Mr. H.W. van Marie aan de gemeente geschonken na zijn dood, en de meisjes H.B.S. hare tenten in de Waag opsloeg. Tot voor korten tijd vond het rijkstelegraafkantoor in de benedenzalen een onderkomen.

Inwendig is overigens het gebouw zeer onbelangrijk, daar de oude betimmering, behalve op de zolders, reeds sedert lang verdwenen is.

(*Wordt vervolgd.*)

Ongelukkige vorsten.

'Den koning te rijk,' is een bekende uitdrukking voor iemand die buitengewoon gelukkig is, maar zooals het met de meeste uitdrukkingen gaat, ze hebben slechts betrekkelijke waarde, en een werkelijk gelukkig vorst, die 'den koning te rijk is', is een witte raaf. In den regel zijn de meeste menschen gelukkiger dan vorsten, met uitzondering misschien van de koninginnen van Nederland en van Engeland; er is dan ook behalve deze geen vorst in Europa, die zich zelven geen zand in de oogen strooit, wanneer hij zich verbeeldt, dat het leven hem een onvermengde vreugde is.

Voorbeeldig inspannende arbeid, zware verantwoordelijkheid, kleine intriges van het Hof, allerlei particuliere zorg en moeite, strekken niet om het leven aangenaam te doen zijn.

De rijkste en machtigste man in Europa is buiten kijf de Czaar van Rusland. Juist deze doorluchtige personage zou vermoedelijk gaarne zijn rijkdom en macht morgen aan den dag van zich werpen, ware het niet, dat hij een groot gevoel van verantwoordelijkheid bezit. Omgeven door en begraven in een chaos van hofintriges, is hij misschien de meest ontevreden sterveling onder de millioenen van zijn uitgestrekt rijk. Zijn leven hangt om zoo te zeggen aan een zijden draad, en nu mag het al waar zijn, dat hij het niet overschat, de wetenschap, dat er bijna voortdurend ter rechter- of linkerzijde een moordenaar gereed staat om hem den dolk in het hart te stooten, ja zelfs, dat hij van zijn eigen lijfgarde niet zeker is, is een niet vroolijkmakend iets. Hij is het mikpunt van een honderdtal geheime genootschappen, die op zijn vermoording azen; daarbij is de toekomst van zijn rijk in Europa hem een voortdurende bron van angst en zorg. De toekomst van deze landen ligt in het Zuiden en naar dat Zuiden durft hij zich niet bewegen. De Czaar wordt geschat op een

jaarlijksch inkomen van 18 tot 24 millioen gulden, maar zelfs dat reusachtige bedrag is niet groot genoeg om hem een uur gemoedsrust te geven en geen wonder is het, dat van tijd tot tijd geruchten omtrent zijn minder gunstigen gezondheidstoestand dringen door den dichten muur van geheimhouding, waardoor het Russische Hof is omringd.

De Sultan van Turkije is een ander ongelukkig vorst, en veel van zijn leed is een gevolg van de Russische politiek,

omdat hij weet, dat indien de Czaar zuidwaarts gaat, hij moet wijken.
Evenals zijn buurman, verkeert ook de Sultan in voortdurend levensgevaar, omdat hij omringd is door een labyrinth van intriges, omkooping en bederf. Hij is op een na de rijkste man van Europa; toch is hij altijd om geld verlegen, zoowel voor de behoeften van zijn land als voor zich zelven. Hij is overtuigd, dat ieder, die hem dient, dit slechts uit eigenbelang doet. Men vertelt, dat hij het slachtoffer is van zware aanvallen van melancholie, omdat hij weet, dat hij geen enkel onderdaan heeft, die een hand zou uitsteken om hem te behoeden voor den dolk van den moordenaar, tenzij om eigenbelang te dienen.

De Duitsche Keizer is er minder ongelukkig aan toe, en heeft daartoe dan ook minder reden dan zijn 'broeders' van Rusland en Turkije, ook al ondervindt hij van vele zijden oppositie. De groei van het socialisme in Duitschland is den keizer een voortdurende bron, zooal niet van angst dan toch van verdriet; het werpt een schaduw over zijn regeering en doet zijn oor onweldadig aan. Ook hij heeft te kampen met hofintriges en zucht om persoonlijke belangen te behartigen; daarbij is er een ding, hetwelk, meer dan men algemeen wel aanneemt, zijn leven vergalt, dat is de ziekte waaraan hij lijdt en die hem vele dagen van het jaar veel leed berokkent.

De Keizer-Koning van Oostenrijk-Hongarije zit op twee tronen, maar tot zijn niet geringe smart zijn zij om het zoo eens uit te drukken, zoo ver van elkaar verwijderd, dat hij niet op beide tegelijk kan zitten, noch met genoegen op een van beide. Hongarije streeft naar onafhankelijkheid van Oostenrijk, terwijl indien Hongarije onafhankelijk werd verklaard, Oostenrijk niet onwaarschijnlijk in een republikeinschen chaos zou uiteenspatten. Des keizers onderdanen zijn verdeeld in vier groepen, die elkaar met bitteren haat haten. Door den dood van kroonprins Rudolph verloor de keizer een van de hechtste steunpilaren van zijn Huis en een populair erfgenaam van den troon. Een harde slag heeft den keizer door dien dood getroffen en het hofschandaal, hetwelk met dat afsterven in verband stond, strekt niet om het geval te verzachten. De ramp, die den keizer onlangs trof, de vermoording zijner edele gemalin, ligt nog versch in het geheugen.

Wat kan ongelukkiger zijn dan de positie, waarin de Koning van Spanje zich heden ten dage bevindt? Het arme knaapje zit op een waggelenden troon, die eens de hechtste en machtigste van de gansche wereld was; zijn land staat aan den afgrond van een financieele debâcle, en zelfs de meest profetische geest zou geen weg tot ontkoming kunnen annwijzen. Zijn rijk kan de schulden niet betalen en heeft zich zelf een doodelijke wonde toegebracht want zonder de kolonies kan het onmogelijk blijven bestaan. Don Carlos staat als een dreigend spookgestalte voor hem, de liefde zijner onderdanen is weggevaagd door een geest van ontevredenheid en misplaatsten trots. Door een moordenaar beroofd van den krachtigsten bewindsman die Spanje in jaren gekend heeft, beproeft de eene regeering na de andere het beheer te voeren, maar moet machteloos daarvan weer afstand doen en het land wordt heen en weer geslingerd als een schip zonder roer; stellig gaat geen knaap van zijn leeftijd onder zulk een last gebukt.

De Koning van Italië heeft een lot, dat nauwelijks minder hard is. Met behulp van geheele reeksen van bedorven ambtenaren regeerende over een volk, dat zijn laatste cent schier aan belastingen moet opbrengen, omdat de heerlijke, vruchtbare akkers verwaarloosd zijn, heeft hij daarenboven het hoofd te bieden aan een oproerigen geest, die veel eerder post vat in het warme bloed van den zuiderling dan in dat der Germaansche rassen. Voor het bewaren van de binnenlandsche rust is een groot leger, gelijk in Italië op de been gehouden wordt, niet noodig, maar de Triple Alliantie maakt dat noodzakelijk en tot onduldbaarheid toe worden daarom de lasten opgevoerd.

Daarbij komt de ontevredenheid, die vooral in de voornamere kringen bestaat over het verdrijven van den Paus uit de regeering, die door zijne voorgangers duizend jaren was gevoerd, en men kan begrijpen dat Italië's koning niet op rozen zit.

Verbranding van een gesneuveld Opperhoofd in het IJzeren Tijdperk.

(Bij de plaat op bl. 24).

De in onzen tijd meestal toegepaste wijze van lijkbezorging, het begraven in lijkkisten, welke in den grond worden ingegraven, is betrekkelijk nog niet lang in algemeen gebruik. Eerst de christelijke idee heeft in de vroegere methode van dooden-bijzetting een omkeer gebracht en heeft de teraardebestelling in de plaats doen treden van de vroegere verbranding of balseming.

Gelijk men op onze plaat kan zien, werden in het ijzeren tijdperk - de tweede groote periode van de voorhistorie - de dooden verbrand, en waar deze verbranding een in den krijg gesneuveld machtig opperhoofd gold, had die verbranding met groote plechtigheid plaats.

Thans wordt de verbranding van dooden op brandstapels in de open lucht nog slechts bij enkele volkeren aangetroffen.

Omtrent de verschillende gebruiken, in zwang bij de bijzetting van lijken, valt het volgende mede te deelen.

De bijzetting in de vrije lucht op opeengestapelde takken vindt men voornamelijk bij de Zuidzee-bewoners en ook bij de Perzen, die de lijken in open torens aan de roofvogels prijsgeven.

Zeevarende, wilde volksstammen vertrouwen hunne dooden toe aan een vaartuigje, waaraan de veronderstelling ten grondslag ligt, dat zij aan gindsche zijde der zee weder zullen opstaan. De meest in zwang zijnde methode van begraven is echter het ter ruste leggen in gemetselde gebouwen, dolmen, overdekte galerijen of aardhoopen.

Oorspronkelijk bestonden daarbij zekere algemeene gebruiken: de verzorging van de dooden met spijs en drank, waaruit zich doodenoffers, maaltijden en dergelijke ceremoniën ontwikkelden; verder het medegeven van wapenen, sieradiën, eereteekenen, echtgenoote, slaven, strijdros, spijzen enz., hetwelk hierop berustte, dat de dooden aan gene zijde van het graf zouden voortleven. De hiermede samenhangende, deels zeer gruwelijke plechtigheden van de natuurvolkeren waren zelfs bij de half beschaafde bewoners van het oude Europa nog in zwang, vooral bij de begrafenissen van vorsten en opperhoofden, die men met hun ganschen hofstaat liet begraven; op dit oogenblik zijn zij nog bij Afrikaansche opperhoofden en zelfs in Voor-Indië (weduwenverbranding) in gebruik.

In de meeste landen had echter een soort afkooping der menschenoffers plaats, waarbij in plaats van het leven, eenige bloeddruppels, een vinger of het haar werden geofferd, of in plaats van de menschen zelve, gelijk in Japan, metalen poppen in het

graf werden gelegd. Hier en daar, zooals in Dahomey en bij de Indianen van Noord-Amerika, worden zelfs den reeds gestorven opperhoofden nog boodschappers en dienaren door latere vermoording achternagezonden.

In verband met deze ceremoniën vond men reeds bij de voorhistorische en thans nog bestaande natuurvolkeren een buitengewone weelde in zwang; den doode werden zijn kostbaarste wapenen en versierselen, zijn beste kleederen medegegeven, en bij de meer beschaafde stammen zelfs uit goud en edelgesteenten vervaardigde kleinoodiën.

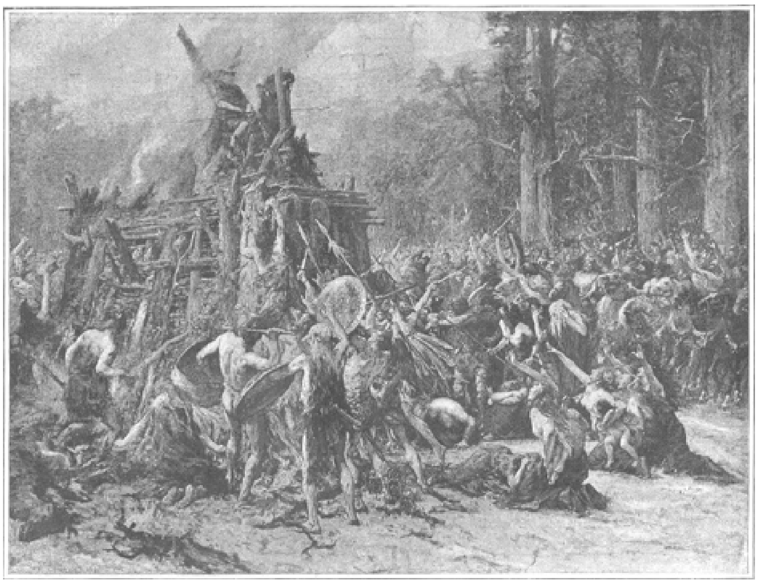

VERBRANDING VAN EEN GESNEUVELD OPPERHOOFD IN HET IJZEREN TIJDPERK. Naar een schilderij van Fernard Corman.

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 19.)

(*Vervolg van blz.* 19.)

III. Een avond aan 't hof van Brederode.

November 1645. De zomerluwte is weggekletterd door uit het Noorden voortgezweepte regenvlagen. Het Voorhout en de Vijverberg zijn bezaaid

ACROBATEN.
Origineele opname van den heer KRIEGER te Kötzschenbroda.

met gele en havannakleurige, dorre bladeren. De gure adem van den Noordoostenwind giert door de kale kruinen der linden. Des middags van een Maandag in het begin der maand, de klokke drie uren, zag men vele karossen uit het Oude Voorhout naar het nieuwe Voorhout en de lange Houtstraat rijden. Allen hielden op voor den hoofdingang van eene der alleraanzienlijkste heerenhuizingen uit Den Haag - het hof van Graaf Johan Wolfert van Brederode, Veldmaarschalk der Hoog Mogende Heeren, zwager van Prins Frederik Hendrik door zijn huwelijk met Louise Christine van Solms, jongere zuster van des Stadhouders gemalin.

Het hof van Brederode nam destijds met zijne tuinen en stallen een zeer uitgestrekt terrein in tusschen Lange Houtstraat, Voorhout en Casuariestraat. Het was een vorstelijk paleis met eene lange reeks van statige vertrekken, waarin de heer Van Brederode gewoon was heel de voorname wereld van Den Haag te ontvangen. Daar de Stadhouder na zijne laatste veldtochten in Vlaanderen telkens door min of meer langdurige ongesteldheden werd belet aan openbare feestelijkheden deel te nemen,

hield zijn zwager de eer van Den Haag op tegenover de bonte schaar van adellijke vreemdelingen, die uit alle oorden van Europa kwamen, om als diplomaten of officieren in dienst der Hoog Mogende Heeren te treden.

De Graaf van Brederode en zijne echtgenoote ontvingen op dien Maandagmiddag ongeveer een honderdvijftig gasten uit de hoogste kringen van Den Haag. Er was plaats voor allen in eene aaneengeschakelde rij van zalen, uitloopende naar de groote feestzaal van den huize. Gewoonlijk werd hier gedanst, of vertoonde men er eenige kleine operetten en allegorische herderspelen. Bij dramatische voorstellingen in deze zaal werd een gemakkelijk verplaatsbaar tooneel opgericht, daar de ruimte niets te wenschen overliet. Het tooneel vertoonde zich aan een der smallere zijden van het vertrek, achter een gordijn van blauwe zijde met zilveren sterren verborgen. De tooneelisten bestonden uit pages, jonge edellieden en enkele freules. De gewoonte het personeel uit de hofkringen te kiezen was inheemsch geworden door navolging van hetgeen geschiedde aan het Engelsche hof van de Koningen James I, en Charles I, nadat Elisabeth Stuart, dochter van den eerste, met haar echtgenoot, den verdreven Koning van Boheme, in Den Haag was komen wonen.

Wanneer de vertooning aanving en het blauwe zijden voorhangsel langs eene dunne ijzeren stang naar twee kanten werd weggeschoven, plaatste men enkele hooge zetels voor vorstelijke gasten, de andere genoodigden schaarden zich staande achter deze zetels. De lakeien van den huize Brederode hadden eene groote vaardigheid verkregen in de kunst om het geheele toestel voor de vertooning snel weer op te ruimen, en de danszaal voor zijne eigenlijke bestemming gereed te maken. Het was de moeite waard deze zaal eenvoudig te komen bezien. Naar den vorm bevond men

zich in een rechthoekig paralellogram met twee evenwijdig loopende langere, en twee smallere wanden. Aan een dier smallere wanden was eene monumentale schouw aangebracht, die rustte op vier zwart marmeren gedraaide zuilen, tegenover den wand, waar het tooneel werd toegesteld.

Over de geheele uitgestrektheid van de langere wanden dezer feestzaal had een beroemd meester van het penseel, Jacob Jordaens, zijne koninklijke kunst getoond. Hier waren twee reusachtige doeken te bewonderen - de *Jacht van Diana*, en de *Rust van Diana*. Op beide schitterde het volle, zonnige kleurengamma van den Antwerpschen meester. De *Rust van Diana* stelde de jachtgodin en tallooze Nimfen voor, bijna meer dan levensgroot. Het boschrijk landschap was genomen tegen het vallen van den avond, terwijl het zonnepurper aan den westelijken horizon nagloeit. Diana zit vermoeid van de jacht in een zilverkleurig gewaad op een heuvel, die met een donkerrood tapijt is gedekt. Vele Nimfen rusten of sluimeren rondom haar heen in veelkleurige kostumen, maar ook vertoonen zich niet weinigen ontkleed in de volle schittering van blanke schouders en boezems. De jachtbuit door Diana gewonnen: wilde zwijnen, herten, hazen, pauwen en faizanten zijn tegen de stammen der boomen opeengestapeld, of aan de takken gehangen. Van ter zijde komt een stoet naakte satyrs met roodbruine incarnatie, lachende troniën en manden vol rijp ooft. De *Jacht van Diana* aan de overzijde vertoonde de Godin in den vollen middaggloed, omringd van eene breede schare jonkvrouwen, een prachtig hert, met hoog vertakt gewei, aanvallend, terwijl eene reeks van hijgende honden van alle zijden tegen het vervolgde dier opspringt.

Overdag viel het licht in de feestzaal door het koepeldak van glas. Des avonds brandden er op zes kroonluchters van kristal een honderd-twintig kaarsen. De gure Novemberdag, somber en zwaar bewolkt, had het wenschelijk gemaakt een groot vuur aan te leggen in de hooge schouw en de kaarsen bij het kwijnende en afnemende daglicht op te steken. Er vertoonden zich al vrij wat gasten in de groote zaal. Telkens verschenen er nieuwe, uit de zijvertrekken aankomende. In het eerste salon, waar men binnentrad na eene uitgestrekte, met wit marmer bevloerde vestibule te hebben doorloopen, bevonden zich de Graaf en de Gravin van Brederode, vergezeld van hunne drie kinderen en van den *Vicomte* en de *Vicomtesse* de Machault, de laatste eene zuster van den gastheer. De drie kinderen, nog zeer jong, hielden zich aan de zijde hunner moeder. Het waren: Hendrik van Brederode, Heer van Vianen, Ameide en Tienhoven, acht jaar oud; Wolfert van Brederode, Heer van Herwijnen, Nievelt en Zwammerdam, zes jaar oud; en Hedwig Agnes van Brederode, vijf jaar oud. Ze vormden eene aardige groep, merkwaardig door hunne gelijkenis met hunne moeder, Louise Christine van Solms, tweede echtgenoote van den Veldmaarschalk. Alle drie vertoonden de donkerbruine oogen en het krullend donkerbruin hair der familie van Solms.

Al de binnenkomende gasten bogen zich voor deze familiegroep, en wisselden eenige hartelijke woorden met gastheer en gastvrouw. Er klonken velerlei talen: Fransch, Duitsch en Hollandsch, het meest Fransch. Van tijd tot tijd schalde zeer luid de stem van den opperhofmeester des Graven van Brederode - den jongen Graaf Lodewijk van Nassau-Hadamar, een neef der eerste echtgenoote van den gastheer, de Gravin Anna van Nassau. Allerlei bekende en minder bekende namen werden genoemd van hen, die binnenkwamen, en voor den Graaf en Gravin van Brederode bogen.

‘Graaf en Gravin van Waldeck!’
‘Jonkheer Nicolaas van Boeckhorst, Ridder, Heere van Noordwijck!’
‘Kolonel Lord William Craven!’
Deze laatstgenoemde was een statig edelman, omstreeks vijf-en-dertig jaren oud, met strenge, ernstige trekken en groote doordringende oogen. Hij was geheel in zwart satijn gekleed, met uiterst kostbare kanten, platte kraag en manchetten, zonder degen. Zijn breed geranden zwart vilten hoed met zwarte struisveeren droeg hij in de linkerhand.
De Gravin van Brederode glimlachte, toen ze hem hare hand reikte. Er straalde blijdschap uit hare groote donkerbruine oogen, terwijl ze vroeg:
‘*Sa Majesté viendra*, Mylord Craven?’
‘*Tout à l'heure*, *madame la Comtesse!*’
Lord Craven kondigde door zijne komst de verschijning aan der Vorstin, die in de hoftaal genoemd werd: *Sa Majesté la Reine de Bohème; Electrice Douarière Palatine.* Lord Craven, zoon van een schatrijk Lord-Major van Londen, was uit hooge vereering voor de dochter van Koning James I, voor de eenige zuster van Koning Charles I, naar Den Haag gekomen, toen na eene reeks van rampen, de ongelukkige Frederik V, Koning van Boheme, Keurvorst van de Paltz, te Mainz op zes-en-dertigjarigen leeftijd overleden was, den 29 November 1632. Koning Charles I had Lord Craven opgedragen om zijne zuster Elisabeth, *Douarière* van Bohemen, uit te noodigen naar Londen te komen. Tot nog toe had deze laatste, om vele staatkundige en persoonlijke redenen, dit verzoek niet aangenomen, en was zij evenals Lord Craven in Den Haag gebleven. Craven werd in 1640 tot kolonel benoemd in het Staatsche leger. Hij diende zijn nieuw vaderland en de zuster van zijn Koning met onwankelbare trouw.
Intusschen had de luide stem van den opperhofmeester nieuwe gasten aangekondigd:
‘Baron en Barones van Pallant-Culemborgh!’
‘Markies de la Vieuville, luitenant-kolonel!’
‘Agathius, Burggraaf von Dohna!’
‘De Heere Jacob Cats, Ridder van Zijne Majesteit van Groot-Brittanje, Raadpensionaris der Hoog Mogende Heeren, Grootzegelbewaarder van Holland en West-Friesland!’
Er trad een grijsaard van acht-en-zestig jaar naar Graaf en Gravin van Brederode. Zilverwit hair krulde langs slapen en ooren, een zilverwitte knevel bedekte zijn bovenlip, een zilverwitte kinvlok spitste het nog welgevulde gelaat af. Cats was zeer eenvoudig in zijn kostuum van zwart laken met zwart satijnen oplegsels, alleen verlevendigd door een platten kraag van gesteven batist met zeer breede zoomen. Zijne helderbruine oogen zagen onverschrokken in 't rond, schoon hij door zijne diepe buigingen uitdrukking scheen te willen geven aan een gevoel van groote nederigheid.
Nadat de Gravin eenige vriendelijke woorden tot den Raadpensionaris gesproken had, vroeg deze:
‘Ik hebbe met groote zwarigheid en perplexiteit vernomen, dat Zijne Hoogheid wederom niet wel te passe is. Was er vandaag ook eenige nadere informatie?’
‘Ik dank u, mijnheer de Raadpensionaris! Zijne Hoogheid, mijn zwager, is heden wel te passe, maar zeer gefatigeerd door zware hoofdpijnen in de laatste dagen!’

‘Dit verblijdt mij zonderling zeer, mevrouw de Gravin! Ik had in de beide laatste dagen geen nader advertissement, vermits ik tot Leiden was in mijne qualiteit van Curator der Hooge Schole!’

De Gravin van Brederode werd verplicht hare aandacht aan andere gasten te wijden. De jonge Graaf Lodewijk van Nassau-Hadamar had velerlei namen genoemd:

‘De heere Johan de Knuyt, eerste Raad ter vergadering van de Edel Mogende Heeren van Zeeland!’

‘De heere en mevrouwe Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck!’

‘Mevrouw de Douarière Johan Ludwig zu Nassau-Catzenelnbogen en hare drie dochters!’

‘Graaf en Gravin van Wassenaar!’

‘Zijne Excellentie, *Monseigneur* Gaspard Coignet, *Comte* de Courson, *Seigneur* de la Thuillerie, Ambassadeur-ordinaris van Zijne Majesteit van Frankrijk, met echtgenoote en twee dochters!’

Gastheer en gastvrouw, de *Vicomte* en de *Vicomtesse* de Machault, betoonden buitengemeene oplettendheid aan de familie van den destijds in Den Haag zeer populairen Franschen Gezant. De alliantie der Republiek met Frankrijk, de samenwerking der Fransche en Staatsche troepen in Vlaanderen, hadden de geestdrift voor Frankrijk op dat moment in top doen stijgen. Zijne Excellentie, de Fransche ambassadeur, was een groot, gezet man met rood glimmend gelaat, glad geschoren kin en lang, om slapen en nek zwierend, donkerblond hair. De ambassadrice was evenzoo gezet, maar kleiner dan haar echtgenoot, terwijl ze zich onderscheidde door een wijd uitstaand galakleed van donkerblauw fluweel met hoog opgewerkte zilveren lelieën. De Gravin van Brederode drukte de statige ambassadrice met bijzondere hartelijkheid de hand, en sprak zeer voorkomend met de beide jonge Gravinnen.

Doch andere gasten verschenen. Graaf Nassau-Hadamar kondigde aan:

'Armand de Grammont, *Comte* de Guiche!'

'Henri de la Beaume, *Marquis* de la Vallière!'

'De heere Cornelis Musch, Raad en Griffier der Hoog Mogende Heeren, met echtgenoot en drie dochters!'

'Henri de Fleury de Coulan, heer van Buat!'

'Mevrouw de *Douarière* Schenck von Schmidberg!'

'De heere Constantin Huygens, Ridder van wege zijne Excellentie den Doge van Venetië, Heer van Zuylichem, Zeelhem en in 't Monnickenland, Secretaris, Raad en Rekenmeester van Zijne Hoogheid!'

Een man van vijftig jaar met groote donkerblauwe oogen, lange lichtblonde hairen, fijne trekken en een welwillenden glimlach bleef een oogenblik spreken met den Graaf van Brederode.

'Mijnheer Huygens! het is mij een singulier genoegen u te zien! Mag ik uwe opinie vragen over den tegenwoordigen staat van Zijne Hoogheid?'

'Zijne Hoogheid schijnt mij zeer wel te pas, maar de staat van zijn gemoed blijft wankelend, alles gecauseerd door excessieve fatigues te velde in den oorlog....'

Huygens scheen te aarzelen.

De gastheer zag hem zeer ernstig aan, en sprak bijna fluisterend:

'Ik wil geen oorzaak zijn, om u te importuneeren - ook betaamt het mij niet uit curiositeit in uwe *secreta* te willen penetreeren, maar het zou mij lief zijn van u eenig afdoend advies te hebben!'

Huygens antwoordde even zacht en vertrouwelijk:

'Zijne Hoogheid wordt het meest gekweld door gemis aan memorie, zoodat ik onze besognes geheel alleen afdoe. Ik reken op uwe discretie, en communiceer er met niemand over, behalve met Hare Hoogheid. We moeten patiëntie oefenen in deze adversiteit!'

De Graaf van Brederode zuchtte, en drukte Huygens zwijgend de hand.

Steeds stroomden meer gasten aan de familie van Brederode voorbij. Deftige namen klonken door de receptiezaal:

'De Heere Cornelis van Terensteyn, oud-Burgemeester der stad Dordrecht!'

'Zijne Excellentie Prins Emmanuel van Portugal, ritmeester bij het regiment *arquebusiers* van den Opperhofmeester Zijner Hoogheid!'

'Jonkheer en Jonkvrouwe van Boetselaar - Asperen!'

'Jacques, *Comte* de l'Espinay, *Seigneur* de Vaux et de Mezières, majoor in het regiment van den Graaf de Colligny!'

De *Vicomte* de Machault toonde zich zeer verheugd l'Espinay te ontmoeten. Het was dezen Franschen edelman sedert Augustus in Den Haag zeer voor den wind gegaan. Het dapper wapenfeit van zijn eersten avond in de Prinsenstad had daartoe weinig bijgedragen. Niemand kende hem toen, en hij zelf maakte er geen gewag van. De vermomde persoon, door zijne Duitsche vrienden ‘Zijne Hoogheid’ genoemd, scheen er zich weinig van te hebben aangetrokken. Niemand sprak er van. De zaak was in weinige weken vergeten. Van de gekwetsten werd niets vernomen. Het was duidelijk, dat het baldadig drietal het veilig achtte te zwijgen. Maar in de Hoogstraat, vooral in het Gouden Hoofd, werd er nog dikwijls op gezinspeeld, en werd l'Espinay met groote bewondering vereerd. Door voorspraak van den *Vicomte* de Machault, door steun van den Veldmaarschalk Van Brederode, werd hij eerst tot kapitein, later tot majoor bevorderd in het regiment van den kolonel Charles de Chatillon, Graaf van Colligny.

De Graaf de l'Espinay was bijna onmiddellijk bij alle aanzienlijke Haagsche familiën voorgesteld, en maakte grooten opgang door zijn gunstig voorkomen, geestig gesprek en uitstekende ridderlijke manieren. Door de ongesteldheid van den Stadhouder was hij nog niet aan het hof ontvangen, wel bij Prins Willem II, getrouwd met Maria Stuart, dochter van Charles I. De jonge Prins woonde toen in het Oude Hof, in het Noord-Einde[1)], en was bijzonder op het gezelschap van den kloeken Franschen edelman gesteld.

(*Wordt vervolgd.*)

De ordonnans.
Novelle, uit het Fransch van Georges de Lys.

I.

Voort stormden de compagnieën, uit het hout de vlakte in. Twee uur lang hadden zij in de ruigte stand gehouden, onwrikbaar bij alle aanvallen, tot nieuwe vijandelijke drommen hun veerkracht hadden vermorzeld. Met verbroken gelederen, als bladeren door een warrelwind voortgezweept, rolden zij voort.

Hier en daar klonk boven van een muur een geweerschot; rookwolkjes kronkelden op; boven op de nokken der daken zat het vol; een aanhoudend vuren vulde de lucht.

Een boschje, vooruit, lokte de vluchtenden. Zij wendden zich er heen, vermoeid; er viel er een neer, dood, en de anderen, gebogen ruggen, renden voort.

Kapitein Revordy kon zijn mannen niet meer opwekken; medegesleept met hen, bepaalde hij er zich toe hen bij elkaar te houden; aan hun hoofd ijlde hij voort naar het kreupelhout, om de vluchtenden daar te verzamelen. Uitgeput, rochelend en bebloed kwam het overschot aan. Onmiddellijk scholen zij weg, zich platdrukkend op den grond, wegkruipend in de greppels.

Met stem en gebaar verzamelde kapitein Revordy de gegradueerden om zich heen; geholpen door een paar geestkrachtigen regelde hij den aftocht, herstelde de gelederen, wees ieder zijne plaats aan om een laatste poging te wagen. Een soldaat fluisterde hem iets in het oor, een ontzettend nieuws; de patroontasschen bevatten nog maar een paar patronen.

De kapitein beval dat niemand dan op zijn bevel mocht schieten.

1) Nu Koninklijk Paleis.

Zijn rustige stem kalmeerde de soldaten; zij hadden vertrouwen in zijn beleid en woord. Het was een klein, gezet man, krachtig gebouwd; zijn haar was vergrijsd in de oorlogen van den Krim en Mexico; zijn huid was gebronsd, flikkerend zijn oog.

Er klonk een stem:

'Daar zijn ze!'

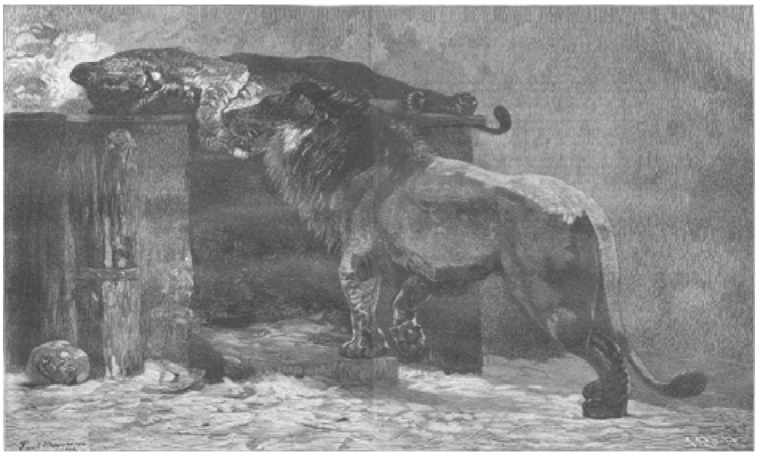

EEN HANDKUS. Naar een schilderij van Paul Meyerheim.

De vijand, onder de bedekking der muren zich weder hebbend opgesteld, rukte aanvallenderwijze op. Dicht waren de gelederen opeen; toen, op bevel der chefs, verspreidde men zich.

Revordy loerde naar hen, vooruitspringend in het donkere boschje. Ademhalen hoorde men vlak bij.

Driehonderd meter waren ze nu nog van de boompjes; ieder man was een goede schijf.

'Vuur!'

Het hout stond als in brand, salvo's klonken, alles was dicht in den kruitdamp; de harde grond dreunde van de voetstappen der aanstormende vijanden.

Revordy, boven alles uit, beval:

'Ophouden met vuren!'

De damp trok op, hier en daar blijvende hangen in de naakte boomtakken; de vlakte was weer te overzien; de vijand had zich in het hout teruggetrokken, en school achter de muren.

Van ter zijde ontwikkelden zich echter andere liniën. Revordy sprak zijn mannen moed in; aan de flanken stelde hij escouades op.

Moedig door den steun van de reserveliniën, die terrein wonnen, waagden ook de eerste aanvallers weder een frontaanval.

Er kwamen gaten in de gelederen door de salvo's; zij wankelden, maar weer werden de gapingen aangevuld, voorwaarts ging het, de hauptmann voorop.

Plotseling raakten ze in verwarring. De Duitsche aanvoerder was getroffen; de vijandelijke troep had zijn ziel verloren.

'Hoe was dat gericht?' riep een stem vol victorie.

'Zoo, was jij dat, Tréchou?'

'Ja, kapitein, ik draag niet voor niets mijn chevron.'

De officier glimlachte, een gevoel van fierheid ontgloeide in het hart van commandant en soldaat, die door het samen deelen van het gevaar als broeders Waren. Maar de aandacht van Revordy werd alweer door een nieuw gevaar getrokken. Dichte drommen vijanden waren vlak bij het kreupelhout en dreigden den aftocht van de verdedigers te versperren.

Het vuren verminderde, de patroontasschen raakten leeg. De kapitein beval:

'Bajonet op!'

De soldaten, opspringend, begrepen het bevel.

'Jongens, vooruit, we moeten over die kerels heen!'

Hij trok den degen. Vooruit ging het naar den bedreigden vleugel. Men was er.

Revordy wankelde, viel... een kogel had hem doodelijk getroffen.

Maar de vaart zat er in; de verdedigers ijlden voort; zij waren in veiligheid.

II.

Duitsche posten namen de zwaar verkregen posities in.

Eensklaps, als een schim, naderde iets, recht op het boschje aan.

Verbaasd herkenden de overwinnaars aan zijn uniform een Fransch soldaat.

De majoor had het overschot van zijn bataljon verzameld; hij gelastte, dat men den Franschman ongehinderd naderbij moest laten komen.

Weldra zag men dat de soldaat ongewapend was. Langzaam naderde hij, met kalm gelaat, onversaagd. Bij de eerste aanroeping antwoordde hij eenvoudig:

'Waar is mijn kapitein?'

De majoor liet hem voor zich brengen, ondervroeg hem.

'Wie ben je?'

'Tréchou, Jacques François, soldaat bij het eerste bataljon van het eerste regiment, ordonnans van kapitein Revordy.'

'En wat wil je?'

'Mijn kapitein is gevallen, toen wij chargeerden.'

'Je bent ontkomen en je komt weer terug?'

'De kapitein had gezegd, dat we over den vijand heen moesten; we hebben dat gedaan; nu kom ik terug; ik moet hem verzorgen of begraven.'

Welwillend keek de Pruisische majoor den soldaat aan.

'Je chef is niet dood. Wij hebben hem opgenomen; je kunt hem oppassen. - Luitenant Muller, laat dezen man naar de ambulance brengen.'

Tréchou salueerde.

'Dank u, majoor, u hadt Franschman moeten wezen, ja!'

De majoor lachte even.

III.

In de ambulance had men den kogel uit de wond gehaald. Uitgeput lag de kapitein daar, naar lichaam en ziel geknakt: een gewond gevangene. Moest hij daar dan bij den vijand sterven, zonder wie hij liefhad vaarwel te kunnen zeggen!

'Kapitein!'

Als een lied van hope klonk zijn stem den gewonde; hij opende de oogen en herkende zijn trouwen ordonnans.

'Jij daar, Tréchou?'

Doch, een plotselinge somberheid verduisterde zijn blijdschap.

'Hebben ze jou ook gevangengenomen?'

De soldaat nam een stramme houding aan.

'Neen, waarachtig niet, kapitein. Ik ben ze over den kop geloopen, zooals u gelast hadt. Sergeant Restaire heeft ons bij het bataljon teruggebracht. Maar toen dat afgeloopen was, ben ik naar u toegegaan.'

'Dank je, mijn dappere.'

Tréchou drukte de hand van zijn kapitein; dan ging hij voort:

'De Pruisische majoor, - een dappere kerel, dat moet ik zeggen - heeft mij vergund u op te passen. Spoedig zult u weer beter zijn.'

Revordy fronste het voorhoofd.

'Beter, ja, voor altijd.... Maar ik zal ten minste niet verlaten sterven!'

'Daar moet u niet van praten, kapitein,' sprak de ordonnans stokkend.

'Toch wel, mijn vriend. Mijn wond is ongeneeslijk. Morgen zal je me begraven. Laat mijn ridderkruis op mijn borst en neem mijn portefeuille als een herinnering. Kom, vooruit, er zit niet veel in,' vervolgde hij, toen de soldaat tegenwerpingen maakte. 'Ik zal ten minste op Franschen bodem rusten. Weet je wat het ellendigste is, - dat ik niet meer kan vechten om ze weg te jagen.'

Revordy hield op; een nevel omving zijn geest en verduisterde zijn oog.

'Je hand, Tréchou!'

En hij stierf, rustig door die vriendenhand van zijn medestrijder.

IV.

Tréchou kocht voor het geld van Revordy katoen, rood, wit, blauw. Met groote steken naaide hij de reepen aaneen; de lijkwade van zijn kapitein was de vlag.

Een Duitsche compagnie bracht bij de begrafenis de militaire eerbewijzen aan den voor zijn land gevallen officier.

Tràchou volgde de baar, in zijn versleten uniform, met de door kruitdamp zwart geworden galons, met zijn képi door regen en vuil onkenbaar; stram stapte hij voort in zign krijgsmansjas, zijn smart onderdrukkend voor de nieuwsgierige blikken van den vijand.

Na de plechtigheid liet de majoor hem roepen.

'Mijn jongen, ik zal geen misbruik maken van het edele gevoel, dat je hierheen dreef; je bent vrij, je kunt gaan.'

En hij reikte hem een vrijgeleide.

'Dank u, majoor.'

Tréchou salueerde, maakte rechtsomkeert en ging het veld in. Dank zij het vrijgeleide kwam hij zonder moeite aan de voorposten. Daar sloeg hij den weg in naar zijn regiment. Al loopend, dacht hij aan zijn kapitein, dien hij daarginds te midden van de vijanden had moeten achterlaten. Wat zou hij vechten om dat stukje grond terug te winnen! Zijn gedachten keerden terug tot den Duitschen majoor. De edelmoedigheid van dezen Pruis verbaasde hem. Wat? Hij had hem zonder eenige voorwaarde vrij laten gaan. Het was een beste kerel!

Tréchou hield nog altijd zijn vrijgeleide in de hand; hij wilde den naam weten van hem, die zoo weinig op die andere 'zuurkooleters' leek. Hij las:

'Marchal.'

Hij stond verbaasd; dat was geen Duitsche naam... Wie was toch die man, met een Franschen naam, die bij den vijand het bevel voerde, wiens gedrag den ordonnans, die nooit van het Edict van Nantes gehoord had, had getroffen, en die geglimlacht had bij zijn uitroep:

'U hadt Franschman moeten wezen!'

Deventer.
Met illustratiën.
(*Vervolg en slot van blz.* 22.)

II.

Op het ruime plein, waarop de Waag staat, boeit thans de monumentale fontein, welke in dezen zomer ter gelegenheid van de inhuldiging van H.M. Wilhelmina, door de burgerij is opgericht, het oog. Men vindt in de vorige aflevering eene afbeelding van dit fraaie monument, dat een schoone herinnering is aan een gedenkwaardig feit en getuigt van de liefde der ingezetenen voor hunne koningin en stad.

Om de Brink, vindt men behalve een aantal aanzienlijke en fraaie huizen, er enkele, die de aandacht van den vreemdeling een oogenblik boeien; zoo o.a. het huis, juist nevens de Waag gelegen, in welks fraaien gevel men leest: 'Dit huis is Godt bequam; In de drie vergulde herinck is sin naem 1571'. Merkwaardig is nog de zijmuur der woning, op den hoek van de Brink en de Groote Overstraat, waarin men een groote steenen kogel vastgemetseld vindt, ter herinnering aan een of ander eeuwen geleden beleg der stad, toen steenen kogels nog in gebruik waren.

Het meest treft echter op het ruime plein aan de achterzijde van een inham, Penninckshoek geheeten, wel het fraaie geveltje, waarachter de Doopsgezinde

DE GROOTE- OF LEBUINUS-KERK.

gemeente voor eenige jaren haar kerkgebouw heeft gesticht. Men vindt ook van dezen gevel onder onze illustraties een reproductie.

Voor een tiental jaren, toen de Doopsgezinden bovengenoemd gebouw nog niet van den toenmaligen rector van het gymnasium, den bekenden Dr. Vitringa (Jan Holland) hadden aangekocht, en deze er zijne woning hield, had de voorgevel een veel minder aangenaam aanzien dan thans, nu het middeneeuwsche vlechtmetselwerk weder voor den dag is gebracht, de gevelsteenen zijn gerestaureerd, het hooge dak van het zijgebouw is verlaagd en die restauratie van het geheel eindelijk heeft plaats gehad, die een einde heeft gemaakt aan de verminking, welke onze voorvaderen van een eeuw geleden het gebouw hadden doen ondergaan.

Dicht bij de Brink in een zijgang van een zijstraat, treft men een eeuwenoud gebouwtje, waarvan in verknoeiden vorm nog een deel over is, het Munttorentje, welks geschiedenis op dit oogenblik nog niet met volkomen zekerheid kan vastgesteld worden, en hetwelk voor den geschiedvorscher een belangrijk monument der grijze oudheid is. Echter is ons doel op dit oogenblik niet ons bezig te houden met wijdloopige en diepgaande historische beschouwingen, slechts maken wij onze lezers op enkele merkwaardige gebouwen der stad welke wij bespreken attent.

Richten wij nu onzen weg naar een ander, eveneens zeer ruim plein der stad, het Groote Kerkhof, dan vallen ons daar onmiddellijk de toren en het kerkgebouw in het oog, waarvan wij hierbij eene reproductie geven, het stadhuis en het tegenwoordige bureau van politie. Reeds hadden wij gelegenheid om over deze kerk, de Lebuinuskerk te spreken; daarbij voegen wij nog enkele opmerkingen.

In Romaanschen of Byzantijnschen stijl gebouwd maakt de Groote- of Lebuinuskerk van buiten op den beschouwer een machtigen indruk, ook al worden sedert ruim een drietal eeuwen op de consoles aan de buitenzijde de talrijke beelden gemist, die voor den Beeldenstorm het schilderachtige en afwisselende zeer moeten verhoogd hebben. Een paar kleine huisjes, op de wijze, gelijk men dat in vele steden vindt, ontsieren den voet der kerk; meerendeels zijn zij echter in

den loop der jaren afgebroken, vooral ten gerieve van het verkeer in een nauwen verkeerstrechter; een enkel is, en het strekt niet tot lof van het kerkbestuur, sedert een paar jaren met een verdieping verhoogd. In de latere jaren heeft men overigens een begin gemaakt met de restauratie van kerkramen en beeldhouwwerk, waarbij stellig de niet ruime geldmiddelen een krachtiger aanvatten van het werk hebben belet.

Onder het hooge koor der kerk, in de wandeling de 'trouwkerk' genoemd, bevindt zich een merkwaardig crypt, hetwelk uitnemend is bewaard gebleven; o.a. vindt

HET VOORMALIGE 'LANDSHUIS', THANS BUREAU VAN POLITIE.

men hier nog een put, welke in vroege, heidensche eeuwen waarschijnlijk tot offerplaats heeftgediend en welke misschien de oorzaak is, dat hier eene Christelijke kerk is gebouwd.

De kerk bevat voorts een aantal niet te best geconserveerde muurschilderingen, die voor eenige jaren, indien wij ons niet vergissen een twintigtal, ontdekt zijn en toen zoo goed mogelijk gerestaureerd werden.

Gelijk schier overal is een toren van aanzienlijke hoogte, wij meenen 82 M. tegen de kerk aangebouwd. Een eigenaardig koepeldak dekt eene cylindervormige verdieping, welke op den omloop van den toren is gebouwd en een spits moet remplaceeren, voor welker bouw de noodige fondsen indertijd ontbraken. Toch maakt de toren geen onwelgevalligen indruk, al noemen booze tongen het wel eens een peperbus. Tegen den toren aan vindt men een oud gebouw, hetwelk het overblijfsel is van Deventer's oudste kerk, die in de middeneeuwen afbrandde en daarna herbouwd werd op de plaats, waar de Lebuinuskerk staat.

Aan de andere zijde van het plein het Groote Kerkhof, dat zijn naam naar zijn vroegere bestemming draagt, vindt met een tweetal gebouwen, waarvan wij het allereerst het tegenwoordige politiebureau, het oude 'landshuis' noemen. Van den fraaien trapgevel, uit 1647, waarin men bovenin het beeld van stadhouder Frederik Hendrik meer dan levensgroot vindt aangebracht, bieden wij onzen lezers hierbij eene afbeelding aan.

Thans wordt het 'landshuis' beneden voor politiebureau gebruikt, terwijl boven het telephoonkantoor en een museum van curiositeiten op Deventer betrekking hebbend, worden gevonden.

Ter rechterzijde van het 'landshuis' (op onze illustratie kan men het ten deele zien) bevindt zich het Stadhuis, een statig gebouw uit het laatst der 17e eeuw. De indruk van deftige soberheid, dien men buiten krijgt, wordt bij het binnentreden bevestigd.

Een ruime vestibule, waarin borden met de oude scherprechterszwaarden en gildeborden een statige versiering vormen en een heerlijk gesneden stel deuren naar de secretaire leiden, bevindt zich onmiddelijk achter de hoofddeur, die men langs een trapbordes bereikt. Beneden vraagt de fraaie raadzaal met zijn bekend regentenstuk van Gerard ter Borch de aandacht, boven de zeer ruime biblioteekzalen, waar een schat van boekwerken tot de oude Atheneumbibliotheek behoorend, in lange reeksen is opgesteld.

Thans wacht ons nog een kort bezoek aan de tegenwoordige katholieke kerk, de Broederenkerk, door koning Bodewijk Napoleon bij de bekende regeling weder aan de Katholieken afgestaan, nadat zij te voren bij de reformatie van elk kerkgebouw waren beroofd. Uitwendig merkwaardig is dit kerkgebouw niet. Van binnen bevat het een groot aantal reliquien, o.a. het gebeente van den H. Lebuinus, den patroon der stad, en voorts het hoofd van den bekenden humanist Geert Groote.

Wij wandelen thans meteen even naar de Bergkerk, welke zich op het hoogste gedeelte van Deventer bevindt, waar dan vroeger de burcht van Davo moet gestaan hebben, waarover wij in ons eerste artikel spraken.

Deze kerk, die omstreeks het jaar 1200 moet gesticht zijn, is een Gothische kruiskerk met twee spitstorens, waarvan de eene ietwat hooger is dan de andere. Eene legende van twee zusters, stichtsters der kerk en van wie de eene iets ouder of grooter was dan de andere, waarom ook de eene toren hooger is gebouwd dan de andere, knoopt zich hieraan vast. Men beweert, dat ook onder deze kerk een crypt is; voor eenige jaren werd in een der aangebouwde vertrekken een antiek gesneden Christusbeeldje gevonden.

Historische gebouwen, waarop wij de aandacht meenen te moeten vestigen, vindt men in Deventer overigens niet.

Na de ontmanteling heeft de stad zich belangrijk uitgebreid en is zij zeer verfraaid. Wie thans langs de fraaie singels wandelt met hunne bekoorlijke villa's, kan zich moeielijk voorstellen, dat op deze plaats voor een twintigtal jaren hooge wallen waren, waarop windmolens hun wieken door de lucht zwaaiden.

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 27.)

Voor het luisterrijk feest bij den Graaf van Brederode had l'Espinay een smaakvol kostuum gekozen. Zijn *pourpoint* was van wit gebloemd damast, zijne platte kraag van zilverkant. Op zijn borst prijkt de gouden ridderketen, hem door den Koning Louis XIII geschonken. Zijne handschoenen waren van wit gemsleer met breede kappen van azuur satijn, waarop sierlijke arabesken in gouddraad waren geborduurd. Zijne broek, tot even over de knie afdalend, was van wit

ONAFSCHEIDELIJK. Naar eene schets van C. Koch.

gebloemd damast, zijne hozen van witte zijde, zijne lage schoenen van wit marokijnleer met rozen van zilverlint en purperen hakken. Hij hield zijn witten hoed met witte pluimen in de linkerhand en droeg geen wapenen. Zeer eigenaardig kwam tegen al dit wit het fiere hoofd, omgolfd met zwarte krullende lokken, uit. Onder al de gasten van den Graaf van Brederode scheen geen jonkman zich met den Graaf de l'Espinay te kunnen meten, wat schoonheid en smaak aanging.

Daar hij zich weldra in den stroom der gasten ging mengen, die zich op weg begaf naar de groote balzaal, lette hij niet op het gerucht, dat in het receptievertrek ontstond, toen de Graaf van Nassau-Hadamar luide verkondigde:

'*Sa Majesté la Reine de Bohème, Electrice Douarière Palatine! Leurs Altesses Royales les Princesses Elisabeth et Louise Hollandine! Son Altesse Royale le Prince Philippe et la suite!*'

Er ontstond eene zekere beweging, die evenwel door de statige houding der familie Brederode spoedig verdween.

Elisabeth Stuart, zuster van den in Engeland regeerenden Koning, Charles I, trad ongedwongen binnen.

Zij was eene rijzige vrouw, slank, vlug, sierlijk in hare bewegingen, schoon op dat oogenblik vijftig jaar oud, en moeder van dertien kinderen, acht zonen en vijf dochters, van welke kinderen er nog negen in leven waren. Elisabeth Stuart scheen bijna even jong als hare dochters Elisabeth en Louise Hollandina. Zij vertoonde in hare gelaatstrekken eene sterke gelijkenis met hare grootmoeder, de rampzalige Maria Stuart. Haar smal ovaal gevormd hoofd werd omgolfd met donkerbruine krullen, die over de ooren tot den hals nederdaalden. Hare wenkbrauwen en oogen waren eveneens donkerbruin. Door de lange zwarte wimpers als omsluierd, konden die oogen met ongeëvenaarden gloed schitteren, zoo dikwijls het haar behaagde hare blikken met aandacht op den een of anderen persoon te vestigen. Haar kostuum was evenredig aan haar rang. Op het hooge voorhoofd droeg ze een diadeem met ongemeen groote parelen versierd. Het galakleed van lichtgeel brokaat was vierkant uitgesneden, en liet hals en een deel van den boezem onbedekt. Een opstaande hooge kraag vormde eene lijst van goudkant om achterhoofd en ooren. Het keurslijf van lichtgeel brokaat was van de borst tot aan de spits toeloopende punt met groote parelen en kleine saffieren bezet. Om den gevulden blanken hals pronkten vier rijen parelen, vastgehaakt aan een agraat van groote saffieren. Elisabeth Stuart maakte bij hare verschijning een indruk van groote waardigheid en groote majesteit. De fierheid en schoonheid van hare grootmoeder Maria Stuart scheen haar aangeërfd. Zoodra ze begon te spreken - en ze sprak met uitnemende juistheid Engelsch, Fransch, Italiaansch, Duitsch en Hollandsch - zoodra ze begon te glimlachen scheen er iets van het Koninklijke in haar te loor te gaan. Want ze was zeer mede-

deelzaam, en had zulk eene behoefte aan vertrouwen en sympathie, dat ze haast vergat de dochter van een Koning te zijn. Daarenboven verloor zij somtijds den afstand uit het oog, die haar scheidde van lager geplaatsten, een gevolg van vele bittere teleurstellingen, en eene lange reeks van rampen.

De beide Prinsessen, Elisabeth en Louise Hollandina, schitterden beiden door frissche schoonheid en groote talenten. Een Fransch Memoiren-auteur zegt van Elisabeth: '*Elle faisait l'admiration de tout le monde. Elle avait le nez aquilin et menu, mais sujet à rougir.*' Elisabeth, de oudste dochter der Koningin, maakte met hare zwarte oogen en glanzig zwart hair, hare eenigszins strenge trekken, een even koninklijken indruk als hare moeder. Heel zeldzaam zag men haar glimlachen. Zij hield niet van feesten, maar alleen van studie. Eene echte *bas-bleu*, zonder *précieuse* te zijn, muntte zij uit door eene wetenschappelijke beschaving, die haar tot de hoogvereerde correspondente van Cartesius, Leibnitz en Anna Maria van Schurman had gemaakt.

De Prinses Louise Hollandina vormde met hare oudere zuster een volkomen contrast. Ze was mooier, maar niet zoo fier en zoo indrukwekkend als deze. Hare groote blauwe oogen zagen met kinderlijke vrijmoedigheid en blijde opgewektheid in 't rond. Het rijke bruinblonde hair was niet zoo zorgvuldig gekapt als destijds vereischt werd. Haar wit satijnen galakleed stak scherp af bij het donkerblauw fluweel der Prinses Elisabeth, maar hulde haar in dat waas van jonge, onschuldige blijmoedigheid, 't welk haar tot eene allerliefste verschijning maakte.

Naast haar stond Prins Philips van Bohemen, de zevende zoon der Koningin, een jonkman van achttien jaren, met kort afgesneden roodbruin hair, zeer hoog opgestreken, maar dunnen knevel, en zoo driest om zich heen glurende zwarte oogen, dat de volksstem hem niet zonder reden den bijnaam van den 'dollen Palatijn' gegeven had. Zijn wambuis en broek van purperfluweel met gouddraad gegarneerd vielen sterk in het oog, zoodat menig half nieuwsgierige, half spottende, blik van de vele gasten op hem gevestigd werd. De zonen der Koningin van Boheme hadden in Den Haag voor zoover ze er somtijds vertoefden, geen goeden naam van bezadigdheid en wijsheid verworven.

Achter deze vier vorstelijke personen volgden acht hofdames en acht edellleden. De meesten waren Engelschen, enkele Fransche en Duitsche edellieden uit de Paltz. Onder de hofdames blonken uit de grootmeesteres. Mevrouw de Merode, geboren Van Wassenaar, Lady Carey en Lady Apsley. Onder de heeren merkte men op Sir Henry Vane, hofmeester, de Graven van Windischgrätz, en van Isembourg, eindelijk John Quarles, *cupbearer* van Hare Majesteit.

Zoodra de Koningin met haar gevolg verschenen was, kwamen Graaf en Gravin van Brederode haar op 't eerbiedigst begroeten, gevolgd door den *Vicomte* en de *Vicomtesse* de Machault. De Koningin betoonde zich zeer minzaam, en gaf de drie Brederodetjes uit eigen beweging de hand. De gastheer verzocht de eer, om Hare Majesteit naar de balzaal te mogen geleiden. Eerbiedig de linkerhand der vorstin aanroerende ging men door de reeks der zalen, gevolgd door de Prinses Elisabeth, begeleid door den *Vicomte* de Machault, en de Prinses Louise Hollandine, vergezeld door den Graaf van Nassau-Hadamar, terwijl Prins Philips Mevrouw de Merode de hand bood. Anna van Brederode, *Vicomtesse* de Machault bleef met de drie kinderen, om de gasten, die nog komen konden te verwelkomen.

In de groote balzaal waren al meer dan honderd gasten bijeengevloeid. De komst der Koningin met hare dochters en zoon werd met volkomen deftige hoffelijkheid opgemerkt. Alle gesprekken werden gestaakt. Ieder bleef staan met het gelaat naar de vorstin gewend en wachtte. De Koningin was gewoon gedurende de feesten, die zij gaf in haar paleis aan den Kneuterdijk, of die door den Stadhouder, of door den Graaf van Brederode gegeven werden, al de gasten, die haar bekend waren, aan te spreken, daarbij zeer vlug en handig verwisselende van taal en toon, terwijl zij nieuw aangekomenen of onbekenden aan zich deed voorstellen. Zoo ging het ook nu. De Koningin steeds begeleid door den gastheer, begon van den ingang af de lange reeks der gasten toe te spreken.

Geheel aan de tegenovergestelde zijde van de balzaal bij het tooneel stond de Graaf de l'Espinay met groote belangstelling de koninklijke gasten waar te nemen. Hoewel bijna drie maanden in Den Haag had hij de Koningin van Boheme alleen bij toeval ontmoet, als ze hem voorbij reed in haar karos. Terwijl hij haar nu meer van nabij kon waarnemen, werd hij getroffen door de fiere majesteit van haar wezen, hare bewegingen, haar gang. Hij bleef in stilte voortmijmeren, terwijl de vorstelijke personen zich verdiepten in velerlei gesprekken met de talrijke gasten. Onwillekeurig zei hij halfluid:

'*Oncques de ma vie je n'ai vu pareille grandeur!*'

'*Et si belle encore!*'

Dit werd gezegd door Constantin Huygens, dien een toeval op dat oogenblik naast l'Espinay had geplaatst. De schrandere menschenkenner had aan de manier, waarop de Fransche edelman de groep der koninklijke bezoekers waarnam, duidelijk gemerkt, dat deze de Koningin van Boheme bedoelde. L'Espinay had Huygens leeren kennen, toen hij in het Oude Hof van het Noordeinde aan Prins Willem II was voorgesteld. Daar het grootst aantal der gasten nu in de balzaal bijeengekomen was, daar allen aan hunne plaats geboeid bleven, zoolang het Harer Majesteit behaagde zich met hare bekenden en vrienden te onderhouden, ontstond een levendig gesprek tusschen beiden. Huygens gevoelde sympathie voor den naar het uiterlijk zoo schitterenden jonkman, die door zijne manieren en woorden bewees, dat hij in beschaving en wereldkennis voor geen enkele der aanwezige hovelingen behoefde onder te doen.

Ze spraken natuurlijk over de Koningin van Boheme. L'Espinay kende in de hoofdtrekken hare geschiedenis, maar Huygens wist alles in de kleinste bijzonderheden en vertelde ze gaarne, daar zijn hoorder de grootste oplettendheid en dankbaarheid betoonde. Huygens vertelde van de schitterende huwelijksfeesten in 1613, toen Frederik V, Keurvorst van de Paltz, zoon van des Zwijgers dochter, Louise Juliane, neef van Maurits en Frederik Hendrik, met zijne jonge bruid in Den Haag verscheen. Ze waren in Londen gehuwd met een betoon van pracht en weelde, dat schier ongeloofelijk scheen. Huygens was toen even oud, als de jonggehuwde vorstin, zestien jaren. Hij getuigde met geestdrift van de bekoorlijkheid der Engelsche koningsdochter, die, andere aanzoeken versmadende, tot groote vreugde der Protestanten in de Geüniëerde Gewesten, Engeland en Duitschland, de hand had aanvaard van den jongen Paltzgraaf. Huygens verhaalde van het schitterend gevolg, dat Frederik en Elisabeth vergezelde, waarbij Lord Lennox, de Graaf en Gravin van Arundel, Lord Herrington en de kolonel Cecil het meest in het oog vielen. Hij sprak van eene prachtige jacht in het Haagsche Bosch, bij welke gelegenheid de jonge Paltzgravin een hert schoot. Hij herinnerde aan de vorstelijke geschenken, die de Hoog Mogende heeren der dochter van James I aanboden - een carcanet (halscieraad) van zes-en-dertig diamanten en twee-en-vijftig paarlen, prachtige gobelins voor

wandversiering, damastweefsels uit de fabrieken te Haarlem, lakwerken uit Oost-Indië. Elisabeth Stuart werd op haar zeventiende jaar moeder van haar oudsten zoon, en sedert breidde zich het gezin van den Keurvorst, welhaast Koning van Boheme, uit tot een dertiental spruiten.

Glimlachend maakte Huygens melding van een kronykschrijver Johan Bertholt van Loo, die in 1633 had geschreven: 'De Coninginne is een seer vrucht-barige Princesse geweest, want alle Jaren is sy meest van kinde gelegen, daer de Staten van zes particuliere Vereenichde Provinciën, item de

Naebuyrige Coningen ende Vorsten door hare Ghesanten, alsmede den Prince van Orangien, ende andere Heeren ende Madamen, Peters of Ghetuygen op den Doop van syn gheweest, soodattet jammer ware, dat dese Coninginne eene Abdisse gheweest hadde.' Toen Huygens deze woorden voor l'Espinay in het Fransch had vertolkt, riep de laatste met zekeren wrevel uit:

'*Quel goujat! d'écrire de pareilles choses!*'

Maar Huygens overtuigde hem van de volkomen goede trouw des gezegden kronijkschrijvers, dezen verontschuldigende met zekere neiging tot boert, den Hollandschen volksaard als aangeboren. Daarna ging hij verder. Hij verhaalde van den oudsten zoon der Koningin, door Prins Frederik Hendrik ten doop gehouden, en daarom zijn naamgenoot, wien de Hoog Mogende Heeren bij deze gelegenheid een pensioenbrief van vier duizend gulden schonken - de ongelukkige jonge vorst, die op zijn vijftiende jaar verdronk, toen hij met zijn vader in een veerschuit van Haarlem naar Amsterdam reizende, niet ver van Zaandam door een waterschip in de duisternis werd overzeild, den 15 Januari 1629. Vervolgens herinnerde Huygens aan de groote rampen, die Elisabeth Stuart troffen, sedert zij de kroon van Boheme had aanvaard. De Protestantsche Bohemers kwamen in opstand tegen hun Koning, den Duitschen Keizer, Ferdinand II, gedurende den zomer van 1619. Frederik V, die als Keurvorst van de Paltz aan het hoofd stond van de Duitsche Protestantsche Vorsten, bemoeide zich met deze gebeurtenis, en beloofde den Boheemschen Stenden hulp, daartoe aangemoedigd door den avontuurlijken Christiaan, Vorst van Anhalt, en zijn eigen bekwamen raadsman, Ludwig Camerarius. Zijn schoonvader James I keurde dit ten strengste af, vooral toen de Stenden hem de Koningskroon van Boheme aanboden; nadat de Keurvorsten van Brandenburg en Saksen die kroon hadden afgewezen. Van alle zijden werd Frederik V gewaarschuwd, door de vergaderde Keurvorsten, door Oldenbarnevelt, door James I, maar zijn oom Prins Maurits, moedigde hem aan, daar deze laatste aan iemand, die vertelde, dat een voornaam staatsman te Heidelberg gevraagd had, of het den Keurvorst wel te raden was de kroon van Boheme te aanvaarden, antwoordde: 'Ik zou den man gevraagd hebben of te Heidelberg wel groen laken te koop was, om een kap te maken voor narren, die zoo spreken!'

De doorslag was naar Huygen's meening gegeven door Elisabeth Stuart zelve, die tot haar zwakken, weifelenden man gezegd had: 'Wel, hoe dus, gij, die een koningsdochter hebt durven ten huwelijk verzoeken, durft gij nu geen koningskroon aanvaarden, als u die thuis gebracht en gepresenteerd wordt?' L'Espinay glimlachte goedkeurend, doch Huygens toonde hem aan, hoe noodlottig het besluit van Frederik V, om zich tot Koning van Boheme te laten kronen, voor zijne vrouw en zijn gezin geweest was. Wel werden er in November 1619 te Praag vele schitterende feesten voor den nieuwen Koning van Boheme gegeven, maar Keizer Ferdinand verscheen met een Duitsch leger onder Tilly, en een Spaansch leger onder Spinola, en veroverde de geheele Paltz. Frederik V bleef zonder hulp aan zichzelven overgelaten. Zijn schoonvader James I wilde niet helpen, en zijn oom Maurits werd genoeg bezig gehouden door den binnenlandschen partijstrijd, die Barnevelt op het schavot bracht.

En nu zeide Huygens, hoe tragisch de ontknooping geweest was. Nog geen jaar was er verloopen sedert de kroning van den Koning van Boheme, toen zijn slecht georganiseerd leger onder Christiaan van Anhalt in den rook van Praag bij den Witten Berg door Tilly werd vernietigd. In één uur was alles volbracht. De Koning van Boheme vluchtte te paard met drie edellieden. De Koningin volgde met hare kinderen

in een wagen, getrokken door zes paarden. Toch bleef de wagen steken, en werd de Koningin door hare eigen vluchtende troepen van al hare kostbaarheden beroofd. Eindelijk werd zij door een stalmeester te paard naar Breslau vervoerd. Maar weldra was ze verplicht, wederom te paard, uit Breslau te vluchten naar Custrin in Brandenburg, waar zij gevangen genomen werd, en op stroo haar vierden zoon Maurits ter wereld bracht. In den gelukkigen tijd te Heidelberg had zij haar tweeden zoon. Karel Lodewijk, en hare oudste dochter Elisabeth, het leven geschonken. Haar derde zoon, Rupertus of Robbert, was der Koningin te Praag geboren, December 1619.

En nu deelde Huygens nog mede, hoe Prins Maurits vooral bijstand bood aan zijn rampspoedigen neef en nicht. Zij vonden hunne toevlucht in Den Haag sedert Februari 1620. Koning James I bleef hardnekkig allen bijstand weigeren. De Koning en Koningin van Boheme hadden niet alleen hun kroon, maar ook hun oorspronkelijk erfland, de schoone Paltz, verloren. De Engelsche Koning zond zijne dochter iedere maand geldelijken steun, de Hoog Mogende Heeren volgden dit voorbeeld, zoodat zij met een groot gevolg op koninklijken voet konden leven. Hun hof werd bestuurd door den opperhofmeester Johan Albrecht Graaf van Solms, wiens oudste dochter met Prins Frederik Hendrik, en wiens tweede dochter met Joan Wolfert van Brederode getrouwd waren.

Frederik Hendrik stelde het kasteel Honsholredijk ter beschikking des Konings en der Koningin van Boheme. Ook werd te Leiden op het Rapenburg een huis voor de Prinsen en Prinsessen van Boheme ingericht, om daar onder leiding van Henricus Altingius, hoogleeraar te Heidelberg, door vele bekwame mannen en vrouwen in alle 'stichtelijke' wetenschappen onderwezen te worden. Voor het overige trokken de ongelukkige vorst en vorstin zich de rampen des levens niet bijster veel aan, hun leven doorbrengend met maaltijden, maskerades, tooneeluitvoeringen, reizen en jagen. De dood van Koning James I in 1625 veranderde hunne positie zeer weinig. Hun zwager en broeder Charles I bleef hen financiëel steunen, en bood hun in Engeland een vorstelijk verblijf aan. Na den dood van Prins Maurits (1625) verdubbelde Prins Frederik Hendrik in belangstelling en vriendelijk gunstbetoon.

In den zomer van 1630 vatte de Koning van Boheme weer nieuwen moed. De ridderlijke Koning van Zweden, Gustaaf Adolf, wierp zijn zwaard in de oorlogsschaal, ten voordeele der Protestantsche Duitsche vorsten. Na schitterende victoriën riep hij Frederik V naar Frankfort, om te zaam de Paltz te veroveren in 1632. Een oogenblik scheen de fortuin hem te zullen begunstigen. In de reuzenworsteling bij Lützen overwon Gustaf Adolf, maar boette de overwinning met zijn leven, terwijl de tot het einde toe ongelukkige Koning van Boheme, te Maintz in November 1632 aan eene besmettelijke koorts overleed, in de kracht des levens, zes-en-dertig jaar oud.

Terwijl Huygens deze bijzonderheden in uitstekend Fransch aan den Graaf de l'Espinay mededeelde, en juist van den dood des Winterkonings gewaagde, greep er in de groote balzaal van het Hof van Brederode eene ongewone beweging plaats. Men zag den opperhofmeester. Graaf Lodewijk van Nassau-Hadamar, bevelen geven. Lakeien schoten toe met hooge zetels. Al de gasten begonnen in beweging te komen. Er klonk eene zachte muziek achter het blauwe zijden gordijn met zilveren sterren, dat langzaam werd opengeschoven.

(*Wordt vervolgd.*)

Maarten Maartens' kasteel.

Maarten Maartens, - aldus Cassel's Saturday Journal - de bekende Nederlandsche novellist, woont op het kasteel Zuilenstein tusschen Utrecht en Arnhem. Het is een karakteristiek, eeuwenoud slot, met vele herinneringen aan het huis van Oranje-Nassau; de oude koning Willem III logeerde er meermalen en de koning-Willems-kamers zijn nog de trots van den eigenaar.

Waaruit bestaat een mensch? Met afbeeldingen.

I.

Voor zooverre wij weten is nimmer met illustraties duidelijk gemaakt uit welk eene zonderlinge mengeling van stoffen het menschelijk lichaam is opgebouwd. Wanneer de lezer dit artikel inziet, dan zal hij er zich over verwonderen, wat toch lucifers, kaarsen, ballons, suikervaasjes, zeep en al die andere zaken, welke daarin in plaat zijn gebracht, met het samenstel van een mensch hebben te maken.

Op het eerste gezicht schijnen de illustraties geheel misplaatst; maar wanneer men dit artikel geheel zal hebben doorgelezen, zal men begrijpen, dat het lichaam min of meer heeft van een kaarsemakerswerkplaats en dat het volgende in populaire taal moet strekken om de wonderbaarlijke samenstelling van het geheel nader uiteen te zetten.

‘Stof is de mensch,’ is een eenigzins valsche voorstelling uit een biologisch oogpunt; het zou dichter bij de waarheid zijn te zeggen: ‘De mensch is - voor meer dan 90 pCt. sodawater in vasten vorm.’ Nog juister was de opmerking van een geestig physioloog, dat de grootste mensch op aarde niets dan een wandelend stuk eiwit is. Om nauwkeurig de zaak te stellen, zou men kunnen zeggen, dat een mensch een buitengewoon samengesteld mengsel is van gassen, vloeistoffen en vaste stoffen, waarin hij ten slotte zal opgelost worden.

Tegelijkertijd is deze wonderlijke machine, die wandelt, eet, denkt, praat, lacht, schreeuwt en vecht, opgebouwd uit enkele weinige elementen. En ofschoon onze bouwmaterialen in een reusachtige verscheidenheid bijeengegaard worden van de vier hoeken van de aarde in den vorm van vleesch, vruchten, meelspijzen enz., zouden wij, gelijk men weet, in iederen melkwinkel, zij het ook in andere gedaante, die stoffen kunnen vinden.

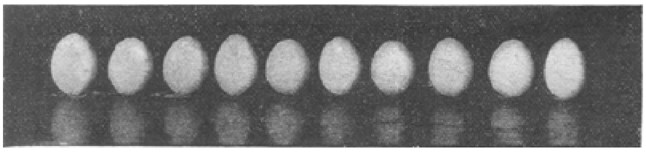

Fig. 1. 1200 eieren of 120 maal zooveel als er hier zijn, bevatten alles wat noodig is voor den bouw van een man van 150 pond.

Als men maar wist hoe het uit te voeren, zou men van 1200 eieren een mensch kunnen opbouwen van 150 oude ponden (zie plaat 1).

Hoe soliede ons lichaam ook is, het bestaat voornamelijk uit gassen. Uit de vijf gewone gassen, oxygenium (zuurstof), hydrogenium (waterstof), nitrogenium (stikstof), chloor en fluor, en de drie welbekende vaste stoffen carbon (koolstof), phosphorus en kalk of liever calcium, is op een kleine fractie na ons geheele huis gebouwd.

Het levensmysterie schijnt nimmer zoo diep, dan wanneer men ziet, hoe door menging van die weinige substanties in verschillende verhoudingen, de natuur koningen, dichters, krijgslieden, priesters, inbrekers, dieven en alle varieteiten van de groote menschelijke samenleving schept.

Voor den bouw van een mensch van honderd vijftig pond zijn slechts 14 elementen benoodigd. Vijf daarvan zijn de bovengenoemde gassen - er zijn genoeg gassen in een mensch om een gashouder van 3649 kubieke voeten te vullen - (zie plaat 2) en negen zijn vaste stoffen, die in ieder handjevol klei hetwelk men op goed geluk zou kiezen, aanwezig zijn, n.l. carbon (koolstof), calcium (kalk), phosphorus, ijzer, zwavel, natrium, kalium, silicium en magnesium. Bij de meeste menschen worden dan nog kleine hoeveelheden van andere dingen aangetroffen, als koper, aluminium, mangaan, lood, kwikzilver, arsenicum en lithium,

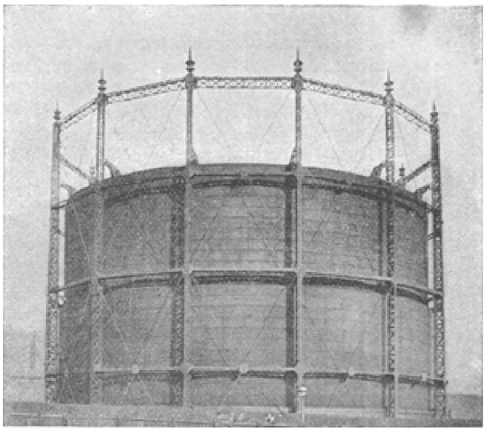

Fig. 2 Een mensch bevat genoeg gas om een gashouder van 3649 kubieke voet te vullen.

maar al deze substanties zijn eigenlijk een bijkomstig en overbodig iets.

Verreweg het belangrijkste element in vleesch en beenderen is het oxygenium (zuurstof); de hoeveelheid van dit krachtige gas, dat rustig in ons lichaam blijft samengeperst, is wonderbaarlijk; bij een gemiddeld mensch is het gewicht aan oxygenium niet minder dan 106 pond, en de natuurlijke ruimte, die het zou innemen wanneer het vrij was, zou een buis zijn van 1 voet in het vierkant en 1191 voet lang - ongeveer een kwart mijl - of ettelijke honderd malen den inhoud van het eigen lichaam. Het zou een vat van 58176 liter vullen.

Nog van grooter omvang, zij het ook lichter, is wat een lichaam aan hydrogenium (waterstof) bevat. Ieder menschelijk lichaam bevat genoeg van dit lichtste aller stoffen om een ballon te vullen, die hem zelf, ballon en mand zou opheffen (zie plaat 3). Bij een

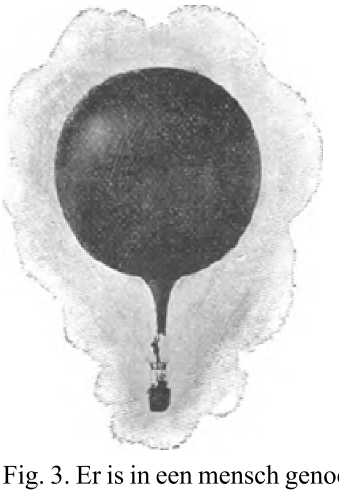

Fig. 3. Er is in een mensch genoeg waterstof om een ballon te vullen, die hem zelven opheft - nl. 2400 kubieke voet.

gewoon mensch is de hoeveel heid hydrogenium meer dan 2400 kubieke voeten, dat is een vertrek van 10 voet hoog en 15½ voet in het vierkant, en het gewicht van dat alles bedraagt slechts 13½ pond.

Van het onverklaarbare gas nitrogenium (stikstof) bezit een mensch op ieder pond lichaamsgewicht ongeveer een half gram n.l. 4½ pond bij een lichaamszwaarte van 150 pond. Het heeft ontspannen een ruimte noodig van 20 maal het lichaam, en onmogelijk kan het in eenige kubieke centimeters samengedrongen worden. Dit is het meest inerte van de bekende

gassen. In het lichaam is het tot een ruimte van 58 kubieke voeten aanwezig.

De reden, waarom men het een dood element noemt is dat het ieder ander element afstoot, en terwijl oxygenium, hydrogenium en koolstof, zooals de mogendheden van het vasteland, niet *alleen* kunnen leven, wil nitrogenium, gelijk Engeland, zoo het maar eventjes kan, niet in gezelschap zijn. Door deze eigenschap ontstaat niet alleen alle handeling van den menschelijken geest en de kracht zijner spieren maar ook de geweldige macht van alle ontploffingsmiddelen. Op zichzelf zonder eenige uitwerking, wordt nitrogenium in verbinding met andere stoffen de werkzaamste zelfstandigheid die bestaat. Niets kan bestaan zonder nitrogenium; zelve is het de belichaming van den dood.

Het laatste van de zelfstandigheden voorkomend in ieder lichaam is carbon (koolstof). Er is in een gemiddeld mensch een zak vol koolstof van 21½ pond, voldoende om er 65 gros potlooden van te maken, dat is 65 maal de hoeveelheid die men op onze afbeelding (plaat 4) vindt. Het strekt in werkelijkheid om het lichaam te verwarmen; het houdt ons warm en geeft ons kracht om ons te bewegen. Dit zijn wel de voornaamste functies van het menschelijk leven daar het geheele mechanisme van het lichaam, de oogen om te zien, de mond om te eten, de handen om te grijpen, de maag om te verteren, het hart om het bloed te doen circuleeren, de longen om lucht op te nemen, er op aangewezen zijn om eze twee eenvoudige handelingen te verrichten.

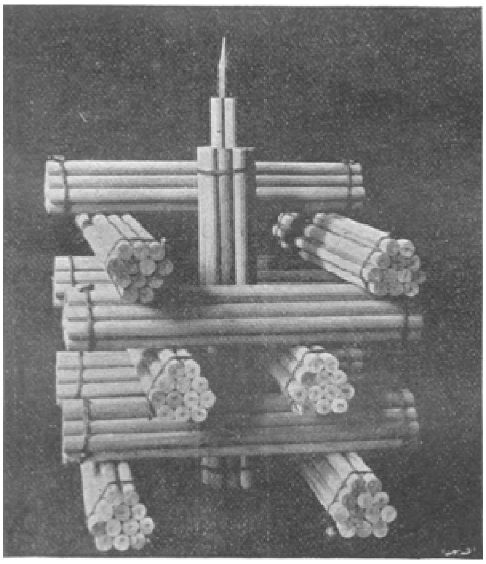

Fig. 4. Een stapel van 144 potlooden; 65 maal deze hoeveelheid, kan van de 22½ pond carbon, in een menschelijk lichaam aanwezig, gemaakt worden.

Ofschoon de bovengenoemde elementen tusschen 145 en 146 pond bedragen, van hetgeen een mensch van 150 pond bezit aan bloed, vleesch en beenderen, zijn de weinige ponden die resten toch van volstrekt belang. De verticale lichaamshouding, waarop wij zoo trotsch zijn, al maakt zij ons ook tot de langzaamste van alle wezens van ons soort en al stelt zij ons bloot aan allerlei ongevallen, wordt in de eerste plaats veroorzaakt door de twee pond calcium en de vier onsen phosphorus, die ons lichaam bevat. Zonder deze zouden wij geen armen, beenen, bekkeneel of tanden hebben, wij zouden als wormen moeten krnipen en van een pap-achtig voedsel moeten leven.

Het schijnt buitengewoon, maar bij onderzoek zal men het bevestigd vinden, dat indien een lichaam zonder zijn twee ponden kalk moest bestaan, er geen machinerieën, schepen of spoorwegen, noch geweren of zwaarden zouden bestaan, evenmin als huizen of steden, omdat de mensch dan als een kruipend dier bij het opgaan

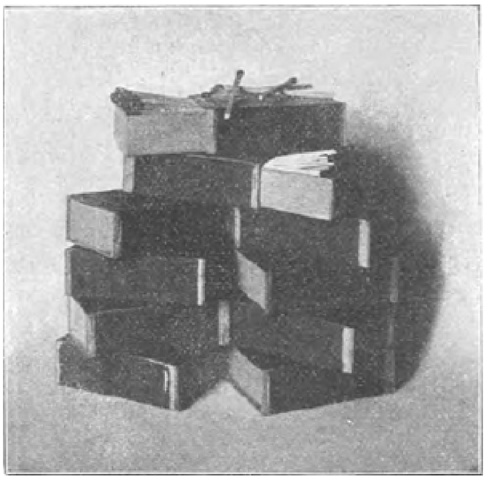

Fig. 5. 8064 doezen lucifers kunnen er gemaakt worden van den phosphorus, dien een mensch bevat.

der zon uit een hol zou sluipen, vruchten en bladeren kauwend om na zonsondergang zijn onderaardsche woning weer op te zoeken.

Daarom is het onmogelijk om in het bijzonder van een element te zeggen: ‘dit is het belangrijkste van het gansche lichaam.’ Want niet alleen de twee pond kalk maar ook het anderhalf pond phosphorus en de nog veel geringere hoeveelheid ijzer zijn even onmisbaar als de 106 pond zuurstof. Wat merkwaardig is van phosphorus, is dat het een zwaar en verschrikkelijk vergif is en dat toch het menschelijk lichaam zulk een groote hoeveelheid kan verdragen zonder er hinder van te ondervinden. Er is voldoende aanwezig in het geraamte, het vleesch, het zenuwstelsel en de verschillende organen om een heel dorp van kant te maken of om het van alle lucifers te voorzien, die het een jaar lang behoeft; immers een menschelijk lichaam bevat zooveel phosphorus, dat daarvan 8064 doosjes lucifers ieder van 60 stuks van kunnen gemaakt worden (zie plaat 5).

Welk het nut is van phosphorus voor het beenderenstelsel is duidelijk genoeg. Met calcium en zuurstof vormt het een buitengewoon hard phosphaat, hetwelk aan de beenderen hun kracht geeft.

Het is niet volkomen duidelijk wat het nut in het overige spierweefsel is. Stellig verhoogt het het weerstandsvermogen, want, waar het in onvoldoende hoeveelheid aanwezig is, veroorzaakt het lusteloosheid, en niets schenkt dan ook in sommige gevallen van zwakte zooveel veerkracht als een phosphoruskuur. Zoo phosphorus al niet, gelijk men meestal aanneemt, het element is, hetwelk den mensch denkkracht schenkt, in elk geval is het volstrekt onmisbaar voor het bereiken van een hoogen trap van geestelijke werkzaamheid. Het in het lichaam aanwezig bedrag van andere elementen kan als volgt gesteld worden: chloor 4 ons, sodium 3 ons, zwavel 2½ ons, fluor 2 ons, potassium 1 ons, magnesium 12 gram, silicium 2 gram.

De hoeveelheid der verschillende elementen is bij alle

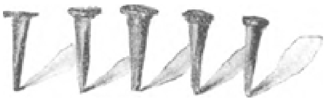

Fig. 6. Vijf spijkertjes als deze kunnen er gemaakt worden van de 48 gram ijzer in een menschelijk lichaam.

menschen op verre na niet hetzelfde, ja, bij de individuen zelve verschilt die hoeveelheid den eenen dag bij den andere. Neemt men echter de laatstgenoemde substanties te samen, dan overtreffen ze zelden ¾ pond; desniettegenstaande zou de machine stil gaan staan als ze niet aanwezig waren.

Zonder ijzer bijv. zou het bloed niet gelijk nu, zuurstof

kunnen brengen van de longen naar de meest verwijderde deelen van het organisme. Er is in het bloed maar 48 gram, dat is de helft van een ons, aan ijzer; in een geheel lichaam is de hoeveelheid ijzer slechts voldoende om vier of vijf spijkers te maken (zie plaat 6) echte levensspijkers evenwel, want indien men ze uit het lichaam nam zou de patiënt dood vallen.

Even noodzakelijk zijn natrium en kalium, niet minder dan zwavel, chloor en fluor. Maar het aandeel dat deze bij de levensverrichtingen hebben is beter te zien door op te merken welke combinaties zij vormen en tot welk doel deze weer dienen. Geen enkel element bestaat in het lichaam op zichzelf, uitgezonderd eenige sporen zuurstof, stikstof en een paar deelen koolstof door de longen ingeademd. Deze is in een buitengewoon aantal verbindingen, meestal in het gebied der plantenwereld, gelijk ieder weet, door eene geheimzinnige werking van de zon, aanwezig. Zooals wij zeiden, wordt de gansche lichaamskracht ontleend aan het ontleden van deze samengestelde verbindingen in eenvoudiger samenstellingen. Wij halen er echter niet al datgene uit, wat mogelijk zou zijn, omdat wij ze niet kunnen splitsen in afzonderlijke elementen, omdat elementen er een afschuw van hebben afzonderlijk te bestaan, en daarvoor een lichaam zou vereischt worden van grooter macht dan dat eens menschen.

(*Wordt vervolgd.*)

De onderschepte brief.
Een geschiedenis uit den recherchedienst.

Het was niet voor de eerste maal dat ik in Londen rondslenterde, zonder te weten waar ik den nacht zou doorbrengen. De weelde van een fatsoenlijk bed kon ik mij niet veroorloven en om in een ‘toevlucht’ voor 30 cent te gaan...

Uitgeput en verkleumd liep ik over de Waterloobrug; het was ongeveer half twaalf; over de leuning, in een nis, gluurde ik naar de lichtjes in de verte.

Ik hoorde een paard en rijtuig naderen; vlak bij mij hield het stil. Op hetzelfde oogenblik ging het portier open en ik zag een man in een lichte overjas op mij toekomen.

‘Het is duister,’ zeide hij; aan zijn tongval hoorde ik, dat hij geen Engelschman was.

‘Natuurlijk,’ antwoordde ik, ‘de maan schijnt niet.’

De vreemdeling aarzelde en maakte eene beweging met zijn hand; de koetsier liet het rijtuig draaien.

‘Ik zeg, dat het duister is,’ herhaalde de vreemdeling ongeduldig.

Ik dacht, dat hij aan tafel wat veel wijn had gedronken, en antwoordde meesmuilend:

‘Niet zoo donker als den laatsten avond, zou ik denken.’

‘Hadt je dat niet eerder kunnen zeggen?’ riep de vreemde heer, en op hetzelfde oogenblik stopte hij mij een brief in de hand. Voor ik het adres had kunnen zien en van mijn verwondering was bekomen, was de vreemdeling verdwenen.

Een politieagent naderde; de gedachte kwam bij mij op, dat diens nadering den vreemdeling zoo spoedig had doen vertrekken; de agent lette echter noch op mij noch op het snel wegrijdende rijtuig. Hij keek in de nis naast mij en zeide:

'Kom nu, sta op. Je ligt hier al een half uur; het is hier geen plaats voor slapers.'

Een man stond zonder een woord te zeggen uit de nis op; het leek een echte boef.

Geen aanmaning van den agent afwachtend, ging ik uit mijn schuilhoek.

Nog niet ver was ik gegaan of ik bleef staan. Was de brief, dien ik had aangevat, ook voor den kerel, dien de agent had weggejaagd? Moest ik hem niet volgen en den brief overhandigen? Er moest blijkbaar een samenkomst op de brug plaats hebben, en de man, die had staan wachten, was in slaap gevallen; de vreemde heer had zich stellig vergist.

Al deze gedachten kwamen er in dat oogenblik bij mij op; ik versnelde mijn pas om den man in te halen, maar weldra vertraagde ik dien weer.

Het was een lastige geschiedenis; de beide mannen waren elkaar blijkbaar vreemd en hadden elkaar door een overeengekomen teeken moeten ontmoeten. Wat beduidde die brief? Ik hield stil en las bij een lantaarn het adres:

Mr. Peacock,
29 Kleine Dartfordstraat
Soho Square.

Ik richtte mijn schreden naar de Dartfordstraat, een stille achterafstraat met deftige huizen. De deur van No. 29 werd mij, in spijt van het late uur, door een dienstmeisje geopend, en toen ik naar mijnheer Peacock vroeg, verwees ze me naar een spreekkamertje.

Hier moest ik volle tien minuten wachten; ten laatste trad een kort gebouwd man binnen. Hij scheen verwonderd mij te zien; stellig had hij een ander verwacht, maar zonder een woord te spreken stak hij zijn hand uit naar den brief.

'Is u mijnheer Peacock?' vroeg ik; maar hij had den brief al aangenomen en haastig de enveloppe opengemaakt, zonder zich de moeite te geven mij te antwoorden.

Voor ik tijd had te protesteeren, had hij den brief al op tafel geworpen; er stond geen letter in; blijkbaar was het een vooraf overeengekomen teeken.

'Wie gaf u dezen brief?' vroeg mijnheer Peacock met een vreemd accent.

'Een heer gaf mij dien op de Waterloobrug.'

'Wil je een tientje verdienen?'

'Graag, wat moet ik er voor doen?'

'Heel weinig. Ken je het café "Hertog van Cambridge"?'

'Ja.'

'Zorg daar om elf uur te zijn, overmorgen. Je kunt zeker je vuisten wel gebruiken, boksen?'

'Als het noodig is, ja,' zei ik droogjes.

'Uitstekend,' en de kleine man klopte mij op den schouder.

'Ken je Fransch?' zei hij afgetrokken.

'Ik spreek het vloeiend.'

'Goed; en je zult er geen bezwaar tegen hebben zoo noodig naar Parijs te gaan?'

'Heelemaal niet.'

'Misschien zal ik u overmorgen vragen mij naar Parijs te vergezellen; je krijgt drie pond en een spoorkaartje, is dat genoeg?'

'Dat hangt er van af, wat ik te doen krijg.'

De heer Peacock fronste het voorhoofd.

‘Ik dacht dat ge slechts bevelen zoudt gehoorzamen en geen vragen zoudt stellen,’ zeide hij, ‘maar om u gerust te stellen, je behoeft niets te zijn dan mijn koerier. Ik moet een dame ontmoeten, wier gezondheidstoestand zeer slecht is, en die hier - hij tikte aan zijn voorhoofd - niet erg best is. Ik wensch de striktste geheimhouding, en die moet ge beloven.’

‘Als dat alles is, dan heb ik geen bezwaar.’

‘Goed,’ zeide de Franschman, want dat moest hij zijn,

en hij stopte een halve kroon in mijn hand, 'dus overmorgenochtend in de "Hertog van Cambridge".'

Ik ging heen. Aan een miserabel schepsel, die lucifers te koop aanbood, gaf ik mijn halve kroon; ik wou het geld niet houden, dat ik slechts had aangenomen om bij den heer Peacock geen achterdocht te wekken.

Hoewel de zaak mij achteraf zeer geheimzinnig leek besloot ik toch er op in te gaan.

Den volgenden dag liep ik zoo door de West-Endstraat, toen een deftig gekleed man, die al gedurende eenige minuten voor mij uit had geloopen, de trappen van een groot gebouw opging en met een sleutel de deur opensloot.

Op dat oogenblik was ik vlak bij hem; een enkele onwillekeurige beweging van dien man bracht een totalen omkeer in het leven van minstens twee menschen, waarvan ik er een was. Hij wendde het hoofd om en zag mij aan. Ik herkende hem oogenblikkelijk. Het was de man, die mij den brief op de brug had overgereikt. Zonder twijfel dacht hij, dat ik hem gevolgd was. In het volgende oogenblik viel de zware deur achter hem dicht. Het was, zooals gezegd, een groot huis, waarvoor ik stond. Ik stapte de straat over en vroeg aan een daar gestationeerd politieagent wat voor huis het was.

'Het Fransche gezantschapshotel,' zeide hij.

Die wetenschap bracht nieuwe gedachten in mijn hoofd. Wat had een lid van het gezantschap te maken met een man als Peacock, dien hij in het openbaar blijkbaar niet wenschte te bezoeken! Wat had de Fransche gezant te maken met de zieke bloedverwante van Peacock, die naar haar familieleden in Parijs ging? Was ik in een onheilig komplot geraakt?

Ik wist haast niet, wat ik doen moest; in dit dilemma herinnerde ik mij het bestaan van een oud schoolmakker, Tubby Snelgrove, die een betrekking had aan het ministerie. Ik had hem niet gezien sedert mijn achteruitgang, maar ik was er zeker van, dat hij mij, ter wille van onze vroegere verhouding, zou willen aanhooren.

Zoo ging ik naar het ministerie en vroeg naar Tubby. Hij was bijna niets veranderd en zijn gelaat stond vroolijk als vroeger. Toen ik hem de heele geschiedenis verteld had kwamen er rimpels in zijn voorhoofd.

'Het zal beter zijn,' zeide hij eindelijk, 'als ge met mijn chef spreekt; hij is er nu en heeft het geloof ik niet erg druk. Blijf hier een oogenblik wachten!'

Hij kwam na een kwartiertje terug met een van de boden.

'Ik heb een goed woord voor je gedaan,' zeide hij, en vriendelijk drukte hij mij de hand.

Tranen kwamen in mijn oogen; in lang was ik niet zoo welwillend behandeld.

Ik volgde den bode door vele gangen en kamers en kwam ten laatste in een groote studeerkamer, waar Sir William Johnstone Gaunt, de staats-secretaris van dien dag, voor een schrijftafel zat. Deze wenkte mij te gaan zitten.

'Men heeft me verteld, dat ge iets belangrijks te vertellen hadt,' zeide de minister, terwijl hij in een schriftuur, dat voor hem lag, eenige aanteekeningen maakte, als ware wat ik te vertellen had, van weinig gewicht.

'Alleen een eigenaardige ontmoeting, mijnheer,' zeide ik.

'Ja juist,' vervolgde Sir William, zijn papier afvloeiende, 'maar vertel u mij alles, zonder iets achter te houden.'

Aan dat verzoek gaf ik gevolg; al den tijd dat ik sprak vestigde de staats-secretaris zijn uitvorschende, maar niet onvriendelijke oogen op mij.

'Is dat alles?'

'Ja, mijnheer, alles.'

Gedurende eenigen tijd, misschien vijf minuten lang, draaide hij zijn pen tusschen zijn vingers rond, zonder een woord te zeggen; toen vestigde hij zijn blikken op mij.

'U hebt niets meer te zeggen?' vroeg hij koel. 'Dan wil ik u niet langer ophouden; u hebt er uitstekend aan gedaan deze zaak onder mijn aandacht te brengen. Goeden dag.'

Nooit ben ik zoo ontnuchterd geworden als door die eenvoudige woorden. Onbewust waren mijne verwachtingen hoog gespannen; ik dacht, dat ik eene gewichtige inlichting had. En men liet mij gaan als een jongen, die een onbeteekenende boodschap had gebracht, met een zooveel als 'dank je' voor de moeite. Men had zich zelfs niet verwaardigd mij een wenk te geven of ik mijn verhouding tot den heer Peacock moest afbreken of niet.

Boos verliet ik de kamer, maar mijn stemming veranderde toen een bode mij, als ik al in de vestibule was, kwam vragen om nog even binnen te komen. Ditmaal vroeg Sir William mij niet om te gaan zitten.

'Hebt ge op het oogenblik eene betrekking?' vroeg hij.

Ik antwoordde van neen.

'Zoudt ge er bezwaar tegen hebben om voor eenigen tijd een ondergeschikten post bij den recherche-dienst te vervullen?'

Zonder lang na te denken, antwoordde ik, dat mij dat zeer aangenaam zou zijn.

'Goed dan; ga naar de kamer van mijnheer Crawley en zeg dat ik u bij hem stuur. Hij zal u instructies geven.' Met een handbeweging liet de minister mij gaan.

Ik wendde mij tot den heer Crawley. Deze ontving mij welwillender dan ik had durven hopen, maar zeide mij, dat hij op dat oogenblik voor mij niets te doen had; den volgenden dag om twee uur moest ik weer komen.

'Ik veronderstel, mijnheer,' zeide ik, 'dat u weet, wat mij hier vandaag gebracht heeft?'

De heer Crawley knikte.

'Mag ik dan vragen of het goed is in relatie te blijven tot den man, die zich Peacock noemde?'

'Zonder eenigen twijfel! Laat eens zien; dat café is immers niet ver van het politiebureau in de Bowstraat?'

'Het is er vlak bij, mijnheer.'

'Juist. Nu, misschien stelt ge er belang in wat er morgenochtend voor de politierechtbank gebeurt; het kan wat licht werpen op uw eigen ervaringen en u een sleutel geven van wat u thans geheimzinnig schijnt.'

Ik zag, dat mijn toekomstige chef verheugd was over mijn goed inzicht en beloofde hem den volgenden dag om tien uur bij de politierechtbank te zijn. Daarop ging ik heen.

Het eerst wat ik bij het politiebureau den volgenden dag zag was de ineengedoken gestalte van Peacock. Hij liep op het trottoir aan de overzijde van de straat op en neer; toen hij mij zijn rug toekeerde, stapte ik het politiebureau binnen.

Zoodra de rechter plaats genomen had, deed een procureur een verzoek; echter op zoo zachten toon, dat ik het niet kon verstaan. Klaarblijkelijk was zijn verzoek gegrond, want onmiddellijk werd eene vrouw binnengeleid.

Ik kon van mijn plaats haar gelaat niet zien, maar merkte toch dat zij van middelbare grootte en leeftijd was.

De procureur vervolgde zijn opmerkingen.

'Gij verzocht den gevangene vrij te spreken, op grond dat geen beleediging, in de dagvaarding ten laste gelegd, uitgesproken is,' sprak de magistraat. - 'Hebt ge daar nog iets aan toe te voegen, Mr. Oldham?'

'Niets, Edelachtbare heer.'

'Mijne meening is, dat de gevangene moet ontslagen worden. De beschuldiging van beleediging schijnt mij eene valsche aantijging. Ik spreek er dus niet verder over. Wat de andere quaestie betreft, die is zoo onbelangrijk, dat ik er geen aandacht aan wil schenken. De gevangene is vrij.'

Alles was binnen de vijf minuten afgeloopen, en ik spoedde mij naar buiten, want ik was nieuwsgierig het gelaat van de ontslagen gevangene te zien. Hoezeer echter werd ik teleurgesteld; zij wendde haar gelaat van mij af en juist, toen zij buiten kwam, ontmoette zij mijnheer Peacock als bij toeval.

'Is het mogelijk?' riep hij met geveinsde verbazing uit; 'Hoe gelukkig, dat ik u ontmoet. En zijt ge nu in vrijheid?

Ik feliciteer u wel; ik had niet gedacht, dat uw zaak voor den namiddag zou voorkomen.'

Wat de dame antwoordde kon ik niet verstaan, maar zij scheen met Peacock op voldoend vriendschappelijken voet te staan, want zij veroorloofde hem naast haar te loopen. Zij staken met hun beiden de straat over en verdwenen binnen de gastvrije deuren van de 'Hertog van Cambridge'.

Wat ook mijn gedachten mogen geweest zijn, ik vervoegde mij, zoodra het elf uur was, aan het café en vroeg naar mijnheer Peacock.

Zoodra ik zijn naam had genoemd, verzocht een portier mij in een spreekkamertje te gaan. Men bracht mij een glas brandy-soda.

Aan het venster stond Peacock angstig te kijken. In een leunstoel zat de dame van de politierechtbank zoowat te slapen.

Een rijtuig reed buiten voorbij;

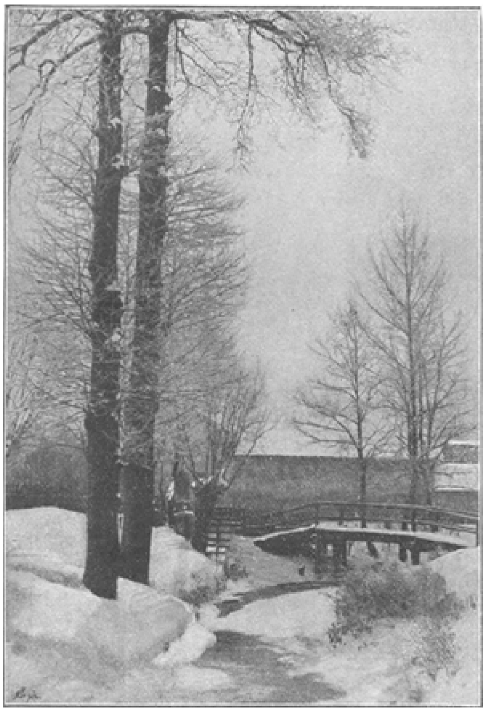

WINTERSTUDIE.
Origineele opname van majoor BÖHMER.

Peacock gaf een teeken aan den koetsier. Dan wendde hij zich met een duivelsch lachje tot de dame.

'Kom, mevrouw Bonnemain, het rijtuig wacht,' zeide hij; zij ontwaakte echter niet. Het was duidelijk, dat het niet in zijn bedoeling lag haar te wekken.

'Help mij die dingen haar aantrekken,' zei hij tegen mij, op haar hoed en mantel wijzend. Ik gaf ze hem aan en wij zetten de dame den hoed op; de mantel gaf ons meer moeite; het was bijna onmogelijk dien haar aan te trekken, en juist toen wij hare armen in de mouwen hadden gekregen, werd zij wakker.

'Wat doet ge mij?' vroeg zij.

'Het is om uw vriend te ontmoeten, mijnheer le Clerc,' zeide Peacock kalmeerend.

Plotseling echter kreeg mevrouw Bonnemain achterdocht.

'Ik wil niet gaan!' riep ze, terwijl ze zich op de sofa liet vallen.

‘Maar wij moeten gaan,’ hield Peacock aan. ‘Men wacht ons.’

‘Dan moeten ze hier maar komen. Ik ben niet in staat om ergens heen te gaan, dat weet ge.’

Dit gansche gesprek werd in het Fransch gevoerd. Peacock luisterde kalm toe.

Toen ze merkte, dat ze met rust werd gelaten, vielen hare oogen weder dicht en haar hoofd gleed tegen den muur.

‘Wij moeten haar, het koste wat het wil, in den wagen zien te krijgen,’ fluisterde hij. ‘Neem haar bij den eenen arm, dan zal ik den anderen nemen.’

Ik deed zooals mij gezegd werd, want ik was besloten dat ik de geheele geschiedenis tot het einde wilde doormaken. Maar terwijl wij bezig waren de vrouw aan te vatten, was zij weer bijgekomen.

‘Laat me gaan,’ gilde ze, met woede zich verzettend. ‘Ik wil niet met je meegaan; ik zal de politie roepen, ik....’

Haar stem werd gesmoord, want Peacock had zijn groote rechterhand op haren mond gelegd. Wij droegen haar met moeite naar de straat. Zij scheen krankzinnig; ik meende, dat wij haar nu zonder groote moeite in het rijtuig zouden krijgen.

Wij waren met haar vlak bij het portier, toen een man in een soort uniform zijn hand op den schouder van Peacock legde.

‘Wat? Zijt gij het?’ zeide de vreemdeling, dien ik voor een hoofdofficier van politie hield.

Peacock zag op met een kreet, en bemerkende wie het was, fluisterde hij hem iets in het oor.

De dame was in zwijm gevallen. Zij lag hulpeloos in Peacock's armen.

‘Ik geloof, dat wij beter deden met haar naar het ziekenhuis te brengen,’ zeide de officier.

‘Ik was daarheen juist op weg!’ antwoordde Peacock, met een hoogst onschuldig gezicht. Nog was hij onwillig zijn prooi in den steek te laten.

‘Uitstekend, maar dan is het toch beter, dat je dat aan mij overlaat,’ zeide de officier lachend, ‘en,’ voegde hij er zachtjes bij, ‘het zou het best zijn als je je er niet verder in mengde. Verplicht mij niet officieel van deze zaak kennis te nemen.’

Peacock zag om zich. Aan beide zijden zag hij een paar krachtige gehelmde mannen. Het was duidelijk, hij had het pleit verloren. Hij hielp gedienstig den politie-officier zijn slachtoffer in het rijtuig brengen en zag hem mede instijgen; met eigen mond sprak hij de woorden die zijn nederlaag symboliseerden:

‘Naar het Charing Cross Hospitaal!’

Een week later lekte het bestaan van Boulanger's samenzwering tegen de Fransche republiek uit; allen, die bekend zijn met de diepere historie van deze merkwaardige zaak, weten maar al te goed, waarom de regeering toen ter tijde er zooveel prijs op stelde om mevrouw Bonnemain uit den weg te ruimen.

Merkwaardige vuurtorens.

Het licht van den vuurtoren van de Navesink Eilanden, even ten zuiden van Sandy Hook, bij den ingang van de haven van New-York, is voor zeelieden zichtbaar tot op een afstand van 50 zeemijlen. De lens, waardoor het licht uitstraalt, is 9 voet in diameter.

De nieuwe vuurtoren te Penmarch in Finistère maakt er aanspraak op de krachtigste vuurbaak te zijn in de geheele wereld. Het licht kan uit zee gezien worden op een afstand van 19 mijlen overdag en van zestig mijlen bij nacht. Het is een zoogenaamd

wissellicht en is elke halve minuut gedurende 5 seconden zichtbaar. Een ander groot licht is dat van Sandy Hook. Het werd gebouwd door de groote electrische maatschappij der tentoonstelling te Chicago en was zoo schitterend, dat de regeering het aankocht en op fort Hancock deed plaatsen, waar het nu meer dan dertig mijlen in het rond zijn schijnsel over zee doetlichten.

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 35.)

IV. Herders en Hovelingen.

Toen Hare Majesteit, de Koningin-Weduwe van Bolieme, door den Graaf van Brederode de balzaal was binnengeleid, begon ze met vriendelijke begroetingen. Ze had bijna eene kwart-eeuw in Den Haag geleefd, en kende de immer afwisselende wereld van ingezetenen en vreemdelingen. In het openbaar toonde ze zich altijd ongemeen

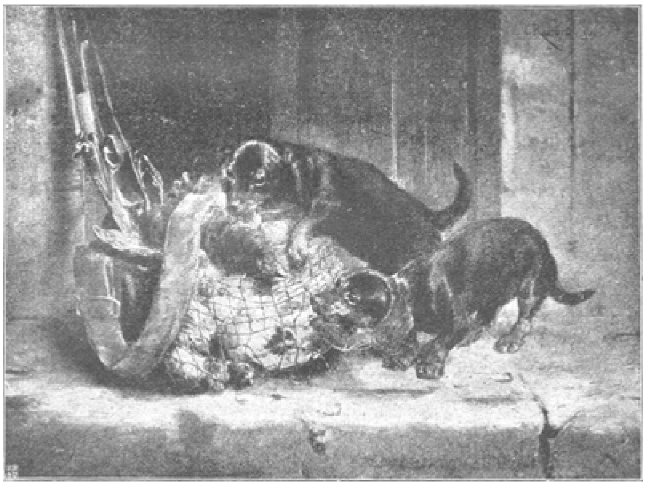

JACTHLIEFHEBBERS. Naar C. Reichert

spraakzaam en vriendelijk tegenover ieder, die ze in de hofkringen ontmoette. Ze wist, dat in nederiger sferen van het maatschappelijk leven heel wat misnoegen heerschte over de groote kosten, die door de Hoog Mogende Heeren werden gemaakt, om haar in staat te stellen volgens haar rang televen. Haar koninklijke broeder, Charles I, had haar trouw bijgestaan, had hare hoog gestegen schulden betaald, maar nu was de Engelsche Koning zelf in nood. Charles I had enkele jaren geleden den strijd tegen zijn Parlement hernieuwd, had in den zomer van het loopende jaar de nederlaag van Naseby geleden, en eene toevlucht gezocht bij zijne trouwe Schotten. Daarenboven de zonen der Koningin van Boheme dienden hun oom Charles I in het koninklijke leger, maar gaven aanleiding tot groote zorg. Dit was vooral het geval met den oudste, Karel Lodewijk, die schijnbaar den Koning aanhing, maar zeer verdacht werd met de hoofden der Parlementspartij te heulen. Hare beide andere zonen, Rupert en Maurits, hadden met de grootste loyauteit in het leger van Charles I gestreden. Vooral Rupert, ten onzent Prins Robbert genoemd. Door zijn onstuimigen moed, door zijn gebrek aan beleid, gingen dikwijls de voordeelen zijner met ongeëvenaarde dapperheid behaalde victoriën te loor. Koning Charles I hield hem in hooge eer, maakte hem Pair van zijn koninkrijk met den titel van Hertog van Cumberland. Maar juist nu, weinige maanden geleden, na den beslissenden slag bij Naseby, scheen de gelukster

van Prins Rupert onder te gaan, scheen de zaak van den Engelschen Koning zeer hachelijk te staan.

Elisabeth Stuart werd door al deze zorgen en hoogst ernstige tegenspoeden niet ter neer gedrukt. Zij had zoo ontzettend veel beleefd, ze was gestegen in zoo hoogen top van luister, gedaald tot zulk eene diepte van ellende, dat haar niets meer verwonderde. De liefde van haar broeder, Engeland's Koning, blijkende uit zijne voortdurende zorg, om haar in financiëele verlegenheden te helpen, ondanks groote bezwaren en eigen zeer gevaarlijken toestand, deed haar het hoofd omhoog houden. Ze geloofde in den triomf der koninklijke troepen, aangevoerd door haar on versaagden zoon Prins Rupert, ze gaf de hoop niet op, en wilde ieder een goed gelaat toonen. Juist daarom was ze op het feest van den Veldmaarschalk Joan Wolfert van Brederode verschenen, en sprak ze uiterst minzaam met alle gasten. Niemand mocht weten hoeveel angsten haar

somtijds bestormden - het bloed der Stuarts bruiste met kracht op door hare aderen, en zoo scheen het, of ze zich met het opperst genoegen bewoog onder de feestgenooten.

De Graaf van Brederode had zich eerbiedig teruggetrokken, toen Hare Majesteit het woord voerde tot zijne gasten. De Koningin richtte zich het eerst tot den Graaf de Courson, den Franschen Ambassadeur en *Madame l'Ambassadrice.* Elisabeth Stuart toonde zich zeer ijverig in hare Protestantsche overtuiging, zich gestaag herinnerend al de rampen, die haar overleden gemaal ter wille der Duitsche Hervormden hadden getroffen. Zij woonde trouw al de godsdienstoefeningen in de hofkapel bij, en werd door de Kalvinistische predikanten als machtige bondgenoote vereerd, maar toch neigde haar hart naar het katholieke Frankrijk, eenmaal het uitverkoren land van hare grootmoeder Maria Stuart. Ze herinnerde zich daarenboven, dat het huis van Oranje door banden des bloeds verbonden was aan de hoogste adellijke geslachten van Frankrijk, en dat de overleden Keurvorst, Frederik V, zijne jonge jaren had doorgebracht aan het hof van zijn oom, Henri de la Tour d'Auvergne, Hertog van Bouillon, Prins van Sedan, welke laatste getrouwd was met Elisabeth, eene dochter van den Zwijger.

De Koningin wilde zooveel mogelijk hare belangen aan die van haar oom Frederik Hendrik verbinden, en poogde door de hoffelijkste beleefdheden den Franschen Ambassadeur hare gunst te toonen. Ze sprak geruimen tijd met de Ambassadrice, en wendde zich toen tot eenige aanzienlijke Hollandsche dames, de Barones van Pallant-Culemborgh en de Gravin van Wassenaar. Ze zette haar gesprek in het Fransch voort, daar men aan het hof van den Stadhouder en van Prins Willem II meest Fransch sprak. Toch toonde zij, dat zij, wanneer zij wilde, zich zeer verstaanbaar in het Hollandsch kon uitdrukken, hoewel met een onmiskenbaar Engelsch accent. Ze richtte daarom altijd het woord in haar Hollandsch tot de voornaamste Hollandsche staatsdienaren: Cats, Huygens, Musch, De Knuyt, Van Boetselaar. Ze meende een vriendelijk woord schuldig te zijn aan den eerwaardigen, grijzen Raadpensionaris, die diep buigende in hare nabijheid stond.

‘Meneer Cats!’ - sprak ze - ‘onlangs hebbe ik met singulier vermaak gelezen in uw *Trouringh* die plaisante historie van Preciosa, waaraf mijn landsman Middleton eene comedie dichtte! De tijden zijn wel gechangeerd sedert mijn vader zaliger. Zijne Majesteit James I, regeerde. Zijne Majesteit, mijn koninklijke broeder, wordt door allerlei calamiteiten gepersecuteerd, helaas.’

Jacob Cats aanvaardde den hem geschonken lof met gretige ooren, en antwoordde zeer bescheiden:

‘Ik dank Uwe Majesteit met den diepsten eerbied! Mijne veerskens zijn maar onnoozele rijmlarijen, geschreven, om goede en vrome luiden te diverteeren. Ik betreur met Uwe Majesteit den tegenspoed van Haar koninklijken broeder, en bidde er *serio* voor, dat de Almachtige God Uwe Majesteit patientie schenke in Hare droefheid en adversiteit.’

Cats kende den Engelschen dramatischen dichter Middleton niet, en waagde het daarom ook niet met een enkel woord van hem te spreken.

De Koningin hief het hoofd fier op, en antwoordde:

‘God geeft mij het geloof, dat de zaken in Engeland volkomen zullen gerestaureerd worden, en alle vijandelijke injuriën exemplaarlijk gestraft!’

Daarna liet ze den verlegen Raadpensionaris staan, en wendde zich plotseling tot Lord William Craven. Ze wenkte hem om tot haar te komen, en ging met hem eenige schreden naar het midden der zaal. Craven was haar grootste steun, en allertrouwste vriend. Hij diende haar met de aanhankelijkheid van een paladijn. Zijn tijd en arbeid, zijn geest, zijn aanzienlijk fortuin, zijn leven - alles wijdde hij aan de zuster van zijn Koning. Hij koesterde eene grenzelooze bewondering voor haar persoon, eene bewondering, die aan hartstochtelijke aanbidding grensde. Onder de klappeien en leege babbelaars in Den Haag werd gezegd, dat de Koningin in het geheim met Craven getrouwd was. Dat was louter een praatje van dagdieven. Bovendien Craven telde een twaalftal jaren minder dan de Koningin, en later in 1660 bij haar terugkeer naar Londen was er een oogenblik sprake van een huwelijk te sluiten tusschen Prinses Elisabeth van Boheme en Lord Craven.

De Koningin begon vrij luid:

'*My dear Craven!*' maar fluisterde daarop zoo zacht verder, dat niemand een woord verstond. Het gesprek werd geheel onhoorbaar in het Engelsch gevoerd. De Koningin begon met klachten over haar personeel, hare pages en hare lakeien. Sedert voor drie jaren Sir Charles Howard, haar opperstalmeester, had moeten vluchten uit Den Haag, omdat hij een Fransch officier in een duel had gedood, liep alles in 't honderd. De tweede stalmeester, John Sayer, werd oud, werd uitgelachen door de lakeien. De stallen werden verwaarloosd, hare lievelingspaarden en apen slecht verzorgd. Ze moest een aanzienlijk man hebben, die uitmuntte in de behandeling van paarden en honden, onder wiens leiding haar staldepartement kon hervormd worden. Lord Craven zag de noodzakelijkheid hiervan in, hoewel hij wist, dat het voor de hofhouding noodzakelijke geld dikwijls ontbrak. Hij deinsde er nooit voor terug Hare Majesteit bij te staan, en daarom was hij terstond bereid haar minsten wensch te bevredigen. Er greep nu overleg plaats over den persoon, welken men zou kiezen. Craven stelde voor den opperhofmeester van den Stadhouder, François de la Place, *Vicomte* de Machault, te raadplegen. Deze stond niet ver af in gesprek met de Prinses Elisabeth, die hij naar de balzaal begeleid had. Door Craven uitgenoodigd, kwam hij zich oogenblikkelijk ter beschikking stellen der Koningin.

Men sprak nu Fransch, maar zeer zacht. Zoodra de *Vicomte* had vernomen, dat Hare Majesteit een bekwaam edelman zocht, uitmuntend door rijkunst, door dressuur van paarden en honden, gaf hij snel te kennen, dat zulk een edelman in Den Haag sedert kort zijn verblijf had gekozen, dat deze nu majoor was in het ruiterregiment van den kolonel Charles de Chatillon, dat hij vroeger als page gediend had aan het hof van Gaston d'Orléans, bevorderd was tot *premier gentilhomme de la Vénerie*, later stalmeester was geworden bij *Mademoiselle* de la Marbillière, minnares van Gaston d'Orléans. Deze edelman, de Graaf de l'Espinay, was een volmaakt ruiter en geoefend meester in de kunst der *Vénerie.* Daarna hield de opperhofmeester van den Stadhouder eene welsprekende lofrede op den Graaf de l'Espinay, en wist, zonder dat iemand er iets van merkte, de aandacht der Koningin naar de zijde van het tooneel te richten, waar l'Espinay een druk gesprek voerde met Constantin Huygens.

Elisabeth Stuart vestigde den blik harer gloedvolle donkerbruine oogen op den edelman, die in zijn zwierig wit kostuum een in 't oog vallend contrast vormde met den eenvoudig in zwart laken gekleeden Secretaris van Zijne Hoogheid. De Koningin nam hem zwijgende waar, en bleef geruimen tijd mijmeren. Toen zei ze zeer zacht:

'*Il me convient!*'

De *Vicomte* de Machault verzocht zijn vriend aan Hare Majesteit te mogen voorstellen, maar de Koningin antwoordde:

‘*Qu' il me soit présenté après la pastorale par Son Excellence l'Ambassadeur!*’

Al de gasten wisten, dat er dien avond in de balzaal zou worden voorgesteld een drama van Jean de Mairet, vroeger beschermeling van den jong gesneuvelden Hertog de Montmorency. Dit drama heette: *La Sylvie*, *tragi-comédie-pastorale*, en had sinds 1621 zoowel te Parijs, als te Versailles en te Fontainebleau zeer dikwijls de hooge goedkeuring van het Fransche hof verworven. Pages, jonge edellieden, enkele jonkvrouwen hadden de taak op zich genomen de rollen van

buiten te leeren, en zich tot de vertooning voor te bereiden.

Zoodra de Koningin dit bevel had uitgesproken, bracht de *Vicomte* eenige beweging onder de gasten. Hij raadpleegde met den gastheer en den Graaf van Nassau-Hadamar. Zeer snel kwamen lakeien aandragen met hooge zetels, wier rugleuningen prijkten met in schitterende kleuren, met in goud en zilver, geborduurde wapenen. Een zestal werd op eenigen afstand van het tooneel naast elkaar geplaatst. De gastheer geleidde de Koningin naar een dezer zetels. Weldra namen de Prinsessen Elisabeth en Louise Hollandina plaats, daarna Prins Philips van Boheme, eindelijk de Gravin van Brederode-Solms, en de *Vicomtesse* de Machault-Brederode.

De gasten plaatsten zich achter de hooge leunstoelen der koninklijke bezoekers, of schaarden zich langs de door Jordaens beschilderde wanden. Nauwelijks waren de eerste tonen van een statigen dans aangeheven, of het blauwe gordijn werd in het midden gescheiden, en naar beide zijden weggeschoven. Men zag aanvankelijk niets dan een rij muzikanten naar den achtergrond van het tooneel op vouwstoeltjes gezeten, bassen, violen, fluiten, viola-da-gambaas, luiten, theorben en clavecordes bespelend. Zij deden den deftigen cadans van eene *Mascarade Anglaise* hooren, geliefkoosde muziek voor de Koningin van Boheme. Er was weinig werk gemaakt van decoratief - aan de beide zijden had men oranjeboomen in groote vierkante groene bakken geplaatst, om den indruk te geven, dat men in een woud leefde.

Allereerst verschijnt een vorstelijk persoon, Florestan, *Prince de Candie*, gedost in een fantasie-kostuum van helgele zijde, op het hoofd dragend een kroon met groote gele en paarsche steenen. Hij spreekt met zeer duidelijke stem in verzen tot een vriend Thyrsis, die van eene reis terugkomt. Deze verhaalt, dat hij aan het hof van Agathocles, Koning van Sicilie, is geweest, en daar de beeldschoone Prinses Méliphile heeft gezien. Hij bracht haar portret mee, en toont het aan den Prins. Deze spreekt luide zijne verrukking uit, en zegt:

‘*Que fait l'original, si son image tue!*’

De Prins Florestan vertrekt nu oogenblikkelijk naar Sicilie.

Daarna verschijnt eene herderin, de heldin van het stuk, Silvie, in rozerood satijn gekleed met een krans van donkerroode rozen in het korenblonde hair, en een herdersstaf met rose linten in de linkerhand. Er was eene kleine beweging onder de gasten, die terstond onderdrukt werd. In Sylvie herkende men eene dochter van Cornelis Musch, Griffier der Hoog Mogenden, Elisabeth Musch, Vrouwe van Nieuwveen, door de Fransche edelen in Den Haag *Mademoiselle* de Nivenne genoemd, en zeer bekend door hare buitensporige jacht naar genot. Men fluisterde elkander zonderlinge dingen omtrent haar in het oor. Zij was de dochter van een weinig fijngevoelig en schraapziek vader en van Elisabeth Cats, dochter van den Raadpensionaris.

Elisabeth Musch was ondanks hare zestien jaren eene geheel volwassen jonkvrouw van zeer opmerkelijke schoonheid. In het kostuum van de herderin Sylvie maakte zij eene allerbekoorlijkste verschijning. Met eene zangerige, duidelijk verstaanbare stem sprak ze de verzen van de Mairet uit, of het muziek was.

De aanwezigen begrepen uit hare woorden, dat het tooneel nu naar Sicilie verplaatst was, in het rijk van den Koning Agathocles, vader der Prinses Méliphile. Sylvie wacht op eene bijeenkomst met een herder, die een koningszoon is. Ze gaat bloemen voor hem plukken:

> ‘*Avant que les chaleurs*
> *De leur ardents baisers fassent mourir les fleurs*
> *Là-bas, dans un vallon où deux petits ruisseaux*
> *Se coulent dans un pré tout bordé d'arbrisseaux,*
> *Nature bien souvent produit des fleurs nouvelles;*
> *C'est là que je pourrai faire choix des plus belles.*’

Silvie vertrekt, waarop Prins Thélame, zoon van den Koning Agathocles, als herder vermomd, ten tooneele verschijnt. Er werd wederom een oogenblik onder de gasten gefluisterd. Men herkende in dien herder, den page van den Stadhouder, den vriend van Prins Willem II, Henri de Fleury de Coulan, Heer van Buat, van wien men zeer goed wist, dat hij tot over de ooren verliefd was op *Mademoiselle* de Nivenne.

Hij verscheen, geheel in zilvergrijs kostuum, met een grijs vilten hoed omkranst van witte rozen, en een herdersstaf met zilvergrijze linten. Met buitengewone geestdrift sprak hij een lofzang uit op de herderin Silvie, hare ongekunsteldheid prijzende tegenover de dames van het hof, met de woorden:

> ‘*Son visage où jamais ne s'appliqua le fard*
> *Ignore les attraits qu' on emprunte de l'art.*
> *On n'y voit point blanchir la céruse et le plâtre*
> *Comme en ceux qu' aujourd'huy notre cour idolâtre.’*

Glimlachend werden eenige blikken gewisseld onder de gasten, die wel wisten, dat *Mademoiselle* de Nivenne zoo bijster ongekunsteld niet was, maar Silvie verschijnt met hare bloemen, en de Prins Thélame wil haar juichend in zijne armen sluiten. Silvie biedt tegenstand. De Prins vraagt:

> ‘*Que crains-tu? L'amour est nostre intelligence,*
> *Il veille sur nous deux avec diligence:*
> *C'est lui qui tient exprès ces rameaux enlacés,*
> *Pour défendre au soleil de nous voir embrassés.*’

Silvie en Thélame trekken zich terug in de schaduw der oranjeboomen. De musicijns heffen nu fortissimo aan een zeer populair Engelsch lied, aanvangende: ‘*Was Bommelalire so pretty a play*’. De stem van een der luitspelers zingt daarbij eenige strophen, terwijl het tooneel ledig blijft.

Doch nu verschijnt de Koning Agathocles met zijn kanselier. Zijne Majesteit wil zijn zoon Thélame een aanzienlijk huwelijk doen sluiten, en verneemt met groote verontwaardiging, dat deze zijne liefde geschonken heeft aan eene herderin. Hij wil Silvie gevangen doen nemen, of ten minste door het een of ander toovermiddel den hartstocht van zijn zoon bestrijden. Daarna verschijnen Thélame en Silvie, geheel verslagen, omdat de Koning hunne liefde dwarsboomt. Maar de Prins zweert, dat zij alleen zijne echtgenoote zal worden, dat hij liever herder blijft dan Prins:

> ‘*Pour moi, quand aujourdhui je me verrais changer*
> *Ma qualité de prince en celle de berger,*
> *Pourvu, qu' avec toi je coulasse ma vie,*
> *Les rois les plus puissants me porteront envie.*’

Daarna wordt Silvie op bevel van den Koning gevangen genomen, en vloekt Thélame zijn vader. Vervolgens worden beide gelieven door een toovenaar in slaap gezongen, maar de toovermacht is zoo sterk, dat ze niet weer kunnen ontwaken. Alleen de heldendaden van een dapper ridder zouden hen kunnen opwekken uit den doodslaap. Deze dappere ridder nadert in de gestalte van Florestan, *Prince de Candie*, uit het

eerste tooneel. Hij heeft schipbreuk geleden op de kusten van Sicilië, en verneemt, dat Koning Agathocles de hand zijner dochter Méliphile uitloofde voor den ridder, die Thélame en Silvie uit hun tooverslaap zou komen opwekken. De slapenden liggen in een betooverd paleis, onder een betooverden spiegel, bewaakt door onoverwinnelijke daemonen. Maar Florestan komt natuurlijk allen tegenstand te boven, verdrijft de booze geesten, breekt den spiegel, en brengt Thélame en Silvie naar den Koning Agathocles terug. Daaruit volgen twee huwelijken - Florestan wordt verloofd aan de Prinses Méliphile en Silvie aan den Prins Thélame.

Daar de Koningin van Boheme het teeken gaf tot toejuiching, volgden allen haar voorbeeld. De balzaal weergalmde van vroolijk bravogeroep. Men prees zeer het spel van den Prins Thélame (Buat), omdat hij zijne vurige liefde voor de herderin Silvie (Elisabeth Musch) zoo ongedwongen en vol geestdrift had uitgedrukt. Daar de koninklijke gasten op hunne hooge zetels bleven zitten, werd het oogenblik

gunstig geacht eenige vreemdelingen aan Hare Majesteit en de Prinsessen voor te stellen. Te midden dezer plechtigheid verscheen de Seigneur de la Thuillerie, Ambassadeur ordinaris van Zijne Majesteit van Frankrijk, met den Graaf de l'Espinay bij de vorstelijke gasten. Ieder week eerbiedig ter zijde. Onder veel buigingen en plechtige strijkages werd de naam van den Franschen Graaf genoemd.

(*Wordt vervolgd.*)

Waaruit bestaat een mensch?
Met afbeeldingen.
(*Vervolg en slot van blz.* 38.)

II.

Water is bij een mensch de in de grootste hoeveelheid voorkomende samenstelling, daar het uit twee deelen waterstof en een deel zuurstof

Fig. 7. Een mensch bevat aan water een vat van 90 tot 96 oude ponden of ½ H.L.

bestaat. Een mensch bevat 90-96 pond water, dat is een vat van een halven hectoliter inhoud (zie plaat 7). Het vindt een groot aantal aanwendingen, maar de meest gewone is toch wel het merkwaardigst. Het grootste deel van het beenderengestel en van het vet is, wat men zou mogen noemen dood weefsel. De zelfstandigheid, die het lichaam doet leven is protoplasma, dat het voornaamste deel vormt van spieren, hersenen, zenuwen, longen, hart enz. Protoplasma nu bestaat in de gedaante van millioenen kleine celletjes, die naast elkaar liggen en min of meer aan elkaar zijn gesmeed. Maar zonder water kunnen deze celletjes evenmin leven als een school haring; zoodat, waar in het lichaam protoplasma voorkomt en dat is schier overal, het niet alleen in water is gedompeld maar ook slechts zijn geheele bestaan kan vinden in bewegend water.

Niets zou er in het lichaam kunnen gebeuren zonder water. Het lost het voedsel op, drijft de bloedlichaampjes voort, bevochtigt de vliezen van mond, neus, strottenhoofd en de binnenbedekkingen van het lichaam, vormt een soort van vochtig kussen rondom het hart, longen en buik, brengt in den vorm van zweet verkoeling aan bij uitwaseming en heeft nog menig andere nuttige functie. Hoe meer water er

in het lichaam is hoe krachtiger het leven. Kinderen hebben er meer van dan volwassenen

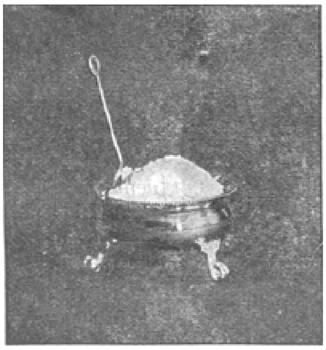

Fig. 8. In een mensch is genoeg zout om een zoutvaasje als dit, zes of zeven keer te vullen.

en de traagheid van den ouderdom is de beste maatstaf dat het lichaam een groote mate van droogte heeft erlangd.

Gewoon tafelzout, een verbinding van natrium en chloor is in het menschelijk lichaam een werkzaam materiaal. Het schijnt noodig voor het leven van elk orgaan en het wordt in het bloed, de spieren en al de andere vloeibare en vaste stoffen aangetroffen. Het helpt de vloeistoffen bij het passeeren door de nauwe geleidingen en is dienstig voor de opslurping van het voedsel uit de ingewanden en de maag in den bloedsomloop, terwijl het dien voorts bevordert van de kleine bloedvaten naar de spierweefsels.

Onderzoekingen hebben aangetoond, dat indien men zout aan het menschelijk lichaam onthield, er een periode van kwijning zou intreden, die door den dood zou gevolgd worden. Toch zijn er slechts zes of zeven onsen in het geheele lichaam aanwezig; dit is echter juist genoeg om er een flinke tafel des middags mede te voorzien (zie plaat 8). Wonderbaarlijkerwijze is de mensch nog al spilziek met deze belangrijke stof en iederen dag verliest hij daarvan een half ons.

Soda om mede te wasschen of natrium in verbinding met koolstof en zuurstof is eene andere zelfstandigheid, die een onmisbare taak heeft te verrichten. In het bloed opgelost is haar werk in ieder deel van het lichaam te vergelijken bij die van een stadsreiniger. Waar het een spoor van koolzuur aantreft, grijpt het dit aan, drijft het naar de longen, die het naar buiten werpen. De hoeveelheid soda in het bloed is zeer gering maar de arbeid dien deze verricht is ontzaggelijk.

Wij kunnen geen enkele verrichting doen zonder een

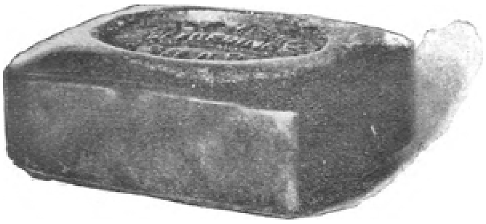

Fig. 9. Het lichaam is een zeepfabriek; het bevat gewoonlijk genoeg om er een stuk als hierboven afgebeeld van te maken.

zekere hoeveelheid vergiftig koolzuur in het leven te roepen. Iedere slag van het hart en ieder rijzen van de borst, ieder buigen van den vinger of sluiten van de oogen schenkt het aanzijn aan een weinig van dit doodende product; en indien het niet bij voortduring verwijderd werd zou het noodzakelijkerwijze binnen weinige minuten de levensmachine doen stilstaan. De soda is dus in waarheid onze vuilnisman.

Ook in het beenderenstelsel vormt de soda een voornaam bestanddeel; met kalkphosphaat, magnesiumphosphaat en een vloeispaathkalkverbinding dient het om onze beenderen en tanden te maken en in stand te houden.

Het schijnt kluchtig om riekende zouten in zich te bevatten en toch is het zoo. Sodium, potassium en ammonium zijn verbonden met waterstof en zuurstof om datgene tot stand te brengen, wat de zuiverende eigenschappen van zeep vormt, n.l. de scherpe ammonia en de soda en potasch. Door het gansche lichaam zijn deze stoffen verspreid en eveneens vermengd met het bloed. Samen met de phosphaten houden zij het bloed en de andere vloeistoffen in gang, waardoor vele omstandigheden die den dood zouden kunnen veroorzaken worden voorkomen.

Behalve deze zijn er in het lichaam nog vele anorganische

verbindingen; naast de genoemde, vindt men in het levende laboratorium, dat beschaafd mensch heet, nog boorzuur en salicylzuur, hetwelk met melk, boter en vleesch wordt opgenomen en eenigen tijd vastgehouden; ijzer, koper, antimonium, arsenicum enz., bij thee, bier, groenten in bussen en dergelijke genuttigd.

Wij komen van deze vrij onbeteekenende anorganische

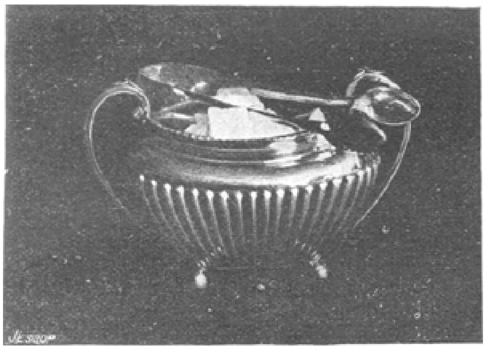

Fig. 10. Het lichaam fabriceert ook suiker, hoewel er nooit meer dan één vaasje van aanwezig is.

stoffen tot de organische zuren. In een groote menigte zijn die in ons lichaam aanwezig; natuurlijk ieder voor zich slechts in geringe hoeveelheden, daar ze anders ons als een stuk suiker zouden doen wegsmelten.

De zouten, zuren en andere elementen komen in nog meer samengestelde verbindingen voor. Een daarvan vormt het proteïne of albumine, hetwelk zeer veel op eiwit gelijkt. Dat is eigenlijk het eenige levende in het lichaam. Het is het voornaamste vaste deel van spieren, hart, longen, hersenen, zenuwen en bloed en komt in alle vloeibare en vaste lichaamsdeelen voor, speeksel en zweet niet uitgezonderd. Wat dat proteïne van elke andere stof onderscheidt is, dat het in zich het meest ziellooze gas n.l. stikstof bevat.

Misschien is de meest juiste verklaring, die men van ‘leven’ zou kunnen geven, dat het bestaat in de scheiding van koolstof en stikstof van het proteïne. Proteïne wordt in het lichaam kant en klaar opgenomen uit eieren, visch en in geringe hoeveelheid uit plantaardig voedsel.

‘Hamlet’, ‘De Ilias’, ‘Vondel’ en ieder dichter of schrijver ook, die men hoort of leest, is eigenlijk niets anders dan het voltrekken van de scheiding tusschen koolstof en stikstof in iemands hersenen, voor oogen en ooren merkbaar gemaakt. En dit scheidingsproces is geen ander dan wanneer men wat eiwit neemt, en dit mengt met wat zuurstof om er ureum, koolzuur en water van te fabriceeren.

Zetmeel en vet geven voedsel zoowel voor onmiddelijk gebruik als voor reserve. Het is niet anders dan koolstof zuurstof en waterstof in zekere verhouding samengebracht en vrij gelijk aan suiker; maar langs zonderlinge wegen komt het in het lichaam. Het meeste vet bijv. dat men verorbert, verbindt zich met een alkali in de ingewanden, dat daar uit de lever wordt afgescheiden en zeep vormt.

Een mensch maakt bij een gemiddeld leven vele honderde ponden zeep, en van tijd tot tijd is er een niet onaanzienlijke zeepkoek (zie plaat 9) in de ingewanden.

Door een bijproduct wordt eveneens een zekere hoeveelheid glycerine gemaakt, juist zooals in een gewone zeepfabriek. Wanneer gij iemand mager vleesch of stijfsel of suiker geeft zal hij het als ruw materiaal tot zich nemen en het omzetten in goed vet.

Zetmeel, een van de meest belangrijke zelfstandigheden ondergaat vreemde gedaantewisselingen. Wanneer men een aardappel eet dan nuttigt men voornamelijk zetmeel, dat wil zeggen zes atomen koolstof tegen tien waterstof en vijf zuurstof.

In de ingewanden komt daar nog een klein weinigje water bij en het wordt samen suiker (zie plaat 10), want suiker is niets dan een verbinding van water en zetmeel. In het bloed wordt het als suiker opgenomen, daar in den vorm van zetmeel hiertoe de mogelijkheid niet bestaat; dan wordt het door de verschillende weefsels geleid of vindt zijn weg naar de lever, waar het water verder wordt afgescheiden en het weer zetmeel wordt.

Op het oogenblik, waarop men het gevoel van honger krijgt, verandert deze glucose weer in suiker, mengt zich met het bloed en verbrandt als een kaars tot koolstof en water. Suiker is in het lichaam wat los geld is in de portemonnaie, het blijft niet lang en zelden is er een aanzienlijke hoeveelheid aanwezig. Maar langs een buitengewonen weg, als het lichaam wil gaan sparen, wordt de suiker soms veranderd in eene zelfstandigheid die men inosiet noemt en welke, ofschoon zoet, niet in water oplosbaar is en daarom langen tijd in de lever kan blijven evenals in de milt, longen en spieren; in het lichaam van dronkaards komt deze stof nogal veel voor.

Nog andere verbindingen zijn er. In het bloed, de gal, spieren en hersenen wordt alkohol gevonden; gom in de klieren die speeksel afscheiden en in de longen; pepsine, hetwelk het voedsel verteert in de maag; eindelijk een paar sporen van gist, en een kleurstof, die oogen en haar kleurt. Geen van deze samenstellingen komt in het lichaam zelve tot stand; het neemt nooit de afzonderlijke elementen tot zich en voegt die samen; slechts kan het de meer gecompliceerde samenstellingen in eenvoudigere ontbinden.

Maar éene functie verricht het lichaam van opbouwenden aard, die verbazingwekkend is, waar het namelijk ten zijnen

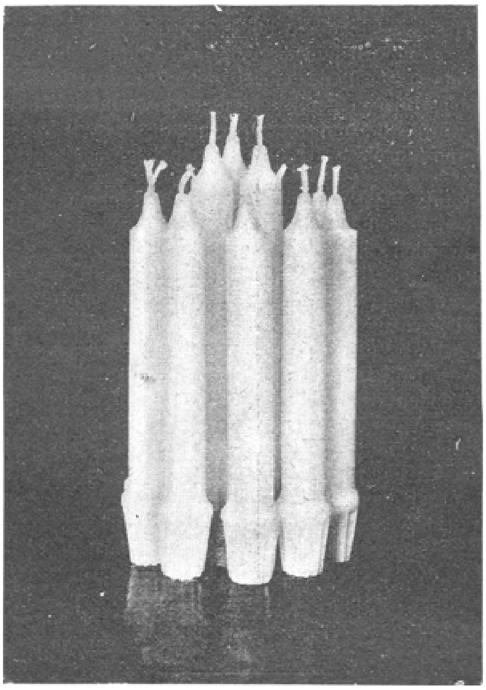

Fig. 11. Dit is een pond kaarsen; het lichaam bevat genoeg vet om er 3¾ tot 7½ pond te fabriceeren.

nutte, samengestelde zaken aanwendt. Niemand, die een cotelet, een nier, een stukje lever, een hart, tong of wat ook heeft gegeten, die zich niet herinnert hoe verschillend al die organen in samenstelling zijn. En ondanks deze afwisseling

weet het lichaam er uit te halen, wat het voor ieder weefsel noodig heeft.

Uit het bloed haalt het de verbindingen die kalk, phosphorus, zuurstof, waterstof, koolstof enz. bevatten om er het beenderstelsel van te maken. Alleen om steun aan de andere lichaamsdeelen te geven bestaat dit geraamte, vormende ongeveer 14 honderdste of 1/7 van het gansche lichaamsgewicht van een man of 13 honderdste of ⅛ van dat van eene vrouw.

Een man van gemiddelde grootte heeft derhalve een geraamte van 21 pond, dat wil zeggen, dat weegt het in het lichaam; indien het gedroogd is weegt het slechts 12½ pond; bij een vrouw zijn die cijfers 14 en 8½ respectievelijk.

Om spieren te vormen neemt het lichaam zekere daartoe geëigende hoeveelheden van het bloed. Of ge u slap en machteloos of sterk en krachtig voelt, hangt af van het vermogen dat uw lichaam te dien opzichte heeft.

Het spierweefsel beslaat 3/7 van het gansche lichaam, bevat verder de helft van al het water en van de proteïne, die aanwezig is en weegt bij een man gemiddeld 63 tot 64 pond.

Vet is datgene, hetwelk het vlugst uit het bloed gevormd wordt; het dient als reserve-materiaal. Het is het meest onstandvastige van alle zelfstandigheden wat de hoeveelheid betreft en wisselt naar den gezondheidstoestand, het klimaat, de levenswijze, het werk en naar ieder belangrijken invloed. Gewoonlijk echter is de verhouding tot het lichaamsgewicht als van 1 tot 20, n.l. 3¾ tot 7½ pond, genoeg om eenige ponden kaarsen te maken, gelijk wij hebben afgebeeld. (Zie plaat 11).

Het bloed zelve wordt door zekere organen gemaakt; echter staat deze functie nog niet volkomen vast; het lichaam voelt zelve wel wanneer het genoeg heeft of wanneer de hoeveelheid onvoldoende is. Wanneer men eene zekere hoeveelheid bloed verliest, slorpen de bloedvaten een zelfde hoeveelheid water op en weldra hebben zij dat water met ingrediënten geladen, die het op de vereischte kracht brengen.

Zoo is het gewicht van het bloed bij een mensch slechts aan zeer geringe wijzigingen onderhevig, hoewel bij den eenen mensch de hoeveelheid niet onbelangrijk anders is dan bij den ander. Bij een gemiddeld mensch vormt het bloed 1/11 of 1/14 van de lichaamszwaarte, dus tusschen 10¾ en 12½ pond. Vrouwen en zware menschen hebben naar verhouding minder.

Het totale lichaamsgewicht wordt vol gemaakt door de zware lever, de lichte longen, het hart, de milt, de nieren, de ingewanden, hersenen, huid, haar, nagels enz. Samen hebben deze een gewicht van 45 tot 51 pond.

Men zal opmerken dat een mensch naar een ander principe gebouwd is dan hij zelve de scheppingen van het moderne leven maakt. Deze vormt hij voor langen duur, zelven vormt hij zich tot spoedige vernieling. Niets in hem is van blijvenden aard of bestemd om te blijven bestaan, uitgenomen zijn geraamte en tanden.

Het Rijksmuseum bevat alle materialen van een menschelijk lichaam; het is een gebouw geworden samengesteld uit kalk, hout, steenen, enz. met de bedoeling dat het zoo lang mogelijk in wezen zal blijven. Een menschelijk lichaam is van dezelfde materialen vervaardigd, zoo echter nevens elkaar geplaatst en met elkaar verbonden, dat ze snel en zonder ophouden elkaar vernietigen; het leven is dan ook, zooals wij reeds zeiden, eigenlijk niet anders dan een vernielingsproces.

Des zwervers kus.

I.

Een vochtige, stormachtige avond in November. Langzaam, den hoed diep over de oogen getrokken, liep in het regenweer een man. Al voor meer dan twee uur had hij de stad verlaten; de lichten waren achter hem verdwenen met het opkomen van den storm.

Eensklaps hield de voetganger moede op en bleef op den knoestigen wandelstok leunen. Neen, hij had zich niet vergist, toen hij het lichtschijnsel uit het venster der hut had zien glansen; vlak bij den toren stond de hut.

Niet ieder hart was toch verstokt voor den kreet van een hongerige en daklooze; hij zou niet gedoemd zijn om buiten te sterven, door uitputting, hier in een christelijk land.

Zijn vuile vingers grepen den stok weer stevig vast en de moede man naderde de deur der kleine hut. Stemmengeluid bereikte zijn oor; een oogenblik stond hij besluiteloos. Hij hoorde een mannenstem, diep; daarnevens het geluid eener vrouw. Bescheiden tikte hij aan de deur. Een boer kwam voor den dag. De oogen van den zwerver gingen van het warme haardvuur naar het maal op de tafel en dan weer naar het boerengezicht voor hem.

'Wel, wat is er?' vroeg de landman.

'Een hap eten - ik ben uitgeput.'

'Ja, dat zeggen ze allemaal,' snauwde de ander. 'Waarom werk je niet, net als ik; ruk in, of ik laat den hond los!'

Dicht viel de deur.

Een zucht werd gehoord; zwaar leunde hij tegen het hek van het huis; dan draaide hij van de hut en liep den weg verder op; in zijn oogen was een vreemd vuur gekomen - het vuur der wanhoop, krankzinnigheid. Wilde, onsamenhangende woorden kwamen over zijn lippen; een lach smoorde in zijn strot. Luister! Wat was dat! Er kwam hem iets achterop.

Het was een wielrijder. Hij zag het trillende licht van de lantaarn en hoorde het zuigen van de banden over den vetten weg.

De zwerver sloop in de schaduw van een boom en sprong, toen de wielrijder vlak bij was, hem in den weg.

'Alle drommels, kerel, waar kom jij vandaan?' riep de wielrijder, een jonge man, terwijl hij met een gemakkelijke beweging van zijne machine sprong. 'Het is maar goed, dat ik langzaam reed, anders was een van ons beiden, of beiden misschien, onder dokters handen geraakt,' en hij schudde met zijn breede schouders, dat de regen van zijn manteljas wegvloog.

'Ik wilde je laten stilstaan,' bromde de ander tusschen zijn tanden.

'Ja, dat merk ik, maar waarom?' vroeg de wielrijder, terwijl hij trachtte de gelaatstrekken van den zwerveling te ontdekken.

'Omdat ik hulp noodig heb,' en de knoestige stok werd, zonder dat de wielrijder het merkte, opgeheven.

'Hulp zeg je, en zoek je die hier?'

'Dat doet er niet toe, ik ben uitgeput!'

'Goede hemel, ja; nu zie ik het, nu ik je gezicht kan onderscheiden. Hier, vriend, heb je wat om wat eten voor te koopen,' en de jonge man stak zijn hand in den zak. Plotseling scheen een gedachte bij hem op te komen.

'Maar geld kan je niet helpen,' zeide hij, 'je moet eten hebben en kunt dat nergens dichterbij krijgen dan in de stad. Wacht, nu weet ik het; ik ben op weg naar een huis,

een halve kilometer verder; - je kunt je niet vergissen; er staan twee torentjes op; iedereen kan je vertellen, dat er mijnheer Templeton woont. Ik zal er heen rijden - wel, ik zie, dat je mijnheer Templeton kent, maar je hoeft niet bang voor hem te zijn; hij is vrederechter, een beste kerel met een goed hart, en als hij het niet heeft dan heeft zijne dochter het.'

De jonge man plaatste zijn voet op de trappers van het rijwiel om weg te rijden toen hij de hand van den zwerver op zijn schouder voelde.

'Je hebt mij toch begrepen?'

'Ja, dat wel, maar - -'

'Maar wat?'

'Wie is die mijnheer Templeton, waar gij het zoo even over hadt - is het Robert Templeton, de bekende architect?'

'Ja.'

'En is dat familie van u?'

Er ging een schaduw over het gelaat van den jongen man, maar even ook slechts.

'Neen, niet precies,' antwoordde hij lachend, 'maar ik hoop voor langen tijd familie van hem te worden, als zijn schoonzoon namelijk, begrijp je!'

'Ja, juist, dat had ik vergeten, hij heeft een dochter.'

De knoestige stok viel op den grond; als een blad beefde zijn eigenaar.

Met een sprong zat de wielrijder in den zadel, en nog even omkijkend:

'Vergeet het niet, het huis met de torentjes; ik sta er voor in dat er een stevig maal je wacht' - meteen reed hij den modderigen weg af.

II.

Robert Templeton, de beroemde architect, zat in gedachten verzonken in zijn studeerkamer. Uit een ander vertrek bereikte hem het geluid van een meisjesstem, die zong. Eensklaps hield het geluid op en Robert Templeton wist dat het droeve oogenblik gekomen was - wist dat Harold Franklin om zijn antwoord zou komen.

Hij had beloofd het dienzelfden avond te zullen geven, op dit uur, en Franklin, verliefd als hij was, had het druilige Novemberweer getrotseerd om het antwoord te vernemen. Templeton stond uit zijn stoel op en stapte langzaam de kamer op en neer. Wat hij aan Harold Franklin had te vertellen, was onvermijdelijk; hoe zou deze het verhaal opnemen? Zou hij door zijne groote liefde voor Eva lachen om de smadelijke ontgoocheling of zou hij schamper het meisje in den steek laten, dat hem voor altijd liefhad? De laatste gedachte wierp hij verre van zich. Neen, Harold Franklin had een hart van goud, een brave kerel, die niet naar uiterlijke omstandigheden of rijkdom oordeelde.

Een halfuur ging voorbij en Templeton zat weder rustig in zijn studeerkamer toen een krachtige stap en een kloppen op de deur gehoord werden. Templeton opende deze. Zijn bezoeker was Harold Franklin.

'Dus je komt nu om mijn antwoord, Harold?' zeide de architect, na een groet.

'Ja, mijnheer,' antwoordde de jonge man, een blik werpend op het gelaat van den ander.

Templeton bood zijn gast een stoel aan en ging tegenover hem zitten.

'Maar, waar is Eva; zij moet hier noodzakelijk komen om te hooren wat ik te zeggen heb.'

'Eva speelt voor den barmhartigen Samaritaan bij een arm man, dien ik op den weg aantrof,' zeide Franklin. 'Hij was flauw van den honger, en daarom heb ik hem gevraagd even binnen te komen. Ik hoop, dat ik niet al te onbescheiden ben geweest.'

'Je hebt uitstekend gedaan, Harold' onderbrak de architect, 'en Eva verzorgt hem nu eigenhandig?'

'Ja, mijnheer, dat wilde ze liever.'

Weinig minuten later trad Eva Templeton de kamer binnen; beide mannen waren er verbaasd over, dat hare oogen beschreid waren.

‘Je hebt geschreid, kind?’ zeide haar vader, terwijl zij naast hem op de sofa ging zitten.

‘Ja,’ zeide ze zachtjes, ‘het is om wat die arme man zeide, toen hij mij goedenavond wenschte en dankte voor het avondeten, dat ik hem gegeven had.’

Robert Templeton was te zeer met zijn eigen gedachten bezig dan dat hij antwoord gaf op de woorden zijner dochter.

‘Mijn kind,’ zeide hij na een korte pauze, ‘gij beiden moet wel luisteren naar wat ik nu ga zeggen. Het is noodig, dat de man, die je tot zijn vrouw wenscht te maken en die hier van avond om het antwoord komt, je eigen historie kent - en de mijne.’

Met verwondering zagen de jongelui den ouden heer aan en instinctmatig zochten hunne handen elkaar.

‘Historie, mijnheer; ik begrijp u niet goed,’ zeide Franklin. ‘Ik weet alleen, dat u nu de bekendste architect van uw tijd zijt, maar dat u in uwe jongere dagen heel wat armer was dan nu; dat hebt u mij vaak verteld, hoe u vroeger met gebrek hadt te kampen.’

‘Daarover wil ik het nu niet hebben, Harold; neen over iets anders, iets dat Eva betreft. Het is dit: Eva is mijn dochter niet!’

Langzaam kwamen de woorden er uit.

‘Uw dochter niet?’ fluisterde het meisje, terwijl haar gezichtje doodsbleek werd.

‘Ga weer zitten, kind, en luister naar de heele geschiedenis... het is een oude geschiedenis, een gewoon thema voor romanschrijvers, maar in dit geval waar.

Twee broers waren verliefd op hetzelfde meisje. De een was leergierig en ijverig, de ander wild en zorgeloos. Het meisje koos hem, die zich het leven dacht als een voortdurend genot en die het drukke leven van zwoegen haatte. De ijverige broer bewaarde zijn geheim goed, niemand wist, dat zijn hart vol was van onbeantwoorde liefde. Hij lachte en sprak onbevangen met de vrouw, die zijn hart gebroken had, maar in de stilte van den nacht dacht hij aan den geluksdroom van zijn leven.

Hij verliet zijn vaderstad en vestigde zich in Manchester. Op een goeden dag vernam hij hier, dat de broer, die de plaats innam, waarvan hij zelf dikwijls had gedroomd, gevangengenomen was wegens bedrog. Hij werd veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf.

Twee jaren was hij gehuwd geweest; hij had een kindje van een jaar. Zijn vrouw kwam den schok niet te boven, en voordat haar man een jaar in de gevangenis had doorgebracht, werd zij ter ruste gelegd. Ik kwam een paar uren voor zij stierf bij haar; zij vroeg mij zorg te willen dragen voor het blonde kindje dat zij achterliet; ik beloofde het, en toen de aarde zich sloot boven haar, die ik had liefgehad, nam ik het kind mede, het kind, dat zoo op de moeder geleek. Jij bent dat kind, Eva.’

Het werd stil toen Templeton had uitgesproken, en het gouden hoofd van Eva zocht rust aan zijn borst.

‘En wat denkt u dat ik nu moet zeggen, mijnheer Templeton?’ vroeg Franklin ten laatste.

‘Ik vertrouw, dat ge zult zeggen, wat uw hart u ingeeft.’

‘Mijn hart geeft mij in om u te zeggen, dat niets van hetgeen u mij zoo even hebt verteld, mijn liefde voor Eva heeft veranderd, en ik herhaal het nog eens - ik houd heel veel van haar en zij van mij; wij vragen uwe toestemming voor ons huwelijk.’

‘Die geef ik gaarne, Harold,’ zeide Templeton, terwijl hij Franklin's hand warm schudde.

Toen kuste de jonge man Eva's betraand gelaat.

III.

Een uur later zeiden de jongelieden elkaar goedennacht. De regen had opgehouden.

'En te moeten denken, Harold, dat hij, op wiens bloedverwantschap ik altijd zoo trotsch was, mij vreemd is; te moeten denken dat ik de dochter ben van een misdadiger.'

'Neen, lieveling,' zeide Franklin haar teeder aan zijn borst drukkend, 'jij bent er niet schuldig aan, wat je vader misdeed; laten wij trachten hem en het verleden te vergeten en laten wij gelukkig zijn in onze liefde en de goede dagen, die komen.'

Geheel met zichzelven bezig, zooals verliefden zijn, had geen van beiden bemerkt, dat er een derde persoon dichtbij was gekomen, een man, die in de schaduw op zijn teenen voortsloop.

'Ja, vergeet hem en het verleden,' mompelde hij, 'dat is het beste, wat gij doen kunt.'

Stil sloop hij weg.

'Maar vertel mij nu eens, Eva,' zeide Franklin, 'waarom hadt ge geschreid toen ge van avond bij je vader in de kamer kwaamt?'

'Het was om dien armen man, den zwerveling.'

'Hij maakte je toch niet bang?'

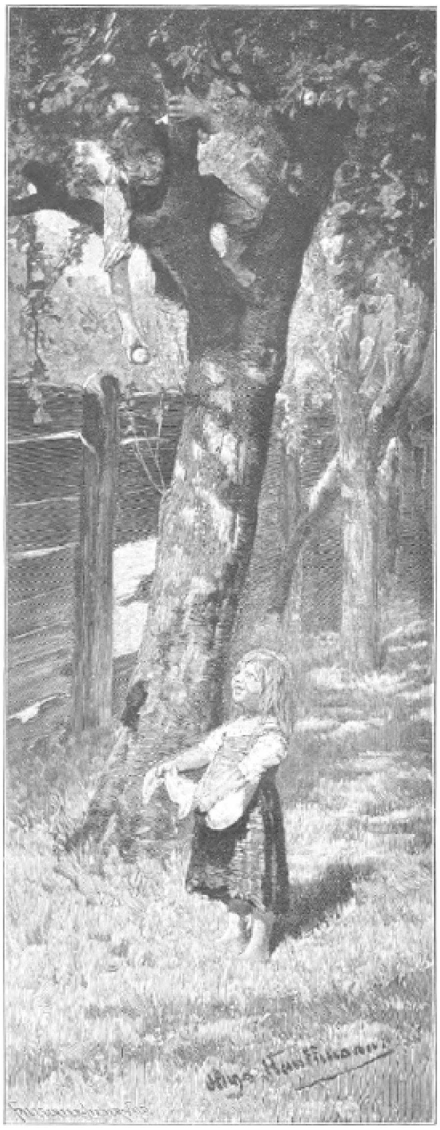

VERBODEN VRUCHTEN. Naar Hugo Kauffmann.

'Neen, Harold, integendeel, juist andersom. Hij zeide mij, dat ik hem aan iemand, die hij liefhad, deed denken, een dochter, die hij voor altijd had verloren - en hij vroeg mij hem een kus te geven, Harold.'

'En je hebt dat gedaan?' vroeg Franklin glimlachend.

'Ja, ik kon het niet weigeren; en - - het was een oud man daarenboven.'

Den volgenden ochtend vond men een eind verder in een poel het lijk van een onbekend man. Het was de zwerver.

Allerlei.

Een stad van zink.

Beira is een weinig bekende stad van Afrika, maar toch is het een van de merkwaardigste van de wereld. Ze maakt een wonderlijken indruk op den vreemdeling, want zij is geheel van zink gebouwd. De residentie van den gouverneur, de publieke gebouwen, het arsenaal, de winkels zijn alle van zink vervaardigd. De onaangename indruk, dien het geheel maakt, is moeilijk te beschrijven, en de wetenschap, dat menschelijke wezens in zulke huizen moeten wonen in dit gloeiende klimaat, doet daarbij pijnlijk aan.

Millioenen tonnen van gegalvaniseerd ijzer zijn uit Groot-Brittanië, Frankrijk en Amerika naar Beira gezonden, en alles heeft gediend om de stad op te bouwen, wat in zes maanden tot stand is gebracht. Door de omstandigheid, dat de vraag naar snel te bouwen huizen in de speculatiekoorts zoo dringend was, is Beira van bovengenoemd materiaal vervaardigd.

Opdat er niets mocht ontbreken aan den triomf van het zink, is een spoorbaan met waggons van dit metaal gemaakt.

Wordt een inwoner ziek of krijgt hij een ongeluk, dan wordt hij naar het hospitaal vervoerd in een brancard van zink; sterft hij, dan wordt hij begraven in een zinken doodkist.

Al het voedsel, hetwelk door de bewoners wordt genuttigd, wordt aangevoerd in vertinde bussen; ander voedsel is niet te krijgen. De straten liggen vol van die vertinde bussen.

De droeve eentonigheid wordt slechts verbroken door twee huizen van steen, die onlangs gebouwd zijn, en dienen voor het verblijf en de voorraadschuren der Fransche agenten.

De huizen kosten aan bouwen en materiaal ongeveer *f* 75,000 per stuk, maar hoewel de werklieden ongeveer *f* 12 per dag verdienen, is dit nauwelijks voldoende om hen in staat te stellen een behoorlijk leven te voeren.

Een knappe jongen.

Weet men, wie de achtjarige knaap was, die een uurwerk samenstelde, hetwelk uitstekend liep? Waarschijnlijk niet.

Welnu dan, het was een zekere James Ferguson, die in 1710 in Engeland geboren werd. Zijn vader was een gewoon daglooner, die hem leerde lezen en schrijven (wij zijn in Engeland) en hem gedurende korten tijd naar een naburig stadje ter school zond.

Toen de knaap acht jaren oud was bouwde hij een houten uurwerk, dat wonderlijk goed liep, en korten tijd later stelde hij een horloge eveneens uit hout samen, hetwelk gedreven werd door een veer van walvischbeen.

Zijn eerste geld verdiende hij met het schoonmaken van klokken in de buurt.

Spoedig daarna ving hij zijn astronomische werkzaamheden aan, nadat zijn vader hem als schaapherder naar een boer in de buurt had gezonden.

Als hij aan het schapenhoeden was, hield hij zich des avonds bezig met naar de sterren te zien, terwijl hij overdag modellen maakte.

In 1747 gaf hij een boek uit over de verschijnselen van de maan, welk werk gevolgd werd door een groote reeks sterrekundige uitgaven.

Monsieur De L'Espinay. Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.

Door Dr. Jan ten Brink.

(*Vervolg van blz.* 44.)

De Koningin van Boheme zag hem uitvorschend aan. Met groot welbehagen bemerkte ze, dat haar eerste indruk bij nadere kennisneming volkomen bevestigd werd. Uiterlijk, houding en manieren van l'Espinay waren onberispelijk. De

GOEDENNACHT. Naar een schilderij van E. Hom.

Prinses Elisabeth boog zwijgend zonder eenig zweem van sympathie. Zij koesterde heimelijk een afkeer van de Franschen en het Fransch, schoon ze zich in die taal voortreffelijk, zoo mondeling als schriftelijk, wist uit te drukken. Ze schonk alleen hoogachting aan een enkelen Franschman - aan René des Cartes, wiens geniale wijsgeerige vlucht ze volgde, wiens raad en voorlichting ze door eene drukke briefwisseling gedurig inriep. De Prinses Louise Hollandina schonk aan den Graaf de l'Espinay een vriendelijken glimlach, toen sloeg ze hare oogen neêr, en bloosde. Prins Philips van Boheme ontstelde, toen hij den Franschen edelman voor zich zag buigen. Zijne zwarte oogen fonkelden een oogenblik van felle woede, maar hij bedwong zich. Zijne grove trekken en bolle wangen werden overtogen van eene vale bleekheid, die zijne hevige gemoedsbeweging verried.

Niemand lette er op. Zelfs l'Espinay bemerkte er niets van, daar hij diep getroffen was door de koninklijke waardigheid der Koningin en de hartveroverende bekoorlijkheid der Prinses Louise Hollandina. Daarenboven, hij had te antwoorden op de vragen, die de Koningin tot hem richtte. Hare Majesteit wenschte iets te vernemen over den dichter, Jean de Mairet, die de juist vertoonde pastorale *Silvie* had geschreven. Dit was voor l'Espinay eene zware beproeving, daar hij, hoe vaardig in den omgang met menschen, paarden en wapenen, van letterkunde zeer weinig

begrip had. Gelukkig kwam de Fransche Ambassadeur hem helpen, en vernam de Koningin, dat Jean de Mairet een beroemd dichter was, die vooral door zijn treurspel *Sophonisbe* te Parijs groeten naam had gemaakt.

De Prinses Elisabeth glimlachte vluchtig over de verlegenheid van '*le beau chevalier*'. Maar de Koningin veranderde plotseling van onderwerp. Ze vroeg aan l'Espinay wat er voor nieuws voorviel te Parijs, Versailles en Fontainebleau. Nu had deze gelegenheid met veel tact en smaak te spreken over de hoofdpersonen der Fransche hofhouding. Hij legde daarbij eene zeldzame vaardigheid aan den dag, om alles in het gunstigste licht te stellen. De Koningin hoorde met groot welgevallen naar zijn verhaal, en bedankte hem voor zijne inlichtingen. Daarna stond ze schielijk op, gevolgd door haar gezelschap. Ze wenkte, en terstond kwam Lord William Craven naar hare bevelen vernemen.

De Koningin wendde zich tot l'Espinay, en zei met eene allervriendelijkste stembuiging:

'*Monsieur le Comte! Mylord Craven vous parlera de mes projets.*'

Daarop ondernam ze aan de zijde van den Ambassadeur eene wandeling door de balzaal, gevolgd door hare dochters, haar zoon en al de edellieden van haar gevolg.

Na de vertooning van het herdersspel hadden de gasten de gelegenheid zich te bewegen, en hunne toevlucht te zoeken in de aangrenzende zalen. Ze vonden in een der kleinere vertrekken twee smalle tafels bedekt met eene uitgelezen verzameling van roemers, kelken, fluiten, bekers en

glazen, en een vijftal lakeien bereid allerlei soorten van de beste en krachtigste wijnen te schenken. De jonge edellieden lieten zich niet lang uitnoodigen, en vormden weldra eene groep van vroolijke drinkers en sprekers. Ze hadden lang gezwegen en geluisterd, ze stelden zich nu schadeloos, vooral, omdat er geene vorstelijke personen aanwezig schenen.

Het waren meest Fransche officieren, de Graaf de Guiche, de Markies de la Vallière, de Prins Emanuel van Portugal, die nu onbeschroomd hunne meening uitspraken, en zelfs vrij luide begonnen te juichen, toen Buat, die zich gehaast had zijn herderskostuum af te leggen, in hun midden verscheen. Ieder had het druk over *Mademoiselle* de Nivenne, terwijl daarbij dingen gezegd werden, die een trosboef zouden hebben doen blozen. Plotseling zwegen allen. De Koningin van Boheme kwam met haar gevolg door de wijnkamer, en beantwoordde de buigingen der jongelieden. Toen ze haar neef, den jongen Prins Emanuel van Portugal - zijne moeder was eene dochter van den Zwijger - zag, sprak ze hem met eenige vriendelijke woorden aan, en vroeg hem naar zijne compagnie en zijne bevordering.

Philips van Boheme maakte van deze gelegenheid gebruik, om zich een buitengemeen groeten beker met Rhijnschen wijn te doen vullen, en het vocht snel in te zwelgen. Daarna wenkte hij zijne zuster Elisabeth, en begaf zich met haar op een afstand van de groep, die Prins Emanuel omringde. Toen begon hij met haar in het Hollandsch te fluisteren, welke taal zuster en broeder uitmuntend geleerd hadden, toen zij te Leiden op het Rapenburg in het Prinsenhuis werden opgevoed door Hermannus Altingius, professor te Heidelberg.

‘Hoor eens, Elisabeth, die snoeshaan in het wit gehabitueerd is de vileinste rabaud, die ooit onder de azuren calot van den hemel heeft rondgeloopen. Voor eene maand of drie heeft hij mij met den degen geagresseerd op den Kneuterdijk, heeft hij Von Pellnitz in den rechterarm en Von Wartenau in de linkerborst geblesseerd.’

Elisabeth zag hem met hare donkere, doordringende oogen ernstig aan, en antwoordde:

‘En dit werd gecauseerd door Prins Philips, omdat hij mooi Anneke, de dochter van den waard uit het Gouden Hoofd, op den Kneuterdijk molesteerde.... ik weet alles! Neen, in deze affaire heeft de Graaf de l'Espinay zich als een kloek *chevalier* gedragen!’

‘Maar je begrijpt toch, dat ik wraak zal nemen. De differentie tusschen ons kan niet anderszins gemodereerd worden!’

‘Dit zou zeer tot je disavantage dienen, Philips! Je moogt zoo hoog niet spreken!’

De jonge vorst zag zijne zuster met booze blikken aan.

Hare volkomen oprechtheid, hare liefde voor recht en eerlijkheid, waren hem te machtig. Hij vreesde haar, en daarom trachtte hij haar voor zijne belangen te winnen. Zacht fluisterend ging hij voort:

‘Hare Majesteit heeft zeer voorkomend met den Franschen schalk gesproken. Er schijnt geconspireerd met Craven, eene zaak, die mij dunkt beneden de vorstelijke digniteit?’

‘Ik heb geene speculatie in deze materie. 't Best is af te wachten wat Hare Majesteit zal behagen!’

Hier moesten ze hun gesprek staken. De Koningin zette met haar gevolg hare wandeling door de zalen voort.

In de groote balzaal was intusschen verandering gekomen, Een groot aantal lakeien had in zeer korten tijd het tooneel afgebroken en opgeruimd. De oranjeboomen waren op eene rij aan den wand tegenover de schouw geplaatst. Er was eene kleine ruimte gespaard tusschen den wand en de boomen, en daar zaten nu de musicijns op hunne vouwstoeltjes, onzichtbaar voor de hooge gasten, maar niet onhoorbaar, dat zij juist aanvingen de opwekkende melodie van een Engelschen klokkendans te spelen. Er zou nu een bal volgen. De Koningin van Boheme danste na den dood van Frederik V niet meer - maar daarenboven zou ze zich nu niet lang ophouden in het hof van Brederode, omdat de loop der zaken in Engeland haar grievend teleurstelde. Ze vertoonde zich alleen, om iedereen te bewijzen, dat ze met vertrouwen de toekomst tegemoet ging. En dus bleef ze maar korten tijd na de vertooning der pastorale. In de balzaal werd van haar vertrek weinig gemerkt, daar zij met haar gevolg in de bijzondere vertrekken der Gravin van Brederode werd ontvangen, om afscheid te nemen van gastheer en gastvrouw.

Lord William Craven had l'Espinay naar een hoek der Jordaenszaal meegetroond, om hem bekend te maken met de plannen der Koningin. Craven sprak het Fransch met een sterk Engelsch accent, maar wist alles, wat hij had meê te deelen, zeer duidelijk te maken. L'Espinay werd met blijde ontroering gewaar, dat hij in dienst der Koningin van Boheme zou treden. De door het lot herhaaldelijk zwaar getroffen vorstin te dienen, scheen hem eene verheven roeping. Maar Lord William Craven vatte de zaak veel ernstiger op. Hij deed zijn best l'Espinay te doordringen van het uiterst moeilijke, van het zeer gevaarlijke, zijner aanstaande bediening. In de eerste plaats kwam in aanmerking de persoon Harer Majesteit. Craven herinnerde hem, dat zij nu bijna eene kwart eeuw door de bescherming en edelmoedigheid harer bloedverwanten, de zonen van den grooten Zwijger, in Den Haag een toevluchtsoord had gevonden; dat alle hoop scheen vervlogen op eene herstelling in haar vroegeren rang, niet als Koningin van Boheme, dat een hersenschim was, maar als Keurvorstin van de Paltz. Daarenboven haar koninklijke broeder in Engeland, Charles I, had door zijn stout optreden tegen zijn eigen Parlement, had door het wagen van den burgeroorlog, en door zijne nederlagen, de liefde van het Engelsche volk verbeurd. De tijd was niet ver meer verwijderd, waarin de door allen verlaten Koningin van Boheme als eene bedelares zou achterblijven in de haar door de Hoog Mogende Heeren aangewezen woning. Craven vermaande hem wel te bedenken, dat geen eer of voordeel te behalen viel, dat van hem enkel toewijding en ridderlijke trouw werd gevorderd.

Er scheen evenwel in deze duistere toekomst een schitterende lichtstraal. Het kleine, glorierijke Gemeenebest der Geuniëerde Gewesten werd alom in Europa geëerbiedigd, deed zijne vlag wapperen in de beide hemispheren, in Oost en West. Craven wees den Graaf de l'Espinay op het bonte gezelschap, dat hen omringde. Fransche, Duitsche, Boheemsche, Engelsche edellieden dienden in de regimenten, die onder opperbevel van Frederik Hendrik Brabant, Limburg en Vlaanderen - althans eene strook van het noordelijk deel - met het grondgebied der Republiek hadden helpen vereenigen. Craven wees tevens op de geduchte zeemacht der Republiek, die den oceaan had schoongeveegd, de rijk bevrachte vloten der Spanjaarden had veroverd of vernield, de Hollandsche koopvaardijschepen had beschermd, waar ze zich bevonden, en onmetelijke rijkdommen had doen vloeien in de handen der ondernemende Hollandsche kooplieden. Zoolang deze jonge, krachtige Republiek onder de leiding der schitterende vorsten uit het huis van Oranje-Nassau, zich zou ontwikkelen in geestkracht en eendracht, zou er hoop blijven op herstelling der

erfgenamen van Frederik V in hun wettig gebied te Heidelberg. Het lot der Koningin van Boheme lag niet in handen van den tegenwoordigen Engelschen Koning, noch in die der uitheemsche Vorsten of Prelaten - hare toekomst was ten nauwste verbonden met die der triomfeerende Republiek.

De Graaf de l'Espinay had de zeer ernstige woorden van Lord William Craven met geduldige beleefdheid aangehoord. Hij erkende de juistheid zijner inzichten, en waardeerde de groote aanhankelijkheid van dezen Engelschen edelman aan de zuster van zijn Koning. Hij verklaarde zich bereid Elisabeth Stuart te dienen, hare belangen als de zijne te beschouwen, en dit geheel belangeloos te doen met het oog op de eer, hem beschoren in zijne nieuwe bediening aan het

hof van Boheme. Craven werd getroffen door de oprechte geestdrift, stralende uit de oogen, trillende in de stem, van den Franschen edelman. Hij reikte hem de hand, en begon hem aan het slot van hun onderhoud, terwijl de dansmuziek gedurig luider door de balzaal klonk en de dansende paren in deftige bewegingen aan hen voorbijgingen, schertsend te vermanen, om wel toe te zien op de lievelingshonden en apen der Koningin. Den volgenden morgen zou hem eene eerste audiëntie verleend worden ten paleize aan den Kneuterdijk.

Zoo haast had Craven hem niet vaarwel gezegd, of hij besloot het bal te verlaten. De vreugde, dat hij de fiere Vorstin en hare bekoorlijke dochters zou dienen, deed hem juichen van gadelooze weelde. Hij nam zeer statig afscheid van den Graaf en de Gravin van Brederode, die hem hartelijk genegen waren en ongaarne zagen vertrekken. L'Espinay was te fier, om ooit uitvluchten of voorwendsels te gebruiken. Hij zeide dus niet, dat dienstzaken hem riepen, hij sprak niet over de aanleiding tot zijn vervroegd heengaan. Buiten het paleis der Brederode's troffen hem dikke duisternis en een ijzige, fijne motregen. Geheel verborgen in zijn wijden ruitermantel van lichtbruin laken, kon de regen hem niet veel deren. Toch liep hij voorzichtig en haastig onder de boomen van den Vijverberg, zijne fraaie witte marokijnen schoenen sparende voor vocht en slijk.

De Graaf woonde nu in de Papestraat bij brave Haagsche burgers. Willem Boudewijnszoon in den Gekroonden Helm, zwaardveger, had hem zijn bovenhuis verhuurd. Hij dacht snel naar zijne kamers te streven, maar op de Plaats kampte hij met een fellen regen, die in de Hoogstraat nog toenam. Uit de vensters van het Gouden Hoofd straalde vroolijk licht. Hij had sedert Augustus het verkeer met Jacob Corneliszoon levendig gehouden, omdat deze en zijne dochter Anneke hem met de hoogste dankbaarheid en de treffendste vereering ontvingen. Daarenboven hij vroeg mooi Anneke telkens hulp voor het spreken van Hollandsch. Hij wenschte zeer vurig die taal machtig te worden, daar hij er veel voordeel van zou hebben, vooral in dienstzaken bij zijn regiment. Hij had het gebracht tot enkele zeer eenvoudige volzinnen en woorden, die hij met de grootste moeite poogde uit te spreken.

Daar de regen dreigde zijn witten hoed en witte schoenen te bederven, trad hij de open deur van het Gouden Hoofd binnen, en begaf hij zich door een zijgang naar de opkamer, waar vader en dochter zich meestal bevonden, een oog houdend op de aangrenzende gelagkamer en de kennissen en klanten, die ieder avond te bier kwamen. Toen l'Espinay binnentrad, vond hij Anneke alleen. Haastig opstaande uit haar leunstoel bij den haard, riep ze verrast met blijde stem:

'*Monsieur* de l'Espinay!'

De Graaf wierp zijn mantel haastig op een stoel, en stond voor het blozende jonge meisje in al den luister van zijn schitterend hofkostuum. Hij reikte haar zijne hand met eene buiging alsof hij voor eene Koningin verscheen. Daarna bracht hij Anneke's fijn handje met eerbied aan zijne lippen. Anneke was verlegen, was verblind, was verbijsterd. Een donkere blos overdekte hals en wangen - ze trok schuw hare hand terug. L'Espinay zag haar vol bewondering aan. Dit eenvoudig poorterskind met hare diepe donkerblauwe oogen en het welig krullende roodblonde hair zou in de balzaal der Brederode's aller oogen hebben aangetrokken. Ze mocht zich meten met Elisabeth Musch en de Prinses Louise Hollandina.

Anneke schoof snel een stoel aan voor den voornamen bezoeker. L'Espinay greep, vóór hij ging zitten, nogmaals hare hand, en zei glimlachend:

‘Mooi Anneke! *N'est-ce pas?*’

Het jonge meisje scheen onder eene betoovering te komen. Ze bewonderde den jongen prachtigen edelman met eene gadelooze vereering. Het scheen haar, of ze zich in zijne armen moest werpen, en hem juichend moest bekennen, dat ze hem aanbad als een hooger wezen. Maar even plotseling dacht ze aan haar nederigen staat, en haar plicht. Ze keerde naar haar zetel terug, en plaatste zich tegenover den bezoeker. Toen Jacob Corneliszoon een oogenblik later uit de gelagkamer binnenkwam, vond hij zijne dochter en zijn voornamen gast in een rustig gesprek.

De verzoeking was op Anneke losgestormd als een wervelwind, maar haar rein hart redde haar uit doodsgevaar. Opziende naar de schouw, ontwaarde ze het portret van hare overleden moeder. De vier kaarsen op den luchter boven de tafel verspreidden misschien geen licht genoeg, maar Anneke meende toch zeker, dat moeder op het portret haar glimlachend had toegewenkt.

(*Wordt vervolgd.*)

Uit Zuid-Afrika.
Met illustratiën.

Na een lange, onaangename reis kwam ik in Johannesburg aan. De trein voerde tal van reizigers mede, zoodat wij niet al te onzacht moesten optreden om het hotelrijtuig te bereiken. Het was een reusachtige, ouderwetsche koets door vele spannen paarden en muildieren getrokken; bovenop kreeg ik een niet geheel ongevaarlijke plaats.

Nadat ik voor een hoogen prijs een kamer had bemachtigd, maakte ik onmiddellijk eene wandeling door de stad, die een overvloed van merkwaardigheden biedt.

Het was mij niet onbekend, dat Johannesburg in 1886 na het vinden van goud daar ter plaatse in Witwaterrand was gesticht, en snel was toegenomen in om vang; toch kon ik niet verwachten reeds nu eene moderne, groote stad met statige gebouwen, trambanen, electrisch licht en winkels van moderne inrichting te vinden, waarin men van het rijwiel tot de theekop, alles kan krijgen, wat de eisch van comfort in onzen tijd noodig maakt, en telkens weer stond ik er verbaasd over, hoe dat alles in even tien jaren tot stand kon komen. Voor nauwelijks zes jaar was Johannesburg nog een dorp van zonder systeem bij elkaar gebouwde hutten van gegalvaniseerd ijzer op een dorre, droge hoogvlakte; thans stonden deftige heerenhuizen in lange rijen.

De straten zijn breed, de pleinen groot en regelmatig. De eigenlijke stad wordt door talrijke voorsteden omgeven; onder het lommer van groene boomen staan daar vriendelijke, elegante villa's midden in wel-onderhouden tuinen met fonteinen en aardige boschjes. Op den achtergrond sluiten de bergen van Witwaterrand het terrein af.

De markt is het belangwekkendste gedeelte der stad, waar de vreemdeling op enkele weekdagen een allermerkwaardigst tafereel vindt, dat bij ons modern leven nauwelijks meer past. Dan komen daar van het platteland honderden ossenwagens, waarop de Boeren de voortbrengselen hunner akkers naar de stad brengen.

Johannesburg heeft op dit oogenblik ongeveer 100.000 inwoners, waarvan ongeveer de helft blanken. Van dezen behoort slechts eene zeer kleine minderheid tot de eigenlijke Boeren, de overigen zijn Europeanen en z.g. Afrikaanders, dat zijn in het land geboren blanken van allerlei afkomst.

Onder de ongeveer 50.000 niet-blanke inwoners komt de

neger het veelvuldigst voor; echter is de gelaatskleur niet altijd zwart. Ieder opmerkzame beschouwer, die het duistere werelddeel uit eigen ervaring leert kennen, ontwaart onmiddellijk, dat deze zwarte aardbewoners reeds om hun huidkleur in verschillende groepen moeten verdeeld worden. De hoofdschakeeringen van de negers in Johannesburg zijn zoo velerlei, dat men hen nauwelijks van andere kleurlingen, Aziaten enz. kan onderscheiden. Merkwaardigerwijze toch zijn ook deze laatsten over Zuid-Afrika zeer verbreid. De Hindoe en de Japannees, die als handige kooplieden hun weg vinden, worden in grooten getale aangetroffen; ook de Chinees is er ingeburgerd. En tusschen al deze phantastische gestalten beweegt zich een zeer elegante Europeesche dameswereld in toiletten, die zich in het Hydepark te Londen mochten laten zien, - een kaleidoskoop van hoogst merkwaardige ethnographische bekoorlijkheid! Den sterksten indruk maakten op

MARKT IN JOHANNESBURG.

mij de typen van de eigenlijke, meestal langgebaarde en buitengewoon vuil uitziende Boeren, bijna altijd in galop te paard rijdend en altijd weer getooid met het zwarte krip om arm en hoed, als teeken van rouw in de familie, die nimmer ophoudt omdat allen met elkaar verwant zijn.

Voor ik verder een kijkje nam, regelde ik mijn zaken om ten slotte een heer op te zoeken aan wien ik aanbevelingsbrieven had. Ik trof dezen echter niet thuis; hij bracht op St. Helena zijn vacantie door.

Aan tafel in het Nord-Westernhotel, leerde ik een Duitscher kennen, bij wien ik mij voor de rest van mijn verblijf in Johannesburg aansloot. Dit was mij des te aangenamer, omdat mijn nieuwe bekende reeds sedert eenige jaren in den Transvaal woonachtig was en mij daardoor menige inlichting vermocht te geven. Met name stelde ik belang in de sociale en politieke verhoudingen der Boerenrepubliek; wat ik daaromtrent te hooren kreeg, luidde stellig niet erg vleiend voor de Boeren.

In Europa is men algemeen van opinie, dat de verschillende rassen hier vlak tegenover elkaar staan. Dat is oorspronkelijk echter volstrekt het geval niet geweest, maar slechts een verschijnsel van den allerlaatsten tijd. De Boer is de heer in het land; datgene echter waarop hij als zoodanig aanspraak maakt, is bijzonder weinig; hij onderscheidt zich door een waarlijk klassieke onverschilligheid op politiek terrein, weshalve het volstrekt niet moeielijk is met hem op goeden voet te komen. Hierop

slechts komt het aan, dat men zijne eigenaardigheden kent en hem daarnaar behandelt. Eén ding boven alles wenscht hij: een landbezit, waarop hij geheel onafhankelijk de baas is; zoolang de andere volkeren hem hierin niet hinderen, is het hem onverschillig, wie zich de overige schatten van het land toeëigent: de goudvelden, waaruit jaarlijks voor ontelbare millioenen gehaald wordt. Voorts onderscheidt den Boer deze eigenschap, dat hij zich hoegenaamd niet gelegen laat liggen aan de levendige ontwikkeling, die zijn land in den laatsten tijd deelachtig is geworden op het gebied van bergbouw, handel en industrie. Hoogstens brengt hij de Engelschen voor een karig loon de goudzakken naar den spoorweg, opdat deze het gemakkelijk naar het buitenland kunnen vervoeren. Zoo is zijn karakter steeds geweest.

Niet de wapenen van de Britsche landverhuizers hebben de Hollandsche kolonisten het eerst naar Natal, dan over den Vaal teruggedreven, maar zij zelven waren het, die terugweken voor den oeconomischen en industrieelen drang tot vooruitgang van den lateren tijd, omdat deze hun vreedzaam leven van herdersvolk bedreigde; daarom verhuisden zij ten slotte zoover, dat geen fabrieksschoorsteen hun blik meer hinderde. Thans echter heeft dit vluchten voor de beschaving een einde moeten nemen, want van alle zijden zijn zij omgeven door Europeesche kolonisten, die onophoudelijk naar de opensluiting van het land streven. Te midden van den

wedstrijd der volkeren op dit gebied, staat de Boer daar als iemand, die zichzelf overleefd heeft, die met zijn geheele

STRAAT IN JOHANNESBURG.

levensbeschouwing in den goeden, ouden tijd wortelt en het jonge leven om zich heen niet meer begrijpt. Men lette slechts op de oude Boerengestalten, die men in de stad ontmoet. In een lange, bruine jas van oud-modischen snit, waarop de gansche spijskaart van het afgeloopen halfjaar

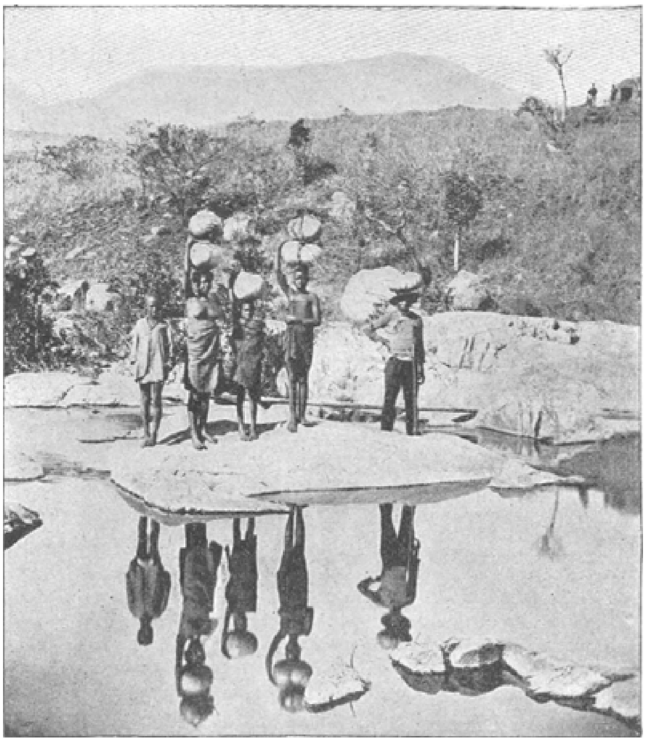

KAFFERS UIT PORTUGEESCH-AFRIKA.

te lezen staat, en een gedeukten, grauwen cylinderhoed op het hoofd, maken zij den indruk van figuren uit een kluchtspel.

Veel van de Boeren, aan wie de grond behoorde, waarop nu Johannesburg gebouwd is, zijn steenrijke lieden geworden, want het vinden van goud en de snel ontstane concurrentie verhoogden natuurlijk de waarde van den grond bovenmate. Maar zoo

al het vermogen dezer lieden millioenen beloopt, desondanks hebben zij in geen enkel opzicht hun levenswijze veranderd. De meesten trokken naar het platteland en dreven daar hun veeteelt verder. Zij wonen in een groot huis van hout gebouwd, waarvan de helft dient voor verblijf van de trekossen; de geheele familie leeft op patriarchale wijze. Van op rente zetten van hun kapitaal hebben de meesten geen begrip, zij begraven hun geld in een hoek van hunnen tuin. In den omgang is de Boer niet zeer genietbaar; hij bezit niet het vermogen om zich aan nieuwe omstandigheden aan te passen en zijn gewoonten en levensopvattingen te wijzigen naar de veranderde omstandigheden. Sympathiek bij dit volk is eigenlijk alleen de ontembare drang naar vrijheid, die den heldenmoed van den wederstand tegen Engelsche overheerschingszucht in het leven riep, dien men bewonderen moet. Maar reeds heden ten dage kan men uit den mond van oude Boeren de weemoedige klacht hooren, dat het opgroeiende geslacht niet meer uit hetzelfde hout is gesneden.

Nadat ik in de stad nog wat verder had rondgezien en aan het circus op een der volgende avonden een bezoek gebracht had - overigens een der beste, die ik ooit zag - begaf ik mij naar het volgende doel van mijn tocht. Pretoria.

Dit stadje ziet er heel anders uit dan Johannesburg. Het bezit ongeveer 10.000 inwoners, bijna zonder uitzondering blanken. Men zou het voor een onbeduidend landbouwend stadje houden, wanneer niet het deftige gebouw van den Volksraad met het inschrift: ‘Eenheid maakt macht’ ons deed zien, dat het de hoofdstad des lands is. Na een kort verblijf verliet ik Pretoria met den Delagoaspoorweg. Deze volgt weldra een oostelijke richting en doorsnijdt een licht golvende hoogvlakte met onafzienbare graanvelden. Slechts af en toe breken hoogstammige accasia's, nu en dan tot boschjes vereenigd, de eentonigheid van het landschap. Als men op een afstand van 80 Engelsche mijlen van Pretoria, het stadje Middelberg met 2000 inwoners, gepasseerd is, begint de grond een weinig te stijgen, totdat men eindelijk een romantische bergstreek bereikt heeft. Dit deel der Zuid-Afrikaansche republiek is een der schoonste van geheel Afrika; vooral in de herfstmaanden, het gunstigste gedeelte van het jaar, wanneer het klimaat heerlijk en de lucht zuiver en helder is, is het hier buitengewoon schoon. In den zomer is het vooral tegen de oostelijke berghellingen geweldig warm en veroorzaakt de hitte gevaarlijke koortsen,

terwijl in den winter de thermometer dikwijls onder nul daalt en de hoogste bergtoppen met sneeuw zijn bedekt. Het bergland, hetwelk de Delagoaspoorweg doorsnijdt, wordt door de noordelijke uitloopers van het Drakengebergte gevormd; de hoogste top is 2600 M. Talrijke stroomen hebben zich breede, onregelmatige beddingen in de granietrotsen gevormd, zoodat barokke rotsformaties en indrukwekkende watervallen, zooals te Waterval-Boven, niet zeldzaam zijn. In het droge jaargetijde is de waterstand laag en de met rotsblokken bedekte beddingen komen dan aan het licht.

Het land is slecht bevolkt. Tot aan het district der Kaapsche Goudvelden, wier middenpunt het snel zich ontwikkelende Barberton vormt, ligt deze zuid-tropische wildernis daar ongerept in een grootsche verlatenheid. Tusschen het hooge gras en de boschjes voeren kudden antilopen en buffels een idyllisch bestaan; ook zebra's, giraffen en luipaarden worden hier niet zelden aangetroffen, terwijl de rivieren door krokodillen worden onveilig gemaakt.

Voor den Delagoaspoorweg heeft men gebruik gemaakt van het dal der naar deze dieren genoemde rivier. De kracht van het water schijnt hier reeds veel uitgewerkt te hebben, want de stroombedding, die dikwijls van richting veranderd schijnt te zijn, is over 't algemeen zeer breed. Desondanks bleef er nog genoeg te doen over. De spoorweg loopt over een afstand van 70 Engelsche mijlen langs de Krokodilrivier

STATION VAN DEN DELAGOA-SPOORWEG.

en hare nevenstroomen. Steeds biedt de rivier, welke nu eens in een smal bed samengedrongen, pijlsnel voortschiet, dan weder eilanden en watervallen vormend, voortstroomt, een belangwekkenden aanblik. Op het gebied van tunnels en viaducten werd veel grootsch geleverd; in het bijzonder wekt de brug bij Kaapmuiden de bewondering van den reiziger.

Met den bouw van dezen voor de opensluiting van Zuid-Afrika zoo gewichtigen spoorweg, is omstreeks 't jaar 1880 een Engelsche maatschappij aangevangen. In het jaar 1890 was het gedeelte van Lorenzo-Marquez tot de vijftig mijlen verder opliggende Komati-Poort aan de Portugeesche grens ten einde gebracht. Daarna hield men eenigen tijd met het verder voortzetten van het werk op; eerst in het jaar 1895 werd door de Nederlandsch-Zuid-Afrikaansche spoorwegmaatschappij Pretoria met Komati-Poort verbonden, en de geheele, lange weg van de Boeren-hoofdstad tot aan den Indischen-Oceaan voor het verkeer opengesteld. De spoorweg heeft slechts enkele rails maar voorziet voldoende in de behoefte. Gelijk van zelf spreekt, moet in de eerste plaats het goederenvervoer deze kostbare onderneming rendabel maken; ongeveer ¼ van den uitvoer van den Transvaal wordt door deze lijn op de wereldmarkt gebracht; voornamelijk worden delfstoffen, steenkolen, leder, huiden en levend vee uitgevoerd. Om de stations is men begonnen met het aanleggen van plantages, wier voortbrengselen weldra het goederenvervoer belangrijk zullen vermeerderen.

Toen ik op den ochtend van den tweeden reisdag ontwaakte, had de trein de bergen reeds verlaten. Weldra kwam aan den horizon de in de verte schitterende watervlakte van den Indischen Oceaan opdoemen, waarboven slechts door den verrekijker zichtbaar, van het Zuiden naar het Noorden een lage landtong uitstak. Door deze, die den naam van Iuvack draagt, wordt de zeeboezem van Espirito Santo gevormd; aan den noordelijken oever hiervan ligt Lorenzo-Marquez, in een tusschen stoom- en zeilschepen, heerlijke ligging. De huizen, waartusschen hier en daar een palm zich verheft, zijn laag en meestal door een breede veranda omgeven. De stad heeft geen groote, deftige gebouwen noch moderne verkeerswegen; in den beginne maakt zij daardoor een onaanzienlijken indruk. Aan het station en bij de haven bemerkte ik echter een levendige, drukke beweging. Zonder twijfel heeft de opening van den Delagoaspoorweg hier nieuw leven gebracht, en daar ook de toestand van de haven gunstig is, is een goede toekomst voor deze reeds in 1545 gestichte en naar haren stichter genoemde stad, te wachten. Reeds sedert lang heeft Engeland op dit punt zijn aandacht gevestigd en bij herhaling beproefd het in bezit te krijgen.

Merkwaardig was het, dat met zonsondergang alle zwarten de stad verlieten; zooals men mij zeide, geschiedde dit door een maatregel van de voorzichtige plaatselijke politie, die tengevolge van vroegere oproeren, gedurende den nacht slechts blanken binnen de muren duldt.

Ik zou overigens de stad niet verlaten zonder een merkwaardige, van echt Engelsche aanmatiging getuigende scène te hebben meegemaakt. Onder de reizigers, die zich aan het strand verzameld hadden, om zich evenals ik op de voor het vertrek naar Kaapstad gereed liggende stoomboot in te schepen, waren ook twee Engelschen. Deze spraken op zoo luiden toon, dat ik ieder woord kon verstaan, over een in de nabijheid op post staanden Portugeeschen soldaat. Nadat zij over het model van het geweer, hetwelk de soldaat droeg, een verschillende opinie hadden uitgesproken, werd snel een weddenschap gesloten. Daarop trad een van hen op den schildwacht toe en riep tot hem op een wijze, die geen weigering toestond: ‘Laat mij je geweer zien.’

Natuurlijk verstond de soldaat niet wat de vreemdeling verlangde, maar zag hem verbluft aan. Toen verloor de Engelschman het geduld, en - ik vertrouwde mijn eigen oogen niet - hij gaf den man een stoot tegen de borst terwijl hij hem gelijktijdig het geweer van den schouder greep. Toen draaide hij zich kalm om en verklaarde zijn landsman, dat de weddenschap ten zijnen gunste was afgeloopen. Beiden probeerden daarop, de tegenwerpingen van den schildwacht en van de zich snel verzamelende menigte niet achtende, de wijze van laden van het geweer.

Weldra echter werd hun positie toch gevaarlijk, want de menigte maakte aanstalten om wraak te nemen over de aan een van de hunnen begane gewelddaad. Gemakkelijk kon ik, daar ik in de onmiddellijke nabijheid stond, voor den dader gehouden worden en omdat op dit oogenblik in den looppas eene politie-patrouille naderde, hield ik het voor geraden mij uit de voeten te maken. Ik wenkte een schuitenvoerder en liet mij door hem naar de stoomboot roeien, want als onschuldige gevoelde ik geen lust met eene Portugeesch-Afrikaansche gevangenis kennis te maken. Mijn aandacht was gespannen hoe dit conflict zou afloopen. Na korten tijd echter voer tot mijne verwondering een tweede boot van wal. Luid lachend kwamen beiden, terwijl de schroef van de stoomboot langzaam in beweging werd gebracht, aan boord. Hier drong men nieuwsgierig om hen heen en vroeg, hoe zij het hadden kunnen klaarspelen om niet gevangen genomen te worden. ‘O,’ was het

kalme antwoord, ‘wij hebben hun wat geld gegeven.’

De helden van dit kleine avontuur vormden overigens een zeer aangenaam gezelschap, wat mij gedurende den gemeenschappelijken overtocht naar Kaapstad, natuurlijk buitengewoon welkom was.

Toen en nu.
Huis van den heer Van Brederode. - Stadhuis. - Raadhuis.

Of wij met de oude schrijvers spreken van het ‘Dorpshuus van den Hage,’ of van de ‘Stede-huyse,’ of, met die van lateren tijd, van ‘Stadhuis,’ en thans met de Gemeentewet meêgaande, *Raadhuis* schrijven; het komt allemaal op hetzelfde neêr; het zijn slechts verschillende benamingen voor één en dezelfde zaak.

Toen eenmaal de steden waren ontstaan, moest naar eene vergaderplaats worden omgezien, waar de ‘scepenen’, met baljuw of schout, konden bijeenkomen, en waar het bestuur der stad zetelde.

Die vergaderplaats, somtijds slechts geleend of in huur, was in den beginne eenvoudig van vorm en bescheiden van afmeting.

Het oude Stedehuis van Dordrecht geeft daarvan nog het bewijs[1)].

Van lieverlede evenwel werden de Stedehuizen ‘het centrum van het gemeenschappelijk leven; de plaats, alwaar dat leven zich uitte in tal van gewichtige, alle burgers, de geheele gemeenschap, bindende besluiten, en eindigden met te worden een symbool van de welvaart en van den bloei der stad, een symbool tevens van de offervaardigheid der poorters, die, hoezeer zelven meerendeels hoogst eenvoudig, of zelfs bekrompen wonende, in de XV^{de}, XVI^{de} en XVII^{de} eeuw steeds trotschere en grootschere en rijker versierde stede-huizen deden oprichten; stedehuizen, wier bouw door hen opgedragen aan de eerste bouwmeesters dier dagen, nog heden, niet alleen die steden tot sieraad strekken, en niet zelden nog haar voornaamste monument uitmaken, maar tevens getuigen, welsprekender dan de oude kronieken, van de beteekenis, de macht, den bloei, den kunstzin en de offervaardigheid dier kleine handels- of nijverheidscentra, die, als zoovele republiekjes, den vrijheidszin, en de geslachten hebben gevormd, waartegen een Karel V en een Philips II, de machtigste vorsten van hun tijd, hier den strijd hebben moeten opgeven.’

's-Gravenhage, dat als *vlek*, later wordt het *dorp* genoemd, reeds onder de graven stadsrechten of daarmede gelijkstaande privilegiën verkreeg, had in den aanvang der 14de eeuw reeds een schependom, en de leden van dat college moesten, evenals elders, eene vergaderplaats hebben.

Tot dat doel diende reeds voor lang, of werd later ingericht ‘het Hof van den Heere van Brederode,’ gelegen op de plek, waar zich nu nog het raadhuis der gemeente 's-Gravenhage bevindt.

Boxhorn wijst die huizinge als zoodanig aan, en, in een der oudst bewaard gebleven Tresoriersrekeningen van 1587, vindt men geboekt: ‘Betaelt Meester Rombout Busschaert als possesseur van seeckere vicarie de somme van negen scellingen, vuyt saecke van een jaer renthen staende op 't Stadhuys van den Haege, twelck eertijds geweest is het Hoff van den Heere van Brederode hem verschenen den eersten September anno ses ende tachtig.’

1) Zie de afbeelding op bladz. 178 van het Haagsch Jaarboekje voor 1895.

Het Hof van den Heer van Brederode, dat als Haagsch stadhuis, ten dienste der gemeenschap gebruikt werd, bleek echter op den duur niet te voldoen, vooral nadat in 1559, behalve Schepenen, ook twee Burgemeesters werden aangesteld, die 'haer camere apart hebben ende houden.'

Een herbouw, of geheel nieuwe bouw, werd daarom wenschelijk geacht, en de jaren 1564 in den westgevel, en 1565 in den top van den voorgevel, wijzen heen naar de voltooiing van dat werk.

Omtrent de geschiedenis van dien bouw valt weinig te zeggen. De archieven vóór 1570 zijn meerendeels verloren gegaan. Alleen blijkt uit eene rekening van 1570, dat de Tresorier Jan Wolf, die het tresorierschap van Den Haag gedurende de jaren 1559-1581 heeft waargenomen, het bewind en het opzicht over den bouw heeft gevoerd.

In die rekening komt voor onder de 'uytgeeff' een betaling van ruim 52 gulden, die als sluitpost van de 'bouwerie van 't stadhuys' over het jaar 1568 nog schuldig gebleven was aan dien Tresorier.

Ook blijkt deze zijne functie uit eene lastgeving hem van den Hove van Holland verstrekt om 'zijne rekening te doen, zoo van de Tresorie als van 't bewind, 't geen hij gehad heeft van 't bouwen van 't Stadhuis van den Hage.'

Het stedehuis van 's-Gravenhage is het eerste in ons land, 'dat in Renaissancestijl gebouwd, in dien stijl tevens het meest karakteristiek uitgevoerd is.'

Het nieuw gebouwde stadhuis was niet groot; het bestond uit een hoofdgebouw, de halle met de vierschaar (de tegenwoordige vestibule), waarboven een vergaderzaal, en uit een daarop ten noorden aansluitend zijgebouw, met de vertrekken van de Burgemeesters, van den Tresorier, en van de weeskamer, terwijl de uitgebouwde traptoren de wenteltrap omsloot, die, van de turfkelders af, en het 'excys-huisken,' eertijds gestaan hebbende onder het stadhuis, toegang gaf tot de bovenverdieping en den zolder.

Van lieverlede werd het stadhuis vergroot en uitgebreid, zóó door het aankoopen en aantrekken van daaraan belendende of omheen liggende huizen, als door het verbouwen of optrekken.

De grootste aanbouw had plaats in 1733. Toen werd de geheele westvleugel gezet, terwijl 150 jaar later, in 1883, de oostelijke aanbouw plaats vond, nadat vóór dien tijd, ter plaatse der Oude Hal, eerder St.-Nicolaaskapel[1)], het politiebureau was gesticht, dat nu weder ingericht is tot bureelen der Secretarie.

Eénheid in bouwstijl heeft men niet gezocht; evenmin als men ernstig getracht heeft een monumentaal geheel te maken, door de huizen aan te koopen welke het nieuwe oostelijke deel thans scheiden van het oude politiebureau, en het amalgama van niet bijeenpassende aanbouwingen om te zetten in een Raadhuis, in den karakteristieken stijl van dat van 1564, welk stijlvol gedeelte zelfs verloren heeft door zijne omgeving.

Omtrent deze aanbouwen zegt de heer Peters[2)]: 'De aanbouw van 1733, die breed opgevat en niet angstvallig, ja, inwendig zelfs betrekkelijk rijk is behandeld, bezit geheel het karakter van den bouwstijl dier dagen, die althans nog eenig karakter bezat, doch dat kan niet gezegd worden van het in stucadoorsstijl opgetrokken politiebureau, en evenmin van den oostelijken aanbouw van 1883, welks gevel slechts eene copie is van dien van 1733, en welks bouwmeester het besef, noch de tact heeft

1) Huisvriend no. 5 van 1897.
2) H. Jaarb. v. 1895, bl. 204.

gehad, om althans met dien aanbouw het oude raadhuis niet te drukken, niet te beklemmen, en diens oostelijken topgevel niet te maskeeren.'

Om een goed gezicht te hebben op den fraaien gevel van het oude Raadhuis, dient men van de Vlamingstraat uit door de Nieuwstraat het stadhuis te naderen; dan ten minste kan men den gevel geheel overzien, en het schoone er in waardeeren en genieten.

'Wat ons van het oude raadhuis rest[3)], het is slechts

3) Peters.

het hoofd- of voorgebouw, breed 12.50 M., diep 7.50 M. met den 1.80 M. bezijden uitgebouwden achtkanten traptoren van 3.70 M. buiten diameter, meer niet, maar juist die kleine bouwreste, en inzonderheid haar voorgevel, is meer ondergeschikt behandeld, - is, nà de Hofzaal, het waardevolste stukje profaan-architectuur, dat de stad 's-Gravenhage heden ten dage nog bezit.'

* * *

De aan bouw van 1733, als een der belangrijkste van de drie uitbreidingen, verdient nog eenige nadere toelichting.

4 Februari van dat jaar werd kort en bondig, over die uitbreiding, als volgt besloten: 'Laatstelijck is bij Heeren Burgemeesteren gerapporteert, dat, vermits de bekrompentheid ende ongemakken van het stadhuys, het hoogh noodig geoordeeld is dat hetselve, soo veel mogelijk behoorde te werden vergroot, en is in bedenken gegeven of men sich niet van seeckere huysingen, aghter aan hetselve annex staande, behoorde by coop meester te maaken voor den Hage ende deselve aan het stadhuys aantrekken, waar over gedelibereert zijnde, hebben haar Ed Aghtb. haar dat rapport laten welgevallen, ende Heeren Burgemeesteren versoght ende geauthoriseerd sulx werkstellig te maaken.'

Dat was spijkers met koppen slaan, en het gold hier eene uitgave van minstens *f* 100,000. -, zooals blijkt uit de verschillende rekeningen van dien aanbouw over de jaren 1733 tot 1737.

Kort na de voltooiing werd de bouw uitvoerig geprezen in een Engelsch werk van 1745, getiteld: 'The Present State of Holland.'

Vosmaer in zijn 'Stadhuis', met eene photographie naar eene teekening van C. Springer, noemt den nieuwen vleugel 'een deftig koud nuchteren bouw', en Jhr. De Stuers, in het Haagsch Jaarb. v. 1894, 'een zeer fraai en karaktervol specimen van decoratieve kunst uit het begin der 18de eeuw.' Het oordeel van den heer Peters hebben we reeds overgeschreven.

Wat het inwendige betreft valt het volgende op te merken.

Uit de vierschaar (vestibule) of oude schepenbank komende, had men links de burgemeesterkamer, thans wachtkamer of antichambre voor het burgemeestersvertrek of burgemeesterskamer.

Deze localiteit, waarschijnlijk vóór de verbouwing 'de secretarie', werd versierd met een plafond, geschilderd door M. Terwesten, waarvoor hem *f* 1000. - werd uitbetaald.

De voorstelling blijkt uit zijne kwitantie, maar er is thans zoogoed als niets meer van te zien. Matheus Verheijden leverde het schoorsteenstuk, evenals dat van het eerstgenoemde vertrek, waarvan Theod. van der Schuer het plafond schilderde.

Uit burgemeesterskamer komt men ten noorden door een portaal in de oude schepenkamer, thans trouwzaal.

Deze fraaie zaal, welke met drie ramen uitzicht geeft op het Kerkplein, was eenmaal versierd met een plafond, geschilderd door den beroemden Jacob de Wit in 1738.

Van lieverlede was door de zorgvuldige schoonmaak niets meer van de voorstelling te zien, waarom de hedendaagsche magistraat besloot een nieuw plafond te doen schilderen. Jammer genoeg volgde men niet het oude model, dat toch gekund had;

want had men de archieven willen raadplegen, waarin de geheele beschrijving te vinden is van wat het oude plafond had voorgesteld, dan had men in den geest der oude schilderij kunnen blijven.

Ziehier het vroegere ‘Beduytsel’:

‘Het middelstuck verheelt, dat door wyshydt werdt de deught van dondeught gescheyde; de wyshydt verbeelt door Pallas, die de Nijdt, Eygenbaat, Onweetentheydt en Bedrogh uyt de Heemel stoot, terwijl de Vrintschap en Eendraght met Roosen en Louwere werdt gekroont, int aensien van de wet die verselt is van de godtsdienst en de andaght. Het waepen van de Haegh werdt daer oock vertoont met de spreuck Jubet et Probat. Het beelt van de wet vertoont daer een open boeck waerin staet in Legibus Salus. - De vier hoekstukken in 't Graeuw zijn de volgende zinnebeelden, als de Vryheydt, Naerstigheidt, Matigheydt en Standvastigheydt.’

De Wit ontving voor zijn werk *f* 1200.-.

De schoorsteen*mantel* door Oosthout geleverd kostte *f*990.-, terwijl De Wit het deurstuk schilderde, verbeeldende Audi et Alteram partem, voor *f* 350. -, en ook het schoorsteenstuk van Adr. Hanneman ‘verbeterde’ voor *f* 150.-.

Alsnu volgt het ‘vertrek van Schepenen’, waarin thans de wethouder van den burgerlijken stand zetelt.

Aart Schouman beschilderde het plafond met uit- en inlandsche vogels.

Aan dit vertrek grensde de secretarie, waarin thans gevestigd zijn de bureelen van den burgerlijken stand.

De vertrekken aan de overzijde van de gang zijn alle gewijzigd en veranderd.

Wat het bovengedeelte betreft vinden we op de marmerversiering boven de deur van den voormaligen opgang de opschriften: Thesaurie, Verponding en Weeskamer.

Bovendien ging men met een andere trap naar de kamer van de secretarissen, waar thans de archivaris resideert, terwijl de Protocolkamer thans is het archief (*nieuw*), beter genaamd de 5de afdeeling. Boven de Kamer van Schepenen, thans trouwzaal, was de Justitiekamer, alwaar thans de secretaris zijn intrek heeft genomen.

Vervolgens vond men boven het burgemeestersvertrek de Weeskamer. De opperfabryk had zijn vertrek boven de kamer der burgemeesteren. De thesaurie en de beide verpondingskamers hadden de zaal en de vierschaar onder zich.

En hiermede is het ‘Hof van Brederode’ in zijn overgang tot dorpshuis of stadhuis in weinige regelen geschreven. De heeren Peters en Wildeman verdienen den dank voor al het wetenswaardige, dat zij in den loop der jaren daarover verzamelden en uitgaven.

A.J.S.v.R.

Allerlei.

Vrouwelijke oorlogscorrespondenten.

In de laatste jaren hebben drie vrouwen het gevaarlijk ambt van oorlogscorrespondent bekleed. De ‘Toronto Mail’, natuurlijk in Amerika, zond mevrouw Watkins als oorlogscorrespondent om den voortgang te beschrijven van de vijandelijkheden tusschen de Vereenigde Staten en Spanje. Mevrouw Watkins is in geheel Canada bekend onder het pseudoniem van Kit en is de uitgeefster van de ‘Daily Mail and Empire’, een voornaam dagblad te Toronto; hare brieven van het oorlogsterrein werden met haar gewoon pseudoniem geteekend. Vroeger was mevrouw Watkins

met veel succes opgetreden bij de tentoonstelling van Chicago en het diamanten jubileum van Koningin Victoria van Engeland.

Mevrouw Harriet Boyd ging bij den laatsten Grieksch-Turkschen oorlog naar het slagveld voor het 'New-York Journal'; zij werd begeleid door een elftal Grieksche verpleegsters. Mevrouw Clara Benck Calby was de eerste vrouw, die in Noord-Amerika zelve een pas kreeg als oorlogscorrespondent. Zij is de stichtster, uitgeefster en eigenares van de 'Womans Tribune'; in het belang van haar blad ging zij naar het oorlogsterrein, in gezelschap van haren echtgenoot, die brigade-generaal is.

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 51.)

V. De Koningin van Boheme geeft audiëntie.

Daags na het luisterrijk feest in 't hof van Brederode hadden de Novemberbuien uitgewoed, en viel een vriendelijk

KERSTMISVOORBEREIDINGEN. Naar een teekening van H. Sauber.

zonlicht door de ontblaârde takken der lindelanen van Voorhout en Vijverberg. Omstreeks de klokke tien des voordenmiddags zou Hare Majesteit, de Koningin van Boheme, audiëntie geven aan eenige bekenden en vrienden. Het hof van Boheme was sedert het voorjaar van 1621 gevestigd geweest op den Kneuterdijk bij het Lange Voorhout. De Hoog Mogende Heeren hadden den koninklijken neef en nicht der Prinsen van Oranje overeenkomstig hun rang ontvangen. Men wees daartoe een huis aan op den Kneuterdijk, noordzijde, in de XV^de^ en XVI^de^ eeuwen bewoond door het aloud adellijk geslacht der Baronnen van Wassenaar. Gedurende de Treves werd dit huis verkocht aan den Ridder Cornelis van der Mijle, Heer van der Mijle en Sint-Anthonis-Polder, schoonzoon van den Landsadvokaat Joan van Oldenbarnevelt. Na de tragische gebeurtenissen van 1619 week Van der Mijle uit Holland naar zijne goederen in Beyerland. Zijne vrouw, de dochter van Barnevelt, bleef het huis op den Kneuterdijk bewonen[1]. De Hoog Mogende Heeren wezen daarop het huis van Van der Mijle aan als paleis voor den Koning van Boheme, 'daerin Mevrouw Van der Mijle hadde geconsenteert'. Het huis, rechts daar naast, zich uitstrekkende tot het

1) Waar tegenwoordig het Ministerie van Financiën is gevestigd.

Nachtegaalspad (Parkstraat), vroeger bewoond door Barnevelt, nu leeg staande, werd met het huis van Van der Mijle vereenigd.

De Edele Groot Mogende Heeren verstonden toen nog daarenboven, dat 'men 't voorzegde Logement meubelere, daer op lettende, dat twee of drie kamers koninglijk worden voorzien; ende omme niet te toonen, dat deze Staat (de) Personen van den Koning en Koningin, van Boheme nu minder acht als te voren, meende men, dat voor de reputatie van 't Land dienstelijk zal wesen, dezelve Majesteiten drie dagen te doen defroyeren tot 400 guldens daegs'. De Edele Groot Mogende Heeren werden hiertoe bewogen, omdat ze bij het huwelijk van Prins Maurits' neef, Frederik V van de Paltz, in Mei 1613, bruid en bruidegom met vorstelijk en luister hadden ontvangen, en met de kostelijkste geschenken hadden vereerd.

In de twee vereenigde woonhuizen waren nu vertrekken genoeg, om een deel van het gevolg Hunner Majesteiten te bergen. Een ooggetuige, Johan Bertholt van Loo, zegt er in 1633 van, dat in 1621 'sommighe van 's Koninghs treyn waren bij de Burghers ghebilletteert. Daer was daghelijcx, eenighe tydt lanck gheduerende, groot gheloop van Volcke (want de Luyden in Hollant vry wat nieuschierig sijn) om den Koningh ende Coninginne te sien, 't sy int uytryden, of alsse haer maeltydt hielden: Sy quamen inden Hage noch met Koninghlijcken treyn van Trauwanten, Hellebardiers, ende Domesticquen, dan daer naer is den Treyn be-

sneden, ende vermindert geweest, ende hebben teer naar neer ghesteldt, d' Heeren Staten hebben hare Majesteyten voor eerst gedefroyeert, of van diversche dingen in haar Hof gheproviandeert ende ghemeubleert, ende haar Schoon-Vader den Koningh van Enghelandt, heeft se met sesthien duysent guldens ter maendt, tot hare Hofhoudinghe ghesassisteert.'

Werd het gevolg van den Winterkoning langzaam kleiner, na zijn dood in 1632, scheen het paleis aan den Kneuterdijk bijna verlaten. Het getal der hofdames en pages was tot een noodzakelijk minimum herleid, acht dames en acht heeren, die niet allen in het paleis een verblijf zochten, omdat ze in hunne eigen woningen in Den Haag leefden. De meest verknochte hofdame en vriendin van de Koningin was van den beginne Mevrouw Van der Mijle. Ze werden tot elkaar getrokken door de herinnering aan de groote rampen, die beider toekomst in donkere nevelen hulden. Mevrouw Van der Mijle had haar vader, den grijzen Barnevelt, die Holland had gedragen onder zijn hart tot zijne afgeleefde dagen, naar het schavot zien gaan, had de afwezigheid van haar man in ballingschap te betreuren gehad, had haar broeder Reinier van Groeneveld eenige jaren later onschuldig tot onthoofding hooren veroordeelen, had zich diep geërgerd, toen de weduwe van Groeneveld op haar zes-en-dertigste jaar, weduwe met drie kinderen, een zes-en-twintigjarig parvenu, Jacob Westerbaen, zoon van een Haagschen lijndraaier, huwde, en had zich eindelijk diep geschaamd, omdat haar tweede broeder, de heer Van Stoutenburg, die het op Maurits' leven had toegelegd, in de Zuidelijke Nederlanden onder de legervaan van den vijand streed.

Elisabeth Stuart trok zich met grooten ijver de belangen aan van Mevrouw Van der Mijle, in wier huis ze woonde, en die van den beginne af haar met de hoogste vereering tegemoet kwam. De Koning van Boheme schreef in December 1621 een eigenhandigen brief aan de Edel Groot Mogende Heeren, verzoekende: 'gratieuse dispositie op een ingeleide memorie bij hem getekent, ten einde den Heere Van der Mijle weder geadmitteert zoude moge werden te komen wonen in den Haghe'. Dit eerste verzoek werd geweigerd. In Maart 1622 herhaalde de Koningin van Boheme het verzoek aan de Hoog Mogende Heeren en vroeg 'of ten minsten den Heere Van der Mijle toegelaten mochte werden uit het eiland van Beyerland te mogen komen tot 's Gravezande ofte anders ergens anders op 't vaste land (van Holland).' Hierop volgde eene eerste gunstige beschikking den 4 Mei 1622, blijkende uit eene resolutie der Edel Hoog Mogende Heeren luidende: 'Is nogmael in deliberatie geleid het versoek van de Koninginne van Boheme, omme de confinatie van den Heere Van der Mijle van Beyerland te veranderen in het vaste land van Holland; Ende naer dat de Leden daarop voorgehouden was het goedvinden van sijne Excellentie; is bij dezelve verstaen en geresolveert, dat van wegen deze Provintie ter Generaliteit, sal mogen worden ingebragt, dat dezelve daer tegen niet en heeft, dat de Koninginne in het voorn. versoek moet worden belieft, ende dat de voors. confinatie veranderd werde uit den Dorpe van Beyerland in de Beverwijk.'

Nadat de Koningin dit voor hare vriendin had verkregen poogde zij telkens de zaak opnieuw ter sprake te brengen. Na den dood van Prins Maurits gelukte het haar eindelijk voor Van der Mijle een volledig herstel in zijne vroegere ambten en bedieningen te erlangen, zoodat deze den 10 Maart 1632 weder in de vergadering van de Edele Groot Mogende Heeren als lid van de Ridderschap zitting nam. Toen op den 29 November 1632 de rampzalige Koning van Boheme, diep getroffen door het sneuvelen van den Zweedschen Koning Gustav Adolf in den slag bij Lützen, te

Mainz stierf, waren de echtgenooten Van der Mijle naast Prins Frederik Hendrik en Amalia van Solms tot grooten steun voor de geheel verslagen Koningin van Boheme. Van der Mijle bleef nog tien jaren in het hot van Boheme der Koningin van raad en voorlichting dienen. Hij stierf in November 1642, en sedert waren de beide douarières nog inniger verbonden door gemeenschappelijk leedgevoel.

Het oude huis der Baronnen van Wassenaar was indertijd door Van der Mijle, die het voor vier-en-twintig duizend guldens gekocht had, geheel gerestaureerd in oud-Hollandschen renaissancestijl. Het had drie verdiepingen, smalle, hooge kruisramen onder gemetselde bogen, een monumentalen trapgevel met hardsteenen ballustrades, en werd van den Kneuterdijk gescheiden door een zwaar ijzeren hek. De hoofdingang werd gevormd door eene statige poort, waarboven de in hardsteen gebeitelde wapenborden van den Keurvorst van de Paltz en den Koning van Boheme. De hoofddeur leidde naar eene zeer ruime vestibule met groote ruiten van wit en blauw marmer bevloerd. Aan de wanden dezer vestibule waren tal van stalen wapenrustingen, harnassen, helmen, zwaarden, lansen, hellebaarden, arquebuses en allerlei vendelen in kwistigen rijkdom opgehangen. Er bevonden zich hier een drietal lakeien met purperen lijfrokken en breedgerande zwarte hoeden, rijk met goudgalon omboord. Ze wezen den bezoekers den weg naar de breede trappen, die men beklom om ter eerste verdieping toegang te erlangen tot de bijzondere vertrekken der koninklijke familie.

Des Dinsdagsmorgens, de klokke half tien, na het bal in het hof van Brederode, had Elisabeth Stuart zich neergezet in de receptiezaal der eerste verdieping, waar zij zich gewoonlijk het liefst bevond, om des morgens die leden van haar gezin en hare hofhouding te ontvangen, welke haar iets hadden te vragen of mee te deelen. De zaal was door de zorg der Edele Groot Mogende Heeren inderdaad koninklijk ingericht. De wanden waren bekleed met kostbaar goudleer, en bedekt door eene reeks van levensgroote portretten, waaronder die van Koningin Elisabeth, van Koning James I, van Koningin Anna van Denemarken, van Koningin Maria Stuart, van Koning Charles I, van den Zwijger, van Maurits, van Frederik Hendrik en van Frederik V Keurvorst van de Paltz, het meest in 't oog vielen. Zeer opmerkelijk was de groote gebeeldhouwde schouw, rustend op vier kolommen van rood marmer, vertoonende op den mantel de wapenschilden van Groot-Brittanië, Ierland, Boheme, de Paltz en Holland met levendige kleuren en schitterend goud en zilver. Er brandde een lustig hout- en turfvuur, daar de Novemberguurheid zich in de groote ruimte der zaal deed gevoelen. De zes kruisramen vertoonden fraaie glasschilderingen in lichte tinten, ontleend aan het Oude en Nieuwe Testament.

De Koningin was op dit oogenblik in gezelschap van hare beide oudste dochters, Elisabeth en Louise Hollandina. Aan een zijwand bevond zich eene kleine verhevenheid, gedekt met kostbare Perzische tapijten, waarop eene hooge troonzetel met vergulde arm- en rugleuningen. Daar plaatste zich de Koningin, als er bezoekers verschenen. Nu zat ze in een gewonen leunstoel bij een der ramen. Mevrouw Van der Mijle had zich naast haar geplaatst. De beide Prinsessen stonden bij een der geschilderde vensters, en keken zwijgend uit naar den Kneuterdijk en het Voorhout. Blakend in den bleeken zonneglans van November vertoonden zich de bekende huizen en gevels, de hooge stammen en kale takken der linden aan hare oogen. Beiden zwegen, en tuurden naar de weinige voorbijgangers. Beiden wilden geen uiting geven aan een gevoel van verveling, dat haar beklemde. Zij verlangden naar het einde der morgenaudiëntie; Elisabeth om naar hare studeerkamer, hare correspondentiën en

hare boeken, Louise Hollandina, om naar haar atelier en haar schilderwerk terug te keeren.

De Koningin was dien morgen zeer eenvoudig gekleed. Een wijd gewaad van grijs damast met zeer wijde uitstaande mouwen, een platte kanten kraag en lange manchetten maakten al haar tooi uit. Toch had ze een kostbaar snoer parelen door het donkerbruine hair gestrengeld, en droeg ze

om hals en polsen eveneens hare geliefkoosde parelen. Mevrouw Van der Mijle vormde een treffend contrast met de Koningin. De weduwe van den Ridder Cornelis Van der Mijle, de dochter van Barnevelt, de zuster van Groeneveld en Stoutenburg, was een paar *lustra* ouder dan de weduwe van den Winterkoning, maar scheen geheel afgemat, vermoeid van leven en lijden. Zilverwit hair kwam hier en daar uit eene muts van zwarte kant, die het geelbleeke vermagerde gelaat nog duidelijker in het oog deed vallen. De uren van doodsangst gedurende de bange dagen, toen vader en broeder het schavot moesten beklimmen, hadden breede groeven op dat vroeger bekoorlijk wezen gegrift. Alleen de groote blauwe oogen schenen nog hun jongen gloed te hebben behouden.

Zij, die beide vrouwen daar naast elkaar hadden zien zitten, zouden zeker getroffen zijn door de gedachte, dat de Engelsche koningsdochter met meer kloekheid weerstand geboden had aan de bitterste rampen dan hare Hollandsche hofdame. Mevrouw Van der Mijle had sedert het overlijden van haar man het eenvoudig zwarte rouwkleed, den platten batisten kraag en manchetten niet afgelegd. Alleen aan hare rechterhand schitterde een kostelijke diamant - haar trouwring. Ze scheen het beeld der levensmoeheid en berusting, terwijl Elisabeth Stuart, ondanks alles, in frissche levenskracht bloeide, aan de ellende van het leven het hoofd biedend, vastbesloten het nooit te buigen. De Koningin had van haar vader opgeruimdheid en genotzucht, van hare moeder fierheid en vastberadenheid geërfd. Ze was gewoon niet lang over het verledene te denken, het heden niet ongebruikt te laten voorbijgaan, en de toekomst onverschrokken tegemoet te treden.

En toch kwelde haar eene zeer groote zorg - gebrek aan geld. Tot nog toe bleef haar broeder, ondanks zijn tegenspoed in den burgeroorlog, haar steunen. Tot nog toe hadden Zijne Hoogheid en Amalia van Solms haar nimmer iets geweigerd, had Lord William Craven met onuitputtelijke edelmoedigheid haar geholpen - maar zeer behoedzaam was het haar onder het oog gebracht, dat zij voorzichtiger moest zijn in hare uitgaven - en juist deze vermaning trof haar uiterst pijnlijk - haar, der dochter van James I en Anna van Denemarken. Ze had haar best gedaan. Weelde en feesten waren na den dood van haar echtgenoot vermeden. De altijd gevulde zalen van haar paleis op den Kneuterdijk waren nu bijna leeg. Ze dacht met bitterheid aan de dagen, toen het daar stroomde van gasten, toen ze dagelijks omging met de voornaamste, de edelste en geestigste mannen en vrouwen uit Den Haag, uit de Republiek, uit den vreemde; toen men in den drom der gasten mannen opmerkte als den Prins de Trémonville, de burggraven van Dohna, Achatius en Christophel, René des Cartes, professor Henricus Altingius, Constantin Huygens en zijn zoon Christiaan Huygens, den hoogst onderhoudenden Franschen arts Sorbière en nog zoovele anderen, waarbij zich vermaarde vrouwen, als Maria van Reigersbergh en Anna Maria van Schurman voegden.

Zwijgend zat nu Mevrouw Van der Mijle naast de Koningin.

Deze laatste zei eindelijk met eene zeer zachte stem, waarin een innig gevoel van mededoogen trilde:

'*Ma chère* Van der Mijle! Je en meugt je zoo niet kwellen met booze souvenirs! Neem patiëntie in de adversiteit! Mijne zorgen en bekommeringen stegen met de jaren. Geen dag zonder bittere teleurstelling. Dan zijn het mijne kinderen, dan is het mijn nobele broeder in Engeland. Wat baat het u te desespereeren!' En plotseling in

het Fransch vervolgende voegde ze er bij: '*Pensez donc à l'amitié inviolable qui a esté de tout temps si réligieusement entretenue entre ma maison et la vostre!*'

Mevrouw Van der Mijle boog het grijze hoofd. Er blonk een traan in hare oogen, toen ze halfluid antwoordde:

'Ik danke Uwe Majesteit voor deze goede affectie en vriendschap! Van u alleen komt in mijn treurig leven alle hulp en secours! Maar het smart mij zoo zonderling, dat uwer Majesteit's affairen niet worden bekroond met beter succes!'

'Ik heb goede hope en courage! De rechtvaardige zaak, voor welke mijn broeder en mijne zonen Rupert en Maurits hun bloed hasardeeren, wordt door den Almachtige beschermd! Ik verootmoedig mij in mijne gebeden voor Gods aangezicht, en mijn hart klopt zonder vreeze!'

'Dit is eene singulier groote genade, die uwer Majesteit beschikt wordt! Maar, ach! ik hebbe gebeden nacht en dag, ik hebbe telken Zondag in de Fransche kerke op 't Hof, waar *Monsieur* d'Espaigne preekt, God gesmeekt onze rechtvaardige zaak te doen triomfeeren - maar mijn gebed is niet verhoord - mijn arme grijze vader heeft het moordschavot beklommen - en mijn edele broeder Groeneveld, werd geheel schuldeloos geëxecuteerd ten spijt van alle justitie!'

'We mogen niet murmureeren, *ma chère* Van der Mijle! tegen den wil des Allerhoogsten, die alles ten goede zal dirigeeren! Wees verzekerd van mijne vriendschap, affectie en assistentie!'

De Koningin reikte hare fijne, welgevormde hand aan hare oude vriendin. Maria van Oldenbarnevelt had de jaren zien heengaan als een kleurlooze droom. Sedert den dood van haar talentvollen en kloeken man, was het leed haar te machtig geworden - en kwam ze telkens weer terug op de oude, steeds bloedende wonden. Daarbij voegde zich hare groote aanhankelijkheid, hare diep gevoelde liefde voor de Koninklijke vrouw, wier lotswisseling en eindelooze tegenspoeden haar, nu bijna eene kwart eeuw lang, eene voortzetting schenen van haar eigen rampzalig lot. Het ontbrak haar aan kracht om te berusten. Ze sloeg den raad, om in de onnaspeurlijke wegen des Heeren te berusten, in den wind. Het leven scheen haar een troosteloos raadsel, eene reis langs stikdonkere wegen, zonder eind, zonder hoop.

Ze had de hand der Koningin met weemoedigen eerbied gedrukt, maar kon niet antwoorden door aandoening.

Juist werd de deur der receptiezaal geopend, en vernam men de stem van een lakei, aandienend:

'*Son Altesse*, *le Prince* Philippe! *Le Baron de* Pellnitz! *Monsieur de* Wartenau!'

De Koningin zag verstoord op. Het uur der audiëntie was nog niet gekomen. Het binnendringen van den eenigen zoon, die nog in Den Haag in haar paleis vertoefde, voorspelde haar niet veel goeds. Zij kende zijn ontembaar, oploopend karakter, zijne toomelooze drift, in alles zeer gelijkend naar haar geliefde zoon Robbert, maar niet geadeld door den schitterenden moed en de ridderlijke zelfverloochening van deze. Ze kende de beide jonge Duitsche edelen, die hem vergezelden - den Saksischen Baron Gerard Bernhard von Pellnitz, kapitein in dienst der Edele Hoog Mogende Heeren, en den Paltzer edelman Johan von Wartenau, beiden als pages aan het hof van Boheme opgevoed.

(*Wordt vervolgd.*)

Een gewoonte in Korea.

In Korea is het gewoonte, dat de bruid gedurende den geheelen trouwdag geen woord spreekt. Indien zij ook slechts een kik geeft of een teeken maakt, lacht men haar uit; zelfs moet het zwijgen voortduren, wanneer zij in haar eigen vertrek is gekomen en haar jonge echtgenoot beproeven zou haar door een vleiend woord tot spreken te brengen. Vrouwelijke bedienden liggen op de loer en brengen iedere uiting over, indien de jonggetrouwde dat zou durven, en zouden haar aldus voor altijd haar gezag doen verliezen.

Deze gewoonte wordt met de grootste gestrengheid onder de hoogere klassen gehandhaafd; het kan een week en zelfs maanden duren eer de echtgenoot het stemgeluid zijner vrouw kent en slechts dan nog spreekt zij slechts het allernoodigste. Ten opzichtte van den schoonvader wordt de gewoonte der stilzwijgendheid nog strenger gehandhaafd en durft de schoondochter niet tot hem opzien en hem toespreken.

In Bulgarije moeten de bruiden een maand lang zwijgen, tenzij hun echtgenoot hen toespreekt.

Kerstmisverrassingen.
Met illustratiën.

Wij hadden besloten het Kerstfeest nu eens heel eenvoudig te vieren; van den zomer hadden wij een groote reis gemaakt; bovendien waren er nog andere groote uitgaven geweest; er kon slechts een heel bescheiden feest op overschieten.

Mijn beste vrouwtje! daar had ik haar verlanglijst: allemaal heel practische dingen, geen versierseltje, zelfs geen boek!

Over zooveel zelfverloochening was ik geroerd; graag had ik haar wat gegeven, dat mij meer aan het hart lag dan die practische dingen en menig aardig cadeautje kwam mij in de gedachte, maar.... er kwam altijd een ‘maar’ bij. Het kon er niet af en - ik moest standvastig blijven.

Eindelijk op een morgen bij het opstaan - de kinderen waren al druk in de kamer naast mij in de weer - daar schoot mij een gedachte binnen: een ware uitkomst! Al vaak had mijn vrouw er over gepruild, dat ik, anders nogal royaal, maar niet kon besluiten de kinderen te laten fotografeeren. Andere ouders lieten van tijd tot tijd hun kinderen wel fotografeeren, het was altijd zoo'n aardige herinnering, en onze kinderen waren toch ook lieve bekjes. Zij waren nog maar eens bij den fotograaf geweest, toen ze een jaar waren, en Annetje was nu al twee en Oskar drie. Het werd nu toch heusch tijd.

Mijn vrouw had gelijk; de kinderen waren in den laatsten tijd gegroeid als kool en al onze kennissen wilden graag een portret hebben.

Onwillekeurig liep ik naar de kinderkamer, waaruit de stemmen der kleinen zoo vroolijk klonken. Ik deed de deur open, en met luiden jubelroep liepen ze op mij toe en wenschten mij goeden morgen. Ze zagen er werkelijk allerliefst uit: mijn vadertrots groeide. Ja, dat was het; ik wilde de kinderen stilletjes laten fotografeeren en met Kerstmis mijn vrouw verrassen.

Hoe had ik kunnen vermoeden, dat dit plan zooveel moeilijkheden zou ontmoeten.

Mijn eerste schuchtere verzoek om de kinderen een uur op den middag mee te krijgen, leed schipbreuk op den onverzettelijken wil der zorgzame moeder: het weer was veel te slecht. Ook kwam haar het plotseling opgekomen plan om met de kinderen alleen te gaan wandelen, te vreemd voor dan dat zij niet tot verzet zou geprikkeld zijn. Nooit te voren had ik zoo iets gevraagd.

Maar er kwam nog meer tegenspoed.

Dag aan dag bleef de regen bij stroomen vallen; ik begon werkelijk te wanhopen. Maar daaraan stoorde het weer zich niet, integendeel het kletterde hoe langer hoe harder tegen de vensters en gudste uit de regenpijpen. Over acht dagen zou het Kerstmis zijn; als het zoo doorging moest mijn plan reddeloos mislukken.

Daar - - eindelijk!

Op een goeden morgen stond ik op en zie, de lucht was helder, het vroor. En toen ik des middags met het oog op mijn plan, een uur eerder van mijn kantoor kwam dan anders, scheen de zon zoo heerlijk, als wilde zij mijn hart met nieuwen moed vervullen.

Ik trof het; mijn vrouw was uit. Ik zocht dus het Zondagsche jasje en manteltje der kinderen op om ze te laten aankleeden, maar - het kon zoo niet. Ze hadden hun huispakjes aan, die nog daarenboven de sporen droegen van hun intimiteit met den vloer; daarbij waren ze niet behoorlijk gewasschen en gekamd. Zóó konden ze onmogelijk worden gefotografeerd; ze moesten heelemaal verkleed worden, daar hielp niets aan.

Maar hoe zou ik dit ongewone doen aan mijn vrouw ophelderen zonder mij onmiddellijk te verraden?

Daar viel mij iets in.

Bij het heerlijke weer zou mijn vrouw het begrijpelijk vinden, als ik met de kinderen een visite ging maken; nog kort geleden had ze gezegd, dat zij noodig eens naar tante Hanna, de peettante van Annetje moest, die altijd zoo lief voor de kinderen was.

Mijn aanbod, haar van deze moeite te ontlasten, zoodra het weer dat zou veroorloven, had niet het gewenschte succes gehad - maar ik kon doen of ik dat niet bemerkt had.

Ik schelde dus de meid en verzocht haar de kinderen te willen aankleeden, en wel zoo vlug mogelijk, voor mijn vrouw thuiskwam.

En zie - de geluksster scheen heden eindelijk boven mij te zijn verrezen - daar kwam het kindermeisje al aan, bijna nog voor ik gescheld had, en als had zij mijne geheimste gedachten geraden, droeg zij het nieuwste jurkje van Annetje en het beste pak van Oskar over haren arm, en schoentjes

en kousen - alles zoo netjes en zoo aardig, als ik het nog nooit in mijn leven meende gezien te hebben. En daarbij zette zij zoo'n oolijk gezicht, dat ik er van stond te kijken.

Wat? Zou ik mij dan toch verraden hebben? Wilde ze mij te kennen geven, dat ze van mijn geheim wist?

‘Wat wil je met al dat goed?’ vroeg ik niet zonder eenige verbazing.

‘Ik wilde de kinderen aankleeden - mevrouw komt direct terug; ze wilde met de kinderen een verjaarvisite maken.’

Daar stond ik, als door den bliksem getroffen. Hoor! Er werd hard gebeld - nog was ik van mijne ontzetting niet bekomen, toen mijn vrouw vriendelijk lachend de kamer binnenkwam.

‘Jij al hier, beste man? Het mooie weer heeft je zeker wat eerder van het kantoor gelokt; maar wat jammer, dat ik niet met je kan gaan wandelen, ik moet heusch met de kinderen uit.’

‘Waar moet je dan heen?’ vroeg ik, en zette het onschuldigste gezicht van de wereld.

‘Even een visite, mijn schat! Bij tante; je weet, dat ze mij verwacht.’

Daar ging mijn mooie plan; ik had geen geringe moeite om kalm te blijven.

En terwijl mijn beide kleinen zich buitengewoon lief al dat schoons lieten aantrekken, overlegde ik hoe het mogelijk zou zijn mijn plan ten uitvoer te brengen.

'Je moest eigenlijk met ons meegaan,' zeide mijn vrouw,

terwijl zij het jasje van mijn oudste dichtknoopte; 'tante zal het erg aardig vinden.'

'Neen, dank je - dank je wel,' mompelde ik verstoord. Ik moest tot een besluit komen - het is de hoogste tijd, want ook de jongste is ondertusschen klaar gekomen en ziet er met haar gouden lokken om het aardige gezichtje en het witte manteltje met vergeet-mij-nietjes allerbekoorlijkst uit. Eindelijk krijg ik een beetje moed. 'Blijf je lang bij tante?' vraag ik zoo onverschillig mogelijk aan mijn vrouw.

'Neen, niet lang; hoe zoo, beste man?'

'Het is wel grappig, vrouwtje,' begon ik nu, 'werkelijk zeer grappig - de zuiverste gedachtentelegrafie - onze wenschen ontmoeten elkaar vandaag. Ik wilde namelijk ook met de kinderen eene visite maken - wel niet bij tante, maar bij mijn collega Muller. Je weet, ze zijn kinderloos en eerst onlangs hierheen verplaatst' - gelukkig was mij onder mijn vele collega's een zoodanig echtpaar te binnen geschoten - 'ze zouden erg graag de kinderen eens zien en hun een groote verzameling buitenlandsche vogels, hun trots, laten kijken. Vandaag weer vroeg Muller er mij om, en opdat zulk een bezoek niet tot te groote intimiteit aanleiding hoeft te geven, en ik weet, dat je daar niet op gesteld bent, beloofde ik, voor het eten met de kinderen te zullen aankomen. Vindt je dat ook niet het best?'

'Ja zeker, man, heel best, maar vandaag...'

'Ik dacht, ik zou de kinderen van tante kunnen afhalen, omdat ze dan toch zijn aangekleed, en dan even die visite maken.'

'Maar wat denk je toch wel, beste man, dat we zoo gauw bij tante weg kunnen, - neen ga morgen met de kinderen naar de Muller's - nu adieu, als je ten minste niet meegaat.'

* * *

Morgen dus!

Daarop was mijn laatste hoop gebouwd. En ja wel; als ik van mijn bureau in huis kom, zijn de kinderen dan ook al keurig aangekleed. Mijn jongen heeft het blauwe matrozenpakje aan, mijn dochtertje het manteltje met de vergeetmij-nietjes; het is toch een aardig stelletje.

'Groet de Muller's van mij!' roept mijn vrouw mij nog op straat na.

En nu, gauw naar den fotograaf!

Naar welken?

Er waren er zooveel; mijn vrouw roemde dien op de Groenmarkt nogal - maar neen, daar ging ik niet heen; ze zou er misschien achter kunnen komen.

Naar een anderen dus, een welvermaarde. Wij traden het ‘salon’ binnen.

Men liet ons wat wachten; mijn jongen werd ongeduldig en stak zijn handjes uit naar de portretten, die op standaardjes op de tafel stonden; met moeite zorgde ik, dat ze niet op den grond terecht kwamen. Mijn dochtertje maakte van de gelegenheid gebruik om te gaan huilen en riep maar al om mama. Ik sprak haar vriendelijk toe, troostte haar en droogde de beschreide wangetjes, maar zonder succes, het schreien hield aan; eindelijk ten einde raad beloofde ik haar de mooiste pop van de wereld, die de oogen open en dicht kon doen. Natuurlijk wilde Oskar nu ook wat hebben; ook daarin schikte ik mij. Daar verscheen als een reddende engel eene jonge dame en vroeg wat ik wenschte.

‘Ik wilde de kinderen graag laten fotografeeren.’

‘Vandaag?’

‘Ja, nu dadelijk!’

‘Het spijt me erg, maar het is nu onmogelijk; juist is mijnheer Schrijver, de heldentenor, dien u wel zult kennen, op het atelier, die zich in tien verschillende rollen laat fotografeeren; dan zijn er nog twee heeren, die al vooruit besproken hebben; hadt u dat ook maar gedaan!’

Ja, ze had gelijk. Zoo lang en zoo vaak had ik over mijn plan gedacht en op deze eenvoudigste van alle gedachten was ik niet gekomen!

Wat hielp thans mijn berouw? Onverrichterzake moest ik naar huis; en dàt was dan het resultaat van al mijn moeite en zorg om de kinderen mee te krijgen.

Maar ik was door schade wijs geworden; ik verliet het salon niet dan nadat ik mij voor den volgenden dag had laten inschrijven.

Zoodra wij buiten waren drongen de kinderen aan op de vervulling mijner belofte. Zij toonden zich doof voor mijn verzoek om tot morgen te wachten; ik ging dus met hen naar een speelgoedwinkel en kocht, wat ik gezegd had.

Thuis droeg deze uitgaaf natuurlijk de goedkeuring mijner vrouw volstrekt niet weg; zoo kort voor Kerstmis, en nu nog wel, nu wij besloten hadden zuinig te zijn.

Bijna had ik alle schuld op Muller gegooid en gezegd dat de geschenken van hem waren, maar ik was bang voor allerlei verwikkelingen, en redde mij dus uit de verlegenheid door te zeggen, dat bij de Muller's niemand thuis was geweest, en dat ik, om de kinderen schadeloos te stellen, die paar kleinigheden had gekocht.

Mijn vrouw was erg boos overde nonchalance van de Muller's.

H Mühlberg

'Je hadt toch gezegd, dat je zou komen.'

'Ja...., ik heb me, schijnt het, in den datum vergist, - wij zijn een dag te vroeg gekomen.

Mijn vrouw verklaarde zeer beslist, dat zij de kinderen in elk geval niet gauw er weer heen liet gaan; ik veroorloofde mij van eene andere opinie te zijn - ik stond er op, - zij gaf niet toe - de lezer begrijpt, er kwam een klein huiselijk scènetje.

Wij gingen van tafel; mijn vrouw gaf mij - anders dan gewoonlijk - een koel handje. De stemming bleef gespannen. Ik kreeg genoeg van mijn martelaarschap; o, hadde ik geweten, wat mij nog te wachten stond!

* * *

Klokke halfeen was het den volgenden dag. Met moeite

kreeg ik de kinderen mede, terwijl mijn vrouw zich nu juist niet vleiend over de Muller's uitliet.

Toen naar den fotograaf! Honderd trappen op!

Een fotograaf!

Wel honderd keer in dit uur heb ik in gedachten den man vergiffenis gevraagd voor het onrecht, dat ik zijn ambt altijd had aangedaan, zonder mij ook de minste voorstelling te kunnen maken van de moeite en de niet te beschrijven veelzijdigheid van zijn werkkring. Wie in zijn leven ooit kinderen heeft laten fotografeeren en niet sprakeloos is geworden van bewondering en hoogachting voor de kunst van zulk een

man en het hartroerende geduld door hem aan den dag gelegd, die is voor menschelijke indrukken stellig niet vatbaar.

Wat hij niet probeerde? Wat hij de kinderen niet vertelde en beloofde en vertoonde? Met welk een aangrijpende lankmoedigheid en zelfverloochening hij altijd en altijd weer hun hoofdjes recht zette en de armpjes anders trok, en zong en sprong en gesticuleerde - het is onbeschrijfelijk.

Als alles vergeefs bleek en ik, geheel radeloos, in de vaste meening was, dat ook hij de zaak glad en al opgaf, dan klonk het nog onverstoorbaar:

‘Nu opgepast, nu begint het!’

En zie, voor mijn verbaasde oogen liet hij nu uit de geheimzinnige schuilhoeken van zijn atelier een wagenvracht speelgoed aanrukken: twee kraaiende hanen, een pop, nog een pop, papegaaien, beweegbare marionetten, soldaten - een eindelooze reeks!

En met alles werkte hij en danste hij voor de kinderen, aldoor op een gunstig oogenblik om hen te fotografeeren loerend.

Maar als dat oogenblik kwam en hij juist op den gummibal, dien hij in de hand hield, wilde drukken, dan strekte mijn stamhouder verlangend zijn hand naar een begeerlijk voorwerp uit of riep mijn dochter even hebzuchtig ‘hebben’ - ‘hebben’, en met de opname was het mis.

Dit alles, dat mij langzamerhand in een toestand bracht, die aan razernij grensde, deed hem ook zelfs geen oogenblik zijn kalmte verliezen, en toen ik, na eenige vergeefsche pogingen, zijn hopeloozen arbeid met de macht van mijn vaderlijk gezag ter hulp wilde komen en mijn leedwezen uitsprak, dat ondanks zijn oprechten wil, er nog geen enkele opname gelukt was, antwoordde hij zeer bevredigd, dat hij er al vier genomen had - maar dat bij de niet te loochenen onrust der kinderen de uitkomst moest leeren, of ze waren gelukt.

* * *

Het was avond. Inwendig bevredigd kwam ik in opgewekte stemming van het bureau; het groote werk was gedaan en scheen gelukt. Zelfs mijn grootste vrees, dat de kinderen zich over het bezoek bij den fotograaf konden verpraten en zoo het geheim toch nog verklappen, bleek zonder grond. Het eigenlijke doel van den tocht, waarover ik met de kinderen natuurlijk niet gesproken had, was hun volkomen duister gebleven. Zij vertelden veel van tante Muller en den aardigen oom, die hun zulke mooie vogels en speelgoed hadden laten zien, en naar wie ze graag weer toe wilden.

Ook ik was heelemaal vervuld van de vriendelijkheid van mijn collega tegenover de kinderen; mijn vrouw vermoedde niets. Niemand kon gelukkiger zijn dan ik.

Daar kwam een brief. Ik open dien.

Zeer geachte Heer!

Door de ongedurigheid Uwer kinderen is helaas van alle opnamen geen enkele volkomen gelukt. Ik moet U daarom verzoeken nog eens aan te komen, echter op zijn laatst morgen, omdat ik anders niet kan garandeeren, dat de portretten tijdig klaar zijn. Hoogachtend

Uwe dienstw. dien K. Brand, fotograaf.

De woorden dansten voor mijn oogen - het scheelde weinig of ik gaf het geheele plan op.

Ik kon mijn prikkelbaarheid niet verbergen en zoo kwam het, dat mijne bezorgde vrouw mij ernstig vroeg om haar toch te vertellen, wat mijn gemoed zoo in onrust bracht; ‘het was voor háár ook bijna niet te dragen.’

Hoe graag had ik gesproken, haar mijn geheim geopenbaard, maar het ging niet - nog niet.

Zoo koos ik den eenig mogelijken uitweg - ik veinsde verkouden te zijn en ging naar bed.

Maar geen verkwikkenden slaap vond ik - woeste droomen kwelden mij.

Met hanen en poppen, papegaaien en katten stond de fotograaf voor mij te dansen en te zingen en te gesticuleeren. En als hem dat niet hielp, dan gaf hij mij een groote marionet in de hand, en dan moest ik met hem springen

en dansen en gesticuleeren, tot ik eensklaps viel en met een luiden kreet, badend in mijn zweet, wakker werd.

Mijn vrouw boog zich over mij heen: ‘Je bent ziek, ernstig ziek,’ zeide zij met haar vriendelijke, bezorgde stem.

* * *

Toen ik den volgenden middag thuiskwam, hoorde ik, dat mijn vrouw naar den dokter was gegaan en wij daarom wat later aten.

Toen nam ik in mijn vertwijfeling een besluit.

Ik liet het dienstmeisje een rijtuig halen, pakte de kinderen, zooals ze waren - ze speelden juist hond en kat op den grond - mede, en voort ging het naar den fotograaf.

Natuurlijk trof ik in het ontvangsalon juist een bekende familie en moest ik duizend verontschuldigingen zoeken wegens de slordigheid der kinderen. Ook tegenover den fotograaf drukte ik mijn spijt uit, maar deze zeide lachend, dat het er werkelijk niets toe afdeed, en vóór ik op hem lette, had hij in de eene hand een borstel en in de andere een kam en bracht het haar der kleinen op eene wijze in orde, dat ik niets vuriger verlangde dan mijn kindermeisje eens een dag bij hem in de leer te sturen.

‘Maar die verschrikkelijke kleeren,’ zeide ik kleinmoedig.

‘Doet er niets toe - heelemaal niets,’ zeide hij onverschillig, geen oogenblik met zijn werk ophoudend.

En wonderlijk - hetzij dat de kinderen reeds aan hem gewend waren, hetzij dat ze in hun daagsche pakjes ongedwongener waren dan in hun Zondagsche kleeren - de opname liep veel beter van stapel dan de eerste maal.

Toen ik thuiskwam was mijn vrouw er nog niet; ik trof het dus.

Kerstavond.

Driemaal was ik in den loop van den dag bij den fotograaf geweest. Hij was overkropt met werk, maar eindelijk, juist op het nippertje, had ik de proeven toch gekregen en met den zwaar verworven schat ging ik gelukzalig naar huis.

De lichtjes aan den kerstboom branden; het is een heerlijk oogenblik.

De kinderen juichen over hun cadeautjes - het meest echter over de beide kraaiende hanen, die ‘oom Muller’ hun als herinnering aan het onvergetelijke uur heeft gestuurd.

Nu komen wij, naar oud gebruik, aan de beurt.

Mijn vrouwtje laat zich het genoegen niet ontnemen om het eerst mijn geschenk te geven, al brand ik ook van ongeduld om haar het mijne te laten zien.

Die beste vrouw; wat heeft zij zich ingespannen, wat heeft ze voor mij gehandwerkt.

En nog altijd lag er iets geheimzinnigs, iets onuitsprekelijks op haar gelaat.

‘En nu,’ zeide ze, nadat ik mijn vreugde en dankbaarheid misschien wat verstrooid had geuit, ‘ontevredene, hier

is nog een kleine verrassing en misschien vindt je die nog aardiger dan al het andere.'

Ik weet niet, welk donker vermoeden zich plotseling van mij meester maakte, toen zij mij een klein pakketje overreikte; - ik weet alleen dat ik iets in de handen hield, dat mij zoo wonderlijk bekend, zoo geheel en al saamgeweven met mijn eigen geschiedenis van de laatste dagen voorkwam.

Ik verzamel mijn moed en open.

En zie - voor mij ligt het welgeslaagde portret mijner beide kinderen, elkaar goed vasthoudend, zooals ik in die moeilijke oogenblikken bij den fotograaf had gezien.

En beide schitterend in hun Zondagsche pakjes; mijn jongen in zijn blauw matrozenjasje, het meisje in haar geborduurd jurkje.

'Ik wilde je verrassen, maar gemakkelijk was dat niet. Weet je nog, dat je toen in eens thuiskwam en ik je wijsmaakte, dat we naar tante gingen. Je hebt niets gemerkt, heelemaal niets, mijn beste, verstandige man! Maar kijk er nu eens goed naar, is het niet allerliefst?' ging zij voort, lachend en schreiend.

'Allerliefst, allerliefst!'

Meer kon ik niet uitbrengen - mijn vrouw gooide het op mijn ontroering en was tevreden.

Maar ik neem haar hand en breng haar bij den kerstboom; ik neem een pakje, precies als dat, hetwelk zij mij zooeven gegeven heeft, en reik het haar zwijgend toe.

Zij maakt het open - een kreet komt van haar lippen; zij bekijkt de portretten - nog sprakeloozer dan ik de hare - eerst na langen tijd vindt zij woorden:

'Maar man - in deze kleeren!'

Dat is het eerste, wat zij ontzet uitbrengt.

Dan vertel ik haar de gansche, lange lijdensgeschiedenis. Zij luistert en schudt het hoofd - lacht en zelfs haar ontzetting over 'deze kleeren' verdwijnt. En dat wil bij een moeder heel wat zeggen.

'Jij arme, arme man!'

Zij valt mij om den hals en kust mij met een innigheid, als zij het in acht dagen niet gedaan heeft.

'Maar de kleeren.' En zij kijkt en kijkt weer naar het portret en vergelijkt het met het hare.

'Wonderlijk,' zegt ze, 'ondanks de kleeren vind ik jouw portret veel aardiger, ja misschien juist om de kleeren. De kinderen zien er hier zoo heel anders uit dan op mijn portret - veel gewoner. Weet je, man, net zooals ik ze altijd in de kinderkamer zie, zoo natuurlijk. Man, man - je hebt het verbazend aardig gedaan, al moest ik ook eigenlijk boos zijn mij zoo voor den fotograaf en alle bekenden te laten compromitteeren; wat zullen ze wel van mij denken. Maar - van deze portretjes bestellen wij er twee dozijn, van de anderen maar een paar!'

Nooit heb ik zulk een prettig Kerstfeest gevierd, nooit heb ik mijn vrouw zoo uitgelaten en zoo blij gezien. Voor al mijn beproevingen was ik rijkelijk beloond!

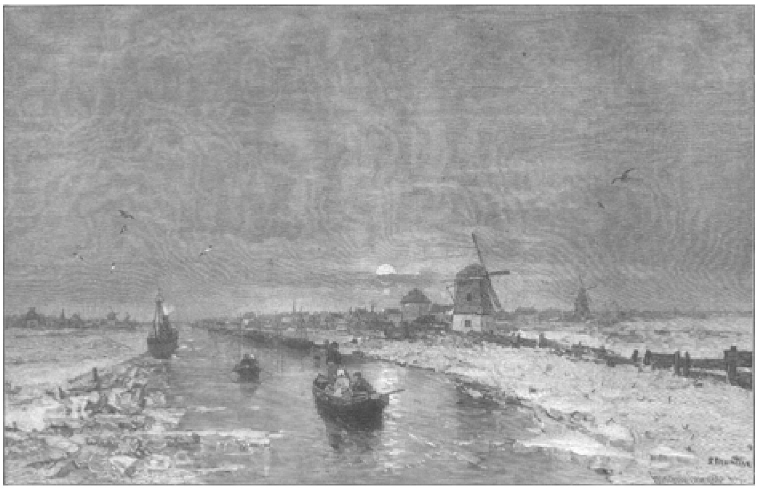

LANDSCHAP BIJ MAANLICHT. Naar L. Munthe.

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 59.)

Philips van Boheme koesterde een afkeer van al wat Fransch was. Zijn boezemvriend Von Pellnitz met zijn glad geschoren bleek gezicht en felle zwarte oogen evenzoo. Daarom sprak hij zijne moeder aan in het Hollandsch:

'Ik bidde Uwer Majesteit oorlof tot het doen van een paar vragen! Gisteren avond aan 't hof van Brederode heeft Uwe Majesteit zich doen presenteeren een Fransch edelman, den Graaf de l'Espinay, een guit, van wien men hier in Den Hage het beste gevoelen niet en heeft. Voor een maand of

DE EERSTE SNEEUW.

drie heeft hij mij met den degen in de hand geagresseerd, en Von Pellnitz in den rechterarm, Von Wartenau in de linkerborst gewond. Het gevecht werd door hem geprovoceert op den Kneuterdijk bij het vallen van den avond in Augustus jongstleden. Mijne beide vrienden hebben zwaar gesouffreerd aan hunne blessures, en eerst voor eenige weken zijn zij gekomen tot een compleet retablissement. Toen Uwe Majesteit gisteren avond den Veldmaarschalk adieu had gezegd, ben ik met mijn vriend Von Pellnitz naar de balzaal geretourneerd, en werd mij tot mijne verbazing gecommuniceerd, dat Uwe Majesteit zich voorstelt den gezegden l'Espinay op heden in hare ordinaris audiëntie te ontvangen. De zaak in deliberatie gelegd zijnde, hebben mijne vrienden, vooral onze Neef Emanuel van Portugal, mij herhaaldelijk geadviseerd uwe Majesteit te informeeren, dat het niet geraden is met dezen Franschen avonturier veel te communiceeren, zullende hij misschien eerlang voor vele in Frankrijk gepleegde injuriën moeten worden terecht gesteld!'

Deze woorden werden op luiden, toornigen toon uitgesproken. Philips van Boheme was met zijne beide vrienden tot dicht bij de stoel zijner moeder en die van Mevrouw Van der Mijle genaderd. De Prinses Elisabeth kwam van het raam, en plaatste zich achter hare moeder, tegenover haar broeder.

De Koningin van Boheme had met gefronste wenkbrauwen naar de driftige taal van haar zoon geluisterd. Ze was verontwaardigd over zijn woest optreden, vergezeld van de beide Duitsche edellieden. In deze stemming schenen hare donkerbruine oogen vonken te schieten, klonk hare stem voller, mannelijker, werden al hare bewegingen vorstelijker, waardiger. Ze wachtte een oogenblik voor zij antwoordde. Toen het hoofd hoog oprichtend, sprak ze:

'Philips! Ik ordonneer je een toontje lager te spreken! Ik versta niets van al wat je zegt. De heer Graaf de l'Espinay staat boven uw dedain. Zijner Majesteits ambassadeur van Frankrijk, de heer Veldmaarschalk van Brederode, zijn zwager, de heer *Vicomte* de Machault, hebben warme louanges uitgesproken over zijne singuliere merites. Dat je met hem een rencontre op den degen zoudt gehad hebben, schijnt mij extra ordinair vreemd, daar je me er nooit iets van hebt gezegd, - terwijl mij door Sir Henry Vane was verteld, dat Von Pellnitz en Von Wartenau, voor hun agrement, een speelreisje hadden gemaakt naar Londen!'

Philips werd door deze terechtwijzing bleek van toorn. Hij wilde spreken, maar vond geene woorden.

De Prinses Elisabeth viel terstond in:

'Philips heeft Uwer Majesteit de fijne waarheid niet gezegd. Hij heeft eene rencontre gehad op den degen met den Graaf de l'Espinay, maar maakte zich uit de voeten, en liet den strijd over aan Pellnitz en Wartenau, die door de dapperheid van den Franschen edelman, binnen enkele minuten den strijd moesten cesseeren. En dit alles werd gecauseerd, door de dangereuse en schandelijke comportementen van den Prins Philips. De herbergier uit het Gouden Hoofd, op den hoek van Hoogstraat en Warmoesmarkt, wandelde met zijne dochter op den Kneuterdijk. Pellnitz en Wartenau hebben den vader met geweld van zijn dochter afgerukt, en Philips heeft het meisje gemolesteerd, dat zich dapper defendeerde, zooals een ooggetuige mij verzekerde. Door de kreten van het jonge meisje gemoveerd, heeft de Graaf de l'Espinay, die zich onder de wandelaars bevond, hare partij gekozen, als een goed ridder betaamt, en de schandelijke aggresseurs op de vlucht gejaagd!'

De Prinses Elisabeth sprak met zooveel kloekheid en ge-

zag, dat de drie jonge mannen, vooral Philips, als verpletterd, de oogen niet durfden opslaan.

De Koningin rees hevig vertoornd uit haar zetel. Zij strekte de hand met een gebiedend gebaar uit:

'Philips! Je comportementen en die van je vrienden zijn infaam, ignobel, een edelman onwaardig, schandelijk voor den zoon van een Koning! Bij al de onlijdelijke pressuren van mijne groote adversiteit, bij alle hostiliteit, tegen mijn Koninklijken broeder in Engeland, wordt door mijn eigen zoon nu de maat volgemeten! Ik verbied je ooit een oneffen woord te spreken over den Graaf de l'Espinay, dien ik heden zal etablisseeren als chef van mijn staldepartement! En u rade ik Den Hage nu eenigen tijd te quiteeren, en mij inlang niet meer onder de oogen te komen.'

De stem van Elisabeth Stuart klonk luide door de receptiezaal, zoodat er echo's schenen te ontwaken onder de hooge gebeeldhouwde eikenhouten balken van de zoldering.

Philips van Boheme sloeg de zwarte oogen driest op, en woelde met zijn rechterduim en wijsvinger in den dunnen, hoog opgestreken knevel. Toen antwoordde hij met luidklinkende stem:

'Ik ga naar Londen, om mijn oudsten broeder te communiceeren wat hier voorvalt! Uwe Majesteit gelieve haren edelen stalmeester te informeeren, dat Prins Philips van Boheme eerlang voor hem de rekening zal opmaken. Onze querelle is te hoog gestegen, om ooit bijgelegd te kunnen worden. Daarvoor is nu de scheur te diep in het laken gekomen. Dat is certein!'

Met een korten, trotschen groet zich omwendende, liep hij met luid dreunende schreden, gevolgd door zijne acolieten, uit de receptiezaal.

De Koningin was doodsbleek van verontwaardiging en drift. Ze sloeg de handen ineen, en viel op haar zetel terug. Mevrouw Van der Mijle zonk aan hare knieën, en roerde eerbiedig hare vast aaneengestrengelde vingeren aan. Toen sprak ze met tranen in de groote smeekende oogen:

'Uwe Majesteit worde niet ontroerd door de booze propoosten van den Prins! Zijne vermetelheid zal de gerechte straf niet ontkomen. Ons aller affectie zal u schragen!'

De Koningin reikte Mevrouw Van der Mijle de hand, en zuchtte. De deur der receptiezaal werd geopend, en de stem van den lakei kondigde aan:

'*Ces dames et ces messieurs de la Cour!*'

De Prinses Elisabeth boog zich over hare moeder en fluisterde:

'*Que Votre Majesté prenne une prompte et bonne résolution! Personne ne doit savoir...*'

Maar de Koningin had zich opgericht. Ze rees van haar stoel, en nam den arm van Mevrouw Van der Mijle. Van jongs af had ze geleerd hare aandoeningen te verbergen. Er vertoonde zich geen zweem van ontroering meer op haar bleek gelaat. Eene ongewone tinteling in hare donkerbruine oogen verried alleen, dat de storm nog niet had uitgewoed. Intusschen waren eenige dames, eenige jonkvrouwen, een paar edelen en eenige pages binnengetreden. De Koningin had zich in den vergulden zetel op de estrade neergezet. De Prinsesssen Elisabeth en Louise namen plaats naast de verhooging. De leden der hofhouning kwamen buigend de Vorstin begroeten. De grootmeesteres Mevrouw de Merode van Wassenaar vroeg eerbiedig naar Harer Majesteit's welstand, en wisselde eenige zeer beleefde woorden over het bal van den vorigen avond. Lady Carey volgde met eenige jongere Hollandsche freules. De

opperhofmeester Sir Henry Vane en de Graaf Von Isemburg verhaalden eenige kleine voorvallen onder de leden van het hofgezin, en vroegen bevelen en aanwijzingen voor hun gewonen dienst.

Mevrouw Van der Mijle had de Koningin naar hare plaats gebracht, en keerde toen naar het venster terug, waar ze naast Hare Majesteit gezeten had. De ruwheid en onbeschaamdheid van den Prins Philips deden haar inwendig toornen. Haar eigen leed woog niet zoo zwaar op hare schouders, dat ze de rampen van hare Koninklijke vriendin ooit licht kon achten. Ze wilde gaarne met haar dragen al de ellende, die nog komen kon. Door geduldig te lijden onder de slagen van een wreed lot, had haar gevoel van mededoogen zich in den edelsten zin ontwikkeld. Mededoogen voor anderen, scheen haar de beste loutering van eigen smart. De Koningin van Boheme vergold het haar door onbeperkt vertrouwen en beproefde vriendschap. Gedurende vele uren van den dag bleven ze te zaam, vooral in de laatste drie jaren na den dood van den Ridder Van der Mijle.

Intusschen verschenen ter audiëntie verschillende leden der hofhouding, en eenige Fransche adellijke officieren, die beleidvol een woord trachtten te wisselen met de beide Prinsessen, vooral met de door allen bewonderde Louise Hollandina. Hoewel deze drie-en-twintig jaren telde, zou men haar voor een heel jong meisje van zeventien of achttien jaar hebben gehouden. De blankheid van haar jong gezichtje kwam schitterend uit tusschen de lichte, bruinblonde krullen, die in grooten rijkdom haar hoofd omgolfden. Het eenige, wat soms in het oog viel, was zekere zorgeloosheid in het ordenen van dien blonden hairschat, eene eigenaardigheid, die er echter toe bijdroeg de uitdrukking van naïve blijmoedigheid, over hare trekken zwevende, aanmerkelijk te verhoogen. De opslag van hare groote helderblauwe oogen, de innemende lach van haar mooien mond, de muzikale klank van hare stem, wonnen terstond ieders hart en bewondering. Hare zuster Elisabeth overtrof haar verre in deftigheid en Koninklijke waardigheid, maar de hovelingen, vooral de jonge edelen en officieren, werden daardoor niet tot haar aangetrokken. Men wist, dat deze jonge Prinses van Boheme, de geleerdste mannen in vernuft en smaak naar de kroon stak; dat hare geestkracht, de liefde voor hare Protestantsche overtuiging, zoo groot waren, dat ze geweigerd had den Poolschen Koning, Wladislaw IV, te huwen, wijl ze dan tot de Katholieke kerk had moeten overgaan. De beroemde Barlaeus had haar lof gesproken in Latijnsche verzen, en de niet minder beroemde Cartesius had getuigd, dat niemand zijne wijsgeerige schriften beter doorgrondde, dan zij. De autoriteit van Prinses Elisabeth was in het paleis aan den Kneuterdijk zoo groot, dat niemand het waagde hare uitspraken af te keuren, zelfs niet hare moeder.

Gedurende de gewone morgen-audiëntiën bleef de Koningin niet altijd in haar gulden zetel. Ze liep dikwijls door de zaal, om den een of ander harer bezoekers een afzonderlijk onderhoud te verschaffen. De Prinsessen volgden dan dit voorbeeld, en vonden zich weldra omringd van een stoet buigende, jonge edelen, die wanhopige pogingen in het werk stelden, om iets geestigs tot Elisabeth, of iets vleiends tot Louise Hollandina te zeggen. Ook nu waren de hovelingen in groepen verspreid, en nam langzamerhand het gerucht der stemmen in de audiëntiezaal toe. Toch werd dit gerucht overschreeuwd door de stem van den lakei, die aandiende:

'Lord William Craven! *Le Comte* de l'Espinay!'

De Koningin bleef staan aan de zijde van mevrouw de Merode van Wassenaar, en toonde door minzaam te glimlachen, dat de nieuwe bezoekers haar zeer welkom waren. Lord William Craven vertoonde zich altijd in deftig zwart, laken of satijn. Na den dood van Koning James I en van den Winterkoning scheen hij hierdoor zijn

voortdurenden rouw te willen uitspreken. De Graaf de l'Espinay legde zich in dien tijd, toen het ‘costelick mal’ zoo onontbeerlijk scheen in Den Haag, toe op uiterst smaakvolle kostumen. Zijn *pourpoint* en *trousse* waren van azuurblauw fluweel, zijn korte schoudermantel evenzoo, zijn *baudrier* was van azuurblauw satijn met parelen, en diende tot steun voor een galadagen. Hooge laarzen van lichtgeel, lenig marokijnleer stegen tot boven zijne knieën. Zijn hoed met witte veeren droeg hij onder den rechterarm, terwijl de linkerhand op het gevest van zijn degen rustte.

Beide heeren bogen herhaaldelijk voor de Koningin en de twee Prinsessen. Lord Craven sprak uiterst eerbiedig:

'*J'ai exécuté les ordres de Vostre Majesté! Le Comte de l'Espinay ne désire rien tant que l'accomplissement de tous vos voeux!*'

L'Espinay boog zich nogmaals, en sprak met eene van aandoening trillende stem:

'*Je prie humblement, Vostre Majesté! de me croire le coeur debordant de bonheur! Je serai le serviteur le plus fidèle, le défenseur le plus ardent du throsne de Vostre Majesté et de la Royale personne d'icelle!*'

De Koningin knikte zeer tevreden, en reikte l'Espinay hare rechterhand. Met een donkeren blos van verrukking boog hij zich over de koninklijke hand, en bracht de vingertoppen eerbiedig aan zijne lippen. Met hare volle muzikale stem antwoordde Elisabeth Stuart:

'*Nous vous prions d'entendre, Monsieur le Comte! les propositions qui vous seront faictes par Mylord Craven au sujet de nos écuries royales!*'

Het bleek nu, dat l'Espinay geheel op de hoogte was gebracht van alles, en dat hij met de vurigste geestdrift de bediening van Opperstalmeester en *premier gentilhomme de la Vénerie* had aanvaard. Er volgde een opgewekt gesprek, waarbij de Koningin duidelijk deed uitkomen, dat ze bijzonder was ingenomen met haar nieuwen Opperstalmeester. De hofdames zagen den Franschen edelman met verbazing aan. Onder al de edelen in Den Haag was er niemand, die l'Espinay zou kunnen overtreffen naar uiterlijk en manieren. Zeer enkelen alleen kenden zijne verdiensten als ruiter, hoofdofficier en meester op alle wapenen. De Prinses Elisabeth had hem den vorigen avond in stilte betrapt op gemis aan letterkundige beschaving, toen er van de Mairet's herderspel gesproken werd, maar ze dacht zeer gunstig over zijne ridderlijke dapperheid en zijne groote bedrevenheid als duëllist. Zij achtte het niet noodig, dat hij op de hoogte werd gebracht van de namen der personen, die hij met zulk een schitterend succes had *à faire* genomen. Ze wist, dat de Prins Philips zich door een masker onkenbaar had gemaakt - ze meende voor de eer der vorstelijke familie, dat het beter was dit punt onaangeroerd te laten.

De Koningin wendde zich weldra tot Lord Craven, en ving een half gefluisterd gesprek in het Engelsch aan. De Koningin vernam, dat l'Espinay haar geheel belangeloos, en met zeldzame geestdrift zou dienen, maar bepaalde toch, dat hem de jaarwedde van den uit Den Haag gevluchten Opperstalmeester, Sir Charles Howard, zou worden uitgekeerd. Daarna raadpleegde zij Craven over den loop der gebeurtenissen in Engeland. L'Espinay had zich eerbiedig teruggetrokken, en stond alleen te midden der hovelingen, aan wie hij nog niet was voorgesteld. De Prinses Elisabeth begreep, dat zij hem een blijk van hare sympathie kon geven door hem met den haar omringenden kring van edelen bekend te maken. Ieder ontving hem met distinctie. Mevrouw Van der Mijle bleef op een afstand. Op haar maakte deze jonge, schitterende Graaf met zijne bijna al te geregelde trekken, met zijne fonkelende donkere oogen en lange golvende zwarte hairen den indruk van een naderend gevaar. Zij dacht met bekommering aan de onstuimige drift van Prins Philips, aan de beide Prinsessen, die misschien onder de betoovering van een zoo ongemeen jonkman, als de Graaf de l'Espinay, zouden komen.

Deze bewoog zich nu zeer gemakkelijk in den kring der hovelingen. Hem viel het voorrecht ten deel door de Prinses Louise Hollandina te worden aangesproken. Met uitnemenden takt hield hij het gesprek gaande, terwijl het bekoorlijke blonde

koningskind hem met hare groote helderblauwe oogen vol naïeve bewondering aanstaarde, en herhaaldelijk bloosde. Weldra werden zij gestoord. Lord Craven kwam tusschen beiden, en herinnerde den Opperstalmeester, dat het tijd werd een inspectie te houden over Harer Majesteit's staldepartement, en Harer Majesteit's viervoetige onderdanen.

(*Wordt vervolgd.*)

Door wolven achtervolgd. (Bij de plaat op bl. 68 en 69.)

Heel aangenaam is de positie der beide sledevaarders op onze plaat niet. Wel hebben ze goede geweren, maar wat baten die hun, waar het aantal achtervolgers groot is. Angstig kijken de reizigers dan ook om; op de vlugheid hunner paarden, op de behendigheid des koetsiers is boven alles hun hoop gevestigd.

De wolf (*canis lupus*) is een 1.15 cM. lang, 85 cM. hoog roofdier van het soort hond; het is een beest met een slank lijf, een spitsen snuit, rechtopstaande spitse ooren, dunne pooten en een neerhangenden bijna een halven meter langen staart. De huid is meestal geelgrijs met donkere vlekken, aan den buik en bij den kop wat lichter.

In vergelijking met vroeger zeer teruggedrongen, treft men den wolf nog in bijna geheel Europa, behalve Noord- en Midden-Duitschland, Nederland en Engeland; in Hongarije, Rusland en Scandinavië komt de wolf nog veelvuldig voor. Ook in de overige werelddeelen wordt hij aangetroffen. Zijn woning is het woud, het hooggebergte of de steppe; in Spanje komt de wolf ook in de korenvelden voor; overdag vertoont hij zich weinig, eerst met de schemering komt hij voor den dag.

Het is een buitengewoon bloeddorstig dier, dat jacht maakt op zoogdieren en vogels, maar ook plantaardig voedsel verorbert. In den herfst en des winters nadert hij dorpen en steden en overvalt het weidende vee; zelfs paarden zijn voor troepen wolven niet veilig. Daarbij doodt het roofdier veel meer stuks dan het opvreet, en wordt zoodoende vooral in den winter de schrik van jagers en wild. Zooveel mogelijk gaat de wolf den mensch uit den weg; een vrouw of kind grijpt hij wel aan, maar een man slechts, wanneer hij door honger is gekweld of in troepen rondzwerft. Hij toont daarbij groote list te bezitten en is sluw en driest als de vos.

Zoolang de wolf geen honger heeft is hij laf en vreesachtig, maar kwelt hem de honger, dan wordt hij moedig en laat zich dan door geen middel afschrikken.

Een wolf wordt van 12-15 jaar oud; de wijfjes werpen in de eerste maanden van het jaar gewoonlijk van 4-6 jongen, die drie weken blind blijven en precies op jonge hondjes gelijken. In geval van nood sleept de moeder ze weg. Jong gevangen wolven kunnen gemakkelijk afgericht worden en raken dan zeer gehecht aan hun meester.

Men maakt in streken waar ze veel voorkomen jacht op wolven met schietgeweer; ook worden ze in kuilen gevangen; de meesten echter worden gedood met strychnine, waarmede men een gedood schaap inspuit.

Men maakt jacht op wolven, ten eerste om ze uit te roeien maar oek om het fraaie vel te bemachtigen. De schoonste huiden komen uit Zweden, Rusland, Polen en Frankrijk en zijn het hoogst in waarde, naarmate ze witter zijn. Men looit de huid en gebruikt die voor handschoenen en pauken- en trommelvellen.

Het vleesch, dat zelfs door honden versmaad wordt, wordt door de Kalmukken en Toengarezen gegeten.

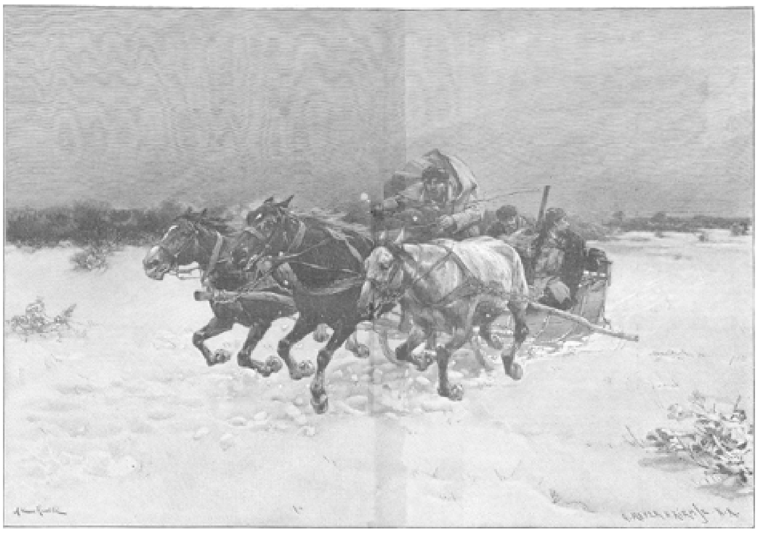

DOOR WOLVEN ACHTERVOLGD. Naar een schilderij van A. von Kowalski - Wierucz.

Twee kussen.
Oudejaarsavondvertelling.

'Toe, grootma, vertel u ons nu eens een mooi verhaal!'

'Ja, toe, grootma!' stemden wij in koor in.

'Een aardige tooververtelling,' zeide Marietje, een meisje van negen jaar.

'Neen, neen, grootma,' drong Karel aan, die twee jaar ouder was dan Marietje, 'vertel u een spookgeschiedenis, een waar we kippenvel van krijgen.'

'Och wat,' zei Marietje weer, 'we weten allemaal best, dat er geen spoken zijn.'

'Ja, maar er zijn ook geen toovergodinnen, dus dat staat gelijk,' pleitte Karel.

'Maar tooververtellingen zijn zoo prettig, en spookhistories altijd zoo griezelig,' eindigde Marietje, die het laatste woord wilde hebben.

'Nu, nu kinderen, laten wij daarover niet langer kibbelen; maar omdat de smaken hier verschillend zijn, wil ik geen van jelui verdriet doen en daarom een geschiedenis vertellen van een oude dame, die je allen goed kent.'

'Een ware, heusche geschiedenis?'

'Ja, kinderen, het verhaal is heelemaal waar.'

'Nu dan, kinderen,' zeide grootmama, 'toen ik zoo oud was als Truitje nu,' - en hierbij keek de goede oude dame naar mij - 'maar wat forscher; - ik kon niet meer bij de kinderen gerekend worden maar was ook nog geen jonge dame - vergeet niet, dat ik van meer dan 40 jaar terug spreek, en dat de meisjes toen niet half zoo geavanceerd waren als nu.

Toen ik dan zoo oud was, moet ik een heel eenvoudig kind geweest zijn, want mijn heele bestaan werd ingenomen door liefde voor mijn eenigen broeder, die mij erg verwendde en een verbazende liefhebberij voor spelletjes. Natuurlijk hield ik ook erg veel van mijn vader, die toen ongeveer zestig jaar was, maar ouder scheen door het verlies van mijne moeder, die stierf toen ik nog een kind was. Mijn broer was twaalf jaar ouder dan ik en wij waren de eenig overgebleven kinderen van kolonel Konings, daar een broertje en een zusje vroeger overleden waren.

Het was op een dag in de zomervacantie, een regenachtigen onpleizierigen Julidag; ik zat in de voorkamer te lezen, toen ik eensklaps stemmen in mijn vaders studeerkamer vernam. Het volgende oogenblik hoorde ik mijn vader en broeder in heftige woordenwisseling; - zij spraken luid, zoo luid, dat ik precies ieder woord kon hooren.

"Vader," zeide Frederik, eerbiedig maar krachtig, "ik heb besloten met Anna te trouwen, omdat zij in ieder opzicht waardig is uwen naam te dragen en ik haar liefheb."

"En ik," antwoordde mijn vader, ben evenzeer besloten, dat ik mijn toestemming niet zal geven tot een huwelijk met een meisje zonder een cent in de wereld. Als je plan wordt doorgezet zal ik weten wat ik te doen heb.'

'Ik begrijp u volkomen, vader. Het spijt mij ontzettend u te moeten grieven, maar als het moet zal ik dit huis verlaten. Ik heb u al gezegd, dat ik Anna liefheb; zij heeft er in toegestemd mij te zullen trouwen, ik heb mijn woord gegeven. Ik ben zes-en-twintig jaar en dus zelfstandig.'

‘Heel goed, mijnheer,’ antwoordde mijn vader, na een pijnlijk stilzwijgen. ‘Doe zooals je wilt, maar onthoud wel, dat van het oogenblik van je huwelijk af, jij en de vrouw, die je mijn familie wilt doen binnendringen, vreemden voor mij zijn.’

‘Ik hoop, vader, dat de tijd u uwe onbillijkheid zal doen voelen, en dat u zult vergeven en vergeten.’

‘Nooit mijnheer! Vaarwel!’

‘Het volgende oogenblik ging de deur der studeerkamer open en mijn broeder kwam naar buiten. Hij was kalm, maar erg bleek. Mij ziende, omhelsde hij mij.

Vaarwel, lieveling!’ zeide hij treurig; ‘ik ga voor langen, langen tijd weg en weet niet wanneer ik mijn zustertje zal terugzien.’

‘Neen, neen!’ riep ik, ‘zeg dat niet, beste Frederik. Je weet wel, *ik* ben niet boos op je.’

‘Zoo,’ zeide hij, mij doordringend aankijkend, ‘heb je gehoord wat daar zooeven gebeurd is?’ Dan, alsof hij zich het verschil in leeftijd herinnerde, voegde hij er bij: ‘ik zou je alles graag willen uitleggen, maar dat kan nu niet; je bent nog maar een kind, zusje. Er zijn dingen, die je beter zult begrijpen, als je een paar jaar ouder bent; alles wat ik kan zeggen is, dat ik altijd veel van je zal blijven houden, ook al ben ik ver van je.’

‘En ik zal altijd ook veel van jou blijven houden,’ snikte ik.

‘Hij omhelsde mij nog eens, kuste mijn bevende lippen en ging heen.

Veertien dagen later trouwde hij met de vrouw, aan wie hij zijn hart geschonken had, en die hij nu zijn naam gaf.

Het was een harde slag voor mijn vader, wiens militair gevoel van plicht en gehoorzaamheid aldus door zijn eenigen zoon was geschokt. “Ik zal het hem nooit vergeven,” verklaarde hij, “nooit.”

Van af dat oogenblik concentreerde zich de onverdeelde liefde van den trotschen, stijfhoofdigen maar goedhartigen man op mij alleen. Ik was voortdurend bij hem en liever dan mij toe te staan om gedurende een paar uren per dag van hem weg te gaan nam hij mij van school en liet mij onder zijn onmiddellijke leiding thuis door onderwijzers mijne opvoeding voltooien, terwijl hij overigens zich zelf gedwee naar al mijn grillen en invallen schikte. Dit begon op het uur, dat mijn broer heenging en werd sterker naarmate de tijd verliep. Mijn vader raadde en voorkwam mijn geringste wenschen en vaak als ik met hem uitging was ik bang een of ander aardigs te bewonderen, wel wetende dat hij het dan voor mij zou koopen voor het jaar een dag ouder was.

Er was maar eene uitzondering in deze vaderlijke goedertierenheid, en op dat punt, betreffende mijn broeder, bleef mijn vader onwrikbaar als een rots. Telkens beproefde ik hem tot een verzoening te brengen en ter bereiking van dit door mij zoo vurig gewenschte doel liet ik geen middel onbeproefd, maar al mijn pogingen waren vergeefs. Als ik het verboden chapiter aanroerde dan fronste hij de wenkbrauwen en beval hij mij te zwijgen; de toon waarop hij dan sprak liet ook niet de minste ongehoorzaamheid toe.

Vaak werd ik teruggeslagen, maar nimmer ontmoedigd; mijn hoop werd ook niet in het minst verminderd door zoovele vruchtelooze pogingen die een zwak meisje als ik was tot wanhoop hadden kunnen brengen; maar ik had besloten te zullen overwinnen. Ik was een soldatenkind.

Zoo verliep de tijd en waren ongeveer zes of zeven jaren voorbijgegaan sedert mijn vader en broeder in boosheid elkaar hadden verlaten. Eene verzoening scheen verder af te zijn dan ooit en ik begon langzamerhand mijn moed te verliezen, toen

op een goeden dag op een diner, door een hoog magistraat gegeven, en waarop mijn vader en ik waren uitgenoodigd, een voorval gebeurde, dat onverwacht mijn hoop weder verlevendigde.

Onder andere onderwerpen, die aan tafel besproken werden werd ook eene toespeling gemaakt op een kranig wapenfeit op een der eilanden in onze Oost-Indische bezittingen, waarbij een jong kapitein zich boven alle anderen had onderscheiden, zoodanig, dat hij onmiddellijk was voorgedragen voor de Militaire Willemsorde. De gast, die het geval vertelde zat juist tegenover mijn vader. Hij vertelde hoe de officier zijn troep, die in verwarring was gebracht door een

onverwachten aanval van de inboorlingen, belet had te vluchten en hoe slechts door zijn onversaagd optreden een zware neerlaag niet alleen voorkomen, maar zelfs eene belangrijke overwinning behaald was, die een eind maakte aan een gevaarlijken opstand.

'En wie was die kranige officier?' vroeg mijn vader.

'Er kwam een oogenblik van pijnlijke stilte; dan zeide de gast kalm:

Wel, kolonel Konings, het doet mij genoegen u te kunnen mededeelen, dat het uw eigen zoon was.'

'Verwonderd ben ik daarover niet,' hernam mijn vader rustig, 'mijn zoon heeft niets meer dan zijn plicht gedaan.'

'Maar ter zelfder tijd gleed er een glimlach over zijn gelaat, en trots, die hij niet kon onderdrukken, stond daarop te lezen.

'Ik begreep onmiddellijk, dat ik ten gunste van mijn broeder partij kon trekken van dit voorval. Nauwelijks behoef ik te zeggen, dat ik steeds met mijn broer in correspondentie was gebleven en dus wist, dat hij niets vuriger verlangde dan eene verzoening met zijn vader, dien hij ondanks alles was blijven hoogachten.

'In Indië, waarheen hij als luitenant overgeplaatst was had hij steeds voorspoed gehad, zoowel in den dienst als in zijn huisgezin en naar hij mij den laatsten keer had geschreven stond hij op het punt met verlof naar het vaderland te gaan.

'Op den avond van het merkwaardige diner ging ik naar bed met een tevreden gemoed, vast overtuigd, dat het mij weldra zou gelukken mijn pogingen tot een goed einde te brengen.

'Zoo spoedde een maand voort; Kerstmis ging voorbij, wij naderden het einde van het jaar. Oudejaar viel op een Woensdag. Mijn vader hield er van dien dag met zekere plechtigheid te vieren en mij dan een cadeautje te geven "omdat hij het anders het heele jaar niet meer doen kon".

'Op den dag voor Oudjaar moest ik in zijn studeerkamer komen.

'Wel, Marietje,' zeide hij met een vriendelijken glimlach, 'nu moet je me toch eens raad geven in een heel gewichtige zaak.'

'*Mijn* raad, papa? Nu maakt u toch zeker een grapje!'

'Neen, heelemaal niet; maar ik weet niet wat ik doen moet. Een dochtertje van een mijner beste vrienden - een aardig meisje, dat veel van hem houdt - is morgen jarig en nu wil hij haar een cadeautje geven. Hij weet echter niet wat en nu vroeg hij mij of ik wat voor hem wist; omdat nu het meisje zoowat even oud is als jij, kun jij mij en mijn vriend misschien helpen. Wat zou jij wel kiezen?'

'Natuurlijk wist ik bij het eerste woord al wat er aan de hand was, want het was een herhaling van de comedie, die wij elk jaar speelden. Maar ik fronste mijn wenkbrauwen alsof ik door de volkomen nieuwheid van zijn idee was getroffen.

'Lieve hemel, papa! Ben *ik* soms het jonge meisje, dat u bedoelt?'

'Wie anders zou ik kunnen bedoelen? Spreek nu eens precies uit, wat je wilt hebben; ik ben dit jaar erg royaal gestemd en nu moet jij maar eens misbruik maken van de goedgeefschheid van je vader, mijn kind.'

'Uw royaliteit verbaast mij volstrekt niet, papa, want ik weet, dat ik een verwend kind ben. Maar - -.'

'Nu?'

'Dit jaar zou ik graag iets heel, heel bijzonders hebben.'

'En wat is dat, mijn liefste?'

‘Zal u niet boos zijn?’

‘Boos?’ zei mijn vader vroolijk, ‘ben ik ooit boos op je geweest?’

‘Neen, lieve papa, nooit. Zult u dan mij het cadeautje, waarop ik nu mijn zinnen gezet heb, niet weigeren, wat het ook is!’

‘Dat is een zware belofte, niet waar? Ik wil je alles geven wat in mijn macht is.’

‘Alles?’

‘Alles!’

‘Lieve papa, dan dank ik u wel,’ zeide ik terwijl ik zijn gebruinde wangen kuste.

‘Nu dan,’ riep ik uit, ‘morgen, voor wij aan tafel gaan zal ik u mijn cadeau vragen.’

‘Morgen, Marietje? Maar hoe kan ik het dan tijdig genoeg koopen?’

‘Wat ik u zal vragen zou u nergens kunnen koopen. Ik zie, dat u er niets van begrijpt; daarom zal ik de geheimzinnigheid een beetje wegnemen; wat ik u wil vragen zijn twee kussen.’

‘Twee kussen!’ riep hij uit. ‘Als je wilt kun je die direct krijgen en morgen voor we aan tafel gaan nog twee. Kussen? Dat is wezenlijk niet veel voor een cadeautje van een meisje van twintig!’

‘Nu, papa, vergeet uwe belofte nu niet, ik heb uw soldatenwoord.’

‘Ik zal dat niet breken, wees niet bang.’ Dan weggaande, hoorde ik hem mompelen: ‘Maar bij Jupiter, ik heb niet beloofd, dat ik mijn kind geen beter geschenk zou geven dan twee kussen.’

‘Den volgenden dag, precies om vier uur, klopte ik aan de deur zijner studeerkamer en zeide zoo plechtig mogelijk: ‘Kolonel, als het u belieft, het diner is klaar.’

‘Uitstekend,’ antwoordde mijn vader, ‘je ziet ik ben klaar, en ik heb een uitstekenden eetlust om je tafel eer aan te doen.’

‘Dat doet mij pleizier,’ hernam ik, ‘wil u mij nu het genoegen doen mij naar de eetkamer te volgen.’

‘Wacht een oogenblikje, mijn liefste, en laat ik je eerst een klein cadeautje geven.’ En een van de laden van zijn schrijftafel opentrekkende, nam hij daaruit een kostbaren armband met paarlen bezet, dien hij met de meeste galanterie aan mijn arm schoof.

‘En nu,’ voegde hij er bij, ‘nu dit tot beider tevredenheid is afgeloopen naar ik vertrouw, blijft mij alleen nog over je de twee kussen te geven, waarom je mij gisteren hebt gevraagd.’

‘Juist, papa, u hebt volkomen gelijk, maar ik heb niet gezegd, dat de kussen voor mij zelve waren. Wil u eventjes wachten!’

‘Zonder hem den tijd te laten tot antwoorden nam ik zijn arm en bracht hem naar de eetkamer.

‘Nauwelijks waren wij daar of een klein meisje van vier jaar, klom op mijns vaders knie en lispelde ‘een goed oudjaar grootpa’, en op hetzelfde oogenblik greep een jongetje van zes, zijn jas en zeide ook ‘een goed oudjaar, grootpa.’

‘Mijn vader keek mij strak aan, hij fronste zijn wenkbrauwen en een oogenblik zonk mij de moed in de schoenen. Ik dacht dat mijn zoo mooi overlegd plannetje zou mislukken. Maar vriendelijk keek de oude man naar de twee kinderen en de storm, dien ik een oogenblik gevreesd had, dreef voorbij. Hij nam de beide kinderen in zijn armen en kuste ze, terwijl dikke tranen langs de wangen van den veteraan gleden.

‘Nu of nooit,’ dacht ik, holde naar de deur en kwam terug bij de eene hand mijn broeder Frederik leidende en bij de andere zijn jonge vrouw. Ik moet toegeven, dat het een angstig oogenblik voor mij was, toen mijn vader van mij naar zijn zoon keek en dan weer naar de vrouw, die de oorzaak van de lange verwijdering was geweest.

De gelaatsuitdrukking van mijn vader stelde mij volstrekt niet gerust en al mijn kracht had ik noodig om te spreken zooals ik deed.

'Vader,' zeide ik met wanhopige kalmte, 'gisteren hebt u mij uw woord gegeven, dat u vandaag twee kussen zoudt geven als een cadeau voor mij. Ik vraag thans van u de vervulling van die belofte.'

'Een oogenblik aarzelde hij, dan zijn beide handen naar mijn broeder uitstekend, zeide hij:

‘Frederik mijn zoon!’

‘Vader!’ en zij lagen in elkaars armen.

‘Zich dan wendende tot Frederiks vrouw, die op een afstand met hare beide kinderen stond, zeide hij aangedaan:

‘Ik wist niet, dat Marietjes cadeautje voor mijn schoondochter was bestemd; als je niet bang bent voor mijn knevel, kom dan hier.’

‘Zij wierp zich in zijn armen en hij drukte twee dikke kussen op hare wangen. ‘Marietjes cadeau en het mijne!’

‘Wij allen schreiden van aandoening maar mijn vader deed alsof hij geweldig moest niezen en leidde toen mijn schoonzuster naar de plaats aan het hoofd der tafel.

‘Nooit hebben wij het oude jaar plechtiger gevierd dan dien dag.

‘Ziezoo, kinderen, ik hoop, dat ieder nu zijn zin heeft gehad,’ besloot grootmama; ‘het is tijd om naar bed te gaan.’

Vrouwelijke bandieten.

Tot voor korten tijd was er nog één gebied, waarop de man het monopolie had, maar ook dat is sedert door de vrouw betreden, en heden ten dage is het mogelijk in verschillende deelen van de wereld het ‘halt en geef u over’, door zachte vrouwenstem te hooren uitspreken en u een pistool te zien voorhouden door teedere vrouwenhand.

Barbara Danelia was de eerste vrouw, die de rol van bandiet heeft aangenomen; zij is een tenger, bevallig meisje met fijne gelaatstrekken, kleine handen en voeten, een zachte stem en bekoorlijke manieren. Zij is de dochter van in goeden doen zijnde ouders in het dorp Bandza in den Kaukasus. Als kind was het een echte durfal, kende geen vrees en was door haar gevaarlijke ondernemingen een bron van angst voor hare ouders.

Op een goeden dag verdween zij uit haar huis en binnen een paar weken kwam het gerucht in het dorp van een driesten bandiet, die, hoewel als man gekleed, buiten kijf een vrouw moest wezen. Het was Barbara, die zich bij een bende roevers had aangesloten en hun hoofd werd, waarvoor ieder ontzag had.

Toch is Barbara's methode van doen niet die van een mannelijken bandiet. Zij is in den geheelen Kaukasus bekend om hare hoffelijkheid en humaniteit en heeft op het rooversbedrijf de gewoonten van het salon geënt. Nimmer gedoogt zij geweldpleging behalve in geval van den uitersten nood, en laat haar slachtoffers genoeg geld om hun een eerste onderkomen te verschaffen; bovendien geeft zij ze een goed maal, voor zij hen laat gaan. Van haar kant verzoekt zij haar slachtoffers om met een kleine wacht te blijven, waar zij zijn, totdat zij en haar bende een uur voorsprong hebben.

Meer dan eens is Barbara gegrepen en in de gevangenis gezet. Den eersten keer kwam de cipier geheel onder den invloed van hare bekoorlijkheden en liet de deur van hare cel openen. De volgende gevangenbewaarder werd zoo door zijn gevangene gehypnotiseerd, dat hij met haar er van door ging en de meest aan haar verknochte van de gansche bende werd; bij een derde gelegenheid was het haar ten laste gelegde zoo weinig bewezen, dat de rechter haar vrij sprak.

Barbara is zoo bedreven in het schieten met geweer en revolver, dat men beweert, dat zij den rand van een muntstuk op twintig pas kan raken. Niet lang geleden werd

er eene wanhopige poging gedaan om haar en haar bende te grijpen door den politie-inspecteur Eristoff en een detachement tot de tanden gewapende soldaten. Geen week later had de begrafenis van den inspecteur plaats.

Een andere, niet minder durvende dame is mejuffrouw Dora Cox, wier jachtgebied ligt in het Oklahoma territorium in Noord-Amerika, Deze Dora, wier loopbaan beschreven wordt, in de crimineele historie van de Vereenigde Staten, als die van een onovertroffen boosdoener, is een meisje van zestien jaren met gouden haren en blauwe oogen. Zij houdt zich niet bezig met het beroep van roover op den openbaren weg, maar is een specialiteit in het stelen van paarden, het berooven van banken en het smokkelen van whiskey aan Indianen. Ook Dora Cox is verscheiden keeren gevangen genomen maar steeds was zij te ongeduldig om het verhoor voor hare rechters af te wachten, en ofschoon zij thans weder gevangen zit te Tecumseh in Oklahoma, hebben ook thans hare cipiers geen hoop haar daar langen tijd te houden.

Niet vele weken geleden werd Dora in de King Fisher gevangenis opgesloten maar binnen weinig dagen was zij ontsnapt en reed zij weder vrij rond met een der leden van hare bende, Dick Clarck, een halfbloed Otoe Indiaan. Een wilde jacht volgde en na 50 mijlen werd zij gegrepen en weder achter slot en grendel gezet.

Vele verhalen doen de ronde omtrent deze ‘Koningin van de Oklahoma Indianen’, gelijk Dora genoemd wordt. Voor de ruwe bende harer volgelingen is zij de ijverige verpleegster en met ware opoffering verzorgt zij de gewonden. Zij wordt door de armen zeer geacht, aan wie zij veel van den buit geeft, dien zij aan de rijken ontrooft. Maar evenals zij een edelmoedige vriendin is, evenzeer is zij eene onverzoenlijke vijandin, en wie deze blauwoogige bandiet beleedigt kan op een kort geding en eene spoedige begrafenis rekenen.

Van lezen en schrijven.

Een man van zaken, die verklaart dat hij ‘geen tijd heeft om te lezen’, zal verbaasd staan indien hem verteld wordt, dat alleen om te lezen, bij een mensch het oog gemiddeld gedurende een menschenleeftijd een afstand aflegt van meer dan 1600 K.M., d.w.z. een ‘oogreisje’ van Amsterdam naar Brindisi.

Iemand die niet bijzonder vlug leest kan 300 woorden per minuut verwerken, d.w.z. hij leest ongeveer tweemaal zoo vlug als hij spreekt en tienmaal zoo vlug als hij schrijft; naar dezen maatstaf gerekend leest een mensch ongeveer 92 M. per half uur. Omdat nu de man, die het het meest druk in zaken heeft, niet meer dan een half uur per dag leest, legt hij per jaar een afstand lezens af van 19 mijlen, dat is bij een leven van 50 jaren werken ongeveer 1.600.000 M. En dat gemiddelde is natuurlijk buitengewoon laag; er zijn menschen bij massa's, die wel zesmaal zooveel lezen en al lezende geheel Europa doortrekken, van kaap Sint Vincent naar den Oeral en van de Noordkaap naar kaap Matapan, zijnde ongeveer 10.000 K.M. of een vierde van den aequator.

Een statisticus heeft uitgerekend, dat de oogen van iemand, die al de werken van Zola leest, een afstand van 4800 M. afleggen.

Vergeleken bij zulke groote getallen, legt de pen, zelfs van den vruchtbaarsten schrijver, maar armzalig weinig afstand af. Het schijnt ongeloofelijk en toch is het zoo, dat er vele menschen zijn, die met gemak de pen hanteeren en die toch hun leven lang daarmede geen grooter afstand afleggen dan een paar duizend meter; voor iemand, die niet van zijn pen behoeft te leven zal het gemiddelde ongeveer 2500 M. zijn.

De beroepsschrijver brengt het natuurlijk veel verder, - als hij een weinig ijverig is dan levert hij aan de pers ongeveer 300.000 woorden per jaar, dat is een afstand per jaar van een uur loopens. Als hij dit voortbrengingsvermogen gedurende 40 jaren kan volhouden, dan legt hij dus ongeveer 45 uur met zijn pen af, dat wil zeggen de halve afstand van Amsterdam naar Parijs.

Monsieur De L'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 67.)

VI. Een heldere Meimorgen.

Mei, 1646. De klokke elf des voor-den-middags. Er is veel geloop, gewoel, vergang, op de dagelijksche Warmoesmarkt

TUSSCHEN DE BEDRIJVEN. Naar een schilderij van C. Reichert.

in Den Haag. De welgegoede poortersvrouwen komen met hare dienstmaarten, die manden of emmers meedragen, naar de kramen van de groente- of oranjewijven, en doen hare inkoopen voor dien dag. Trijntje Maertens had het druk met al hare oude en nieuwe klanten. Ze stond in de schaduw van haar groentestalletje, daar de vroolijkste Meizon de Markt, de Hoogstraat, het Halstraatje en de Veenestraat verlichtte. Het was dien Meidag voor het eerst niet zoo guur als gewoonlijk in Mei. Eene zachte zuidwester bries had het zwerk schoon gewaaid. Tal van wandelaars vertoonden zich op de Warmoesmarkt naast den knopenden vrouwenstoet.

Trijntje Maertens stond als verborgen achter korven en manden - deels vol donkergroene spinazie, deels vol heldergroene salade, of zilverwitte prei, of lange bleekroode wortelen, of gele pijnsternakelen, of dofroode beetwortelen. Ter zijde stonden breede manden met hoog opgestapelde oranjeappels, of geelgroene winterappels van het vorig seizoen. Het

wakkere groenwijf met verweerde roede wangen en kleine fonkelende oogjes deed haar uiterste best ieder vroolijk te woord te staan.

'Wat zal het zijn, Machteld Jansdochter? Ik heb warmisje en groen toekruid daarbij! Of zoek je pijnsternakelen, bietwortelen of kroten?'

De aangesprokene deftige poorteres schudde het hoofd. De mand van hare dienstmaarte was al gevuld.

'Ga je op een aâr?' vroeg Trijntje Maertens. 'Je zult het je zeper beklagen!'

De markt was te negen uur begonnen. Trijntje had al heel wat omgezet en was zeer tevreden. Ze stond midden in een hoop van afgevallen of afgescheurde groene bladeren. Ze snapte druk door, en verjoeg een paar straatbengels, die in de drukte op een van het stalletje afrollenden oranjeappel aasden. Plotseling veranderde de snibbige uitdrukking van mond en oogen, en bolde een gulle lach hare wangen. Mooi Anneke Jacobsdochter uit het *Gouden Hoofd* stond bij het stalletje.

'Trijntje!' zei ze met eene zachte, vriendelijke stem, 'zend een dozijn oranjes en tien kropjes met gesloten hartjes. Er zijn gasten op den noen. 't Is drok zwoegen en ploegen van daag! Het gaat uit de kerf!'

Mooi Anneke was even mooi als de mooie Meimorgen. Om het blanke kopje golfde het roodblonde hair in heerlijken overvloed. Keurs en bouwen van zilvergrijs laken teekenden hare fijne leest en slanke gestalte. Alleen hare wangen schenen wat bleeker dan vroeger, hare zachtblauwe oogen verrieden eenige bekommering. Trijntje Maertens merkte het wel. Ze schudde het hoofd, en antwoordde snel:

'Ik breng ze je in een ommezien, kindlief! Maar wat schort je toch? Je ziet er uit, of je uit een gieter gedronken hadt!'

Anneke glimlachte.

'Mij deert niets! Ik ben gezond en wel te passe. Maar het is te bijster drok in het *Gouden Hoofd.* Vader bromt een heelen uitstrengen dag - en ik moet op den haspel passen!'

Trijntje Maertens zag haar aan met groote bekommering.

'Ja, kind! Ik hoor het soms wel! Je vaâr is een man als een boom, maar hij raakt altemet op rollen! En jij, lief kind, moet er onder lijden. O, duizend stuivers, dat is in geene vaten te koelen!'

'Neen Trijn! Mijn vaâr is zoo rustig van gemoed, als de beste.... Maar het komt meest al te zaam door die weersoordige vrijers! Ze liggen hem dag aan dag aan 't hoofd te beieren. Eerst was het Jan Wijnantsz van Gles, de zoon van den bontwerker aan den hoek van het Halstraatje! Dit is nu uit, want vader weet van zijne rabauwerij! En nu is het Jan Jansz Herweg, de zoon van den rijken handschoenmaker in de Hoogstraat.... Vader wou maar, dat ik hem nam, maar ik en wil niet....'

De groenvrouw sloeg de ruwe, knuistige handen in elkaar.

'Maar wat je zegt, Anneke, mijn lieve kind! De zoon van den handschoenmaker uit den *Koningh van Engelant!* Zijn vaâr en zijne moêr zijn zoo royaal en zoo ondeugdelijk goed! Dat zou net een portuur zijn voor jou, mijn kind!'

Anneke kon niet antwoorden, daar twee koopsters al de aandacht van Trijn in beslag namen. Anneke knikte haar vriendelijk toe, en wipte weg naar het *Gouden Hoofd.* Het eerlijke en trouwe groenwijf wijdde wel hare aandacht aan de klanten, maar ze bleef in stilte denken aan Anneke. Ze had het al eenigen tijd lang vermoed. Er was soms hommeles tusschen vader en dochter in het *Gouden Hoofd.* Trijn had er een zwaar hoofd in. Ze wist, dat Anneke den vorigen zomer kennis had gemaakt

met een groot heer, een Franschen Graaf, die nu diende aan het hof der Koningin van Boheme. Die sinjeur had zijn intrek genomen in het *Gouden Hoofd;* die sinjeur had haar gered uit de handen van een paar baldadige jonkers op den Kneuterdijk, en nu kwam die overdwaalsche snoeshaan met zijne kanten en zijne veeren al te vaak in de opkamer van het *Gouden Hoofd.* Zoo'n stukke diefs, zoo een overgegeven rabaud, werd gelokt door het frissche kopje van Anneke! Die uitheemsche kluivers gluren altijd naar de mooiste meisjes! Moest Jacob Cornelisz. daar niet beter op passen? En Anneke, zoo'n uitverkoren bloem, was juist een wijfje voor den zoon van den rijken handschoenmaker in den *Koningh van Engelant.* Ze was er voor bestemd, het lieve kind! Hare moeder had er haar lijf van jongs af naar laten wassen. En nu, zoo'n vreemde scherluin, met zijne verweende kleeren....

Hier werden de gedachten van Trijntje Maertens weer gestoord door koopgrage burgervrouwtjes, die op een duit dood bleven, en kon ze niet verder mijmeren.

Indien Trijntje geheel op de hoogte ware geweest, zou ze zich minder bezorgd hebben gemaakt. In den verloopen winter verscheen de Graaf de l'Espinay van tijd tot tijd in de opkamer van het *Gouden Hoofd.* Hij had met Jacob Cornelisz. en Anneke afgesproken, dat hij les zou krijgen in de Hollandsche taal. In de stallen der Koningin van Boheme vond hij enkele Fransche en Duitsche lakeien, maar de knechts van lager orde waren Hollanders. Hij had vele hervormingen ingevoerd, en misbruiken afgeschaft, die sedert het vertrek van Sir Charles Howard zeer snel waren ingeslopen. De betaling der loonen en salarissen greep in het paleis op den Kneuterdijk vrij ongeregeld plaats, zoodat ontrouwe bedienden niet zelden poogden zich ten koste der Koningin te verrijken. L'Espinay wenschte zeer vurig de taal van zijn personeel te verstaan, om met krachtige hand te regeeren.

Juist daarom kwam hij bij zijn corpulenten vriend in het *Gouden Hoofd*, en vroeg vader en dochter naar allerlei staltermen, en zinwendingen, die hij vlijtig opschreef, en met een grappig accent uitsprak. Daar Anneke zeer snel lachte, was hun onderhoud altijd zeer vroolijk. De Graaf, uitmuntend kenner van vrouwenharten en vrouwenluimen, werd getroffen door de volmaakte onschuld en reinheid van Anneke's gesprek. Hij wist al voor lang, dat hij haar had gered uit de gevaarlijke armen van den Prins Philips van Boheme. De wrok, die deze tegen hem koesterde, had hem weinig gedeerd, daar Philips maanden achtereen in Londen en door Engeland had gezworven, en bij zijne terugkomst in Den Haag tegenover l'Espinay eene afwachtende houding had aangenomen.

Hoewel deze laatste zich zeer gaarne in gewaagde erotische avonturen wikkelde, bleef hij tegenover Anneke zich als een volmaakt edelman gedragen. Hij had voor haar zijn leven gewaagd - hij wilde het brave burgermeisje niet den minsten grond geven voor het vermoeden, dat hij haar ooit van genegenheid zou spreken. En daarbij had hij inderdaad eene sterk sprekende neiging tot mooi Anneke te onderdrukken. In den verloopen winter was er evenwel veel voorgevallen, waardoor hij bij zijne goede voornemens kon volharden. Anneke zelf wist wel, dat ze den Graaf zeer gaarne zag komen, maar, verstandig en eerlijk als ze was, durfde ze er geen oogenblik aan te denken, dat zulk een voornaam edelman tot haar zou kunnen afdalen. Werd soms de verzoeking te groot, dan wisselde ze snel een blik met het portret van hare overleden moeder boven de schouw ter opkamer.

De waard uit het *Gouden Hoofd*, die zijne dochter volkomen vertrouwde, bleef toch altijd in het gezelschap, als de Graaf verscheen. Hij moest erkennen, dat niemand beleefder en bescheidener kon zijn, dan l'Espinay, wiens verdiensten in de bevrijding van zijne dochter hij nooit kon vergeten. Daarenboven de Graaf toonde zich zeer

dankbaar voor de hulp hem betoond bij zijne oefeningen in de landstaal, en zond al de voorname Fransche diplomaten of officieren, die voor korter of langer tijd in Den Haag vertoefden, naar het *Gouden Hoofd*, zoodat er langzaam zich eene kleine kolonie vormde, die het niet beneden hare waardigheid achtte in de gelagkamer van Jacob Corneliszoon ettelijke glazen uitstekend bier te drinken.

Eene schaduwzijde bleef er. De corpulente blozende vader vond, dat het tijd werd voor zijne mooie dochter, om een flinken man te trouwen. Maar altijd stiet hij het hoofd. Anneke nam geen genoegen met zijne huwelijkscandidaten. In den laatsten tijd was de goede verstandhouding tusschen vader en dochter wel eens verstoord, omdat Anneke bleef weigeren naar een zeer aannemelijk huwelijksvoorstel te luisteren. Jan Jansz. Herweg, eenige zoon van den rijken handschoenmaker uit de Hoogstraat, zou een voortreffelijke echtgenoot zijn voor Anneke. Jacob Corneliszoon zou geen beter man voor haar kunnen kiezen. De jonkman was vermogend, onbesproken, van achtbare familie, flink van uiterlijk, een goed koopman - maar Anneke weigerde. Ze kon geen andere reden opgeven, dan tegenzin in het huwelijk. Ze wilde nog vrij blijven. Er lag in dit bestendig weigeren iets geheimzinnigs, voor den vader iets zeer teleurstellends, voor de dochter iets zeer kwellends. Geen van beiden waagde het met volkomen openhartigheid zijn volle meening te zeggen. Er dreef een nevel van raadselen in de anders zoo gezellige vertrekken van het *Gouden Hoofd.*

Hij, die er misschien min of meer aanleiding toe gaf, de Graaf Jacques de l'Espinay, Heer van Vaux, van Le Géraux en van Mézières, had in den morgen zijne bezigheden ten paleize der Koningin van Boheme. De stallen kwamen met drie deuren uit in eene kleine steeg, die naar het Nachtegaalspad (Parkstraat) leidde. Daar moest l'Espinay iederen morgen inspectie houden en zijne bevelen geven. In vroegere jaren werden er een veertigtal prachtige paarden onderhouden, vooral uitstekende rijpaarden, daar Koning en Koningin gedurig te paard reden, of te paard op jacht gingen. Nu was alles op veel kleiner schaal ingericht. Sedert den dood van Frederik V had Mevrouw Van der Mijle bij de Koningin op bezuiniging aangedrongen, en veel verkregen. Karossen stonden er genoeg in de *remise*, maar van de veertig paarden waren er maar een twaalftal overgebleven, waarvan zes rijpaarden.

Op dezen mooien Meimorgen was l'Espinay te elf uur aanwezig, en ging hij na of ieder zijn plicht deed. De Koningin had hare liefhebberij voor groote jacht- en rashonden niet opgegeven, hoewel van hare collectie apen niet veel meer in leven waren gebleven. L'Espinay zorgde voor alles, inzonderheid voor de prachtige jachthonden, waarvan er soms een paar in het boudoir der Koningin werden toegelaten. Nadat hij alles had geïnspecteerd, en de stalknechts soms met enkele Hollandsche woorden had aangespoord, trad hij den stal der rijpaarden nog eens in. Er waren daar twee zeer voorname heeren in gesprek met lakeien. Een dezer heeren was Philips van Boheme. De andere, in een weidsch kostuum van lichtbruin fluweel met goud passement versierd, hield zich bezig de paarden te onderzoeken. L'Espinay bleef zwijgend staan. De vreemde in bruin fluweel sprak luid in het Hollandsch tot de lakeien. Hij was niet jong meer, misschien dertig jaren oud, vrij gezet, met een kort afgeknipten baard en knevels. Zijne bolle wangen waren hoogrood. Zijne donkerbruine oogen staarden met overmoedigen trots in het rond.

‘Ik zal den schimmel nemen, Arie!’ - klonk het tot den lakei. - ‘Vóór den noen, iederen dag een uurtje.’

De lakei boog zeer eerbiedig, maar keek eenigszins onthutst op, toen l'Espinay naderde. Philips van Boheme en den vreemden edelman zagen om, zonder te groeten, hoewel l'Espinay beleefd het hoofd ontblootte. Maar de vreemdeling bedacht zich, bracht even zijne hand aan een grijs vilten hoed met breede randen, en, zijn hoofd opheffend met verpletterende hoogheid, sprak hij:

'*Vous êtes probablement le premier Ecuyer de Sa Majesté! J'ai donné mes ordres! Le cheval blanc restera à ma disposition. Je suis le fils aâné de la Reine - Prince héritier Palatin.*'

Karel Lodewijk en Philips van Boheme keerden l'Espinay den rug toe, en verlieten den stal. Uit hunne houding sprak minachting en antipathie. De oudste zoon der Koningin, Karel Lodewijk van Boheme, die twee jaren later, na den vrede van Munster, als Keurvorst, wederom bezit zou nemen van de Paltz, zoolang aan zijn vader ontroofd, was juist uit Londen teruggekomen, om zijne staatkundige kuiperijen met de uiterste omzichtigheid voort te zetten. Zijne komst was zeer onverwacht. Aan het hof van Boheme was ieder verrast. De Graaf de l'Espinay, doodsbleek van verontwaardiging en toorn, had geen enkel woord kunnen spreken. Hij hoorde de schreden van de beide Prinsen uit den stal door het steegje naar het Nachtegaalspad uitsterven. Oogenblikkelijk haastte hij zich naar het paleis, begaf zich naar de eerste verdieping, en vloog naar de receptiezaal. Toen zijn naam werd aangekondigd, kwam er eene flikkering van verrassing in de helderblauwe oogen der Prinses Louise Hollandina. De Koningin was afwezig door eene lichte ongesteldheid. Sommige leden der hofhouding waren op de morgenaudiëntie verschenen, waarbij de beide Prinsen, Karel Lodewijk en Philips, zich een oogenblik vertoond hadden. De Prinses Elisabeth ontving in de plaats van hare moeder.

L'Espinay boog zich eerbiedig voor haar in de eerste plaats. Elisabeth - van wie de hoffelijke Beverwijck heeft gezegd, dat zij waardig was niet alleen de kroon van Polen, welke haar onlangs was aangeboden, maar de hoogste kroon van het Christenrijk te dragen - Elisabeth gevoelde zich oneindig verheven boven den al te zwierig gekleeden Franschen Graaf, die haar alleen van paarden, honden en schermen wist te spreken. Bovendien scheen haar de houding, die l'Espinay aan het hof van hare moeder aannam, niet gepast. De Koningin schepte veel behagen in zijn onderhoud, hare zuster Louise was al te gemeenzaam in haar omgang met hem. Daarover had zij een en andermaal een scherp oordeel uitgesproken, maar tot nog toe zonder gevolg.

Ze had zeer weinig te zeggen tot den opperstalmeester, en antwoordde alleen op zijne beleefde vraag, dat Hare Majesteit leed aan hoofdpijn. L'Espinay wist zeer goed, dat zijn gezelschap niet behaagde aan de groote Prinses van Boheme, door hare moeder zelve '*cette prude fieffée*' genoemd. Hij trok zich altijd zoo snel mogelijk terug, er voor zorgende, dat er aan de hoffelijkheid van zijne houding niets ontbrak. Terwijl hij zich buigend verwijderde, bemerkte hij Mevrouw Van der Mijle, die ineengedoken op hare gewone plaats bij het venster zat. Spoedig stond hij naast haar stoel. Ze sloeg de oogen op met eene uitdrukking van groeten kommer.

'*Sa Majesté est très souffrante, Monsieur le Comte! Elle nous recevra à midi!*'

Ze had fluisterend gesproken. L'Espinay begon eveneens te fluisteren. Hij had sedert een halfjaar vriendschap en sympathie gevonden bij Maria van Oldenbarnevelt, hoofdzakelijk berustend op beider gevoel van aanhankelijkheid en vereering voor Elisabeth Stuart. Mevrouw Van der Mijle had eene kwart eeuw aan de zijde der Koningin van Boheme geleefd, en niets deerde haar zoozeer, dan te bemerken, dat langzaam het aanzien van de ongelukkige Vorstin afnam. De smalle gemeente in Den Haag en in Holland had eerst nieuwsgierigheid, daarna minachting voor de Boheemsche Koningsfamilie getoond; men beschouwde ze als verliesposten op de rekening van den Staat. Maurits, Frederik Hendrik, Amalia van Solms, Willem II, de Brederode's de Machault's, de Wassenaar's de Pallant's, de Boetzelaar's, toonden groote genegenheid en vereering ook aan de Koningin, toen ze weduwe was geworden,

maar de mindere adel en heel de gegoede poorterswereld, gingen haar paleis voorbij met zorgelooze minachting voor al hare belangen.

Mevrouw Van der Mijle had in l'Espinay oogenblikkelijk den ridderlijken vereerder van Elisabeth Stuart gezien. Hij bewonderde haar om hare Koninklijke persoonlijkheid, hij wijdde haar zijne sympathie wegens al den drukkenden onspoed, die haar leven had verbitterd. Als Fransch edelman achtte hij zich geroepen haar bij te staan en te volharden ook als allen haar verlieten. Mevrouw Van der Mijle had in

hem terstond een bondgenoot ontdekt, en al sedert maanden plachten ze te raadplegen over alles, wat de toekomst der Koningin zou kunnen verbeteren.

Nadat l'Espinay geruimen tijd met Mevrouw Van der Mijle had gesproken, vooral over de onverwachte komst van den Prins Karel Lodewijk, beloofde hij haar klokke twaalf in het aangrenzend boudoir der Koningin tegenwoordig te zullen zijn, en mengde zich nu onder de hovelingen. De Prinses Louise Hollandina trad op ongedwongen wijze hem te gemoet. L'Espinay verdubbelde in hoffelijkheid en eerbiedige aandacht. De Prinses glimlachte zeer innemend, en deed hem vele vragen. Vooreerst, waarom hij niet elken morgen geregeld ter audiëntie kwam? De opperstalmeester verontschuldigde zich - en wees op zijne dubbele werkzaamheid als majoor in het ruiterregiment van den Graaf de Châtillon, en als opperstalmeester Harer Majesteit. Zijne vurigste wensch zou zijn voortdurend in tegenwoordigheid van Hare Koninklijke Hoogheid te vertoeven, maar niet altijd kon hij beschikken over zijn tijd. Hij gevoelde zich ongewoon getroffen door het verlangen van Hare Koninklijke Hoogheid, en zou van dit oogenblik af trachten elken morgen te verschijnen. Voor hem was geen grooter geluk denkbaar dan de bevelen van Hare Koninklijke Hoogheid op te volgen.

(*Wordt vervolgd.*)

Paderewski.
Met illustratiën.

Het ligt niet in onze bedoeling over Paderewski te schrijven als over den genialen musicus; de faam heeft zijn talent genoeg bekend gemaakt, maar wij

PADEREWSKI PIANOSPELEND.

willen vertellen van een bezoek, gebracht aan zijn ‘tehuis’ in Polen, en van zijn goed hart.

De wereld moge hem geven al wat de wereld te vergeven heeft, roem en eer, - de wereld moge hem op het hoogste voetstuk plaatsen en de toover zijner muziek mag hem ontzaggelijken rijkdom brengen, toch, wij gelooven dat Paderewski zal blijven de eenvoudige man van nobel hart, van wien de Polen houden, die steeds het goede van zijn naaste gelooft, die de vriendelijkste der vriendelijken is.

Paderewski woont op een groot landgoed in Polen; daar werkt hij den ganschen dag, daar houdt hij, wanneer hij er een oogenblik uitbreekt, zich met zijne vrienden bezig, daar beheert hij zijne bezitting, daar doet hij duizenderlei dingen in het belang van de eenvoudige boeren, die zijn buurlieden en pachters zijn. Muziek is zijn leven en toch geloof ik, dat het zijn grootste eerzucht is Polen op te heffen uit den staat van verval en armoede, waarin het verkeert en om de landskinderen te brengen tot een toestand van welvaart.

Paderewski's woning in Kosna ten zuiden van Warschau - wij geven er hierbij eene afbeelding van - zal een zestig jaar geleden gebouwd zijn; schoon uit een bouwkundig oogpunt is zij niet; ze is ruim en comfortable en met uitgelezen smaak ingericht. Zij heeft twee vleugels, de eene voor de dienstboden, de andere bestemd voor de ontvangst van bezoekers. Voor het huis leidt een laan naar een meertje, dat druk bevolkt is met karpers, terwijl achter een dennenbosch zich uitstrekt zoover het oog reikt.

Paderewski houdt er van onder dit hooge geboomte te dwalen; door den wind, die door de takken ruischt, wordt hij geinspireerd. Om het huis heen is voor korten tijd een park aangelegd maar het hout zal hier nog jaren noodig hebben eer het poëzie kan schenken. Zelf heeft Paderewski in den aanleg van dit park de grootste belangstelling getoond, gelijk hij trouwens het geheele beheer van zijn bezitting met de meeste nauwgezetheid volgt. Vraag het zijn pachters maar eens wie het meest verstand heeft van den veestapel, - Paderewski zou een uitnemend landbouwer zijn geweest, gelijk hij groot zou zijn geworden in alles, ware hij niet de grootste pianist der wereld.

Kosna is een allerliefst plaatsje, doch hoe weinigen die deze streek niet bezocht hebben, zullen willen gelooven aan de bekoorlijkheid van dit afgelegen land. Overal in het rond zijn heuvels met bosschen bezet en vruchtbare dalen waar helder vlietende beekjes doorheen stroomen. In het zuidwesten, op verren afstand, rijzen de toppen der Karpathen op. Niets heeft Paderewski zoo zeer lief als te dwalen door deze streken, zijn pachters te bezoeken en het oppertoezicht te houden over zijne boerderijen. Dag aan dag spreekt hij met de bewoners; hij streeft naar een opbeuring van het landbouwbedrijf en tracht de hoogst mogelijke prijzen voor de producten te bedingen.

De toegenegenheid, die de bewoners dezer streek hem toedragen, is verrassend; het best blijkt dit wel wanneer men in Polen het feest viert, dat overal in den omtrek met groote opgewektheid gevierd wordt, het oogstfeest. In Kosna viert men dit met alle plechtigheid en alle festiviteiten, die daarbij behooren. Tegen den avond verzamelen zich de boeren mijlen ver uit den omtrek in Kosna, op het terras voor Paderewski's huis. Dan speelt een troep vooraan de nationale liederen, de Russische en Poolsche mazurka's, terwijl achteraan de jonge meisjes komen, in het wit gekleed en boeketten, handwerken, bloemen, vruchten enz. aan den bewoner brengen als feestgaven.

Dan betreedt Paderewski het terras en neemt de gelukwenschen in ontvangst; dan komen de meisjes nader en bieden de bloemen aan en zeggen vriendelijke woorden. En voorbij hem trekken in optocht de muzikanten en de meisjes en de boeren met

vrouwen en kinderen. Ieder krijgt een handdruk van den meester en overdekt zijn hand met kussen; tranen komen in de oogen van menigen ouden boer als hij de hand aanraakt van den man, die het zoo wel met hem meent. Redevoeringen worden afgestoken door de ouders en vriendelijk beantwoord, geschenken worden rondgedeeld en des avonds is er een groot feestmaal in de verschillende zalen. Dan wordt er gedanst en de dorpsbewoners zingen geimproviseerde verzen ter eere van den meester.

Het dansen der Poolsche meisjes is zeer primitief en heeft door de schilderachtigheid eigenaardige bekoring. Kalm zult ge staan toezien tegen een muur en eensklaps grijpt een meisje uw hand, kust die en trekt u mede midden in het gewoel, voor ge tijd hebt u te verzetten - wat tusschen haakjes niet aan te raden zou zijn en beschouwd zou worden

als eene grove beleediging. Menigmaal wordt ook Paderewski medegesleurd in het algemeene gewirwar; maar nooit aarzelt hij een oogenblik als zijn hand gekust wordt.

Ten slotte wordt de meester door jongelieden op de schouders gebeurd en voor den troep uit in triomf rondgedragen.

Gewoonlijk werkt Paderewski den geheelen dag, maar van tijd tot tijd neemt hij eens vrij af en dan worden alle gedachten aan muziek uit zijn geest verbannen. Deze korte verpoozing op Kosna heeft hij broodnoodig want geen musicus ter wereld moet zich de enorme inspanning getroosten als hij, wanneer hij zijne muzikale reizen volbrengt. Slechts weinig menschen zouden den lichamelijken arbeid alleen kunnen volbrengen, die Paderewski's pianospel van hem vordert, nog afgezien van de reusachtige geestelijke inspanning, en de bezwaren die lange spoorreizen, dag in dag uit hem opleggen.

Als Paderewski een dag vrij af neemt dan is hij geestig en vroolijk en houdt hij zich slechts bezig met de gedachte aan het welzijn zijner medemenschen. Maar niet lang kan hij zijn zonder zijn kunst; als hij geen engagement heeft, componeert hij of bereidt hij zich voor tot aanstaande kunstreizen. Soms gaat hij in den vroegen ochtend reeds voor zijn piano zitten en werkt dan gestadig door, geen voedsel of rust nemend, totdat het

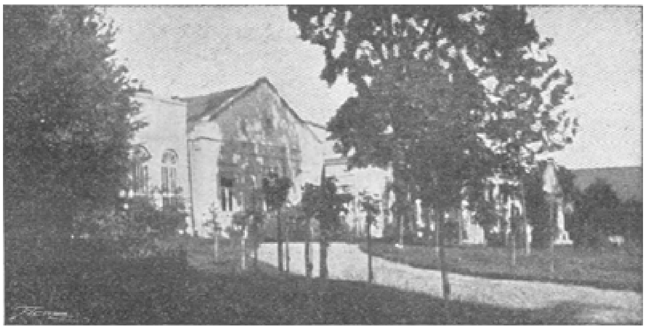

PADEREWSKI'S HUIS IN KOSNA (POLEN).

uur van het diner, dat hij laat gebruikt, komt. Als hij dan aan het einde van zulk een dag van zijn piano opstaat, dan is hij bleek en opgewonden en zenuwachtig. Naderhand herneemt de natuur hare rechten en uren gaan voorbij eer de zenuwen weder tot rust gebracht zijn en hij kan slapen. Gedurende die uren van overspanning speelt Paderewski biljart en rookt hij Russische cigaretten van eigenaardigen geur. Het biljartspel heelt een wonderdadige uitwerking op hem; hij gaat daar geheel in op en zoo komen langzamerhand zijn overspannen zenuwen tot rust; als hij dan eindelijk naar bed gaat, slaapt hij zoo kalm als een kind; geen enkel spel trekt hem overigens aan behalve dat hij van tijd tot tijd gaarne een partij schaak speelt.

Paderewski is gewoon in een allervriendelijkst vertrek te werken, waarvan de muren bezaaid zijn met ontelbare herinneringen aan de triomfen, die hij heeft behaald. Lauwerkransen en adressen van hulde, zilveren huldeteekenen enz. hangen van de muren af, gegroepeerd rondom een geschenk van de Koningin van Italië.

Paderewski speelt bijna altijd op een Erard-piano; slechts bij uitzondering, ter afwisseling, gebruikt hij een ander instrument. In een hoek zijner kamer staat een hooge lessenaar; uren kan de meester daar vóór staan als hij bezig is iets te componeeren. Hij zet alles in elkaar, zoo gauw als een ander denkt, maar alles heeft

hij geheel in zijn hoofd gereed voor hij een pen op het papier zet; als het eens geschreven staat dan maakt hij slechts zelden veranderingen. Dan gaat hij zitten om door te spelen wat hij heeft geschreven.

Door de bezittingen van Paderewski heen stroomt het riviertje de Biala; het is een heerlijke, heldere stroom, die in den winter over groote breedte zich uitstrekt en dan eenige meters hooger is dan in den zomer. Zijn streven is nu dit water met visch te bevolken en aldus aan zijn pachters een nieuw middel van bestaan te geven. Reeds zijn verscheidene handen onder Paderewski's leiding aan het werk om vischkweekerijen op te richten. De vorige lente werd de laatste installatie in orde gebracht en een dertigduizend vischjes in de rivier uitgezet. Als deze onderneming slaagt zal allerhande soort visch in de Biala worden losgelaten.

De bevolking van deze rivier is slechts een van de honderd plannen, die Paderewski altoos bezig houden; nog onlangs bijv. kwam het voornemen bij hem op om zijn boeren de wijnbouwerij met voordeel te leeren uitoefenen. In menig opzicht zijn deze Oostenrijksche Polen, te midden waarvan hij leeft, zeer achterlijk, daar het eene geslacht precies de voetstappen van het andere drukt zonder iets te vorderen, gelijk hun wijngaarden bewijzen. Men laat de stammen zoo weelderig groeien als zij zelf verkiezen en geen middel werd tot nu toe aangewend om de vrucht te veredelen. Paderewski beproeft ook hierin verandering te brengen.

In de uitgestrekte wouden, die rondom het huis gelegen zijn, is in ruime mate wild aanwezig, en een verrukkelijk werk is het hier te jagen; ieder inwoner van Kosna heeft daartoe vrijheid maar Paderewski zelf neemt er nimmer deel aan.

De invloed van dezen kinderlijk eenvoudigen landheer doet zich ver buiten de grenzen van zijn eigen bezitting voelen. Van mijlen ver in het rond komen de landlieden om hem deelgenoot te maken van hun zorgen en bezwaren en allen hoort hij geduldig aan, hen den best mogelijken raad gevend. Dikwijls vervoegen zich deputatiën bij hem op het breede terras met grieven, die de meester alleen uit den weg kan ruimen; dan verlaat hij zijn werk en komt naar buiten en spreekt de verzoekers toe, zoodat ze weldra tevreden heengaan.

Dichtbij Kosna ligt een stadje van ongeveer 2000 inwoners; hier is in menig opzicht Paderewski's vriendelijk bestier merkbaar. Eenigen tijd geleden heeft hij hier een groot huis aangekocht en het ingericht tot een gezelschapslokaal voor de jongelieden van het plaatsje. Men vindt hier overvloed van couranten en tijdschriften, gezelschapsspelen van allerlei soort, terwijl ververschingen kunnen gekocht worden, waarvan de opbrengst den armen ten goede komt.

Paderewski's hoofd is even helder als zijn hart vriendelijk is. Hij bezit een kolossaal geheugen, dat het geheele repertoire van oude en moderne kunst in zich heeft opgenomen. Het is bijna onnoodig te zeggen, dat hij buitengemeen rijk is. Hij krijgt voor twintig minuten pianospelen een honorarium van 6000 gulden. Gedurende een kunstreis naar Amerika verdiende hij in vijf maanden bijna vier ton.

Hij is een uitstekend man van zaken, ook al zijn zijn manieren die van een kunstenaar; zelden schrijft hij een brief, nooit, indien hij eenigen anderen weg kan bedenken om zijn meening uit te drukken of indien hij iemand kan vinden om voor hem te schrijven: een brief is zijn laatste hulpmiddel. Een onnoemelijk aantal telegrammen verzendt hij in den loop van een jaar en de administratiën van Europa hebben dan ook een goeden klant aan hem. De sleutel van het leven van Ignatius Jan Paderewski is nimmer te weifelen wanneer hij een goede daad kan doen.

Toen en nu.
Logement van Rotterdam. - Departement van Oorlog.

‘Het Departement van Oorlog aan de Zuidzijde (eigenlijk Zuid-Oostzijde) van het Plein te 's Gravenhage gelegen, is het voormalig logement van de afgevaardigden der stad Rotterdam.’

Die omschrijving vereischt wel eenige toelichting.

Zoo oppervlakkig genomen zou men allicht denken aan een hôtel waar het wapen van Rotterdam uithing, of dat als de stad Rotterdam bekend was, en waar de afgevaardigden van Rotterdam gewoon waren hun intrek te nemen, indien zij ter Staten Generaal opkwamen.

Niets is minder waar dan dat, en om dit toe te lichten, willen we, voor we het gebouw zelf behandelen, 't een en ander zeggen over de *logementen der stemhebbende steden te 's Gravenhage.*

Reeds in ons opstel over het Rijksarchief[1)] hebben we een en ander over die Logementen en hun oorsprong gezegd, maar daar de stof onuitputtelijk is, willen we opnieuw een blik op die eigenaardige inrichting der Staten Generaal slaan, en er nog eenige bijzonderheden van mededeelen, welke uit een geschied- en oudheidkundig oogpunt belangrijk kunnen geacht worden.

In de eerste Grafelijke tijden waren nog geen Staten of Stenden in onze gewesten aanwezig.

Wel wonnen de Vorsten dikwerf raad in bij de Edelen en Steden, of verschenen zij als getuigen, maar den naam van Staten vindt men eerst ten tijde der Bourgondische Graven. Zoo worden zij het eerst vermeld bij gelegenheid van het verdrag door Philips van Bourgondië, met zijne nicht Jacoba van Beijeren, in 1428 aangegaan.

Toen vormden zij echter nog geen vast college. Zij werden slechts nu en dan ter dagvaart opgeroepen tot inwilliging der grafelijke beden of petitiën, enz. ter voorziening in de toenemende kosten van het bewind.

Onder Karel V komen echter de Staten van Holland als een vast college voor, bestaande uit de Ridderschap en Edelen en de zes groote steden, zijnde Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam en Gouda. De kleine steden en het platteland werden door de Ridderschap en Edelen vertegenwoordigd.

Somtijds werden zij ter dagvaart beschreven, maar daar zij dit meer als een lastpost beschouwden dan als een recht, aangezien iedere stad in haar eigen kosten moest voorzien, onttrokken zij zich allengs aan die eer.

Hare stem was slechts adviseerend, wijl zij geen lichaam van de Staten hielpen mede uitmaken, en dan nog werden zij alleen gehoord, indien er beraadslaagd moest worden over aangelegenheden, die haar in 't bijzonder regardeerden, zooals de visscherij, enz.

Een en ander bleef voortduren tot 1572.

Toen had de afscheiding plaats, welke zoo groote gevolgen voor ons land en voor onze vrijheid zou hebben.

Onder leiding van Philips van Marnix van St. Aldegonde werd te Dordrecht eene vergadering gehouden door de Edelen en steden, die de zijde van den Prins van Oranje hadden gekozen, en het was op die vergadering, waarop de Edelen Jacob heer van Wijngaarden, en Aart van Duivenvoorde en de gemachtigden der steden

1) Huisvriend van 1897, No. 3.

Dordrecht, Haarlem, Leiden en Gouda, als groote steden, en Gorinchem, Alkmaar, Oudewater, Hoorn, Enkhuizen, Medemblik, Edam en Monnikendam, als kleine steden, verschenen, dat met eerbiediging van de rechten van den wettigen Heer Philips, Prins Willem als 's Konings Generalen Gouverneur en Luitenant werd erkend.

Van toen af namen de Steden deel aan het bestuur des lands als vertegenwoordigers van het volk.

Bij ordonnantie van 17 Maart 1581 werd het getal der stemhebbende steden op veertien gebracht.

Gorinchem en Schoonhoven werden er toen bijgebracht, waar beide steden in 1579 uitgevallen waren, nadat zij in 1574 bij de eerste ordonnantie op de Staten waren opgenomen, evenals Delft, Rotterdam, Schiedam en Woerden, welke laatste stad in 1579 weer uitviel, terwijl Brielle was bijgevoegd.

In 1574 waren de steden van het Noorderkwartier of West Vriesland niet in de dagvaart begrepen, wijl zij ten gevolge van den oorlogstoestand afzonderlijk vergaderden.

Afwisselend wat betreft de kleine steden, verkregen langzamerhand de Staten een zekere stabiliteit, wat betreft de steden die afgevaardigden zonden.

Van lieverlede klom het getal tot achttien, welke in deze volgorde genoemd werden: Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Gorinchem, Schiedam, Schoonhoven, Brielle, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Monnikendam, Medemblik en Purmerende.

De wapenen dier steden vond men op een der glazen in de Groote kerk te 's Gravenhage geschilderd.

Dit alles bleef tot 1795; toen werd de Hooge Staatsvergadering ontbonden, en de wapenborden verdwenen in den democratischen chaos, die in den revolutietijd geboren werd om voor een kleine twintig jaar ons land ongelukkig te maken.

Tot in 1795 bleef het Logement van Rotterdam, thans het Departement van Oorlog, dan ook bij gedeputeerden dier stad in gebruik.

Thans willen we in korte trekken de geschiedenis van het gebouw geven.

De gedeputeerden begonnen met het gebruik van gehuurde kamers.

14 Juli 1639 werd door de Rotterdamsche Vroedschap aan eene commissie opgedragen naar ‘een ander logys’ om te zien.

De commissie vond dit bij de weduwe Houttuyn, wonende naast het stadhuis in Den Haag, en ten gevolge van de bemoeiingen werden drie kamers in huur afgestaan voor 25 ponden vlaams in het jaar; de huur bedroeg in 1642 200 gulden, en in 1652 300 gulden.

Inmiddels had de stad Rotterdam, op het voorbeeld van Haarlem, Leiden en Amsterdam, reeds een huis gekocht om een eigen Logement te hebben.

Van 19 Februari 1650 dagteekent de akte van overdracht van een huis, erf, tuin en loods, gelegen aan de zuidzijde van de Lange Poten op het Plein, met eene stalling, hebbende een vrijen uitgang op de Kalvermarkt voor eene som van 36000 car. guldens.

Eigenaar was de heer Thyman van Volbergen, Raad en Thesaurier-Generaal van Z.H. den Prins van Oranje; de overdracht geschiedde door de erfgenamen van dien Heer eerst bij akte van 11 Dec. 1675.

Vóór dien tijd verhuurde Rotterdam het pand aan Mr. Nicolaas Ruysch, Griffier der Staten Generaal, voor een jaar à *f*800, doch gaf het in 1652 in huur aan den afgevaardigde dier stad den heer Van der Meyden.

Inmiddels bleven de andere gedeputeerden van het huis van de weduwe Houttuyn gebruik maken.

Oorspronkelijk had het Logement, dat in 1655 van meubelen werd voorzien, en dus omstreeks dien tijd voor goed door de afgevaardigden werd betrokken een heel ander aanzien, dan dat we hu het gebouw van oorlog kennen. Vóór den herbouw werd in 1728 voor *f*5900 nog een blok huizen aangekocht, gelegen oostwaarts van het Logement.

Dit blok, toebehoorende aan de weduwe van David Moryn, in leven graveur, gaf aan een tiental gezinnen onderkomen.

De stad Rotterdam nam er af wat zij noodig had voor het uitbreiden van haar Logement, 'tot gerief en convenientie', en verkocht al zeer spoedig wederom de rest.

Het nieuwe gebouw kwam tot stand tusschen de jaren 1739 en 1746, en de kosten er van bedroegen ongeveer 242.000 gulden.

Het werd op zeer weelderigen voet ingericht, en bestond uit eene overwelfde benedenverdieping en drie bovenverdiepingen.

De eerste verdieping bevatte een drietal vertrekken, waarvan twee met prachtige tapijten behangen, benevens eene eetzaal, waarvan de wanden bekleed waren met goudleder,

afkomstig uit de fabriek van goudlederen behangsels, destijds te 's Gravenhage gevestigd, en bekend als het ‘Gouden Leerhuys’ in 't Westeinde, aldaar. Toen ter tijd vermaard, ‘daar de beste goude leeren van het heele lant gemaect werden’.

De voorgevel, breed vijf ramen, werd, evenals het avantcorps, met zijn dorische pilasters en lijstwerken, geheel van zandsteen opgetrokken, en bekroond met het thans nog aanwezige wapen der stad, welk wapen ook in de rijk gestukadoorde vestibule is aangebracht.

De zich nog in het gebouw bevindende sierlijke pleisterplafonds, de elegante eiken trap, de goed gebeeldhouwde schoorsteenen, en enkele dessus-de-porte, wijzen onmiskenbaar aan, uit welk een ruime beurs alles werd behandeld.

Een inventaris van 1752 geeft eene meer gedetailleerde beschrijving van enkele der kunstzaken.

De westvoorkamer was behangen met rood gedrukte trijp; het tapijt van de oost voorkamer stelde voor *de Vendange*, en dat van de middelkamer de geboorte van Bacchus.

Er waren bovendien zes logeerkamers in het gebouw, en een biljartkamer; het biljart schijnt na 1783 opgeruimd te zijn.

De ‘services’ bevonden zich in het onderhuis. De stalling, zuidwaarts in den tuin, was verhuurd aan een huurkoetsier.

Toen het gebouw in 1795 opgehouden had aan zijne oorspronkelijke bestemming te voldoen, behield de stad Rotterdam niettemin nog den kastelein, hoewel het zilver reeds in Augustus grootendeels werd verkocht. Het bracht op 1593 gulden en 6 stuivers.

In Maart 1796 werd door die van Rotterdam aan hun Fabriek- en Rekenmeesters opgedragen te onderzoeken, wat met hun pand in Den Haag, en ook met de stadsjachten, waarmede de gedeputeerden vice-versa werden gebracht, zou behooren te worden gedaan, ‘tot vermijding van onkosten en ter betrachting van spaarzaamheid’.

Dientengevolge werd op 29 April besloten, het huis, met den tuin, voor een jaar in huur te geven tegen *f*1000 aan den *burger* Herman Forster c.s.

Na aldus gedurende twee jaren door dien Burger gebruikt te zijn, werd het gebouw aan het Uitvoerend bewind der Bataafsche Republiek voor *f*3000 in het jaar verhuurd, ten behoeve van den Agent van Oorlog, die van Mei 1798 tot Mei 1802 aldaar zijne bureaux gevestigd hield.

Deze werden na gemeld tijdstip verplaatst naar het gewezen Logement van Amsterdam, thans het Rijksarchief[1)], dat door den Raad van Oorlog daarvoor gehuurd was.

De bibliotheek en de archiefstukken, alsmede de aanwezige boeken, charters en kaarten, waren in 1798 reeds naar Rotterdam overgebracht, en voorloopig in het ‘Bataafsch genootschap’, over de Beurs, geborgen.

In Augustus 1806 werd het Logement, - toen al lang niet meer Logement, - met de daarbij beboerende gebouwen en erven, verkocht voor *f* 65.000 aan het Departementaal Bestuur van Holland, om te dienen tot het houden van de vergaderingen van het Wetgevend Lichaam.

Het huis ten westen van het voormalig Logement was mede in dien koop begrepen; in 1819 werd dit huis weder verkocht voor *f* 7950.

1) Huisvriend van 1897, No. 3.

Behalve voor de vergaderingen van het Wetgevend Lichaam, dat voor dien tijd op het Binnenhof zetelde, werden er in gevestigd het bureau van den archivaris van het Koningrijk Holland, met een gedeelte der door hem geordende oude archiefstukken.

Het Agentschap van Oorlog, met zijn dienstpersoneel, dat er reeds van 1798-1802 gevestigd was geweest, had blijkbaar de latere bestemming bepaald, want in de jaren 1818 en 1819 werd door den heer Ziesenis, architect der Koninklijke Paleizen en Publieke gebouwen, eene verbouwing (van binnen) tot stand gebracht, ten dienste der bureaux van den Adjudant-Generaal, den Kwartiermeester-Generaal en het Topographisch beheer.

Sedert diende het tot Departement van Oorlog.

In Juli 1857 werd voor de som van *f*31.500 het ten oosten aangrenzende huis aangekocht, waarin toen het Logement Stanislas was gevestigd, zoodat het geheele oppervlak dier gebouwen thans bestaat uit 4400 vierkante meter.

Later, in 1861 en 1862, werd door den landsbouwmeester Rose, roemruchtiger gedachtenisse, schepper van het gebouw van den Hoogen Raad, alias ‘hondehok’, en verminker van de Ridderzaal op het Binnenhof, in den tuin een gebouw van de Topographische Inrichting, en voor den Geneeskundigen Dienst, met een magazijn voor geneesmiddelen[1)] gebouwd, sedert alweêr verhuisd; een en ander kostte *f* 147.576.37.

In 1879 werd daaraan eene bergplaats voor lithographische steenen toegevoegd, en in 1866 het photographisch atelier van het Topographisch bureau vergroot. Deze belangrijke inrichting telde in 1891 een 12tal handpersen, en twee machinale persen welke door een gasmotor van 2 paardekrachten gedreven werden. In brandvrije kluizen wordt hier de groote stafkaart van Nederland bewaard.

Een vernieuwde inrichting in 1890 kostte nog *f* 40.452.82[5].

En nu schrijven we October 1898.

Blijkens de begrooting voor 1899 is er thans een kolossale uitbreiding en aanbouw, gepaard met allerlei wijzigingen en verbouwingen, noodig.

Men wil terreinen aankoopen, zoo tot het verkrijgen van meerdere lokalen, als tot het open doen leggen der gebouwen, met het oog op brandblussching, enz.

Duizenden zullen daarmede gemoeid zijn; maar waar millioenen uitgegeven werden en worden voor defensie en verweermiddelen, zijn die enkele duizenden niet te wraken, vooral wanneer men weet, dat ook de schat van paperassen, welke onze *krijgsgeschiedenis* bevat, niet alleen een meer doelmatige berging zal verkrijgen, maar gevrijwaard zal zijn voor brandgevaar.

Mogen onze kamerleden dit wel in overweging nemen![2)]

Den Haag.

A.J.S.v.R.

De ring eens tooneelspelers.

Voor eenigen tijd zaten wij rondom het haardvuur in onze societeit, toen het gesprek op het bovennatuurlijke kwam. Menige geschiedenis werd verteld, de eene nog geheimzinniger dan de andere, maar de volgende, door een welbekend tooneelspeler verhaald, is der vermelding wel waard. Wij geven haar in de eigen woorden van den verhaler.

1) Dit magazijn was voorheen gevestigd in het Lange Voorhout, thans Algemeene Rekenkamer.
2) Dit opstel werd geschreven 11 October 1898.

Op een bitter kouden avond, nu meer dan 25 jaar geleden, zaten twee arme tooneelspelers, Tony Cannon en Forbes Carrington, uw onderdanige dienaar, onder het genot van een pijpje met elkaar te kouten; met de zaken ging het erg slecht. Bij den laatsten betaaldag hadden wij geen geld ontvangen en de arme oude Tony was ten einde raad hoe hij zijn kostjuffrouw zou betalen. Hoe oud 'de oude Tony' was weet ik niet; van kindsbeen af was hij op de planken geweest en had voor alles en nog wat gespeeld in het circus te Touchstone, hij had een kolossaal geheugen voor de dingen van het 'vak' en was de ziel van onzen troep. Menig nuttig ding heb ik van hem geleerd, dat mij in mijn loopbaan goed te pas is gekomen, en daar ik bijna zijn gansche leven met hem heb gewerkt is het niet te verwonderen, dat ik tegen hem opzag en hem een vriendelijk hart toedroeg.

Door de ongesteldheid van een lid van ons gezelschap, dat blijkbaar opzag tegen de bezwaren van een kunstreis in Schotland, was ik bevorderd van 'grande utilité' tot 'eerste rol', en mijn beste oom had mij dien eigen dag een wissel gestuurd, zoodat ik mijn armzalige garderobe wat kon opknappen. Ik had Tony hiervan nog niets verteld maar zijn

droevig gezicht deed mij het goede nieuws niet lang voor mij houden. Nooit zal ik de plotselinge verandering van zijn neerslachtigheid in vreugde vergeten, toen ik hem mededeelde, dat hij in mijn geluk zou deelen.

Geen van beiden voelden wij ons slaperig, zoodat wij een oogenblik langer zaten te praten voor wij ons ter ruste begaven. Het gesprek kwam al spoedig, gelijk ik vrees dat het niet alleen bij tooneelspelers het geval is, op het beroep, en in een plotselinge opwelling van geestdrift barstte ik, jeugdig overspannen hoofd als ik was, uit, dat ik niet eer zou rusten voor ik te Londen in den eersten schouwburg ‘Hamlet’ had gespeeld, alle critici aan mijn voeten lagen en alle schouwburgbezoekers verrukt zouden zijn over mijn opvatting van den ‘droeven Deen’.

Tony keek mij verbaasd aan. ‘Forbes, mijn jongen,’ zeide hij, ‘Hamlet is een rol, die in deze gedegenereerde tijden, weinig gespeeld wordt; er zit niets aan, ofschoon ‘Hamlet’ voor ons een ridderorde is, die wij maar eens in ons leven verwerven. Maar als het gelukt, dan zijn wij ons heele leven binnen. Het gaat dan om onzen ondergang of onze eeuwige glorie. Maar wees niet ontmoedigd. Eerzucht is een nooit falende eigenschap. Er zit wat in je. Herinner je dit wel, wanneer ooit het rad van de fortuin zoo gunstig voor je draait, dat je wensch werkelijkheid wordt, dan zal ik, waar en wanneer ook jij de ‘Hamlet speelt, aanwezig zijn om je te bewonderen. Dat is dus beloofd, hoor je, mijn hand er op. En nu goeden nacht!’

Dan nam de kleine tooneelspeler zijn kandelaar op en ging naar bed.

Een paar weken later brak ons gezelschap op en Tony en ik gingen uit elkaar - hij naar een pantomimegezelschap en ik naar mijn oom om eenigen tijd vacantie te nemen voor ik weder in een andere betrekking ging.

Wij schreven elkaar van tijd tot tijd en ontmoetten elkander ook wel in Londen, waar Tony de kruimeltjes opgaarde, die van de tafels der tooneelagenten vielen; wij praatten dan over vroegere tijden en lachend herinnerde hij mij mijn eerzuchtig plan en hernieuwde hij zijn belofte.

Langzamerhand begon de fortuin mij gunstig te worden. Het wufte en wispelturige Londen was zoo welwillend om mij door den mond van de veeltongige pers te doen weten, dat ik een plaats verdiende aan een der voornaamste theaters. Stap voor stap beklom ik de ladder en langzamerhand werd mijn naam in tooneelkringen zeer bekend.

Mijn brave oom, die mij vroeger nog al eens in toom had gehouden, kwam omstreeks dezen tijd te overlijden en liet mij zijn geheel niet onaanzienlijk fortuin na; aan de kleine theatertjes kon en wilde ik mij dus niet meer verbinden. Maar het behoefde ook niet want ik behaalde overwinning na overwinning. Carrington's succes werd spreekwoordelijk; alles wat ik aanvatte gelukte. Ik had een klein maar kranig troepje om mij heen verzameld, zooals er op dat oogenblik in Londen geen tweede te vinden was. Zoo besloot ik dan om de eerzucht van mijn leven te bevredigen en ‘Hamlet’ te gaan spelen met mijzelf in de titelrol.

De gewichtige avond kwam ten laatste en alles liep van een leien dakje. Ik voelde dat ‘Carrington's geluk’ geen ijdele klank was. Mijn binnentreden met het Hof gaf het sein tot zulk een uitbarsting van applaus, dat mijn zenuwen in de war raakten. Maar naar gelang de tragedie voortging, werd ik kalmer en kon ik mijn gansche ziel geven in mijn spel.

Zoo kwam ten laatste de groote monoloog:

Te zijn of niet te zijn... enz.

Nu, gij weet dat zoo goed als ik; maar toen deze onsterfelijke woorden door mij werden uitgesproken, bemerkte ik onder de bezoekers, die geen plaats hadden kunnen vinden en verplicht waren geweest te blijven staan, de gelaatstrekken van mijn dierbaren ouden vriend Tony Cannon.

Er ging als een rilling van blijdschap door mij, dat hij zijn woord had gehouden; duidelijk kon ik hem zien; zijn lippen bewogen zich met de mijne als om ieder woord, dat ik gesproken had, na te zeggen en zijn oogen keken met een blik van zulken gelukkigen trots, dat mijn geheele hart opging in de herinnering aan deze oude vriendschap.

Ten laatste viel het gordijn onder luide bijvalsbetuigingen en ik werd vele malen teruggeroepen.

Ik voelde mij dien avond bovenmate gelukkig en er ontbrak mij maar een ding om den beker des geluks te doen overvloeien.

Mijn herinnering ging terug tot de lange jaren vroeger in het kleine kamertje, tot mijn jongensachtige pocherij en de vriendelijke aanmoediging van mijn ouden vriend. Wat ik wenschte was Tony's gelukwensching van zijn eigen lippen te hooren, die was mij op dat oogenblik meer waard dan de gunstigste beoordeeling van den strengsten criticus. Zoo zat ik in mijn kleedkamer, ieder oogenblik denkende iets van hem te zullen hooren. Maar neen! Eindelijk, afgemat, stapte ik in mijn rijtuig en reed naar huis, een beetje ontstemd, dat ik Tony niet had gezien maar hem stellig den volgenden morgen verwachtend.

Toen ik den volgenden ochtend aan het ontbijt kwam, vond ik daar een stapel brieven, waarvan één mijn bijzondere aandacht trok omdat er een rouwrand om heen was. Ik deed hem open en las.

St. Theodoor's Hospitaal.

Geachte Heer. - Het spijt mij u te moeten berichten, dat een onzer patiënten, de heer Tony Cannon, hedennacht ten gevolge van koorts is overleden. Voor hij stierf verzocht hij mij u dezen ring te doen toekomen als ‘de hulde van een oud man aan den besten Hamlet van dezen tijd.’

Met hoogachting

Dr. Charles Green.

Verpletterd door die tijding legde ik den brief neder om na te denken. De ring was ongetwijfeld die van Tony. Ik had hem dikwijls aan zijn hand gezien en menigmaal hadden wij geschertst over zijn fabelachtige waarde. Maar als hij dezen nacht overleden was, hoe had hij mij dan als Hamlet kunnen zien spelen. En aan den anderen kant, als hij in het hospitaal was geweest, hoe had ik hem dan bij de voorstelling kunnen zien?

Droeviger gestemd dan ik kan zeggen telegrafeerde ik aan Dr. Green en verzocht hem om als hij kon van zijn druk bezetten tijd een dag af te nemen en mij te komen opzoeken.

Van hem vernam ik een verbazingwekkend feit. Tony was den ganschen dag in een koortsachtigen toestand geweest; tegen den avond scheen hij wat kalmer te worden en de verpleegster dacht dat hij een rustigen nacht zou hebben.

Echter, naarmate de avond verliep, werd hij meer en meer opgewonden en begon hij te zingen en rollen te reciteeren. Toen verviel hij in een toestand van bewusteloosheid, waaruit niets hem vermocht op te wekken en men dacht, dat het einde gekomen was. Dan plotseling, keerde het bewustzijn terug en ging hij in zijn bed opzitten, met een tevreden lach op het gelaat, terwijl duidelijk de volgende woorden van zijn lippen kwamen:

‘Te zijn of niet te zijn.’

‘Goed, heel goed, Forbes, mijn jongen.’

Daarop mompelde hij nog iets onverstaanbaars en sprong plotseling overeind met een luid ‘bravo!’ dat door alle vertrekken heendrong; dan zonk hij uitgeput door die inspanning, in de kussens neer.

Even later ging hij weer opzitten en verzocht den dokter om mij den ring te sturen; toen, als was hij bevredigd, dat die wensch vervuld zou worden en als had hij geen reden meer om te blijven voortleven, sloot hij de oogen en ontsliep kalm.

Nu weet ge, heeren, vervolgde de verhaler, die diep bewogen scheen, waarom ik dezen ouden ring als een schat bewaar.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 76.)

De Prinses Louise beantwoordde zijne blikken, waaruit de vurigste bewondering straalde, met eene bekoorlijke beweging van haar schitterend blank kopje, waardoor de bruinblonde krullen in golving kwamen.

L'Espinay boog nogmaals diep en antwoordde op zachten toon:

'*Je ne désire rien avec plus de passion que d'admirer le sourire de Vostre Altesse Royale!*'

Louise Hollandina sloeg de helderblauwe oogen neer, en vroeg hem verder, of haar broeder Philips voortging met hem zijn ongunst te betoenen.

RIJKSMUSEUM TE AMSTERDAM.

L'Espinay dankte voor de belangstelling van Hare Koninklijke Hoogheid, verklaarde, dat de Prins Philips zelden een woord tot hem sprak, en deelde haar mede, dat haar oudste broeder hem met stuitenden trots in de stallen had bejegend. De Prinses antwoordde, dat haar oudste broeder door zijn omgang met ruiters en voetknechten geheel in zijn nadeel was veranderd. Ze verzocht hem den omgang met dezen Prins zooveel mogelijk te mijden - en fluisterde hem schielijk toe, zoodat niemand in de nabijheid het hooren kon:

'*C'est un ours mal lesché, qui a terrifié jusques ici par ses injustices et violentes procedures Sa Majesté la Reine et ses soeurs!*'

L'Espinay verklaarde zich volkomen bereid den minsten wenk van Hare Koninklijke Hoogheid op te volgen. Hij zou den Prins niet in den weg komen. Louise zag hem met hare helderblauwe oogen zoo goedkeurend aan, dat l'Espinay, geheel opgetogenheid, geheel verrukking, niet lette op de hem omringende hovelingen. De Prinses Elisabeth had van verre hare aandacht gevestigd op de houding van hare zuster, maar werd op dat oogenblik bezig gehouden door mededeelingen der Grootmeesteres, Mevrouw de Merode-Van Wassenaar. L'Espinay waagde het tot de

Prinses te zeggen, dat hij geen anderen wensch koesterde, dan haar te gehoorzamen - maar voegde er bij, dat er omstandigheden konden voorkomen, waardoor hij zou genoodzaakt zou zijne eer te verdedigen. Hij liet er geruststellend op volgen:

'*Je prie, Vostre Altesse Royale! de croire que j'ai du courage, et que, s'il est besoin de manier une épée, je m' en acquitterai aussi bien que pas un gentilhomme de vostre suite!*'

Louise Hollandina vestigde bijna een angstigen blik op het van fierheid glanzend gelaat van den Graaf. Maar terstond antwoordde ze met haar bekoorlijksten glimlach, dat ze volkomen overtuigd was van zijne ridderlijke dapperheid, vroeger gebleken bij de les, die hij haar broeder Philips en zijne beide gezellen gegeven had. En zeer snel zei ze plotseling, dat haar portret voltooid was, en dat ze hoopte den Graaf in haar atelier te ontvangen, om zijn oordeel te vernemen.

De Prinses was op dat moment eene zeer verdienstelijke leerlinge van Gerard van Honthorst. Deze kunstenaar had zich, na zijne reizen door Italië en Engeland, in Den Haag gevestigd, en zou weldra voor de Prinses Amalia van Solms een groot deel van het schilderwerk in het Huis ten Bosch voltooien. Louise Hollandina wijdde zich met ongemeene geestdrift aan het schilderen, en gaf doorslaande blijken van groeten aanleg. Haar geliefkoosd werk was portretschildering, vooral het kopieeren van bestaande portretten. Het portret, waarvan ze tot l'Espinay sprak, was een kopie naar Miereveldt - een portret van haar vader, den Keurvorst Frederik V.

L'Espinay bloosde van geluk, toen hij vernam, dat de Prinses hem in haar atelier verwachtte. Het zou niet de eerste reis zijn. Louise Hollandina kreunde zich in dit opzicht aan niemand. In de vertrekken van hare zuster Elisabeth verschenen geheele scharen van geleerden, geletterden, dichters en denkers. Ze veroorloofde zich schilders, hovelingen, edellieden en dames te ontvangen, en had l'Espinay, sedert hij opperstalmeester werd, geheel als een huisgenoot in het paleis harer moeder beschouwd.

Juist op het oogenblik, waarin ze hem sprak van haar

werk, klonk de stem der Prinses Elisabeth, die hare zuster riep. De audiëntie was afgeloopen. De beide zusters verlieten buigend de receptiezaal - weldra gevolgd door de bezoekers, die zich naar alle kanten verspreidden. De opperstalmeester bleef achter met Mevrouw van der Mijle. Ze zouden beiden ontvangen worden door de Koningin, ondanks hare ongesteldheid. Nauwelijks hadden de hovelingen zich verstrooid, of er verscheen eene hofdame, Lady Carey, met Lord William Craven, om beiden uit te noodigen zich naar het boudoir der Koningin te begeven.

Dit vertrek was door eene zijdeur met de receptiezaal verbonden. Hier was alles eenvoud en gezelligheid. De hooge zetels alleen met gebeeldhouwde armleuningen en pooten, met in zijde, goud en zilver geborduurde wapens op de kussens van fluweel, vertoonden iets koninklijks. Aan de vensters stonden tafels met de allerzeldzaamste soorten van tulpen. Elisabeth Stuart koesterde eene hartstochtelijke liefde voor bloemen, vereenigd met meer dan alledaagsche botanische kennis der Europeesche *flora.* Eene zeer ongemeene, door haar aangekweekte, tulp droeg haar naam. Op een klein tafeltje lag eene kostbare, met paarlemoer ingelegde luit, naast een stapel muziekboeken. Toen het viertal binnenkwam, hief de Koningin zich op uit hare liggende houding. Sporen van tranen vertoonden zich op hare wangen. Ze reikte hare rechterhand aan Craven, hare linkerhand aan l'Espinay. Beiden bogen zich eerbiedig, en brachten de koninklijke vingers aan hunne lippen. Mevrouw Van der Mijle plaatste zich op een zetel naast de Koningin. Lady Carey trok zich terug. De beide mannen zetten zich op taboeretten ter zijde der Koningin. Het gesprek werd in het Fransch gevoerd.

Elisabeth Stuart droeg een statig kleed van zwart fluweel, 't welk de bleeke tint van hare gelaatstrekken scherp deed uitkomen. Hare anders zoo gloedvolle donkerbruine oogen waren dof door pas geweende tranen, door drukkende hoofdpijn. Ze richtte zich tot hare vrienden, en begon de oorzaken van hare neerslachtigheid mee te deelen. Ze was den vorigen dag zeer ontsteld door de onverwachte verschijning van haar oudsten zoon. De tijdingen uit Engeland waren zeer ongunstig voor den Koning, '*son très-cher et très-honoré frère unique*'. De Prins Karel Lodewijk diende in zijn leger, en deelde de meest teleurstellende berichten mede, Haar meest geliefde zoon, Prins Robbert, was in ongenade gevallen bij Koning Karel I, en uit Engeland verbannen. Na den verschrikkelijken slag bij Naseby, waar geen leeuwenmoed hem hielp tegen het koel verstandig beleid van Fairfax en Cromwell, had de Koning hem nog vertrouwd, maar sedert hij voor eenige weken met zijne legerafdeeling Bristol voor het Parlementsleger had ontruimd, had de Koning hem zijn vertrouwen ontnomen.

Prins Karel Lodewijk was van oordeel, dat het huis Stuart in Engeland had uitgediend, dat eene nieuwe orde van zaken in aantocht was, en dat zijn belang meebracht, de zijde van zijn koninklijken oom te verlaten. Hij wilde vergunning vragen aan de Hoog Mogende Heeren, om troepen uit Holland te verschepen. Zijn broeder Philips zou belast worden met de leiding der zaak. In het Noorden van Duitschland zouden manschappen zijn aan te werven. Nadat hij dit alles op onbeschaamden toon had medegedeeld, en duidelijk deed uitkomen, dat hij zich stelde onder de vanen van het Parlementsleger, had de Koningin hem met de grootste ontroering en onder het storten van vele tranen zijn schandelijk gedrag voor de voeten geworpen. Ze had al hare kracht ingespannen, om hem voor den dienst van Karel I te behouden. Het voorbeeld van zijn dapperen broeder had hem geleerd, zeide hij,

hoe weinig op den Engelschen Koning te vertrouwen was. Bovendien meende hij, dat de zaak van zijn oom verloren was, dat bij de vredesonderhandelingen, die eerlang tusschen de Republiek der Geüniëerde Gewesten, Frankrijk, Spanje, Oostenrijk en de protestantsche Staten van Duitschland zouden kunnen geopend worden, het niet onverschillig zou zijn, om op den steun van het Engelsche Parlement te kunnen rekenen. Alleen op deze wijze behield hij het vooruitzicht, dat men hem de keurvorstelijke kroon van de Paltz op het hoofd zou plaatsen.

Met zeer bewogen stem, en telkens opnieuw weenende, had de Koningin dit alles medegedeeld. Ze scheen geheel verslagen en radeloos. Mevrouw Van der Mijle sprak het eerst, daar Elisabeth Stuart hare hand gegrepen had, en haar vol verwachting in de oogen staarde. De eerbiedwaardige dochter van Oldenbarnevelt bad Hare Majesteit zich niet meer te bekommeren, dan noodzakelijk was. Ondanks al wat de *Prince héritier Palatin* gezegd had, was de zaak der Stuart's in Engeland niet verloren. De Hoog Mogende Heeren zouden nooit ingaan op de voorstellen van Prins Karel Lodewijk. Zij zouden nooit vergeten, dat de zoon van Zijne Hoogheid, hun aanstaanden Stadhouder, schoonzoon was van Zijne Majesteit Koning Karel I. Mevrouw Van der Mijle was overtuigd, dat Hare Majesteits oudste zoon in Den Haag geen steun voor zijne plannen zou vinden. Men zou terstond inzien, dat de politiek van dezen Prins op louter persoonlijke zelfzucht berustte.

Lord William Craven sloot zich volkomen bij Mevrouw Van der Mijle aan. Oranje en Stuart waren te nauw verbonden. De *Round-Heads* zouden nimmer kunnen rekenen op den steun van de Hoog Mogende Heeren. En zoo men al niet openlijk partij koos voor de zaak der Stuarts, tegen hen zou men nimmer optreden. Vol vuur en verontwaardiging sprak l'Espinay over de houding der beide Prinsen, wier uitdagende minachting hem dien morgen persoonlijk zeer had gekrenkt. Hij verzocht Hare Majesteit hem als haar meest toegewijden dienaar te willen beschouwen. Hij stond op van zijn taboeret, knielde op zijn linkerknie voor den zetel der Koningin, en terwijl hij met de rechterhand zijn degen omhoog hief, vroeg hij Hare Majesteit verlof, om naar Engeland te gaan, en zijn leven ter beschikking te stellen van Koning Karel I.

De Koningin rees op uit hare kwijnende houding. Hare oogen schitterden weer met den ouden gloed. Ze glimlachte, en gebood l'Espinay op te staan. Toen sprak ze met trillende stem:

'*Non, cher Comte! J'ai trop besoin de vostre dévouement. Restez ici! Vous m'avez tellement satisfait, que si j'eusse été dans vostre coeur et vostre âme, je n'eusse dit que les mêmes paroles que vous m'avez dites.*'

De Graaf de l'Espinay bedwong met groote moeite de aandoening, door deze vorstelijke woorden in zijne ziel opgolvende. Hij boog zijn hoofd, terwijl een hooge blos over zijn wangen trok. Lord Craven drukte hem de hand. En nu ging Mevrouw Van der Mijle voort nieuwen moed in te boezemen aan de teleurgestelde Koningin. Ze herleefde langzaam onder de opwekkende woorden harer drie trouwste vrienden. Ze beschuldigde zichzelve al te spoedig verslagen te zijn, maar bezat toch de veerkracht, om zich oogenblikkelijk weer op te heffen. Ondanks al, wat ze ondervonden had, herleefde ze telkens tot nieuwe hoop. Ze beschuldigde zich nu, dat ze hare vrienden te veel had bedroefd. En plotseling begon ze heel opgewekt te spreken. Bij al den luister en praal in hare jeugd en bij haar huwelijk met den Paltzgraaf was telkens iets sombers hare vreugde komen storen. Het zou in October vier-en-dertig jaar geleden zijn, dat Frederik V, Keurvorst van de Paltz, onder het gedonder van tachtig vuurmonden te Londen aan wal stapte. Ze herinnerde zich alles zeer nauwkeurig: hoe haar bruigom in de feestzaal van Whitehall binnentrad, gevolgd

door vele Duitsche edelen, onder leiding van den allervoortreffenlijksten corpulenten Graaf Johan Albrecht van Solms; hoe hij vol eerbied haar vader, James I, naderde en met hem sprak; hoe hij de hand kuste van hare fiere moeder, Anna van Denemarken; hoe hij een oogenblik nog van gedachten wisselde met haar oudsten broeder, Henry, Prins van Wales, en toen knielde voor haar, om den zoom van haar kleed te kussen; hoe ze hem hare hand reikte om hem

op te heffen, en hoe vurig hij die hand aan zijne lippen drukte. Daarna ging ze voort met eene schets der huwelijksfeesten, plotseling afgebroken door den dood van den Prins van Wales, haar achttienjarigen veelbelovenden broeder, die zeer verhit uit de kaatsbaan komende, door de guurheid van een Novemberdag getroffen, aan een hevigen aanval van pleuris stierf. Zoo was er rouw geweest in hare bruidsdagen - een voorspel van wat later volgen zou. Ze eindigde met deze woorden:

'*J'espère en Dieu! Si je dois souffrir encore, je souffrirai! Je suis pour cette heure en tel estat, Dieu merci, que je puis desloyer quand il luy plaira, sans regrel de chose quelconque!*'

Lady Carey kwam berichten, dat de Prinsen Karel Lodewijk en Philips een bijzonder onderhoud met de Koningin verzochten. Elisabeth Stuart lachte weemoedig. Ze werd terstond op de proef gesteld, en was bereid hare standvastigheid te toonen. Ze verzocht haar opperstalmeester haar te verlaten. Ze wilde hevige tooneelen vermijden. Lord William Craven en Mevrouw Van der Mijle zouden haar ter zijde staan.

L'Espinay trad met den hoed in de hand de receptiezaal weer binnen. De beide Prinsen stonden met gedekten hoofde voor de schouw. De opperstalmeester maakte eene beleefde, maar koele buiging, toen hij de Prinsen gewaar werd. Karel Lodewijk knikte met het hoofd, Philips bewoog zich niet. L'Espinay verwijderde zich daarna zonder eenige verwondering aan den dag te leggen. Hij dacht aan de uitnoodiging van de Prinses Louise Hollandina, en kreunde zich in 't minst niet om de houding der intrigeerende broeders. Hij besloot tot later in den middag te wachten, nadat de maaltijd zou zijn afgeloopen.

Vol vurig verlangen begaf hij zich naar zijne eigene vertrekken in de Papestraat bij den zwaardveger Willem Boudewijnszoon, waar de gekroonde Helm uithing. In diepe mijmering verzonken liet hij zich het een en ander voordienen, zonder erop te letten. Tegen drie uur wandelde hij naar den Kneuterdijk, sloeg het Nachtegaalspad in, om te beginnen met eene middag-stalinspeetie. Twee rijpaarden ontbraken - een schimmel en een moorkop. Volgens rapport der lakeien waren de beide Prinsen uitgereden naar de duinen in Schevelingen. Uit de stallen koos hij zijn weg langs binnengangen en zijtrappen naar de tweede verdieping. Voor den dienst dier verdieping was een lakei aangewezen, een Hagenaar, Joost Joostsz. Duynsbergen, wiens vader schoenlapper was in een pothuis op den hoek van de Plaats en de Hoogstraat. Deze lakei onderscheidde zich door zijne magere gestalte en terugstootende gelaatstrekken. Hij zat gewoonlijk in een slecht verlicht portaal, op een bankje tegen den muur, gedost in den rooden lijfrok van Harer Majesteits lakeien. Schoon hij maar weinig Fransch verstond, begreep hij met zekere eigenaardige slimheid wat er gezegd werd, als Franschen het woord tot hem richtten.

L'Espinay vroeg hem naar de Prinses Louise. Hij verdween zwijgend, en kwam even geheimzinnig weer terug, L'Espinay wenkend. Daarna opende hij een deur in eene zijgang, en riep met eene schelle faussetstem:

'De opperstalmeester van Hare Majesteit!'

L'Espinay trad in het atelier, een hoog vertrek met drie ramen, uitziende op eene binnenplaats en de stallen. Louise Hollandina bekommerde zich niet veel om dit uitzicht, daar de drie vensters van onderen met eikenhouten blinden waren afgesloten, zoodat het daglicht uit de hoogte naar binnen viel. Van stal of binnenplaats was niets meer waar te nemen. Het atelier zag er bont en vreemd uit. De wanden hingen vol

met voltooide of onafgewerkte schilderijen en schetsen. Er waren schilderijen van beroemde meesters en een paar groote portretten van Miereveldt, een ‘nachtstuk’ van Honthorst, eene vroolijke bijeenkomst van nymphen en satyrs van Jordaens, een prachtig vrouwenportret van Frans Hals. Er stonden drie ezels met onvoltooide schilderijen, terwijl op kleine stoffige tafeltjes allerlei zeldzame wapenen, hooge bekers van kristal, muziekinstrumenten en portefeuilles met etsen zwierven. Eene zonderlinge verzameling leunstoelen, schilderstoeltjes en taboeretten vonden hier of daar eene plaats, terwijl boven op kolossale kasten van gebeeldhouwd ebbenhout groote afgietsels in pleister van beroemde classieke modellen waren geplaatst.

De Prinses stond voor een der ezels bij een venster, met palet en penseelen in de linkerhand, druk bezig aan een stilleven. Toen ze l'Espinay gewaar werd, legde ze den schilderstok en het palet ter zijde, en trad den Graaf glimlachend tegemoet. Hare vriendelijke stem klonk hem als muziek in de ooren. Ze reikte hem hare kleine, witte hand, die l'Espinay aan zijne lippen drukte. Daarna sloeg hij een blik op haar blozend kopje, dat uit de golvende bruinblonde krullen schuchter om den hoek scheen te gluren. Zijne oogen spraken daarbij eene taal, die hij nooit in woorden zou hebben durven uitdrukken. De Prinses bracht hem voor een der ezels, waarop het voltooid portret van haar overleden vader, Frederik V, stond. Het origineel van Miereveldt was met verwonderlijke nauwkeurigheid en trouw gevolgd. L'Espinay overstelpte Hare Koninklijke Hoogheid met een vloed van vleiende gelukwenschen. Louise Hollandina greep zijne hand, staarde hem moedig in zijne groote donkerbruine oogen, en zeide, dat zij weinig gesteld was op titels. Een edelman als de Graaf de l'Espinay zou haar niet beter kunnen overtuigen van zijn goeden smaak, dan wanneer hij haar, voornamelijk in haar atelier, eenvoudig met haar naam Louise aansprak. L'Espinay wist zijne verrukking niet beter uit te drukken, dan door voor haar te knielen en hare beide handen met kussen te bedekken.

Toen werd de deur geopend, en klonk de faussetstem van den lakei, Joost Joostsz Duynsbergen:

‘Meester Gerard van Honthorst!’

L'Espinay was oogenblikkelijk opgestaan. Binnen trad een zeer eenvoudig man, dicht bij de zestig jaar, met vriendelijken oogopslag en kort afgeknipte grijze hairen. Hij boog voor de Prinses en den hem bekenden Graaf de l'Espinay. Zonder acht te slaan op de eenigszins verlegen houding van beiden, zei hij glimlachend:

‘Uw lakei, Prinses! is een singulier curieus persoon! Hij lag en gluurde door het sleutelgat van uwe deur, toen ik me wilde aanmelden. Het is raadzaam met zulk een persoon niet verder te communiceeren!’

(*Wordt vervolgd.*)

Wonderspiegels.
Met afbeeldingen.

Zonder twijfel heeft ieder die dit leest wel eens gestaan tegenover een van die grappige spiegels, hol of bol, die lange reuzen als korte gezette dwergjes weerkaatsen en kleine menschjes als reuzen, spiegels die u de haren doen ten berge rijzen als gij uw eigen uitbeelding ziet, en die, als gij het waagt te lachen, zulk een gruwelijke verwringing van uwe gelaatstrekken doen zien, dat ge u zelf op uw beurt moet uitlachen. Zelfs een uitgehongerd man kan een opwelling tot vroolijkheid niet onderdrukken, wanneer hij zooals in de Engelsche volksgaarkeukens, zichzelf in de spiegels langs de wanden

weerkaatst ziet ‘vóór’ en ‘na’ het eten; in de eene overtreft zijn magerheid de grenzen van het mogelijke en in de ander is zijn gestalte uitgedijd tot een breedte, die slechts door de afmetingen van het kijkglas wordt in toom gehouden.

Geen enkele spiegel is er trouwens, die niet meer of minder uwe gelaatstrekken verdraaid weergeeft; het volmaakte is hierin nog nimmer bereikt en vermoedelijk zal dit wel nooi

verkregen worden. Een volkomen zuivere spiegel zou volstrekt vlak moeten zijn over de geheele oppervlakte, want een onregelmatigheid van een duizendste deel van een millimeter zal al een verdraaide weerkaatsing geven.

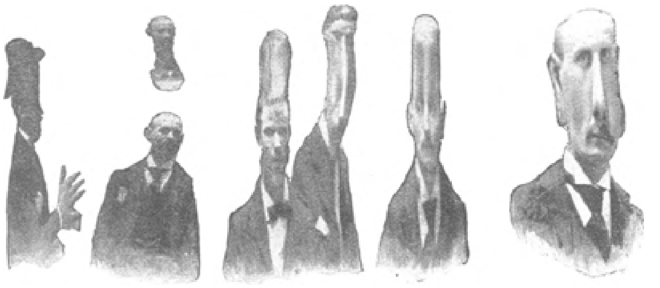

HOOFDEN-STUDIE.

Dit bezwaar doet zich het sterkst voor bij de fabricatie van groote spiegels, gelijk in groote salons of balzalen hangen. Als men nauwlettend toeziet dan zal men steeds eenige onzuiverheid aantreffen; deze onnauwkeurigheden hebben spiegelfabrikanten op de gedachte gebracht om spiegels te fabriceeren, die opzettelijk een verdraaide weerspiegeling gaven.

Met het oog op het feit, dat bochten zoo vaak in een spiegel voorkomen, zou men denken, dat het een eenvoudige zaak was om een koddigen, verdraaienden spiegel te maken; in werkelijkheid is dit echter niet het geval; niets is onzekerder dan de weerkaatsing van een spiegel, die niet vlak is; het aantal verrassingen is bij de fabricatie van holle of bolle spiegels oneindig; het is slechts een zaak van het toeval of men een goed of een slecht resultaat bereikt, want twee geheel gelijk gegoten en geslepen spiegels geven toch niet hetzelfde effect.

Gewoonlijk gebruikt men voor verdraaiende spiegels zoodanige, die of hol of bol zijn geslepen. In het eerste geval geven zij een breede, in het laatste een lange weerkaatsing. De indruk, dien zij maken, het scherpe en heldere, of het grappige hangt geheel af van den aard der welving. Vooraf echter valt van het resultaat niets te zeggen en ook de knapste fabrikant kan niet vooraf beloven een spiegel te maken, die grappige weerkaatsingen geeft. De spiegel echter, die de resultaten geeft, waarvan enkele fotografiën deze bladzijden opluisteren, is wel een van de aardigste, ooit gemaakt en het heeft dan ook heel wat moeite gekost dezen te gieten en te slijpen. Hij is drie meter hoog en anderhalve meter breed; hij is gemaakt met afwisselend holle en bolle welvingen met een recht eind in het midden. Het gevolg is, dat wanneer men in dezen spiegel ziet, een deel van het lichaam weerkaatst wordt op het rechte eind, een deel op het holle en een deel op het bolle, zoodat uw gestalte onkenbaar wordt verdraaid op de allerkoddigste wijze.

Honderd maal zult gij in dezen spiegel zien en telkens weer zult gij een ander resultaat krijgen;

LANG EN KORT.

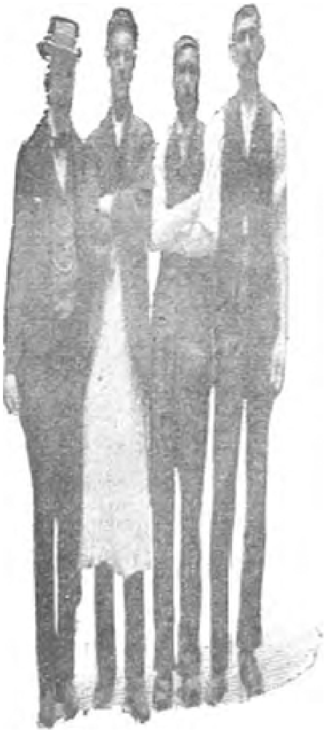

altijd weer zijn er nieuwe combinaties en wanneer ge denkt, dat ge alle grillen van den spiegel hebt uitgeput, dan zet gij hem op den zijkant en krijgt opnieuw een onbegrensd getal effecten.

De fotografen kunnen u soms wijzen op typische resultaten die zij verkregen hebben. Let bijv. op het eerste figuur van dit artikel. Men zou het ‘hoofden-studie’ kunnen noemen, en het is een uiterst merkwaardige studie. Het voorhoofd van den heer, die het eerst en het laatst in de groep staat, maakt een geheel verschillenden indruk; in het eerste geval is het voorhoofd buitengewoon hoog, in het laatste zakt het buiten elke verhouding tot den neus.

De tweede fotografie van dezen zelfden heer heeft zijn hoofd een ander part gespeeld. Nu heeft hij drie hoofden die meer of minder zuiver op zijn schouders zijn geplaatst, twee er van zweven los in de hoogte. Dit merkwaardige effect kan slechts op één plaats van de oppervlakte van den spiegel verkregen worden. Ook de andere reproducties op deze figuur zijn allermerkwaardigst.

De fotografieën van de vier dikke en de vier dunne menschen (figuur 2) zou een uitstekende reclame zijn voor een restaurant ‘vóór en na het eten’. Men zal onmiddellijk opmerken, dat de vier personen op beide platen dezelfde zijn; de eerste reproductie is verkregen op het holle, de andere op het bolle deel van den spiegel. Onze derde figuur geeft de weerkaatsing van een arm, horizontaal uitgestrekt. De bezitter van zulk een arm mag er trotsch op zijn; in menige omstandigheid kan hem die te pas komen.

Onze laatste afbeelding laat een paar aardige contrasten zien.

Verdraaiende spiegels, als waarvan wij de resultaten in een paar afbeeldingen onze lezers hier hebben medegedeeld, zijn vooral in het buitenland zeer populair. Men vindt ze in buitentuinen, waar zij, vooral als het weer niet al te best is en de gasten dwingt om binnen te blijven, een bron van genot zijn. Men kan een uur voor een draaispiegel doorbrengen zonder zich ook een oogenblik te vervelen door de eindeloosheid der verschillende variaties.

De moeilijkheden, die de fotograaf heeft te overwinnen gehad bij het nemen van de afbeeldingen welke dit artikel verduidelijken, mogen niet onderschat worden.

Nimmer heeft een fotograaf zulk een moeilijke taak gehad. Ieder, die ook maar een beetje aan fotografeeren heeft gedaan, weet hoe moeielijk het is eene opname te krijgen in een gewonen spiegel. Bij een verdraaiende vermeerderen de bezwaren honderdvoud. In de eerste plaats kan de fotograaf zelden een goed gezicht krijgen op zijn object; wat hem het voorwerp moet zijn voor zijne opname kan hij slechts onvolkomen zien, omdat het origineel, wat het spiegelbeeld geeft, hem het uitzicht belet. En wanneer degene, die het spiegelbeeld moet geven, zorgvuldig ter zijde is gezet, dan merkt de ongelukkige fotograaf, dat hijzelf en zijn toestel, nauwelijks herkenbaar en verdraaid, worden weerkaatst en wanneer eindelijk ook dit bezwaar overwonnen is, dan is het nog heel lastig de lens zoo te stellen, dat de zuiverste opname wordt verkregen.

Dit juist is het bezwaarlijkst. De minste verandering in de positie van de lens of de camera werpt alle vroegere berekening omver, terwijl ook de geringste beweging van den persoon, die

gefotografeerd wordt, zelfs het knippen met een vinger een volstrekt andere afbeelding geeft.

Fotografeeren onder zulke omstandigheden is nauwelijks een genoegen, al blijft ook de voldoening niet uit, wanneer de opname slaagt, van iets eenigs verkregen te hebben. En dan - er is een eigenaardig genot in fotografieën te nemen van vrienden en vijanden - vooral van de laatsten, met verdraaide en leelijke caricatuurtrekken. Men kan er dikwijls de grootste pret mede hebben.

Louw de Lieger.
Door F. Haverschmidt.*)

Toen ik een kleine jongen was, woonde er bij ons in de buurt een krom kereltje: dat noemden ze Louw de Lieger. Ik zal niet zeggen, dat het een mooie naam

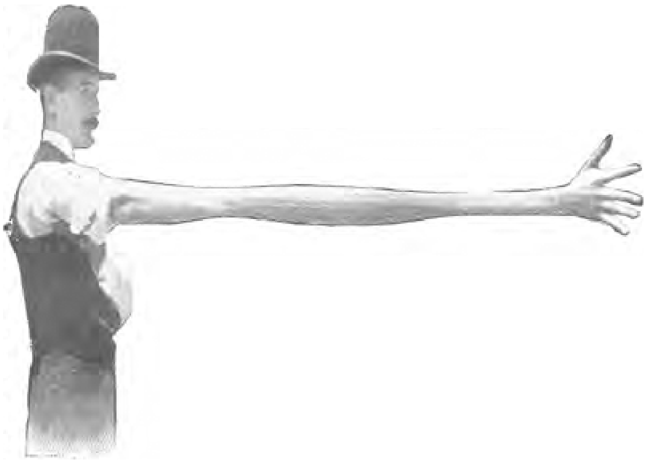

EEN HANDIG ARMPJE.

was, maar als ze u of mij ooit op die manier gaan betitelen, dan mag ik lijden, dat men er geen erger beteekenis aan hoeft te hechten dan het geval was bij buurman Louw. Louw kón liegen, dat is waar, en geweldig liegen ook, zooals ge aanstonds hooren zult; maar ik weet niet, dat hij ooit iemand met zijn leugens benadeeld heeft. Er zijn menschen, die liegen om u het geld uit den zak te kloppen. Anderen verzinnen onwaarheden om uw goeden naam te bekladden. Dat vind ik gemeen; maar zoo vond Louw het ook. En dus, als ge wat bij hem kocht (hij dreef onder anderen handel in tollen en knikkers, en ik was een van zijn vaste klantjes), dan zou hij u nooit slechte waar voor goede aanprijzen. En, ofschoon er vlak tegenover hem een weduwe woonde die ook in tollen en knikkers deed, heb ik hem nooit hooren beweren, dat háár artikelen minder soliede waren dan de zijne. Louw loog in een anderen, ik durf wel zeggen vrij onschuldigen, zin. Niet om zich te bevoordeelen, ten minste niet rechtstreeks, maar om er anderen pleizier mee te doen. En waarschijnlijk had hij zelf dan van den weeromstuit pleizier meê. Vooral wanneer er een troepje jongens om hem heen zat, met den mond wijd open van verbazing over de wonderlijke dingen, die hij hun wijsmaakte; dan glommen zijn oogjes van de pret. Soms riep er een van ons: ‘Maar, Louw, dat is nu toch niet wezenlijk gebeurd?’ En dan antwoordde Louw plechtig: ‘Als het niet waar gebeurd is, dan heet ik

*) Niet opgenomen in ‘Familie en Kennissen’.

CONTRASTEN.

geen Louw de Lieger!' - Want hij wist wel, dat ze hem zoo noemden.

Eens op een zomeravond, dat hij weer naar gewoonte op de stoepbank zat, in het midden van de buurjongens, deed hij ons het volgende verhaal. Als het niet waar gebeurd is, gelooft dan ook maar niet, dat de man, die het ons vertelde, Louw de Lieger heette.

'Jongens, het was op den 12den Mei 1823, dat ik met mijn eerste vrouw trouwde. Zij was keukenmeid bij den burgemeester geweest en zij had een paar oogen in haar hoofd, daar draaide iemand het hart van om, zóó mooi waren ze; maar haar humeur

- dat was leelijk. Ik merkte het den dag na ons trouwen. Of ze met haar verkeerde been uit het bed was gekomen, maar de zon was pas op of zij begon al, en toen de klok negen sloeg, stonden wij tegenover elkaar als twee brieschende leeuwen. Want ik heb eigenlijk een natuur als een kalf, al zeg ik het zelf. Ze zouden over me kunnen loopen. Maar gezanik, daar kan ik niet tegen; en Heintje zanikte. Eerst was het over dit en toen over dat, en veel niet genoeg, en eindelijk zei ik: 'Als je nu de sauspan in je gezicht wilt hebben, dan moet je het maar zeggen.' Nu, dat hielp. Maar niet langer dan voor een dag. Den volgenden morgen begon het lieve leventje weer, van voren af aan. Toen proponeerde ik Heintje, om haar in de waschkuip te smijten. Dat hielp ook, maar weer niet langer dan voor een kleine vierentwintig uur. Den derden dag zat haar de muts nog scheever. Ik weet niet, wat voor recept ik haar toen voorschreef. Alle dagen moest ik wat anders bedenken, want nooit werkten mijn medicijnen tot over het etmaal. Eindelijk werd ik er melankoliek onder, en op een goeien morgen trek ik mijn laarzen aan en loop weg. Er lag in de haven een Oostinjevaarder. Die had stokvisch in, voor Australië. Ze waren juist bezig met de touwen los te maken, toen ik met een aanloopje over de verschansing kwam. 'Kaptein, kunje mij voor lichtmatroos gebruiken?' vroeg ik; en de kapitein zei: 'Je komt of je geroepen was: er is juist een lichtmatroos dood aan de zeeziekte.'

We waren nog geen minuut onder zeil en ik zat in den top van de groote mast, om afscheid te nemen van mijn geboortegrond, toen zie ik Heintje aan den wal staan, en zij wringt zich de handen dat de bemanning er stil van werd. Dat ging me nu toch door de ziel, en ik zeg tegen den kok, die in de kombof varkenskarbonades zat te braden: 'Zie je, als ik dat nu geweten had, dat zij het zich zoo

aantrekken zou, dan had ik mij nog eens bedacht: maar nu is het te laat.' Van dat oogenblik af waren de kok en ik boezemvrienden.

Ik zal je maar niet ophouden met bijzonderheden van de reis. Er viel ook niet veel bijzonders voor in de eerste zes weken, behalve toen wij Sint Helena passeerden. Daar zat de oude Napoleon op een rots, met een verrekijker aan zijn oog, en toen hij ons in 't gezicht kreeg, praaide hij ons, door driemaal met zijn steek te zwaaien, waarop de kapitein terugseinde: ‘Alles wel aan boord.’ Tien dagen later kregen wij storm. Het schip danste als dolle Hes, en toen dat lang genoeg geduurd had, kwam er een stortzee over, die de kombof wegnam. Dat trof ongelukkig, want de kok en ik zaten daar net in te smousjassen. Lieve deugd, wat een rare gewaarwording! Als we de deurtjes niet gauw hadden dichtgedaan, waren we zeker om koud geweest. Nu dreven wij met een vliegende vaart naar de Afrikaansche kust. Toen we daar aankwamen was het weêr bedaard en, eer we 't wisten, had de branding ons netjes op het strand getild. Wij openden nu de deurtjes, om behoorlijk poolshoogte te nemen, en daar wij vonden dat de landstreek er nog al goed uitzag, stapten wij de kombof uit. Eerst deden wij ons te goed aan een biefstuk met gewreven aardappelen (want die stonden juist te vuur, toen de kombof overboord ging), daarna knapten wij ons wat op voor mijn scheerspiegeltje (dat ik buitenshuis altoos bij mij draag) en vervolgens wandelden wij landwaarts in. De kok was een bereisd persoon. ‘Het zou mij niet verwonderen, Louw,’ zei hij, ‘als we hier aan de Goudkust waren; je moet eens opletten of je hier en daar ook van dat gele goed ziet liggen.’ Nu, ik keek als een arend, maar wat wij ook vonden, geen goud, totdat ik tegen den middag (het was gloeiend heet gaan worden, en de kok, die vrij corpulent was, begon te zweeten of hij smelten wou), totdat ik tegen den middag ergens op trapte, en dat bleek bij onderzoek een van de korte ribben te zijn van een mensch. Het been was schoon afgeknaagd, en de kok werd zoo wit als een doek. ‘Louw,’ stamelde hij, ‘we zijn onder de menscheneters vervallen.’ ‘Kom,’ zeg ik, ‘dat zul je mis hebben: misschien zijn er tijgers of beren in de buurt.’ ‘Neen jongen,’ hernam de kok: ‘ik zie het aan de indruksels van de tanden: zóó kluiven geen tijgers en geen beren.’ Ik geef het op. ‘Je hebt er meer ondervinding van dan ik,’ was mijn antwoord, ‘maar dan wou ik, dat we met fatsoen hier vandaan waren. Wat dunkt je, als we maar weer in de kombof kropen en het zeegat kozen?’ Ja, dat was het eenige wat er op zat. We maken dus rechtsomkeert en draven, zoo hard de zwaarlijvigheid van den kok het toelaat, naar het strand terug. Reeds ontdekken wij het van een hoogte, daar snorren ons op eens een dozijn of wat pijlen om de ooren, en op hetzelfde oogenblik vallen, onder een ijselijk geschreeuw, vijftig of zestig halfnaakte en pikzwarte kerels op ons aan. Ik geef den eerste, die mij te na komt, een stomp, den tweede een schop, den derde een oorvijg, die zóó aankwam dat zijn zwarte kleur afgaf aan mijn vingers, den vierde vat ik bij zijn ruige beenen en ik zwaai hem in de rondte, tot hij er onpasselijk van werd; maar toen waren mijn krachten uitgeput. Ze krijgen mij onder den voet, binden mij de polsen aan elkaar (met darmen van opgegeten menschen!) en drijven mij dan als een slachtbeest voor zich uit. De kok had al eerder hetzelfde lot ondergaan. Hij was al een heel eind op weg naar het kamp van de negers, toen wij hem en zijn drijvers inhaalden. ‘Wat ons nu overkomen zal, Louw?’ zuchtte hij. ‘Ik vrees, man, dat wij ons testament wel kunnen maken,’ was alles wat ik zeggen kon. Want ik was volstrekt niet op mijn gemak, en dat werd niet beter, toen wij de plaats van onze bestemming bereikt hadden. Daar was het een drukte, of het Schiedamsche

varkensmarkt was, wat er te meer op leek, omdat je wel veel kleine kinderen te zien kreeg, maar geen enkel varken. Behalve van de lieve jeugd krioelde het er van vrouwen. Maar die moest je eens gezien hebben! Ze klagen wel eens, dat de dames hier te lande zich zoo raar kunnen optakelen, maar de raarste mode uit Parijs is nog heilig bij den opschik van zoo'n Afrikaansche juffer. Die hangt in haar ooren, bij wijze van knoppen, een paar kiezen van den een of ander ongelukkige, die door de familie werd opgegeten. Om den hals draagt ze een ketting van wervels uit een ruggegraat. En als ze héél mooi wezen wil, dan boort zij een gat in haar neus en steekt daar een snoer door, waaraan enkel nagels geregen worden van vingers en van teenen. Sommigen hebben dat ornament aan de onderlip, die tóch al op het derde knoopsgat hangt, om zoo maar te spreken, want om de waarheid te zeggen: knoopsgaten kennen ze daar te lande niet. Over het verder kostuum van die lievertjes zal ik maar niet uitweiden. De hoofdzaak is, dat zij, al eveneens als de heeren, zwart zijn als een gepotloode kachel; en ik moet alleen nog maar opmerken, dat zij haar tanden puntig vijlen, zoodat, als ze lachen, ze er net uitzien of een haai, of een krokodil, zijn muil opent om u te verslinden. Verbeeld je nu, dat er twee, driehonderd van die schepseltjes om je heendansen, op de manier van kakkerlakken die in de branderij van den moutwijn hebben geproefd, dan kunt gij begrijpen, dat de kok en ik niet wisten, wat we doen moesten: lachen of huilen? En omdat we dat niet wisten, deden wij dan ook geen van beide; en wat de kok dacht, heb ik nooit vernomen, maar ik dacht bij mijn eigen: 'k wou dat ik weer thuis zat, bij Heintje. Die deed óók raar, maar zóó raar heb ik ze toch niet zien doen.

Intusschen werden wij ieder aan een paal gebonden, en een van de negers, zeker zooveel als de omroeper, begon op een bekken te slaan, evenals bij ons wanneer er visch aan de markt is. Daarop kwamen al de overige vrouwelijke bewoners van het kamp met haar kindertjes (de kleinsten in zakken op haar rug), benevens de mannelijke bevolking, uit de hutten of keten, waarin men daar te lande woont, te voorschijn en op ons af. De dames werden verzocht een beetje ruimte te maken. Dat ging niet als bij ons, beleefd, met: Mag ik uwes een arm presenteeren? maar de heeren legden er de lat over, want ze waren allen behoorlijk van lansen voorzien of van boog en pijlen, en van een soort van knods of slagersbijl. Lieve mensch, wat een troepje was dat! Onze schutterij had er een puntje aan kunnen zuigen, en brullen, dat ze deden! 't Leken wel tien liedertafels die allen tegelijk een koor aanhieven, en dan ieder een op zijn eigen houtje. Toen dat klaar was, gingen de heeren op de hurken zitten en hielden een raadsvergadering, naar het wel leek, hoewel - notulen werden er niet gehouden, zoover ik kon nagaan. De president, ter onderscheiding van top tot teen met menie ingesmeerd (maar om den neus was hij blauw geschilderd, en ik moet zeggen, dat voldeed wel), die begon dan een toepasselijke aanspraak, waarvan ik evenwel veel miste, omdat ik de taal niet verstond. Ik geloof, naar zijn grimassen te oordeelen, dat hij voorstelde, om ons maar dadelijk te kelen, te villen, schoon te maken, af te houwen, te braden en op te eten. Eenigen waren er blijkbaar voor, maar anderen waren er tegen. Wat of die wilden, begreep ik niet recht. Ik denk voor 't naast dat zij ons wel wat weinig vonden voor zooveel monden. Vooral werd er op mij gewezen, als op een bijzonder mager beestje. In ieder ander geval had ik het kwalijk genomen, maar nu vond ik het nog zoo onpleizierig niet. Mogelijk werd ik wel afgekeurd, en dan? - Ach, dan was ik toch nog niet thuis. Want met iedere minuut klom mijn heimwee naar Heintje.

Je zult straks wel merken, hoe ik er achter gekomen ben, maar het slot van de raadsvergadering was, dat ik nog wat op 's lands kosten in de wei zou moeten loopen.

Anders gezeid, ik werd ingekwartierd, om gemest te worden, bij een onderwijzer, want bij de onderwijzers is het alle dagen vetpot, in Afrika. En de kok? Ja, die stakkerd moest er aan. Ik zat gelukkig al in de keet van mijn gastheer, toen men

tot de operatie overging, want ik had het met geen droge oogen kunnen aanzien. Maar den volgenden morgen, toen ik een luchtje mocht scheppen en voorbij een gaarkeuken kwam, kreeg ik een geur in mijn neus als van een gebraden ham, en geen twijfel, of die was van mijn vriend afkomstig! De onderwijzer, bij wien ik in de kost lag, had de morgenuren besteed, om mij de Afrikaansche taal te leeren, en ik was daar vóór den eten al ver genoeg mee gevorderd, om de negers te kunnen verstaan. Want het Afrikaansch is bijzonder eenvoudig. Voor de meeste dingen heeft het geen woorden. Om maar iets te noemen: over effecten, beleeningen op prolongatie en faillissementen spreekt een neger nooit, evenmin als over kerkelijke kiescolleges en volkspetitionnementen. Van al die vruchten onzer Europeesche beschaving heeft men in Afrika geen het minste begrip, en over dingen, waar men niets van begrijpt, praat men daar ook niet. En aangezien ik nu door de natuur nog al bedeeld ben met opsluitend vermogen, had ik het gauw zoover gebracht, dat ik de Negers verstond, en dat kortte mij den tijd nog al, hoewel ik het pijnlijk voor mijn gevoel vond, gedurig te moeten hooren, dat mijn vriend de kok zoo malsch was geweest en dat ik maar mijn best moest doen, om op dit punt niet bij hem achter te staan. Nu, ik werd dan ook van den morgen tot den avond geregeld en krachtig gevoed, en daar ik niets te doen had, merkte ik tot mijn schrik, na verloop van een veertien dagen al, dat mijn buikje en mijn kuiten in omvang toenamen. Als dat zoo voortging, zou ik spoedig goed zijn voor de slacht, en het ging zoo voort, en aan het einde van zes weken kwam er een boodschap van het dagelijksch bestuur, of ik morgen maar om twaalf uur maken wou, dat ik in de volksvergadering was, want dat ze mij keuren zouden. Of ik een benauwden nacht had! Ik slonk wel een paar ons aan gewicht, en ik moet er bleek en ontdaan uitgezien hebben, toen ik voor de heeren kwam. Maar wat hielp me dat? Men vond, dat ik vrij wat was aangekomen en - de beul kreeg een wenk van den burgemeester, dat hij wel beginnen kon. Ik kneep mijn oogen dicht en dacht nog eens aan huis en aan Heintje.... Daar hoor ik een gil en ik voel een paar magere armen om mijn hals, en als ik opkijk, daar staat vlak voor mij een oude negerin, en, mensch, van alle leelijke vrouwspersonen, die er in dat kamp gevonden werden, was dit nog de leelijkste. En ze grinnikt met haar haaietanden en beduidt mij dat ik wel met haar mee kan gaan, want dat zij mij van den dood gered heeft, en dat ik nu haar wettige man ben. Je moet namelijk weten, dat het onder de menscheneters gebruikelijk is, dat, als er iemand moet opgegeten worden, maar er is een vrouw, die verklaart dat zij met hem in het huwelijk wil treden, dan is zoo iemand op staanden voet vrij, maar dan moet hij natuurlijk ook met dat lieve vrouwtje trouwen. Eerst begreep ik het niet goed, en ik was al blij dat de beul zijn bijl weer over den schouder hing. Maar toen ik vijf minuten later, onder een oorverdoovend geraas van de heele bevolking (of het van pleizier was, of van verdriet, dat ik aan den algemeenen eetlust ontsnapt was, weet ik niet), toen ik vijf minuten later naar mijn nieuwe woning geleid was en daar moederziel alleen zat met dat akelige krokodillengezicht, toen werd het mij toch te kras en ik zeg: ‘Louw,’ zeg ik tegen mezelf, ‘ben je nu dáárvoor bij Heintje vandaan geloopen, om over twaalf en een half jaar met dàt gedrocht je koperen bruiloft te vieren? Neen,’ - zeg ik, en ik neem mijn beenen op en spring uit de hut en vlieg het negerkamp uit en loop, zoo hard ik kon, naar het strand, met al de negers achter mij aan maar ik kwam het eerst bij de zee, en - hoe kon het gelukkiger treffen? Daar ligt ons schip voor anker, en een sloep is aan den wal met order van den kapitein om te zien, of de kok en ik nog in de kombof zitten. En ik roep: ‘Mannen redt mij!’ roep

ik. En ze nemen mij dadelijk op in de sloep en roeien mij aan boord, en het anker wordt geheschen, en het duurde niet lang meer, of wij hadden de Afrikaansche kust uit het gezicht. Dat gebeurde in October, den zesde, en op 15 December loopen wij binnen te Brouwershaven. Ik neem een vigelante en laat mij naar de Zijpe brengen. Juist passeert de Antwerpensche boot. Ik er op. Te Rotterdam ren ik naar 't Rijnspoor. Ik haal het nog net, en 's avonds om half tien lig ik in de armen van Heintje. ‘Heintje,’ barst ik los, ‘ik loop nooit weer bij je weg.’ En zij snikte: ‘Louw, ik zal nooit weer zaniken.’ En van dien dag af hebben we geleefd, alsof er nooit wat gebeurd was. Ik durf zeggen: we hebben geen woord meer met elkaar gehad. En daarom, jongens, als ik je een raad geven mag: trouw je ooit, en wil het niet met de vrouw, zegt dan niet: ‘We gaan al naar Amerika,’ maar gaat naar Afrika, naar de menscheneters. Dan, wed ik, kom je met hangende pootjes weerom. Ik heb het ten minste ondervonden, en als het niet wezenlijk waar gebeurd is, dan heet ik geen Louw de Lieger.’

De nieuwe Opera-Comique te Parijs. (Bij de plaat.)

Het heeft ettelijke jaren geduurd eer de Parijsche Opera-Comique weder uit haar asch verrezen is; in 1887 ging het oude gebouw in vlammen op, den 27sten Mei van dat jaar stempelend tot een bijna even rampspoedigen dag als die van het verschrikkelijk onheil in den Weldadigheidsbazaar.

Heel wat voeten heeft de opbouw eener nieuwe Opera-Comique in de aarde gehad; de verschillende regeeringscolleges konden het niet spoedig eens worden over het bouwplan; eerst in 1893 werd een prijskamp van architecten uitgeschreven, waarbij de heer Louis Bernier als overwinnaar naar voren trad.

In 1894, in den zomer, werd de eerste spade in den grond gestoken, en thans, nauwelijks twee maanden geleden, werd het nieuwe gebouw voor het eerst bespeeld.

Over het algemeen moet men met de inwendige inrichting zeer tevreden zijn; vooral de acoustiek wordt zeer geroemd.

De groote zaal is 16½ M. breed en 17½ M. diep, dus ongeveer dezelfde grootte als van het Théatre Français. Al is de uitvoering van het geheel natuurlijk niet zoo kostbaar als van de beroemde Groote Opera, die vele millioenen gekost heeft, de uitrusting van het gebouw is desondanks zeer weelderig; vooral de plafond- en muurschilderingen zijn met de grootste luxe uitgevoerd. Een er van, een paneelschildering van het kleine zaaltje bij den foyer, nemen wij hierbij op. Zij is een der eenvoudigste en schoonste.

Allerlei.

Alles in een bol van 4 mijl middellijn.

Wij erkennen hoe juist het gezegde is ‘wat is de wereld toch klein’, wanneer wij zien dat alles, menschen, dieren en alles wat op de aarde bestaat, gemakkelijk in een bol zou kunnen van vier mijl middellijn. Het zou inderdaad mogelijk zijn om in een bol van dien omvang de 1500 millioen aardbewoners te huisvesten en ieder nog een vertrek van 1000 kubieke voeten te geven.

Onze denkbeeldige ‘toren van Babel’ zou hooger zijn dan eenig gebouw, dat er ooit is geweest. Het zou zijn als vijf Eiffeltorens op elkaar geplaatst; met andere woorden ons gebouw zou meer dan 1000 M. in de lucht oprijzen.

Zonder twijfel zou zulk een werk groote architectonische moeilijkheden opleveren en uit een practisch oogpunt zal

het aanbeveling verdienen ons 'heelal-gebouw' niet hooger op te trekken dan den Eiffeltoren, zeg tot een goede driehonderd meter. Geen enkel architect kan zulk een huis als zijn werk aan wijzen, want als hij het rechthoekig in plaats van rond maakte, zou hij een oppervlakte gronds noodig hebben grooter dan Londen.

HET GEZANG. Naar een schilderij van R. Collin.
(Paneel uit de nieuwe Opera-Comique te Parijs.)

Maar laten wij ons voorstellen dat het gebouw is gesticht; dan zou het in lengte en breedte meer dan 10.000 M. zijn en 300 M. hoog. In de 100 verdiepingen maken wij 1500.000.000 kamers. Er zullen dan 5 kamers beschikbaar zijn voor ieder gemiddeld gezin en één kamer voor ongehuwden, elk van 1000 kubieke voeten. Wij merken op, dat een wandelingetje van de voor- tot de achterdeur door de hoofdgang ongeveer 2 uren zou eischen. Een wandeling om het huis heen zou acht uren vorderen, en zou zeker wat veel zijn voor iederen zorgzamen huisvader, die voor hij te ruste gaat nog even wil zien of alles in orde is. Een minuut en veertig seconden zou een goede lift behoeven om ons naar het dakkamertje te brengen.

Slechts wanneer wij op de som letten, die zulk een wereldhuis zou kosten, zouden wij de onmogelijkheid beseffen van ons plan; het totaal vereischte bedrag aan

bouwkosten alleen zou f1.000 000.000.000 zijn. Het gansche inkomen van de geheele wereld zou hiertoe in tientallen van jaren niet toereikend zijn. Dat deze berekening niet overdreven is, wordt wel het best bewezen door het feit, dat voor ieder vertrek maar op een kostenden prijs van f600 is gerekend.

De waarde van ons bouwkundig experiment zou vertegenwoordigd worden door een zuil van goud met een grondvlak van 30 meter lang en 15 meter breed en ongeveer 100 meter hoog. Maar de kosten van zulk een monument boezemen ons nog minder belang in dan de rente, die het zou moeten opbrengen. Deze zou per jaar bedragen, nog ongerekend de waarde van den grond f 45.000.000.000, dat wil zeggen, iedere tik van de klok f 1500. Iederen dag zouden wij f 125.000.000 noodig hebben; 15000 paarden zouden er noodig zijn om al dat goud, een gewicht van 29.465.000 K.G. voort te trekken.

Het zal dus verstandig zijn het plan nog niet door te voeren, tenzij het vredesplan van den Czaar de diverse schatkisten eerst eens flink aanvult.

Een zoutmeer.

Het meest zouthoudende meer in de wereld is het Urumiameer in Perzië, dat meer dan 1200 meter boven de oppervlakte van de zee ligt. Het bevat 22% zout tegen 8½% in de Doode zee. Het meer is 125 K.M. lang en 30 K.M. breed en zijn noordkust heeft een zoutrand, die in de zon schittert. Geen levend dier kan in dit water leven behalve een klein geleiachtig vischje.

Vrouwen als predikanten.

Een groot getal vrouwen is in onzen tijd als geordende predikanten in de verschillende landen van de Vereenigde Staten werkzaam. In 1851 werd als eerste in dienst gesteld de rev. Lydia Sexton, tot 1890 nam zij haar ambt waar. Antoinette Brown-Blackwell behaalde haar titel aan een theologische school in 1850 en werd als predikant toegelaten in 1853. De Congregatie-kerk heeft op dit oogenblik meer dan dertig vrouwelijke predikanten. De Baptisten hebben niet zooveel vrouwen in dienst als geestelijken, maar in de Baptistenkerken te Chicago, Pittsburg, Kansas, Michigan en Nebraska zijn zij toch in functie. De Presbyteriaansche kerk sluit hen uit; desniettegenstaande zijn er thans 15 vrouwelijke studenten bij de theologische faculteit van het Presbyteriaansche seminarium ingeschreven.

De appel als geneesmiddel.

De appel is zulk een gewone vrucht, dat slechts weinigen haar geneeskrachtige waarde zullen kennen. Ieder behoorde te weten, dat het eten van een appel het best is, wat men kan doen voor men naar bed gaat. Het is een uitnemend voedsel voor de hersenen omdat deze vrucht gemakkelijker verteerbaar is dan elke andere. Zij bevordert de werking van de lever en geeft een gezonden slaap, terwijl zij den mond reinigt. Ook vernietigt zij de overvloedige maagzuren. Naast citroen en sinaasappel is zij het beste tegengift tegen alcohol en opium.

Gerard Keller.*)

Reeds hebben de dagbladen het deze week alom gemeld: Gerard Keller is ontslapen. Vrijdag heeft men hem naar zijn laatste rustplaats geleid, zijn talrijke vrienden, hem den ouden, grijzen makker.

Met Keller is weer een stuk volksgeschiedenis heengegaan,

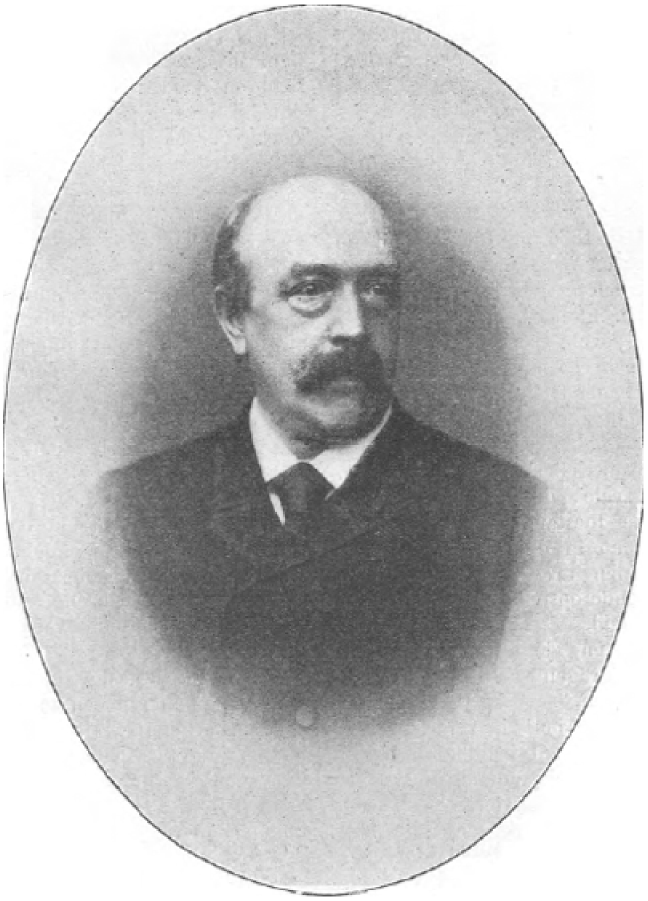

GERARD KELLER. †

een stuk eenvoudige volksgeschiedenis. O, hij kende het zoo, zijn volk, hij, de fijne opmerker met zijn gevoelig hart en welversneden pen.

Keller's leven is er een geweest van onvermoeibaren arbeid en gestadige toewijding, maar ook van geluk en voldoening. Hard heeft hij gearbeid, zijn gansche leven door, maar niet zonder vrucht en succes is zijn werken geweest.

Hoe vriendelijk luidt een jarenlang medewerker den ontslapen hoofdredacteur in de *Arnhemsche Courant* uit; zoo spreekt men slechts over iemand, wiens hoog zedelijk beginsel een diepen indruk achterliet.

Gerard Keller - wij ontleenen hier een en ander aan Dr. Jan ten Brink's uitnemende biografie - werd den 13 Februari 1829 te Gouda geboren, waar zijn vader ontvanger der registratie was. Heel spoedig werd deze naar Den Haag overgeplaatst en 35 jaren zou de jonge Keller er blijven wonen.

*) Dit opstel was bestemd geweest voor de vorige aflevering van '*De Huisvriend*'; door een ongeval echter met de cliché van het portret kon het toen tot ons groot leedwezen niet opgenomen worden.

Na de gewone scholen doorloopen te hebben kwam hij bij zijn zwager, den chirurgijn Muller in de leer; daar 'legde hij pleisters, zette bloedzuigers en hield huiverende patiënten bij arm of been vast, terwijl de wondheeler met het lancet de operatie begon'.

Maar zelf die operaties te verrichten, daartoe had Keller geen hart; hij zag van de heelkundige studie af.

Toen naar 't gymnasium. Met verwonderlijk goeden uitslag liep het toelatingsexamen af, en in de klasse ging het eerst niet minder; maar in de vacanties namen de andere jongelui privaatlessen en dreven hem dan van zijn eerste plaats; dat verdroot hem zoo, dat hij het gymnasiale leven vaarwel zei en voor Delft - met niet minder goeden uitslag - examen deed om ingenieur te worden. Zoo bleef hij van 1846-1848 te Delft, hard werkend in groote zuinigheid, tot finantieele beslommeringen den student naar huis terugriepen; de Februari-revolutie maakte het den vader onmogelijk verder de studie te bekostigen.

Toen bij den broeder van zijn zwager Muller in de leer om voor architect te leeren; maar ook dat schoot niet op; het zou te lang duren eer Keller zichzelf zou kunnen helpen, en vóór alles wilde hij geld verdienen.

Eindelijk in 1851, toen de stenographie bij de Kamers werd ingevoerd, kreeg hij door bemiddeling van een huisvriend een plaatsje aan het stenografisch bureau, aldus als Dickens zijn werkkring in de maatschappij openend.

Als gymnasiast had Keller al wat geschreven, zelfs had hij een courantje voor gymnasiasten uitgegeven; als student had hij ijverig de letteren beoefend, wat wonder dat, toen bij eenigen vrijen tijd kreeg, hij dien besteedde aan zijn geliefkoosde liefhebberij.

Zoo begon hij, iets nieuws in den lande, 'Zondagsbrieven' te schrijven voor hetzelfde blad, waaraan hij later verbonden zou worden, de 'Arnhemsche'. Die brieven pakten, en gansche reeksen, nu allang vergeten, schreef hij er van, ook aan Indische bladen.

En ondertusschen ging hij voort met letterkundigen arbeid van anderen aard. De eerste novelle was reeds verschenen

in ‘De Goudsche Almanak’ van 1849, reeds had hij voor enkele tijdschriften bijdragen geleverd, in 1854 vestigde hij voorgoed zijn naam als novellist met zijn ‘Neteldoekjes’ de geschiedenis van een Haagsche ambtenaarsfamilie, die het niet breed heeft, maar toch ‘voor het fatsoen’ naar de ‘tent’ en Scheveningen gaat.

Talrijk waren de novelles die in dezen stenografischen tijd uit Keller's pen kwamen, alle uiterst leesbaar en getuigend van een uitnemenden blik op het familieleven. De meesten onzer lezers zullen er meerdere van kennen, wij behoeven dus de titels hier niet op te noemen.

De Haagsche briefschrijver van de *Arnhemsche Courant* zou niet alleen briefschrijver blijven, ‘de uitgever D.A. Thieme’, zegt Dr. Jan ten Brink, ‘had met belangstelling den ontwikkelingsgang van Keller's talent bespied’. In 1864, nadat Keller eerst voor den heer Thieme eenige reizen had ondernomen, waaraan hij uitnemende en met het beste op dat gebied in het buitenland kunnende wedijveren reisbeschrijvingen had geleverd, - werd hij als redacteur aan de *Arnhemsche* verbonden.

Wat hij voor dat blad geweest is, spreekt het best uit de woorden door den heer Sipman, aan de nagedachtenis van zijn hoofdredacteur gewijd in het eigen blad, en waaruit wij hier een en ander aanhalen.

‘Groot’ zegt deze, ‘is de beteekenis van Keller geweest voor de journalistiek in 't algemeen en voor de *Arnhemsche Courant* in 't bijzonder.

Was hij sinds 1850 aan deze courant verbonden als medewerker, - hij, in Januari van dat jaar opgetreden als stenograaf bij de Kamers, schreef toen de politieke overzichten en was de eerste Nederlandsche journalist, die een rubriek “Zondagsbrieven” opende, waarin alles wat zijn aandacht trok werd behandeld, - in Februari 1864 aanvaardde hij de redactie en vestigde hij zich metterwoon in Arnhem.

Had Keller in den *Spectator* succes met de door hem in 1861 begonnen “Vlugmaren door Flanor”, in de *Arnhemsche Courant* ging hij met even goed gevolg voort met het leveren van pittige, sarcastische, soms scherpe, altijd geestige korte kritieken en voerde daarmede in de Hollandsche bladen de “entrefilets” in. Persoonlijkheden werden door hem echter steeds zorgvuldig vermeden.

De politieke hoofdartikelen van Keller's hand in de *Arnh. Cour.* waren schaarsch; maar vele, die hij schreef over maatschappelijke en plaatselijke toestanden trokken algemeen de aandacht in de pers en in de kringen, waar zij effect moesten hebben. Wij zeiden 't reeds, dat zijn stijl in die beschouwende of polemiseerende opstellen uitmuntte door eenvoud, zakelijkheid en helderheid.

De rubrieken “Mengelwerk” en “Feuilleton” bevatten jaren achtereen letterkundige bijdragen van Keller, die tot de beste van zijn werken behooren. - Wat was niet zijn Kerstvertelling een juweeltje van gevoel!... van v o o r g e v o e l misschien. - In de keuze van 't feuilleton was hij vaak bijzonder gelukkig. Hij heeft menig auteur van vreemden bodem, die later een grooten naam verwierf, voor 't eerst op den onzen overgeplant. Aan de “Boekaankondigingen” kan in de dagbladpers niet altijd zooveel tijd worden besteed, als de uitgevers misschien wel zouden wenschen; maar als Keller een werk van belang onder handen nam, dan kon men zeker zijn van een degelijke kritiek, die zoowel voor den uitgever als voor den lezer waarde had.

Toen Keller nog verslagen maakte, bewezen die, hoe beknopt maar juist hij de quintessens wist weer te geven, hoe de pointes hem nimmer ontsnapten.

Zijn groote belezenheid, zijn deugdelijke kennis van zijn moedertaal en de vreemde talen, zijn bereisdheid en bekendheid met vele mannen van beteekenis op staatkundig en letterkundig gebied, zijn scherp verstand en kritische opmerkingsgave waren hem als journalist onschatbare gaven.

In zijn polemiek en het beoordeelen van personen en toestanden kwam zijn echt liberale, humane, verdraagzame geest steeds aan den dag. Hij was niet partijziek en had een onbevangen blik op de goede hoedanigheden van andersdenkenden. Huichelarij intusschen haatte hij gruwelijk - even erg als baatzucht. Hij was oprecht: hij heeft niets geschreven, dat tegen zijn overtuiging streed.

Dat hij zijn oogen niet sloot voor de behoeften van den tijd, wat betreft de eischen welke aan een bescheiden blad als het onze mochten gesteld worden, daarvoor zal het best kunnen pleiten eene vergelijking tusschen de *Arnhemsche Courant* van 1864 en de *Arnhemsche Courant* van 1898, toen hij de leiding in andere handen overgaf. Wat al nieuwe rubrieken zijn er in dat tijdsverloop van 34 jaren bijgekomen! In hoe menigerlei opzicht wordt sedert aan de dagelijksche belangstelling van de lezers tegemoetgekomen!

Keller heeft de *Arnhemsche Courant* tot haar bloei gebracht.'

Onze ruimte verbiedt ons uitvoerig te worden; hoe gaarne zouden wij anders nog iets vertellen van Keller's speciaal letterkundigen arbeid, van zijn werken voor den *Spectator*, waaraan hij eenige jaren redacteur was, en van zoo menig tijdschrift, waarin de zoo gaarne gelezen novellen en bijdragen van den nu ontslapene werden opgenomen.

Nog enkele aanhalingen slechts uit des heeren Sipman's artikel:

'Keller was hupsch en voorkomend voor allen, die met hem in aanraking kwamen; altijd bereid om anderen met raad en daad van dienst te wezen; hij liet nooit gevoelen dat hij hooger gesteld was, beschouwde zich ook nooit als zoodanig. Ook dáarvoor was hij te bescheiden; op den voorgrond treden deed hij niet. Toch wist men wel, dat hij niet zwak was, want dan zou hij niet in die mate den eerbied en het hart van zijne ondergeschikten hebben gewonnen als nu het geval was.

Hij was als gevoelsmensch zeer vatbaar voor indrukken; hij oordeelde naar die indrukken en tastte zelden mis. Wel eens moest het hem, voor wien zijn intiem handelen niet ontsluierd was, voorkomen, dat zijn goed hart hem toeschietelijker deed zijn, dan verdiend was; maar wij weten, dat hij dit zelf ook wel besefte, doch hij kon het moeilijk over zich verkrijgen, een verzoek om hulp af te wijzen. Zoo menige brief, waarin de schrijver in dat gevoelige hart de snaar van het mededongen wist te treffen, werd met een postwissel beantwoord.

Leefde Keller oprecht en belangstellend mee met zijne omgeving, hoeveel te inniger was zijne verstandhouding met zijn hem boven alles dierbaar gezin! Hij ging geheel in vrouw en kinderen op, wier lief en leed hem altijd vervulden, en zij, zij vereerden hem, zooals hij dat verdiende. Zij danken hem veel.'

'Maar ook wij, die ons gevoelen alsof we geen afscheid kunnen nemen van een man, die ons zoo dierbaar was, die in onze herinnering als een ideaal zal blijven voortleven, wij danken zijn opvoedend voorgaan, zijn hoog zedelijk voorbeeld meer dan we nu, bij het doodsbed, zouden kunnen uiten. Droefenis vaagt de herinnering niet uit, maar verduistert die toch door haar tranen.'

Den 13^{den} Februari zou Keller zeventig jaar geworden zijn; dan hadden zijn medeleden van den Journalistenkring hun oud-bestuurslid willen huldigen. Het heeft niet zoo mogen zijn, als levende heeft hij het eere-lidmaatschap van dien kring niet mogen

erlangen. Toch, hoe vriendelijk klinkt het, dat, zooals aan zijne groeve werd gezegd, hij als een soldaat, die heldhaftig strijdend den dood vindend, in de registers der ridders van de Militaire Willemsorde wordt ingeschreven, thans na zijn dood zal bijgeschreven worden bij de weinige eereleden van den Kring der Nederlandsche Journalisten.

Een kiesche hulde, den fijngevoelenden journalist waard.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 83.)

VII. Oorlog in het paleis en daarbuiten.

Den volgenden Meidag, de klokke negen in den voormiddag, bevonden zich de beide zonen der Koningin van Boheme in een bovenvertrek der tweede verdieping van het paleis. Er was daar niet veel eigenaardigs te zien, alleen eene verzameling van wapenen, degens, haakbussen, speren en hellebaarden, die Prins Philips boven de schouw en aan de wanden had opgehangen. Eene massieve tafel van eikenhout, zes breede leunstoelen, een paar diepe, hooge kasten, waarin dezelfde Prins zijne kostumen en kleedingstukken bewaarde, vormden het eenvoudig ameublement.

Op het genoemde uur bevonden zich vier personen in dit appartement. Hier schreef Philips van Boheme zijne schaarsche brieven, of deed hij met zijne vrienden zich soms te goed aan de beste bieren en wijnen, die de kelders der Koningin bevatten. Aan de tafel, waarop nu verschillende bundels papieren zwierven, zaten de beide Prinsen. Achter den stoel van Philips stonden zijne twee trouwe makkers, de Saksische Baron Gerard Bernhard von Pellnitz, kapitein in dienst der Hoog Mogende Heeren, en Johan von Wartenau uit Heidelberg. Prins Karel Lodewijk scheen de leiding der beraadslaging op zich genomen te hebben. Hij was tien jaar ouder dan Philips, en achtte zich als Erfprins van de Paltz het hoofd der familie. Hij spotte met den titel van Koning en Koningin van Boheme, daar juist door Boheemsche dwaasheden het heerlijk erfland der Keurvorsten van de Paltz was geraakt in handen van Spanjaarden en Oostenrijkers. Al zijn streven was door geoorloofde of ongeoorloofde middelen zijne kroon als Keurvorst te herwinnen. Reeds lang was het hem gebleken, dat de koningen uit het huis Stuart hem van luttel hulp zouden zijn. Hij streefde in stilte naar de gunst van de *Round-Heads*, zoo als hij met de meeste kalmte aan zijne moeder verzekerd had. Alleen voor Zijne Hoogheid den Stadhouder en voor de Hoog Mogende Heeren had hij nog respekt, en daarom beproefde hij nu het terrein in Den Haag te verkennen. De vorige dag had hem evenwel bitter teleurgesteld. Overal, waar hij aanklopte, wees men hem uit de hoogte terecht. Hij had het niet gewaagd Prins Willem, die onlangs verbonden werd aan de dochter van zijn oom, Koning Karel I, te gaan raadplegen. Zeer verbolgen had hij nu het oor geleend aan zijn broeder Philips, die hem uitsluitend wenschte te gebruiken als bondgenoot in de veete tegen den Graaf de l'Espinay. Prins Karel Lodewijk was geheel op de hoogte gebracht - hij had omtrent de oorzaak van het geschil lange verhalen gehoord van Von Pellnitz en Von Wartenau. Dat de Koningin, zijne moeder, den Franschen Graaf zeer bijzonder had onderscheiden, dat deze onder den titel van Opperstalmeester den heelen dag in het paleis op den Knenterdijk te vinden was, ergerde hem. Daarenboven er werd in Den Haag velerlei gemompeld over de Koningin, daar het al gebleken was, dat hare geldmiddelen zeer vaak te wenschen overlieten. Het optreden van den schitterenden Graaf de l'Espinay aan haar hof, de ongemeene gunst hem door de Koningin, en, naar het heette, door de Prinsessen bewezen, deden duizend geruchten ontstaan bij

de lasterlievende gemeente. In 1646 werd er in Den Haag ontzaglijk veel gebabbeld over allerlei personen, voornamelijk over de hooggeplaatsten. In de wereld der diplomatieke ambtenaren, in militaire kringen, vooral onder de uitheemsche officieren, bij maaltijden en feesten in gegoede burgergezelschappen, zelfs op straat, werd heel wat gepraat over de daden en handelingen van aanzienlijke Hagenaars, niet het minst over de personen uit het hof van Boheme.

Philips van Boheme had door Pellnitz en Wartenau vernomen, hoe er in Den Haag werd gesproken over zijne moeder, zijne zusters en l'Espinay. Hij had besloten, dat de Opperstalmeester uit het paleis en uit Den Haag moest verwijderd worden, op grond, dat de goede naam van zijne moeder en zijne zusters zou worden bedreigd door de bezoeken van den Franschen windbreker. De ware oorzaak was de oude wrok tegen l'Espinay. Philips meende nu evenwel zeer aannemelijke gronden te hebben ontdekt, om aanvallend tegen zijn vijand op te treden. Hij had zijn oudsten broeder van de noodzakelijkheid eener aanvallende handeling overtuigd. En nu beraadslaagden ze over de wijze, waarop deze handeling moest ten uitvoer worden gebracht.

Prins Karel Lodewijk was bezig zijne meening te zeggen. Hij streek met zijne linkerhand over den kort afgeknipten roodbruinen baard, en zeide:

'Somma sommarum is deze Françooische avonturier een deugniet in zijn huid. Je hebt schoon gelijk, Philips! Hij moet worden weggejaagd. Het spreekwoord zegt: degene, daar men mede hanteert, daar wordt men mee geëerd! We moeten de Koningin persuadeeren, dat het periculeus is, verder met hem te communiceeren. Maar allereerst moeten we metter daad kunnen remonstreeren, dat de schelm zich aan de vorstelijke digniteit van Hare Majesteit en de Prinsessen heeft vergrepen. Heb je dit wel overwogen, Philips?'

'Certein! Ik heb mijne mesures daarvoor genomen. De Françooische windbuil is gezult in alle Italiaansche deugnieterij! Hij is een vrouwenbederver, een overgegeven vleeschdief! Von Pellnitz heeft hem dag op dag in de herberg van het Gouden Hoofd zien gaan, om de mooie dochter van den waard te caresseeren. Verschillende personen, die van ons hof dependeeren, hebben mij hetzelfde gerapporteerd. Hij staat hoog in de bijzondere gratie van Mevrouw Van der Mijle en van Hare Majesteit. En toch zal hij mij niet ontkomen! Ik heb er mijne particuliere speculatie op! Hij wordt in de appartementen van Hare Majesteit toegelaten, en verschijnt bijna dagelijks in het atelier van de Prinses Louise Hollandina!'

Karel Lodewijk richtte het bolle, hoogrood gekleurde gelaat omhoog met een driftigen zwaai, vertoornd uitroepende:

'Dat hem de pokken halen, die ellendige hondsklink! Heeft hij de vaniteit zijne oogen op te heffen tot de dochter van den Keurvorst! Is je informatie goed genomen, Philips?'

Philips poogde zijne armzalige dunne kneveltjes zoo hoog mogelijk op te krullen, en zei zeer kalm:

'Von Wartenau! Roep den lakei der tweede verdieping, Joost Joosten Duijnsbergen!'

Von Wartenau boog zeer diep, zoodat het lange geelblonde hair hem over neus en wangen viel.

De beide broeders zwegen eene poos.

Von Wartenau kwam terug met den lakei. Er lag eene uitdrukking van vrees over het afstootend wezen van den mageren huurling.

Philips wenkte hem te naderen tot de tafel, en vroeg toen:

‘Sinjeur Duijnsbergen, heb-je je devoir gedaan volgens accoord?’
‘Certein, Uwe Hoogheid! Ik gluur den heelen uitstrengen dag door het sleutelgat!’

‘En wat heb je geobserveerd?’

‘De Françoois ligt op zijne knieën voor de Prinses, en kust haar hand!’

‘Wat meer?’

‘Al had ik het heele lijf vol oogen, 't was me niet mogelijk meer te zien!’

‘Wat meen-je, schelm! Vooruit er mee, of je krijgt goedkoop de galg voor je nieuwe jaar!’

Philips sprak op dreigenden toon - de lakei verbleekte.

‘Het is te bijster schrikkelijk, uwe Hoogheid! Maar gisteren, na een bezoek van meester Gerard van Honthorst, is een schildersezel met een breed conterfeitsel voor de deur geplaatst. Ik kan geen hand voor oogen meer zien!’

Philips sloeg met de vuist op de tafel, rood van toorn.

‘De nikker speelt met je bek, vervloekte galligerd!’ schreeuwde hij. ‘Je hebt je laten betrappen, toen je door het sleutelgat gluurde. De schilder heeft je gezien! Elementen! Ik zal je koek geven!’

Joost Joosten Duijnsbergen boog het hoofd met de schichtigheid van een bangen hond, die een dracht slagen verwacht. De uitdrukking van zijn terugstootend gezicht werd afschuwelijk.

Karel Lodewijk richtte zich tot zijn broêr, en zei op hoogen toon:

‘Geef den schelm de pais, Philips! Ik heb hem wat te vragen!’

En toen zich tot den bevenden lakei richtend:

‘Luister, rabaud! En lieg niet, of ik zal je met een stok den kop aan stukken smijten! Wie komen er op bezoek bij de Prinses in het atelier?’

De lakei sidderde. Hij had meermalen den toorn van Philips gewekt, en menige mishandeling van den doldriftigen Prins ondergaan. Hij haastte zich nu met schorre stem te zeggen:

‘Een goed deel van de schilders uit Den Hage - meester Honthorst, meester Van Miereveldt, meester Jordaens, vele anderen. Dan komt Hare Majesteit met Mevrouw Van der Mijle, de oude Freule Van Dorp, de heer Huygens, Secretaris van Zijne Hoogheid; sommige Françooische en Engelsche heeren, en de Françooische Graaf, die hier stalmeester is!’

Karel Lodewijk knikte bemoedigend, en ging voort:

‘Al wel, sinjeur! En zeg nu eens zonder bewimpeling - komt die Françooische lichtvink vaak in de schilderkamer van de Prinses? En hoe lang duurt dit nu al?’

‘Dat zal wel al mooitjes van dezen winter begonnen zijn, uwe Hoogheid! De Graaf komt goelijkjes twee of driemaal in de week!’

‘Heb je aan de deur geluisterd?’

‘Ik versta mij niet op het Françooisch, uwe Hoogheid!’

‘Heb je bij het binnenkomen in de schilderkamer de Prinses wel eens aan de zijde van den Graaf gezien?’

‘Certein, uwe Hoogheid! Ze stonden wel eens saam bij een conterfeitsel - maar keken malkaar, niet het schilderij, aan! Het leek wel, of ze liefoogden!’

Prins Karel Lodewijk had nu zijn doel bereikt. Hij smeet een stuk zilver naar den lakei, en wees hem de deur. Joost Joosten Duijnsbergen verdween met zeldzame snelheid, zich bukkende om het geldstuk van den vloer op te rapen. Philips balde de vuist, en wierp een vergramden blik naar den vluchtenden guit.

Zoodra het gerucht zijner voetstappen uitstierf, zei Karel Lodewijk:

‘'t Is niet dubieus! De eer onzer zuster loopt groot perikel. Het zal evenwel profitabel zijn, om met de uiterste prudentie te procedeeren. De Graaf de l'Espinay is een galgenaas in zijn huid, en mag niet langer in dit paleis worden toegelaten. Er moet alle vlijt en diligentie worden aangewend, om de vervallen zaken hier te redresseeren. Doch op dit punt mag niet getracteerd of besloten worden zonder voorweten en kennisse van onze oudste zuster Elisabeth.’

Philips zag verschrikt op. Elisabeth, die verwenschte *précieuse* was hem niet genegen! Het was niet zeker, of zij partij zou kiezen tegen l'Espinay. Hij schudde het hoofd, en antwoordde:

‘Om de eer van Louise te sauveeren, en onze desperate zaak te restaureeren, komt mij de hulp van deze *bégueule* niet noodzakelijk voor! Er zijn maar twee middelen: Hare Majesteit te remonstreeren, dat de Françooische hond moet worden weggejaagd - of hem zelf in 't aangezicht te slaan, en met het rapier te agresseeren!’

Prins Karel Lodewijk haalde de schouders op.

‘Met dien snoevenden pronker in persoon te procedeeren, staat beneden uwe digniteit, Philips! Dat mogen we aan deze heeren renvoyeeren!’

Hij wees op Von Pellnitz en Wartenau, die zich schijnbaar ten hoogste gevleid achten, doch zich de eenmaal ontvangen les maar al te pijnlijk herinnerden.

‘Daarenboven,’ ging Karel Lodewijk voort, ‘zal Hare Majesteit zich door ons niet zoo schielijk laten persuadeeren. We hebben niet veel meer dan een vermoeden! Elisabeth alleen is bekwaam deze situatie naar eisch te apprecieeren. Elisabeth heeft de noodige autoriteit - zij alleen moet voor ons spreken!’

Philips boog het hoofd voor zijn zooveel ouderen broeder. Hij had nog maar weinig ervaring van de wereld, en gehoorzaamde alleen aan de eerste opwelling van zijne dolle drift. Hij was op zijn zestiende jaar naar Parijs gezonden, om zijne opvoeding te voltooien, maar had er zooveel geld verteerd, en zich zoo berucht gemaakt door zijne ‘turbulente comportementen’, dat zijn oud-oom, de Hertog de Bouillon, Maarschalk van Frankrijk, hem zoo snel mogelijk naar Den Haag had teruggezonden. Er was met dezen woesteling weinig te beginnen. Hij toonde alleen eenigen eerbied tegenover zijne moeder, hij vreesde de tong zijner zuster Elisabeth.

Karel Lodewijk adviseerde nu oogenblikkelijk met Elisabeth te gaan raadplegen. Von Pellnitz en Von Wartenau bleven achter. Zoodra de beide prinsen vertrokken waren, vielen ze uit, luid in het Duitsch roepende, dat ze zich niet beschikbaar stelden, om door den Graaf de l'Espinay te worden doorpriemd. Von Pellnitz had het volle gebruik van zijn rechterarm nog niet terug. Er bleef eene stramheid in zijne bewegingen, die hem verhinderde den degen naar eisch te voeren. Von Wartenau was geheel hersteld, maar had zeer veel aan zijn wond geleden. Beiden koesterden den hevigsten wrok. Ze overlegden dien morgen nog geruimen tijd, of ze den gevaarlijken vijand niet in eene hinderlaag konden lokken, en hoe ze hem zouden kunnen afmaken, zonder hun leven in de waagschaal te stellen.

Karel Lodewijk en Philips daalden naar de eerste verdieping, waar zich het studeervertrek van Elisabeth bevond. De Prinses was alleen, en bereid hare beide broeders te ontvangen. Hare kamer zag uit op het Voorhout, maar de laagste ruiten der drie hooge kruisvensters waren beschilderd met donkere kleuren, de wapens van Engeland, de Paltz en de Geüniëerde Provinciën voorstellende. Dit vertrek zag er niet anders uit, dan de studeerkamer van een Descartes of een Constantin Huygens er zou hebben uitgezien. De wanden waren met boekenkasten geheel bedekt. Eene fraaie kopergravure naar Frans Hals reproduceerde den geestigen kop van Descartes, en hing boven den schoorsteenmantel. En juist omdat deze gravure het eenige

kunstwerk in deze studeerkamer, - waar geen zweem van spiegels gevonden werd - uitmaakte, viel het portret van Cartesius te meer in het oog. De prinses Elisabeth, hartstochtelijke bewonderaarster der Cartesiaansche wijsbegeerte, had eene hooge vereering voor den wijsgeer opgevat, die het haar loonde door te zeggen dat zij van al zijne lezers en lezeressen zijne philosophie het beste begrepen had. Descartes vertoefde herhaaldelijk in Den Haag, en werd een der bevoorrechte gasten

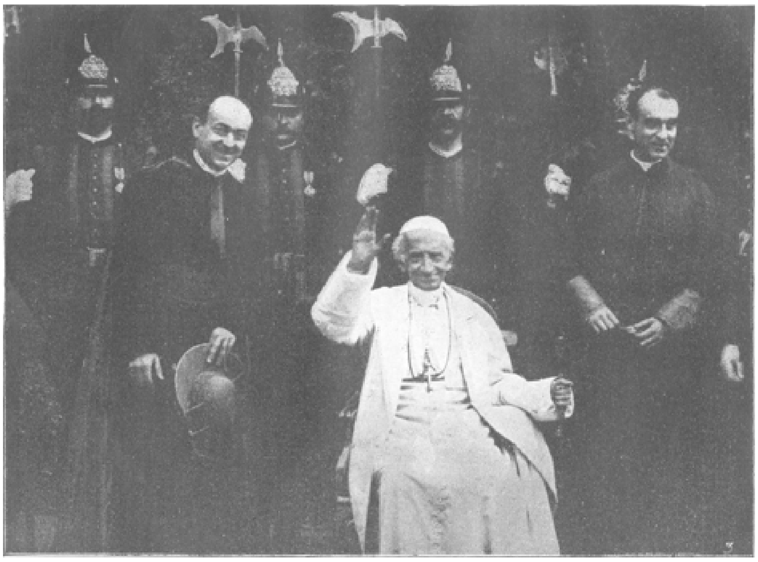
Z. H DE PAUS DEN APOSTOLISCHEN ZEGEN GEVEND.

in het Hof van Boheme. De geleerde Baillet, die in 1691 het leven van Cartesius schreef, zei van de Prinses Elisabeth: '*L'élévation et la profondeur de génie de ceste princesse n'avoient point permis, qu'elle s'arretât à ces connaissances ou se bornent ordinairement les plus beaux esprits de son sexe, qui se contentent de vouloir briller.*' Cartesius droeg haar zijne *Principia* en zijn *Tractaat over de Passiën* op, het laatste op haar verzoek geschreven. Elisabeth volgde den wijsgeer in de rijke ontwikkeling zijner denkbeelden, en betreurde den strijd door den bekrompen Voetius tegen hem ondernomen.

De studeerkamer der Prinses was zeer ruim en hoog van zoldering, - het vertrek waar vòòr 1619 de Landsadvocaat zijne eenzame vrije uren doorbracht in vruchtbaren staatsarbeid. Er stond eene groote eikenhouten tafel in het midden met boeken, portefeuilles en globes meer dan overladen. Een kleinere tafel bij het hoekvenster was de werktafel der Prinses, waar ze las en schreef. Aan de tegenovergestelde zijde stond eene gelijke tafel, waaraan dikwijls de twee jongste zusters der Prinses, Charlotte, zeventien jaar oud en Sophia, vijftien jaar oud, in alle stilte onder leiding harer oudste zuster zaten te studeeren. Deze beide jonkvrouwen leefden een vrij eenzaam leven in het paleis, daar ze nog niet tot de audiëntiën en maaltijden van Hare Majesteit werden toegelaten.

Toen men Elisabeth aandiende, dat hare broeders haar om een onderhoud verzochten, zond ze Charlotte en Sophie naar een zijvertrek. Ze was maar één jaar jonger dan Karel Lodewijk, maar toonde zich toch altijd bereid, om den Erfprins van de Paltz met beleefdheid te ontvangen. Ze was eenvoudig gekleed in zwart laken met oplegsels van zwart satijn. Een breede platte kanten kraag, en tot aan den elleboog oprijzende kanten machetten maakten haar eenigen tooi uit. Ze stond daar in het volle licht bij het venster, een waarlijk koninklijke gestalte. Uit de fijne trekken sprak het bloed der Stuarts. De groote zwarte oogen en het rijke zwarte hair, gevoegd bij de uitdrukking van zelfbewustheid en waardigheid op haar gelaat, vormden een indrukwekkend geheel. Zij, die haar naderden, gevoelden, dat zij eene geheel eenige, ongemeene vrouw was, voor wie het hoofd ontbloot en de knie gebogen moest worden.

Het scheen, dat de beide Prinsen iets dergelijks gevoelden, toen zij binnentraden. Elisabeth wees op twee zetels bij hare werktafel, en nam hare plaats weer in. Karel Lodewijk, - wiens uiterlijk het meest aan zijn overleden vader herinnerde, wiens roode bolle wangen een eigenaardig contrast vormden met de aristocratische bleekheid zijner hoogbegaafde zuster - Karel Lodewijk begon onmiddellijk te spreken:

'Elisabeth, we hebben uw advies noodig! Ik ben van opinie, dat hier in den Hage niets te doen is, om de vervallen zaken van ons Keurvorstendom te helpen redresseeren. Ik retourneer morgen naar Engeland. Als de pais met Spanje en Oostenrijk getroffen wordt, zullen we nader zien. Maar er is iets geheel anders, dat vooraf moet worden gereguleerd, rakende onze particuliere digniteit. De persoon van den Franschen Graaf de l'Espinay moet uit dit paleis worden verwijderd....'

Elisabeth maakte eene beweging van verrassing, schielijk vroeg ze:

'Wat moveert u zoo te spreken?'

'Ons deert, dat Hare Majesteit dezen fortuinzoeker zooveel ongemotiveerde faveuren bewijst, en we betreuren het, dat onze zuster Louise dezen brageerenden grootspreker bijna dagelijks in hare particuliere vertrekken ontvangt. We achten dit

ten uiterste dangereus, met het oog op een rapport ons zoo even door de bijzondere diligentie van Philips ter ooren gekomen!'

Elisabeth vestigde hare groote zwarte oogen met uitvorschenden blik op Philips, dien zij wantrouwde. Ze antwoordde:

'Ik heb onze Louise gedurig vermaand, niet zoo zorgeloos en vrij met dezen edelman te communiceeren, maar vond nog geen oorzaak hierin iets dangereus te observeeren. Laat mij vernemen wat daaromtrent is gepasseerd!'

En nu deed Philips zijn verhaal. Zoo spoedig hij had verteld, dat hij een lakei had omgekocht, om de handelingen der Prinses Louise te begluren, vertoonde zich een blos op de bleeke wangen van Elisabeth.

'Een koningszoon moest zich schamen voor zulke vilenie!' riep ze verontwaardigd uit.

Karel Lodewijk poogde nu aan te toonen, dat in het gegeven geval men niets aan het toeval mocht overlaten. Hij zette nu eene zaak uiteen, waaraan Elisabeth met al de genialiteit van haar denken, niet gedacht had. Hij schilderde den erotischen invloed van zulk een schitterend man als de Graaf de l'Espinay op eene hooggevoelige jonkvrouw als hunne zuster Louise. Hij verhaalde heel het verleden van l'Espinay te Parijs, te Tours, te Versailles, en nu in Den Haag. Hij toonde aan, dat Louise zeer licht zou luisteren naar de welsprekende taal van een dergelijk aanbidder, en dat het in 't belang harer koninklijke familie was daaraan paal en perk te stellen. Nu eerst kwamen de bijzonderheden. Louise was gezien, terwijl l'Espinay aan hare voeten knielde, en hare beide handen met vurige kussen bedekte; ze was gezien aan zijne zijde, terwijl zij voor de leuze eene schilderij bewonderden, maar inderdaad elkander met van hartstocht stralende blikken in de oogen zagen. Louise hield l'Espinay uren bij zich op haar atelier, ook gedurende de schilderlessen van Gherardo delle Notte, zooals de Italianen Honthorst noemden. Er gingen booze geruchten door Den Haag. Men sprak over de faveurs, door de Koningin en de beide Prinsessen aan l'Espinay bewezen. Men had den Graaf de Guiche tot den Markies de la Vallière hooren zeggen: '*Vous savez les nouvelles? La Princesse Louise favorise les sentiments du Comte de l'Espinay à son intention. Il parait que les Louises sont très favorables à ce garçon*' - hiermede doelende op l'Espinay's vroegere betrekking tot Louise Roger de la Marbillière, minnares van Gaston d'Orleans.

Elisabeth had dit alles met groote ontroering gehoord. Dat men zulke dingen van hare moeder, van haar zelve, van hare zuster, durfde uitstrooien, kwam haar monsterachtig voor. Met vonkenschietende oogen hief ze het hoofd op, en sprak:

'Ik zie nu klaar als de dag, hoe de hostiliteit tegen onze familie hier in Den Haag toeneemt. Na al de gepasseerde rampen komen nu laster en achterklap onze goede faam rooven. Al deze geruchten worden gecauseerd door kleine negligentiën van de zijde Harer Majesteit of van onze zuster Louise. Er moet nog heden een eind aan gemaakt worden - dit is eene zaak van groote importantie en necessiteit. Ik zal uit uw naam tot Hare Majesteit spreken! Wat uur zullen we kiezen?'

Nu werd er overlegd. Philips stelde voor de klokke twaalf, na afloop der morgenaudiëntie. Maar Karel Lodewijk achtte het veel beter tot de klokke twee te wachten na afloop van den maaltijd. Elisabeth bewilligde hierin, en wist zonder eenige onbeleefdheid te kennen te geven, dat de audiëntie was afgeloopen. De beide broeders, verheugd hun doel bereikt te hebben, gingen een rid doen door het Haagsche bosch, destijds zoo goed als een natuurwond zonder gebaande wegen. Ze hadden dingen te bespreken, waarbij gezelschap kon gemist worden. Karel Lodewijk, altijd intrigeerende om zijn Keurvorstendom op nieuw in bezit te krijgen, vestigde al zijne

hoop op het Engelsche parlement, daar hij vermoedde, dat zijn oom Charles I door zijn stijfhoofdig verzet en zijn ontembaren trots het gelag zou moeten betalen. In het geheim had hij onderhandeld met de leiders van het Parlement, en de opdracht gekregen voor Engelsch goud troepen aan te werven. In Noord-Duitschland en te Hamburg waren door de Venetiaansche republiek vijf duizend man aangeworven, maar later weer ontslagen. Karel Lodewijk wilde Philips opdragen met de Hoog Mogende Heeren te onderhandelen over dit krijgsvolk, dat te Texel zou landen, en

dan naar Engeland zou worden verscheept. Dit werk van kwade trouw en verraad werd verdeeld tusschen de beide broeders. Philips nam de taak op zich, en beloofde met het uiterste beleid te zullen handelen, maar de loop der

Z.H. DE PAUS IN ZIJN RIJTUIG IN DE VATICAANSCHE TUINEN.

gebeurtenissen zou hem weldra machteloos maken.

Gedurende het noenmaal werd in de eetzaal der Koningin zeer weinig gesproken. Lord William Craven was onder de gasten, en hield een Engelsch gesprek met Hare Majesteit. Na afloop van den maaltijd vroeg Elisabeth een bijzonder gehoor voor zich zelve en hare beide broeders. De Koningin keek verbaasd op; ze had niet verwacht, dat hare hooghartige en geleerde dochter zich zou scharen aan de zijde van de beide intrigeerende Prinsen. Ze begreep, dat er iets ongegemeens zou behandeld worden. Ze nam den arm van Lord William Craven, wenkte mevrouw Van der Mijle, en ging gevolgd door hare beide mooie Schotsche windhonden uit de eetzaal. Elisabeth sloot zich aan bij mevrouw Van der Mijle, de beide Prinsen kwamen in de achterhoede. Uit de eetzaal trad men in de receptiezaal en door eene zijdeur in het boudoir der Koningin. Hare Majesteit zette zich in een hoogen zetel met geborduurd kussen, en noodigde hare dochter zich naast haar te plaatsen in de nabijheid van de fraaie bloementafel. De beide witte Schotsche windhonden legden zich aan de voeten der Koningin. Mevrouw Van der Mijle zat aan hare zijde. De beide Prinsen plaatsten zich tegenover hunne moeder op taboeretten. Lord Craven bleef aarzelend aan het venster staan, vreezende, dat zijne tegenwoordigheid niet gewenscht zou zijn in de oogen van Prinses Elisabeth.

Deze hielp hem uit den droom, door onmiddellijk op zeer statigen toon te beginnen in het Hollandsch, eene taal, die hij nog maar gebrekkig had leeren verstaan en spreken.

‘We hebben uwe Majesteit om een onderhoud gevraagd,’ zoo begon Elisabeth, ‘over eene zaak van de hoogste importantie. Er zijn in dit paleis verhoudingen ontstaan, schadelijk voor de koninklijke digniteit uwer Majesteit, - verhoudingen, waaruit ordinaris groote zwarigheden en onheilen plegen te spruiten. Mijne beide broeders hebben me heden morgen om raad en advies gevraagd. Er zijn tusschen ons vele discoursen gevallen, die aan uwe Majesteit moeten worden gecommuniceerd. Ik verzoek Prins Karel Lodewijk alles te willen herhalen, wat hij mij dezen voormiddag heeft vertrokken.’

De Keurvorst *in spe* scheen niet zeer ingenomen met deze

Z.H. DE PAUS ZIJN LIJFWACHT ZEGENEND.

taak. Hij legde zijne hand op zijn bruinrooden knevel en baard, terwijl hij zich een oogenblik bedacht. Toen sprak hij zeer bedaard:

'Ik acht mij verplicht uwe Majesteit te wijzen op de dangereuse comportementen van den Graaf de l'Espinay....'

Elisabeth Stuart richtte het hoofd op, met vonken van toorn in de groote donkere oogen, en viel hem in de rede:

'De Graaf de l'Espinay is een der loyaalste dienaren van mijn huis en mijne persoon - alleen overtroffen door mijn nobelen Craven!'

(*Wordt vervolgd.*)

Paus Leo XIII. Met illustratiën.

In de illustraties, die deze aflevering sieren, vinden wij aanleiding om over den tegenwoordigen Paus, Leo XIII, enkele mededeelingen te doen, die deels bekend, echter velen onzer lezers niet onwelkom zullen zijn.

De tegenwoordige Paus, graaf Joachim Pecci, werd den 10den Maart 1810 te Carpineto bij Anagni als zoon eener voorname Italiaansche familie geboren. In het 'Collegio Romano' werd hij opgevoed en trad na een driejarig bezoek aan de 'Accademia pontificia' in de prelatuur, tot hij in 1837 door Gregorius XVI benoemd werd tot huisprelaat, daarna tot delegaat in Benevento. Hier maakte hij zich door onderdrukking van de rooverijen verdienstelijk en kreeg deswege de legatie in Spoleto en later die van Perugia. Tot aartsbisschop van Damiette *in partibus infidelium* gepreconiseerd, ging hij in 1843 als nuntius naar Brussel, waar hij de katholieke kerk in België hare onafhankelijkheid deed verwerven en door zijn diplomatiek optreden tevens de gunst van Leopold I erlangde. In den herfst van 1845 werd hij uit Brussel naar het aartsbisdom Perugia beroepen en tot kardinaal benoemd, maar *in petto* gehouden. Gregorius' opvolger, Pius IX, liet echter graaf Pecci op aanstichting van Antonelli in zijn afgelegen bisdom Perugia en bekrachtigde eerst den 19den December 1853 zijn benoeming tot kardinaal. De jonge aartsbisschop bestierde zijn bisdom uitnemend en wist na de annexatie van

Perugia door de Italiaansche regeering met deze op goeden voet te blijven.

Van een statig en ernstig uiterlijk, met fijn besneden gelaatstrekken,

Z.H. DE PAUS IS DE VATICAANSCHE TUINEN WANDELEND.

vol tact en vriendelijkheid, oprecht vroom en van onberispelijken wandel, maakte hij zich bij allen, die met hem in aanraking kwamen zeer bemind.

Eerst na den dood van Antonelli (November 1876) werd hij naar Rome beroepen, waar hij in 1877 het ambt van kameraar der Roomsche kerk verkreeg. Als zoodanig leidde hij na den dood van Pius IX (7 Februari 1878) de zaken der Curie, en werd na een kort Conclave den 20sten Februari 1878, als leider der middenpartij in het Heilig College, tot Paus gekozen en den 3^{den} Maart gekroond.

Zonder het principieele standpunt zijner voorgangers te verloochenen, werkte zijn optreden toch verzachtend. Hij benoemde gematigde kardinalen als Franchi, Jacobini e.a. tot zijn staatssecretarissen, knoopte met de wereldlijke machthebbers weder persoonlijke betrekkingen aan en zocht eene, de principieele vragen onaangeroerd latende, bevredigende oplossing te vinden van de verschillende strijdpunten. Met name gelukte hem dit met Pruissen, waar door medewerking van Z.H. de ‘Culturkampf’ een einde nam; met den rijkskanselier vorst Bismarck onderhield hij naderhand goede betrekkingen en was er erkentelijk voor, dat hem in 1885 het scheidsgericht in den strijd tusschen Duitschland en Spanje over de Carolineneilanden werd opgedragen.

Tegenover Italië echter hield hij de aanspraken en de herstelling der wereldlijke macht des Pausen onverzettelijk in stand.

Leo XIII streeft er naar de wetenschappelijke studie te bevorderen; in 1883 opende hij de Vaticaansche archieven voor het historische onderzoek en zelf heeft hij als dichter - meest in het Latijn - zich bekend gemaakt o.a. door zijn ‘Leonis XIII Pont. Maximi Carmina’.

Toen de Paus den 31sten December 1887 zijn vijftigjarig priesterjubileum vierde, werd hij door bijna alle vorsten van Europa geluk gewenscht; groote feestelijkheden hadden er plaats, een tentoonstelling van kerkelijke kunstwerken werd in het Vaticaan geopend en een aanzienlijk getal pelgrims uit alle landen der wereld bracht den hoogen jubilaris hulde. Opnieuw hadden er den 19^{den} Februari 1893 feestelijkheden plaats, toen hij zijn vijftigjarig bisschopsjubileum vierde. Ondanks zijn hoogen leeftijd, blijkt Z.H. zich in de meest volmaakte gezondheid te verheugen, zoodat het niet onmogelijk is, dat hij langer dan een zijner voorgangers aan de regeering zal blijven.

* * *

Gelijk uit de nieuwsbladen bekend geworden is heeft de Paus er in toegestemd, dat men hem mutoscopeerde; wij zijn zoo gelukkig geweest eenige dier opnamen voor *De Huisvriend* te kunnen bemachtigen en bieden die hierbij onzen lezers aan. Juist illustraties als deze, waarbij Z.H., indien wij het zoo noemen mogen, wat meer ‘huiselijk’ naar voren treedt, waren tot nu toe niet bekend en zullen toch velen welkom zijn.

Leo XIII zelf stelt levendig belang in de nieuwe uitvinding op fotografisch gebied, en heeft zich dan ook met de grootste bereidwilligheid genegen verklaard om te poseeren. Wat bij menschenheugenis niet is gebeurd, dat de Paus in een open rijtuig - het blijft anders altijd gesloten - door de Vaticaansche tuinen rijdt, heeft hij ter wille van een goede opname dezen zomer gedaan, en ondanks de hevige hitte en den felsten zonneschijn wilde Z.H. om het vrije uitzicht niet te beletten, er niet van weten een zonnescherm op te steken.

Vooral ten behoeve van de geloovigen, die niet in staat zijn Rome te bezoeken, vond Leo XIII de uitvinding der mutoscoop allergelukkigst.

Vrouwen in Amerika.

In Amerika is het getal betrekkingen, vroeger alleen door mannen waargenomen maar nu ook door vrouwen bekleed, steeds stijgende. Sedert 1870 is het getal vrouwelijke architecten geklommen van 1 tot 53, dat der tandartsen van 24 tot 417, der advocaten van 5 tot 417, der doctoren van 527

Z.H. DE PAUS GEREED OM DEN ZEGEN TE GEVEN.

tot 6888, der predikanten van 67 tot 1522. En het begint nu al naar deze zijde van den Oceaan over te slaan.

Mevrouw Bouwmeester.

Ja, wat is het al jaren geleden dat ik mevrouw Bouwmeester het eerst op de planken zag! Zeker meer dan vijftien; ik was nog een gymnasiastje, maar als er in onze provincieplaats wat goeds kwam dan mocht ik er heen. ‘Medea’ werd gegeven, en ik zat op de eerste rij, maar ik weet nog hoe ik sidderde

MEVROUW BOUWMEESTER.

en beefde en opsprong van medehartstocht, toen de bedrogen moeder met hare wraakwoorden ontzetting onder de toehoorders gooide. En in 't zelfde seizoen ‘Frou-frou’. Nooit heb ik het stuk sedert gezien, maar nog is mij bijgebleven op wat wijze mevrouw Bouwmeester het ‘Frou-frou’ lispelde.

In 1888 kwam ik in Amsterdam; daar heb ik baar vaak gezien, - in den stadsschouwburg voor den brand, en bij Van Lier na den brand, later weer in den herbouwden schouwburg! En nu is zij 25 jaar aan het tooneel, dat wil zeggen, zij viert haar 25-jarig jubileum als tooneelspeelster, want op de planken is ze al veel langer. Maar eerst voor 25 jaar is ze ‘ontdekt’.

Maar voor die ontdekking, wat al moeite en zorgen!

Theodora Antonia Louise Cornelia Bouwmeester is den 18^{den} April 1850 te Zutfen geboren; ze is dus nu bijna 50 jaar; ja, men zou het niet zeggen als men haar zag en zeker niet als zij met haar ingenue-bakkesje de jonge rollen speelt of travesti optreedt. Maar toch is het zoo. Haar vader, een man uit de oude beproefde school, waarvan

zij zelve zegt aan hare kunst veel te danken te hebben gehad, deed haar al heel gauw in de kinderrollen optreden. Nog geen zeven jaar oud, den 30sten Maart 1857, speelde zij in den Grooten Schouwburg in Rotterdam de rol van Klara in het treurspel ‘Gabrielle’. Dat was haar debuut. Toch veel plezier scheen zij in het vak niet te hebben en haar broers Frits en Louis hadden evenmin als haar vader veel fidutie in haar talent.

Zoo ging het door tot het 16de jaar. Toen trouwde ze, nog een kind, met den kapelmeester Frenkel, die haar slechts een zestal jaren gespaard bleef. Tweeëntwintig jaar was ze oud, toen haar man aan typhus stierf. Daar zat ze met een vijftal kinderen.

Maar de zorg ontwikkelde haar talent. De oude heer Van Lier van het Grand-Theatre in de Amstelstraat te Amsterdam zag dat er wat in haar zat; hij engageerde haar bij zijn troep en jaren mocht hij haar behouden. Daar speelde zij onder leiding van Henri van Kuyk haar beste rollen in ‘Margerithe Gauthier’, ‘Fedora’, ‘Medea’, ‘Frou-frou’ enz. Het was een beste tijd, er werd gearbeid en het peil der kunst wies. Avond aan avond had zij succes, zoo in Amsterdam als op de kunstreizen, die men door de provincie ondernam. Van Lier kende toen volle zalen en het beste wat Amsterdam had, kwam er graag.

Toen, nu 15 jaar ongeveer geleden, in 1884 meen ik, kwam mevrouw Bouwmeester aan het ‘Nederlandsch Tooneel’, de Eerste Kamer van de tooneelartisten. Daar heeft ze tot nu toe gewerkt, daar zal ze den 2^den^ Februari haar jubileum vieren. Met haar broer Louis is ‘Doortje’ wel de beste kracht van de ‘Koninklijke’. Zij is een kunstenares bij Gods genade; welk een passie, welk een magistraal doen, welk een sentiment!

Als ‘la dame aux Camélias’ zal zij jubileeren, een harer beste rollen, waarin zij een Duse op zij streeft.

Er wordt van haar jubilé heel wat werk gemaakt; plaats is er al bijna niet meer te krijgen, een commissie heeft zich gevormd in den lande om haar hulde te brengen.

Er is om minder hulde gebracht. Deze ernstig strevende kunstenaresse, die telkens zich in hare kunst verjongt verdient de dankbaarheid van het gansche land.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 95.)

De stem der Koningin klonk luid en vol, getuigende van groote ontroering. De Prinses Elisabeth antwoordde zeer kalm:

'Dit zal ter contrarie wel anders blijken, als uwe Majesteit gelieft te luisteren naar haar oudsten zoon!'

En nu begon Karel Lodewijk zijn verhaal, terwijl de Koningin zich wierp tegen de rugleuning van haar zetel met eene uitdrukking van hevig misnoegen. Mevrouw Van der Mijle begreep, dat er een storm opstak. Ze zag met bekommering naar hare veelbeproefde koninklijke vriendin. Deze luisterde zeer aandachtig naar alles, wat Karel Lodewijk vertelde - de ontmoetingen van l'Espinay en hare dochter Louise - het rapport van den spion-lakei - de Haagsche geruchten en praatjes. Van tijd tot tijd bewoog ze zich ongeduldig, maar viel den verteller niet in de rede. Ze wilde nauwkeurig weten, waarop de beschuldigingen steunden. Het geheele relaas kwam haar zeer onbeduidend voor. 't Meest hinderde haar de houding van Elisabeth, die vroeger l'Espinay tegenover Philips had verdedigd - en nu zich aan de zijde harer broeders schaarde.

Zoodra Karel Lodewijk zijn requisitoir had voltooid, begon Elisabeth:

'Ik smeek uwe Majesteit dit alles wel zeer serieus te willen considereeren. De hostiliteit der Hagenaars is niet dubieus. Men spreekt van de groote faveuren door uwe Majesteit en de beide Prinsessen aan den Graaf de l'Espinay bewezen. Dit is infame, ignobele lastertaal, die mij het bloed naar de wangen drijft. Onze koninklijke eer is in groot perikel. Uwe Majesteit gelieve te considereeren, dat de Graaf de l'Espinay, hoe dapper en chevaleresk overigens, een zeer gevaarlijk man is voor al te gevoelige jonge vrouwen. Het is van publieke notoriëteit, dat deze Graaf eene minnares van *Monseigneur* Gaston de France heeft verleid, en dat hij daarom fugitief is, kunnende niet naar zijn vaderland retourneeren. Uwe Majesteit heeft hem in dit paleis geïntroduceerd, en nu begint alom de laster zich te insinueeren. Lakeien en stalboeven weten, dat hij dikwijls in de schilderkamer van Louise wordt toegelaten... men spreekt op onze digniteit en komt onze eer te na!'

De Koningin had dit alles met klimmende gramschap aangehoord, maar wist zich voor het uiterlijk te bedwingen.

'Ik ben verwonderd in uw discours, Elisabeth! Sedert wanneer kreunen zich prinsessen van koninklijken bloede aan de calumniën der smalle gemeente? Sedert wanneer is het hare gewoonte hare familieleden te soupçonneeren zonder eenigen grond? Waardoor het vertrek van *Monsieur* de l'Espinay uit Frankrijk gecauseerd is, weet ik niet, maar de motieven zijner handelingen zijn nobel, dit is certein! Onze eer en digniteit hebben geen beteren verdediger dan den Graaf de l'Espinay!'

Elisabeth Stuart had zeer veel moeite om haar toorn te beheerschen. Hare dochter en naamgenoot bleef geheel kalm, achtende het beneden hare waardigheid aan eenige opwelling van drift toe te geven. Ze antwoordde met klem, maar zeer rustig:

‘Ik bidde uwe Majesteit *serio* een oogenblik ernstig na te denken. De toekomst van ons Huis schijnt me vrij desesperaat. Na al onze droefheid en adversiteit moeten we de uiterste prudentie appliceeren! De bewoners van deze stad en deze Republiek zijn ons weinig genegen. De machtige invloed van uwen doorluchtigen oom, Prins Frederik Hendrik, heeft ons tot nog toe geprotegeerd. We mogen aan de nu gebleken hostiliteit geen voedsel geven! Men weet in Den Haag, wie de Graaf de l'Espinay is, en ergert zich aan de faveuren, welke hij hier geniet. Binnen kort, als uwe Majesteit hier niet in voorziet, zullen nieuwe vijandelijke attentaten en injuriën ons Huis en onze personen treffen. Er moet een eind komen aan den vrijmoedigen omgang van onze Louise met den Franschen Graaf....’

De Koningin maakte eene toornige beweging met het hoofd. Het bloed stroomde haar naar de wangen. Met luide stem viel ze hare dochter in de rede.

‘Zwijg. Elisabeth! Ik wil zulke propoosten niet langer gedoogen! Eene *prude*, eene *bégueule*, als jij, denkt overal kwaad van. *Monsieur* de l'Espinay mag niet langer communiceeren met Louise, maar waarom mogen al die geleerden, die schamele poëten met versleten *pourpoints* en mantels wel dagelijks met jou communiceeren? Zwijg, ik admitteer geen woord meer!’

De Koningin rees uit haar stoel ten hoogste vergramd. Elisabeth stond eveneens op, wat bleeker maar waardig, onverschrokken. Mevrouw Van der Mijle greep in groeten angst de linkerhand der Koningin. Deze wilde zich niet langer bedwingen. Hare stem klom hooger en hooger. Ze hief de rechterhand op, en sprak in arren moede:

‘Ik ben je moeder! Ik ben je Koningin! Ik admitteer niet, dat mijne kinderen mij komen blameeren! Ik ontzeg hun het recht aanmerkingen op mijn gedrag te maken! Ik verbied Elisabeth mij in de eerste veertien dagen onder de oogen te komen!’

De Prinses was doodsbleek geworden. Met verwonderlijk groot zelfbedwang liep ze, het hoofd fier omhoog, naar de deur. Ze wendde zich nog even om, en zei trillend, hijgend:

‘Uwe Majesteit wil naar mijn advies niet luisteren. Het zij zoo! De gevolgen komen voor hare rekening!’

Zoodra Elisabeth het boudoir verlaten had, greep Mevrouw Van der Mijle de beide handen der Koningen, terwijl twee dikke tranen over haar gerimpelde wangen vloeiden. Elisabeth Stuart omhelsde, zeer ontroerd, hare grijze vriendin en fluisterde:

‘*Modérez vos transports, ma chère Van der Mijle! Je suis calme*, *très calme...*’

Daarna boog ze haar hoofd naar den schouder van Mevrouw Van der Mijle, en weende bittere tranen.

Lord William Craven had zijne plaats aan het venster verlaten. Hij had den strijd tusschen moeder en dochter met pijnlijke belangstelling gevolgd - en begrepen. Karel Lodewijk en Philips hadden, zoodra Elisabeth vertrokken was, eene diepe buiging gemaakt, en haar voorbeeld gevolgd. Craven trachtte nu terstond op zijne gewone eerbiedige, maar innig hartelijke manier, de Koningin moed in te spreken. Bijna oogenblikkelijk herwon deze haar kalmte, toen een hofdame binnentrad en gehoor vroeg voor den Graaf de l'Espinay. De Koningin vermaande haastig, dat men niets van het voorgevallene zou laten doorschemeren, en ontving l'Espinay met een kalmen glimlach. De beide witte hazewinden kwamen vriendelijk kwispelstaartend den Graaf verwelkomen. Ze herkenden hun vriend en verpleger. De Koningin had l'Espinay bevolen elken dag rapport uit te brengen over den toestand van het staldepartement. Zoodra nu gebleken was, dat zich alles in behoorlijke orde bevond, sprak de Koningin eenige beleefde woorden tot haar stalmeester, en verklaarde ze, dat ze behoefte had

aan beweging en lucht. Ze stelde eene wandeling voor in het Voorhout, daar het uur van wandelen voor de voorname Hagenaars geslagen was. Mevrouw

Van der Mijle begreep, dat haar koninklijke vriendin afleiding zocht na de hevige aandoeningen. Zij riep Lady Carey, om de Koningin te vergezellen.

Buiten scheen vroolijke Meizon over lindeboomen, prijkend in het teedere lichtgroen der nauwelijks ontloken bladeren. De stroom der wandelaars uit de aanzienlijke wereld golfde heen en weer. De Koningin ging vooraan met l'Espinay aan hare linkerzijde. Lord Craven volgde met Lady Carey. L'Espinay droeg zeer eerbiedig zijn hoed met witte pluimen onder den linker arm, en wandelde blootshoofds naast de Koningin. Van alle zijden werden ze beleefd begroet, zelfs door de Prinsen Karel Lodewijk en Philips, die met hun neef en vriend Emanuël Prins van Portugal zich onder de wandelaars gemengd hadden. De groet gold de Koningin, men veinsde l'Espinay niet te zien. Hare Majesteit sprak zeer levendig, om hare pijnlijke ontroering te ontkomen. L'Espinay luisterde eerbiedig. Langzaam den stroom der wandelaars volgend, keerden ze een en andermaal bij het tegenwoordig Tournooiveld op hunne schreden terug, om nogmaals naar den Kneuterdijk te drentelen.

De zon was plotseling verdwenen onder donkere wolken, zwanger van regen. Weldra ruischte een voorjaarsregen door het jonge groen. De Koningin vermaande l'Espinay zich te dekken. Hij gehoorzaamde, omdat de regen in felheid toenam, en men op weg naar het paleis al de wandelaars de vlucht zag nemen. Op dit oogenblik traden de Prinsen Karel Lodewijk, Philips en Emanuel van Portugal op hen toe. Zonder een woord te spreken naderde Karel Lodewijk l'Espinay, en sloeg hem met eene snelle beweging den hoed van het hoofd.

'*Chapeau bas, monsieur de l'Espinay!*'

Met een vernietigenden glimlach had de Erfprins van de Paltz deze woorden uitgesproken.

L'Espinay sloeg de hand aan zijn degen.

De Koningin bukte zich snel, nam eigenhandig den witten hoed op, en hem aan aan l'Espinay overreikende, sprak ze met trillende stem:

'*Remettez vostre chapeau*, *Monsieur le Comte!*'

Luid lachende verwijderden zich hare zonen met den Prins van Portugal.

VIII. Philips van Boheme krijgt een mandaat.

De regen nam voortdurend in hevigheid toe.

De drie Prinsen zochten vruchteloos beschutting onder het jonge groen der linden. Prins Emanuel van Portugal, kapitein bij een regiment Staatsche ruiters, noodigde zijne neven uit voor den regen te schuilen in zijne woning, op weinige schreden afstands aan het Voorhout gelegen. Daar aangekomen, haastten de vrienden zich naar binnen, en werden ze door den gastheer in eene ruime kamer met drie smalle ramen gebracht. Er heerschte daar zekere statigheid, omdat de wanden met eikenhout beschoten waren, en de massieve meubelen door lang gebruik donkere tinten hadden aangenomen. Weinig licht viel door de vensters, nu het zwerk geheel bedekt was met regenwolken. Toch bleek ook zoo nog, dat er groote orde en netheid gevonden werd in dit vertrek, gelijk in het geheele huis van den Prins. Hij hoopte over eene maand in den echt verbonden te worden met Johanna Gravin van Hanau, die hem hare liefde had geschonken en een groot fortuin aanbracht.

Prins Emanuel van Portugal was veertig jaar oud. Gesproten uit een zijtak der koninklijke familie, waren zijne vooruitzichten zoo weinig schitterend, dat hij aanvankelijk zich als monnik in de orde der Karmelieten deed opnemen. Vijf jaren bleef hij in het klooster, maar verloor langzamerhand zijn ijver en belangstelling. Door het huwelijk van zijn vader met Emilia, dochter van Prins Willem van Oranje, bezat hij machtige bloedverwanten in de Republiek der Geünieerde Gewesten. In 1633 had hij het klooster verlaten, en met zijn voorleden gebroken. Zijn vader had de zijde van de Aartshertogin Isabella gekozen, en was te Brussel hertrouwd met eene van de staatsdames dezer vorstin. Emanuel kwam naar Den Haag, ging in 1634 tot de Protestantsche kerk over, en werd zeer goed ontvangen door Prins Frederik Hendrik, die hem aan zijn opperhofmeester, François de la Place, *Vicomte* de Machault, had gerecommandeerd. Deze, kolonel van een regiment Staatsche *arquebusiers*, gaf Emanuel van Portugal eene kapiteinsplaats. Op deze wijze was de Portugeesche prins ten onzent ingeburgerd, en zóó goed had hij zich toegelegd sedert 1633 op het spreken van onze taal, dat hij in 1646 er zich dagelijks van bediende met dat zonderling zangerig accent, 't welk den Zuiderling verraadt. In zijn voorkomen was hij een geheel ander man, dan de beide zonen van Elisabeth Stuart met hun roodbruin hair, en bolle wangen. Emanuel van Portugal was volbloed Portugees met groote zwarte oogen, geelbleek gelaat, en krullenden zwarten baard en knevels. Hij beijverde zich zijne gasten te doen plaats nemen, en een lakei te roepen, om den Prinsen een glas oporto aan te bieden.

Toen ze alle drie aan een venster hadden plaats genomen, en geruimen tijd hadden gezwegen, riep Karel Lodewijk plotseling uit:

'Hare Majesteit laboreert aan blindheid! Het is ongehoord een exempel van zoo groot bedenken te stellen! Ik wensch niet meer met de Koningin te communiceeren, sedert zij de Prinses Elisabeth zoo schots heeft uitgestreken. Van haar, noch van onzen oom, Zijne Majesteit van Engeland, is eenig avantage meer te verwachten. Ik ga morgen naar Londen, om mijn persoonlijk oorbaar te behartigen. Als mijne magen zal ik u beiden zeer confidentiëel zeggen, wat mijne plannen zijn - opdat ge me kunt helpen!'

'Het loopt al uit de kerf met dien Françooischen hond!' riep Philips luide.

'Aan u, Philips, en aan u Emanuel!' ging Karel Lodewijk voort, 'draag ik op dien godvergeten guit te doen poignardeeren bij de eerste occasie, en den kerfstok voor goed af te doen!'

'Aan mij zal het niet gebreken!' antwoordde Philips.

De Portugees sloot zijne zwarte oogen half toe, en sprak:

'Ik raad in deze zaak groote prudentie te gebruiken! De Graaf heeft machtige protectie aan 't Hof - te beginnen met den Opperhofmeester van Zijne Hoogheid - de *Vicomte* de Machault!'

'Al had hij den Nikker op zijn zij - ik zal hem afmaken!' schreeuwde Philips.

Prins Emanuel, die dubbel zooveel jaren telde als Philips, sloot zijne oogen geheel, en achtte het niet de moeite waard op dien uitval te antwoorden.

Karel Lodewijk ging voort:

'Dat alles is van geringe importantie! Ons belang ligt elders. Ik heb Philips het mandaat gegeven, om troepen te werven voor de Engelsche Republiek. Hij behoort in dit alles bekwame praecautie te appliceeren. Ik heb mij zeer in het geheim verstaan met Fairfax en Cromwell. Zijne Majesteit zal na zoovele beslissende nederlagen zich niet lang meer staande kunnen houden - hij zal van de kroon vervallen verklaard worden - en dan zal het Parlement beslissen, of zijn oudste neef hem kan opvolgen.

In dit geval is uw beiden eene schoone toekomst geassureerd. Maar ik eisch een streng *silentium* en onvoorwaardelijke gehoorzaamheid!'

Voor Philips ging plotseling een licht op. Hij had weinig doorzicht, en van zijns broeders intrigen luttel begrepen. Nu eerst verstond hij, waarom deze zoo snel naar Engeland terugkeerde, en zoo weinig tevreden was over de Haagsche toestanden. Prins Emanuel van Portugal was te voorzichtig, om een oordeel uit te spreken. Hij had zich bij zijn oom Prins Frederik Hendrik aangesloten, en zich voor goed in Den Haag gevestigd. Hij geloofde niet, dat de plannen van den zelfzuchtigen Prins Karel Lodewijk in Engeland ooit zouden slagen, omdat diens dappere broeders Robbert (Ru-

pert) en Maurits in het leger van Charles I gediend hadden.

Terwijl Karel Lodewijk nu allerlei bijzonderheden omtrent zijne positie in Engeland meedeelt, van plan Den Haag voor goed te verlaten, had de Koningin met haar gezelschap zoo spoedig mogelijk eene toevlucht gezocht in het paleis. De beleediging, den Graaf de l'Espinay aangedaan, had haar bitter gegriefd. In hare verontwaardiging had ze zelve den afgeslagen hoed gegrepen, tot groote verbazing van Lord Craven en Lady Carey. Ze wilde de onbeschoftheid van haar zoon goedmaken door eene buitengemeene daad. Zoodra ze in de marmeren vestibule was aangekomen, bemerkte men aan de doodelijke bleekheid van hare trekken, dat zij diep geschokt was, door de gebeurtenissen van dien dag. Steunende op de armen van Lord Craven en Lady Carey beklom ze de marmeren trappen, die naar de eerste verdieping leidden, maar vooraf had ze zwijgend hare hand gereikt aan l'Espinay, die knielend op de rechterknie die koninklijke hand met innige dankbaarheid aan zijne lippen bracht.

Toen hij opstond was de Koningin uit zijn gezicht verdwenen. Hij dacht er aan met den eenen of anderen zijner aanzienlijkste landgenooten en vrienden te gaan raadplegen over het gebeurde en over de houding, die het hem paste aan te nemen tegenover den Prins Karel Lodewijk. Op eens zag hij de Prinses Louise Hollandina bij het portaal boven aan de trap. Na eene diepe buiging van zijne zijde, wenkte ze hem naar boven te klimmen. In weinige seconden stond hij aan hare zijde. Zwijgend ging ze hem voor door eene lange gang, tot ze uit het oog der lakeien verdwenen waren. Toen fluisterde ze:

‘*Que se passe 't il donc*, *mon cher Comte? Racontez moi tout*, *tout! Suivez-moi!*’

Snel klommen ze naar de tweede verdieping - en sloegen ze den weg in naar het atelier der Prinses. De lakei Joost Joosten Duijnsbergen rees uit zijne zittende houding op, en wierp een wantrouwenden blik naar l'Espinay. De Prinses ging dezen voor in het atelier, sloot de deur, en stak een sleutel aan de binnenzijde in het slot, zoodat er aan de buitenzijde door spionnen niets kon worden begluurd. Het was schemerdonker in het atelier, daar de ramen voor een deel afgesloten waren en eene donkere regenlucht over de binnenplaats hing. Het liep naar half vijf in den namiddag, de schemering was nog niet gevallen.

De Prinses troonde l'Espinay mee naar een hoek van het atelier, waar twee leunstoelen bij een tafeltje met boeken stonden, geheel verborgen achter een hoogen ezel met een zeer hoog doek, eene kopie in Engeland gemaakt van Van Dijck's *Karel I op jacht*, welke kopie de Prinses op hare beurt wenschte te reproduceeren. Ze zaten daar geheel beveiligd voor alle bespieding. De halve duisternis, die in deze schilderkamer als een regen van grijze asch nederdaalde, maakte het bijeenzijn nog vertrouwelijker. Louise Hollandina wilde zeer gaarne weten, wat er in het Voorhout was geschied. Ze had Mevrouw Van der Mijle opgezocht, en van deze, die zeer neerslachtig was, gehoord, welke harde woorden tusschen moeder en dochter gewisseld waren. En dit alles werd veroorzaakt door de tegenwoordigheid van den Graaf de l'Espinay in het paleis der Koningin. Er werd een aanval op hem gewaagd door de beide Prinsen, die nu Elisabeth in hun bond hadden opgenomen. Dat de Koningin met zooveel klem tegen Elisabeth optrad, verheugde haar zeer, maar deed haar vreezen voor een oorlog in het paleis, reeds door spionneerende lakeien begonnen.

Toen ze Mevrouw Van der Mijle verlaten had, ontmoette ze in de audiëntiezaal hare moeder, gesteund door Craven en Carey. De eerste van dit tweetal had haar

gewenkt niet te spreken. Naar het uiterlijk bleek de Koningin hevig ontsteld. Louise had zwijgend gegroet, en toen, l'Espinay ziende in de vestibule, hem uitgenoodigd haar te volgen. Louise stond in intellectueele kracht ver achter bij Elisabeth, maar haar hart bleek zachter gestemd, en voortdurend was ze bezorgd over hare zwaar beproefde moeder. Daarenboven begreep ze maar al te wel, dat ze in den paleisstrijd, die vóór en tegen l'Espinay werd gevoerd, met overtuiging aan de zijde van deze moest staan. Ze was zeer geneigd hem hare oprechtste genegenheid te schenken, zonder daarbij lang na te denken of er in deze zeer nobel bedoelde genegenheid niet iets zeer gevaarlijks school voor hare gemoedsrust. Ze was vier-en-twintig jaren oud, en meende, dat jonkvrouwen van haar rang, die door familie- en staatsbelang zoo dikwijls gedwongen worden een ongewenscht huwelijk te sluiten, ten minste het privilegie bezitten, om hare genegenheid vrij moedig te toonen. Ze was geheel onder de bekoring van dezen Franschen edelman gekomen, en zonder het aan zich zelve te bekennen, heerschte de gedachte aan hem over al haar doen en laten. Zijn beeld scheen diep in hare ziel geprent, daar ze, als ze alleen in haar atelier was, soms snel een schetsje in haar studieboek neerkrabbelde, waarin men duidelijk de sprekende trekken van l'Espinay's Antinoüskop herkende. Ze dacht geen oogenblik ernstig na over de toekomst van hare snel opvlammende liefde. De vijandelijke houding van hare beide broêrs bekommerde haar niet bovenmate. Ze wist hoe onweerstaanbaar l'Espinay was met den degen in de hand. Ze vreesde geen oogenblik, dat men hem zou durven aanranden. Ze hield hem voor een volmaakt edelman - den schitterendste, dien ze in haar jong leven ooit had gezien.

(*Wordt vervolgd.*)

Zierikzee.
Met illustratiën.

ZUIDHAVENPOORT.

WIE voor omstreeks zestig jaar uit Holland of eene andere provincie eene reis naar Zierikzee moest ondernemen, sprak slechts een toen algemeen gedeeld gevoelen onzer landgenooten uit, als hij beweerde, dat er een moeielijke, vaak gevaarvolle tocht voor hem te volbrengen viel; want de vaart over de Zeeuwsche stroomen, van oudsher als onstuimig en grimmig bekend, was geen aanlokkelijk vooruitzicht, de lage landen bij de zee, die men zich als uitgestrekte moerassige streken voorstelde, boden den reiziger, meende men, weinig aanlokkelijks aan, en de Zeeuwsche koorts, beruchter gedachtenisse, zweefde als een schrikbeeld over de eilanden, die zich met moeite boven de zilte wateren bleven verheffen.

Te ontkennen was het niet, dat de reis hierheen per beurtschip (eene rechtstreeksche stoombootverbinding met Rotterdam kwam eerst in 1847 tot stand) vooral in het najaar en den winter, bij storm of mist, onaangenaam kon wezen; maar wie den tocht aandurfde, vond zich bij aankomst in deze streken schadeloos gesteld door hartelijke ontvangst en gastvrijheid, benevens door het vriendelijk voorkomen der nette zindelijke steden en welvarende dorpen, waarvan reeds honderd jaren te voren, in het midden der achttiende eeuw, de bekende teekenaar Cornelis Pronk zulke aardige nauw-

keurige gezichtjes vervaardigd had, voor het toen veel verkochte plaatwerk ‘Het Verheerlijkt Nederland’ en het niet

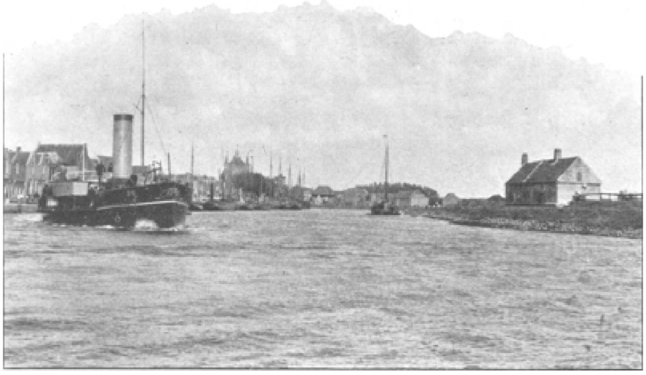

DE NIEUWE HAVEN.

minder gelezen boek ‘Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden’.

Bij de overige Zeeuwsche eilanden vergeleken, waren Schouwen en Duiveland het minst gemakkelijk te bereiken en nog heden, hoewel de verbinding met den vasten wal zeer belangrijk verbeterd is, kan het voorkomen, dat door storm, mist of ijsgang dit dubbel-eiland voor korten tijd ongenaakbaar is. De afgeslotenheid zal door de stoombooten, die binnenkort als onderdeel der tramlijn van Zijpe zullen uitgaan, wel bijna geheel worden opgeheven, doch zoolang er geen brug over het smalste deel der Zeeuwsche stroomen, die Schouwen en Duiveland omringen, geslagen is, zal deze streek altijd min of meer een op zichzelf staand gedeelte des lands blijven, welker eigenaardigheden daardoor

DE POSTSTRAAT.

minder gevaar loopen in de algemeenheid van het geheel te vervloeien.

Van Schouwen en Duiveland nu, is sedert de oudste tijden de stad Zierikzee het middelpunt en de hoofdplaats geweest en het eerste kijkje in Zeeland, dat den lezers van dit tijdschrift wordt aangeboden, zal deze plaats gelden.

Voor we de stad doorkruisen tot het bezoeken der bezienswaardigheden, wenschen wij eenige bijzonderheden uit hare geschiedenis op te halen.

Eene overlevering wist, reeds ongeveer vier eeuwen geleden, te verhalen, dat Zierikzee in 849 zou gesticht zijn. Hoe men aan dit jaartal kwam, weten wij niet;

maar de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat het verhaal een naklank is uit den tijd der Noormannen, toen de landzaat uit zelfbehoud hier een sterkte kan hebben gebouwd. In 1649 hechtte men nog voldoende geloof aan die overlevering, om op 1 September van dat jaar ten stadhuize een feestmaaltijd te houden, waarbij alle voorname stedelijke ambtenaren benevens de predikanten genoodigd waren.

Dat Zierikzee (de naamsoorsprong blijft nog duister en pas in 1220 komt de naam in een charter voor) reeds vroeg een belangrijk punt in deze streken werd geacht, had het wellicht te danken aan zijne ligging aan de Gouwe, een nu verlande stroom tusschen Schouwen en Duiveland, maar oudtijds een belangrijke waterweg van Zeeland naar Holland, ten jare 976 reeds genoemd, en breed genoeg voor den geweldigen scheepsstrijd van de Hollandsche, Vlaamsche en Fransche vloten, in 1304 hier geleverd.

Wellicht ter beheersching van de aan de Gouwe grenzende gronden kan het 's Gravenhof gebouwd zijn, volgens de overlevering in 1048 gesticht, dat met zijne omgeving het oudste gedeelte van Zierikzee vormde. Het was een sterke burcht, bij het tegenwoordige plein ‘de Balie’, waar de graven van Zeeland menigmaal resideerden en waaromheen zich langzamerhand huizen en geestelijke gestichten groepten. In het begin der 17^{e} eeuw is het gesloopt.

In de nabijheid verrees ook, volgens een kroniekschrijver in 1151, eene kapel, waaruit de St. Lievens Monsterkerk zou ontstaan zijn, welker geestelijken men reeds in 1236 vermeld vindt.

Die kerk, in 1466 ten deele en in 1832 helaas! geheel

door brand vernield, werd vervangen door de Nieuwe kerk, waarvan we straks iets zullen mededeelen.

Waren de twee genoemde gebouwen de oudste herinneringen aan Zierikzee's verleden, de schriftelijke gedachtenissen daaraan zijn niet veel jonger.

Ofschoon geen andere keur bekend is, dan die van 1248, lijdt het geen twijfel, dat Zierikzee reeds in de 12e eeuw grafelijke brieven bekomen heeft, gelijk uit voornoemde keur is af te leiden. De stad wordt in de 12e eeuw reeds een belangrijke plaats genoemd en was in 1203 veilig genoeg, om graaf Willem I tot toevluchtsoord tegen zijne vijanden te strekken, terwijl uit het feit, dat de Vlamingen, die in 1205 in Schouwen vielen, ook Zierikzee wilden belegeren, mag opgemaakt worden, dat het toen reeds goed versterkt was.

Volgens kroniekschrijvers werd de stad na 1210 aanmerkelijk uitgebreid en in het midden der 13e eeuw vond men er een bagijnhof, een vleeschhal, een klooster der Predikheeren (1255) en waarschijnlijk ook een klooster der Minderbroeders, daar deze reeds in 1283 vermeld worden.

Het beleg door de Vlamingen in 1303 en 1304, zoo nauwkeurig bekend door de aanteekeningen der tijdgenooten Guiard (een Franschman) en Melis Stoke, die beiden er bij tegenwoordig waren, werd met leeuwenmoed doorstaan en het ontzet der stad, een gevolg van den gelukkigen uitslag van den fellen scheepsstrijd op de Gouwe, werd nog tot in de 16e eeuw jaarlijks te Zierikzee herdacht.

Na de verdrijving der Vlamingen is de stad snel in bloei toegenomen, vergrooting was noodzakelijk en in het nieuwe gedeelte werd in 1358 het 's Gravensteen gebouwd (in den tijd van Karel V vergroot) niet ver van de plaats waar toen reeds het St. Elizabeth's Gasthuis stond, dat niet lang daarna met eene kerk (de Gasthuiskerk) verrijkt werd. Handel en zeevaart hadden zich ook in de eerste helft der 14e eeuw aanmerkelijk uitgebreid, vooral op de Oostzee en het gewicht van Zierikzee in dien tijd is af te leiden uit het feit, dat de stad nog in 1355 één voogd benoemde, die alle Hollandsche en Zeeuwsche steden bij den handel der Hanse in de Oostzee vertegenwoordigen moest. Opmerking verdient voorts, dat reeds in 1308 Lombarden zich te Zierikzee vestigden, wat op een niet onbelangrijk handelsverkeer wijst.

De bloei der stad, door zoutzieden, meênering, visscherij en zeevaart teweeggebracht, groeide in den loop der 15e eeuw nog aan en zoo wordt het begrijpelijk, dat een groote ramp als de felle brand, die in 1414 bijna half Zierikzee verteerde, zoo spoedig te boven gekomen werd. Nadat ook sedert 1438 een geregelde koopvaart op Spanje begonnen was, bereikte de stad in het midden der 15e eeuw het toppunt van welvaart en konden de grondslagen gelegd worden voor een kostbaar bouwgewrocht als de St. Lievens Monstertoren, die, werd hij voltooid, de hoogste der aarde worden zou.

Doch toen kwam er kentering in den voorspoed. In 1458 verwoestte een hevige brand een voornaam deel der stad, waardoor het Jacobijnenklooster en het Bagijnhof te gronde gingen; in 1466 vernielde ‘een ontsichtelijke en afgrijselijke brandt’ bijna een derde deel der stad; in 1468 bracht een zwaren N.W. storm met hoogen vloed groot nadeel aan het gebied van Zierikzee toe; in 1472 viel hier een geducht oproer voor, onder welks nasleep de stad jaren gebukt ging en in 1477 teisterde een storm, vreeselijker dan men sedert een eeuw beleefd had, deze streek, bracht groote verliezen

van volk en schepen teweeg en was allerwaarschijnlijkst de directe oorzaak van de staking van den torenbouw.

Toch scheen het soms, alsof Zierikzee nieuwe levenskracht putte uit al die rampen, door vuur, storm en water haar toegebracht, want als men nagaat, welke slagen er in de eerste helft der 16e eeuw nog aan de stad werden toegebracht, dan staat men verbaasd dat de plaats, ontvolkt en verarmd, niet tot een klein dorp geslonken, ja geheel vergaan is.

In 1518 stierven er 3200 menschen aan de pest en in hetzelfde jaar overstroomde geheel Schouwen en Zierikzee; in 1526 verbrandden 77 zoutkeeten vol zout en 125 huizen buiten de stad; de rijkdom verminderde zoozeer en de plaats werd zoo ontvolkt, dat bijna de helft der huizen ledig stond en de aanzienlijkste niet meer dan twintig gulden huur 's jaars opbrachten; in 1532 stierven binnen drie maanden tijds wederom meer dan 3000 menschen aan de pest en in het jaar 1557 was er duurte en schaarschheid van koren en sleepte de meergenoemde ziekte nogmaals ruim 1100 menschen ten grave. Toen volgde de Reformatie met hare woelige tijden, de beeldstormerij haalde o.a. het klooster der Minderbroeders onder den voet, en eerst nadat de belegering door de Spanjaarden in 1575 en 1576 achter den rug was, brak er voor de veel beproefde stad een tijd van verademing aan, die voortduurde tot het midden der 17e eeuw. Handel, nering en visscherij bloeiden en de laatste tak van nijverheid was zoo uitgebreid, dat van hier zeshonderd man ter vischvangst voeren. Zwaar trof daarom in 1653 het verlies van 49 vischschepen (ongeveer de helft der vloot), die door de Engelschen genomen werden.

Evenals elders in het land, vielen ook hier in 1672, 1747 en 1787 oproeren voor, waarbij vele inwoners niet weinig in hunne bezittingen benadeeld werden. Behalve genoemde woelige tijden, genoot Zierikzee overigens vele voordeelige jaren, tot op het einde der 18e eeuw de omwenteling zich ook hier deed gevoelen en vele aanzienlijken deze stad metterwoon verlieten. Vele groote huizen stonden ledig, en de bevolking, in 1750 op 10 à 11000 geschat, daalde op het einde der eeuw tot ongeveer 6000 inwoners. Gedurende de eerste jaren dezer eeuw nam de achteruitgang zoo mogelijk nog toe, maar door de oprichting eener visscherij en eenige rustige vredesjaren herleefde de welvaart, die niet weinig begunstigd werd door den aan bouw sedert 1840 van groote koopvaardijschepen, welke hier werden uitgerust en veel vertier aanbrachten. Omstreeks 1870 genoot de stad zijn hoogsten welstand gedurende deze eeuw en telde men hier 8000 inwoners.

Na dien tijd is de stad er niet op vooruitgegaan. Integendeel zijn verschillende takken van industrie opgeheven en de aantrekkingskracht der groote steden bracht er niet weinig aan toe, om plattelandsteden als Zierikzee, met zijne omgeving, van verschillende bronnen van bestaan en ingezetenen te berooven, en het is twijfelachtig, of de in 1899 tot stand komende tramverbinding met den vasten wal hierin verbetering zal brengen.

(*Wordt vervolgd.*)

De vrouw van den anarchist.

Toen hij een betrekking gekregen had als kantoorbediende in Parijs op een salaris van f 700 per jaar huurde hij een paar kamers in een kazernewoning en keerde terug naar zijn geboorteplaats om het meisje te trouwen dat hij liefhad.

Vroolijker trouwpartij in het afgelegen dorpje in Bretanje was er nooit geweest. Babette, het achttienjarige gelukkige bruidje zag er zoo bekoorlijk uit toen ze op den

arm van haar bruidegom leunend naar de kerk ging en vol vertrouwen in zijn oogen zag, dat de oudste menschen moesten verklaren, dat dit nu toch de aardigste trouwpartij was, die zij ooit - behalve hun eigen - hadden bijgewoond. En er rees menig gebed in stilheid op toen zij wegreisden naar de groote stad.

Een tijdlang waren zij zoo gelukkig als de dag lang was. Babette werd door het geheele 'huis' verafgood, ieder hield van haar. Ze was zulk een opgeruimd, vroolijk schepseltje, aldoor zingende in den overvloed van haar geluk, ze was zoo gehecht aan haar ijverigen man en aan den kleinen molligen vent, den kleinen Paul, die een jaar na hun huwe-

lijk zijn intree in de wereld deed, en ze zong en speelde zoo met hem, als het kereltje wakker was, dat ieder vriendelijk moest lachen en het leven blij inzag, die met Babette in aanraking kwam.

'Ik zou werkelijk niet weten, wat we zonder haar moesten beginnen,' zeide de concierge tot de andere bewoners, 'ze is onze zonneschijn en maakt ons allen blij; och ik hoop zoo, dat ze altijd een gelukkig leven mag hebben.'

Maar na verloop van tijd kwamen er wolken aan den horizon van Babette's gelukkig leven opzetten. Pierre liet haar dikwijls alleen, heele avonden lang, bewerend dat hij bij bijeenkomsten van de werklieden van zijn fabriek moest zijn. Van tijd tot tijd werden papieren met zonderlinge stempels en onbegrijpelijke woorden voor hem gebracht. Dit vervulde Babette's hart met verdriet en angst.

Wat moesten toch al die geheimzinnige boodschappen voor Pierre beduiden? Waarom verliet hij haar zoo dikwijls en kwam hij dan eerst heel laat terug?

'Het is toch erg gek, niet waar, mijn schat?' zeide zij eens op een dag aan haar kindje, toen er weer van die brieven gekomen waren. Haar baby was haar orakel; tot hem ging zij om troost en raad bij iedere moeilijke omstandigheid, en de brabbel-antwoorden van het knaapje trachtte ze te vertalen in gouden woorden van steun. 'We moeten vader als hij thuiskomt toch vragen, wat dat te beteekenen heeft,' ging zij voort.

En het kind sprak enkele onverstaanbare klanken, waar de moeder uit hoorde, dat het zonder uitstel aan vader moest gevraagd worden.

Het was laat, over twaalf, toen Pierre terugkwam, en beschaamd sloop hij de kamer binnen.

'Pierre, mijn liefste man,' begon Babette vriendelijk, 'Pierre, hoe laat is het nu al; wat is de avond mij lang gevallen zonder je; mijn hart is zoo bang geweest, waarom ga je toch zoo dikwijls weg? Je was toch gelukkig en tevreden met mij, voor je naar die verschrikkelijke bijeenkomsten gingt. Je bent me toch niet moe, mij en den kleinen Paul, dat je altijd met je vrienden uitgaat, en ik weet niet waar je heenloopt? Och, vertel het me toch, want je laat me zoo vaak alleen, en zeg nu toch wat die geheimzinnige briefjes beteekenen, Pierre, mijn beste man, breek toch het hart niet van je Babette, ze is zoo ongelukkig!' en weenend wierp zij zich in zijn armen en sloeg de hare om zijn hals, haar hoofd aan zijn borst vlijend.

'Babette, klein dwaas vrouwtje!' antwoordde hij, vriendelijk over haar gouden haar strijkend. 'Hoe kun je toch twijfelen aan mijn liefde? Je weet toch, dat er maar één vrouwtje op de gansche wereld is van wie ik houd, en dat jij dat bent, mijn dierbaar wijfje. Ik ben wreed en onachtzaam voor je geweest en je twijfel is niet onbillijk, maar ik ben je nog trouw en heb jou alleen lief, Babette. Kom hier eens bij mij zitten en luister. De bijeenkomsten van de werklieden zijn de reden niet, dat ik je alleen laat, zooals je vreest. De meeste bedienden van ons kantoor zijn echter lid van de "Zonen van den Vrijheidsbond". Ook ik behoor daartoe en de briefjes, die er zoo geheimzinnig uitzien, zijn niets dan oproepingen voor de vergaderingen die wij houden. Ik moet die bijwonen en dat is het, waarom ik je alleen laat en lang wegblijf, want er is heel wat te schrijven.'

'Moet je daar dan altijd bij zijn? Waarom laat je het lidmaatschap niet loopen?'

'Jij onnoozel kind; wat weet je toch weinig van zulk soort dingen af; natuurlijk moet ik er altijd bij zijn, het zou gevaarlijk wezen om weg te blijven; en het is onmogelijk om voor den Bond te bedanken, dat heeft nog nooit iemand gedaan.'

Maar wat is toch het doel en wat doe je op die vergaderingen?'

'De Bond is opgericht om ieders rechten te handhaven, zoowel van de armen als van de rijken, om de klassenmaatschappij op te heffen en gelijkheid te bevorderen, om ellende en armoede weg te nemen door de rijken te dwingen geld en arbeid te geven, opdat ten slotte alles gelijk worde, en niet tienduizend armen als slaven voor één rijke behoeven te wroeten. Wij arbeiders zijn de ware scheppers van rijkdom en grootheid, wij zijn het hartebloed der maatschappij, daarom zoeken wij ook de macht te krijgen ten einde de wetten naar onzen zin te kunnen inrichten. Reeds te lang hebben wij in slavernij verkeerd en geleden om de rijken in ledigheid en weelde te laten leven, reeds te lang hebben wij gezaaid en geploegd zonder te oogsten, reeds te lang zijn wij onderdrukt en vertreden. Maar spoedig zullen wij toenemen in macht en alles verpletteren; wij hebben genoeg van ons ellendig leven.'

'Maar, Pierre, wat voor reden heb jij - wij - om te klagen?' vroeg Babette, haar groote blauwe oogen op haren man vestigend. 'Ik weet zeker, dat wij genoeg hebben voor al onze behoeften, sedert je salaris verhoogd is. Wij zijn gelukkig en hebben het best; wij hebben genoeg aan elkaar en aan onze kleinen Paul; waarom dan niet tevreden en geweigerd om je met zulke gevaarlijke dingen in te laten?'

'Dat is de zaak niet, dat raakt het principe niet,' antwoordde Pierre. 'Het is niet rechtvaardig, dat de een zoo veel heeft en de ander zoo weinig; wij hebben nergens behoefte aan, dat is waar, maar anderen hebben dat wel en wij zijn verplicht de armen in hun ellende te hulp te komen. Let eens op die arme Deblanders, die hier boven op het dakkamertje wonen; zie hoe ze armoede lijden; ik beweer dat de rijke verplicht is zijn geld met den arme te deelen.'

'Heb jij dan lust je geld, je geluk met de Deblanders te deelen, Pierre?'

'Neen, in geenen deele!' antwoordde Pierre beslist, 'maar dat is iets heel anders!'

'Neen, dat vind ik niet, het is precies hetzelfde als jij van de rijken wilt. Als jij je geld niet met de armen wilt deelen, hoe kun je dan verwachten, dat de rijken het met jou zullen doen?'

'Dat begrijp je niet, Babette,' hernam Pierre aanmatigend. 'Wij anarchisten - -'

'Wat? Anarchisten? Jij een anarchist, Pierre?' kreet Babette, terwijl zij van schrik terugweek. 'Och, zeg me toch dat het niet waar is, zeg me dat je het nooit wilt zijn,' voegde zij er smeekend bij.

'Het is het best, dat je alles weet,' hernam Pierre. 'Ja, ik ben anarchist; maar laat dat niet bekend worden, Babette, als je niet wilt, dat ze me gevangennemen.'

Een oogenblik zag Babette haren man met doffe oogen aan, als kon zij niet begrijpen, wat zij gehoord had; dan, met een zucht, verborgde zij haar gelaat in de handen.

Gedurende geruimen tijd werd geen woord gesproken; het was stil in de kamer, slechts het snikken der vrouw en het rumoer dat van uit de straat naar boven steeg werd gehoord. Dan, met een beschreid gelaat, liep Babette naar haar man, en aan zijn voeten knielend, zeide zij:

'Je houdt van me, Pierre, niet waar?'

'Met mijn geheele hart, mijn liefste vrouw!'

'En heb je ons kindje ook lief?'

'Babette, hoe kun je nu zoo iets vragen?'

'Och, laat me je dan smeeken, op mijn knieën smeeken, ter wille van de liefde, die je ons toedraagt, om voor dat ellendige lidmaatschap te bedanken, om niet langer anarchist te blijven; het zal ons niets dan weedom en straf brengen. Je hebt veel, waar je dankbaar voor moet zijn, we zullen zoo gelukkig sam n wezen, Pierre, jij en ik en

ons kindje. Wees nu toch krachtig en geef het op; wil toch niets meer te doen hebben met een zoo wreede en zoo verschrikkelijke vereeniging.'

'Ik ben te ver gegaan om te kunnen terugtreden; mijn leven zou ik verliezen als ik nu uit den Bond liep.'

Babette werd bleek, maar antwoordde moedig:

‘Maar wij kunnen Frankrijk verlaten, laten wij naar Amerika of Australië of Engeland gaan; overal, als je maar verre bent van die zondige neigingen, die je nu overmeesteren. Wij hebben een klein beetje geld, waarmede wij de reis naar een ander land kunnen betalen. Och, Pierre, waar wij ook zijn, wij zullen er gelukkig samen wezen, zoolang als ons geweten en onze ziel zuiver zijn.’

Pierre woelde met zijn handen door zijn zwart kroeshaar en hernam:

‘Ik kan niet, Babette, wij moeten hier blijven.’

‘Maar je zult dat lidmaatschap opgeven, dat je ten verderve voert?’

‘Ik kan niet. Ik durf niet! Ik wil niet.’

* * *

Dat was het keerpunt in Babette's leven; vanaf dat oogenblik veranderde zij; de blos week van hare wangen en de vroolijkheid en opgewektheid verliet haar; zij werd eene vrouw, wie het leven een last was.

Hare vrienden merkten de verandering op en spraken er over, maar bij alle vragen en opmerkingen bewaarde zij een diep stilzwijgen, nooit klaagde zij.

Alle pogingen om haar man af te houden van de onwettige bijeenkomsten met hen die hij ‘broeders’ noemde, bleken ijdel. Naarmate de tijd verliep werd hij meer en meer geprikkeld, maar zorgde er toch voor, dat hij zijn betrekking bleef behouden, waarvoor Babette, naar zij zich zelf zeide, dankbaar moest zijn - gebrek aan geld was er gelukkig nooit in hun huis.

* * *

Zoo gingen de jaren voorbij. Daar Babette bemerkte, dat haar zoon veel gevoel had voor muziek, nam zij hem dikwijls mede naar de groote kathedraal, de Notre Dame, waar hij uren kon zitten luisteren naar de stemmen van de zangers en de ruischende tonen van het orgel, in verrukking het zachte murmelen en het bruischen in zich opnemend. Babette woonde dicht bij de kathedraal, en naarmate Paul grooter werd, miste zijn moeder hem dikwijls. Maar nooit was zij angstig over hem, want zij was er zeker van hem altijd op zijn geliefd plekje te kunnen vinden, luisterende naar de gewijde muziek.

* * *

Het feest van Maria Boodschap zou een dag van beteekenis worden in het leven van Babette. De dienst in de Notre Dame zou buitengewoon plechtig zijn en Paul zat weer op zijn gewone plaatsje.

Zijn moeder zat alleen in haar kamertje toen er op de deur geklopt werd en een streng uitziend man, zonder het verlof om binnen te treden af te wachten, de kamer binnenkwam. Hij was vergezeld van een tweetal agenten van politie.

‘Woont hier Pierre Fontaine?’ vroeg hij barsch.

‘Ja.’

‘Is hij thuis?’

‘Neen, hij is op zijn kantoor.’

‘Dat is niet waar. Probeer maar niet ons te bedriegen, vrouw. Wij komen daar juist vandaan met een volmacht om hem gevangen te nemen, op beschuldiging van diefstal van 40.000 francs.’

Babette sprong op - hare oogen gloeiden van verontwaardiging. ‘Wat?’ kreet zij, ‘beschuldigt ge mijn Pierre, mijn man, van diefstal? Ge liegt, ellendeling!’

De man deinsde voor deze uitbarsting achteruit en zeide op een meer eerbiedigen toon: ‘Vergeef me, ik wist niet, dat u zijn echtgenoote was. Mijn opdracht is maar al te waar. Uw man is al meer dan een week niet op zijn kantoor geweest; door dengeen, die in zijn plaats is aangesteld, is het bedrog ontdekt. De firma vertrouwde hem geheel; het is mij een pijnlijke taak hem te moeten gevangennemen; ik ben verplicht deze vertrekken te doorzoeken. Weet u ook waar wij hem zullen kunnen aantreffen?’

‘Neen,’ was het antwoord, op matten toon gesproken.

‘Dan zullen wij hier wachten, tot hij terugkomt.’

Met een zucht liet de ongelukkige vrouw zich in haren stoel neervallen. Plotseling sprong ze weer op en kreet: ‘Mijn kind! Mijn arm ongelukkig kind! Nooit mag hij de schande van zijn vader weten; ik wil hem gaan zoeken, opdat hij zijn vader niet naar de gevangenis ziet brengen,’ en haastig verliet zij het huis.

Als bij instinct ging zij naar de kathedraal, niets ziende, noch hoorende, tot plotseling een welbekende stem ‘Babette’ zeide.

Haar man stond naast haar.

‘Pierre, Pierre,’ riep zij, ‘de politie is bij ons in huis en wil je arresteeren. Men beschuldigt je 40.000 francs gestolen te hebben; maar je bent niet schuldig, niet waar, Pierre; toe, zeg dat je het niet bent.’

‘Schuldig,’ snauwde hij. ‘Schuldig, natuurlijk niet. Wat schuld is het, te nemen wat mij toekomt? Ik was een ezel dat ik niet nog meer nam.’

‘O, te moeten denken, dat het zoover met je is kunnen komen,’ zeide zij, verpletterd. Dan, zich het gevaar herinnerende waarin haar man verkeerde, riep ze in doodsangst: ‘Ga niet naar huis, of men zal je gevangennemen. Vlucht, Pierre, verlaat Parijs, verlaat Frankrijk, vlucht waarheen ook. En schrijf me dan waar je bent, en Paul en ik zullen bij je komen. Ga onmiddellijk, vóór het te laat is.’

‘Neen! Zou ik gaan, nu de wraak zoo nabij is? Nog een paar minuten moet ik wachten en de uitwerking van mijn arbeid zien!’

‘Arbeid! Welke arbeid?’ vroeg Babette, terwijl een bange vrees zich van haar meester maakte.

‘Zie je daar dat gebouw?’ vroeg Pierre, terwijl hij naar de heerlijke kathedraal wees; ‘het is op dit oogenblik overvuld met de ellendelingen van dit land, rijken en machtigen, want een plechtige en feestelijke dienst heeft daar plaats. Onze Broederschap heeft mij aangewezen om het te veranderen in een reusachtige graftombe. Ik heb een dynamietbom bij een der pijlers gelegd, die men bezig is te herstellen - vlak bij den preekstoel. Binnen enkele seconden zal die ontploffen en het gansche gebouw zal in puin vallen. Het is - -’

‘Ellendeling! Monster!’ kreet Babette, krampachtig zijn arm grijpend. ‘Ons kind, onze Paul is in de kerk,’ en zonder een woord verder te spreken snelde zij het gebouw binnen, terwijl Pierre als aan den grond genageld bleef staan, gillend: ‘Terug, Babette, terug!’

Zonder een oogenblik ook maar te aarzelen, ijlde zij naar den pijler toe, waaraan men bezig was te herstellen, rukte een paar planken op zij en zag de

doodaanbrengende bom liggen. Zij greep die zonder vrees en droeg deze, terwijl de kerkgangers sprakeloos van ontzetting bleven, naar buiten.

Een paar wachters wilden haar tegenhouden, maar zij gilde: ‘Terug, terug, het is dynamiet, het zal zoo ontploffen!’ en ontzet week men terug.

Binnen enkele oogenblikken was zij buiten. Paul was gered. Maar juist toen zij de trappen afdaalde en de bom wilde neerwerpen kwam er een verblindend licht en een vreeselijke ontploffing; er was een groot gat in het plaveisel geslagen.

Babette Fontaine, de vrouw van den anarchist, had de misdaad van haren man met den dood geboet.

* * *

En nu, in een gesticht, dicht bij Parijs, is er een krankzinnige, wiens geval ongeneeslijk is; hij weigert eten en drinken, en steeds wandelt hij zijn klein kamertje op en neer, zijn armen smeekend uitstrekkend en droef klagend: ‘Kom terug, Babette; kom terug!’

Prof. Robert Jacobus Fruin.

Een in waarheid groot man is deze week aan zijn vaderland ontvallen. In den vroegen ochtend van Zondag 29 Januari overleed, vijf en zeventig jaren oud, Dr. Robert Jacobus Fruin, oud-hoogleeraar in de Vaderlandsche Geschiedenis aan de Universiteit te Leiden.

Hij was een groot man èn

PROF. ROBERT JACOBUS FRUIN. †

door zijn hart èn door zijn wetenschappelijke kennis. Als mensch stond hij hoog, als geschiedvorscher was hij een der besten, ook, ja vooral, omdat hij een goed mensch was.

Hij was recht door zee, geen persoonlijke sympathieën leidden hem bij zijn onderzoekingen op zijn bijzonder terrein van den juisten weg; voor zooverre hij zich zelven bij zijn vorschingen op zij kon schuiven deed hij het, de waarheid zoekende en niet anders.

Hij was de laatste van de trits Groen van Prinsterer, Bakhuizen van den Brink, Fruin, die de geschiedenis uit de bronnen aanvingen op te zoeken; geen jongere staat na hun verscheiden gereed, wiens krachten de meesters evenaren.

Robert Jacobus Fruin moge door natuurlijke gave historicus zijn geweest, door oorspronkelijke opleiding was hij het niet. In Rotterdam, den 14 van Slachtmaand van het jaar 1823, zag hij het levenslicht; daar bezocht hij de lagere scholen, daar doorliep hij het gymnasium, van daar ging hij in 1842 naar de Leidsche universiteit,

waar hij den 18 December 1847 promoveerde als doctor in de letteren met eene dissertatie ‘De Manethone librorumque ah eo scriptorum reliquiis.’

Hoewel op dat oogenblik Fruin geen practische levensbaan zich geopend zag dan van leeraar in de klassieke talen aan eenig gymnasium, bewezen titel en inhoud van zijn proefschrift voldoende, dat meer dan de studie der letteren, die der geschiedenis hem had aangetrokken. Zoo was het inderdaad. De Aegyptische archaeologie beleefde hare nieuwe jeugd, hiëroglyphen werden ontdekt en eischten ontcijfering; reeds als gymnasiast had Fruin met groote belangstelling de opleving der oud-Aegyptische geschiedvorsching gevolgd, nadat hij met al den ijver die in hem was vooraf zich had ingeleefd in de historie van Grieken en Romeinen.

Hoe spoedig zou Fruin's aandacht door de geschiedenis van eigen land gevorderd worden. Het jaar 1848 naderde met zijn stormen en revoluties; in Utrecht, waar de jonge doctor zich na zijn promotie gevestigd had, zonder onmiddellijk de ambtelijke loopbaan te volgen, werd mede onder invloed van Opzoomer en Donders, die hij tot zijne vrienden telde, zijn blik gericht op wat binnen eigen landpalen in de historie te leeren viel ter wel-begrijping van het tegenwoordige. In ijverig zoeken bracht hij daar een paar jaren door, tot hij in 1850 als docent in de geschiedenis - het leerplan der gymnasia was toen juist uitgebreid - aan het Leidsche gymnasium werd benoemd. Tien jaren bleef hij daar, in een werkkring dien hij ‘boven zijn stoutste verwachting’ noemde.

En bij de beslommeringen, die zijn leeraarsambt hem gaf, sluimerde de geleerde, de wetenschappelijke en critische onderzoeker niet in - dat getuigt wel het best zijn meesterwerk, hetwelk hij in 1856 voor het eerst uitgaf, ‘Tien jaren uit den tachtigjarigen oorlog’.

Zijn meesterwerk, zij het ook niet zijn eenige! Want nog na meer dan veertig jaren staat wat hij daar schreef onaangevochten. Hier is om zoo te zeggen, het laatste woord gesproken.

Niet het minst stellig door dit werk werd de aandacht op Fruin gevestigd, toen voor het eerst een hoogleeraarsplaats in de vaderlandsche geschiedenis aan onze oudste Hoogeschool te begeven viel. Den 1sten Juni 1860 deed hij zijn intrede als hoogleeraar, wat hij 34 jaren lang, tot de wet op het Hooger Onderwijs hem tot aftreden noopte, zoude blijven. In 1894 trad hij af, *bene meritus de patria;* nog vijf jaren

heeft hij van zijn bezige rust mogen genieten; toen riep de dood ook hem op.

Wil men den indruk weten, die de hoogleeraar als spreker op zijn auditorium maakte, en die tevens Fruin doet kennen gelijk hij was, men zie de monographie over den overledene in ‘Mannen van beteekenis in onze dagen’ (jaargang 1895), van de hand van den heer A.W. Stelwagen. Des professors voordracht, lezen wij daar, was voor hem, die voor het eerst haar kwam aanhooren, eenigszins het tegengestelde van aantrekkelijk. Zijn stem heeft namelijk iets, dat van verre aan den klank van gebarsten metaal herinnert. Zijn volzinnen worden in eenen toon uitgesproken, die voor een mannenstem te hoog is, en gaan aan het eind over in een klein fausetachtig gilletje. Doch hoe kort duurde het, als gij gekomen waart om historische critiek te leeren begrijpen, of deze spreker veroverde uwe ooren langs den weg van uw verstand en van uw hart. Reeds als gij hem den eersten keer bijgewoond hadt, naamt gij de bewondering en den eerbied voor dezen man der wetenschap op uwen verderen levensweg mede. Prof. R. Fruin is een spreker van den grootsten eenvoud, helder als een watersprank in de duinen is zijne taal; en in elkaar passend en aan elkaar sluitend, om ten slotte een logisch geheel te worden, zoo zijn zijne volzinnen. Zijne voordrachten zijn vol en rijk, uitgelezen; hij improviseert en vergist zich niet. Alles staat gereed voor zijn geestesoog. Hij verovert uwe aandacht door het aanschouwelijke zijner zegging. Het is alsof hij verhaalt, wat hij gezien en bijgewoond en beleefd heeft. Niet door de gebruikelijke versiersels van den oratorischen stijl, maar door het aaneengeslotene van zijn verhaal en zijn betoog houdt hij gevangen. Eerder arm dan rijk is zijn stijl aan beelden en sierlijke wendingen. Soberheid, afgepastheid, juistheid, dat is het kenmerk van inhoud en vorm zijner woorden. De historische stof is één met hem, en zoodra de hoorder van deze eigenschap de bekoring heeft geproefd, is hij gewonnen voor de wetenschap des meesters. Men moet niet oordeelen naar hen, die college in de geschiedenis hielden, slechts om een testimonium of ter wille van examens in een vak, dat ze later toch niet verder behoefden; men moet hen hooren, die met vatbaarheden, met liefde voor geschiedstudie, het onderwijs van Prof. Fruin kwamen volgen! En zelfs is het mij meer dan eenmaal gebeurd, dat ook zij, die de geschiedenis volkomen als een bijvak namen, van een college van Fruin getuigden, dat het hen geboeid had van 't oogenblik af-aan, waarop zij zich met den spreker geheel in de behandelde historie hadden ingedacht.

Fruin heeft veel gearbeid en veel geschreven, maar meer nog gearbeid dan waarvan door den druk de resultaten bekend werden. Lichtvaardig ging hij niet tot het uitspreken eener opinie, het neerschrijven eener meening over; wat hij zeide of schreef was weloverdacht, geen nieuwe gezichtspunten waren er meer te openen.

Aan de ‘Gids’ was hij een trouw medewerker gedurende zijn jarenlang redacteurschap. Daarin verschenen o.a. ‘Hugo de Groot’ en ‘Maria van Reigersbergh’, een studie waarin hij een geheel nieuw licht wierp op personen en voorvallen van omstreeks het Twaalfjarig Bestand; voorts: ‘Uit het dagboek van een Oud-Hollander’, een merkwaardige bijdrage omtrent het leven, ook het familieleven, omstreeks 1648. Nog in de aflevering van December 1898 komt eene bijdrage van Fruin's hand voor: ‘Herinnering aan Marnix van St. Aldegonde’.

Ook in de ‘Historische Bijdragen’, het ‘Archief voor Kerkgeschiedenis’ en de ‘Verhandelingen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen’, waarvan hij

jarenlang lid was, is menige bijdrage van hem opgenomen, die getuigenis aflegt van zijn ongeëvenaard talent en zijn groote onpartijdigheid.

Onpartijdigheid, dit was een zijner meest in het oogspringende kenmerken. Zelf heeft hij daarover gesproken - natuurlijk niet ter eigen verheerlijking - in zijne inaugurale rede. 'De ware onpartijdigheid zoekt aan alle partijen recht te doen en weet ze alle te behagen,' zijn zijne woorden. Van den idealen vorscher zegt hij:

'Hij ziet in de geschiedenis menschen handelen onder omstandigheden, die gedeeltelijk van hun wil onafhankelijk zijn, en die wederkeerig op hun willen en hun werken invloed oefenen. Hij zoekt van daden de drijfveeren en de bedoelingen te leeren kennen; hij poogt de redenen te begrijpen, waarom zij zoo en niet zoo zijn geschied. Hij tracht onder het schijnbaar toevallige het wezenlijk noodzakelijke te ontdekken. Hij tracht van de enkele daden, die hij ziet bedrijven, op te klimmen tot de eenheid van het karakter, waaruit zij voortvloeien, om dan uit het algemeene karakter weer ieder afzonderlijke daad te verklaren? - Zoo stelde hij zich bij de aanvaarding van zijn hoogleeraarsambt het ideaal van den geschiedvorscher. En verder verduidelijkte hij dit nog: 'Bij het beoordeelen van de daden der menschen moeten wij in de eerste plaats letten op de drijfveeren, die haar te weeg hebben gebracht, en dikwerf zullen wij bevinden dat dezelfde daad in verschillende tijden uit geheel tegenstrijdige beweegredenen gepleegd is, dat ze nu eens hem, die ze bedreef, tot eer verstrekt, dan weder als schande moest worden gerekend' En verder: 'Naar onze innige overtuiging is onpartijdigheid in de zin, waarin het woord doorgaans wordt opgevat, òf ingebeeld òf voorgewend. Wij kunnen de dingen slechts afteekenen zooals zij ons voorkomen, niet zoo als ze zijn; en de eigenaardigheid van het standpunt, waarop wij ons geplaatst hebben, bepaalt de gedaante, waarin zich de dingen aan ons oog vertoond. Een katholiek, die uit het oogpunt zijner kerk de geschiedenis beschouwt, moet in haar een geheel ander karakter ontwaren dan de protestant of liberaal uit zijn eigenaardig gezichtspunt. De geschiedschrijver, dan zich van deze noodzakelijkheid niet bewust is, die zich inbeeldt dat, zooals hij het gebeurde opvat, ieder eerlijk man het opvatten moet, bedriegt zich schromelijk.'

Iemand, die op zoo eigenaardige wijze, zoo beslist tevens ook zich zijn baan afbakende, moest wel tot andere opvattingen komen, die de tot dien tijd gehuldigde, hij bond zijn wetenschap niet aan eenig dogma, hij maakte zich los van wat tot op dat oogenblik als officieele geschiedenis gegolden had, de Protestantsche van het begin dezer eeuw.

Het best blijkt dit wel uit zijn studie over de Gorcumsche Martelaren, waarbij hij blijk gaf van een onbevangen blik, een ruimheid van inzicht, gelijk vóór hem door geen wetenschappelijk man schier getoond. In zijn hart protestant, deed hij den Katholieken alle recht wedervaren, alle recht waarop zij in zijn eerlijk hart aanspraak hadden. Hij schreef geen tendenz-geschiedenis, ook geen onwillekeurige, hij sprak de waarheid, niet onverdiend prijzende, maar ook niet sparende, de zaken recht aanziende en niet uit den bijzonderen ooghoek der kerkelijke vooringenomenheid.

Uit zijn ondeugende opmerking: 'er is veel waars in hetgeen een menschkundige oude monnik zeide, dat als de pot der Protestanten even lang te vuur had gestaan als de Roomsche, hij even zwart zou zien,' en uit zijne gemoedelijke bekentenis 'naar mijn oordeel is de overwinning van de kerkhervorming eene van de zegenrijkste gebeurtenissen in de wereldgeschiedenis, maar bijna even heilrijk acht ik het, dat die overwinning slechts gedeeltelijk is geweest', blijkt - het is reeds vroeger opgemerkt - hoe ruim zijn opvatting der kerkelijke leerstelligheid was.

Gelijk Groen van Prinsterer heeft ook Fruin veel gedaan om de historie van ons roemrucht Vorstenhuis in het juiste licht te plaatsen. Over Prins Willem I, over Maurits, over

Prins Willem III, den Koning-Stadhouder, heeft hij studies geleverd, die een geheel nieuw licht werpen op de ‘gestes’ van deze onze Oranjevorsten. Maar ook onder Fruin's toetssteen komen zij zuiver voor den dag; nooit stelt hij hun minder goede eigenschappen in de schaduw, maar steeds winnen het de betere; in de ‘Gids’ van 1889 kon hij dan ook concludeeren:

‘Aan de Oranjes, aan den eersten bovenal en aan den laatsten zijn wij Nederlanders het verschuldigd, dat wij in de XVI[e] en XVII[e] eeuw een grootsche rol hebben vervuld, en meetellen in de wereldgeschiedenis. Zonder hen zou het volk zijne neiging om van brood alleen te leven, allicht reeds vroeger hebben gevolgd, en den strijd voor de hoogere belangen der menschheid, als te zwaar voor zijne bescheiden krachten, reeds vroeger hebben opgegeven.’

Nu is ook deze groote Nederlander ontslapen. Vijf jaren lang nog is hij, gelijk hij het bij zijn aftreden uitdrukte ‘vrijheer van zijn tijd geweest en van zijn doen en laten’, nog vijf jaren heeft hij ‘den lichtenden fakkel, die in zijn hand verflauwde’ gedragen als ambteloos burger, nog vijf jaar heeft hij zijn ‘allengs vertragenden gang’ voortgezet.

Op het veld van eer met het zwaard in de hand is Robert Jacobus Fruin gesneuveld; de pen ontviel hem nog vóór de arbeid, waaraan hij tot kort voor zijn dood werkte, was afgedaan.

Zierikzee.
Met illustratiën.
(*Vervolg en slot van blz.* 102.)

Thans overgaande tot eene nadere beschouwing der voornaamste gebouwen, heeft de St. Lievens Monstertoren, die reeds van verre den reiziger de plaats aanwijst waar Zierikzee ligt en een eind de Noordzee in, voor den mond der Oosterschelde, te zien is, het eerst recht op een bezoek. Hij verheft zich op het oude beplante kerkhof van de stad, waar eenmaal een trotsch kerkgebouw zijne daken omhoog beurde en nu een nieuw maar karakterloos bedehuis aan den stillen voet des torens de plaats inneemt van de ten jare 1832 jammerlijk door brand verwoeste Sint Lievens Monster, naar welke kerk hij zijn naam draagt.

Met ontzag ziet ge op tot die steenmassa en haar geschonden kruin.

Want het heeft geleden, dat gothisch gevaarte, meer nog door de hand des menschen, dan door den tand des tijds.

En als een echo veler eeuwen uit zijne ontzachlijke holle ruimte, klinkt het verhaal van zijn ontstaan en verdere lotgevallen u tegemoet. Dan verneemt ge, hoe in 1454 zijne grondslagen werden gelegd, dat een lid der geniale Mechelsche familie Keldermans zijn bouwheer was, dat de uitvoering van

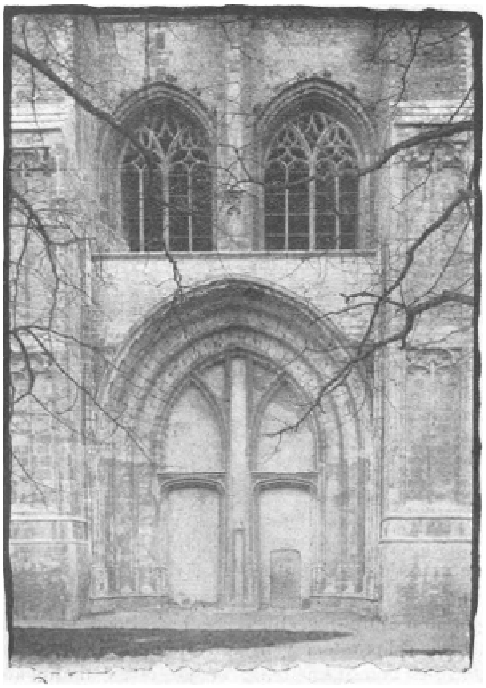

PORTIEK ST. LIEVENS MONSTERTOREN.

het plan, met moed begonnen in een van weelde overvloeienden tijd, werd gestaakt in dagen van tegenspoed en achteruitgang, toen ramp op ramp Zierikzee trof en de toren, bestemd de hoogste der aarde te worden, (206 M.), slechts een vierde zijner grootte kon bereiken.

Minstens twintig of vijfentwintig jaren heeft men aan dit monument gebouwd, tot men, in hoop op betere tijden, door gemis van de noodige fondsen het werk liet steken bij den eersten omgang, toen eene som van f 94.566 verbouwd was.

Zooals de toren daar staat, heeft hij eene hoogte van 50 M. (278 treden) tot op het plat en van ± 58 M. tot de spits.

Niet altijd heeft men aan het gebouw het noodige geld voor onderhoud besteed of kunnen besteden. Zoodoende verviel de toren langzamerhand, en daar het bouwvallige òf ruw weggebroken òf onoordeelkundig bijgewerkt werd, vertoonde hij sedert het begin dezer eeuw een misvormden steenklomp, wat er niet op verbeterde, toen sedert 1840 een Grieksche (!) kroonlijst en een lage smakelooze moderne kap aangebracht werden. Na nog in 1855 met afbraak bedreigd te zijn geweest, nam het Rijk hem in 1881 van de Gemeente over en werd in 1883 de restauratie begonnen, die het voortbestaan des torens voor langen tijd verzekerd heeft. Die restauratie moest, de daarvoor bestemde, door Rijk en Gemeente gedragen som van f 38.445 in aanmerking genomen, voor zulk een kolossaal bouwwerk van beperkten omvang zijn. Zij heeft zich alzoo bepaald tot het herstellen der fraaie portiek aan den westkant, het afhakken en opmetselen van het zuidwest contrefort en het in den oorspronkelijken staat brengen tot de hoogte van de portiek, alsmede tot het afdekken van alle contreforten, het herstellen der noodige lijsten in zandsteen en hardsteen en het wegnemen der kroonlijst, die aan dit gothisch monument een allervreemdst uiterlijk gaf. De balustrade is geheel vernieuwd en eenigszins verlaagd, waardoor de kap beter uitkomt. Maar ook deze kap zagen wij gaarne door een hoogere spits vervangen, waardoor het voorkomen van het gebouw, dat door het wegnemen der kroonlijst rijziger is geworden, zeker nog vrij wat winnen zou.

Van Rijkswege alleen is in 1894, '95, '97 en '98 de restauratie nog voortgezet door het aanbrengen van zandsteenen raamwerk in de zes vensterbogen en van eene dito balustrade aan een omgang aan de binnenzijde des torens.

Moge het Rijk in het vervolg ook nog gelden beschikbaar stellen, om aan dezen toren de daarbij passende kap te schenken en hem alzoo dien vorm te doen verkrijgen, welken het voorgeslacht heeft gekend en dien wij, naar de bestaande afbeeldingen te oordeelen, uit een oogpunt van stijl moeten terugwenschen.

Van den St. Lievens Monstertoren tot de Nieuwe kerk heeft men slechts enkele schreden te doen. Zooals te voren reeds gezegd is, werd zij de plaatsvervangster der ten jare 1832 afgebrande prachtige

St. Lievens Monsterkerk; maar opgetrokken in een tijd, toen de kerkelijke bouwkunst ingedommeld scheen, heeft zij een uiterlijk verkregen, dat, behalve het front, niet kan gezegd worden tot sieraad der stad te strekken. Toch heeft de Nieuwe kerk ruim f 156.000 gekost, en na de lijdensgeschiedenis van een zestienjarigen, vaak onderbroken bouw, werd zij op 21 Mei 1848 ingewijd.

Haar orgel, dat 5 November 1848 het eerst bespeeld werd, doet tot heden zijn makers, de heeren Kam en van der Meulen, nog alle eer aan.

Ten zuiden der kerk staat het Burgerweeshuis, dat een fraaie regentenkamer bezit met goudlederen behangsel, regentenstukken en andere schilderijen.

Naast en achter het weeshuis, aan het einde der Poststraat (in 1321 reeds voorkomende onder den naam Potstraat), staat de ten jare 1869 gestichte gemeentelijke hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus.

In de evenwijdig aan de Poststraat loopende Meelstraat (in

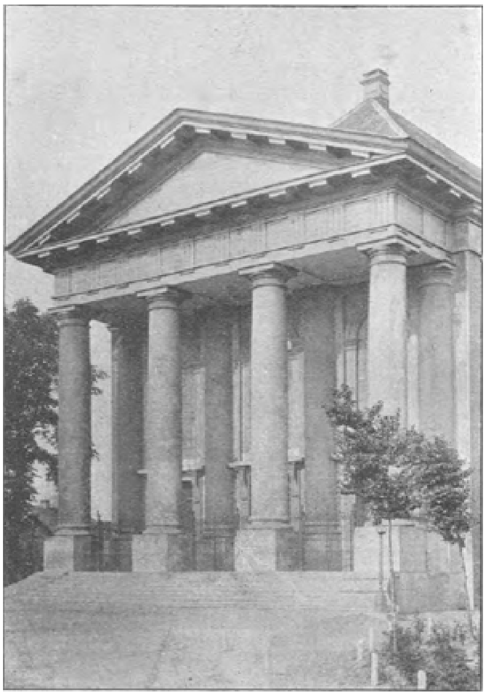

DE NIEUWE KERK.

1319 als Middelstraat vermeld), bevindt zich de in 1825 gestichte en in 1888 geheel nieuw opgetrokken synagoge, het post- en telegraafkantoor, de kerk der Christelijk-gereformeerde gemeente en het stadhuis, welk laatste gebouw van zelf in het oog valt door den fraaien toren.

Vergeleken bij de raadhuizen van Middelburg en Veere is ons gebouw zeer eenvoudig en de twee renaissance gevels van het jaar 1554 bieden niets bijzonders aan. Door aanbouwing en vergrooting in verschillende eeuwen heeft het stadhuis zijn tegenwoordigen vorm verkregen. Het oudste gedeelte van het gebouw torst den fraaien toren, die als symbool van den alouden koophandel en zeevaart dezer stad een bijna levensgroot verguldkoperen Neptunusbeeld tot windwijzer voert.

Een zeer juist model van dezen toren vindt men op de bovenste verdieping van het stadhuis, waar eene uitnemend bewaarde zichtbare bekapping uit het midden der

16e eeuw nog aanwezig is. Hier hangt ook een met zeehondenvel overtrokken kano met een houten eskimo er in, gewapend met speer en pagaai.

De herkomst van dit eigenaardig voorwerp is duister. Hoogst waarschijnlijk zinspeelt het op de tochten, door Zierikzeeënaars in vorige eeuwen naar de Noordelijke zeeën volbracht. De overlevering, dat deze kano aan het Zeeuwsche strand is aangespoeld, wordt ook vermeld in de beschrijving van het tochtje, dat Victor Hugo in 1867 door dit gewest maakte, bij welke gelegenheid de beroemde man het stadhuis bezichtigde en den groeten toren beklom.

Op de eerste verdieping van het stadhuis vindt men o.a. de vergaderkamer van het Dagelijksch Bestuur en den Raad, alsmede het vertrek van den Secretaris, waar bezienswaardige schoorsteenstukken zijn, in de vorige eeuw door Gerards van Antwerpen vervaardigd in den trant van de Wit. De aangrenzende, in 1661 gebouwde, nu door den Burgemeester gebruikte kamer, heeft een fraai bewerkten schoorsteen van 1673, versierd met de wapens der plaatsen en heerlijkheden van Schouwen en Duiveland.

Het eens zoo rijke stedelijke archief is in 1811 grootendeels voor scheurpapier bij 't pond verkocht. Toch resten er nog belangwekkende stukken, o.a. de poorterboeken, beginnende met het jaar 1302. Het oudst in originali aanwezige charter is van 1274.

Voorts verdient ten Stadhuize nog bezichtiging eene fraaie zilveren renaissance drinkschaal van 1580.

Het uurwerk dateert van 1554 en het klokkenspel is in 1550-1554 door Pieter van den Ghein gegoten.

Niet ver van het Stadhuis staat in de Meelstraat nog een oud gebouw, gewoonlijk, hoewel ten onrechte, het huis der Tempelieren genoemd. Wellicht dateert deze gothische gevel, van onder zandsteen, van boven baksteen, uit de eerste jaren der 15e eeuw.

Op de Oude haven (in 1872 en 1891 gedeeltelijk gedempt) staat het 's Gravensteen, een oud grafelijk steenen huis, waar de baljuw en de rentmeester-generaal beoosten-Schelde zitting hield, dat reeds zeer vroeg tot gevangenis heeft gediend en nog als zoodanig in gebruik is. Het achterste deel dateert van 1358, het voorste uit den tijd van Karel V. De ankers in den karakteristieken voorgevel herinneren aan de wapensymbolen van het Bourgondische en Oostenrijksche gravenhuis.

Een eind verder staat de Kleine- of Gasthuiskerk, waarschijnlijk in de laatste helft der 14e eeuw gebouwd en in 1651 met eene gaanderij boven eene, nu ongebruikte, Beurs, vergroot. Sedert 1887 bezit dit kerkgebouw een orgel. Het dankt zijn naam aan het aloude, in 1814 afgebroken Gasthuis, dat er achter gelegen was.

Op het achterste dak der kerk staan twee torens, waarvan de eene een uurwerk en de andere een luiklok bevat.

Eenige huizen verder, naast het in 1643 gebouwde Vrijpoortje, vindt men een bezienswaardigen gevel van 1658 en in de daarachter gelegen Hooge Molenstraat staat het in 1878 geheel nieuw opgetrokken ruim en doelmatig Hervormd Diaconie-verplegingshuis.

Verder de Oude haven langs, die hier gedempt en tot plantsoen aangelegd is, treft men het gebouw der arrondissements-rechtbank en het Sint-Cornelia-Liefdehuis der Roomsch-Katholieke gemeente aan. Het zeer moderne front van laatstgenoemd gebouw verving een dertig jaar geleden den fraaien antieken voorgevel, waarvan toen de groote deur met hare kunstige basreliefs is weggebroken. Oudtijds heette het gebouw ‘de Groote Mossel’ en het strekte ruim drie eeuwen aan aanzienlijke families, o.a. de Huybert en de Witte van Haamstede, tot woning. In Juli 1540 logeerde Keizer

Karel V er bij Lieven Jacobsz. de Huybert, in 1576 was dit huis het verblijf van den edelen Mondragon en in December 1813, na de verdrijving der Franschen uit Zierikzee, vertoefden er de door den Souvereinen Vorst afgezonden commissarissen, die de regeering op deze eilanden kwamen regelen. Door het nabijgelegen Mosselstraatje bezoekt men de Roomsch-Katholieke kerk, die uit het derde vierde der vorige eeuw dagteekent en welker eenigszins afgezonderde ligging aan den geest van dien tijd is toe te schrijven.

Aan het einde der Oude haven rust het oog op twee poorten, de Noord- en de Zuidhavenpoort, waartusschen de haven onder eene ophaalbrug doorstroomt. Eerstgenoemde poort heeft aan de binnenzijde een renaissance dubbelgevel van 1559, maar het oudste gedeelte moet al in de 14e eeuw bestaan hebben. Uit dien tijd dagteekent ook de later vernieuwde Zuidhavenpoort, die met haar vijf torentjes zulk een teekenachtig voorkomen heeft en daarom zeer dikwijls is afgebeeld. Zij bezit een uurwerk en geeft over de voor haar liggende brug toegang tot den provincialen straatweg door Duiveland.

Behalve de twee genoemde poorten bezit Zierikzee nog een derde, de Nobelpoort, die zich met hare twee zware ronde torens statig aan de Noordzijde der stad verheft en weerspiegelt

HET STADHUIS.

in de gracht aan haar voet. Wellicht is dit gebouw reeds vijf en een halve eeuw oud; de muren, uit groote moppen opgetrokken, zijn 1.30 M. dik en op eene der verdiepingen heeft de dienstdoende schutterij haar kruitmagazijn. De torens, waarvan de eene een achtzijdige en de andere een zestienzijdige spits heeft, zouden, volgens de overlevering, door twee adellijke dames, Anna en Maria, gesticht zijn.

Buiten de reeds vermelde openbare gebouwen, dienen nog genoemd te worden de in 1755 vergroote Luthersche kerk, welke een fraai orgel bezit, de kerk der Gereformeerde gemeente in de Sint-Domusstraat, mede van een orgel voorzien, het gebouw voor lijders aan besmettelijke ziekten, de societeit de Vereeniging met eene concertzaal en de gasfabriek.

De oude wallen der stad, sedert tientallen van jaren geslecht en in plantsoen herschapen, vormen met de aan de buitenzijde der grachten liggende beplante wegen een groenen krans van schoone wandelingen rond de bebouwde kom der gemeente.

Buiten de stad, dicht bij het in 1725 gebouwde steenen sas, dat in 1899 zal afgebroken en vervangen worden door een dam met uitwateringssluis in het Dijkwater, lag eenmaal de Zelke, een heuvel, ontstaan uit de weggeworpen asch der honderden zoutkeeten, die men in de middeleeuwen en nog later bij Zierikzee telde, in welke gebouwtjes het zout op eene eigenaardige wijze werd bereid. Die asch, als gezocht product voor glasblazerijen, was sedert eene eeuw voor deze gemeente een belangrijk handelsartikel en verschafte aan de stadskas jaarlijks rijke inkomsten. Maar ten slotte is deze bron ook uitgeput geraakt en heeft sinds 1895 opgehouden te vloeien.

Openbare pleinen in de gemeente zijn: het met boomen omringde Havenplein bij de Kleine kerk, het Kraanplein en de Balie, bij welk laatste des Donderdags de wekelijksche markt gehouden wordt.

Die marktdag is, het wordt met leedwezen vermeld, evenmin als de andere weekdagen, druk door handel of verkeer. Bezat Zierikzee vroeger verschillende middelen van bestaan: zoutzieden, visscherij, meênering, koopvaardij en landbouw, thans rest alleen laatstgenoemd bedrijf, benevens ééne zoutkeet en de kleinere takken van nijverheid.

Voor deze aloude stad, die eenmaal zoo bloeiend is geweest, maar nu door velerlei omstandigheden kwijnende is geworden, hopen wij, dat de nieuwe eeuw, aan wier drempel we haast staan, ook nieuw leven zal brengen. En zoo er naar eenig middel daartoe gevraagd wordt, we zouden in de eerste plaats willen wijzen op een beteren waterweg van Dordrecht naar zee door den Roompot, waardoor ook Zierikzee voordeel zou genieten en, zooal niet tot de gouden dagen van weleer, dan toch zeker tot zulk eene mate van welvaart zou teruggebracht worden, dat het zich zou kunnen blijven handhaven als, wat het altijd geweest is: de tweede stad van Zeeland.

Het getal woorden.

Het getal woorden, dat een mensch gebruikt, is betrekkelijk zeer klein. In een enkele kolom van *De Huisvriend* zou het getal, hetwelk een kind ten dienste staat, kunnen worden neergedrukt, terwijl volwassenen over eenige kolommen zouden moeten beschikken.

Shakespeare, wiens woorden-arsenaal oneindig grooter is dan het onze, bediende zich van ongeveer 15000 woorden; in een enkel nummer van *De Huisvriend* zouden ze allen kunnen worden opgenomen.

De ‘Ilias’ heeft 9000 verschillende woorden, evenals de ‘Odyssee’. Het gansche Nieuwe Testament is slechts eene variatie van 4829 woorden en de reeks van het Oude Testament is slechts weinig grooter.

De Koningin-Regentes van Spanje.

De Koningin-Regentes van Spanje leidt een buitengewoon eenvoudig leven; om zeven uur staat zij op, om elf uur begeeft zij zich te ruste. Zelden ziet zij iemand. Den meesten tijd houdt zij beraadslagingen met hare ministers en als zij een half uurtje vrij heeft, brengt zij dit gewoonlijk bij hare kinderen door.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 100.)

Zoodra ze tegenover hem aan het kleine tafeltje zat, zei ze met een alles overwinnenden glimlach:

'*Et maintenant c'est: Louise tout court!*'

Ze reikte hare hand aan l'Espinay, die met schitterende oogen hare vingers aan zijne lippen drukte, en ze daarna zacht in de zijne gesloten hield, telkens ze van nieuws vurig kussende.

Louise liet hare hand aan hem over, terwijl het op hare wangen purperde, en hare groote blauwe oogen fonkelden van gelukzaligheid. Haastig ving ze nu aan hem te vertellen, wat er dien dag gebeurd was; hoe Elisabeth na den maaltijd aan Hare Majesteit een bijzonder onderhoud gevraagd had, waarbij de beide Prinsen zich aansloten; hoe Mevrouw Van der Mijle haar het heftig tooneel tusschen moeder en dochter had beschreven; hoe allen zich tegen hem vereenigden, hoe de Koningin, gesteund door Craven en Van der Mijle, hem verdedigde. En daarop vroeg ze haastig, of er iets bijzonders gedurende de wandeling in het Voorhout was geschied.

L'Espinay hield hare kleine, welgevormde hand in de zijne, en verslond haar met smeekende blikken van bewondering en aanbidding. Maar om zich eene houding te geven, begon hij even snel als Louise te verhalen, wat er geschied was. Ditmaal trilden de vingeren van Louise in de hand van den Opperstalmeester. Dat men hem zoo onbeschoft beleedigde, dat de Koningin hem zulk een ongemeen groot bewijs van hare hoogachting schonk, trof haar in de hoogste mate. Ware ze bij het gezelschap geweest, ze zou gaarne hetzelfde voor hem gedaan hebben. Ze zeide dit met hooger blos, de oogen neerslaande. Ze gevoelde zich geheel in de macht van den Graaf. Er scheen uit zijne donkerbruine oogen iets geheimzinnigs, iets majestueus, te stralen, dat haar gebood zich in zijne armen te werpen. Ze kon aan de tooverkracht van zijne blikken niet ontkomen, en sloot voor een pooze de oogen.

De Graaf ging intusschen voort met verhalen. Hij stelde haar gerust. De vijandschap van hare beide broeders, van hare zuster Elisabeth, liet hem geheel onbewogen. Niets kon hem deren, zoolang Hare Majesteit hem beschermde, zoolang de Prinses hem hare sympathie bleef schenken. Het jonge meisje boog het hoofd, zoodat de bruinblonde krullen over hare oogen vielen. Ze schiep er een hemelsch genoegen in naar den klank zijner stem te luisteren, en hoopte, dat hij voort zou gaan met spreken. L'Espinay schilderde zijn gadeloos geluk. Het onschatbaar voorrecht, hem ten deel gevallen door in den dienst van Hare Majesteit te zijn aangesteld, door zijn leven te mogen wijden aan hare zaak, door de genegenheid te winnen eener Koninklijke jonkvrouw als de Prinses Louise Hollandina, - zou hij nimmer in woorden kunnen uitdrukken. Hij roerde telkens zacht hare vingers aan, en poogde een blik uit hare diepblauwe oogen op te vangen. Maar Louise hield het hoofd gebogen, geduldig luisterend. De betoovering, die van dit bijeenzijn uitging, werd gedurig sterker. Ze verlangde uren zoo te mogen luisteren naar zijne stem, met hare hand in de zijne...

Doodelijk verschrikt hief ze plotseling het hoofd op.

Men poogde de deur van haar atelier te openen, maar zij had bij het binnenkomen het slot doen overgaan, uit vrees plotseling verrast te worden. Er werd met kracht aan de deur gestooten. Eene luide stem riep:

'Louise! Louise!'

Zonder een seconde te verliezen, greep ze l'Espinay bij de hand. Beiden hadden de stem der Koningin herkend. Ze opende eene zijdeur, en fluisterde:

'*Attendez!*'

Toen vloog ze naar de hoofddeur, en opende haar zoo snel ze kon.

Elisabeth Stuart trad statig binnen, en liet den lakei Joost Joosten Duijnsbergen de deur sluiten. Zoodra ze alleen waren begon de Koningin:

'Waarom was je deur gesloten?'

'De vaak overviel me zoo fluks! Ik sloot de deur - en sliep wat in mijn stoel. Ik ontsprong, toen ik uwe stem vernam!'

'En waar is de Graaf de l'Espinay?'

'Sedert lang weg! Hij heeft mij vertrokken, wat er gepasseerd is in het Voorhout!'

De Koningin keek hare dochter oplettend aan. Het was nog niet donker in het atelier. De invallende schemering belette alleen alles duidelijk en scherp waar te nemen. Daarna zweeg de moeder, en zuchtte diep. Ze zonk in een stoel bij de met allerlei voorwerpen overladen tafel. Louise zette zich op een schilderstoeltje naast haar.

De Koningin zat ineengedoken tegen de rugleuning van haar zetel, en zweeg geruime pooze. Toen sprak ze met een zachte, haperende stem:

'Louise! Mijn lief kind! Je weet, dat ik altijd patiëntie in mijne adversiteit heb genomen! Maar vandaag gaat het boven mijne kracht! Elisabeth en mijne zonen verzetten zich tegen mijne autoriteit - men heeft mijn stalmeester in het openbaar met injuriën getracteerd - men trotseert mij...'

Ze zweeg. Tranen verstikten hare stem.

Louise greep hare hand, en beproefde alles te zeggen, wat haar uiterst gevoelig hart haar ingaf. De Koningin luisterde, zweeg, en scheen tot eenige kalmte te komen. Toen zeide ze zeer zacht:

'Er is nog iets, *chérie!* Ze maken er mentie van, dat l'Espinay te hooge faveuren geniet van mij en mijne dochters - men werpt deze calumnieuse propoosten op, om mij en u te grieven. Gebruik daarom de opperste prudentie in uwe discoursen met den Graaf - er wordt hier in Den Haag te veel over ons gesproken!'

De deur van het atelier werd geopend. Mevrouw Van der Mijle verscheen. Ze kwam Hare Majesteit een dringend verzoek doen. Na al de ontroering en het leed van dezen ongeluksdag ware het raadzaam zoo snel mogelijk rust te nemen en over het gebeurde zoo min mogelijk te denken en te spreken. Ze verzocht de eer te mogen hebben Hare Majesteit naar hare bijzondere vertrekken te vergezellen. Ze drukte hare zorg en genegenheid op zoo roerend eenvoudige wijze uit, dat de Koningin haar arm aanvaardde, en uit het atelier vertrok. Vooraf zeide ze op zeer nadrukkelijke wijze:

'*Louise! Sois sage, mon enfant. Sois sage!*'.

De Prinses slaakte een zucht van verademing. Ze koesterde het innigst mededoogen voor hare lijdende moeder, maar in haar hart klonk een lied van jubel en victorie. Ze zou l'Espinay gaan verlossen uit zijn kerker, en hem door eene deur uit haar boudoir laten ontsnappen, ongezien van den spionneerenden lakei. Het was nagenoeg duister geworden. Eerst begaf ze zich naar de hoofddeur van haar atelier, en sloot zonder eenig gerucht het slot. Daarna opende ze de deur van haar boudoir. Aanvankelijk

zag ze niemand, daar de vensterluiken door hare kamenier gesloten waren, en er nauwelijks eene schemering van licht in het kleine vertrek te bespeuren was. Ze trad zonder eenig gerucht binnen, en fluisterde:

'*Monsieur* de l'Espinay!'

Vlak aan haar oor fluisterde eene stem:

'*Me voilà!*'

De Prinses gevoelde het blauw satijn van zijn *pourpoint* aan hare wang, en zijn adem aan haar voorhoofd. Zonder zich lang te bedenken sloeg ze beide armen om zijn hals, en gevoelde zij, dat zijne beide krachtige armen hare leest omsloten. Eene zachte, schuchtere omhelzing volgde. Beiden zwegen, beider hart klopte met onstuimige slagen. Louise onttrok zich snel aan zijne liefkoozing, en fluisterde aan zijn oor, dat ze hem door de zijdeur van haar boudoir naar buiten zou brengen, dat hij daar niet kon waargenomen worden door den spion aan hare deur, dat hij zoo ongemerkt zijn weg naar en door de stallen moest nemen. Hij dankte haar met woorden, waarin heel zijne aanbidding en hartstocht blaakte - hij waagde het zijne hand nogmaals om hare leest te slaan. En wederom wierp ze zich in zijne armen, en kuste ze hem vuriger, inniger. Toen snelde ze plotseling naar de deur, die ze zacht opende. Het schemerde nog op het portaal, waar niemand zich liet zien. Louise was snel verdwenen. L'Espinay sloop met lichten tred langs de trappen naar de stallen van Hare Majesteit.

Er scheen eene ongemeene beweegkracht in hem gevaren. Hij vloog snel door de stallen, inspecteerde alle lokaliteiten, gaf zijne bevelen aan de knechten, die de wacht moesten houden, en snelde door de smalle steeg naar het Nachtegaalspad. Hij kon zich nauwelijks beheerschen - hij wilde zijne verrukking luide uitspreken voor ieder voorbijganger, hij kon het hevig kloppen van zijn hart niet bedwingen. Verscheidene onsamenhangende woorden werden snel door hem gepreveld. Eenmaal noemde hij den naam van Louise, als een juichkreet hem ontsnappende. Hem trof eensklaps een lichte schrik. Hij dacht aan eene andere Louise, die door hare liefde zijn leven in gevaar had gebracht, hem als balling buiten zijn vaderland had gestooten. Zou de liefde voor deze tweede Louise hem even noodlottig zijn? Een gevoel van onrust deed hem huiveren. Snel werd deze aandoening onderdrukt. De kus van Louise Hollandina tintelde hem door het hart. Het bloed vloog ziedend door zijne aderen, hij scheen vleugelen aan zijne voeten gebonden te hebben. Hij stormde langs Voorhout, Vijverberg, Buitenhof en Halsteeg. Er brandden tal van kaarsen in het heerenlogement: *Het Gouden Hoofd.* Daar er geene luiken voor de vensters waren aangebracht, kon hij zeer gemakkelijk eenige bezoekers onderscheiden, die met groote kroezen bier in de hand zeer luidruchtig tot elkander spraken.

Hij herkende zijne landgenooten, verschillende Fransche officieren in dienst der Republiek. Met lichten tred vloog hij de gelagkamer binnen. Zoodra men hem zag, steeg een juichkreet omhoog. Het voorgevallene in het Voorhout werd druk besproken. Men vroeg zich af, wat l'Espinay in dit uiterst moeilijk geval zou moeten doen? Daar zaten aan eene lange smalle tafel langs den wand van de gelagkamer: Armand de Grammont, *Comte* de Guiche, Henri de la Beaume, *Marquis* de la Vallière, Henri de Fleury de Coulan, heer van Buat, de Markies de la Vieuville, luitenant-kolonel, de Graaf des Loges, luitenant-kolonel, de Markies de Louvignies, François de l'Aubespine, *Marquis* de Hauterive, luitenant-kolonel, en nog een zeer deftig edelman, welk en l'Espinay niet kende. Van alle kanten werden vragen tot hem gericht. Hij poogde ze zoo goed mogelijk te beantwoorden - maar zorgde er voor niets onvoorzichtigs te zeggen. Men ruimde hem eene plaats in naast den Markies de la

Vieuville, die, toen de eerste aandrang van de vragers wat bekoelde, hem eerst in kennis bracht met den edelman, door hem te voren nog nimmer ontmoet.

Deze was kolonel in Staatschen dienst, kwam uit Maastricht, waar hij in garnizoen had gelegen. Armand de Caumont la Force, Markies van Montpouillan, was door zijn huwelijk met eene dochter van den Veldmaarschalk Joan Wolfert van Brederode - Anna Wilhelmina, uit den eersten echt van Brederode met Anna van Nassau - verwant aan de Oranjes, en stond aan het hoofd der Fransche kolonie in Den Haag met den *Vicomte* de Machault. Hij toonde zich zeer ingenomen over zijne kennismaking met l'Espinay, en verklaarde hem, dat hij juist een omstandig verhaal omtrent het voorgevallene van dien middag had vernomen.

Teunis, de bierknecht, bracht l'Espinay eene schuimende kroes van het beste Delftsche bier. Hij keek daarop de gelagkamer eens rond, en ontdekte mooi Anneke achter het staand tresoor, waar ze zorgde voor bekers, kannen en kroezen, terwijl Teunis en Aaltje de gasten bedienden. Terstond groette hij haar met eene beweging van zijn hoofd. Ze wenkte hem even glimlachend, maar schonk verder uitsluitend hare aandacht aan de bediening, terwijl haar vader Jacob Corneliszoon in een zijkamertje zich met het openen van nieuwe fusten bier bezighield.

De Fransche edelen en officieren hadden het druk over het gebeurde. Ze verzochten l'Espinay, daar niemand hunne discoursen kon volgen, om in het belang van zijne eer en veiligheid hun zooveel mogelijk op de hoogte te brengen. De luitenant-kolonel des Loges, die l'Espinay bijzonder genegen was, betoogde in het breede, dat na het voorgevallene al de Fransche officieren zich als één man moesten scharen aan de zijde van l'Espinay. Deze vertelde zoo kalm en voorzichtig mogelijk, hoe men in Den Haag er veel over te spreken had, dat hij zoo hoog in gunst was gestegen aan het hof van Boheme. Alleen de dolle Palatijnsche Prins Philips had wegens eene ontmoeting in den zomer van het vorige jaar hem zijn steeds stijgenden wrok getoond, maar zich wel gewacht, hem openlijk den voet dwars te zetten. De onverwachte komst van den *Prince héritier Palatin*, Karel Lodewijk, had sedert den vorigen dag vele oneenigheden in het paleis tengevolge gehad. Deze scheen door Philips opgestookt. Anders ware er geene aanleiding geweest tot zijne beleedigende handeling. Hij was machteloos iets tegen zijn aanrander te doen, daar de Koningin hem zelven in bedwang hield, en hem zijn hoed persoonlijk had ter hand gesteld.

De heer van Buat kwam nu met de mededeeling, dat de Prins Karel Lodewijk in gezelschap van twee pages en twee lakeien naar Delft vertrokken was, nog geen uur geleden. Hij wist het van zijn rijknecht die de lakeien gesproken had. Het doel van hun tocht was Rotterdam, om zich vandaar in te schepen naar Londen. Het was duidelijk, dat de Prins zich onttrok aan de gevolgen van zijne daad - hij was een lafaard even als zijn broeder Philips.

De Markies de la Vieuville nam nu het woord, en zeide dat de zaak hiermede voldoende was opgelost. Daar de Prins Karel Lodewijk naar Engeland was vertrokken, rustte op den Graaf de l'Espinay geene enkele verplichting, dan alleen het krachtig behartigen der belangen van Hare Majesteit als haar stalmeester. Bovendien, het had der Koningin behaagd hem een éclatant bewijs te geven van hare hooge onderscheiding, zoodat zijne eer volkomen *sain et sauf* was. Met dit advies vereenigden zich al de aanwezige officieren. L'Espinay toonde zich over deze beslissing buitengewoon voldaan, omdat er anders geene aanleiding was tot uiting van zijn geluk, dat met breede golven door zijne ziel stormde, sedert hij Louise Hollandina in zijne armen had geprangd.

Met groote hoffelijkheid verzocht hij de heeren, of men hem wilde vergunnen, ter eere van den nieuw aangekomen Markies van Montpouillan, eene kan van den besten Franschen wijn uit de kelders van het Gouden Hoofd te schenken? Dit aanbod werd met vreugde aanvaard. L'Espinay begaf zich nu naar zijn corpulenten vriend Jacob Corneliszoon, en vond hem bij het staand tresoor naast mooi Anneke. Vader en dochter waren zeer vereerd door het bezoek van zoovele schitterende edellieden, wier hoeden met kleurige pluimen, wier hooge rijlaarzen van zacht geel leer, wier met goud en zilver geborduurde *baudriers*, een schilderachtig

tafereel vormden. Jacob Corneliszoon zag evenwel goed toe, dat zijne knappe dochter niet langer in de gelagkamer bleef, dan voor eene deftige bediening noodzakelijk was. Hij kon niet beletten - en wilde het tevens niet in het belang zijner zaak - dat jongelieden, als Guiche, la Vallière of Buat, soms met eene eenigszins gemaakte beleefdheid het woord richtten tot zijne Anneke, maar deze toonde zich niet zeer ingenomen met de onderscheiding, en voelde zich niet op haar gemak, als ze in het Fransch moest spreken. Daar het hem zelven evenwel ook ontbrak aan een voldoenden voorraad Fransche woorden en volzinnen, hield hij Anneke bij zich in de gelagkamer, omdat hij de wenschen zijner gasten niet gaarne wilde misverstaan.

L'Espinay reikte hem en Anneke ongedwongen de hand, vroeg eerst, of Anneke niet boos was, omdat hij hare lessen in het Hollandsch zoo dikwijls verzuimde, en gaf toen zijn wensch te kennen: een groote schenkkan van den allerbesten Chambertin met de fraaiste roemers uit het tresoor zijn vrienden aan te bieden. Anneke antwoordde, snel glimlachend, dat *Monsieur* de l'Espinay het wel nimmer ver in het Hollandsch zou brengen, dat zij zorg zou dragen voor wijn en roemers. L'Espinay nam zijne plaats weer in naast den Markies de la Vieuville, die hem met een geheimzinnig oogknippen in het oor fluisterde:

'*La petite bourgeoise est vraiment gentille, mon cher!*'

'*Aussi honneste*, *que gentille*, *Monsieur le Marquis!*'

L'Espinay gaf dit antwoord met zoo grooten ernst, dat de Markies terstond over iets anders sprak.

Teunis bracht nu de mooiste kristallen roemers uit het Gouden Hoofd, Aaltje droeg een groote zilveren schenkkan van acht mengelen. Er was maar één stem over den geurigen wijn, waarvan het eerste glas gewijd werd aan den Markies de Montpouillan. Het gesprek werd nu zeer levendig. Men behandelde politieke stoffen - en vooral werd gevraagd, of de geruchten van vrede nu eindelijk tot een feit zouden worden, of de Hoog Mogende Heeren dan zouden overgaan tot het afdanken van een al te talrijk leger. Dit vraagstuk ging allen ter harte. Ze dienden in het leger der Republiek - een leger, door het beleid en de talenten van Maurits en Frederik Hendrik, door heel Europa beroemd en gevreesd. Het zou hun ter harte gaan hunne compagnieën en regimenten te zien uiteenspatten.

De Heer van Buat deelde daarop mede, hoe hij er zeker van was, dat Zijne Hoogheid Willem II, zoo hem in deze zaak eenige beslissing mocht worden overgelaten, er niet in zou toestemmen, dat deze afdanking op al te ruime schaal geschiedde. De Republiek zou pais kunnen maken met Spanje, maar wie stond er voor in, dat niet eerlang geschillen met Frankrijk of Engeland zouden dreigen. Het zou zoo gemakkelijk niet vallen een leger als het tegenwoordige op de been te brengen, en daarom juist zou afdanken tegen het belang van den Staat zijn.

De Graaf des Loges voegde er bij, dat men altijd groote garnizoenen in de op den vijand veroverde vestingen: 's Hertogenbosch, Breda, Maastricht, zou moeten aanhouden, en dat de vredesonderhandelingen nog lang zouden kunnen duren. De Markies de Montpouillan vestigde er de aandacht op, dat de Republiek het minst te duchten had van haren bondgenoot Frankrijk, maar, dat sedert de nederlagen van Koning Charles I in Engeland eene republiek ontstond, die met de zusterrepubliek der Geünieerde gewesten in conflict zou moeten komen, omdat beider belangen ter zee en in de overzeesche koloniën geheel tegenstrijdig waren.

Over dit onderwerp werden verschillende meeningen geuit. De Fransche edelen toonden tevens hunne bekwaamheid in het leêgen van groote roemers met Chambertin, hetgeen hunner levendigheid en welbespraaktheid niet weinig ten goede kwam. Buat wikkelde zich weldra in een bijzonder gesprek met den Graaf de Guiche en den Markies de la Vallière over de jongste Haagsche nieuwtjes, terwijl de anderen hunne staatkundige discussiën voortzetten. Alleen l'Espinay zweeg, en dwaalde met zijne gedachten naar het atelier zijner Prinses. De stemmen zijner vrienden gingen aan zijn oor voorbij. Hij wenkte met het hoofd, als men zijne meening scheen te vragen: deed iedereen bescheid, die het glas ophief, en droomde door. Zoo dikwijls hij zich in de omarming van Louise Hollandina terugdacht, was het hem of een zuidenwind vol bloesemgeur langs zijn voorhoofd en slapen streek. Aan naderend gevaar behoefde hij niet meer te denken. Hij vertrouwde op zijne gelukster, en zijn geoefenden arm.

Langen tijd had hij gedroomd - heel lang. Toen bemerkte hij, dat zijne vrienden zich tot scheiden gereed maakten. Er was heel wat Chambertin gedronken - en het was laat geworden. L'Espinay zag in het rond - Anneke en haar vader hadden zich verwijderd. Hij ging dus met zijne kameraden uit het *Gouden Hoofd* zonder afscheid te nemen. Luide klonken hunne schreden en stemmen in het voorportaal, en in de Hoogstraat.

Ter opkamer zaten Jacob Corneliszoon en Anneke.

Ze zwegen. Ze hadden getwist. De vader had gezegd:

‘Ze gaan. Meneer Espinay en heeft mijn wijn niet betaald!’

‘Wees gerust! Hij is een edelman!’

‘Die recht edel is, laat het aan zijne daden zien!’

‘Het heeft geen vijg om 't lijf. Hij komt morgen terug!’

En daarna zwegen beiden.

Anneke was zeer weinig opgewekt. Ze wist maar al te goed, dat de Graaf de l'Espinay geen de minste verplichting had, noch aan haar, noch aan haar vader, maar toch kwelde het haar, dat hij maar zeldzaam verscheen in het *Gouden Hoofd.* Van dit gevoel wilde ze hoegenaamd niets laten blijken aan haar vader.

‘Dat's nou al eveleens, Anneke!’ begon Jacob Corneliszoon weer - ‘maar jij spreek altijd te bijster voor Meneer Espinay - hij en kan geen kwaad doen bij jou! 't Is heel mooitjes, dat de Fransche heeren hier zoo festeeren, maar geef ze zuinig bescheid - heerenboeken zijn kwaad om te lezen!’

‘Ze gluren niet eens naar me!’

‘Pas op, Anneke! Je bent een meid als een kruid! Ze zouën je graag wat nieuws vertellen, die kwiksche jonge officieren, pas op! Ze willen wel hijliken, maar niet trouwen!’

‘Wees gerust, vader! Ik acht al die leuren niet een boon!’

Jacob Corneliszoon zuchtte diep:

‘Mijn lieve Anneke! Waarom gebruik je mijn raad niet? Jan Jansz. Herweg uit den *Koning van Engeland* is een hupsche vrijer! Hij heeft al lang de muts op jou! 't Is een perel van een knecht. Als moeder zaliger nog leefde....’

Anneke keek naar het portret boven de schouw.

Er parelden tranen in hare oogen. Ze antwoordde met bevende stem.

‘Als moeder zaliger nog leefde, zou je me niet plagen met een vrijer, dien ik niet en wil!’

Jacob Corneliszoon stond op.

‘Genoeg, Anneke! Ik ben dees praat al wars! We komen geen stap verder! God geve, dat je niet te laat berouw krijgt, als je met schade en schande en opspraak bij de vrome lieden je ongeluk zult bezuren!’

De vader liep haastig naar de gelagkamer - de dochter verborg het mooie kopje in beide handen, en weende bittere tranen.

(*Wordt vervolgd.*)

Zelfmoord onder kinderen.

Uit in Pruisen gepubliceerde statistieken blijkt, dat zelfmoord onder de kinderen in Berlijn een verontrustend verschijnsel is. In de tien jaren tusschen 1887 en 1897 begingen 407 schoolkinderen onder de 15 jaren zelfmoord, waarvan 331 jongens en 76 meisjes. Wat de oorzaak van dit verschijnsel is, is nog niet uitgemaakt.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 112.)

IX. Storm na stilte.

De Koningin van Boheme vernam den volgenden morgen met zekere verbazing, dat hare beide zonen, zonder eenige kennisgeving, uit Den Haag vertrokken waren, waarschijnlijk

EEN KOUDE BEGROETING. Naar Lucien Davis.

naar Londen. Ze waren niet te zaam gegaan. Prins Karel Lodewijk was den vorigen avond naar Delft vertrokken, Prins Philips had bij het aanbreken van den dag Den Haag te paard verlaten, vergezeld door zijne onafscheidelijke makkers: Von Pellnitz en Von Wartenau. Dit bleek uit het verslag van den Opperstalmeester op de gewone morgenaudiëntie. Men had beslag gelegd op drie rijpaarden. Achter de zadels had men groote reisvaliezen gezien, naar het rapport der stalknechts. Het gevolg bestond uit een lakei, Joost Joosten Duijnsbergen, gewoonlijk belast met den dienst der tweede verdieping in het paleis.

Niemand wist met zekerheid te zeggen, waarheen Philips zich met zijn gevolg begeven had. De eenige persoon, die iets zou kunnen melden, Prins Emanuel van Portugal, werd niet geraadpleegd. Het was doodstil in het paleis op den Kneuterdijk. De Koningin bleef in hare vertrekken, lijdende aan zenuwhoofdpijn en zware vermoeienis. Alleen Lord Craven en l'Espinay werden bij haar toegelaten. Mevrouw Van der Mijle zorgde met de uiterste aandacht haar minsten wensch te raden, en hield haar trouw gezelschap. De Prinses Elisabeth kwam niet uit hare studeerkamer, en hield zich bezig met het onderricht harer beide jongere zusters, Charlotte en Sophie. De Prinses Louise Hollandina schilderde met groeten ijver aan hare reproductie der kopie van Van Dijck's *Charles I op jacht*, die ze voor haar moeders boudoir bestemde.

Te een uur aan den maaltijd vertegenwoordigde Louise alleen de geheele koninklijke familie. Lady Carey, Mevrouw Van der Mijle, Lord Craven, en de schilder Gerard van Honthorst, waren de gasten. Uit voorzichtigheid en kieschheid sprak men niet over het voorgevallene van den vorigen dag. Honthorst, die in 1628 bijna een jaar in Engeland geleefd had, om voor Charles I te schilderen, sprak zeer vloeiend Engelsch met Lady Carey en Lord Craven, en vertelde van zijne reizen in Italië, toen hij als jong aankomend kunstenaar, met zijn Utrechtschen meester Abraham Bloemaert, en zijn medeleerling Cornelis van Poelenburg, door het land van Dante en Michel Angelo trok. Met groote geestdrift sprak hij van Caravaggio's kunst, voor hem eene openbaring geworden. De Prinses Louise, die het Engelsch volkomen goed verstond, en redelijk wel kon spreken, toonde groote belangstelling in alles, wat Honthorst zeide. Ze kende zijne gadelooze bewondering voor Caravaggio, blijkende uit velerlei schilderijen met kaarslichteffekten en sombere donkere partijen. Ze wist, dat men hem in Italië om deze eigenaardigheden in zijne kunst 'Gherardo delle Notti' noemde, en had hem bij herhaling critiek hooren oefenen over de al te schreeuwende kleuren van Paolo Veronese en Andreo del Sarto.

Door de gesprekken van Honthorst werd de maaltijd in

bijna opgewekte stemming gehouden. De schilder gaf eenige feiten uit zijn leven in Italië ten beste, en deelde mede, hoe hij met Poelenburg te paard door de Abruzzen reizende, een hoop Italiaansche bandieten met messen en dolken ontmoette, die hem beletten zijn tocht te vervolgen. Tevergeefs gaven de kunstenaars te kennen, dat zij arme '*pittori olandese*' waren. De roovers noemden hen '*pittori da sgabelli*' (kladschilders), en noodzaakten hen af te stijgen en te volgen. Ze brachten Honthorst en Poelenburg naar een eenzaam huis in het gebergte, waar de eerste bevel kreeg het portret van den chef der bandieten te schilderen. Dit ging zeer moeilijk, daar hunne schilderkisten en penseelen te Napels waren achtergebleven. Na eenige beraadslagingen vroeg Honthorst het een of ander stuk papier. De bandieten kwamen met eene rol perkament, die van binnen gelukkig eene bruikbare witte oppervlakte aanbood. Poelenburg greep een plank, en spijkerde het perkament strak op de plank. Honthorst nam een paar stukken houtskool, die de bandieten gebruikten om hun haardvuur aan te leggen. En toen ging hij snel aan het werk, en zette den kop van het bandietenhoofd met forsche trekken op het perkament. In een half uur had hij een zeer goed gelijkend portret, en toonde het den bandieten. Er ging een kreet van bewondering op. Het Italiaansche bloed sprak luide. Men overstelpte de beide schilders met lof en dank. Nu was het gebleken, dat zij waren '*pittori di primo cartello*'. Ze kregen hunne paarden terug, en werden door de bandieten geleid op een weg, dien ze veilig konden volgen.

Louise Hollandina noodigde na den maaltijd Honthorst uit, om haar werk te beoordeelen in haar atelier.

Het paleis scheen uitgestorven, terwijl zij door de gangen en op de trappen naar de tweede verdieping klommen. Honthorst had aan het Engelsche hof eenige lessen in de etiquette ontvangen, en wist dus altijd, ondanks zekere kunstenaarsvrijheid in zijne allures, met gepaste vrijmoedigheid zijne meening te zeggen. In het atelier hield hij zich voornamelijk bezig met de kopie van Van Dijck's portret van Koning Charles I. Hij bekeek het werk der Prinses met groote aandacht, en zei toen:

'Anthoon van Dijck is een singulier groot meester in onze konst en wel speciaal in het konterfeiten van koppen en handen. Deze Koning Charles is wat fraaier gemaakt, dan hij bij nature is, maar excellent in het karakter!'

De bekende schilderij - nu in het Louvre-Museum - stelt den Koning voor staande, de eene hand geleund op een hoogen rotting, de andere in de zijde, het hoofd gekeerd naar den toeschouwer. Onder een dicht bladerdak vertoont zich het paard, dat door een page bij den teugel wordt gehouden. Louise had de geheele schilderij op haar doek nageschetst, en was begonnen met de lucht - zwaar bewolkt, maar warm van tint. Honthorst zag oplettend naar de kopie, die gereproduceerd werd. Toen greep hij zonder te spreken naar het palet en de penseelen, die op een klein tafeltje bij den ezel lagen, en zei:

'Daar is iets in den kop van den Koning, wat mij niet gevalt. Als Uwe Hoogheid vergunt....'

Louise glimlachte vroolijk, en liet Honthorst aan het werk gaan. In een oogwenk had hij den breedgeranden zwarten hoed en het lange donkerbruine, krullende hair van den Koning in toon gebracht. Daarna wijzigde hij iets in de uitdrukking van de oogen en den mond, waardoor grootere gelijkenis werd verkregen.

Honthorst legde glimlachend schilderstok en penseelen ter zijde.

‘Zoo placht Zijne Majesteit mij dikmaals aan te zien!’ - zei hij kalm. - ‘De rest zij Uwer Koninklijke Hoogheid bevolen!’

De deur van de schilderkamer werd geopend, de stem van een lakei kondigde aan:

‘De Opperstalmeester van Hare Majesteit!’

Louise Hollandina en Honthorst beantwoordden de diepe buiging van den Graaf de l'Espinay. De Prinses doet haar uiterste best hare ontroering te verbergen, Honthorst let er niet op. L'Espinay vertoont zich in een eenvoudig ruiterkostuum - grijze *pourpoint* van laken met tal van zilveren knoopjes, platte kanten kraag, hooge rijlaarzen van zacht, geel leêr. Honthorst spreekt het Italiaansch en Engelsch zeer goed, met het Fransch gaat het zoo vlug niet. Toch blijft hij aan het gesprek deel nemen, terwijl ze te zaam door het atelier wandelen, om alle door de Prinses begonnen stukken, die op voltooiïng wachten, te bekijken. Louise werkte met bijzondere ingenomenheid aan een stilleven, door haar zelve gerangschikt: een hooge beker van lichtgroen glas, een steenen bierkruik, verschillende kristallen glazen, een bord van porcelein met blauwe figuren, waarop een aangesneden citroen en eenige oesterschelpen lagen. De plaatsing der verschillende voorwerpen was met grooten smaak geregeld, en de schilderij verried een uiterst geoefend penseel en een wel ontwikkeld gevoel voor kleur bij de kunstenares. L'Espinay wist op aangename wijze, en zonder overdrijving te prijzen. Honthorst zeide op kalme manier, dat het kunstwerk volkomen geslaagd was.

Louise Hollandina nam haar palet en schilderstok, en keerde naar de kopie van Van Dijck terug. Ze bood beiden vrienden een zetel bij eene tafel in het midden van het atelier, en begon aan den kop van Koning Charles I te schilderen met inachtneming van de correcties door Honthorst aangebracht. Louise ging voort vlug in het Fransch, zoodat Honthorst geene gelegenheid vond, om in het Hollandsch door te spreken. L'Espinay deed zijn best, om al zijne welsprekendheid en al zijn vernuft in zijne antwoorden aan de Prinses te doen uitkomen. Honthorst werd er stil van, en stond op om afscheid te nemen. De Prinses hield zich, of ze zijn heengaan niet zou toelaten, maar hij sprak van een werk, dat voltooid moest worden, en vertrok.

Louise ging nu met hernieuwde vlijt aan het schilderen, terwijl l'Espinay den deftigen toon eenigszins wijzigend, haar zijne opmerkingen over den toestand in het paleis mededeelde. Hij begon met haar te verzekeren, dat de meeste zijner landgenooten, edelen, die de Staten dienden in het leger, het vertrek van Prins Karel Lodewijk beschouwden als eene lafheid. Hij had den *Vicomte* de Machault dien morgen over de zaak geraadpleegd, en deze meende, dat het vertrek der beide broeders misschien de eene of andere intrige betrof. De *Vicomte* had hem gewaarschuwd en aanbevolen zeer op zijne hoede te zijn. De kameraden van Prins Philips waren te vreezen. Louise schilderde steeds ijveriger door, en antwoordde telkens met eene vriendelijke aanmoediging, ten einde hem tot voortspreken te bewegen. Naar zijne stem te mogen luisteren, was haar gelukzaligheid.

L'Espinay wees er op, dat vrede en rust in het paleis waren teruggekeerd. Zelfs de spionneerende lakei was mee op reis gegaan. Hij had bijna niet geslapen door zijn groot overweldigend geluk. De klank van haar naam - het woord Louise - jubelde in zijn hart als een overwinningslied. Hij hoopte, dat ze hem vergunnen zou van zijne verrukking te spreken....

Louise keek om, legde palet en stok ter zijde, en riep:

‘*J'ai fini la tête de mon oncle! Viens juger, mon ami!*’

Schuchterheid en vrees voor zich zelve hadden de Prinses tot nog toe belet l'Espinay glimlachend aan te zien. Nu vergunde ze hem haar werk te beoordeelen. Louise's

kopie van de Engelsche schilderij liet, voor zoover ze nu gevorderd was, niets te wenschen over. De uitdrukking van des Konings Charles I's trekken overtrof die van haar voorbeeld. L'Espinay poogde zijn lof zoo oprecht en zoo smaakvol mogelijk voor te dragen. Louise glimlachte nu telkens, en wees hem op de twee leunstoelen bij den ezel en het tafeltje met boeken, waar ze den vorigen dag gezeten hadden. L'Espinay vatte eerbiedig hare linkerhand, en leidde haar naar den

leunstoel, daarop nam hij zelf plaats, zijn stoel met ongedwongen vrijmoedigheid naast den hare schuivend. Op beider wangen purperden verlegenheid en geluk. Ze spraken niet. L'Espinay hield hare hand in beide de zijnen. Louise zat met neergeslagen oogen, terwijl haar boezem onrustig rees en daalde.

Langen tijd scheen geen van beiden tot gedachtenwisseling te durven overgaan. L'Espinay nam een kloek besluit en begon, terwijl hij de hand der Prinses in verrukking beschouwde, bijna fluisterend te spreken. Telkens raakte hij bij toeval hare hand aan, en nauwelijks voelde hij die op de zijne rusten, of hem overviel eene siddering. Dit gevoel was zoo doordringend, dat hij meende aan koorts, aan geestesverbijstering, te lijden. In dezen toestand zag hij niets meer, het was of zijne zintuigen verlamd werden. Hij wist niet wat hij zeggen zou, wat hij doen moest, hij was niet in staat zich rekenschap zijner gewaarwording te geven. Met zachte trillende stem schilderde hij dezen toestand van zijn geest.

Louise had hare stoutheid van den vorigen avond verloren, geenszins hare hartstochtelijke vereering. Toen het donker om haar heen was, verwon hare drift alle beschroomdheid. Nu scheen het helder daglicht, bij vroolijken zonneschijn buiten, een scheidsmuur te hebben opgericht tusschen hen beiden. Ze luisterde, stille droomen droomend, bonte vizioenen aanschouwend van bovenmenschelijk geluk. L'Espinay ging voort met te zeggen, hoe lief hij haar had. Hij erkende, dat het vermetel was haar dit te zeggen, daar hij ver beneden haar stond in rang. Maar nu hij eenmaal den moed had betoond, om zoo iets te durven zeggen, nu ze hem genadig had aangehoord, nu zou hij niet ophouden haar te spreken van zijne gadelooze aanbidding.

Louise sloeg de helderblauwe oogen op, en zag hem aan zonder te spreken. Uit dien blik straalde de teederste genegenheid, zich openbarend, zich gevend zonder eenigen argwaan. In diezelfde helderblauwe oogen parelde een traan van de diepste ontroering. Toen begon ze te spreken, hoog opademend. Ze schonk hem hare liefde, de eerste, die haar hart ooit had gekend. Ze kon niet anders, ze was als betooverd. Het scheen of eene goddelijke macht haar hart had volgestort van liefde. Ze wilde eenvoudig zijne Louise zijn, nooit meer hooren spreken van rang. In rang was hij verheven boven alle edelen, die ze immer had ontmoet. Daarenboven, het was hem genoeg gebleken, hoe gering macht en aanzien waren van hare arme moeder, hoe hare kinderen tegen haar opstonden, hoe haar broeder, de Koning van Engeland, door zijn eigen Parlement en zijn eigen volk werd verdreven - van al den vroegeren luister bleef niets over dan de afstamming uit een Koninklijk geslacht....

L'Espinay zonk aan hare knieën, en overdekte beide handen met vurige kussen. Zijne donkere oogen beantwoordden haar beter, dan eenige menschelijke taal het ooit had kunnen doen. Ze noemde hem bij zijn doopnaam: Jacques. Ze streek hare fijne vingeren door het welig zwarte hair aan zijn voorhoofd en zijne slapen, en bukte zich om hem op de oogleden te kussen. Jacques de l'Espinay werd overstelpt door velerlei gewaarwordingen. De liefde van dit koningskind scheen de hoogste zaligheid, die hem ooit in zijn woelig leven was ten deel gevallen. Haperend fluisterde hij, dat hij hare moeder zijn degen en zijn leven ten dienste van den ongelukkigen Koning Charles I had aangeboden - maar dat hare moeder hem bevolen had te blijven. Van nu af aan wilde hij alleen voor Hare Majesteit en zijne Louise leven. Men kon over hem beschikken - men had slechts te bevelen, riep hij uit, de rechterhand omhoog stekend:

‘*Il n'y a point d'ordre, auquel je ne souscrive, hors celui de ne vous plus aimer.... Encore obéirois-je en cela même, s'il m'étoit possible!*’

Louise reikte hem de hand, om hem op te heffen uit zijne knielende houding. Een oogenblik stonden ze naast elkaar. Louise meende, dat het raadzaam zou zijn voor hem niet te lang in haar atelier te blijven, daar dit door de bedienden zou kunnen worden opgemerkt. Met een zucht verklaarde hij zich bereid - en waagde het aarzelend de hand om hare leest te slaan. Louise boog het hoofd naar zijn borst, en voelde nu plotseling zijne hartstochtelijke omhelzing. Lang rustten ze in elkanders armen, zonder te spreken, met luid kloppende harten. L'Espinay zag haar aan met grenzelooze dankbaarheid, en fluisterde:

‘*Oh! comment suffire au torrent de délices, qui vient inonder mon coeur!*’

Maar Louise drong er op aan, dat hij gaan zou, geheel ongedwongen, door de hoofddeur van haar atelier. Ze zou hem zoo dikwijls ontvangen, als mogelijk was. Maar men moest zeer voorzichtig zijn met het oog op de bemoeizucht van velen. L'Espinay moest scheiden. Bleek van aandoening reikte hij haar de hand, en zeide:

‘*Disposez de moi comme d'un homme, qui n'est plus rien pour lui même, et dont tout l'être n'a de rapport que à vous!*’

Nu braken er een veertien dagen aan, door Louise in de jaren, die komen zouden, beschouwd als de gelukkigste van haar leven. Ze bleef geheel vrij en onbespied in haar atelier. Het eenige, wat ze niet wist, was, dat de nieuwe lakei, dien men Jilles de Roode noemde, van haar broeder Philips de opdracht had gekregen, om aan te teekenen, hoe dikwijls, en hoe lang de Graaf de l'Espinay in het atelier van zijne zuster had vertoefd. De Koningin bleef verscheidene dagen lijdende in hare bijzondere vertrekken. Mevrouw Van der Mijle liet Hare Majesteit geen oogenblik alleen. Er kwam dus niet veel bezoek ter schilderkamer. De ronde, rustige Honthorst verscheen van tijd tot tijd, om Louise van zijn advies te dienen, en bij kleine moeilijkheden in het kunstwerk bij te staan.

Maar dagelijks vroeg l'Espinay gehoor, vooral des nadenmiddags te vier of vijf uren, wanneer het voorname Den Haag nog wandelde en drentelde langs Voorhout en Vijverberg. Dan bleven ze meestal ongestoord. Louise sprak nu geheel zonder vrees, en had hem duizend dingen te vragen. Ze wierp zich soms met een kreet van woeste blijdschap in zijne armen. Ze vlijde het mooie kopje met bruinblonde krullen aan zijn borst, en bleef daar lang, zeer lang, rusten met gesloten oogen, niet sprekende, uit vrees haar goddelijk geluk te storen. L'Espinay gedroeg zich als edelman in zijne houding tegenover Louise. Hij volgde hare bevelen, en betrachtte de meest strikte gehoorzaamheid. Soms spraken ze lang en zonder eenigen schroom over zijn vroeger leven. L'Espinay moest al hare vragen beantwoorden. Ze moest weten al wat er met hem was voorgevallen. Ze toonde zich niet jaloersch over zijn verleden. L'Espinay vertelde in hoofdzaak het gebeurde te Tours, en hoe hij genoodzaakt was geweest Frankrijk te verlaten. De Prinses kwam er niet weer op terug, sloot het oog voor het verleden en de toekomst, en leefde alleen voor het geluk van het heden.

De dagen van hun vrijmoedig verkeer en gadeloos geluk snelden zoo snel voorbij, dat ze zelfs geen tijd hadden aan hunne toekomst te denken.

(*Wordt vervolgd.*)

Adolf Menzel.

De naam van Adolf Menzel, den groeten Duitschen historieschilder, was in de laatste weken weer op veler lippen doordat Keizer Wilhelm II aan den grijzen kunstenaar op den 'Ordenstag' de zeldzaam verleende - en dan nog slechts aan vorstelijke personen of zeer hooge staatsambtenaren - orde van den Zwarten Adelaar heeft geschonken. Dat dit gedenkwaardige feit plaats had bewijst wel hoezeer de kunst van Menzel ook in de Duitsche hofkringen gewaardeerd

wordt, waar anders de vereering vooral van de beeldende kunsten en hare beoefenaren vrij beperkte grenzen niet overschrijdt.

Menzel is dan ook wel bij uitstek een *persona grata* en is vooral bij den Keizer zeer in de gunst, wat hij wel in de eerste plaats aan het eigenaardige terrein zijner kunst te danken heeft.

Adolf Menzel is den 8sten December 1815 in Breslau geboren en zal dus dit jaar den 84-jarigen leeftijd bereiken, ten minste indien het typische, kleine mannetje, wat wel te verwachten is, tot December gespaard

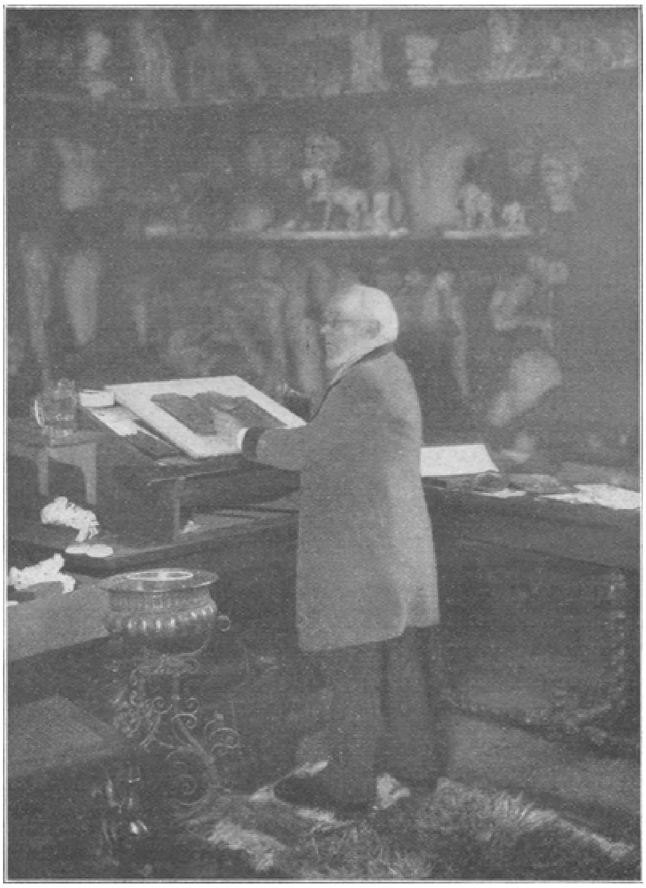

ADOLF MENZEL IN ZIJN ATELIER.

blijft.

Als 15-jarige knaap ging hij in 1830 naar de Berlijnsche academie, waar hij echter heel kort bleef omdat de tijdsomstandigheden hem dwongen spoedig in eigen onderhoud te voorzien, wat hem gelukte door de steendrukkunst te beoefenen. Reeds in 1833 gaf hij een bundel lithographieën uit, die door realistische opvatting en geestige conceptie ook in ruimeren kring de aandacht op hem deden vallen.

Zijn naam vestigde bij echter eerst voorgoed, toen hij bij Kugler's ‘Geschiedenis van Frederik den Groote’ in de jaren 1839-1842 een reeks van 400 illustratiën leverde.

De teekeningen boeien door rijkdom aan oorspronkelijkheid en humor, terwijl de historische getrouwheid der kostumes schier feilloos is. Door dezen arbeid - de houtsneden werden onder Menzel's leiding uitgevoerd - oefende hij tevens een belangrijken invloed op de ontwikkeling der houtsnijkunst in dit tijdperk.

Voortaan was Menzel de aangewezen schilder van Frederik den Groote en zijn tijd en droeg in de droeve periode van Pruisen's politieken achteruitgang, ontzaglijk veel bij tot wederopleving van het Pruisische volksbewustzijn door zijn voortdurende afbeeldingen van den nationalen held. Doch ook als landschap- figuur- en architectuurschilder is hij beroemd, zij het ook, dat zijn beteekenis als historieschilder hem de hooge plaats heeft doen geven, die hij inneemt. Hij is de meest universeele Duitsche schilder van de 19de eeuw, een virtuoos in iedere branche van de teeken- en schildertechniek, met uitzondering alleen van de wandschilderkunst.

Menzel is koninklijk professor en kanselier van de nietmilitaire afdeeling der beroemde orde *pour le mérite*, waarvan ook onze landgenoot, prof. Van 't Hoff, lid is.

Ter gelegenheid van zijn 70sten verjaardag werd aan de Berlijnsche academie een beurs gesticht voor onbemiddelde talentvolle jonge kunstenaars, terwijl op zijn tachtigsten geboortedag hem het eereburgerschap van Berlijn werd aangeboden en de Keizer hem den titel van excellentie verleende.

Op de hiernevens staande illustratie ziet men Menzel in zijn atelier. Nauwelijks zou men zeggen, dat dit eenvoudige, typische kleine oude heertje Duitschland's beroemdste schilder is.

Don Quichot.

Van de figuren door den dichtergeest geschapen, heeft die van Don Quichot zeker niet het minst de aandacht der schilders getrokken. De hier nevensstaande reproductie van de schilderij van C. Vazquez doet ons de episode van den strijd van den edelen Don tegen de windmolens zien. Don Quichot was met zijn dienaar Sancho in een streek gekomen, waar hij dertig tot veertig windmolens ontdekte. Daar hij deze voor onverwonnen reuzen hield, besloot hij dadelijk een gevecht met hen aan te binden en hen neer te vellen. ‘Vlucht niet, laffe, ellendige schepsels,’ riep hij hun toe, ‘het is een enkel ridder slechts die u den strijd aankondigt.’

Hij gespte zich het harnas op, nam de lans in de handen en reed in vollen galop op zijn krijgspaard Rosinante op den eersten molen los. Terwijl hij nu op een der wieken een aanval deed, draaide deze door den wind met zoo geweldige kracht om, dat de lans in splinters brak en paard en ruiter weggeslingerd werden op het veld. In zulk een beklagenswaardigen toestand vond Sancho zijn meester, die zich er over beklaagde, dat de toovenaar Freston hem een poets had gebakken, aangezien deze toch de reuzen in windmolens had veranderd.

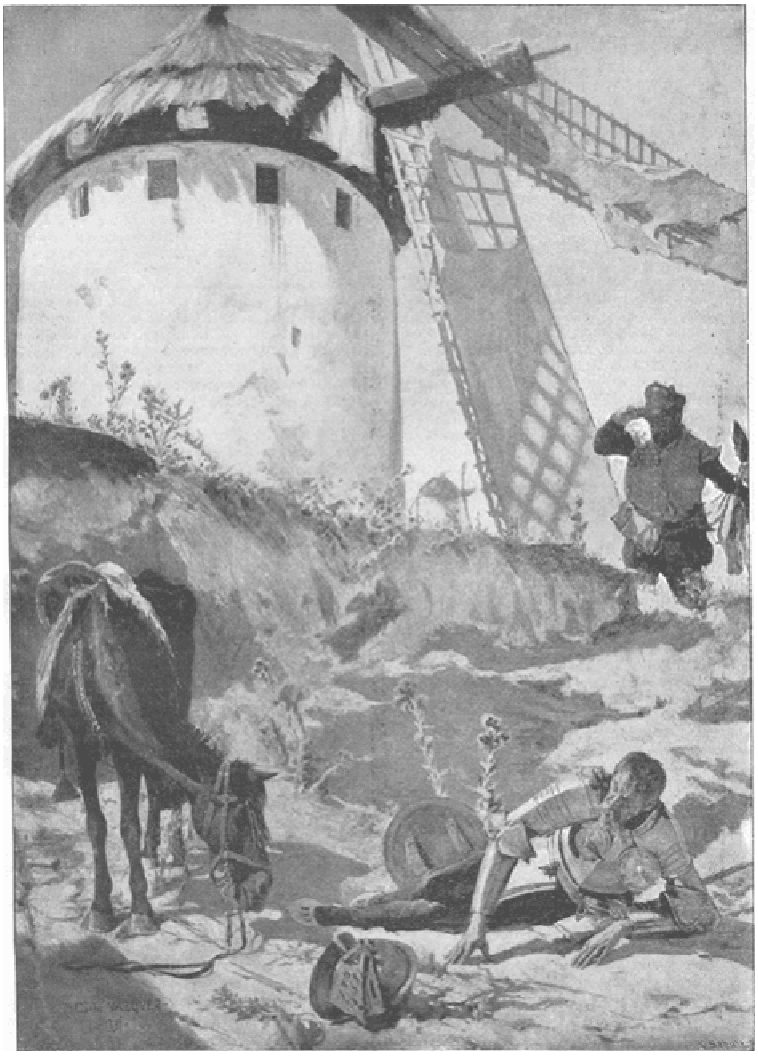

DONT QUICHOT. Naar een schilderij van C. Vazquez.

Het billet doux.

De hertog van Valmy kwam tegen zes uur thuis. Hij had een langen wandelrit gemaakt op den heerlijken voorjaarsmiddag, door de lanen van het Bois de Boulogne, waar de kastanjeboomen wit zagen van de bloesems als bruidjes.

In de vestibule zeide zijn huisknecht tegen hem:

'Mijnheer de hertog, er is brand in den Bazaar voor het Weeshuis.'

'En mevrouw? is die al terug?'

'Neen, mijnheer de hertog.'

De hertog van Valmy werd marmerbleek; het angstzweet parelde op zijn voorhoofd. Hij vroeg nadere bijzonderheden. Men wist die nog niet, maar wel, dat er dooden gebleven waren. Het was plotseling aangekomen en verschrikkelijk geweest. Telkens kwamen de bedienden met bulletins, die op straat gevent werden.

De hertogin van Valmy was naar den Bazaar gegaan.

'Laat onmiddellijk inspannen!' beval de hertog.

In koortsachtige haast deed hij een ander kostuum aan; hij had een bang voorgevoel. Evenwel Thérèse was handig, kalm en koelbloedig. Zelfs te midden van het gevaar zou zij zich hebben weten te orienteeren en een uitgang hebben gevonden; misschien was zij ook reeds vertrokken toen de brand uitbrak. Hij had haar willen vergezellen, hij zou haar gered hebben; hij had er zelfs op aangedrongen want zij zag er bekoorlijk uit in haar nieuw toilet. Geheel blauw, het was als een stukje van den hemel; hoe beminnelijk was zij geweest; o, hij had haar liefgehad, het oogenblik van haar vertrek meer misschien dan gedurende de drie jaren van hun huwelijk. Hij zou er trotsch op geweest zijn met haar te gaan, maar zij had het niet gewild; 'mijn vriendinnen worden ook niet altijd door hare echtgenooten vergezeld.'

De hertog herinnerde zich nu alle woorden van hun gesprek. Hij barstte in tranen uit. Thérèse! Thérèse! Hij riep haar met luider stem, als ware zij reeds gestorven.

Toen hij het gebouw naderde, waar de Bazaar was gehouden, zag hij de ramp in haren geheelen omvang. De straten waren afgezet. Mannen en vrouwen liepen als in razernij verbijsterd rond. Een akelige lucht van verbrand hout bezwangerde de lucht; rook steeg in dikke wolken op; reeds begon de avond te vallen. Bij het licht van toortsen liepen de brandweermannen rond; lange schaduwen vielen voor en achter hen uit. De stoomspuiten puf-puften; brandslangen stortten water op de smeulende massa. De brand zelve was reeds gebluscht; het was verschrikkelijk geweest en plotseling. Het water stroomde langs de goten af; het was als eene overstrooming. Men zou hebben gezegd, dat er zwaar gevochten was; gewonden werden weggedragen in brancards of in de rijtuigen geplaatst van den stedelijken verplegingsdienst. Vrouwen en jonge meisjes met gescheurde kleederen, half naakt, liepen rond, gillend, overal heenloopend zonder te weten waar.

Dooden werden weggevoerd, afgrijselijk verbrand; menschelijke lichaamsdeelen saamgelegd in manden. Die herkend waren werden naar hunne woningen gebracht, begeleid door snikkende bloedverwanten.

De hertog van Valmy, die door de afzetting van de politieagenten had weten te geraken, was op de plaats des onheils aangekomen. Zijn angst werd grooter; hij vroeg naar de hertogin. Niemand kon hem antwoord geven; iedereen liep in verbijstering rond. Hij herkende een zijner vrienden, die als door een wonder gered was, meegedragen door de menigte die door de deuren een uitweg zocht. Als van verstand

beroofd stond hij daar, starend, zooals men in de Morgue naar de lijken staart. De hertog vroeg hem naar zijn vrouw. Ja, hij had haar in den aanvang gezien. Haar blauw toilet had sensatie gemaakt; daarna had hij haar niet meer terug gezien; misschien was zij voor den brand vertrokken; misschien was zij ook gered en bevond zij zich op dit oogenblik thuis.

De angst van den hertog werd grooter; zijn keel was als toegesnoerd. Angstzweet kleefde zijn kleederen aan het lichaam. Dan, plotseling, kreeg hij een oogenblik van kalmte. Ja, misschien was zij thans veilig thuis en wachtte hem in haar bekoorlijk kostuum. De hertog zag haar in zijn verbeelding.

Hij spoedde zich door de menigte, zocht zijn rijtuig. Toen hij in zijn huis was gekomen, niets! De hertogin was nog niet teruggekeerd. De hertog, krankzinnig van vrees en smart, ging weder heen. Men wees hem onderweg de lijken, die voorbijgedragen werden; er waren er reeds meer dan honderd bijeengebracht in een gemeentegebouw in de buurt. Reeds dacht hij er minder over of hij haar levend zou weerzien dan of hij haar dood zou herkennen.

Een verschrikkelijk gezicht! De hertog liep als zinloos van het eene lijk naar het andere, zoekend naar een blauwe japon; maar de kleur der kleederen was bijna nergens meer te ontdekken; de lijken hadden bijna niets menschelijks meer; de identiteit kon men slechts met moeite vaststellen. Aan een bijzonderheid, aan een lichaamsteeken, aan een ring, aan een verteerde hand, had men slechts een herkenningsteeken. De hertog zocht lang, verblind door tranen. Hij twijfelde er niet meer aan of Thérèse was omgekomen, anders zou ze immers onmiddellijk naar huis zijn gegaan om hem geen onrust te geven. Misschien was zij ook slechts gewond; maar dan zou zij haar adres hebben opgegeven en wel teruggekeerd zijn. Neen! zij was dood. En voor zijn herinnering gingen voorbij de drie gelukkige jaren na zijn huwelijk, en hij zag haar in haar blauw toilet schitterend van schoonheid, zich bewust, dat alles niet meer bestond, en dat hij het zich in de herinnering moest terugroepen. Hij was daarin onbewust teruggegaan, gelijk men dat bij gestorvenen doet.

O, wat had hij haar lief, wat was zij voor enkele uren beminnelijk geweest. Tot elken prijs moest hij haar terugvinden, zelfs al was zij afzichtelijk verbrand, zooals die, welke voor hem lagen. De hertog begon weer te zoeken, nauwkeurig, lettende op elke bijzonderheid, onaangedaan door het leed van anderen, niets! niets! Dan bedacht hij zich, dat misschien nog niet alle slachtoffers waren weggevoerd; men vorderde slechts met moeite; misschien lagen er nog lijken onder de bouwvallen. En voort haastte hij zich naar het terrein van den brand, Inderdaad onder een houten beschot had men nieuwe slachtoffers gevonden. Men begon hun identiteit vast te stellen door middel van de juweelen en snuisterijen; op deze plaats waren de lichamen minder verbrand; de verstikkingsdood was hier zonder twijfel gevolgd bij deze samengedrongenen in een hoek, zonder uitgang, waar de gloeiende hitte hen had bereikt. De vlammen hadden ook tot hier moeten doordringen maar minder hevig. De menigte is in zulke oogenblikken gek, als het vuur, dat fantastisch, onbegrijpelijk doet. Er lag een lijk, verkoold, terwijl een bloem in het corsage gaaf was gebleven.

De hertog bemerkte, na enkele oogenblikken, op dezen nieuwen lijkenstapel een blauwe robe. Ja dezelfde kleur. Hij zag haar voor zich, brandend, als een blauwe kaars....

Zij was het! De hertog wierp zich snikkend op het lijk, kuste het misvormde aangezicht en besproeide het met zijn tranen. Thérèse, Thérèse, hij riep haar, weeklaagde, snikte luide.

Een commissaris van politie naderde hem. Hij moest de identiteit vaststellen en vergunning verleenen het lijk te doen vervoeren. De hertog gaf zijn naam op; men zocht op het lijk een aanwijzing, die de verklaring konden bevestigen. Ja, haar horloge, zeide de hertog; haar naamcijfer is er in gegraveerd.

Hij maakte zelf haar corsage los; de vlammen hadden hier geen verwoestingen aangericht; hij haalde het kleine horloge voor den dag, dat zekerheid zou geven.... maar

terzelfder tijd hadden zijn vingers een stukje papier aangeraakt, eveneens tusschen het corsage bij het horloge gestoken, dat nog geparfumeerd riekte. Bij het schijnsel der toortsen las hij:

'Mijn liefste, morgen om vijf uur wacht ik je; je weet waar; ik schrijf je niet meer uit voorzichtigheid, want ik weet, dat je mijn brieven niet dadelijk verscheurt en je ze laat slingeren' Paul.

De hertog werd doodsbleek. Hij kneep het papier met een stuiptrekkende beweging samen, zooals een zelfmoordenaar de revolver in zijn hand neemt. Vijf uur! De samenkomst was dus op dat uur vastgesteld. En het horloge, dat hij in de hand hield was een uur vroeger blijven staan en wees het uur der Eeuwigheid aan. De hertog zag de doode aan. De vlammen hadden haar eindelijk in hare ware gedaante aan hem laten zien. Zij! Zij! Na een huwelijk van drie jaren nauwelijks, en hij had haar zoo liefgehad. Hij drong zijn tranen terug....

Hij gaf zijn adres aan de reddingsbrigade op; men legde het lichaam in een ziekenhuiswagen. Alleen ging hij heen, dwars over het verwoeste terrein, over den zwarten grond, die met kleinodieën overdekt was, onkenbaar geworden kleinodieën, snuisterijen van den verkoop, kleederen enz. De hertog zag niets; hij stiet tegen een donkeren hoop, het was een stapel poppen, op den grond verspreid, op de plaats stellig waar een speelgoedkraampje was geweest. Zij lagen dooreen geworpen, dood zou men gezegd hebben. Ook hier zag men de grilligheden van het vuur. De eene was verkoold, terwijl het blonde haar, zoo ontvlambaar, ongeschonden gebleven was. De hertog dacht aan Thérèse, die door de vlammen was aangegrepen terwijl het bewijs van het verraad gespaard was gebleven. Hij keek rond, verbijsterd in de wijde ledige ruimte. Hij mompelde: 'ook zij was als een pop - een kleine menschelijke pop.' De wreede brief, dien hij nog altijd vasthield, brandde in zijn handen, als ware deze zelf van vuur geweest, die was uitgegaan en in de koele nachtlucht weder in brand was geraakt.

Na alle drukte van de begrafenis, de condoleantiebezoeken enz., was de hertog van Valmy eindelijk alleen in zijne woning achtergebleven. Het scheen hem, dat hij eerst van af dat oogenblik weduwnaar was. Aan tafel vooral merkte hij de leege plaats op, de stilte, de eenzaamheid.... het was alsof de onbezette stoel groote afmetingen aannam en een schim daar plaats nam. Hij zag Thérèse weer terug, zooals in den beginne, toen hij haar zoo had liefgehad; hij zag haar weer in haar blauw kostuum in tranen badend. - Zij keerde terug, zij kwam terug uit dien grafkelder op de begraafplaats van het dorp, waar men haar stoffelijk overschot had bijgezet, het dorp waar hun kasteel was. Het was ver weg - zij was vermoeid - zij vroeg verlof om te gaan zitten, op haar plaats, om een verklaring van het gebeurde te kunnen geven. De hertog begon te weifelen; tranen van verteedering vloeiden langs zijn wangen. Verwijtend zag zij hem aan, want hij had haar vervloekt na de verschrikkelijke ontdekking; hij was zelfs niet naar de kamer gegaan waar haar lijk lag. Zijn bedienden hadden haar in de lijkkist gelegd.

Hij begon iets van wroeging te gevoelen; zijn toorn verminderde; het was misschien haar eerste samenkomst geweest, een *flirt*, waarin zij geen kwaad had gezien. Kon zij het helpen, dat men haar beminde? Waarom echter die brief, dien zij bewaard had? Dit was toch het alledaagsche eener *liaison.* Niettemin, zeide hij bij zich zelven, kon zij het billet ontvangen hebben op het oogenblik, dat zij uitging, maar de enveloppe dan? Het was onbegrijpelijk. Hij dacht na, bouwde hypothesen, wikte het

overtuigend bewijs nog eens, maar er was geen enkele bevestiging. Thérèse zich gevend aan een ander, een vrouw van zoo groote kuischheid, van een zoo trotsch hart, aan wie leugens een gruwel waren - het was absurd, onwaarschijnlijk, onmogelijk! Ja, er was sprake van een samenkomst; maar wat deed het er toe. Zij zou er niet zijn heengegaan; in elk geval, zij was er niet geweest.

De hertog nam het vervloekte billet nog eens in zijn handen; de woorden bewezen niets dan dat het niet voor het eerst geschiedde; maar billetjes als deze waren slechts *flirt*, het beteekende niets. ‘Mijn liefste,’ dat was toch geen ernstige aantijging. In de wereld komen dergelijke vrijheden voor onder menschen die snel sympathiseeren. Het heeft zelfs iets van den toon van een ouderen broeder tegenover een jongere zuster. De hertog wikte en wikte nu eene andere uitdrukking. ‘Waar je weet,’ ze hadden dus geen vaste plaats van samenkomst, ‘Waar je weet,’ dat was klaarblijkelijk een plaats, die de verleider had aangewezen, een beetje ver weg, een hoekje van het Bois, dat zich leende tot zulk een sentimenteel wandelingetje. Neen, stellig, dat billet bewees niets. Maar wie was er de schrijver van? Paul? De hertog van Valmy had onder al zijne kennissen gezocht; slechts drie hunner heetten aldus, en van twee kende hij het handschrift. Daarbij was het onmogelijk; het waren ernstige mannen, die aan geen avonturen meer dachten. Nooit zou Thérèse het gewild hebben; nooit zou ze hen hebben aangemoedigd zóó, dat ze daarin oorzaak konden vinden haar te schrijven. Er was nog een derde, die Paul heette, een vicomte, een elegant man, maar die had men zelden ontmoet. Maar, hoe ook, hij wilde zekerheid hebben. Hij had Thérèse lichtvaardig geoordeeld; dat berouwde hem nu en hij voelde er onrust over. De schim der doode spookte om hem heen, vol verwijten. Zonder twijfel was zij niet schuldig.

De hertog van Valmy had nauwer vriendschap gesloten met den vicomte. Hij had een middel gevonden om hem opnieuw te ontmoeten; stellig hij was allerinnemendst en wel in staat om liefde in te boezemen. Was hij het die aan Thérèse geschreven had, die haar begeerde en haar tot een samenkomst had willen verlokken? De hertog had zijn schrift wel gezien, een antwoord op een briefje, dat hij hem onder een of ander voorwendsel had gezonden. Er bestond wel overeenkomst met het schrift bij de doode gevonden maar toch niet genoeg om er een conclusie uit te trekken. Zekerheid bestond er volstrekt niet. Misschien was echter het schrift van het *billet doux* verdraaid; er zijn van die voorzichtige mannen. En hij die aan Thérèse had geschreven, had zijn vrees uitgesproken, dat zij onvoorzichtigheden kon begaan, wat tusschen haakjes ten haren gunste pleitte, te meer daar men slechts in den beginne zich bang maakt.

Hij beproefde thans door zijn woorden den vicomte er in te laten loopen; vaak begon hij plotseling: ‘Mijn vrouw hield niet veel van u!’ Paul geraakte dan niet het minst in verwarring, Een ander maal zeide hij: ‘Het is, omdat ik gaarne over haar spreek, dat ik uw omgang nader gezocht heb.’

Zij waren nu zeer intiem geworden. Toen wilde de hertog het plan volvoeren, dat hij reeds van af den eersten dag had gekoesterd. Hij wilde een overtuigend bewijs, dat alles zou beslissen en met groote nauwkeurigheid bereidde hij dat voor. Langzamerhand scheen het alsof de hertog zich wat begon te troosten; hij sprak met zijn vriend weer over vrouwen; men kan toch niet altijd rouwdragen... dat was immers onmogelijk. Een beetje later veinsde hij samenkomsten te hebben, avontuurtjes....

Op een dag, dat Paul bij hem zou lunchen, had hij besloten de beslissende proef te nemen; op een tafeltje voor een spiegel had hij een inktkoker, pennen en papier

laten leggen. Toen Paul kwam vond hij den hertog met zijn hand in een verband, geheel opgezwollen. ‘Mijn duim is verzwikt.’

Men lunchte; na de koffie begon de hertog over vrouwen te praten, heel zorgeloos en hij daalde in bijzonderheden af over een zijner avontuurtjes.

Hij moest noodzakelijk aan de bewuste dame een briefje

schrijven, maar hij kon dat nu niet met zijn zieke hand, hij vroeg Paul het voor hem te doen, en deed hem voor het tafeltje plaats nemen; voor den spiegel kon hij hem goed zien - hij begon te dicteeren:

'Mijn liefste, morgen om vijf uur wacht ik je; je weet waar; ik schrijf je niet meer uit voorzichtigheid, want ik weet, dat je mijn brieven niet dadelijk verscheurt en je ze laat slingeren.'

Paul, kalm, zonder een spier te vertrekken, zonder eenige verwarring, onbevangen kijkend, schreef het briefje dat hem gedicteerd werd.

De hertog vatte hem bij de handen; hij dankte hem onstuimig met afgebroken woorden:

'Dank je, dank je, mijn beste vriend! Je weet niet wat een last je van mijn hart neemt, hoe gelukkig je me hebt gemaakt. Dank, dank. O, ik ben zoo gelukkig!'

De hertog oordeelde, dat als ooit Paul de schrijver van het briefje was geweest aan zijn overleden vrouw, hij niet met zulk een koelbloedigheid en zulk een zelfbeheersching, zonder van de minste aandoening blijk te geven had kunnen schrijven, wat hij hem had gedicteerd.

Hij had geen spier vertrokken. Thérèse was dus onschuldig. O, wat had hij haar liefgehad, hoe kon hij haar nagedachtenis nu altijd blijven liefhebben. Zij had hem niet bedrogen. Alles wat men kon zeggen was, dat zij met vuur had gespeeld!

Allerlei.

De schrijfkramp.

Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat men van het verschijnsel 'schrijfkramp' geheeten, niet al te veel notitie nam, en al spreken artsen uit vroegeren tijd er ook over, eerst in deze eeuw heeft men wegens het grooter aantal der gevallen zich er bijzonder voor geïnteresseerd. Drie oorzaken hebben daartoe medegewerkt: de toename van schrijvers en hun werk, de invoering der stalen pen en de zenuwachtigheid van onze eeuw.

Met name, waar zulke storingen uit het beroep voortspruiten dient men er met zorg op te letten, daar ze dikwijls ongeschiktheid voor de bekleede betrekking met zich voeren; voornamelijk is dit het geval bij bureau-ambtenaren, musici, copiisten en ook bij naaisters. Dikwijls komt de ziekte ook voor bij menschen, die overigens niet veel schrijven, maar gedwongen zijn zeer snel te schrijven, zooals postbeambten, en zelfs bij lieden, die niet veel anders hebben te doen dan, zij het ook ontelbare malen, hun handteekening te zetten.

Gewoonlijk komt het euvel sluipend aanzetten en geeft onoplettendheid gelegenheid tot voortwoekeren; lichte vermoeidheid, soms ook pijn, doet zich voor tot vaak eensklaps de spiervertrekking (kramp) intreedt. Ook hierop let echter de patiënt niet altijd, tot eindelijk de verschijnselen zoo telkens zich herhalen, dat schrijven bijna onmogelijk wordt.

De aard van het verschijnsel, de bijzondere vorm en de afzonderlijke gevallen, leveren nog vele problemen, wier oplossing nog niet gevonden is. Het algemeene kenmerk bestaat hierin, dat de storing in den regel optreedt wanneer de bijzondere arbeid, hier dus het schrijven, aanvangt. Tot allen anderen arbeid is de hand in staat, maar bij de poging om te schrijven doen zich bij enkele spieren van de vingers of

den duim krampen voor of treedt een toestand van verlamming of beving in. Grijpt bijv. de hand naar de pen, dan hebben de vingers plotseling neiging om zich te strekken of saam te knijpen, of een verlammingszwakte maakt het onmogelijk den pennenhouder vast te houden; bij elk bijzonder geval zijn er echter vele variaties.

De medische wetenschap weet op dit oogenblik eene voldoende verklaring nog niet te geven; vroeger meende men in veranderingen in bepaalde deelen der hand, zenuwen, spieren enz. de oorzaak te hebben gevonden, maar daarnevens waren er nog veel meer gevallen, waar zulke veranderingen niet waren aan te wijzen; later heeft men de verklaring van de storingen gezocht in het zenuwstelsel, door eene storing in het coördenatie-centrum; echter bleef het nog onzeker of dit centrum te zoeken was in de hersenen of in het ruggemerg. Enkele doctoren meenen thans de oorzaak te mogen vinden in het hersenvlies; hierbij zou dan sprake zijn van eene storing der functiën in dit gebied. Ook andere theorieën zijn verkondigd, zonder echter de zaak tot nog toe tot bevredigende oplossing te brengen.

Welke geneesmiddelen zijn nu tegen schrijfkramp aan te wenden? In de eerste plaats is het natuurlijk zaak het schrijven na te laten of zooveel mogelijk te beperken; vooral geldt dit van zenuwachtige patiënten; hun kwaal wordt na alle ondervindingen die tot nu toe zijn opgedaan het best door rust genezen; indien mogelijk is verandering van klimaat gewenscht en een bezoek aan het hooggebergte of de zee zeer aan te raden.

Moet men zich van apparaten bedienen? Daarvan kan men een aanzienlijk getal vinden, en allen maken natuurlijk aanspraak op de verdienste genezend te werken. Omdat men verschillende soorten van schrijfkramp aantreft en ieder toestel toch maar voor een bijzonder geval kan werken, vergist men zich, indien men meent dat er een algemeen middel is aan te wijzen. Het zal dus steeds zaak blijven bij aankoop een geneesheer te raadplegen.

Ter genezing zal echter een apparaat zelden strekken en hoogstens tot verlichting van het euvel dienen.

Schrijven met de linkerhand treft meestal geen doel, daar de kwaal zich aan beide handen mededeelt. Den grond hiervan moet men hierin zoeken, dat beide handen in een gevoel van afhankelijkheid van elkaar staan, en de eene de andere, ook in hare gebreken als het ware gaarne copieert.

Het meest doeltreffend heeft tot nu toe massage, gepaard aan methodische heilgymnastiek en vingeroefeningen, gewerkt; ook electriciteit is een nuttig geneesmiddel.

Als hulpmiddel bedient men zich wel eens van een zacht potlood; inderdaad heeft men hier meermalen een goed succes mede bereikt.

Lachen.

Waarvoor is lachen goed? Het verlengt iemands leven; het geeft de lichaamskrachten een directen prikkel. Een Engelsch medicus zegt dat er geen bloedlichaampje zoover verwijderd is in het menschelijk lichaam of het ondervindt de goede gevolgen der schokking door een hartelijken lach.

Als iemand lacht, dan zendt het hoofdorgaan van 's menschen lichaam nieuw leven naar alle zijden uit, het bloed vloeit sneller, en wekt overal nieuwe energie.

De eerste vrouwelijke dokter.

De eerste gediplomeerde vrouwelijke dokter in Europa was stellig wel de Atheensche jonge dame, Agnódice, die ongeveer 300 jaren voor Christus' geboorte te Athene in de medicijnen studeerde. Zij verkleedde zich als man, daar vrouwen toen ter tijde niet mochten studeeren. Naderhand oefende zij onder de Atheensche vrouwen met groot succes de praktijk uit. Toen haar geheim ontdekt was, werd zij vervolgd omdat zij tegen de wet gestudeerd had en praktijk uitoefende. Er stak echter zulk een storm van verontwaardiging bij de Atheensche dames op, dat men het geding van de lijst moest schrappen. In later tijd verwierven vele vrouwen den titel van doctor in de medicijnen en praktizeerden voor het jaar 1492 in Europa; vooral de Moorsche universiteiten in Spanje gaven dikwijls de vereischte bevoegdheid.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 115.)

In het midden van Juni op een Vrijdag had de Graaf de l'Espinay in den vroegen morgen met zijn escadron ruiters, behoorende tot het regiment van den Graaf de Châtillon, een rit naar de duinen

IN ANGSTIGE SPANNING.
Naar een schilderij van Prof. HANS VON BARTELS.

gemaakt, en kon hij eerst te elf uur des voordenmiddags naar den Kneuterdijk gaan. Er ging veel tijd verloren met deze militaire oefeningen, vooral, omdat de met stof en zand bedekte majoor steeds moest zorgen in een geheel ander kostuum aan het Hof te verschijnen. Het was al over elven, toen l'Espinay, geheel jubel, geheel geluk, opgewekt door de frissche zeebries in de duinen en den prachtigen Junizonneschijn, over de Plaats naar den Kneuterdijk streefde. Twee als edelen gekleede heeren wandelden op en neer voor het paleis. Nader komend herkende hij tot zijne verbazing den Prins Philips van Boheme en den Prins Emanuel van Portugal.

De beide neven hadden daar al geruimen tijd geloopen.

Geheel onverwacht was Philips in alle stilte den vorigen avond teruggekomen. Terstond had hij zich op de hoogte gesteld van alles, wat er in zijne afwezigheid wasgeschied. De lakei Jilles de Roode rapporteerde al de bezoeken van l'Espinay. Daar het bleek, dat deze meer dan ooit in de gunst van zijne moeder en zijne zuster

deelde, had Philips in de uiterste woede gezworen, dat aan dit alles een eind moest komen, dat l'Espinay uit Den Haag moest verwijderd worden. Reeds was hij van acht uur in den morgen bezig zijne maatregelen te nemen. In de eerste plaats had hij gehoor gevraagd bij zijne zuster Elisabeth. Deze had sedert de laatste dagen geweigerd des morgens ter audiëntie en des middags ten maaltijd bij de Koningin te gaan. Ze sloot zich aan bij hare jongste zusters Charlotte en Sophie - en hield zich schuil in haar studeervertrek. Toen Philips bij zijne zuster Elisabeth verscheen, poogde deze allereerst te vernemen, wat hem had bewogen Den Haag geheel onverwacht te verlaten, na al hetgeen er was voorgevallen. Philips verklaarde, dat hij hieromtrent geene opheldering kon geven, daar zijne reis in verband stond met de plannen van hun oudsten broeder. De hoogste discretie was hem voorgeschreven.

Elisabeth had toen verklaard, dat zij niet begreep welk belang zooveel geheimzinnigheid vorderde. Philips kwam daarop met zijn verzoek voor den dag. Hij toonde aan, dat de intimiteit tusschen Louise Hollandina en den Opperstalmeester eene beleediging was voor hun koninklijk huis, en dat hij van zijn broeder Karel Lodewijk de opdracht ontvangen had, den ellendigen Franschen hond uit Den Haag te verwijderen, of te laten afmaken door zijne lakeien. Elisabeth wilde zich na de bittere ervaringen der laatste dagen met deze zaak verder niet inlaten. Ze betreurde het gedrag van hare zuster Louise - maar bleef bij hare

meening, dat zij haar laatste woord in deze zaak had gesproken.

Zeer verbolgen had Philips nu een bezoek gebracht aan zijn neef Dom Emanuel van Portugal. Hier kon hij vrijmoediger spreken. Dat hij naar Engeland was geweest, maar geheel incognito - dat hij met zijn broêr aan het kuipen was geweest tegen de belangen van zijn oom en zijne moeder - bleek ruimschoots. Hij moest zich nu wenden tot de Hoog Mogende Heeren - en hoopte op goeden uitslag, maar vooraf kwam hij zijn neef verzoeken hem assistentie te verleenen in zijn voor korten tijd uitgestelden oorlog tegen den Graaf de l'Espinay. Dat deze indringer op de onbeschaamdste wijze heele dagen in het atelier van zijne zuster doorbracht, dat de Koningin dit op oogluikende wijze toeliet, schreide ten hemel. Hij had besloten den ellendigen intrigant openlijk te weerstaan.

Opgewonden sprekende wandelden beiden nu in de nabijheid van het paleis.

'Ik zal dien guil, dien bluffer, dien windbreker, dat schuimsel van alle boeven, eene les geven, die hem heugen zal!' riep Philips. 'Heel Den Haag lacht met ons!'

Prins Emanuel van Portugal schudde het hoofd.

'Mijn advies zou anders luiden!' antwoordde hij. 'De Graaf de l'Espinay heeft machtige protectie. Dat men den heere van Brederode of den *Vicomte* de Machault informeere - subtiel en secretelijk - dat men zonder *éclat* den pronker éconduiseere - dat ware het meest profitabel!'

Maar Philips schreeuwde in zijne woede:

'Die weersoordige, overgegeven vleeschdief behoeft niet ontzien te worden. Ik zal het hem in zijn gezicht zeggen, zonder *fard*, noch artificie! Met mijn rijzweep zal ik hem ranselen!'

'Luister, Philips! Een edelman van uwe sagaciteit en sollertie moet begrijpen, dat hij zoo handelende zich belachelijk maakt, en in perikel komt, daar de Graaf de l'Espinay hem met zijn degen te lijf zal gaan - en hij zich zal moeten defendeeren! Neen, Philips, bedwing je drift. Je bent te haastig op je paardje! Je comportement moet koninklijk zijn!'

Plotseling greep Philips zijn neef bij den arm, en wees op l'Espinay, die naderde.

'Gebruik patiëntie, Philips! Bederf je zaak niet!'

'Ik zal zwijgen! Zeg hem uit mijn naam, dat ik hem verbied de Koningin te bezoeken!'

De Graaf de l'Espinay trad onverschrokken voorwaarts, en groette beide Prinsen. Op dit oogenblik richtte Emanuel van Portugal zich met beleefde woorden tot hem, en berichtte hem, hoe de Prins Philips niet kon toelaten, dat hij in het paleis der Koningin verscheen. Prins Philips verbood hem den toegang tot het paleis. L'Espinay boog zeer beleefd, en antwoordde kalm, dat de Prins het recht niet had hem te verbieden of te bevelen.

Terstond stoof Philips op in volle woede schreeuwend:

'*Tonnerre de Dieu! Vilain maroufle! Nous allons voir!*'

L'Espinay bleef bedaard. Hij boog nogmaals, en antwoordde:

'*Sa Majesté m'ordonne de venir! J'obéirai et je vous retrouverai!*'

Zonder verwijl richtte hij zich naar den hoofdingang van het paleis, en verdween in de vestibule.

Prins Emanuel van Portugal had Philips belet op den Graaf los te rennen, maar kon niet verhinderen, dat zijn neef eene reeks gemeene scheldwoorden uitbraakte, die over den geheelen Kneuterdijk werden gehoord.

L'Espinay moest aan zich zelf bekennen, dat hij alleronaangenaamst getroffen was. Enkele dagen van vrede en hemelsch geluk hadden hem schier zorgeloos gemaakt. Maar nu stormden zorgen en moeilijkheden in menigte op hem los. Het zou onmogelijk zijn de aanvallen van Prins Philips onbeantwoord te laten. En hieruit zouden nieuwe onheilen volgen voor de rampzalige Koningin van Boheme, misschien ook voor zijne gadeloos geliefde Louise. Het was een zeer moeilijk geval. Hij besloot vooreerst te zwijgen, en Harer Majesteit niets te laten merken. Na de audiëntie bezocht te hebben, zou hij naar den *Vicomte* de Machault gaan en advies vragen.

In de receptiezaal met de groote historische portretten vond hij ditmaal alleen het gewone hofpersoneel. De Koningin was aanwezig. Zij droeg een statig kleed van zwart fluweel, kraag en manchetten van kostbare kant, en parelsnoeren om den hals en de polsen. Louise Hollandina zag er bekoorlijker uit dan ooit te voren - hare oogen fonkelden van een ongemeenen gloed. Schoon de zes vensters op den Kneuterdijk uitzagen, hadden de aanwezigen weinig van de ontmoeting der beide Prinsen met l'Espinay gemerkt, omdat de beschildering der ruiten het vrije uitzicht belemmerde, omdat de Koningin juist verschenen was, en hare plaats op den troonzetel had ingenomen. De Opperstalmeester bracht terstond zijne eerbiedigste groeten aan Hare Majesteit en Hare Koninklijke Hoogheid, op meesterlijke wijze zijne trekken en blikken beheerschende, opdat niemand het minst mocht vermoeden van zijn groot geheim.

De Koningin toonde zich opgeruimd en ondervroeg l'Espinay over hare honden, op wier bezit ze grooten prijs stelde. Hare minzaamheid verhoogd door vorstelijke waardigheid kwam bij een eenvoudig gesprek als dit op het schitterendst uit. De Opperstalmeester hield zich zeer goed, en antwoordde ongedwongen, schoon het hem bang te moede was. Hij sprak opzettelijk zeer kort met zijne Louise, omdat het veinzen van deftige hoffelijkheid hem al te zwaar viel. Daarna vroeg hij Lord William Craven een oogenblik gehoor. Hij troonde hem mee naar een hoek der zaal, en deelde hem het onaangename nieuws mee. De Prins Philips zocht in het openbaar twist met hem, daar hij, nauwelijks terug van zijne geheimzinnige reis, hem reeds had aangevallen. Het ging niet aan den Prins opzettelijk te ontwijken. Zijn eer als edelman verbood dit ten stelligste. Met het diepste leedwezen erkende hij, dat een duel met Prins Philips groote reden tot droefheid voor de Koningin zou kunnen worden - hoe het ook afliep. Hij hoopte op de eene of andere machtige tusschenkomst, niet voor zich zelven, maar in het belang der Koningin.

Lord Craven hoorde dit alles, zeer getroffen, aan. Eene vrouw als Elisabeth Stuart, eene Koningin, door hare bewonderaars in Engeland '*the Queen of Hearts*' geprezen, werd opnieuw bedreigd door allerlei leed. Craven zag niet veel heil in tusschenkomst van wien ook. De Prins Philips bleef altijd door zijne ondoordachte dwaasheden een gevaar voor de koninklijke familie. Hij kreunde zich in het geheel niet aan zijne moeder. Hij vertrok uit Den Haag, zonder haar een woord van afscheid toe te spreken, hij kwam terug, en liet zich niet in den familiekring zien. Hij zelf zou nu der Koningin meer dan ooit ter zijde staan, en haar voorbereiden op het denkbeeld, dat een duel van den Prins met den Opperstalmeester misschien het eenige middel zou zijn om aan de gespannen verhouding voor goed een eind te maken.

L'Espinay bedankte Lord Craven voor zijne sympathie en zijne hulp. Daarop nam hij afscheid van de Koningin en de Prinses, en spoedde zich door het Voorhout naar de woning van den *Vicomte* de Machault. Het was omstreeks half twaalf, den tijd, wanneer de Opperhofmeester van Zijne Hoogheid terugkwam uit het Binnenhof. L'Espinay vernam, dat de *Vicomte* nog niet terug was gekomen, maar vond het goed

hem te wachten in het spreekkamertje. Hij zette zich neer bij het smalle kruisraam met kleine donkerblauwe en gele ruitjes, en dacht er aan, hoe hij in Augustus van het vorige jaar bij zijne komst in Den Haag terzelfder plaatse had vertoefd, en wat er sedert al was geschied. Weldra verscheen de *Vicomte*, zich verontschuldigende, dat hij zoo laat kwam, maar hij had lang met Hare Hoogheid Amalia van Solms moeten spreken - '*Son Altesse le Prince étant fort indisposé.*' Tot veler spijt liet de gezondheidstoestand van Frederik Hendrik destijds dikwijls te wenschen over.

L'Espinay deelde nu beknopt mede wat hem bekommerde, inzonderheid met het oog op de Koningin. Zijn eer als edelman liet niet toe de aanvallen van Prins Philips onbeantwoord te laten. De gevolgen van een duel konden zeer smartelijk zijn voor Hare Majesteit, en juist dit wilde hij tot elken prijs vermijden. De *Vicomte* de Machault achtte dezen toestand zeer bedenkelijk. De 'dolle' Palatijn moest op de eene of andere wijze worden gebreideld. Het verstandigste zou zijn in dezen zich tot de gezamenlijke Fransche officieren in Den Haag te wenden. Men moest overleg gebruiken. Het eenvoudigst ware het zeker dien avond bij de gewone wandeling op den Vijverberg zich te verzamelen, en raad te schaffen. Zoodanig werd besloten.

Men schreef dien dag, 15 Juni. Het heerlijkste zomerweer lokte na den maaltijd heel aanzienlijk 's Gravenhage in het Voorhout, op den Vijverberg, langs de smalle voetpaden van het Haagsche Bosch, of naar de duinen bij Schevelingen. L'Espinay wilde Louise mededeelen, wat er geschied was, en verscheen te vier uren in haar atelier. Hij vond haar bij het kleine tafeltje met boeken gezeten, hevig ontsteld en weenende. Hem ziende, wischte ze de oogen af, en glimlachte. Hij zelf was de onschuldige oorzaak van haar leed. Ze verhaalde, dat Philips, plotseling teruggekomen, tegen het einde van den maaltijd was binnengestoven, en tegen alle betamelijkheid en etiquette in, zijne moeder met harde woorden had aangesproken. Hij beschuldigde Louise, zijne zuster, dat ze vertrouwelijken omgang hield met een Franschen avonturier; hij beschuldigde zijne moeder, dat deze dergelijke zaken met hare koninklijke autoriteit billijkte. Gelukkig zat Lord Craven aan tafel, en nam d eze den dollen woesteling zeer ernstig en waardig onder handen. Hij verweet hem zijn onbetamelijk gedrag met zoo indrukwekkende woorden, dat Philips zich verwijderde - en afdroop met de bedreiging, dat hij den opperstalmeester zijner moeder binnen eenige dagen naar de hel zou doen verhuizen.

Hare Majesteit was door dit tooneel zoo ontroerd, dat ze in tranen uitbarstte, en door Mevrouw Van der Mijle naar haar boudoir werd gebracht. Louise had alleen in de eenzaamheid den vrijen loop durven geven aan hare tranen, omdat de woorden van den bandeloozen geweldenaar haar deden vreezen voor het leven van haar Jacques. L'Espinay vond terstond de geschikte woorden, om haar te troosten. Hij zette zich op eene lage taboeret aan hare knieën, en legde zijn rechterarm om hare leest. Louise greep met beide handen zijn hoofd en kuste hem vurig op den mond. Toen vergat ze alle bekommeringen en alle ellende. Jacques verzekerde haar, dat hij geen oogenblik vreesde, om met drie Philipsen terzelfder tijd te strijden - hij zou zich alleen moeten in acht nemen, om den rumoermaker niet doodelijk te treffen. En dit enkel met het oog op hare arme moeder. Op zijne beurt deelde hij Louise mede, wat er dien morgen gebeurd was. Hij stelde haar volkomen gerust. Zijne kameraden, edellieden van hoogen rang, allen officieren, zouden dien avond beraadslagen. Hoogst waarschijnlijk zou Philips worden opgevorderd tot een tweegevecht, en dan zou l'Espinay zijn best doen hem voor geruimen tijd tot stilzwijgen te brengen.

Louise Hollandina was buitengewoon ontdaan door al wat ze beleefde en hoorde. Ze vlijde haar wang tegen het lange zwarte hair van l'Espinay en schreide zacht. Langzaam week de ontroering, zich oplossend in een gevoel van zekerheid en rust. En toen spraken ze fluisterend en innig, alsof geen gevaar dreigde. L'Espinay mocht niet lang blijven, omdat al hunne handelingen werden bespied. Hij omhelsde haar bij het afscheid met een zegevierenden glimlach, zeker van de overwinning.

Tegen zeven uur des avonds kwamen langzaam in kleine groepen de Fransche officieren op den Vijverberg bijeen. Onder de jongeren vertoonden zich de Graaf de Guiche, de Markies de la Vallière, en Buat. Daarna kwamen de Markies van Montpouillan met zijn aangehuwden neef, den *Vicomte* de Machault. Later voegden zich bij hen de Markies de la Vieuville, de Graaf des Loges, de Markies de Louvignies, de Markies de Hauterive, en eindelijk ook l'Espinay. Tot groot genoegen van het verzamelde gezelschap voegde zich nog bij hen de Fransche Gezant bij de Hoog Mogende Heeren, de *Seigneur* de la Thuillerie.

Men was zeer verontwaardigd over de beleedigingen l'Espinay aangedaan door '*ce fou enragé*', als men Philips van Boheme noemde. Er werd overlegd en beraadslaagd. Velen waren van oordeel, dat de zaak alleen door een duel zou kunnen worden uitgemaakt. De Fransche Gezant zag de zaak ernstiger in, en achtte het voor l'Espinay raadzaam van het duel af te zien, en zich uit Den Haag te verwijderen, want ook als de Prins Philips in het tweegevecht mocht verwond worden, zou daarmee de strijd niet beslecht zijn. Het leven van den Graaf bleef in gevaar, omdat de Koningin en de Prinsessen in den twist betrokken waren. Heel Den Haag sprak over deze zaak. Philips zou met zijne aanhangers op allerlei wijzen trachten den Graaf te vervolgen. Het ware ook in het belang der Koningin en der Prinses Louise wenschelijk, dat l'Espinay zich voor eene pooze terugtrok.

Bij de meerderheid vond dit gevoelen geen weerklank. L'Espinay trok zwijgend de schouders op. Allerlei meeningen werden geopperd, maar geen vast besluit genomen. Plotseling hoorden de Fransche edelen een luid geschreeuw. Een vijftal edelen kwam met snellen pas, onder heftige kreten, op hen af. Men herkende den Prins Philips van Boheme, den Baron Von Pellnitz, Von Wartenau, en twee Engelsche kapiteinen, Knightley en Thomson; de beide laatsten als pages aan het hof van Boheme opgevoed.

Philips riep luid:

'Daar is de Fransche hond. Slaat dood, slaat dood!'

Maar zoodra de vijf schreeuwers de groep der elf Fransche edelen, allen kalm, allen met de hand aan den degen, wat nader hadden opgenomen - zoodra ze den Franschen Gezant met l'Espinay aan zijne linkerhand hadden herkend, bleven ze met uitgetrokken degens op korten afstand stilstaan. De Markies de Montpouillan en de *Vicomte* de Machault richtten zich tot Philips, en vroegen hem, wat hij van hen verlangde. Deze was de eerste, die zijn degen opstak, welk voorbeeld door zijne vrienden werd gevolgd. De Opperhofmeester van Zijne Hoogheid deelde hem mede, dat de Graaf de l'Espinay zich bereid verklaarde in een goed geregeld tweegevecht het geschil te beslechten.

(*Wordt vervolgd.*)

Gladstone en zijn liefhebberijen.
Met illustratiën.

In het vorig jaar overleed, gelijk bekend is, Engeland's grootste staatsman Gladstone. Door een onwillekeurig verzuim is toen een kort woord omtrent diens leven achterwege gebleven; wij meenen dus thans onzen lezers nog genoegen te kunnen doen met het een en ander omtrent dezen voortreffelijken mensch mede te deelen en hun wat te vertellen omtrent zijn liefhebberijen.

Velen weten als voornaamste eigenaardigheid uit Gladstone's dagelijksch leven, dat boomen omhakken zijn grootste liefhebberij was. Het is waar dat hij dit ruwe werk voor-

namelijk als gezondheidsmaatregel nog tot in zijn hoogen ouderdom volvoerde, maar in de laatste jaren heeft de grijsaard het toch moeten laten. Den laatsten keer dat hij de bijl gebruikte was drie zomers voor zijn dood, en het werktuig

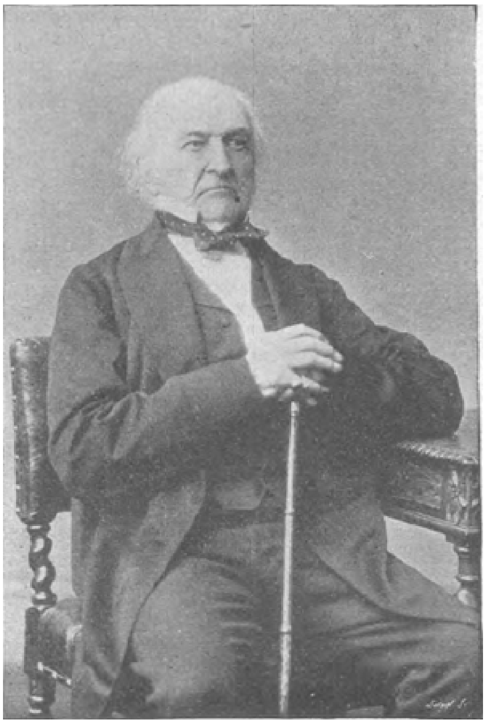

GLADSTONE.

is door zijn zoon Herbert Gladstone zorgvuldig weggeborgen, met een opschrift, den dag en de plaats vermeldend waarop zij het laatst gebruikt werd.

Behalve deze bijl bezit het kasteel nog een verzameling van tusschen de dertig à veertig bijlen van allerlei soort, lange en korte, dikke en dunne, eenvoudige en sierlijke, nieuwe en afgesletene. Vroeger waren er veel meer, want Gladstone's bewonderaars zonden hem onophoudelijk als bewijzen van hulde allerlei soorten van bijlen, en nu komen andere bewonderaars deze telkens nog als herinneringen aan hem weghalen.

Dan zijn er nog staatsiebijlen, die hem bij verschillende gelegenheden werden vereerd, en waaronder die, welke in 1874 hem werd aangeboden door de werklieden van de Forth Bridge, een eereplaats inneemt. Verder miniatuurbijlen van echt goud en een zilveren potlood in den vorm van een bijl, hem door de prinses van Wales geschonken.

Een andere verzameling op Hawarden, die belangrijk verminderd is door bezoekers, wier geestdrift grooter schijnt dan hun teederheid van geweten, is die der wandelstokken. Men vindt er alle mogelijke stokken, van den Ierschen ‘shillaleh’ tot den kostbaren Malakkarotting; twee van deze stokken met gouden knoppen zijn geschenken van lord Roseberry en lord Aberdeen.

In zijn studeerkamer ligt op een kleine tafel naast een rij hoeden, een zwart zijden hoed met een zwaren rouwband en breede randen, een groote zwavelkleurige hoed, en een half dozijn hoeden van zacht vilt. Hiernaast rust de lievelingstok van den heer Gladstone, een eenvoudige Engelsche eikenhouten stok, dun en sterk, met een recht handvatsel en een eenvoudigen zilveren knop.

Het wandelen was voor den heer Gladstone nog een grooter liefhebberij dan het boomen vellen. Hij kon uren lang loopen en zijn familie had moeite hem bij te houden.

Elken morgen wandelde hij door het park omstreeks een mijl ver naar de kerk om de morgenoefening bij te wonen; in de laatste jaren moest hij deze gewoonte opgeven, maar wandelde ten minste des Zondags haar de kerk, doch ook deze wandeling werd in de laatste jaren vervangen door een rit. De groote oude man hield veel van rijden, maar niet van zelf mennen. Iederen namiddag, bij mooi weer of regen, reed hij precies om drie uur uit; een grappig gezicht was het hem en mevrouw Gladstone te zien zitten onder een belachelijk kleine parasol, terwijl de regen bij stroomen neerviel en niemand er aan zou denken voor pleizier met dit weer uit te gaan.

Paardrijden was ook een groot genot voor den beroemden staatsman; gedurende zijn parlementaire loopbaan zag men hem elken morgen vóór het ontbijt in Rottenrow rijden, en eerst tegen zijn 70e jaar gaf hij deze uitspanning op.

Ook andere takken van sport vielen zeer in zijn smaak: op school was hij liefhebber van voetbal en cricket, en op de academie had hij een groote reputatie als roeier; nog zeer laat in zijn leven was een dag op het water van den Theems doorgebracht een groote uitspanning voor hem na de vermoeienissen van zijn geest.

De zee had hij lief, en hoewel hij geen eigen jacht bezat, bracht hij menige vacantie door op de Middellandsche zee, kruisend op het jacht van een vriend.

Ook in het schieten was hij onvermoeid; patrijzen en fazanten waren zijn lievelingswild. Het geweer dat hij steeds gebruikte, en dat meer dan vijftig jaar geleden eens zijn linkerwijsvinger zoo leelijk kwetste, dat deze geamputeerd moest worden, vertoont men als curiositeit op de kamers van Herbert.

De nieuwerwetsche velocipède werd door Gladstone niet gehaat; zooals men weet was hij uitermate conservatief en zag de nieuwe uitvindingen niet altijd met een goed oog aan.

Hij had niets op met type-writers, en een secretaris hield hij zelfs in zijn drukste dagen er niet op na: zijn correspondentie is meest door hem zelf geschreven of door leden zijner familie.

Van de photographie hield hij ook niet. Zijn portretten doen hem over het algemeen geen recht wedervaren; hij kon niet stilzitten en zich ook niet voegen naar de aanwijzingen van den photograaf.

Van den telephoon had hij bepaald een afschuw; er werd een aangelegd van zijn huis naar de predikantswoning van zijn zoon, maar hij weigerde steeds er gebruik van te maken.

MEVROUW GLADSTONE.

Daarom is het te verwonderen dat de fiets aan zijn veroordeeling ontkwam; hoewel hij zelf nooit waagde er een te bestijgen, zijn bijna alle leden zijner familie wielrijders, en wat het merkwaardigste is, ondanks zijn strikte naleving van den zondag, die hem lawntennis en andere spelen op den Sabbat deden afkeuren, had hij Hawarden-Park, dat des zondags voor gewone toeristen gesloten is, laten openstellen voor fietsen.

Noch voor visschen, noch voor tuinbouw koesterde hij veel belangstelling, hoewel hij groote liefde voor bloemen en

GLADSTONE EN ZIJN GEZIN.

botanie bezat; ook aan landbouw deed hij weinig, hoewel hij meer dan dertig jaar lang heer was van Hawarden, dat eigenlijk aan zijn oudsten zoon toebehoorde, die het had geërfd van zijn grootvader van moeders zijde, Sir Stephen Glynne.

Eens was hij een ijverig verzamelaar van schilderijen en porselein,

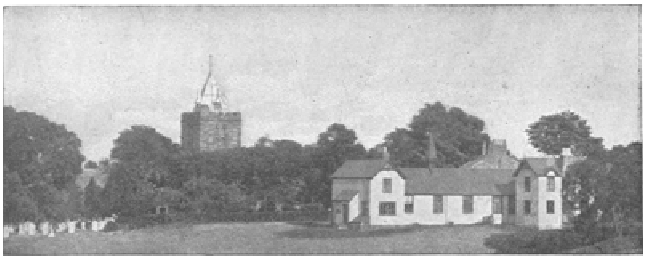

GLADSTONE'S BIBLIOTHEEK EN DE KERK VAN HAWARDEN.

maar in 1874 werd het grootste gedeelte der verzameling verkocht en nu blijft er niets over dan een prachtige, zeldzame collectie van gesneden ivoor, in twee groote ebbenhouten kasten bewaard; hieronder behoort een fraai stel schaakfiguren, dat hij echter zelden gebruikte, want hoewel hij schaken en whist bewonderde, klaagde hij steeds dat zij te veel aandacht eischten om een uitspanning te mogen heeten.

Zijn lievelingsspel, dat hij bijna elken avond speelde, is - backgammon.

Van muziek was hij een groot minnaar; hoewel hij geen instrument bespeelde, hoorde hij gaarne anderen spelen. Met zijn muzikale stem was het geen wonder dat hij in zijn jeugd een goed zanger was; hij bezat een bijzonder aangename barytonstem; vooral negerliedjes zong hij met veel genoegen en geestdrift.

Merkwaardig is het zeker, dat de 'groote werker met de hersens' niet rookte; hij had zelfs tegen tabaksgeur. Werd hij samen zijnde met een lid der koninklijke familie, die zelf rookte, door de etiquette er toe gedwongen, dan wist hij nauwelijks een sigarette of sigaar te hanteeren.

Een afschaffer was hij nooit; gedurende zijn lange redevoeringen proefde hij soms van een geheimzinnig bruin vocht, dat vóór hem stond en de nieuwsgierigheid van zijn gehoor opwekte. Het was een soort van advocaat van sherry met een geklopt ei erdoor.

Dat Gladstone een welsprekend redenaar en een bekwaam schrijver was, weet iedereen, maar hij was ook een degelijk lezer, die in korten tijd veel kon afdoen. Alleen bij lezen en schrijven bediende hij zich van een bril, zoo goed waren zijn oogen nog.

Plaatsen, die hem bevielen, teekende hij aan met strepen en kruisjes, en maakte op losse bladen uittreksels over hetgeen hem het meest had geboeid.

Zijn bibliotheek bevatte meer dan 50000 deelen; de meeste over theologische onderwerpen. Zij worden bewaard in een afzonderlijk gebouw in het dorp Hawarden, waarbij een afzonderlijk huisje gezet is ten behoeve van geestelijken en studenten, die er willen blijven om te studeeren.

Dante, Aristoteles en Augustinus hebben naar men zegt, den meesten invloed uitgeoefend op zijn geest. Volgens het getal zijner aanhalingen schijnen de boeken, handelend over huwelijk en echtscheiding, hem het meest belang te hebben ingeboezemd.

Gladstone sprak ten minste zes talen; van de levende hield hij het meest van Italiaansch, van de doode van Grieksch.

De moderne analyse-romans vielen niet in zijn smaak. Met de Koningin deelt hij haar groote voorliefde tot Walter Scott. De Waverley-romans staan in zijn schatting even hoog boven Thackeray's meesterstukken, als deze het winnen van die van Charles Dickens.

Het nieuwe orgel.
Door F.J. Dun.

I.

Sopsum is een dorp, dat naar ik wel eenige reden heb te vermoeden, aan verreweg de meeste mijner lezers onbekend zal wezen. 't Mag daarom allicht niet overbodig genoemd worden hen een weinig nader met zijn ligging bekend te maken. Vooraf dien ik evenwel te zeggen, dat ik spreek van een halve eeuw geleden.

Sopsum lag vrij ongelegen. Als ge het koolaschpad volgdet, dat van het stille en slaperige landstadje naar het nog stiller en slaperiger dorp Mulhem leidde, vondt ge ongeveer halverwege een landweg. Als 't lang genoeg droog geweest was, kondt ge, door dien te volgen, in een klein half uur in Sopsum zijn. Maar in 't najaar, als de hoeren bij het huiswaarts- en na behoorlijke bewerking stadwaarts brengen hunner producten, den weg uit elkander gereden hadden, en als de overvloedige regens er het hunne toe hadden bijgedragen om den weg in een modderpoel te veranderen, dan was 't niet op een kwartier na te bepalen, hoelang ge over dien weg doen moest. Ik schrijf 't almee aan den toestand van den weg toe, dat sleepjaponnen en Fransche hakken in Sopsum ten eenenmale onbekend waren. Met een paar fiksche klompen en met rokken, die niet over de enkels kwamen kwam men daar verder. Voor boeren, die er van der jeugd af aan gewend waren zulk een modderpoel te doorwaden, ging het nog, maar voor een gewoon burgermensch was er geen doen aan. Ik heb mij dan ook laten vertellen, dat de predikant van Sopsum eens met een zijner ouderlingen op huisbezoek zijnde, zoo diep in de modder zakte, dat hij bleef steken. Met alle macht begon de ouderling te trekken om den predikant uit zijne moeilijke positie te verlossen. 't Gelukte. Maar hoe? Door de zuiging der modderige klei bleef de zool van dominee's laars vastkleven, bij het bovenleer scheurde die af, en door die plotselinge bevrijding geschiedde, wat een kind kan raden, en wat een spotvogel bezong in een versje, dat met dit refrein eindigde:

> En toen viel Sopsums herder
> Voorover in het slijk.

In de dagen, waarvan wij spreken, was er in dat Sopsum een zaak aanhangig, die bijzonder levendig besproken werd. Er was namelijk een boer overleden, die een legaat aan de kerk besproken had, waaruit de stichting van een orgel bekostigd moest worden. Wat hem daartoe bewogen had, is moeilijk om thans nog uit te maken. Was het zijn begeerte om het kerkgezang te verbeteren, dan, zoo zou men zeggen, had hij het vroeger moeten doen, en had hij zelf er ook genot van gehad. Niet onmogelijk is het ook, dat de gedachte (*sub rosa* als wensch uitgedrukt), dat een steen onder het front van het orgel den naam van den gever zou vereeuwigen, hem er toe bewogen had, na zijn dood deze weldaad te bewijzen. Hoe het zij, het geld om een orgel te stichten was aanwezig, maar dit orgel, bestemd om het zingen in de kerk meer harmonieus te maken, begon, lang voor het er was, met disharmonie te brengen. In Sopsum toch woonden, gelijk vroeger veelvuldig en tegenwoordig op sommige plaatsen nog wel het geval is, menschen, die met zoo'n nieuwigheid niets ophadden. Muziek in de kerk: dat is immers al te wereldsch.

In den tegenwoordigen tijd, waarin er maar zeer weinig kerken gevonden worden, waarin deze ‘machtige stemme van Heere God’, zooals Bach het orgel noemde, niet weerklinkt, kan men zich kwalijk een denkbeeld vormen van den tegenstand, die de invoering ervan, inzonderheid op het platteland, kon verwekken. En dat deze tegenstand niet plaatselijk was, blijkt overtuigend uit het feit, dat de Synode, in 1574 te Emden gehouden, zich tegen orgels in de kerken verklaard heeft.

't Was vermakelijk, als 't niet zoo bedroevend ware geweest, een galm- en schreeuwconcert in een ouderwetsche, orgellooze kerk bij te wonen. Met de bekende wijzen ging het nog, maar de onbekende! Wat kon dat danig in de war loopen. Bij de intervallen van *d* op *a* of van *e* op *b* begon het lieve leventje gewoonlijk. Dan

scheen het alsof de kerkgangers aldaar verzameld waren om te probeeren, wie de sterkste longen had. Degenen, die den naam hadden van beste zangers te zijn, spanden zich in, dat hun de aren aan de slapen tot dikke koorden opzwollen, zij werkten zich in 't zweet om de gemeente weer op de wijs te brengen; bont en blauw werden zij daarbij om 't hoofd en groen en geel werd het hun voor de oogen; met een mond, zoo wijd geopend, dat een volgeladen hooiwagen er gemakkelijk had in gekund, zaten de gemeenteleden tegen elkander in te schreeuwen, en als een heiden of turk op zulk een oogenblik de kerk ware binnengetreden, had hij zeker heel wat verbeelding noodig gehad om zich te kunnen voorstellen, dat men daar bezig was dien God te verheerlijken, die de schoone en heerlijke gave der muziek aan zijne menschenkinderen gegeven heeft. Daarbij kwam dan nog, dat sommigen, die gaarne zichzelf in de kerk eens hooren wilden, de laatste noot van een regel zoo lang uitrekten, dat 't de jaloezie van anderen gaande maakte, die dan den kamp niet opgaven. 't Was noch liefelijk, noch welluidend.

De predikant van Sopsum, ds. Werkhoven, had zich recht hartelijk over de schenking van Jacob van der Pol verblijd. 't Was hem menigmaal een ergernis geweest, hoe na een woord, waarin hij zijn gansche ziel gelegd had, die zielsstemming verstoord gevoelde door het schreeuwend, gillend, trillend, brommend, jankend, snerpend, draaiend - al naar de wijs was - geluid, dat de gemeente maakte, als zij, naar het heette, den nazang zong. De voorzanger maakte er soms een einde aan door met de hand te wenken, het hoofd te schudden en, als dat niet hielp, op den lezenaar te gaan trommelen, totdat de gemeente zweeg. Dan begon 't lieve leven van voren af aan, en - een eind kwam er natuurlijk aan, maar - de stichting was weg.

Rechtstreeks kon ds. Werkhoven op de totstandkoming geen invloed uitoefenen, daar hij uit kracht van zijn ambt wel kerkvoogd was, maar slechts met adviseerende stem.

In het college van kerkvoogden waren de meeningen verdeeld. Die drie heeren hadden nooit beter de gemeente vertegenwoordigd dan in deze zaak. De kerkvoogd Den Hollander was er beslist vóór.

't Moge sommige heeren en dames verwonderen, dat boeren gevoel kunnen hebben voor muziek, toch is dit even waar als het waar is, dat er dames en heeren zijn, die geen onderscheid hooren tusschen het boenen van de trap en een Menuet van Mozart.

Den Hollander, die niet veel meer geleerd had dan de meeste boeren, - d.w.z. hij kon goed lezen, behoorlijk schrijven en uitstekend rekenen, - was er vóór, en beslist vóór. Hij begreep, dat ook op 't zingen in de kerk van toepassing is: laat alle dingen met orde geschieden, en dat bij 't bedenken van wat liefelijk is en welluidt 't kerkgezang niet vergeten mag worden.

De kerkvoogd Groenensteyn was er niet bepaald tegen, maar vóór was hij er ook niet. Hij was bevreesd voor wat hij noemde ‘vervloeien’. Vroeger, zoo redeneerde hij, in mijn grootvaders tijd, was 't driemaal op een Zondag kerk, nu maar tweemaal. Elke beurt duurde volle twee uren. Nu is 't mooi als dominee je anderhalf uur houdt. Toen ds. Scheurvogel onlangs hier preekte, heeft hij ons al vijfmaal laten zingen en verzen van wat ben je. 't Leek zoo waar wel een zingende mis, en dan nog een orgel er bij. Neen! eigenlijk gezegd ben ik er tegen.

De derde kerkvoogd Steven Stavast was er bepaald tegen. Hij was behoudziek in merg en nieren. Alleen dus omdat het nieuw was - in Sopsum althans - zou hij er tegen zijn. Maar op de vraag waarom dan wel meer, bleef hij het antwoord schuldig. Hij was er tegen en daarmee uit. 't Stond er dus met het tot stand komen van het orgel niet best voor.

Om de zaak niet te doen mislukken, daar bij eene definitieve afwijzing het legaat niet kon worden aanvaard, besloot ds. Werkhoven de zaak nog maar eenigen tijd sleepende te houden. Maar om de heele en halve tegenstanders van het orgel te overtuigen van het nut en de noodzakelijkheid er van, wendde hij inmiddels een huismiddeltje aan, dat meermalen in dergelijke omstandigheden met het beste gevolg is

toegepast geworden. Hij bevlijtigde zich namelijk al zulke psalmen en gezangen te doen zingen, die zonder begeleiding eigenlijk niet of althans niet goed gezongen kunnen worden. Psalm 2, 18, 23, 45, 55, 102, 107, 115, 132, 148 wisselden elkander af, terwijl ds. Werkhoven in eens wonderveel met Gezang 24 scheen op te hebben. 't Was voor den voorzanger soms om razend te worden. Met de gezangen had hij toch al niet veel op, maar die wijs! Dat was erger dan monnikenwerk. Hij had haar al eens geprobeerd zonder de mollen en kruisen, maar dan ging 't heelemaal niet. Hij kon zich niet begrijpen, hoe er zoo een tusschen zoovele gemakkelijke wijzen - want van schoone wist hij niet best mee te praten - verdwaald was.

Niet in eens, maar zooals 't gewoonlijk met medicijnen gaat, langzamerhand begon 't middel te werken. Het verlangen naar een orgel werd er levendig door gehouden of aangewakkerd, en na een half jaar had ds. Werkhoven broeder Groenensteyn zoover, dat hij zijn stem er aan gaf, dat althans de plannen zouden gemaakt worden en beoordeeld. Steven Stavast was er tegen. Met verheffing van stem had hij dat *tegen* uitgesproken, maar meer ook niet.

De plannen werden door een deskundige in gereedheid gebracht, de prijs viel mee, en 't stond er dus goed mede.

Maar 't was nog in eens niet klaar.

Toen plannen en teekening bij 't college van kerkvoogden inkwamen, bleek het, dat het noodzakelijk zou zijn den vloer der kerk ongeveer een voet te verhoogen, daar de orgelmaker er anders niet voor instond, dat 't geluid voldoen zou. Daar schoot Steven Stavast uit zijn hoek, maar.... niet op de vergadering. Hij wilde het nu eenmaal niet, dat het orgel komen zou, en daarom hij zou 't beletten. Een paar van de heftigste tegenstanders bracht hij een bezoek en deelde hun mede, dat de mogelijkheid bestond, dat de vloer der kerk zou worden verhoogd en alzoo zou men om dat piepende, brommende, wereldsche ding in de kerk te brengen, de schennende hand aan de graven hunner vaderen slaan.

De hoofden werden bij elkander gestoken, middelen bepeinsd en aan de hand gedaan om dat te beletten en eindelijk kwam men tot het besluit het ‘hoogerop te gooien.’ Een adres werd opgesteld en aan de classe gericht, en een aan het gemeentebestuur. Dringend werd de bevoegde autoriteit verzocht er voor te waken, dat aan hun eigendomsrecht niet tekortgedaan zou worden.

't Gelukte aardig wat handteekeningen op het adres te verzamelen, en Steven Stavast was vol goeden moed, dat zijn haan koning zou kraaien.

Toch viel hem dit tegen. 't Besluit werd genomen de graven onaangeroerd te laten, en in de kerk een houten vloer te leggen over den steenen, waardoor toch 't gewenschte effect zou worden verkregen.

Zoo kwam 't orgel in de kerk te Sopsum.

II.

Bij het orgel behoort een organist. Maar waar dien te vinden? Hadde Sopsum wat gunstiger gelegen, dan zou er allicht in de naastbijzijnde stad iemand te vinden geweest zijn, die *moyennant quoi* bereid zou zijn, de taak van organist op zich te nemen. Nu was daar geen denken aan. In het dorp zelf was niemand, die de kunst verstond, want orgels waren destijds lang zoo populair niet als tegenwoordig.

Er was een zeer gegronde reden, waarom men er niet aan denken kon den Meester met die taak te belasten. Anders is men op een dorp er nogal vlug mee om dezen al zulke werkjes op te dragen, waarbij iets meer vereischt wordt dan de kennis, die men gewoonlijk onder den boerenstand aantreft. De Meester namelijk was de zeventig al gepasseerd, en was wel voor zijn doen een uitstekend zanger - hij kon, naar de boeren met trots verzekerden, wel zevenmaal zijn stem verhoogen - maar, behoorde niet onder de kinderen Jubals, als hanteerende niet een muziekinstrument. Op zulk een leeftijd leert men dat ook niet meer.

Waar men dus niet over den Meester kon denken, daar viel de aandacht op den ondermeester Jan Hoefman. 't Ontbrak dezen niet aan aanleg, en ook niet aan goeden wil, twee eigenschappen, wier huwelijk in den regel niet onvruchtbaar is. Toch was er een ander bezwaar. 't Inkomen van een ondermeester was een halve eeuw geleden in den regel van dien aard, dat er geen extra uitgaven op konden overschieten; hij zou eerst zelf een orgel moeten hebben, voorts moest de noodige muziek aangeschaft worden en dan 't lesnemen kostte ook geld. Ja,

Als Fortuin maar assisteert
Dan loopt de wagen als gesmeerd,

maar als die goede godin haar aangezicht afgewend houdt, dan was 't - en 't is nog wel - een heele toer om wat te leeren, dat geld kost. Den Hollander toonde echter, dat het hem werkelijk ernst was, dat het orgel kwam. Hij verschafte Hoefman de middelen, die deze noodig had om zich te bekwamen.

Circa anderhalf uur van Sopsum lag een dorp, waar een meester woonde, die behoorlijk spelen kon. Bij dit ‘meester’ moeten mijne lezers echter niet aan een muziekmeester denken, neen, 't was maar een dood gewone schoolmeester, die zooveel van de kunst verstond, dat hij zonder het gezang in de war te sturen, 't ten minste begeleiden kon. Hoefman ging daar nu elken Woensdag- en Zaterdagmiddag heen om zich te bekwamen, en in een half jaar tijds had hij 't reeds zoover gebracht, dat zijn onderwijzer hem verzekerde, dat hij best den dienst eens naar behooren kon waarnemen. Hoefman, die er wel erg tegen opzag, kon moeielijk weigeren. Eens moest 't toch voor 't eerst zijn en daar zijn leermeester vacantie had en gaarne bij zijne familie den Zondag wilde overblijven, zat er wel niets anders op, dan in 't openbaar zijn kunst te toonen.

Behoorlijk voorbereid nam hij op de orgelbank plaats.

't Liep boven verwachting goed af. Hij bleef goed in de maat, sloeg niet eene noot over, verzag zich niet en zijn reputatie zou allicht voorgoed gevestigd zijn geworden, als er bij den eersten tusschenzang niet wat gebeurd was, waarop Hoefman niet bedacht kon wezen.

't Ongeluk wilde, dat de orgeltrapper doof was. Nu hinderde dat anders niet erg, want Hoefman's leermeester maakte nooit veel werk van zijn spel. Een kort, hoogst eenvoudig voorspel, altijd zoowat 't zelfde, dan 't psalm- of gezangvers en vervolgens een kort slot, niet eens treffend.

Hoefman had, zooals wij gezegd hebben, aanleg voor muziek; hij speelde dus met gevoel een wel eenvoudig, maar toch schoon voorspel, dat hij ijverig bestudeerd had. 't Was wat langer dan gewoonlijk, maar ook langer dan de orgeltrapper gewoon was, die daarenboven zoo geplaatst was, dat hij den organist niet zien kon. Ter juister tijd viel de gemeente in - wat ook niet altijd gebeurt, en wat is een kruis voor mingeoefende organisten - en 't bleef goed gaan tot halverwege den laatsten regel. Op eens zweeg het orgel en een geluid alsof een vijfentwintig katten een concert

gaven, klonk boven 't gezang der gemeente uit. 't Was gelukkig een vers van psalm 25, de gemeente raakte dus niet van de wijs; maar voor Hoefman was 't hoogst onaangenaam; hij begreep dadelijk, dat de trapper zijn werk gestaakt had.

‘Trappen, trappen!’ riep Hoefman hem toe.

‘Nou, mijnheer!’ zei de orgeltrapper grinnekend, toen Hoefman hem een stomp in den rug gaf om hem te beduiden, dat hij moest doorgaan, ‘denkt mijnheer, dat ik niet weet, hoeveel wind er op psalm 25 gaat?’

III.

't Orgel te Sopsum kwam gereed; Hoefman was al wel

zoover bedreven, dat hij aangesteld kon worden, en men mocht verwachten dat hij 't zonder al te groote ongelukken behoorlijk zou bespelen.

Den morgen, dat het instrument voor 't eerst dienst zou doen, was de verwachting hoog gespannen. De kerk was eivol, zelfs de tegenstanders ontbraken niet; misschien waren zij opgekomen in de hoop, dat 't niet goed zou afloopen.

't Getimmerte, dat gedurende enkele maanden een der zijwanden, waartegen het orgel geplaatst werd, aan het oog onttrokken had, was weggenomen en 't sierlijke, sprekende front ontwapende zelfs de meest verbitterde tegenstanders eenigermate. Wat werkelijk schoon is veredelt, en wat veredelt verteedert. De engel, die 't middenstuk sierde, had een bazuin in de hand, die hij reeds halverwegen den mond had gebracht; het hoofd was een weinig zijwaarts gericht, alsof hij met belangstelling luisterde naar de verzen, die zouden worden opgegeven. De beide zijstukken waren van de emblemata der muziek voorzien, terwijl aan weerszijden een sierlijk, maar niet overladen lofwerk was aangebracht. Voorts had het twee manualen en een aangehangen pedaal, waardoor zelfs een mingeoefend organist bij eenige oefening en goeden wil een verrassend effect verkrijgen kon, zelfs ontbrak er geen tremulant - hoe ondenkbaar zou dit vóór vijftig jaren geweest zijn!

Ds. Werkhoven had bepaald, dat de voorzang door de gemeente zou gezongen worden zonder begeleiding, alsof de oude en de nieuwe tijd in die eene beurt elkander de hand moesten reiken! Onder het zingen daarvan kwam hij op stoel.

Na op de gewone wijze de godsdienstoefening te hebben begonnen, sprak hij een gebed uit, en thans was alles in gespannen verwachting naar de dingen, die komen zouden.

‘Laat ons thans zingen,’ alzoo ging ds. Werkhoven voort, ‘van psalm 33 het tweede vers. Ik verzoek echter den organist eerst bij den derden regel in te vallen.’

Dit was nu wel heel aardig van dominee bedacht, maar 't was haast al te aardig.

Met kracht galmde de schare het uit:

‘Roemt nu met nieuwe lofgezangen
  De nieuwe blijken van Zijn gunst;’

maar toen nu bij den derden regel:

‘Het speeltuig moet dien toon vervangen,
  Heft vroolijk aan, wijdt Hem uw kunst,’

Hoefman met 't volle werk inviel, werd de derde regel al te letterlijk vervuld. De organist toch kon alleen maar spelen, wat hij voor zich had. Nu stond in zijn boek de psalm in *d* mineur en de voorzanger was in *e* begonnen. Die overgang was zelfs den Sopsumers te kras. Daarbij kwam, dat iedereen zoo nieuwsgierig was het orgel te hooren, dat allen zwegen. 't Liep dus voor den allereersten keer niet best af. Gaandeweg vatte echter hier en daar er een den toon en zoo kwam men ten minste aan het einde. Gelukkig maakten de tusschen- en nazang goed, wat de voorzang tegen dominee's bedoelen zoo jammerlijk bedorven had.

Aan het slot had er nog een scène plaats, zooals die alleen maar in Sopsum kon voorvallen. Nadat ds. Werkhoven den zegen had uitgesproken, begon Hoefman de kerk ‘uit te spelen.’ Maar pas had hij de vingers op 't klavier of een paar rappe gasten

stormden naar boven en boden hem met de levendigste gebaren hunne hulp aan. Zij meenden, dat hij 'den orgel niet tot bedaren kon brengen.'

Aldus werd het orgel te Sopsum ingewijd.

Het fotografeeren van Gevangenen, door een Engelsch gevangenisfotograaf.

Het heeft hoegenaamd geen zin om iemand te vragen een vriendelijk gezicht te zetten of een 'klein beetje te lachen', als hij wegens een misdrijf is ingerekend en men hem wenscht te fotografeeren, te meer omdat hij heel goed weet, dat de fotografie door de justitie gebruikt zal worden om hem naderhand des te gemakkelijker te kunnen thuisbrengen of hem beter vroegere misdaden te kunnen aantijgen; dit toch is het doel waarmede de autoriteiten er naar streven om eene zoo volledig mogelijke collectie te hebben van de bezoekers van Harer Majesteits hotels. Een boef kan gemakkelijk zijn naam wijzigen en telkens op een anderen naam een nieuw misdrijf begaan, maar minder gemakkelijk is het zijn gelaat te veranderen, want de fotografie getuigt tegen hem en van ieder bestaat er een copy aan de gerechtshoven.

De portretten worden niet maar zoo naar bloot toevallige omstandigheden genomen, maar in ieder Engelsche gevangenis wordt aan elk geval bijzondere aandacht gewijd.

Alvorens het tegenwoordige systeem te beschrijven zal het belang wekken, hoe vroeger het fotografeeren in zijn werk ging.

Iedere gevangene, mannelijk of vrouwelijk (want ook de zwakkere sekse is niet uitgesloten), werd toen in de gevangeniskleederen gefotografeerd, gezeten op een stoel en het gelaat recht naar de camera gericht, terwijl hij aan zijn nek een plaatje had hangen, waarop naam, registernummer en datum van de fotografie geschreven waren; daarna werd het object eveneens gefotografeerd, maar thans met de handen op de borst uitgespreid, zoodat alle bijzondere kenteekenen daarvan duidelijk in het oog vielen; veranderde dan later het uiterlijk door het groeien van een baard of het wegnemen daarvan, dan had men toch een tweede reeks aanwijzingen, die niet wijzigden.

Tegenwoordig gaat men eenigszins anders te werk. Door een bewaarder wordt de gevangene na het uitzitten van zijn straf naar het atelier gebracht, waar hij zijn gevangeniskleeren voor zijn eigen garderobe verwisselt. Bij dit kleeden komen soms vermakelijke scenes voor. Kleederen geheel uit de mode geraakt worden voor den dag gehaald; bij jongelieden in den groei passen de kleederen vaak volstrekt niet meer.

Aan het eene eind van het atelier is een houten platform, waarin vier gaten zijn geboord; hierin zijn de pooten van een specialen mechanischen stoel bevestigd. De rug daarvan is volkomen recht, terwijl midden over de zitting een □ vormige streep loopt, die het object dwingt om volkomen rechtop te zitten, terwijl de camera steeds op denzelfden afstand staat.

De gevangene wordt eerst met het gelaat naar de camera geplaatst; op zijn borst is een houten blokje gehangen, waarop het nummer en de datum, waarop de fotografie is genomen, zijn geschreven en vlak van voren wordt op drie vierde van de grootte het portret genomen. Dan wordt de stoel zijwaarts gewend en een profiel-foto genomen, ditmaal met den naam van den gevangene. Door een bijzondere inrichting der camera worden *beide* opnamen vlak naast elkaar op één plaat verkregen, zoodat de *en face* en *en profil* opname bij elkaar staan.

Dikwijls hoort men er van, dat het noodig is weerspannige objecten met geweld vast te houden, maar gedurende de langdurige ervaring van schrijver dezes was het nimmer noodig zulke maatregelen te nemen, daar de gevangene te goed weet welke gevolgen ongehoorzaamheid heeft. Wel komt het echter voor dat de gevangene het gezicht verdraait.

Aardige, somtijds pathetische incidenten doen zich voor; een vrouwelijk gevangene heeft vaak bezwaar tegen een foto vlak van voren genomen, omdat naar hare meening deze toch nooit lijkt. Een andere wil weten of hij ook een afdruk krijgt, terwijl een nieuweling vraagt of het voor de geïllustreerde bladen is.

Gelijk men weet is men thans ook in Nederland begonnen een boeven-album aan te leggen.

Weerwraak.
Met illustratiën.

I.

Een detachement Pruisische infanterie, door een enkel officier aangevoerd, bezette het dorpje Lorges in de Ardennen. Alle mannelijke inwoners, die de wapenen konden dragen, dienden onder de Fransche vaandels; alleen vrouwen, kinderen, oude menschen en enkele invaliden waren achtergebleven in hunne huizen, waar zij achter de deuren gebarricadeerd, een inval hadden te verduren.

Het detachement was bij het aanbreken van den dag door franc-tireurs aangevallen. De schildwacht, een reus uit Pommeren, was verrast geworden en geworgd door een der meest onverschrokkenen van het troepje; na wanhopigen tegenstand waren de Pruisen allen in de pan gehakt met uitzondering van een handvol gevangenen, die na het gevecht werden losgelaten en een gevaarlijk gewond soldaat, die naast een stervend franc-tireur op een baar was gelegd en aan de zorgen van een boerenvrouw was toevertrouwd.

De franc-tireurs het dorp Lorges naderend.

Ook de franctireurs hadden zware verliezen geleden; de lijken van beide partijen lagen vreeselijk verminkt op den grond, als zoovele bewijzen van de razernij van de strijders en de hitte van het gevecht. De Pruisische officier was, in een gevecht van man tegen man, gevallen tegen Jean Renan, den commandant van de franc-tireurs; zijn schedel was door een sabelhouw gespleten.

Juist hadden de Franschen het slagveld verlaten, toen een eskadron Pruisische huzaren het dorp binnenstormde met het geweld van den donder.

Een commando klonk; het schetterde boven de paarden in de lucht; de sabels werden getrokken; twintig pas voor de lijken der verslagenen klonk het:

'Halt!'

Met een groot gekletter van staal stond het eskadron stil, als een muur. De commandant liet zijn paard een paar pas oprijden, vlak bij de bloedige hetacombe

hield hij het in. Het dier, angstig, begon te hinniken en sloeg met zijn voorpooten naar de lijken. De bevelhebber, een type van een krijgsman met een perkamenten gelaat, fronsde het voorhoofd en werd marmerbleek; zijn lippen werden onder zijn grijze snor samengeknepen; er kwam een razende woede bij hem op doch hij onderdrukte die.

Op zijn bevel traden vier man uit de gelederen en posteerden zich bij de brug; met forschen greep vatten zij de teugels; de paarden, schrikachtig, hinnikten, beefden, wilden niet vooruit. Dan gaven zij de dieren de sporen; in galop sprongen zij weg.

De commandant steeg af en nam in gezelschap van een officier de dooden op. Van tijd tot tijd als hij bij een soldaat kwam, erger verwond dan de anderen, sprak hij een paar woorden, kortaf met trillende stem. Zij zagen den officier met gekloofden schedel liggen; zij uitten beiden een kreet.

Zij waren nu gekomen bij den Pommerschen soldaat. De vier man, op wacht vooruit, hadden moeite met hun paarden, die de lucht met kracht opsnoven. De kneep der vingers was in den nek van den Pommeraan goed te zien; zijn lichaam was opgezwollen, zijn gelaat zag er vreeselijk uit.

De bevelhebber sidderde - zijn makker werd doodsbleek. Dan

barstte hij opnieuw in woede uit; een reeks verwenschingen kwam er over zijn lippen, hij maakte woest-hartstochtelijke bewegingen en brulde zijn bevelen uit.

Vier huzaren renden in vollen galop naar de woning van den burgemeester, een paar honderd schreden verder; een deel van het eskadron steeg af; estafettes werden in alle richtingen uitgezonden.

De woede van den chef had zich medegedeeld aan de soldaten. Wie in het eerste gelid stonden hadden aan hun kameraads achter hen mededeeling gedaan van het vreeselijke bloedbad en de ijzingwekkende bijzonderheden gingen van rij tot rij, de mannen prikkelend tot woeste opgewondenheid. Door ijzeren discipline in toom gehouden deden zij niet merken hoe het inwendig in hen kookte; onbeweeglijk en

De schildwacht, een reus uit Pommeren, was verrast geworden en geworgd....

strak bleven zij in den zadel zitten.

Dan beval de commandant met heesche stem:

‘Breek de deuren open, doorzoek de huizen, laat de bewoners buiten komen, gewillig of met geweld, mannen, vrouwen en kinderen en breng al dat schuim hier.’

Zoo liet hij de ergste driften van zijn ruwe soldaten den teugel. Er kwam als een furie over hen; wild brullend sloegen zij tegen de deuren en drukten die met hun schouders in of rameiden ze met boomstammen open, wanneer ze voor den druk hunner lichamen niet weken. Daarop sloegen zij als een wervelstorm naar binnen, de sabels boven hun hoofd onder een oorverdoovend gekletter van hun sporen en

sabelscheeden op den vloer. En in hun razernij om te vernielen sloegen zij in den blinde om zich heen, als aangegrepen door wilde krankzinnigheid; zij verbrijzelden het poovere huisraad van de ongelukkige bewoners en sloegen het gebarsten vaatwerk, dat op de tafels stond, in duizend stukken, alles vernielend wat onder hun bereik kwam.

Als gejaagde beesten trachtten de vrouwen, sidderend, te ontkomen. Met liederlijke woorden vervolgden de soldaten ze en dreven ze op straat; onder gruwelijke vloeken sleurden zij de kinderen, die om hun moeders riepen, naar buiten.

Een invalide liep niet vlug genoeg, met het plat hunner sabels ranselden zij op den ouden man en toen hij door hun geweldpleging geheel verbijsterd, zijn evenwicht verloor en neerviel, het hoofd daarbij verwondend, en pogingen deed om weer op te staan, schaterlachte de bende en prikte hem met de punten der sabels om hem aan te porren.

Een andere troep kwam bij de schuur waar de gewonden lagen; een oude boerin had juist hun wonden verbonden. Een wilde kreet ontsnapte hen toen zij den franc-tireur naast een hunner gewonde kameraden zagen liggen. Een der soldaten hief zijn sabel op; de oude boerin was opgerezen; zij strekte haar arm als beschermend over het hoofd van den stervenden man. Het lemmet kwam neer, haar hand afhouwend en het hoofd van den franc-tireur splijtend. Zij bleef rechtop staan, dreigend, bleek als de dood, met haren arm met de bloedige stomp uitgestrekt. Minachtend vestigde zij haar blik op de soldaten. Dan spuwde zij ze in het gelaat:

'Lafaards!'

Door een duizeling bevangen leunde zij tegen den wand, haar arm met het verminkte stompje naar de deur gestrekt.

Stomme schrik en onuitsprekelijke schaamte nagelde de huzaren aan den grond vlak voor hun zieltogenden kameraad en den gewonden man, die zij juist hadden afgemaakt en voor die oude vrouw met grijze haren, die hen getroffen had met de zwaarste beleediging, waarmede een soldaat kan getroffen worden.

Dan, terwijl het rumoer van de soldaten buiten, die hun gevangenen sloegen en beleedigden, de schuur binnendrong, verlieten zij stil deze plaats, de een na den ander, zonder hun oogen te durven opslaan.

Toen de laatste weg was zonk de oude vrouw tusschen de beide lijken neer. Alle mannelijke inwoners van het dorp waren nu samengedreven op een hoop op het plein voor de kerk; een detachement soldaten van een bataljon dat juist was aangekomen stond in linie voor hen geplaatst.

Achter de soldaten stonden de vrouwen; sommigen weeklaagden en drukten de kinderen angstig tegen zich aan, anderen, oude vrouwtjes met hoekige gelaatstrekken stonden daar rustig met stoicynsche kalmte. Met hun knokige handen misvormd door harden arbeid leunden ze op hun stokjes, die voortdurend trilden.

Verschrikkelijk nieuws was als een donderslag gegaan over die rampzalige vrouwen, kinderen en hulpbehoevenden, die bibberend in den regen stonden, die juist was beginnen te vallen. De Pruisische bevelhebber had doen bekend maken, dat wijl een detachement van zijn troepen verrast en vermoord was geworden met den officier, drie der mannelijke inwoners met hun leven dezen aanval tegen de troepen van Koning Wilhelm zouden boeten en zouden worden gefusilleerd. Hij liet den bewoners zelven de keuze der slachtoffers en stond hun daarvoor twee uren toe, er bijvoegende, dat men in de kerk met den priester zou opgesloten worden, opdat men in alle kalmte een besluit kon nemen.

Verbijstering had zich van hen meester gemaakt; er moest een vergissing hebben plaats gehad meende men, want zoo iets onmenschelijks kon men zich niet voorstellen. Zij verklaarden, dat het toch iets onbestaanbaars was, dat zij verantwoordelijk gesteld werden voor een gevecht, waaraan zij noch direct noch indirect deel hadden genomen, daar zij des avonds te voren er niets van hadden geweten, dat de franctireurs den volgenden ochtend zouden komen; stellig zou de

commandant als hij de juiste toedracht van de feiten vernam zijn besluit wijzigen. De 'oudste' zou hem de gansche geschiedenis uitleggen en men zou het wel eens worden. Een zwaar pak viel van hun schouders.

De 'oudste' had verzocht den commandant te mogen spreken en dit verzoek was toegestaan. Twee huzaren met getrokken sabel hadden hem in diens tegenwoordigheid gebracht. De bevelhebber had slechts geantwoord, dat zijn orders zoo luidden en dat hij die nauwkeurig zou uitvoeren. Dan had hij hem ruw laten gaan. De oude man, in hevige beroering, was tusschen zijn escorte teruggekeerd en had het droeve resultaat van zijn gesprek medegedeeld. De hoop was den ongelukkigen, die al op een goeden uitslag hadden gerekend, weer ontzonken.

De burgemeester, die juist door de vier huzaren, die waren uitgezonden om hem te zoeken, te voorschijn was gehaald, mocht op zijn eerewoord verklaren dat de inwoners hoegenaamd niets met het geval hadden te doen, dat hun leeftijd en krachteloosheid hen bovendien buiten elke verdenking stelden, de commandant schonk aan zijn woorden niet de minste aandacht en draaide hem bruusk den rug toe.

De pastoor had zich naar den bevelhebber gehaast toen hij het ongeloofelijke nieuws vernam; hij trachtte de onbillijkheid van deze ongehoorde wreedheid aan te toonen; te vergeefs, de Pruisische bevelhebber bleef onvermurwbaar en voegde hem ruw toe, dat hij zich in zaken mengde, die hem niet aangingen, terwijl hij nutteloos zijn tijd verknoeide, dien hij beter kon aanwenden door de slachtoffers, die zouden aangewezen worden, ter dood voor te bereiden.

Met gebroken hart ging de pastoor heen en voegde zich weer bij zijn geloovigen; daarna moesten allen in de kerk achter slot en grendel gezet worden.

Een droeve stoet van zwakke grijsaards, zieken, invaliden, die een windstoot ter aarde geworpen zou hebben, ging langzaam naar de kerk tusschen een dubbele rij soldaten met geladen geweren, de bajonet op. De pastoor - gevolgd door een kind, zijn koorknaap - liep aan het hoofd. Naast hem schreed de 'oudste', zijn pijp in een mondhoek, het kruis van het Legioen van Eer op zijn borst, blootshoofds, kaarsrecht en fier in het rond ziend. Onverschillig liep hij voort met, ondanks zijn leeftijd, iets gebiedends in zijn uiterlijk.

Toen zij de hoofddeur waren binnengegaan en in het ruim gekomen waren trof hen de kilheid der kerk. Zij huiverden van de koude. De 'oudste' klopte zijn pijp uit op den nagel van zijn duim en stak het rooktuig in zijn zak. Een oude hond, een bastaard, met geelachtig haar, sloop tusschen de beenen van de bewoners de kerk binnen.

De vrouwen, achter de soldaten, volgden snikkend den triesten optocht, en ook de kinderen, hun moeders ziende weenen, barstten uit in tranen en konden maar niet begrijpen waarom hun vaders en grootvaders weggeleid werden tusschen de soldaten. Nu en dan, in een groote opwelling van smart, stortten de vrouwen zich op de mannen van het escorte en trachtten de linie te doorbreken om voor de laatste maal een echtgenoot, zoon, vader of grootvader te kunnen omhelzen alvorens de gruwzame loterij hun lot zou beslechten. Dan dreven de soldaten hen vloekend terug met de kolven hunner geweren, waarop de vrouwen in een soort razernij de vreeselijkste verwenschingen tegen hen uitriepen.

Een meisje, dat er in slaagde door het escorte heen te breken om haren vader vaarwel te zeggen, werd zoo onmenschelijk geslagen, dat het bewusteloos neerviel. Een oude vrouw, geheel gebogen van rug, wilde haar zoon nog even zien, voor hij

werd weggeleid; een soldaat gaf haar met zijn vuist een stomp tegen de borst en het arme schepsel zonk op den grond, terwijl een stroom bloed haar uit den mond kwam.

Toen de laatste gevangenen de kerk binnen waren gegaan, werd de deur achter hen gesloten en twee schildwachten werden daarvoor geplaatst. Een cordon soldaten stelde zich rondom de kerk op om te verhinderen, dat vrouwen en kinderen naderbij kwamen.

Uitgeput en koud zetten de gevangenen zich op de banken neer. De pastoor spoorde hen met troostende woorden aan om gelaten de zware beproeving te dragen, die de hemel hun toezond; werktuigelijk luisterden zij naar zijn woorden, maar verstonden ze niet; vernietigd zaten zij daar in de ruimte wegstarend, in eigen gedachten opgaand, gebukt onder hun eigen leed en onder dat van hun huisgenooten, die buiten waren gebleven, tot een doordringende gil eener vrouw tot in de kerk doordrong en hen tot in het merg hunner beenderen deed sidderen.

De 'oudste' stond in een hoek bij de zijkapel met zijn kleinzoon te praten; zij voerden een levendig gesprek, tot de 'oudste' er met een enkel woord een einde aan maakte. Zijn kleinzoon, in een laatste smeekbede, bleef aandringen, maar een gebiedend gebaar van den ouden man legde hem het stilzwijgen op. Dan drukte hij zijn grootvader aan zijn borst en kuste hem op het voorhoofd. Vriendelijk maakte de 'oudste' zich uit de omarming los en voegde zich bij de anderen. Zijn gelaat was bleek en stond ernstig. Dan zeide hij tot de anderen:

'Beste vrienden. Voor wij een uur verder zijn moeten wij er drie uit ons midden gekozen hebben, die zullen doodgeschoten worden.'

Plechtig klonk zijn stem door het sombere gewelf; na het uitspreken zijner woorden liet hij zijn blik over de menigte gaan.

Als een zwaard was wat hij gezegd had gedrongen in het hart van de ongelukkigen, die in doodsangst neerzaten. Dit visioen van hun naderende dood bracht voor een oogenblik beweging in hun lichamen en deed hun benevelde hersenen weer werken; hun oogen begonnen te glinsteren toen zij hun hoofd naar den spreker wendden.

Hoewel oud en zwak hingen zij met duizend dunne draden, gelijk alle oude menschen en lieden, die door een ongeneeselijke ziekte zijn aangetast aan dat restant van het leven, aan dat schijnbestaan, dat in hen voortkwijnde, een kwijnend vlammetje, op het punt uit te gaan. Maar ook kwam hun binnenste in opstand tegen het noodlot, dat hen zoo brutaal aan den dood overleverde, nevens een onverwinnelijke wanhoop om te ontkomen aan wat dreigde.

Als men op eens drie man van hen, naar het toeval viel, had meegenomen, hen tegen een muur had geplaatst en hen daar had doodgeschoten, voor hun hersenen, verlamd door den plotselingen schok in staat waren geweest om tot bezinning te komen en de vreeselijke waarheid te begrijpen - dan zou het hard zijn geweest, zonder twijfel, maar het zou in een ommezien gedaan zijn geweest; zij zouden het aardsche tranendal verlaten hebben zonder het bijna te weten. Maar thans waren zij integendeel alleen gelaten om over hun toestand na te denken, om dien te bekijken en nog eens te bekijken van alle zijden. Zij waren hier in dit gebouw opgepakt als een kudde schapen die straks ter slachtbank zullen geleid worden. Dit fatale uur was vastgesteld en met een verfijnde wreedheid waren zij veroordeeld - zij, de onschuldigen, de zwakken, die door banden van bloedverwantschap aan elkaar verbonden waren - om de een den ander in den dood te zenden, tenzij als een bende misdadigers, die de opbrengst van hun diefstallen verdeelen, zij het lot de slachtoffers lieten aanwijzen. Zoo iets kon voor God toch niet bestaan. Alle geestkracht die nog in hen was kwam in opstand en een idee van mateloos verzet maakte zich van hen meester. Een

onstuimig begeeren om te blijven leven was in deze grijsaards gevaren, die reeds met den eenen voet in het graf stonden; zij waren angstig om te sterven maar nog veel meer om schuld te hebben aan den dood van vriend of maag. De ondraaglijke strijd tusschen de zwakheid des vleesches en edelaardige opwellingen worstelden in deze arme schepsels, en zij vervloekten den onmeedoo-

genden veroveraar, den wreedaardigen vijand, die zoo gruwelijke pijniging op hen had gestapeld. Enkelen zonken in de banken neer alsof zij daarin voor altijd hadden willen

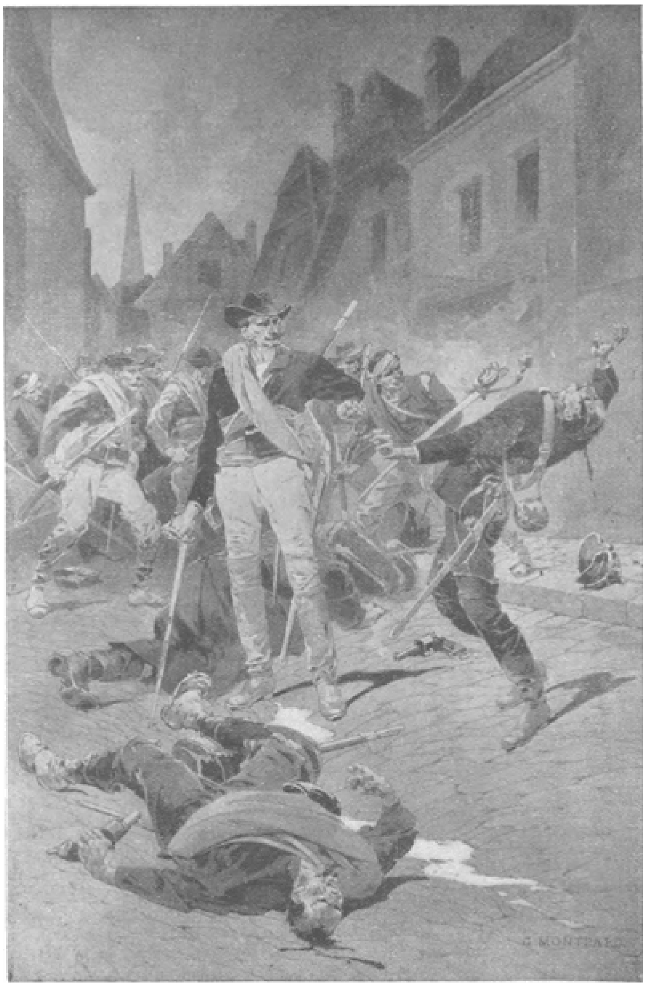

De Pruisische officier was, in een gevecht van man tegen man, gevallen tegen Jean Renan....

verdwijnen; anderen beproevend hun angst te overmeesteren en hun gedachten bijeen te houden bij de naderende ontknooping stamelden onsamenhangende woorden. Eenigen slechts waren opgestaan en beraadslaagden kalm over den toestand; zij hadden hun zelfbedwang behouden; vastberadenheid stond op hun gelaat te lezen. Drie slachtoffers hadden zij te kiezen; het moest dan zoo zijn, welnu, zij zouden zich zelven aanwijzen, dat zou aan alle ruggespraak een einde maken; zij waren zoo vastbesloten aldus te handelen, dat niets hen er meer van kon afbrengen. Aldus ontdaan van verterenden angst, waren zij weder kalm geworden en wachtten zij op het oogenblik waarop de ontknooping zou komen

De ‘oudste’ zag aan hun gelaat zeer goed den vreeselijken strijd, die daarbinnen gestreden was; hij giste de plotselinge opwelling van geestkracht en zooals hij een gevoel van vaderlandslievenden trots kreeg toen hij het mannelijk besluit van enkelen zag, evenzeer was hij aan den anderen kant door diepe ellende aangedaan over de ellendige zwakheid van de overigen.

Met hem zelven was het een ander geval. Hij had al lang zijn levensrekening opgemaakt, en het was hem gemakkelijk geweest dit te doen, want al menigmaal

had hij met den dood van aangezicht tot aangezicht gestaan, zoodat hij dien niet meer vreesde. Bij de noodzakelijkheid om zijn leven in gevaar te stellen bij menige gelegenheid, was hij gewoon geraakt aan de gedachte het te verliezen, gelijk dat bij oude soldaten het geval is. Daar men toch eens moest sterven deerde het hem weinig of dit heden of morgen geschiedde, en wanneer de mogelijkheid bestond door zijn dood zijn makkers een goeden dienst te bewijzen, dan moest men de gelegenheid niet voorbij laten gaan. Daarbij, zij, over wie men zich het meest moest bekommeren, waren wie achterbleven. Dan kwam de gedachte bij hem op, welk een vreeselijke slag zijn dood zou zijn voor zijn oude helpster, die al sedert jaren bedlegerig was, en zijn oogen werden vochtig. Zijn blik ontmoette op dit oogenblik dien van zijn kleinzoon, en schier verloor hij zijn zelfbeheersching, maar met geweld verzette hij zich tegen die aandoening. Zijn gedachten dwaalden af naar diens beide broers; naar den een, den kurassier, bij Reichshofen gesneuveld en naar den ander, die in het Loireleger vocht en die hem zou wreken - misschien voor hem zou sterven, als hij niet reeds gesneuveld was. Er kwam als een schaduw over zijn oogen en hij voelde zijn hart breken. Maar weer herwon hij zijn geestkracht, en vriendelijk sprak hij tot de menigte:

‘Vrienden, negentig jaren zijn er over mijn hoofd heengegaan; ik heb mijn tijd gehad, ik deug voor niets meer; ik mag vandaag mijn afscheid wel nemen wanneer mijn dood het leven van een uwer kan sparen, het is beter dan dat ik nog een paar maanden hier blijf talmen, en dan in mijn bed aan mijn eind kom. In mijn waardigheid van “oudste” komt deze eereplaats mij toe; daarom zal ik den stoet openen. Drie worden er gevraagd, ik zal de eerste zijn; wiens beurt is het nu?’

En zich wendend tot zijn kleinzoon zeide hij:

‘Jij behoort aan je familie. Troost je grootmoeder en omhels je vrouw voor mij en je broer als hij terugkeert.’

‘Grootvader!’ snikte de kreupele.

‘Het is gedaan! Laten wij er geen woord meer aan vermorsen’, sprak de ‘oudste’ beslist, terwijl hij zijn hand gebiedend ophief en op een afstand ging nederzitten.

Onmiddellijk stond een ander op, strompelde naar den ‘oudste’ toe en ging naast hem zitten, zijn oogen waren ingevallen, zijn gelaat was loodkleurig; hij zou spoedig aan maagkanker sterven. Pijnlijk glimlachte hij en begon:

'Mijn familie is dood; ik ben alleen overgebleven met een ziekte die mijn ingewanden verscheurt; mijn dagen zijn geteld, het is maar een quaestie van den juisten datum, dat weet ik; het is beter dat ik nu in goed gezelschap uitstap, dan dat ik nog een paar maanden lig te stuiptrekken. Zullen wij den tocht samen maken, "oudste", als het goed is?'

Deze drukte zwijgend zijn hand.

(*Slot volgt.*)

Monsieur de l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 123.)

X. In het Haagsche Bosch en elders.

Men schreef Dinsdag 19 Juni 1646.

Des morgens in de eerste uren na zonsopgang heerschte er doodsche stilte in het Haagsche Bosch.

Maar de natuur is volledig ontwaakt.

De zon is aan de oostzijde nog niet hoog boven het woud gerezen. Er hangt in 't lage hout onder de meidoorns, lijsterbessen en abeelen nog een wolk van optrekkende duisternis. Boven in de kruinen van eiken, olmen, linden en beuken schittert het van

WEERWRAAK: Zij bleef rechtop staan, dreigend, bleek als de dood, met haren arm met de bloedige stomp uitgestrekt.

gulden zonnelicht, terwijl hier en daar, vooral aan de zuidoostzijde uit den drassigen grond eene witte mist opstijgt. 't Is plechtig stil, en toch bloeit alom leven en beweging. Hoog in de takken beginnen allerlei vogels hunne ochtendcauserieën. De morgenbries doet de blåren van de opperste takken ritselen. Op den bodem, niet doorsneden van talrijke lanen en wegen zooals thans, bloeit eene wilde *flora* in bonte kleuren. Hooge varens rijzen tusschen de wortels der zwaarste eiken en olmen, en tusschen de varens springen talrijke boschkonijnen dartel en levenslustig rond. Soms klinkt plotseling de schreiende kreet van een hert, en rennen een paar reebokken in vliegende vaart door het dichte groen.

Het is vijf uur in den morgen. Er worden nog geen schreden van menschen gehoord. De toen reeds aangelegde rijweg van Den Haag naar Leiden bleef eenzaam, zoo ook het vrij smalle Kerkpad, dat midden door het bosch liep. Aan den rand van het woud strekte zich het Bezuidenhoutsche pad uit. Hier vertoonden zich in het vroege uur al heel wat personen, die zich allen met rustigen tred naar de oostelijke grens van het bosch begaven. Het schenen timmerlieden, metselaars, werklui van allerlei soort, die op weg waren naar de plek, door de Prinses Amalia van Solms gekozen, om zich een eigen lustslot te bouwen. Aan het oosteinde van het Haagsche bosch had de echtgenoote van Frederik Hendrik een terrein van achttien morgen en vierhonderd zeventig roeden verkregen, waar, onder leiding van den grooten architect Jacob van Campen, door den uiterst bekwamen Pieter Post een slot zou gebouwd worden. Reeds in September 1645 was de eerste steen gelegd door de Koningin van Boheme - en nu begon men, na het ophoogen van den al te moerassigen bodem en het graven van grachten met den bouw van het slot en den zeer omvangrijken tuinmuur.

Doch in het Bosch zelve bleef alles stil. Tegen half zes vertoonden zich aan de Westpoort - niet ver van de plek, waar nu de schouwburg staat - een vijftal jonge lieden, die zich door het hek langs een zijweg naar het Kerkpad

begaven. Philips van Boheme liep met gebogen hoofd naast zijn vriend Dom Emanuel van Portugal. Zij werden gevolgd door den Baron von Pellnitz, den heer von Wartenau en den Engelschen kapitein Knightley. Het vroege uur scheen den dollen Palatijn niet vroolijk te stemmen. Hij was doodsbleek, en zweeg. Soms scheen een benauwde zucht uit zijn borst op te stijgen.

Eindelijk sprak hij met doffe stem:

'Ik heb een groot pleidooi ter vierschaar van mijne zinnen, Emanuel! Moet ik nu mijn bloed hasardeeren, terwijl het zoo gemakkelijk ware den eerloozen schelm door mijne lakeien te laten doodranselen?'

'Je moet je devoir doen, Philips! Je bent met injurieën begonnen! Het is een eerlijk duel!'

De Prins van Portugal sprak op ernstigen, ontevreden toon.

'Eerlijk of niet! - dat roert mij niet!' - antwoordde Philips somber. - 'Als ik geblesseerd rake, ben ik buiten staat voort te ageeren, tot ondragelijk reculement mijner affairen in Engeland!'

'Dat alles heeft geen vijg om 't lijf! Je bent de zoon van een Koning - en moet je devoir doen als edelman. Je zoudt er niet voor terugdeinzen doodslag te perpetreeren, maar begint nu te schoorvoeten tegen een eerlijken strijd!'

Philips werd gestaag bleeker, en antwoordde:

'Juist, omdat ik een Koningszoon ben, moest men mij niet persuadeeren tot zulk een duel! Wat beteekent die Fransche scherluin? Laat hij onder het Jan Hagel van de Nikkers loopen! Daar hoort hij thuis!'

'De Graaf de l'Espinay heeft geene vileine comportementen op zijn kerfstok! Ik zeg nog eens, je moet je devoir doen!'

Prins Emanuel van Portugal sprak nu op hoogen, bevelenden toon, daar zijne verontwaardiging gedurig steeg.

'Satijn, damast en fluweel maken de lieden niet vroom, als 't snoode guiten zijn!' - antwoordde Philips zeer verstoord. - 'De verwenschte pronker heeft zich gedrongen in de jonst en intimiteit van de Prinses Louise Hollandina! Voor zulke delicten zijn er nog galgen op het groene zoodje!'

'Genoeg gekeven! We zijn er!'

De heeren hadden het smalle Kerkpad gevolgd, en waren gekomen aan eene open plaats, waar ruimte was voor den strijd. Men had een uitgelezen plek in het Bosch gekozen. De overlevering wilde, dat onder een drietal beuken aldaar in vroegere eeuwen de blonde Gravin Jacoba van Beieren een verfrisschenden beker placht te drinken, als zij vermoeid was van de jacht. In dit Jacoba-prieel scheen ruimte genoeg voor een duel. De afspraak was, dat tegen zes uur van dien morgen de beide partijen zich zouden meten op dezen historischen grond.

Zoodra de Prinsen Emanuel en Philips met hunne volgers ter plaatse verschenen, zagen ze op een kleinen afstand vijf Fransche edelen, die schenen te wachten. Emanuel van Portugal groette den vijand, die zonder verwijl het saluut beantwoordde. De Graaf de l'Espinay, stond naast zijne vrienden den Graaf des Loges en den Markies de Hauterive, beiden gekozen om hem in den strijd bij te staan. Als plaatsvervangers traden op de Graaf de Guiche en de Markies de la Vallière. L'Espinay, zeer eenvoudig gekleed in zwart *pourpoint* en hooge rijlaarzen, had den draagband van zijn degen afgeworpen en droeg het wapen in zijne linkerhand. Zijne donkere oogen blikten

met groote vastheid en kalmte in het rond. Hij sprak zeer ongedwongen met des Loges en Hauterive, en scheen verheugd, dat de tegenpartij eindelijk kwam opdagen.

Prins Emanuel van Portugal trad naar den Markies de Hauterive, en begon op hoffelijke wijze zich aan te melden, ten einde de voorwaarden van het duel te regelen. In de eerste plaats werd onderzocht, of het verschil zou zijn bij te leggen. Na ruggespraak bleek het, dat Philips van Boheme zijne uitdaging zou intrekken, indien l'Espinay zich wilde verbinden vóór zonsondergang Den Haag voor goed te verlaten. Dit voorstel werd met verontwaardiging van de hand gewezen door de Fransche officieren. Hierop werd alles voor den strijd gereed gemaakt. L'Espinay wierp zijn hoed met witte pluimen ter zijde in het gras, naast de schede van zijn degen. Philips van Boheme ontdeed zich van zijn wit zijden wambuis, en vertoonde zich in zijn witte onderkleedij en zijne broek van purper fluweel, waardoor de lijkbleeke kleur van zijn gelaat en zijne wijd opengesperde zwarte oogen des te zonderlinger uitkwamen. L'Espinay glimlachte medelijdend, want hij zag, dat het angstzweet parelde op het voorhoofd van den dapperen Prins, en dat zijne hand beefde bij het opheffen van den degen.

Prins Emanuel van Portugal en de Markies de Hauterive gaven het afgesproken teeken, dat de strijd kon beginnen.

Philips scheen zich te verkloeken, en viel schijnbaar met de uiterste vermetelheid aan op zijn tegenstander. L'Espinay wachtte hem rustig af, pareerde een paar stooten, en sloeg hem met het uiterste gemak zijn degen uit de hand. Philips deinsde achteruit, maar werd door zijn Portugeeschen neef tegengehouden. L'Espinay wachtte kalm af, wat zou geschieden. Von Pellnitz had den gevallen degen gegrepen, en stelde hem zijn vriend ter hand. En wederom scheen eene plotselinge woede zich van den lafaard meester te maken. Met opgeheven wapen sprong hij vooruit...

Plotseling klinkt eene luide, bevelende stem:

‘In naam van mijne Edele Heeren van den Gerechte der stede van 's-Gravenhage....’

Een zeer deftig man van middelbare jaren, geheel in het zwart met een ouderwetschen stolpkraag, trad uit het groen te voorschijn, gevolgd door een twaalftal gewapende sergeanten, provoosten en diefleiders.

Het gevecht werd oogenblikkelijk gestaakt.

De Markies de Hauterive gaf een teeken aan l'Espinay, terwijl hij uitriep:

‘*Monsieur le Bailli de la Haye!*’

De heer in het zwart wendde zich tot Philips, en zei met luide stem en groote autoriteit:

‘Uwe Koninklijke Hoogheid gelieve zich te memoreeren, dat dit de eerste reis niet en is, dat ik hare doorluchtige personage kom te attrapeeren en te apprehendeeren. Ik, Meester Quirijn de Veer, Heer in Calantsooge, Baljuw en Schout der goede stede van 's-Gravenhage, gebied u deze rencontre te staken, op poene van apprehensie.... Hebben wij bij uwe voorleden dangereuse comportementen genade betoond, nu is het uit!’

De verschijning van den Baljuw-Schout en zijn gevolg bracht groote ontroering te weeg. De Fransche officieren begrepen, dat het duel door de justitie werd belet. Fluisterende bleven ze overleggen. L'Espinay had hoed en degenschede opgenomen, en liet de beslissing aan zijne getuigen. Het werd raadzaam gevonden geen verzet te plegen tegen de wettige overheid des lands.

Plotseling stoof Philips van Boheme op tegen l'Espinay en de Fransche officieren. Hij beschuldigde ze onder het uitbraken der boosaardigste scheldwoorden van lafhartigheid, omdat zij den Schout hadden ingelicht omtrent plaats en uur van het

tweegevecht. L'Espinay wilde in den uitersten toorn hem te lijf gaan met vuistslagen, maar Mr. Quirijn de Veer kwam met zijn langen rotting tusschen beiden, en zei zeer nadrukkelijk:

'Ik beveel uwe Koninklijke Hoogheid deze vileine logen te retracteeren! Ik verschijn hier op uitdrukkelijk bevel van Hare Majesteit, de Koningin van Boheme!'

En daarop herhaalde de Baljuw deze zelfde woorden in het Fransch. Er ging plotseling een licht op voor l'Espinay. Maar hij was verplicht er niemand iets van mee te deelen. De overige Fransche officieren zagen met de uiterste minachting naar Zijne Koninklijke Hoogheid. De Markies de Hauterive strekte de hand uit, en riep:

'*Voilà le vrai lâche*, *le vrai poltron!*'

Philips wilde oogenblikkelijk de reeks zijner scheldwoorden herhalen - maar de Baljuw voorkwam hem.

'Het is verboden hier verder parlement te maken!' - viel Mr. Quirijn de Veer in. - 'Ik gelast uwe Koninklijke Hoogheid naar Den Haag terug te keeren zonder verder eenig molest of injurie aan te richten!'

Dom Emanuel van Portugal gaf Philips een gebiedenden wenk. Deze had snel zijn wambuis aangetrokken, zijn degen opgestoken en volgde zijn neef met zijne drie handlangers. L'Espinay groette den Baljuw, en begaf zich met zijne vrienden verder het Bosch in, om te beraadslagen. De Baljuw hield de groep van Philips en zijne vrienden in het oog, om zich te overtuigen, of zij werkelijk rustig naar Den Haag zouden gaan. Zoodra ze op eenigen afstand van den Schout, zijne sergeanten, provoosten en diefleiërs waren aangekomen, begon de Prins van Portugal:

'Philips! Mij steekt de walg van alle logen en bedrog! Wie heeft met Hare Majesteit over dit duel gecommuniceerd?'

'Dat hem, bij God! Sint-Felten schen! Ik en weet het niet, maar ik heb er toch mijne particuliere speculatie op!'

'Ik ben met deze zaak ten hoogste bekommerd! Er is fraude gepleegd!'

Dom Emanuel staarde Philips met zijne groote zwarte oogen zeer vertoornd aan.

'Dat is er. En ik verdenk den Franschen hondsklink, dat hij de Prinses Louise gebruikt heeft, om Hare Majesteit te insinueeren tusschen beiden te komen!'

De Prins van Portugal verviel in eene langdurige mijmering. Ze wandelden het Kerkpad af, op geruimen afstand gevolgd door den Baljuw en zijne mannen. Toen ze bij het hek van de Zuidwestpoort gekomen waren, bleef de Portugees stilstaan, en sprak:

'Philips! Ik heb je als een vermaledijden poltron leeren kennen! Ik zweer op mijne verdoemenis, dat ik niet verder met je wil communiceeren - en zorg, dat je me uit den weg blijft!'

Don Emanuel keerde hem den rug toe, en verwijderde zich in de richting van het Voorhout.

Doodsbleek en bevende van drift poogde zijne Koninklijke Hoogheid eenige grove beleedigingen uit te stoeten, maar de woede verstikte zijne stem. Zijne vrienden beproefden het, hem tot kalmte terug te brengen. Gelukkig waren er zeer weinig voorbijgangers in dit vroege uur van een allerheerlijksten zomermorgen. Philips braakte eene reeks van verwenschingen luide uit. Hij begreep, dat iedereen hem beschuldigen zou zijne moeder van het duel te hebben ingelicht, om zoo de verplichting te ontkomen van zijn leven te wagen.

Veel pleitte tegen den jongsten zoon van Elisabeth Stuart, maar ditmaal was hij in één opzicht onschuldig. Hij had zijne moeder geene kennis gegeven van het duel. Zeer stellig had hij tegenzin in een strijd met l'Espinay, omdat hij wist hoe ongemeen ver deze het in de kunst van schermen had gebracht. Maar zijne verbittering en razernij tegen den gunsteling zijner moeder en zuster gingen zóó ver, dat hij dit gevaar wilde trotseeren, en alleen op het oogenblik van het tweegevecht zijne vrees opnieuw liet doorschemeren.

De loop van zaken was eenvoudig en logisch geweest.

Na de beleedigingen van Vrijdag 15 Juni, na het in beginsel aannemen van een tweegevecht, kon Philips van Bohemen zich onmogelijk terugtrekken. Des Zaterdags en des Zondags, 16 en 17 Juni, vergaderden de Fransche edelen, vrienden van

l'Espinay, om maatregelen te beramen met de edelen uit het gevolg van Philips. Men beproefde vooreerst eenige ‘entremises tot accommodement’. Men onderzocht of de geschillen tusschen Prins Philips en den Graaf de l'Espinay niet zouden kunnen worden bijgelegd. De eerste eischte, dat de laatste Den Haag voorgoed zou vaarwel zeggen. Over dit punt werd geruimen tijd beraadslaagd. De Fransche edelen vreesden voor de veiligheid van l'Espinay, zoodat sommigen hunner hem zelfs aanrieden Den Haag te verlaten. Maar hij zelf verwierp dit denkbeeld met zoo groote beslistheid, dat er van geene schikking sprake kon zijn. Eindelijk werd op Maandag 18 Juni bepaald, dat het duel in den vroegen morgen van Dinsdag 19 Juni zou plaats grijpen. L'Espinay had den Markies de Hauteville volmacht gegeven, en vernam Maandagnamiddag de beslissing.

Hij had in de laatste dagen maar enkele oogenblikken in de tegenwoordigheid van de Prinses Louise doorgebracht. De Koningin bleef zeer diep getroffen door de onbeschaamde houding van haar zoon. Louise was altijd hare meest geliefde dochter geweest, en daarom riep ze nu Louise in haar boudour. De geleerde en beroemde Elisabeth zonderde zich af in hare vertrekken, en weigerde verder zich met den oorlog in het paleis te bemoeien. Mevrouw van der Mijle deed telkens een beroep op Louise's genegenheid voor hare moeder, daar deze, anders zoo kloek, hare wilskracht en vastberadenheid scheen te verliezen. Zoo toefde de jonge Prinses uren achtereen bij hare moeder, en spraken ze samen over l'Espinay, schijnbaar geheel toevallig, en voor het uiterlijk in groote bedaardheid en kalmte. Voor de Koningin was de Fransche Graaf evenknie van haar beproefden vriend Lord William Craven. Een fijne, diep doordringende speurzin had haar al lang tot de overtuiging gebracht, dat het jonge hart van hare mooie dochter geen weerstand zou kunnen bieden aan de betoovering, die uitging van l'Espinay, maar ze was volkomen gerust. Beide jongelieden wedijverden in edelen zin. L'Espinay zou zich wel wachten om der dochter eener Koningin van liefde te spreken. Louise stond te hoog, om een oogenblik naar zulke taal te luisteren. Doch Elisabeth Stuart vreesde voor een ander gevaar. Louise zou zich zeker in acht nemen, en nooit verraden wat op den bodem van haar hart verborgen moest blijven, maar zij zou lijden, zwaar worden beproefd, nu de strijd tusschen den Graaf en haar vermetelen zoon was losgebroken.

(*Wordt vervolgd.*)

Tommy.
Novelle door Ellen Forest (Louise B.B.).

I.

Het was een mooie avond, maar koud, erg koud. Het firmament was blauwig-zwart, de sterren flonkerden vroolijk en de volle maan gaf een zilver-wit licht af. Massief klonk het geratel der cabs over het Victoria Embankement aan den kant der groote hotels, en zacht maar helder drong het geluid door tot de plaats waar de banken staan. De rivier zag blauw-groen, met lange gerimpelde strepen van zilver-wit, de weerschijn der maan, en lange, puntig uitloopende plekken rood en geel en groen der groote geïllumineerde ‘Pattisons Whisky’ en ‘Vinola Soap’ advertentiën aan de andere zijde der rivier aan den kant van Westminster.

De banken zijn bijna allen verlaten. Het is te koud voor vrijende paartjes, zelfs de armen, die er anders een rustplaats vinden, nadat Westminster Abbey, St. Pauls en andere kerken gesloten zijn, zijn nu gevlucht, het is te koud, veel te koud.

In de ‘Strand’ blaast de wind niet zoo fel, daar beschutten de hooge huizen hen, en het licht der winkels, al verwarmt het niet inderdaad, geeft toch een denkbeeld van warmte, en de arme eischt niet veel.

Het is op één der banken dicht bij de brug. Twee kleine jongens zijn het van 12 en 14. De een heeft de uniform der schoenpoetsers, de ander, de kleinste, is bijna ongekleed.

‘Tommy, ik ben blij dat je weer beter bent, jammer maar dat je nu je baantje kwijt bent! Wat hebben wij dikwijls gelachen hè, oude jongen, als zoo'n neger met zijn viool kwam! Wat doe je nu? Vondt je het niet naar in het hospitaal?’

'Naar? Neen hoor, ik wil wel altijd ziek zijn. Het is er net een paleis, alles zóó schoon, zóó schoon, zelfs de vloeren zijn schoon. En die lieve juffrouwen, die voor je zorgen, zij waschten mij, en kamden mijn haar en ééne gaf mij altijd een zoen; en Bill, toen ik wegging gaf zij mij een halve crown, kijk!' en vol vertrouwen gaf hij het zijn vriendje in de hand, die het bekeek, draaide en nog eens draaide om het vooral goed gezien te hebben, en het dan, met straatjongens-hartelijkheid den ander een slag op den schouder gevend, weer terug gaf, met een: 'Tommy, je bent een geluksvogel!'

De andere liet het zilverstuk gedachteloos in den zak glijden. De laatste opmerking had hij niet gehoord. Het fijne bleeke gezichtje, met de ingevallen wangen en de groote bruine oogen staarden peinzend voor zich uit, ver, heel ver staarden die oogen. Als hij den slag op den schouder voelde vervolgde hij overluid zijn gedachten.

'Bill, en weet jij dat er een Hemel is?'

'Een Hemel? neen, wat is dat? Tommy vertel eens?'

'Een Hemel? Dat is waar God is, weet je, God, die de aarde gemaakt heeft in ééne week, en....'

'In ééne week Tommy? Weet je dat zeker? Hoe is dat gegaan?'

'Ja zie je Bill, alles weet ik niet, maar die dames hebben mij veel verteld, heel veel. God had een Zoon, die is net zoo klein geweest als jou kleine broertje, en die is groot geworden, heel groot, zoo groot als jou vader, en toen is hij gestorven omdat wij in den Hemel zouden kunnen komen.'

'Wij? Neen Tommy, geloof dat nu nooit! Wat is er in den Hemel?'

'O, alles wat mooi is. Engelen met witte vleugels, zóó wit als de lakens in het hospitaal, en daar zit God op een gouden troon, en alle menschen die dood gaan, zooals mijn moeder, die zoo koud was, en niet meer praten kon, gaan allemaal naar den Hemel, als zij goed geweest zijn en nooit gejokt hebben, of wat weggenomen, en dan zingen zij ook altijd en kunnen God zien.'

'Weet je dat allemaal zeker?'

'Ja Bill en nog veel meer. Al ben je nog zoo arm dan kan je er toch komen, en dan ben je daar net zoo rijk als de Lord-Mayor.'

'Tommy, wat heerlijk.'

'Ja Bill, mijn moeder is daar ook, zei die dame, en Bill, ik wilde ook zoo graag gaan.'

De kinderen staan op en wandelen naar de brug. Dáár blijft Tommy staan en over de leuning kijkend zegt hij; 'Zie je Bill, als je daar nu invalt kom je in den Hemel uit!'

Hij buigt zich verder voorover, verder, verder en.... een gil van zijn vriendje! Voorbijgangers snellen toe.

II.

'Tommy Bredfort, zuster, is dat niet dat zelfde jongetje dat gister uitgegaan is?'

'Ja dokter, het arme kind, het hoofdje is vreeslijk gekneusd, hij is tegen de pijler aangekomen, de koorts schijnt te stijgen!' en met een droeven trek om den mond maakt zij voor den dokter plaats.

'Dokter', zegt de zuster angstig, 'is er nog hoop?'

‘Bijna geen, leg wat ijs op het hoofd en maak de lippen vochtig, kunnen wij hem het leven niet geven, wij kunnen mogelijk den dood verzachten.’ En de dokter gaat verder zijn ronde doen. De zuster blijft achter, zij is dezelfde, die dat kind der paria's geleerd heeft van een Hemel en een God; weinig dacht zij toen, dat niet alleen het oor het gehoord maar ook die ziel het zoo gretig aangenomen had. Groote tranen rolden over hare wangen, zij hield van den tengeren blonden knaap, met de mooie, trouwe oogen, en het groote, onuitputtelijk geduld. Zal hij die oogen niet meer openen? Zullen zij haar nooit, nooit meer aanzien?

‘Bill!’ klinkt het plotseling van uit het bedje. De kleine gestalte tracht zich op te richten, de bruine oogen zien zoekend rond.

‘Bill! dat was den weg naar den Hemel, waarom ga je ook niet - het - is - er - zoo - mooi!’ even zweeg hij, uitgeput van vermoeienis, dan vervolgde hij al zachter en zachter: ‘die - dame - wil - het - jou - ook - vertellen - van - God - en - van - Jezus - en - van den - Hemel - waar - je - nooit - meer - honger heb - ben - zal - en - nooit - meer - pijn, - kom - je - ook? - Oh! - Oh! - hoe - mooi - Bill! - Bill!’

Een snik, een zacht geluid in de keel en er was een kind minder, een engel meer.

Drie dagen daarna gaat een klein, wit houten kistje uit het kalme Westminster Hospitaal. Eén kleine gedaante volgt het in zijn zwart met rood schoenpoetsersbuisje. Daar komt een zuster het achterop. Zij vat de hand van den kleine, en zwijgend gaat het voort.... ‘Dag Tommy, Tommy!’ roept het andere kind der armen, hartstochtelijk uit. ‘Tommy als ik durf kom ik ook!’ Dan barst hij in hevig snikken los. ‘Kom, Bill, kom mijn jongen. Tommy is gelukkig en....’ maar ook haar stem is door tranen verstikt en weigert den dienst. Onbeweeglijk staan beiden daar, het kind der armen en de lenigster der smarten, dan neemt zij zijn hand en beiden fluisterden: Goeden nacht Tommy!’ En de wind in de dorre boomen fluistert ‘Goeden nacht!’

Eén steen meer op het kerkhof.

Hier ligt Tommy's lichaam
Zijn ziel is bij God.

Een arme jongen knielt ervoor, hij heeft bijna geen buisje aan. Een bouquetje violetjes heeft hij gebracht voor Tommy.

Kapitalistische bedelaars.

Het bedelaarsberoep wordt gewoonlijk als niet buitengewoon winstgevend beschouwd, toch zijn er gevallen, dat de beoefenaren het tot een zekere finantiëele onafhankelijkheid, altijd natuurlijk betrekkelijkerwijs gesproken, brengen.

Een aardig voorbeeld hiervan kwam onlangs aan het licht in Londen; daar had een heer aan een bedelaar een dubbeltje gegeven, en toen dezelfde heer eenige oogenblikken later een postkantoor binnentrad, zag hij tot zijn verbazing den beweldadigde bezig een shilling (60 cts) in de postspaarbank in te leggen. Aan het politiebureau, waar de man ondervraagd werd, bleek dat hij een tegoed had van ruim f 60, wel niet veel, maar zijn levensomstandigheden in aanmerking genomen, toch ook niet te weinig.

Dit bescheiden sommetje wordt verre overtroffen door het bedrag der spaarpenningen van een oude vrouw, die onlangs, eveneens in Londen, werd gearresteerd, omdat zij op de openbare straat bedelde; haar tegoed bedroeg niet

minder dan f 6000; in aanmerking genomen, dat dit een getal vertegenwoordigt van 120.000 stuivertjes, en dat meestal een bedelaar geen stuiver tegelijk ontvangt, kan men aannemen, dat het verscheidene jaren geduurd moet hebben eer zulk een som bijeen was.

Voor eenigen tijd stierf te Parijs een venter, die ongeveer anderhalve ton naliet; het geld, dat hij in een gordel vlak op zijn huid droeg, bestond uit banknoten en aanwijzingen op verschillende banken. De eigenaar was een welbekend boulevard-type, die met potlooden liep; hoe hij echter daarmede zulk een fortuin heeft verdiend blijft een raadsel.

Het record in deze branche wordt wel gehouden door een ander Parijsch bedelaar, die onlangs in arrest gesteld werd wegens het slapen op de straat; toen hij naar een politiepost gebracht werd weigerde hij een mond open te doen, en men voerde hem naar een cel ten einde hem door een medicus te doen surveilleeren. Te voren had de politie hem echter onderzocht, met het resultaat dat men 20.000 francs aan banknoten bij hem aantrof en bewijzen aan toonder tot een bedrag van 800.000 francs.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 135.)

Des Maandags, 18 Juni, te vier uren in den nadenmiddag was de Koningin vermoeid wat rust gaan nemen, en toefde Louise in haar atelier. L'Espinay, die wist, dat het den volgenden morgen tot eene beslissingen zou komen, waagde het Mevrouw Van der Mijle even te raadplegen. Hij

EEN ZWART KLAVERBLAD.

deelde haar in vertrouwen mede, dat er een tweegevecht zou plaats hebben, en verzekerde haar, dat hij den dollen Palatijn genadig zou behandelen. Daar hij nu wist, dat Louise alleen in haar atelier was, snelde hij er ijlings heen. Zoodra hij binnentrad, vloog Louise in zijne armen, en volgde eene lange, innige omhelzing. Ze hadden elkaar veel mee te deelen. Louise hare vrees, hare zorg, hare gesprekken met de Koningin; l'Espinay de onderhandelingen van zijne vrienden met de kameraden van Philips.

Ze zat aan zijne zijde met het hoofd aan zijn schouder, en vertelde van de diepe neerslachtigheid harer anders zoo krachtige moeder. Moeder en dochter beiden hadden de verdediging van l'Espinay op zich genomen tegenover de drieste aanklachten van Philips. Louise zei fluisterend en blozend, dat de Koningin haar met voorzichtige woorden had gewaarschuwd niet te ver te gaan in hare bewondering voor 's Graven ridderlijke toewijding. Ze begreep, dat de Koningin zoo spreken moest, maar ach, haar arm, zwak gemoed was niet bestand geweest tegen eene liefde als de zijne. En zij was onuitsprekelijk gelukkig door deze liefde. Ze sloeg hare armen

om zijn hals, en zag hem met hare groote diepblauwe oogen in stille bewondering aan. L'Espinay kuste haar op wangen en mond en fluisterde:

'*Je ne suis plus à moi, je l'avoue, mon âme est toute en toi, o, ma divine Louise!*'

De Prinses trok zich zacht uit zijn armen. De aandoening werd haar te sterk. Ze liep snel naar haar stilleven, in de laatste dagen geheel voltooid. Daarop vroeg ze l'Espinay plotseling met zekere ongerustheid, wat er was gekomen van de onderhandelingen zijner vrienden over de geschillen met haar broeder Philips. De Graaf gaf haar een kort en duidelijk verslag. De entremises tot accommodement waren afgestuit op den eisch, dat hij Den Haag voor goed zou moeten verlaten. Na al het voorgevallene begrepen zijne vrienden en die van den Prins, dat een tweegevecht onvermijdelijk was. Den volgenden morgen te half zes zou het duel plaats grijpen in het Haagsche Bosch onder de schaduw der beuken van het Jacoba-priëel.

Louise Hollandina uitte plotseling een kreet van angst, terwijl ze zich aan de leuning van een fauteuil vasthield. Er scheen een nevel voor hare oogen te rijzen, hare wangen bloosden niet meer. L'Espinay ving haar spoedig op en zette haar in den leunstoel. Maar de Prinses herstelde zich terstond. Ze zag l'Espinay glimlachend aan, en verweet hem, dat hij haar een schielijken schrik aanjoeg. In een tweegevecht kan zelfs den allerdapperste een ongeluk treffen. Maar nu begon hij lang en overtuigend te spreken. Hij had in Frankrijk ontelbare malen geduëlleerd, doch had nimmer de geringste verwonding ondergaan. Zijn voornaamste zorg was, om Philips slechts een flinken schram toe te brengen, waardoor deze waarschijnlijk genoodzaakt zou zijn zich voor eenigen tijd uit den Haag te verwijderen. Hij overtuigde Louise, dat er voor hem geen gevaar hoegenaamd bestond, en dat er ten slotte een eind aan deze twisten moest gemaakt worden.

De Prinses scheen geheel gerust gesteld, en vermaande hem niet langer te blijven, daar hun samenzijn zeker bespied werd. Vooraf verborg ze haar hoofd aan zijne borst, en om-

helsde hem met diepe ontroering, hare oogen gevuld met tranen. L'Espinay nam afscheid met een vroolijken uitroep, met een blijden lach...

Zijn laatste woord, zijn laatste lach! Onthoud ze beiden Louise Hollandina! voor de jaren, die komen zullen!

Op dit pas echter dacht ze alleen aan het tweegevecht van den volgenden morgen. L'Espinay kon door een ongelukkig toeval gekwetst worden, of, wat waarschijnlijker was, hij zou aan Philips eene kwetsuur toebrengen. Dit zou aan dezen het stilzwijgen niet opleggen. Allerlei rampen dreigden in de toekomst. Ze was scherpzinnig genoeg, om te begrijpen, dat in de eerste plaats het duel moest belet worden. Zij zelve zou dan den Graaf bewegen voor korten tijd Den Haag te verlaten. Er moest zoo een eind komen aan de gespannen verhouding.

Snel vormde zij een besluit. Ze wilde, zoo mogelijk, hare moeder raadplegen. Op het portaal der tweede verdieping ontmoette ze den gluiperigen lakei Joost Joosten Duijnsbergen. Deze spion was met Philips op reis geweest, en scheen nu weer opnieuw ter observatie rond te dwalen. Mevrouw Van der Mijle hield de Prinses Louise eenigen tijd tegen. Hare Majesteit rustte, en zou laten waarschuwen bij haar ontwaken. Maar ook Mevrouw Van der Mijle was onrustig. Ze had besloten de Koningin te verwittigen, dat er een duel zou plaats grijpen, maar durfde er Louise niet van te spreken. En deze zelve wilde niet zeggen, wat ze wist. De uren, die beiden doorbrachten in een sleepend, telkens afgebroken gesprek, duurden zeer lang.

Lady Carey kwam beiden roepen. Hare Majesteit wachtte in het boudoir, en bevond zich redelijk wel. Louise vond hare moeder veel beter en opgeruimder. Zij was bezig hare mooie witte Schotsche hazewinden kleine versnaperingen toe te stoppen. Mevrouw Van der Mijle zette zich naast haar met de vrijmoedigheid van eene oude vriendin. Louise stond een oogenblik bij den stoel harer moeder en streelde de beide honden. Mevrouw Van der Mijle aarzelde te spreken. De Koningin zag haar aan met een vragenden blik.

‘Is er nieuws, Van der Mijle?’ - vroeg ze.

‘Het zou mij kwalijk passen, Uwe Majesteit te importuneeren - maar...’

‘Zeg vrij uit wat er is. Ik ben op alles gewapend.’

‘Het is eene zaak van groote importantie, die uwe Majesteit behoort te weten. Ik heb voor eenige uren met den Graaf Opperstalmeester confidentiëel gesproken - en vernam, dat op morgen een duel zal plaats grijpen...’

Met een gevoel van verlichting werd Louise gewaar, dat het moeielijkste deel van hare taak haar uit de handen genomen was. Zonder eenige bedenking, viel ze terstond in:

‘Maar het is niet geadmetteerd te duelleeren in deze stad!’

De Koningin keek hare dochter uitvorschend aan, en vroeg toen:

‘Wie zullen er duelleeren?’

‘Prins Philips en Graaf de l'Espinay!’

‘Waar en wanneer?’

‘Morgen in de vroegte te half zes in het Haagsche Bosch!’

‘Dat zullen we beletten! Van der Mijle! Zend een lakei aan Lord William Craven, en verzoek onzen vriend onmiddellijk te willen komen!’

Zoodra de Koningin alleen was met hare dochter, vatte ze hare hand, en zei ze met trillende stem:

‘Louise! Mijne liefste dochter! Denk je aan de perikelen, die je broeder Philips dreigen?’

Louise huiverde, en durfde niet antwoorden.

De Koningin ging voort:

‘Philips heeft zich door zijne woeste comportementen in dit gevaar begeven. 't Is mijn devoir hem te sauveeren - al doet hij mij dagelijks groote zwarigheden en onheilen aan!’

Er heerschte eene pooze van stilte.

De Koningin aarzelde eerst een oogenblik, maar vroeg toen met zoo innemenden klank harer stem, of er eene liefkoozing in verborgen was:

‘Louise mijn lief kind! Je hart is ontroerd ter wille van l'Espinay!’

Plotseling valt Louise op hare knieën naast den stoel van hare moeder, en barst in tranen los, terwijl ze bevend hare armen uitstrekte. Elisabeth had het ver gebracht in waardige zelfbeheersching, maar nu sprak het hart der moeder luider dan het hart der Koningin. Ze buigt zich over Louise, wier hoofd op haar knie is gevallen, en streelt het mooie bruinblonde hair, zacht fluisterend:

‘Arm kind! Arm kind! O, God! wat raad?’

Maar de deur van het boudoir werd geopend. Mevrouw Van der Mijle kwam terug. De Koningin toonde geene verlegenheid hoegenaamd. Ze fluisterde eene poos aan het oor harer dochter. Louise stond snel op, en kuste hare moeder vurig op het hooge voorhoofd.

De Koningin had geene geheimen voor Mevrouw Van der Mijle. Deze kende de onrust der moeder over den gemoedstoestand van hare Louise Hollandina. De beide vriendinnen koesterden de hoogste achting voor l'Espinay, maar vreesden toch voor zijn invloed op Louise. De Koningin hield haar arm om Louise's leest, en zei met groote waardigheid:

‘Onze vorstelijke digniteit gedoogt niet, dat zulk een duel plaats grijpe. De hostiliteit van onze zonen tegen den Graaf de l'Espinay betreft ook onze persoon en die onzer dochters. Bovendien, de Prins Philips is niet bestand tegen een edelman als onze Stalmeester, met eene zoo hooge reputatie door de wapenen geacquireerd. Er moet een eind komen aan dezen oorlog, alleen gecausseerd door heimlijken wrok van Philips, in dezen gesteund door onze oudste dochter Elisabeth, wier hooggeprezen verstand wel beter had kunnen worden geappliceerd. Wij zullen Philips tot rede brengen, of naar Engeland zenden onder tuteele van mijn koninklijken broeder. En nu heb ik eene bede op u, Louise!’

De Koningin liet plotseling den hoogen toon varen, waarmeê zij deze woorden gesproken had. Ze verzachtte hare stem, en zei van aandoening bevende:

‘Mijn lief kind! Ik drage u de hoogste affectie toe, omdat uw zacht gestemd gemoed zoo licht ontroert, evenals het mijne. Maar, Louise, gebruik prudentie! Je hebt het bloed der Stuarts en der Oranjes in je aderen! *Bon sang ne peut mentir!*’

Louise bloosde. Ze droogde hare tranen, en bleef naast den zetel harer moeder staan. In stilte verheugde ze zich over niets zoo zeer, dan over het voorgenomen verbod van het duel.

Zoodra Lord William Craven verscheen, deelde de Koningin hem mee wat geschieden zou, en op welke motieven ze een tweegevecht, dat van ter zijde tegen haar persoon gericht was, wilde beletten. Craven antwoordde, dat op het grondgebied der Republiek, niet het minst in Den Haag, het vechten en parlement maken in het

openbaar verboden was. Het gemakkelijkst middel, om dit duel te beletten, zou zijn eene ernstige waarschuwing aan het hoofd der stedelijke justitie, Mr. Quirijn de Veer, Baljuw en Schout. Lord Craven belastte zich met deze zaak, en zoo geschiedde het, dat den volgenden morgen het pas begonnen gevecht werd gestaakt.

Prins Philips van Boheme had dus geen schuld aan het verhinderen van den tweekamp, schoon het duidelijk genoeg blijken mocht, hoe bitter lafhartig zijn aard was, en hoe deerlijk hij zou gestraft zijn geworden, als het gevecht niet gestoord ware. De Graaf de l'Espinay had onbewust en onnadenkend het feit kenbaar gemaakt aan Mevrouw Van der Mijle en aan de Prinses Louise, vast overtuigd, dat niemand er eenig gevaar voor hem in zien zou, en dus in geen enkel opzicht vermoedende, dat men tusschen beiden zou komen. Hij achtte zich volledig zeker, dat hij zijn vijand op behendige wijze buiten gevecht zou stellen, en daarom beschouwde hij de geheele zaak als eene kleinigheid, niet de moeite waard,

om geheim te houden. En daarenboven - in Den Haag had men den loop der gebeurtenissen gevolgd, en velen wisten haarfijn hoe het stond met den krijg in het paleis der Koningin van Boheme.

Nadat de beide partijen des morgens in het Bosch uit elkander waren gegaan, volgden er langdurige beraadslagingen. Philips was tot de hoogste razernij geprikkeld, omdat men hem verdacht het gerecht te hebben gewaarschuwd, en daar zijn neef Emanuel van Portugal hem wegens zijne poltronnerie bloedig had beleedigd. Er broedde een plan in zijn hoofd, om wraak te nemen. Hij verlangde nu eene éclatante bevrediging van zijn wrok - en overlegde met zijne drie vrienden, hoe hij daartoe zou kunnen geraken.

De Fransche edelen, de Markies de Hauterive en de Graaf des Loges, hielden l'Espinay voor oogen, dat hij nu in de hoogste mate voorzichtig moest zijn, daar de woede van Philips van Boheme tot het uiterste zou zijn geprikkeld. Hij wees er hem op, dat het roekeloos zou zijn naar het paleis op den Kneuterdijk terug te keeren, daar de dolle Palatijn over het personeel beschikte, en men hem in een hinderlaag kon lokken. Bovendien men deed hem opmerken, dat de vrede in het paleis niet zou bevorderd worden door zijne tegenwoordigheid, en drong er op aan, dat hij eenige dagen zou wegblijven met schriftelijke kennisgeving aan de Koningin. L'Espinay meende aanvankelijk, dat zulk eene handelwijze hem zou onteeren, maar de vier Fransche vrienden poogden hem van het tegendeel te overtuigen, en verkregen alleen van hem de belofte, dat hij dien dag zich niet bij de Koningin zou vertoonen, en dat des avond alle Fransche vrienden eene bijeenkomst zouden houden in het Gouden Hoofd, om dit vraagstuk tot eene bevredigende oplossing te brengen. De Graaf des Loges, die luitenant-kolonel was bij het regiment ruiterij van den Graaf de Chatillon, waarbij l'Espinay als majoor diende, zou zich met hem naar het regiment begeven, ten einde een militaire tocht naar Voorburg te maken.

Wat den vrede in het paleis betreft, Philips had zich voorgenomen zijne moeder op de heftigste wijze hare tusschenkomst in het duel te verwijten, maar Mevrouw Van der Mijle verbood hem den toegang tot de bijzondere vertrekken der Koningin, omdat Hare Majesteit lijdende was. Beide zusters weigerden hem te ontvangen, zoodat hij in het onzekere bleef, wie de Koningin het bericht van het duel gebracht had. Hij bleef den geheelen dag met Von Pellnitz, Von Wartenau en Knightley door den Haag zwerven, terwijl zij des avonds een woest drinkgelag hielden in de kamers van Von Pellnitz, die gevestigd was bij de eerzame weduwe Maria Ariaensen, kantwerkster in het hoekhuis van Vlamingstraat en Groote Markt.

Terzelfder tijd hielden de vrienden van l'Espinay eene ernstige beraadslaging in de gelagkamer van het Gouden Hoofd. Aanwezig waren de Markies de la Vieuville, de Graaf des Loges, de Markies de Montpouillan, de Markies de Louvignies, de Markies de Hauterive, de Graaf de Guiche, de Markies de la Vallière en de Heer van Buat. L'Espinay stond een oogenblik te spreken aan het staand tresoor bij Anneke.

Glimlichend begon bij:

‘Mooi Anneke!’ - Maar aan de uitspraak dezer woorden was het duidelijk te merken, dat hij het niet ver zou brengen in het Hollandsch. Daarom vervolgde hij in het Fransch, en bood zijne verontschuldigingen aan, dat hij de vorige reis in de haast verzuimd had den wijn te betalen. Hij stelde haar goudgeld ter hand, 't welk Anneke blozend aanvaardde. Daarna verzocht hij voor al de heeren elk eene groote kroes dubbelen Faro van de beste soort, en betaalde oogenblikkelijk. Anneke wenkte haar

vader, die terstond de meeste bedrijvigheid in het werk stelde, daar zijn poortershart nu gerust gesteld was over de betaling.

Bij de vrienden aan de smalle tafel gezeten, begon L'Espinay met zijne hooge kroes in de hand hen allen te bedanken, inzonderheid Hauterive, des Loges, Guiche en la Vallière, die hem des morgens bij het gestoorde duel hadden bijgestaan. En nu werd het vraagpunt overwogen, welke gedragslijn voor l'Espinay zou moeten worden aangenomen na het gebeurde in het Haagsche bosch. De Graaf des Loges sprak het eerst. Hij had dien namiddag een onderhoud gehad met den Franschen Gezant, den Graaf de Courzon, Seigneur de la Thuillerie, die de zaak van l'Espinay met de hoogste belangstelling volgde, en zich zeer ongerust maakte over 's Graven veiligheid. Naar de meening van den Gezant moest l'Espinay zich een tijd lang minder in het openbaar bewegen. Hij wenschte hem dit in persoon zeer ernstig aan te bevelen, en noodigde hem dus bij monde van des Loges uit, om den volgenden dag met al de aanwezige heeren ten zijnent het noenmaal te gebruiken.

Terstond werd besloten het nemen van een eindbesluit tot den volgenden middag uit te stellen, met voorloopige bepaling, dat l'Espinay zich niet aan het hof van Boheme zou vertoonen. Zoodra men het hierover eens was geworden, begon l'Espinay met eene uitvoerige verklaring der gebeurtenissen. Hij verzweeg één ding - zijn laatste gesprek met de Prinses Louise, en stelde het voor, alsof zijne mededeeling aan Mevrouw Van der Mijle aanleiding had gegeven tot de tusschenkomst der Koningin. En in zeker opzicht was dit volkomen overeenkomstig met de waarheid.

Daarna spraken de heeren over andere Haagsche gebeurtenissen. Mooi Anneke had bij het tresoor alles gevolgd en alles begrepen. Ze wist nu, dat haar redder in gevaar verkeerde. Ze richtte hare blikken, zonder dat hij het bemerkte, naar zijn fijn besneden Antinoüs-kop met het lange, glanzende, zwarte hair - en, even het hoofd schuddend, zuchtte zij diep.

(*Wordt vervolgd.*)

Een zichzelf voortstuwende boot. Met illustratiën.

Er is in de werktuigkunde een axioma, dat geen machine meer arbeid kan verrichten dan waartoe men haar voedsel geeft, en dat een deel der kracht door wrijving wordt ingeboet. Maar het bootje, waarvan wij hier eene beschrijving geven, mag men als een uitzondering op dien regel aanmerken, daar het geen machine heeft, noch door stoom noch door electriciteit noch door menschelijke kracht gedreven wordt, en toch, terwijl men er kalm in zit, uit eigen beweging tegen den wind en de golven ingaat met een snelheid van drie tot vier mijl per uur.

Wonderlijk is wel dat, hoe holler de zee staat, hoe sneller het zich voortbeweegt, wat op zich zelve in tegenspraak is met alle regels der scheepvaartkunde.

Dat komt hieruit voort, dat de boot voortgestuwd wordt door de beweging der golven; in volkomen stil water zou zij volstrekt niet voortgaan; het geheim van hare voortbeweging ligt in een tweetal toestellen, het eene aan den boeg, het andere aan den achtersteven, terzelfde diepte van de kiel; dit zijn, zooals de uitvinder, de heer H. Linden van het Zoölogische Station te Napels, ze noemt, de beide ‘vinnen’. Het zijn reepen gehard staal, die met hunne punten gericht zijn in de tegengestelde richting, die de boot heeft. Aan

ieder toestel zijn vier van deze staalreepen; ze zijn 50 duim lang en 25 duim breed, en zijn ieder van zeven tanden elk van 2 1/2 duim dik voorzien, die naar de punt een weinig spits toeloopen.

De afmetingen van de *Autonaut*, zooals de heer Linden zijn

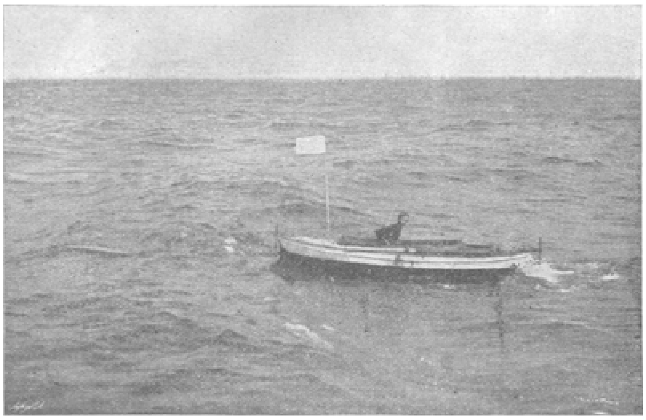

De *Autonaut*, die tegen wind en golven zichzelf voortstuwt.

vaartuigje eigenaardig genoemd heeft, zijn: lengte 13 voet, breedte 3 voet, diepte 50 cM., terwijl het gewicht 400 pond bedraagt. De twee toestellen met de vinnen wegen omstreeks 80 pond en doen tevens dienst als ballast.

Tot zooverre wat de beschrijving der boot betreft; thans echter rijst de vraag: hoe kunnen de vin-apparaten het vaartuig zonder hulp eener machine voortbewegen. De oplossing hiervan wordt gevonden in het verschijnsel, dat de golven dit toestel in een zekere richting buigen, en dat het door eigen veerkracht terugspringt. Door iederen golfdruk worden de vinnen derhalve op en neer bewogen, en telkens keeren zij weer in de oorspronkelijke houding terug. Het gevolg is, dat zoolang de op- en neerwaartsche beweging aanhoudt, de vinnen werken als die eener visch en het vaartuigje voortdrijven. De heer Linden werd dan ook inderdaad tot zijn uitvinding gebracht door het letten op de beweging der vinnen van een visch en in 't bijzonder bij de dolphijnen, zooals die in de bassins van het Zoölogisch Station te Napels voorkomen.

Eigenaardig is het, dat naarmate de lengte van de boot toeneemt, ook de snelheid vermeerdert, al blijft ook hetzelfde vin-toestel gebruikt. Zoo werden voor een paar jaren de vinnen van de

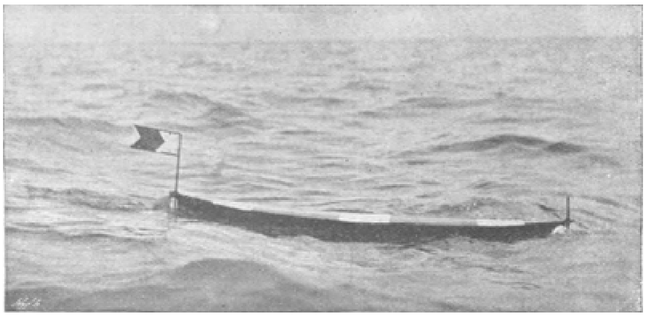

Een onbemande *Autonaut.*

Autonaut vastgehecht aan een boot van 24 voet lengte te Triest, en deze boot sleepte twee andere bootjes, ieder van tien voet lengte, en twee passagiers bevattende, ongeveer met een snelheid van vier mijl per uur tegen den wind in, zoodat zij harder

liep dan de *Autonaut* zelve. De eerste illustratie doet ons de *Autonaut* zien bij tamelijk effen zee, met een snelheid van drie mijl per uur varend.

De practicus zal geneigd zijn te vragen: maar wat is het nut van een boot, die niet meer dan drie of vier mijl per nur loopt, ook al beweegt die zichzelve voort! Wij moeten toegeven dat op dit oogenblik de *Autonaut* nog niet veel meer is dan een wetenschappelijke curiositeit, maar dat er van des heeren Linden's uitvinding practisch resultaat kan getrokken worden en dat dit ook reeds gedaan is.

De uitwerking van olie op woelig water is een voor de scheepvaart belangrijk verschijnsel, maar het heeft altijd een schaduwzijde; het heeft geen nut, tenzij het schip met den wind meevaart. Indien uit een schip dat tegen den wind inwerkt olie naar buiten wordt geworpen, stroomt deze naar lijwaart en is het effect van nul en geener waarde. Nu is eene eigenaardigheid van de *Autonaut*, dat zij juist tegen den wind inwerkt, en dat hoe meer golfslag er is, hoe beter zij vordert. Zoo is het idee bij den heer Linden opgekomen, dat de boot bijzonder goed zou kunnen dienen om vóór de visschersvaartuigen uit olie op de golven te werpen, en dat dit zelfde ook zou kunnen geschieden bij reddingsbooten en schepen, die in zware zee voor hun ankers rijden.

Daar echter proeven toonden, dat het best door modellen het practisch nut hiervan aangetoond kon worden, bouwde hij eenige kleine bootjes, gemaakt van een boomstam uit één stuk, ter lengte van 6 voet en voorzag die van een zware looden kiel, zoodat ze zich zelve telkens weer oprichtten. Hij plaatste daarin een apparaat, dat olie verspreidde, en het resultaat was, dat ze met uitnemend succes werkten. Onze derde afbeelding laat zulk een vaartuigje zien, dat olie uitwerpt voor het bootje, dat achteraan komt.

Om de waarde van de golf-motorboot in het licht te stellen, vertelt de heer Linden dat dikwijls, als de zee ruw was, de kracht van verscheiden mannen vereischt werd om de boot tegen te houden. Voortdurend is het eenvoudige mechanisme in beweging en schijnt het vaartuigje als met leven bezield.

Een menigte proeven in de Middellandsche Zee heeft aangetoond, dat de booten zoo kunnen gebouwd worden, dat ze op alle omstandigheden berekend zijn, ook op lokale toestanden; zij zijn daarenboven zoo eenvoudig, dat hun constructie geen moeilijkheden kan opleveren; ieder die iets van de scheepsbouwkunde afweet, kan ze gemakkelijk zelf maken.

Een deugdelijke methode om de booten te sturen is onlangs uitgevonden, n.l. door middel van stijve stuurvlaggen,

die aan de vinnen worden vastgemaakt, en waardoor de vaartuigjes de richting volgen waarin ze zijn vastgezet. De richting dier vlaggen kan dan worden gewijzigd door een paar stuurtouwtjes, gelijk men bij een gewone roeiboot vindt.

Voorat van de olie-spreiders verwacht men gunstige resultaten, en vallen de proeven, die men op de Noordzee nog neemt, gunstig uit, dan kan verwacht worden dat in die richting de wetenschap nog heel wat kan vorderen.

De opgravingen op het Forum Romanum.

Sedert eenige weken trekt het eerwaarde *Forum Romanum* te Rome, welks idyllische rust sedert jaren niet gestoord werd, weder de opmerkzaamheid; en wel niet uitsluitend die van geleerden en archaeologen maar van de geheele beschaafde wereld. Immers er is van niet minder sprake dan van de door den Italiaanschen Minister van Onderwijs op het getouw gezette, en schitterend begonnen reconstructie van het *Forum*, de beroemde plaats van samenkomst der oude Romeinen, en van de bereids geschiede

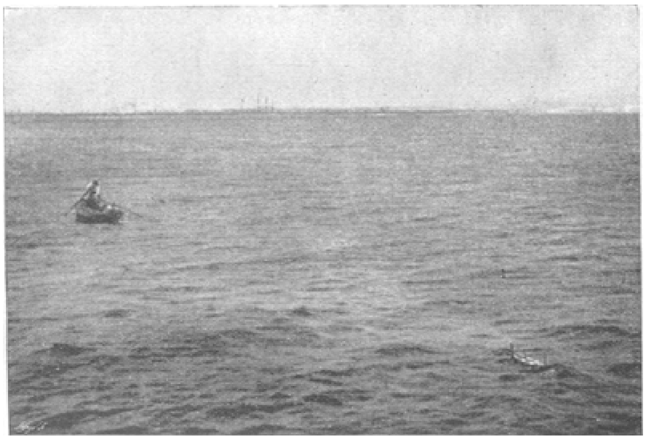

EEN ZICHZELF VOORTSTUWENDE BOOT: Op den voorgrond een olieverspreidende *Autonaut*, die de golven voor het volgende bootje vermindert.

hoogst belangrijke vondsten.

In welk een ongeloofelijken toestand het *Forum* gedurende de Middeneeuwen en ook in de Nieuwe Geschiedenis tot den aanvang dezer eeuw verkeerd heeft, weet ieder kenner van Rome's historie. Nadat reeds gedurende de Republiek en het Keizerschap de oorspronkelijke bouwwerken voortdurend gewijzigd en weder omgebouwd waren, nadat de brand onder Nero en die onder Commodus (191 n. C.) het geheel bijna vernietigd hadden, deden de Middeneeuwen de rest. Reeds in de 11de eeuw was het *Forum*, eens het luxekwartier van oud-Rome, door een drie meter dikke aardlaag overdekt en moesten de onder den *Severus-boog* trekkende pauselijke processies naar links ombuigen en konden zij eerst achter *S. Adriano* (de oude *Curia*) de holle *Via Sacra* betreden.

In den loop der eeuwen werden op het *Forum* kalkbranderijen opgericht, die - zooals de architecten van het *Lateraan* en van tallooze andere kerken en voorname huizingen - het benoodigde marmer aan de verwaarloosde tempels ontleenden. Ten slotte werd het *Forum* zelfs tot *Campo Vaccino* verlaagd, en weidde het vee daar, waar eens consuls en tribunen vanaf de *rostra* het volk hadden toegesproken, en de

zegevierende legioenen onder den triomfboog door 'de Eeuwige Stad' waren binnengetrokken.

Van een liefde vol piëteit voor het *Forum* is eigenlijk eerst sedert het jonge Italiaansche koninkrijk sprake; de zwakke pogingen tot ontgraving onder Pius VII en Leo XII leverden slechts geringe resultaten op. De man, die zich ten opzichte van het *Forum* het verdienstelijkst heeft gemaakt, is Guido Baccelli, die in 1876 - evenals thans - Minister van Onderwijs, onmiddellijk met grooten ijver aan den arbeid toog.

Volgens het grondbeginsel om de bijna onopgemerkt op den grond liggende fragmenten, zuilen, kapiteelen enz. weer zoo goed mogelijk tot een geheel te verbinden, het ontbrekende door gemarkeerde muren aan te vullen, om de aan zichzelf overgelaten phantasie op wetenschappelijke en tevens aesthetische wijze zooveel mogelijk tegemoet te komen - volgens dit grondbeginsel heeft Baccelli in alle stilte de reconstructie van de *Aedicula Vestae* tot stand gebracht. Bij dit bouwwerk was slechts één marmeren zuil overgebleven, naar welke de anderen werden nagemaakt, terwijl het geheel door een fries werd gedekt met het antieke inschrift S.P.Q.R. *pecunia publica faciendum curavit.* Om dezen kleinen tempel werden rozen- en jasmijnbedden aangelegd, terwijl de Caesartempel met laurieren en myrthen werd omgeven.

Een tweede belangrijke vondst was die onder een kleiheuvel van het Caesaraltaar; een andere de ontdekking van den na de overwinning in den zeeslag tegen Genserich opgerichte *rostra Vandalica*; eindelijk de ontgraving van het graf van Romulus bij den boog van Severus, van enkele gedeelten van de *Via Sacra*, de herstelling van een eerezuil tegenover de *Basilica Julia* enz.

Baccelli, aan wien de gansche beschaafde wereld dank schuldig is, heeft bij de volksvertegenwoordiging weten te bewerken dat zijn plan omtrent de restauratie van *Forum*, *Collosseum*, *Palatinum* en de bronnen van Carracalla is aangenomen. Welk een beteekenis dit besluit voor de kennis der oudheid is, laat zich op dit oogenblik nog niet zeggen.

Weerwraak.
Met illustratiën.

II. (*Slot.*)

Op hetzelfde oogenblik stond een derde op, een oude man met woest rood haar, dat begon te grijzen en een hoofd als een vossekop; zijn kleine zwarte oogen stonden fier maar vriendelijk. Hij had maar één arm, was aan eene zijde half verlamd en leunde op een kruk en een stok bij het gaan.

Hij was een vagebond, een bedelaar; eens op een dag was hij hier gekomen, niemand wist van waar, met zijn hond, stervend van honger, van alles beroofd. Men had hem opgenomen en hij was niet meer weggegaan; daar hij be-

leefd en gedienstig was had men hem hier gehouden; hij was er dankbaar voor. Met schrille stem sprak hij: '*Ma foi.* Ook ik zal den sprong meemaken; ik heb nooit vader of moeder gekend en al weet ik niet van waar ik gekomen ben, ik zal dan toch zeker weten waar ik heen ga. Ik ben een nutteloos stuk, dat in lengte van dagen van uwe genade heeft geleefd. Ik zal mijn schuld betalen. Ik heb daarenboven genoeg van dit luie leven. Ik zal mijn naam op de lijst zetten; ik zal doen als de "oudste" en zijn kameraad!'

Strompelend naderde hij en ging naast de beide anderen zitten, tot wie hij sprak:

'Wij zijn nu compleet; alleen...' en zijn stem beefde: 'er is een ding, dat ik u nog zou willen verzoeken, als het tenminste niet te veel last geeft; het betreft mijn hond, mijn oud trouw dier, dat ge allen kent en dat nooit iemand kwaad heeft gedaan, het brave beest...'

En met zijn ruige hand streelde hij het ruwe haar van het dier, dat vroolijk begon te kwispelstaarten en met zijn trouwe oogen naar zijn baas keek.

'Er zal niemand meer naar hem kijken als ik weg zal wezen, en dat doet mij een beetje verdriet; het is het eenigste wat ik op de wereld heb. Het is het eenige levende wezen, dat van me houdt, en als het niet te veel van jelui goedheid zou vergen, dan zou ik erg blij wezen, als ik hier niet meer ben, dat hij hier en daar eens een beentje kreeg en in een stal wat kon slapen. Het zal je niet veel kosten. Als ik weet dat het dier niet meer behoeft te zwerven en in een warmen hoek kan dood gaan, zou ik tevreden heengaan.'

Hij streek met zijn mouw een traan weg, die langs zijn wangen gleed en zich moeizaam voorover buigend liefkoosde hij den hond met vriendelijke woorden:

'Het zal niet lang meer duren, dat je me nog zien zult, mijn oud beest.'

Het dier keek hem met de groote bruine oogen vlak in het gelaat, en streek met zijn snuit langs de hand van zijn baas; als bij instinct scheen het beest te voelen, dat er gevaar dreigde.

'Wees gerust!' zeide de 'oudste' tot den ouden bedelaar; 'voor je hond zal gezorgd worden, niet waar?' en hij keek zijn dorpsgenooten aan.

Deze waren opgestaan, luid pratend en gesticuleerend.

De zelfverloochening van deze drie mannen, die zich aldus ten bate van de gemeenschap opofferden en zoo eenvoudig zulk een grootsche daad bedreven, had hen uit de verdooving gewekt, waarin zij verzonken waren. Er kwam reactie bij hen en de betere gevoelens, die een oogenblik gesluimerd hadden, ontwaakten.

Zij drongen samen rondom deze drie mannen, het offer, dat zoo kalm gebracht werd, niet willend aanvaarden.

Ook zij, riepen ze, waren lam en zwak en sleepten hun leven voort, strijdend dagelijks tegen hun kwalen; waarom moesten de anderen meer dan zij het voorrecht hebben om dezen verschrikkelijken last op hunne schouders te laden, zij waren gelijk in de ellende, zij wilden dat ook zijn in het noodlot. De anderen hadden het eerst een besluit genomen, dat was waar, maar het was bij verrassing geschied; zij hadden gebruik gemaakt van een oogenblik van verbijstering en dat mocht niet; zoo handelden geen kameraden; ook zij moesten hun kans loopen; zij zouden allen een lot trekken. Zij hadden genoeg van dit trage leven, ook zij wenschten te sterven; dat was hun recht; en ze lieten hun wonden zien en weidden uit over hun kwalen, toonden hun misvormde stompjes en vermagerde ledematen en sloegen met hun krukken luide op de steenen. Zij wilden niet blijven leven ten koste van het bloed van anderen.

Waren zij dan Judassen? Ten slotte smeekten zij en drongen op hun recht om te sterven aan, waarvoor zij een minuut te voren nog gesidderd hadden.

De ‘oudste’ maakte eene handbeweging en er kwam stilte.

‘Mijn vrienden,’ zeide hij, ‘wat ge doet is braaf, maar de tijd gaat voorbij en het uur nadert; wat is het nut van hetgeen ge nu doet; of het den een of den ander van ons treft, het is precies hetzelfde. Wij zijn besloten te sterven; er worden er maar drie gevraagd; hier zijn ze. Wij hebben het eerst onze plaatsen ingenomen, wij houden die, dat is de heele zaak. Laat ons noodlot nu voltrokken worden, maar vertel vooral wat ons overkomen is naar buiten, en aan de jongeren, als zij uit den oorlog terugkeeren, dat oude mannen hun plicht deden.’

Op het oogenblik dat hij eindigde ging de kerkdeur halverwege open en een Pruisisch officier trad naar voren, door twee soldaten geëscorteerd. Hij had zijn helm in de hand, zijn sporen klonken op den bodem.

Er heerschte een plechtige stille. De officier naderde en sprak in het Fransch:

‘Ik kom vanwege den commandant; in mijn helm zijn loten; drie daarvan zijn van gekleurd papier, zijt ge gereed?’

‘Dat zijn we,’ antwoordde de ‘oudste’, maar ge kunt uw helm thuishouden en hem die u zendt zeggen, dat het naar onzen eigen wil en niet door het toeval is, dat wij de keuze onder ons hebben gemaakt.’

De officier liet de loten op den grond vallen en zijn helm opzettend, antwoordde hij:

‘Dat is dan geregeld; ze kunnen u dus komen halen?’

‘Zoodra ge wilt,’ zei de ‘oudste’.

De officier haalde zijn horloge voor den dag en voegde er bij: ‘Ge hebt nog drie kwartier.’

Dan draaide hij zich om, niet erg op zijn gemak bij de ijzige stilte en verdween door de deur die achter hem en zijn escorte werd gesloten.

Thans naderde de priester, zijn kasuifel door een koorkleed overdekt, van het koor en bleef voor de dorpelingen staan. Hij was diep bewogen en zijn stem beefde, toen hij tot hen zeide:

‘Mijn dierbare broederen, drie uwer hebben zoo juist een heerlijk voorbeeld gegeven van moed, van zielegrootheid en van zelfverloochening, waarmede de Almachtige in Zijn onfeilbare goedheid rekening zal houden. Moge Zijn allesvermogende genade op hen nederdalen en Zijn oneindige goedheid hun deel doen geven aan de eeuwige gelukzaligheid!’

Dan, zich wendend tot de drie mannen, die afgezonderd stonden, voegde hij er bij:

‘Binnen weinige oogenblikken zult gij verschijnen voor den Eeuwigen Rechter; het oogenblik is gekomen om u met Hem te verzoenen. Verzamel uwe gedachten, werp uw blik op het verleden, belijd Hem uwe fouten uit het diepst van uwe harten en vraag Hem nederig vergiffenis voor uwe zonden.’

En de priester zich zelf op de knieën werpend, bad vurig.

De beide makkers van den ‘oudste’ waren met hem neergeknield. De bedelaar leunde met de eene hand op de bank om zijn evenwicht te houden; prevelend begonnen zij te bidden. De ‘oudste’ stond na enkele oogenblikken op, ernstig, in gedachten verzonken. Zijn kleinzoon naderde hem, greep zijn hand, wanhopig. De oude soldaat sidderde, zijn strenge gelaatstrekken werden zachter; dan zich omkeerend, trok hij zachtkens de hand weg.

De priester had zijn gebed geëindigd en schreed naar het altaar, knielde neder op de trappen en bad opnieuw, terwijl een misdienaar, die over zijn zwarte kleederen een koorkleed had, de kaarsen ronddroeg. Hij stond op, met bleek gelaat, badend in tranen en daalde van de trappen af, maakte nog een kniebeweging voor het altaar en verdween in de sacristie. Dan keerde hij terug met het Heilig Oliesel, dat hij op een tafel tusschen twee kaarsen nederzette.

De beide invalieden baden nog; hij ging naar hen toe, en nam hun de biecht af; toen schonk hij hun de absolutie en knielde neder om gezamenlijk met hen te bidden. Dan stond hij weer op, maakte het teeken des kruises in de lucht en de bediening van het Sacrament van het Laatste Oliesel nam een aanvang.

De misdienaar reikte hem de crucifix, die hij de mannen liet kussen; hij doopte de wijkwast in de wijwaterbak en terwijl hij beiden hiermee zegende klonk het langzaam en ernstig door de kerkgewelven:

'*Asperges me, Domine, Hyssopo et mundabor; lavabis me et super nivem dealbabor.*'

Dan besprenkelde hij de menigte en droppelen van het gewijde water vielen op de hoofden en de handen die gevouwen waren en beefden bij het koude gevoel.

'*Exaudi nos, Domine*', vervolgde de priester, en zeide de geloofsbelijdenis op: '*Credo in unum Deum*'.

In een zacht murmelen antwoordde de menigte: '*Amen!*'

De beide mannen bogen zich dieper voorover.

Toen de Litanie gelezen was, nam de priester de doos met de Heilige Olieën, opende die, doopte er de dunne, zilveren *spatel* in, zalfde hun oogen, ooren, neus, mond en de palmen hunner handen.

Een laatste smeekgebed sprak hij uit; dan stonden de beide mannen op; zij moesten den lamme helpen, want zijn verdoofd been weigerde allen dienst.

De priester was den 'oudste' genaderd. De oude man had hem nog op zijn knie laten rijden, toen hij nog een kind was en deze van zijn kant had groote achting voor zijn ouden vriend; wat hem smartte was de onoverwinnelijke halsstarrigheid waarmede de oude soldaat weigerde het Woord Gods aan te nemen; de Hemel wist hoe dikwijls hij al getracht had dit afgedwaalde schaap weder tot de kudde te brengen, maar altijd was hij afgestuit op een vriendelijke, maar spotachtige onverschilligheid en zijn pogingen om hem weder tot Christus te brengen hadden schipbreuk geleden.

Een laatste poging wilde hij thans nog wagen om zijn ziel voor God te winnen nu hij op het punt stond het stoffelijk hulsel te verlaten.

De 'oudste' ontving hem glimlachend; hij wist wat de bedoeling van den priester was.

'En gij, mijn oude vriend,' zeide de laatste met eene aandoening, die hij niet kon verbergen, 'wilt ge met God verzoend worden, nu gij straks tegenover Hem zult staan?'

'Het is noodeloos langer aan te dringen,' mijn zoon, antwoordde de 'oudste' vriendelijk, het zou een prediken zijn in de woestijn; alles wat ge tot mij zoudt kunnen zeggen zou mijn besluit niet veranderen; ik ben en zal blijven tot het einde toe de oude goddelooze, die ik altijd geweest ben. Desondanks ik meen altijd mijn plicht gedaan te hebben, ik mag zeggen tot mijn laatsten snik. Als uw God rechtvaardig is, zooals ge zegt, dan ben ik niet bang in Zijn nabijheid te verschijnen.' En een fieren blik werpend op het Christusbeeld, dat boven het altaar hing, voegde hij er bij:

'Ik zal hebben gedaan, als Hij deed: Ik zal gestorven zijn om de anderen te behouden!'

De priester schudde het hoofd bij het hooren van deze blasphemie. De oude man hernam:

'Kom mede en maak het u niet moeilijker om mijn ziel, dan ik het mij om mijn hond maak; gij volgt uw beroep als priester, ik het mijne als soldaat; ieder zijn roeping; ik heb zoo goed mogelijk op deze wereld gehandeld, laat dan wat in de andere is komen - zoo dit er is.'

En hij drukte de hand van den priester, die verbijsterd op zijn knieën viel, uitroepende terwijl hij zijn armen uitstrekte naar den Christus: 'O, Hemelsche God!

Gij, die de goedheid zelf zijt, vergeef hem zijne beleedigingen, want hij weet niet wat hij zegt. Heb medelijden met hem, genadige God. Bewaar zijn hart met Uwe oneindige genade en geef hem Uw licht, ik smeek U, om hem voor te lichten, zóó, dat hij tot U moge terugkeeren en Uwe gelukzaligheid moge deelachtig worden, die Gij Uwe uitverkorenen schenkt.'

Zijn stem werd in zijn snikken gesmoord en hij bleef met zijn hoofd op de zerken voorover liggen.

De beide vleugels der deuren gingen nu open en het daglicht viel binnen, tot in het donkerste van het heiligdom doordringend. Een officier verscheen op den drempel; zijn silhouet teekende zich scherp af tegen het licht achter hem. Hij deed een paar schreden naar voren en zeide:

'De commandant zendt mij om u te berichten dat het uur is gekomen en dat zij, die gij uitgekozen hebt, zich moeten gereed maken om de kerk te verlaten.'

De 'oudste' en zijn twee makkers naderden de deur.

'Hier zijn wij', zeide de 'oudste'; 'wij zijn gereed.'

De officier ging het gebouw uit en keerde een paar minuten later terug:

'Komt!'

Zij riepen de anderen een laatst vaarwel toe en volgden hem. Toen zij den drempel over waren sloten de schildwachten de deur achter hen, en vergunden slechts den priester om met de anderen naar buiten te gaan.

De hond van den bedelaar was onbemerkt doorgeslopen en liep nu met hangenden staart vlak achter zijn meester. De soldaten joegen hem weg maar telkens keerde het dier terug.

Een piket infanterie met geladen geweren, de bajonet op, onder bevel van een luitenant, wachtte buiten. De soldaten plaatsten zich ter weerszijden van de gevangenen, waarna last werd gegeven voorwaarts te marcheeren.

De vrouwen, van de groep gescheiden door een dubbele rij soldaten konden niet tot de aangewezen slachtoffers doordringen maar zij wisten, dat het uur naderde, en toen zij de deuren der kerk hadden zien openen, hadden ze begrepen dat alles was gedaan en dat er geen hoop meer was. In luide weeklachten barstten zij uit.

De Pruisische commandant was te paard dicht bij de begraafplaats; van verre zag hij de gevangenen komen; zoodra hij den ouden man en de beide invalieden, die op hun krukken voortstrompelden zag, werd zijn gelaat duister; toen men voorbij hem kwam wendde hij zich tot een zijner officieren, terwijl hij het piket bevel gaf halt te houden, zeggende:

Noemt men die *dingen* menschen; het zijn stukken vleesch.

Bij deze brutale en wreede opmerking richtte de 'oudste' zich waardig op; stoutmoedig keek hij den Pruisischen commandant aan en zeide in afgebeten woorden, vol onuitsprekelijke minachting:

'Ja, deze *dingen* zijn menschen, en dappere menschen ook, want ze gaan ter dood om het leven van vrienden en magen te redden, maar de wreedaards, die hen op dit oogenblik zelfs nog beschimpen, *dat* zijn geen menschen.'

De commandant werd bleek van woede maar antwoordde niet.

'Als ge per slot van rekening mocht vinden,' vervolgde de 'oudste', 'dat deze *dingen* onze bijdrage aan menschenvleesch niet voldoende maken, dan kunt ge nog wat van den hoop afnemen, die in de kerk is. Ze zullen er niet over pruttelen. Al zijn er ook bij, die een stuk van hun lichaam missen en het binnenste van hun karkas wat verminkt hebben, hun hart is nog goed; ze weten allen hoe ze met fatsoen moeten sterven, mijnheer de commandant van de huzaren!'

In den spottende toon waarop hij deze woorden sprak was zulk een mengeling van bitteren haat en minachtende ironie, dat de commandant bleek van woede, de hand aan het gevest aan zijn degen sloeg en dien half uittrok. Dan begon hij duivelsch te grijnzen, en sprak op zachten toon een paar woorden tot een van zijn escorte.

Een soldaat verliet onmiddellijk de gelederen, ging naar den ouden man toe, aarzelde een oogenblik en wierp toen zijn ridderkruis tegen den grond, waarna hij het vertrad.

De oude man bleef onbewogen bij deze laatste beleediging. Hij vertrok zelfs zijn gelaatstrekken niet, alleen werd zijn gezicht wit als een doek. Zijn oogen staarden ijskoud vooruit, slechts scheen zijn rijzige gestalte nog grooter toen hij met een gebiedenden blik tot den commandant sprak:

'Hij, die het op mijn borst hing beschouwde uw meester

als een lakei; hij heeft de volwassen mannen van uw ras als rijp koren doen vallen, maar hij heeft geen oude mannen op uithoeken vermoord noch weerlooze vrouwen geslagen!'

En zijn schouders ophalend ging hij met een gebaar van onuitsprekelijken afkeer zijn weegs.

De commandant, razend van woede, gelastte het piket bij den ingang der begraafplaats post te vatten.

De regen viel in stroomen neer, en daar de grond vettig was geworden, konden de lamme en de invaliede slechts met moeite voort.

De priester sprak troostwoorden tot hen en steunde hen als ze dreigden te vallen; innerlijk waren zij krachtig en gelaten.

Zij hadden het einde der begraafplaats bereikt en waren op een terrein gekomen, dat door een muur was afgesloten. De peletons-commandant beval:

'Halt!'

Ieder stond stil.

De commandant was een jong luitenant, stram, in een uniform, waaraan niet het minst haperde.

Hij was volkomen kalm en luchthartig, zorgvuldig oppassend dat hij zijn keurige laarzen niet beslijkte en volkomen onverschillig omtrent het lot van deze drie rampzaligen, die een enkele beweging van hem van het heden naar de eeuwigheid zou zenden.

Hij deed zijn mannen in twee liniën opstellen, vijftien pas van de gevangenen af, dankte met een coquette handbeweging den sergeant, die hem zijn zakdoek, dien hij had laten vallen, op had gekregen en hem dien aanbood, terwijl hij de odeur opsnoof; den priester had hij op de linkerflank plaats doen nemen.

Toen hij den hond had opgemerkt, die bij den bedelaar was gebleven, liet hij dien wegjagen; het beest ging een oogenblik weg maar keerde toen terug; de jonge officier gelastte hem toen te laten waar hij was.

De bedelaar keek vol smart naar zijn hond en streelde het dier; daarna joeg hij het weg omdat hij niet wilde, dat het met hem zou doodgeschoten worden. Het dier gehoorzaamde met weerzin en liep druipstaartend weg; op eenige passen afstand bleef het staan, droef naar zijn meester kijkend.

De luitenant stapte op de gevangenen toe; zij stonden met den rug naar den muur en met het gezicht naar het piket.

De 'oudste' was tusschen de beide anderen in gaan staan. De regen kleefde zijn grijze haren tegen de slapen.

De aanblik van dien rijzigen ouden man, die kaarsrecht, het hoofd geheven, den dood zoo gelaten afwachtte, geflankeerd door die twee zwakke, ellendige wezens, die huiverden in den kouden regen en zich nauwelijks op hun krukken staande konden houden, maakte een diepen en vreeselijken indruk.

De officier vroeg of zij ook geblinddoekt wilden worden. Zij weigerden.

'Ik wil met eigen oogen zien, hoe de Pruisen oude en zwakke menschen vermoorden,' zeide de 'oudste'.

De officier boog even met geveinsde beleefdheid. Hij glimlachte ironisch achter de glazen van zijn binocle en zeide op zijn eigenaardigen, krakenden toon, dat binnen een minuut zijn nieuwsgierigheid bevredigd zou zijn. Dan draaide hij zich op zijn

hielen om, zorgvuldig oppassend zich niet te bemorsen en voegde zich bij zijn manschappen.

De priester wierp zich neder in het natte slijk en zeide met stamelende stem de gebeden der stervenden.

De luitenant gaf een order en met een droog geklikklak werden de geweren geladen.

Er volgde een oogenblik van stilte; slechts hoorde men de stem van den priester: '*De profundis clamavi ad te, Domine.*'

De officier hief zijn sabel op; de geweren kraakten en donderend rolde het geluid verder; de drie mannen vielen, in een rookwolk, roerloos op den grond.

Dan klonk er in de verte een schrille kreet van smart; de vrouwen wisten dat het offer was gebracht.

De sergeant naderde om zich te overtuigen, dat de slachtoffers niet meer ademden. De 'oudste' en de invaliede waren onmiddellijk dood geweest, zij lagen met het gelaat op den grond; slechts de bedelaar gaf nog eenig teeken van leven; hij lag op zijn rug.

De hond was, zoodra hij zijn meester zag vallen op hem toegevlogen. Met zijn beide voorpooten op de borst van den bedelaar, likte hij diens wonden af, klagelijk huilend.

De sergeant zich voorover buigend om het genadeschot aan den nog levende te geven, die lag te reutelen, poogde het dier door een schop te verdrijven. Het beest jankte maar ging niet weg; in zijn oogen lag een uitdrukking van oneindig leed. De sergeant poogde opnieuw hem van zijn meester weg te schoppen maar het dier beet hem in zijn hand tot op het been. De soldaat gilde van pijn en radeloos schoot hij het dier met zijn revolver in het oor. Het arme beest, doodelijk gewond, rolde een eind

Ik zal hebben gedaan als Hij deed: Ik zal gestorven zijn om de anderen te behouden!

weg; toen sleepte het zich, terwijl een bloedstroom over den grond liep, naar het lijk van den bedelaar, waar het stuiptrekkend bleef liggen. Het likte nog eens de ruwe hand van zijn meester, dan stierf het.

In den grijzen nevel, in den killen regenteekendezich de zwarte schaduw van den priester, die knielend bij de drie lijken lag.

Om den hoek van den weg verdween de laatste Pruisische soldaat.

Monsieur de l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 139.)

XI. Hoe Philips van Boheme zijn mandaat uitvoerde.

Woensdag, 20 Juni 1646.

'n Heerlijke zomerdag. Heldere blauwe hemel, schitterende zonneschijn. Alom vroolijkheid en opgewekte stemming. De Haagsche poorters en poorteressen

PAARDENKOP, door E. Hannon. (Naar eene Fotografie.)

vertoonden zich in groeten getale op pleinen en straten. Men rijdt met karossen naar Voorburg en Schevelingen. Edellieden te paard galoppeeren door het Haagsche Bosch den heirweg op naar Leiden. Overal beweging, overal vergang. Omstreeks de klokke drie uren begon de drukte op de dagelijksche Warmoesmarkt wat af te nemen, tot groote vreugde van Trijntje Maertens, het ijverige appelwijf, dat haren heelen voorraad van groenten en fruit bijna had uitverkocht. Vóór en naast haar kraampje hadden zich hoopen van groene bladeren en allerlei afval opeengestapeld. Oude afgedankte manden, aardappelenloof en stronken van bloemkool vormden een soort van heuveltje tusschen het kraampje, den ingang van de Hoogstraat en de stoep van het *Gouden Hoofd.*

Trijntje Maertens was moe van praten, bieden en loven. Ze zette zich op haar hoogen stoel in de schaduw van hare uitstalling achter de leege groentemanden. Ze had nu den tijd eens rustig in het rond te zien. Ze tuurde nieuwsgierig naar het Halstraatje, naar het hoekhuis, waar de *Fransche Herderin* uithing. Ja, daar zat hij weer, dat schuimsel van alle boeven, die vrouwensmijter, Abraham Mathijsz, die nathals van een schoenlapper. Z'n vrouw loopt met een zwarten doek voor 't linkeroog

- een heelen uitstrengen dag doet zij niets als krakeelen, en de schoenlapper, die de brandemoris door het hoofd rookt, tiert als de baarlijke nikker! Mijnheer de Schout moest er een eind af maken met zijne diefleiers, en zetten hem in de kortegaarde bij de andere rabauwen. Trijntje vindt, dat de deftige Fransche kramer, Abraham le Coeur, wel puursteke zot moet zijn, om zoo'n slaplip in zijn pothuis te houden. Nu, hij moet het weten! Daar staat de bakker, Jan Jansz van Asperen, op zijn stoep onder de luifel, en kijkt naar de lucht. Die ouwe Suzannesboef, ze moesten hem koek geven, dien vervloekten weerwolf, altijd hard voor armen, voor schamele luidjes, die geen roggenbroodje kunnen krijgen zonder geld. ‘Specie in manum!’ - zegt hij - ‘God is geen bedrieger!’ Maar wat de vrek Van Asperen saamschraapt, dat zal zijn zoon Sijbrand, een echte Piet Quistgoed, wel verteren. De jonkman eet zijn korentje al groen!

Plotseling keek Trijntje Maertens op. Ze hoorde stemmen in het *Gouden Hoofd.* Jacob Cornelisz was bezig op Teunis en Aaltje te kijven. 't Liep daar ook al uit de kerf. De vreemde Fransche heeren met witte en roode pluimen, die daar avond aan avond zaten te banken, brachten er de pais niet thuis. Ze sprak mooi Anneke maar zelden meer! Het lieve kind zag bleek, en lachte maar te hooi en te gras. 't Was zonde van zulk een hecht van een meid. Ze wilde niet luisteren naar Jan Jansz Herweg in den *Koning van Engeland*, eenigen zoon van den rijken handschoenverkooper en van zijne vrouw, manke Teuntje! 't Zou wel nooit een hijlik worden! Als 't Jan Wijnantsz van Gles, de valsche zoon van den rijken bontwerker op den hoek van de Hoogstraat, nog was - die kon voor haar part met den Nikker naar Oostinje varen.

De aandacht van Trijntje werd nu in beslag genomen door

een voorbijganger. 't Was een lakei met den purperen lijfrok en den breedgeranden zwarten hoed der knechten van de Koningin van Boheme. Ze kende hem door en door. Een deugniet in zijne huid, een gluiper onder zijn hoed. Zijn vader Joost Duijnsbergen was schoenlapper in een pothuis op den hoek van de Plaats en de Hoogstraat. Ze had hem al tweemaal zien voorbijkomen, telkens stilstaande, de Halstraat inslaande en later weer door de Hoogstraat terugkeerende. Wat zou die sakkereelde gaffel in zijn schild voeren? Trijntje dacht er met groote inspanning over na. Maar, daar ze geene oplossing vond, begon ze met hare manden te rangschikken. Er bleef nog een kleine voorraad vroegrijpe kersen en aardbeien. En terwijl ze op koopers hoopte, en alles zoo fraai mogelijk uitstalde, kwam Joost Joosten Duijnsbergen voor de derde reis door de Halstraat.

Trijntje schudde het hoofd, maar wist het raadsel niet op te lossen. De spion Duijnsbergen zou haar niet op de hoogte stellen. Hij had al tweemaal bij het pothuis van zijn vader op den hoek van de Plaats staan praten. Maar geen woord was hem ontvallen. Hij stond onder te scherpe hoede en tucht. Dien middag had hij 't ervaren. De Prins Philips van Boheme had het noenmaal gebruikt in het bovenvertrek der tweede verdieping van het paleis op den Kneuterdijk, waar hij gewoonlijk zijne vrienden ontving. Zijne gasten waren de Baron Von Pellnitz, Von Wartenau, de Engelsche kapitein Knightley, sedert veertien dagen eerst aan Philips als edelman toegevoegd, en de kapitein Robert Thomson, een officier, die in het regiment van Lord William Craven diende. Deze heeren hadden den vorigen nacht ter kamer van Von Pellnitz en elders eene zoo langdurige en woeste zwelgpartij gehouden, dat zij dien middag op den noen zich uitgeput en bijna zinneloos gevoelden. Het was afgesproken, dat zij dien Woensdag te zamen eene geweldige tuchtiging zouden toedienen aan den Stalmeester van Hare Majesteit. Om evenwel daartoe in staat te zijn, dienden ze hunne verstrooide zinnen te verzamelen. Men begon dus bij Philips groote kannen met zwaar Londensch bier te leêgen - en elkaar door luid schreeuwen moed in te boezemen.

Philips van Boheme vertoonde een hoogrood gelaat, gevolg van onmatigheid en steeds aangroeiende woede. Hij ging zijn kameraden in woest drinken voor, en wond zich zooveel mogelijk op, allen luisterden naar hem. Hij hield een uitvoerig betoog. L'Espinay moest exemplaarlijk aan den lijve getuchtigd worden. Daar de twee Engelsche kapiteins, Knightley en Thomson geen Duitsch verstonden, en Pellnitz en Wartenau het niet ver in het Engelsch hadden gebracht, sprak hij Fransch, en een paar volzinnen Hollandsch. Op deze wijze kon men hem bijna geheel begrijpen, daar de Engelsche heeren al jaren in Den Haag hadden doorgebracht. Hij wees er op, dat hij de eer zijner koninklijke familie had te wreken, omdat de ellendige Fransche snoever zich indrong bij zijne moeder en bij zijne zuster, de Prinses Louise Hollandina. Hij nam op zich te staven, dat l'Espinay voortdurend brutaler werd, en met goedvinden zijner zuster uren in hare schilderkamer doorbracht. Wel had hij er over gedacht tegen alle gebruiken aan onverwacht in het atelier zijner zuster te verschijnen, en den indringer met het plat van zijn degen af te ranselen - maar hij wilde dergelijke tooneelen in het paleis zijner moeder vermijden.

Hij gaf nu een zijner lakeien last de personen van Joost Joosten Duijnsbergen en Jilles de Roode binnen te roepen. Philips had twee eigen lakeien, die een lichtblauwen lijfrok droegen, en uitsluitend voor zijn persoonlijken dienst bestemd waren. Terwijl men op de komst der spionnen wachtte, schonk de tweede lakei de hooge kannen

nogmaals vol Londensch bier, daar de dorst dier edelgeboren heeren gedurende dezen morgen en middag onleschbaar scheen. Zoodra de beide huurlingen binnen stonden, vatte Philips de taak op ze te ondervragen. Hij was eenigszins hersteld uit de diepe drankbedwelming van den vorigen nacht door de groote hoeveelheid bier, die hij reeds had ingezwolgen. Hij haalde moeilijk adem - zijne stem klonk schor. Evenals des vorigen daags was hij gekleed in een wit zijden *pourpoint* en een broek van purper fluweel.

Hij wenkte eerst den lakei Jilles de Roode.

'Sinjeur de Roode!' - klonk het zeer uit de hoogte. - 'Heb je geobserveerd hoe lang of hoe dikwijls de Stalmeester van Hare Majesteit in de schilderkamer van Prinses Louise Hollandina is geadmitteerd?'

'Certein, Uw Hoogheid! Ik meen zoo goelijkjes eenmaal daags!'

'Hoelang?'

'Ik pais - niet heel lang, Uw Hoogheid!'

'Vervloekte scherluin! Heb je daarvoor een gouden rijer gehad? Spreek op! hoe lang?'

Jilles de Roode ontstelde, omdat de Prins zoo luid schreeuwde, en zijne hooge kan met bier daverend op de tafel deed neerkomen.

'Ik denk nog geen vol uur!'

'Jij denkt, jij meent, eervergeten loer! Je moet weten! Maak, dat je wegkomt, of ik sla je zoo murw en plat als een schol!'

Jilles de Roode boog het hoofd, en sloop heen. Philips wees hem gebiedend naar de deur. Daarop richtte hij zich tot zijne vrienden, en herhaalde in het Fransch, wat de lakei gezegd had. De vier heeren bogen ten bewijze, dat ze alles hadden begrepen.

Toen richtte Philips zich tot den lakei Duijnsbergen:

'Sinjeur Duijnsbergen! Vertel, wat je me op reis in Engeland hebt gecommuniceerd!'

De lakei veroorloofde zich even te glimlachen, maar bijna onzichtbaar. Zijne schuwe blik gluurde naar de tafel, waar de heeren zaten. Toen sprak hij zeer onderdanig:

'Met reverentie, Uwe Hoogheid meent een singulier geval, nu al meer dan drie weken geleden! Toen is de heer Stalmeester in den nanoen bij de Prinses verschenen - maar niet vertrokken! Ik heb hem eerst den volgenden morgen in den stal waargenomen!'

Onder het uitbraken van eenige weinig prinselijke vervloekingen richtte zich Philips tot zijne vrienden, en vroeg of eindelijk geene wraak moest genomen worden na zooveel doodelijke beleedigingen. Heel Den Haag sprak over dit duldeloos schandaal. De eer der koninklijke familie werd te grabbel gegooid, men geloofde algemeen, dat hij, Philips, uit lafhartigheid den Schout had gewaarschuwd, om het duel te beletten, terwijl alles was uitgegaan van den eerloozen schelm, die de Prinses Louise had aangemoedigd alles aan de Koningin te zeggen. En wederom met de bierkruik een donderenden slag op de tafel gevend, vroeg hij zijne vrienden, of het nog aanging langer te wachten.

De vier vrienden barstten in protesten uit - Pellnitz en Wartenau in het Duitsch, Knightley en Thomson in het Engelsch. Er moest een eind komen in het belang der Prinses. Men moest op klaarlichten dag l'Espinay met stokslagen laten afranselen door een drie- of viertal lakeien. Hij zou dan zoo geweldig belachelijk zijn gemaakt, dat hij niet langer in Den Haag zou kunnen blijven. Philips vereenigde zich in beginsel met dit denkbeeld, eene eenvoudige herhaling van hetgeen den vorigen avond, onder

invloed van tallooze roemers Rhijnschen wijn, was bepaald. Hij gelastte zijn beide lakeien voor den maaltijd te zorgen. Hij riep Duijnsbergen, wiens goede eigenschappen als speurhond hij kende.

'Joost! Luister! Je kent den Stalmeester van Hare Majesteit!'

'Certein, Uwe Hoogheid!'

'Ga naar de Papestraat en Hoogstraat! Binnen een uur moet ik weten, waar de Fransooische galligerd zich onthoudt! Binnen een uur terug, met bericht! Pas op je devoir, of ik smijt je harsenbekken in duizend stukken!'

De kruipende ellendeling ging diep buigende zijn last uitvoeren.

Philips rekte armen en beenen uit, geweldig geeuwende. Daarop schreeuwde hij tot een zijner blauwe lakeien:

'François! Breng groote roemers met Spaanschen wijn. Ik heb brand in mijn keel, ik heb een gloeienden steen in mijn borst!'

De heeren vielen gretig aan op den Spaanschen wijn, om door een nieuwen roes den oude te boven te komen. De maaltijd was intusschen aangericht op de groote tafel in het midden van het vertrek, en de heeren namen plaats. Er werd met weinig smaak gegeten, weinig geredeneerd en veel gedronken. Philips alleen sprak voortdurend luider, onder den invloed van vele bekers. Er werd een gewichtig vraagpunt behandeld. Zou men dien middag l'Espinay ergens op de straat kunnen vinden? Des avonds vertoonde hij zich meestal met eene groep Fransche officieren. Er ontstond verschil van gevoelen. Von Pellnitz en Von Wartenau meenden, dat l'Espinay dien middag in de koninklijke stallen zou verschijnen. Men kon hem daar opsluiten en door de lakeien met stokken tegen den grond doen slaan. Thomson en Knightley achtten het beter deze afstraffing in het publiek te doen gebeuren. L'Espinay zou zonder twijfel zijn rapier trekken, en dan kon men later voorwenden uit nooddwang te hebben gehandeld. Philips meende, dat eene vechtpartij op straat het veiligst was. Er zou anders licht van conspiratie of premeditatie kunnen gesproken worden.

Te midden dezer gesprekken werd gehoor gevraagd voor Joost Joosten Duijnsbergen. De klok had juist één uur des nadenmiddags geslagen. De spion-lakei verscheen met een opgeruimd gelaat, hoe terugstootend overigens de uitdrukking er van mocht zijn. Hij had goed bericht. De Graaf de l'Espinay, vergezeld van zijn vriend de Graaf des Loges, had zich begeven naar het hoekhuis van den Kneuterdijk en de Hooge Nieuwstraat, waar de residentie was van den Franschen Gezant, den Graaf de Courson, *Seigneur* de la Thuillerie. Bovendien had Joost Duijnsbergen nog verschillende andere voorname Fransche heeren daar zien ingaan. Van een lakei had hij weten te vernemen, dat er een maaltijd werd gehouden met al de Fransche officieren uit Den Haag en nog verschillende edelen behoorende tot de ambassade.

Dit nieuws deed Philips naar zijn venster stormen. Hij kon het huis van den Franschen Gezant in de verte zien - doch dit baatte weinig. Nogmaals werd er geraadpleegd. Het diner bij den Ambassadeur zou lang duren. Men besloot met het drinkgelag voort te gaan - en geduld te oefenen. Joost Joosten Duijnsbergen werd naar den Kneuterdijk gezonden, om daar en in den omtrek toe te zien, en, zoo de l'Espinay het huis van den gezant mocht verlaten, oogenblikkelijk rapport te maken. En nogmaals vingen de heeren aan, voor de leus zich bezighoudend met taarten en vruchten, om de glazen en roemers te leêgen en hunne plannen verder uit te werken. De meerderheid meende, dat de maaltijd bij den Ambassadeur eerst tegen drie uur zou geëindigd zijn, en dat l'Espinay dan waarschijnlijk naar zijne vertrekken in de Papestraat zou terugkeeren. Von Pellnitz opperde in Duitsch gekleurd Hollandsch het denkbeeld, om tegen drie uur naar de Papestraat te trekken, en op den hoek van de Hoogstraat post te vatten. Mocht l'Espinay de Papestraat willen ingaan, dan zou hij hem met zijn rapier beletten verder te gaan - en de anderen zouden inmiddels kunnen ter hulp snellen.

Dit voorstel vond algemeenen bijval. Daarna kwam de Prins Philips van Boheme op een vernuftigen inval. Het zou kunnen zijn, dat er bij eene ontmoeting met l'Espinay een volksoploop ontstond, en dan zou het geraden zijn zich snel uit de

voeten te maken. Hij deed daarom een lakei naar den stal gaan, en bij zich ontbieden zijn koetsier Andries Bleijch. Toen deze zich vertoonde bij de heeren, werd hem door Philips bevolen zijn karos met twee paarden bespannen klaar te houden, daar hij misschien dien namiddag een toertje wilde maken. En nu werd er met spanning en gedurig stijgende opwinding gewacht naar eenig nieuws.

(*Wordt vervolgd.*)

Ternate.
(Door een officier van het Nederl.-Indische leger.)
Met photo's van den Luit. ter Zee 2e kl. P.A. Bik.

I.

MISSIGIT.

NA Ambon Ternate, als tweede in de trits der 'villes mortes' van onzen heerlijken Archipel, eertijds de tweede in grootheid, nu de tweede in verval - in verval ja - doch met de kiemen van toekomstig herlevenden bloei. Drie krachtige vorstenhuizen regeerden over de eilanden der Noordelijke Moluksche archipel, toen de eerste schepen met de Statenvlag in top in de Indische wateren verschenen, en de factorijen der Portugeezen den oorlog aandeden. Hardnekkig verdedigden zich de Portugeezen in het kasteel Nostran Signora del Rosario op Ternate, doch vergeefs; Cornelis Matelief sloot een verbond met den vorst van Ternate en stichtte in 1607 het fort Oranje, terwijl Hoen in 1609 de versterking Willemstad aanlegde.

Met leede oogen zagen de vorsten van Ternate, Tidore en Batjan de vestiging der O.I. Compagnie aan, en weldra bemerkten zij dat wat de Hollandsche leeuw eenmaal in den stalen klauw gevat hield, nooit weer zou worden losgelaten. En machtige potentaten waren het, en groote stuurmanskunst was noodig voor de opperkooplieden der O.I. Compagnie om met een handjevol mannen de hun toevertrouwde factorijen te verdedigen. Het 'verdeel en heersch' werd ook hier op sluwe wijze toegepast. Hoe moeilijk het geweest zij om 'afstammelingen van vorstenhuizen gesproten volgens de legende uit eenzelfde drakennest doch uit verschillende eieren' tot eeuwigdurende vijandschap aan te zetten, der Compagnie gelukte in dit opzicht, door niet al te fraaie intriges, alles. En toch moest de edele Compagnie zich nog veel laten welgevallen.

Veel staaltjes deelt Valentijn ons daarvan mede. Liet niet de machtige vorst Kaitji Toluco van Ternate door zijn hofnar den gek steken met den kapitein Schacht in zijn eigen kasteel Orangie. Had niet een landvoogd als de heer Claaszen groeten tact noodig om oorlog tusschen Ternate en Tidore te voorkomen, toen deze vorst den

Tidoreeschen rijksbestierder de op koninklijke wijze gevouwen muts van het hoofd rukte en met de voeten vertrapte, en de verbolgen goegoegoe met oorlog dreigde!

Immers stillen naijver en vijandschap wenschte de Compagnie, doch een oorlog zoude haar noodzaken hare kaarten te ontblooten en partij te kiezen, en dit was niet in haar belang. En ook op Tidore regeerde een vorst ‘die niet met

zich liet mallen'. Abdoel Falal l'Mazoeri regeerde daar en 'al wat eene vorstelijke gestalte en eene koninklijke deftigheid maken kan, straalde met eene groote heerlijkheid in

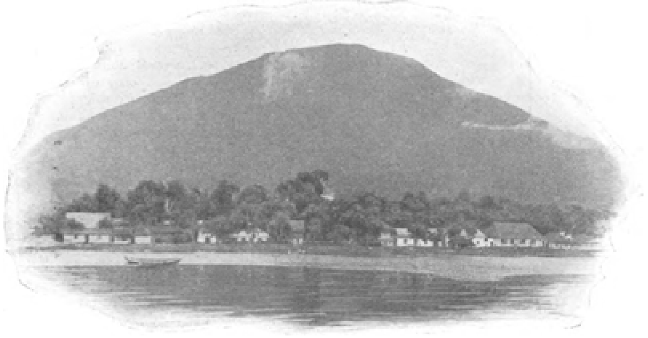

PIEK VAN TERNATE.

dezen vorst van Tidore uit,' vertelt Valentijn ons van hem. Deze koning Hamza (zooals hij in den mond zijns volks heette) diende op zekeren dag aan koning Tolnco van Ternate een 'koninklijken kaakslag' toe, toen deze geen ooren leende aan zijn voorstel om 'maar eens buiten het fort Orangie mede te gaan en den alouden strijd tusschen hen beiden te beslechten.' Een zeldzaam doch edelmoedig voorstel voorwaar. En zeemanschap was noodig voor den heer Claaszen om te verhoeden dat zelfs nu de strijdbijl tusschen beide volkeren niet meer werd opgegraven, en de cora-cora's der beide volken zich niet in verbitterde zeeslagen met elkander zouden meten.

En eindelijk brak de strijd uit en bestookten de Tidoreesche cora cora's gesteund door Engelsche schepen de Ternataansche kust, en verdedigden de Nederlanders gesteund door hun trouwe bondgenooten de Ternatanen, die ons ook in ons ongeluk trouw bleven, zich jaren lang tegen een overmachtigen vijand. Een schoon doch weinig bekend tijdstip in onze geschiedenis. Gaven de buitenbezittingen en eindelijk ook Java zich bijkans voetstoots aan de Engelschen over, niet zoo op Ternate. Tusschen 1795 en 1802 toch gingen achtereenvolgens Ceylon, Malakka, Riouw, Padang, Amboina en Banda verloren. Ternate werd verdedigd en bleef behouden door den dapperen Johan Godfried Budach en wel onder de volgende hoogst moeilijke omstandigheden, zooals Leupe ze ons beschrijft. De pretendent Sultan van Tidore, Prins Noekoe, viel onmiddelijk de Engelschen bij, en sneed met zijne cora cora's allen toevoer van Menado af. Te Ternate werd de vorst afgezet dewijl men hem van ontrouw verdacht, en tot vorst benoemd prins Saikan, getiteld 'Padoeka sri Maha Toean Sulthan Noel Arifien Wahoea Saidoena Mohejoedien Sah Kitschil Sarkan'. Het garnizoen bestond uit 9 officieren en 323 onderofficieren en manschappen. 17 Februari 1797 verschenen de Engelschen voor het fort Oranje met 3 schepen en eischten de plaats op, voorgevende deze in bewaring te nemen tegen de Franschen. Deze eisch werd van de hand gewezen, en door geschutvuur dwong men de schepen tot wijken. Nadat eene poging tot landen bij Tellingamy werd afgewezen, werd de op de werf gelegen gouvernements-pantjalang 'de Windhond' buitgemaakt en zetten de Engelsche schepen koers naar Kema, waar 'the Resistance' zich nog meester maakte van de gouvernements pantjalang 'de Lassum', terwijl landingstroepen onder kapitein Pakenham zich meester maakten van Kema en Menado. De daar vertoevende resident Durr gaf de plaats bij verschijning der Engelsche vloot op eerste aanmaning over.

Ternate werd, nu geheel van toevoer verstoken, geteisterd door prins Noekoe en zijne rooversprauwen; de rijst begon te ontbreken, zoodat de bezetting zich in hoofdzaak moest vergenoegen met het inheemsche voedsel, namelijk sago. 16 Maart werd ook het fortje te Batjan, dapper verdedigd door sergeant Manus Gerardus van Diest, door de Engelschen genomen. Prins Noekoe won steeds meer en meer veld, hij verdreef den koning van Tidore en maakte zich van dat eiland en ons fort daarop meester. 25 April verschenen de Engelschen weder voor Ternate, en voerden in vereeniging met de benden van Prins Noekoe eene landing uit bij Kala Mata, benoorden ons fort Kajoeh Merah. Zij verdreven de Ternataansche hulptroepen en dwongen de bezetting van het fort te wijken. Den volgenden dag werd het fort vroegtijdig weder bezet en werd eene tweede poging tot landen afgewezen. Den 29 April werd een hardnekkigen aanval op Kajoe Merah door den op twee plaatsen gelanden vijand wederom afgeslagen. Het gebrek begon te nijpen op Ternate; herhaalde aanvallen der Tidoreezen werden met groote moeite afgeslagen, daar de landingen steeds door Britsche officieren geleid werden. In October 1797 eischte de commandant van 'the Duke of Clarence', William Balancy Risdon, wederom Ternate op; krachtig werd ook dit verzoek van de hand gewezen. 23 November 1797 kwam eindelijk de pantjalang 'de Aandacht', commandant de luitenant ter zee Kloeth, na eene reis van 9 maanden van Batavia te Ternate aan. Men was hiermede echter weinig gebaat, daar de voorraad levensmiddelen aan boord bedorven waren, doch men had nu ten minste weder een vaartuig beschikbaar om zich de cora cora's van prins Noekoe, die nog steeds de kust blokkeerden, eenigermate

DANSERES VAN DEN SULTAN.

van het lijf te houden.

27 Januari 1798 eischte wederom de commodore Ballast, en iets later de kapitein Foireit de benarde veste op, doch beiden ontvingen een weigerend antwoord. 23 Maart eischte de commodore Hills voor de laatste maal Ternate op en trachtte, toen hem een weigerend antwoord gewerd, de plaats stormenderhand te nemen; ook deze aanval werd afgeslagen. 15 Juli beraamde de krachtige en stoutmoedige gouverneur een uitval. Onder den

kapitein von Lutzow, die hem in deze benarde dagen krachtig ter zijde stond werd op Tidore geland en de forten van Noekoe stormenderhand aangevallen. Plotseling verscheen echter een Engelsch oorlogschip, zoodat de kansen ten nadeele van de kloekmoedige aanvallers keerden en de kapitein van Lutzow met een verlies van 115 koppen te Ternate terugkeerde. De pantjalangs ‘de Aandacht’ en ‘de Waker’ bleven in 's vijands handen.

Eindelijk den 4 Augustus 1799 kwam ontzet; de Fransche schepen de ‘Unie en ‘La Triponne’, kapitein Le Même, kwamen op dit benarde oogenblik, met levensmiddelen beladen, der bezetting te hulp.

Het gedrag van den energieken gouverneur Budach is boven allen lof verheven, en vormt een der weinige lichtpunten in den door de Nederlanders over het algemeen zoo lafhartig gevoerden strijd om den schoonen archipel. De Aziatische Raad keurde den gouverneur Budach eene buitengewone onderscheiding waardig. Budach werd benoemd tot buitengewoon Raad van Indië en men zoude hem eene gouden medaille met gouden keten op plechtige wijze omhangen. Maar helaas, de belooning kwam te laat. Op 30 Januari 1800 is ‘de Heer geëligeerd Raad extra ordinair en afgaand Gouverneur Budach zeer subiet komen te overlijden’. De gouden medaille werd nu aan de weduwe ter hand gesteld benevens een som van f 600 of de ‘valuatie van de gouden keten.’

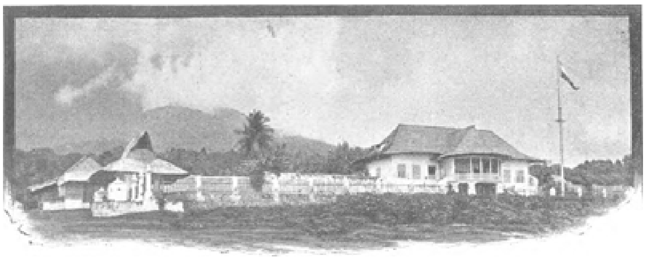

SULTANS-WONING.

De gouverneur Cranssen, die de zaken van Ternate overnam, was een waardig opvolger van Budach. 10 Februari 1801 verschenen 5 Engelsche schepen en een brik voor het kasteel en eischten de overgave in de volgende hooghartige bewoordingen:

‘E. Ernfesten Heer en E.E. Heeren.

De aanzienlijke zee- en landmacht waarmede wij ons zelven voor deeze plaats bevinden, beweegd en overreed ons ondergetekendens dat UEd. onmiddelijk gehoorzaamheid zult bieden aan deze onze opeisching, in de naam van onzen meester den koning van Brittannien om het eiland van Ternaten met alle dezelfs afhangkelijkheeden over te geven aan de Brittanische wapenen. Een uitstel van meer dan twee uuren raadpleging zal UEd. niet vergund worden. Wij zijn gereed om een capitulatie toe te staan dat beslooten werden kan in dit verloop van tijd en gemagtigdens van UEd. kant moeten van stonden af aan ons toegezonden worden dog indien UEd. handelt tegenstrijdig onzer verwachting en het aanbod die wij u thans doen verwerpt, zoo zullen wij onmiddelijkerwijze onze dapperste middelen werkstellig maken om de plaats door onze kracht van wapenen onder te brengen en UEd. en ieder persoon in het bijzonder, in het ongeluk ingewikkeld, moeten zich aan de genaden der overwinnaars onderwerpen.

Wij hebben de Eere te zijn, enz.
G. ASTLE, Commanding,
his Brittanic Majesty's Ships of Ternaten,
de Burr. coll. comm.
the Trops to the Eastward.'

Hierop volgde het korte, waardige antwoord van Cranssen:

'Het antwoord van den gouverneur en raad der Moluccos op uwe brief van heden, waarbij UEd. op een zeer singuliere wijze hebben opgeeischt dit gouvernement en deze plaats, is dat hetzelve niet zal worden overgegeven aan onze vijanden dan door de kracht van wapenen. Gedateerd 10 Februari'.[1)]

Cranssen bereidde krachtig de verdediging voor, sloeg eene landing bij Terlucco, waar de Engelsche troepen zware verliezen leden af, en leidde de verdediging, ook na den val van Kajoeh Mera, krachtig tot de Raad van Politie met name de leden van Dockum en Rodijk zich door list en verraad van den gouverneur en de commandeerende officieren von Munck Haan en von Stubenvol meester maakten, en de plaats aan de Engelschen overleverden, op 21 Juni 1801.

Omtrent het infaam gedrag van deze leden van den Raad van Politie werd te Batavia een onderzoek ingesteld, naar aanleiding waarvan eene vervolging tegen voormelde leden gelast werd.

In 1810 gaf de kolonel Joh. P. von Mithmann de hem toevertrouwde plaats zonder noemenswaardige verdediging over aan de Engelschen.

In 1817 namen de commissarissen voor de overname der Molukken N. Engelhard en J.A. van Middelkoop, Ternate weder over uit de handen der Engelschen, en steeds bleef sinds dien tijd de vorst van Ternate voor ons een trouwe vasal. Reeds in September 1817 gaf hij van die trouw blijken door ons met hulptroepen bij te staan bij het dempen van den ernstigen opstand op Saparoea, waar de inlanders eene expeditie onder den majoor Beetjes in een scherp gevecht hadden geslagen en bijna geheel in de pan gehakt.

Van onzen kant stonden wij onzen vasal herhaaldelijk bij, waar schatplichtige volkeren tot rede moesten gebracht worden, en zoo brachten wij in 1856 de oproerige roofstaat Tomorie voor hem ten onder.

Veel is veranderd sinds de tijden van Valentijn. De afstammelingen der drakeneieren leven nog, en regeeren in naam, doch de macht dier potentaten is door de macht der tijden geknakt. Het Batjansche vorstenhuis is uitgestorven, en een controleur zit op den troon dier drakenkinderen. De vorst van Tidore is sedert 1895 aan de regeering.

Waardig afstammeling van koning Hamza maakt hij den indruk van een vorst. Men herkent in hem het *beau sang* der vorsten van Valentijn. Een kort bezoek door ons aan den toenmaligen kroonprins in zijne hoofdstad gebracht dwong een der metgezellen de verklaring af 'wij zijn bij een prins te gast geweest.' Wel hadden wij verbaasd gestaan, gewend aan de slordige vuilheid aan het hof te Ternate, aan de armoedige verschijningen der Ambonsche en Ceramsche radja's, bij het zien van de orde en netheid die heerschten in het paleis van den kroonprins.

Wel waren wij verwonderd van af de hartelijke ontvangst aan de pier, bij het zien van de zindelijke bloeiende kampongs, bij het weelderige Europeesche maal wat ons wachtte, om het kristallen en zilveren vaatwerk, de nette vlugge bediening, alles bracht ons in extase. En wel mochten wij

1) Zie De Roo J.W. Cranssen te Ternate.

uitroepen toen wij ons op de kussens der vorstelijke gilala uitstrekten: ‘wat anders dan te Ternate.’

De oude streng geloovige Ternataansche vorst, die zich vol afschuw voor de kafirs in zijn paleis opsluit, waar hij bewaakt wordt door een militaire wacht, omringd door een hof van fanatieke hovelingen, houdt krampachtig de weinige rechten vast welke hij nog bezit, en gebruikt al de macht die hem nog rest om den vooruitgang van zijn volk te belemmeren. Gras groeit tusschen de steenen van de trappen en pilaren van het nog imposant uitziend paleis. Op de helling van den vulkaan gebouwd, is de achtergalerij gelijkvloers terwijl de voorgalerij door steenen trappen van ongeveer 30 treden van den beganen grond verwijderd is. Van uit de voorgalerij heeft men een prachtig gezicht op de baai van Dodinga; voor het paleis strekt zich verder eene groote grasvlakte uit waar het leger des sultans zich in den vooravond in militaire evolutiën oefent, terwijl de cora-cora's der vloot onder afdaken dommelen.

De hofhouding van den Sultan is zeer gesloten. De zaken met de buitenwereld, ook met het Europeesch bestuur worden geregeld door den secretaris, een zeer handig Arabier. De prinsen bekleeden betrekkingen in leger en vloot; de prinsessen, die aangesproken worden met den, voor Europeesche ooren eenigszins vreemd klinkenden titulatuur ‘toean bokki’ vertoonen zich hoogst zelden in de buitenwereld.

De vorst zelve verlaat zijn paleis niet anders dan om zich naar de moskee of naar de weinige officieele feesten bij den resident of den militairen bevelhebber te begeven. Steeds wordt hij daarbij vergezeld van de ‘eerewacht’ De wijze waarop Z.H. zich beweegt is hoogst origineel. Zijn rijtuig wordt nl. door menschen getrokken. De daartoe benoodigde trekkrachten worden den avond waarop ze benoodigd zijn, doodeenvoudig geprest op den passar, of op andere plaatsen waar te voorzien is dat veel volk bijeen is.

Hoogst eigenaardig is op te merken den diepen invloed welken de overheersching der Portugeezen op dit volk gehad heeft. Aan het hof te Ternate worden bij feesten en plechtige gelegenheden nog enkele, klaarblijkelijk Portugeesche dansen gedanst. De jongelingen die dezen dans uitvoeren verschijnen met den sombrero en gesteven kraag, de korte broek en het uitgesneden buis. De dansmeiden gekleed met de zijden volvulva dansen nog steeds op de wijze zooals Valentijn ons die beschrijft.

Bij een bezoek in het wapenmagazijn van den vorst in de Pintoe Besar ontdekte ik wapens welke een oudheidkenner in verrukking zouden brengen. Bij plechtige optochten wordt steeds de stoet geopend door twee personen, gekleed in volledige Portugeesche harnassen. Tal van lange Portugeesche degens, hellebaarden, en helmetten maken nog steeds de bewapening van de lijfwacht van den vorst uit. De kern is echter bewapend met 20 marinegeweren, stelsel Beaumont. Toen ik een dezer in handen nam merkte de mij vergezellende prins op: ‘ze waren nog niet schoongemaakt want er was pas 8 dagen geleden mede gevuurd.’

‘De ‘Pintoe Besar’ (groote poort) sluit den weg af die van het paleis voert naar het kasteel Oranje. Zij dient tevens tot gevangenis, en bevat daartoe de noodige cellen. Een eigenaardigheid aan de straf verbonden is, dat de gevangenen niet door den vorst gevoed worden. De nabestaanden van den gevangene reiken hem door de tralies de etenswaren toe. De vorst heeft geen recht de doodstraf toe te passen op zijne onderhoorigen. Men vertelt dat hij een zeer eenvoudig middel heeft om deze bepaling te ontduiken, nl. hij verbiedt aan de familieleden van een gevangene, die naar zijn

oordeel de straf des doods verdiend heeft, den delinquent voedsel te brengen, zoodat in den regel deze tegen dat het onderzoek is afgeloopen, gestorven is.

Ook beweert men dat den krater van den vulkaan wel eens de executie van zulk een doodvonnis wordt opgedragen.

Dit zijn dan twee vliegen in een klap, want het bijgeloof wil dat de krater van tijd tot tijd menschenoffers eischt, zoo bijv. bij het optreden van een nieuwen vorst of andere plechtige gelegenheden. Tegen inlandsch Nieuwjaar durft geen Javaan of Maleier gedurende den nacht zijne woning verlaten, want het onder hen verspreide gerucht wil dat in dien nacht de handlangers van den Sultan rondwaren om een paar menschenoogen machtig te worden, die dienen moeten om den krater weer voor een volgend jaar gunstig te stemmen.

Bij de bezoeken van het Hof aan den resident wordt een eigenaardig ceremoniëel in acht genomen. De resident moet nml. den Sultan op iederen wang een zoen geven en hem daarna gearmd naar binnen geleiden. De vorst van Ternate heeft den voorrang boven dien van Tidore.

Aan den voet van den kedaton ligt de kampong Makassar, waar uitsluitend Ternatanen wonen. De kampong werd vroeger bestreken door een thans verlaten fortje Terlucco, dat gebouwd is op een uitstekende rots in zee.

(*Slot volgt.*)

Tristan en Isolde, door Melati van Java.

I.

Zij leefden in en voor de muziek; muziek was hun dagelijksch brood, hun ontbijt, hun middagmaal, hun avondeten, muziek het hoofddoel van hun streven, van hun wenschen, hun verlangens. Buiten muziek bestond er voor hen niets op aarde.

In en door de muziek hadden zij elkander gevonden, Tristan Delmaine en Isolde Wartenburg. Muziek bleek nog jaren later de hechtste band te zijn, die hen vereenigde, samen deed werken en samen genieten.

Eigenlijk heette hij geen Tristan, doch toen hij als beroemd orkestdirecteur zich met de groote violiste Isolde verloofde, had hij zijn eigen prozaïschen naam tegen dien van Wagners held verruild; en ieder vond die combinatie hoogst toevallig, gepast en aantrekkelijk.

Van jongsaf hadden zij geleerd in de muziek hun hoogste godheid te eeren; hij was een Belg van eenvoudige afkomst, wien een middelmatig talent en veel geluk een bijna Europeesche reputatie hadden bezorgd.

Isolde, de dochter van een zeer bekwaam violist, erfde de begaafdheid van haar vader, maar wat bij hem slechts hoog geoefend talent was, bleek bij haar bijna genie te zijn. Isolde beloofde reeds vroeg een wonderkind te worden, maar haar vader, te verstandig om al te vroeg geld en roem te slaan uit den natuurlijken aanleg van zijn dochter, liet Isolde niet dan hoogst zelden in het publiek hooren, ofschoon zij reeds zoodra zij een viool kon hanteeren daarop phantaseerde, steunde haar talent door krachtige, ernstige studie en toen zij eindelijk na verschillende conservatoria bezocht te hebben in het publiek optrad, ging er maar één stem door geheel Europa en later door Amerika om haar als een nieuwe ster van den eersten rang te begroeten.

Haar optreden betooverde iedereen; zij was niet mooi, maar zag er in haar frissche jeugd goed genoeg uit om een aangenamen indruk te maken; wanneer zij met de

viool in de hand voor het publiek verscheen, veroverde zij stormenderhand alle harten, zoodra de eerste maten van haar spel door de zaal weerklonken.

Zij was jarenlang in de mode; zij speelde aan de voornaamste hoven, zij verdiende schatten, maar als een echte artiste verkwistte zij ze weer. Een rollende steen vergaart geen mos, en zulk een rollende steen was Isolde; zij rolde voort, van den eenen triomf naar den andere, totdat zij alle haar begonnen te vervelen; de vermoeienis en de verveling weerklonken in haar spel en teekenden zich op haar gelaat.

Ook kwamen er nieuwe sterren op; zij werd nog steeds toegejuicht, maar kalmer, bedaarder, en zoodra zij dat vermoedde, raakte zij verbitterd en smachtte naar rust, naar een kalmer leven, zonder strijden meer voor het dagelijksch brood.

Menigmaal was 't haar aangeboden toen zij in de dagen verkeerde van haar grootste glorie, een deftige naam, liefde, rijkdom, aanzien, maar zij had altijd geweigerd; het offer had haar steeds te groot toegeschenen, het loon te gering en nu, nu waren er oogenblikken dat het haar speet vroeger niet dankbaarder te zijn geweest. Zij zag het spook van den ouderdom haar aangrijnzen, nog heel uit de verte wel is waar, maar zij zag het toch; de aanbiedingen werden minder talrijk, de critieken minder enthousiast, een nieuw geslacht begon rondom haar op te staan, en toen leerde zij Delmaine kennen, nog aan het begin van zijn loopbaan.

Hij zag vol vereering naar haar op; hij was nog jong, talentvol, dwepend. Zij, tien jaar ouder dan hij, nam zijn vereering genadig aan, en zoodra zij het wilde, veranderde zij die vereering in liefde en zij huwden; hij noemde zich vijf jaar ouder, zij maakte zich even zooveel jonger, en zoo scheen het verschil van jaren tusschen hen weggevallen.

Halsstarrig weigerde Isolde na haar huwelijk met Delmaine verdere kunstreizen te doen; slechts nu en dan liet zij zich hooren en zorgde er voor, dat elke streek van haar viool als een hoog voorrecht beschouwd werd. Nu zij de muziek niet meer als broodwinning noodig had, kreeg zij haar opnieuw lief en ging er meer dan ooit met hart en ziel in op.

Tristan en Isolde waren gelukkig, ten minste zij dachten niet anders of zij waren het - dank de muziek.

Hij werd vooral door zijn vrouw een man van hooge beteekenis in de muzikale wereld, vestigde zich in Amsterdam, werd daar orkest-direkteur, muziekcriticus, gaf dure lessen, leidde het muziekleven van het geheele land, verheugde zich in vele bewonderaars van zijn schoon spel, zijn veelomvattende muziekkennis en ook in vele dwepers met zijn echt artistiek uiterlijk. Isolde was echter zijn grootste bewonderaarster; zij achtte haar eigen talent niet meer, zoo hoog zag zij tegen haar man op, en hij liet zich die bewondering gaarne welgevallen; hij vond ze verdiend, de tijden waren lang voorbij, dat hij van de beroemde violiste een bloem, een woord, een blik afbedelde, de rollen waren nu omgekeerd. Zij bedelde bij hem!

In hun liefde waren zij dus één, zij werden de muziek nooit meer moede, zij leefden in een atmosfeer van tonen en klanken, van harmonieën en dissonanten; om hen heen sprak men over niets dan muziek, muziek was de as van hun leven. Was 't wonder dat zij niet anders dachten of de wereld had geen ander recht van bestaan dan om de muziek?

Een kind waren zij rijk, een zwak meisje, met groote, zwarte, smachtende, bijna hongerige oogen, tenger bleek, bruin haast van magerheid. Richarda hadden zij haar genoemd ter eere van Richard Wagner, hun profeet.

Haar geboorte had den ouders noch vreugd, noch zorg gebracht; hun eerste gedachte was:

‘Wat voor muzikaal genie zal ons kind worden?’

En ieder dacht het met hen! Maar vreemd!

Richarda groeide op, verstandig boven haar leeftijd, vlug, bevattelijk, maar voor de muziek was ze doof; stem en gehoor schenen haar geheel te ontbreken. De ouders troostten zich, het zou veranderen met de jaren; maar de jaren kwamen en gingen

heen, doch wat zij ook deden: voor de muziek, hun leven en streven, bleef het kind verloren. De vader gaf haar lessen, de beste van het land, door ieder gaarne met goud betaald; de moeder speelde haar voor, zij, wier spel zoo zelden meer gehoord werd, dat men om een klank daarvan op te vangen, zich dagen te voren om het Concertgebouw verdrong, zij trachtte haar stem te dwingen, tonen voor te brengen. Vergeefsche moeite! Het kind luisterde niet, begreep niet, vermoeide zich en eindigde met bitter te schreien. Toen verloren Tristan en Isolde hun belangstelling in Richarda; zij gaven haar een bonne, later een gouvernante, en meenende aldus hun ouderplicht meer dan genoeg vervuld te hebben, keerden zij terug naar hun muziek en vergaten daarin alles, zelfs de grievende teleurstelling hun door hun eenig kind bereid.

II.

In een schitterend verlichte, door een uitgezocht publiek overvulde muziekzaal zaten op de eerste rij twee dames, de eene in een rijk, min of meer opzichtig toilet, dat haar gele tint en half vergrijsd haar moest doen vergeten, maar ze des te sterker deed uitkomen, de andere een jong meisje, nog een kind bijna, eenvoudig gekleed, met niets opmerkelijks over zich dan een zekere moede, vervelende uitdrukking in hare oogen en manieren, die niet bij haar leeftijd paste. Zij zat doodstil, haast roerloos, terwijl allen in ademlooze spanning de heerlijke muziek aanhoorden, door den tooverstaf van Delmaine aan het orkest ontlokt; geen enkelen keer sloeg zij de moede oogen op; haar handen, die het affiche vasthielden, rustten op haar schoot, stil, onbeweeglijk; haar hoofd hing op haar borst. Even hielden de instrumenten stil, even kon men ademhalen en 't was of een zucht van bewondering door de zaal voer; allen zagen elkander aan, verrukt, opgetogen over dat wonderbare muziekspel, die onberispelijke harmonie, en ook Isolde, trotsch op den triomf van haar Tristan, bedwelmd door dien stortvloed van diamanten tonen over haar ziel uitgestort, zag met een glimlach vol blijdschap en behoefte aan instemming naar haar dochter.

De glimlach versteende op haar gelaat, de uitdrukking van genot en trots brandde zich vast in haar blik, terwijl zij het meisje verontwaardigd aanzag.

‘Richarda!’ en zij rukte onzacht aan haar pols, ‘je slaapt toch niet!’

Met een sprong rees het meisje in de hoogte; de oogen, zwaar van den slaap, staarden haar moeder wezenloos aan.

‘Wat is er - mama - -’

‘Schande, te slapen, terwijl je vader... schande, jij, de dochter van Delmaine...’

Daar viel het orkest in met honderden metalen klanken, alles was weer een en al oor; maar de aandacht van Isolde was heen en Richarda verlegen; beschaamd keek zij voor zich uit, onmogelijke pogingen aanwendend om wakker te blijven. Zij zag de beweging van haar vaders dirigeerstok, hem zelf nu eens buigend links, rechts, voorover, dan langzaam, zacht, schier onmerkbaar, plotseling wild, druk, met beide armen slaande als om de tonen op te zweepen naar de hoogte, tot zich te trekken, hen te omarmen, hen streelend te liefkoozen; dan liet hij met een majestueus gebaar ze los, en zij ontsnapten gillend, klagend, zij vlogen naar links en rechts, en hij liet ze gaan, in bandelooze vrijheid. Nu hoorde hij een zacht, teeder stemmetje - de violoncel, - in de verte treurig klagende. Daar keerde hij zich heen, dat lieve klankje scheen hij te beschermen, te koesteren, te doen groeien onder zijn staf. Ha, nu was het groot geworden, nu zwol het aan en de anderen ontfermden er zich over, het verdween in het bosch van zware koperklanken en sombere tonen, het kronkelde er zich doorheen in bevallige slingers, het schitterde er boven uit als een zonnestraal

boven den chaos, en goedkeurend breidde Delmaine de armen uit, majestueus beheerschte hij die wilde, onstuimige geluidgolven, als Neptunus de stormachtige baren.

(*Wordt vervolgd.*)

De Transvaalsche Volksraad.

Wat vormen wij ons toch dikwijls een verkeerd denkbeeld van onze broeders in Zuid-Afrika. We beschouwen de Boeren nog zoo vaak als boeren, en staan verbaasd als de werkelijkheid ons in onze averechtsche opvattingen komt verrassen.

Zouden er veel zijn onder onze lezers, die zich van het

Transvaalsche Parlement en zijn vergaderzaal een voorstelling vormden, gelijk op achterstaande illustratie is belichaamd? Al weten wij dat ‘oom Paul’ met zijn mannen niet meer op de deel van zijn erf samenkomt om de landsbelangen

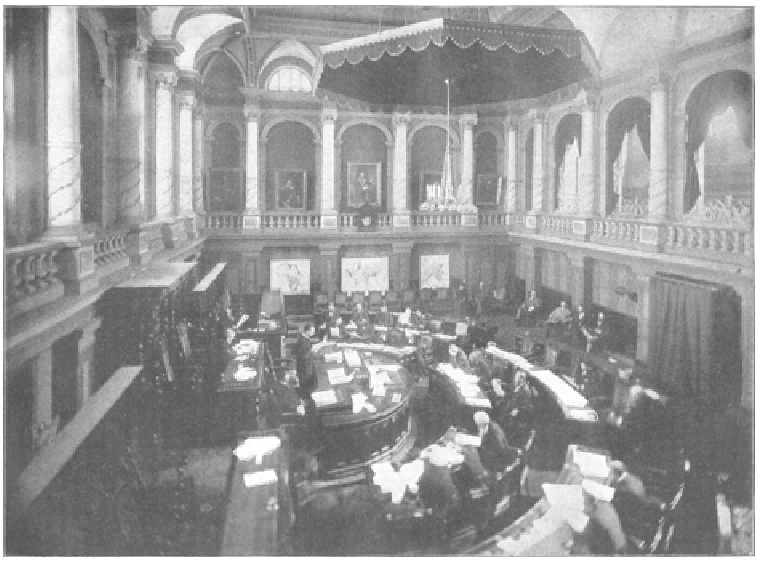

DE VOLKSRAAD VAN DE TRANSVAAL ONDER VOORZITTERSCHAP VAN PRESIDENT KRUGER.

te bespreken, dat dit gebeuren zou in een gebouw, zoo ‘up to date’, als het hierna afgebeelde, - wij willen het graag bekennen - dat hadden wij niet geloofd. Wij hadden nog zoo het idee van aartsvaderlijkheid, waarbij in een of ander groot schoollokaal of in een eenvoudige ruime kamer van de presidentswoning de niet te talrijke afgevaardigden in kalme overweging besloten, wat het landsbelang vorderde.

Maar anders is het. President Kruger troont in zijn voorzittersstoel, de secretarissen verrichten hun arbeid, de spreker beklimt den katheder, de leden van den Volksraad luisteren met mindere of meerdere aandacht naar de woorden van den redenaar. Ook in de Boeren-Republiek reeds de vormen van Europa's parlementaire Staten!

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 147.)

Ten huize van den Franschen Ambassadeur, Gaspard Coignet, Graaf de Courson, *Seigneur* de la Thuillerie werd terzelfder tijd een zeer deftig diner gehouden. De geheele Fransche kolonie uit Den Haag was vereenigd om de tafel van den Gezant. Men delibereerde over de veete tusschen den Graaf de l'Espinay en den Prins Philips van Boheme. Men erkende de volmaakte loyauteit der houding van l'Espinay, en laakte het laaghartig gedrag van den Prins. Zeer breedvoerig werd

YORKSHIRE TERRIER.

gehandeld over de zonderlinge Haagsche toestanden, over het zinkend aanzien der arme verlaten Koningin, over de onbeschaamde gedragingen van hare zonen, maar daartegenover stond de bloedverwantschap met Zijne Hoogheid den Stadhouder Frederik Hendrik en den jongen Prins Willem II.

De Fransche Ambassadeur was van meening, dat de Graaf de l'Espinay op zijne hoede moest zijn. Door het duel te beletten, had men hem zijne beste troeven uit de hand geslagen. Men bracht hem onder het oog, dat hii zeer onvoorzichtig had gehandeld met over dit duel te spreken tot Mevrouw Van der Mijle. Er bleef nu geen uitzicht op afdoening van het geschil. Al de heeren, inzonderheid de *Vicomte* de Machault en de Markies de Montpoullan, rieden l'Espinay aan zich eene pooze terug te trekken. Het was in het oog vallend, dat ondanks allen goeden raad l'Espinay niet wilde luisteren. Met indrukwekkende fierheid kwam hij op voor de Koningin van Boheme. Heel de leegloperswereld van Den Haag had zich veroorloofd hem in opspraak te brengen, wegens de al te groote faveuren hem van de zijde Harer Majesteit en der Prinsessen ten deel gevallen. En nu zou hij zich terugtrekken, omdat deze dolle Palatijn, '*ce fou enragé*' hem met zijne wraak bedreigde. Welsprekender dan ooit te voren hield hij vol, dat hij aan alles en allen het hoofd moest bieden, dat hij de Koningin moest blijven ter zijde staan, dat zich terugtrekken gelijk zou geacht worden met gebrek aan moed.

Al de Fransche edelen en officieren dachten er juist zoo over, maar uit voorzichtigheid en genegenheid voor l'Espinay opperde men allerlei zwarigheden. Doch hij antwoordde, dat hij met zijn degen en zijne vlugge rechterhand wel opgewassen was tegen een dozijn dolle Palatijnen, en verhaalde uitvoerig wat men ternauwernood wist, hoe hij ten dage van zijne aankomst in Den Haag het vorige jaar Philips van Boheme en twee zijner Duitsche edelen buiten gevecht had gesteld, omdat ze een jong eerbaar burgermeisje, dat met haar vaderrustig wandelde, onbeschaamd hadden aangerand. Hij brandmerkte daarbij het lage, lafhartige gedrag van den Prins met de uiterste heftigheid. Hoe langer hij sprak, hoe meer sympathie zijne woorden vonden. De Fransche Ambassadeur de la Thuillerie verklaarde, dat juist door deze ontmoeting de groote wrok bij Philips van Boheme was ontstaan, omdat twee zijner hofedelen en vrienden ernstig verwond werden. En nogmaals waarschuwde hij l'Espinay.

Zeer eigenaardig was het te bespeuren, dat geen dezer Fransche edelen er een oogenblik op zinspeelde, dat de zeer merkbare sympathie der Prinses Louise Hollandina voor hun landgenoot ook zou hebben kunnen bijdragen tot de verbittering der zonen van de Koningin. In hunne oogen was dit, gelet op de vele voorrechten aan l'Espinay geschonken, de meest natuurlijke zaak van de wereld. De Koningin van

Boheme was eene dochter uit het koninklijk huis der Stuarts, gehuwd met een kleinzoon van den Zwijger, terwijl een andere kleinzoon van denzelfden Prins onlangs met de dochter van Charles I in den echt was verbonden. Dit alles maakte eene alliantie met eene dochter van Elisabeth van Boheme eene luisterrijke en koninklijke alliantie. Evenwel was in het vorig jaar te Parijs een andere broeder van Prins Philips, Eduard van Boheme, gehuwd met Anna van Gonzaga, oudste dochter van den Hertog van Nevers. Naar de meening der gasten van den Franschen Ambassadeur zou een echtverbintenis tusschen de Prinses Louise Hollandina en den Graaf de l'Espinay nog in het geheel geene mesalliantie geweest zijn.

Het diner bij den *Seigneur* de la Thuillerie werd lang gerekt, omdat men vele en ernstige dingen had te bespreken. De bezorgdheid voor l'Espinay werd door dezen zelven tot rust gebracht. Hij verzekerde zijne vrienden, dat hij tegen elken boozen aanslag bestand was; dat hij alleen met kennisgeving aan de Koningin van Boheme zich onthouden zou in het paleis aan den Kneuterdijk te verschijnen tot nader order. En daarna sprak men over de politieke gebeurtenissen van den dag, terwijl men na den maaltijd nog lang in het groote salon der ambassade bijeenbleef.

Intusschen werd het gezelschap van Philips van Boheme gedurig rumoeriger en ongeduldiger. De spion Van Duijnsbergen kwam van tijd tot tijd berichten, dat het diner van den Ambassadeur nog niet ten einde liep. Tusschen de klokke drie en vier verliet de Baron Von Pellnitz het gezelschap. Hij ging de wacht betrekken in de Papestraat bij de Hoogstraat. Er werd afgesproken, dat, zoo l'Espinay met een groot gezelschap Franschen mocht verschijnen, hij zich ongemerkt zou verwijderen. Vertoonde l'Espinay zich alleen, dan zou hij zijn leven in de waagschaal stellen, om wraak te nemen over de vroeger hem toegebrachte verwonding, in de hoop, dat Philips met de zijnen hem spoedig te hulp zou komen.

Maar de tijd verliep, terwijl de Fransche heeren steeds bleven in de gastvrije woning van den Ambassadeur. Philips begaf zich met zijne overige vrienden naar de stallen, om l'Espinay, zoo ze waanden, daar te verrassen. Meer en meer begrepen ze, dat de Stalmeester zich waarschijnlijk schuil zou houden, of wel zich des avonds in gezelschap van zijne vrienden op den Vijverberg zou vertoonen. In een zeer opgewonden toestand verklaarde Philips, dat zij waarschijnlijk van hun voornemen moesten afzien. Hij stelde ongeveer te half vijf voor in de karos, die de koetsier Andries Bleijch had ingespannen, een toertje te maken ter afkoeling van hunne verhitte hersenen. De karos stond aan den hoofdingang van het paleis op den Kneuterdijk. De heeren Von Wartenau, Knightley en Thomson gehoorzaamden den Prins, en klommen met hem in de karos. Juist, toen ze gezeten waren, zag Philips den lakei Joost van Duijnsbergen in allerijl op hem afkomen. De koetsier moest even wachten. De lakei kwam hijgend aanvliegen. Van verre al riep hij luid:

'Uwe Hoogheid! De Stalmeester komt en gaat met een Françooisch officier naar het Hertogstraatje!'

Te half vijf hadden de gasten van den Ambassadeur het hoekhuis van Kneuterdijk en Hooge Nieuwstraat verlaten. De meesten gingen door de Hooge Nieuwstraat naar het Voorhout. L'Espinay kwam het laatst met den Markies de la Vieuville en den Graaf des Loges. De Markies nam afscheid van beiden, en verwijderde zich in de richting van de Voorpoorte van den Hove. Des Loges vergezelde l'Espinay, die naar de Papestraat wilde terugkeeren. Beide heeren wandelden met zeer bedaarden, rustigen

pas over den Kneuterdijk naar het Hertogstraatje. Juist op dit oogenblik kwam de spion Duijnsbergen aanstuiven met het lang verwachte bericht.

Prins Philips uitte een kreet van jubel en wilde woede.

Tot den spion heet het:

‘Joost! Op den bok! Gauw als het weerlicht!’

Tot den koetsier:

‘Andries als de dolle donder naar de Hoogstraat!’

Er klonken luide zweepslagen, maar nog luider klonk het lawaai van juichende stemmen uit de karos.

L'Espinay, die, toen hij uit het huis van den Franschen Gezant kwam, niet op het rijtuig gelet had, dat stil stond voor het paleis der Koningin, - l'Espinay liep kalm aan de zijde van zijn vriend Des Loges door het Hertogstraatje. Ze hadden bij den Ambassadeur zoo uitvoerig over de gebeurtenissen der laatste dagen gesproken, dat beiden eene pooze zwegen.

L'Espinay dacht nu plotseling aan Louise Hollandina. Hij zou haar niet zien in de eerste dagen. Haar fonkelende zachtblauwe oogen schenen hem nu op eens aan te staren. De zomerbries, die zijn voorhoofd licht aanroerde, kwam uit de naburige tuinen met een geur van rozen en resedaas hem herinneren aan de zoete omarming van het blonde koningskind. In zijn vroeger leven had hij van rozige lippen zeer vaak lof en liefde genoten, had hij bijwijlen gemeend, dat hem de hoogste zaligheid was geopenbaard, maar niets had hem zoo diep in zijne ziel gegrepen, niets had de fijnste roerselen van zijn bestaan zoo machtig doen trillen als een lach van Louise, als een kus van Louise. Geheel onder de betoovering van hare liefde, had hij de stoutste droomen gedroomd voor de toekomst. Zoo het noodig mocht blijken voor haar te sterven, zou hij onversaagd den dood in het bleeke aangezicht zien.

Hoe wijs is het bestier der Hemelsche machten, die de toekomst omsluieren! De ongelukkige wist niet, dat de zwarte Doodsengel aan zijne zijde zweefde!

L'Espinay en Des Loges gingen door het Noordeinde naar de Papestraat. Een ongemeen getier treft hun oor. Er houdt een karos op bij 't hoekhuis van de Plaats en de Hoogstraat. En bij den ingang der Papestraat treedt Von Pellnitz met ontblooten degen te voorschijn. L'Espinay begrijpt, dat deze den moed heeft gevat hem aan te randen, oogenblikkelijk vliegt hij met ontbloot rapier op hem los. Des Loges wil hem terughouden, maar voelt zich plotseling van achteren aangegrepen door sterke armen.

Philips van Boheme had zijn koetsier aangemaand tot den uitersten spoed. De karos rolde in wilde vaart over Kneuterdijk en Plaats. Met woeste vloeken beval men den koetsier op te houden. Philips had zelf het portier opengeworpen, en was er met zijn drie vrienden en drie lakeien uitgesprongen.

Philips ziet Von Pellnitz met den degen in de hand op den hoek van de Papestraat. Hij ziet l'Espinay met heldenmoed zijn aanrander tegemoet snellen. De Graaf des Loges wil l'Espinay terughouden. Philips beveelt Joost van Duijnsbergen des Loges in den rug aan te vallen, en vast te grijpen. De Graaf des Loges struikelt, en valt, voordat hij zijn degen heeft ontbloot. Een ontzaglijk rumoer rijst omhoog.

‘De Françooische hond! Slaat dood! Slaat dood!’

De voorbijgangers blijven stil staan. De bewoners der Hoogstraat verschijnen met ontstelde gezichten op hunne stoepen.

L'Espinay begrijpt, dat het een aanslag op zijn leven geldt. Von Pellnitz sluit zich aan bij zijne vrienden die allen met ontbloote degens op l'Espinay losstormen. 't Zijn

zeven gewapende mannen, Philips, Von Pellnitz, Von Wartenau, Knightley, Thomson en de twee blauwe lakeien. Een oogenblik wilde l'Espinay blijven stand houden - één tegen zeven. Hij ziet het onmogelijke van zulk eene worsteling in, en zich tot de menigte wendend, roept hij luide, voor het eerst van zijn leven:

'*Au secours! Au secours!*'

De poorters uit de Hoogstraat, de toevallige voorbijgangers, hadden zulke oploopen, zulke krakeelende edellieden, meer-

malen gezien. Zij steken geene hand uit, en blijven gapend toezien. L'Espinay treedt zeer snel achterwaarts met den degen in de hand. Zijne zeven vijanden komen in zijne onmiddellijke nabijheid. Nu vliegt hij vooruit - en wint spoedig een kleinen afstand op zijne vervolgers. Het luid geschreeuw brengt de geheele Hoogstraat in rep en roer. De handschoenverkooper Jan Herweg uit den *Koning van Engeland* komt met zijne vrouw, manke Teuntje, en zijn zoon naar buiten. De dikke pasteibakker, Floris van der Veer volgt dit voorbeeld. Door het opengeschoven venster van het *Gouden Hoofd* kijkt mooi Anneke naar buiten. Het lieve gezichtje verraadt hevigen schrik.

'*Au secours! Au secours!*' klinkt de noodkreet van l'Espinay.

Maar niemand daagt op, om te helpen.

Philips van Boheme is al zijne vrienden te vlug af, en l'Espinay dicht op de hielen.

Anneke herkent l'Espinay in ijlende vaart voorbijsnellend, ze ziet hem, terwijl hij omkijkt naar zijne vervolgers.

Van hare lippen klinkt een hartverscheurende luide gil.

L'Espinay stiet in zijn loop op een hoop groente-afval en manden naast de uitstalling van Trijntje Maertens, het doodelijk ontstelde appelwijf.

De oude vrouw vliegt van haar stoel, en roept luide:

'Moord! Moord!'

L'Espinay stort voorover op den grond - zijn degen breekt tegen de straatsteenen. Hij is reddeloos verloren.

Philips van Boheme aarzelt geen oogenblik.

'*Monseigneur vous avez tort!*' roept l'Espinay.

Maar de dolle Palatijn is in zijne woede niet te stuiten.

Hij steekt met zijn degen l'Espinay in den rug. Dan komen de anderen - Pellnitz, Wartenau, Knightley, Thomson en de beide blauwe lakeien. Allen volgen in dolle drift het voorbeeld van Philips.

In weinige seconden voltooien de zeven moordenaars hun werk. Van alle zijden stroomen de voorbijgangers toe - luid om hulp roepende, terwijl niemand eene hand uitsteekt.

De koningszoon-moordenaar ziet het gevaar, dat hem dreigt. Het rapier, druipend van bloed, omhoog heffend, vliegt hij door het Halstraatje naar het Buitenhof, gevolgd door zijne medeplichtigen.

Zonder hoed, in de hevigste ontsteltenis, knielt de Graaf Des Loges naast zijn zieltogenden vriend. De lakei Duijnsbergen had hem verraderlijk in den rug aangegrepen en doen struikelen. Snel opstaande, ijlde hij de moordenaars na, maar kwam te laat. In zijne wanhoop poogde hij den stervende op te heffen. De helft van een gebroken degen stak in den rug van l'Espinay. Door talrijke omstanders geholpen, trok hij voorzichtig het staal uit de diepe wonde. Men bracht een stoel uit het *Gouden Hoofd.* Men beproefde den doodelijk getroffene, bloedende aan vele wonden in den stoel te zetten. Des Loges steunde het doodsbleeke, maar nog altijd indrukwekkend mooie hoofd. Zoo bracht men den stervenden Graaf de l'Espinay in de gelagkamer van het *Gouden Hoofd*, waar hij in de beide laatste jaren zoo dikwijls had geschitterd door zijne mannelijke schoonheid, zijn vluggen geest, en ridderlijke manieren. Het ontzettend geraas, geschreeuw, geloop, gevraag op straat en in de gelagkamer, riep een tafereel van de uiterste verwarring te voorschijn.

Zoodra de stoel met den doodelijk gewonde l'Espinay werd neergezet, hoorde men een kreet, die al het gerucht overstemde. Het was Anneke, de van doodsschrik rillende Anneke, die zich een weg baande door al de onbescheiden binnengedrongen nieuwsgierigen.

Anneke stiet allen weg met van toorn fonkelende oogen. Toen zonk ze op hare knieën naast l'Espinay. Ze nam de machtelooze hand en drukte die aan hare lippen.

In zijne jongste oogenblikken, gereed den geest te geven, gevoelde l'Espinay de lippen van het jonge meisje op zijne hand. Hij opende nog eenmaal de oogen. Het was alsof hij glimlachte. En toen klonk het duidelijk hoorbaar:

'Mooi Anneke! *Merci, merci!*'

(*Wordt vervolgd.*)

Ternate.
(Door een officier van het Nederl.-Indische leger.)
Met photo's van den Luit. ter Zee 2e kl. P.A. Bik.

II. (*Slot.*)

De bevolking van Ternate behoort voor een overwegend deel tot het Papoeasche ras. De mannen zijn krachtig gebouwd en zeer gespierd. In het leger opgenomen worden de Alfoeren van Halemahésa gelijkgesteld met Europeanen, hoewel zij Heidenen zijn, en bij de Amboineesche compagnie ingedeeld, en vooral aan hunnen ontembaren moed hebben de Amboneezen hun nen grooten krijgsroem te danken. De eigenlijke Ternatanen zijn echter Maleiers van oorsprong en volgens Wallace verwant met de Makassaren. Junghuhn rekent ze onder de Maleische cosmopolieten. Halemahésa, wat voor de helft aan den Sultan van Ternate en voor de andere helft aan dien van Tidore behoort, wordt bewoond door Alfoeren, welk volk een soort van overgang vormt tusschen het Papoeasche en Maleische ras. Wallace zegt (Insulinde Dl. II blz. 488) dat de Alfoeren geheel verschillen van de Maleiers, doch ook van de Papoea's. 'Zij zijn lang en welgemaakt, met Papoesche gelaatstrekken en krullend haar, zij zijn behaard van huid maar schier even licht van kleur als de Maleiers. Zij zijn een arbeidzaam en ondernemend ras, telen rijst en groenten en zijn onvermoeid in het opsporen van wild, visch, tripang en karet.' De eigenlijke bevolking van Ternate is Mohammedaansch, die van Halemahésa belijdt een eigenaardigen, heidenschen godsdienst. Zij gelooven nml. in een opperwezen 'Joehoe madi hoetoe', die in oude tijden een afgezant, genaamd Gosoeong naar Halemahéra zond om den Alfoeren zeven lara's (geboden) mede te deelen. Deze verbieden: overspel, schaking, diefstal, gewapende rooftochten, mishandeling van zijn naaste en oneerbiedigheid jegens de ouders, en zij gebieden het koppensnellen jegens overspelers, toovenaars en vijanden des lands. Verder zijn er nog goede en booze geesten, welke de onmiddelijke bestuurders van 's menschen lotgevallen zijn en aan welke door de gomatir's (priesters) offeranden in den tempel (kokiroba) worden gebracht.

Eigenaardig voor de kennis van het volk is het oordeel, uitgesproken naar aanleiding van de expeditie tegen Tomorie in 1856, waar ongeveer 200 man geregelde troepen van het Indisch leger streden naast 690 man Alfoersche huurtroepen van Ternate. De commandant der expeditionaire zeemacht, de kapitein-luitenant Uhlenbeck schrijft van hen: 'Gedurende de inspectie had de schoone, rijzige, en krachtige bouw der Alfoeren van Almaheira bijzonder onze aandacht getrokken. Zij maakten met hunne

versiering van veeren, haar en grove schelpen, met hunne onbedekte, beschilderde of getatoeëerde bovenlichamen, armen en beenen eene woeste, theatrale vertooning'. Alvorens de troepen te velde trokken leg-

den zij een eed af, eene symbolische handeling, die moest beteekenen: ‘dat zij den Sultan trouw zwoeren, verklarende hunne plichten te vervullen, zonder zich daarvan te laten afleiden, noch door het vuur, noch door het zwaard, noch door het water, noch door den kogel.’ Hiertoe werden: ‘door eenige priesters op zekeren afstand vóór den zetel des Sultans een komfoor met vuur. twee klewangs en een groote bak met water geplaatst. Onder het verrichten van eenige godsdienstige ceremoniën bezweerden zij die zaken, waarna de opperpriester een kogel opnam en dien mede bezwerende, in den bak met water legde; toen namen twee der priesters de nedergelegde klewangs weder op en hieven deze kruiselings naast elkander in de hoogte. Deze plechtigheid afgeloopen zijnde, verzamelden zich de prinsen en groeten van Ternate, die bestemd waren de troepen naar het tooneel des krijgs te begeleiden, tegenover den Sultan, hebbende de gewijde zaken tusschen hen en den vorst, waarna op een gegeven teeken van den Sultan de plechtigheid begon. Een voor een traden eerst de prinsen, en daarna de grooten des rijks naar het komfoor, waar zij zich voor

PASSAR TE TERNATE.

nederbogen, kropen toen op handen en voeten onder de klewangs door naar den bak met water, waaruit zij met de hand scheppend eenige druppelen water dronken, namen daarna den kogel uit het water en legden dien weder in den bak na hem met hunne lippen te hebben aangeraakt, waarna zij hunne vroegere posten innamen. De krijgsbenden volgden dit voorbeeld; bij het bereiken der geheiligde plaats hieven zij hun krijgsgeschreeuw aan, elkander met snelheid opvolgende voerden zij hetzelfde uit wat hunne voorgangers hadden verricht, waarna zij door hunne hoofden geleid aftrokken naar het kampement.’ Tot hiertoe het relaas van den heer Uhlenbeck. Bij het verdere verloop van de expeditie gaven de Alfoeren nog enkele malen blijk van hun sympathiek volkskarakter. De overtocht nml. geschiedde in cora cora's, welke gesleept werden door de oorlogsschepen. Hierdoor sloeg een cora, beladen met 62 Alfoeren om. Weitzil, de bekende Indische militaire geschiedschrijver, die ook deze expeditie beschreef, zegt omtrent dit incident: ‘Terwijl de thans geredde Alfoeren nog aan een wissen dood ten prooi schenen, merkte men bij hen menigen trek op, die, hetzij hun geheel eigenaardig karakter, hetzij hunne in vele opzichten goede geaardheid kenmerkte. Zij die zwemmen konden deden het slechts met één hand en hielden met de andere klewang en geweer omvat. Hunne wapens schenen hunne dierbaarste bezittingen te zijn. Onder hen bevonden zich eenige hoogbejaarden, die

bij dezen volkstam gewoonlijk in groot aanzien staan. Een jeugdig Alfoer had reeds een hem toegeworpen touw gegrepen en was gereed, daarlangs naar boven te klauteren, toen hij naast zich een grijsaard in het water zag; zonder aarzelen reikte hij hem het touw toe en greep het eerst later opnieuw, toen hij zag dat het zonder gevaar voor zijn anderen landgenoot kon geschieden.'

De Sultans van Ternate en Tidore voeren over dit sympatieke volk een vrij lastig bewind. Door ons aangestelde posthouders innen de belastingen voor hen. Zooveel mogelijk worden door hen de knevelarijen van den vorst tegengegaan, of liever de knevelarijen van de prinsen bedreven in naam van den vorst. Van tijd tot tijd komen ze tegen de ruwe behandeling in opstand, doch worden dan door Hollandsche oorlogschepen weer ten onder gebracht. Dr. van Rijckevorsel vermeldt in zijne Brieven van Insulinde daarvan een eigenaardig staaltje. Ongeveer 25 jaar geleden kwamen de inwoners van Makkian tegen den Sultan van Ternate in verzet, doch zonden tot den resident een bode om te zeggen dat zij niet tegen de regeering in verzet kwamen doch tegen den Sultan. Dat zij weigerden zware belastingen op te brengen, waarvan de grootste helft in verkeerde handen kwam zonder den Sultan te bereiken, maar dat zij die gaarne zouden opbrengen indien zij maar een Hollandsch bestuur hadden. En wat deed de regeering? Zij zond er een oorlogsschip heen, er werd geschoten, gebrand en Makkian behoort nog aan den Sultan.

Ongetwijfeld is het te bejammeren dat de Nederlandsche handel nog met het oog geworpen heeft op deze eilanden en bijv. Halemahésa in het groot exploiteert. De maatschappij die zich ten doel zoude stellen de uitgestrekte verlaten notentuinen op dat eiland te exploiteeren, zoude ongetwijfeld goede zaken maken, welke vooral de nijvere bevolking ten goede zou komen. En gebrek aan werkkrachten is daar niet te vreezen.

De Papoea's van Nieuw-Guinea, vroeger als slaven zeer gezocht, vindt men thans in menigte op Ternate als bedienden. Het ras steekt eigenaardig af bij het Maleische; praatziek, luidruchtig, vroolijk, twistziek, zucht tot opschik zijn alle eigenschappen welke zij bij uitstek bezitten. Zij gaan in den regel geheel naakt, slechts de kustbewoners der Doreibaai, Ajambori en de Geelvinkbaai dragen uit boomschors vervaardigde tjawats. Hun haar wordt lang gedragen en tot een grooten bos bijeengevlochten. In oorlogstooi versieren zij zich met vederen, en versierselen van kralen of wilde zwijnentanden gemaakt. Hunne wapenen waren vroeger pijl en boog, doch sinds de handelaren van Ternate een grooten handel, vooral in paradijsvogels, met hen drijven zijn de ge-

weren er ingevoerd, en treft men er repeteergeweren van de laatste systemen aan.

Het gouvernement tracht zooveel mogelijk den invoer van geweren te beletten, en vooral onder wijlen den resident Bensbach, wiens naam in deze gewesten een groote vermaardheid geniet, werden zooveel mogelijk beletselen dien ruilhandel in den weg gelegd. Echter geheel is natuurlijk een smokkelhandel op deze onbewaakte uitgestrekte kust niet te beletten zoodat menig Chineesch of Engelsch vaartuig beladen met geweren of arak zijn lading aan den wal zet.

Van uit Ternate zenden de daar wonende handelsfirma's hunne agenten en jagers naar de verste streken van de residentie om een uitgebreiden ruilhandel met de inboorlingen te drijven. Eigenaardig is de basis van dien ruilhandel: slechts de gulden en de rijksdaalder door de Papoea genoemd: ‘kleine ronde’ en ‘groote ronde’. Een paradijsvogel is waard drie ‘groote ronde's’. De jacht op dezen schoonen vogel heeft een verbazenden omvang gekregen sedert de damesmode deze vogellijken als hoedversiersel invoerde. Echter kreeg de handel naar mij door een handelaar werd verzekerd, een grooten knak, door de oprichting der vereeniging tot tegengang dezer gruwelijke mode. En wie zoude geen tegenstander van deze zaak worden, wie eenmaal op Ternate de terugkomst der ‘Camphuis’ uit Nieuw Guinea bijwoonde, en in alle winkels en pakhuizen de vloeren bedekt zag met lijken van vogels in zoo schitterende kleuren, als de stoutste verbeeldingskracht zich niet denken kan. Behalve het uitroeien dezer schoone vogels doen de jagers in dat onbeheerschte gebied nog veel kwaad, daar zij de bevolking zooveel mogelijk trachten te knevelen. Overkomt hen van de zijde der inwoners eenig onrecht, zij verschaffen zich zelf recht, en voeren vereenigd strooptochten op groote schaal uit. In dat opzicht zal de nieuw in te voeren bestuursregeling ons voor veel kwaad behoeden, want dat het op deze wijze eenmaal spaak mòet loopen, en het Indisch gouvernement op den duur toch tusschenbeide

DANSERS VAN DEN SULTAN. DANSERESSEN VAN DEN SULTAN.

zou moeten komen is zonder twijfel.

Enkele zendelingen, waaronder de naam van den eerwaardigen grijsaard Van Hasselt met eerbied behoort genoemd te worden, hebben hun leven gewijd aan de verzachting der zeden van het Papoesche volk. Op eene andere wijze streefde de voormalige resident Bensbach naar hetzelfde doel. Deze groote kenner van den inlander trachtte de bevolking te beschaven door de hoofden te laten voorgaan. Hij voedde jonge Papoea's, zonen van aanzienlijke hoofden, ten zijnen huize op. Deze

volgden hem op al zijne tochten, en dat de resident hierdoor de hoofden aan zich bond en de bevolking in bedwang hield, kwam het gouvernement meer dan eens te stade.

Ternate zelf heeft niet het vervallen oud-Hollandsche aanzien wat Ambon bijv. heeft. Dit komt hoofdzakelijk hiervan dat in 1855 de stad door eene uitbarsting van den berg vernield is, zoodat nu alle huizen van hout zijn opgetrokken. Het eiland zelve is nog geen □ G.M. groot en bestaat uit niet anders dan uit den vuurspuwenden berg, op wiens helling de huizen gebouwd zijn. Het leven van de weinige Europeanen daar is dus niet erg benijdenswaardig. Men leeft letterlijk op een vulkaan. De gesprekken komen dan ook steeds op hetzelfde onderwerp neer, nml. den berg. Rookt de berg dan is men gerust, doch nauwelijks verdwijnt de rookzuil, of aller blikken wenden zich ongerust naar den krater, en kan men zeker zeker zijn van na korter of langer tijdstip eenige aardschokken te gevoelen of eenige lava naar beneden te zien vloeien.

Bij de laatste uitbarsting heeft de berg zich verdeeld in drie toppen, de Madina, Arfat en de Kekan. De Arfat is de hoogste top, in wier nabijheid de krater gelegen is, wier opening gelukkig van de plaats afgewend is. De lava, welke de krater uitwerpt volgt steeds een vasten weg, nml. naar den ‘Batoe Angoes, of Verbranden Hoek’. Dit lavabed is onbegroeid en bedekt met rotsblokken.

De natuur is prachtig voor doortrekkende reizigers; ambtenaren en officieren, welke gedoemd zijn een deel van hun leven te slijten op die eilandengroep, vinden het gezicht van al de hun omringende vulkanen op den duur eentonig, en soms onrustbarend. Aan de Noord-Westzijde des eilands vindt men op de helling des bergs een paar kratermeren, door de inlanders meest genoemd met den Portugeeschen naam ‘laguna’. Ook worden zij wel eens genoemd naar de dorpen, welke daar vroeger lagen, doch door eene uitbarsting door den bodem verzwolgen zijn: ‘Soelah Takomi di bawah’ en ‘di atas’. Tal van leguanen leven daar in die meren, terwijl een vlucht kraanvogels zich daar na de uitbarsting der Sangir-eilanden vestigde.

Het fort Oranje, dat tot huisvesting van eene compagnie infanterie dient, is sedert de Compagnie-tijden weinig verbeterd, en even ondoelmatig ingericht met dezelfde verouderde bewapening als de andere forten in onzen Molukschen archipel. Het wordt omringd door eene diepe, doch droge gracht en hooge aarden wallen, die tusschen steenen muren zijn opgeworpen. Zonder bepaald stelsel gebouwd, in het bezit van vier bastions die

de verschillende facen niet eens bestrijken, zoude het te bezien staan of de zwakke bezetting het zelfs tegen een inlandschen vijand zoude houden; intusschen houden de grimmig uitziende gladijzeren kanonnen, waarvan er steeds twee op het vorstelijk paleis gericht zijn, den beheerscher van talrijke geloovige Mohammedanen in bedwang.

Het Chineesche kamp, welks huizen tot zelfs onder de muren van het fort zijn gebouwd, in spijt van alle bepalingen op verboden kringen, heeft hetzelfde uiterlijk als alle andere in den archipel. Ook de Europeesche wijk biedt weinig bezienswaardigs aan. Buiten de plaats vindt men talrijke bouwvallen van huizen die eenmaal de hooggeplaatsten der O.I. Compagnie herbergden, en duiden begroeide oprijlanen van welke de pilaren aan den ingang nog slechts den tand des tijds weerstonden, op lusthoven en buitenplaatsen uit den tijd toen Ternate nog bloeide door den handel in specerijen. Enkele notenperken, waarvan de eigenaren den strijd om het bestaan nog niet opgaven, vindt men op de helling van den berg. Bezienswaardig zijn de oude forten. Kajoeh Merah waarom zooals wij boven zagen dikwerf zoo fel is gestreden ligt tegenover Tidore en bestrijkt de smalle straat tusschen Ternate en dit eiland, welke nog smaller wordt gemaakt door het kleine eilandje Maitara of Noorwegen.

Verder vindt men nog de bouwvallen van een groot fort, waarschijnlijk van Portugeeschen oorsprong nabij Castella.

In den laatsten tijd worden de Moluksche eilanden hoe langer hoe meer bezocht, niet alleen door natuurvorschers welke er een ruim veld voor onderzoekingen vinden, doch ook meer en meer door pleizierreizigers. Vele ingezetenen van Java maken voor hun scheiden van Indië de veelgeroemde Molukkenreis, den bekenden schrijver Brooshooft na, welke zijne indrukken nederlegde in zijn ‘Molukkenreis in vogelvlucht’. Mochten ook eens Nederlanders, welke thans in vreemde minder belangwekkende streken reizen, de prachtigste deelen hunner eigen bezittingen onder den evenaar komen bewonderen! Welk ander land zoude niet trotsch zijn op het bezit van zulke lustoorden.

Tristan en Isolde, door Melati van Java. (*Vervolg van blz.* 151.)

Richarda smachtte er naar daarin weg te zinken, niets meer te zien, niet te hooren - maar weer voelde zij de fijn geschoeide hand van haar moeder knellen om haar arm, fluks schudde zij het hoofd en keek rond, niemand zag het, ieder was geboeid door de muziek, en terwijl Delmaine ieder deed genieten, worstelde zijn eigen kind een heldenstrijd tegen den haar overweldigenden slaap.

Goddank! het was pauze! Isolde's gelaat had een bitse, ontevreden uitdrukking aangenomen. Zij maakte zich gereed haar dochter te berispen, maar daar werd zij omringd door tallooze vrienden en bewonderaars. Voor ieder moest zij een vriendelijk woord vinden, de complimenten aannemen over het heerlijk talent van haar man; eindelijk verscheen hij zelf; zij lachte hem toe en hij drukte haar hand, en toen werd het voor haar tijd, zelf het tooneel te beklimmen, want ook zij zou zich dien avond laten hooren.

Richarda was door de korte pauze een weinig tot zichzelf gekomen; zij zag haar moeder de trappen opgaan, vriendelijk groeten, de viool in de hand nemen, even stemmen en haar strijkstok gleed over de snaren; ja, het was nog dezelfde mollige toon en fijne toets van vroeger, maar wie ze ook bewonderde, niet zij; onverschillig keek zij rond, vast besloten de dofheid, die steeds over haar kwam en haar geheel vervulde zoodra zij muziek hoorde, van zich af te werpen.

'Vindt u het niet goddelijk mooi?' vroeg een stem achter haar half fluisterend.

Richarda keek om en zag een vriendelijk jongemeisjesgezicht, zich naar haar overbuigend.

'Jawel, maar... ik houd niet van muziek.'

'Hoe is 't mogelijk? Houdt u niet van muziek? U, die zulke ouders heeft.'

Richarda haalde de schouders op.

'Ik vind er niets in,' zeide zij knorrig; 'ik begrijp niet, wat voor moois men daaraan vinden kan. Als het ophoudt dan heeft men niets meer.'

'Natuurlijk, maar ik vind het zoo verrukkelijk zoolang het duurt. Menigeen zou u zoo'n moeder benijden en dan zoo'n vader.'

Richarda haalde onverschillig de schouders op; of zij te benijden of te beklagen was, wist zij niet; wanneer zij andere kinderen zag, die vroolijk met hun ouders uitgingen, of meisjes met haar moeder in het huishouden werkend, dan vroeg zij zich af waarom het bij hen zoo heel anders was, en dan vond zij maar één antwoord - de muziek, die ellendige, vervelende muziek was er oorzaak van en zij haatte die muziek, waarin haar ouders opgingen en die haar benauwde en verstikte, met een doodelijken, bitteren haat.

'U moest eens weten,' zeide zij in een plotselinge behoefte om alle ergernis en wrok van haar hartje bij een ander uit te storten, 'wat die muziek mij verveeld, geplaagd heeft van jongsaf. Ik was nog heel, heel klein en dan lag ik boven en ik hoorde ze beneden spelen en zingen en ik kon er niet van slapen; ik bleef wakker uren lang, en mijn hoofd deed mij pijn en mijn ooren suisden en dan verlangde ik maar dat het even stil zou worden, even maar. Soms scheidde het uit en hoorde ik niets, dan begon ik te doezelen, zoo heerlijk zacht, en daar hoorde ik in eens weer Pa's vingers op de toetsen vallen. Bonk! en ik schrikte wakker en ik lag te beven en stopte de ooren in de kussens maar altijd hoorde ik ze weer, die akelige piano en die scherpe viool.'

'St, st!' riep men van alle kanten, maar Richarda luisterde niet; zij scheen veranderd, haar oogen schitterden, haar wangen gloeiden, haar lippen trilden.

'En toen die lessen, die urenlange plagerij, eerst van vader, later van moeder, die straffen voor niets, en nooit hoor ik iets anders praten dan over muziek, muziek, die ellendige, vervelende, domme muziek.'

Juist stierf een hemelsch adagio onder Isolde's vingers in een pianissimo van oneindige teederheid weg, toen Richarda's bijna krijschende kreet 'van domme muziek' daartusschen vloekte. 'Stilte,' riep men hard en Isolde's zekere hand faalde, de laatste streek mislukte en het was of het gekras van de viool Richarda's wanklank begeleidde.

Er werd geapplaudisseerd, hevig, hartstochtelijk, maar Isolde liet zich niet bedriegen; zij boog koel met een lach vol ingehouden boosheid, die haar nog ouder en leelijker maakte, en ondertusschen zochten haar brandende oogen het kind, dat tot bedaren gekomen, daar klein, ineengedoken zat, met neergeslagen blik en hangend hoofd, als gereed om de straf te ontvangen, die zij voelde verdiend te hebben.

Isolde's triumf was niet volkomen geweest en ook haar genot was bedorven; nauwelijks in het rijtuig gezeten, viel zij bitter uit tegen Richarda, de oorzaak van haar teleurstellingen, en Tristan moest alles weten.

‘Verbeeld je, man! ons kind heeft geslapen toen jij dirigeerde en hardop gepraat, neen geschreeuwd, toen ik speelde. Is dat geen schande voor 't heele land?’

En Delmaine, in zijn artistenhoogmoed door zijn eigen kind gekwetst, overlaadde haar met verwijtingen en berispingen even onbarmhartig als de moeder, totdat het meisje verbitterd uitriep:

‘Maar kan ik het dan helpen, dat ik de muziek haat? Die muziek maakt dat u niet van mij houdt, die muziek

vervolgt mij van dat ik opsta tot ik naar bed ga. Ik wou dat er geen muziek bestond, dat ik nooit meer een noot muziek hoorde.'

'Zwijg,' beval de vader, 'jij kent je geluk niet. Je weet niet wat je zegt.'

En zonder een woord verder te spreken reed men verder; met de grootste minachting, zonder een nachtgroet, lieten de ouders hun kind gaan, hun onwaardig kind, dat haatte wat zij liefhadden, verafschuwde wat zij vergoodden; op haar kamer gekomen, viel Richarda op haar bed neer en snikte, snikte of haar hartje breken moest en balde haar vuisten in onmachtige woede; zij was zoo bedroefd en toornig niet om haarzelf, niet omdat zij haar ouders iets verweet, maar omdat zij zich zoo onmachtig vond, zoo klein en weerloos tegenover die booze, alles overheerschende vijandin: de Muziek.

III.

Na dit concert werd Richarda nog stiller en meer afgetrokken, nog bleeker en tengerder dan voorheen; haar ouders hadden het te druk om op haar te letten, daarenboven vervulde hen sedert het voorgevallene een stille wrok en hooge minachting tegenover het onwaardige kind.

Eindelijk moesten zij met haar toestand rekenen, toen een zenuwkoorts haar heftig aangreep.

'Stille rust!' gebood de dokter, en toen verstomden eindelijk de instrumenten, wie zal zeggen met hoeveel tegenzin!

'Hoe zalig, hoe rustig,' fluisterde zij met gesloten oogen stil nederliggend, 'geen muziek!'

Zoodra de koorts afnam, werd haar voorgeschreven naar buiten te gaan; de ouders vroegen voor haar belet bij een Duitsche familie, die aan den Rijn woonde, en mevrouw Delmaine bracht haar daarheen. De familie was vroeger zeer rijk geweest; financieele rampen en de dood van den man hadden hen achteruitgezet. Mevrouw en haar dochters hielden nu pension op het mooie dorp.

In hun goede dagen waren zij ook groote dweepsters geweest met muziek en met den heer en mevrouw Delmaine in het bijzonder.

Het eerste woord dat Bertha, een der dochters, aan mevrouw en Richarda zeide toen zij samen in het rijtuigje van het station reden, was:

'Hoe jammer! Wij hebben nog geen piano, maar wij zullen voor Richarda er een huren.'

Een uitdrukking van vreugde en angst tegelijk vloog over het gelaat van het meisje; onwillekeurig vouwde zij de handen:

'O, als 't u belieft, neen,' smeekte zij.

'Maak u maar niet ongerust,' antwoordde mevrouw Delmaine spijtig, 'voor Richarda is het een voorrecht geen muziek te hooren en zij speelt volstrekt niet. Nooit viel een appel zoo ver van den boom!'

Richarda voelde zich weldra thuis in deze omgeving; mevrouw, die nooit had medegedaan met de dweperijen van haar man en dochters, vond het prettig dat juffrouw Delmaine geen muziekgek was. De meisjes, door geen piano afgeleid, waren vol zorg voor het bleeke kind, namen haar mede op lange wandelingen, en daar in de frissche buitenlucht, in de heerlijke natuur, bevrijd van den levenslangen druk,

bloeide zij weldra op. Nu eerst begon zij te begrijpen wat het is te leven en jong te zijn. Alles boezemde haar belang in, het kleinste insect en de ruïne op den schilderachtigen heuvel, de kinderen van het dorp en het beekje onder het bruggetje over bemoste steenen stroomend.

Zij dronk de zonnestralen in en de geurige woudlucht, zij juichte bij het plukken van bloemen in de weide en danste tusschen het koren; maar vooral zij genoot dat alles zoo stil was, zoo rustig, dat geen klanken van muziek de plechtige stilte van ‘buiten’ kwamen verstoren.

Dan sloot zij de oogen en zette de poorten van haar ziel wijd open; zij liet daar het geheimzinnig zoete zwijgen indringen van de natuur, nauwelijks verbroken door flauw insectengegons, zacht bladergeritsel en vriendelijk wuiven der korenaren, slechts nu en dan door het vroolijk getjilp van een vogel overstemd.

En haar wangen begonnen te bloeien en haar oogen te schitteren, de vale kleur van haar gelaat week, haar gebogen houding richtte zich op en haar weifelende stap werd veerkrachtig, nu zij zich vrij voelde van de kwellingen haar aangedaan door die vijandin van haar leven, verlost van dien band van aanhoudende vervolging en duldelooze verveling.

‘Kon ik hier altijd blijven,’ riep zij uit de volheid van haar hart, ‘altijd, 't is zoo verrukkelijk stil en ik hoor geen muziek.’

Het was feest op het dorp; de processie zou trekken uit de kerk en alles was in de weer om de huizen en straten te versieren, altaren op te richten. Bertha en haar zusjes hadden het druk met bloemen plukken en schikken, vlaggen en kransen aanbrengen, stoffen drapeeren. Richarda hielp hen trouw; zij wist nauwelijks wat een processie was, het arme kind! Evenals alles bij de Delmaines had de muziek ook haar godsdienstige gevoelens overwoekerd; maar hier in deze omgeving schoot het plantje der godsvrucht op, dat verflenste in Richarda's ziel bij gebrek aan voedsel en dauw, en begon geurige bloemen te dragen.

Niemand ijveriger dan zij, om met vingers, die op alles wat zij aanraakten een stempel van artisticiteit drukten, bloemen en takken te slingeren, ter versiering van de reposoirs, bevallige effecten te verkrijgen door hier een licht, daar een draperie te plaatsen.

En toen eindelijk de processie uittrok en in de verte de zangen weerklonken, de muziek zich liet hooren, toen daalde een eigenaardige stemming over Richarda neer, iets van een verlossing, een openbaring; zij kon het niet noemen, maar het vervulde haar met ongekende zaligheid, en met gevouwen handen en schitterende oogen zag zij naar den weg, die den heuvel afkronkelde, waarop het kerkje stond.

Zij zag de banieren wapperen en de rood en witte kleederen der priesters en acolieten vonkelen in de zonnestralen, schemerend door het zachte fijne Meigroen en als met een sluier van poëzie omhuld; de blauwwitte wierookwolken stegen ten hemel en het goud schitterde op de vaandels en de dalmatieken, de kruisen en wierooksvaten, en de stemmen der kinderen vereenigden zich met de zware, schorre klanken der zangers en de primitieve instrumenten der muzikanten, en nu eerst begreep Richarda wat muziek kon zijn: een dienares van de fijnste, edelste, heiligste aandoeningen, en daarom allen eerbied waard, maar geen meesteres, geen godin, die men om haarzelf aanbidden en dienen moet.

De processie kwam nader, en de eenvoudige muziek, minder dan middelmatig gespeeld op versleten instrumenten, de lofzangen aangeheven door ongeoefende stemmen, spraken tot haar een geheel andere taal dan de kunstvolle symphonieën

door de eerste concerten uitgevoerd, dan de teederste adagio's door haar ouders gespeeld, door de beroemdste zangers en zangeressen in hun beste oogenblikken.

Zij knielde neder en de tranen stroomden over haar wangen, en nu alles om haar zong, nu kon zij niet meer stom blijven, zij wilde ook zingen, ook haar stem verheffen vol van haar nieuw Geloof, haar nieuwe Liefde, van het nieuwe leven dat zich aan haar verdoofde ziel openbaarde, een hymne van dankbaarheid. Wanneer alles voor Hem lofzangen verhief, waarom moest zij alleen zwijgen? Zij had nooit willen zingen en ieder meende, zijzelf het eerst, dat zij het niet kon, maar nu wilde zij het met alle krachten harer ziel, en tot haar eigen verbazing ontstegen aan haar keel klanken vol teedere zoetheid en zeldzame kracht.

Zij schrikte er zelf van; zij kende genoeg van muziek en van stemmen om te begrijpen dat wat nu natuurlijk, als vogelenzang haar borst ontwelde, iets was van bijzondere schoonheid en buitengewonen omvang; op het oogenblik verheugde

zij zich zonder verder nadenken over die ongekende gave; zij zong en gaf zichzelf vol vreugde in tonen en klanken. Bertha, die naast haar stond, zweeg verbaasd en hoorde haar verwonderd en bewonderend aan.

De zegen werd gegeven en alles zweeg; alleen de bellen zonden hun zilveren klank over heuvels en bosschen. Richarda boog het hoofd en dankte God, dat zij leefde en gelukkig was en dat Hij hemel en aarde zoo schoon had gemaakt, zoo vol kleuren en melodie, zoo vol poëzie en zonneschijn, en langzaam trok de processie heen; de muziek stierf weg in de verte, de kleuren en de stralen verdoofden in het verschiet, de lichten verglommen bij de kromming van een straatweg of achter de hoogte van een heuvel en de betoovering week langzaam uit Richarda's ziel; alleen de herinnering bleef aan een visioen vol bovenaardsche schoonheid en hemelsch geluk.

Nog vonkelden haar oogen in smeltenden glans, nog was de dauw der tranen niet gedroogd van haar wangen, toen Bertha verrukt uitriep:

‘Maar Richarda, wat een stem! Dat hebben wij nooit geweten. Je hebt een nachtegaal in de keel.’

Toen verdween eensklaps het licht uit haar blik, de gloed van haar wangen; angstig kromp zij ineen, zij scheen de oude Richarda weer geworden, Richarda, schuw, angstig voor een geheimzinnige, wreed dreigende verschijning.

‘Niet zeggen, niet zeggen!’ bad zij, angstig Bertha's hand in de hare drukkend; ‘ik wist het ook niet, maar als zij het weten - o -’

‘Wat dan?’

‘Dan begint een nieuwe marteling, dan wordt die stem gebogen en geperst en gekneed, dan moet ik studeeren uren lang en dan moet ik zingen voor allerlei menschen en buigen en lachen voor hen. Dan moet ik kunstenares worden en dat is het vreeselijkste voor mij; ik wil die stem bewaren, voor mijzelf en - voor God!’

Zij smeekte zoo angstig, zoo ongelukkig, dat Bertha niet kon weigeren aan haar verzoek te voldoen en, hoe ongaarne ook, beloofde te zwijgen over die zeldzame ontdekking.

IV.

Maanden lang bleef Richarda buiten en zij werd een jong meisje in den vollen glans van haar achttien jaren, haar frissche jeugd en gezonden levenslust.

Haar ouders hoorden dat het haar goed ging, en dat was hen voldoende; zij betaalden haar pension en verder verheugden zij zich misschien ontslagen te zijn van haar, die hun niets aanbracht, geen geld, geen eer, geen roem, slechts schande, zooals zij het meenden in hun uitsluitende aanbidding der muziek.

De zomer ging voorbij en de herfst naderde, toen Richarda in haar kalme rust en gelukkig samenzijn met sympathieke zielen wreed opgeschrikt werd door een telegram, dat haar onmiddellijk naar Amsterdam terugriep.

Zij vertrok dadelijk en daar vond zij alles in onbeschrijfelijke verwarring; een zenuwberoerte had haar vader krachteloos neergeworpen. Haar moeder, toch reeds vroeg oud naar lichaam en geest, door de onnatuurlijke spanning, waaraan haar zenuwen levenslang blootgesteld waren geweest, zat daar hulpeloos klagend en jammerend neer, nu de wreede werkelijkheid haar aangrijnsde.

Richarda kwam thuis en overzag den toestand, kalm, practisch, bedaard - ongevoelig zeide haar moeder, die alleen door luid klagen en jammeren haar medelijden met haar man en haar smart over eigen ongeluk wist te uiten.

Het meisje had veel geleerd in die enkele maanden; bij de Delmaine's aan huis heerschten artistieke wanorde en onnadenkende verwarring, alles verborgen onder zeker oppervlakkige elegance en schijn van welstand. Er werd veel verdiend maar nog meer verteerd, en nu plotseling door de machteloosheid des vaders de bron der inkomsten verdroogde, stond het dreigend spooksel van armoede, ontbering en de treurige nasleep van schulden voor de deur, en niets om het te bezweren dan de zwakheid van een bejaarde vrouw en de ernstige pogingen van een jong kind.

Richarda had gelukkig bij Bertha's moeder geleerd wat het beteekent, veel te doen met weinig middelen. Haar methodieke, ernstige aard was daar ontwikkeld geworden; zij had er netheid en overleg geleerd en vele huishoudelijke bezigheden, practische dingen, waarvoor haar moeder een voorname minachting koesterde. Daarvoor had men immers zijn booien; maar nu men gedwongen was minder te wonen, booien af te schaffen, nu zij genoodzaakt werd lessen te geven, nu voelde zij zich diep en bitter verongelijkt, op haar ouden dag nog te moeten werken en ontberen. Zij beschuldigde Richarda van harteloosheid, van onverschilligheid, alleen omdat het meisje zich niet op de muziek had willen toeleggen toen het tijd was; dan had zij geld kunnen verdienen in plaats van, zooals nu, slechts haar vader te verplegen, het huiswerk onvermoeid te verrichten, onnoodige dingen waarvoor men altijd menschen kan vinden, zoodra het geld er maar was.

Het geven van lessen vlotte slecht, nooit had Isolde het gedaan; zij vond dat zij er door achteruitging, dat het haar te min was, haar, de violiste van wereld-vermaardheid; maar het spelen op concerten gaf nog minder succes. Haar tijd was voorbij, er werden aan de kunst andere eischen gesteld, haar vervallen voorkomen werkte niet mede te haren gunste, haar vingers trilden door zenuwachtigheid en konden geen zuiveren toon meer voortbrengen.

Men organiseerde concerten, benefiet-uitvoeringen voor de diep getroffen familie; eerst werden zij druk bezocht, later verflauwde de belangstelling en Isolde werd steeds wanhopiger en Tristan hulpbehoevender. Richarda's taak drukte haar altijd zwaarder bij de bekrompen geldmiddelen, bij de toenemende zwakte van haar vader, de klagende ontevredenheid harer moeder, doch hieraan het hoofd bieden scheen zoo moeilijk niet. Wat haar het bitterste trof was de onmogelijkheid het lijden van Tristan te verzachten, Isolde te bevrijden van den ondraaglijken dwang harer lessen; zij zocht naar middelen om meer geld te verdienen om hunnentwille alleen, want voor zichzelf had zij geen behoeften; zij voelde zich gelukkiger dan vroeger, nu de geheele wereld niet meer tusschen haar en haar ouders stond, en daar viel haar plotseling iets in. Het eerste oogenblik huiverde zij en verjoeg die invallende gedachte, maar zij liet zich niet verjagen, zij kwam terug telkens en telkens weer, als zij haar vader in zijn ellende aanschouwde, beroofd van allerlei kleine genietingen en gemakken, of haar moeder dat treurige leven zag voortslepen. Het nestelde zich in haar hersens en zette klauwen in haar hart. Dat denkbeeld beroofde haar van slaap en vervulde eindelijk haar geheele bestaan; zij streed zoo lang mogelijk tegen zich zelf, tegen haar bewustzijn van plicht en haar onoverwinnelijken tegenzin, en eindelijk zegevierde haar kinderliefde en zij besloot het offer te brengen, het vreeselijke offer waarvan niemand dan zijzelf den omvang kon begrijpen.

(*Slot volgt.*)

De Duitsche Kroonprins.

De Duitsche Kroonprins groeit zeer voorspoedig op; in Mei van dit jaar wordt hij zeventien en reeds is hij langer dan zijn vader. Zijn opvoeding wordt met echt Germaansche strengheid voltooid en slechts weinige oogenblikken op den ganschen dag kan de jongeling de zijne noemen. Nu en dan heeft hij slechts 'vrij-af'. Zoo is hij voor eenigen tijd met zijn vader op jacht geweest in de Spandauer bosschen, waar hij zijn eersten fazant schoot; een volgenden keer zal hij meegaan op de wilden zwijnenjacht, waarvan zijn vader een groot liefhebber is.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 155.)

XII. Na den moord.

De spion-lakei Joost Joosten Duijnsbergen had op den bok van het rijtuig gezeten naast den koetsier Andries Bleijch. Hij was tegelijk met Philips van den bok gesprongen, en had onmiddellijk den last ontvangen den Graaf des Loges in den rug aan te grijpen. Terwijl de valsche Duijnsbergen zich van zijn last kwijt, vliegen de anderen de Hoogstraat op, om l'Espinay in te halen. De Graaf des Loges was gestruikeld, en wist niet wie nem naa aangerand. Zonder zijn hoed op te nemen

MISSIONARIS-SCHOOL IN CHINA.

vloog hij ijlings vooruit, maar kwam te laat.

Ook Duijnsbergen ijlde de Hoogstraat in, zich het voorkomen gevend van een gewoon voorbijganger, die uit nieuwsgierigheid kwam kijken. Zoodra hij in de verte den Graaf de l'Espinay onder de degenstooten der moordenaars zag ombrengen, bekroop hem een doodelijke schrik. Men had hem in het gezelschap van den Prins gezien, en zeker zou meneer de Schout hem nu in apprehensie nemen. Hij begreep alles te moeten in het werk stellen, om den schijn van medeplichtigheid te vermijden. In een oogwenk was hij terug bij het hoekhuis van de Plaats en de Hoogstraat, waar zijn vader, de schoenlapper, gewoon was in zijn pothuisje te arbeiden. Maar de schoenlapper was verdwenen - met den algemeenen stroom van nieuwsgierigen de Hoogstraat ingestoven.

Het eerste wat de spion gewaar werd, was de karos van den Prins, geduldig wachtend. Hij meende hieraan een eind te moeten maken. Het rijtuig, waarin men hem had zien zitten, kwam hem gevaarlijk voor. Snel wendde hij zich tot den koetsier Andries Bleijch, hem gelastende met de karos naar de stallen der Koningin terug te rijden. Zoodra dit bevel werd gehoorzaamd, begon Joost Joosten Duijnsbergen met zich zelven te beraadslagen. Hij moest kunnen bewijzen, dat hij geen deel had aan den volbrachten moord. Het kwam hem het verstandigste voor snel naar het paleis op den Kneuterdijk terug te keeren, en het bericht te brengen van het voorgevallene,

alsof hij een simpel ooggetuige was. Zoo zou het onmogelijk zijn hem van eenige deelneming in het gebeurde te betichten. Met grooten spoed snelde hij nu naar het paleis, en kwam door den hoofdingang binnen. Met haastige, luide stem vertelde hij in de vestibule aan de nieuwsgierige lakeien, dat men den Stalmeester van Hare Majesteit in de Hoogstraat had vermoord. Er ontstond gerucht, geloop, geschreeuw. Deuren werden opengedaan, verschrikte stemmen klonken in de gangen en op de trappen. Duijnsbergen meende, dat hij het best zou doen zijn dagelijkschen dienst op de tweede verdieping te gaan hervatten. Hij veroorloofde zich zelfs de statige marmeren trappen op te vliegen naar de eerste verdieping.

Boven op het portaal aangekomen, zag hij de Prinses Louise Hollandina, die ijlings naar hem toesnelde. Zij had Dinsdag den 19 Juni l'Espinay niet teruggezien, alleen van hare moeder en Lord Craven vernomen, dat het tweegevecht in het Haagsche Bosch bij den aanvang gestuit was door Mr. Quirijn de Veer, den Baljuw-Schout. Maar ze had Dinsdag tevergeefs op l'Espinay gewacht. Een schrijven door deze des Dinsdagsmiddags aan hare moeder gezonden, ontging haar, daar de Koningin hierover zweeg. Alleen Mevrouw Van der Mijle was op de hoogte.

Het was het verstandigst Louise geheel onbekend te laten met deze beschikking. Ze moest zoo weinig mogelijk persoonlijk met l'Espinay omgaan.

Louise werd gedurende den loop van dien Dinsdag gedurig angstiger. Eene onbestemde vrees deed haar hart altijd luider kloppen. Woensdag, 20 Juni, klom haar angst met ieder uur. Hoewel het zeer onwaarschijnlijk wordt geacht, dat de menschelijke geest bewustzijn kan gevoelen van feiten, die niet door onze zintuigen kunnen worden waargenomen, omdat ze op verren afstand geschiedden, scheen het toch, dat de Prinses Louise door een geheel onverklaarbare gejaagdheid het noodlottig uiteinde van l'Espinay voelde naderen. Ze had er bijna met zekerheid op gerekend, dat de Stalmeester der Koningin dien namiddag in haar atelier zou verschijnen. Tegen vier uur werd hare gejaagdheid bijna ondragelijk. Ze sloop stil uit haar schildervertrek, liep de trappen af, keek in het portaal en de vestibule, bracht een kort bezoek aan hare moeder, ontdekte niets bijzonders, en verwijderde zich weer met een hart, schier berstende van ellende. De tijd

kroop uiterst langzaam voorbij. Het was doodstil in haar atelier - en juist deze stilte folterde haar gedurig meer. Hare fantazie had vrij spel. L'Espinay zou stellig gekomen zijn, indien niet iets ongemeens hem verhinderde. Zijne vijanden konden hem in een hinderlaag gelokt hebben. Zijne vrienden, de Fransche edelen en officieren, zouden hem misschien verhinderen zich in het openbaar te vertonnen. Misschien had een toevallig ongeluk, het storten van zijn paard, het springen van een pistool, hem gewond....

Ze wierp zich neer in den leunstoel, waar hij aan hare zijde had gezeten, en schreide bittere tranen. Louise was één en al liefde en bewondering, geheel toewijding, geheel aanbidding, voor den schitterenden Graaf, voor zijne doordringende donkere oogen, zijne zijzachte lange zwarte hairen, en zijn fijn besneden kop. Louise had een zeer diep gevoel voor schoonheid - nooit had ze een man gezien, die l'Espinay evenaardde. Daarenboven nooit had een man zoo aangrijpend en indrukwekkend tot haar gesproken. De toon zijner stem scheen haar de heerlijkste muziek... en nu kwam hij niet. Zijn leven moest in gevaar zijn, zij was machteloos gedoemd om te wachten in folterenden angst....

De klokke omstreeks kwart voor vijven, ontwaarde ze gerucht, en klonken er stemmen in de benedenverdieping. Snel ijlde ze de trappen af. Velerlei geluiden drongen tot haar door. Zware voetstappen op trappen en door gangen, geroep en gevraag, een overvloed van beweging, zooals maar zeldzaam in het paleis harer moeder werd gehoord. Zoodra ze bij het wit marmeren portaal der eerste verdieping was aangekomen, zag ze den ellendigen spion Duijnsbergen, die haar deurwachter was geweest. Ze vloog, rillend van angst, naar hem toe, en vroeg:

‘Joost! Wat is er gepasseerd?’

‘Och, Uwe Hoogheid! Wat raad? Prins Philips heeft met de heeren Von Pellnitz, Von Wartenau, Knightley en Thomson den Opperstalmeester van Hare Majesteit geassailleerd met zijn degen....’

‘En de Graaf de l'Espinay!’

‘Is gevallen!’

Louise Hollandina had met wijd opengesperde oogen den lakei aangezien, en bij zijn antwoord wilde ze snel wegijlen naar hare moeder, maar haar hart sloeg met zoo onstuimigen slag, dat ze wankelde. Plotseling klonk een gil, ijzingwekkend luid, door vestibule en voorportaal. Louise stortte ter aarde, en bleef bewusteloos op het marmer liggen. Mevrouw Van der Mijle komt het eerst uit de audientiezaal aanvliegen - en knielt handenwringend bij de Prinses, wier bloed den vloer kleurt. Zij heft Louise's hoofd op, en ontdekt eene wonde boven het linkeroog. De Prinses blijft in onmacht, met het hoofd in de armen van Mevrouw Van der Mijle. Lady Carey verschijnt uit de audientiezaal, en stort met een luiden kreet aan de zijde van de gevallene koningsdochter. Het is of die kreet Louise tot bewustzijn doet terugkeeren. Ze slaat de oogen op, en daarna de armen om den hals van Mevrouw Van der Mijle. Lady Carey helpt haar zich van den grond te verheffen. Beide dames steunen het jonge meisje, en brengen haar naar de audientiezaal. Nauwelijks is de deur achter de binnentredenden gesloten, of de Koningin vliegt naar Louise, en grijpt haar kind in de beide armen.

Elisabeth Stuart was doodsbleek. Hare donkere oogen fonkelden van woeste gramschap. Lord William Craven volgde de Koningin met eene uitdrukking van angstigen kommer. Eensklaps richt de Koningin het woord tot hem, en beveelt hem

in het Engelsch de deur te bewaken. Niemand mag weten, wat er voorvalt. Snel grijpt ze haar kanten neusdoek, en stelpt het bloed aan Louise's voorhoofd. Het blijkt oogenblikkelijk, dat de wond niet ernstig is. Louise klemt zich aan de borst van hare moeder, en weent onder hevig snikken. De Koningin kust het gewonde voorhoofd - en fluistert:

'Louise! Arm, lief kind! *Courage*, *courage!* Niemand mag iets merken! Gebruik patiëntie in deze fatale adversiteit!'

Louise verborg haar hoofd aan den boezem der Koningin en fluisterde bijna onhoorbaar met hartverscheurende stem:

'Ze hebben hem vermoord, moeder! Ze hebben hem vermoord!'

De Koningin ondersteunde Louise met den linkerarm, en de rechtervuist omhoog ballend, riep ze luide en dreigend:

'Er zal justitie geoefend worden! Niemand der moordenaars ontkomt het!'

Daar buiten klonk een luid gezwatel van stemmen, dat hooger en hooger steeg. Eene talrijke menigte, mannen, vrouwen en kinderen, stormde op het paleis af.

'Weg met de moordenaars!'

'Weg met de dolle Palatijnen!'

De lakeien hadden het ijzeren toegangshek gesloten, en plaatsten zich met hellebaarden op de stoep.

Maar altijd luider klonk het door de geopende ruitjes der audientiezaal:

'Weg met de moordenaars!'

'Weg met de dolle Palatijnen!'

De Koningin had het hoofd fier opgeheven. Haar hart was op het uiterst verbitterd tegen Philips, en toch ergerde ze zich over de beweging onder het straatvolk.

Louise herstelde zich. Het mooie kopje, aan 't voorhoofd met bloed bezoedeld, vertoonde zich plotseling als door nieuw leven bezield. Ze richtte den blik naar buiten, naar de luid razende volksmenigte, en riep plotseling met eene krijschende stem:

'Weg met de moordenaars!'

De Koningin maakte eene snelle beweging, om hare dochter het spreken te verbieden, maar de deur ging open met groot gerucht. Binnen stortte de moordenaar, Prins Philips. Lord Craven had hem niet kunnen terughouden. Door angst en woede verblind baande hij zich een doortocht. Zijn degen en draagband had hij weggeworpen, zijn hoed verloren. Op den rechterarm van zijn wit satijnen *pourpoint* vertoonde zich een bloedvlak. Allerlei aandoeningen verwrongen zijne trekken. De opgewondenheid, door het onmatig zwelgen veroorzaakt, scheen bedwongen. De bloedige daad had den woestaard ontnuchterd.

Hij trad aarzelend eenige schreden nader.

Plotseling zonk hij op zijne knieën voor de Koningin.

Daarbuiten klonk het altijd luider:

'Weg met de moordenaars!'

'Weg met de dolle Palatijnen!'

Philips strekt de handen uit, en riep:

'Moeder, moeder! Verberg me! Red me! 't Was in de hitte van den strijd, in de eerste mouvementen van mijne zeer geïrriteerde colère....'

Elisabeth Stuart trad met de diepste verachting eene schrede terug.

Ze strekte de hand uit, en schreeuwde luider dan het eene Koningin betaamde:

'Weg, weg, vileine rabaud! Gemeene moordenaar! Wees gevloekt voor eeuwig!... Gevloekt... gevloekt...!'

Mevrouw Van der Mijle kwam ijlings haar steunen - de toorn deed haar wankelen.

Het gejoel der dreigende stemmen vóór het paleis werd verontrustend.

En wederom vliegt de deur open. De Prinses Elisabeth, de oudste dochter, de wijze, verstandige discipelinne van den wijsgeer Cartesius, verscheen op den dorpel. Maar al wat ze zag, scheen haar te doen aarzelen. De Koningin stond met opgeheven rechterarm, vlammende van toorn, gesteund door Mevrouw Van der Mijle. Louise Hollandina had de linkerhand harer moeder gevat en verborg het gewonde hoofd aan haar schouder. Philips lag op de knieën gezonken - de handen uitgestrekt met het gebaar van een smeekeling. Het luid geraas der schreeuwende stemmen voor het paleis joelde en donderde omhoog.

Daar knettert een luide slag. Een steen heeft een der geschilderde ruiten van het middenvenster verbrijzeld.

De Prinses Elisabeth trad snel toe op Philips. Zij greep hem bij den arm, en deed hem met een forschen ruk opstaan.

‘Wat comportement is dit?’ - vroeg ze met trillende stem. - ‘Op, Philips, op! Defendeer dit huis en onze vorstelijke digniteit!’

‘Hij kan niet, hij mag niet!’ - klonk het gebiedend uit den mond der Koningin. - ‘Hij is een moordenaar, driewerf gevloekte moordenaar! Het volk eischt wraak voor den dood van l'Espinay!’

Elisabeth deinsde terug. Ze vermoedde de toedracht der zaak, maar had in hare afzondering niet gelet op hetgeen er geschiedde. Daar buiten scheen het volksgeweld te worden tegengegaan. Lord William Craven had aan het hoofd van heel het personeel uit hof en stallen zich met de wapens in de vuist buiten het afsluitingshek begeven, terwijl op hetzelfde oogenblik de onderschout van Den Haag met een twaalftal provoosten, sergeanten en diefleiers tegen de saamgeschoolde menigte optrad. Wel hoorde men nog luide kreten, maar het gerucht verwijderde zich eenigszins - de justitie deed zich gelden.

Philips had na de laatste woorden zijner moeder nog een oogenblik geaarzeld - maar wendde zich toen, afgrijselijke vloeken uitstootend, zoo haastig mogelijk naar de deur, nu niet meer bewaakt door Lord Craven. Hij snelde naar den stal, nam het beste rijpaard, en verwijderde zich langs het Nachtegaalspad uit Den Haag. Zoodra Philips uit de audiëntiezaal was verdwenen, zoodra het gerucht op den Kneuterdijk wat verminderde, vestigde Elisabeth het oog op Louise Hollandina, nu door Mevrouw Van der Mijle zacht weggeleid.

Elisabeth bleef alleen met hare moeder.

‘Indien Uwe Majesteit het mij consenteert, heb ik een woord te zeggen in deze nieuwe calamideit. Philips heeft den Graaf de l'Espinay, naar het schijnt, gedood. Ik hoop in een eerlijk duel! En hij heeft hierin gehandeld naar het devoir hem opgelegd als zoon van een Koning. De Graaf de l'Espinay had dit paleis nimmer moeten betreden! De desolate houding van Louise is het beste bewijs!’

De Koningin was tot het uiterste geprikkeld. Elisabeth, hare oudste dochter, werd door ieder geëerd om hare wetenschap, om hare vermaardheid als geleerde vrouw, in en buiten het grondgebied der Republiek. En deze dochter nam nu nog de verdediging op zich van een laaghartigen doodslager - en beleedigde daarmee hare arme Louise en haar zelve. Met onuitsprekelijke verbittering sprak ze met doffe stem, soms haperend:

‘Mijn leven is voor goed gefailleerd! Zij, tot wie ik goede affectie droeg, moeten met mij de uiterste injuriën tolereeren! Philips heeft met vier spadassijns den edelen l'Espinay vermoord. Ik heb geen enkel middel om mijn verlaten, desperate zaak te restaureeren.... mijne oudste dochter, die door haar eminent verstand mij moest bijstaan, is de complice der moordenaars!’

(*Wordt vervolgd.*)

De Nederlandsch Hervormde Kerk te Overschie[1],

1) Dit artikel werd geschreven eenige dagen voor den brand van Zondag 19 Maart, die de kerk en den toren verwoestte.

door P. van Groningen.
Met illustratiën.

Voor eenige weken werd de aandacht van wie belang stellen in de geschiedenis onzer architectuur gevestigd op de Nederlandsche Hervormde kerk te Overschie.

De aanleiding hiertoe

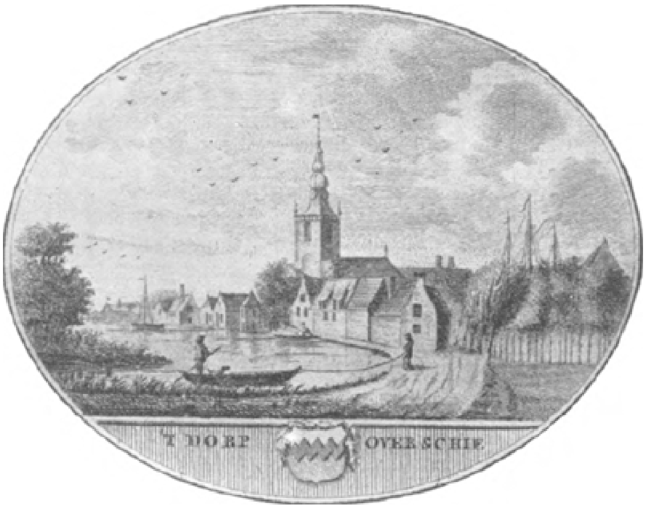

Naar een kopergravure van 1793.

was het plan van kerkvoogden om die kerk, een merkwaardig overblijfsel onzer middeneeuwsche bouwkunst, eene zoodanige 'restauratie' te doen ondergaan, dat van het oorspronkelijke niets of bijna niets meer zoude overblijven. En niet minder werd gevreesd, dat hetschilderachtige torentje, dateerende uit de elfde of twaalfde eeuw, onder de operatie der kerkvoogdij het leven zoude laten.

Tegen het vandalistische plan van Overschie's notabelen - die natuurlijk geheel ter goeder trouw waren en een monumentaal gebouw slechts wilden opofferen aan de noodwendigheid van meerder verlangde plaatsruimte voor het Zondagsche gehoor - tegen dat plan verhief de heer Victor de Stuers, de warme kampioen voor alles wat onze nationale kunst betreft, zijn machtige stem.

Gelukkig, gelijk bleek, met goed succes. Men liet het plan om de kerk te 'restaureeren' op de eerst geopperde wijze varen, zag eveneens van totale slooping af en kwam tot een verbouwingsplan in den geest van den heer De Stuers. Thans tracht men, ten einde de kosten te kunnen dekken, geld bijeen te krijgen, tot een bedrag aanzienlijk minder dan het eerste plan zoude gevorderd hebben.

Wij voor ons kunnen ter dezer plaatse verder laten rusten, wat men ten opzichte van Overschie's aloud bedehuis beoogt, en kunnen ons zetten tot eene beschrijving van wat het op dit oogenblik is, in de gevoerde polemiek alleen een aanleiding vindend om enkele bijzonderheden over kerk en toren mede te deelen, die ons bij eigen onderzoek bleken of ter oore kwamen en die wij ten deele danken aan de welwillendheid van den heer De Stuers en van den heer A. Bolk te Overschie, die jaren lang

kerkelijk ontvanger was van de Ned. Herv. gemeente te Overschie.

Het juiste jaar der stichting van Overschie's kerk verliest zich in het mythisch duister, waarin de geschiedenis van het dorp zelve voor de twaalfde eeuw schuilgaat. Het eerste vaste punt is 1063, als wanneer wij lezen in een verdrag, den 28sten December van dat jaar gesloten, tusschen Willem van Gelder, den een en twintigsten bisschop van Utrecht, en Reginbertus,

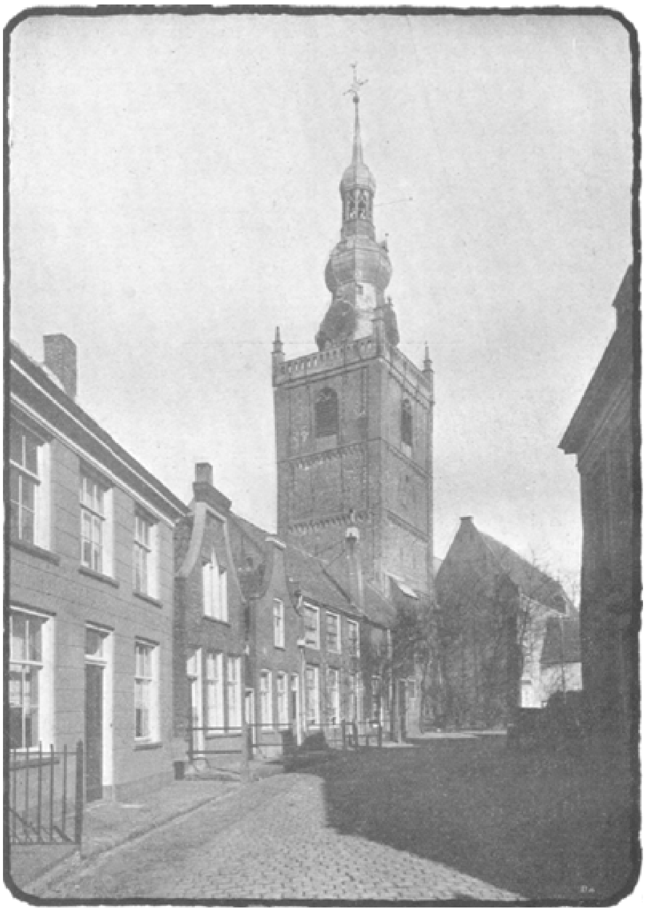

DE KERK TE OVERSCHIE. (Gezien van de Dorpstraat.)

den drie en twintigsten abt van Echternach, dat eerstgenoemde van eenige kerken in Holland afstand deed. In dit verdrag wordt o.a. onder de moederkerken het eerst die van Vlaardingen genoemd, en onder de kapellen het eerst die van Harago en het tweede die van Schee of Schie. Het dorp werd toenmaals genoemd Kapel aan de Schie.

Omstreeks van dezen tijd moet, ook blijkens enkele andere aanwijzingen, Overschie's oudste kerk en toren geweest zijn.

Wij spreken hier van oudste kerk, en wel hierom wijl het tegenwoordige gebouw met uitzondering van enkele gedeelten uit lateren tijd dagteekent en het eerst de derde formatie vormt.

Het oudste kerkgebouw en de toren, ongeveer gelijk die nu nog is, moeten uit de XIe of XIIe eeuw dagteekenen, hetgeen o.a. volgens den heer De Stuers af te leiden is uit den tufsteenen voet van den toren en uit de overblijfselen van een tufsteenen half-cirkelvormige abside aan het middenkoor. De kerk was gewijd, volgens Jacob

de la Torre, aan de Apostelen Petrus en Paulus; volgens een handschrift echter van de Abdij van Egmond was zij aan den naam van den H. bisschop Nicolaas toegewijd. In de XIIIe eeuw bleek reeds eenige voorziening noodig; toen werd o.a. de toren met groote baksteenen hersteld en verhoogd.

Tijdens de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten, toen eveneens de in de buurt gelegen sloten van Spangen, Starrenburg en het kasteel van Matenesse, dat thans in de kom van Schiedam ligt, verbrand werden, is ook de Overschiesche kerk verwoest geworden.

Volgens eene mij door den heer De Stuers welwillend verstrekte mededeeling is een nieuwe en grootere kerk op de grondslagen der oorspronkelijke gebouwd omstreeks den aanvang der zestiende eeuw; daarbij werd van den tufsteen van het primitieve gebouw gebruik gemaakt.

Na den burgerkrijg heeft dus de Overschiesche kerk een tijdlang in puin gelegen, tenzij de opbouw een of meer tientallen jaren vroeger dateert dan de heer De Stuers dezen stelt; vermoedelijk zal dat wel het geval zijn.

De kerk ressorteerde vóór de Reformatie onder de Abdij van Egmond; het instellen en bevestigen werd, naar blijkt uit 'Oudheden en Gestigte van het Rechte Zuid-Holland en van Schieland', door den domproost of aartsdiaken van Utrecht gedaan.

In het jaar 1551, eenige tientallen jaren voor de Reformatie ook tot Overschie doordrong, gelijk wij naderhand uit de predikantenlijst zullen zien, werd de pastorie aan den heer Nicolaas van Assendelft, proost van de Arnhemsche kerk, vergeven, bij de volgende akte:

Wy Willem van der Goes, by Gods genade Abt van S. Adelbertus-klooster te Egmond, van S. Benedictus Order, onder het Bisdom van Utrecht, wenschen aan den eerw. Vader en Heer in Christus, den Proost en Aartsdiaken van Utrecht, en aan deszelfs Officiaal die zijne plaats in deze zake bekleedt, de zaligheid en waarachtige liefde in den Heere. Wy doen kond dat wy van goeder hand verstaan hebben dat de Parochikerk of het Pastoorsambt van Ouwerschie, daar wy het volkomen recht van vergeevinge, benoeminge, en verdere schikkinge op hebben, door de dood of den vrijwilligen afstand van Volkert Korneliszoon, Priester, zaliger gedagtenisse, die 'er by zyn leven de laatste Regent en bezitter van geweest is, open is gevallen, en noch tegenwoor-

dig open staat. Daarom is het dat wy, willende ons recht van benoeminge en begeevinge handhaven en genieten, en op dat de zelve kerk niet blyve openstaan, en de hardelyke vertroostinge niet langer zoude missen, goedgevonden hebben den eerwaardigen Heer Niklaas van Assendelft, Proost der Aarnhemsche kerke, voor dezen Graaf van 't geheiligde Paleis Lateranen en Protonotarius van den heiligen Apostolischen Stoel, uyt inzigt van zyne verdienste en van de goddelyke belooninge, zuiverlyk, vryelyk,

DE KERK TE OVERSCHIE. (Gezien van de Schie-zijde.)

en eenvoudiglyk om Gods wille tot de gemelde pastory van Ouwerschie, zoo als gezeit is open staande en vrij zynde, aan uwe Eerw. voor te stellen, en hem inderdaad daar toe voorstellen, en op dat gy hem de regelmatige instelling zoud verleenen; en dat wy dezelve Pastory aan den voornoemden Heer Proost in Gods name begeeven hebben, en door den tegenwoordigen brief begeeven. Dierhalve bidden wy uwe Vaderlykheit dat het u believe den voornoemden Heer Niklaas, Proost van Aarnhem, op de gezeide wyze door ons voorgesteld, of deszelfs gemagtigden uyt zynen naam en in zyne plaats in het dadelyk en lichamelyk bezit, of als bezit van de gemelde Pastorye van Ouwerschie, en van alle de gerechtigheden en het vorder toebehooren der zelve, in te stellen en te beveiligen; en dit met de behoorlyke plechtigheden, dewelke in diergelyke gevallen doorgaans verricht worden.

Gegeven te Egmond onder ons zegel, 't welk wy aan den tegenwoordigen brief hebben doen hangen, in 't jaar na 's Heeren geboorte 1551, den lesten dag op een na van Januarius.

Omstreeks dezen tijd zag het er niet bijster florisant met de geldmiddelen der kerk uit, en gelijk het in onzen tijd wel eens gewoonte is uit geldnood eenig roerend of onroerend goed te vervreemden, aldus geschiedde toen.

In het jaar 1568 was de kerk met zoo groote schulden beladen en zoo vervallen, dat evengenoemde Willem van der Goes den kerkmeesters gemachtigd heeft om eenige erven en landgoederen aan de kerk in eigendom toebehoorende,

te verkoopen ten einde daaruit de noodige herstellingen te kunnen bekostigen en oude schulden af te doen. Bij den volgenden brief, in het Hollandsch geschreven, geschiedde dit.

> Willem van der Goes, by Goeds genade Abt van Egmondt, doe condt eenen yegelyck, dat alsoe die Kerckmeesters van Ouwerschye ons vertoont ende te kennen gegeven hebben, hoe dat die Kerck van Ouwerschye ten afteren is van lopende schult twee hondert Carolus guldens of daer omtrent, ende bovendien noch vyff ponden groeten Vlaems los-renten, ende XV Carolus guldens ende xiiij stuyver lyfrenten, dair jegens zy niet meer incompsten en hebben dan xxij Carolus guldens van XL groeten Vlaems stuck, huyre van xij Mergen lants die voirsz. Kercke toebehorende. Dat zy oick geconstringeert zyn die voorsz. Kercke ende toorne te repareeren: dair op zy ons gethoont hebben tzamen van Leydeckers, Timmerluyden, Metselaers, Sloetmaeckers, die Oorologyen ende ander Yserwerck aengaende, ende oick mede van Glaesmaeckers, die welcke verklaren respectivelyk, dat zy de voorsz. wercken mettet stof dair toe dienende, niet op souden willen leveren ende maecken om vier hondert vyfftich Carolus guldens: verclaren voorts die voorsz. Kercmeesters, dat sonder die voorsz. reparatie en is hen luyden niet mogelyck die voorsz. Kercke te houwen staen, war nair die selve Tooren ende Kerck geschapen zyn te vervallen ende tot ruyne te komen, hebben zy luyden dairommen verzocht om ons als Patroen ende Collatoer van den voorsz. Kercke, te willen consenteren die voorsz. xij Mergen lants te mogen vercopen, wairomme wy die premissen aenmerckende ende gesien hebbende, tconsent van den Ambachtsheere, mitsgaders advys van den Vicaris van den Biscop van Wtrecht, hebben geconsenteert ende consenteeren mits dezen, die voirsz. Kerckmeesters die xij Mergen te mogen vercopen by edict ende behoirlyck Kerck-geboden die meeste dair voir biedende, metten laste van xxij Carolus gulden tsjairs renten, die dair op sullen blyven staen niet losbair, dan by consent van ons ofte onse nacomelingen ende anderen die dat aengaen sal, ende dat zy luyden die penningen van voorsz. lande comende, employeren sullen tot lossinge van den voorsz. vyff ponden groeten Vlaems tsjairs, mitsgaders in de voirsz. reparatie ende andere behoufften vanden voorsz. Kercke. Dair off zy luyden schuldich sullen syn ons ende anderen, die dat aengaen sal mogen, behoirlycke rekeningen, bewys ende reliqua te doen Ende dit al sonder prejudicie van onzen rechten van Patroens-. cap ende Collatie die wy hier by anders niet geprejudiceert en willen hebben. In oirconden van dien soo hebben wy onse Segel hier beneden aen doen hangen den ij Juny Anno 1568.[1)]

Met de aldus verkregen gelden werden derhalve de noodige herstellingen aangebracht, die echter slechts korten tijd hebben dienst gedaan, aangezien de kerk weldra weder verwoest werd.

1) De hierboven bedoelde landen liggen in den polder Oudendijk, thans eigenaar en gebruiker A. Maat. De onvervreemdbare rente is door diens vader ten behoeve der Herv. Kerk afgekocht in hel jaar 1855 of 1856.

Een tweede verstoring valt n.l. in den eersten tijd van den opstand tegen den Koning van Spanje, toen Rotterdamsche benden Overschie uitmoordden en plunderden.

Volgens Spaan in zijn ‘Beschrijvinge der Stad Rotterdam en eenige omliggende Dorpen’, een snaaksch geschiedschrijver die ons over Overschie al bijzonder weinig mededeelt, is de oude kerk door de Rotterdammers tijdens binnenlandsche beroerten in de 16^e eeuw verbrand. Zijn eenig naricht omtrent deze gebeurtenis is het volgende:

‘Dit Dorp (Overschie) prijkt met een deftige kerk, zynde de andere voor deze van 't Rotterdams guarnizoen aan de vlam opgeoffert, welke naderhand veel heerlijker herbouwt is.’

Kort na deze verwoesting drong de Reformatie ook tot Overschie door of liever sloot men zich openlijk bij de nieuwe leer aan. Omtrent den overgang zelve van de gemeente van Overschie van het Roomsch Katholieke geloof tot dat der Gereformeerden zijn ons geen bijzonderheden bekend; - het archief te Overschie bezit geen stukken van voor 1600 - het eenige wat ons bij ons onderzoek bleek is, dat de eerste gereformeerde predikant in het jaar 1590 beroepen werd, n.l. de WelEerw. ZeerGel. Godefridus Barsius, welke naderhand naar Asperen vertrok. Nog vond ik in het boek van den Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Overschie aangeteekend, dat op den 25 December 1594 het H. Avondmaal voor de eerste maal in de *nieuwe* Kerk was uitgedeeld, terwijl daags te voren daarin de eerste predikatie was gedaan. De predikant schijnt dus de eerste vier jaren na zijn beroeping, alvorens de verbrande kerk weder opgebouwd was, zich met een noodkerk beholpen te hebben. Eindelijk zij nog vermeld, dat in het jaar 1592 eene belasting over de Parochianen (parochiën waren Matenesse, Schiebroek en Ackersdijk, Beukelsdijk en Cool) werd geheven tot wederopbouwing der kerk, volgens octrooi van de toenmalige Staten van Holland.

In het jaar 1651 is de kerk in hare tegenwoordige gedaante gebracht. De heer De Stuers meldt mij van eene ‘ingrijpende herstelling’; van Oleffen in zijn ‘De Nederlandsche Stad- en Dorp-Beschrijver’ (2de deel, Delfland) spreekt van: ‘de tegenwoordige kerk is gesticht in de jaare 1651’. Dit laatste is stellig minder juist; van eene stichting of geheel nieuwen opbouw in 1651 is geen sprake geweest.

Nu wij aldus eenige meerdere historische vastheid onder de voeten hebben en het zeker is, dat het kerkgebouw, dat wij heden ten dage nog zien, hetzelfde is als hetwelk onze voorvaderen in het midden der zeventiende eeuw aanschouwden, mogen wij wel wat nader het monument, waarover wij thans handelen, bezien.

Het bekoorlijkst doet zich het gebouw voor, wanneer men van de Schiedamsche zijde Overschie nadert, doch ook van Delft of Rotterdam gezien, trekt het schilderachtige torentje de aandacht. Dit torentje zelf, hetwelk de stormen de eeuwen door, van zijn stichting af, het hoofd heeft weten te bieden, is in den laatsten tijd wat wankel geworden. Vierkant rijst het op, maar met neiging om eenige meters uit den grond over te hellen. Op een onzer illustratiën ziet men dit zeer duidelijk, wat geen verbazing kan wekken, als men weet, dat de overbuiging 1½ M. bedraagt, een helling, waarmede zelfs de beroemde toren van Pisa niet wedijveren kan.

Op den omgang is op de balustrade op elken hoek een torentje aangebracht, waardoor de vier vroegere parochiën zouden moeten aangegeven zijn, n.l. Schiebroek, Matenesse en Ackersdijk, Beukelsdijk en Cool.

Een schilderachtige spits verheft zich van dezen omloop; vermoedelijk dateert deze laatste van de verbouwing in 1651. Boven aan de spits was vroeger een telegraaf geplaatst. Van Oleffen in zijn even genoemd werk beschrijft den toren aldus: ‘De

toren is zeer fraai en hoog, zijnde tot circa de helft van de hoogte vierkant opgebouwd, en van vier kleine torentjes voorzien, alwaar een omloop om den toren is; verder naar boven een rondte als een appel, boven denzelven een open lantaarn, waar boven weder een zogenaamde peer, op welke de windhaan staat: hij pronkt verder met vier uurwijzers, en binnen met een goed uurwerk, een groote en een kleine klok'.

(*Slot volgt.*)

Tristan en Isolde, door Melati van Java. (*Vervolg en slot van blz.* 160.)

V.

Zij ging op zekeren avond naar een beroemd zanger, een oud en ook trouw vriend haars vaders, wiens lessen zeer gezocht waren.

'Wil u hooren,' vroeg zij bevend en nauwelijks hoorbaar, 'of ik stem heb?'

De man zag haar verbaasd aan; hij wist hoe Delmaine en zijn vrouw verdriet hadden gehad over den wonderlijk prozaïschen aard hunner dochter, hoe zij duizendmaal het zuchtend hadden betreurd dat zij niet den minsten natuur-

lijken aanleg bezat en hen zelfs tegenwerkte in hetgeen voor hen een levensdoel en een levensgenot was, en nu kwam zij hem vragen of zij stem had!

Koel, bijna spottend zette hij zich voor de piano; ook voor hem nam muziek de plaats van al het andere in en minachtend had hij op het onmuzikale kind neergezien als op iets onvolmaakts, iets incompleets; hij zag haar verzoek aan als een dwaze gril, een kinderachtigheid, waarvoor hij, de groote man, eigenlijk te hoog stond.

Hij sloeg aan en zij, met geweld haar stem tot bedaardheid dwingend, attaqueerde dadelijk een hooge noot; verbaasd zag hij om of hij zich niet vergiste.

‘Maar kind,’ riep hij weifelend, ‘hoe kom je daaraan? Nog een, hier a-a-a-a.’

Geen twijfel meer, het kind had goud in de keel; hij liet haar zingen het heele register door en elke noot was even zuiver, even helder, even melodieus; het was een stem zooals men er onder de duizend niet ééne vindt, en niemand had er ooit iets van vermoed.

‘En je ouders dan? Hebben die 't nooit opgemerkt?’

‘Neen, ik heb nooit willen zingen; 't vorige jaar merkte ik toevallig dat ik stem had.’

‘Stem hebben - een prachtige, eenige stem, natuurlijk nog ongecultiveerd, maar met eenige studie word je een ster, een tweede Nilson. Weet je moeder het niet? Ik zal 't haar dadelijk zeggen. Wat zal zij gelukkig zijn!’

Richarda strekte haar hand uit.

‘Neen, mijnheer. Wat ik u verzoeken mag, dat niet! Wil u mijn meester worden?’

‘Ja zeker, heel gaarne, 't is een belangrijke, maar een dankbare, aangename taak.’

‘U weet hoe de financiën staan van mijne arme ouders! Ik kan uw lessen niet betalen voor het oogenblik, maar hoelang zou het duren vóór ik geld kan verdienen?’

‘Als u zich goed oefent dan hangt het er van af, wat uw doel is. U kan er drie jaren over doen en...’

‘O neen!’ riep zij verschrikt, ‘dat is te lang!’

‘Maar dan heeft u ook een wereldreputatie, dan ligt alles aan uw voeten, dan zullen de impresario's om u strijden. Uw roem...’

Met een gebaar van minachting haalde Richarda de schouders op.

‘Ik geef niet om roem; ik wil alleen geld verdienen, en spoedig ook, anders helpt het mijn arme ouders niet meer. Zijn drie maanden niet voldoende?’

‘Drie maanden, hoe kan u er aan denken!’

‘Met den naam, dien ik draag, en uw bescherming?’

‘'t Zou zonde wezen zich dan al in het publiek te wagen. U maakt uw stem dan ongeschikt voor het... voor het tooneel.’

‘Ik word toch geen actrice, en als ik zing, dan is 't alleen uit plicht, niet uit keuze.’

‘Hoe is 't mogelijk, dat u niet van muziek houdt met zoo'n talent!’

‘Ik haat muziek, maar ik zal mijn best doen, ik zal alle ochtenden vroeg opstaan en bij een kennis van mama, die veel verplichting aan haar heeft, gaan studeeren en bij u les nemen, wanneer het u uitkomt.’

De artist luisterde verbaasd naar haar korte, zakelijke uitlegging; hij zag den weemoed niet in haar oogen, den smartelijken, pijnlijken trek om haar lippen; hij bewonderde, hij benijdde haar om die heerlijke stem, die jeugd, die schitterende toekomst, en ergerde zich over haar onverschilligheid, die hem belette met haar zoo te sympathiseeren als hij verlangde.

‘En wanneer mag ik komen?’

‘Wanneer u wil, morgen om tien uur!’

Een zware tijd brak voor Richarda aan; zij moest zich onophoudelijk geweld aandoen, om den onverdraaglijken tegenzin, de onuitsprekelijke verveling te overwinnen bij haar studiën en lessen; meer dan ooit haatte zij de muziek, vervloekte zij het noodlot dat haar nu afhankelijk maakte, juist van haar doodsvijandin.

Des te moeilijker was haar taak, daar zij voor haar ouders het geheim bewaarde van haar lessen; haar moeder meende dat zij lessen nam in kostuumnaaien en vond daarin gelegenheid opnieuw te klagen over haar treurig lot, dat haar dochter dwong voor anderen kleederen te maken in plaats van ze, evenals vroeger, bij de eerste coupeuse te bestellen.

Eindelijk kwam het oogenblik toen haar meester verklaarde, dat zij voldoende geoefend was, en nu besloot zij niet langer het geheim te bewaren.

In de achterkamer lag haar vader op zijn ligstoel; haar moeder zat met de handen over elkander, oud, vervallen, half huilend tegen den zieke te klagen over haar droevig lot. Slechts in afgebroken, onverstaanbare klanken antwoordde hij haar. Richarda was in de voorkamer gegaan, waar de piano stond. Daar sprong eensklaps Isolde op, met starende oogen, wijd geopende lippen, en ook Tristan hief zijn trillend hoofd omhoog, wenkte met zijn machtelooze handen en hijgde om een verstaanbaar woord te zeggen en intusschen luisterden beiden ademloos. Isolde wierp de deur open en bleef als versteend staan. Ja, dat was haar dochter, haar dom, half onnoozel kind, dat daar stond, terwijl haar meester accompagneerde, en zong, zong zooals zij het slechts van de besten hadden gehoord.

Als gouden parelen ontwelden de tonen haar keel, zij wierp de trillers in kwistigen overvloed omhoog, rondspattend als schitterende zonnestralen; triomfeerend, krachtig zonder inspanning verhief zij haar stem tot de hoogste hoogten en bleef daar met gemak zich vermeien maten lang. Isolde kon nauwelijks het einde afwachten van het lied. Met geopende armen en schreiende oogen snelde zij voorwaarts, drukte haar kind in de armen als nooit te voren en kuste haar telkens weer, haar overladend met de zoetste woorden, de teerste namen.

‘Mijn schat, mijn engel, mijn juweel! En dat heb je kunnen geheim houden, zoo'n geluk, zoo'n schat.’

Richarda. die haar heele leven lang gesmacht had naar moederlijke liefkoozingen, naar hartelijke omhelzingen en liefdevolle kussen, voelde de nieuwe teederheid over haar stroomen, haar nederdrukken met overstelpende kracht, en het verheugde haar niet; het vermocht haar dorst naar moederliefde niet te stillen, het verbitterde haar zelfs, want het was immers weer aan haar vijandin, aan de gehate Muziek, dat zij die plotseling opgekomen liefde danken moest.

Zij liet zich liefkoozen, maar bleef koud en onverschillig onder dien niet te keeren stortvloed; eindelijk maakte zij zich uit de hartstochtelijke omarming los.

‘Moeder,’ sprak zij, ‘nu zal ik geld verdienen voor u en vader.’

‘Geld!’ riep Isolde verachtelijk, ‘wat beteekent geld bij zoo'n gave, die je roem geeft en eer, een Europeeschen naam, die de kunst zoo hoog verheft.’

Richarda glimlachte droevig; alles wat de kunst haar geven kon, achtte zij niets bij het offer door haar gebracht, die vernedering aan de voeten harer vijandin, wier gunsten zij nu moest ontvangen; slechts de zekerheid haar plicht te doen met de gave haar geschonken, toen zij voor 't eerst Gods lof wilde zingen, hield haar staande.

En nu moest zij naar de andere kamer gaan; de arme hulpelooze, wiens gehoororgaan alleen ongeschonden was gebleven in de schipbreuk van al zijn

vermogens, wilde ook zijn aandeel hebben in de bewondering, de erkenning van zijn dochters talenten.

Hij strekte haar de magere, verdorde vingers toe, stiet rauwe klanken uit, wentelde zich machteloos heen en weer op het ziekbed, waar hij gekluisterd lag, en toen Richarda hem naderde, verzamelde hij zijn beste krachten, trok haar hoofd naar zich toe en drukte er zijn sidderende lippen bijna eerbiedig op.

‘O vader, vader,’ snikte Richarda, ‘God zij gedankt voor dien laatsten straal in uw troosteloos leven!’ en nu vond zij geen offer te groot meer.

VI.

Isolde leefde op in de triomfen van haar kind; opnieuw bewoog zij zich weer in de kringen, zoo noode door haar verlaten. Zij herademde in de kunstmatige atmosfeer, die voor haar levensbehoefte was geworden, en genoot haar vroegere glorie nog eens over.

Tristan leefde nog slechts kort na Richarda's schitterend debuut. Zijn laatste dagen waren ten minste verhelderd door het comfort, waarmede zij hem nu kon omringen, en zijn dood maakte Isolde vrij haar kind te volgen op haar kunstreizen.

De roem, dien Richarda niet zocht, kwam haar allerwege te gemoet, maar de hulde van overvolle zalen, de regen van bloemen en geschenken, op haar nedervallend, maakte haar niet verzoend met de haar opgedrongen loopbaan. Zij bleef de muziek haten, haar beschouwen als een wreede noodzakelijkheid, als een niet te ontkomen noodlot. Ten wille van haar moeder doorkruiste zij Europa, zong op de beroemdste concerten en weigerde alleen zich als actrice op de planken te wagen; bewonderd werd haar omvangrijke gouden stem door iedereen; één gemis alleen betreurde men - het gebrek aan warmte, gloed en hartstocht.

‘Richarda is koud als marmer en zingt even koud,’ zeide Isolde geërgerd, ‘zij zal veranderen als zij eens liefde voelt.’

Maar de liefde, al naderde deze haar ook in de verleidelijkste vormen, al bood zij haar rijkdom, stand, schoonheid aan, vermocht haar niet te verwarmen, te doorgloeien. Richarda bleef ongenaakbaar voor alle aanzoeken, de schoonste en eervolste zelfs, en toch zij had een geheim, een zoet, stil geheim, waarvan zelfs haar moeder niets vermoedde.

Op een weldadigheidsconcert in een kleine stad had zij kennis gemaakt met een jongen dokter, een achtenswaardig, vriendelijk, goed man; in volle oprechtheid had hij den moed haar te bekennen dat hij geen verstand van muziek bezat en, hoewel haar stem bewonderend, er onverschillig voor bleef, daar hij ze niet waardeeren kon. Hij noemde het een gebrek in zijne opvoeding, in zijn constitutie, waarvoor hij haar toegevendheid inriep; maar plotseling schitterde een licht in haar oogen, dat slechts weinigen daarin hadden gezien, en vol vreugde riep zij uit:

‘O, dat verheugt mij, eindelijk eens sympathie te hebben ontmoet!’

Die sympathie was het begin van een teeder gevoel; zij bleven correspondeeren, een enkelen keer ontmoetten zij elkander. Eindelijk voelde Richarda dat zij gevonden had, wat zij levenslang zocht, een gelijkgestemde ziel, steun, liefde, bescherming, achting; maar zij mocht de hand, die hij haar aanbood, nog niet aannemen.

‘Eerst moet moeder rijk zijn,’ sprak Richarda, ‘dan kan ik pas denken aan eigen geluk, eigen toekomst.’

Hij beloofde te wachten; maar moeder zou nooit rijk worden. Isolde stierf na korte ziekte en nu stond zij alleen, nu was de laatste band, welke haar hechtte aan muziek en de muzikale wereld, verbroken.

Op het eerste bericht van haar moeders overlijden kwam haar vriend over; hij vond haar bedroefd, maar kalm. Zoodra hij het gepast kon doen, vroeg hij haar naar hare plannen.

‘Nooit meer zingen,’ was haar antwoord, ‘nooit meer.’

‘Dus gij gaat met mij mede, gij wordt mijn vrouw, zoo spoedig uw rouwtijd het toelaat.’

Zij gaf hem de hand.

‘Ja, Willem. Zoo spoedig ik kan.’

‘En zal je niets betreuren, Richarda, niets meer van dat heerlijke leven vol triomfen, vol afwisseling, vol vleierijen en geschenken, vol licht en leven en glans? Denk dat ik je niets kan aanbieden dan een plaats in mijn eenvoudig huis, op mijn stil dorp, niets dan mijn liefde, mijn trouw voor het leven.’

‘Is dat niet genoeg?’ vroeg zij met schitterende oogen; ‘ik geloof haast, dat het te veel geluk is. Bevrijd te worden van de slavenketenen, mij opgelegd door die gehate muziek! En nu nog een verzoek, Willem, noem mij niet meer Richarda, maar eenvoudig Dina, Daatje, wat je wilt. Die naam herinnert mij mijn wreedsten beul! Ik wil hem afleggen, evenals elke herinnering aan het voorheen.’

Hoopvol, vroolijk ging Richarda haar nieuwe toekomst in, waarin zij eindelijk zonder haar kwelster zou kunnen leven. Haar gouden stem was verstomd; niemand hoorde ze ooit weer; zelfs haar beste vrienden konden haar niet overhalen hun eens daarop te vergasten.

Haar man, blijde dat zij zich zoo gelukkig voelde in zijn huis en door zijn liefde en niets van het verleden betreurde, zelf geheel onverschillig voor haar zang, eerbiedigde haar wenschen en oefende niet den minsten invloed op haar uit.

Maar later, toen Richarda, moeder geworden, haar zoon in haar armen hield, en tevergeefs trachtte hem tot rust te doen komen, bedacht zij als laatste middel hem in slaap te zingen, en met de stem, die duizenden in verrukking had gebracht, suste zij haar kleine.

Het kind luisterde eerst met wijd geopende oogen; een vroolijk lachje speelde om zijn lipjes, toen liet hij de oogleden toevallen, en met zijn hoofdje tegen haar borst, sliep hij in.

Vol vreugde staarde Richarda al zingend op haar kind, en voor het eerst van haar leven voelde zij zich gelukkig door haar talent en dankte de muziek, die hem zulk een zoete rust bezorgde.

De scheiding.

‘En moet dit dan het einde zijn? Moeten wij zóó van elkaar gaan?’

Op zijn hiel ronddraaiend met een beweging van kwalijk onderdrukt ongeduld, bleef hij een oogenblik staan; dan zag hij nog eenmaal het aardige meisje aan, dat een oogenblik te voren zonder een enkele reden hem had afgezegd.

‘En dat gebeurt dan,’ vervolgde hij, ‘zoo maar op eens, nu ons engagement publiek is geworden en na alle blijken van liefde en toegenegenheid, die je me gegeven hebt. Plotseling, zonder een enkele waarschuwing, stoot je me af?’

‘Marie,’ voegde hij er bij, en zijn stem klonk zacht, terwijl er een uitdrukking van groote teederheid in zijn oogen kwam, ‘Marie, laat ik nog eenmaal een beroep doen op je hart. Je bent jong, mijn liefste, en staat alleen op de wereld; toen mijn pad dat

van jou kruiste, heb ik je de bescherming mijner krachtige armen geboden. Laat toch je besluit niet te snel vallen, ik bid je, als iemand, die je liefheeft en je vriend is. In mij heb je iemand, die je bemint, die je wil vertroetelen, iemand, die je wil leiden als de beste gids; met mij zul je veilig zijn, in mij zul je iemand hebben, die je je gansche leven beschermt. Zeg mij, lieveling, heb je over dat alles wel goed nagedacht?'

'Ja, dat heb ik,' en haar uiterlijk gaf beslistheid te kennen; 'gisteren was ik bij den zilversmid, en zou je denken, dat ik iemand uitverkies, die niet meer dan zes gulden voor een engagementsring wil betalen?'

Zoo scheidden zij.

Loon in Australië.

Het minimumloon, hetwelk in de confectiebranche in het vervolg in Australië uitgekeerd zal mogen worden, bedraagt 4 stuivers in het uur; in de fourniturenbranche zal zelfs 12 stuivers moeten gegeven worden; het weekloon zal hier niet minder mogen bedragen dan f 12.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg van blz.* 163.)

De Prinses Elisabeth bleef ademloos van verontwaardiging een oogenblik zwijgen, maar toen vloeiden haar bittere woorden van de lippen.

'Ik, complice van Philips! Uwe Majesteit bedenke wie de

DE KERK TE OVERSCHIE. (De ruïne van het koor gezien op 20 Maart.)

complice is van mijne arme zuster Louise! Als men alleen handelt gemoveerd door blinde passie, komt de noodzakelijke, onvermijdelijke Nemesis!'

De Koningin wankelde. Eene duizeling scheen haar te bevangen, maar met inspanning van al hare krachten hield ze zich staande. Zij wees gebiedend naar de deur. Met opgeheven hoofde verliet de Prinses de audiëntiezaal. Luidop schreiend van hartverscheurend leed, zonk de Koningin van Boheme ineen.

Niemand zag het.

Aan den wand hingen de portretten van de maagdelijke Koningin, Elisabeth Stuart, van Koning James I, den weinig teederen vader der ongelukkige echtgenoote van Frederik V - hingen de portretten van Koningin Anna van Denemarken, hare trotsche moeder - van hare indrukwekkend schoone grootmoeder, Maria Stuart, van haar koninklijken broeder Charles I, van den Zwijger, van Maurits, van Frederik Hendrik

en eindelijk van haar echtgenoot, den Keurvorst Frederik V. Zij staarden onaangedaan, en onbeweeglijk uit hunne kostbare lijsten.

De Koningin van Boheme gevoelde of ontwaarde niets meer.

Ze was in diepen zwijm gevallen - de hand uitgestrekt naar den steen, dien het Haagsche grauw in hare audiëntiezaal geworpen had.

De moord, op l'Espinay bedreven, maakte een geweldigen indruk. De Fransche Gezant, Gaspard Coignet, Graaf de Courson, *Seigneur* de la Thuillerie, vergezeld van François de la Place, *Vicomte* de Machault, Opperhofmeester van Frederik Henderik, legden in den avond van 20 Juni eene aanklacht tegen Philips van Boheme en zijne medeplichtigen in handen van Mr. Quirijn de Veer, maakten hunne opwachting bij de Gecommitteerde Raden van Holland's Zuiderkwartier en bij Hare Hoogheid Amalia van Solms, daar de Stadhouder nog lijdende was, en drongen uit naam van de geheele Fransche kolonie aan op prompte en scherpe justitie.

De Baljuw de Veer deed dien avond nog nauwkeurige opsporing, maar de vijf moordenaars waren gevlucht. Onderzoekingen te Delft, Leiden, Utrecht en Rotterdam hadden geen gevolg.

Het Hof van Holland committeerde op verzoek van den Baljuw, drie zijner leden: Mr. Sebastiaen Francke, Raadordinaris in den Hove van Holland, Mr. Johan Moens, advokaat-fiscaal ‘in 't crimineel’, en Mr. Joost van Hoogenhouck, secretaris, als commissie tot instructie der gepleegde misdaad.

Donderdag, den 21 Juni 1646, den dag na den moord vergaderde deze commissie in de kleine Raadkamer, gelegen op de eerste bovenverdieping der gebouwen voor den Hove van Holland achter de Ridderzaal. De deurwaarder Van Ceulen had geciteerd als getuigen: Joost Duijnsbergen, geboortig van Doesburg, schoenlapper, Abraham Matthijsz, schoenlapper, Andries Teunisz,

partikulier, Lodewijck van Westerhove, Bartolomeus van Revenhorst, en Abraham Lecoeur, afkomstig uit Rouaan. Deze zes getuigen werden gedurende drie uren ondervraagd. De secretaris, Mr. Joost van Hoogenhouck, heeft het volgende aangeteekend omtrent deze verhoeren:

'Joost Duijnsbergen verclaert onder eede hem affgenomen, dat op gisteren ontrent de clocke halff vyffven naer den middach, hy deposant sittende in syn huysken, staende over 't huys van de Gouden Pot in de hoochstraet, is commen ryden seeckere carosse over de plaetse naer de hoochstraet toe, daerinne waren seeckere personen, die hy deposant verklaert nyet te kennen, dat, alvorens d'selve carosse was gekomen aen den houck van de hoogstraet, hy hoorde, hoe door eenige in de selve carosse wesende geroepen wierde teugen den coetsier: hout op! ende, de coetsier nyet haestich genouch ophoudende, andermael geroupen is: hout op, dat u de duyvel haelt, waernaer de carosse gekomen wensende tot aen den houck van de hoochstraet ende aldaer stil gehouden wesende, die in de carosse saten de portier selffs metter haeste hebben open gedaen, en met haer vyffven daer uit springende uytgetrocken hebben haer degens, lopende de hoochstraet in waerop hy deposant mede is uytgeloopen omme te sien wat er was te doen ende de selve gevolcht synde, tot in de hoochstraet, gesien heeft dat se daer achterhaeld hadden seeckere persoon, by hem hebbende Monsr. de(s) Loge(s), en dat se denselven persoon met haere degens hebben geaggresseert, 't welck d'selve vernemende hem heeft omgekeert, ende mede syn degen heeft uytgetrocken om hem te defenderen, dat hy gesien heeft, dat de eerste die d'selve persoon attrapeerde, was een persoon aen hebbende een rooden brouck, sonder dat hy deposant d'selve kende, gelyck hy geen van de andere was kennende, dog alleenlick gesien heeft, dat by de voorsz. carosse waeren de laquayen van Prince Philips, die hem deposant in de hoochstraet oock voorby liepen, verclaert wyders dat alwaer de voors. persoon eerst geattrapeert is geweest, is geweest ontrent het huys daer het hart uythangt in de hoochstraet, ende dat de voors. persoon mede terstond geattacqueert werdende by de andere vier, hy achterwaerts is geweecken tot verby het Gulden hooft op de merckt, alwaer hy synde by de voors. vyff personen tot darentoe vervolcht is nedergevallen, synde noch verscheyden steecken op hem gedaen, en de daer naer (zyn ze) met haer bloote degens altsamen deur de halstege heenen geloopen, ende de nedergeslagen noch schynende eenich sints te leven daer nae ergens in huys gebracht is.'[1)]

Alzoo was de verklaring van Joost Duijnsbergen, vader van den spion-lakei uit het Hof van Boheme.

In de tweede plaats werd gehoord Abraham Matthijsz, schoenlapper, de vrouwensmijter en nathals, die in zoo hooge mate de verontwaardiging wekte van het brave appelwijf, Trijntje Maertens.

Deze verklaarde onder eede, 'dat hy deposant, op gisteren omtrent tusschen halff vyff ende vyff uyren, sittende in syn huysken, staende op den houck van de halstraet aen de marckt onder het huys, daer uithangt de France haerderinne, gesien heeft, dat uyt de hoochstraet quam uytloopen, seecker capiteyn-maior, genaemt Lapinée (l'Espinay), d'welcke op de marckt voor syn voorsz. huysken is nedergevallen struickelende soo 't scheen, over eenige groente, roupende: "O myn Godt, isser geen

1) Volgens een afschrift uit de *Crimineele Papieren* van het *Hof van Holland*, berustende in het *Rijks-Archief*, mij verschaft onder toezicht van wijlen den Commies-Chartermeester, J. Hingman.

hulpel” - dat daerop gevolcht syn nae syn gissinge ontrent seven personen, hebbende bloote degens in de handt, ende d' voors. nedergevallen persoon, soo 't scheen vervolgende, hebbende eene van de selve, die vooruyt quam, eene rooden brouck aen, d'welcke hy deposant nae syn beste kennisse meent te wesen Prins Philips, dat d'selve persoon met de roode brouck op de voors. persoon, die ter neder gevallen was, terstont gesteecken heeft, ende alle d'andere terstont mede daerop aenkomende, insgelycx mede op hem hebben gehouwen ende gesteecken, ende d'voorn. persoon nederliggende op syn buyck, sach nae om hooch, willende op syne armen rusten, riepen: steek doot, steek doot! waerop verscheydene steecken op den nedergeslagen syn gedaen, synde alle de voors. personen met hare bloote degens in de hant geloopen deur de halstraet naer 't hoff toe, sonder dat hy, deposant eenige naeder verclaringe desen aengaende weet te doen.’[1)]

Zoo luidde de getuigenis van den schoenlapper, Abraham Matthijsz., onderteekend met een kruisje, daar hij niet schrijven kan.

De derde getuige heette Andries Theunisz., die kamers bewoonde boven de *Françooische Harderinne* op den hoek van het Halstraatje. Hij verklaart onder eede, ‘dat hy op het geschreeuw van de luyden, dat op straedt was, na de veynster respondeerende op de merct is getreden ende de raem opgetrocken heeft, ende aldaer ontrent het selve huys heeft sien komen aenloopen seecker persoon, hem onbekent, ende dewelcke hy naderhant heeft verstaen genaemt te wesen Lapinné (l'Espinay), ende dat deselve voorover ter aerde is gevallen op synen degen, die hy bloot in de hand hadde metten punt nae de aerde soodat deselve crom opsprongh, ende dater datelyck vier met bloote degens gelyck op hem aenloopende, naer den nedergevallen eerst met haer degens gehouwen, ende daernae gesteecken hebben, synde de leste steeck aen hem by een van de voors. vier gegeven, soo hevig deurgedrongen, dat diegene, die deselve steeck gaff, werck hadde, den degen met beyde syne handen weder uyt het lyff te trecken, verclarende geen van de voors. vier persoonen te kennen, oock nyet perfectelyk op de clederen gelet te hebben, als alleenlyck, dat den persoon, die d'voorsz. leste steecke gaff soo veel hem voorstaet, in 't grauwe met silvere kant off passementen was gekleet. Ende dat alsdoen d'voors. vier persoonen met hare bloote degens door het halstraetjen naer 't hoff syn gelopen ende gevolcht geworden by haere dienaers, waervan eenige met blaeuwe leverye gekleet syn geweest, waer van eenige mede hare deegens uyt hadden, doch dat geen van deselve op ofte nae den nedergeslagen gehouden ofte gesteecken hebben.’[2)]

Dus luide de getuigenis van Andries Theunisz., inwonende in het perceel, waar de *Françooische Harderinne* uithing, het hoekhuis van het Halstraatje en de Warmoesmarkt.

De vierde getuige heette Lodewijk van Westenhove, geboortig van Meurs, een voorbijganger, die den vorigen dag toevallig getuige was van den moord. Hij verklaarde, ‘dat hy op gisteren ontrent vyff uyren gekomen is op de merckt ter plaetse daer eenen genaemt Lapinée (l'Espinay) ter neder geslagen was, synde ontrent ofte een weinigh voorby het gouden hooft ende dat hy gesien heeft den toedracht van de voors. neerlaech, maer dat hy in 't opheffen van den nedergeslagene mede opgenomen heeft seeckeren draechbant ofte bodrieer (*baudrier*), die men om ('t) lieff draecht, beslagen met fyn silver d'welcke hy deposant by hem behouden heeft, tot dat stracx daerover by hem gekomen is, seecker Hoochduyts Edelman ten eynde hy de voors. draechbant in het hoff van de Coninginne van Bohemen soude brengen, alwaer hy

1) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.
2) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.

mede gegaen is, ende den draechbant aen een Edelman van Prins Philips overgegeven heeft.'[3)]

Het blijkt uit deze getuigenis, dat Philips van Boheme zijn *baudrier* had afgeworpen, omdat hij zijn degen met beide handen uit het lichaam van l'Espinay moest trekken, zooals de getuige Andries Theunisz uit de *Françooische Harderinne* had bevestigd.

De vijfde getuige, Bartholomeus van Ravenhorst, knecht in den winkel, waar de *Witte Handschoen* uithangt in de

3) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.

Hoogstraat, westzijde, had weinig gezien, en werd gedemitteerd, aangezien zijne depositie van geene consideratie is gehouden.[1)]

De zesde getuige Abraham Lecoeur, geboortig van Rouaan, de Fransche kramer, wonende in de *Françooische Harderinne*, verklaart, 'dat hy op gisteren avond ontrent de clocke vyff uyren staende in de winckel, daer hy woont, gesien heeft, dat seeckere persoon, synde in 't swart gekleet, comende uit de hoochstraet gelopen een weynich verby het gouwen hooft ter aerden neder gevallen is, ende datter datelyck eenige met bloote degens in de hant op syn gevolcht, waervan een ofte twee deur het haestich lopen ende volgen over dessellfs lyff gestruyckelt ende mede gevallen zyn, slaende met haer degens op den voors. eerst nedergevallen, die in 't swart gekleet was. Ende dat hy gesien heeft, dat de voors. personen, die den nedergeslagen gevolcht waren, haer retrette (retraite) deur het halstraetjen hebben genomen ende dat onder dieselvige hem deposant alleen bekent was Prins Philips; kennende mede een frans edelman, denwelcken hy naderhand verstaen ofte gehoord heeft, dat met Monsr. De(s) Loge(s) en den nedergeslagen deur de hoochstraet in compagnie was comen gegaen.'[2)]

Het is zeer waarschijnlijk, dat de Fransche kramer Abraham Lecoeur zich vergist heeft. L'Espinay werd alleen vergezeld door den Graaf des Loges, die, van achteren aangevallen door den schelmschen lakei Joost Joosten Duijnsbergen, belet werd l'Espinay oogenblikkelijk te hulp te komen.

Het getuigenverhoor werd daarop gesloten, en de voortzetting op Vrijdag 22 Juni 1646 bevolen.

Ten overstaan van dezelfde Commissie van instructie, bestaande uit de heeren: Mr. Sebastiaen Francke, Mr. Johan Moens en Mr. Joost van Hoogenhouck, werd in de kleine Raadkamer het getuigenverhoor voortgezet.

Eerst verscheen Jan Jansz Maudien, die getuigde, 'dat hy op eergisteren, wesende Woensdach, hy deposant synde ten huyse van Mr. Floris van der Veer, pasteybacker, wonende in de hoochstraet alhier in den Hage, ontrent tusschen vier ende vyff uren na den middach, meynende hy deposant uyt den huyse te gaen, hy gehoort (heeft) merckelyck rumoer ofte geruchte, commende van de plaets aff, deur de voors. straet, hy deposant staende, aen de deure, corts daer nae gesien heeft, dat seecker persoon, die hy nyet en kende, wesende gekleet in 't swart, quam vooren uytloopen met eenen blooten degen in de hant, roupende om hulpe, ende dat denselven volchden datelyck vyff personen in 't graeu gekleet, met twee lacqauyen, hebbende alle bloote degens in de hand, van welcke vyff personen int graeu gekleet synde, een met syn degen verscheyden steecken was doende nae de voors. persoon, die voor uyt liep ende om hulpe riep, dat alle de voors. persoonen voorby het voors. huys van den pasteybacker heenen gelopen synde, hy deposant alsdoen is uyt de deure getreden, ende van verre gesien heeft, dat de voors. persoon in 't swart gekleet, die voor uyt was lopende, ontrent voor het huys vant Gulden hooft was ter neder gevallen, dat hy deposant daerop is derwaerts geloopen, ende daer ontrent gekommen synde, de voors. personen in 't graeu gecleet, mette voors. lacquayen hebbende noch alle hare bloote degens in de hant de halstraet syn ingeloopen, ende dat hy verders gekomen synde by den geenen, die ter neder was gevallen, bevonden heeft denselven dapper te wesen gequetst ende desselffs degen liggende onder syn lyff, hy deposant denselven van onder hem heeft wechgetrocken, en dat alsdoen de gequetste sich nog eenichsints omkeerende,

1) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.
2) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.

hy deposant gesien heeft, dat een stuck van een degen was steeckende in syn rugge, hy deposant tselve daer uyt heeft getrocken, ende dat alsdoen d'voors. gequetste roepende: *mon dieu*, *mon dieu!* hy deposant denselven nyet meer en heeft hooren spreken, ende hy deposant als doen is wechgegaen, om syn hant aff te wasschen, die seer bebloet was. Verclarende hy deposant geen van alle de voors. personen te hebben gekent ofte te kennen, dan alleenlyck doen maels heeft hooren seggen, dat daer by is geweest Prins Philips, mits gaders een Edelman, die syn pagie is geweest.'[1)]

Hoogst gewichtig mocht de verklaring van dezen toevalligen getuige geacht worden, omdat hij het nameloos lijden van den schandelijk vermoorden Graaf de l'Espinay van nabij had gezien.

De tweede getuige van Vrijdag 22 Juni was de notaris Bartolomeus van Zanen, die mededeelde, 'dat hy op eergisteren ontrent tusschen vier en vyff uren staende op de marct met Arien Jansz Bosman ontrent het huys van de Mol, gesien heeft, dat seecker persoon gekomen synde lopen uyt de hoochstraet tot voor de halstraet, aldaer ter neder was gevallen, synde datelyck gevolcht by verscheyden andere personen, hebbende bloote degens in de hant, dewelcke, soo hy deposant was siende, heftig op de voors. nedergevallene met hare degens waren houwende ende stekende, dat daerop eenige van de burgerye meynende daer nae toe te komen d'voors. persoonen met haer degens de halstege zyn ingegaen, ende hy deposant daer naer gekomen wesende, by den voors. nedergeslagen, gesien heeft, dat denselven dapper was gequetst, ende by hem commende Monsr. de(s) Loge(s) scheen tegens den nedergeslagene noch yets te willen seggen, dan tselve de voors. nedergeslagene nyet en conde uytbrengen. Verclarende d' voors. nedergeslagene noch yemant van de andere, die denselven waren gevolcht, gekent te hebben, noch door verbaestheyt te weetten hoe d'selve waren gekleet, anders als dat hy daernae verstaen heeft van eenen Byleveldt, wonende in 't halstraetje, dat deselve, ten voors. tyde door de voors. halstraete hadde syen passeren Prins Philips, hebbende eenen blooten degen in de hant *tot het gevest toe bebloet* synde, verclarende hy deposant aengaende de voors. saecke nyet wyders te connen getuygen.'[2)]

De derde getuige was Adriaen Jansz Bosman, die naast den notaris Van Zanen stond op het oogenblik van den moord, en zijne verklaring klonk volkomen eensluidend met die van den notaris.

De vierde getuige was de gierige bontwerker Wijnant van Gles, op den hoek van Halstraatje en Hoogstraat, die zoo dikwijls de verontwaardiging had gewekt van de eerzame groenvrouw Trijntje Maertens. Deze verklaarde, 'dat op eergisteren tusschen vier en vyff uren, hy deposant wesende in zyn winckel ende hoorende eenich gerucht, daerop is uitgegaen omme te sien watter was te doen hy deposant als doen gesien heeft, dat seecker persoon, die hy verstont te wesen capiteyn Lapinee (l'Espinay), ter neder was leggende, ontrent voor de halstrate op de merct, ende dat andere vyff ofte ses persoonen daer by synde, die hem deposant, syn onbekent, hebbende alle bloote degens in de hant, met hare degens heftich op den voors. nedergevallen persoon waren steeckende ende houwende, 't welck eenen corten tyt geduyrt hebbende d' voors. vyff ofte ses personen met haer degens de halstraete syn ingelopen, dat hy deposant daerop gegaen synde by den voors. nedergevallene, gesien heeft denselven dapper te wesen gequetst, ende deselve een wynich opgerecht synde op een stoel deselve daernae int huys van 't gulden hooft is ingebracht, sonder desen aengaende yets verders te connen getuygen.'[3)]

1) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.
2) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.
3) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.

(*Slot volgt.*)

De Nederlandsch Hervormde Kerk te Overschie[1], door P. van Groningen. Met illustratiën. (*Vervolg en slot van blz.* 166.)

Wij willen nu de kerk wat nader bezien; omtrent deze deelt A.J. van der Aa in zijn ‘Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden’ een en ander mee, hetwelk tot op dit oogenblik nog geheel past en wat wij om zijn zakelijken inhoud hier weergeven.

‘De tegenwoordige kerk’ - aldus zegt hij - ‘is een zeer fraai gebouw, gesticht in den jare 1651’ (zie boven), ‘doch

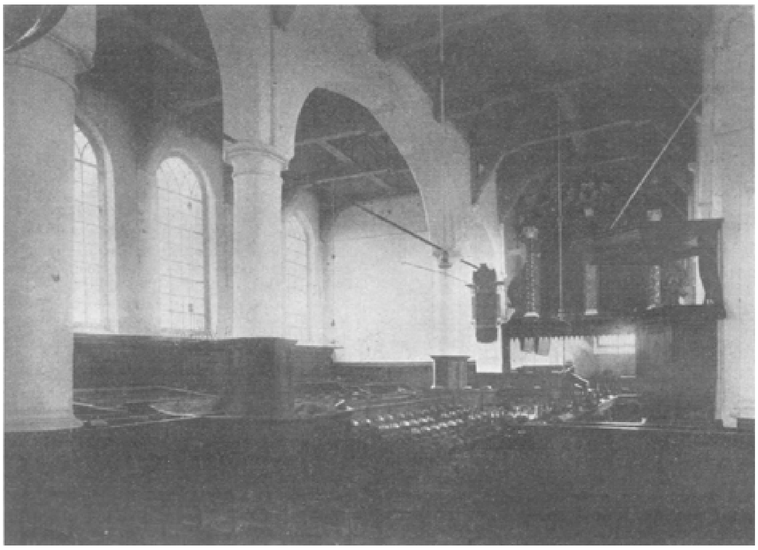

DE KERK TE OVERSCHIE. (Interieur vanaf het orgel.)

heeft geen orgel’ (hierover straks). ‘Zij is van binnen zeer ruim en luchtig, het dak is gemaakt met drie kappen, rustende op twee rijen pilaren, is van binnen geheel beschoten en pronkte vroeger met zes beschilderde glazen, waarop te zien waren de wapenen en de namen van Schout, Schepenen en Kerkmeesters, die in het jaar 1721[2] geregeerd hebben, met eenig schriftuurlijk of bijbelsch bijwerk daaronder; doch deze zijn in 1810 meest stuk gehageld en daarna geheel weggenomen; verder is voor het koor geplaatst, een bord, waarop de wet des Heeren is geschilderd, en daarboven een uurwerk. In het koor hangt een bord, waarop de namen der Predikanten, die, sedert de Reformatie, te Overschie gestaan hebben; tegenover het koor, aan de zijde van den toren is een galerij’ (zie beneden); ‘de predikstoel, het doophek en alle gestoelten en zitplaatsen zijn bezienswaardig.’

Met de illustraties van het inwendige der kerk, die dit artikel versieren, krijgt men door deze dorre opsomming ongeveer een indruk, dien wij echter nog wel iets willen versterken.

Het geheel draagt het kenmerk van voortdurende verbouwingen, die trouwens noodig waren om deze kerk oorspronkelijk voor den Roomsch Katholieken eeredienst

1) Dit artikel werd geschreven eenige dagen voor den brand van Zondag 19 Maart, die de kerk en den toren verwoestte.

2) In dat jaar zijn deze glazen aangebracht.
DE SCHR.

bestemd tot een Gereformeerd kerkgebouw geschikt te maken. Op het vroegere doel wijst de vorm der kerk met zijn koor en zijn kapellen, die onder de nu toegemetselde hooge ramen waren gelegen, wijst het thans ontbreken van enkele pijlers die bij de latere aanwending in den weg stonden.

De kerk - behoorende tot het type der Hallekerken - is 37 M. lang, 22 M. breed; ze heeft drie schepen met absiden van elkaar gescheiden door twee rijen van vier kolommen. De noordelijke abside bestaat uit vier zijden, de twee andere uit drie zijden van een achthoek. De kappen der drie schepen zijn even hoog. De dwarsbinten der kap verdeelen het gebouw in tien traversen; hierop zijn enkele gildeteekens aangebracht, die de beschouwer echter slechts zelden opmerkt. De zoldering is van hout, terwijl het gebouw zelve van baksteen is.

Werpen wij eerst een blik op het koor, dat aan de Oostzijde een vrij laag raam heeft. Men vindt hier behalve het noodige voor de bediening van het Avondmaal, welke op het koor plaats heeft, aan den rechterkant eenige archief-

DE KERK TE OVERSCHIE. (Interieur vanaf het koor.)

kasten, en links twee predikantenborden, die de namen bevatten van de predikanten, die sedert de Reformatie de gemeente Overschie gediend hebben, vormende een onafgebroken reeks van 1590 tot heden.

Onder het koor bevindt zich een ruime grafkelder, zich uitstrekkend over vier graven; aan wie deze hebben toebehoord is niet bekend; men heeft hier niets kunnen vinden dan een aantal doodshoofden en bekkeneelen.

Er is een gerucht, dat in het koor der Overschiesche kerk het stoffelijk overschot van Oldenbarnevelt zoude bijgezet zijn. Dit gerucht berust, volgens eene aanteekening in het Grafboek der gemeente Overschie, slechts op eene veronderstelling of mededeeling van een destijds geleefd hebbenden koster en grafmaker, die het weer van anderen vernomen heeft. Bij opgravingen is dan ook geen enkele nadere aanwijzing aan het licht gekomen.[1)]

1) Ware het niet, dat na den brand van 19 Maart j.l. het gerucht omtrent Oldenbarnevelt's bijzetting in de Overschiesche kerk weder naar boven was gekomen, wij zouden te dezer plaatse niet uitvoerig hierover spreken. Thans achten wij dit gewenscht, te meer omdat wij weten dat een goed deel der inwoners van Overschie deze monografie straks zullen bezitten, en het voor hen niet ongewenscht kan zijn te vernemen wat een opzettelijk ingesteld onderzoek voor eenige tientallen jaren aan het licht heeft gebracht.
Het is een feit, dat op den dag van Oldenbarnevelt's terechtstelling zijn weduwe en kinderen verzochten zijn lijk te mogen vervoeren naar zijne heerlijkheid Berkel. Echter werd door de Generale Staten en de gedelegeerde rechters dit verzoek afgeslagen. Intusschen vond het gevoelen weldra ingang, dat in weerwil van deze weigering toch de overbrenging des nachts had plaats gehad; slechts kwam er na verloop van tijd minder zekerheid omtrent de plaats waarheen, en naast Berkel noemde men Amersfoort en Overschie, de laatste plaats stellig, omdat de onthoofde staatsman in zijn leven Ambachtsheer was van Berkel en zijn buitenverblijf heeft gestaan op de plaats, thans nog genaamd ‘Rodenrijs’, aan den Delfweg, nabij de buitenplaats ‘de Tempel’ onder Overschie.
In een studie, door wijlen mr. D. Veegens in *De Gids* van 1884 gewijd aan ‘Oldenbarnevelt's Graf’, (ook verschenen in de ‘Historische Studiën’ door mr. D. Veegens, uitgegeven door mr. J.D. Veegens, Eerste Deel, 's Gravenhage W.P. van Stockum en Zoon 1884) wordt zeer uitvoerig over Oldenbarnevelt's graf gehandeld en geconcludeerd dat dit, schoon thans niet meer aanwijsbaar, zich bevindt in de kelders der voormalige Hofkapel op het Binnenhof te 's Gravenhage. Van een heimelijke overbrenging naar eene andere gemeente zoude dan ook volgens mr. Veegens geen sprake zijn, gelijk hij met groote vernuftigheid aannemelijk maakt. (Men vergelijke hier ook het verslag uitgebracht aan den toenmaligen Minister van Waterstaat, mr. J.P. Tak van Poortvliet omtrent de voormalige Hofkapel, opgenomen in de *Staatscourant* van 24 Juli 1879, later herdrukt in de evengemelde ‘Historische Studiën’).
Omtrent het gerucht, dat Overschie's kerk de eer zou genieten van Oldenbarnevelt's gebeente te bevatten schrijft mr. Veegens:
‘Maar niet alleen te Berkel, ook te Overschie dingt men naar de eer van de laatste rustplaats van 's lands advocaat te kunnen aanwijzen. De burgemeester der laatstgenoemde gemeente, de heer C.J.A. Wijnaendts, gaf mij in 1879 daaromtrent breedvoerig inlichtingen. Hij deelde mij het afschrift mede van een nog in het archief van Overschie berustend stuk van 7 Juni 1679, waaruit blijkt, dat toen reeds in het koor der hervormde kerk zich een grafkelder bevond met een zerk, waarop Oldenbarnevelt's familiewapen (een zilveren ankerkruis in een rood veld; een ijzeren vuurkorf, waaruit roode vlammen opstijgen, tot helmteeken) was uitgehouwen. Die grafkelder had, zooals destijds aan kerkmeesteren der Hervormde gemeente uit de verklaring van den grafmaker Jacob Maertense en van den diender van den baljuw van Hogendorp gebleken was, aan den Heer van Oldenbarnevelt toebehoord, en wel als eigenaar van de heerlijkheid of hofstad Roodenrijs, die hij tegelijk met Berkel bezat en die onder Overschie gelegen is. De diender had meermalen uit den mond van den baljuw vernomen, dat zelfs ‘de gemelde Barneveld’ in de bedoelde grafstede begraven was. Naar aanleiding van deze verklaring besloten de kerkmeesteren in 1679 om den grafkelder te stellen op den naam dergenen, die toen eigenaren van de hofstad Roodenrijs waren. - De

Daalt men van het koor naar de kerk af, dan dient men onder het reeds genoemde wetbord door te gaan, hetwelk het koor van boven van de middenbeuk scheidt. Ter weerszijden van een klok zijn op twee borden, die door gedraaide, geschilderde kolommen worden afgesloten, de tien geboden zeer kunstig geschilderd. Blijkens het onderschrift is het wetbord met toebehooren een geschenk van Aerjaantje Jans, weduwe van Arien Arentsz de Vos; in het jaar 1668 werd het aan de gemeente ten geschenke gegeven. Het kostte zeven honderd en twintig gulden.

Ter weerszijden van het koor hangen twee wapenborden ter gedachtenis aan het afsterven van twee knaapjes uit het hoogadelijke geslacht van Matenesse, n.l. van Hendrick en van Ghysbert Rheinhart, de eerste gestorven in 1645 ‘omtrent acht jaren’, de laatste in hetzelfde jaar ‘sestalf’ jaar oud. Op beide borden is het wapen van het geslacht Matenesse aangebracht. Nog zijn er enkele gedachtenisborden op andere plaatsen aan de muren gehangen, die echter weinig interessant zijn.

De preekstoel, van eikenhout, is aan een der pijlers bevestigd. Hij is eenvoudig, met een met schuine paneeltjes ingelegd klankbord. In tegenstelling met doophek en banken is de preekstoel van de laag vernis ontdaan en maakt nu een soberen en deftigen indruk. Het doophek dateert, gelijk uit het daarin gesneden jaartal blijkt, uit 1608 en is zeer fraai gesneden, zij het ook eenvoudig, evenals de banken, die uit vroegeren tijd dateeren; die van jonger datum zijn ellendige stukken witwerkersgoed.

In de kerk zelve zijn vele grafruimten, veelal gedekt door zerken; slechts enkele kan men er evenwel zien, daar in het midden der kerk een houten vloer is aangebracht. De adelijke wapens der zerken zijn in 1795 zonder uitzondering afgehakt.

Een der grafschriften in de zuidelijke zijbeuk luidt:

> Soo Overschie als Hoogenban
> Getuygen zijn van desen Man
> Dat Deugd en eere was zijn Merck
> Wiens lijk Rust onder dese serck
> Vraagt gij hoe of wie was hij dan
> Haar Secretaris Gerhard Sann.

Ten Grave besteld den X van Sprokkelmaand 1711.

> burgemeester Wijnaendts berichtte mij verder, dat de familie die thans in 't bezit is van den Tempel - alsmede eene der Oldebarneveltsche heerlijkheden - zich sterk maakte stukken te kunnen vertoonen, waaruit bleek, dat de staatsman in de kerk te Overschie begraven lag. Hij had echter geen inzage van die stukken kunnen erlangen, maar meermalen van leden der familie vernomen, dat zij, op grond van mededeelingen van voorzaten, aan het feit niet twijfelden, onder bijvoeging, dat het deksel der kist van een glas was voorzien, en dat het lijk daarin lag ‘*met het hoofd in den arm*’. Volgens een ander verhaal evenwel was die kist, wegens den slechten toestand, waarin zij zich bevond - op welk tijdstip blijkt niet - door een andere vervangen. De burgemeester noodigde mij uit de zaak te Overschie te komen onderzoeken en zou dan, daar hij tevens kerkmeester is, den grafkelder doen openen. Ik werd verhinderd aan de uitnoodiging te voldoen, maar las onlangs in het verslag, door de vereeniging voor geschiedenis en kunst te Rotterdam over hare verrichtingen in 1882 uitgebracht, het volgende: ‘Met het Nederlandsch Hervormd kerkbestuur van Overschie werden onderhandelingen geopend tot het doen van opsporingen in het koor der kerk omtrent de grafstede, waarin, volgens eene te Overschie bestaande overtuiging, de beroemde staatsman Johan van Oldenbarnevelt zou kunnen begraven zijn. Ofschoon van dit kerkbestuur de meest gewenschte medewerking en van den burgemeester van Overschie, den heer C.J.A. Wijnaendts, de zeer gewaardeerde hulp werd ondervonden, was het resultaat van het ingesteld onderzoek, dat op 6 en 7 November (1882) plaats had, zonder gevolg. De grafkelders, die gevonden zijn, werden opgenomen en in teekening gebracht, terwijl het verslag omtrent de bevinding in het archief der vereeniging werd neergelegd.’

Interessanter dan deze grafzerk is die, welke thans voor den buiteningang van den toren ligt en in 1870 daarheen van het koor werd verplaatst. De beeltenis eener jonkvrouw in lijkwade is hierop gebeeldhouwd; het randschrift is thans niet te ontcijferen door het puin hetwelk op het zerkje is opgehoopt. Het dateert blijkens het inschrift uit 13...

Bevindt men zich op den vloer van den toren, dan ontwaart men eerst hoe geweldig dit gevaarte overhelt en hoe het de kerk bedreigt. Groote scheuren loopen meters naar boven en doen de massieve steenmassa zeer zwak staan.

Door contreforts hoopt men thans voldoenden steun aan te brengen zonder de kerk te behoeven sloopen, - in deze zelve zal men trachten, met behoud van het geheel, de noodige herstellingen aan te brengen en de begeerde ruimte te winnen.

Tegenwoordig wordt de kerk verlicht door petroleum; een tijd lang heeft men gas gebruikt, doch de Overschiesche gasfabriek

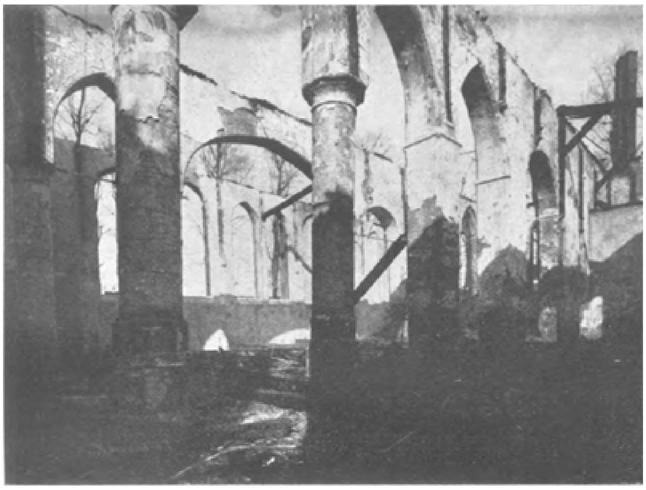

DE KERK TE OVERSCHIE. (De ruïne van de torenzijde gezien op 20 Maart.)

is opgeheven, toen bij meerder vraag naar gas de leidingen te nauw bleken te zijn. Een poging door de eigenaren der fabriek om deze aan de gemeente over te doen, mislukte, zoodat men gedwongen was de petroleum - haast hadden wij geschreven in eere, te herstellen. Echter zou dit minder juist zijn, omdat men nimmer voorheen te Overschie in de kerk petroleum gebruikte doch zich van kaarsen bediende. Deze kaarsen moeten op fraaie kronen

DE KERK TE OVERSCHIE. (De ruïne van de zijde der Pastorie gezien op 20 Maart.)

geplaatst zijn geweest. Ik vind daaromtrent: ‘De drie Croonen in de Kerk en de IJzers, daer dezelve aanhangen, alsmede de Clooten en het vergulden van dien, mitsgaders de coopere armen aan de pilaren en de coopere en blikken blakers op de bancken, costen in het geheel f 650. - zijn bij de Gemeynte van Overschie ofte eenige leden uit dezelve volcomentlijck voldaan en betaald buiten de Kerk’.

Deze zeer fraaie kronen en blakers zijn zeer tegen den zin van vele leden der gemeente door de toenmalige kerkvoogden in October 1874 verkocht (het gas werd toen ingevoerd) aan F. Krijzer te Rotterdam voor f 206.50. Tot geheimen prijs zijn ze later naar Engeland verkocht.

De kerk die vroeger geen orgel bezat werd daarmede in 1862 verrijkt door de vrijgevigheid der leden, uit wie zich - gelijk een metalen plaat herinnert - een commissie gevormd had, bestaande uit J. Wijnaendts, J.L. van der Laan, P. Hoogerbrugge Jr., W. Tak en T. Ouwelen. Het werd geplaatst waar voorheen de galerij was.

Den 2^{den} November werd het ingewijd; het orgel is vervaardigd door den orgelmaker W.H. Kam te Rotterdam en werd als eersten organist bediend door den heer G. Vijgeboom, mede aldaar.

Tot de merkwaardigheden der kerk behoorde tot voor korten tijd een zeer fraai stel Avondmaalzilver, dat echter voor enkele maanden ontvreemd werd en op dit oogenblik, schier onherstelbaar vernield, ter griffie van de arrondissements-rechtbank te Rotterdam gedeponeerd is, in afwachting van de berechting van den diefstal. Het stel bestond uit twee groote en twee kleine kelken en twee broodschalen.

Een doopbekken uit 1708, echter zonder artistieke waarde, wordt nog gebruikt. Het randschrift luidt: ‘Juffr. Magdelena van Rijn Wed^{e}. van d' Heer Johannes van Lande-Steyn, in leven Secretaris tot Overschie, heeft dit Becken in het Jaar 1708 aen de Kerck gemaeckt.’

Tot de curiosa behoort nog een groote tafelschel, waarin het volgende is gegraveerd:

‘Deze bel is van het Metaal der Groote Torenklok van de

Herv. Gem. te Overschie; het gewicht was 2115 Ned. Pd., gegoten in 't jaar 1494. Ter gedachtenis vereerd aan H.H. Notabelen en Kerkvoogden door J.L. van der Laan, President 1806.'

Eindelijk vindt men nog een eikenhouten offerblok met koperen beslag uit 1763.

Wij hebben hiermede de beschrijving van Overschie's kerkgebouw en wat daarbij behoort ten einde gebracht. Gelijk wij reeds in den beginne zeiden, wij hebben dit gedaan als kroniekschrijver, wij hebben op de voorgestelde verbouwing dan ook niet gezinspeeld om in eenige richting van raad te dienen, tenzij het deze ware, dat men wel zal doen met behoorlijk vooraf te overwegen of een gebouw van zoo ouden datum en zoo merkwaardige geschiedenis mag opgeofferd worden aan de belangen van een gehoor, dat ook op andere wijze, zonder dat van slooping sprake behoeft te zijn, bevredigd kan worden.

Gelijk de laatste berichten luidden, bestond voor vernietiging van het gebouw gelukkig geen gevaar meer. Het woord door Victor de Stuers ter juister tijd gesproken, zal zijne uitwerking niet hebben gemist.

* * *

De veronderstelling uitgesproken in het laatste gedeelte van onze beschrijving van de Overschiesche Kerk, hierboven afgedrukt, dat 'voor de vernietiging van het gebouw gelukkig geen gevaar bestond' is helaas niet bewaarheid geworden, ook al bleek dat gevaar een ander, dan gelegen is in den moker des sloopers.

Tijdens het korte maar zeer hevige onweer, hetwelk in den laten avond van Zondag 19 Maart boven Overschie en omgeving losbrak, sloeg de bliksem in den toren, met het rampzalige gevolg, dat ook al door gemis aan voldoend bluschmateriaal zoowel kerk als toren geheel werden verwoest. Ware er op den toren een bliksemafleider geplaatst geweest, zeer waarschijnlijk had het inslaan van het hemelvuur geen groote schade aangericht, nu ging een eerwaard monument uit het grijze verleden voorgoed verloren.

Het ware te wenschen, dat de Synode gelastte dat alle kerken bestemd voor den Ned. Hervormden eeredienst, van bliksemafleiders werden voorzien; in de toekomt zouden dan ongevallen als dat aan de Overschiesche kerk overkwam, voorkomen worden.

Hoewel het niet juist tot ons bestek behoort, willen wij ook naar aanleiding van de dit artikel versierende photographieën van de ruïne der Overschiesche kerk, hier eene beschrijving van den brand laten volgen, opdat voor later het verslag daarvan beter bewaard blijve dan dit door een couranten-artikel pleegt te geschieden. Het relaas daarvan ontleenen wij aan de *Schiedamsche Courant*, waaraan een ooggetuige het volgende mededeelde:

Circa kwartier voor negen ontlastte zich Zondag 19 Maart een hevige Maartsche bui boven het dorp Overschie. Een bliksemstraal, oogenblikkelijk door een hevigen donderslag gevolgd, deed ieder verschrikt opspringen. Nog een flauwe straal werd even daarna waargenomen en de bui dreef over. Maar slechts enkele minuten daarna klepte de brandklok, en wat niemand, die op dat oogenblik binnenshuis was,

vermoeden kon, bleek het geval, de brandklok zong haar eigen doodslied. De bliksem was in den toren geslagen en had brand veroorzaakt, een brand, die door den fellen Noordwestenwind aangewakkerd, weldra zulk een omvang verkreeg, dat aan redden niet meer te denken viel.

De brandweer moest zich bepalen bij het nathouden der omliggende gebouwen, waarvan de pastorie inzonderheid groot gevaar liep. Ook de oudjes uit het armhuis, waarover een regen van vonken uitgestort werd moesten in veiligheid gebracht worden. Zij vonden een vriendelijk onderkomen bij den heer P.M. van der Laan. Naar Rotterdam werd getelefoneerd om een stoomspuit, die ook met bekwamen spoed ter plaatse verscheen en dadelijk te werk werd gesteld.

Inmiddels greep het vuur al sneller om zich heen. Het gesmolten lood stroomde naar beneden en weldra zag men den wachter bij het kruis, de haan op den toren waggelen. Opmerkelijk is het, dat Ds. W. van der Waal dien morgen juist over Petrus' val had gepredikt. Met donderend geweld stortte de spits ineen en veroorzaakte in zijn val gelukkig geen ongelukken, waar men zeer terecht ernstig bevreesd voor was geweest.

In de kerk zelf had men inmiddels gered wat nog te redden was. De bijbels zoowel van den preekstoel als uit kerkeraadsen regeeringsbanken werden in veiligheid gebracht. Het archief, ja zelfs de brandkast werd weggedragen. Zelfs de boeken van den organist werden gered, wat met levensgevaar gepaard ging, daar het orgel in een nis onder den toren geplaatst is of liever was.

Tegen tien uur was de geheele kerk in een dikken rook gehuld, en weldra sloegen de vlammen naar alle kanten uit. Het gezicht dat de vuurzee toen bood is met geen pen te beschrijven. De vlammen lekten als vurige tongen aan en in en langs het gebouw, brullend, knetterend, gierend, oogverblindend. En te midden van die vuurzee ging de klok die aan zoovelen het uur van komen en van gaan voorspeld had voort met den tijd aan te wijzen. Zij sloeg negen uur, half tien, tien uur en even nadat zij voor het laatst haar metalen stem had doen hooren en half elf geslagen had, zonk zij ineen, stortten de wijzerborden naar beneden en had zij afgedaan.

Thans vertoont het gebouw een grootsche ruïne. Het metselwerk bleek hecht, want het staat nog als het sinds eeuwen gestaan heeft[1)] de toren sinds de elfde of twaalfde eeuw en de kerk, die vroeger nog eens afgebrand is, sinds 24 December 1594, toen zij ingewijd is geworden.

Als men thans de ruïne binnengaat is het treffend te zien, hoe van het schoone orgel, dat in 1862 gebouwd werd, geen spoor meer te vinden is. Ook bezat de kerk een zeldzaam prachtig wetbord, indertijd - circa 250 jaren geleden - aan de kerk vermaakt door zekere juffrouw De Vos; men vindt er nog enkele verkoolde overblijfselen van. De preekstoel is spoorloos verdwenen, een enkele ijzeren bout wijst de plaats aan, waar hij gestaan heeft. Een smeulende massa verkoold hout bedekt den met zerken belegen grond.

Het koor is gedeeltelijk ingestort, daaronder ziet men de geblakerde beenderen liggen van hen, die daar honderden jaren in vrede hebben gerust. In den toren vindt ge de gebarsten klok met den klepel, buiten den toren ligt de koperen wijzerplaat.

Persoonlijke ongelukken zijn gelukkig niet te betreuren. De orde werd uitstekend gehandhaafd en bewaard. De autoriteiten waren allen zoo spoedig mogelijk ter plaatse aanwezig.

Naar men verneemt is het gebouw met toren voor 60.000 gulden verzekerd bij twee verschillende maatschappijen.

1) Door den storm van eenige dagen later zijn ook hierin scheuren gekomen.

Te een ure was het gevaar voor de aanliggende gebouwen geweken, en te vier ure kon de stoomspuit inrukken.

Men ziet het uit bovenstaand verslag: schier niets is gespaard gebleven. Des te grooter voldoening is het nu dan ook, dat wij, daar het juist bij tijds doen nemen van een aantal photo's van het in- en uitwendige der kerk, hebben mogen bijdragen om de herinnering aan het verwoeste monument te doen voortduren, terwijl het ons niet minder aangenaam is, dat wij van een en ander in het kerkgebouw afschrift hebben kunnen nemen, wat anders aan de vergetelheid zou zijn prijsgegeven.

Monsieur De l'Espinay.
Eene episode uit het leven van Elisabeth Stuart, Koningin van Bohemen, 1645-1646.
Door Dr. Jan ten Brink.
(*Vervolg en slot van blz.* 171.)

De vijfde getuige was de groenvrouw Trijntje Maertens, die onschuldig de oorzaak was van l'Espinay's dood, daar deze gestruikeld was over afval van groente, door haar op de markt geworpen. Zij verklaarde, 'dat op eergisteren na de middach sy

O.Z. ACHTERBURGWAL TE AMSTERDAM.

deposante staende met groente op de merct, gesien heeft, dat seecker persoon in 't swart gekleet, haar deposante onbekent synde, is comen lopen uytte hoochstraet, ter nedergevallen is ontrent het gouden hooft, dat daer op datelick syn gevolcht ses ofte seven andere personen, hebbende alle bloote degens in de hant, waervan de drie voorste met hare degens seer heftich op de voors. neergevallene hebben geslagen ofte gehouwen, ende daerop noch een van de andere datelick gevolcht synde, deselve de voors. nedergevallen persoon een steecke heeft gegeven in syne syde, sulx dat de degen nyet heel is uyt syn lyff gecommen, ende daerop alle de voors. ses off seven personen te samen op de voors. nedergevallene hebben geslagen ende gesteecken, waeromme sy deposante gelopen is nae de hal toe, roepende: moort ende dat ondertusschen d'voors. persoonen syn wechgeraect sonder te weten waerheenen.'[1)]

Daar Trijntje Maertens niet schrijven kon, plaatst zij een merkteeken onder hare getuigenis.

De zesde getuige is de Engelsche dienstmeid Mary Symonds, wonende bij Jan Herweg, handschoenverkooper in den *Coninck van Engeland* - wiens zoon tot nog toe te vergeefs gepoogd had de liefde te winnen van mooi Anneke uit het Gouden Hoofd.

Deze dienstmaagd getuigt, dat zij, toen de moord geschiedde, zich op den zolder bevond, dat zij uit het venster gezien heeft, hoe en persoon met 'een witachtig wambuis' een ander heeft doodgestoken. Het volk had geroepen, 'dat daer by geweest

1) Volgens afschrift uit het Rijks-Archief, als voren.

soude syn Prince Philips ende twee van syne Edelluyden'. Zij teekent met een M, daar zij niet schrijven kan.

De laatste getuige van dien dag was Andries Bleijch, 'geboortig van Darmsteijn in den Phalts, voorrijder bij Hare Majt. van Boheme, ende na eenigen tijt als coetsier gevoert hebbende de carosse van Prince Philips.' Deze vertelt, dat 'op Woensdag, des naermiddaechs ontrent de clocke naer drie uyren' hem order gegeven is in te spannen - dat later Prins Philips met Pellnitz en Wartenau in de caros kwamen, dat hij is 'aengeroupen' te rijden over de Plaats, dat 'alvoren hy aen de hoochstraet gekomen was, aen hem geroupen is, dat hy soude stilhouden, sulcx, dat hy aen den houck van de hoochstraet, daer uythangt de poth, de carosse heeft stil gehouden, ende aldaer de gemelten Prince met die geenen, die hy by hem hadde, metterhaest uytte

carosse gesprongen syn, en metterhaest den houck omgaende ende hoochstraet in.' Andries Bleijch heeft toen gewacht, tot een lakei van den Prins (Duijnsbergen) 'hem heeft commen aenseggen, dat hy wederom mette carosse soude omkeeren ende wech ryden.'

Een derde getuigenverhoor greep plaats op Maandag 25 Juni 1646 voor dezelfde commissie van instructie.

De voorzitter Mr. Sebastiaen Francke, Raad-ordinaris in den Hove van Holland, geeft te kennen, dat de getuigen Jacob Cornelisz., de waard uit het Gouden Hoofd en zijne dochter Anneke Jacobsdochter, waren gedemitteerd van hunne getuigenisse ten cause eener heftige krankheid van laatstgenoemde.

Het eerst werd gehoord Sijbrant Jansz van Asperen, zoon van den bakker in 't Rochie op de Markt. Deze verklaarde, dat l'Espinay gestruikeld was 'over een vullenshoop, die by het Gouden Hoofd was leggende,' dat een van de aanvallers 'een rooden brouck aenhadde', en dat hij 'deposant het lichaem van den nedergeslagene heeft helpen brengen in 't huys van 't gulden hooft'.

De tweede getuige heette Cornelis Andriesz, wonende ten huize van Gerrit van Neck, pasteibakker, op den hoek van het Achterom. Hij getuigt juist zoo als allen, die aan hem zijn voorafgegaan.

De derde getuige Jack Dingwel, een Schot, verhaalt, dat hij huisvesting verleend had aan twee edellieden, aan den Engelschman Knightley, edelman van Prins Philips, en aan Wartenau, eveneens edelman in dienst van denzelfden Prins; dat deze beide edelen den vorigen Woensdag zijn huis verlaten hadden, en sedert niet waren teruggekeerd; dat hij 'verstaen heeft, dat deselve des avonts ofte des nachts daeraen metten gemelten Prince Philips syn vertrocken.'

De vierde en vijfde getuige, A. Verhorst en J. van Kempen, voorbijgangers, sluiten zich in hunne getuigenissen bij de anderen aan. Deze beide voorbijgangers waren 'exploitiers' van den Hove van Holland, en hadden meegeholpen om den stervenden Graaf de l'Espinay in het Gouden Hoofd binnen te dragen.

Het getuigenverhoor had overvloedig gestaafd, wie de schuldigen waren. Op last van den President en de Raden van het Hof van Holland werd op Donderdag 28 Juni 1646 de inhechtenisneming gelast der moordenaars. De Procureur-generaal gaf 'den eersten geswooren Exploitier' last dit bevel uit te voeren in de volgende termen: 'Wy committeren ende authoriseren U by desen den gemelden Prince Philips, Pellnitz, Wartenau, Knightley en Thomson, ter plaetse daer die onder 't resort van desen Hove konnen worden gevonden ende geattrapeert, van wege de Hoge Overigheyt te nemen in apprehensie ende te brengen op de Voorpoorte van den selven Hove omme tegens den selven ter saecke voors. geprocedeert te werden, als naer rechten en behooren. Ende indien deselvige nyet en konnen werden bekomen, henluyden van wegen als boven te dachvaerden by openbare edicte ter insinuatie aen haerluyder respective laetste woonplaetsen, op peyne van ban ende confiscatie van hare goederen, t'eenen bequamen dage te compareren in persoon voor den voors. Hove, omme t' aenhooren sodanigen criminelen eysch ende conclusie als den verthoonder ter saecke voors. tegen elcx van henlieden sal willen doen ende nemen ende voorts te procederen als naer behooren'.

Het openbaar edict ter dagvaarding der moordenaars is afgekondigd op den derden Juli 1646 'in den Hage opt raethuys ende aldaer naer voorgaende clockgeslach van de peuye.' Gedagvaard werden Philips van Bohemen, 'mitsgaders eenen genaemt

Pellenits, N. Wartenou, N. Knightley ende Robert Thomson, stalmeester van den heere Grevyn (Lord William Craven).' De deurwaarder J. van Ceulen vervoegde zich daarenboven aan de respectieve laatste woonplaatsen der beschuldigden, maar zonder vrucht, daar ze allen reeds Woensdag den 20 Juni Den Haag hadden verlaten.

De Hollandsche justitie heeft ten volle haar plicht gedaan. Vrienden en landgenooten van den vermoorden Graaf de l'Espinay zouden niet meer ijver hebben kunnen aan den dag leggen. Maar dit alles baatte bitter weinig - daar de schuldigen des avonds na den moord Den Haag en Holland hadden verlaten. Indirecte aanleiding tot hunne gemeenschappelijke wandaad was het woeste drinkgelag van Dinsdag 19 Juni, voortgezet op Woensdag 20 Juni. De beide blauwe lakeien hadden met Prins Philips eveneens de vlucht genomen. De spion Joost Joosten Duijnsbergen werd met rust gelaten, daar hij zich niet op het terrein van den moord had vertoond.

Onaangenaam was het voor Prins Emanuel van Portugal en zekeren Baron Kinsky, dat zij beschuldigd werden den 20 Juni met Philips van Bohemen te hebben 'gecommuniceert'. Beiden bewezen hun alibi en hunne minachting voor Philips op afdoende wijze. Hetzelfde lot trof den Markies de la Vieuville en den Graaf des Loges, die tevens door de Fransche kolonie zeer werden gegispt, dat zij l'Espinay in den steek hadden gelaten. Zij antwoordden: '*Mon Dieu! si on eût pu croire*, *que le Prince Philippe eût j'amais osé faire assassiner l' Espinay en plein jour*, *on n' eût pas manqué de le faire accompagner.*'

Prins Philips was naar Kleef gevlucht, en schreef aan zijne moeder om pardon en geldelijke hulp. Maar de Koningin van Boheme weigerde, en antwoordde niet. Later poogde zijn oudste broer Karel Lodewijk voor hem te pleiten, zonder beter gevolg. Philips diende in het leger van de Republiek van Venetië, later ging hij in Spaanschen dienst over, eindelijk in het leger van Condé, en sneuvelde in 1655, acht-en-twintig jaren oud, bij de belegering van Réthel.

De arme Koningin van Boheme heeft nog vele bange jaren in Den Haag doorgebracht, - inzonderheid door achteruitgang van hare geldmiddelen. Na den dood van haar broeder Charles I kwam ze in groote ongelegenheid. Tevergeefs hoopte ze op steun van haar oudsten zoon Karel Lodewijk, die na den vrede van Munster als Keurvorst in de Paltz werd hersteld. Deze deed zeer weinig voor zijne ongelukkige moeder. Hij zond haar voor eene waarde van f 12000 in wijnen - maar liet haar verder aan haar lot over. Eens verzocht hij haar naar Heidelberg te komen, en, toen ze wilde vertrekken, kwamen hare schuldeischers in verzet, en moest ze in Den Haag blijven. Naar eene opgaaf van Aitsema beliep haar schuldenlast in 1654 negen ton gouds. Gezantschappen, die uit Den Haag naar Londen vertrokken, werden vergezeld door Haagsche schuldeischers der Koningin van Boheme. Er was een slager, dien zij f50.000, en een bakker, dien zij f 130.000 schuldig was. Prins Frederik Hendrik, Prins Willem II waren overleden - alleen Prinses Amalia van Solms en Lord William Craven bleven haar ter zijde staan. Na de herstelling der Stuarts in 1660 werd ze door haar neef Charles II uitgenoodigd naar Londen te komen. Ze vroeg aan de Staten twee schepen, een transportschip voor hare bagage en een oorlogschip voor haar persoon. Dit werd toegestaan. Hare trouwe hulp bleef tot het laatst Lord William Craven. Zij vond bij haar koninklijken neef weinig ondersteuning - zoodat ze de gaste werd van Craven. Een snel toenemend longlijden en hydropsie maakten in Februari 1662 een eind aan haar leven. Als onze Amsterdamsche dichter Joost van den Vondel, die toen een grijsaard van vijf en zeventig jaren was, haar grafschrift had willen schrijven, zou hij zeker uit zijn *Salomon* het volgende distichon gekozen hebben:

‘De Koningin ontlook gelijk een wereldwonder -
‘In rozen ging ze op, in tranen dook ze onder!’

De Prinses Louise Hollandina is haar leed over den dood van l'Espinay te boven gekomen. Maar ze bleef zeer diep getroffen, alleen afleiding vindende in hare schilderkunst. Dit duurde tot 1657, den 18 December - toen Louise Hollandina uit het paleis in den Haag verdween. Ze had zich door eene zeer aanzienlijke dame, vroeger groote vriendin

der Koningin van Boheme, Marie Henriëtte van Wassenaar-Polanen, Gravin van 's Heerenberg, Markiezin van Bergenop-Zoom, en Prinses van Hohenzollern door haar huwelijk, laten bewegen tot de katholieke kerk over te gaan. Ze vertrok uit Den Haag zonder geld of juweelen. Zij werd te Antwerpen gezien met de Prinses van Hohenzollern, in de Fransche berichten destijds la Princesse d'Oxoldre genoemd. Louise Hollandina vestigde zich te Chaillot in een klooster dicht bij Parijs. Allerlei aanzienlijke personen kwamen haar opzoeken. Men beloofde haar abdis te zullen maken, als ze zich zou kunnen wennen aan het kloosterleven. Ze werd in 1659 non, en in 1664 abdis van Maubuisson. Ze wijdde haar leven aan schilderen, borduren en muziek - en toen ze gestorven was, sprak de groote Bossuet hare lijkrede uit. Ze had den leeftijd van zes en tachtig jaren bereikt.

Hare wijze zuster Elisabeth - ‘de wellust van het hof,’ ‘de kroon der geleerdheid,’ ‘het sieraad van Den Haag, van Europa, van de geheele wereld,’ verdween des daags na den moord van l'Espinay uit het hof van Boheme. Ze nam haar toevlucht te Berlijn, bij hare familie, bij den grooten Keurvorst Frederik Willem, en zijne moeder, tante van Elisabeth. Ze werd als een wonder van geleerdheid beschouwd. Door den invloed van den grooten Keurvorst werd zij benoemd tot abdis - een wereldlijke titel in dit geval - van het vorstelijk, vrij-wereldlijk, keizerlijk rijksstift Herford, eene der oudste stichtingen van Westfalen. Ze stierf, 62 jaar oud, meer en meer neigende tot eene mystieke wereldbeschouwing, die meer aanrakingspunten met den kwaker Penn, dan met den wijsgeer Cartesius, verried.

Er waren nog drie dochters in het hof van Boheme. - De oudste van dezen Henriette Marie wijdde zich aan huishoudelijke zorgen, en trouwde op haar dertigste jaar met een Prins Racocksky, overlijdende vijf maanden na hare bruiloft. De jongste Sophie ging in 1650 bij haar broêr Karel Lodewijk in de Paltz wonen, en trouwde in 1658 met Ernst August, hertog van Brunswijk, later Keurvorst van Hannover. Haar zoon George werd in 1714 Koning van Engeland. Doch van dezen spreekt de historie - maar men zoekt te vergeefs naar berichten over Anneke Jacobsdochter uit het Gouden Hoofd. Mij is evenwel met voldoende zekerheid gebleken, dat mooi Anneke hersteld is uit de zware ziekte, die haar trof na den dood van l'Espinay, dat zij nooit is getrouwd, lange jaren het bestuur voerde over het Gouden Hoofd, en aan hare erfgenamen een aardig fortuin naliet.

Toen en nu.
Het Sacramentsgasthuis met Kapel. - Stichting Heenvliet. - Hoogduitsche en Engelsche Kerk.

Tusschen Noordeinde en Oude Molstraat, achter de Noordzijde van de Papestraat, bevond zich eenmaal een der vele stichtingen van barmhartigheid, welke, Roomsch Katholiek van oorsprong, sedert de hervorming in Protestantsche handen kwamen en òf voor den dienst der Hervormden werden ingericht, òf gedeeltelijk van bestemming veranderden en verbouwd werden.

Dit lot, of deze wijziging, trof ook het Sacramentsgasthuis, waaraan, sedert het midden der 15de eeuw, een der schoonste kapellen was verbonden, gewijd aan het *Heilig Sacrament.*

Het Gasthuis maakte front in de Oude Molstraat, en de Kapel in het Noordeinde. Het tegenwoordige gasthuispoortje, naast de Kapel gelegen, verstrekte aan het Gasthuis een behoorlijken uitgang.

We willen eerst van de Kapel spreken, om daarna iets over het Gasthuis te zeggen.

Op het terrein, thans ingenomen door een particulier woonhuis, gemerkt No. 10, bevond zich eenmaal de Kapel, welke, met subsidie van den regeerenden Graaf, door de Confrerie van het Heilige Sacrament was gesticht.

Zij schitterde onder hare vele zusteren, welke hier en daar in Den Haag verspreid waren, en die alle getuigden van een godsdienstig leven, van groote milddadigheid, maar ook van een zucht tot vereenigingsleven en een vertoon van luister en praal.

Toen nu de hervorming was opgetreden, en de naasting der gebouwen en goederen, zij het ook tegen verschillende renumeratiën, een feit was geworden, werden zij verdeeld over andere corporatiën, en zoo werd de Kapel aan de vroegere bestemming onttrokken, en ‘tijdelijk afgestaan aan den Engelschen gezant tot het houden van godsdienstoefeningen door den kapelaan van die ambassade voor de vele Engelsche onderdanen, meest officieren, die vooral in het tijdvak van Leicester's verblijf hier te lande (1586 en 1587) in zeer groot getal in 's Gravenhage hun verblijf hielden’.

In 1595 werd de Kapel (kerk) door de Staten van Holland voorgoed afgestaan aan de Engelsche gemeente, en verkreeg zij sedert dien tijd den naam van Engelsche Kerk, zij het dan ook dat die gemeente het gebouw later deelen moest met de Hoogduitsche gemeente, zoodat beide gemeenten er om beurten hun godsdienstoefening hielden.

Het ging in den aan vang de jeugdige gemeente niet geheel naar wensch.

In 1596 werd wel een leeraar aangesteld, John Wing genoemd, maar koopen en betalen zijn twee zaken. Het kostte ten minste zooveel moeite om eenig geld voor hem bijeen te brengen, dat de dienst zeer onregelmatig plaats had, en zelfs gestaakt werd tot in 1617, toen het kerkje aan de Contraremonstranten ten gebruike werd afgestaan. Dit was echter slechts tijdelijk, want op 9 Juli van dat jaar maakten dezen zich met geweld meester van de Kloosterkerk, zoodat de Engelsche gemeente wederom in haar bezit werd hersteld.

Een nieuwe phase in de geschiedenis der Engelsche Kerk, of beter gezegd van de Engelsche gemeente, was het ‘arrivement’ van den Koning en de Koningin van Bohemen, die zich in April 1621 te 's Gravenhage vestigden[1)].

Onder hun hofpersoneel bevonden zich twee predikanten, genaamd Ludovicus Amerarius en Teobaldus Mauritius, die voor de Koningin, Elisabeth van Engeland, in het Engelsch preekten.

Aan deze predikanten werd vergund op 21 Juli 1626, nadat zij zulks verzocht hadden, om in de Engelsche kerk dienst te doen, en er ook catechisatie te houden, maar, en dit was het beding der arme Engelsche gemeente, dat de opbrengst der collecten aan de kerk moest worden afgestaan.

De gemeente ontwikkelde zich daardoor eenigszins, maar niettemin bleef geldgebrek de kanker die aan het leven der Engelsche gemeente knaagde, vooral daar ook het Boheemsche Hof daaraan chronisch leed, hoezeer Prins Frederik Hendrik en de milde Staten van Holland daaraan ook tegemoet kwamen.

Toch kon men in 1627 zooveel geld, zij het ook met moeite, bijeenbrengen, dat een som van f1200. - besteed kon worden om het kerkgebouw wat te repareeren en te versieren, en eene nieuwe galerij bij te bouwen.

1) Zie ‘De Huisvriend’ 1897, blz. 22 e.v.

Predikanten werden wel benoemd, maar daar men niet genoeg over de brug kwam bleven zij veelal zeer kort. *Point d'argent, point de Suisses.* Een predikant wien ongeregeld, of in 't geheel niet, het traktement wordt uitbetaald en daarmede *content* is, moet nog geboren worden. Een geestelijk arbeider is evenzeer zijn loon waardig als ieder ander.

Nog erger werd het toen in 1658 de Engelsche kerk ook den moreelen invloed verloor van de Koningin van Boheme, die zich geheel onttrok aan de behartiging der belangen van de gemeente.

Zulks had een politieke oorzaak, welke wel waard is gekend te worden.

De gezant, George Downing, in 1658 te 's Gravenhage komende, waar hij den Protector Cromwell vertegenwoordigde, vernam met zeer veel verbazing en ergernis, dat de beide predikanten der Engelsche gemeente nog altijd gewoon waren te bidden voor Koning Karel II[1] en diens geslacht.

Hij wist onmiddellijk te bewerken dat dit voortaan niet meer zou geschieden. Hij lag het geval bloot aan de Staten, en in Juli 1658 werd den predikanten officieel gelast het bidden voor Karel Stuart, zooals men toen Karel II aanduidde, na te laten.

George Beaumont, een der beide predikanten, voldeed onmiddellijk aan dit bevel, maar zijn collega, een Schot, wilde zich daaraan niet onderwerpen en gaf er liever zijne betrekking aan.

Toen de Koningin van Bohemen merkte, of vernam, dat in de Engelsche kerk niet meer voor haar geslacht werd gebeden, verklaarde zij nooit meer aldaar te zullen verschijnen. De daad bij 't woord voegende deed zij de gordijnen uit haar bank wegnemen, en de kussens en bijbels terughalen, en bleef weg.

Hoewel de Koningin

HET WATER VOOR OOSTERBEEK.

van Bohemen haar Fransch goed verstond, volgde zij uit den aard der zaak liever de Engelsche godsdienstoefening. Daarom trachtte zij tot een vergelijk te komen. Zij liet namelijk ondershands weten dat zij weer ter kerke zou komen, indien de predikant zich slechts van elke staatkundige toespeling wilde onthouden, maar daarvan kwam niets, want de godsdienstleeraar Beaumont dreef zelfs zijne gehoorzaamheid aan Cromwell zoo ver, dat hij wel niet rechtstreeks voor den Protector bad, maar dat hij toch deed blijken dat het Engeland onder diens bestuur wel ging.

De eene dienst is den anderen waard. De gezant wist te bewerken, dat aan de Engelsche gemeente door Cromwell eene jaarlijksche toelage werd verstrekt van 150 £, zijnde f 1800.

Deze toelage bleef echter onmiddellijk achterwege toen Karel II als Koning van Engeland in 1660 werd erkend.

1) Nadat Karel I op 30 Januari 1649 was onthoofd was de Prins, die zich in Den Haag bevond, onmiddellijk aldaar erkend als Koning Karel II, en later in 1651 als Koning van Schotland, aldaar toen gekroond.

De Koningin zette er dan ook geen voet meer, en met haar vertrek in 1661 naar Londen, waar zij reeds op 22 Februari 1662 overleed, sliep de Engelsche gemeente voor geruimen tijd den doodslaap.

In 1677 kwam een Prins die de schoone Haagsche deed ontwaken.

De Stadhouder Willem III huwde dat jaar met Maria Stuart, waardoor een aantal Engelsche families in Den Haag kwamen wonen. Daardoor, en door tal van subsidiën van dezen Vorst, herleefde de gemeente wederom, doch het ware werd het nooit, zoodat anderhalve eeuw later de Engelsche gemeente voorgoed werd opgedoekt.

Dominee Carp, overleden 21 Juni 1821, was de laatste predikant. 8 Januari 1822 werd de gemeente bij Kon. Besluit gesupprimeerd.

Bij dat besluit werd bepaald, dat al de eigendommen zouden worden gesteld ter bewaring in handen van den kerkeraad der Nederd. Herv. gemeente, waaraan gevolg werd gegeven op 9 Aug. 1822, met machtiging om aan den kapelaan van de Britsche Ambassade bijbels, boeken, zilver, linnen- en servetgoed ten gebruike af te staan.[1)]

De kerk bleef nog eenige jaren in wezen, zooals men haar afgebeeld ziet in De Riemer's beschrijving van 's Gravenhage, deel I, bl. 413.

Tweemaal 's jaars klonken er de oratiën van de leerlingen der latijnsche school, die er hun dank betuigden voor de ontvangen prijzen.

In 1827 werden kerk en grond verkocht aan den heer Weimar, die er een geheel nieuw gebouw, ingericht voor verkoopingen, deed zetten.

Van de oude kapel bleef geen spoor over; geen steen bleef op den ander. Ook de stichting van den heer Weimar werd afgebroken, en vervangen door het woonhuis No. 10.

* * *

In het gebouw in de oude Molstraat No. 25 bevindt zich een steen, met de volgende dichtregelen:

‘Het letste mannlijk oir van t Huis van Beyeren Schagen
Voedt hier den Ouden Stok, op Hertog Aelbrechts spoor.
De Faem mag kort, met schrik van oorlogsdaan getuigen,
Hier juicht de Nooddruft zelf van blijdschap alle dagen,
In Jacob Frederik's lof, de volgende eeuwen door.’

De laatste zinsnede uit den tweeden regel is nog het eenige wat herinnert aan de vroegere stichting: het Sacramentsgasthuis.

Thans wordt het de stichting van den heer van Heenvliet genoemd.

Wij zullen zien waarom.

Jacob Frederik van Beieren van Schagen, heer van Heenvliet, overleden in 1724, had bij uitersten wil bepaald, dat zijn vermogen na den dood zijner vrouw zou worden aangewend tot oprichting van een gasthuis, waarin 24 of 30 oude mannen, voor de helft burgers en suppoosten van den Hove, behoorende tot de Hervormde gemeente, zouden worden ‘gehuyst ende gealimenteert’.

Tot in bijzonderheden afdalende had hij bepaald dat dit huis op zulk eene wijze moest ingericht worden, dat er een gang of voorportaal in zou zijn, met achteraan een eetzaal, in welke gang aan iedere zijde 12 of 15 kamertjes, van schoorsteenen voorzien, moesten uitkomen. Daarachter moesten zijn: regentenkamer, keuken, woning voor binnenvader en moeder, en voor de andere bedienden.

1) Zie voor eenige zaken den Catalogus der Gem. Bibl. 3e deel op *Engelsche kerk;* ook den Catal. d. Voorw. v.h. Gem. Museum.

Het wapen en de naam van den stichter zouden in den gevel worden gebeiteld.
Eerst in 1729 overleed zijne weduwe.
Het bleek alstoen aan Burgemeesters van 's Gravenhage,

die belast waren met de uitvoering van het testament, dat de middelen niet toereikend waren om, overeenkomstig de opdracht, te handelen. Zij lieten daarom rente op rente aangroeien tot het jaar 1764, toen de middelen waren geklommen tot een bedrag van f 266.000, die voldoende bleken.

Er had zich echter nog eene moeielijkheid opgedaan. Eenige bloedverwanten maakten in 1753 aanspraak op de revenuen van het kapitaal, en verzochten aan de Staten om burgemeesters te machtigen tot uitkeering der renten.

Om alle processen te voorkomen keerde men aan die bloedverwanten f 10.000 uit, waardoor zij tevens afstand deden van alle mogelijke verdere aanspraken of rechten.

Een verzoek tot den bouw werd aan de Staten gericht, en tevens gaven Burgemeesters in overweging om het vroegere Sacramentsgasthuis, ook wel Sacramentsgildehuis genoemd, met het oog op de confrerie van dien naam, waaraan het behoord had, af te breken, en op dien grond het nieuwe gebouw als stichting van den heer van Heenvliet te doen verrijzen.

Vooral gold het motief, dat van dit Gasthuis de inwonenden bijna allen waren uitgestorven, en dat men bezwaarlijk een zoo gunstig, in het midden der stad gelegen terrein zou vinden.

Doch nog een ander

HET BEVROREN WINTERMEER VOOR ARNHEM VAN DEN WESTERVOORTSCHEN DIJK GEZIEN.

voordeel was er in gelegen. Het oude gasthuis had vrijdom van belasting, en door nu, als het ware, het oude in de nieuwe stichting te doen voortleven, zouden die voorrechten blijven bestaan.

De Staten gingen maar niet zoo dadelijk over tot het geven van toestemming. Zij deden het ten slotte wel, maar zij waren min of meer gebonden door eene resolutie van 1756, waarbij was bepaald, dat voortaan geen vrijdom van belasting voor eenig pieus gesticht meer zou worden verleend.

In het jaar 1770 werd met den bouw van het gesticht een aanvang gemaakt.

Men had, alles en alles, over een 300.000 gulden te beschikken, waaronder 50.000 voor den verkoop der goederen van het oude Sacramentshuis, welk bedrag ongeveer voldoende was om de kosten van den bouw met het meubilair te bestrijden.

9 September 1773 werd het nieuwe gebouw ingewijd, welk feit den 9den September 1873 luisterrijk werd herdacht, en thans elk jaar herhaald wordt door een maaltijd,

na afloop van de rekening en verantwoording tegenover het dagelijksch bestuur der stad.

Hoewel de jaarlijksche rente der vaste goederen bij den aanvang ruim 8000 gulden bedroeg, slonken de fondsen van lieverlede merkbaar voornamelijk door de tiërceering, waardoor men ook genoodzaakt was het getal der verpleegden te verminderen. Zelfs eenmaal moest men het terugbrengen tot 7; thans is het getal weer eenigszins hooger.

Het portret van den stichter bevindt zich in de Regentenkamer.

En hiermede heb ik de lotswisselingen geschetst van eene 15^{e}-eeuwsche stichting, die in elk opzicht de belangstelling kan wekken van stadgenoot en vreemdeling.

Den Haag.

A.J.S.v.R.

Een Geldersch wintermeer.
Met illustratiën.

De Rijn wast!

De schipbrug voor Arnhem kromt den rug en begint op een Amsterdamsche sluis te gelijken. De zuiging en wieling van het water verraden pressie van boven. De kleur is vaal... daar is op de bergen gevochten: de wilde beken hebben rotsen gebeukt, klei omgewoeld, boomen ontworteld en zijn met haar oorlogsbuit in den Rijn gesneld.

Nu dringt alles naar zee. Er zit een wilde jacht achter, de opwinding van den strijd trilt in het watervlak. En steeds komen er nieuwe milliarden van waterdruppels bij, die de voorgangers opjagen, voortdrijven, op en over elkaar schuivend in den hartstochtelijken drang naar de oerbron van alle water, naar de wijde, wijde zee.

Maar de zee wijst hen terug. Opgezweept door aanhoudende westelijke winden is zij buiten zichzelve geraakt van woede. Zij is de zeegaten ingestormd en drijft het rivierwater terug: bange strijd van verwante zielen die elkaar zoeken, maar door hartstocht verblind tegen elkaar opstaan.

‘Terug!’ dondert de zee, en ‘terug’ klinkt de echo de rivieren op; maar terug is onmogelijk. ‘Voorwaarts!’ brullen de bergbeken en voorwaarts snellen de waterlegioenen naar het lage land.

Van beide zijden geperst zoekt de rivier een uitweg voor haar energie. Zij wordt buitensporig, glijdt de lage boorden over, schiet het weiland in onder de wilgen door, jaagt mollen en veldmuisjes voor zich uit, dringt in de tuinen waar ze tuinbankjes en vergeten gereedschap driftig maakt, zet boeren en steenbakkers op een eiland en dwingt den veerbaas zijn gierpont in een kreek vast te meren. En altijd verder schuift zij voort, zelfs het Oosterbeeksche kerkje tracht zij binnen te sluipen, maar daar vindt zij haar meester: de snel oprijzende Veluwsche heuvelen trekken de grenslijn!

Nu is de rivier een meer geworden, een wijd, grijs meer, dat zich eindeloos ver schijnt uit te spreiden tot waar in het zuiden de Nijmeegsche hoogten blauwen. Zij die op de hooge heuvelen onder de dennen wonen, hebben het geschitter tusschen de boomen bespeurd en zijn omlaag gegaan om van het ongewone schouwspel te genieten.

Water in een landschap is altijd een bekoring, maar 't meest nog als het staat, daar waar het niet behoort. De bekoring ligt *niet* in zijn natheid of frischheid. Een enkele misstap op het drassig voetpad die het water in uw laarzen brengt, toont dit aan. De bekoring van het water, ten minste in dit jaargetij, is zijn vermogen om licht te weerkaatsen. Water brengt den hemel op aarde. In plaats van de doodsche kleur van

de winterwei, ziet ge tusschen de boomen en huizen door een wijd vlak vol kleur en licht, nu eens parelgrijs of zilverachtig, dan blauwend of oogverblindend glinsteren als de zon er haar breeden schitterweg over heen trekt.

En licht maakt altijd de beste snaren van ons zieleleven aan het trillen; 't zij het uitstraalt van de kaarsjes van een kerstboom, van een blauw kinderoog of van het wijde watervlak... licht wekt liefde en liefde licht.

De lichteffecten... dat is het ongemeene genot, dat de wassende Rijn ons biedt. Op den dijk naar Westervoort of op dien naar Nijmegen kunt ge er van genieten. Daar kunt ge een uur lang wandelen als op het dek van een mailboot met niets als water om u heen, want mijlen ver breidt het wintermeer zich daar naar alle zijden uit.

Ik heb het gezien onder dreigende stormlucht, desolaat als een visioen van overstroomingsellende, loodkleurig het water, de verdronken boomen als verkoold, de boerderijen bedreigd, de hekken drijvende en witte meeuwen als ongeluksboden wild krijschend door de lucht.

Ik heb het gezien onder een licht gesluierde zon in een teere parelgrijze tint. Soms als de zon doorbrak, even een zilvergeschitter over het water en zwart daartegen de dieptegevende wilgen met in de verte een eilandje met rooddakige huizen als jubelschal in de stemmige symphonie van grijs...

Ik heb het gezien in de volle zon, diep azuur; de wilgen in bruine voorjaarstint, vol duikelende blauw-groene meesjes en riet en boomen behangen met ijskristallen, schittertooi van één nacht vorst.

Ik heb het gezien star beklemd in het bom-ijs, wit blinkend als een gletscher, in een atmosfeer zoo klaar en doorzichtig dat de purperen heuvelen scherp gelijnd als rotsen tegen de lichte lucht afstaken en het zonbeschenen Arnhem, roomkleurig en zacht glanzend als een sprookjesstad er uit oprees.

In zijn heerlijke metamorphosen schonk het Geldersche wintermeer mij alle natuurgenietingen, die er gelegen zijn tusschen de nevelsluiers der Hollandsche plassen en den blauw kristallen doorschijn van een zuidelijk alpenland.

De vorst heeft al dat schoons voor ons pogen vast te houden. Maar tevergeefs. De oostelijke winden, die haar vergezelden, hebben de zee tot kalmte gebracht en moeder en dochter verzoend.

Toen was er geen houden meer aan. Het water, dat op avonturen was gegaan over den dijk, snelde terug, nu de zee weer lokte. De vorst mocht vastgrijpen met ijzige knuist, het water ontglipte door de vingers. Men kon 's morgens de ringen en ketens van ijs zien hangen aan de wilgen waaraan de vorst het water had pogen vast te klinken en nu liggen de weiden vol gespleten ijspanters waaronder het water is weggekropen. En ook de schipbrug voor Arnhem staat weer recht, gelijk dat een brug in onzen tijd van linaal en passer betaamt.

En als van den zomer de stadsmenschen eens buiten komen en over de schipbrug, die dan met ingevallen rug omlaag hangt, de Betuwe ingaan, genieten ook zij nog na van het wintermeer, want daar waar het water gestroomd heeft, kleurt en fleurt het gras op zijn mooist.

G.S.d.C.

De Geschiedenis van den Leeuwentemmer.

‘Neen, werkelijk niet, vrienden, ik kaart al in lang niet meer.’

De oude Bastable beefde over zijn geheele lijf en er was iets in zijn stem, dat de anderen niet spoedig zouden vergeten.

‘Neen, stellig niet, en lach niet, voor je weet waarom. Als ik in geen vijftien jaar een kaart heb aangeraakt, als het gezicht alleen er van mij al ziek maakt, dan is dat omdat - maar leg het spel even neer, dan zal ik jelui vertellen waarom.

Vijftien jaren! Misschien is er een enkele die het zich nog herinnert, misschien ook niet. Ik was in Manchester, waar ons circus een paar maanden zou blijven. Het - als ik mijn oogen dichtdoe dan zie ik het weer vlak voor me - het laatste aanplakbiljet, dat ooit mijn beroepsnaam droeg, Monsieur Leo, de Leeuwenkoning. Ja, daar zie ik ze weer, Romeo en Julia in hun zware kooi en Nero, een reus uit Nubië, die wij voor geen f 3000 wilden missen, zenuwachtig op en neer stappend, zooals hij altijd deed, als het tegen negen uur liep. Hier op mijn arm is het litteeken om te bewijzen - maar... het is als zie ik terug in een droomenland. Gij kunt dat alles u onmogelijk voorstellen.

Ik was trotsch op mijn titel - ik had dien voor jaren verworven; ik kon met de drie beesten doen wat ik wilde, vooral omdat ik mijn zenuwen volkomen meester was. Wel leefde mijn vrouw in voortdurende angsten en verzocht zij mij mijn beroep op te geven, maar dat was mij onmogelijk, ook al wist ik, dat zoo vaak de klok negen uur sloeg, zij thuis van angst zou zitten beven.

Overigens hadden wij een leventje, zoo gelukkig als het maar kon, en er was maar één ding waarover wij bezorgd waren, dat was over onzen jongen, onzen Jim. Ik kan dat in een paar woorden vertellen; een dolle zucht om kaart te spelen, een razernij voor het groene laken was in hem gevaren; iederen dag opnieuw waren wij in doodsangst, waarmede dat zou kunnen en moeten eindigen.

Op zekeren avond, toen wij nog laat bij elkaar zaten, mijn vrouw en ik, - Jim was toen nog niet veel ouder dan een knaap - hoorden wij hem behoedzaam den sleutel in het slot steken. Ik herinner mij het goed; juist had ik aan Lotte gezegd, dat de tijd voor een onderhoud nu gekomen was; maar hij deed iets, wat onze verwondering wekte. Voorzichtig ging hij de trap op naar zijn kamer, zonder ons goedenavond te zeggen. Drie keer riep ik hem, maar hij gaf geen antwoord, wat mijn bloed aan het koken bracht. Op Lotte's dringend verzoek liet ik hem echter met rust. Wat zou ik gegeven hebben, indien ik aan den aandrang van mijn hart gehoor had gegeven en toen de waarheid vernomen had. Maar ze deed precies, als toen ik er eens op zinspeelde om hem in het circus te doen optreden; het was mij onmogelijk haar te weerstreven.

Vroeg was ik den volgenden ochtend weer bij de hand. - Een van Nero's klauwen moest geopereerd worden. Jim was nog vroeger opgestaan en den heelen dag zag ik hem niet. Misschien bracht dit mij tot de gedachte, dat er iets met hem niet in orde was; hoe het ook zij, een onbestemd gevoel maakte zich onmiddellijk van mij meester, toen, terwijl ik van de avondvoorstelling naar huis terugkeerde, een man - een net gekleed vreemdeling - op mij toestapte en zijn hand op mijn schouder legde.

‘Neem mij niet kwalijk, mijnheer, maar ik wilde u graag even apart spreken,’ zeide hij. ‘Mijnheer Bastable, niet waar?’ - toen ik verbaasd hem aanstaarde. ‘Dan is het in orde; wil u een oogenblik hier onder deze lantaarn wachten? Ik zou graag willen, dat u mij even zeide of deze handteekening echt is.’

‘Echt?’ Mistrouwend nam ik het papier uit zijn hand. Het was zoo gevouwen, dat ik alleen de onderteekening Bernard Bastable kon zien, dwars over een plakzegel, onderaan.

‘Ja, dat is mijn handteekening,’ zeide ik; dan, terwijl er een gedachte bij mij opkwam, bekeek ik het papier wat nauwkeuriger. Het was een wissel van honderd

pond sterling, betaalbaar over een maand door mijn bankier in Londen. ‘Lieve Hemel, neen,’ stamelde ik, ‘nooit heb ik zulk een wissel afgegeven! Hoe komt u daaraan?’

‘U moet dat niet doen,’ zeide hij, ziende, dat ik op het punt stond het papier in stukken te scheuren. ‘Dank u! Het is volkomen zuiver spel. Zie eens, wat de quaestie is: uw zoon verloor onlangs 95 pond aan mij en twee mijner vrienden, en wij namen er genoegen mede het bedrag binnen een

maand te ontvangen. Toen gaf hij ons dit accept. Het doet mij inderdaad leed, maar als u zegt, dat het uwe handteekening niet is en hij het verschuldigde niet kan aanzuiveren - - -'

Dat was het juist... om honderd pond onze Jimmie een bedrieger geworden. Alles draaide om mij heen, ik kon mij haast geen juiste voorstelling van de zaak maken, totdat de vreemdeling weer begon: 'Ja, ik geef het gaarne toe, het is een onaangename zaak, niet alleen voor u. Maar luister eens; wij nemen genoegen met 70 pond - in dat geval geef ik u den wissel.'

Razende woede maakte zich van mij meester. 'Neen, mijnheer, geen penning. Doe wat ge wilt, en laat dat hem weer tot zijn verstand brengen!'

'Uitnemend. Nu, dan zullen wij hem nog drie weken tijd laten, en dan - -'

Ik hoorde niet langer. Mijn verstand was weg, ik begreep niets meer.

Het was ver na twaalf uur toen ik thuiskwam; ik had een flauwe hoop, dat Lotte al naar bed zoude zijn, maar zij zat nog op, zoo bleek en beklagenswaard, dat een enkele blik mij overtuigde, dat zij alles wist.

'Waar is hij? Zeg het mij, - je moet!' zeide ik.

Ik rukte een van de riemen met looden kogels van den muur, die ik in de kooi gebruikte - maar met beide armen hield zij mij tegen.

'Dat niet - nooit!' fluisterde zij. 'Ik heb genoeg geleden, meer dan je weet, maak het mij niet zwaarder, Bernard! Hij heeft mij alles verteld en mij op zijne knieën gesmeekt. Die man kwam hier om je; het is erger dan wij nog weten. Hij was gek; hij hoopte het tijdig te kunnen teruggeven, maar, och, betaal.'

'Neen,' antwoordde ik, 'laat hem gaan. Betalen? Wij hebben niet veel meer dan de helft in de Bank - maar al hadden wij er ook tienmaal zooveel, ik zou het niet doen. Laat hem maar naar het tuchthuis gaan, als dat moet. Ik zeg dat nu en ik kom daar nooit op terug!'

Dat - ik zal het nooit vergeten - dat alles gebeurde op een Woensdag. De volgende dagen bracht ik als in zinsverbijstering door. In dagen had ik geen glimpje van onzen zoon gezien; ik vroeg niet naar hem, en het voortdurend zien van Lotte's smart deed mij vaster dan ooit staan in het besluit om hem den vollen prijs te doen betalen voor zijn eigen dwaasheid. Mijn bankier had strikte opdracht niets af te geven. - Zoo kroop langzaam een week van onbeschrijfelijk leed voorbij.

Ja, een week. Den volgenden Woensdag in den namiddag zond de directeur mij een verzoek om even bij hem te komen.

'Hoe is het, Bastable?' was zijn eerste korte opmerking. 'Niets? Zou je dan niet wat meer leven in je werk kunnen brengen? De menschen willen nu eenmaal geprikkeld worden voor hun geld; in den laatsten tijd was het wat erg saai. Maar gelukkig heb ik een nieuwe aanwinst gedaan; ik betaal er wel een massa voor, maar het is zijn geld waard. Maandag a.s. en de vijf volgende avonden gaat een dame in de kooi en zal daar liederen zingen. Wat blief?'

Ik was niet in een stemming om eenige belangstelling te kunnen toonen, maar waarschuwde toch tegen het gevaar. Nero hield niet van dames. Ik zeide dan ook de verantwoordelijkheid niet te willen dragen. 'Daarbij - -'

'Niemand vraagt u iets; zij heeft haar contract geteekend en neemt daardoor dus alle verantwoordelijkheid op zich; zorg jij voor je zelf, zij zal het wel voor zich doen. Ze heet Miss Montrose, maar ze wil haar naam niet aangeplakt hebben; des te beter

- dat geeft iets geheimzinnigs. Laat de dieren wat springen, bijv. als de deur achter haar dichtgaat, dat maakt wat indruk.'

'Ik zal niet werken,' hernam ik, 'omdat de autoriteiten het niet zullen toestaan. Ze zullen het verbieden, als ze van die geheimzinnige dame hooren.'

'Zoo? Ja, dat kan zijn, maar nu heb ik een beter plan. Luister, wij zullen haar afficheeren als Madame Leo; het publiek zal dan denken dat het uw eigen vrouw is.'

Twee uur later verliet ik mijn huis voor de avondvoorstelling; Lotte sloop achter mij aan tot de deur en greep mijn hand zenuwachtig op eene wijze, die ik nimmer zal vergeten.

'Ik heb geen tijd om te luisteren,' zeide ik, 'het eind zal zijn, dat mijn zenuwen mij zullen begeven en -'

'Wees niet boos, mijn liefste! Heb ik er sedert dien keer ooit weer over gesproken? Maar - Jim is hier geweest en hij zag er zoo ziek en ellendig uit. Hij wilde je voor de laatste maal spreken. Hij m o e t dat geld betalen of het ergste staat hem te wachten; als jij het ditmaal zoudt willen aanzuiveren, dan zal hij later door hard werken het ons terugbetalen. Ja, dat wil hij. Toe, Bernard, spreek toch met hem, voor het te laat is, voor mijn hart er onder breekt.'

En dan te moeten denken, dat ik zeide: 'het mijne is reeds gebroken,' en dat ik wegging zonder een woord verder te spreken of om te zien.

Negen uur, negen uur op dien onvergetelijken Maandagavond. De bel klingelde. De wondervolle toeren van Monsieur Leo, den Leeuwenkoning, werden aangekondigd. Als door instinct gedreven slopen de drie beesten zenuwachtig rond; het publiek liep als het ware storm om een plaats te krijgen op het platform voor de vervaarlijk groote kooi. Een reusachtige menigte was samengestroomd; de aanplakbiljetten hadden boven alle verwachting gewerkt. Het was dan ook iets buitengewoons, dat eene vrouw bij de leeuwen zou zingen.

Koud en onverschillig, door de macht der gewoonte maakte ik mijn buiging, ging door de buitenste tralies en stapte in de kooi. Nero begon, zooals altijd, te brommen, de beide andere dieren jankten een duo; een enkele slag van mijn zweep, een beweging met mijn zesloopsrevolver, en alle drie dropen af. Nu kwam ik in de binnenste ruimte. Al in een kring liepen zij rond met statige en afgemeten passen. Een storm van toejuichingen brak los, toen ik deed alsof ik sliep en de beide kleinste leeuwen met hun klauwen een boog boven mijn hoofd vormden. Met een sprong ontwaakte ik. Nu kwam Nero's beurt. De menigte hield den adem in, toen op een teeken van mij het beest zijn reusachtige klauwen om mij heen sloeg en ik aldus het hoofd daartusschen, eenige oogenblikken stil bleef staan. Maar mijn gedachten waren ver. Jim - Jim! Nog een week - dat kon ik maar niet uit mijn gedachten zetten. Ons eenigst kind, het was vreeselijk.

Daar klonk de stem van den regisseur en een gemurmel van verwachting ging door de menigte. Ik was bijna vergeten waar ik was. De drie wilde dieren kropen samen in den rechtschen hoek waar ik hen wilde hebben. Dien dag - het stond niet op de aanplakbiljetten - waren zij vóór hun tijd gevoederd; slechts met moeite kreeg ik ze door zweepslagen onder mijn bedwang. Ik zag dat de menschen omkeken en wendde mijn hoofd ook om, om te zien naar de geheimzinnige dame. Daar kwam zij aan; even zag ik haar, toen ze over het platform stapte.

'Klaar,' schreeuwde ik, en ik hoorde het verwachte gezang binnen het buitenste traliehek. 'Klaar? vooruit dan.'

Ik trad een eind achteruit en deed den grendel open, waarna ik dien weer sloot. Zes oogen glansden vurig; het was een critiek oogenblik, Maar ik hanteerde mijn zweep met kracht, zoodat de dieren gehoorzaamden; mijn oogen zouden de rest doen.

Er heerschte een doodsche stilte onder het publiek; de staarten bewogen zenuwachtig, de oogen glansden - dan begon zij te zingen, niet denkende aan het drama dat afgespeeld werd.

‘Alles in orde, het gaat uitstekend,’ zeide ik kalm; ‘ze houden zich rustig.’

Dan - goede Hemel - de menschenmenigte voor mij

veranderde in een chaos; ieder haar op mijn hoofd rees als een gloeiende draad op; de lichten dansten. Ik had in twee oogen gezien vol van nameloozen angst. Tegen het binnenste traliewerk stond zij daar, hare handen boven haar hoofd saamgevouwen, haar gezicht doodsbleek, met starenden blik.

Madame Leo! Madame Leo! Ja zij was het! Het was Lotte, mijn eigen vrouw - - -

Er kwam een oogenblik van rust; dan herkreeg ik de macht over mijn zenuwen; ik had den ernst van het oogenblik begrepen. Mijn eigen vrouw! met al haar aangeboren schuchterheid en onbedwingbare vrees voor de dieren; haar moederlijke opoffering en haar wanhoop hadden haar tot deze vreeselijke poging gebracht. Om Jim te redden, om, het kostte wat het wilde, het geld voor hem te verdienen, had zij er in toegestemd om in de kooi te zingen. ‘Zoo eenvoudig en veilig’ - dat had ik dikwijls gezegd. Zoover had haar onnatuurlijke moed haar gebracht, en nu - juist op het gewichtigste oogenblik was die gebroken en zat zij daar als verstomd door schrik. Mijn eigen vrouw!

Tot op dat oogenblik had ik mij zelven er nimmer rekenschap van gegeven hoe oneindig dierbaar zij mij was, en ik kon mij niet begrijpen, hoe er niet een oogenblik achterdocht bij mij was opgekomen. Doch - er was geen tijd om na te denken, en achteraf schijnt mij alles gebeurd te zijn in een roes. Mijn eerste opwelling was om de oppassers luide toe te roepen, doch ik liet het na omdat Nero onheilspellend begon te brullen. Dat gaf mij mijn tegenwoordigheid van geest terug. In doodsangst voor het dierbare leven mijner vrouw sprong ik op.

‘Ga,’ was het eenige wat ik kon roepen, ‘lieveling. Loop als je kunt naar den grendel en laat alles verder aan mij over! De grendel - daar!’

Zij begon te lachen, zacht, op een wijze die mijn bloed deed verstijven; nog klinkt het geluid in mijn ooren.

‘Neen,’ fluisterde zij, ‘neen, ik wil niet; ik ben niet bang - met jou. Je lacht me uit omdat ik zal zingen, ik z a l zingen! Jimmie! kijk, kijk!’

Dit laatste woord klonk als een woeste kreet. Zij sloop stil dwars door de kooi. Maar wat geschiedde daarna? Ik herinner mij, dat Nero in elkaar kromp om zijn sprong te nemen en dat ik mijn linkerarm tegen zijn klauwen aansloeg toen hij opvloog. Zijn groote tanden drongen door mijn huid en in mijn vleesch; ik voelde den warmen adem in mijn gezicht. En rondom mij klonk een heesch gebrul der woedende dieren. Ik voelde het, mijn krachten verlieten mij; dat merkte het dier, en ik viel als in een bezwijming.

De oppassers kwamen met hooivorken aan en staken die door de tralies naar de wilde dieren; schoten weerklonken. Door het geluid daarvan kwam ik een oogenblik tot mijzelven en dacht aan mijn geladen zesloopsrevolver. Een bovenmenschelijke inspanning deed mij het vuurwapen, dat ik in mijn linkerhand, die door de leeuwenklauwen was vastgegrepen, hield, bemachtigen. Nu waren de gele, gloeiende oogen van het beest vlak hij mij; met een zekerheid, die slechts mogelijk was door den angst van het oogenblik, plantte ik het wapen daar vlak tusschen. Ik haalde over, eenmaal, tweemaal - tot vier keer toe klonk een schot, en telkenmale, als het dier van pijn brullend achteruitsprong, drongen de tanden dieper door. Eerst bij het zesde schot liet het beest af.

Uren later, toen mijn wonden verbonden waren in het ziekenhuis, kon ik mij eerst rekenschap geven van het doodsgevaar waarin ik verkeerd had. Eerst toen vernam

ik hoe de oppassers mijne vrouw in veiligheid gebracht hadden en de beide andere beesten hadden bedwongen.

En Lotte? Eerst wilde men mij het niet vertellen, maar eindelijk, na een week, kon het niet langer voor mij verborgen blijven. Zij had haar verstand verloren.

Het was verdwenen in dat oogenblik van doodsangst.

Men zegt, dat het nimmer zal terugkeeren, maar ik heb nog niet alle hoop verloren, - en één grooten troost heb ik: zij herkent ons kind, wanheer het haar bezoekt in het droeve gebouw, waarheen men haar gebracht heeft.

Maar, mijn vrienden, om te eindigen waarmede ik begonnen ben, ge begrijpt, dat noch Jimmie, noch ik, sedert ooit een speelkaart in handen hebben gehad.'

Allerlei.

Een probaat middel.

Twee getrouwde vrouwen, die zeer intiem met elkaar waren en geen geheimen voor elkaar hadden, spraken onlangs over het lange uitblijven 's avonds van den echtgenoot van een harer.

'Ik moet je toch eens vragen,' zeide de jongste, 'hoe je het aanlegt om je man 's avonds tijdig thuis te doen komen. Ik heb mijn Jakob gesmeekt, hem gebeden om tijdig thuis te zijn, maar het helpt niets. Hij schijnt te denken, dat het voldoende is, als hij maar vóór het ontbijt weer in huis is.'

'Je moet niet verwachten, dat wat bij één man geholpen heeft, bij allen zal helpen, maar ik wil je wel vertellen, wat ik bij mijn Jan heb gedaan. Ondanks al mijn verzoeken kwam hij altijd te laat, tot eens op een keer hij al vóór twaalf terugkeerde. Nu heb ik de deur altijd op een dubbel nachtslot, zoodat hij moet schellen. Dien avond vroeg ik wie er was, en hij antwoordde mij nogal bits, dat hij het was.

'U vergist u stellig,' antwoordde ik. 'Mijn man komt nooit zoo vroeg thuis. U bootst zijn stem na, ik verzoek u dus heen te gaan, daar ik anders de politie zal doen waarschuwen.'

'Doe de deur open,' gromde hij; 'je weet heel goed, dat ik het ben; ik houd niet van die dwaasheden.'

'Wat moet ik doen?' riep ik uit, terwijl ik een angstige stem zette; 'wat moet ik doen, mijn man komt niet vóór drie uur thuis.' Dan liep ik naar het raam en riep om hulp.

'Het is toch niet waar?'

'Ja, stellig, en mijn man hoorde het. Hij beukte nog een paar maal tegen de deur, maar liep toen woedend weg.

Toen de politie gekomen was en er een heele oploop was ontstaan, kwam mijn man ook weer aanloopen en vroeg wat er te doen was, en toen men hem dit verteld had wenschte hij mij geluk, dat alles zoo goed was afgeloopen.

Even later, toen wij rustig in huis zaten, deed hij alsof hij het verhaal van den vreemden indringer volkomen geloofde, maar tevens had hij toch de vriendelijkheid mij te zeggen, dat hij zijn zaken nu zoo geregeld had, dat hij in het vervolg vroeger thuis zou komen, om herhalingen te voorkomen. Hij heeft zijn woord gehouden.'

Waarde van grond in Londen.

Ter gelegenheid van het eeuwfeest van het Methodisme in Engeland is er nu ongeveer 60 jaren geleden een gedachteniskerk gebouwd in de Bishopsgatestraat te Londen. Het terrein kostte toen f 180.000, terwijl een gelijk bedrag voor den bouw werd besteed. Onlangs deed een firma in de City een bod op den grond van f 3.000.000, maar dit aanbod werd geweigerd.

De veiligste plaats in de wereld.

De president van het Londensche Instituut van civiel-ingenieurs heeft onlangs opgemerkt, dat een plaats in een 1ste klasse coupé de veiligste is in de gansche wereld. Hij zegt dat in dezelfde periode, waarin 24 personen op een spoorweg het leven verliezen, 1800 personen in hun bed stikken, 148 aan tafel sterven en 925 den dood vinden door van de trappen te vallen.

Om en om 1840. Herinneringen uit de tweede hand door F.J. Dun.

I.

't Was op een brandend heeten zomerdag van het jaar 1838, dat de diligence van Bouricius, die van Amsterdam op Antwerpen reed, vice versa, 't stille landstadje Vianen binnenkwam. De postiljon blies lustig op zijn hoorn, welk blazen aanstonds tweeërlei uitwerking had. Eerstens bracht het een lumineus idee aan een gelegenheidsdichter, die al den ganschen voormiddag, zoowel in den eigenlijken als in den figuurlijken zin van het woord, had zitten zweeten op een vers, dat moest dienen op de bruiloft van een koetsier en de keukenmeid van den heer Van Hall, die zijn landgoed even buiten Vianen had:

Ik wensch je met pleizier
Bijtijds een palfrenier,
Die een lied blaast, vol genot,
Op een dot.
En ik wensch je een kleinen postiljon,
Zoo lief als je ooit maar droomen kon,
Allez, alloh!
Bij ons gaat alles zóó.

Maar ten andere bracht dat blazen ook wat beweging in de anders zoo stille Voorstraat. Een reiziger in gedistilleerd, die te circa 12 uur van Vreeswijk was komen voeteeren,

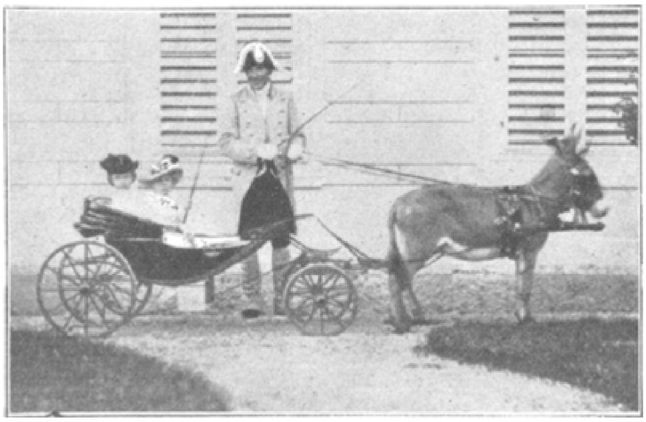

WIJLEN KROONPRINS RUDOLF VAN OOSTENRIJK EN ZIJN ZUSTER AARTSHERTOGIN GISELA (ALS KINDEREN).

was begonnen met het tellen van de voorbijgangers in deze hoofdstraat van Vianen. Hij had 't niet verder gebracht dan tot zeven, nl. twee mannen, drie vrouwen, een kind en een hond. Nu, dat 't daar zoo stil was, lag zeker niet alleen daaraan, dat deze straat vlak noordzuid loopt, maar ook wel daaraan, dat 't stadje voornamelijk van landbouw bestaat. Vele der bewoners verrichtten hun arbeid op 't veld. Nu de hoorn van den postiljon weerklonk, kwam er wat meer beweging. De ondergordijntjes van de vensters der voor het meerendeel stijl- en smakelooze gevels werden weggeschoven en daartusschen, of ook wel daarboven vertoonden zich gezichten van bewoners dezer in vroeger jaren voor bankroetiers zoo aantrekkelijke veste. De lezer wete

namelijk, dat de Republiek der Vereenigde Nederlanden, evenals zulks in oud-Israël het geval was, er een paar vrijsteden op nahield, waar een iegelijk, die een of ook wel meer schuldeischers had, kon verblijven, zonder een der nadeelige of onpleizierige gevolgen te ondervinden, die het hebben van schuld met zich brengt. Vianen was ook zulk een vrijstad geweest.[1)] Dat dit niet meer het geval was, bleek zonneklaar uit een naambord aan een der huizen dierzelfde Voorstraat, waar met grimmige letters te lezen stond: Gerdessen, Deurwaarder.

Onze reiziger sloeg maar een voorbijgaanden blik op de diligence - voor hem zoo'n alledaagsch ding. 't Eenige wat hem belang scheen in te boezemen was, of er mogelijk ook concurrenten in waren. Maar toen hij dienaangaande gerustgesteld was, wijdde hij al zijn aandacht aan de kwart-, heelof halfzichtbare gezichten aan de vensters. Maar niet zoodra was de diligence voorbij, of - roef, daar werden de gordijntjes weer dichtgeschoven, en de stilte, die een bewoner onzer drukke handelssteden in de meening brengt, dat het in zulk een stadje altijd Zondag is, keerde weder.

De diligence was inmiddels aan het Zwijnshoofd aangekomen. Dat was - en is nog - een vanouds bekende uitspanning, aan het einde der stad en het begin van den Gorinchemschen straatweg gelegen. Destijds waren dergelijke zaken op het platteland zeer winstgevend. De eerste spoorweg in ons land moest nog voor het publiek verkeer opengesteld worden. Dat zou eerst den 20sten September van het volgende jaar geschieden. Het vervoer van reizigers, voor zoover het niet per trekschuit plaats had, geschiedde per as. 't Is licht te begrijpen, dat de reizigers na een paar uren door

1) Ook Kuilenburg behoorde tot de vrijsteden.

elkander geschud te zijn geworden, verlangden even uit te stappen. Dit was niet schadelijk voor den kastelein, want men mag van het reizen per omnibus zooveel kwaad zeggen als men wil, deze goede zijde had het zeker, dat het uitnemend bevorderlijk was voor de spijsvertering. Om meer dan eene reden was het dus gewoonlijk noodig om uit te stijgen, en als dan, zooals in het Zwijnshoofd, de diligence versche paarden voorkreeg, was er tijd genoeg om behoorlijk wat te gebruiken. De kastelein, Joost van Zijl, voer daar wel bij. Hij kwam al even gemakkelijk aan het geld, als hij van zijn dochters afkwam. Alle vijf waren reeds gehuwd - zoons had hij niet. Men leefde daar uit ‘den korf zonder zorg’.

De diligence hield dan als naar gewoonte stil voor het Zwijnshoofd, en de gewone drukte nam een aanvang. Van Zijl stond al aan de deur, toen zij aankwam, en groette de uitstijgende passagiers zeer beleefd, niet door maar even militairement aan te slaan, maar door de pet diep van het hoofd te nemen. Hij had dat al van zijn vader geleerd, die 't hem gedurig herhaald had: ‘Joost, denk er om, je pet weegt geen tien pond.’ Maar toch groette hij thans nog wat dieper dan anders, want met een oogopslag had hij het gezelschap overzien, en bemerkt, dat er deftige lui bij waren.

In de eerste plaats wel de heer Mr. Floris Adriaan van Hall, die de zomermaanden op zijn buiten het Munnikenhof kwam doorbrengen. Verder kolonel Van Knol, en nog eenige officieren van het leger, dat destijds nog altijd op de grenzen lag. Want wel was het voor de schatkist en mitsdien voor de belastingschuldigen schadelijk, dat het leger als gevolg van den Belgischen opstand zoo lang op voet van oorlog gehouden werd, maar dat heen en weer trekken van de officieren, het fourageeren enz. deed velen een aardigen duit verdienen.

Ook Van Zijl kende de meeste officieren bij naam, want die maar eens den voet in het Zwijnshoofd gehad had, kon er zeker van zijn, dat de kastelein hem den volgenden keer niet alleen nog herkende, maar zelfs wist of mijnheer met of zonder suiker bliefde, rood- of zwartlak prefereerde, de aardappelen hard of zacht gebakken wenschte.

O! hadden onze grootvaders geweten, dat door den spoorwagen 't gezellige van het reizen zou afraken, ze hadden niet zoo naar de totstandkoming er van verlangd. Men was op reis thuis. Die wat veel op reis was, kende den waard van iedere uitspanning en dikwijls zijn geheele levensgeschiedenis er bij. Inzonderheid handelsreizigers hadden 't toen heel wat aangenamer dan thans. Nu hebben ze een spoorweg-abonnement, en als ze 's morgens op reis gaan, is het: ‘Je kunt van avond wel thuiskomen,’ en de patroon denkt er bij: ‘dat spaart de kosten van logies.’ En de man, die zich den ganschen dag moe geloopen heeft door hier en daar en overal zijne offertes te doen, kan 's avonds nog een uur of twee drie sporen, om den volgenden dag weer naar een anderen uithoek van 't land te stoomen. Er blijft zelfs geen tijd over om een praatje te maken met de buffetjuffrouw van 't station, laat staan eens gemoedelijk en gezellig te gaan zitten keuvelen met den kastelein.

‘Zoo, Van Zijl! alles wel?’ sprak de heer Van Hall tot den waard uit het Zwijnshoofd, terwijl hij vriendelijk diens beleefden groet beantwoordde.

‘Alles wel, mijnheer, dank u,’ antwoordde Van Zijl; ‘ik ben er, terwijl u in Amsterdam waart, weer tweemaal grootvader bij geworden - Grietje heeft een zoon en Mina een dochter.’

‘Zoo, zoo! wel gefeliciteerd.’ Dit sprak hij op gullen, jovialen toon, maar toch op hetzelfde oogenblik overschaduwde een donkere wolk zijn schoon gewelfd voorhoofd.

't Geluk om grootvader te worden zou hem wel niet beschoren zijn, daar zijn echt kinderloos was.

‘Anders geen nieuws?’

‘Neen, mijnheer!’

‘Nu, dan zullen we ons met het oude moeten behelpen. A-propos, zal je er voor zorgen dat mijn koffers straks op het Munnikenhof bezorgd worden, maar zorg eerst maar voor je klanten. Adieu!’

In de gelagkamer was het thans een drukte van belang. Hongerige reizigers werden gespijzigd, dorstige dito gedrenkt. Een juffrouw met een karbies en een sluitmand, die ze van Utrecht af op haar schoot gehouden had, bestelde een kommetje koffie, terwijl de koetsier en de postiljon elk een ‘taaie’ pakten. Zij verzuimden dat aan niet éëne uitspanning, maar allerminst aan het Zwijnshoofd, want Joost had, naar de koetsier opmerkte, glazen, waar je met allebei je oogen te gelijk in kijken kon. Daar in de omstreken van Vianen talrijke kersenboogerds gevonden worden, was het niet te verwonderen, dat een koopman in ‘karsen’, zooals hij ze op z'n Vianensch noemde, zijn waar aan den man zocht te brengen. ‘Ieder moet zichzelf maar voorzien,’ zei hij tegen een groepje reizigers, en knipoogde den kant uit, waar de officieren zaten, ‘want als je met groote heeren karsen eet, dan gooien ze je met pitten, denk er om.’

Intusschen naderde het oogenblik, dat de diligence weer vertrekken ging. De passagiers stapten weer in, de postiljon blies op den hoorn, de koetsier legde de zweep over de paarden, en voort ging het weer op den langen, langen weg van Amsterdam naar Antwerpen. De nieuwsgierigen en leegloopers, die zich als gewoonlijk bij de aankomst van de diligence voor het Zwijnshoofd verzameld hadden, verspreidden zich en de stille rust, waaruit het stadje, als voor een oogenblik opgeschrikt was, keerde weder.

Inmiddels was onze reiziger in gedistilleerd ook het Zwijnshoofd genaderd en trad de gelagkamer binnen. Van den Berg, zoo was zijn naam, deed, wat zijn lengte betreft, zijn naam geen eer aan. Van den Heuvel zou een gepaster naam geweest zijn, daar hij maar klein van persoon was. Daar alles aan zijn lichaam wel geproportionneerd was, kon men hem toch een knap ventje noemen. Een mooie kop stond op het korte lijf. Het hooge, breede maar eenigszins platte voorhoofd was omlijst door een krans van gitzwart, weelderig krulhaar. Onder de zware wenkbrauwen tintelden een paar levendige oogen, van diep donkerblauw, die gereed schenen bij elke gelegenheid, die daartoe maar eenigszins aanleiding gaf, te tintelen van levenslust. Inzonderheid konden ze stralen van genoegen, als hun eigenaar in gezelschap een interessante anekdote hoorde of zelf wel ten beste gaf, of als de eene of andere grap werd uitgehaald, waarin hij zelf een werkzaam aandeel had. Dat hij een bewonderaar was van de vrouwelijke helft van het menschelijk geslacht, hebben wij al kunnen opmaken uit de belangstelling, waarmede hij de Vianensche schoonen in oogenschouw nam. Vorm van neus en mond verrieden meer den nieuwsgierigen, belangstellenden man, die van alles het zijne hebben moest, dan dat zij hem als energieke persoonlijkheid kenmerkten. Dat hij voorts een liefhebber van een goede tafel was, bleek uit een aanzwellend embonpoint, waardoor de voorzijde van zijn lichaam, zooals bij langere menschen het geval wel kan zijn, nu juist niet op een slijpplank geleek. Hij boog gewillig voor de macht van het toen nog bijna oppermachtige scheermes, zijnde zijn gelaat geheel gladgeschoren. Hij was omendebij dertig, dus in de volle kracht van den mannelijken leeftijd.

‘Zoo, mijnheer Van den Berg, hoe staat 't leven?’ Met deze woorden trad Van Zijl den binnenkomende tegemoet. Deze drukte de hem aangeboden hand recht hartelijk.

Beiden waren goede klanten van elkander. Van den Berg leverde Van Zijl gedistilleerd en was tegelijkertijd voor dezen een voordeelige gast. Want niet alleen maakte hij voor zijn persoon goede vertering, maar als hij zijn zaken in de stad had afgedaan, en 's avonds in het Zwijnshoofd terugkeerde, wist hij de bezoekers zoo aangenaam bezig te houden of met andere daar vertoevende handelsreizigers geïmproviseerde feesten op touw te zetten, dat Van Zijl er altijd wel bij voer.

Beiden hielden dus elkander te vriend, en dat niet enkel uit zelfzuchtige bedoelingen, maar ook omdat zij in elkanders geest vielen.

‘Alles kits, hoor. En hier ook alles wel?’

Van Zijl behoorde tot die menschen, die haast nog meer van hun kleinkinderen houden, dan van hun eigen kinderen. En waarom zouden ze niet? 't Is immers hun laatste liefde? Geen wonder dus, dat hij weder met trots vertelde, dat er weer twee menschen meer op de wereld waren, die zoodra zij begonnen te spreken, tegen hem Opa zouden zeggen.

‘Wel gefeliciteerd, maar,’ voegde hij er in één adem bij, ‘dan mag je mij ook wel feliciteeren. Je weet, ik ben van 't voorjaar vier jaar getrouwd en ik heb - dat is te zeggen met mijn vrouw samen - nu al drie kinderen. Toen ik mijn jongste kwam aangeven, zeiden ze tegen mij: “Zoo, mijnheer! U heeft veel aanleg om een jaarlijksche klant te worden”.’

De aanwezigen moesten om dezen zet van de heeren van 't Stadhuis smakelijk lachen. Van den Berg installeerde zich zooals een goede bekende en reiziger van professie dat doen kan en zette zich, om wat uit te rusten van de vermoeienissen, op de bank voor het Zwijnshoofd onder de schaduw van een lommerrijke linde ter neder. Natuurlijk nam hij er een ‘voor het opdrogen van het zweet’.

II.

Na een copieusen maaltijd besteedde Van den Berg zijn namiddag tot het doen van zaken. Dit ging nog op z'n ouderwetsch, d.w.z.: haast kende hij daarbij niet. Eerst een praatje over het weer. Nu, dat is een vrij onschuldig onderwerp, dat bij vele onderwerpen van gesprek dit voor heeft, dat er niemand bij over den hekel gehaald wordt. Dan werd over en weer geïnformeerd naar de familie, en wel soms zoo nauwkeurig, dat zich de belangstelling niet alleen bepaalde bij de huisgenooten, maar zich ook tot de huisdieren uitstrekte, zoodat b.v. een reiziger, die zijn luitjes kende, met het ernstigste gezicht der wereld vragen kon, of de poes al gejongd had, of 't varken al geslacht was, enz. Dan werd er een beetje gepolitiseerd, maar dat was toch maar een beetje. De couranten deden in die dagen weinig of niet aan politiek - en hun lezers waren er dikwijls niet minder om. Wat men aan te merken had op 't bestuur van stad of land moest men uit blauwboekjes of pamfletten halen, of kwam men te weten van mannen, wier positie hen met velen in aanraking bracht. Dat waren inzonderheid handelsreizigers. Zij hadden den bijnaam van Willem I - de Standvastige, ter oorzake van zijn houding in de Belgische troebelen - door het land gedragen; thans, nu die houding 't land op zooveel millioenen kwam te staan, verspreidden zij den scheldnaam van Willem den Stijfkop. Ten slotte deed de reiziger zijn zaken af.

Tegen 8 uur keerde Van den Berg in het Zwijnshoofd terug. Daar verzamelde zich een groepje habitué's, waaronder een, die al dadelijk onze aandacht trok door zijn buitengewone vleezigheid. Alles was groot aan dezen man Zijn hoofd, zijn buik, zijne handen, zijn neus, zijn mond, zijn rug, 't was alles even groot, of dik of breed. Kwalijk zou er een gepaster naam dan dien van os voor hem uit te denken zijn geweest, en werkelijk heette hij - o zonderlinge coïncidentie! - Van Os. 't Is nu moeilijk meer uit te maken, of 's mans dikheid ontstaan was uit het vele vleescheten of een gevolg was van het overvloedig gebruik van bier, of ook wel van beide tegelijk.

Hij woog 136 kilo, en de leuning van meer dan één stoel had een jammerlijk krakend en piepend geluid gemaakt, als zijn breede rug er tegenaan kwam te leunen.

‘Ah! daar heb je Van den Berg!’ Met deze woorden stak Van Os den aangesprokene zijn hand toe; deze reikte wederkeerig Van Os de hand, maar zag die geheel verdwijnen in de vleezige knuist van Van Os. Na wederzijdsche plichtplegingen, want de meesten hadden Van den Berg al meermalen in 't Zwijnshoofd ontmoet, schikte men bij en weldra was 't gesprek vrij levendig en soms zelfs wel luidruchtig. 't Kwam al heel spoedig op den toestand des lands. Nog steeds was het leger op voet van oorlog, maar ‘'t geld verantwoordt alles’ zegt Salomo, en dat was toen ook het geval. Hooge en drukkende belastingen werden geheven en meerdere waren in 't verschiet. Geen wonder, dat er voor pruttelaars en mopperaars heel wat te pruttelen en te mopperen viel.

‘Kom, kom!’ zei Van den Berg, ‘daar hoor je tegenwoordie overal over praten. Ons leger heeft zich toch maar kranig gehouden en onze Hollandsche jongens hebben 't zich zoo aangenaam mogelijk gemaakt. Wat zeg jij er van. Van Zijl? Je spreekt nogal eens dezen en genen.’

‘Dat zou ik meenen,’ hernam Van Zijl, die zich bij het gezelschap gevoegd had. ‘Mijn schoonzoon Janus is ook mee uitgetrokken; die heeft me nogal eens een grap verteld, en hij heeft er zelf ook wel uitgehaald.’

‘Die was immers al getrouwd, toen hij uittrok?’ vroeg Van den Berg.

‘Nou, sekuur ook. Hij liet zijn vrouw met zijn twee bloeden van kinderen. Koos en Joost, achter. Maar wat zal ik er van zeggen? 't Was in het jaar '30 of ieder gek was. Als ze maar hoorden zingen van:

Zouden wij, als brave Hollandsche helden,
Ons laten dwingen van 't muitersgebroed?
O, brave Vorst, hou jij maar goeden moed,
En voor 't Oranje wagen wij ons bloed -

kijk, dan was er geen houden aan. 't Is toch eigenlijk jammer, dat 't zoo miserabel afloopt en dat die blauwkielen toch d'r zin zullen krijgen.’

‘Ja,’ zei Van Os, ‘en 't slimste van alles is, dat wij er nog zoo voor betalen moeten. Zij hebben me al verteld, dat 't land over de twee duizend millioen schuld heeft. Een burger moet 't toch maar opbrengen.’

‘Ho, ho!’ zei Van den Berg; ‘“als je liegt, dan moet je 't goed doen, dan krijg je een kwartje,” zei mijn overgrootvaders broers neef altijd. 't Is ongeveer duizend millioen, maar daarom, 't kan toch schikken. Wij brengen nu al jaarlijks 35 millioen op aan rente voor die schuld; in 't jaar '15 was het 15 millioen. Als 't zoo doorgaat gaat 't land bankroet. 't Is jammer dat Vianen geen vrijstad meer is, dan kon het heele land hierheen vluchten. Zeg, Van Zijl, dan kon je goede zaken maken.’

‘Dat is waar, heeren,’ hernam Van Zijl, die ongaarne zag, dat in 't Zwijnshoofd druk gepolitiseerd werd, en daarom aan 't gesprek een andere wending poogde te geven. ‘Daar werd daar straks gesproken van grappen, die onze Hollandsche jongens uitgehaald hebben. Daar heb je toch zeker ook wel van gehoord, mijnheer Van den Berg?’

‘Nu,’ hervatte de aangesprokene, ‘hebt jelui dat vers niet gelezen, dat ze op Van Knol gemaakt hebben?’

‘Van Knol?’ vroeg Van Zijl, ‘die was van middag nog hier.’

‘Zoo?’ zei Van den Berg, ‘ik ken hem alleen maar bij naam. Die kerel moet zoo kolossaal kunnen vloeken, en wat ook niet mooi is, hij moet de soldaten nogal leelijk kunnen uitschelden ook. Maar er is er toch een, die hem daarvoor eens aardig te

pakken gehad heeft. Onlangs, toen ik in Brabant was, las ik het volgende versje, dat ik, met verlof van 't gezelschap, zal meedeelen.'

(*Wordt vervolgd.*)

Leo Tolstoï.
(Met reproducties naar fotografieën van Gravin Tolstoï.)

De nacht was reeds gevallen toen wij van Toula naar Yassnaïa Poliana vertrokken. Twee uren reis door de velden bij een koude, die de huid pijnlijk aandoet en den mensch tot in zijn binnenst doet rillen! Geen geluid in de eindelooze, verlaten vlakte. Van tijd tot tijd ontmoetten wij zich voortbewegende schimmen, moejiks die zich verlaat hadden, in hun lange mantels of een voertuig moeizaam over den weg voortgetrokken. Geen verlichting is er natuurlijk; wij rollen het avontuurlijke tegemoet

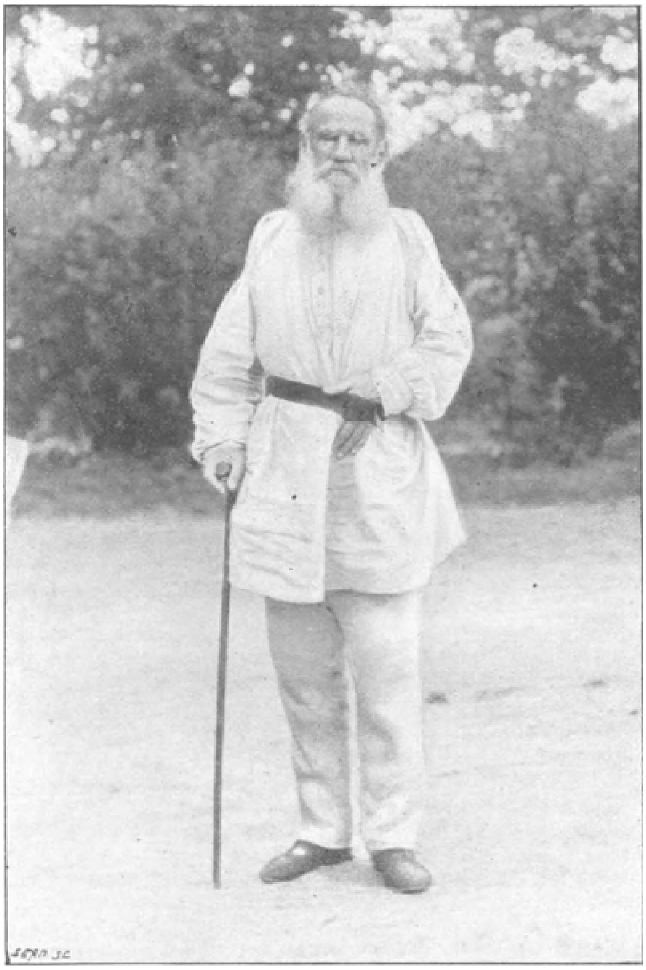

TOLSTOÏ IN HET PARK TE YASSNAÏA POLIANA.

in dezen stikduisteren nacht. Om de eentonigheid te verbreken heft onze *isvochtchik*, een vroolijke jongen, een liedje aan, een zang van het volk. Het is een monotone wijze, met een Oostersch cachet, zooals men in Arabische danshuizen of in de Moorsche café's van Afrika's noordkust kan hooren. Is zij ontleend aan de streken van Midden-Azië? Of overgeleverd van de verre tijden der Tartaarsche overheersching? Men weet het niet; maar de overeenkomst tusschen de volksliederen van Midden- en Zuid-Rusland en die van de Muzelmansche melodieën is treffend.

Van tijd tot tijd wendt zich de knaap tot mij; hij schijnt er trotsch op mij naar den ‘graaf’ te mogen geleiden. Ik ben half bevroren en heb maar een flauwe hoop een borstaandoening te zullen misloopen, maar toch geloof ik in behouden haven te zullen

aanlanden, want mijn gids schijnt den weg opperbest te kennen, al leidt hij het paard nu ook aan den teugel om zich telkens aan eenig merkteeken van den weg te kunnen oriënteeren. - Hoe zijn wij den weg opgekomen die naar het dorp leidt? Hoe hebben wij in de duisternis den weg kunnen vinden langs den vijver en naar de groote oprijlaan van het domein? Indien ik het pad had kunnen zien, zooals ik het den volgenden dag zag, ik stem gaarne toe, ik had mij aan den besten voerman uit Toula niet durven toevertrouwen.

Op dit uur, men begrijpt het, verwachtte men niemand meer op Yassnaïa Poliana; maar de ontvangst was er niet minder hartelijk om.

Rechtop, in een donkeren ruimen kiel, om de middel door een lederen gordel samengesnoerd, ontving Tolstoï mij met een vriendelijken glimlach en vatte mijne handen:

'De gravin, die gij te Moscou hebt ontmoet, had mij uwe komst op een dezer dagen gemeld; wees welkom.'

De Russische gastvrijheid bekommert zich niet om al onze vormen; dadelijk moesten wij aan tafel gaan en Tolstoï, die vegetariër is, zooals men weet, en niets dan water drinkt, wilde dat men zijn gast een flesch Franschen wijn bracht. Het is een feit, dat in de omgeving van Tolstoï niemand gebonden is door den band der discipline; ieder leeft, denkt en handelt, gelijk hij dat zelf wil. Alvorens aan anderen matigheid en vrijheid te prediken, is de groote schrijver begonnen, die aan eigen haard als oppermachtige meesteressen te huldigen.

De man, wiens wezenstrekken mijn oogen nauwkeurig zien, gelijkt in sommige opzichten niet op de portretten die men van hem kent. De fotografie geeft niet voldoende weer wat er karakteristieks is bij Tolstoï, de 'reflectie van binnen', die zijn geheele uitdrukking bezielt; den opslag zijner oogen, zoo diep en klaar, dat men er doorheen kan zien en de gedachten van den grooten mysticus peilen. Wat de fotografie niet voldoende tot zijn recht doet komen is de vatbaarheid voor indrukken van de spieren, de beweeglijkheid der lijnen, die het gelaat van den zeventigjarige een vaste uitdrukking geven vol jeugdige kracht, waarin de hartstocht van de gedachte en de bezieling trilt met snelle trillingen.

Men stelt zich van de portretten een weldadig maar nurksch man voor en misschien ook den hardnekkigen apostel van een bepaald systeem; en geen treffender inschikkelijkheid vindt men dan bij Tolstoï, geen hart meer vatbaar voor alle plotselinge indrukken van het gesproken woord. Een uitspraak op zijn pas, een warme voorstelling brengt hem een onnoemelijke emotie.

Onlangs heeft men in Rusland het zeventigjarig jubileum gevierd van den beroemden schrijver, die behalve een groot aantal prachtige bladzijden, deze twee onvergankelijke monumenten zal nalaten: 'Anna Karenina' en 'Vrede en Oorlog'. Het zou een dag geweest zijn gelijk aan dien, welke geheel Parijs op de been bracht, toen Victor Hugo gehuldigd werd. Maar de Russische censuur voorkwam dit door reeds lang te voren aan de bladen door middel van eene circulaire te verbieden zelfs van den herinneringsdag melding te maken. Geen enkele betooging heeft dan ook plaats gehad, maar desondanks hebben de telegrammen, die van heinde en verre toestroomden, bewezen, van welk een bewondering Tolstoï het voorwerp is.

De kluizenaar van Yassnaïa Poliana heeft echter niet gemokt over de maatregelen van overheidswege tegen hem

door de censuur genomen. Verre van dien. Ik trof hem aan innig verheugd, vermoedelijk een weinig rechtmatig trotsch

HET BUITENVERBLIJF VAN GRAAF LEO TOLSTOÏ YASSNAÏA POLIANA.

over het gedenkwaardige rondschrijven, dat graaf Murawieff tot de mogendheden omstreeks dezen tijd gericht had. Dit was een onderwerp, waarover ik gelukkig was het oordeel van dezen onvermoeiden vredesapostel te kunnen vernemen.

'Wat ik er van denk?' zeide hij; 'wel dat dit de revanche der utopisten is. Het is de eerste maal, dat eene regeering openlijk haar steun verleent aan al diegenen in de beschaafde rijken, die den oorlog aan den oorlog prediken.

Ongelukkigerwijze ben ik beducht, dat dat alles weinig werkelijk resultaat zal hebben. De vrede,

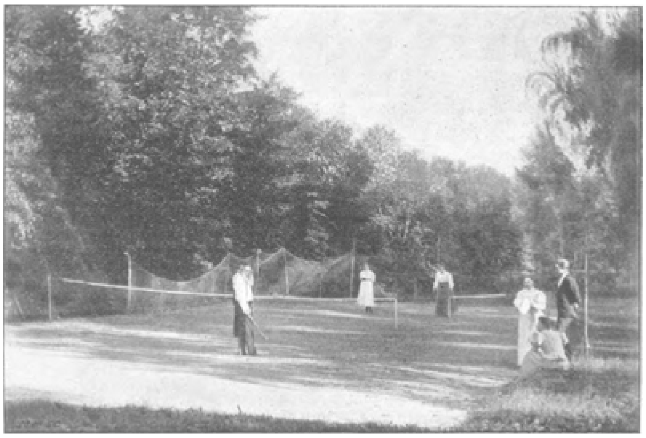

TOLSTOÏ MET ZIJNE DOCHTERS LAWN-TENNIS SPELEND.

dien de volkeren vurig wenschen, de beëindiging der barbaarsche wapening, die de toonaangevenden beginnen te verlangen, zijn noodzakelijk geworden door den nieuwen politieken en socialen toestand. Geen conferenties ter wereld, geen diplomatieke overleggingen zullen hieraan iets veranderen. Zij kunnen slechts woorden, niets dan woorden doen spreken!

Herhaaldelijk heb ik het uitgesproken, de wereldvrede kan slechts verwerkelijkt worden door de achting die de mensch voorzichzelven heeft, door de ongehoorzaamheid aan de regeeringen, die aan de ingezetenen belastingen opleggen en krijgsdienst van hen vorderen om daardoor geweld en doodslag te kunnen plegen.

Hoe durft men spreken van eene algemeene ontwapening bij de roofstaatkunde, die zich in de wereld openbaart, de politiek van uitzetting der grenzen, gelijk wij in

Rusland die in Azië volgen, en die de andere Europeesche volkeren ieder naar gelang hunner omstandigheden omhelzen? De oorlog is het die het in- en uitwendige leven der volkeren in onze moderne staten beheerscht.'

Bij een dergelijken toestand, ziet Leo Tolstoï slechts heil in individueel optreden. Bij hem, - het is een weinig verbluffend - hebben de woorden dikwijls eene bijzondere beteekenis. Het lijdelijk verzet is bij hem nòch een niethandelen nòch een geduldig lijden. Integendeel het weigeren der sociale verplichtingen, door den staat opgelegd, zooals de krijgsdienst, is voor hem iets waartoe slechts superieure positieve geesten in staat zijn, het is een kracht door het individu hemzelven betoond, gericht tegen de gemeenschap van den staat.

'De spreuk: 'het heil berust bij het schepsel zelve,' is een dier uitspraken, waarin graaf Tolstoï pleegt neer te leggen

datgene, wat hij noemt de godsdienstige anarchie. Maar tegen de anarchisten van de daad heeft hij hetzelfde bezwaar als tegen de regeeringen; hij keurt bij hen het geweld en den doodslag af en bekommert er zich dus niet over van welke zijde die komt. Het 'zelfrespect' postuleert bij hem noodzakelijkerwijze het respect voor anderen, en alles komt neer op het eeuwenoude woord: 'wat gij niet wilt, dat u zelven geschiedt, doe dat ook niet aan een ander'.

Voor Tolstoï bestaat de staat uit niets anders dan uit een complex van vijandelijke machten, die zich uiten in de staatsschool, de kerk en de kazerne. Tegen al deze machten blijft zijn bezwaar en zijn verzet steeds gelden. Het sociale stelsel acht hij de eenige schuld van alle kwaad.

'Het zoontje van mijn tuinman,' vertelde hij mij, 'vroeg mij eens op een dag:

"Aan wien behoort al deze grond?"

Men antwoordde hem:

"Aan de gravin."

"En de grond daarginds?"

"Aan de gravin."

"En daar heel in de verte?"

"Aan de gravin."

"Maar waarom behoort al deze grond aan de gravin?"

"Ziedaar het idee der rechtvaardigheid," zeide Tolstoï; door kindermond werd het hier gesproken.'

***

Uit het onmetelijke Russische rijk zijn nederige menschjes, vergeten sectarissen, samengestroomd naar Tolstoï om met hem denzelfden droom te droomen van vrede en broederschap onder de menschen, dat zijn de Doukhoboren. Door de studiën, welke over hen zijn uitgegeven, kent men de plaats, die deze godsdienstige secte in Rusland inneemt. Zij hebben geen geestelijkheid en geen kerk. Wapenen opnemen en bloed vergieten strijdt tegen hun geweten, omdat het met het Evangelie strijdt. Zij weigeren mitsdien krijgsdienst te vervullen ondanks de gestrenge maatregelen, die de regeering tegen hen genomen heeft.

Toen vervolgingen hun tegenstand niet konden breken, en hun onwankelbaar geloof niet konden schokken, heeft men er in moeten toestemmen, dat zij in massa uit de Russische orthodoxe kerk gingen; men heeft hen naar Cyprus geleid, van waar men ze van plan is naar Canada te voeren om daar eene vrije volkplanting te stichten. Gelijk men zich misschien herinnert heeft Leo Tolstoï voor deze Doukhoboren den prix-Nobel gevraagd, die bestemd is voor hem, die het meest ten behoeve van den vrede deed.

Er is natuurlijk geld noodig om deze kleine natie van vaderlandsloozen over te brengen naar de eenzame oorden van Noord-Amerika. Hiermede houdt Tolstoï zich op dit oogenblik bezig, en het is voor deze verworpenen, dat, ten spijt van banvloeken tegen zijne kunst, hij besloten heeft twee novellen uit te geven, die hij sedert jaren vergeten in zijn schrijftafel had liggen. Ze zullen tegelijkertijd in het Fransch, Duitsch en Engelsch uitgegeven worden; de opbrengst zal aan de Doukhoboren ten goede komen. Het is velen wellicht bekend, dat Tolstoï nimmer geld voor zijn litterairen arbeid neemt; ditmaal maakte hij daarop eene uitzondering ten behoeve van het goede doel.

Het afwerken dezer beide werken neemt nu zijn tijd in beslag; Iederen ochtend arbeidt hij daaraan, zonder dat iets hem van zijn werk kan afbrengen. In een klein studeerkamertje gelijkvloers zit hij te schrijven. Aan de muren hangen gymnastiek werktuigen, want lichaamsoefeningen zijn op Yassnaïa Poliana in hooge eere. Legt hij zijn pen in den middag neer, dan maakt hij een groote wandeling met vluggen pas. Hij springt daarbij over heggen, slooten en muren met eene behendigheid, die men niet zoude verwacht hebben. In den zomer maakt hij lange tochten te paard en speelt lawn tennis; in den winter keert hij naar Moskou terug en rijdt daar met zijn kinderen schaats, als ware hij een jonge man van nauwelijks twintig jaren.

Twee broeders[1)].
Door F. Haverschmidt.

Eén schoot had hen gedragen, één moeder voor hen gebeden en hen beiden bidden geleerd. Op dezelfde vaderlijke knieën hadden zij gehobbeldd, misschien wel eens tegelijk, want ze scheelden niet veel in leeftijd. Ik geloof haast dat de een nu vijftig was en de ander achtenveertig. Er was dus ook al vrij wat gebeurd sedert hun laatste gemeenschappelijke hobbelpartij. Ach, in die lange tusschenpoos hadden zij haast vergeten dat zij kinderen van dezelfde ouders, dat zij broeders waren. Doch neen, hadden zij het maar kùnnen vergeten! Maar misschien verliep er geen dag dat het hun niet voor den geest kwam, en dan vloekten zij het noodlot dat hen tot broeders had gemaakt.

Nu was het ook een heel ding voor den schatrijken steenbakker en grondeigenaar Leendert Groen van Snoekeveen, verkiesbare voor de Eerste Kamer der Staten-Generaal, lid van de Provinciale Staten en wethouder, kerkvoogd en ouderling, en wat niet al meer; voor hem die zoo ontzettend graag zou gezien hebben dat de koning hem, bij Zijn Majesteits bezoek aan zijn woonplaats, tot ridder had gemaakt, al was het dan ook maar van de Eikekroon; voor den man die, hoewel zijn vader maar een simpel kruidenier was geweest, toch liefst wilde doorgaan voor iemand van hoogst aanzienlijke afkomst (reden waarom hij ook de heerlijkheid Snoekeveen, of ten minste den titel van die voormalige heerlijkheid, gekocht had); voor zóó iemand was het een groote grief, gedurig op zijn ritjes en wandelingen een persoon tegen te komen, in een oud, wel is waar, maar niettemin zichtbaar versleten en versteld pak, met een paar gelapte laarzen, een roodvalen hoed en een bleek en mager gezicht, - en dan daarbij te moeten denken: dat is nu je eigen, volle en eenige broer, en iedereen, tot het kleinste kind toe, weet dat het je eigen, volle en eenige broer is! Evenwel, omgekeerd was het ook niet prettig voor Kees Groen, bijgenaamd ‘den dragonder’, (want hij was bij het paardenvolk geweest, en of men hem er dáárom bijzonder geschikt voor gekeurd had, maar nu was hij commissaris bij een diligencedienst, en dáármee, en met nòg een paar baantjes, verdiende hij net zooveel dat hij en zijn ziekelijke vrouw verhinderd werden het voorbeeld te volgen van hun zes kinderen, die allen voor en na op het kerkhof beland waren), voor dezen armen Lazarus was het óók juist niet alles, zijn welgestelden en welgedanen broeder in de verte te zien aankomen, en dan maar liever een zijstraatje in te slaan, of voor een winkel post te vatten, precies of men geheel verdiept is in een beschouwing van de uitgestalde eetwaren of gemaakte heerenkleederen, en het met zichzelven maar niet eens kan worden wat men nemen zal, dien blauwen duffel, dan wel dien bruinen.

1) Niet opgenomen in ‘Familie en Kennissen’.

Doch wáárom, zult gij misschien zeggen, maakte de heer van Snoekeveen maar niet, eens en voorgoed, een einde aan die onaangename ontmoetingen? Waarom niet naar zijn broer toegegaan, hem op den schouder geklopt en hem gevraagd: ‘Hoor eens Kees, oude jongen, wou je wezenlijk een bruinen duffel hebben, of had je liever een blauwen? Mij is het om het even. Wat je kiest zal je hebben. En een paar nieuwe laarzen en een fatsoenlijken hoed ook. Kortom ik zal je eens netjes in het pak steken; want ik kan het doen. Goddank. En je vrouw, die zal ik óók eens ferm opknappen, van buiten èn van binnen. En ik zal zorgen dat jelui alle middagen je behoorlijke portie vleesch kunt krijgen. Maar één ding moet je mij beloven, en dat is dat jelui de stad uitgaat. Buiten zal ik een huis voor je huren, met een tuin. Daar kun je dan zoowat in scharrelen voor tijdverdrijf, en je haalt er meteen je groenten en je vruchten uit. Ik beloof je, dat ik een mooi plekje uitzoeken zal, ergens aan een drukken straatweg, waar je vrouw haar hart kan ophalen aan al de mooie equipages die voorbijkomen. En als je dan na gedaan dagwerk met haar in 't prieeltje zit, en jelui ruikt de reseda en de kamperfoelie, en de zon gaat prachtig onder, warempel dan zul je vinden dat je eigen levensavond óók nog schoon en gelukkig is geworden; en je zult je rijken broer Leen niet meer vloeken in je hart, maar je zult hem zegenen en voor hem bidden, zooals moeder eens voor ons beiden bad, toen we nog kinderen waren en nog van geen haat, geen trots en geen nijd afwisten...’ Wáárom maakte de heer van Snoekeveen op die aannemelijke en eervolle manier maar niet een einde aan de wederzijdsche verbittering tusschen hem en zijn broeder?

Och, dat zou Leen u spoedig kunnen vertellen! Die Kees was een dwarskop, en er was niets met hem te beginnen. Hoe dikwijls had de ander hem goeden raad gegeven en hem beloofd dat, als hij dien wilde opvolgen, hij op zijn hulp staat kon maken. ‘Maar jawel, je kondt nog beleedigingen toe krijgen, als je je zelven met hem inliet. Het beste was, je maar in het geheel niet met hem te bemoeien. Leed hij dan gebrek, welnu dat had hij dan aan zijn eigen te wijten, aan zijn jaloerschheid, want dàt was het hem eigenlijk. Hij kon niet velen dat zijn broer het beter had dan hij.’

Was het waar? Kees Groen zou het u natuurlijk wel anders beduiden, als gij er hem naar vroegt. ‘Weet je wàt, meneer?’ was het dan, ‘het ligt hem eenvoudig dááraan dat mijn broer gek is van den hoogmoed. Hij heeft het van het eerste begin af niet kunnen verdragen dat ik een meisje nam uit den minderen stand, zooals hij dat noemde. Want mijn vrouws vader was wachtmeester bij ons regiment; en toen hij opperwachtmeester dacht te worden werd hij op pensioen gesteld. Toen had hij drie guldens in de week. Het heette dat hij te doof werd, maar dat was niet waar, want met zijn ééne oor hoorde hij nog heel goed, meneer. En omdat hij van dat pensioentje met zijn vrouw en zijn drie dochters niet rondkomen kon, vroeg hij om de betrekking van sluiswachter, en dat is hij toen ook geworden, want zijn stukken waren prompt in orde, maar na een maand of drie was hij al dood. Ze zeiden dat het van de kou was en de nattigheid op die sluis, maar ik weet wel beter. Het zat hem in zijn hart, over die onverwachte pensioneering; want na dien tijd heeft hij nooit meer gelachen, en vroeger was het een pleizierig mensch, behalve als hij kwaad werd, want dan was hij ongemakkelijk. Hij had vierentwintig jaar dienst, en in dertig, bij het oproer te Brussel, werd hij geblesseerd. Mijn vrouw was zijn oudste dochter en er viel niets op haar te zeggen. Maar het stond mijnheer mijn broer niet aan, omdat zij geen groote dame was, dat hij zuster tegen haar zou moeten zeggen. Hij was toen anders zelf ook niet zoo heel veel bijzonders. Ten minste ik zou er je hartelijk voor bedankt hebben,

om daar alle middagen aan de beurs te staan loeren of je er ook een snappen kunt. Want daar heeft hij zijn eerste duiten mee verdiend. Je moet ook commissionair worden, Kees! zei hij. Maar ik zei: Neen, dankje, ik ga onder dienst, en toen teekende ik voor dragonder. Dat ben ik zes jaar geweest, en ik was al heel gauw brigadier, en misschien was ik mettertijd ook wel officier geworden, maar toen Mie haar vader gepensioneerd werd was mijn pleizier er af. Ik vroeg mijn paspoort en wij trouwden. Maar toen moest je eens gehoord hebben, wat mijnheer mijn broer daar wel op te zeggen had! Ik was dit en dat en veel niet genoeg. Maar ik denk: hoepel op voor mijn part, en ik kocht een huis en richtte dat in voor een logement. Dat was een zaak, daar hadden ik en Mie bijzonder genie in. Maar het liep ons niet mee, want mijn vrouw begon te sukkelen na haar eerste bevalling (tweelingen meneer, jongens, en ze bleven allebei in een stikzinking). Nu dat begrijpt u zelf wel, als de vrouw er niet op kan toezien dan verloopt een logement spoedig. Want ik hield mij meest op met den paardenhandel. En daar had ik ook al tegenslag in. Want eenmaal kreeg ik den kwaden droes op mijn stal, en dat grapje alleen heeft mij over de twee duizend guldens gekost. Ik had geld opgenomen van een jood, want mijn broer had ik het niet willen vragen, omdat hij mij afgeraden had een logement op te zetten. Dat was hem zeker ook alweer te min. Hij wou maar, ik zou bij hem op het kantoor komen. Maar daar was ik nu eenmaal niet van thuis, om klerkje te wezen en asjeblieft te spelen tegen mijn broer, en misschien ook tegen zijn vrouw, die nog veel trotscher is dan hij zelf, zeker omdat haar vader de chirurgijn de lui hun likdoorns sneed! Nu, ik kon dan dien jood zijn rente niet geregeld genoeg betalen, en op het laatst werd het logement met den inboedel publiek verkocht. Dat nam mijn broer mij ook alweer kwalijk, en als hij mij op straat tegenkwam verkoos hij mij niet te groeten. Ik dacht: dat zal ik je wel afleeren! En op een mooien dag, toen er veel sneeuw lag en het erg glad was, liep ik hem tegen zijn lijf dat hij zoo lang als hij was in de sneeuw buitelde. Kort daarop kregen we hier het spoor, en ik begon, met behulp van goede vrienden, een omnibusdienst van en naar het station. Maar de menschen wilden er geen gebruik van maken: ze liepen dat eind liever; en toen raakte ik er heelemaal onder. Een tijdlang reed ik de postkar. Ik kon niet anders. Mie en de kinderen moesten toch leven, want ze had weer tweelingen, meneer. Nu waren het meisjes, maar ze groeiden niet. We zijn er overal mee naar toe geweest, naar alle dokters en professors, ook naar de slapende juffrouw. Die zag dadelijk waar het hem zat, het lag aan het zuur en aan de kliertjes, die werkten tegen mekaar in, en op het laatst werd het typhus en tering. Maar de eene zou het toch nog wel gehaald hebben, als ze dien ketel met kokend water niet over haar beentje gekregen had. Dat was een nare tijd. Het eene kind dood en het andere op sterven, en mijn vrouw ziek, en toen kreeg ik het ook nog weg in den winter op die postkar, want ik reed altijd 's nachts en het vroor dat het kraakte. Ik moest een ander in mijn plaats stellen, maar dat ging niet op den duur. En daar zat ik nu, in het begin van Maart, zonder verdienste, en ik was niet in een ziekenfonds, en alles was even duur. Dat we toen niet van honger omgekomen zijn!... Mijn vrouw kroop met haar zieke lichaam naar mijn broer (buiten mijn weten, want ik had haar nooit laten gaan en vooral niet naar dien trotschen vrek) en ze kwam terug met geld en met een paar roode oogen. Ik vroeg haar waarom ze geschreid had; zij wilde het eerst niet zeggen, maar ik hield vol en zoo kreeg ik het er uit. Die smeerlap had haar verweten dat ze met mij getrouwd was; zij had er de schuld van dat ik armoe leed; als ik een fatsoenlijk meisje genomen had... Nu, toen ik dat hoorde kreeg ik den duivel in. Ik zei. Mie zei ik, wie zegt dat jij niet fatsoenlijk bent? Je

vader was onderofficier en als er recht in de wereld was, dan was hij nu ritmeester, in plaats van dat je moeder nu op haar ouden weg regimentswasch-

vrouw is. En wie jou te na komt, die komt mij te na, want je hebt je al meer dan half dood gewerkt voor mij en de kinderen. Ja, zei ze toen, maar dat is niks, laat hem van mij zeggen wat hij wil; maar dat hij jou voor een dronkenlap uitgemaakt heeft, jou goeie man dien ik nog voor het eerst van mijn leven onbekwaam moet zien, - en mijn vrouw begon weer te schreien en ze sloeg een arm om mijn hals en ze gaf mij waarachtig een zoen. En ik zei weer: nou vrouw, laat dat maar; daar lach ik wat om of hij mij belastert, maar hij heeft joù uitgescholden... Waarom heb je dat geld van hem aangenomen? Zij zei: voor kleine Mientje, want die moest vleesch en eieren hebben, had de dokter gezegd, en voor jou... En ik zeg: geef hier dat geld; en ik strompel naar het raam en ruk het open en ik smijt de rijksdaalders van mijn broer over de straat dat ze zoo klinken; en toen ben ik van mezelf gevallen. Ik zal u nu maar niet meer vertellen, meneer. Er komt toch haast geen eind aan. Allerlei baantjes heb ik nog aan de hand gehad, maar dat geval met de rijksdaalders had mij kwaad gedaan. De een zei dat ik gek was, en de ander vond het schande, en kortom geen mensch wou me meer helpen; en nu ben ik dan toch nog bij de gratie commissaris van de diligence, maar dat zal ook wel zijn langsten tijd geduurd hebben, en waar het dàn met ons heen moet, dat weet onze lieve Heer!'

Ik heb Kees Groen zelf maar eens laten uitpraten. De lezer is nu meteen op de hoogte van zijn geschiedenis, en wat daarbij niet aan onze opmerkzaamheid ontgaan kon is, dat waar het de oneenigheid tusschen hem en zijn rijken broer betrof, de schuld, gelijk doorgaans, aan twee kanten lag. Leendert Groen had meer doorzicht dan Kees. Deze had ongetwijfeld beter gedaan met Leenderts raad niet altijd in den wind te slaan. Toch was Leens verstand en vooral de adel van zijn hart nog beter aan 't licht gekomen, als hij zijn onvoorzichtigen broeder minder hard bejegend had. De hooghartige beoordeeling van den een had den ander tot immer grooter dwaasheden geprikkeld. En nu was het einde, dat zij elkander verfoeiden tot in het diepst van hun ziel en dat hun wederzijdsche haat den rijke zoowel als den arme ongelukkig maakte. Dit was het einde? Neen, maar dit is eigenlijk pas het begin van de geschiedenis, die ik u nu vertellen ga.

De stad, waarin de twee helden van mijn verhaal woonden, was sedert eenige weken het tooneel geworden eener steeds toenemende ontevredenheid onder die klasse, aan welke ten onrechte de eer is te beurt gevallen van bij uitsluiting de arbeidende volksklasse te heeten. Hoe het begonnen was, zou ik u niet kunnen zeggen, want het gerechtelijk onderzoek heeft er nimmer voldoend licht over kunnen verspreiden, of het wáár was, zooals verzekerd werd, dat een paar afgezanten van de Internationale het eerst de gemoederen in spanning brachten, dan wel of het hoofdzakelijk lag aan zekere opruiende blaadjes, die men hier en daar in tapperijen, ja tot in de fabrieken en werkplaatsen, kon aantreffen. Sommigen maakten er zich van af met te beweren, dat het hem in de lucht zat. Anderen gaven de schuld aan zekere onvoorzichtige besluiten van het gemeentebestuur, en daaruit voortgevloeide nog onverstandiger maatregelen van enkele patroons en bazen. Hoe het zij, het werkvolk was onvergenoegd. De loonen waren te laag, heette het, en de werkuren moesten verminderd worden. In de schafttijden en 's avonds kon men groepjes mannen, en ook vrouwen en kinderen, zien staan luisteren naar opgewonden sprekers, van wier lippen de voorbijganger dan zoo iets opving als, dat men die rijke bloedzuigers maar eens mores moest leeren, en dat men die groote hansen wel zou kunnen dwingen om de armen niet langer uit te hongeren en te vertrappen. De

uitwerking van dit een en ander was, dat het volk in een van de grootste fabrieken den arbeid staakte, een voorbeeld dat straks in nog drie of vier andere gevolgd werd. Toen vingen heele benden leegloopers aan door de straten rond te zwerven, om welhaast geregelde optochten te vormen, of liever optochten, waarvan niemand begreep waar ze heen gingen, behalve dat de meerderheid der deelnemers ten slotte in kroegen verzeilde, waar ze weer half of heelemaal beschonken uit kwamen, om dan tot diep in den nacht door een vreeselijk geschreeuw, dat zingen moest verbeelden, de vreedzame burgerij den slaap uit de oogen te houden en een doodschrik aan te jagen. Dit had zoo een dag of tien geduurd, zonder dat de politie er iets tegen deed of doen kon, toen zich op zekeren morgen het gerucht verspreidde dat er militairen in aantocht waren. En of er wat van aan was, dan of het louter op misverstand steunde, maar in alle steegjes en sloppen wist men te verzekeren dat niemand anders dan de wethouder Groen van Snoekeveen den minister om die onwelkome gasten geseind had.

Om negen uur 's morgens stond er een dozijn vrouwen met tweemaal zooveel straatjongens voor het huis van den rijken steenbakker te schelden en te razen. Om half tien kon men al moeielijk meer voorbij het huis komen. Maar om tien uur had men over de hoofden kunnen loopen van de menigte die zich in de straat verdrong. Verreweg de meesten waren nieuwsgierigen, die wel eens wilden weten waar het standje op uitloopen zou; maar in het midden van den hoop gingen onheilspellende kreten op, en de beide dienders, die tevergeefs beproefden om de stoep van het bedreigde huis schoon te houden, kregen gezichten te zien die zij zich niet herinnerden ooit meer gezien te hebben. Daar rinkinken er glasscherven en onmiddellijk daarop regent het steenen en andere voorwerpen, zoodat er in een ommezien over al de drie verdiepingen van des wethouders woning geen enkel ruit meer heel is. De dienders pakken werktuiglijk den eerste den beste dien ze aanpakken kunnen bij den kraag; maar eer zij het weten zijn ze hun schako's al kwijt, missen zij hun stok en hun sabel, is hun uniform verscheurd, heeft de een een blauw oog en de ander een bloedenden neus en danken zij den hemel dat zij zonder erger wonden op hun rug liggen in den aardappelkelder naast mijnheer Groen, terwijl de pootige huurder van dat onderaardsche verblijf zijn deur tusschen hen en hun aanvallers weet dicht en op slot te krijgen, zoodat de ongelukkige handhavers der orde ten minste voor het oogenblik in veiligheid zijn. Inmiddels is de voordeur van den heer van Snoekeveen voor den woedenden aandrang van het grauw bezweken, en onder een helsch gebrul vullen oproermakers en plunderaars de marmeren gang en aanstonds daarop de fraai gemeubelde vertrekken.

(*Wordt vervolgd.*)

De Ned. Hervormde kerk te Overschie.

De heer B. Hooykaas Jr. te Rotterdam, architect van het Kerkbestuur der Ned. Herv. Gemeente te Overschie, deelt mij mede, dat hetgeen ik in mijn artikel over bovengenoemde kerk meldde, n.l. dat ‘men het plan om de kerk te “restaureeren” op de eerst geopperde wijze liet varen, en kwam tot een verbouwingsplan in den geest van den heer De Stuers,’ minder juist is. Immers, schrijft mij de heer Hooykaas, ‘het door H.H. kerkvoogden en notabelen vastgestelde, laatste plan tot restaureeren is geheel alleen volgens m i j n plan.’

Alsof ik dit ontkend had. Niet van een verbouwingsplan, maar van een verbouwing in zekeren g e e s t sprak ik. De heer De Stuers was geen architect der Overschiesche

gemeente en leverde dus geen p l a n tot verbouwing; wèl adviseerde hij, niet in te gaan op een verbouwing die de kerk onkenbaar zou verminken; toen men het idee daartoe op zijn advies liet varen, kon terecht gezegd worden, dat in zijn g e e s t gehandeld was, zonder dat daarbij aan de p l a n n e n , dat is de belichaming van dien geest, des architecten iets werd tekortgedaan.

P. VAN GRONINGEN.

Om en om 1840.
Herinneringen uit de tweede hand
door F.J. Dun.
(*Vervolg van blz.* 187.)

Van den Berg verhief zich van zijn zetel en met een gezicht, alsof hij een gedicht ging voordragen van de lengte van Tollens' Overwintering op Nova Zembla - dat destijds druk gereciteerd werd - begon hij:

De heer Van Knol kwam

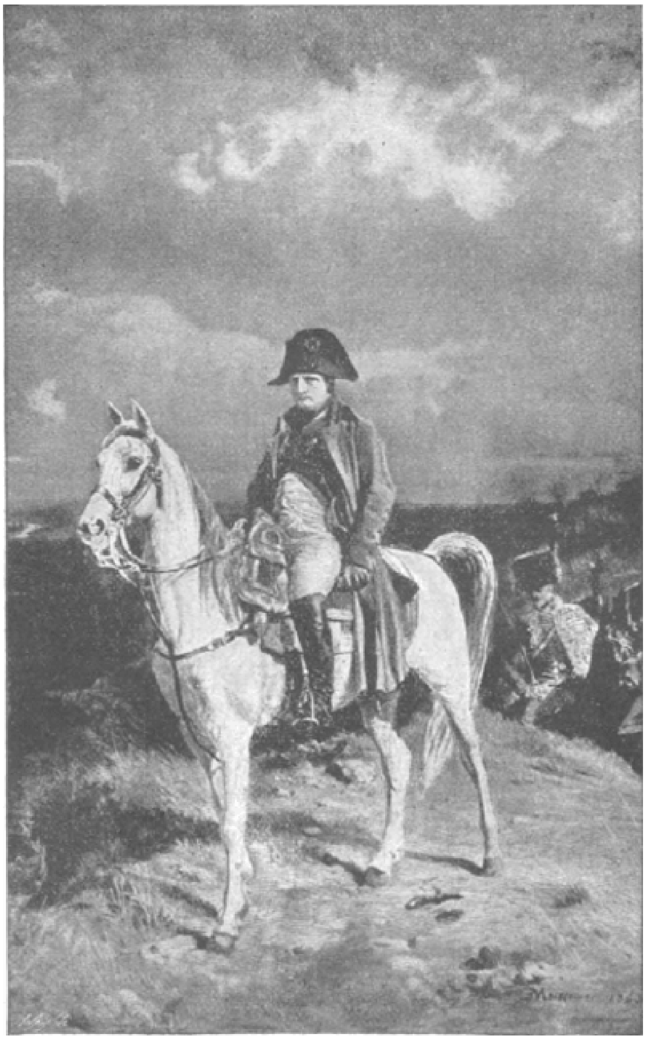

NAPOLEON OP ZIJN KRIJGSROS ‘MARENGO’.

inspecteeren,
De schutters stonden in 't geweer;
Hij deed hen lustig manoeuvreeren
En wandelt vloekend op en neer.
Een ongepoetste knaap treft 's krijgers scherpe blikken,
Zijn leerwerk was gevlekt, verroest zijn snaphaanloop,
En welk inspecteur zou niet verschrikken?
Aan zijn kapot ontbrak een knoop!

‘Wat naam, o smeerlap! heeft het noodlot u gegeven?’
‘'k Heet Duit!’ is 't antwoord van den schutterlijken held.
‘Parbleu!’ hernam Van Knol, ‘ik zag geheel mijn leven
Nog nimmer zulk gemeen stuk geld.’
‘'t Is mooglijk, kolonel! ik wil 't niet tegenspreken,
Maar,’ - beet hij hem droogjes in 't oor,
‘Men koopt er toch in onze streken
Ten minste nog twee knollen voor.’

Een daverend applaus, dat den vloer deed dreunen, de tafels en stoelen deed trillen en de glazen rinkelen, beloonde Van den Berg voor zijn moeite, en had met één slag het gezelschap in de stemming gebracht, waarin Van Zijl gaarne zijn gasten zag. Op hetzelfde oogenblik kwam Janus binnen, die, zooals de lezer weet, in 1830 ook mee ten strijde getrokken was.

‘Dat is jammer, Janus,’ zei Van Os, ‘dat je niet even vroeger was, dan had jé dat vers van dien Van Knol gehoord. Van Zijl!’ en dit zeggende tikte hij veelbeteekenend tegen zijn glas. Van Zijl begreep dit en weldra was niet alleen het glas van Van Os, maar waren ook de andere glazen gevuld en moest ook Janus aan het vertellen van zijn wederwaardigheden.

‘Je moet dan weten, heeren! dat toen de muiters in het jaar '30 opgestaan waren en onze Hollandsche jongens in Brussel zoo laaghartig bestookt hadden, mijn bloed aan 't koken raakte en ik met een aantal Vianensche jongens - je weet wel, Lakerveld, Weigergang, Roerman uit de Voorstraat enz. - aan de oproeping van koning Willem gehoor gaven en te wapen snelden. Ik was wel getrouwd, maar enfin, ze schreeuwden allemaal zoo, dat 't voor haardstee en altaren was, - en 't is hier eigenlijk op den duur zoo'n saaie boel, dat ik me ook liet bepraten, 'tgeen trouwens niet veel moeite kostte, en ik teekende. Toen 't op scheiden aankwam, en ik mijn vrouw met mijn lieve jongens moest achterlaten, had ik er eigenlijk 't land aan dat ik in 't vuur moest, maar er was niets meer

aan te doen; al 't water van de zee kon 't niet meer afwasschen.

Scheiden doet pijn, dat heb ik toen ondervonden. Maar, hoe gaat 't? Als je eenmaal afscheidgenomen hebt, dan ben je er gewoonlijk ook weer gauw overheen, en de nieuwe omgeving, waarin je komt, wekt zooveel nieuwe gewaarwordingen, dat je al heel spoedig weer in een andere stemming komt. Den dag, dat ik vertrok, waren we met ons zessen. We kregen een reispas en een reispenning mee en zoo wandelden we gezamenlijk naar Gorinchem. Daar kregen we ons soldatenpakje, maar de geweren zouden we wel ontvangen, als we in 't leger waren. Ik geloof, dat die nog gemaakt moesten worden, want er was niet op gerekend, dat er zooveel vrijwilligers zouden opkomen. We lieten ons van Gorinchem overzetten naar Woudrichem en liepen, want marcheeren kan ik ons loopen niet noemen; dat moesten we ook nog leeren, als we in het leger waren. We liepen dan maar recht toe, recht op 't hoofdkwartier aan. Maar loopen is duur, hier eens aanleggen en daar eens uitrusten, en nog een paar malen logeeren, eer we in 't hoofdkwartier waren, ik verzeker je, dat we al spoedig op den naad begonnen te krabbelen, want de centen raakten op. Zoo kwamen we tegen den avond van den derden dag in - nu ja, ik zal maar niet zeggen, waar het geweest is. Met ons zessen hadden we geen daalder meer op zak, en we moesten toch onder dak. We stapten manmoedig een logement binnen en - als het dan heelemaal verkeerd liep, moesten we onze horloges maar tot pand achterlaten. Je begrijpt, dat we niet begonnen met te vertellen, dat we zoogoed als platzak waren. De dag was warm geweest, zoodat we allen begonnen met een glas bier te bestellen. Dat smaakte ons zoo, dat het al spoedig door een tweede en derde gevolgd werd. Op onze vraag verklaarde de waard, dat er bij hem uitstekende gelegenheid was om te logeeren, zoodat we 't al gauw den schipper nazongen:

‘Hier laat ik mijn anker zinken,’

en vóór wij ons ter ruste begaven, nog eens goed den inwendigen mensch versterkten. De Brabantsche boter is wel niet lekker, maar 't brood is er goed en de worst, die je er op krijgt, is best, en als je dan een buitengewoon besten etenstrek hebt, dan kunnen zes man aardig wat naar binnen slaan. Vóór we ter ruste gingen namen wij ieder nog een slaapmutsje en sliepen spoedig in. We hadden een paar goede kamers, die aan elkander grensden, zoodat toen we 's morgens al vroegtijdig de een voor en de ander na wakker werden, we al spoedig in elkanders gezelschap waren. 't Zou nu op betalen aankomen, want 't is in Brabant al net als in Holland: onder in den zak vindt men de rekening.

We hadden nog een marsch van vier uren ongeveer voor ons, en aangezien we daar toch niet als burgers ons presenteeren konden, hadden we de uniformen aangetrokken. Wat we niet wisten, bleek ons alras, dat ook bij de plaats, waar wij gelogeerd waren, een bivouak was. Circa zes uren begaven we ons naar beneden. Roerman ging voorop. ‘Stil,’ zegt hij op eens fluisterend. Hij zag namelijk, dat er niemand in de gelagkamer was dan de meid, die bezig was met vegen. Zij was bij de buitendeur, en veegde het vuil en zand, dat daar bijeengevoegd was, op het blik. Een oogenblik daarna ging zij naar buiten om het vuil weg te werpen. 't Geluk diende ons. De dienstbode van daarnaast kwam ook juist aan de deur, toen Jaantje of Trijntje - 'k weet niet hoe zij heette, en ik ben 't ook later nooit wezen vragen - buiten kwam. Natuurlijk hadden zij malkander heel wat te vertellen, en waren zij aanstonds in een

druk gesprek gewikkeld. Van die gelegenheid maakten wij gebruik om de trap af en de gelagkamer binnen te komen. Wij zouden wel stiekum weggeslopen zijn, maar zij stond daarvoor toch te dicht bij de deur. Toen zij even daarna binnenkwam zag zij ons, en in de verste verte niet vermoedende, dat de burgers van gisteravond als soldaten dien morgen hunne verschijning maakten, sprak zij vriendelijk - o, zoo vriendelijk - lachende:

'Zoo, mannen, al zoo vroeg van de wacht?'

'Ja, zusje,' zei Lakerveld, 'geef ons maar eens gauw een afzakkertje; de thee was in de wacht nog niet gaar en de suiker moest nog uit Oostinje komen.'

Fluks schonk zij zes borrels in en je begrijpt, dat wij er niet lang over deden om ze naar binnen te gieten. We betaalden achttien centen en talmden niet lang met vertrekken.

Of ze een standje gehad heeft, toen 't ontdekt werd hoe wij haar zoo te pakken gehad hadden, - zoo ik u zei, daarnaar ben ik nooit gaan vragen.'

't Gezelschap was langzamerhand in een stemming geraakt om den heldenmoed van de 'brave Hollandsche helden' warm toe te juichen. Van den Berg, die een deel van zijn leven in logementen doorbracht, verklaarde nooit zoo goedkoop te hebben kunnen logeeren, - en 'hij was toch ook niet onvriendelijk tegen de dienstboden,' voegde hij er knipoogend bij. Van Os merkte op, dat er in 't Zwijnshoofd beter gezorgd werd, dat de gasten hun vertering betaalden, en Van Zijl, die de grap natuurlijk meermalen had hooren vertellen, voegde er bij, dat hij zulke gasten liever maar aan zijn buurman toewenschte.

Janus was een goed verteller, en daarom was hij al spoedig weer aan 't woord. Niet 't minst vermaakte hij 't gezelschap als hij van 't leven in dienst vertelde. De massa vrijwilligers, die te wapen gesneld waren, bezaten voor 't grootste deel meer vaderlandsliefde dan militairen ernst. Het had heel wat moeite gekost, zoowel aan officieren van hoogeren als van lageren rang, om er wat discipline in te krijgen. De vrijwilligers waren voor hun pleizier soldaat geworden, 't was dus niet te verwonderen, dat zij onder dienst ook pleizier hebben wilden. De meer gegoeden onder hen hadden er dikwijls wat voor veil, als er zich eenigen voor een grap leenen wilden.

Zoo hadden eens een drietal studenten den avond vóór een algemeene inspectie een twaalftal soldaten, die zij in een herberg aantroffen, elk een gulden beloofd, als zij den volgenden morgen in de gelederen de straatventers zouden nabootsen. Te negen uur stonden 5 à 6000 man aangetreden. De staf stelde zich op en de inspecteur plaatste zich er voor. Met een forsche stem galmde hij lang en krachtig:

'Geeeeef a.a.acht!'

'Nieuwen haring!' klonk het uit de gelederen.

Nijdig keek hij den troep aan, en de tweede luitenants en sergeants monsterden de lange rijen om te ontdekken, wie de bedrijver van die euveldaad was. Niemand wist natuurlijk, wie 't gedaan had.

Daar de oplettendheid door dit voorval geheel verstoord was, herhaalde hij:

'G... ee... f a...cht!'

'Tarbot, schol!' klonk het, onmiddellijk gevolgd, maar van gansch anderen kant:

'Radies, vorsche ra... dies!'

Toornig blikte de generaal in 't rond, alle mannen stonden als standbeelden.

Moeilijk kon de inspecteur voor de derde maal roepen geef acht. 't Was ook niet de eerste maal, dat de discipline te wenschen overliet. Hij bepaalde er zich toe om met donderende stem uit te bulderen: 'Voorwaarts'.... maar eer hij 't 'marsch!' er aan kon toevoegen was het van vijf, zes kanten tegelijk:

‘Mosselen! mosselen!’
‘Geriste uien!’
‘Almanak! almanak!’
‘Citroenen, mooie waar! mooie waar!’
‘Oud ijzer, lorren en beenen!’
‘Lekkere neuten, nieuwe neuten!’

De overste dacht te bersten van toorn. ‘Zwijg!’ bulderde hij. In zijn radeloosheid om toch zijn prestige te bewaren, zag hij de stafofficieren aan. 't Was alsof hij hen smeekte

‘heeren! helpt mij toch.’ Zij verspreidden zich en reden langs de gelederen, elken luitenant, sergeant en korporaal een standje gevende, terwijl zij vloekend en razend hen bezwoeren de schuldigen op te sporen. Een minuut of tien stonden de mannen doodstil, met heimelijk, maar daarom niet minder hartelijk welgevallen de gramschap hunner oversten aanschouwende.

De stafofficieren waren teruggekeerd, de generaal plaatste zich ter zijde voor den troep en andermaal klonk het: G... eef acht: Voorwaarts.... maar aan marsch kwam hij niet toe, want het scheen nu wel of het alleen groente- en vischboeren, fruitverkoopers en marktventers waren, die den soldatenrok droegen.

‘Ramenas, ramenas,’ klonk het op lagen toon.

‘Dertien centen een emmer,’ op denzelfden toon, onmiddellijk gevolgd door een hoog en schel, kort afgebroken: ‘Kom nou!’

‘Nijmeegsche knolletjies!’ 't ‘tjies’ lang uitgerekt.

‘Sprot! Engelsche sprot!’ gilde een ander.

‘Bokkem als zalm maar!’ kraaide een ander.

‘Twee om een sjent, neem weg drie!’ vulde een volgende aan.

En toen werden door elkander mosselen, citroenen, almanakken, bot, schelvisch, en Joost mag weten wat al meer aangeboden.

Straffeloos kon 't zoo niet blijven, en werkelijk gelukte het een drietal schreeuwers op heeterdaad te betrappen. Oogenblikkelijk werden zij uit de gelederen verwijderd en naar de cachot gebracht. De orde was hersteld en ‘voorwaarts, marsch!’ ging het thans en voorgoed.

De schuldigen werden gestraft met veertien dagen provoost. 's Anderen daags staken af en toe drie stroohalmen, waaraan een draadje bevestigd was, het venster uit. 't Moesten hengels verbeelden, waaraan zij hun kameraden binnenlokten om hen gezelschap te houden. Den derden dag stond des morgens met krijt geschreven op de deur der cachot de zinrijke aanduiding:

‘Hier is het pakhuis van 's lands bloed,
't Is jood, 't is christen, - alles goed.
   Men kan hier 't al bezorgen.
De schuld wordt hier om niet betaald,
De onschuld vaak 't gelag betaalt,
   Men weet hier van geen borgen.’

't Was tegen elf uur, dat de gasten scheidden. Van Zijl was een man van de klok, en verstond de kunst de bezoekers altijd vóór het sluitingsuur te doen opstappen.

III.

't Is ruim een jaar later en dus 1839. Op den 21sten September rijdt wederom de diligence het stadje Vianen binnen, en veroorzaakte daar de afwisseling, die zij al jaren en altijd op hetzelfde uur gebracht had. Weder stond ze voor het Zwijnshoofd stil, wederom stapten de passagiers uit en in, wederom pikten koetsier en conducteur hun graantje aan de toonbank.

Toen de diligence vertrokken was, bemerkte Van Zijl, dat een der reizigers een courant had laten liggen. 't Was het Handelsblad van denzelfden datum. De couranten

waren destijds lang niet zoo algemeen als tegenwoordig, en kwam iemand een courant in handen, die hij niet dagelijks las, dan was het alleszins verklaarbaar, dat hij die met belangstelling doorlas. Zoo ook Van Zijl. Er waren geen reizigers afgestapt, die bij hem hun intrek hadden genomen, 't bitteruurtje voor de stedelijke autoriteiten was nog niet aangebroken, zoodat zich niemand in de gelagkamer bevond. Hij zette zich behaaglijk in een hoekje en las met belangstelling het specifieke Amsterdamsche nieuws. Eén bericht echter scheen hem bijzonder te interesseeren; althans op eens teekende zijn gelaat de levendigste belangstelling. Het bericht was van den volgenden inhoud:

'Heden (20 September) heeft de inwijding van den Haarlemmer-Spoorweg plaats gehad. Tegen een ure kwamen de verschillende Autoriteiten der steden Amsterdam en Haarlem en verdere genoodigden, waaronder een aanzienlijk aantal dames, aan het stations-lokaal alwaar de muzijk der schutterij zich deed hooren. Het lokaal was smaakvol versierd; van buiten prijkte een façade met het Hollandsche en aan de wederzijde met het Amsterdamsche en Haarlemsche wapen, het geheele gebouw was met vlaggen en alle deuren met groen versierd; ook van binnen waren de lokalen, zoowel met draperiën als bloemen, die in de hoeken geplaatst waren, en eene zeer goede uitwerking deden, gedecoreerd. Kort daarop plaatste men zich in de waggons, die door beide de locomotieven, de *Snelheid* en de *Arend* getrokken werden, en insgelijks alle keurig met vlaggedoek waren versierd. De trein bestond uit vier diligences, 4 char-à-bancs en de groote Engelsche diligence; in een der waggons werden de hoornblazers der schutterij dezer stad geplaatst, die zich van tijd tot tijd deden hooren. De weg naar Haarlem werd in circa een half uur afgelegd; aldaar wachtte het gezelschap het muzijkkorps der stad Haarlem, dat eenige muziekstukken uitvoerde, waarna de terugtocht insgelijks in een half uur geschiedde; aan het station te Amsterdam was een keurig collation in gereedheid gebracht, waaraan al de genoodigden deelnamen, die met een vriendschappelijken disch deze belangrijke feestviering besloten.'

Van Zijl las het bericht nog eens over.

'Hoe is 't mogelijk,' mompelde hij, 'in een half uur van Amsterdam naar Haarlem. Ik heb dien weg vroeger meermalen geloopen, 't is goed drie uren gaans, en dat doet die spoorwagen in een half uur. Als daar geen ongelukken van komen dan weet ik het niet. Ik ben er toch maar half mee tevreden, dat Janus daar ook aan is.'

Dit laatste verklaart ons de bijzondere belangstelling, waarmede hij het bericht gelezen had.

Zijn schoonzoon Janus, die 't in Vianen zoo'n saaien boel vond, had zich tot Mr. Van Hall gewend. Daar deze een invloedrijk aandeelhouder was, had hij gemakkelijk kunnen bewerken, dat eenige protégé's aan de Maatschappij geplaatst waren. In den tegenwoordigen tijd, nu alles aan de Spoorwegmaatschappijen militairement ingericht is en er geen klerk of conducteur benoemd wordt zonder examen, is 't vermakelijk te hooren, hoe velen er van velerlei maatschappelijke positie geschikt werden gekeurd - en dat nog wel zonder examen - om bij den spoorweg, 't zij als ambtenaar of als beambte in dienst te treden. Nagenoeg alle ambachten leverden hun contingent. Dat een koperslager stoker werd, is niet zoo vreemd, maar dat een kleermaker, zoowel als iemand, die niet schrijven kon, geschikt waren om conducteur te zijn, is thans niet meer alledaagsch, veel min, dat een gruttersknecht zoo maar in eens als onderchef kon fungeeren. En toch is dit alles de zuivere waarheid. Schrijver dezes heeft ze persoonlijk gekend. Voor ééne betrekking waren geen Hollanders te vinden, 't was voor die van machinist. 't Was ook alleszins natuurlijk. Men had daartoe twee

Engelschen in dienst moeten nemen, die ieder tegen een salaris van veertig gulden per week en vrije woning waren aangesteld. 't Waren de heeren Middelman en Mess.

Thans verzoek ik den lezer mij een drietal weken, nadat Van Zijl het bericht van de opening van den spoorweg in het Handelsblad gelezen had, mij nog eens op een avond naar het Zwijnshoofd te vergezellen. 't Was er druk. Verschillende reizigers hadden op hun najaarsreis als naar gewoonte hun anker in het Zwijnshoofd laten zinken. Van den Berg was er bij en de stamgasten uit Vianen ontbraken evenmin.

Het was niet te verwonderen, dat de spoorweg het onderwerp van het gesprek vormde, te meer daar eenigen der reizigers er persoonlijk gebruik van gemaakt hadden en er dus uit ondervinding van konden meespreken.

'Ik begrijp er niets van,' zei Van Os op zijn gewonen luidruchtigen toon. 'Van Zijl heeft nog verteld, dat ze met dien wagen in een half uur van Amsterdam naar Haarlem rijden. Van hier tot Gorcum is circa vier uur, dat zou je dus in nog geen drie kwartier doen, dat is immers onmogelijk. Alles moet een mensch, dunkt mij, geel en groen voor de oogen worden. Ik waag mij er ten minste niet aan.'

'Je zult eens zien,' zei de heer Achterberg, hoofdonderwijzer te Hagestein, die in de stad eenige commissies verricht had en vóór hij naar zijn woonplaats terugkeerde onder het gebruik van een glas bier eens opstak in het Zwijnshoofd, 'je zult eens zien, dat er binnenkort gekkenhuizen te weinig zijn. Ik las onlangs in het Maandelijksch Tijdschrift, dat de doctoren, die in Beieren door de Regeering geraadpleegd zijn over den invloed, dien het vervoer per spoor op het menschelijk organisme waarschijnlijk hebben zal, dat die heeren den raad geven, in het geheel geen spoorweg aan te leggen, en als dat niet verhinderd kon worden, dan ten minste aan weerszijden van de spoorbaan een heining te zetten van minstens vier meter hoog, daar 't niet anders kan of door de snelheid, waarmede het nieuwe vervoermiddel zich verplaatst, de gevallen van krankzinnigheid schrikbarend zullen toenemen. En dat moet ook wel,' ging hij voort; 'zit maar eens in een wagen, waarvan de paarden op hol zijn. Dat is mij eens gebeurd, en ik verzeker je, dat het mij duizelde. Per spoor ga je nog tweemaal zoo gauw, dat is immers voor een

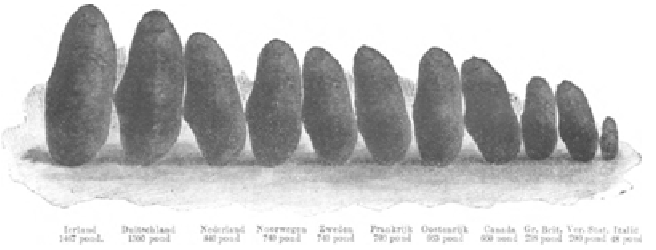

HET JAARLIJKSCH VERBRUIK VAN AARDAPPELEN PER HOOFD.

mensch onmogelijk om uit te houden.'

'Nu,' zei Van den Berg, 'het doet mij genoegen, dat ik u dienaangaande gerust kan stellen. Ik heb er zelf al een paar malen gebruik van gemaakt, en noch ik noch een mijner medereizigers had eenigen last van duizelhoofdigheid. Je zit er zoo makkelijk in als hier in 't Zwijnshoofd achter een bittertje of een glaasje bier. Dat 't u duizelde, neem ik gaarne aan, maar dat zal wel niet van de snelheid gekomen zijn, waarmede gij tegen uw wil verplaatst werdt, maar van den angst, dat 't op een ongeluk zou uitloopen. Die angst zal op uw darmkanaal gewerkt hebben en door een reflexbeweging op uw hersenen. De verschrikkelijke uitwerking van den spoorwagen bestaat alleen in de verbeelding van die Beiersche dokters, en je weet, de verbeelding is erger dan de derdendaagsche koorts.'

'Maar, mijnheer Van den Berg,' vroeg Van Zanten, een boer, die sinds een paar jaren te Vianen was komen rentenieren, 'hoe werkt dat ding toch eigenlijk? Ze hebben me verteld, dat er voorop een goochemedief staat....'

'Een goochemedief!' barstten er vijf, zes tegelijk uit, 'wie heeft je dat verteld?'

'Nou, hoe heet dat ding dan?'

'Een locomotief,' zei Van den Berg.

‘Zoo, een lokkemetief. En dan zeiden ze, waren er wel zes wagens achter gespannen, die daardoor worden voortgetrokken. Zitten dan de paarden in de lokkemetief?’

Men kan zich moeielijk een denkbeeld maken van de uitwerking dezer onnoozele vraag op hen, die den spoorwagen al gezien en er mede gereisd hadden. Van Zanten kon, al evenmin als duizenden anderen, zich voorstellen, dat het mogelijk was, dat

Carriages without horses would go;

vandaar zijn onnoozele vraag.

't Kostte nogal wat moeite, om iemand, die nog nooit een spoortrein gezien had, daarvan eenig denkbeeld te geven. 't Meest treffend vond Van Zanten dat de wagens zonder paarden gingen. Hij maakte diensvolgens de opmerking, dat dan binnenkort de paarden geen geld meer waard zouden wezen. Inderdaad werd deze opmerking destijds algemeen gemaakt. 't Is dan wel te begrijpen, dat zij, die bij den paardenhandel betrokken waren, met wantrouwen het nieuwe vervoermidddel bejegenden. Deze vrees is ijdel gebleken; zelfs zijn de paarden sedert 1840 bijna verdubbeld in prijs, en zoo blijkt, dat die profeten van '40 van dat soort waren, waarvan men in allen ernst ons mededeelt, dat zij brood eten.

In het gezelschap was nog iemand, die bij den aanleg van den weg als opzichter werkzaam geweest was. Hij kon dus 't een en ander over den aanleg mededeelen, wat niet aan iedereen bekend was. Met belangstelling werden de mededeelingen van Kees Post aangehoord.

‘Toen er ook in ons land sprake was van den aanleg van een spoorweg, vonden de mannen, die de concessie daartoe aanvroegen, niet veel medewerking bij de regeering. Na lang dralen werd een commissie ingesteld, die in opdracht had om te onderzoeken of in 't algemeen aanleg van spoorwegen in Nederland wenschelijk was. Den 19[den] April 1836 bracht zij haar verslag uit, dat wel niet bepaald ongunstig was, maar toch alles behalve van warme ingenomenheid getuigde. Van de concessie-aanvrage om de lijn van Amsterdam naar Haarlem aan te leggen liet die commissie zich volgenderwijze uit: ‘Daar Uwe Majesteitgeadieerd is geworden om een vergunning tot het aanleggen van een spoorweg tusschen Amsterdam en Haarlem, meent de commissie, dat, haars bedunkens, het besporen van die richting mede verdient in aanmerking te komen, *hoezeer daardoor in geen levendig gevoelde behoefte zal worden voorzien.*’

(*Wordt vervolgd.*)

Napoleon op zijn krijgsros ‘Marengo’. (Bij de plaat op blz. 193).

Omtrent de oorlogsrossen van verschillende beroemde vorsten en krijgsoversten uit de oudheid is vrij wat bekend, en wie denkt hier niet in de allereerste plaats aan Alexander den Groote's ‘Bucephalos’? Merkwaardig is het echter, dat over de krijgspaarden van Napoleon I betrekkelijk slechts weinig bijzonderheden bewaard zijn gebleven. Slechts zijn ons de namen van ‘Marengo’, ‘Marie’, ‘Austerlitz’, ‘Ali’ en ‘Jeffa’ bekend gebleven. Deze paarden waren grauwe of witte Arabieren. ‘Marengo’ is het meest bekende van alle paarden van Napoleon en werd door hem bij den slag van Waterloo bereden. Dit paard, een prachtvolle schimmelhengst, werd door hem in 1799 uit Egypte medegebracht en werd na den slag bij Aboukir door hem bereden bij de overwinning van Marengo, op 14 Juni 1800. Hierna droeg

‘Marengo’ Napoleon bij Austerlitz, Jena, Wagram, op den tocht naar Rusland en in den slag bij Waterloo. ‘Marengo's’ portret

werd gemaakt door den beroemden dierenschilder James Ward.

Na den dood van het dier werd zijn geraamte bewaard, en nog is het te zien; slechts twee hoeven ontbreken er aan; van deze zijn snuifdoozen gemaakt. Een zilveren inschrift aan een der hoeven zegt: ‘Marengo’ werd in de heup gewond bij Waterloo, toen het zijn grooten meester droeg, in een hollen weg, bij de Fransche voorposten. In verschillende gevechten was het reeds vroeger gewond.’

Enkele consumtieartikelen.
Met afbeeldingen.

Vraagt men iemand van welk consumtieartikel wel het meest verbouwd wordt, tien tegen een dat men u zou antwoorden: tarwe.

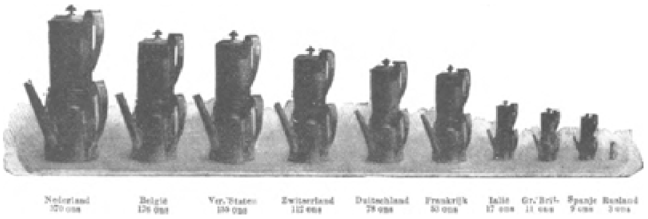

HET JAARLIJKSCH VERBRUIK VAN KOFFIE PER HOOFD.

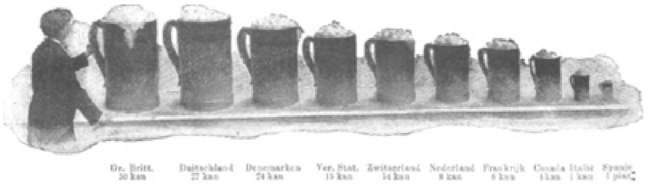

HET JAARLIJKSCH VERBRUIK VAN BIER PER HOOFD.

En toch is dit slechts waar voor Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten. De eerste plaats moet afgestaan worden aan den aardappel. En Ierland is niet het eenige land, hetwelk hiervan voornamelijk leeft, gelijk men wel eens meent; maar in gansch Europa vormt de a a r d a p p e l den grootsten oogst. Meer dan 4000 millioen schepels zamelt men daarvan in tegen 2500 millioen schepel tarwe, 1300 millioen schepel mais en 750 millioen schepel gerst. Van den gezamenlijken oogst aan aardappelen levert Engeland ⅞, dat is 2½ maal zooveel als haar tarwe; al haar graanproducten samen zijn maar 50 pct. meer.

In het verbruik van aardappelen staat Ierland bovenaan; gemiddeld eet ieder inwoner daar per jaar 1467 pond of 4 pond gemiddeld per dag; dan volgt Duitschland met 1300 pond voor ieder persoon. In het geheel worden daar 1170 millioen schepel verbruikt of meer dan ¼ van het gebruik over de gansche wereld. Nederland komt als derde in de rij met 840 pond per hoofd, daarna Noorwegen en Zweden met 740 pond. Frankrijk 700, Oostenrijk-Hongarije 663 en Canada 660 pond. Aan het andere eind der lijst staat Italie met 48 pond op ieder inwoner. De Vereenigde Staten verorberen 250 millioen schepel in een jaar of 200 pond per persoon; dit is 38 pond per hoofd minder dan in Engeland en ongeveer evenveel als in Australië. Europeesch Rusland gebruikt 840 millioen schepel of 481 pond per hoofd.

In het gebruik van k o f f i e staat Nederland aan het hoofd, daar ieder bewoner 370 ons voor zijn rekening neemt. Denemarken gebruikt 247 ons, België 176 ons.

De Vereenigde Staten volgen hierop met 155 ons, en in het geheel 725 millioen pond in een jaar. Onderaan komt Rusland, waar de geheele bevolking maar 30 millioen pond in een jaar gebruikt, wè verscheiden waggonladingen, maar toch niet meer dan 3 ons per persoon en per jaar, dat is dus gelijk aan Nederland in drie dagen. Spanje heeft maar 9 ons noodig, Groot-Brittannië 11 ons, Duitschland 78 ons of een totaal van 245 millioen pond, Zwitserland 112 ons. Frankrijk 53, Oostenrijk-Hongarije 32 en Italië 17.

De meest uiteenloopende cijfers vindt men wellicht bij de dranken; neem bijv. b i e r . Groot-Brittannië heeft hier de leiding met niet minder dan 1200 millioen kan per jaar of 30 kan op ieder inwoner. Duitschland verbruikt 1400 millioen kan of 27 kan per hoofd; dan komt Denemarken met 24 kan voor ieder. De Vereenigde Staten consumeeren 1050 millioen kan per jaar, dat is gemiddeld 15 kan per bewoner; Zwitserland verbruikt 14 kan per hoofd, Frankrijk 6, Zweden en Noorwegen 7, Nederland 8 en Canada 4 kan per hoofd.

Twee broeders.
Door F. Haverschmidt.
(*Vervolg van blz.* 192.)

Terwijl dit in het midden van de stad voorviel, hervatte aan een van de uiteinden, en daarmee op tamelijk verren afstand van het tumult, een zwaargeladen diligence den dagelijkschen tocht van het kantoor der onderneming naar het oord harer bestemming. De commissaris sloeg het boek, waar hij de plaatsbiljetten uitgeknipt had, dicht, veegde de pen aan zijn mouw af, wipte van zijn kruk, en terwijl hij zijn bril met koperen beslag in een huisje van hetzelfde metaal wegsloot, vroeg hij aan den besteller, die de ontvangen fooien nog eens overtelde: ‘wat zanikte je daar. Nol, dat het oproer al aan den gang was? Ik heb je maar half verstaan. Als ik mijn boek voor mij heb, dan kan ik naar geen praatjes luisteren.’ ‘Zóó, en heb je dan ook niet gehoord, dat ze bezig zijn met bij je broer den heelen boel kort en klein te slaan?’ - ‘Bij mijn broer?’ en Kees Groen kreeg een kleur als vuur, ‘waarom bij mijn broer?’ ‘Omdat hij den minister om soldaten geschreven heeft. Hij kon zeker niet zien dat de armelui honger leden, en nu wil hij hun de maag vullen

met blauwe boonen!' Kees was het kantoortje al uit en stond op de straat. Een paar burgers, die elkaar met verschrikte gezichten tegenkwamen, (de een had zoo pas vernomen dat er twee dienders vermoord waren, en de ander wist zeker dat de burgemeester en de commissaris van politie in duizend stukken waren gescheurd), die heiden dan hoorden Kees grinniken van pleizier, en zooals zij later voor den rechter getuigden, ze hadden hem de gebalde vuist omhoog zien heffen, en er net mee doen of hij iemand wou doodslaan. Een juffrouw, tien huizen verder, die eerst nog eens over de onderdeur keek voordat zij alles goed ging sluiten, verstond duidelijk hoe Kees in 't voorbijgaan tegen zichzelven zei: 'Ferm, toe maar jongens, laat hem geen duit houden van zijn gestolen geld!' en tegen een slachtersknecht die hem ontmoette en vroeg: 'waar moet jij heen, dragonder?' zou hij met een zwaren vloek gezegd hebben: 'naar mijn lieve broertje, om hem den hals te breken!' Werkelijk was de eerste gewaarwording die bij den rampzaligen commissaris opkwam, toen hij de tijding van zijn broers ongeluk ontving, een helsche blijdschap, een gevoel van half voldane wraakzucht, maar die hem toch deed hongeren naar nog voller verzadiging. Dat hij er ernstig aan dacht om zich aan het leven van zijn broer te vergrijpen, dat mogen we met recht betwijfelen, doch zeker is het dat hij er bij wou zijn en wel lust had om een handje te helpen, waar het de verwoesting gold van zijn broeders welvaart. Met die booze voornemens bereikte hij dan ook spoedig de straat, waar de losgelaten woede, te midden van honderden door vrees verlamde of door een schandelijk leedvermaak tot werkeloosheid verleide toeschouwers, haar triomf vierde. Al in de verte kon Kees zien, hoe het huisraad van den gehaten rijke uit de bovenverdiepingen naar beneden gesmeten werd, om daar onder een oorverdoovend geschreeuw vernield te worden. Doch verwonderlijk, dat gezicht, in plaats van hem te versterken in zijn goddelooze plannen, bracht hem eensklaps tot bezinning. Deed het er ook iets toe, maar hij verbeeldde zich dat een van de voorwerpen, die naar omlaag werden geworpen, hem niet onbekend was? Het was een groote ouderwetsche klok, die zeker op een bovengang moest hebben gestaan, maar Kees meende zich te kunnen herinneren hoe zij lang geleden den tijd placht aan te wijzen in zijn vaders winkel. Mogelijk ook dat hij het mis had, maar in elk geval hij dacht een ondeelbaar oogenblik aan zijn ouders huis, hij zag zich weer zitten op zijn vaste plekje in de kelderkamer achter den winkel, en zijn vader en moeder zaten tegenover hem en daar tusschen in zat zijn broer Leen. Dit alles duurde veel korter dan de seconden waarin ik het u vertellen kan, doch de invloed dien het op hem uitoefende was beslissend. Kees voelde zich weer de broeder van den man, wiens bezittingen, met zooveel zorg en overleg bijeengebracht, daar in dollen waanzin vernietigd werden. Hij vergat al de grieven die hij tegen Leendert had, en een ontzettende angst greep hem aan, dat deze misschien reeds vermoord was, of op het punt stond van vermoord te worden. Als een razende begon Kees nu om zich heen te stompen en baande zich een weg door onverschilligen en kwaadwilligen, totdat hij zich vlak voor het geplunderde huis bevond, tusschen en op bergen van verbrijzelde meubels, gebroken glas en aardewerk, verscheurde gordijnen en boeken, en jongens die daar onder en overheen lagen en die met elkaar vochten om alles wat hun maar bruikbaar en vooral om wat eetbaar scheen. Want het spreekt, eenigen van de plunderaars waren al spoedig op het spoor gekomen van kelder en provisiekamer, en terwijl het duidelijk te zien was dat zij den daar ontdekten voorraad wijn en spiritus krachtig hadden aangesproken, strooiden zij met groote vrijgevigheid appels en peren en ingemaakte

groenten, potten met gember en flesschen met zuur, of stukken rookvleesch en worsten, kortom alles wat ze verwachten konden, dat den vrienden daarbuiten welkom zijn zou, de ramen uit onder het volk. Eén sprong en Kees was in de gang. Daar heerschte een onbeschrijfelijk rumoer. Sommigen dansten en hosten als bezetenen, en anderen vlogen de trappen op en af of kaatsten elkander de overblijfselen van een kostbaar blauw porseleinen servies toe. Hier is er een die zich met een pak buitgemaakte kleeren zoekt te verwijderen, maar een stomdronken wijf ontrukt hem den roof en er ontstaat een razende worsteling. Ginds worden hopelooze pogingen in het werk gesteld om een groote ronde tafel de kamerdeur uit te krijgen. Tien, twintig mannen, vrouwen en jongens sloven er zich op af. Eindelijk nadert er iemand met een koevoet, en nu wordt het fraaie spiegelgladde blad gebeukt tot het aan splinters vliegt, en onder een gejuich alsof het edelste pogen met den schoonsten uitslag bekroond werd, stuiven de stukken van de tafel de gang in. Kees is, na een vluchtigen blik in de overige verwoeste vertrekken, in de kamer gekomen waar de heer Groen zijn kantoor placht te houden. Hier zijn de eigenlijke belhamels van het oproer. En geen wonder, want hier moet ‘de aap’ van den schatrijken steenfabrikant schuilen. Alle kasten zijn open en leeggehaald, het behang is afgescheurd, de vloer opengebroken, van de meubels is natuurlijk geen stuk meer te vinden. Maar evenmin is men tot hiertoe de effecten en verdere groote geldswaarden op het spoor. Een handvol geld en enkele muntjes mag men in de vernielde secretaire hebben aangetroffen, de raddraaiers begrijpen wel: er moet hier of daar nog een brandkast of zoo iets zijn. Maar waar zit dat duivelsche ding? De oogenblikken zijn kostbaar; straks kunnen de soldaten komen! ‘Daar heb je den dragonder!’ schreeuwt een zwarte smid! ‘Die zal wel weten, waar zijn broer de rijksdaalders verstopt houdt: je vrouw heeft er immers nog eens een paar van gehad - is het niet, Kees?’ Kees wil weten wat er van zijn broer geworden is; daarom vraagt hij: ‘waarom heb je den oude zelf maar niet gepakt en hem gedwongen om je zijn geld te wijzen?’ ‘O, hij en zijn mottige wijf hadden de plaat al gepoetst, toen wij kwamen. Er was niemand in huis dan een hond; die heeft schelen Flip nog in zijn been gebeten, maar dat zal hij niet weer doen heeft hij beloofd.’ En de hand van den spreker wijst naar een boomtak in den tuin, waar het stomme dier tot loon voor zijn trouw met de tong uit zijn bek hangt te bengelen. Kees voelde zich te moede alsof hem duizend ponden van zijn hart waren genomen. Dus was Leendert dan toch niet vermoord! Maar hij zou arm zijn van nu af, en dàt iemand die geen armoe gewoon was! De dragonder kon zich zelf niet begrijpen hoe het zoo kwam, maar hij, die gisteren, ja van morgen nog zonder aandoening, wie weet het! misschien met pleizier, zou gehoord hebben, dat alles wat zijn broer bezat verbrand, en hij zelf daarbij in de vlammen omgekomen was, hij beklaagde nu uit het diepst van zijn ziel den man, die verdiend of onverdiend op eenmaal tot den bedelstaf werd gebracht. 't Was of hij hun beider ouders zag treuren over zoo'n jammerlijk ongeval, en vaster nog dan daar straks rijpte in hem het besluit om alles te beproeven, wat hij in het belang van zijn broer uitrichten kon. Intusschen wat zou hij eigenlijk beginnen? Daar krijgt hij op eens een inval. Leenderts geld is niet in het kantoor; zijn brandkast is in den kelder, in den muur weggemetseld. Hoe weet Kees dat? Ja, daar kan hij zich geen rekenschap van geven; voor 't oogenblik ten minste niet. Later, wanneer hij tot kalmte zal gekomen zijn, dan zal hij het zich te binnen kunnen brengen. Een oude opperman, nu overleden, heeft het hem indertijd als een hoogst waarschijnlijk vermoeden medegedeeld. Die opperman was er bij geweest toen er in den kelder van den heer van Snoekeveen zoo iets gebeuren moest, dat veel had gehad van het inmetselen van een brandkast. Genoeg: Kees weet, de

plunderaars kunnen hier in het kantoor geen kwaad; als ze nu maar niet naar den kelder gaan! En als daar oo maar niemand anders aan den gang is geweest. - ‘Jongens!’ roept Kees, ‘heb jullie wel goed gezocht? Het moet hier toch stellig wezen, zou men zoo zeggen. Klopt eens tegen de

muren, of die ook hol zijn. Daar stoppen ze 't nogal eens achter, de geldwolven.'

De mannen, die zulk een heilige verontwaardiging koesteren tegen alle slaven van de geldzucht, gaan opnieuw als ware wolven aan het snuffelen of ze den verborgen schat niet ontdekken kunnen. Intusschen is de dragonder ongemerkt ontsnapt en heeft hij den kelder opgezocht, die in de gang uitkomt. Hij vindt er een kerel, die tusschen gebroken flesschen en kruiken ligt te ronken, en verder een hoop verbrijzelde wijnrekken en provisieplanken. Maar niets dat ook maar eenig bewijs levert voor de aanwezigheid in den muur van een brandkast. Reeds wil Kees heengaan en zien of er dan ook nog een andere kelder in het huis is, als hij, achter en tusschen de gebroken latten en planken dóór, een laag deurtje meent te bespeuren. Bliksemsnel werpt hij de groote kelderdeur achter zich dicht en smijt hij de stukken hout uit elkander, en ja, daar vindt hij een deurtje of luikje; er is niets anders op dan een wervel, en bij de eerste poging gaat het open. Nu staat hij voor den ingang van een klein bijkeldertje, dat zijn licht ontvangt door niet veel meer dan een spleet in den muur en waar hij slechts in gebogen houding binnen kan komen. Kees, zooveel minder gezet dan zijn rijke broer, is gauw genoeg door de opening. Hij tast langs den wand en neen, hij heeft zich niet bedrogen: dat moet de ijzeren deur van de brandkast zijn. Zij is zorgvuldig gesloten. Kees verademt. Nu er weer uit, en gezorgd dat de dieven hier niet komen. Want al zou het werk inhebben om de kast open te breken, men kan het toch niet weten: er is bij de oproermakers meer dan één werkman uit de groote ijzersmederij. Kees bukt zijn hoofd weer... Maar wat is dat? Pof, pof! klinkt het dof boven hem. En dan is het heel dicht bij den ingang van den kelder: pang, pang. De oudmilitair herkent dat geluid. De soldaten zijn gekomen en ze branden er op los. God geve dat het maar met los kruit is Gegil en gedraaf door het huis en langs de straat, daar beneden in het keldertje zelfs te hooren! Kees beeft over al zijn leden: hij is zich bewust dat hij hoegenaamd geen kwaad in den zin had, integendeel, maar toch als ze hem daar eens vinden bij die brandkast, wat dan? Zou het misschien niet het beste zijn, zoo gauw mogelijk te maken dat hij van deze verdachte plaats wegkomt? Ja zeker! Vooruit dan maar! Hij steekt zijn hoofd door de lage opening. Op hetzelfde oogenblik kletteren er geweerkolven op den vloer van den groeten kelder, en de doodelijk ontstelde dragonder bevindt zich vlak tegenover het strenge gezicht van een inspecteur van politie. Daar achter ontdekt hij een korporaal met een paar manschappen. 'Ei, ei, wou meneer de broer ook profiteeren van de grap?' vraagt de inspecteur op spottenden toon. 'Inspecteur! ik kwam om mijn broers geld te sauveeren!' 'Wel zeker, wel zeker: je bent nogal een lieve jongen! Kom ereis even hier!' En eer Kees nog ergens op verdacht is, daar slingeren de paternosters al om zijn polsen, en hij is zoo goed niet of hij moet mee; eerst tusschen de beide soldaten, en als hij op straat komt in het midden van een heele patrouille, hij en een paar vrouwen, die, in haar ijver om toch nog een gedachtenis uit de linnenkasten mee te nemen, bij de aankomst van de militairen zich niet gauw genoeg uit de voeten hebben gemaakt; en dan de kerel die in den kelder had liggen ronken en dien ze nu vrij hardhandig hebben wakker gepord, hoewel hij nog nauwelijks op zijn beenen staan kan en, blijkens zekere onsamenhangende uitroepen, in den waan verkeert dat hij voor zijn pleizier den optocht meemaakt. Zoo ging het door verscheiden straten en iedereen wees naar den dragonder, terwijl velen hem uitscholden voor een schobbejak, om te helpen plunderen bij zijn eigen broer! Maar hij dacht bij zich zelven: God weet dat ik onschuldig ben, en toch klopte hem het hart tegen de keel, want als Mie het

hoorde hoe hij als een dief naar de gevangenis gebracht was! Och, ze waren wel arm, maar met de politie hadden ze toch nog nooit te doen gehad. En wie zou nu voor Mie zorgen? Zijn hoofd zonk moedeloos op de borst. Daar ging de poort van de gevangenis open, en weinige oogenblikken later zat Kees alleen in een sombere cel.

Wie er ook verontwaardigd was toen hij vernam dat Kees Groen een hoofdrol had gespeeld bij het oproer, niet het minst natuurlijk zijn broer Leendert. Hij bevond zich op het raadhuis, waarheen hij zich als wethouder begeven had, nadat hij zijn vrouw bij goede vrienden in veiligheid had gebracht. 'Dat is nog het ergste van alles!' was zijn antwoord aan den burgemeester, die hem het noodlottige nieuws mededeelde. 'Als ze niet alleen mijn inboedel vernield maar ook mijn huis tegen den grond gehaald hadden, ja al hadden ze de brandkast er bij leeggestolen, dat had mij niet zooveel kunnen schelen! Maar nu is de goede naam van mijn familie er ook mee gemoeid. Nu zal ik waarachtig nog een broer in het tuchthuis krijgen! Ik wou... ik wou dat Kees in dien kelder dood gebleven was!'

De heer van Snoekeveen was haast niet tot bedaren te krijgen. Het spreekt vanzelf dat het geen den minsten invloed op hem had, toen weldra bij het eerste verhoor de vermeende plunderaar opnieuw met de armzalige uitvlucht voor den dag kwam, dat hij volstrekt niet van plan was geweest om te stelen, doch dat hij zich slechts had willen overtuigen of de brandkast van zijn broer nog ongedeerd was gebleven. Er was trouwens niemand die dat praatje geloofde, uitgenomen Mie, de vrouw van Kees. Die arme stakkerd, met haar waterzuchtige beenen, liet zich geen oogenblik uit het hoofd praten: haar man moest onschuldig zijn. Maar terwijl die overtuiging haar staande hield in haar kommer, en haar met vast geloof den afloop van het rechtsgeding deed afwachten, (immers de alwetende God zou spoedig haar mans onschuld zegevierend aan het licht brengen!) middelerwijl wist ieder ander dat er aan Kees zijn schuld en aan zijn veroordeeling geen twijfel hoegenaamd kon zijn. Men kende den doodelijken haat, dien hij jaren lang tegen zijn rijken broer gekoesterd had. Ten overvloede hadden geloofwaardige lieden hem duidelijke blijken zien en hooren geven van de boosaardige bedoelingen, waarmee hij zich naar het tooneel van het oproer had henengespoed. Kees zelf maakte daar dan ook geen geheim van. Dat hij Leendert had willen vermoorden, neen dat was niet waar. Maar wel had hij zich willen verlustigen in het gezicht van zijn ondergang; misschien daartoe willen meewerken. Doch God had hem genadig teruggehouden en zijn hart op het laatste oogenblik veranderd. Nu ja, die vrome praatjes, daar wist men alles van! En van die veranderde gezindheid had Kees zeker bewijs gegeven toen hij de plunderaars aanspoorde om naar de brandkast te zoeken, en toen hij zelf die kast ontdekte en zich gereedmaakte om er zijn medeplichtigen bij te roepen! Foei, wat een doortrapte fielt was die Kees! Er onzen lieven Heer nog bij te halen en aandoenlijke verhaaltjes op te disschen van zijn ouders huis, waaraan hij nog gedacht zou hebben toen die klok het raam uitging! Had hij daar vroeger maar wat meer aan gedacht, toen hij zijn broers verstandige raadgevingen en vriendelijke aanbiedingen van de hand wees, ja het geld verachtelijk wegwierp dat deze aan zijn vrouw had gegeven, die vrouw die eigenlijk de oorzaak was van al het verdriet! Zóó sprak de openbare meening, en hoe meer er gesproken werd, des te feller voelde Leendert Groen van Snoekeveen zich in zijn hoogmoedig hart gegriefd. Graag had hij er duizend gulden voor overgehad, als hij alle monden had kunnen stoppen, en vooral als hij had kunnen voorkomen dat zijn broer voor de rechtbank verscheen. Zijn broer op de bank der beschuldigden, tusschen de gemeenste wijven en kerels uit de stad, en al de kranten waren er vol van, en de straatjongens zongen liedjes van: 'de dikke bakker Leen, die rijk werd

met zijn steen', of van 'zijn broertje Keesje, dat was een mager beestje'. Was het niet om razend te worden en den schuldige hartgrondig te verwenschen!

(*Slot volgt.*)

VOORJAARSBLOESEM. Naar een schilderij van Hugo Zieger.

Om en om 1840. Herinneringen uit de tweede hand door F.J. Dun. (*Vervolg van blz.* 196.)

De concessie-aanvragers waren de heeren L.J.J. Serrurier, R. le Chevalier en W.C. Brade, de beide eersten zeer bekende kooplieden, de laatste civiel-ingenieur en architect te Amsterdam. Nadat het verslag was uitgebracht verkregen die heeren een audiëntie bij Willem I, die er zijne bevreemding over uitsprak, dat men een spoorweg wenschte aan te leggen, ter

HOLLANDSCHE VISSCHERSMEISJES IN DE KERK.

verbinding van twee steden, die reeds door een goed bevaarbaar kanaal waren verbonden, en dan nog wel door een landstreek, waarvan de bodem veel op een moeras geleek.'

'Nu,' viel Van Zijl in de rede, 'ik begrijp best, dat de Koning zoo redeneert. Hij heeft het grootste deel van zijn regeering besteed tot het aanleggen van straatwegen en kanalen. Daar heb je het Zederikkanaal van hier naar Gorinchem, het Noord-hollandsch kanaal, de Noord- en Zuid-Willemsvaart, het Voornsche kanaal, en dan die prachtige straatwegen. Wat was 't vroeger geen getob met die omnibussen. Gedurig moesten de passagiers uitstappen als de wielen tot aan de naven in het slijk zonken, en tegenwoordig, van Amsterdam naar Antwerpen, ja van Groningen naar Maastricht, van Den Haag naar Arnhem vindt men prachtige straatwegen. Die spoorwegen zullen die wegen en kanalen zoogoed als waardeloos maken, en daarmede ziet Willem dat zijn werk zoogoed als vergeefsch geweest is.'

'Dat is alleszins begrijpelijk,' hernam Post, 'maar de Koning weet toch ook wel, welk een opgang dit nieuwe middel van vervoer in Engeland, Frankrijk en inzonderheid in België gemaakt heeft. Wanneer hij bij dit alles, wat Van Zijl opnoemt, ook nog zich een bevorderaar van het spoorwegwezen betoonde, dan moest hij, dunkt mij, in de oogen van het nageslacht het volmaaktste voorbeeld zijn van een koning, wien de oeconomische toestand van zijn land ter harte gaat. Maar om op mijn verhaal terug te komen, de concessie is dan toch eindelijk verleend, en wel den 1sten Juni 1836. Den 23sten Mei 1837 had de aanbesteding plaats.

Plooster werd de aannemer voor een millioen 48 duizend gulden. Als ik mij goed herinner, nam hij de aardwerken aan voor 638 mille, de rails en roosterwerken voor

332 mille, de levering van 4 locomotieven voor 64 mille en 36 wagens voor 14 mille. Er waren bovendien nog twee inschrijvers, nl. Tienhoven & Baggerman en K. Hartog. Zij kregen ieder *f*600. - plokgeld. Nu, dat hadden ze wel verdiend met het uitrekenen, want jongen, jongen! 't is zoo'n werk. De weg is 16 kilometer lang en loopt in Amsterdam van de zoogenoemde Een honderd Roe tot aan Haarlem tegenover het einde der aldaar gelegen tuinen. De lijn is geheel recht met uitzondering van twee bochten, een bij Sloterdijk en een bij Halfweg, ieder met een straal van

500 el. De geheele baan ligt een halven Meter boven Amsterdamsch Peil. De ondergrond was buitengewoon slecht. Een dichter heeft er eens van gezegd:

> Waar nauw een bodem zich laat voelen,
> En 't brakke vocht uit plas en poelen
> Den weeken kleigrond blijft doorwoelen,
> Op drassig moer en glibbrig slijk.

Daar moest een spoorbaan op gebouwd worden. We hebben dan ook eerst een doorgaand rijzen bed van een halven Meter dikte en 8 Meter breedte moeten aanbrengen en toen konden we eigenlijk pas beginnen. De regeering had bepaald, dat 't werk in twee jaren gereed moest zijn, maar 't heeft er drie geduurd. Meester Achterberg heeft daar zooeven gesproken van een schutting om de voorbijrijdende treinen aan 't oog van de menschen te onttrekken, maar wij hebben er te Haarlem een moeten zetten, op last van de stadsregeering, voor de paarden. Wij moesten daar tusschen den spoorweg en den straatweg een schutting zetten van vijf meter hoog; het ondergedeelte daarvan is geheel gesloten en daarop staat een jaloezievormig bovengedeelte.

De bouw van de bruggen heeft ook heel wat ingehad!

Maar de Maatschappij heeft een uitstekenden Ingenieur in haar dienst. Met Brade konden ze niet opschieten. Hij achtte zich benadeeld, toen de concessieaanvragers besloten hunne concessie over te dragen aan eene Maatschappij, en ze hebben hem voor de werkelijk of vermeende krenking zijner rechten schadeloos moeten stellen met een bedrag, dat in de duizenden liep. Toen werd de heer F.W. Conrad benoemd en dat is een vent van de practijk. Hij weet altijd raad en op 't eind komt 't goed uit ook. Den 25sten Augustus was alles klaar, behalve dat men nog maar één locomotief had, de Snelheid genaamd. In den loop van September kwamen de drie andere uit Engeland aan, 't waren de Arend, de Hoop en de Leeuw, en zoo kon den 20sten weg officieel geopend worden en werd den 24sten daaraanvolgende voor het publiek opengesteld.'

Met belangstelling werden de mededeelingen van Post aangehoord. Lang en breed werd het voor en tegen van een spoorweg nog besproken, en toen het sluitingsuur aanbrak, ging ieder zijns weegs, het hoofd vol van die vreemde nieuwigheid, waarvan men nog wel meer zou hooren.

IV.

Het nut van de spoorwegen mag in den tegenwoordigen tijd onbetwist heeten. Veel hebben onze vaderen zich voorgesteld van de tweelingslijn, ‘die den afstand tot enkele spannen zou doen krimpen’, vurig hebben ze naar de totstandkoming verlangd; maar of 't niet velen gegaan is, zooals 't Beets ging? Toen hij zag, dat door den spoorwagen de schipper, de veerschipper wel te verstaan, van de aarde of liever van de wateren verdwijnen ging, toen kreeg hij er bijna berouw van, dat hij den spoorwagen verheerlijkt had. Men heeft er groote verwachtingen van gehad en 't is gegaan, zooals 't altijd in dergelijke gevallen geschiedt. Zij zijn ten deele overtroffen, maar ook ten deele niet verwezenlijkt. Niet alle plaatsen, die aan het spoorwegnet aangesloten werden, hebben daar voordeel van gehad. Wel gemak, zeer zeker. Waar

voor de aansluiting de meeste menschen niet ver kwamen buiten het kringetje, dat zij van uit hun stad of dorp door den horizon zagen afgesloten, daar was 't na de aansluiting

> Stoomen, stoomen, stoomen
> Heel de wereld door.

De plattelandbewoners bezochten de groote steden. Daar zagen zij veel, wat het oog bekoorde, daar voelden zij zich vrijer dan in hun landstadje, waar zij geen vinger in de asch konden steken of iedereen wist het, daar waren de meeste artikelen van dagelijksch gebruik veel goedkooper dan thuis; ook waren daar de loonen veeltijds hooger en zoo trok de een voor en de ander na naar de groote steden. Weldra kwamen daar woningen tekort en zoo ontstond de bouwwoede, die deze steden binnen enkele tientallen jaren twee- à driemalen zoo groot maakte. Schatten zijn daardoor verdiend, en zoo scheen het, dat de leuze van vooruitgang, die tot moe wordens toe werd uitgegalmd, alleszins gerechtvaardigd was.

Het platteland had niet zooveel reden om met dat geroep in te stemmen. Langzaam maar zeker werd het ontvolkt, en het waren de minste en slechtste krachten niet, die het verloor. Kleine steden werden doode steden, en de dorpen begonnen te kwijnen of bleven hoogstens met moeite, wat ze waren.

Voor velen was de verandering, die het wonen in een groote stad medebracht, bijna al te groot. In hun landstadje of dorp ging het leven voort als met den regelmatigen gang van een uurwerk. Een stad als Amsterdam bood meer afwisseling, en - soms werden er plaatsen bezocht, waarvan men vroeger evenmin den naam kende als het bestaan vermoedde.

Wij treden op zekeren avond, eenige maanden na de opening van den spoorweg, eene dier inrichtingen binnen, die destijds gelegen was in de nabijheid van het chocolaadmolentje en niet ver van de ‘Een honderd Roe’. Noch van het een noch van het ander is de plaats nauwkeurig meer aan te wijzen in de huizenzee, die zich thans daar bevindt. Met groote letters werd den volke bekendgemaakt, dat daar dien avond ‘Groot bal masqué en paré’ zou zijn. De deuren staan wijd open en verleenen dus gemakkelijk toegang tot het portaal, dat van de eigenlijke zaal, waar het bal gehouden zal worden, door een groot groen gordijn gescheiden is. Dit op zijde schuivende komen wij binnen en hebben eenige oogenblikken werk om ons te orienteeren. De zaal is 12 à 15 Meter lang en circa 7 Meter breed. De vloer is al tamelijk uitgesleten en de zolder wordt ondersteund door zware balken, waarvan men in later tijd, dien van den revolutiebouw, wel zes binten kan maken. Aan dezen zolder, die hardgroen geverfd was, hingen een viertal walmende olielampen. Petroleum kende men nog niet en de gasfabriek lag nog in de luiers. Op de banken, die eens geel moesten geweest zijn, maar thans een naamloos groezelige kleur hadden, zaten de deelnemers en deelneemsters van het bal. De vrouwelijke helft van het publiek bestond uit dienstmeisjes in jak en rok, naaistertjes met gladde japonnetjes zonder strooken of biais, een paar meiden, die op een bleekerij, niet ver van daar, werkzaam waren, en nog enkele jongedochters van ongeveer dezelfde maatschappelijke conditie. Wat de heeren betreft, 't was geen hoedenpubliek, daar verreweg de meesten een zijden of lakensche pet, of ook wel een dienstpet ophadden. Ja, ook een dienstpet. Ziet maar daar ginds vlak bij het buffet, dat in den hoek is geplaatst, zit de onderchef der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij, voor enkele maanden nog gruttersknecht in Vianen. Hij is het middelpunt van een groepje, dat zich om hem heen geschaard heeft. Rechts van hem staat een conducteur, dezelfde

waarvan ik verteld heb, dat hij niet lezen of schrijven kon, maar innemen kan hij des te beter. Hij heeft 't nu al zoover gebracht, dat hij op de plaatsbriefjes - de kaartjes werden eerst ruim tien jaren later ingevoerd - al Halfweg van Haarlem kan onderscheiden. Ja, verbaas u, mijn lezer, over zijn vorderingen: Als hem een reiziger een kaartje geeft met Halfweg en een dubbeltje er bovenop, dan weet hij al dat dit Haarlem beteekent. Het ontbreken van alle contrôle, de vele vrije tijd, die overbleef - want om 8 uur 's avonds was de dienst totaal afgeloopen - en zijn tamelijk groote uitgaven, waardoor bij bij zijn weekgeld nog een weekgeld gebruiken kon, hadden hem dat geleerd. Zijn staten schreef zijn vrouw voor hem. Dat was het eenige schepsel ter wereld, dat uit zijn krabbeltjes wijs kon worden. Voor haar moeite kreeg zij

dan eenige percenten van die dubbeltjes, van welker herkomst hij wel het naaste, maar niet het allernaaste vertelde.

Links van Janus bevond zich een stoker, Doris Warnecke genaamd, die door de Maatschappij rijkelijk betaald werd. De Maatschappij had daarvoor haar redenen. De beide Engelsche machinisten kostten heel wat. Behalve dat zij veertig gulden per week en vrije woning hadden, hadden zij ook veel noten op hun zang. Laten wij het gesprek maar even afluisteren.

‘Zeg, Warnecke, was de olie, die je vandaag had, om de machine te smeren, beter dan die van gisteren?’ Die vraag hooren wij den onderchef juist doen, als wij onze ooren spitsen.

‘Dat zou ik denken,’ was het antwoord. ‘Toen wij daar straks naar huis gingen, nam Middelman er wel een kan of tien van mede naar huis.’

‘Ik dacht het wel,’ zeide Janus, die wij maar bij zijn voornaam zullen blijven noemen; ‘gisteren had ik een vat fijne Genua-olie laten komen van 24 stuivers de kan, en wat denk je? Eerst had hij gezegd, dat hij die olie hebben moest om te smeren, en toen het vat in de remise gerold was, begint hij me op te spelen van wat benje, en hij trapt 't vat den bodem in, zoodat er toch voor f120 aan olie wegliep! Mijnheer moest ze van 28 stuivers hebben, die van 24 deugde niet.’

‘De olie zal wel denzelfden weg opgaan als de karpetten, die ze voor een paar maanden moesten hebben,’ zeide Warnecke.

‘Karpetten?’ herhaalde een bureaulist, die zich inmiddels bij het groepje gevoegd had, ‘moesten ze toen karpetten op de locomotief hebben. Waren die Engelschen bang voor koude voeten?’

‘Neen,’ zei Janus, ‘maar ze zijn beiden bij mij gekomen, dat ze “carpets” moesten hebben om den schoorsteen van de locomotief te vegen. Nu, ik had er al net zoo min verstand van als de directie en we hebben ze ieder er maar een paar gegeven. We wisten toen nog niet, dat die schoorsteenen door de kracht, waarmede de stoom uitgestooten wordt, vanzelf schoon blijven. Toevallig kwam ik een dag of wat daarna bij Mess aan huis met een boodschap, toen ik ze wel netjes op den vloer zag liggen.’

‘Ja,’ hervatte Warnecke, ‘verleden week sprak mijnheer Chevalier mij nog aan. ‘Doris,’ zei hij, ‘als jij een trein naar Haarlem brengen kunt, zit er een bankje voor je op. Die Engelschen kosten ons zoo schrikkelijk veel geld, dat we ze hoe eer hoe beter moeten zien te loozen.’ - ‘Nu, mijnheer,’ antwoordde ik, ‘nog maar een beetje geduld; den trein besturen, dat zou nu al wel gaan, maar ik zou alleen nog geen kans zien om stoom te houden. Maar ik geef mijn oogen den kost, en zoodra ik er sekuur op ben, dat de trein niet halfweg Haarlem blijft staan, of dat de boel in de lucht vliegt, dan lap ik 't hem.’

‘Daar kan hij je makkelijk een bankje voor beloven,’ sprak Van der Meer, de conducteur, ‘Zondags alleen heeft de Maatschappij veertig man in dienst om de treinen te rangeeren. Ze verdraaien 't om het dan te doen. En wat moet de Directie? Als zij wegloopen, ligt de heele boel.’

‘Ja,’ zei Janus, ‘'t is maar goed, dat 't zoo opneemt met den spoorwagen. Gepasseerden Maandagmorgen moest 't geld, dat Zondag ontvangen is, naar het administratiegebouw gebracht worden. 't Klinkt ongeloofelijk, maar 't is zoo waar als ik hier voor je zit, we hebben 't er met een kruiwagen heen gebracht.’

‘Ze (en hiermede bedoelde de bureaulist de Directie) ze zijn toch anders niet kwaad voor de kerels. Ze hebben een busje aan het station naast het plaatsbureau gehangen, waarvan de opbrengst voor de machinisten zijn zal, als ze eens een ongeluk krijgen.’

‘Komt er nogal wat in?’ vroeg Schreuder, eveneens conducteur in dienst der H.S.M., met een spotachtigen blik op den bureaulist.

‘Weet ik dat?’ antwoordde deze een weinig wrevelig.

‘Nou, wees nu maar zoo gauw niet aangebrand. Het sleufje van de bus is nogal wijd en aan een papiertje met lijm willen de dubbeltjes wel kleven.’

Een oogenblik scheen het, alsof de bureaulist zich in ernst boos wilde maken, maar zich bezinnende en waarschijnlijk bij zichzelf overleggende, dat 't al diefjes of diefjesmaat was, keerde hij zich om en wierp een blik op de dansende paren.

Een der dansers trok al spoedig zijn aandacht, maar ook Janus vestigde met meer dan gewone belangstelling zijn blikken op hem. Hij was veel meer heer, dan een der andere vertegenwoordigers van de mannelijke helft van het menschelijk geslacht. Niettegenstaande den mist van stof en rook, die in de zaal zwaar neerhing, herkende Janus hem als den heer Van den Berg, die zich hier verpoosde van de vermoeienissen des daags. Alras had ook hij Janus herkend en voegde zich na afloop van den dans in zijn gezelschap. Weldra was hij het middelpunt der spoormannen en menige vroolijke zet deed deze keer op keer schaterlachen.

't Was reeds lang middernacht, eer ieder zich huiswaarts en Van den Berg zich naar zijn hotel begaf.

(*Wordt vervolgd.*)

De Belgische kunst in den tegenwoordigen tijd. Met illustratiën.

Sedert eenige jaren wendt zich de aandacht van de kunstlievende wereld weder met voorliefde naar België. Door invloed van buiten, niet het minst uit Nederland is er eene renaissance gekomen in den laatsten tijd, die belangstelling wekt. Nog laat het zich niet met stelligheid uitmaken, of men deze heeft te huldigen als de klassieke kunst der negentiende en der aanstaande twintigste eeuw. Ook is het niet onmogelijk, dat de Belgische beeldhouwkunst der schilderkunst de loef zal afsteken.

In haren grond is de tegenwoordige Belgische kunst een zuiver Vlaamsche en is zij geboren uit de politieke nationale en internationale gebeurtenissen en omwentelingen dezer eeuw; misschien is er geen land in Europa, waar de lotswisseling van doel en wenschen der bevolking zulk een gelijken tred heeft gehouden met de ontwikkeling en de voortschrijding der kunst als in België. Gaan wij den gang daarvan in deze eeuw na, dan zullen wij spoedig ontwaren, waarom wij haar als een bij uitstek nationale kunst hebben te waardeeren.

De Franschen hebben, zoo in de politiek als in de kunst de Vlaamsche landen beschouwd als hun eigendom en buit. Het nauwelijks brandende lampje der Vlaamsche kunst werd in het einde der vorige eeuw door de verhuizing van Lodewijk David, die voor de verwarring der revolutie naar Brussel vluchtte, bijna geheel uitgebluscht. David's fout, ja zelfs zijn misdaad was, zoo schreef terecht België's groote schrijver Camille Lemonier, dat hij niet het onderscheid tusschen Fransch en Belgisch gevoel wilde zien. Het gewicht zijner markante persoonlijkheid was hem sterk genoeg om iedere traditie, die aan het Nederlandsche koloriet herinnerde, te kunnen dooden en

in haar plaats de gistende ideeën van Frankrijk te kunnen stellen. Het ontwaken van het Caesa-

risme bezegelde de overwinning van het klassicisme, dat slechts verstarde vormen maar geen waar leven duldt. Al wie derhalve niet in Nederland zelve van David

DE GODDELIJKE LIEFDE.
Door J. LAMBEAUX.

leerde, liep naar Parijs om zich daar geheel in de armen der klassieke richting te werpen, welke Rubens en zijn jongeren als barbaren verafschuwde. Onder deze omstandigheden was het niet te verwonderen, dat Herreyns, die van 1820 tot 1822 aan het hoofd der Antwerpsche academie stond, nevens Lens de eenigen bleven, die zich der nationale kunst toewijdden. Eerst Herreyns' volgeling, Mathieu van Bree, waagde het, voornamelijk door zijn woord, zich pal te stellen tegen den vernietigenden stroom, die door de medeschuld van den Brusselschen academiedirecteur Navez, zich nog steeds door over het land uitstortte.

Desondanks bevonden zich onder het slechte zaad, dat deze kunstenaar uitstrooide, ook goede korrels, en het is een feit, dat verscheiden leerlingen uit de school van het hoofd van het Belgische klassicisme niet alleen uitnemende aanhangers der romantische school maar ook tot de beste realisten werden, zooals Stevens, Delgroux, Portaels, Hallaert en anderen. Zonder twijfel stonden de academies van Brussel en Antwerpen reeds toen ter tijde tot eigenlijk eerst voor kort, in scherpe tegenstelling. De laatste heeft de verdienste van het eerst weder de banier der nationale kunst te hebben durven planten; voor deze koene daad verwierf zij een evenredig succes. De eerste wreker van de onderdrukte nationale gevoelens was Gustaaf Wappers, die den moed bezat ‘de straat in het salon over te planten’. Te bejammeren is het, dat de tallooze schetsen niet meer bestaan, die deze geniale man van het toenmaals zoo pitoreske, ‘donkere’ Antwerpen ontwierp. Met zijn portret van Leiden's burgemeester Van der Werff, die aan de uitgehongerde bevolking met eenvoudig

MARKTPLEIN IN VLAANDEREN, door Victor Gilsoul.

gebaar zijn persoon als offer aanbiedt, bracht Wappers de voorteekenen van een naderende, onvermijdelijke revolutie aan het licht, die toen ter tijde reeds in de borst van ieder Belgisch patriot sluimerde. Was voor hem en zijne talrijke volgelingen, die hem echter niet altijd evenaarden, het onderwerp van het schilderij van meer belang dan de wijze van uitvoering, stond hij ook nog onder den invloed van de Fransche romantische school, toch vond hij de brug terug, die tot de kunst van de 17de eeuw terugvoerde; het koloriet begon weder het doel van den kunstenaar in het tijdvak van 1830 tot 1860 te worden.

De geschiedkundige school vergezelt de jongelingsjaren van de verworven onafhankelijkheid en brengt naast veel slechts of middelmatigs, heerlijk werk als van De Keijzer, Gallait, Ph. Kremer, Van Rooy, Fernand de Braekelaer. Kenschetsend voor den toenmaligen toestand der gemoederen was het, dat niet minder dan drie meesters, n.l. Gallait, Kremer en Van Rooy zich bezighouden met episoden uit de geschiedenis van Egmont en Hoorne. De nu in haar karakter Belgisch geworden kunst bleef bij voortduring de eischen van het koloriet hooghouden, en in de werken van Gallait ‘Christus geneest een blinde’ en van Wappers' ‘Christi grafbestelling’ concentreerden zich de symptomen van een aanbrekend bloeitijdperk der Vlaamsche kunst, die bij Gallait meer van het gemoedelijke, bij Wappers meer van het epische een vertegenwoordiger vond. Slechts zulk een tijdperk, waarin men tot de erkentenis van eene ware nationale kunst gekomen was, waarin men zocht naar het licht der modernen en zich om zoo te zeggen dronken dronk aan de scheppingen van de oude Nederlandsche school, slechts zulk een tijdperk kon een warhoofd als Anton Wiertz voortbrengen, die het stoute woord sprak: ‘Ik wil mij met Rubens en Michel Angelo

meten'. Zijn ontruimd Kapitool bestaat thans nog slechts in zijn museum, dat als eene curiositeit beschouwd wordt. Evenmin als Wiertz zijn ideaal bereikte, gelukte het aan de toenmalige landschapschilders uit het onuitputtelijke kleurenpalet van hun vaderland, de onvergelijkelijke natuur van Brabant en Vlaanderen voor den dag te tooveren. Hun hoofdman, de groote Van Asche ontleende zijn motieven nog altijd aan Zwitserland! Poussin en Salvator Rosa bleven de leerlingen zelfs van een Verboekhoven, in wien men den navolger van Ommeganck meende te herkennen. Eerst Th. Fourmois gelukte het door zijn doek 'Plaats in de Ardennen', de realisme-bom in de droomwereld der romantiekers te werpen.

En nu begint de periode van de nieuwe Belgische kunst; de weg tot de grootmeesters van het

WILLEM VAN ORANJE.
Door CHARLES VAN DER STAPPEN.

koloriet der oude Nederlandsche school was teruggevonden; het kwam er nu op aan voor ieder afzonderlijk te toonen waartoe hij bij machte was.

De nieuwe economische verhoudingen scheppen nieuwe rijkdommen; men ziet het gebeuren dat de den Belgen ingeboren liefde voor de kunst gansche galerijen van kunstwerken doet ontstaan ook bij den eenvoudigen burger en dat de Staat de kunsttentoonstellingen bevordert, die om de vier jaren in Brussel, Gent, Luik en Antwerpen worden gehouden.

De buitengewone individualiteit van dezen tijd neemt de Antwerpenaar Hendrik Leys voor zich in beslag, die met kleine genrestukjes begonnen, met zijn grootere doeken tot de historische school overging, en die zich daardoor den krans der onsterfelijkheid om de slapen legde. Bij hem huwde de strenge vorm aan de realistische opvatting en aan de schitterende kleurentechniek. Tot zijne leerlingen behoort ook Alma Tadema evenals Karel Delgroux, die in België de kunst der kleine luyden in het leven riep. Hij en Alfred Stevens in de genrekunst, Hippolytus Boulanger

als landschapschilder, d'Artan en Joseph Stevens, Jan en Frans Verhas als kinder- en vrouwenschilders, Emile Wauters, de groote portrettist, Madou, die den schalkschen toon der Nederlandsche kermisstukken vatte, zijn hier de besten. Zij en nog eene gansche reeks anderen zijn de vaderen van de tegenwoordige Belgische kunst; zij schilderden met vette, lichte kleuren, zij bekommerden zich niet om de traditie, zij schiepen, onderwijl zij zich de eigenschappen hunner groote voorgangers trachtten eigen te maken.

Ook de beeldhouwkunst maakte zich ondertusschen van de voorbeelden der klassieke school los en nam onafhankelijker, persoonlijker standpunt aan. Desondanks sprak uit het werk van Cattier, Bouré, De Groot en meerderen nog niet de ziel des kunstenaars; de vorm en de anatomie hadden nog niets van hun kracht verloren, maar de academische dorheid begon men reeds meer en meer over boord te werpen. Gelijk Wappers in de schilderkunst, bracht Gassin in het jaar 1863 met zijn Napelsche Waterdrager de openbaring der realistische kunst zonder aanranding van de lijn en de schoonheidsgedachte. Geefs en Simonis werkten het verlangen naar den terugkeer tot de natuur verder uit en zoo ontstond de moderne Belgische sculptuur, die, gelijk boven reeds is opgemerkt, de schilderkunst den palm der verdienste van eenige nieuwe wedergeboorte, bestrijdt.

Deze terugblik op de laatstverloopen periode van de Belgische kunstgeschiedenis was noodig om hare verdere ontwikkeling beter te kunnen begrijpen en waardeeren. Het komt er voor den lezer in de eerste plaats op aan, te weten of de enthousiaste aanloop, dien de kunstenaars voor zestig jaren namen, nog voortduurt, en of men thans van een vast gegrondveste Belgische school kan spreken, dan of men hier slechts te doen heeft met eenige bijzonder aangelegde individuen. Reeds bij voorbaat moeten wij er op wijzen, dat de bijna onweerstaanbare trek naar het kosmopolitische, het nivelleerende, zijn stempel ook op de moderne Belgische kunst heeft gedrukt. Zooals overal, zijn ook in België de levensverhoudingen anders geworden; de roes van nationale opwinding is voorbijgegaan en in kalmte en bedaardheid geniet men thans hetgeen verworven werd. Tegelijk met het bewustzijn van rijkdom en van een zekere toekomst is ook een voorzichtige critiek bij het beoordeelen van de dingen der kunst voor den dag getreden. De kunstenaars worden door de burgerij niet meer alleen uit vreugde over het bezit eener nationale kunst ondersteund en door talrijke bestellingen aangemoedigd. De staat is de grootste en bereidste afnemer van kunstwerken geworden en in dit opzicht is de Belgische regeering inderdaad eene voorbeeldige te noemen. De musea en openbare verzamelingen der groote Belgische steden zijn sedert twintig jaren met zeer voorname monumenten en kunstwerken verrijkt geworden. De omzichtigheid echter, veroorzaakt door zooeven genoemde critische teruggehoudenheid van het Belgische publiek, heeft de kunstenaars meer dan eens gedwongen zich aan te passen aan de nieuwere richting van de universeele, kosmopolitische kunst, ten einde zich materieel staande te kunnen houden. Daaruit spruit het ook voort dat de kunstvrienden van over de grenzen en het internationale kunstzinnige publiek sedert eenige jaren steeds weder dezelfde namen als dragers van de nieuwe Belgische kunst hooren noemen. De anderen, hoewel niet zonder beduidenis, de groote massa, wordt niet bijzonder in de lucht verheven en bewierookt, omdat hun nog het karakteristieke cachet van de Nederlandsche kunst ontbreekt, omdat zij niet anders werken dan de Duitsche en Noorsche meesters.

De strijd om het bestaan derhalve dwingt den Belgischen kunstenaar, in een land van slechts zes millioen inwoners, waarvan ⅔ deel in het geheel niet in aanmerking komt uit een oogpunt van kunst, om zich bij wat de mode vraagt aan te sluiten of

dood te hongeren. Zijn vaderland is hem zijn atelier, de wereld daarbuiten echter is zijn markt en de luim van het publiek zijn tyran. In den laatsten tijd gaat men in België zelfs nog verder, men zoekt noch moedigt de kunstenaars-individualiteit aan, integendeel, men miskent die nu en dan opzettelijk. Eerst wanneer het buitenland dezen of genen kunstenaar heeft ontdekt, verheugt men zich daarover, maar meestal zal de uitverkorene zich met die vreugde alleen moeten vergenoegen.

Zoo is het met bijna alle bekende coryphaeën gegaan.

Het heeft den schijn alsof in den laatsten tijd weder een nieuw tijdperk is aangebroken, dat daarom onze gansche aandacht in beslag neemt, omdat in de plaats dier individueele kunstenaars, die in de eerste dertig jaren hunner natie eene nationale kunst schonken, een ander geslacht is opgetreden, dat zich niet meer bepaalt tot het beperkte gebied van het kleine vaderland, maar er op bedacht is invloed uit te oefenen zoowel op het buitenlandsche publiek als op de buitenlandsche kunst, toen de eerste schreden naar buiten welwillend waren opgenomen.

De jongeren in de kunst erkennen het schoolsysteem niet meer, gelijk zij ook de droomerijen en onwaarheden der klassieken verwerpen. Zij willen dat de kunstenaar schept uit zich zelven en er een eigen, persoonlijke kunst op na houdt.

Dezen individualistischen trek nam de tegenwoordige Belgische kunst met Degroud, Stevens, Madous enz. aan en behield dien met Meunier,

CHARLES VAN DER STAPPEN.

Lambeaux, Cortens en Struys. De groote verdienste van de tegenwoordige Belgische kunst is het, dat zij mannen voortbrengt, die wortelend in de groote tradities en de nationale eigenaardigheden, persoonlijkheden in de kunst blijven. En deze richting, deze voorkeur, zal vermoedelijk in de toekomst nog sterker worden, althans wat de schilderkunst aangaat. De beeldhouwkunst daarentegen, die tegenwoordig in België naar het oordeel der inwoners en van het buitenland bovenaan staat, is voor eene belangrijke beslissing geplaatst, waarvan haar toekomstig bestaan grootendeels zal afhangen. Wij zien een goed dozijn van de beste meesters voor ons, maar nog ontwaren wij de leerlingen niet die hunne plaats zullen innemen en hun werk waardig zullen voortzetten. Misschien voelen zich de bedoelden nog jong en krachtig genoeg om ons nog heerlijke voortbrengselen hunner talenten te doen bewonderen. Het stemt altijd ontmoedigend wanneer een groot kunstenaar zijn eigen victorieuse individualiteit niet op een jonger geslacht poogt te doen overerven. Terwijl op dit oogenblik een gansche reeks van uitnemende Belgische kunstenaars reeds door den dood is weggemaaid of reeds op vergevorderden leeftijd verkeert, terwijl, zooals reeds

opgemerkt, het meerendeel geheel opgaat in de algemeene kunstrichting, draagt de Belgische beeldhouwkunst nog bijna uitsluitend een geheel individueel karakter.

Een bewijs wel daarvan, dat de Belgen een sterk, op eigen kracht en vruchtbaarheid vertrouwend ras zijn, zou men hierin kunnen vinden, dat zoowel de op zich zelven staande kunstenaars als de groote massa der overigen, de afdwalingen in de kunststroomingen, die der koloristen, en op stofen teekenkundig gebied zonderlingen, nauwelijks hebben gevolgd. Wel heeft er hier en daar een getracht deze uiterste richtingen aan te hangen maar het is bij een poging daartoe gebleven. De niet van talent ontbloote pointilleur Theo van Rijsselberghe heeft hier voor zijn kunst geen bodem kunnen vinden en is naar Parijs verhuisd. Voor de ideale kunst breekt Delville vergeefs een lans en Fernand Khnopff is tot op het huidige oogenblik de eenige symbolist van zijn land gebleven, en dat nog alleen hierdoor, wijl hij een geniaal kunstenaar is.

Moge zich aldus de individualistische beteekenis van de afzonderlijke Belgische kunstenaars ook nog zoozeer naar den voorgrond dringen, mogen zij zelfs in hunne bijzondere eigenschappen en opvattingen nog zoo ver van elkaar wegloopen, het nationale uitgangs- en steunpunt van hun kunst kan echter geen hunner op den duur loochenen. En gelijk het was ten tijde van Rubens en Van Dijck, gelijk het was in den tijd van Wappers, zoo is het beslissende kenmerk door het bij elkaar behooren van de moderne Belgische kunstenaars ook thans nog de kleur gebleven; zelfs bij de beeldhouwkunst wordt dit kenmerk niet verloochend. De individueele kunst der Belgen echter wijkt zeer van elkaar af. De kosmopolitische trek is bij velen hunner zoo sterk geworden, dat men slechts bij langduriger beschouwing het nationale karakter ontwaart. Opmerkelijk is en blijft het ontegenzeggelijk, dat er een zuiver Waalsche richting in de Belgische kunst niet is; is een kunstenaar een geboren Walloon, dan merkt men ook tevens op, dat hij dit slechts door zijne geboorte is, maar dat hij vóór alles Brusselaar is, met andere woorden, dat hem het 'Vlamendom' in lijf en ziel is overgegaan, dat hij met Vlaamsche oogen ziet en arbeidt. Het kenmerkende onderscheid tusschen de Vlaamsche en de Waalsche kunst is dat van de Germaansche degelijkheid en eerlijkheid. Terwijl de Fransche kunst blijft zinken door hare oppervlakkigheid en effectbejag, heeft zich de Belgische door haren ernst een eerste plaats weten te verzekeren in de algemeene geschiedenis, al is zij met betrekking tot haar stof ook bijna uitsluitend eene nationale gebleven. En ook daar waar haar kosmopolitisch karakter meer op den voorgrond treedt, is nog altijd de drang voor het leveren van het waarlijk schoone overgebleven.

Door het verwerpen van een onaesthetisch naturalisme heeft zich de Belgische kunst een realisme eigen gemaakt, dat ook geen duimbreed van de aesthetische lijn afwijkt. Hoe verleidelijk ook voor den schilder de koloristische behandeling van het naakt model is, - en ook menig Belg heeft zich daaraan gewaagd - toch wordt op dit oogenblik deze wijze van werken in België bijna geheel veronachtzaamd. Zelfs zijn er niet eens buitengewone portrettisten en slechts de namen van Léon Herbo, Leempoels, Picard en in de allerlaatste tijd Gouweloos zijn meer algemeen bekend - een bewijs te meer aldus, dat de Belgische schilderkunst hare als het ware instinctmatig gevoelde nationale eischen heeft.

(*Slot volgt.*)

Twee broeders.
Door F. Haverschmidt.
(*Vervolg en slot van blz.* 199.)

Met dat al, Leendert had graag gezien dat Kees vrijgesproken was. Dat zou meteen althans een gedeeltelijke herstelling zijn geweest van de eer der familie. Doch toen het, gelijk te verwachten was geweest, anders afliep, toen Kees werkelijk tot vonnis kreeg om een geheel jaar in Leeuwarden door te brengen, toen was daarmee ook de maat van al het verdriet, dat Leendert van zijn broer had moeten ondervinden, volgemeten, en mevrouw zoowel als de huisgenooten en vrienden van mijnheer van Snoekeveen kregen eens en voorgoed het verzoek, zoo niet het bevel, om nimmer weer, en zelfs niet van verre, in zijn bijzijn te zinspelen op bet bestaan van den onwaardige. Van nu af zou het zijn of Kees er nooit geweest was!

En toch, wie kwam daar twee dagen nauwelijks nadat de veroordeelde naar het tuchthuis vervoerd was, in den donkeren avond nog, de hooge, steile trap op, die naar de kamer voerde waar Kees gewoond had, en waar Mie nu alleen zat, met het hoofd voorover op de tafel en schreiende, of eigenlijk zonder tranen en toch zoo bitter bedroefd of haar het hart breken zou? Wie opende daar de krakende deur, of juister wie strompelde pas in de duisternis tegen de deur aan of deze viel met een slag open, en wie aarzelde eerst even om binnen te komen, maar om dan naar Mie toe te gaan en haar de zachte hand op den schouder te leggen? De verlaten vrouw keek op, maar zij herkende de rijk gekleede dame niet, en toch die twee waren schoonzusters. Want het was mevrouw van Snoekeveen en haar stem beefde, terwijl zij tegen Mie zeide: ‘Vertel aan niemand dat ik bij u geweest ben. Niet dat ik er mij over schaam. Maar ik zou er onaangenaamheden door krijgen. Ik kom om je moed in te spreken, en als ik kan dan wou ik je graag nog anders helpen ook.’ ‘Och juffrouw,’ antwoordde Mie, ‘wat zou je mij kunnen helpen? Onze lieve Heer is tegen ons. Waarmee of wij dat verdiend hebben? Ik heb nooit een mensch kwaad gedaan, en Kees ook niet. Want dat hij een dief en een oproermaker wezen zou, dat is niet waar. Maar ik begrijp het wel. De grootelui, die hebben een hekel aan hem, en bij name zijn broer’... ‘Vrouw, - je heet immers Mietje? nu Mietje, geloof mij, mijn man’... ‘Je man?’ ‘Ja, ik ben de vrouw van je mans broer!’ - ‘Ga dan weg, mensch,’ schreeuwt Mie opspringende, ‘want jullie trotsche schepsels zijt ons ongeluk!’ ‘Neen, Mietje, oordeel niet overhaast. God weet dat mijn man Kees graag zou hebben vrijgekregen. En nu zal ik je nog wat zeggen,’ vervolgde mevrouw van Snoekeveen haastig, want zij merkte op dat haar woorden geen indruk op Mie maakten, ‘nu zal ik je nog wat zeggen: ik geloof dat je man onschuldig is.’ - ‘Geloof je dàt?’ riep Mie, en haar bleek gezicht kreeg weer een kleur en ze greep de handen van haar rijke schoonzuster en drukte ze vurig. En mevrouw liet haar vrij begaan, al staken haar fijne, blanke vingers zonderling af bij de vereelte, van 't harde werken en 't harde schreien miskleurde en door gebrek vermagerde handen van Mie. ‘Ja,’ ging de dame voort, ‘ik geloof aan je mans onschuld. Al heeft hij al den schijn tegen zich, en al kan ik mij wel begrijpen dat de rechters hem veroordeeld hebben... hoewel mij dunkt, men had er toch wel een beetje meer op kunnen letten dat hij bij al den tegenspoed dien hij in zijn leven ondervinden moest nog nooit slechte dingen gedaan heeft.’ ‘Juist, juffrouw, dat mag je wel zeggen!’ schreide Mie; ‘Kees was een zieltje zonder

zorg toen hij nog jong was, en och ik was het ook. Maar slechtigheden, daar heeft hij zich nooit mee opgehouden. Misschien zou hij het verder gebracht hebben, als hij wat minder rond en eerlijk geweest was. Maar hij was er te trotsch toe om onrechtvaardig gewonnen brood te eten'... 'Nu, Mietje, geef den moed nog maar niet op. Wij zullen ons best doen om hem zoo gauw mogelijk weer vrij te krijgen. En in dien tusschentijd gaat je mans verdienste geregeld door: dat is al met de directie van de diligence afgesproken. Ze zullen je 't geld 's Zaterdags thuis bezorgen'... 'Goeie, beste juffrouw!'.... 'Stil maar.... we hadden al veel vroeger om je moeten denken.... maar ik dorst niet goed, mijn man is zoo ontevreden op Kees. Hij mag het volstrekt niet weten dat ik hier geweest ben hoor!'... Daar lieten zich weer voeten op de trap vernemen, de deur viel opnieuw open, en voor de oogen der beide verbaasde vrouwen stond de heer Leendert Groen van Snoekeveen. 'Wàt bliefje?' was zijn eerste woord, niet minder verwonderd, 'wàt bliefje? Mijn vrouw hier?' Maar toen wist hij blijkbaar niet goed meer wat hij zeggen moest. Mevrouw Groen stond ook een oogenblik verlegen te zwijgen. Eindelijk evenwel greep zij moed, en terwijl zij haar man met een blik vol vertrouwen aanzag, sprak zij: 'niet waar, Leen, je kwaamt hier om deze arme vrouw in haar nood te helpen?' - 'Hm! wie zegt dat?' bracht de ander in. 'Dat zegt mijn hart me. Leen! Dat hart zegt: Leen kan wel boos worden, maar boos blijven kan hij niet. En al wil hij 't niet weten, als hij een mensch in zijn ongeluk troosten kan, dan heeft hij het juist naar zijn zin!' - 'Hoor eens, vrouw, dat zegt uw hart je, omdat het zelf zoo'n liefderijk hart is, dat geen mensch ongelukkig zien kan. En nu al praatjes genoeg. Want je hebt gelijk! Ik ben hier niet gekomen om mij te vermeien in de ellende van mijn broers vrouw. Zij is nu toch eenmaal de vrouw van mijn broer,' voegde de heer van Snoekeveen er met eenige moeite bij, maar terstond daarop overwon hij geheel iedere onvriendelijke gedachte, en zijn toon klonk bijna plechtig terwijl hij zeide: 'ik weet niet of het kinderachtig van mij is, maar vanmiddag na den eten, toen ik mijn gewone dutje nemen wou, kon ik niet slapen, en mijn gedachten dwaalden naar den tijd toen ik nog een jongetje was en toen mijn ouders nog leefden, en ik dacht ook aan Kees, en hoeveel we toen van elkaar hielden. En het was net of het mij gezeid werd: het kan toch wel waar zijn, dat Kees onschuldig is; zijn advocaat kan wel gelijk hebben gehad toen hij Kees voorstelde, zooals die aan moeder dacht en al zijn haat en wraakzucht voelde versmelten en besloot om mij, zijn broer, en mijn goed als het kon nog te redden. Ja, ik voelde op dat oogenblik dat het waar wàs. En nu weegt het mij als lood op mijn ziel, dat Kees in het tuchthuis zit, onschuldig, en dat om mij.' 'Gij kunt het toch niet helpen. Leen!' viel mevrouw hem in de rede. 'Neen en ja; als ik in de laatste jaren mijn hand niet geheel van hem had afgetrokken, wie weet of de dingen dan niet anders geloopen waren. Maar gedane zaken nemen geen keer. En nu moet ik nog maar zien, of ik ten minste niet wat doen kan om het gebeurde weer goed te maken. Morgen aan den dag ga ik audientie vragen bij den minister van justitie; ik ken den minister,' voegde hij er met een kleine aanvechting van zijn oude ijdelheid bij; 'als Kees niet spoedig afslag kreeg van straftijd, dan zou het mij hard verwonderen. Jammer dat hij niet om gratie wilde vragen aan den koning. Of de advocaat het al buiten hem om deed, dat

gaf niet genoeg. En ik had het ook mee moeten doen. Maar toen Kees eens gevonnisd was, dacht ik: nu is de familie toch te schande; laat hem er nu ook maar eens voor brommen! Helaas! Maar berouw komt te laat: ik zal zorgen dat ik er nu zooveel te gauwer bij ben. En wat ik nu hier kwam doen?.... Och vrouw,' besloot de heer Groen, en hij omhelsde zijn echtgenoot met tranen in zijn oogen: 'gij waart mij al vóór. Je bent Mietje zeker komen vragen of zij, zoolang Kees weg is, in het St. Antonieshofje wil wonen, in die kamers die wij daar te vergeven hebben en die toevallig net open zijn?' 'Neen, engel van een man!' juichte mevrouw Groen. 'Die heerlijke gedachte was nog niet bij mij opgekomen! Nu, daar zal Mietje zeker niets tegen hebben? En je mans weekgeld blijft tòch doorgaan, hoor Mie!'

Of Mie er iets tegen had? Zij schreide beurtelings van vreugde en van droefheid. Van droefheid om haar Kees, die het zoo ongelukkig hebben moest terwijl zij het zoo goed kreeg; van vreugde omdat God zoo wonderbaarlijk de harten der menschen bewogen had om haar te behouden voor een bijna zekeren hongerdood. En nu duurde het niet lang of ze zat in haar gezellige voorkamer in het hofje. De kachel brandde lekker, want dat was mee begrepen onder de voordeelen van het St. Antoniesgesticht, je hadt er den kost en vrij brand, en ééns in 't jaar een feest: dan kregen al de inwonenden warm krentenbrood en rijstebrij met kaneel en suiker. Lekker hoor!

Maar nu komt het mooiste nog.

Drie maanden had Kees te Leeuwarden gezeten: de eerste dagen als een bijna wezenlooze, verbitterd in het diepst van zijn gemoed tegen God en menschen, verbitterd boven alles op Leendert, zijn broer. Want die moest er op de eene of andere manier de hand in gehad hebben, dat hij als een oproermaker en plunderaar veroordeeld was, en dat nog wel terwijl hij juist het leven en de bezittingen van zijn vijand had willen redden. Dat hij eigenlijk moest boeten, zij het dan ook al te streng, voor de goddelooze voornemens, die hem in het eerst bij het oproer vervuld hadden, voornemens waaraan hij maar al te onvoorzichtig lucht had gegeven, dàt bedacht Kees niet. Hij was in zijn oogen enkel het slachtoffer van moedwillige boosheid, en terwijl hij hardnekkig geweigerd had door 's konings genade te verwerven wat hij voelde dat hem rechtmatig toekwam, namelijk vrijspraak en herstelling in zijn eer, zwoer hij duizendmaal in stilte dat, als zijn straftijd voorbij was, hij zich bloedig op Leendert wreken zou. Maar een brief van Mie, met de blijde tijding hoe ongedacht vriendelijk zijn broer en diens vrouw voor haar waren, bracht al spoedig verandering in de grimmige stemming van Kees. 't Leek hem bijna een wonder toe: Leen en zijn vrouw, die Mie op haar kamer hadden opgezocht, zonder van elkaar af te weten, en beiden gedreven door het gevoel dat hem, Kees, onrecht was geschied! Hij moest met zijn hoofd tegen den muur van de cel leunen om tot bedaren te komen. En toen er nu later berichten werden ontvangen, hoe goed Mie het had in haar nieuwe woning en hoe er alle uitzicht op was dat de straf van Kees niet lang meer zou duren, en dat Leen dan zijn best zou doen om hem al zijn leed te doen vergeten, toen werd de arme tuchteling een heel ander man, en men kon hem zoo waarlijk in zijn eenzaamheid het begin hooren fluiten van een deuntje uit zijn dragondersdagen, hoewel ik er bijvoegen moet dat hem dat dadelijk verboden werd.

Spoedig kreeg Kees nu ook de bewijzen dat zijn broeders tusschenkomst bij den minister geholpen had. Eerst kwam er order dat hij kleine diensten mocht verrichten buiten de cel en vervolgens ontving hij verlof om zich vrij binnen het tuchthuis te bewegen. Hij maakte daar geen misbruik van en zoo stond dus zijn conduitelijst

voorbeeldig, toen hij op zekeren morgen verrast werd door de boodschap om voor den commandant te verschijnen, waar hem werd medegedeeld, dat Z.M. de Koning, gelet op zijn vroeger levensgedrag, gelet op zijn houding in de gevangenis, enz. enz. hem van het overige van zijn straf ontsloeg. Kees kon op vrije voeten heengaan en zelfs werd hem nog reisgeld meegegeven, dat hij trouwens met zijn werken in het huis verdiend had. Toch zag de dragonder er tegen op, om zich weer onder de oogen van de menschen daar buiten te vertonnen. Misschien stond er volk aan de poort, en dan, als hij in zijn woonplaats terugkwam en zijn kennissen ontmoetten hem weer! Men hield hem toch algemeen voor schuldig. Intusschen hij moest, en zeker hij verlangde vurig naar Mie. Ook naar Leen? Ja, naar Leen ook: voor het eerst na vele jaren wenschte hij den broeder weer te zien, die hem lang miskend had en dien hij op zijn beurt van al wat leelijk was verdacht had, maar die nu alles goedgemaakt had door zijn onschuld te erkennen en zich over zijn vrouw te ontfermen.

Daar ontsluit zich het deurtje in de groote gevangenispoort. Kees treedt naar buiten. Vlak voor hem staat een vigilante. Waarschijnlijk iemand die den commandant is komen spreken of die de gevangenis is gaan bezien. Het portier is nog open. Maar eensklaps voelt Kees zich van achteren zacht opgedrongen, de vigilante in. En eer hij er iets van begrijpt, daar zit hij naast een heer, en terwijl de vigilante wegrijdt pakt die heer hem en slaat de armen om zijn hals en zegt (doch het is maar half te verstaan, zóó smoren de tranen zijn stem): 'Kees, oude jongen!' zegt hij, 'vergeef je mij alles? Laat ons weer broers wezen net als vroeger, toen vader en moeder nog leefden!'

In den bijbel staat dat er vreugde is in den Hemel als een zondaar zich bekeert. Nu, ik wil het graag gelooven. Maar dan moeten er ook op dat oogenblik voor Gods troon twee zielen zijn geweest die zich dubbel zalig voelden: de zielen van de twee die eenmaal op aarde voor deze beide broeders gewerkt hadden en gebeden!

Wáár of Leendert met Kees heenreed? Niet naar het St. Antonieshofje. Hij en zijn vrouw vonden het voor alle partijen beter, en het was Kees en Mie of hun een steen van het hart viel, dat zij een plekje kregen om te wonen, waar niemand er hen op kon aanzien dat Kees gezeten had.

Achter in Gelderland, dicht bij een station, zoodat mijnheer en mevrouw van Snoekeveen er gemakkelijk eens kunnen komen kijken, mochten Kees en Mie voortaan hun dagen slijten. Er zijn een paar adellijke landgoederen dicht bij hun vriendelijk buitentje, en terwijl Mie op een bank in het park zit te breien, kan Kees zijn oud paardenhart nog eens te goed doen in den stal of de manege van den baron. Hij gaat bij de koetsiers door voor een oud-officier van de cavalerie en hij laat hen maar in dat idee, want het streelt hen evenzeer als hemzelven. 'De luitenant' heet hij nu, en met Nieuwjaar hebben zij besloten hem te bevorderen tot ritmeester, zonder bezwaar altoos voor 's lands schatkist. Eén ding kan ik er nog bij zeggen, als het u ten minste belang inboezemt. Mie's moeder namelijk wascht niet langer bij het regiment, maar zij woont bij haar dochter in. En een paar malen is het al gebeurd dat vreemdelingen, als zij haar en Mie in haar Zondagsche kleeren op een wandeling tegenkwamen, beleefd hun hoeden afnamen en haar groetten met den titel van dames! Trouwens dat is mijzelven overkomen, toen ik daar verleden zomer in den omtrek gelogeerd was.

Om en om 1840.
Herinneringen uit de tweede hand
door F.J. Dun.
(*Vervolg van blz.* 203.)

V.

Toen men huiswaarts keerde, had onze bureaulist meer gebruikt dan hij gewoon was. 't Valt zelfs ernstig te betwijfelen, of hij de maan wel van een groene kaas had kunnen onderscheiden. Nu was Jan Motregen, zoo heette hij, een hartstochtelijk bewonderaar van 't

DE HOOGSTE DEN IN HET SCHWARTZWALD.

vrouwelijk geslacht. Een vrouwenmuts op een bezemsteel was alreeds in staat hem in vlam te zetten. Onder den invloed van een paar borreltjes verminderde deze hartstocht niet, integendeel dan sloeg zij gewoonlijk als een laaie brand uit. Zoo kan 't ons dan ook niet verwonderen, dat hij een der 'dames' gaarne wilde thuisbrengen. Hij bood zijn arm aan een dikke gezonde trien, met wie hij meer dan één dansje gemaakt had. Deze had daar niet veel op tegen, want aan den arm van een 'heer' had zij nog nooit geloopen. Motregen was een gezellige keuvelaar en al pratende mokkelde hij haar. Wel koesterde zij eenige vrees, dat haar arm den volgenden dag bont en blauw zou zijn, zoo innig kneep hij dien, maar werd hij wat vrijpostiger, dan was 't 'handen thuis, hoor! ik heb 't nog niet aan mijn moeder gevraagd.' Dat was olie in 't vuur van zijn hartstocht en innig speet het hem, dat zij zoo spoedig te kennen gaf, dat zij aan hare woning was. Blijkens het bordje op de deur oefende zij in compagnieschap met haar zuster het beroep van fijne waschvrouw uit, waarbij men

in aanmerking moet nemen, dat het fijne een attributieve bepaling van wasch en niet van de geheele samenstelling is. Zij had zelve den sleutel in haar zak, maar om tegen al te groote indringerigheid van de zijde des heeren Motregen gevrijwaard te zijn, vond zij het raadzaam te schellen, ten einde hare zuster te wekken. Haar woning bevond zich in eene der nauwe zijstraatjes van den Haarlemmerdijk, en geen voorbijganger stoorde de diepe nachtrust. Motregen begreep zijn kans te moeten waarnemen, en Anna besefte 't, dat zij den tol voor 't geleide eerlijk betalen moest. Hij had haar arm losgelaten en zijn beide armen om haar welgevulde gestalte geslagen. Hij voelde haar warmen adem op zijn gelaat en toen, toen vernam men een lang, smakkend, sissend geluid, zoo iets als men te hooren krijgt, wanneer een koe zijn poot uit den slijkerigen waterkant terugtrekt. Of 't de echo er van was of nog eens herhaald werd, dat was in de middernachtelijke duisternis niet uit te maken, maar zeker is 't dat hetzelfde geluid tweemaal gehoord is. Daar ging de deur open. ‘Tot ziens,’ fluisterde hij haar in 't oor, terwijl zij haastig achter de deur verdween. Motregen stond nog eenige minuten zoo goed en zoo kwaad als 't ging de deur en 't huis op te nemen. Maar eindelijk begreep hij, dat het tijd was huiswaarts te keeren. Hij zocht zijn kosthuis op. Zijn droomen waren dien nacht met de dikke Anna.

Dienst is onverbiddelijk in zijn eischen, en allen waren ook 's morgens behoorlijk op tijd present, de een zoo frisch als een hoentje en een ander met wat pijn in 't haar, maar present waren ze, en ieder deed zijn plicht weer, altijd wel te verstaan op de wijze zooals dat in 1840 aan de H.S.M. begrepen werd, door namelijk bij het behartigen van de belangen der Maatschappij vooral het eigenbelang niet uit het oog te verliezen.

's Avonds van dien dag reeds schelde Motregen in de ons bekende zijstraat aan. Anna deed zelf open.

‘Guns, mijnheer, u doet mij schrikken. Ben u dat?’

‘Ja, zusje, ik ben 't, ik kom eens vragen, of je van nacht lekker geslapen hebt?’

Anna kreeg een kleur, maar in het tamelijk donkere portaaltje bespeurde hij dat niet. Zij antwoordde flauwtjes:

‘O ja, heel goed, mijnheer.’

Maar meer zei ze niet.

Motregen was naar haar huis gegaan met het vaste plan haar te vragen. ‘Die meid zoent zoo lekker,’ had hij in zichzelf gezegd, ‘dat ik haar wil hebben.’ Werkelijk had

hij dien dag voor 't eerst van zijn leven ernstig over een huwelijk gedacht. ‘Het huwelijk,’ heeft eens een geestig Franschman gezegd, ‘is een belegerde vesting; die er buiten zijn willen er in wezen,’ en zoo ging 't thans Motregen ook, maar hij bedacht niet, (en wie denkt daaraan, als hij een meisje ten huwelijk gaat vragen?) dat diezelfde Franschman er bijgevoegd had, ‘die er in zijn, willen er uit.’ Dit laatste is zeker niet absoluut waar, maar wel is het waar, dat het dikwijls voorkomt, dat huwelijken, waarbij vleeschelijke lust en niet overeenstemming van gevoelen en denkwijze den doorslag gaf, veelal ongelukkig zijn. Hoe menig meisje, misdeeld van uiterlijk schoon, maar met een hart van goud, met een onuitputtelijk fonds van liefde, trouw, toewijding, zachtmoedigheid en opgewektheid voorzien, benevens ‘die duizend kleinigheden, die zoo lief staan in een vrouw’, zou een man gelukkig kunnen maken, en toch ze wordt niet gevraagd om een pokput of wat, om een paar scheeve tanden, om een neus, die het middelmatige overtreft, of iets dergelijks, terwijl een vleezige deern, maar bij wie de vetlaag om het hart dit laatste ongevoelig schijnt te maken voor teedere aandoeningen, of een beeldschoon meisje, maar wier hart het marmer in koude evenaart, zich door vrijers als omringd zien. Lezer! als ge nog een vrouw moet zoeken, zie niet al te zeer aan, wat voor oogen is. ‘De bevalligheid is bedrog en de jeugd en de schoonheid is ijdelheid’ heeft een wijze der oudheid, die verstand van dergelijke zaken had, gezegd. Zoek vooral een goede; is zij mooi bovendien, ik zal de laatste zijn om haar dat als een fout aan te rekenen. Let er ook goed op, *waar* gij ze vindt. Het feit, dat Motregen ze in zulk een danshuis, waar zij zich geheel alleen heen begeven had, aangetroffen had, was reeds voldoende geweest hem tot nadenken te stemmen. Denkt een mijner lezers of lezeressen hierbij: ‘dan had hij zelf daar maar niet moeten komen,’ dan heb ik daartegen niets in te brengen.

Hij vroeg haar en kreeg haar, was binnen het jaar man en vader, en eer zij voor de tweede maal moeder werd, was het ‘mooie’ er al af.

VI.

't Was in den zomer van het jaar 1842. De onderchef had zijn vrijen dag en besloot eens een uitstapje naar Haarlem te maken. De lijn was inmiddels al tot Leiden doorgetrokken. In het gelukkige gevoel dien dag niets te doen te hebben, wandelde hij de Kruisstraat door en zoo op den Hout aan. Aan den ingang daarvan gekomen, blijft hij plotseling stilstaan. 't Waren niet de eeuwenoude beuken, de knoestige, reusachtige eiken of de ruischende iepen, die zijne aandacht boeiden, hoewel hij anders niet ongevoelig was voor natuurschoon. In het midden der beukenlaan zag hij een man wandelen, wiens houding den oud-militair verried, en wiens trekken hem zeer bekend voorkwamen. Een oogenblik slechts behoefde hij de armen van den onbekende aandachtig gade te slaan om hem de zekerheid te geven, dat de onbekende voor hem een zeer goede bekende was. 't Was iemand, die ook in 't jaar '30 was uitgetrokken, en die onder zijne kameraden een groote vermaardheid had.

Janus stapte op hem toe en met dien geestigen trek om den mond, die alle boosheid of toorn bij voorbaat ontwapende, en onder het maken van het militaire saluut, sprak hij:

‘Goedenmorgen, generaal! hoe gaat 't met je?’

‘Wat duivel, Janus, ben jij daar? Leef je nog?’

‘Je hebt toch niemand uitgezonden om mij dood te slaan, dat je dat zoo vraagt, generaal Kortarm?’

‘Jongen, ja, dat was mijn scheldnaam onder dienst, generaal Kortarm! dien heb jij mij gegeven. Ik kan 't niet helpen, dat mijn linkerarm vijf duim korter is als mijn rechter, maar enfin! we hebben daar wel leelijker scheldnamen uitgedeeld. A-propos, willen we er eentje inmaken?’

Dit zeggende wees hij op een koffiehuis, dat zich daar in de nabijheid bevond, en waar ook nog wel wat te krijgen was, dat meer op de tong bijt dan koffie.

‘Zoo,’ zei Janus, ‘dan schijn je ze ook nog te lusten, net zooals onder dienst. Ik herinner mij altijd nog met genoegen den brief, dien jij aan je moeder schreef, toen 't laag water was in je portemonnaie.’

‘Heb je dat nog onthouden, ik ben 't zelt bijna vergeten.’

‘Nu,’ hernam Janus, ‘ik heb hem al menigmaal opgezeid, en altijd tot groot genoegen van degenen, die er naar luisterden.’ En liefhebber als hij was van aardige versjes begon hij al dadelijk:

Moeder nu
Zend ik u
Dezen brief
Van je zoon, -
Dat is schoon.
Lees hem nu;
Om wat geld
Afgeteld,
Zoo je 't me gunt
En missen kunt.
Zend het mij
Franco vrij,
Want je weet,
Wijd en breed,
Uit het vat
Komt het nat
Van Schiedam,
Zoo 'k vernam.
Want een teug
In een vleug
Dat verzet
Onverlet,
Zoo je weet,
Alle leed.
Nu 'k schei uit
En besluit,
Want de zon
Daalt in 't West
En ons nest
Van den nacht
Op ons wacht.

‘'t Moet toch een hardvochtige moeder zijn, die, als zij van haar zoon onder dienst zulk een brief krijgt, niet diep in de beurs tast.’

‘Ja, Janus, wij hebben veel pleizier gehad met en door die Belgen. Herinner je je die exercitie nog, toen de boel zoo danig in 't honderd liep?’

‘O! toen jij dat versje op 't cachot plaatste:

Hier is 't pakhuis van 's lands bloed?’

‘Ja, maar weet je wel, dat ik toen ook nog een briefje aan den Koning geschreven heb? Ik heb er nooit antwoord op gehad, maar om je de waarheid te zeggen, dat verwachtte ik ook niet, want ik had mijn schrijven niet onderteekend. Maar anders, wie weet of ik er geen ridderorde voor gekregen had. Willem I was er nogal gul mee, en als hij er tekortkwam, dan stelde hij er maar weer een nieuwe in.’

‘Maar wat schreef je hem toen? Je hebt me dat nooit verteld.’

‘Nu luister, dàt heb ik nog wel onthouden:

> ‘Een schelm, een dief, een moordenaar....’

‘Tut, tut!’ viel Janus hem in de rede, ‘wou jij daarvoor een ridderorde hebben, als jij begint met je koning zoo uit te schelden?’

‘Jij laat iemand niet uitspreken. Ik zei niet, dat Willem I een dief of zoo iets is; daar zal ik wel op passen. Sinds hij geen koning meer is en nu in Berlijn woont, hebben ze dat al zoo dikwijls gezegd, dat ik het thans niet meer zal nazeggen, hoewel 't nu geen majesteitsschennis meer is. 't Moet met het Amortisatie-syndicaat wel een beetje vreemd toegegaan zijn, maar toch geloof ik, dat dit meer ten goede kwam aan enkele ambtenaren. Ik zag verleden een spotprent; daarop stond Willem I met een zak met 40 millioen er in onder den arm en gereed de grenzen te overschrijden. Nog eenmaal zag hij om en sprak toen Voltaire de merkwaardige woorden na: ‘Adieu canaux, canards, canaille!’ In de verte werd hij gevolgd door de schim van een gewezen minister, die ook al liep te zwoegen onder den last van een grooten, welgevulden zak.’

‘Enfin,’ zei Janus, ‘je weet 't opschrift dat een bezemstelenverkooper boven zijn winkel had staan:

Groote stelen en kleine stelen,
Maar groote(n) stelen 't meest.

Maar nu Van Hall minister is, zal dat wel klaren. Dat is nog een landsman van mij. Ik ben menigmaal bij hem op het Munnikenhof te Vianen geweest. 't Is een kerel, die weet wat hij wil. Hij zal den Augiusstal wel schoonmaken. Maar a-propos, zoo krijg ik je brief aan Willem I nooit te lezen. Wat heb je er nog meer voor moois in gezet?'

'Je weet, ik kreeg eens veertien dagen provoost, omdat, nu ja, waarom dat weet ik zoo precies niet meer. Van de jagers, die de heer Van Dam van Isselt in 't geweer gebracht heeft, zongen we:

De jagers van Van Dam
Die hebben gestolen een vette ham,

en wij waren ook niet altijd op goeden voet met het achtste gebod. Om kort te gaan, ik had veertien dagen gezeten, om den anderen dag water en brood en 's nachts op de houten brits. Toen ik er uitkwam schreef ik aan den koning, want van hem hielden we toen nog allemaal evenveel:

Een schelm, een dief, een moordenaar
Legt nog op stroo zich neder,
Maar die voor haardstee en altaar
't Daglicht ziet nimmer weder,
Valt slechts de houten grond ten deel,
Dit is zijn loon, zijn erfdeel
Voor liefde voor zijn koning.

O, wist de vorst van Nederland,
Dat zoo de Bato's zonen
Gestraft zijn, neen! 't gebeurde niet,
Neen, zoo is koning Willem niet,
De vriend van land en woning.'

''t Is heusch jammer, dat je je verzen niet hebt uitgegeven. Dat op Van Knol was immers ook van jou?'

'Ja, maar wat zal ik je daarvan zeggen? Zulke dingen hebben waarde in de omstandigheden, waaronder ze gemaakt worden. 't Nageslacht voelt dat niet meer en daarom blijft dat er koud bij. En dan, je weet niet, wat een toer 't soms is om voor wat goeds een uitgever te vinden. Daar heb je nu bijv. Van Lennep, daar ze tegenwoordig zoo hoog mee wegloopen; die heeft toch het handschrift van zijn Ferdinand Huijck twee jaren in zijn schrijftafel kunnen bewaren, omdat er geen uitgever voor te vinden was. En toen het uitgegeven werd, heeft hij er geen cent voor gehad; hij was al zoo blij als een smid (die blij is), dat 't gedrukt werd. Maar om op een ander chapiter te komen, jullie hebt in Amsterdam aan het station een bureaulist gehad, Motregen heette hij, meen ik. Wat is er toch van dien vent geworden? Je moet namelijk weten, dat hij met een nicht van mij getrouwd is.'

'Die Motregen? Daar is 't ook al miserabel mee geloopen. Ze beginnen al wat strenger aan de Maatschappij toe te zien als vroeger. De aandeelhouders pruttelden, dat de spoorweg zoo slecht rendeerde. Tot driemaal toe is er een tekort in zijn kas

geconstateerd, en toen was 't uit. Hij heeft zijn vrouw en zijn twee bloeden van kinderen laten zitten, en nu moet hij zoo wat handelsreiziger zijn. Maar waar hij gestoven of gevlogen is, dat kan ik je niet zeggen. Zijn vrouw heeft haar oude métier weer bij de hand genomen, en kan nu zingen:

Ik ben getrouwd, ik ben getrouwd,
Wat heb ik een lollig leven.

Maar *of* ze dat doet, weet ik niet; en *als* ze het doet, dan zal zij er wel bijvoegen:

Ik ben getrouwd, ik ben getrouwd,
Och! was ik maar nooit getrouwd.'

Janus moest met generaal Kortarm mee naar huis. Al plakkende en pratende werd het laat, zelfs te laat voor den laatsten trein, die circa 9 uur vertrok, want de dienst werd gaandeweg uitgebreid. Dat was voor Janus echter geen bezwaar. De lezer moet namelijk weten, dat er in die dagen in Amsterdam nog geen duinwaterleiding bestond en dat 't Amsterdamsche water niet geschikt was om er stoom van te stoken. Het Y was nog niet van de Zuiderzee afgesloten door de sluizen bij Schellingwoude, en daardoor was het water brak en de locomotieven hadden ook nog niet de volkomenheid bereikt, die zij thans bezitten; zij pruimden. Zoo noemde men het afzetten van de zoutdeelen in de cilinders. Zoodra dan ook de lijn doorgetrokken was tot Leiden, moest er elken avond, na afloop van den dienst, een locomotief met een paar waterwagens naar Vogelenzang om daar zuiver water te halen. Met die locomotief zou Janus dan maar terugkeeren. En zoo geschiedde het. Warnecke had de kunst van Middelman en Mess goed afgekeken en was de eerste Hollander, die een spoortrein besturen kon. Hij had zijn bankje eerlijk gehad, de Maatschappij had de diensten van de Engelschen niet meer noodig, die naar hun land terugkeerden. Warnecke had ook aan anderen de kunst geleerd, en zoo begon de Maatschappij langzamerhand de kinderschoenen te ontwassen.

Warnecke stond zelf dien avond op de locomotief. Janus stapte er mee op en vertelde, dat hij zijn tijd wat verpraat had.

'Dan zal je vrouw wel ongerust wezen, maar wacht maar, ik zal wel maken, dat wij gauw in Amsterdam zijn.'

Nu moet de lezer weten, dat er destijds aan de overwegen hekken in gebruik waren, die niet alleen evenwijdig met, maar ook dwars over den spoorweg gesteld konden worden. Moest een trein passeeren, dan werden zij zoo gesteld, als tegenwoordig de boomen bij de overwegen; maar was de trein voorbij, dan werden zij dwars over den spoorweg gezet, zoodat zij daarmede een rechten hoek vormden. Zoo was de spoorweg voor het publiek afgesloten.

Warnecke zou haast maken en aldus reed hij dien avond een stuk of vijf hekken stuk, die niet vlug genoeg geopend werden. In Amsterdam aangekomen, sprong hij van de locomotief en trad daarmede uit den dienst der Maatschappij.

Zoo ging het in de eerste jaren van het bestaan der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij. De een liep weg, een ander werd weggestuurd, en zoo kon 't geschieden, dat toen de Maatschappij haar vijftig-jarig bestaan vierde, niet een der beambten of ambtenaren zijn gouden jubilé meevierde.

(*Wordt vervolgd.*)

De Belgische kunst in den tegenwoordigen tijd.
Met illustratiën.
(*Vervolg en slot van blz.* 206.)

De Belgische beeldhouwkunst ademt natuurlijk in overeenstemming met haar wezen, meer het kosmopolitische karakter dan de schilderkunst; misschien moet zij juist ten gevolge van deze eigenschap, een school van jongeren ontberen. Nadat Paul de Vigne uit de rijen der meest markante kunstenaars is teruggetreden, heeft Karel Vanderstappen de lei-

ding der moderne romantische school met een klassiek tintje op zich genomen. Naast hem steken uit Thomas Vinçotte en Lalaing, beiden in dezelfde richting. Karel Vanderstappen, die beslist tot de beste beeldhouwers van onzen tijd behoort, beschikt nevens een veelomvattende techniek over hooge en waardige idealen, waaruit zijn leerlingen - hij is directeur van de kunstacademie te Brussel - het zuiverste goud zullen vermogen te slaan. Hij behoort tot die handige kunstenaars, die dorstend naar het schoone, het overal nemen, waar zij het vinden, in ieder branche der plastiek, in iederen stijl, in ieder materiaal. Terwijl zijn werken in het algemeen den stempel van den kosmopoliet dragen, heeft hij merkwaardigerwijze als leeraar het klaarste en zuiverste begrip van de behoeften eener nationale Belgische kunst, waarvan, om iets te noemen, het gebied van het kunsthandwerk nog verre ligt. Naar het in het leven roepen van een nationale kunstnijverheid zal Vanderstappen als directeur van de belangrijkste kunstinrichting van zijn vaderland stellig streven, door die krachten, welke voor de eigenlijke kunst niet geschikt zijn, naar het kunsthandwerk te leiden. Terwijl Vanderstappen aldus de vaan van een zeer poëtische, lieflijke en krachtige en naar Vlaamsch recept, zeer schilderachtige kunst hoog houdt op een wijze, die nog veel schoons en groots van den reeds op middelbaren leeftijd zijnden man mag doen verwachten, is een andere begaafde kunstenaar, geheel in den stijl van Rubens en Jordaens, aan den arbeid, n.l. Jef Lambeaux, met wien Juliaan

KUSTLANDSCHAP IN VLAANDEREN, door V. Gilsoul.

Dillens, Jules Lagae en anderen wedijveren, zonder hem echter te kunnen evenaren. Bij Lambeaux is alles groote, breede lijn, koen wagen en krachtige vorm; hij zoekt niet anders dan de natuur en kent haar slechts den prijs der schoonheid toe; hij tracht de natuur in hare teugelloosheid weer te geven en beschouwt den menschelijken vorm als een gewillige openbaring van de natuur. Zijn werk draagt het kenmerk van het grootst mogelijk individualisme naar het voorbeeld van de klassieke Vlaamsche kunst van de 17de eeuw. Bij zijn werk stelt men bang de vraag: zullen zijn scheppingen eenzaam blijven staan of zal Lambeaux het geluk hebben zijn kunst op een jongere generatie over te enten? Voor het oogenblik is het slechts de vraag of de uit de zwaarste ontberingen en den hardsten strijd op kunst- en materieel gebied te voorschijn getreden kunstenaar zijn gloriepunt heeft bereikt, dan of hij nog de jeugdige frischheid van een Vanderstappen of zelfs van een Meunier bezit om zijn kunst nog tot groote volkomenheid te brengen. Lambeaux, jonger in jaren dan de beide genoemden, zou stellig de kracht bezitten om nog onvergankelijke werken te scheppen, wanneer hij niet door zijn eigenaardige persoonlijke omstandigheden gedwongen was commercieel en conventioneel te arbeiden.

Voor Constantin Meunier, den populairen beeldhouwer bestaat er geen maat, met welke deze waarachtige held der kunst kan gemeten worden. Hij is in den vollen zin des woords een individueele verschijning, waarop zoowel de Franschen als de Belgen beslag leggen, daar hij met zijn typische figuren tot de Walen, door zijn kleuren en lijn daarentegen tot de Vlamen gerekend moet worden. Meunier was bereids een man op leeftijd toen hij den beitel ter hand nam en desondanks vond hij nog de kracht, na een tiental jaren arbeidens om een machtig monument te scheppen, dat een roemvolle apotheose en een samenvatting is van zijn werken.

De kunst van deze drie grootmeesters der Belgische beeldhouwkunst in den tegenwoordigen tijd is het richtsnoer voor alle andere beoefenaren, die wel individueel van hen onderscheiden zijn maar desondanks, onbewust, onder hun invloed zijn geraakt.

Verscheidenen hunner zijn reeds genoemd; slechts is nog in 't bijzonder de aandacht te vestigen op Willem Charlier, omdat deze met groote zekerheid in de voetstappen van Meunier gaat, omdat hij met een verrassende eenvoud van lijn een diep gevoel verbindt. Hij is in de beeldhouwkunst een zoodanige figuur als bij de schilderkunst Alexander Struys is. En toch is deze Struys misschien de belangwekkendste realist van den tegenwoordigen tijd, waaruit te leeren is, dat slechts het karakter van den kunstenaar zijn stempel op diens arbeid drukt.

Struys is weemoedig aangelegd, voor hem heeft het leven geen zonzijde; daarom draagt hij zijn ezel en palet naar de woonsteden der armoede, om daar onaangedaan door de stiklucht der ellende de reine werkelijkheid af te malen. In dit millieu verkeert hij steeds door; twee jaar neemt hij voor een doek, maar als hij dan van de eenvoudige lieden afscheid neemt, dan heeft hij hun leven medegeleefd. De kunst van Alexander Struys is uit deze oorzaak eene verhevene, maar het is eene kunst gelijk men heden ten dage slechts zelden ziet, omdat niet één kunstenaar op de duizend den moed heeft zich in eene kleine provinciestad terug te trekken om slechts voor zijn ideaal te leven. De kleurentechniek, de teekening sluit zich bij hem vlak aan bij de modernen, bij de heerlijkste overleveringen der klassieke Nederlanders.

Struys staat buiten het millieu der Belgische schilders, van welke er slechts weinigen genreschilders zijn; de eigenlijke kracht der Belgische kunst ligt in het landschap; daarvoor levert de Brabantsche en Vlaamsche natuur ruimschoots stof, en om deze reden is zij sedert een veertigtal jaren het vertroetelde kind der Belgische kunstenaars geworden.

De belangrijkste verschijning op dit gebied is nog altijd Frans Courtens, die wel het diepst is doorgedrongen in de geheimen van het Vlaamsche landschap. Op hem volgt Victor Gilsoul, wiens kunst week en zeer aansprekend is. Evenals Courtens bezit ook Gilsoul een ongewoon meesterschap in de behandeling van de meest verschillende motieven; in den beginne ging hij evenals Alexander Struys geheel op in de matte tinten, sedert echter bedient hij zich ook van de schitterendste kleuren van zijn palet.

Baertsoen, Hijmans en vooral Isidore Verheijden, de laatste tevens een goed portretschilder, zijn knappe landschap-artisten, welke de impressionisten Wijtsman en Marcette niet geheel kunnen evenaren, hoewel ook hun talent met groote waardeering mag worden besproken. Marcette in het bijzonder weet met koen penseel de Noordzee in al haar wildheid en de groote stroomen in al hun plastische kalmte, het havenleven met zijn druk gewirwar treffend op het doek te brengen.

Een bijzondere plaats onder de Belgische landschapschilders neemt Emile Claus in; typisch is ook de kunst van Juliette Wijtsman, de echtgenoote van den schilder.

Op den besten weg om den betreurden Vervée te vervangen is Geo Bernier, de dier-en soldatenschilder: hij beschikt over voldoende virtuositeit om een tweede Josef Stevens of een Stobbaert te worden. Slechts met een enkel woord kunnen wij hier de voortreffelijke kunst van een Mellery, een Smits, een Leemputte, een Leempoel, Vandenvriendt, Strookant, Bastien, Blieck, Vinjé enz. gedenken. Omdat echter in dit

algemeene overzicht slechts het algemeene wezen van de tegenwoordige Belgische kunst kan worden geschetst, kunnen slechts die namen genoemd worden, die nevens het bezit van nationaal gevoel en techniek zich over bijzondere karaktereigenschappen mogen verheugen. De rij derzulken kan dan ook niet waardiger gesloten worden dan met een

DE LENTE, door Léon Frédéric.
LÉON FRÉDÉRIC.

kunstenaar, die thans ook in het buitenland veel opgang maakt, n.l. met Léo Frederic, wiens triptychon 'De drie levenstijdperken van den boer' voor het Luxembourg werd aangekocht. Hij is misschien de meest moderne van alle Belgische kunstenaars en diegene op wien zich alle hoop van België heeft gevestigd.

Fernand Knopff blijft onder de tegenwoordige Belgische kunstenaars een unicum, een specialiteit, omdat men op dit oogenblik in België niets dan de werkelijkheid en de natuur verlangt; het groote succes dat deze schilder in het buitenland heeft is een treffend bewijs echter voor de hoogte waarop zijn kunst staat. Hij kan als overgang gelden tot de weinige buitenlanders, die zich België als woonplaats hebben verkozen, en die tot de nationale kunstenaars mogen gerekend worden.

Twee Nederlandsche schilderessen, mevrouw Ronner, de geniale kattenpenseelster, en mejuffrouw Heijermans, eene realiste *pur-sang*, zijn met Jacoby de voornaamsten, die in nauwen band met hunne Belgische broeders samenleven.

Een opmerkelijke historische bijzonderheid.

Wie kent niet de geschiedenis van Ruth, de Moabitische, die door haar huwelijk met Boaz, de stammoeder geworden is van het zoo beroemde en van alle koninklijke geslachten zeker meest bekende huis van David? Minder bekend is het zeker, dat in de Engelsche geschiedenis zich ook een dergelijk feit heeft voorgedaan.

Gedurende de regeering van Karel I (1625-1649) kwam een jongedochter, van het platteland afkomstig, naar Londen om daar eene betrekking als dienstbode te zoeken. Zij had een gunstig uiterlijk, was welgevormd en de blos der gezondheid lag op haar gelaat. Toch slaagde zij niet. Weldra had zij haar laatste penningen verteerd en zag zij zich genoodzaakt te nemen wat zij krijgen kon, om in de allernoodigste levensbehoeften te kunnen voorzien. Zij verhuurde zich als tubwoman, d.i. vatendraagster in een brouwerij, eene betrekking zoo ongeveer gelijkstaande met die van steenendraagster in ons land. Deze tubwomen werden naar gelang van de behoefte aangenomen door den meesterknecht. Toen nu op zekeren dag de eigenaar der brouwerij naar het werk kwam zien, viel zijn aandacht op haar en weldra vernam hij, wat de oorzaak was, dat zij deze nederige bezigheid had ter hand genomen, en bovendien, dat zij liever met het geringste werk een droog stuk brood verdiende, dan het brood der schande at. Hij nam haar als dienstmaagd in zijn huis. De brouwer, die, hoewel hij reeds op leeftijd gekomen was, tot dusverre ongehuwd was gebleven, werd in allen ernst op haar verliefd en huwde haar. Dit huwelijk was hoogst

gelukkig, maar reeds binnen twee jaren verloor Anna haar man, die haar een groot fortuin en een bloeiende zaak naliet.

Daar zij lust noch bekwaamheid had om de zaken voort te zetten, wenschte zij die van de hand te doen en belastte een zekeren Mr. Hyde, een advocaat, die om zijn bekwaamheid en eerlijkheid destijds hoog stond aangeschreven, met de regeling van een en ander. Mr. Hyde, die toevallig ook nog ongehuwd was, vond dat het vermogen zoo aanzienlijk was, dat hij er zelf wel eigenaar van wilde worden. Hij vroeg de brouwersweduwe tot vrouw en kreeg haar en hare schatten.

Mr. Hyde werd een der invloedrijkste leden van 't zoogenaamde Lange Parlement. Bij 't uitbreken van den burgeroorlog volgde hij Prins Karel (later Karel II) naar Jersey. Prins Karel zond hem als afgezant naar Spanje om ondersteuning; later was hij te Parijs en eindelijk te 's Gravenhage voor 's konings belangen werkzaam. Aan hem had Karel II voor een groot gedeelte zijne herstelling op den voorvaderlijken troon te danken. In 1660 beloonde hem de vorst door hem te verheffen tot kanselier van de universiteit te Oxford, pair en baron Hyde, viscount Cornbury en graaf van Clarendon.

Zijn echt was gezegend geworden met de geboorte van een dochter. Deze huwde met den hertog van York, 's konings broeder. Toen Karel II in 1685 kinderloos kwam te overlijden volgde deze hertog van York, onder den naam van Jacobus II, hem op. Diens beide dochters zijn ook koningin geweest. De oudste was Maria, die, gehuwd met onzen Stadhouder Willem III, in 1689 met haar man den Engelschen troon besteeg, terwijl de jongste, Anna, na den dood van Willem III van 1702 tot 1714 over Engeland regeerde.

Zoo werd de vroegere vatendraagster moeder van een koningin en grootmoeder van twee koninginnen.

Desillusie.
Door Louise D.B.

Een agitatie van weken en weken. Telkens bijna overwonnen, dan weer opkomend sterker dan te voren. Geen bepaalde gedachte, alleen een onstuimig, onbedarend verlangen naar dat onbekende, dat mooie, die droom van vijf lange jaren. Een bal, haar eerste bal! Hoe zou het wezen? Zou zij dansen, met wien? Zij kende geen der heeren daar. Eindelijk toch eens naar een bal, eindelijk! Nu was dan toch de groote dag gekomen, hoe kon zij nog wachten tot het rijtuig kwam? Zij zou wel moeten. Eindelijk! ten laatste een dof gerommel op de straatsteenen, een woedende ruk aan de bel en een ruwe stem, roepend: ‘Rijtuig is vóór.’

Papa en mama waren er reeds in als Kaatje, de oude keukenmeid, haar japon ophoudend, de jonge dame door den corridor bracht.

‘Dag Ka! Dag!’

‘Veel plezier, juffrouw Ida, veel genoegen!’

‘Dankje Ka, da da!’

Het rijtuig rolde weg. Ka zag het nog even na. Het was niet de eerste maal dat zij de zware huisdeur had dichtgedaan achter een meesteres die naar een bal ging. Zij was een oudgediende, Ka de keukenprinses; veertig jaar en meer had zij de familie gediend en veel, veel gaat haar door 't hoofd als zij daar nog even staat. Twee en

veertig jaar. Ja, twee en veertig jaar geleden was het, dat zij de oude mevrouw had zien gaan, in witte zijde, niet naar een bal, neen naar 't altaar. Twee en veertig jaar, wat een tijd, en mevrouw was nu al lang dood; iedereen wordt geen zestig. Een jaar daarna had zij het jonge mevrouwtje gezien, weer in 't wit, in 't doodskleed, en die man die haar zoo kort geleden naar 't altaar had gevoerd, geknield voor de baar in diepe, onmetelijke smart. En in haar liefde voor de jonge Moeder had Ka een nijdigen blik geworpen op 't wiegje, waaruit een zacht, heel zacht gekreun klonk, maar even was 't geweest, dat was de Booze en Ka had immers beloofd voor 't kindje te zorgen, en dàn, 't schaap kon het toch ook niet helpen. 't Was lang, heel lang treurig geweest in 't groote huis op de breede gracht. De jonge man was geslagen en allen met hem. Jaren gingen voorbij dat geen geluid werd gehoord buiten de kinderkamer, toen kwam de tijd, dat ook daar alles stil was; 't was toen het meisje van zes jaar het huis verliet om op een kostschool hare opvoeding te ontvangen. Toen volgden twaalf jaren van vreeselijke doodsheid en toen plotseling een brief, een lange, gelukkige brief uit Brussel, een brief die sprak van een tehuis en een liefhebbenden vader en een oude, trouwe vriendin, en Ka had geschreid van vreugde, groote dikke tranen. Toen, 't was een schoone morgen, hield een rijtuig stil voor 't groote, stille huis, een zilveren stem, een fladderend kanten toiletje, de zwarte haren eenvoudig opgebonden onder den groeten hoed. De deur werd geopend.

'Ka, beste Ka! Hoe gaat het? Waar is papa?'

'O, juffrouw Emilie, wat ben u mooi en groot geworden, papa is in de salon.'

De deur sloeg weer dicht.

'Papa!' riep een gelukkige dochter.

'Ida, mijn Ida.' Een doodelijk bleek overdekte het gelaat van den jongen, ouden man.

Een weinig teleurgesteld klinkt het nu: 'Papa, kent u mijn naam niet meer?'

De oude man was in een stoel neergezonken. Een klagend kreunen. Was dat niet zijn Ida? En hij leeft weer twintig jaar terug. Ka had het vermoed. En weer ziet zij zich tusschen vader en dochter, den ouden man tot bedaren brengend.

'Emilie, ach Emilie, je bent zoo precies je moeder, ik had haar zoo lief!'

En de oude pinkt een traan weg als zij er aan denkt hoe de schoone jonge dame geknield lag voor den grijsaard, luisterend naar het verhaal van zijn liefde en zijn smart. Maar toen, toen waren er jaren gekomen van frisch geluk. Een zilveren lach klonk door gangen en kamers, oude minneliederen klonken uit de zware vleugelpiano in het salon, en bloemen, bloemen overal.

't Was geweest een lange, lange lente en de oude man had weer gelachen als twintig jaar terug, hij leefde weer als toen, in een droom van geluk. Arme, hij vergat dat geluk slechts een vlinder is, geen olifant, dat het spoedig sterft en niet taai is. En Ka dacht er weer aan hoe gelukkig Emilie haar de armen om den hals geslagen had en gezegd had: 'Ka, Ka, papa heeft "ja" gezegd. Ka, ik ga trouwen met mijnheer Oldenhof. Alleen Ka, papa is zoo bedroefd'. Toen was het ook weer Ka geweest die de jonge, schoone bruid gekleed had en achter haar de zware deur gesloten had. Jaren van geluk volgden weer en toen Ka vijftig jaar was, was er een kleine Ida, een mooie blonde Ida van acht jaar, die oude Ka een bouquetje gegeven en een versje opgezegd had. En kort daarop was alles weer stil geweest, heel stil in het groote huis op de breede gracht. Alles was er duister en stil. Zij hadden hem allen zoo lief gehad, den kalmen, somberen, ouden man, die nooit lachte, maar wiens oogen van zooveel geluk konden stralen als kleine Ida de armpjes om zijn hals sloeg en zeide: 'Lieve grootpapa, vertel mij eens van die andere Ida, die nu geen grootmama is maar Engeltje Ida!' En

Ka heeft meer dan eens een groote brok gevoeld in haar keel als zij hoorde hoe die man, die nooit klaagde, zijn ziel uitstortte voor dat kleine kind, en zij was de eenige die zag, de groote tranen, tranen van onuitsprekelijke smart, van te vroeg verloren geluk.

Na een langen tijd was alles weer geweest als gewoon, niet geheel als gewoon echter; er was een leegte; zij was er zoo aan gewoon hem te zien aan zijn bureau of hem te

hooren zeggen: ‘Ka, wat was dat een gelukkige tijd toen...’ en de stem beefde weer, ‘Ida, de andere Ida er nog was.’ Dit alles dacht Ka toen zij alleen zat in haar kamertje nadat Ida naar haar eerste bal was. Haar *eerste* bal! En Ka wist dat dit beteekende het begin van een nieuw leven, het leven in de wereld, het leven van de tweede Ida. Hoe zal dat eindigen? Zal Ka het nog beleven?

Een lichte blos lag op Ida's wangen, maar vast en zeker was hare houding toen zij het beloofde land binnentrad. Een zee van licht, een bedwelmende geur van seringen en rozen, de rijke flikkering van het kristal aan de hooge kroonluchters, de mooie toiletten, de zwartgerokte heeren, zij zag het alles slechts als in een droom. Dof en heel van verre, onduidelijk, klonk haar de stem toe, die haar voorstelde; werktuigelijk boog zij. 't Was alles zoo mooi, zoo nieuw, zoo vreemd en zoo overweldigend. Daar klonken de tonen van 't orkest. De wijde golven der koperen instrumenten schenen haar op te nemen en te verplaatsen in een land, dat zij niet kende, een land der droomen. Plotseling zag zij op, men had tot haar gesproken, die jonge man in uniform naast haar moest het geweest zijn. Wat had hij gevraagd? Wat? Zij had slechts half gehoord en stond hem nu verlegen aan te staren. Hij bemerkte het en zeide: ‘Ik geloof dat ik om excuus moet vragen u gestoord te hebben, mag ik u om dezen dans verzoeken, ik meen dat u dit is,’ en hij toonde haar zijn balboekje, waarin zijzelf, kort na het binnentreden haar naam geschreven had.

‘Ja, u heeft gelijk, ik vraag wel excuus wezenlijk, ziet u, de muziek, het licht, de geuren der rozen... ik geloof dat het was omdat alles zoo vreemd was, dat ik er dusdanig door overweldigd ben.’

Hij zag neer op dat fijne gelaat met de open oogen en frissche wangen, ja, zij was stellig niet eene, die aan bals gewoon was, zij was nog niet blasée. En hij, die de wereld kende, hij die nu reeds meer dan tien jaren het leven leed van een man met fortuin, hij, die wist welke desillusie het leven is aan dien kant, hij had medelijden met haar, innig medelijden. Zij was zoo jong, zoo schoon, zoo onschuldig.

‘Is het uw eerste bal?’ vroeg hij lachend.

‘Ja, mijn allereerste,’ en openhartig voegde zij er bij: ‘en hoe heb ik er naar verlangd en gesmacht en...’

‘Beantwoordt het aan uw verwachtingen.’

Zij waren nu in de balzaal en begonnen in den kring mede te walsen.

‘Ja, geheel en al! Oh, is het niet verrukkelijk?’ vroeg zij vol enthousiasme.

‘Wat vindt u verrukkelijk?’

‘Wat? Alles, alles tezamen, de bloemen, het licht, de muziek, de dans, alles, alles.’

‘Wilt u mij veroorloven den volgenden dans met u uit te zitten, ik zou gaarne eens met u hierover spreken?’

Zij zag hem verwonderd aan en vond het maar half goed. Zij kwam om te dansen, niet om te zitten en toch, die oogen, die stem, de manier waarop hij het vroeg, en - eer zij wist waarom was het antwoord reeds gegeven.

‘Heel gaarne.’

Langzaam, de toppen harer vingers op zijnen arm, geleidde hij haar naar de oranjerie.

‘U vind het dus verrukkelijk, dit bal?’ vroeg hij.

‘O, ja, ik zeide dat reeds, vindt u dat dan niet?’

Hij was een nog jonge man van hooge gestalte, blond, de breede baard in tweeën gesplitst, de snor genoeg weggestreken, om de roode lippen van goeden vorm te doen uitkomen. Groote blauwe oogen, trouw als van een St. Bernhard. Weer zag hij neer op dat jonge gelaat, hoe lief, hoe onschuldig! Een zware zucht ontsnapte hem.

'Ik? Ja, er was ook een tijd, dat het mij een genot toescheen, groot te zijn en uit te mogen gaan. Ik herinner mij nog mijn van geluk sidderende stem, toen ik voor 't allereerst een dame vroeg. Ik herinner mij hoe ook ik mij voelde als in een hemel, dien eersten avond in de balzaal, wat vond ik al die menschen tevreden, vriendelijk, lief, gelukkig. Ik ging er meer en meer in op tot... de mooie rose sluier die over mijn eersten uitgang gehangen had, brak en ik alles zag zooals het was. Ik zag en hoorde wat leed geleden werd achter dat lachend masker van 't bal, wat ironie er was in de vriendelijkheid van dien echtgenoot voor zijne vrouw, ik leerde menschen kennen en ik ontdekte de vreeselijkste, wanhopigste huichelarij. Neen, voor mij is er hier geen genot. Voor mij is er slechts verachting voor de vrouw die in de armen van een anderen man, rondzwevend op de maat der muziek tracht te vergeten voor één oogenblik, dat zij zich voor geld of positie verkocht aan een ander.' Hij zweeg even en zag op 't meisje naast hem, dan, ziende dat zij hem volgde en haar gelaat ernstig was, vervolgde hij: 'Ik heb slechts medelijden voor die moeder, die omdat zij de invitatie niet weigeren kan, haar kinderen achterlaat aan de zorg van vreemden om te schitteren op een bal of soirée. Of die kinderen ziek zijn of niet, daar waar de vrouw uit het volk Moeder is, is zìj eerst "vrouw van de wereld" en in haar leêgen tijd "moeder". Ik beklaag het jonge meisje van 19-20, dat nog kind moest zijn, kind met droomen en illusies, maar dat nu meegesleept wordt naar bals en soirées, naar de moderne huwelijksmarkt. Neen, mijn illusie van een bal ligt ver, ver achter mij, zooals zooveel andere illusies.'

Ida zag tot hem op. Wie was die sombere man met de mooie oogen. Waarom verstoorde hij haar geluk? Zou zij weggaan, naar de balzaal terug? Maar die oogen! Hij scheen te denken voor een oogenblik, dan plotseling voelend dat hij iets vernield had in dat jonge leven, en willende goedmaken: 'Wilt u terug naar de zaal?' Een korte strijd, een angstige oogopslag.

'Neen, dank u mijnheer, vertel nog meer.'

'Neen, het is niet goed voor u. Vind het zelf uit, dat de wereld, het leven, een groote desillusie is. Het leven, de menschen, de zomer, de liefde, alles een droom, een mooie droom, met een vreeselijk ontwaken. Alleen de dood is waarheid en zal waarheid geven, goed of slecht, maar wàt ook, dàt zal waar zijn.'

Zij waren opgestaan en keerden langzaam naar de balzaal terug, Ida wenschte hem vaarwel en begaf zich weer naar het tafeltje harer ouders.

'Dans je niet meer, Ida?'

'Neen, dank u, ik ben moede.'

'Kom, dan gaan wij naar huis, 't is ook reeds na middernacht.'

De gordijnen zijn gezakt. Flauw glanst het licht van de twee kaarsen ter weerszijden van de kaptafel. Bloemen op den grond. Een nachtjapon ontvouwen over de leuning van een der stoelen.

Ka is juist de kamer uitgegaan. Zij had 't hoofd geschud. Dàt had zij niet verwacht, zoo stil, zoo ongewoon stil, en dàt na het eerste bal! Moe? Welk jong meisje is ooit moe na een eerste bal? Ka had er meer gezien. Anderen hadden gejuicht, haar om den hals gevallen en gezegd: 'Ka, lieve Ka, 't is zóó heerlijk!' en Ida? ''t Was heel prettig' had ze geantwoord nadat Ka haar tweemaal had gevraagd, of zij zich vermaakt

had ‘Heel prettig.’ En Ka had wel gezien, dat de gedachten van 't anders zoo vroolijke meisje, heel ver waren, heel, heel ver. Oude Ka had 't hoofd geschud, 't zou wel weer overgaan, jongemeisjes zijn zoo vreemd.

‘Hè!’ een diepe zucht was gevolgd toen de deur achter Ka sloot. ‘Hè!’ en zonder er bij te denken begon Ida de spelden uit het zware haar los te trekken. Lang, golvend, een zware lijst rond het smalle gelaat, viel het van de schouders tot de heupen. Haar blik viel op den spiegel en een oogenblik staarde zij erin; ja, zij was mooi zooals zij daar stond, geheel in 't wit de blanke hals en schouders ontbloot,

de haren los en de violen artistiek hangend tusschen de zware krullen; maar bleek, o, zoo bleek. Eén oogenblik, toen begon zij zich te ontkleeden. Zou zij de kaarsen uitdoen? Zou zij kunnen slapen?

Die man, die oogen, die stem! ‘Alles is een desillusie, alles, de wereld, het leven, de menschen, de liefde.’

Was dàt waar? Alleen de dood is wáár, alleen de dood! Hè, daar had zij nooit aan gedacht. Ja, ja, nu gingen haar oogen open. Daar was Elise R., die den jongen notaris zoo lief had en met den attaché trouwde omdat zij dan reizen kon doen, ver weg, heel ver weg.

En dan mevrouw E., die, toen Arnoutje stierf, uit de opera geroepen moest worden. En dan die jonge mevrouw A., wier man altijd te Parijs was en die dan zoo droevig keek met de groote bruine oogen,

DE KONING VAN ZWEDEN GELAUWERD.

en nog zoovelen, telkens meer, telkens weer meer... Waarom had zij dit alles vroeger nooit gezien? Alles een desillusie... alles... alles... het leven,... de wereld... de menschen - en... en... ook de liefde... Dood alleen wáár, dood... alleen.... dood.... als... Arnoutje... en - waarom niet.

Zij springt op, loopt naar het laboratorium en neemt een der fleschjes op, klein, wit, akelig uitziend met het over de gekruiste, ontvleesde ledematen liggende doodshoofd op het etiket, waarop ‘Belladonna.’ Zij deinst even nog terug, dan rent zij naar haar kamer.... Zal ze het doen? ‘Alles een desillusie’ gonst het weer in haar, en dan, ja! ja! Ratelend valt het fleschje op den vloer, in duizend scherfjes.

Wankelend gaat Ida achteruit en legt zich op het nog niet opengeslagen bed. Een zware slaap komt over haar, een slaap voor eeuwig, den overgang tot het eenige ware. Haar wacht geen desillusie meer, noch der wereld - des levens - der menschen - of - der liefde.

En Ka volgde de baar drie dagen later en schudde het oude hoofd. Zij had veel beleefd, oude Ka, de keukenmeid.

Geen steenkolen meer.

Allerbelangrijkst is de sedert kort gedane mededeeling, dat vloeibare lucht in de toekomst hetzelfde werk zal doen als steenkolen en buskruit tot nu toe hebben verricht. De *modus operandi* is nog niet geheel bekend, maar toch weet men in breede trekken den gang van zaken reeds mede te deelen.

De heer C.E. Tepler in Engeland is de eerste geweest, die een machine door vloeibare lucht gedreven bezit; de lucht wordt daar tot 312° beneden het nulpunt verkoeld; met drie liter vloeibare lucht kan men er weder tien fabriceeren, zoodat men een overwinst van zeven liter verkrijgt: het *perpetuum mobile* dus verre overtroffen. Echter, men is op deze wijze nog niet tot het oneindige doorgegaan, omdat de machine nog niet voldoende was.

Vergeleken met de temperatuur, waarin lucht vloeibaar wordt, leven wij in een gloeiend fornuis, terwijl, indien de vloeibare lucht daarin gebracht werd, zij onmiddellijk zou gaan koken en stoom geven, die spanning en daardoor kracht zou leveren.

Schets.

Zijn arm, die op de canapé gerust had, waarin zij in de schemering zaten, werd om haar slanke leest geslagen.

‘Clara,’ fluisterde hij ‘wij zullen immers heel gelukkig zijn?’

Een teeder zuchtje was het eenige antwoord, en dichter drukte zij hem aan haar hart.

Over het duister wordende landschap lag de Octobernevel, gloeiend in de wegstervende stralen der zon. Het geluid van een ritselenden tak was het eenige wat gehoord werd; een atmosfeer van vredigheid heerschte rondom. Bliksemsnel vloog een gedachte door het hoofd van den jongen man.

‘Clara,’ zeide hij, na een lange pauze, ‘kun je koken?’

Lang toefde het antwoord.

Dan verhief zij zich kaarsrecht van de rustbank, keek hem strak in de oogen en antwoordde plechtig:

‘Reginald, ik kan aardappelen koken op vijftien verschillende manieren!’

Dan legde zij haar hoofd weder aan zijn borst en in haar rose oor klonk als een gehuil van vreugde.

Zacht daalde de zon aan de kim.

Uit onzen tijd.

‘Een profeet is niet geëerd in zijn eigen land’, is een uitspraak, waarvan ieder, waar ook, de waarheid wel eens heeft ondervonden; maar wanneer de profeet een koning is, en zijn land is Zweden, dan verandert de beteekenis der uitspraak eensklaps.

Onlangs hebben de studenten van de Zweedsche universiteit te Lund hun geëerd staatshoofd en souverein als teeken van hoogachting een kroon geschonken, die zij van gouden lauwerbladen lieten maken, omdat het edele hoofd aldus het waardigst omkranst kon worden. Hierboven vindt men Zweden's buitengemeen ontwikkeld staatshoofd, gedekt door deze kroon.

Om en om 1840.
Herinneringen uit de tweede hand
door F.J. Dun.
(*Vervolg en slot van blz.* 211.)

VII.

Nog eenmaal verzoek ik den lezer mij naar ‘Het Zwijnshoofd’ in Vianen te volgen. 't Is het voorjaar van 1844, en we vinden daar weder enkele oude bekenden terug. Wederom reed de omnibus als sinds jaar en dag de oude veste binnen, want er zouden jaren

SCHOONMAAK.

en nog eens jaren moeten verloopen, eer het platteland met den zegen der spoorwegen begiftigd werd. Wel was de lijn Amsterdam - Utrecht in aanbouw, en zouden dus ook weldra de Vianers, als zij op marktdag het slechts twee uren verwijderde Utrecht bezochten, de wagens kunnen zien, die zonder paarden werden voortbewogen. Nochtans er werd niet meer zoo druk over den spoorweg geredeneerd, 't was niet meer ‘the topic of conversation’. Vianen is zelfs nu nog niet aan spoorof tramwegnet verbonden.

Een der eersten, die uitstegen, was de heer Mr. Floris Adriaan Van Hall. Sinds wij voor de eerste maal hem zagen uitstijgen, was er heel wat gebeurd. De staat, waarin de Nederlandsche financiën verkeerden, was zoo disparaat, dat zelfs de knapste koppen aan de mogelijkheid van een deugdelijke regeling getwijfeld hadden. De geruchten hadden den toestand nog ongunstiger doen schijnen dan hij werkelijk was, 't geen zeer gemakkelijk geschieden kon, daar alle financieele aangelegenheden door de regeering met groote achterhoudendheid behandeld werden. Maar Van Hall had in een geschrift, in 1840 uitgegeven en getiteld ‘Proeve van een onderzoek omtrent de schuld van 't koningrijk der Nederlanden’, getracht den toestand onder de oogen te zien, en voorts in verschillende geschriften middelen aan de hand gedaan om den

dreigenden staat van faillissement, waarin het koninkrijk der Nederlanden weldra zou verkeeren, te bezweren. Van Hall, die tot dusverre op staatkundig terrein geen actieve rol had gespeeld, was in 1842 geroepen geworden het departement van justitie te beheeren, nadat Van Maanen, die dit had bestuurd van het jaar 1815 af, genoodzaakt geworden was af te treden. Wat men nu homogeniteit van 't ministerie noemt, daarvan wist men in 1840 en daaromtrent niet af. Er waren wel ministers, maar er was geen ministerie. Zoo kon 't geschieden, dat, toen de voordrachten van de ministers Rochussen en Van der Heim tot regeling van den financieelen toestand des lands verworpen waren, minister Van Hall met die regeling belast werd.

't Eerste, wat hij wilde, was klaarheid. Open en rond als zijn karakter en hij in geheel zijn optreden was, nam hij 't op zich om eerst eens te vertellen, hoe 't met de financiën stond. Diepe verslagenheid heerschte in 't land, toen de juiste cijfers bekend werden. 't Bleek, dat Van Os 't nog zoo heel erg verkeerd niet gehad had, toen hij sprak van 2000 millioen, want in werkelijkheid was de staatsschuld geklommen tot 2206 millioen, waarvan jaarlijks 34 millioen aan rente moest worden betaald. Voorts was er nog een te dekken achterstand van 35 millioen, terwijl er op de koloniën een schuld rustte van 134 millioen. Een goed geneesheer doet echter meer dan een wonde grondig onderzoeken. Hij wendt de middelen aan, die hem 't meest dienstig voorkomen, ook dan, als de patiënt er niet of minder van gediend is. Van Hall stelde voor een buitengewone belasting op de inkomsten tot een gezamenlijk bedrag van 35 millioen of een gedwongen leening van 127 millioen à 3%

Zelden is er in onze Tweede Kamer een tooneel aanschouwd als op den dag, dat Van Hall dit mededeelde. 't Scheen wel, of de leden der Volksvertegenwoordiging losgelaten wilde

dieren waren. Kreten als 'dieven, afzetters, schelmen, waar zijn ze, die de millioenen gestolen hebben?' klonken door de vergaderzaal. Een deel der leden zelfs drong op, rond de ministerstafel, en sloegen Van Hall met de gebalde vuist bijna in 't gelaat. Maar kalm als een rots te midden van een woedenden storm stond daar de man, die zijn vaderland redden wilde, ook al zou zijn naam gedurende maanden en jaren tot een spot en aanfluiting worden.

Van Hall had eindelijk zijn doel bereikt. 't Ontwerp was in Februari 1844 aangenomen, hoewel met kleine meerderheid. En wat alle ongeluksprofeten uit éénen mond verkondigd hadden, werd *niet* bewaarheid, want de leening werd nagenoeg volteekend. De erfgenamen van Willem I teekenden voor 10 millioen en de ridderlijke Willem II vulde uit eigen beurs aan, wat nog ongedekt was.

Nu werd Van Hall weldra de gevierde man en kreeg hij in 't najaar van datzelfde jaar gemakkelijk zijn ontwerpen er door tot het omwisselen der schuldbrieven van 5% en 4½% in 3% en 2½% N.W.S.

Men begrijpt dat de Vianenaars trotsch waren op den man, dien zij als een der hunnen beschouwden. De petten en hoeden gingen nog dieper af dan gewoonlijk voor den 'menister', terwijl hij zich naar zijn buiten begaf. Daar aangekomen, vernam hij al heel spoedig, dat de gelegenheidsdichter, waarvan in 't begin sprake is, maar goed gewenscht had. Immers de koetsier had zijn echt voor de derde maal met de geboorte van een zoon gezegend gezien, zoodat er thans al drie palfreniertjes waren.

Onder de passagiers, die mede uitstegen, merken we ook nog een paar goede kennissen. In de eerste plaats den heer Van den Berg, die op zijn voorjaarsreis was en den ons bekenden onderchef der H.S.M., die een paar dagen verlof had en thans zijn schoonvader kwam bezoeken.

Toen het avond geworden was, bevonden er zich, behalve de gewone bezoekers, ook wel stamgasten genoemd, een zevental reizigers in het Zwijnshoofd. Dat zij zoo broederlijk en gezellig te zamen waren, zal wel voornamelijk hierin zijn grond gehad hebben, dat zij in *verschillende* artikelen reisden.

Daar gaat de deur open en zoowaar, daar komt onze Motregen binnen. Hij zou ook in Vianen zijn geluk beproeven. Nu wordt een vreemde eend in de bijt door de oudere eenden met wantrouwen bejegend, en deze eigenaardigheid schijnt men ook onder handelsreizigers aan te treffen. Dat hij tot deze behoorde, bleek uit den monsterkoffer (d.w.z. geen monstrueuze koffer, maar een koffer met monsters van zijn artikelen) dien hij in de hand droeg. Maar volkomen zekerheid kreeg men uit de ontmoeting tusschen hem en zijn voormaligen superieur.

'Zoo, Motregen, hoe kom jij hier zoo verzeild?'

'Wel, mijnheer, dat is toevallig, dat ik u juist hier ontmoet. Ik ben tegenwoordig reiziger. Gaat bij u thuis alles wel?'

'O ja, dank-je. En bij jou ook?'

Motregen kreeg een kleur. Hij wist niet, hoe 't met zijn vrouw en kinderen ging. Janus wist 't wel, want zij woonden dicht bij hem, en hij wist 't, hoe 'dikke Anna', maar die nu wel magere Anna mocht heeten, tobde en zwoegde van den morgen tot den avond om aan den kost te komen voor zich en hare kindertjes. Daarom kon hij dien Motregen niet goed lijden, en als hij kans zag hem eens een onaangenaamheid te bezorgen, zou hij die zeker niet ongebruikt laten voorbijgaan.

Ook Van den Berg herinnerde zich dezen persoon ergens gezien te hebben. En toen hij even later van Janus vernomen had, wat en wie deze persoon was, rijpte er

een plannetje in zijn brein, waarvan hij zich eenige genoeglijke oogenblikken voorstelde.

Motregen had de laatste vraag van Janus onbeantwoord gelaten, was op het buffet toegestapt om wat te bestellen en had toen in een hoek der gelagkamer plaats genomen. Hij had daar ongeveer een halt uur gezeten, terwijl in dien tusschentijd de overige gasten in druk gesprek met elkander gewikkeld waren, toen op eenmaal de heer Van den Berg op hem toetrad, hem de hand bood en tot hem zeide: ‘Wel mijnheer! ik hoor, dat u ook van 't gilde is. Mag ik mijzelven maar eens voorstellen? Van den Berg, reiziger in gedistilleerd, en dan mag ik u zeker ook in onzen kring introduceeren. Dat is mijnheer....’ en daar raffelde hij een zestal namen achter elkander af, met vermelding van de artikelen, waarin de heeren reisden, zoo gauw en onduidelijk, dat Motregen er geen woord van kon nazeggen.

Een weinig wantrouwend en half onwillig stond hij op en volgde Van den Berg. Deze plaatste Motregen aan zijn rechterhand en hield de navolgende toespraak:

‘Mijne Heeren! ja dames zijn hier niet, we zijn hier maar als jongetjes onder mekaar, u weet allen, dat de belangen van handelsreizigers veeltijds tegenstrijdig zijn, en we dus met verklaarbaar wantrouwen een nieuwen haai op de kust zien verschijnen. Toch zijn wij, handelsreizigers, niet kleingeestig, zoo men wel eens meent, o neen! Één belang hebben we allen gemeen, en dat maakt ons broeders, hoe we malkander overigens soms van harte verwenschen, let wel ik zeg vèrwenschen, naar de Mookerheide of daaromtrent, u begrijpt mij wel. Dat ééne belang - behoef ik het u nog te noemen, immers uwe gedachten zijn mij reeds met de snelheid van een spoortrein vooruitgesneld? - dat belang, dat ons zoo nauw op het hart gebonden is, dat belang, dat ons één en als broeders lotgemeen maakt, is de zorg voor het lieve broodje, Ja, mijnheer,’ en hier richtte hij zich tot Motregen, ‘wij zijn allen broodjagers en daarom heeten wij u van harte welkom in onzen kring en op het jachtveld (in casu Vianen en omstreken), waar wij reeds menig goed schot gedaan hebben. Ook gij zult voortaan een der onzen zijn. Ik stel mitsdien voor, opdat alles en règle zij, dat ik van avond president zal zijn, die kleine onbescheidenheid houdt ge mij ten goede, niet waar, heeren? (daverend applaus) en den heer Barano verzoek ik als secretaris te fungeeren. Mijnheer Barano, neemt u die gewichtige functie op u?’

‘Uw dienaar, mijnheer!’ (wederom daverend applaus).

‘Welnú dan, dan stel ik voor den heer Motregen akte te verleenen van zijne opname in onzen kring. Van Zijl, geef ons een vel kwarto met pen en inkt. Het papier behoeft niet gezegeld te zijn. Wij zullen 't zelf wel zegelen.’

Het verlangde werd Van den Berg ter hand gesteld. Terwijl hij schreef, heerschte er een doodsche stilte. Daarom maakte hij het zeker maar kort. Na eenige oogenblikken lei hij de pen neder, kuchte tot tweemaal toe en begon toen te lezen:

‘Op heden den 16^{den} April 1844 is voor ons verschenen de heer J. Motregen, lengte ongeveer 1.7 Ned. el, voorhoofd plat, neus spits gebogen, oogen groenachtig blauw, mond tamelijk groot, kin rond, haar zwart, krullend, merkbare teekenen: geen uiterlijk waarneembare, met verzoek om in onzen achtbaren kring te worden opgenomen. Aangezien geen der aanwezigen daartegen gegronde bedenkingen heeft, is aan dat verzoek voldaan, op voorwaarde evenwel, dat genoemde heer Motregen twee rondjes zal geven en de kosten van het zegel dezes, zijnde een halve flesch wijn, nog dezen avond voldoen zal.

V i a n e n, 16 April 1844.

Het Bestuur van de Handelsreizigers-vereeniging het Zwijnshoofd te Vianen,

VAN DEN BERG, *Pres.*

BARANO, *Secr.*'

Motregen vond, dat hij er nogal goedkoop afkwam. 't Eerste rondje werd alvast maar besteld en daarna moest de halve flesch wijn komen.

'Zie mijnheer,' sprak Van den Berg, 'zoo zegelen wij en dan komen er ook geen opcenten bij.' Dit zeggende ontkurkt

hij de flesch en goot den ganschen inhoud er van over de akte, natuurlijk onder de meest luidruchtige toejuiching der aanwezigen.

Van dat oogenblik af aan was het een jool van belang. Motregen werd in de hoogte gestoken en er werd gedold, alsof er geen patroons in de wereld waren, die soms met smart de commissies van hun reizigers zitten in te wachten. Motregen gaf ook zijn tweede rondje en toen, toen was 't niet uit, neen, nu mocht de Vereeniging zich niet onbetuigd laten. De wijn kwam op tafel, flesch na flesch rukte aan, Motregen moest keer op keer bescheid doen, en tegen sluitingsuur lag hij onder de tafel, waar het natuurlijk op aangelegd was.

Met veel moeite vroeg en verkreeg Van den Berg een oogenblik stilte.

'Mijne heeren!' aldus ving hij aan, 'ik kan niet zeggen, dat het nieuwe lid, dat wij van avond met zooveel plechtigheid in onzen kring hebben opgenomen, 't erg mooi laat liggen, ja, ik kan niet eens zeggen, dat hij mooi ligt, zooals hij daar ligt. Daarom stel ik voor, dat wij hem met verlof van den heer Van Zijl naar zijn kamer brengen en hem daar behoorlijk onder de wol deponeeren. Van Os, die, zooals hij naderhand verklaarde, zich haast te bersten gelachen had - wat met het oog op 's mans dikheid niet onwaarschijnlijk klonk - bood dadelijk de behulpzame hand, en onder aanvoering van Van den Berg ging 't de trap op naar boven.

Van den Berg, die in 't Zwijnshoofd even goed den weg wist, als bij zijn vrouw in de broodkast, wipte even de keuken binnen en zei tegen Hanna de meid, half fluisterend: 'Hier is een riks voor jou, geef me nu eens gauw den zeeppot en mondje dicht.' De glundere dienstmaagd, die niet van gisteren was, pakte den rijksdaalder aan, gaf den zeeppot en knipte toestemmend met het rechteroog.

Toen Motregen boven was, werd hij behoorlijk van jas, vest en broek ontdaan.

'Moet hij nog niet...?' zei Van Os en wees veelbeteekenend op een onmisbaar meubelstuk van elke slaapkamer, welk meubelstuk min of meer zichtbaar was door de halfgeopende deur van het nachtkastje.

'Tut, tut,' zei Van den Berg, 'je moet geen slapende honden of kinderen wakker maken. Wacht maar even.' Dit zeide hij, omdat zij aanstalten maakten hem op 't bed te leggen. 'Eerst moet er nog wat anders gebeuren.'

Nu haalde hij den zeeppot voor den dag, nam er een paar handenvol uit en lei die zoo ongeveer in het midden van het bed. 'Leg hem er nu maar netjes in. Voorzichtig! zoo - niet te hoog; dekt hem nu maar toe. "Wel te rusten, vriend," sprak hij tot den slapende, "slaap zacht en droom zoet." En nu, mijne heeren, wij hebben een drukken dag gehad. 't Is tijd, dat ook wij ons ter ruste begeven.'

De stamgasten vertrokken; de reizigers zochten hunne kamers op en binnen een halfuur was het in het Zwijnshoofd doodstil geworden.

Hoe en met welke gewaarwordingen Motregen wakker werd, waag ik niet te beschrijven. Genoeg, toen de reizigers, de een wat vroeger de ander wat later, 's morgens in de gelagkamer verschenen, vernamen zij, dat Motregen reeds voor dag en dauw vertrokken was.

Hij heeft nooit meer in het Zwijnshoofd gelogeerd.

VIII.

In Mei 1847 was de lijn tot Rotterdam doorgetrokken, en werd den20[sten] dierzelfde maand in exploitatie gebracht. Ongeloofelijk bijna zijn de moeilijkheden geweest, die te overwinnen waren voor 't zoover gekomen was. Maar de directie en haar hoogst bekwame ingenieur, de heer Conrad, hadden in 't eind getriomfeerd. Aangezien er destijds nog geen onteigeningswet bestond, moesten de benoodigde perceelen bij minnelijke schikking worden verkregen. 't Ligt voor de hand, dat dit der Maatschappij enorme sommen kostte. Maar behalve voor geldelijke bezwaren stond zij dikwijls voor moeilijk op te lossen vraagstukken. Een paar er van mogen nog wel eens in herinnering worden gebracht.

Wie mijner lezers ooit van Delft naar 's Gravenhage reed met de Hollandsche spoor, moet de schutting gezien hebben, die zich vlak bij het station Rijswijk ter linkerzijde van de spoorlijn verheft. Niettegenstaande den toenmaligen eigenaar een buitengewoon hooge prijs voor den grond geboden was, waarover de lijn gelegd moest worden, bleef hij weigeren dien te verknopen, omdat door den rook en 't stof van de voorbijsnellende treinen de melk in zijn kelder bederven zou, aangezien de lijn vlak langs de boerderij liep. Na eindelooze onderhandelingen stemde hij ten laatste toe op voorwaarde, dat de Maatschappij de welbekende schutting zetten en onderhouden zou. Van dat onderhoud is de Maatschappij ten huidigen dage nog niet ontslagen.

Toen de lijn Amsterdam - Haarlem zou aangelegd worden, had Mr. J. van Lennep twijfel geopperd, of er een spoorbaan kon aangelegd worden, daar

> Waar nauw een bodem zich laat voelen
> En 't brakke vocht uit plas en poelen
> Den weeken kleigrond blijft doorwoelen,
> Op drassig moer en glibbrig slijk;

maar dat was eigenlijk nog maar kinderwerk geweest in vergelijking met de moeilijkheden, die de grond bood tusschen Delft en Rotterdam. De losse veenachtige ondergrond wilde geen spoorbaan dragen. 't Aangevoerde zand zonk weg als in een bodemloozen put. Inzonderheid was dit het geval bij de Poldervaart onder de gemeente Kethel. En daar moest nogal een brug gelegd worden van geen geringe afmetingen. Na van alles beproefd te hebben om den grond vastigheid te geven, kwam de heer Conrad op 't denkbeeld om putten van een Meter in het vierkant te graven en die te vullen met zand. Dan moest, meende hij, door de persing daarvan het veen ineengedrongen worden en alzoo meerdere vastheid verkrijgen. Dit middel heeft niet gefaald en na ruim anderhalf jaar tobbens kon met den bouw van de brug een aanvang worden gemaakt.

Te Schiedam lag het stationsemplacement binnen een terrein, waarop de Mathenesser polder windrecht had voor zijn watermolen. Binnen een kring, die beschreven wordt door een straal van 279 Meters van den molen uit, mocht geen gebouw verrijzen hooger dan 5 Meter. Verbeeld u in den tegenwoordigen tijd een station ter hoogte van een arbeiderswoning! De Maatschappij bood een stoomwatermachine aan, maar ontving een weigerend antwoord. Toen werd het station gebouwd op de wettelijke hoogte en kreeg daardoor dien eigenaardigen vorm, die bij de Schiedammers nog wel in levendige herinnering zijn zal. Een nieuw station heeft dit merkwaardige gebouw in 1887 vervangen.

Toch was dit alles betrekkelijk nog gering bij wat de Maatschappij te doen had met het ‘laantje van Van der Gaag’. Tusschen Schiedam en Delft moest de lijn ook dit laantje passeeren en de eigenaar weigerde pertinent het te verkoopen. Deze had

daar zijn bedoeling mede. Hij wilde daar namelijk een halte gevestigd hebben. Nu dacht men in den eersten tijd van het spoorwegwezen slechts aan de verbinding van groote en belangrijke plaatsen. De concurrentie van trams heeft in later tijd de Maatschappijen er op bedacht gemaakt, wat meer werk van het platteland te maken, maar toen leek zulks nog onzinnig. Een proces over dit strookje grond werd tot in het oneindige gerekt door allerlei chicanes. Op een gegeven oogenblik bijv. verklaarde de eigenaar, dat hij zijn recht had overgedragen aan een combinatie van drie personen, waarvan er een in Indië woonde. Daardoor moest de zaak weer voor ruim een halfjaar uitgesteld worden. Toen besloot de Maatschappij door te tasten. De weg werd met een groote, scherpe bocht gelegd om het laantje heen.

Een locomotief, van een bijzonder soort wielen voorzien, zou de treinen er door sloepen, die dan aan de andere zijde door een gereedstaande locomotief verder zouden worden gebracht. Daar het passeeren van die bocht hoogst gevaarlijk was, verhief de publieke opinie zich zoo dreigend, dat de eigenaar, die zag, dat hij zijn zin toch niet kreeg, daarop het laantje voor een geringe som afstond.

Het station Schiedam was onder het treinpersoneel weldra bekend en - geliefd. De trein, die volgens het getuigenis van een tijdgenoot ‘door haar duizelingwekkende vaart de afstanden tot spannen deed krimpen’, had 3 uur en 10 minuten werk om den afstand van Rotterdam naar Amsterdam af te leggen. Thans doet de train-éclair het in 1 uur en 10 minuten. Dat ging dus niet bijster vlug, maar daar was dan ook het oponthoud aan de stations inbegrepen. Vooral te Schiedam scheen de trein geen haast te hebben. Wat daarvan de reden was?

DE ORANJEZAAL OF HET HUIS IN 'T BOSCH.

Daar rijst mij uw beeld voor den geest, juffrouw Van der Toorn, in de wandeling bekend onder den naam van ‘tante Toorn,’ vriendelijke, goede ziel, jaren lang houdster van het buffet in de wachtkamer. Ik zie u in mijn geest nog vóór mij met uw eeuwigdurende breikous, uw kleine, goedige oogjes en milde hand. Want aan niet één station kreeg men voor civielen prijs zoo veel en zoo goede waar als aan haar buffet. Als een moeder zorgde zij voor de conducteurs. Die de eerste treinen reden en daarom 's morgens al vroeg, dikwijls zonder iets genuttigd te hebben van huis gegaan waren, vonden altijd bij haar de thee klaar en dan die lekkere versche broodjes met ruime hand belegd! Was het wonder, dat de trein maar even wachten moest, omdat de conducteurs even ‘in den *kuil*’ moesten? Zoo werd de trap genoemd, die men af moest om in de wachtkamer te komen. Die de laatste treinen reden namen nog even een slaapmutsje - echte Schiedammer met of zonder suiker - ja den ganschen dag door was er reden te vinden om in Schiedam even in den kuil te gaan. En wat was die tante Toorn lief en innemend voor kinderen! Onder al deze herinneringen uit de tweede hand past er te harer eer eene uit de eerste hand. Hoe menigmaal heeft schrijver dezes aan de hand zijns vaders Schiedam bezocht, en als wij dan vijf of tien minuten in de wachtkamer moesten vertoeven, eer de trein kwam, ja, dan kwam altijd het trommeltje met beschuitjes voor den dag, en dan kreeg de ‘lieve, zoete

jongen' een echt Schiedamsch beschuitje. Wat smaakte dat lekker! Zeker niet alleen omdat het een kaneelbeschuitje was, maar ook omdat 't met zulk een vriendelijken glimlach gegeven werd. En wat blijft door zulke kleinigheden de herinnering aan goede menschen, die wij in onze kindsche jaren ontmoetten, ons ons leven lang bij.

Als men in den kuil ging, vond men ter rechterzijde het goederenbureau. Als wij daar binnentreden een paar maanden, nadat de lijn tot Rotterdam doorgetrokken was, ontmoeten wij er een ouden kennis. 't Is Janus, de vroegere onderchef te Amsterdam. De voormalige gruttersknecht was niet bestand gebleken tegen de verleiding, die zijn positie als onderchef te Amsterdam en het leven in die groote stad hem bood. De Directie had termen gevonden hem te degradeeren en hem als arbeider aan het station Schiedam werkzaam te stellen. Daar zit hij met eenige medebeambten en wacht tot de eerstvolgende trein aankomt. Dan is het een oogenblik druk, goederen moeten gelost en geladen worden, een of meer wagens aan- of afgehaakt en de droomerige stilte keert voor eenigen tijd weder.

Maar nu wachten ze nog.

Daar komt een vierde arbeider binnen, die wat verder van het station woonde.

'Hebben jullie nog niets van het ongeluk gehoord?' zei hij.

'Neen, wat is er?'

‘Wel, dat zal ik je zeggen. Naast mij houden zij kostgangers. Een van hen was er pas drie weken. 't Scheen vroeger zoo wat een heer geweest te zijn, maar hij was aan lager wal geraakt en werkte nu sinds een paar maanden in de branderij. Nu 't tegenwoordig zoo druk gaat met de branderijen, komen ze volk tekort en nemen maar, wat zij krijgen kunnen. Zoo had hij ook werk gekregen. Nu moesten ze van middag het beste vat schoonmaken; hij is er met nog een ingegaan, maar toen 't wat lang duurde, eer ze er uitkwamen, gingen ze kijken en ze zijn beiden dood er uitgehaald.’

‘Nou, nou,’ zei Janus, ‘dat is wat. 't Is nog maar een geluk, dat 't een alleenloopend persoon is. Is die andere getrouwd?’

‘Ja, dat weet ik niet. Ze zeggen, dat hij zijn vrouw heeft laten zitten met twee bloeden van kinderen. Dan is het ook al geen treurige doode; maar die kostganger van mijn buurman is ongetrouwd. 't Is iemand van een jaar of vier vijf en dertig. Ik geloof, dat hij Stofregen of zoo iets heet.’

‘Stofregen,’ zei Janus, ‘'t kan toch geen Motregen zijn?’

‘Ja, ja, zoo is 't, Motregen. Ken jij hem?’

‘Of ik hem ken, maar dan is hij 't, die zijn vrouw verlaten heeft. Hij is ook nog aan de Maatschappij geweest.’ En een oogenblik verzonk hij in gepeins.

Hij had geen gelegenheid om te vertellen, wat hij van hem wist, want juist kwam de trein aan. Er was weinig goed; wat er te doen was, was spoedig afgeloopen. De conducteurs waren even in den kuil. Daar klonk hem een bekende stem uit een der portieren tegen.

‘Hé, Janus! ben jij daar?’

‘Wel, mijnheer Van den Berg, hoe gaat het? Dat is een heele tijd, dat wij malkander niet gezien hebben.’

‘Ja, dat is al wat jaren geleden. Dat was dien avond in het Zwijnshoofd, toen wij zoo'n schik met dien Motregen gehad hebben.’

‘Die is vandaag gestorven.’

‘Wat zeg je? Vandaag?’

En Janus vertelde in 't kort, wat wij reeds weten. ‘Vader Van Zijl is ook uit den tijd. Verleden najaar is hij overleden.’

‘Ja, dat heb ik ook bespeurd, want het is het oude Zwijnshoofd niet meer. De gezelligheid is er uit.’

Daar stegen de conducteurs uit den kuil. De trein zette zich in beweging, en toen Janus dien trein nastaarde, dacht hij: Alles gaat toch in de wereld net zoo voorbij als zoo'n trein. Hoe velen ontmoeten wij er op onzen levensweg, met wie wij eenige oogenblikken, eenige dagen, eenige maanden of jaren in aanraking komen en dan raken ze weer uit 't gezicht. En hij dacht nog eens aan Vianen, en aan het Zwijnshoofd, en aan zijn uitrukken in 1830 en aan zijn verblijf in Amsterdam, en nu - nu ben ik arbeider aan het station Schiedam. Dat had ik toch nooit gedacht, dat ik hier terecht zou komen. Al dat andere is voorbij, ja voorgoed voorbij, maar toch - 't blijft leven in de herinnering.

De Vergaderplaats der Vredesconferentie.

Met illustratiën.

Het aantal dagen, dat ons

DE Z.G. ORANJEZAAL IN HET 'HUIS TEN BOSCH'.

nog scheidt van de Vredesconferentie, is luttel. Nu de gedelegeerden samenkomen op zoo historische nationale plaats, kwam het ons gewenscht voor onzen lezers van die plaats van bijeenkomst wat te vertellen, op gevaar af enkelen mede te deelen, wat hun reeds bekend was.

Het Huis ten Bosch, oorspronkelijk genaamd het Huis in het Bosch of de Oranjezaal, is eene stichting van Frederik Hendriks gemalin, Amalia van Solms.

Den 2^{den} September 1645 legde de Koningin van Bohemen - hij wie Amalia voorheen staatsjuffer was geweest en met wie zij in April 1621 na den ongelukkigen slag op den Wittenberg bij Praag naar Holland gekomen was - met groote plechtigheid den eersten steen van het gebouw, dat bij het overlijden van Frederik Hendrik, den 14^{den} Maart 1647, zijne voltooiing naderde.

Doch die dood van den edelen Prins dompelde Amalia in diepen rouw; twee en twintig jaren had zij met hem in een hoogst gelukkigen echt doorgebracht. Niet alleen liefde, maar tevens ware hoogachting en oprechte waardeering van zijn heldenmoed, zijne voortreffelijke eigenschappen, zijn beminnelijk karakter vormden den band, die haar steeds zoo innig aan hem verbonden had, en maakten den slag, die haar nu trof, nog te pijnlijker en te zwaarder. Zijne nagedachtenis te vereeren, voor zijne groote daden en verdiensten aan den lande bewezen - waarvan hij de vruchten niet tot volle rijpheid had mogen zien komen, doch die door het sluiten van den Munsterschen vrede in het volgende jaar zoo glorierijk bekroond werden - een blijvend en zichtbaar monument op te richten, dat nog na eeuwen den nazaat zoude

verkondigen, wat hij voor 't Vaderland had gewrocht; de kunst in een harer schoonste en voortreffelijkste uitingen dienstbaar te maken aan de verheerlijking van den ontslapen en diep betreurden echtgenoot; in één woord: hem een Mausoleum te stichten zijner en harer waardig, - dat

denkbeeld vervulde de fiere vrouw van stonde af aan; daartoe hare stichting, haar zomerverblijf bij uitnemendheid, het laatste geschenk als het ware, dat zij uit zijne hand ontvangen had, dienstbaar te maken, was wel is waar geene oorspronkelijke vinding van haar zelve - daar Maria de Medicis een soortgelijk ontwerp jaren te voren in het palais du Luxembourg te Parijs ter eere van haren overleden gemaal Koning Hendrik IV door het beroemde penseel van Rubens had doen uitvoeren -, doch is in elk geval eene hulde, die de ontslapen Vorst ongetwijfeld verdiende, en die zoo geheel de Vorstin kenteekent, die onder de edelste en begaafdste Prinsessen van ons Vorstenhuis en onder de beroemdste vrouwen harer eeuw eene eereplaats inneemt.

De groote achthoekige zaal, die het middelpunt van het nieuwe Huis in 't Bosch uitmaakte en aanvankelijk tot receptiezaal bestemd, moest tot dit einde worden ingericht en de grootste schilders der 17de eeuw werden opgeroepen, om hunne talenten ten toon te spreiden in de uitwerking en verwezenlijking van de grootsche gedachten der begaafde vorstin.

Doch niet alleen aan haar, die de oorspronkelijke gedachte het leven schonk, en aan de kunstenaars, die de details zoo meesterlijk hebben uitgewerkt, danken wij het zeldzame kunstgewrocht, dat niet alleen als een gedenkteeken voor een onzer voortreffelijkste Oranjevorsten, maar tevens als een monument der kunst niet anders dan met den diepsten eerbied en de grootste bewondering kan aanschouwd worden. Zoowel Jacob van Campen, als Constantijn Huyghens hebben, nevens Amalia van Solms en de schilders, die haar heerlijk denkbeeld verwezenlijkt hebben, hun naam door de stichting van de Oranjezaal vereeuwigd.

Jacob van Campen, te Amersfoort geboren, de grootste bouwmeester zijner eeuw, aan wien o.a. het paleis, vroeger stadhuis, te Amsterdam zijn aanzijn verschuldigd is, was bij alle bouwplannen van Prins Frederik Hendrik de uitwerker en tevens de uitvoerder der ontwerpen. Ook het Huis in 't Bosch was onder zijn opzicht en zijne leiding door den bouwmeester Pieter Post in 't leven geroepen. Maar Van Campen was bovendien een beroemd schilder. Voor al de doeken, die de Oranjezaal versieren, teekende hij de schetsen, gaf hij aan de onderscheidene schilders de noodige instructies en aanwijzingen, waardoor er in al de schilderstukken, door verschillende handen vervaardigd, zulk een eenheid in opvatting en gelijkheid in uitvoering ontstond, alsof alles door een zelfde persoon is verricht. Al heeft Van Campen zelf voor de Oranjezaal geen penseel op 't doek gezet, toch valt zijn geest, zijn genie daarin niet te miskennen en heeft hij voorzeker ook ruimschoots zijn aandeel in het bewonderenswaardig effect, dat het geheel teweegbrengt.

En Constantijn Huyghens, de beroemde dichter en staatsman, de geheimschrijver en rechterhand van den Prins, was niet minder de voortdurende vertrouweling zijner vrouw. Hij was de man die met Van Campen het denkbeeld der Prinses in detail uitwerkte; die aan de grootsche gedachten geest en leven gaf; die door zijne verstandelijke bemiddeling vrede en eensgezindheid wist te bewaren tusschen Van Campen en de verschillende schilders; die de Latijsche opschriften vervaardigde; die in de vijf jaren van 1647-52, dat het in orde maken der zaal duurde, honderden brieven schreef over dit onderwerp en steeds de tusschenpersoon was, zonder wiens beleid de zaak nimmer tot een gewenscht einde zoude gekomen zijn.

Al de meesterstukken te beschrijven, zelfs maar op te noemen, gedoogt ons bestek weder niet; trouwens die beschrijving is elders te vinden, en de Oranjezaal is alweder

een van die zaken, die men niet uit eene beschrijving kan en mag leeren kennen; persoonlijke bezichtiging is ook hier voor ieder Nederlander, die ook maar eenige liefde voor zijn Vorstenhuis en zelfs maar een greintje gevoel voor de kunst bezit, een door de piëteit hem opgelegden plicht, waaraan hij zich niet onttrekken mag, indien de omstandigheden hem dit niet bepaald beletten.

Negen beroemde schilders hebben hunne talenten aan dit Mausoleum tentoongespreid; hunne namen mogen niet onvermeld blijven, want zij zijn waardig algemeen gekend te worden. Vele hunner doeken in de Oranjezaal zijn meesterstukken van onschatbare waarde; hun gezamenlijk werk is een eenig kunstgewrocht zonder wederga, dat het zijne er toe heeft bijgebracht, om de Hollandsche schilderschool der 17de eeuw wereldberoemd te maken, terwijl het bovendien, èn voor onzen nooit volprezen stadhouder Frederik Hendrik, èn voor zijne onvergetelijke echtgenoote een blijvenden lauwerkrans heeft gevlochten, die de nazaat ongetwijfeld met rechtmatigen trots steeds in eere zal houden.

Het hoofdtafereel is het kolossale doek - recht tegenover den later gemaakten hoofdingang der zaal, waar aanvankelijk een schoorsteen was aangebracht - door Jacques Jordaens uit Antwerpen geschilderd; het stelt den triumf van Frederik Hendrik voor en maakt een overweldigenden indruk. De Prins, op wiens gelaat heldenmoed en beminnelijkheid te lezen staan, komt aangereden op een gouden zegewagen, getrokken door vier prachtige witte paarden, die door Pallas en Mercurius worden geleid. Rechts van de paarden gaan twee leeuwen, als zinnebeelden van heerlijkheid en kracht, links twee honden, de waakzaamheid en de trouw voorstellende. Achter den wagen rijdt zijn zoon Prins Willem II aan het hoofd eener schitterende ruiterbende. Uit de wolken daalt de godin des vredes met palmtakken in de hand, terwijl engeltjes eene gedenkrol ontvouwen, waarop in 't Latijn te lezen staat: ‘de schoonste overwinning is die, welke den vrede brengt.’ Aan weerszijden van dezen zegetocht zijn bronzen standbeelden geschilderd, voorstellende Prins Willem I en Prins Maurits; op den voorgrond strooien jonge meisjes bloemen voor den overwinnaar, wiens moedige paarden twee slangen, die bezig zijn elkander te verscheuren, op den grond vertrappen. Rechts op den achtergrond ziet men den dood, wien door de Faam bevolen wordt den held te sparen, als zinnebeeld van den onsterfelijken roem des Prinsen. Dit zijn de hoofdfiguren dezer prachtige allegorie, die nog door eene menigte bijzaken, Latijnsche opschriften enz., door Jordaens tot in de grootste volkomenheid is uitgewerkt en zijn naam vereeuwigd heeft. Nevens dit hoofdtableau komen vooral in aanmerking de schilderstukken van Theodorus van Tulden uit 's Hertogenbosch, evenals Jordaens een leerling van Rubens, den grooten in 1640 ontslapen meester, die hij onder zijn toezicht voorheen had laten medewerken aan de versiering van het Palais du Luxembourg, waarvan boven sprake was. De beide doeken: ‘de cyclopen in de werkplaats van Vulkanus wapens smedende’ en ‘Venus met hare nymphen de vervaardigde wapens uitzoekende en ophangende,’ zijn meesterstukken, die onmiddellijk aan het werk van Rubens zelf doen denken en zelfs daarvoor meermalen zijn aangezien.

De zaal bevat voorts verschillende voorstellingen van merkwaardige gebeurtenissen uit het leven van Frederik Hendrik, als: zijne geboorte, door Cesar van Everdingen vervaardigd, een juweel van coloriet, stoutheid van samenstelling en juistheid van opvatting; voorts de Prins in zijn jongelingsjaren onderwijs ontvangende van Minerva en Mercurius, geschilderd door Van Tulden; vervolgens eene allegorie op het huwelijk des Prinsen, waarin hij zelf en zijne bruid de hoofdpersonen zijn, een der beste voortbrengselen van het penseel van Gerard Hondhorst, die zeer vele portretten van

den Prins en zijne gemalin geschilderd heeft en als het ware de familieschilder van dit vorstelijk echtpaar kan genoemd worden; verder de aanbieding van het Stadhouderschap aan den Prins na den dood zijns broeders, eene prachtig geacheveerde allegorie van Van Tulden, enz. enz.

Wij moeten ons thans het genoegen ontzeggen om van nog meerdere kunstschatten, die de Oranjezaal versieren, gewag te maken; wij stipten er slechts enkele aan, voorzeker

niet de minst schoone, doch ook volstrekt niet alleen diegenen, die ook in dit opzicht vermeldenswaardig zijn. Behalve nog meerdere voorstellingen uit 's Prinsen leven, bevat de zaal nog het portret van Amalia zelve met hare dochters; groote triomphale optochten, doelende zoowel op de overwinningen van den Prins, als op die in Brazilië door Johan Maurits van Nassau, de Braziliaan - stichter van het Mauritshuis in Den Haag - die zonder twijfel ook zijne medewerking en voorlichting bij de stichting dezer zaal heeft ten beste gegeven; voorts tal van allegorieën van allerlei aard, waarbij steeds, naar het gebruik van dien tijd, de mythologie sterk op den voorgrond treedt; eindelijk wapenherauten, geslachtswapens, arabesken, enz.

Uitgenomen de reeds genoemde schilders hebben aan dit kunstgewrocht nog medegewerkt: Pieter Soutman, ook een leerling van Rubens, Salomon de Bray, Jan Lievens, Pieter de Grebber en Cornelis Brizé, allen corypheeën van de Hollandsche en Vlaamsche schilderschool.

Het geheel wordt gekroond door het portret van de stichteres, in weduwenrouw gehuld, bovenop het plafond van den koepel met een Latijnsch opschrift, dat in het Hollandsch luidt: Amalia van Solms, de troostelooze weduwe, heeft voor haren onvergelijkelijken Frederik Hendrik, Prins van Oranje, dit hem alleen waardig gedenkteeken van haren eeuwigdurenden rouw en liefde opgericht.

De leidende gedachte, die in al deze schilderstukken zonder twijfel overal sterk doorstraalt en die de vrouw kenmerkt, van wie het denkbeeld uitging, en haar vooral tot eere strekt, is: haar ontslapen echtgenoot te vereeren als oorlogsheld en krijgsman, niet ter wille van den oorlog en uit liefde voor den krijg, maar ter bereiking van den vrede, en deze gedachte is even lieflijk als waar; één jaar na 's Prinsen dood toch werd zijn werk door den Munsterschen vrede heerlijk bekroond.

Toen in 1652 het Mausoleum geheel gereed was, werd op aanraden van Huyghens, niet alleen deze zaal, maar het geheele gebouw gedoopt met den naam van Oranjezaal, en het werd dan ook tot in onze eeuw steeds zoo genoemd; toen kwam eerst de nu algemeen gebruikelijke benaming ‘Huis in 't Bosch’ daarvoor in de plaats.

Amalia van Solms vertoefde des zomers doorgaans op de Oranjezaal en wijdde, na den vroegtijdigen dood haars zoons Willem II, al hare zorgen en krachten aan de opvoeding haars kleinzoons, den jeugdigen Willem, en aan de bevordering van zijn toekomstig herstel in de waardigheden zijner voorouders; terwijl zij nog voor haar dood (8 September 1675) de voldoening mocht smaken haar levensdoel in dit opzicht bereikt te zien en de overtuiging met zich mede in het graf te kunnen nemen, dat ook deze telg van den ouden Oranjestam den grooten naam zijner vaderen in eere zoude houden.

Over de verdere lotgevallen van het Huis in 't Bosch moeten wij kort zijn, evenals wij aan de verleiding moeten weerstand bieden, om onze lezers rond te leiden door de vele prachtig gestoffeerde kamers en zalen, die, behalve de Oranjezaal zelve, nog aldaar te bezichtigen zijn.

Prins Willem III vertoefde na zijne verheffing tot het Stadhouderschap, voor zoover wij weten, nimmer op dit buitenverblijf; de Veluwe en het Loo trokken hem meer aan, doch zijne vrouw gaf er in December 1686 een schitterend feest, en de aanblik, die de Oranjezaal toen gedurende het bal vertoonde, is voor ons bewaard gebleven op eene keurige plaat, door Marot vervaardigd en aan de Prinses opgedragen.

Prins Willem IV liet het Huis uit- en inwendig aanzienlijk veranderen en vergrooten en er de beide zijvleugels aanbouwen; o.a. werd de vestibule vergroot en een vertrek

daarboven tot Anglikaansche kapel ingericht. Hij was des zomers veel en gaarne op dit lustslot, en blies er ook den 22sten October 1751 den laatsten adem uit.

De Prinses-douairière bleef er met hare kinderen in het gunstige jaargetijde verblijf houden, en het was geen wonder, dat Willem V, die daar in zijne jeugd zoovele aangename uren gesleten had en er den 5den Juni 1752, op vierjarigen leeftijd, met groote plechtigheid, de insignes van Ridder van den Kouseband ontving, daar ook in latere jaren eveneens dikwijls vertoefde. In 1766 liet hij door den schilder Jan van Dijk al de schilderijen in de Oranjezaal opmaken en ‘in hun vroegere luister herstellen’, en in het volgende jaar gaf Van Dijk eene uitvoerige beschrijving dezer meesterstukken in het licht, die later nog driemaal, verbeterd en vermeerderd, is herdrukt geworden.

Ook gaf Willem V in 1782 op de Oranjezaal een prachtig feest ter eere van den Grootvorst en de Grootvorstin van Rusland, en hield er meermalen open tafel, waarbij, volgens gebruik van dien tijd, de Hagenaars en anderen konden komen, om hem en zijn gezin te zien eten.

Met de Revolutie brak ook voor het Huis in 't Bosch een tijd van angst en beroering aan. De kostbare meubels werden te gelde gemaakt en een gedeelte van het fraaie schilderijenkabinet van den verdreven stadhouder verhuisde naar Frankrijk. Door de bemoeiingen van den agent van financiën, de heer Gogel, werd echter tijdens de Bataafsche Republiek uit 's Prinsen nog aanwezige schilderijen en andere van verschillende plaatsen bijeengebrachte stukken eene Nationale Galerij gevormd, die op de Oranjezaal, onder directie van den schilder Waldorp ter bezichtiging werd opengesteld. Een ander gedeelte van het gebouw werd ingericht tot een soort van koffiehuis, dat in geen al te goeden reuk van zedelijkheid stond, terwijl eenige vertrekken bovendien van 22 Januari tot 14 Juli 1798 nog tot gevangenis verstrekten voor 21 leden der Nationale Vergadering, die van al te groote gematigdheid in hun staatkundig streven hadden blijk gegeven. Om deze heeren het uitklimmen en het vrije uitzicht te beletten, werden er zelfs koekoeken tegen de vensters getimmerd. Gelukkige Amalia, dat gij dit alles niet hebt beleefd en ook nimmer tijdens uw leven hebt kunnen droomen!

Doch ook die tijden gingen gelukkig voorbij en de Raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpenninck herstelde alles weder op den ouden voet en liet ook in de Oranjezaal den schoorsteen wegbreken en vervangen door een prachtige dubbele deur, die sedert de hoofdingang werd. Hij hield ook zelf af en toe verblijf op dit lusthuis, en zijn opvolger Koning Lodewijk Bonaparte heeft er eveneens eenigen tijd residentie gehouden, terwijl het tijdens de inlijving bij het Fransche Keizerrijk werd bewoond door den Gouverneur-Generaal Lebrun, Hertog van Plaisance.

Toen na den val van Napoleon I het Oranjehuis wederom den Vaderlandschen bodem betrad, werd ook de Oranjezaal geheel in eere hersteld. Koning Willem I, die er het eerste levenslicht heeft aanschouwd, verwijlde er gaarne, en bekend is het, hoe hij behagen schepte in eenzame morgenwandelingen in het oude en statige Haagsche Bosch. Maar toen hij in 1840 van den troon afstand deed en het land verliet, stond het Huis in 't Bosch weder geruimen tijd ledig, totdat in latere jaren onze Koningin Sophie, Zijner Majesteits eerste gemalin, het tot hare geliefde zomerresidentie uitkoos.

Sedert bleef het Huis ten Bosch onbewoond.

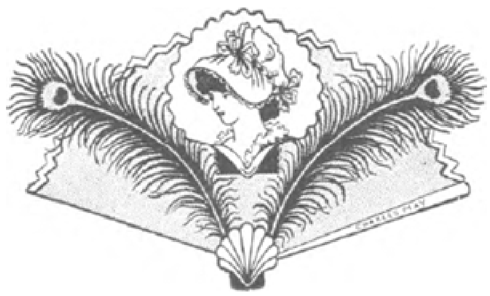

Rational dress.

De eetkamer, waarvan lady Harberton geen gebruik wenschte te maken.

Men herinnert zich de vrij groote sensatie, die onlangs het geval met lady Harberton maakte, aan wie door de eigenaresse van een hotel in Ockham de toegang tot een bepaalde zaal van haar hotel verboden werd, omdat zij in rational dress was, d.w.z. een fietspantalon droeg.

Lady Harberton, blijkbaar een dametje met haar op de tanden, liet het er echter niet bij zitten, maar deed de hoteleigenaresse, wier kieschheidsgevoel wel wat heel sterk ontwikkeld bleek, een proces aan, omdat ze in strijd met het voorschrift in hare openbare inrichting den toegang geweigerd had aan iemand, die daarvan gebruik wenschte te maken.

Echter onze sport-lady verloor haar proces, voornamelijk wel om die reden, dat haar de toegang niet absoluut geweigerd was, maar haar aangeboden was in een andere zaal dan de groote ontvangkamer eenige ververschingen te genieten, wat onze lady Harberton evenwel gemeend had te moeten weigeren, omdat haars inziens haar kostuum niet van dien aard was, dat het aanstoot gaf.

Men begrijpt dat deze gansche geschiedenis niet alleen in de sportwereld groot opzien wekte, vooral omdat nu eens

Het groote eetsalon, waar lady Harberton niet werd toegelaten.

door den magistraat een oordeel zoude gegeven worden over het al of niet geoorloofde van meer moderne sportkleeding en het hier niet de eerste de beste, maar iemand uit Engelands voorname kringen betrof. De rechter echter heeft, zooals wij zagen, deze klip weten te ontzeilen en om een reden van ondergeschikten aard de klacht van lady Harberton onontvankelijk verklaard.

Dat trouwens het hier slechts het principieele der zaak betrof blijkt wel het best uit beide hiernevens gaande gravures. Zelfs in de kamer, waar aan deze sportzuster in rational dress de toegang niet geweigerd werd, zou een smakelijke lunch na een paar uur trappen zijn weg nog wel gevonden hebben - maar lady Harberton wilde nu eenmaal in het salon. Voor een eerzame hotelhoudster in een provincieplaats was dat echter een beetje al te shocking.

Uit onzen tijd.

Het Spinozahuisje te Rijnsburg.

Toen Spinoza, de eigenaardige denker, wiens systeem der philosophie ook zelfs de grootste geesten lang na zijn dood beheerschte, uit Amsterdam, waar hij als brillenslijper een kommervol bestaan voerde, door den haat van zijn Joodsche geloofsgenooten en de Calvinisten als een vleeschelijke 'openbaring der hel' verbannen was, trok hij zich terug in het dorpje Rijnsburg bij Leiden. Hier bewoonde hij tusschen 1661 en 1663 een huisje, dat, toebehoorende aan Jan de Witt, hem vermoedelijk door dezen als een vrijplaats was aangeboden.

Eenige jaren geleden werd dit huisje door den Amsterdamschen bankier G. Rosenthal aangekocht, die het in den stijl der zeventiende eeuw liet restaureeren en het ten geschenke aanbood aan de 'Spinozahuis-vereeniging'.

Den 24sten Maart j.l. werd dit huisje, na eene feestrede van prof. Bolland uit Leiden, ter openbare bezichtiging gesteld.

Men vindt binnen Spinoza's schrijftafel en bibliotheek, meerendeels uit Hebreeuwsche werken bestaande.

Het Spinozahuisje te Rijnsburg.

Een hooge Gast in Den Haag. Novellistisch-Historische schets van 1780, door A.J. Servaas van Rooyen.

Denk u eene aanzienlijke heerenhuizinge aan de noordzijde van de Prinsengracht.

Het lommerrijk geboomte, aan den waterkant, heeft zijn herfstkleed aangetogen. Trotsch en fier verheffen zich de kruinen der statige iepen en linden, waarvan de meeste reeds honderd jaren tellen. Zij weerkaatsen zich in het Engelsch glas der breede en hooge ramen van de rij deftige woningen, die met het geboomte

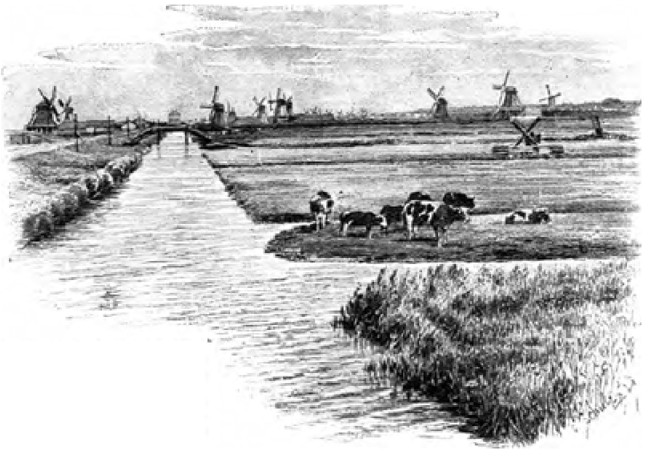

ZOMERLANDSCHAP IN HOLLAND.

oud zijn geworden, doch niettemin vrij wel het frissche aanzien, hun bij den bouw gegeven, hebben behouden.

Het huis, waarvoor wij staan, om het zoo dadelijk binnen te treden, behoort daartoe.

Het bordes is groot en ruim. De fraai gebogen trapleuningen zijn eigenlijk overbodig. Het lijkt weelde, nu we zoo gemakkelijk de hardsteenen treden kunnen opgaan, om den blank geschuurden koperen ring te vatten, die den leeuwenkop, aan den deurpost aangebracht, door den bek gaat, en die door hem te bewegen, de bel zal doen klinken, forsch en luide, om ons toegang te geven tot het intérieur.

Doch ik wil niet voortgaan met deze beschrijving. Dringender zaken roepen ons. Genoeg zij het te vermelden, dat in notarisstijl gesproken, het huis ‘een aanzienlijk, hegt, sterk en wel geconditioneerd huis en erve’ is, voorzien ‘van veele kamers en kabinetten, zoowel boven als beneden met diverse stoffagien behangen, en sommige met geschilderde, andere met gestucadoorde plafonds georneerd; voorts van capitale zolders, kelders, keuken en alle verdere gerequireerde offices, waar agter een zeer fraaie tuin, met zijn salon of thuynkamer; en agter en annex dezelve een capitale stal en koetshuis, uitkomende op de agterweg of straat, ten noorden van de voorzegde huizinge.’

We willen slechts één vertrek binnengaan. Het is het salet, de groote ontvangzaal, waar de familie gewoon is de thee te gebruiken na het middagmaal, en daar dan verder den avond te blijven doorbrengen.

Het is reeds schemer, alhoewel het ternauwernood 6 uur is, maar met het mooie Septemberweer vergist men zich allicht, daar het korten der dagen in den nazomer ons des te vreemder voorkomt, naarmate die dagen zonnig en blauw van hemel zijn.

Het heldere waslicht wordt echter door den huisknecht ontstoken, en daar niet alleen de twee zilveren kandelaars op de groote mahoniehouten tafel als reverberes dienst doen, maar ook de lustres met drie branches ter zijde van den schoorsteenspiegel hun licht in het vertrek werpen, behoeven we onze oogen geen geweld aan te doen om eens terdege rond te zien, en het salon-ameublement uit eene deftige Haagsche woning van het laatst der 18de eeuw eens wat nader te bekijken.

We zullen met den schoorsteen beginnen.

De breede opening, waarin weldra het haardvuur zijne vlammen zal doen opgaan, wanneer het begint te winteren, is aan het oog onttrokken door ‘een glad houten gardefeu met zijn schineeze prent’.

Het vuurscherm laat echter ruimte genoeg om den extra ‘Bardiglio’ marmeren schoorsteenmantel à l'antique met rozetten, en de zijpaneelen en plinten, op te merken, die uit ruime beurs gezet zijn, daar de eigenaar er onlangs nog met nachtverblijf, stellen en arbeidsloon 193 gulden, 18 stui-

vers en 4 penningen voor neergeteld had, aan Leendert Viervant, mr. steen- en beeldhouwer te Haarlem, wiens naam nog bekend is door het Teylers Museum en het Hofje van dien naam.

De firma Haagen & Co., Fransche kramers alhier, hadden door de vernieuwing van den schoorsteen een aardig buitenkansje gehad.

Immers de schoorsteenlijst moest beter en waardiger versierd worden. Bij het een behoort het ander. Het Toscaansche marmer was te edel om alledaagsche ornamenten te dragen, en de volgende rekening ten bedrage van 322 gulden volgde al spoedig die van den bouwmeester Viervant op.

Une belle pendule à 4 collones de marbre noir avec ornements dorée en or mat, y compris son surtout de verre	fl 250.-
Une paire girandolles à deux chandelles, de marbre, ornements doré	fl 62.-
Deux surtouts de verre pour les dittes	fl 10.-

Vorstelijk staan deze ornamenten, verdubbeld als zij worden door het zware smettelooze spiegelglas, waarvan de zwaar vergulde lijst in overeenstemming is met die van den penantspiegel tusschen de ramen, uitloopende in een vergulden voet, met marmeren blad.

Stijl is er zoozeer in het salet niet op te merken.

De meubelen ten minste maken niet alleen een geheel uit, maar het is hier geen huishouden dat pas begint. Het zilveren feest is reeds achter den rug, en dan komt het bric à bracachtige als van zelf.

Toch blijkt de ‘ingelegde tafel van slangensilver en amarantenhout, met lakwerk’, de ovale theetafel, waarnaast de theestoof, en waarop het ingelegde theeblad, van denzelfden ebbenwerker afkomstig te zijn. Zelfs de stoven zijn min of meer in overeenstemming met het overige, en staan drie hoog opgestapeld terzijde van meneers ‘Sekeretairis, met een vallende klep’, zooals de meubelmaker Fremming het op de rekening zeer naïef uitdrukte.

Een ‘groote toeslaande speeltafel, met 2 laden en 2 draaipoten, met fraai twee coleurd mahoniehout belegd, en binnen met fijn groen laken en mahonieranden bekleed, en 2 antieke rosetjes op de laden,’ staat vol met O.I. prullen en verlakte bakjes en doozen, en wordt geflankeerd door 2 der stoelen van de 18 van mahonie antique met snijwerk met groen en wit geborduurd trijp bekleed.

De zaal is behangen met beschilderd doek.

Dit klinkt meer dan het in werkelijkheid is, want de prijs ervan, 70 cents de el, behoefde den deftigen Hagenaar waarlijk niet te weerhouden om desnoods er zijn geheele huis van te voorzien. Slechts in enkele gevallen was het een kunstwerk, dat aanspraak mocht maken op het tarten der eeuwen.

Tapijt en gordijnen, de zitkussens der vensterbanken en tegen de vensternissen leunende, zijn vol elegance, en werken mede om het salon van den oud-schepen der stad 's Gravenhage, wiens naam we maar oningevuld zullen laten, te stempelen tot een weelderig en kostbaar verblijf.

Doch laten we onze opwachting maken aan mijnheer en mevrouw en de lieftallige dochter.

De laatste bukt zich over het fijne naaldwerk, waardoor zij hare vingeren bezigheid geeft.

De moeder heeft een boek opengeslagen voor zich liggen. Het is het 1e deel van de onlangs bij den boekverkooper I. van Cleeff verschenen *Brieven over verscheidene onderwerpen*, uitgegeven door E. Bekker, Wed. Wolf en A. Deken. De lectuur gaat echter niet van harte, wat aan den oud-schepen de opmerking ontlokt, dat '*nicht* Woelwater' al spoedig een 'tante Treur' is geworden, waarop dochter vuur vat, en de mindere ingenomenheid met het boek, door haar moeder betoond, wijt aan de korte rust, hedenmiddag door haar genoten.

Er moest immers voor den Zondag, die volgde, worden uitgegeven, het linnengoed gereed gelegd, en de Zondagsche kleederen voor den dag gehaald, want zoo hoofsch leefde men, met al de pracht en luister in het salon, in die dagen niet, of moeder de vrouw ging nog over alles en bestierde het huishouden in al zijn deelen en onderdeelen.

'Juffrouw Bekker is niet overal even aardig,' verdedigt zich des schepen vrouw, 'ik lees als het er op aankomt liever den Heer van Effen.'

'Maar gij moet niet vergeten,' antwoordt de oud-schepen, 'dat het ook pas een begin is, om op de wijze van den Heer van Effen vertoogen te leveren, en de geest kan niet altijd getuigen.'

'*Nicht Woelwater* heb ik anders al wel tweemaal gelezen,' voegt de dochter des huizes er bij.

'Echter,' verbetert moeder, 'ridiculiseert zij wel een beetje te overdadig. Eene vrouw moest hare natuurgenooten niet bespotten. De goede oud-Hollandsche gewoonten dreigen al genoeg door het *à la mode* te worden verdrongen.'

'Ja maar, moeder, is 't dan niet bespottelijk, dat die nicht zoo'n drukte van alles maakt? In een welingesteld huishouden is dat immers overbodig, en u loopt toch immers ook niet den ganschen dag in een vuilen "sak", orders gevende en terugnemende, waardoor het dienstpersoneel het hoofd kwijtraakt, en het huis het aanzien krijgt van een logement.'

De oud-schepen haalt onderwijl een goud geëmailleerd horloge voor den dag, waaraan een gouden ketting en filigrane bungelt, knipt de gouden kast open, en vergelijkt den tijd met de pendule.

'De Heeren Gosse zijn van avond laat met de courant; er zijn zeker extra tijdingen, die nog opgenomen moeten worden.'

Uit de sierlijke snuifdoos wordt eene prise genomen, en kalm en bedaard wordt daarna het geopende deksel gesloten, de doos nedergezet op de tafel, en steeds de prise tusschen vinger en duim vasthoudende, de hand naar den neus gebracht om met volle teugen het geurige kruid op te snuiven.

Eenige oogenblikken van diepe stilte heerschen in het salet, slechts het flauw tikken der pendule wordt gehoord.

De familie leeft in stille verwachting van de 'nouvelles', die weldra het gesprek, dat ingedut schijnt, zullen doen herleven.

De gewoonte toch is, dat voor het naar bed gaan de courant wordt gelezen, eerst door den oud-schepen, en daarna door moeder en dochter, terwijl ieder er datgene uit voorleest, wat belangrijk schijnt. Onwillekeurig duurt dit langer dan men zou denken, want daar de courant slechts driemaal per week verschijnt, zijn de nieuwstijdingen en advertentiën meerendeels zeer gewilde lectuur.

In het onderhuis hoort men eenig gerucht. De bel der benedendeur heeft in de keuken weêrklonken, en de oude dienstbode Sientje, die met de courant ook het predikantenbeurtenbriefje verwacht, heeft de sloffen aangeschoten, die ter zijde van de stoof, waarop zij een halve 'Januari' genoot, plaats hadden gevonden.

Zich in geen geval haastende, schreed zij voort in de duistere gang, die haar licht moest ontvangen van een vieren vetkaars uit haar heiligdom, keek eerst eens door het glazen kijkglas naar buiten, als om zich te vergewissen, dat geen onraad dreigde, ontgrendelde en ontketende toen de deur, en nam courant en kerkbriefje in ontvangst, die de knecht van de boekverkoopers Gosse op het Plein haar overreikte.

Haast had men in die dagen nooit, en zoo kwam het dan ook, dat de oud-schepen de courant eerst volle vijftien minuten, nadat het zwakke gerucht van heen en weer loopen in het salet was gehoord, in handen kreeg.

Sientje had zich vooraf willen overtuigen of zij volgens de 'tourbeurten' wel goed had uitgerekend, dat de Eerwaarde heer Robertus Castendijk haar in de namiddaggodsdienstoefening in de Groote Kerk zou stichten en leeraren, maar zij zag zich teleurgesteld, want Dom. Lief-

tinck, Emer. pred. van Loosduinen, zou in zijne plaats optreden.

Het halve folio blad der 's Gravenhaagsche courant voor Maandag 25 September 1780, No. 115, voelde niettemin nog klam, toen het ten langen laatste in handen van den oud-schepen kwam. Het kerkbriefje werd aan de vrouw des huizes ter hand gesteld.

Meneer ontplooide het in 8° gevouwen blad, nadat de zilveren bril met groote ronde glazen was opgezet, schikte zich gemakkelijk in den leuningstoel, en verdiepte zich in het nieuws.

‘Hooren we niets, man?’ vroeg moeder, die het kerkbriefje naar hare dochter had toegeschoven.

‘Ik ben pas aan het buitenlandsch nieuws; echter, er zijn uit Petersburg reeds tijdingen van den 1en September, en de heeren Van Wassenaar en Van Heekeren van Brantzenburg zijn daar aangekomen, en zullen als gevolmachtigden van de Heeren Staten-Generaal hunne credentialen overgeven.’

‘Een verbazende reis,’ zegt de vrouw van den schepen, en de dochter laat er op volgen: ‘ik zou naar dat land liever niet heengaan. Ik zou dan liever Spa eens zien.’

De oude schepen legt de courant even neder, en terwijl een tweede prise wordt genomen, voegt hij de luisterende moeder en dochter toe: ‘Het is ook geen uitspanningsreize, die zij beiden hebben ondernomen; het geldt hier het belang van het land, en zeer zeker is het te wenschen, dat het doel dat beoogd wordt, worde verkregen om ook onze Nederlanden op te doen nemen in het *stelsel eener gewapende onzijdigheid*, waaraan Katharina de IIde zoozeer medewerkt, zij het ook dat wellicht daardoor de kans geopend wordt op eenen oorlog met Engeland.’

Het ging de beide vrouwen wel wat te hoog; in politiek deden beiden niet, maar niettemin waren zij altijd geheel aandacht, wanneer de oud-schepen, naar aanleiding der nieuwstijdingen, zijne staatkundige gevoelens en verwachtingen uitte.

‘Brussel, den 21en September,’ zoo begint de oud-schepen op eenmaal hardop te lezen, en als om dubbel de aandacht te wekken, leest hij nogmaals ‘Brussel den 21en September,’ en vervolgt dan:

‘Den 18 deezer 's namiddags arriveerde de Koning van Zweeden, onder den naam van Graaf van Hagha, in deeze stad, nam zijn intrek in het Logement het Hôtel van Engeland, en werd daadlijk door den Lieutenant-Generaal, Graaf Van Terrari, gecomplimenteerd uit naam van den Prins van Starkenberg, die zig onpaslijk bevond. Zijne Majesteit heeft voor alle *honneurs* en *diné's* wel willen bedanken, en dienvolgens, elken avond, na de Comedie bijgewoond te hebben, gesoupeerd, naamlijk Maandag bij den Prins van Starkenberg, Dingsdag bij den Pauslyken Nuncius en Woensdag bij den Minister van de Heeren Staten-Generaal, Baron Hop. Men verzekert dat Zijne Majesteit morgen naar 's-Gravenhage zal vertrekken, en drie dage tot die reize besteeden, om onderweegs het aanmerklijkste, als te Antwerpen en elders, te beschouwen. Eergisteren verscheen die Vorst en zijn geheel gevolg in Zweedsch gewaad. Zo men verneemt zal de Ambassadeur Graaf van Kreutz den Koning te Antwerpen verlaaten, en Hoogstdeszelfs gevolg alleen uit den Graaf van Löwenhaupt, de Barons Momer, Taube, Strumfeld, Wreede, Vugt en den Kabinets-Secretaris, Heer Frank, bestaan.’

De met zooveel nadruk gelezen woorden schijnen wel oud nieuws, met zoo weinig geestdrift als ze ontvangen worden.

Wel wacht de oud-schepen eenige oogenblikken, en ziet hij zijne huisgenooten vragend aan, als om hunne gedachten te vernemen, maar die gedachten moesten nog onder woorden worden gebracht, en zoo iets gaat niet altijd even snel.

‘Heeft hij niet reeds als Erfprins een bezoek aan onze stad gebracht?’ vraagt de moeder.

‘Voorzeker,’ antwoordt de heer oud-schepen; ‘zoowat een tiental jaren geleden, laat ik eens narekenen, ik was toen voor de eerste maal burgemeester, dat moet dus in 1771 geweest zijn.’

‘Zouden er feesten bij plaats hebben?’ doet de dochter zich hooren.

‘Dat zou ik niet denken,’ geeft de oud-schepen, die inmiddels zijne lectuur heeft voortgezet, inlichtend ten antwoord; ‘ik denk niet, dat de Heeren Staten hem als Vorst zullen huldigen; 't gaat hier niet om eenig staatsbelang. De koning reist incognito, en wat men zegt voor zijne gezondheid, daarvoor heeft hij geruimen tijd te Spa vertoefd, en zoo we willen hopen met gewenschten uitslag.’

‘Ik zou meenen dat dit wel het geval is, want wanneer men soupé's kan frequenteeren...’

‘Ge moet niet vergeten,’ valt de oud-schepen zijne vrouw in de rede, ‘dat ik ook voorgelezen heb, dat Zijne Majesteit voor alle *honneurs* en *diné's* bedankt heeft.’

‘Maar de soupers duren dikwerf nog laat in den nacht,’ merkt de dochter op, en voegt er aan toe: ‘Is hij nog jong, vader?’

‘Hij zal even in de dertig zijn, kind; het is een krachtig jongman, en...’ ‘hier kijkt de oud-schepen zijn dochter lachend aan, ‘en hij is reeds voor jaren gehuwd en vader van tal van kinderen. Ge moet u den prins van Hagha dus maar niet in het hoofd halen.’

‘Foei vader, gij weet wel beter... trouwens, het is maar uw gewone plaagzucht die u zoo doet spreken.’

De oud-schepen zet zijn lectuur voort, en zoo nu en dan, als bleef hij in gedachten het gesprek met zijne huisgenooten voortzetten, leest hij het een en ander.

‘Een toevallig samentreffen,’ zoo doet hij zich hooren. ‘Ik lees daar dat de meeste leden composeerende de vergadering der heeren Staten van Holland en West-Friesland in derzelver logementen worden verwacht om Dinsdag hunne ordinaire vergadering te beginnen, en ook dat Maandagavond de Prins Erfstadhouder van 't Loo alhier verwacht wordt.’

‘Zou onze prins den heer Graaf van Hagha te gemoet reizen?’

‘Voorzeker niet,’ antwoordt de oud-schepen, ‘maar ik denk dat de prins de zitting der Heeren Staten zal bijwonen, en tevens den vorstelijken bezoeker zal willen verwelkomen. Wellicht zal Zijne Doorluchtige Hoogheid ook eene wapenschouwing houden, zooals meestal het geval is bij dergelijk Hoog bezoek.’

‘Dan gaan wij daarheen,’ vleit de dochter, ‘niet waar, vader? Ik vind het altijd een fraai schouwspel de manoeuvres van de gardes te zien; zouden de schutterijen ook opgeroepen worden?’

‘Neen kind, want dan had ik daarvan reeds het een en ander vernomen. Dezen morgen sprak ik nog den heer burgemeester Patijn, en ZEdele repte geen woord er van. Maar bovendien, dat zou tegen alle wet en gerechtigheid indruischen. De kolonel zou zich zeer zeker tegen zulk een maatregel verzetten.’

‘Ik hoop in elk geval maar,’ zegt de dochter, ‘dat het weêr zich zal blijven goed houden; zelfs zou ik wenschen dat de ambassadeurs besloten het een of ander kunstrijk vuurwerk af te steken... Dit is toch meermalen geschied; niet waar, vader?’

‘Zeer zeker, maar het komt mij voor dat die feesten nu alleszins ongepast zouden zijn, uithoofde van de Nachtmaalsviering, welke nu juist is invallende.’

Der schepen vrouw neemt het kerkebriefje ter hand, slaat er nog een vluchtig oog in en legt het dan tusschen het boek van de juffrouwen Wolff en Deken, bij wijze van bladwijzer.

(*Wordt vervolgd.*)

Het instructie-bataljon te Kampen
door A.J. Morks,
1ste luitenant bij het Instructie-Bataljon.
Met illustratiën.

In 1874 verscheen bij den uitgever Laurens van Hulst te Kampen een door den toenmaligen 1sten luitenant Goudschaal geschreven werkje, getiteld ‘Het Instructie-Bataljon te Kampen, Beschouwingen en wenken ten dienste van belangstellenden,’ waarin onder meer voorkomt een hoofdstuk gewijd aan eene wandeling door de kazerne. Hoe nauwkeurig deze, met wat erbij behoort, ook hier beschreven wordt, zoo zou de persoon, die nu het gebouw bezoekt, dit daaruit zeker niet meer herkennen en het is dan ook hierom - immers na de verbouwing is geen nadere beschrijving van de kazerne gegeven - dat wij het wagen opnieuw eene schets te geven der kazerne van het instructie-bataljon.

In eene toespraak ter gelegenheid van het zilveren feest van het instructie-bataljon, gehouden door den majoor A. Pompe, commandant van het korps, lezen wij over den oorsprong der kazerne het volgende: ‘Waar we ons thans bevinden, stonden toen tal van kleine woningen. De groote en ruime gebouwen rondom ons moesten meest allen nog uit den grond worden opgebouwd. Alleen de oude kazerne, weleer het verblijf van een deel der 7de afdeeling infanterie, daarna van de jagers

De Kazerne van het Instructie-Bataljon, naar een photographie van den heer Blad te Kampen.

van Cleerens, eindelijk gebezigd tot Rijks-entrepôt, trok in dit deel der stad de aandacht, maar toen eene bijzondere belangstelling, want sedert enkele maanden was onze pas in 't leven geroepen inrichting tot militaire opvoeding en tot onderwijs aldaar gevestigd.’

En thans? - Zoo ge op het voorplein - door een fraai ijzeren hek van de publieke straat gescheiden - gaat staan met het gezicht naar de kazerne, ziet gij een groot gebouw met ver vooruitpringende vleugels voor u. Toen gij de kazerne wildet binnenstappen, werdt gij tegengehouden door een sergeant of korporaal platnonhek, die naar uw verlangen vroeg.

‘Gij wilt de kazerne gaarne zien? Schildwacht!’ - de man voor het geweer heeft al met belangstelling naar u gekeken - ‘schel eens!’ zegt nu de sergeant. Gene drukt op den knop eener electrische schel, een geringeling klinkt in de kazernewacht, ‘man van de wacht naar het hek!’ wordt door den wachtcommandant geroepen en uw geleider is in aantocht. Allereerst wordt tot de bezichtiging toestemming gevraagd en zeker wel verkregen. Nu vangt onze tocht aan.

De groote middenpoort van het frontgebouw doorgaande, ziet ge aan uwe rechterhand in de eerste plaats de kamer van den zoogenaamden officier van politie, gedurende eene week belast met het toezicht in de kazerne; de woning van een gehuwden adjudant-onderofficier en het magazijn van levensmiddelen. Aan uwe linkerhand vindt gij het garnizoensbureel, het bureel van den bataljons-commandant, de wachtkamer voor hen, die personen tot de instelling behoorende wenschen te spreken, en last not least de cantine oftewel de uitspanningszaal voor korporaals en minderen van het bataljon. De oorsprong van deze cantine is te vinden in de schriftelijke machtiging, die den 27sten September 1851 de soldaat Veenhoven ontving om in de kazerne op eene hem daarvoor aan-

gewezen plaats tegen een bepaald tarief 'koffiewater, benoodigdheden om te poetsen enz.' te verkoopen, wegens het

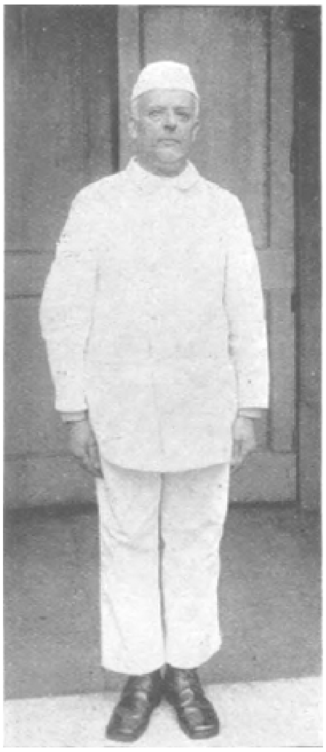

Korporaal A. Leeuwe, bijgenaamd 'Paatje', naar eene photographie van den heer Blad te Kampen.

groote ongerief en de ongeregeldheden die uit het aanschaffen van een en ander *buiten* de kazerne moesten voortvloeien.

Werd nog in 1871 van de cantine gezegd, dat het was een spelonk, waarin gebrek aan ruimte, licht en lucht heerschte en waar slechts 50 personen konden zitten, nu laat men u deze met genoegen zien.

Wat aan gezelligheid op de compagnieskamers tekort komt, wordt dubbel teruggevonden in de ontspanningszaal, waar men werkelijk alle krachten heeft ingespannen om deze tot een recht gezellig verblijf te maken. Ja, ja, 't is laag van verdieping, maar wat is volmaakt op dit ondermaansche? Een militair Krasnapolsky met piano - en wat een prachtig stuk -, muziekautomaat, twee buffetten, drie biljarten, schilderijen, portretten van ons Vorstenhuis, van generaals en bekende militairen. Fier prijkt tegen den wand in het midden der zaal op zwart marmeren console eene reusachtige pendule - geschenk der Kamper burgerij aan het bataljon ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan. Wat keur van eet-, drink- en rookwaren worden hier tegen matigen prijs verkocht; hoe vindt men hier in wonderlijk mengelmoes verzameld, wat in het bijzondere huishoudentje van den soldaat benoodigd is; een toko in miniatuur. Multatuli's schim waard hier rond, maar zoekt vergeefs naar duikelaars of domineesportretten.

Het gebruik van alcoholhoudende dranken werd ten allen tijde door de commandanten van het bataljon als verderfelijk beschouwd; reeds bij de oprichting werd dit streng verboden.

De van de regimenten gedetacheerde soldaten - zoogenaamde subsistenten - vormen het bedienend personeel met nog eenige vrouwen, die meer speciaal voor de wateren vuurnering bestemd zijn.

O, vrouw Van Lochem, Rika en vrouw Lawaai, hoe boos kondt gij kijken, als men u plaagde! Hoe angstig waren wij voor uwe neuzen, gevuld met zwart nieskruid, waaruit zich zoo dikwijls vele deelen losmaakten en als zwarte torretjes op onze gesmeerde - gesuikerde - kommen thee ronddreven.

En des Zaterdagsavonds, als 2 maal 10 muzikanten onder de strenge, maar degelijke leiding van den kapelmeester Fischer hunne forsche en toch harmonieuze tonen deden hooren. ‘Ich habe mich ganz keput jeblasen!’ mocht de aanvoerder wel eens hardop klagen, maar muziek zat er in en kwam er uit, tot alle ruiten er van rinkinkten. Wat al opgewekte gesprekken, wat al verlangens weefden zich met die klanken saam; korporaal worden, dan sergeant en dan - officier, och hemel, ja, officier boven alles.

Voorwaar, die het geworden zijn, hebben het niet gemakkelijk gehad - wat goed is en sterkt voor den veel zwaarderen strijd die later in het militaire leven moet gestreden worden.

Maar komaan, daar zouden wij bijna onzen braven korporaal A. Leeuwe vergeten, reeds 22 jaar trouwe en eerlijke hulp in de cantine; braaf en ijverig beheerder der rook-, schrijf- en luxe-afdeeling, maar nog meer - paatje, trooster van bedroefde en wanhoopige zielen, raadgever en hulp voor hen die zwak zijn, zich o zoo gaarne verbeteren willen en het niet zonder hulp kunnen. O gij, die de verdere opvoeding uwer kinderen aan de zorg der hoofden van het instructie-bataljon hebt toevertrouwd, vergeet toch hem niet, als gij later dankbaar zijt voor het vele goede, daar van hen geleerd en ondervonden.

De korporaal A. Leeuwe, versierd met de bronzen eeremedaille der Oranje-Nassauorde, trad in 1859 als volontair bij het instructie-bataljon in dienst, werd in 1861 wegens longtering afgekeurd, ging toen bij zijnen vader als tuinier in de leer, kwam in 1877 als plaatsvervanger bij het 3de regiment infanterie te Bergen-op-Zoom wederom in 's lands dienst, om den 7^{den} Mei van hetzelfde jaar naar Kampen af te reizen en er den dienst als subsistent te komen waarnemen, wat hij tot op heden toe gedaan heeft. 53 jaar oud, opgewekt, tevreden en ijverig als een jongmensch! Bravo[1].

Boven de cantine is de 1ste en 2de compagnie gehuisvest, terwijl de zolder bewoond wordt door de afdeeling subsistenten en de daarbij behoorende onderofficieren. Twee kleine vertrekken, insgelijks op dien zolder te vinden, dienen tot bergkamers voor de twee hiervoren genoemde compagnieën. Twee nooddeuren geven gelegenheid tot spoedigen aftocht bij brandgevaar. Op alle kamers staan twee rijen ijzeren kribben, waarin stroozak, hoofdkussen en 1 tot 3 dekens[2] met 2 lakens, die ter breedte van het hoofdkussen opgevouwen worden.

Men noemt dit gewoonlijk kortheidshalve ‘het wolletje’, dat na de reveille netjes moet worden opgemaakt, daar dan het ‘maffen’ gedaan is.

Midden in de kamers staan eenige poetstafels, waarom banken en waaronder zandbakjes. Boven het hoofdeinde van elke krib, tegen den muur, hangt een kastje, waarin klee-

1) Er bestaat zelfs een merk Paatje-sigaren.
2) Naarmate van het jaargetijde.

Karlien.

ding, boeken, toiletbenoodigdheden en luxe-artikelen geborgen kunnen worden. Voorwaar eene simpele bergplaats; maar eenvoud is het kenmerk van het ware, eenvoud vormt den waren veldsoldaat, dus kan de uitrusting niet eenvoudig genoeg zijn. Wat nu met den besten wil ter wereld niet in het kastje kan geborgen worden, komt ten slotte in de kist terecht, die elk jongeling volgens de 'inlichtingen aangaande het instructie-bataljon' bij zijn indiensttreden kan medebrengen, mits deze niet hooger dan 30, niet breeder dan 35 en niet langer dan 70

Cantine van het Instructie-Bataljon, naar eene photographie van den heer Blad te Kampen.

cM. is. *Op* het kastje ligt de gepakte ransel met képi en tasschen; *aan* het kastje hangt het overige ledergoed, de handdoek, het waschblikje, de schoenen en de poetszak. Overigens bieden de kamers weinig bezienswaardigs aan. Hier en daar een plaat, een spiegel, een bedrukt biljet aan den wand; reclame-plaatjes als versiersel op kastdeur of pilaar; alles zindelijk, ordelijk, maar het totaal is koud en ongezellig.

De onderofficierskamers zijn kleiner, prettiger en meest allen door de zorg der bewoners gezelliger gemaakt[1)]. Speciaal daarvoor aangewezen vrouwen - kamervrouwen genaamd - houden deze in orde met de hulp van daartoe aangewezen volontairs, terwijl de soldatenkamers door de bewoners zelf worden schoongehouden. Kribben trekken, inschuiven en richten; 'onder het kotje uitvegen', tafels, banken en trappen schuren, zijn de hartverheffende bezigheden voor onze jeugdige volontairs alvorens de korporaalsstrepen te hebben veroverd. Selfmade men!

De 3de en 4de compagnie zijn in den anderen (linker) vleugel van de kazerne gelogeerd en gelijken, wat hun logies betreft, als twee druppels water op de 1ste en 2de. De muziek en een gedeelte volontairs der 3de en 4de compagnie huizen in het middengebouw; ten slotte vinden wij nog op de bovenste verdieping van den linkervleugel de bewaar- en poetsplaats van de niet in gebruik gegeven zijnde stellen wapens en ledergoed en een zoogenaamde bataljonsrustkamer, waar de talrijke koffers van het personeel bewaard worden.

Wij dalen nu een respectabel aantal achtertrappen af; dampen stijgen tot ons op, wonderlijk geurenmengsel prikkelt ons reukorgaan, een laatste trede, eenen hoek om en wij staan in een reusachtige keuken. Een opperkok, gewezen leerling van de

1) In 1871 schreef men nog: De jongst aangestelde onderofficieren moeten op de soldatenkamers logeeren; velen logeeren op afgeschoten zolders, waar men 's zomers blakert en 's winters bibbert, waar de Kampensche wind voortdurend tegen het dak blaast en dan ook door velen de houten verdoemenis genaamd.

Haagsche kookschool en korporaal van zijn geloof, zwaait den schepter over een talrijk personeel bijkoks, over de schillevrouwen en over vijf groote Senkings-fornuizen, die steeds gevuld, geledigd, schoongemaakt, weder gevuld en van onderen flink brandende gehouden worden. De keukens zijn ferm en zindelijk ingericht. Blinkende koffiekannen staan op rij en gelid, vleeschhakmachines schitteren u met hunne scherpe, kromme messen tegen, een braadinrichting braakt tergend smakelijke geuren uit, kook- en bakvoorschriften aan den wand wijzen u op den ernst van het vak, kortom hier is aan hooge eischen op dit gebied voldaan.

Kijk, boven een der fornuizen hangt het volgende leuke opschrift:

Reeds menig kranig generaal,
En dapper kameraad,
Kreeg hier zijn eerste middagmaal,
Als Nederlandsch soldaat!

De onderofficierskeuken is kleiner, maar overigens op dezelfde wijze ingericht.

Wij spraken zoo juist over schillevrouwen. Ziet gij dat kleine gebouwtje bij de keuken, welnu, daar huist een talrijk personeel schilledames, die van den vroegen morgen tot den laten avond aardappelschillen, schillen en nog eens schillen. Het zijn arme, oude vrouwtjes, die met een klein loon plus vrijen kost en een aandeel uit den keukenafval nog een tamelijk goed leventje hebben. Een eeuwigdurend koffiekransje, met warme stoven, gekwebbel en - een benauwde, lauwzoete lucht!

(*Slot volgt.*)

Deelbaar en toch één.
Door Thérèse van Arendsberg.

De droeve ure des afscheids was gekomen; de luitenant ter zee Van Avorden moest weer eene reis naar Indië maken, die hem ruim drie en een half jaar van huis riep. 't Was de eerste maal na zijn huwelijk. Den vorigen keer vond hij het al zoo'n beproeving voor zoo lang afscheid te moeten nemen van het meisje dat hij zoo innig liefhad, zonder haar te zien al dien tijd, aan allerlei gevaren blootgesteld, maar nu zij hem zoo'n heerlijk tehuis had bereid, nu zijn leven zoo gelukkig was en hun kind zoo lief opgroeide, nu was het dubbel hard.

En dan, zijn lieve Elvire, eenmaal de gevierdste schoonheid van het stadje, was de eerste maal reeds door zijne afwezigheid tot een somber eentonig bestaan gedoemd, maar ze was toen toch bij hare ouders en hare zuster, nu moest ze een nog eenzamer leven leiden, afgezonderd van de wereld, zij, het beeldschoone vrouwtje van een zeeman. Hij weet werkelijk niet wie 't meest te beklagen is, zij of hijzelf. Zij behield het kind wel is waar, maar in tegenstelling met het hare was zijn leven veel vrijer, veel minder begrensd.

Ach, waarom toch had hij een carrière gekozen, die den man en vader zoo weinig past! Daar komt juist Elvire de kamer in met den kleinen Willem aan de hand. Droef staan hare oogen, maar ze weent niet, ze wil moedig zijn in deze laatste ure. De vorige maal had ze als een kind snikkend aan zijn hals gehangen en had hem daardoor het afscheid verzwaard. Nu was ze vrouw, wellicht moeder van een zeeman; ze wil sterk zijn in deze pijnlijke ure.

‘Beste man, heb-je nu alles?’ zegt ze; ‘bovenop in elken koffer ligt de lijst van 't geen er in is. Kijk nu nog eens naar je vrouw en je zoon, hoe zij er nu uitzien, en elk jaar zal een nieuw portret je kunnen vertellen, hoe zij veranderd zijn. Ik denk, in drie en een half jaar heb ik al veel grijze haren, en Wim is dan al een schoolboy, hoe heerlijk! En even kinderachtig nog als vroeger maak ik weer een lange lijst met 1280 streepjes, waarvan ik elken dag er één doorstreep. 't Was toen minder eenzaam achterblijven dan nu. Toen was ik bij mijne ouders, maar toch gevoel ik me minder eenzaam nu als jou vrouw, met jou kind, in jou huis!’

‘Engel,’ prevelde Van Avorden somber, ‘God sterke u en mij, en geve dat we elkander eenmaal in gezondheid terugzien! En nu - dag vrouw! dag jongen! beiden één kus nog en ik ga. 't Zou dwaasheid zijn het afscheid nog te rekken; plicht moet volbracht worden - dierbare vrouw, vergeet mij niet!’ En voordat Elvire hare gelofte had kunnen afleggen, was hij reeds de deur uit, het rijtuig ingewipt en wuifde hun uit het geopende portier nog een laatst vaarwel toe.

‘Karel vroeg me hem niet te vergeten,’ sprak Elvire droevig; ‘hoe zou ik dat kunnen doen, dien aangebeden man, mijn alles; 't is niet mijn plicht, mijn eed, die mij aan hem bindt, maar het besef, dat ik niemand zou kunnen liefhebben dan hem, dat niemand, in mijne oogen, hem evenaart. Geen gelofte voor burgemeester of predikant afgelegd bindt mij half zooveel als het bewustzijn, dat ik hem toebehoor voor eeuwig, en hij mij. Zeeën mogen ons scheiden, jaren mogen verloopen eer we elkander weerzien, we zijn onafscheidelijk, en op het oogenblik dat we elkander terugzien, is het alsof we nooit gescheiden zijn geweest.’

Doch lang kan ze niet blijven staan droomen, het trouwe, zachte vrouwtje; kleine Wim eischte thans hare zorgen, en zij mocht om den afwezigen vader het kind niet vergeten, dat nog zooveel hulp behoefde, en toen het kind kalm in zijn bedje lag, ging zij ook spoedig zich ter ruste begeven en weende zich in slaap. Die eerste avond evenwel was toch de zwaarste niet, immers, in hare ooren weerklonken nog zijne laatste woorden, zij kon hem van uur tot uur volgen op zijn reis; doch reeds na eenige dagen voelde ze zich hoe langer hoe gedrukter, het leven scheen haar doelloos; wat kon het haar schelen wat zij at of dronk, noch hoe zij zich kleedde. Wim was nu haar alles, met hem hield zij zich uren bezig; maar als hij sliep, wat dan? Visites maken? Wat gaf het haar? Al die stadsnieuwtjes interesseerden haar niet, nu zij thuiskomend ze toch niet met hem kon bepraten. Zondags ging ze niet uit, immers dan wandelde elke vrouw met haar man; ze stoeide dan liever in den tuin met den kleinen vent, of las de nieuwste boeken, om later met hem alles te bespreken.

Eens echter op een avond, zoowat een maand na zijn vertrek, liet ze zich door haar zuster en zwager overhalen om hen te vergezellen naar een opera, die door een Haagschen troep zou gegeven worden. Ze voelde zich niets er toe gestemd, had ze eerst gezegd, maar ze vertelden haar, hoe ze Karel hadden moeten beloven, haar soms eens mee te nemen, en daardoor gaf ze eindelijk toe. Toch amuseerde zij zich niet en dacht zonder ophouden aan hem, die verre was, en zich ieder oogenblik nog verder van haar verwijderde.

En dienzelfden avond stond de kloeke zeeman op het dek van zijn mailboot en liet zijne blikken gaan over de zee, zoo zeldzaam schoon heden, in den helderen

maneschijn, en onwillekeurig vlogen zijne gedachten naar Nederland; naar vrouw en kind.

'Elvire,' klonk het zacht van zijne lippen, 'denkt ge ook aan mij in deze ure, evenals ik aan u? Hoe zalig is het voor mij, eenzamen man, te weten, dat ik even zeker van haar ben, als zij het van mij kan wezen.'

Langzaam vlood de tijd heen voor Elvire; de dagen groeiden tot weken, tot maanden, en zij leefde steeds alleen met en voor haar kind, zij leefde zooals ze wist dat Karel zou wenschen dat ze deed. Elke mail zond ze hem ellenlange brieven, gelijk hij het haar ook deed. Ze wist dat hare epistels weinig bevatten, maar hij begreep immers wel, dat ze hem weinig te zeggen had van de buitenwereld, en zij geloofde ook wel, dat hij het liefst hoorde van vrouw en kind. Haar eerste woorden waren dan ook steeds: 'Wim en ik, we maken het goed,' en het slot: 'Een kus van Wim en een van je eigen trouwe Elvire.'

Iedereen in het kleine stadje klaagde dat mevrouw Van Avorden zich zoo afzonderde, nooit op diners of avondpartijen verscheen. Men trachtte op allerlei wijzen haar over te halen. Elvire stond vast in hare schoenen en bleef tehuis. Ze wist toch hoe spoedig de naam van eene zeeofficiersvrouw besproken wordt, hoe menig man in overzeesche gewesten het voorhoofd rimpelde, na ontvangst van een brief uit Holland; ze wilde alle praatjes onmogelijk maken door als een heilige te leven, alléén voor haar kind, zij had aan niemand anders behoefte. Kwamen haar zuster en zwager den eenen Zondag bij haar eten en zij den anderen met Wim bij hen, dan waren de uren, nadat het kind te bed was gebracht, nog driemaal droever dan de andere avonden, als ze alleen met hem had gegeten, dan voelde ze hare eenzaamheid duizendmaal meer, en als ze dan vóór ze naar bed ging nog haar gewoon half uurtje aan Karel ging schrijven, dan waren juist die Zondagsche brokjes de treurigste passages van den geheelen brief. O! hoe menigmaal herdacht ze dan de woorden harer moeder, die haar meer dan eens zeide: 'Elvire, zijt ge wel de vrouw, die een zeeofficier past? Hebt ge wel de noodige flinkheid, moed en opgewektheid, om gedurende zijne lange zeereizen uw leven draaglijk te maken voor u zelve, om hem prettige, opgewekte brieven te schrijven; bovenal om voor de kinderen, die gij eenmaal zult bezitten, tegelijk vader en moeder te zijn? Als je man na eene lange afwezigheid terugkeert moet hij geene door verveling en tranen oud geworden vrouw vinden, of een ongehoorzaam bedorven kind; bedenk dat alles wel, mijne dochter, eer gij het aanzoek van Van Avorden aanneemt.'

En Elvire, in de overmoedigheid harer twintig jaren, den flinken zeeman innig liefhebbend en trotsch, dat hij juist haar tot zijne vrouw begeerde, antwoordde: 'Mama, u zult eens zien, hoe flink ik zal wezen; ik zal moedig mijn alleenzijn dragen en dubbel genieten als mijn man weer aan wal is. 't Is wel vreeselijk hem zoo dikwijls te moeten missen, maar weet u wel, moedertje, wat eene andere zeeofficiersvrouw, mevrouw X, mij meer dan eens zeide: Kind, neem dit van mij aan, als de zeelui aan wal zijn, genieten ze zoo van het huiselijk leven, dat ze dan duizendmaal liever voor hunne vrouwen zijn dan andere mannen.'

En daarom - Elvire wilde hare woorden getrouw blijven, ze wilde moedig zijn en vroolijk, ze wilde stoeien met haren jongen, en haren man met opgewekte brieven verblijden, maar helaas! daarin zou spoedig verandering komen.

Eens op een guren morgen in Maart, ruim 8 maanden na het vertrek van Van Avorden, klaagde Willem 's morgens over keelpijn. Elvire liet hem in zijn bedje liggen, gaf hem warme melk en stuurde den oppasser om den dokter, er nog lachend bijvoegende:

‘Zeg dat er geen haast bij is, en dat ik alleen stuur omdat ik anders niet verantwoord ben voor mijnheer!’

Doch toen Dr. Albrecht ten twee ure kwam, lachte hij heelemaal niet, hij voelde het polsje, tastte in den hals en legde daarop den thermometer aan.

‘Mevrouw,’ zeide hij daarop tot Elvire, ‘uw jongen heeft flink koorts, en vergis ik mij niet, dan staan we aan het begin eener ziekte; doch verontrust u niet te zeer, het ventje is door en door gezond en met goede zorg en geduld zullen we het wel te boven komen.’

‘Ziek! ernstig ziek!’ kreet Elvire, ‘dat vroolijke kind van gisteren, dat kan niet, 't zal slechts gevatte koude zijn; nog dezen heelen nacht sliep hij zoo rustig, dokter, ik geloof dat ge u noodeloos bezorgd maakt.’

‘Ik hoop het,’ antwoordde de dokter, en tegelijkertijd den thermometer wegnemende, die 39,8 aanwees, toonde hij hem, zeggende: ‘toch zware koorts zooals u ziet, mevrouw!’

Plotseling kwam er nu een vreeselijke angst over de arme moeder.

‘Ook dat nog,’ zuchtte ze, ‘Karel weg, Wim ziek, en ik sta alleen, geheel alleen. En nu nog het zwaarste, dokter, wat moet ik aan mijn man schrijven?’

De volle waarheid, van dag tot dag, mevrouw,’ antwoordde de arts. ‘Deze ziekte wordt pleuris, dat loopt binnen drie weken af, en dus kan uw man vóór hij den brief van heden ontvangt reeds uw telegram hebben met: “Behouden”, of zoo God het zwaarste over u mocht beschikken, zoo wordt hij dan langzaam voorbereid.’

‘Het zwaarste,’ kermde de jonge vrouw. ‘O dokter, zou Wim dan kunnen sterven, zou ik

MAX RÉGIS. Oud-anti-semitisch burgemeester van Algiers.

alléén moeten achterblijven, zonder man, zonder kind? O neen, dokter, zeg dat niet, zoo wreed *kan* God niet zijn!’

‘Mevrouwtje, mevrouwtje,’ zeide de oude geneesheer ernstig, ‘moedige zeeofficiersvrouw, bovenal moedige moeder, houd u kalm ter wille van uw kind. Wat ik kan doen om hem te redden, dat zal ik aanwenden, dat weet u, en verlangt u een consult, dan ben ik daartoe bereid, maar zelfs met alle professoren der wereld hebben wij het niet in onze macht. U zijt oud genoeg om te weten, hoe verraderlijk pleuris kan wezen.

Dezelfde Elvire, die moedig haren man liet vertrekken, zonder hem het afscheid te verzwaren, schoon haar hart bijna brak, toonde ook thans weder hoeveel wilskracht eene vrouw bezitten kan. Zij huilde en klaagde niet, maar overlegde met den dokter, hoe men de gevreesde ziekte het best weerstand zou kunnen bieden. In de eerste plaats stelde ze voor, dat zij 's nachts bij Wim zou waken, en dan daags zes uren

slapen, en zoolang eene diaconesse bij den zieke nemen, en de tweede meid op de kamer daarnaast laten zitten, gereed om bij de minste verandering haar te wekken.

‘Want ziet u, dokter,’ zeide het trouwe moedertje, ‘vreemden zouden wellicht niet zoo'n heelen langen nacht wakker blijven, en als hij dan riep, zouden zij zijn zwak stemmetje niet hooren; maar ik zal niet insluimeren, ik zal heel den nacht naar hem zien en de geringste verandering opmerken.’

De eerste dagen gingen vrij kalm voorbij, het patiëntje gebruikte nogal melk en de temperatuur bleef steeds nog beneden de 40, zoodat dokter en moeder en verpleegster vol moed waren, doch op den 6^{den} dag begon de koorts te klimmen tot 40,5 en meer.

Wim, zeer benauwd, vloog telkens overeind en herkende niemand meer. Hij sliep geen kwartier aan een stuk en kreunde onophoudelijk, zoodat men het beneden hoorde. Elken dag had Elvire een velletje geschreven aan haar man, en morgen ging de mail; zij schrikte terug voor de laatste woorden, die ze er nog moest bijvoegen, maar toch het moest, het behoorde hun beiden, het ging hem evenzeer aan het hart als haar, zij mocht er hem niet onkundig van laten.

Menige traan viel op het stuk papier en menige zucht ontvlood haar boezem, terwijl zij schreef. ‘Op het oogenblik zit ik in doodsangst,’ eindigde ze, ‘en gij mijn aangebeden man weet nog van niets. God geve, als gij dezen ontvangt, Wim weer speelt aan moeders schoot. Maar, beste man, vlei u niet te veel, ons kind is doodziek en zijn krachten nemen af.’

Den achtsten dag was het nog wanhopender. De dokter kwam viermaal en schudde bedenkelijk het hoofd, het arme kind lag brandend heet in zijn bedje, doodsbenauwd hijgend naar adem. Elvire ging dien dag niet rusten. O, gij moeders, die ooit zoo iets hebt doorgeleefd, ge kunt beseffen, wat in die arme vrouw omging. Geen seconde het ziekbed verlatend, de oogen steeds op het kind gericht, de handen saamgevouwen, als tot gebed, zat ze daar als een toonbeeld van moedersmart. Het was haar, alsof er geen enkele straal van hoop meer over was; 't was alsof ze reeds afgerekend had met het leven. Geen traan schonk verlichting; dof, wezenloos gevoelde ze zich als iemand, die op het punt is neer te zinken.

(*Slot volgt.*)

Uit onzen tijd.

Max Régis.

Tot de eigenaardige bekende typen van het tegenwoordige Frankrijk behoort de heer Max Régis, wiens portret hiernevens gaat. Hij behoort tot een genre van lieden, dat wij - gelukkig - in ons land nog niet kennen; hij is niet van zekere capaciteiten ontbloot, maar de wijze, waarop hij zijn talenten gebruikt, draagt allerminst onze goedkeuring weg.

Max Régis is *de* Jodenhater. In Algiers heeft hij zich berucht gemaakt door zijn geweldige pogingen om de Joden op alle mogelijke middelen het leven onaangenaam te maken, zoo mogelijk hen uit het land te jagen. En - het is teekenend voor de Fransche zeden - zijn medeburgers kozen hem tot hun burgemeester.

Toen begonnen de Jodenvervolgingen eerst met volle kracht; plunderingen en mishandelingen waren aan de orde van den dag.

De regeering eindelijk, na lang aarzelen, schorste hem; nu ondernam hij een propagandatocht door Frankrijk en in Algiers zelve; eindelijk besloot de regeering hem wegens opruiïng gevangen te nemen, en nog zit hij achter de niet al te harde kerkerwanden.

Régis is van origine niet eens Franschman, zelfs geen Algerijn; eerst voor kort werd hij als Fransch burger genaturaliseerd.

Als de Dreyfuszaak eenmaal tot rust gebracht zal zijn, zal ook dit misgewas van verrotte staatkundige toestanden wel verschrompelen.

Een hooge Gast in Den Haag. Novellistisch-Historische schets van 1780, door A.J. Servaas van Rooyen. (*Vervolg van blz.* 227.)

Het onderwerp van de komst van den graaf van Hagha is nu vrij wel uitgeput, en de courant gaat verder van hand tot hand, om er het overige nieuws uit te halen. Vooral de

HEERENGRACHT TE AMSTERDAM.

advertentiën trekken bijzonder de aandacht, en vóórdat we de familie een 'goeden nacht' wenschen, willen we ook nog eens even een oog daarin slaan.

Het is in waarheid allemansgading die we vinden.

Zoo vraagt de stads schoolmeester Jan de Jongh te Steenbergen 'een jongman van de Gereformeerde Religie, de Fransche taal magtig zynde en genegen om voor Fransche ondermeester op aannemelijke conditiën te fungeeren', en wordt voor 'de liefhebbers der Lotery, en alle die hun Fortuin en geluk daarin willen beproeven, en weten willen welke de gelukkige en ongelukkige dagen zijn om in te leggen' te koop gepresenteerd, en à 11 stuivers verkrijgbaar gesteld, - dat getal 11 is hier merkwaardig - een boekje, getiteld: het geheim der Loterijen, door E. Operosus, onder de zinspreuk: '*Futura Prospicit.*'

Vlak er tegen aan, - hoe valt het zoo te zamen, - staat de advertentie, 'dat op den 9 October voor de Stads Bank van Leeninge, op de Prinsegracht, alle de panden zullen worden verkocht die verkooplijk zijn,' en een eindje verder wordt geadverteerd: 'aan de houders van obligatiën ten laste van zekere Heerlijkheden, dat zij zullen worden afgelost met de intrest.'

Nog 'presenteert een juffrouw van goeden huize en van de Protestantsche Godsdienst, oud 40 jaren, haar dienst bij eene Dame voor gezelschap, of om als huishoudster in een stil huishouden te fungeeren. Nader informatie te bekomen bij J.A. van Drecht, Boekverkooper, het tweede huis van de Wagestraat en het Gedempte Raampje. De brieven *franco.*'

Zoo bericht Stephanus Rietmulder, Vendumeester, dat hij op Maandag zal beginnen te verkoopen, ten sterfhuize van den heer Jacob Hendrik Viet, op het Delftsche Veer: 'Een uitmuntend kabinet kostbare schilderijen, genoegzaam alle van de allerberoemdste Nederlandsche en Italiaansche meesters, mitsgadersjuweelen, gemaakt goud- en zilverwerk, Porselijnen, waaronder twee extra fraaie Saxische Thee-serviezen, enz. enz. De Catalogus is te bekomen in 's Hage, bij B. Scheurleer, Boekverkooper in de Eerste Wagestraat.'

Tal van verkoopingen worden verder geadverteerd. Vooral trekt de aandacht die van 'vier claver-cimbaalen, twee egte cremoneese fioolen en andere rariteiten, met een keurlijke en extra nette geconditioneerde verzameling boeken, nagelaten door den Hoog Edelgeb. Heer Christiaen August Broctorff tot Lindau, Generaal en Chef van geheel Rusland, etc. etc.'

Onder de nieuwe boeken, die door de uitgevers worden aangekondigd, verdienen de aandacht: 'De waare staat des geschils, tusschen den Eerwaarden Heer David Kleman en zijne beschuldigers of tegenschrijvers, betreffende deszelfs

werkje, genaamd de Ordre des heils, kort voor zijn Eerw. dood eigenhandig opgesteld'; het eerste deel der Brieven, de proeven van dichtlievende kleinigheden opgedragen aan de schone kunne, de aardrijkskunde voor kinderen, en de proeve over de opvoeding, alle van Juffrouw Wolff, met of zonder de hulp van Juffrouw A. Deken, en ten laatste 'het voor alle rechteren, advocaten, procureurs, notarissen, practizijns en beminnaars der rechtsgeleerde wetenschap, allernuttigst en beroemd werk, getyteld: Bellum Juridicum of den Oorlog der Advocaten.'

Ik sluit de serie met de advertentie 'aan alle winkeliers of wie het mogt weezen, dat zoo iemand iets kwam te haalen op rekening van de Heer of Mevr. van Hompesch, wonende op de Binnen-Amstel te Amsterdam, zonder een Billet van dezelve te overhandigen en by de Rekening te vertoonen niet zal betaald worden; hetzelve werd insgelyks gewaarschouwd aan alle werkbaazen, en zig voor schaade te wagten; dit is hetzelve articul dat Haar Edelens in de couranten hebben laaten stellen in den jaare 1760, 1767 en 1775 tot voorkoming van bedriegeryen, 't welk thans weder gereïtereert wordt; verder kan zig ieder die van de bovengenoemde Heer en Vrouwe iets te pretendeeren heeft binnen drie weeken melden aan het Rondeel tot Amsterdam en zal prompt betaald worden.'

Het is alsof we een courant onzer dagen lezen. Er is niets veranderd. Alleen de vorm is wat minder deftig en statig geworden. De menschen zijn dezelfde gebleven.

* * *

We stappen nu eens het Stadhuis binnen. Het ziet er een beetje anders uit dan tegenwoordig het geval is. Van buiten, zoowel als van binnen, is het nog geheel in den vorm, zooals het zich na den westelijken aanbouw in 1732 vertoonde. Het bordes is nog overkapt; eerst in het midden dezer eeuw is die tamboer, of hoe men het anders noemen wil, vervallen. Het hek schut de kerk nog af; de pomp en de lantaarn ter zijde van de kerk, op de lijn van het stadhuis, zijn nog gebleven, maar het uitstek steunende op een kolonnade van drie pilaren was reeds in 1732 verdwenen, evenals de bekende ijzeren kooi, waarin de tepronkstelling der vrouwen van slecht allooi plaats had.

Het is vrij rustig in het groote gebouw. De verschillende comptoiren zijn nog niet alle bevolkt. Het Schepenvertrek, de kamer van Burgemeesteren, de Tresorie, en de bureaux van den Pensionaris, van de Secretarissen en van de Weeskamer zijn alle nog ledig. Het is dan ook pas even half negen uur, en eerst ongeveer te negen uur worden de dagelijksche werkzaamheden begonnen.

De verschillende kamerbewaarders houden een praatje met enkele klerken, die zich naar hunne vertrekken begeven, of vertoeven in Burgemeesterskamer, waar de kamerbewaarder Emanuel Reeser zijn oog laat gaan of alles in orde is; het kon toch gebeuren, dat de schoonmaaksters, die het vertrek des Zaterdags hebben genettoyeerd, eenige disordre hadden veroorzaakt.

Het zal heden Maandag vergadering zijn van hun Edelachtbaren, de drie Burgemeesters van 's Gravenhage, Mr. Adriaen van der Goes, presideerend Burgemeester, Mr. Johan Patijn, en Mr. Pieter van de Poel.

Op zichzelf is dit volstrekt geen bijzonders, maar nu de nieuwstijding in de courant de komst van den Graaf van Hagha heeft gemeld, welk bericht des Zondags van mond tot mond is gegaan, kon het niet uitblijven of de kamerbewaarder van

burgemeesterskamer werd ondervraagd, of hij ook somtijds nadere nouvelles had vernomen, en zoo ja, welke.

Jacob Brach, de kamerbewaarder van heeren Schepenen, weet te vertellen, dat hij gisteren de karos van den Franschen Minister heeft zien stilhouden bij den heer Burgemeester Van der Goes; 'dat bezoek zou zeker wel in verband staan met de komst van den heer Graaf van Hagha.' Gedeeltelijk wordt dit bericht aangevuld met eene mededeeling van den kamerbewaarder van heeren Burgemeesters 'dat de palfrenier van den heer Van der Goes, na de avond-godsdienstoefening in de Groote Kerk, hem voorbijgaande, terwijl hij eens aan de deur stond met het heerlijke Septemberweer, een praatje met hem houdende, en sprekende over de twee jonge koetspaarden die zijn heer pas voor *f* 500 had gekocht, deze had vergeleken bij de twee zwarte langstaarte merriepaarden die de heer Euvoijé uit Frankrijk had laten komen, en oneindig minder waren dan die van den heer Van der Goes, terwijl beide spannen van ongeveer denzelfden prijs waren; zoowat honderd gouden dukaten. Eenmaal aan het praten zijnde had de palfrenier hem verteld, dat een der lakeien van Zijne Excellentie hem had gesproken over de soupés die zouden plaats hebben, en waarvoor reeds toebereidselen werden gemaakt. Zoo onder anderen had hij bij den patissier verschillende fijne schotels moeten bestellen, te veel om op te noemen. De kamerbewaarder had er enkel van kunnen onthouden: 'twee fezanten, een haas, een pastei van patrijzen, en twee fijne ragouts'.

Deze opsomming lokte de opmerking uit van een der busdragende boden, die bij een der heeren Secretarissen was ontboden, dat de heeren terdege wisten te smullen, en dat het hem niets zou verwonderen, dat aan denzelven heer Graaf van Hagha ook nog wel eene receptie op het stadhuis van wege de Magistraat ten deel zou vallen.

Het aanrollen van een koets wordt in de breede gang gehoord, en in een ondenkbaar oogenblik zijn de spraakzame kamerbewaarders, boden en klerken in hunne vertrekken en kantoren verdwenen.

Het is de heer Van der Goes, presideerend Burgemeester, die, na uitgestapt te zijn, burgemeesterskamer binnengaat.

Op hetzelfde oogenblik gaat ook de heer Mr. Johan Pieter van der Haer, Stads-Secretaris, die men was wezen zeggen, dat de heer Burgemeester reeds in zijn vertrek was, daarheen.

De jongste klerk ter secretarie overhandigde hem aan de deur het Resolutieboek van Burgemeesteren van het loopende jaar, dat hij aannam en er mede onder den arm binnentreedt.

De presideerende Burgemeester is een man in de kracht zijns levens. Na het overlijden van zijn vader, die evenals hij Adriaen heette, en als Burgemeester, aan de kinderziekte in 1770 stierf, was hij eerst als Schepen in de regeering van Den Haag gekomen, en aldra tot Burgemeester benoemd.

Hij is van middelmatige lengte, eer schraal dan dik; er ligt een vastheid van karakter op de rustige gelaatstrekken; zijn saamgeknepen lippen, in de hoeken opkrullende, teekenen een wilskracht, die, waar naar het goede gestreefd wordt, zekerheid geeft van een nauwgezette en degelijke regeering.

Onberispelijk is zijn kleeding. De kanten sjabot en kanten lubben, die uit de mouwen op de handen afhangen, hagelwit als zij zijn, geven teekening aan den donker lakenschen frak, welke groenzwart is; de weinig gevulde kuiten steken in wit zijden kousen, wat zijn leeftijd nog medebrengt, en de welgevormde voeten gaan gedeeltelijk schuil in de lage schoenen, met breede zilveren gespen versierd, van hetzelfde maaksel als die welke de kuitbroek onder de knie ophouden.

De gepoederde pruik komt even tot op de ooren, en omlijst het gelaat, waarop de blos der gezondheid ligt gespreid.

De secretaris Van der Haer wint het van den heer Van der Goes verre in leeftijd.

Hij is reeds jaren ten dienste der stad als secretaris werkzaam en dus een geroutineerd ambtenaar, die, bij het telkens wisselen van Burgemeesters, zooals toen ten tijde gebruikelijk was, als zoodanig zeer gewaardeerd wordt.

De kleeding die hij draagt is overeenkomstig die van den heer Burgemeester. De kleur van zijn jas of frak moge wat anders zijn, de kant wat minder kostbaar, de zilveren gespen minder kunstvol, er is overigens geen onderscheid te zien; alleen draagt hij zwarte zijden kousen, en is het pruikje een beetje zwaarder en voller dan dat van den jongen burgemeester.

Hij heeft iets straks en statigs; haast zou men hem streng oordeelen, maar waar we zooeven den vriendelijken dank, den jongsten klerk gebracht, waarnamen, wordt die opwellende gedachte dadelijk verdrongen.

De wederzijdsche begroetingen van Burgemeester en Secretaris hebben ternauwernood plaats gehad, of de deur van het vertrek wordt geopend, en de kamerbewaarder laat de heeren Burgemeesters Patijn en Van de Poel binnen.

Het zijn beiden eigenaardige figuren; hunne kleeding is naar de mode destijds als van de andere heeren. Lichaamsbouw en gelaatstrekken verschillen nogal een weinig.

De Burgemeester Patijn is een flink gebouwd man. Zijn 57 jaren teekenen niet. Hij ziet er blozend en gezond uit. De kleine, maar levendige blauwe oogen zien u vriendelijk aan. Het gepoederde pruikje is, zeer coquet, boven de ooren opwippende; hij heeft een kleinen mond, een kleinen neus, smalle streepjes wenkbrauw, en het lachende, minzame gelaat wijst naar een bonhomie die ieder moet aantrekken.

De heer Van de Poel is juist het tegenovergestelde. Een bol, ietwat bleek en flets gelaat houdt gelijken tred met zijne dikke persoonlijkheid. Hij is wat te vleezig, zou men kunnen zeggen, maar dat geeft juist dien zachten toon, dien heel zijn wezen uitdrukt. Hij is van gezetten leeftijd, en daarom is misschien ook de pruik wat langer, en sluit die het gelaat in een witgrijze lijst, waardoor het matgrauwe ervan nog eenigszins toeneemt. Overigens is hij nog vol jeugdig vuur en behartigt de zaken der stad vol ijver.

Nu we met de heeren kennis hebben gemaakt, willen we, onderwijl zij op hunne zetels, stoelen Louis XV, wit met goud, met groene zittingen en met groen in den rug, plaats nemen, verder eens rondzien.

Zij zijn geschaard om een langwerpige tafel, en de leuningstoel, waarin de Baljuw gewoon is plaats te nemen, blijft ongebruikt. Daarop is ook het groote met de wapens der stad geborduurde kussen blijven liggen, terwijl die der andere stoelen van te voren door de kamerbewaarders zijn weggenomen.

De tafel is gedekt met een groen lakensch kleed, met gouden franje, dat aan de vier zijden tot aan den grond afhangt.

De Secretaris is gezeten aan een aan de groote tafel aangeschoven tafeltje, waarop het Resolutieboek ligt, en dat eveneens gedekt is met een groen kleed, tot aan den grond afhangende, doch zonder gouden franje.

Op den vloer ligt een smirnaasch tapijt, waarvan thans nog een deel is overgebleven en het bovenportaal in het gemeente-museum versiert. Wat tal van Edelachtbaren hebben dit reeds met hunne voeten gedrukt!

Op de tafel staat de tinnen inktkoker, waarop tal van veeren pennen tot schrijven nooden. Een exemplaar der gedrukte keuren van 's-Gravenhage, en behoorlijk doorschoten en bijgehouden, ligt in de nabijheid van den heer Presideerend Burgemeester, en wordt op dit oogenblik vastgehouden door den heer Patijn, die er met de rechterhand op steunt, terwijl hij een gesprek voert met den naast hem zittenden Burgemeester Van de Poel. De Burgemeester Van der Goes wisselt enkele woorden met den heer Secretaris.

Overigens valt er in het vertrek niets op te merken. Een eikenkast beslaat een wandvlak; een ijzeren kist, in houten bak, met kunstig sluitwerk en zware hangsloten, van voren beschilderd met een paar tafereelen uit Ovidius' Metamorphosen, staat onder een vensternis; het manshooge eikenhouten beschot sluit zich aan aan een groen gekleurd behang, in vakken afgedeeld, waardoor de groene toon overheerschend

wordt, vooral daar ook de zware overgordijnen in dezelfde nuance van dat groen zijn. Een halve schemer, al schijnt de zon buiten fel, hangt in het vertrek, waardoor een melancholische tint te voorschijn wordt geroepen, die ons kinderen van zon en licht zeer zeker zou hinderen.

(*Wordt vervolgd.*)

Het instructie-bataljon te Kampen door A.J. Morks, 1ste luitenant bij het Instructie-Bataljon. Met illustratiën.

(*Vervolg en slot van blz.* 230.)

Tegenover de keukens

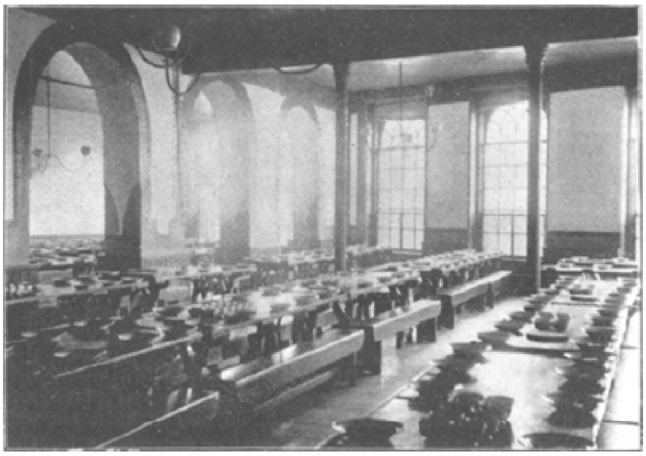

Eetzaal voor korporaals en volontairs, naar eene photographie van den heer Blad te Kampen.

vindt men de eetzalen, die ongetwijfeld door flinke afmetingen, frischheid en zindelijkheid eenen weldadigen indruk maken. De wit steenen serviezen, de blinkend geslepen messen, de nette tafels, het vlug en flink bedienend personeel - jongelingen van het bataljon -, de orde en de reinheid van allen, werkelijk, het wordt met genoegen gezien.

Daar stappen twee aan twee een paar honderd jongelingen de eetzaal binnen; de plaatsen, hen voor een tijd van 6 weken vast aangewezen, zijn spoedig gevonden; dan luidruchtig stemmengegons, dan langgerekt getoet op den hoorn - als gebed voor het eten, waarbij allen opstaan - wederom getoet, *amen* beteekenende, en er wordt aangevallen. Ha, wat zullen zij sparren[1] aan de wortelenrats met worst, hoe vlug springt de peut[2] rond om nakomers een plaatsje te wijzen, hoe dampen de schotels, hoe rikketikken messen, vorkens en lepels! ‘Rug of snee’[3] klinkt het uit des worstverdeelers mond, stukken worden rondge-

1) Smullen.
2) Adsistent-menagemeester.
3) Van het mes, dat men tusschen de stukken vallen laat.

deeld; grage monden gaan kauwend, happend, wegslikkend op en neer.

Midden in de levendigste gesprekken en het prettigste happen verschijnt een sergeant, bekend als facteur oftewel de militaire brievenbesteller,

Modellenzaal, naar eene photographie van den heer Blad te Kampen.
Gymnastiek- en schermzaal, naar eene photographie van den heer Blad te Kampen.

en roept: ‘luisteren!’ Een algemeen gesjuut volgt en aandachtige, blijverwachtende stilte heerscht in de zaal. Tal van namen worden afgeroepen, waarvan de dragers zich, na tafel, haasten zullen bij een schilderhuis - waarin de facteur heeft post gevat - brieven, couranten of postwissels, en de laatste het liefst, in ontvangst te komen nemen. Twee stooten op den hoorn als dankgebed met amen tot besluit en weg stormen allen naar cantine of kamer.

Ziehier een willekeurig menu voor een wekelijkschen soldatenmaaltijd:

Zondag.	Aardappelen, groentesoep, rollade.
Maandag.	Aardappelen, bruine boonen, spek en gehakt.
Dinsdag.	Aardappelen, boerenkool, worst.
Woensdag.	Erwtensoep, kluiven, worst.
Donderdag.	Aardappelen, andijvie, gehakt.
Vrijdag.	Aardappelen, zuurkool, worst.
Zaterdag	Aardappelen, kapucijners, spek, gehakt.

Elken morgen wordt gort, te twaalf uur kuch[1], boter en koffie gegeven.

De onderofficieren gebruiken in eene afzonderlijke eetzaal - tevens cantine - op hetzelfde tijdstip als de volontairs, hunne gemeenschappelijke maaltijden. Een aardig zaaltje, waarin

1) Kommiesbrood.

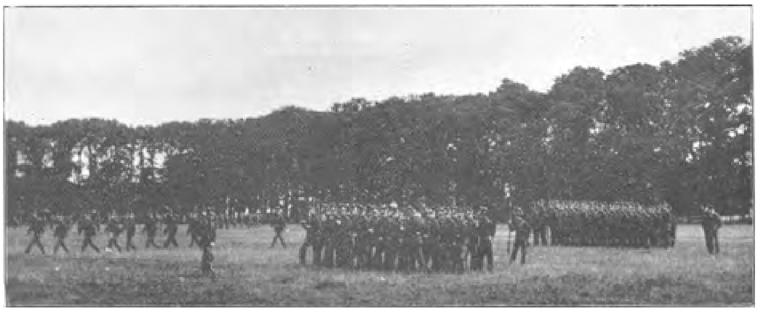

De Zandberg, naar eene photographie van den heer Blad te Kampen.

pianino, keurig buffet, portretten, platen, waaronder een fraaie photographie van H.M. de Koningin, door Haar den 3den September 1895 aan de instelling geschonken, bustes van vorstelijke personen, en een sierlijk kastje met prijzen, door de onderofficiers-vereeniging 'Olympia' bij verschillende wedstrijden behaald, trekken onze bijzondere aandacht.

Ziehier ook van hen een willekeurig menu voor eene week:

Zondag.	's Morgens braadworst; 's middags biefstuk, prinsesseboonen, griesmeelpudding.
Maandag.	's Morgens Hollandsche kaas; 's middags varkenskarbonade, zuurkool.
Dinsdag.	's Morgens boterhamworst; 's middags kalfsragout, bieten.
Woensdag.	's Morgens gehakt; 's middags Geldersche worst, snijboonen, aardappelen.
Donderdag.	's Morgens eieren; 's middags braadstuk, prinsesseboonen.
Vrijdag.	's Morgens gebraden lever; 's middags varkenslappen, gestoofde pruimen.

Zaterdag. - 's Morgens ham; 's middags gehakt, roode kool.

De eetzaal verlatend, gaan wij eene gang door en staan op de binnenplaats tegenover een groot gebouw, de exercitieloods genaamd en in 1855 gebouwd. Het kristallenpaleis, zooals het wel eens spottend door de jeugdige militairen genoemd wordt, dient tot waschlokaal, zooals blijkt uit de groote massa waterkranen langs den muur, waaronder kapstokken en houten stellages om kwartiermuts op te hangen en waschblikjes neder te zetten, tot oefenplaats voor de jongste recruten en tot terrein waar alle militairen om beurten geoefend worden in het gebruik van het geweer als schiet- en als stootwapen. Kamerschietoefeningen met Flaubertpatroontjes hebben hier dagelijks gedurende een uur plaats, en wat nu erg huishoudelijk is, schoone bedlakens worden hier uitgegeven, vuile ingenomen. En nog dienen wij te vermelden het hartverheffende stroozakken-vullen, wat compagniesgewijze hier eveneens plaats vindt. Het rijk verschaft nieuw stroo, de soldaat haalt het oude uit peluw en hoofdkussen, en stopt er het nieuwe in. Onder een pas-de-quatre of een Washington-post wordt het nachtleger door den eigenaar weder beslaapbaar gemaakt.

Lezer, als ge op ongewone tijden eenige jongelingen ge-

pakt en gezakt in ditzelfde lokaal ziet exerceeren, dan zijn dit boosdoeners, die men op deze wijze orde en regelmaat tracht in te prenten. Ziet gij er 's avonds lichten branden en hoort gij reeds in de verte commando's weerklinken, dan zijn er schutters of burgerjongelieden met de exercitie bezig. Ook dient dit lokaal tot verzamelplaats der troepen. De caisson in een der hoeken bergt gedeeltelijk de voor het schijfschieten benoodigde patronen.

En nu nemen wij afscheid van dit hoogst nuttig lokaal, om ons te begeven naar het *brandspuithuis*, waar alles voorhanden is om zoo spoedig mogelijk een eventueelen brand meester te zijn; vervolgens werpen wij een vluchtigen blik op den daarnaast gevestigden timmermanswinkel en stappen nu het badlokaal binnen, waar 24 personen gelijktijdig zich met warm en koud water eens per week kunnen reinigen. In elk kamertje vindt men een voet- en een sproeibad op hoogst practische wijze ingericht.

Als wij nu dit lokaal weder verlaten hebben, dan valt onze blik onmiddellijk op een reusachtig gebouw tegen het vorige aangebouwd. Dit is het schoollokaal, 4 verdiepingen hoog, door gas verlicht en voorzien van alles wat tot het onderwijs benoodigd is.

Toen de kolonel J.C.J. Kempees in een open brief aan den kolonel Weitzel het volgende neerschreef: ‘Hebt gij voor uwen hoofdcursus de noodige

Schietterrein, naar eene photographie van den heer Blad te Kampen.

cursuszalen? Ge weet niet, hoe ik mij in dit opzicht bij 't bataljon behelpen moet; vele lessen moeten nu eens hier, dan weer elders gegeven worden; soms in eene woonkamer van onderofficieren; ook wel eens in hunne eetzaal, onmiddellijk nasdat er gegeten is enterwijldeetenslucht u bij 't binnentreden onaangenaam stemt. Op de teekenles legt ieder leerling van den cursus zijne teekenplank zoodanig, dat deze (want 't is het gewone schoollokaal) op twee schooltafels rust. De teekenaar staat tusschen die schooltafels en de onderwijzer kan bezwaarlijk tot alle leerlingen naderen,’ - had hij niet kunnen vermoeden, dat reeds 5 jaar later een zoo sierlijk en doelmatig gebouw zou verrijzen, als wij nu binnentreden.

Rechts eene deur, toegang gevende tot het bureel van den commandant der 1ste compagnie, links eene andere, die wij openen, nieuwsgierig als bezoekers uit den aard der zaak zijn. Wij treden binnen en hebben de gymnastiek- en schermzaal voor ons, voorzien van brug, ringen, rekstok, touwen, ladders, klimpalen, schermsabels, degens, geweren, maskers, handschoenen, staven, gewichten en - ‘houd op, houd op!’ roept gij mij toe. Goed, maar zie nog even naar de alleraardigste muurschilderingen en wij zullen weder verder gaan.

De volgende deur verbergt voor onzen blik de modellenzaal, aldus genaamd naar het groot aantal miniatuurgebouwtjes, schijfinrichtingen, forten en

pionierbenoodigdheden. De 50 schoppen in foudralen aan den wand worden van tijd tot tijd door de aanstaande korporaals mede naar het terrein genomen, om er zich practisch in het graven te oefenen. Het aanschouwelijk onderwijs - zoo gebiedend noodzakelijk in een land met beperkte terreinen en veelvuldig voorkomend slecht weder - kan hier volkomen tot zijn recht komen; houde elk het in eere!

Onmiddellijk naast de modellenzaal bevindt zich de vereenigingszaal voor officieren, tevens bibliotheek. Aan een der wanden prijken de portretten in groot formaat van 11 vroegere bataljons-commandanten; vervolgens bewonderen wij de prachtige oranjezijden bataljonsvlag met koninklijk naamcijfer, in glazen kast geplaatst; eveneens het reusachtig album op standaard met portretten van officieren, in vroeger jaren aan de instelling werkzaam geweest, een geschenk van den majoor Pompe ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het bataljon, en werpen ten slotte een vluchtigen blik op de goed gevulde boekenkasten.

Nu kunnen wij klimmen, maar zullen ons slechts bepalen tot een bezoek aan de eerste verdieping, waar wij schoollokalen voor ons zien, als overal ter wereld. Misschien zijn de lokalen te groot, zoodat er te veel klassen in eene ruimte bijeen zijn, misschien is de eenige, smalle trap bij eventueel brandgevaar ondoelmatig, maar wij onthouden ons voor deze maal van *op*- en *aan*merkingen. In het schoolgebouw bevindt zich nog een bureel voor den kapitein, hoofd van het lager onderwijs, een bureel voor den officier belast met het beheer der cantine, kazernelokalen, slagerij enz. en eene prachtige leesbibliotheek, in 1870 opgericht.

Spoedigstaan wij weder op de achterplaats, kijken vol belangstelling naar twee heen en weer marcheerende schildwachts, vragen waarom een gewapend korporaal zoo angstig een soldaatje in linnen pantalon bewaakt, en vernemen dat het een arrestant is, die *gelucht* wordt, willen onzen geleider vriendelijk danken voor alles wat hij ons heeft laten zien, maar ten slotte wagen wij toch de opmerking of er nu niets overgeslagen is, want wij hadden vroeger wel eens over arrestkamers hooren praten, maar er hier nog niets van bemerkt. En ja, wij worden nu gebracht naar een van die lokalen waar het niet goed is te wezen. Een hellend vlak van planken, ten einde er des nachts het nachtleger op te leggen, een kruik met water, een inodore en eene electrische schel, voldoende licht en lucht, dit alles tusschen vier kale wanden; eenvoudiger en ongezelliger kan het wel haast niet. Toch is het een feit, dat alleen volgens deze opsluitingsmethode *straf* nog werkelijk *straf* is. Geeft vriendelijke, ruime arrestkamers, verschaft daarbij lectuur en spoedig zou er voor de vele boosdoeners plaats tekort komen, want *schande* is de straf bepaald niet en de gevolgen zijn niet altijd van diep ingrijpenden aard. Eigenaardig is het, dat de soldaat *provoost* met den naam van *pond* en *politiekamer* met dien van *nachtje* betitelt. De tot figuren gewurmde krassen in brits of muur wijzen op de geweldige verveling, waaraan de opgeslotenen zijn blootgesteld. Bij zeer koud weder bepaalt de officier van gezondheid of de arrestant ook tijdelijk moet ontslagen worden.

Wij zijn nu aan het laatste gedeelte onzer wandeling door de kazerne gekomen; de geleider vertelt ons nog van woningen voor gehuwde sergeanten-majoor, van bureelen voor de vier compagnies-commandanten, van brandkranen die door de kazerne en het schoolgebouw zijn aangelegd,

maar wij hebben nu genoeg gezien en gehoord - en stappen weder het hek door naar buiten.

Militaire muziek klinkt ons in de ooren, wij denken dat het bataljon in aantocht is, maar vernemen, dat het slechts eene oefening op de repetitie-kamer geldt, die uit een somber bovenvertrek van het rijks-entrepôtgebouw aan de IJselkade bestaat.

Tot het instructie-bataljon behoort nog het militair hospitaal, in 1854 door het rijk van het gemeentebestuur overgenomen, met afzonderlijk gebouwtje voor lijders aan besmettelijke ziekten, de militaire slagerij, heel in het dorpje Brunnepe gelegen, het kleedingmagazijn, de schietbaan, het oefeningsterrein ‘de Zandberg’ genaamd en het terrein om graven enz. te leeren, daarom pionierterrein geheeten.

Elken morgen wordt het meerendeel der onderofficieren, korporaals en volontairs daar zoo goed mogelijk geoefend. Wij zeggen *het meerendeel*, omdat cursussen, corveeën, wachten, emploiementen eene schrikbarende menigte menschen in de kazerne doen achterblijven; wij zeggen *zoo goed mogelijk*, omdat het kleine terrein met de schietbanen van minimaal lengte niet veel oefening toelaten. Toch is het een zeer klassiek plekje, druk bezocht door gepensionneerden die aan bespiegelende wijsbegeerte doen en door hen die flirten en er de oorzaak van zijn.

Het schietterrein heeft 2 banen, waar op 88 en 147 M. moet geschoten worden door eene geheele reeks poorten ter beveiliging van het omliggende terrein; de gebouwtjes, die wij ontwaren, dienen tot berging van minutie en schietbenoodigdheden der schutterij, van schijven, pioniergereedschappen en hospitaal-brancard, aan het bataljon behoorende, en tot werkplaats van den soldaat belast met het in orde houden der schietbanen. Eigenaardig is het in werken van ouden datum te lezen dat de schietbaan vroeger aan den zeedijk gelegen was en een sergeant van het regiment grenadiers en jagers er les gaf in het schieten met de bus.

Als de lezer nu nog weet, dat 's zomers in de stedelijke zweminrichting aan het kader en de volontairs gelegenheid gegeven wordt onder toezicht een frisch bad te nemen, dan gelooven wij naar waarheid een eenvoudig beeld van het instructie-bataljon te hebben gegeven.

En dit portret dan? zoo vraagt gij.

Dit onlangs overleden stokoude vrouwtje - Karlien of vrouw Ratjepol genaamd - hield er voor de volontairs in hare woning een soort bijwagen van de cantine op na. In een vunzig vertrek, waar het eeuwig naar gebakken visch, dito aardappelen en pannekoeken rook, zag men haar 's avonds ijverig bezig de talrijke om een ruw houten tafel zittende klanten te bedienen. Het fornuis stond in hetzelfde vertrek, dat door den opstijgenden vetwalm steeds in een geheimzinnig duister gehuld was. Zij was specialiteit in vruchten en ganzeneieren, die zij in menigte verkocht. Helaas niet altijd ging het bij dien verkoop eerlijk toe, wat haar leven verbitterde, haar knorrig en bits maakte en vele klanten van haar verdreef; bijna 50 jaar lang bestond haar cliëntèle uit luitjes tot de instelling behoorende; haar woninkje stond achter de kazerne in een aangrenzend steegje.

In 1871 verkondigde de kolonel A.W.P. Weitzel de leer, dat het instructie-bataljon de apotheker is, die op last van den geneesheer aan eene zwakke maag pepsine verstrekt, ten einde haar in staat te stellen het lichaam te blijven voeden, of met andere woorden dat bij het bataljon volontairs tot korporaals en onderofficieren worden opgeleid, die daarna het kader bij de regimenten gaan versterken - welnu, dit is zoo gebleven tot op dezen dag.

Kampen, Februari/Mei 1899.

Deelbaar en toch één.
Door Thérèse van Arendsberg.
(*Vervolg en slot van blz.* 232.)

Toen de dokter 's avonds om half twaalf wegging met de woorden: ‘God geve, mevrouw, dat er morgen vroeg eene verbetering is,’ zeide ze alleen: ‘Dat geve God.’ Daarop nam ze hare plaats weer naast zijn bedje en zeide tot de tweede meid: ‘Wil jij van nacht bij me blijven, ik voel me zoo vreemd, ik durf niet alleen zijn met mijn arm ventje.’

Stilzwijgend namen ze beiden plaats en spraken bijna geen woord. Om halftwee zag Elvire, die telkens de gordijntjes opensloeg, dat Wim in een bad van zweet lag en ingeslapen was; twee uur, halfdrie, drie uur en nog altijd sliep hij voort, soms kreunende, soms zijne handjes bewegende. Eindelijk om halfvijf (verbeeldde ze het zich, was 't een droom of waarheid?) hoorde ze een zeer zwak stemmetje fluisteren: ‘Moes.’ Ze wacht nog even doodstil, en hoor, daar klinkt, doch iets harder thans: ‘Moes, kom hier.’ Vliegend staat ze op, gluurt door de gordijntjes, terwijl Anna de venstergordijnen opent, en thans ziet ze bij de eerste flauwe morgenstralen haar kind, bleek, doodsbleek thans zelfs, maar met heldere oogjes zijne moeder aanziende met een flauwe poging tot glimlachen.

‘Anna, kom,’ roept ze, en toen ook deze ziet welk een zalige verandering er is geschied, vallen beide vrouwen, moeder en verzorgster, meesteres en dienstmaagd op de knieën om God te danken voor die aanmerkelijke beterschap.

‘Moesje,’ klinkt het daarop, ‘is pa ook terug van zijn lange reis, net als ik?’

‘Mijn hartje,’ antwoordde Elvire, ‘papa is nog in Indië, maar gij zijt niet op reis geweest, mijn ventje, maar ziek, heel ziek, en maatje heeft zooveel angst gehad om jou. Maar Wim, ga nu nog kalm wat slapen, je bent nog zoo zwak, en als straks om acht uur de lieve dokter komt, wat zal die dan ook blij wezen!’ Gehoorzaam legde Wim het hoofd weer in 't kussen en sliep in tot de zachte bel van den dokter hem wekte.

Zonder de meid iets te vragen, stapte de oude man met loomen tred naar boven; hij ook had het kind lief gekregen en had diep medelijden met het arme vrouwtje en met den afwezigen vader. Hij opent behoedzaam de deur, en daar klinkt hem zacht ‘dag dokter’ tegen, en eer de goede man van zijne verbazing bekomen is, wordt hem een klein kinderhandje toegestoken, zoo aandoenlijk lief, dat de oude man, die zooveel leed had bijgewoond en die bij zooveel sterfbedden kalm was gebleven, thans tot tranen toe bewogen was.

‘Wat een zaligheid, niet waar, dokter?’ zegt Elvire, ook met gebroken stem; ‘dit is toch immers beterschap?’

‘Of dit beterschap is, mevrouw?’ antwoordt Dr. Albrecht; ‘'t is de crisis, 't is 't behoud, 't is het leven. Willem, jongen, wat maak je ons allen gelukkig! Duizendmaal in mijn leven heb ik mijne betrekking vervloekt, als ik machteloos stond toe te zien, hoe de dood al mijn pogingen vernietigde, als al mijn kennis ijdel scheen, en als soms grove ondank het loon was, dat ik inoogstte voor menig uur van nachtrust en ten koste soms zelfs van mijne gezondheid; maar op zulk een oogenblik leert men zijne betrekking weer liefhebben.’

Doch Elvire kon nog maar niet vroolijk zijn; ze dacht thans meer dan ooit aan haar man, dien ze nog nooit zoo gemist had als op dit uur. In hare droefheid kon ze danken, dat Karel dat leed bespaard werd, maar in vreugde moest hij er bij zijn om die met haar te deelen, of 't was maar halve vreugde. Haar zoo stil voor zich uit ziende staren, begreep Dr. Albrecht wat in haar omging, en haar hartelijk bij de hand nemende, zeide hij: ‘Kom, mevrouwtje, niet werkeloos blijven zitten; geef me gauw een stukje papier, pen en inkt, en dan komt nog het ergste - de aanslag op uw beurs.’

En toen Elvire hem papier en pen overreikte, schreef hij met zijn mooi, duidelijk schrift: ‘Luitenant ter Zee Van Avorden, Batavia. - Willem is behouden. Elvire.’

Toen de jonge moeder het zwart op wit geschreven ziet, dat haar kind behouden is, beseft ze pas, hoe dankbaar ze moet zijn, hoe rijk gezegend ze is, en ze beschuldigt zichzelve, dat ze straks nog zoo stil en stroef was geweest.

En ginds in Java's schoone hoofdstad was juist dien nacht, waarin dood en leven als 't ware worstelden om het bezit van zijn eenig kind, de luitenant Van Avorden op een officieele partij bij den Gouverneur-Generaal, een dier zeldzame gelegenheden, waaraan men zich niet onttrekken kan. Maar zelfs te midden van al die pracht en feestvreugde dacht hij onophoudelijk aan zijne vrouw en zijn kind, en stelde zich voor hoe Elvire zou genieten, als hij haar van al die weelde en prachtige toiletten schreef. Den volgenden dag stond hij iets later op en ging, na zich verfrischt te hebben, een rijtoer maken met eenigen zijner vrienden. Tehuiskomende wacht men hem op met een bericht.

‘Een telegram voor u uit Holland.’

‘O God,’ gilt de sterke zeeman, ‘dat is slecht nieuws van de mijnen.’ Bevend verbreekt hij den omslag en dien openende leest hij: - ‘Willem is behouden.’ Zijn kind behouden, dus bijna verloren geweest, zijn arm lief ventje; en dus Elvire, zijne jonge vrouw alleen met al die zorg, en hij, die dezen nacht zoo zorgeloos feestvierde, die dacht, dat alles daar even wel was, omdat de laatste mail hem zulke goede tijding had gebracht. O, hoe verlangt hij nu weder naar de aankomst van de eerstvolgende mail, maar dat kan nog wel 4 of 5 dagen duren. Welk eene spanning voor hem! Hij, die sterke man, is nu voor niets geschikt en medelijdend zien hem zijne vrienden, medelijdend ziet ook zijn chef hem aan.

Eindelijk daar komen de brieven en dadelijk herkent hij het flinke handschrift van Elvire. Bevend opent hij de enveloppe, en ziet weêr den gewonen aanhef: ‘Wij zijn beiden wel!’ Hij doorloopt vlug al die dicht ineen geschreven velletjes, en aan 't eind gekomen ziet hij weer den gewonen groet van vrouw en kind.

‘Dus *toen* nog was alles wel,’ prevelt hij. ‘Nu nog een week van spanning. O, hoe die te doorworstelen.’ Maar hoe langzaam de dagen ook voorbijgingen, aan alles komt een einde, en toen de tweede mail de brieven bracht was hij nogmaals teleurgesteld. Weer dezelfde, vroolijke, prettige brieven zonder ziekte, zonder zorg. Thans begon Van Avorden aan een ongeluk of althans aan iets plotselings te gelooven. Of was het een droom, dat telegram? Hij kon het niet meer uithouden, en toen zijne vrienden hem dien dag terugzagen, zoo droef, zoo vermoeid, besloten zij samen hem die onzekerheid te ontnemen, en botje bij botje leggend, telegrafeerden ze - antwoord betaald - aan mevrouw Van Avorden, dat zij de zaak nader moest ophelderen en dat haar man zoo onder de onzekerheid leed. Dien avond hoorden ze niets meer, maar vroeg in den volgenden morgen komt zijn vriend Beverloo vlug op hem toeloopen, hem toeroepende: ‘Van Avorden, nu zult ge wel gerust zijn,’ en leest hem daarop voor: ‘Willem 10 dagen pleuris. Nu bijna hersteld.’

‘Hebt gij dat voor mij gedaan?’ zeide Van Avorden. ‘O hoe dank ik u. Nu begrijp ik, dat ik nog van niets wist. Maar o, zoo'n zware ziekte, zoo'n kleine vent, en dan mijne arme vrouw; hoe vreeselijk, dat ik niet bij hen ben! Ach waarom heb ik niet mijn ontslag gevraagd en ben bij hen gebleven; wij zijn voldoende gefortuneerd. Wat is mij eerzucht nu in vergelijking met huiselijk geluk?’

En dat bleef hem bij toen eindelijk Elvire's smartelijke brieven kwamen, toen hij las van al die angsten, van al die vreeselijke nachten, van die crisis, van het zalige oogenblik, dat voor haar niet *volkomen* zalig kon zijn, omdat hij niet bij haar was. Hij kon geen kalmte vinden, werd hoe langer hoe somberder en ten slotte moest hij een dokter consulteeren, die hem bepaald ziek en overspannen vond, en opneming in het hospitaal aanraadde.

Van dat alles deelde hij niets mede aan Elvire. Zij schreef ook nog lang niet zoo opgewekt, als men aanvankelijk zou gedacht hebben. Wim was beter, wel is waar, maar hoestte nog erg; oppassen was de boodschap, heel de gure maanden April, Mei en misschien nog Juni in huis blijven, en dan als de warme Juli en Augustusmaand kwamen, raadde de dokter een langdurig verblijf aan zee aan; maar Elvire zag daar zoo tegen op, zonder Karel, zoo alléén in een hotel, en welke plaats of hij 't best dacht; zou Katwijk niet het rustigst zijn? Telkens als de mail aankwam, vond de dokter den vroeger zoo flinken zeeman zenuwachtig als een kind; welhaast kwamen er sluipkoortsen, en werd zijn toestand van dien aard, dat hij er met Van Avorden's chef over sprak, en meende dat het non-actief en verlof om te repatrieeren het eenige redmiddel zou zijn.

‘Welnu, raad het hem dan aan,’ antwoordde de hoofdofficier, ‘spoedig eer het te laat is.’ 't Was nu einde Mei, en toen de dokter dien avond weer bij zijn patiënt kwam en tot hem zeide: ‘Wel, hoe is het?’ kreeg hij tot antwoord: ‘Over twee maanden, wellicht over zes weken.’

‘Maar wat bedoelt ge?’ zeide de vriendelijke officier van gezondheid; ‘ik vraag u slechts, hoe het u gaat.’

‘O,’ zeide Van Avorden, ‘mij goed; ik dacht aan mijne vrouw en aan wat ze mij schreef.’

‘Hoor eens, mijn beste vriend,’ zeide de arts, ‘het gaat zoo niet langer, het loopt hier mis met u, ge kwijnt weg van heimwee, naar 't moederland, naar huis. 'k Ben bij uw chef geweest, en zoo ge 't goedvindt, gaat morgen uw aanvraag om non-activiteit in zee, gaat ge in Holland nieuwe krachten zamelen en zit ge over zes weken, twee maanden, bij uw vrouw en uw kind.’

Sprakeloos van geluk zag de lijder zijn vriend aan; licht blonk in zijne oogen en zalig was de uitdrukking van zijn gelaat, toen hij zeide:

‘Ja, doe dat, hoe eer hoe liever, non-actief, ontslag of wat ge wilt, ik zou hier sterven, ik moet naar Holland terug!’

Doch keeren we thans terug tot Elvire en haar hersteld ventje. Hij was weer vroolijk als altijd, maar de hoest bleef duren en Mei was weer die gure maand, die De Genestet eens in zijn ‘Haantje van den Toren’ zoo aandoenlijk beschreef.

Daar het weer guur bleef, was er geen sprake van uitgaan voor het kleine patiëntje. Elvire was daardoor ook altijd in huis en voelde zich terneergeslagen. Verbeeldde ze het zich of niet: waren de brieven van haar man de laatste weken korter, minder opgewekt, zou hij zich soms ook niet wel gevoelen en het voor haar verbergen, zouden er nieuwe rampen op haar nederdalen? O, ze dacht menigmaal dat niemand zwaarder kruis te dragen had en dat zij er onder bezwijken zou.

Ze had tegen 15 Juli kamers gehuurd in Katwijk; gezien had zij zelve ze niet, maar eene vriendin, die ze gehuurd had, vond ze netjes en vooral vroolijk en zonnig. Maar hoe eenzaam zou ze het daar hebben; doch als Wim er zijn hoest kwijtraakte, was het haar de reis waard.

Terwijl ze hierover zit te peinzen, ziet ze den postbode aankomen en loopt hem tot de deur tegemoet, ziende dat hij een officieel stuk bij zich heeft. 't Is van het Departement van Marine; maar ze schrikt niet, ze heeft zoo menigmaal zulke dienstbrieven gezien.

Doch toen ze het opent en leest, dat haar echtgenoot luitenant ter zee Van Avorden wegens ongesteldheid non-actief heeft aangevraagd en spoedig naar Holland terugkeert, toen wist ze niet, wat het meest in haar werkte, de vreugde hem terug te hebben of de angst dat hij ernstig ziek is.

‘Wim,’ gilt ze, ‘Pa komt terug.’ ‘Anna, Betje, mijnheer heeft non-actief aangevraagd. O, was hij nu al maar hier!’

En al wat Van Avorden twee maanden geleden doorworsteld had, doorworstelt Elvire thans in hare onzekerheid.

Wel werden de brieven hoe langer hoe ernstiger, wel sprak hij onophoudelijk zijn oneindig verlangen naar haar uit, en zeide hij, dat dit zijn laatste reis zou zijn, dat hij een betrekking in Holland wilde zoeken, dat hij oud wilde worden met en bij zijne vrouw en zijn kind, maar van ziek zijn geen woord.

Acht dagen later zag Elvire echter in de courant dat onder de passagiers, die 7 Juni te Batavia aan boord van het stoomschip ‘Wilhelmina’ waren gegaan, zich bevond luitenant ter zee Van Avorden, en wist ze dus, dat hij in een maand bij haar kon zijn, dus nog vóór zij naar Katwijk vertrekken zou.

Wat een drukte kwam nu opeens Elvire's tijd in beslag nemen! Hoe zou haar Karel terugkomen, als een zieke of als een door het Indisch klimaat uitgeputte herstellende, wien een verblijf aan zee goed zou doen? Hoe moeilijk kon ze nu vaste plannen maken, en de brieven van haar man helderden niets op. Wim werd langzaam beter; bij zonnige dagen was hij al eens in den tuin geweest, en een enkele maal naar oom en tante. Eindelijk in het einde van Juni, toen Elvire al verlangend naar de post zat uit te zien, kwam er een brief van haar man, zooals in den eersten tijd van zijn wegzijn.

HET NASSAU-HUIS IN NEURENBERG.

Tien dicht ineen geschreven velletjes. Van Avorden schreef haar daarin al wat met hem was voorgevallen, hoe de spanning over Wim's ziekte, het medelijden met zijn arm eenzaam vrouwtje hem ziek hadden gemaakt, hoe hij verging van heimwee, daarna ook koorts had gekregen en hoe hij nu op last van den dokter naar Holland werd gestuurd om te herstellen. ‘Maar,’ voegde hij er bij, ‘het non-actief wordt buiten kwestie pensionneering; ik neem voor altijd afscheid van Indië, en zoolang God u en mij het leven spaart, verlaten we elkander niet meer. Wat mijn klein dapper vrouwke met haar ijzeren wil kon volhouden, dat kan ik niet; ik ben niet van het stof, waarvan men getrouwde zeeofficieren maakt, en liever wil ik stil en eenvoudig leven, dan door eerzucht gedreven, te haken naar hoogeren rang.’ Verder schreef hij nog, dat hij maar niet per telegram zijne komst zou melden; ze zou in de courant wel zien, wanneer hij in Marseille debarkeerde, en hij vond het aardig hen te verrassen.

Dien brief gaf Elvire opgewektheid en levenslust. Nu wist ze, dat hij niet bepaald ziek terugkwam, dat hij spoedig zou herstellen onder hare teedere zorgen, en nu was ze vol moed om plannen te maken.

Reeds drie dagen later las ze in de courant dat de ‘Wilhelmina’ te Marseille was aangekomen en van dit oogenblik af had Elvire geen oogenblik rust meer; ze wist toch immers zeer goed, welk een afstand dat nog was, ze begreep dat hij, herstellende zieke, toch niet in eens door zou reizen. Zij vloog telkens naar de bel. Eindelijk den vierden dag, terwijl ze in de keuken de meid eenige bevelen gaf, hoort ze Wim, die in de huiskamer was, opeens uitroepen: ‘Daar is Pa!’ en zonder zich den tijd te gunnen iets te zeggen, vliegt ze naar de deur en ligt in Karel's armen. Vergeten is nu alles, de scheiding, de angst, de zorg, 't is niets dan geluk, dat zij beiden gevoelen; en Wim, die ook de gang komt ingeloopen, roept tot driemaal ‘Dag Paatje!’ eer Karel zelfs zijne vrouw loslaat om zijn kind te omhelzen.

Eindelijk zetten allen zich neder en trachtten de ouders (Wim op Pa's knie genesteld) een geregeld gesprek aan te knoopen. Van Avorden ziet er heel smal en tenger uit, beweert Elvire. Hij vindt dat zijn vrouwke ook erg afgetakeld is; alleen de eigenlijke oorzaak van alles, kleine Wim, ziet er het best en vroolijkst uit. Kinderen lijden alleen met het lichaam; ouderen ook met den geest, daarom is hun lijden zooveel zwaarder en langduriger. Doch waar, zooals hier, het lijden slechts tijdelijk is, waar alles zich oplost in geluk, daar komt ook weer spoedig de blos op de ingevallen wangen, daar worden ook na korter of langer tijd alle sporen van leed en tranen uitgewischt.

Wij verlieten de familie Van Avorden op het oogenblik dat allen onder den indruk verkeerden van de vreugde des wederziens; we wilden hen niet storen in die zalige oogenblikken; thans vinden we hen eenige weken later terug aan Katwijk's frisch Noordzeestrand. Die fiere, krachtige jonge man, die als een toonbeeld van levenslust met een aanvallig knaapje stoeit en speelt in het mulle duinzand, dat is onze nu gepensionneerde luitenant ter zee Karel van Avorden, en die vrouw, die van uit haar strandstoel dit tooneel gadeslaat, is Elvire, nu weer het jonge vrouwtje van weleer. Zij denkt er niet aan om het boek, dat opengeslagen op haar schoot ligt, ook slechts even in te zien; ze geniet en ze droomt... De illusies harer jeugd, ze hebben alle zich opgelost in dat eene groote geheel van liefde en huiselijk geluk.

En thans voelt ze zich gelukkiger dan ooit te voren. Immers verdwenen is nu voor altoos het schrikbeeld eener aanstaande scheiding, dat het geluk van haren verlovingstijd en hare eerste huwelijksjaren vergalde. Zoolang God hun het leven spaart, zullen zij en Karel nooit meer scheiden. Samen zullen ze hun kind opvoeden en, zij het dan ook met beperkt inkomen, hun levensloop kalm en tevreden vol brengen.

Uit onzen tijd.

Het Nassau-Huis in Neurenberg.

Nu het reisseizoen weer aanvangt geven wij hierbij onzen lezers eene afbeelding van een historisch huis in den vreemde, waaraan de naam van een onzer Oranjes verbonden is; wij bedoelen het Nassau-huis in Neurenberg. Wie dezen zomer in deze oude stad, wier speelgoedfabrieken wereldbekend zijn, komt, verzuime niet een bezoek te brengen aan dit aloude gebouw. Aan een der levendigste pleinen, op den hoek van

de Konings- en Carolinestraten, staat het als een waardig monument tegenover de Laurentiuskerk; met zijn naar deze kerk toegekeerden gevel, die door zijn smalheid doet denken aan een der talrijke Neurenberger vestingtorens, maakt het, ondanks zijn grauwheid, door den ouderdom veroorzaakt, een gemoedelijken indruk.

Het kostbaarste stuk van zijn sierlijk beeldhouwwerk is wel het 'Koortje', een meesterstuk van gothiek. Belangwekkend is ook de uit steen gehouwen engelfiguur op den hoek en de door een standbeeld van graaf Adolf van Nassau bekroonde pomp aan den muur.

De onderste verdieping zal binnen eenigen tijd worden gemoderniseerd, om voor winkels benut te worden, tenzij het protest van vele kunstvrienden het plan nog in duigen doe vallen.

Een hooge Gast in Den Haag. Novellistisch-Historische schets van 1780, door A.J. Servaas van Rooyen. (*Vervolg van blz.* 235.)

De Presideerende Burgemeester opent de vergadering. Er staat weinig op de agenda. Slechts drie resolutiën zijn er te nemen, vóórdat nog een extra-nommer aan de werkzaamheden zal worden toegevoegd. Primo wordt aan Deken en Hoofdlieden van de koetziersmans en weduwenbus geauthoriseerd om eene obligatie te verkoopen; secundo wordt, evenals vorige jaren, aan A.

CHINEESCHE INBOORLINGEN.

Lijncker, vrijdom van 's Haagsbieraccijns voor een jaar toegestaan, mits uitsluitend voor de bieren, die hij voor zijn porceleinfabriek noodig heeft, edoch buiten zijne huishouding; en tertio wordt geresolveerd, na ampele discussiën, om aan het Leprozenhuis ter leen te geven een som van 3000 guldens.

De vergadering had hierna uiteen kunnen gaan, maar de presideerende Burgemeester had nog eene mededeeling, waaromtrent de beslissing nog heden moest vallen, wijl de zaak geen uitstel kon lijden.

‘Ik heb,’ zoo sprak de heer Van der Goes, ‘den heeren nog te rapporteeren, dat gisteren na den middag te mijnen huize zich vervoegd heeft de heer Marchal, Secretaris van Zijne Excellentie, den heere Ambassadeur van Frankrijk.’

De heer Van de Poel schikte een beetje naar het boveneinde van de tafel, om niet één woord te missen.

De heer Secretaris heeft mij te kennen gegeven,’ zoo vervolgt de heer Van der Goes, ‘dat waarschijnlijk vandaag of morgen alhier verwacht wierd Zijne Majesteit de Koning van Zweden, onder den naam van Graaf van Hagha, zooals de heeren gewisselijk reeds uit de couranten zullen hebben vernomen.’

De heer Van de Poel knikt toestemmend; de heer Patijn geeft eveneens een bevestigend antwoord, door een levendig uitgesproken *voorzeker*.

De heer Secretaris Van der Haer punt met het pennemes de veeren pen een weinig aan, nadat hij haar aan de bovenzijde van zijn rokspand heeft uitgeveegd. Hij verwacht dus de noodige schrijfstof.

‘Zijne Excellentie, die om zooveel mogelijk Hoogstdesselfs kort verblijt alhier aangenaam te maken, de comedie te zijnen huize zoude hebben willen doen spelen, heeft echter bevonden, dat zijne appartementen daartoe niet wel geschikt waren. Uit dien hoofde liet hij verzoeken permissie om op morgenavond het Fransche Theater,’ - hier betrok des heeren Van de Poel's gelaat - ‘te mogen gebruiken, zoodanig nogtans, dat niemand anders daarinne geadmitteerd zoude worden dan die behoorlijk met een kaartje was verzogt... Ik open op dat stuk de deliberatiën.’

De heer Van de Poel komt al dadelijk voor den dag met bedenkingen en reflectiën. Hij meent er op te moeten wijzen, 'dat het Theater voor 14 dagen wegens de nachtmaalsviering was gesloten, en dat dit in consideratie genomen het hem voorkwam, onder welnemen zijner collega's, dat Burgemeesteren zich daaraan moesten houden en de eenmaal genomen resolutie mainteneeren,' vooral daar hierin de Raadpensionaris te beschikken had.

Burgemeester Patijn zou in dit bijzondere geval, vooral daar het een besloten kring geldt, eene uitzondering wenschen te maken, doch hij herinnert zich, dat een tiental jaren ongeveer geleden, toen de Koning van Denemarken zich in Den Haag bevond, zich eene dergelijke moeilijkheid heeft voorgedaan.

'Mag ik dan den heer Secretaris verzoeken,' zegt de heer Van der Goes, 'de retroacta te willen opslaan, dan kunnen we nazien of er een precedent is, en in welken zin.'

De heer Secretaris beantwoordt die uitnoodiging met eene lichte hoofdbuiging. Hij staat op, en ontsluit de kast, waarin de resolutieboeken van den jare 1584 af op een rij geschaard staan.

Onderwijl hij een klapper opslaat, die hem het jaar moet aangeven, waar hij te zoeken heeft, wisselen de heeren Burgemeesters enkele woorden, betreffende het hooge bezoek.

Vooral wordt des Konings fermeteit geprezen en wijst de heer Van der Goes er op, dat hij reeds op 26jarigen leeftijd, en pas een jaar aan de regeering zijnde, den tact en het beleid had om eene nieuwe constitutie te doen aannemen, waarbij aan de kroon al het gezag teruggegeven werd, waarvan de adel en de Senaat die van lieverlede beroofd hadden, sedert den tijd van Karel XII.

'Misschien, dat de overmoed hem gelukkig is geweest; in elk geval mag hij aanspraak maken op waardeering,' voegt de heer Van de Poel er aan toe.

'Temeer,' vervolgt de heer Patijn, 'omdat die coup d'état zonder bloedvergieten is geschied, en' - zich wendende tot den heer Van der Goes, vraagt hij: 'dient er nog eene officiëele receptie te zijn?'

'Ik meen van niet,' antwoordt de heer President-Burgemeester; als graaf van Hagha hebben wij Zijne Majesteit niet te complimenteeren. Dit was ook de gedachte van den heer Secretaris Marchal. Hij heeft mij zelfs gezegd, dat van den kant der heeren Ambassadeurs, van Frankrijk en Engeland, het eerste bezoek na zijn aankomst van den Graaf verwacht wordt... En dan dienden wij ook vooraf den heer Pensionaris daarover te raadplegen.'

De heer Secretaris Van der Haer keert met het Resolutieboek, waarin het jaar 1768 voorkomt, terug en herneemt zijn plaats aan het kleine groene tafeltje.

De in hoorn gebonden foliant met de traditioneel groen zijden linten toegebonden, wordt geopend, en den heer presideerend Burgemeester aanziende, als wilde hij verlof vragen tot het voorlezen der retroacta, vangt hij de lectuur aan, nadat de Burgemeester Van der Goes hem tot antwoord heeft toegeknikt.

Vooraf echter schenkt de Secretaris zich een glas water in, uit de karaf, die te midden van de tafel, op een mahoniehouten blad, met een viertal glazen voorzien, geplaatst is.

Hij leest:

'Woensdag den 6 July 1768. Present de Heeren Burgemeesteren van der Goes en de Lille. De heer de Cheusses, Envoyé van Zijne Maj. den Koning van Denemarken,

zig aan Heeren Burgemeesteren geaddresseert en verzogt hebbende dat de Comoedie op morgen en overmorgen, zullende zijn den 7e en 8e deezer, mogt speelen, ten einde het verblijf van gemelde Zijne Majesteit, welken deezen avond alhier incognito onder de titul van Prins van Traventhal verwagt word, alle mogelijke agrementen bij te zetten, en desweegens zijnde goedgevonden de sentimenten van den heer Raedpensionaris Steyn in te neemen, welke van advis was, dat zulks weegens het H. nagtmael, dat op a.s. Zondag staat gehouden te worden, niet betaemelijk zoude zijn, is vervolgens goedgevonden hetzelve verzoek om redenen gemelt te wijzen van de hand, en dat, van dit geresolveerde aen gemelde Heer Envoyé door een der Secretarissen kennisse zal worden gegeven.'

'We zouden goed doen,' zegt de heer Van de Poel, 'ook nu geene beslissing te nemen, zonder den heer Raadpensionaris kennis van dit verzoek te geven, en Zijn Hoog Ed. Gestrenges consideratiën daarop in te nemen.'

De presideerende Burgemeester kan zich met dit denkbeeld wel vereenigen en vraagt ook het advies van den heer Patijn.

Ook Z. Ed. Achtbare gelooft richtig te handelen door staande de vergadering den heer Secretaris af te vaardigen naar den heer Raadpensionaris, die zich zeer zeker op het Binnenhof zal bevinden.

Aldus wordt geresolveerd. De heer Van der Goes schorst de vergadering en na eenige plichtplegingen verlaat de heer Secretaris het vertrek tot het zich acquiteeren van den hem opgedragen last.

Het gesprek loopt in dien tijd weder over hetzelfde onderwerp.

De heer Van der Goes zegt nog vernomen te hebben, dat de Koning gisteren Zondag te Rotterdam is gearriveerd, dat hij van daar naar Delft denkt te vertrekken, en verder naar Den Haag.

Vooral verbazing wekt de mededeeling, dat er waarschijnlijkheid bestond, dat de Graaf niet van Delft in een koets zou komen, maar met een jacht, wijl hij dit verkieslijk achtte om beter de landstreek te leeren kennen. Van Den Haag zou hij naar Amsterdam reizen, een tour naar Zaandam doen, om daarna den terugtocht naar zijn vaderland te ondernemen.

Omtrent de plaats van zijn intrek in Den Haag waren volgens de ampele berichten, hem door den heer Secretaris van Zijne Excellentie gedaan, kamers besteld in het logement le Maréchal de Turenne.

Inmiddels is de heer Secretaris Van der Haer van zijne zending teruggekeerd. Onderwijl hij plaats neemt, vraagt de heer Van der Goes: 'Was de heer Raadpensionaris welvarende?'

'De heer Van Bleyswijk was welvarender dan ooit. Zijn Hoogedelgestrenge kwam mij reeds op den dorpel van zijn vertrek tegemoet treden, nadat ik mij had laten aandienen.'

Een glimlach speelt op dit oogenblik om den mond van den heer Mr. Van de Poel, die uitdrukking krijgt door den uitroep: 'Ik zou anders meenen, dat de heer Van Bleyswijk op dit oogenblik een zwaren last op zijne schouderen voelt drukken.'

'U bedoelt?' vraagt de heer Patijn.

'Wel,' antwoordt de heer Van de Poel, 'ik meen te weten, dat de verhouding tusschen Z. HoogEdelGestr. en den Stadhouder vrij wel heeft geleden.'

'Ik kan niet denken, dat de heer Raadpensionaris in deze ooit zou wisselen van partij, zij 't ook, dat sommigen hem liever minder weifelend zouden willen zien, doch,' - zich tot den Secretaris wendende, - 'mag ik den heer Secretaris verzoeken van zijn bezoek te willen rapporteeren?'

De Secretaris verheft ter wille van den heer Van de Poel eenigszins zijn stem, terwijl hij zegt:

‘De heer Raadpensionaris, nadat ik Z. Hoog Edel Gestrenge de zaak had blootgelegd, was van begrip, dat Uw Edel-Achtbaren, gedurende de absentie van Zijne Hoogheid den Heere Prins Erfstadhouder, niet qualijk zouden doen om zulks bij provisie, teegens morgen, vriendelijk te declineeren.’

De heer Van de Poel kijkt den heer Patijn eenigszins triomfantelijk aan, en hij kan zich niet bedwingen om zoo ter zijde heen te zeggen: ‘Het schijnt, dat de heer Raadpensionaris nu weder den Prins meer genegen is; in elk geval schijnt hij hem te duchten.’

‘Ik stel voor,’ zoo neemt de heer Van der Goes het woord,

'te resolveeren om den heer Secretaris op te dragen om den heer Marchall te gaan verwittigen, dat Burgemeesteren, vermits de absentie van den Hoogedelgestr. heer Bailjuw dezer stad, zwarigheid maakten om op morgen het theater te laten openen.'

Alzoo werd geresolveerd.

Het was nu ongeveer 12 uur. De zitting werd opgeheven, en nadat de heeren Burgemeesteren het vertrek hadden verlaten, ontbood de heer Secretaris Van der Haer een der oudste klerken, overhandigde hem het klad der genomen resoluties, ten einde daaraan uitvoering te geven, en ze in het net in het resolutieboek te doen overschrijven, waarna hij zich ging acquiteeren van de hem verstrekte opdracht.

* * *

Zeer voorzichtig hadden burgemeesteren hunne weigering, tot het afstaan van 't Theater, gegrond op de afwezigheid van den Bailjuw, om alle mogelijke botsing van den Pensionaris met den Franschen gezant te voorkomen.

Hoe groot ook overigens de naijver was der verschillende gezaghebbenden, toch meende de Haagsche magistraat zich in deze zaak incompetent te moeten verklaren. Het was immers op deze wijze veel gemakkelijker. In een moeilijk geval den schijn aan te nemen van onbevoegdheid tot handelen is eene zelfverloochening die weinig kost, en toch op een gegeven oogenblik effect maakt.

Met de fijne hoofsche vormen den Franschen eigen, was de heer Secretaris Van der Haer bij den Secretaris der Ambassade ontvangen, en hoe netelig de commissie ook was, waarvan hij zich had te acquiteeren, er was bij den heer Marchall, noch bij den heer Hertog de la Vaugyon, een spoor van misnoegen te ontdekken, op het vernemen van deze teleurstellende weigering. Trouwens zij behoorden tot de diplomatie.

Er viel nu echter geen tijd te verliezen, en nauwelijks had dan ook de heer Van der Haer het hôtel van den Hertog verlaten, of onder een stortvloed van woorden werd besloten om alle maatregelen te treffen, die de tooneelvoorstellingen konden doen doorgaan. Snel handelen was noodig, en eer dat de avond viel waren vele handen in den *Ouden Doelen* bezig om dat gebouw tijdelijk in te richten voor de feesten en gala-voorstellingen, die de Fransche gezant zich had voorgesteld te geven en te doen plaats hebben.

Onderwijl we den *Ouden Doelen* letterlijk zien ten onderste boven gekeerd om een tooneel te timmeren, in een zaal, welke ongeveer 300 bekwame zitplaatsen bood, en alle démarches werden gemaakt met Sieur Merillan, directeur van den Franschen troep, opdat de eerste voorstelling reeds des Woensdagsavonds kon plaats hebben, willen we even kennis nemen van 't geen er bekend is omtrent de aankomst en het verblijf te dezer stede van Zijne Majesteit Gustaaf den derden, Koning van Zweden, van wien een inzender, zich teekenende F., in de 's Gravenhage Courant van Vrijdag zong:

'Zo Graevenhage eertijds heeft op 't bezoek gepraeld
Van Keizer, Koning, Vorst, van Hertog, Prins en Graeven:
Zij heeft, vóór and're steên, nog onlangs eer behaeld,
Dat zij gehuisvest heeft den grootsten der Gustaeven,
Dien zij, in dees' Monarch, die haeren naem vereert,
Als Graef yan Hagha, dankt, dat Hij haer roem vermeert.'

In de 's Gravenhaagsche Woensdagsche Courant van den 27sten September las men, onder dagteekening van den 26sten, het doodleuke bericht: ‘Deezen avond ten 7 uuren, is de Koning van Zweeden, onder den naam van Graaf van Hagha alhier gearriveerd en heeft zijn intrek genomen in het logement *le Maréchal de Turenne.*’

Hij was als een eenvoudig burger aangekomen, waardoor tal van Hagenaars zeer gedupeerd waren.

Men had hem reeds den geheelen namiddag verwacht. De Delftsche straatweg was vol menschen, en iedere koets, die kwam aanrollen, werd belangstellend tegemoet gezien, en in de nabijheid gekomen, werden er nieuwsgierige blikken in geslagen. Naarmate de livrei schitterender was, meende men nader tot het doel te zijn, en onderwijl was de Graaf van Hagha driehonderd passen verder aan het Delftsche veer uit een jacht gestapt, en wandelde als een gewoon mensch naar het Logement.

Toch werd hij spoediger herkend, dan hij had verwacht. Bij 't afkomen van het jacht waait hem den hoed van het hoofd; een sjouwer loopt dien na, en brengt hem terug. Een goudstuk was zijne belooning. ‘Dat is geen gewoon reiziger,’ schreeuwt hij, en laat het goudstuk zien; groote oogen worden opgezet, en de schipper roept: ‘dat is de Koning;’ honderden stemmen herhalen dien uitroep, onderwijl de Koning zijn weg naar de *Maréchal de Turenne* vervolgt. Na zich verfrischt te hebben maakte de Koning onmiddellijk zijne opwachting bij den Prins Stadhouder in het Oude Hof, nu het Koninklijk Paleis, en bij de heeren Ambassadeurs en de Envoyés der verschillende Hoven.

Onmiddellijk daarna deden de heeren Ambassadeurs hunne karossen naar het hôtel van den Graaf rijden, om er, bij wijze van contra-visite, hunne kaartjes te doen afgeven.

(*Slot volgt.*)

Een Koninklijk Oogheelkundige.
Hertog Karel Theodoor van Beieren.
Met illustratiën.

Nu ruim een maand geleden vierde een afstammeling van de aloude Huizen van Wittelsbach en Braganza zijn zilveren huwelijksfeest. Niet op het slagveld door koene daden heeft deze loot naam gemaakt, niet op het politieke schaakbord heeft hij meesterlijke zetten gedaan; hij en zijne gemalin zijn helden in het edelste kampperk ter wereld, in dat van de waarachtige weldoeners der menschheid.

Aan de oevers van het Starrenbergermeer, niet ver van de Beiersche hoofdstad München, in een allerbekoorlijkst oord, omringd door heerlijke tuinen en een uitgestrekt park, staat het geboortehuis van hertog Karel Theodoor van Beieren, het kasteel Possenhofen, zijn tegenwoordige woonplaats ook.

Hertog Maximiliaan en hertogin Ludovica, zijne gemalin, die eene zuster was van de moeder van den tegenwoordigen keizer van Oostenrijk en van koning Lodewijk I van Beieren, hadden drie zoons en vijf dochters, nl. de prinses van Thurn en Taxis, de overleden keizerin van Oostenrijk, de ex-koningin van Napels, de hertogin van Trani en wijlen de hertogin van Alençon.

De oudste zoon, prins Lodewijk, offerde zijn recht van opvolging in het hertogdom op door een morganatisch huwelijk met eene actrice van het hoftheater in München, terwijl na den dood van hertog Maximiliaan, prins Karel Theodoor, de jongste zoon, den titel van hertog verkreeg en de vele landgoederen erfde, die bij dien titel behooren.

Van de jeugd van den jongen prins weten wij weinig dan

dat hij steeds ernstig en ijverig was en, zooals wijlen zijne zuster Elisabeth, een droomer. Het hofleven trok hem volstrekt

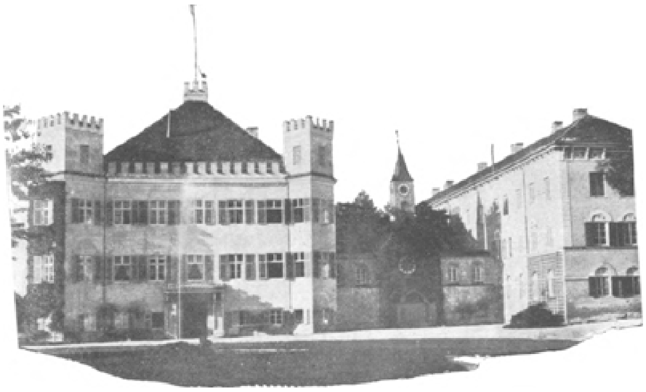

Het hertogelijk kasteel te Possenhofen.

niet aan, terwijl hij evenmin roeping gevoelde voor dat beroep hetwelk gewoonlijk door prinsen van den bloede wordt geoefend, het krijgsmansleven.

Nog als knaap bezocht hij enkele groote medische etablissementen van Europa en woonde aan verschillende universiteiten de colleges bij, terwijl hij zijn tijd wijdde aan medische en heelkundige onderzoekingen; op drie-en-twintigjarigen leeftijd legde hij, gelijk een gewoon candidaat, met goeden uitslag het artsexamen af.

Spoedig werd hij oog-specialiteit en kreeg als zoodanig weldra groote vermaardheid; voor twee jaren ongeveer volbracht hij zijn duizendste operatie en zoo beroemd is zijn naam, dat, toen eenigen tijd geleden de Duitsche keizer op zijn jacht de *Hohenzollern* zijn eene oog bezeerde, hertog Karel Theodoor naar Kiel ontboden werd, heel van zijn rustig tehuis in de Beiersche Alpen naar de zeehaven aan de Oostzee, waar hij er in slaagde binnen een paar dagen het oog te doen genezen.

Doch niet alleen door zijn kundigheden heeft deze koninklijke oculist zijn naam over de gansche wereld bekend doen worden, maar ook door zijn edelmoedigheid, zijn vriendelijkheid en menschenliefde; bijna uitsluitend wijdt hij zich aan den dienst der armen en van hen die, hoewel niet geheel onvermogend, toch niet in staat zijn de nogal hooge honoraria te betalen, die gewoonlijk door oogdokters gevorderd worden.

Ontelbare patiënten hebben aan den hertog het behoud van hun gezichtsvermogen te danken en in een groot aantal gevallen heeft hij in den duisteren nacht het heldere licht van den dag gebracht.

In zijn liefdewerk wordt de hertog bijgestaan door de hertogin (geboren prinses Maria Josepha van Braganza), waarmede hij den 29sten April 1874 huwde, nadat hij eenige jaren te voren weduwnaar geworden was.

Bij buitengewoon moeilijke operaties treedt de hertogin steeds als helpster op en zenuwachtige patiënten weet zij op ongeëvenaarde wijze te kalmeeren.

Zoowel de hertog als zijne gemalin houden zeer veel van het buitenleven, evenals hunne kinderen, drie dochters en twee zoons, die groote sportliefhebbers zijn. Een dochter, prinses Gabriele, is een hartstochtelijk liefhebster van rijden, jagen en lawn-tennis, maar boven alles houdt zij van fietsen; zij en hare zusters behooren tot de beste wielrijdsters van Duitschland.

De eerste vrouw van den hertog was een dochter van koning Johan van Saksen, en zijn oudste dochter uit het eerste huwelijk is de hertogin van Urach, die vóór haar trouwen een van de geleerdste vrouwen was van koninklijken huize, terwijl zij geen afleiding boven haar studie stelde; en ook thans nog, hoewel zij moeder is van eenige kinderen, vindt de hertogin nog tijd voor studie en schrijven, al geeft zij haar werken ook niet in het licht.

De moeder van den hertog bewoonde tot aan haar dood Possenhofen en hield hier meer dan vijftig jaar verblijf, terwijl de hertog zelf het kasteel aan het Tegernmeer liet bouwen, een heerlijk paleis aan de oevers van het verrukkelijke meer. Hier en in Bad Kreuth, dat eveneens zijn eigendom is, woont hij des zomers met zijn familie; des winters gaat hij naar Meran, het vermaarde winterkurort in Tyrol, waar hij een geriefelijk ingerichte villa bezit.

Het kasteel van het Tegernmeer is ingericht tot gasthuis voor ooglijders, waar de hertogin het oppertoezicht heeft over de patiënten, die, indien zij onvermogend zijn, zonder eenige tegemoetkoming worden opgenomen.

Ongeveer twee jaar geleden bracht de Duitsche keizerin met hare kinderen een langdurig bezoek aan het Tegernmeer, en zij en de hertogelijke familie werden zeer intiem, terwijl men de kinderen, meestal in nationaal kostuum, dikwijls uitstapjes kon zien maken in de omstreken. Geheel vrij van alle hofetiquette werd door de keizerin toen een aangename tijd in het Beiersche hoogland doorgebracht.

De hertog en de hertogin zijn uit den aard der zaak zeer

Hertog Karel Theodoor van Beieren.

populair en geliefd in hun geboorteland, en bladzijden zouden kunnen gevuld worden met de bewijzen van groote achting hun gebracht en anderzijds van hun grootmoedigheid. De eenigste behoefte van den hertog schijnt te zijn hen wel te kunnen doen, die minder gelukkig zijn dan hij zelf, en het is hem een blijdschap wanneer hij er aan kan medehelpen om leed weg te nemen.

Wel mag het verheven paar met voldoening terugzien op hun vijf-en-twintigjarig huwelijk, want met edeler hoedanigheden hebben zij hun hooge positie omgeven dan met die welke alleen voortspruiten uit hun hooge maatschappelijke positie.

Hun kalm leven is helaas droevig verstoord door de verschrikkelijke

De Hertogin en hare dochter Prinses Gabriele.

lotgevallen van de Beiersche en Oostenrijksche vorstenhuizen, waaraan zij nauw verbonden zijn, want in een betrekkelijk kort tijdperk heeft de hertog zijn beide geliefde zusters door noodlottige oorzaken verloren: de eene, keizerin van Oostenrijk, vermoord, de andere, de hertogin van Alençon, verbrand in den weldadigheidsbazaar te Parijs. Dan heeft zijn neef, koning Lodewijk II, zelfmoord bedreven door zich te verdrinken in het meer, aan welks oevers de hertog geboren werd en opgroeide. De tragedie van zijn neef, den kroonprins Rudolf van Oostenrijk, is te welbekend dan dat wij die hier behoeven te herhalen. Zijn jongsten broeder heeft de hertog eindelijk nog verloren voor deze volwassen was; slechts de vervulling van de edele taak, die hij zich zelf heeft opgelegd, heeft hem troost geschonken bij deze smart, terwijl het geluk, dat hij in eigen kring ontwaart, zijn huiselijke rust zeer doet afsteken bij de stormen, die om hem heen in zijne familie woeden.

De Flora van den Bijbel.

De linzen.

De drie dochters van den Hertog, de Prinsessen Elisabeth, Sophie en Gabriele.

‘En Jacob gaf Ezau brood en het linzenkooksel.’ (Gen. XXV: 34). De linzen (*Ervum Lens*), waaruit de bovenbedoelde spijze was samengesteld, zijn zéér kleine peulvruchten. De peultjes bereiken zelden meer dan 3 centimeters en de geheele plant ongeveer ½ meter hoogte; de plant klimt door middel van ranken bij andere planten op; de kleine blauwe bloemen, 2 à 3 bij elkander staande, gelijken eenigszins op kleine bloemen der erwten; de zaden zijn echter veel minder talrijk, iedere peul bevat slechts 2 zaden, en veel kleiner. Men kweekt de linzen in 't groot in zandige streken van het Oosten en ook in sommige landen van Europa. Op de markten van Syrië en Egypte verkoopt men de reeds geheel toebereide zaden. Volgens Burckhardt vormt een mengsel van rijst en linzen, gelijkelijk verdeeld, waarop men boter strijkt, een der meest geliefkoosde spijzen der middelklasse in Arabië en is dikwijls ook hun eenig avondeten.

Meermalen zag genoemde reiziger in Hedjah, dat de Bedoeïnen niets anders bij zich hadden dan rijst, linzen, boter en dadels. Rosenmüller doet opmerken, dat het linzenmeel *rood* genoemd wordt (Gen. XXV: 30) naar de kleur. Plinius spreekt van eene Egyptische variëteit die op het roode zand rondom de pyramiden groeide, en doet opmerken dat de linzen bij voorkeur in zulk een grond groeien; hij vermeent tevens dat de plant de roode kleur verkrijgt van het terrein waar zij groeit.

Reizigers die deze spijs, die in het oosten zeer algemeen is, hebben gebruikt, zeggen dat die er uitziet als gekookte chocolade. Nabij de grot van Hebron, waar Abraham en zijne familie werd begraven, zag d'Arvieux een groot gebouw met een keuken nabij den ingang. Iederen dag werd daar eene groote hoeveelheid spijs, uit verschillende peulvruchten bestaande, gereedgemaakt, doch voornamelijk waren het linzen; deze spijs werd door de Derwischen aan de armen en de reizigers verdeeld, als herinnering aan hetgeen met Ezau en Jacob was gebeurd.

In Boven-Egypte, nabij de watervallen van den Nijl, wordt uit een mengsel van linzen en gerst een soort brood gebakken dat tamelijk goed zou zijn. Linzen werden in Egypte in een graf der XIIe koningsdynastie gevonden (1900-2500 jaren vóór Christus), en wel in den vorm van klompjes brij, als doodenspijze.

De zaden waren vroeger als *Semina Lentilium* in de geneeskunde in gebruik tegen diarrhae, terwijl linzenmeel ook thans nog in den vorm van omslagen tegen zweren wordt aangewend. In de oudheid werd linzensoep als spijs voor teringlijders gebruikt.

De terebinth.

‘Abraham sloeg tenten op en woonde aan de eikenbosschen van Mamré, die bij Hebron zijn, en hij bouwde aldaar den Heere een altaar.’ (Gen. XIII: 18).

Deze tekst wordt door sommigen gelezen als volgt: ‘woonde aan de Terebinth van Mamré, die bij Hebron is.’ Op sommige plaatsen in den Bijbel wordt het Hebreeuwsche woord eenvoudig door ‘boom’ vertaald. Eveneens zou het ‘eikenbosch Moré’ (Gen. XII: 6) door ‘Terebinth van Moré’ ver-

taald moeten worden. De Terebinth (*Pistacia mutica*) is een zeer groote boom, zéér algemeen in Palestina voorkomende, zoodat hij dikwijls als karakteristiek voor het landschap kan worden beschouwd. Zonder twijfel is het een der boomen; in de schaduw waarvan de patriarch zijne tenten opsloeg en den Heer ontving vergezeld van de twee engelen. Eene oude overlevering, door den Joodschen geschiedschrijver Jozephus aangehaald, zegt dat deze boom in zijn tijd nog bestond, in de nabijheid van Mamré. Later werd deze plant het doel van vele pelgrimstochten, totdat de boom eindelijk toevallig door een brand werd vernield (in 1640). De vallei van Ela (eik of Terebinth), waar David den reus Goliath doodde (1 Sam. XVII: 9), heeft zonder twijfel dezen naam ontvangen naar de vele Terebinth-boomen die er groeiden. Men veronderstelt dat deze vallei was gelegen tusschen Jeruzalem en Gaza; in deze streek komen de grootste exemplaren van de Terebinth voor. De Terebinth is merkwaardig door den hoogen ouderdom dien de plant kan bereiken. De bladen zijn in kleinere blaadjes verdeeld, gelijken eenigszins op olijfbladen en vertoonen dikwijls eene roode tint. Dikwijls vindt men aan de takken kolossale uitwassen, die door den steek van een insect worden veroorzaakt en verschillend gekleurd zijn. De vruchten, purperrood en eenigszins grooter dan een erwt, zijn tot trossen vereenigd.

Een andere boom van hetzelfde geslacht, de *Pistacia Terebinthus*, levert de beroemde terpentijn van Chis (*Terebinthina cypria*), zuiver en doorschijnend, naar citroenen riekend. Door insnijdingen in den stam gedurende de maand Juli wordt deze stof verkregen; de druppels, die uit den stam vloeien, vallen op daaronder geplaatste schotels of in potten, en worden hard gedurende den nacht. Om deze stof te zuiveren wordt zij opnieuw gesmolten en gefiltreerd. De terpentijn is dik, vast, groenachtig wit en doorschijnend. In Palestina wordt de Terebinth niet als handelsartikel gebruikt, maar alleen als schaduwgevende boom. De plant is ook zeer overvloedig in Klein-Azië te vinden, eveneens in Noord-Afrika, doch is daar door een andere soort (*Pistacia atlantica*) vertegenwoordigd. Een andere soort (*Pistacia Lentiscus*) levert het mastik (*Mastiche in lacrymis*) des handels, dat door de Oosterlingen veel gekauwd wordt om een aangenamen geur aan den adem te geven.

De *Mastiche in lacrymis* zijn korrels ter grootte van een erwt tot die van een hazelnoot, wit, van een scherpen, specerijachtigen smaak en zoetachtigen, balsamieken geur, die bij het branden nog aangenamer wordt. De Mastik wordt tegen maag- en darmziekten, diarrhae der kinderen, longkatarrh enz. aangewend, ook als inwrijvingsmiddel bij chronisch rheumatisme, jicht, gewrichtrheumatisme, verder in poeder, als tandpoeder en tandpasta, gebruikt. In het Oosten wordt het poeder in bakwerk als reukmiddel aangewend, alsook tot het bereiden van eene zeer algemeen gewilde confituur, (*Mastix-Gluho*). Vroeger werd ook het hout (*Lignum Masticheš*), bladen, vruchten en wortel als medicijn gebruikt bij vrouwenziekten; de olie uit de zaden wordt als lampolie gebrand. De Turken noemen het eiland Chios, waar de Mastik bijna uitsluitend wordt verzameld, *Sakis Adasaca*, Mastikeiland. *Pistacia vera*, een andere soort in Perzië en Syrië inheemsch, wordt in Zuid-Europa gekweekt. De groene, oliehoudende zaden, *Semina sive Nuclei Pistaciae sive Amygdalae virides*, Terpentijnnoten, Pistache-amandelen, Syrische nootjes, werden vroeger als amandelen gegeten, doch worden spoedig ranzig en dienen daarom meer als versiering van confituren. Versch smaken zij aangenaam zoet en worden veel gegeten; ook wordt eene smakelijke olie daaruit bereid, die als huismiddel tegen keelziekten wordt gebruikt. *Pistacia palaestina*, in Palestina en Syrië inheemsch, heeft eetbare vruchten.

Uitgedelgde schuld.
Door F. Haverschmidt.*)

Wat ik u vertellen ga, is uit den Franschen tijd. Ik heb het van mijn vader. Die was toen een jongen, en meer dan eens heeft hij mij het huis gewezen, waarin het gebeurd is.

Ik denk niet, dat een van u het stadje kent, waar ik vandaan ben. Eigenlijk ben ik een Hannoveraan van geboorte. Maar als gij ooit bijgeval te Bremen komt, informeert dan eens, of er nog een postwagen op X. rijdt. Die brengt er u in twee uur; en gij zult u niet over het reisje beklagen. Want de weg loopt door een welvarende streek, en de menschen in X. zijn heel vriendelijk. Ten minste dat waren ze in mijn tijd. En dàt is zeker nog geen tien jaar geleden; toen vond men in 'de Zwaan' op de Markt uitmuntenden wijn, en niet duur ook.

Nu, vlak tegenover dat logement, daar ziet ge de Leinstrasse, en het derde huis van den hoek rechts, daar woonde in mijn vaders jeugd burgemeester Schultze. De burgemeester was rijk geweest, maar de booze tijdsomstandigheden hadden zijn vermogen vrij wat doen slinken. Toch was dat het ergste niet, wat hem was overkomen. Zes kinderen had hij gehad, en één was er nog maar van over. Drie stierven jong, allen in ééne maand, aan de pokken, want men begon toen pas in Engeland met het inenten, en alle jaren haast maaide die vreeselijke ziekte eene menigte menschen weg. Een ander kind van den burgemeester, zijn oudste zoon, had óók gedeeld in een lot, dat velen in die dagen trof. Hij was gesneuveld, en wel te Straalsond, bij den mislukten opstand tegen de Franschen, onder majoor Von Schill. Dat was dus in Mei van 1809 geweest. Nu, kort daarop werd Hannover ingelijfd, eerst bij het nieuwbakken rijk Westphalen, met den liederlijken broer van Napoleon, Hieronymus of Jerôme, tot koning, en vervolgens in het groote Fransche keizerrijk zelf.

Waarschijnlijk zou bij al die omwentelingen burgemeester Schultze ook nog zijn betrekking zijn kwijtgeraakt, maar men wist eigenlijk in X. niemand te vinden, die hem geschikt kon vervangen, en zoo bleef hij dan bij de gratie burgemeester. Hij had echter bitter weinig te zeggen. Fransche ambtenaren schreven hem voor, wat hij te doen had, en dat was in de eerste plaats, de burgers voor te gaan in het betalen van ongehoorde belastingen en een onophoudelijk ingekwartier van vreemde soldaten. Doch ik moet u nog zeggen, hoe de burgemeester zijn vijfde kind verloor.

Bij den dood van zijn oudste had hij nog twee zonen over, flinke jongens, allebei student te Göttingen. Ze waren op denzelfden dag geboren en ze leken sprekend op elkander, maar alleen van uiterlijk. Frits was een degelijk mensch en hij studeerde met ijver. Doch Gottlieb gedroeg zich, ondanks zijn mooien naam, als een rechte wildzang. Rijden en rossen, drinken en duelleeren was zijn lust en zijn leven, en de vader zag geen kans, tegelijk met de Fransche belastingen, alle schulden van het lieve zoontje af te doen. Reeds dacht hij er over om den deugniet voorgoed thuis te halen, toen Gottlieb zich onverwacht tot beterschap scheen aan te stellen. Dat wonder was het werk van de liefde.

*) Niet opgenomen in 'Familie en Kennissen'.

Met een vacantie in de ouderlijke woning teruggekomen, vonden de jongelui daar een nichtje gelogeerd, een schatrijke wees, en (wat naar hun oordeel nog meer waard was dan al de thalers die zij zou meebrengen) met een gezichtje, zoo wonderlijk mooi als men voor alle schatten van de wereld niet koopen kan.

Gottlieb werd op staanden voet verliefd en zwoer Clara (zoo heette het aardige nichtje) dat hij onmiddellijk beginnen zou een ordentelijk leven te leiden, als hij maar éénige hoop voeden mocht, van mettertijd haar hand te zullen krijgen. Ik weet niet precies wat Klaartje antwoordde. Misschien wilde zij den armen jongen niet aanstonds allen moed benemen. Gottlieb althans begreep er uit, dat zijn kans nog zoo kwaad niet stond, en uit alle macht ging hij nu aan de studie. Elken morgen kon men hem al voor dag en dauw in den tuin vinden, achter het huis, waar de tafel van het prieeltje vol lag met geleerde boeken. Doch misschien keek hij wel wat druk op onder het lezen, en dwaalden zijn oogen wel wat te dikwijls tusschen de openingen van den wilden wingerd door, naar de vensters van een bovenkamer, waar Klaartje sliep en zich straks niet onmogelijk in haar bevallig ochtendgewaad aan het venster vertoonen zou.

Hoeveel weken dit zoo aanhield kan ik niet zeggen, maar op zekeren dag gebeurde er iets dat er een eind aan maakte, even onverwacht als het begonnen was. Er kwam een Fransch ritmeester bij burgemeester Schultze in kwartier. Gottlieb, een liefhebber van paarden, was spoedig met den overste op vertrouwelijken voet. Eens zegt deze: ‘Ik geloof dat ge verliefd zijt op dat mooie nichtje van u. Maar die moeite kunt ge sparen, mijn vriend.’ ‘Alle duivels,’ stuift Gottlieb op, ‘wat weet gij van mijn nichtje?’ ‘Sapistri, dat zij u 's morgens alléén laat zitten in het prieeltje, maar 's avonds zit zij er in den maneschijn met Frits!’ En dat was de waarheid, maar misschien had de ander beter gedaan met het niet te verklappen. Hoewel, Gottlieb had het op het laatst toch moeten merken. Clara en Frits waren niet van plan om er lang een geheim van te maken. Juist hadden ze moeder Schultze in den arm genomen om er vader eens over te spreken, kortom, het zou eerstdaags worden wat ze op zijn Hollandsch een publiek engagement noemen, en... ondertusschen had Gottlieb zich verbeeld, dat het mooie Klaartje 's nachts van hem droomde, en zéker was het dat hij nacht op nacht droomde van háár. Het was een pijnlijk wakker worden! En de droefheid bracht hem tot vertwijfeling.

Nog denzelfden dag was Gottlieb op weg naar Göttingen, en daar begon nu het lieve leventje nog eens van voren af aan en honderdmaal erger dan vroeger. Geen vermaningen en bedreigingen van vader, geen tranen en gebeden van moeder, niets hielp. Eindelijk kwam het tot een vreeslijke ontknooping. Op een dronken avond raken de studenten aan het vechten met de nachtwacht, en een van de politie wordt zoo mishandeld dat hij het besterft. Nu moeten de schuldigen hals over hoofd vluchten. Gottlieb wil over de gracht met een schuitje. Hij was naar het schijnt bij die gelegenheid weer beschonken. Althans den volgenden morgen vond men de schuit omgekeerd in het water; ook de hoed van den vluchteling werd opgevischt, en daar men verder geen spoor hoegenaamd van hem ontdekte, bleef er geen twijfel over, of de ongelukkige had zijn dood gevonden in de grondelooze modder van de gracht.

Dus had burgemeester Schultze nog slechts één kind over; zijn hoop en zijn trots. En dat mocht hij heeten, want Frits was het uitmuntend blijven maken. Na zijn studiën met den hoogsten lof voltooid te hebben, keerde hij als doctor in de beide rechten naar X. terug en nam daar, in afwachting van betere tijden, zijn intrek opnieuw bij

zijn ouders. Spoedig evenwel wachtte er hem een nog aangenamer gezelschap. Op dit oogenblik was het huis van den burgemeester met groen en met bloemen versierd. Zijn zoon was de bruidegom! En de bruid? Wel dat spreekt vanzelf. Wie kon het anders zijn, dan het mooie, rijke, lieve nichtje Clara?

Men schreef September 1813. Dat was anders geen tijd om feest te vieren, in Hannover. Overal spanning en angst, en velen in de diepste ellende gestort. Napoleon toch, die zijn groot leger den winter te voren in Rusland verloren had, vocht op leven en dood met zijn overwinnaar en met de bondgenooten van den Rus, Pruisen, Zweden en Oostenrijk. Ieder oogenblik wachtte men de tijding dat hij voorgoed verslagen en dat Duitschland voor altoos van zijn dwingeland verlost zou zijn. Zoover was het echter nog niet. Integendeel, de victorie kon maar niet laten haar ouden lieveling nu en dan nog eens toe te lachen.

In deze onzekerheid verdrukte Bonaparte's ijzeren vuist de gewesten, die hij nog in zijn macht had, heviger dan ooit. Wee, wie het waagde, ook maar door een teeken te verraden, dat hij rekende op den ondergang van den despoot. Soms werd men tegen wil en dank gedwongen dienst te nemen, of men zag zijn zonen opgelicht en bij het leger ingedeeld om de vrijheid te helpen bevechten. Menigeen ook moest een goed deel van zijn vermogen afstaan aan de krijgskas, ja men was zijn leven niet langer zeker, nu krijgsraden goedvonden, door bloedige, dikwijls geheel willekeurige, vonnissen schrik aan te jagen en tot onderworpenheid te dwingen. En toch viel het zoo moeielijk zich gedwee te houden. De verlossers waren op de grenzen. Men had immers maar te durven en men zou vrij zijn. Mocht men lijdelijk wachten en door stilzitten de gunstige gelegenheid om verlost te worden laten verloren gaan?

Wat burgemeester Schultze aangaat, hij had begrepen dat dit juist een geschikt oogenblik was, om het huwelijk van zijn zoon te doen doorgaan. Was Frits eens getrouwd, dan had hij een kans minder soldaat te moeten worden, en geen zekerder middel meende de oude heer, om den vurigen jongen man terug te houden van alle gevaarlijke bemoeiingen met de politiek, dan de beslommeringen van de wittebroodsweken. Misschien kwamen er ook nog geldelijke berekeningen bij, namelijk in het hart van den vader, want de bruidegom dacht zeker aan niets dan aan de zaligheid van Klaartje geheel de zijne te mogen noemen. Dus zou het dan tot trouwen komen, maar... eerst gebeurde er nog wat anders.

De burgemeester gaf een partij, enkele dagen voor de voltrekking van het huwelijk, en de voornaamsten uit de stad waren genoodigd. Ook de Fransche ambtenaren, ofschoon natuurlijk omdat men niet wel anders kon. Reeds had het feest zijn toppunt bereikt en de hoofden waren warm van den wijn: daar komt een boodschap binnen, dat vier heeren uit Bremen den gastheer verlangen te spreken. Ze zijn zooeven te paard in de stad gekomen en brengen gewichtige tijding. Burgemeester Schultze wil zich verwijderen, maar de Bremer heeren zijn hem al vóór. Zij treden de feestzaal binnen en vertoonen aan de ontzette gasten op hoed en borst de nationale kleuren van Hannover.

‘Wat moet dat beduiden?’ ‘Burgemeester!’ klinkt het, ‘Bremen heeft zich tegen Napoleon verklaard. Laat X. dat voorbeeld volgen. De Franschen zijn geslagen en vluchten het land uit. De Russen en Pruisen kunnen hier morgen zijn. Wacht hun komst niet af. Aan de eer van uw stad zijt gij verplicht, reeds nu het vaandel van de onafhankelijkheid omhoog te steken. Lang genoeg waren we Fransche slaven. Eindelijk is de dag der verlossing gekomen!’

Een blij en goedkeurend gemompel laat zich, vooral onder de jongere gasten, hooren; maar de burgemeester wenkt haastig om stilte. Hij vertrouwt de berichtgevers

niet. In ieder geval zouden voorbarige stappen de stad maar in gevaar brengen. Wie zegt dat, eer de Pruisen en Russen X. bereikt hebben, niet nog een Fransche afdeeling haar bezetten zal?

Doch de Bremer heeren laten zich zoo niet afschepen. De vijand (zij kunnen er voor instaan) is in vollen aftocht. Hier

zullen zich geen Franschen meer vertoonen dan om, vooral wanneer men hun de tanden maar eens liet zien, zoo spoedig mogelijk hun heil te zoeken in de vlucht. De burgemeester wordt bezworen het voorbeeld te geven aan allen van moed en van vaderlandsliefde. De oogen van geheel X., straks van gansch Hannover, zijn op hem gevestigd.... De oude heer schudt van neen. Daar laat zich op straat het gejuich hooren: ‘Weg met Napoleon! Leve Hannover!’ Het blijkt niet langer een geheim te zijn, wat de heeren uit Bremen bij den burgemeester zijn komen doen. De Leinstrasse staat vol volk. Er loopt een gerucht dat de Pruisische voorhoede al te zien is, boven van den toren. De geestdrift laat zich niet langer bedwingen, en ook in de feestzaal van burgemeester Schultze wordt zij de voorzichtigheid te sterk. Ziet, de bruidegom zelf heft zijn glas op en roept zijn vader toe: ‘Vergeet niet dat uw oudste zoon zijn leven liet voor de vrijheid!’ ‘Juist,’ valt de vader hem in de rede: ‘ik wil dat gij uw leven zult sparen voor ons huis, en voor het vaderland!’ ‘Mijn leven,’ herneemt de opgewonden jongeling, ‘wat is

HET HUIS “DE LAATSTE PATRONEN” TE BAZEILLES.

mijn leven? Leve de vrijheid! Broeders, wie het vaderland liefheeft, drinke met mij op den ondergang van Napoleon!’ Een daverend hoera begroet deze woorden. De stroom van het losgebroken gevoel sleept allen meê. Angstig maken de Fransche gasten zich uit de voeten. Weldra wappert uit 's burgemeesters dakvenster de Hannoveraansche vlag. De oude heer Schultze moge de schouders ophalen, wat kan hij er tegen doen? In een ommezien zijn alle huizen en alle ingezetenen van X. met de zinnebeelden der onafhankelijkheid versierd. Men joelt en danst door elkaâr. Wat Franschman is, ontvlucht de stad. De ontvanger wil niet alleen het lijf maar ook de kas redden, maar eenige burgers zijn hem te gauw af. Een kar met den veroverden schat wordt naar het raadhuis gereden, en terwijl het gehate hoofd der douanen nog blij mag zijn, dat hij blootshoofds doch heelhuids buiten de poort geraakt, plundert een hoop gemeen zijn huis en laat er geen stuk heel. Het wordt tijd dat er orde op zaken gesteld wordt. De stadsregeering wapent in allerijl de beste ingezetenen, en als bevelhebber van de burgerwacht treedt Frits Schultze op. Inmiddels nemen de Bremer heeren hun afscheid. Zij moeten ook elders het sein geven tot den opstand. In triomf wordt hun uitgeleide gedaan. ‘Tot wederziens!’ is het bij den grenspaal van

X. Nu, men zou elkaâr spoedig genoeg weêrzien, doch geheel anders dan men zich had voorgesteld.

Om één uur na middernacht (de drukte op de straten had plaats gemaakt voor doodsche stilte en slechts nu en dan liet zich de stap hooren van een patrouille rustbewaarders) daar verneemt de burger-schildwacht bij de Steinpoort een dof gerommel, dat langs den straatweg nadert. Het klinkt als het geluid van rijdende kanonnen. Een trompet schettert en terwijl ieder zijn adem inhoudt, volgt er in goed Duitsch een opeisching namens den Pruisischen koning om de poort onmiddellijk open te doen. Goddank! dat zijn vrienden. X. is gered. Zonder aarzelen wordt gehoorzaamd. Iemand wil nog met een lantaarn over de brug gaan om zich te overtuigen dat er geen verraad in 't spel is, maar een pistoolschot, de lantaarn gaat uit, en ruiters springen de ontsloten poort binnen.

(*Slot volgt.*)

Uit onzen tijd.

Het huis ‘De laatste patronen’.

Voor korten tijd heeft het Fransche gouvernement op aandrang van de *Gaulois* het huis te Bazeilles bij Sédan aangekocht, waarin de laatste verdedigers van dat dorp zoo heldhaftig hebben stand gehouden, de mariniers nl., onder den toenmaligen majoor, thans generaal Lambert.

Wij geven hierbij onzen lezers eene afbeelding van dit huis in den staat, waarin het zich op dit oogenblik bevindt. Inwendig heeft men het tooneel van de laatste verdediging weder gereconstrueerd en de meubelen weder in denzelfden toestand gebracht, waarin zij zich op het oogenblik der verdediging bevonden.

Voor 25.000 gulden is het huis aangekocht; een anoniem weldoener heeft daarvan het grootste deel geschonken.

Een hooge Gast in Den Haag. Novellistisch-Historische schets van 1780, door A.J. Servaas van Rooyen. (*Vervolg en slot van blz.* 243.)

Bij den Franschen ambassadeur, den Hertog de la Vauguyon, was er dien avond souper, - we weten het reeds door den lakei, - waar al de vreemde ministers waren genoodigd, verschillende Fransche kolonels en andere personen van kwaliteit. De heer Stadhouder vereerde deze partij met zijne Hooge tegenwoordigheid.

Een kroniekschrijver meldt, dat het souper echt Fransch was: ‘Men was er

DE AMSTELSCHUTSLUIS TE AMSTERDAM.

vrij en vroolijk.’ De Graaf was een prettige gast, die elks harte won, terwijl de Hertogin de la Vauguyon uitstekend de honneurs waarnam, en met beminnelijke opgewektheid de fijne complimenten van den Koning wist te beantwoorden. Politiek werd niet verhandeld; toch is één woord van hem bewaard gebleven, dat er aan herinnert. Toen een beroemd Fransch treurspelspeler den Koning herinnerde aan de fameuze Zweedsche revolutie, antwoordde Zijne Majesteit: ‘Cette révolution a fait du bruit dans l'Europe, Monsieur, mais ce qui me fait plaisir, c'est qu'elle ne fera jamais le sujet d'aucune Tragédie’. De acteur d'Herbois antwoordde daarop niet minder vleiend: ‘J'oserai dire cependant, Monseigneur, que si ce sujet n'est pas d'une tragédie sanglante il peut l'être d'une tragédie majestueuse et touchante; car la *clémence d'Auguste* fait au moins autant d'impression que le *Repas d'Atrée*[1], & le coeur y trouve bien un autre plaisir.’

Op Woensdag, reeds vroeg in den ochtend, bezocht de Graaf, in Zweedsche kleederdracht, den Prins van Oranje. Geruimen tijd bleven zij zonder gevolg bijeen. Daarna bezocht hij de Oranjezaal en andere gebouwen, ontving enkele leden der Staten en personen van rang, gebruikte het middagmaal in het logement, reed naar Scheveningen, en moet aldaar de alleenspraak hebben gehouden, die zijn loftrompetter hem in den mond legt: ‘Jusqu'à ce moment ce terrible et redoutable élément n'a pas été ensanglanté par mes projets ambitieux. Je ne l'ai fait servir qu' aux nobles spéculations des commercans qui enrichissent mon pays. Je protegerai efficacement

1) Atrée et Thyeste, tragédie de Crébillon (1707), où l'on remarque des traits d'une énergie incroyable, mais dont l'atrocité des détails révolte troup souvent le coeur.

leurs droits; mais je veux que mon pavillon soit toujours celui de l'humanité et de la concorde.'

Na Scheveningen kreeg Rijswijk eene beurt. Voornamelijk was deze plaats voor den Koning een aantrekkingspunt, omdat aldaar op het kasteel Nieuwburg de vrede van 1697 werd gesloten; eerst later in 1792 werd op den grond van dit, wegens den zeer bouwvalligen toestand, afgebroken kasteel, door Prins Willem V de bekende naald opgericht tot herinnering aan het gedenkwaardige feit van den vrede.

Des Donderdags waren de regimenten Hollandsche en Zwitsersche gardes te voet gecommandeerd om in het Malieveld te manoeuvreeren. De Prins zou zelf de troepen aanvoeren. Precies 9 uur, vergezeld van een schitterenden staf, reed Zijne Hoogheid aan het hoofd der troepen naar de paradeplaats. De Koning kwam te voet, vergezeld van zijn Kamerheeren, en van den heer Kolonel Van der Duyn. Ondanks den hevigen wind en den geweldigen regen, waren ook ver-

scheidene dames op het terrein tegenwoordig, waaronder de Hertogin de la Vaugyon. Die illustratie onzer dagen is dus ook alweêr niets nieuws. Allen trotseerden koen en gelaten het onaangename weder. Drie uren duurden de evoluties, en ondanks de vochtige lucht, hadden de bewegingen in het vuur niets te lijden. De militairen hielden zich kranig. De generaals der beide regimenten gardes de Cresmar en Sandoz, zoowel als de officieren en manschappen, gingen als het ware een kamp aan met de elementen; het was alsof zij een vijand bekampten, en de Koning... hij spotte met den regen, al was hij doornat.

De heer Van der Duyn, Kamerheer van den Prins, gaf den Graaf alle inlichtingen; voornamelijk gaf deze zijne ingenomenheid te kennen met de Hollandsche gardes, overtuigd als hij was, dat een klein troepje eigen landskinderen veel meer kracht ontwikkelt dan een leger huurlingen; niettemin prees hij ook de houding, het martiale der Zwitsers.

Na afloop werd in de Stadhouderstent, die bij dergelijke gelegenheden steeds werd opgericht in het Malieveld, een dejeuner gebruikt.

De kleeding der Vorsten, zoowel als die der genoodigde dames en heeren, zag er allererbarmelijkst uit. De dames waren sluiker dan ooit; de pruiken der heeren waren wankleurig geworden, en stralen wit water liepen langs de al of niet gegalonneerde rokken. De kanten lubben kleefden op de geganteerde handen, en de pluimen der officieren bogen zich onder het wicht van den hemelschen dauw. Doch à la guerre comme à la guerre, en toen de muziek zich deed hooren, en ook de prikkelende wijn, die aan het dejeuner geschonken werd, 't evenwicht van binnen en buiten herstelde, vergat men het natte habijt spoedig, en troostte men zich met het geluk om met een Prins van Oranje en een Koning van Zweden aan te zitten.

Verder werd de dag besteed aan het bezoeken van de Bibliotheek en het bezichtigen der verschillende Kabinetten van Zijne Hoogheid. Voornamelijk was het voor den bekenden boekhandelaar van Zijne Hoogheid, Gosse, een winstgevende dag. Tal van boeken werden door den Koning besteld, waaronder voornamelijk werken over de historie en de cultuurgeschiedenis der verschillende volken.

We willen nu trachten een plaatsje te krijgen bij de beide gala-voorstellingen door den Franschen troep in den Ouden Doelen gegeven, zij het dan ook niet als gast, maar als correspondent van de 's Gravenhaagsche Courant van Gosse.

De groote balzaal, waar eertijds de Ridders van St. Joris hunne gastmalen hielden; waar eenmaal zelfs een Czaar Peter de Groote zich omringd had gezien van een schitterenden stoet, toen hij in 's Gravenhage verblijf hield en aldaar vertoefde, was nu geheel ingericht om den Koning van Zweden zijner waardig te ontvangen.

Des morgens nog was er op het tooneel groote repetitie gehouden, en niettegenstaande de tragédie, welke zou worden opgevoerd, eene kostbare mis-en-scène en vele decoratiën noodig maakte, kon de Secretaris der ambassade zijne tevredenheid na den afloop betuigen, en beloofde de uitvoering uitstekend te zullen slagen.

Tegen den bepaalden tijd reden de karossen af en aan, en weldra werd de schitterend verlichte zaal gevuld met dames en heeren van distinctie. De dames in groot toilet; de heeren in gala. Opgevoerd werden het eerst sedert eenigen tijd geleden uitgegeven treurspel *La veuve du Malabar*, en daarna een kleine comédie vol humor en verve *Le Marchand de Smyrne.*

De hoofdinhoud van het eerste stuk komt hierop neer, dat een Fransch edelman de eer en het leven redt van een Hindostansch meisje, en tot het uiterste het fanatisme bestrijdt dat hem wil dooden.

Er was een middel gevonden om den Koning in den loop van het treurspel eene hulde te brengen. Een Fransch generaal looft op buitengewone wijze de goede eigenschappen van den Koning van Frankrijk. Zonder dat dit te veel in het oog loopt brengt hij ook lof aan de Europeesche vorsten, en inzonderheid aan den tegenwoordig zijnden Zweedschen Vorst, in tal van verzen, uit de pen van den acteur d'Herbois.

Die meneer d'Herbois moet een fameus tooneelspeler zijn geweest, voornamelijk uitmuntende in tragische rollen. De Franschen vergeleken hem in dien tijd bij zijn landgenoot Le Kain; in 's Gravenhage stelde men hem naast den Engelschen. Garrick.

De Graaf-Koning was uitermate voldaan over de wijze, waarop zich de acteurs van hun taak kweten. Onder het nastuk gaf hij herhaalde malen het sein tot applaus, voornamelijk dan wanneer er fijne aardigheden werden gedebiteerd, welke complimentjes waren voor de vrouw, ‘et avec une grace charmante il a reporté à Madame la Duchesse de la Vaugyon ce qui y est dit surtout à l'avantage des Françaises.’

Te dezer gelegenheid was de Koning wederom gekleed in Zweedsch nationaal kostuum. Hij was de welwillendheid en lieftalligheid in eigen persoon. Toen de Zweedsche Envoyé, de Baron d'Ehrenswerth, voor hem, na afloop der voorstelling, den mantel wilde dragen, zei hij: ‘en vérité monsieur le Baron, ce ne sont pas là vos fonctions; il faut que je vous gronde,’ en hij nam hem den mantel af, en droeg dien zelf.

Aan het souper, dat nu volgde, heerschte een aangename toon, zij het ook, dat het vrije en vroolijke van den vorigen avond meer op den achtergrond was gedrongen. Zelfs toen later ‘on tint cercle,’ verdiepte de Koning zich in een politiek gesprek met den heer De Lano, die ongeveer drie jaar aan het Stokholmsche hof als Fransch Minister had geresideerd. Eerst ten 2 uur des nachts scheidde men.

De tweede tooneel voorstelling was nog schitterender dan de eerste. Twee comédies werden gegeven: *La feinte par amour* en *La Fausse Agnée.* Na afloop droeg de acteur d'Herbois eenige dichtregelen voor.

Het souper had plaats bij den Engelschen ambassadeur, den generaal Yorke.

Over en weer kwamen de Fransche en Engelsche gezanten niet bij elkaâr. De politieke toestand bracht dit mede. De beide zoozeer naijverige natiën wisten in die dagen niets beters te doen, dan elkaar te vermijden of elkander te bevechten. Als Graaf de Hagha kon de Koning met de vertegenwoordigers der beide machtige rijken op goeden voet zijn.

Aan het Hôtel van den Engelschen Minister was het souper niet minder schitterend dan in den Ouden Doelen bij den Franschen Ambassadeur. Honderd personen waren tegenwoordig, aan het hoofd van wie de Prins van Oranje. Zelfs droeg hij bij deze gelegenheid nog aan zijn envoyé bij Zijne Christelijke Majesteit den Koning van Frankrijk, Baron Creutz, op om Zijne Majesteit dank te betuigen voor de magnifique ontvangst hem door den Hertog de la Vaugyon bereid.

Dit was de slotavond van 's Konings verblijf.

In de 's Gravenhaagsche courant van Maandag 2 October las men:

‘De Koning van Zweeden, Vrydag namiddag omtrent 2 uuren uit den Haag vertrokken zynde, kwam onverwagt 's namiddags tusschen drie en vieren op de Hofsteede Zuidwijk, behoorende den Heere Grave van Wassenaar, die de eer had, dat de Graaf van Hagha deszelfs fraaye Buitenplaats met het uiterste genoegen

bezigtigde, en na aldaar eenige uuren vertoeft, en eenige ververschingen gebruikt te hebben, deszelfs reize naar Haarlem voortzette.'

Het weder was den Vorst op zijn heengaan uit Den Haag niet gunstig, want een zwaar onweder, vergezeld van sterken wind en hagelslag, barstte des avonds los, waardoor groote schade werd berokkend. We zouden dit onweder er niet bij vermelden, indien niet het exceptioneele van de hevigheid der bui den kroniekschrijver tot de mededeeling er van had genoopt, 'zynde aan veele aanzienlyke gebouwen 1, 2 à 300 Engelsche ruiten verbrysseld. De oudste lieden geheugen niet diergelyke felle hagelbui gezien te hebben.'

Van de verdere reis in ons land door den Koning van Zweden wordt nog eenmaal gewag gemaakt in eene correspondentie uit Amsterdam, gedagteekend Maandag den 2en October. Zij luidt als volgt:

'Zedert de aankomst van Z.M. den K.v.Z., welke zommige zeggen reeds Saturdag gearriveerd te zijn, bezigtigde die Monarch alhier al het merkwaardigste. Hoogstdezelve heeft gisteren een tour naar Sandam gedaan; terugkomende des avonds een visite gegeven aan den heer Balguerie, deszelfs Consul alhier; heden heeft Z.M. een geruimen tijd doorgebragt tot het bezigtigen van het Stadhuis, alwaar een Dejeuné was gereed gemaakt en Zijn Maj. door eenige heeren van de Regeering gerecipieerd was; ten 4 uuren reed gemelde Monarch naar de Admiraliteitswerf en bezag dezelve, gelijk mede nog eenige voornaame gebouwen etc.'

De geestdrift, eenmaal opgewekt, moest nog uitgisten.

Gelegenheidsgeschriften moesten verschijnen.

Zoo vinden we o.a. geadverteerd:

'Het geluk voor het Koningrijk Zweeden, door de komst van den grooten Koning Gustavus den 3de, ten Throone door J.P.S. in gr. 8vo. à 4 stuivers bij A. Borchers te Amsterdam in de Gasthuis Molenstraat bij de Heerengracht.'

En zelfs verscheen een *Journal abrégé concernant le passage de M. le Comte de Hagha en Hollande*, *particulièrement à la Haye*, *avec un précis de la Révolution de Suède en* 1772 *de Gustave III.*

In de 's Gravenhaagsche courant werd dit boek op deze wijze aangekondigd: 8 October. 'Sedert het vertrek van den K. v. Zw. heeft men hier onder den tytel van Journal abrégé de son passage en Hollande, een werkje gedrukt, dat veel genoegen geeft, hebbende de Autheur er veele piquante anecdotes in gebragt, die de indrukselen duurzaamer moeten maaken, welke het inneemend gedrag van dien Graaf-Koning in ons geheugen gelaaten hebben.'

Reken echter niet, dat dit zonder tegenspraak bleef. De gehaate Haagsche pers van Gosse, waarvan de brochure ongetwijfeld zijn oorsprong ontving, lokte een tegenschrift uit, onder den titel *Lettre d'un Hollandais à l'auteur du journal abrégé;* een heftig pamflet, dat afbrak wat door den een was opgebouwd. De wierook, den Vorst toegezwaaid, werd door sulferdampen weggevaagd.

Doch laten we ons daarin niet verdiepen. De onverkwikkelijke strijd, die tusschen 1742 en 1795 in ons land is gestreden, vindt zijn weergade niet. Een pakhuis ware te vullen met al de strijdschriften, welke in dien tijd verschenen zijn; er kennis van te nemen, bezorgt ons de nachtmerrie; toch ware er een les uit te trekken, daar zij leert, waartoe politieke hartstochten den mensch brengt.

Ik heb mijn taak volbracht; ik heb mijn lezers een blik willen doen slaan in het 's Gravenhage van 1780; hier en daar deed ik slechts een greep. Het bezoek van den Zweedschen Koning was het middel, niet het doel. Die komeet in Zweden opgegaan, en die hier in Den Haag enkele dagen heeft geschitterd, verdween uit ons land, om 12 jaar later in Stokholm voorgoed onder te gaan. Door sluipmoord stierf de Koning. Toch heeft de herinnering aan hem een lichtglans nagelaten van te zijn geweest een edel en goed Vorst!

'S GRAVENHAGE.

De Mont Blanc en zijn observatorium.
Met illustratiën.

Nu het reisseizoen weder nadert, zullen onze lezers zeker gaarne iets vernemen van den hoogsten berg van Europa, den Mont Blanc en van het daarop in 1893 door den Parijschen astrophysicus Janssen gestichte observatorium. De Mont Blanc ligt gelijk men weet in het Fransche departement Opper-Savoye en strekt zich met zijn uitloopers tot in Italië en Zwitserland uit.

De eigenlijke Mont Blanc is 4810 M. hoog en ligt in het zuidelijke deel van de gansche berggroep; hij is een ongeveer 100 M. lange sneeuwrug, waarvan gletschermeren

HET OBSERVATORIUM OP DEN MONT BLANC.

naar beneden stroomen.

In 1786 werd deze berg door den gids Balmat en Dr. Paccard voor het eerst bestegen, in het volgend jaar door den bekenden natuurvorscher Saussure, die ook in ons land werkte. De beklimming van uit het dorp Chamonix via de Grand Mulets wordt in den laatsten tijd zelfs ook door dames dikwijls met goed gevolg volbracht, al vallen er natuurlijk van tijd tot tijd slachtoffers; een uiterst gevaarlijk werk blijft het steeds.

Gelijk men allicht weet, bestaat er op den top van den Mont Blanc een observatorium, hetwelk daar op initiatief van den heer Janssen van de sterrenwacht te Meudon bij Parijs is gebouwd. Door den heer Hansky, wetenschappelijk afgevaardigde van het observatorium te Odessa bij dat te Meudon, zijn verleden zomer in de hooge luchtstreken van den Mont Blanc een aantal onderzoekingen gedaan, die de aandacht zeer verdienen.

De heer Hansky heeft ten overvloede getoond, dat het den mensch mogelijk is, materieel en intellectueel te leven onder een luchtdruk van niet meer dan 400 m. M.

In verschillende richtingen heeft de heer Hansky zijn onderzoekingen doen geschieden; de dichtheid van de lucht, de drukking, de temperatuur, de snelheid van den wind, den toestand van het spectrum enz. heeft hij onderzocht en uitkomsten verkregen die voor hem nog niet bekend waren.

Onze eerste gravure geeft een blik op het observatorium, half onder sneeuw en ijs bedolven, in de rich-

ting van het noorden naar het zuiden genomen. Gelijk men ziet heeft het gebouwtje den vorm van een afgeknotte pyramide; de basis rust onmiddellijk op de eeuwige sneeuw, die het tot een fundament is even stevig als de sterkste rots. In de sneeuw uitgehold, heeft het gebouw als het ware een kelder, ongeveer tweemaal zoo diep als de hoogte van het met het observatorium gekroonde deel, hetwelk men ziet; hier worden de mondkost, het brandhout en de zware instrumenten bewaard, die men niet elken dag noodig heeft.

De tweede plaat geeft ons een kijkje van boven in een der valeien bij heldere lucht. Men ziet het ragfijne van dit landschap met het eindelooze vergezicht, dat zich uren ver uitstrekt.

Onze derde gravure doet ons een blik slaan in de groote zaal van het observatorium.

Men ziet er den grooten kijker van twaalf voet lang, die men er in kleine stukken heen heeft laten dragen, omdat men nimmer het draagvermogen van een gids, dat ongeveer 30 K.G. is, mocht overschrijden. Slechts heeft men een uitzondering moeten maken voor den spiegel, die 68 K.G. weegt, en voor ieder der beide lenzen, die het

VERGEZICHT BIJ HELDER WEER VAN DEN MONT BLANC.

objectief vormen. Men ging als volgt te werk. Drie der sterkste gidsen waren aangenomen tot het dragen der verschillende voorwerpen; ieder droeg gedurende een paar passen den last; gedurende dien tijd rustten de beide anderen uit en op hun beurt namen zij dan het werk weer over; zoo heeft men onder schier bovenmenschelijke inspanning het groote doel bereikt.

De groote kijker van het observatorium heeft een lengte van ongeveer vier meter en overtreft aldus in lengte den grootsten kijker die Parijs in den tijd van Arago bezat; - men rekent hem voor den besten van Europa.

Diamanten.

Op onze aarde komt de diamant in alle werelddeelen en alle keerkringen voor. In de oudheid reeds kende men als de plaats waar men ze kon vinden Indië en Borneo. In 1727 kwam Brazilië er bij; in deze eeuw de Oeral, Australië, Lapland en Amerika (in 1857). Hun aanwezig zijn in de Australische groeven is beter onderzocht dan in de overige plaatsen. Daar vindt men den diamant ook in primaire lagen, dat wil zeggen in de steenen en op de plek zelf, waar zij ontstaan zijn. Bijna alle andere

diamanten komen voor in secondaire lagen, d.w.z. in steenen, waarin de diamant niet ontstaan is, maar in die, waar hij zich uit zijn verband heeft losgemaakt en met bestanddeelen en overblijfselen van andere steenen zijn verbonden. Deze massa's worden dikwijls door stroomend water voortbewogen en met ander materiaal vermengd in stroombedden, voor zij zich als zand en puin afscheiden. Bij zulk een transport lijden de steenen vele stooten en worden tevens afgeslepen. Wat geen weerstand kan bieden gaat daarbij ten gronde. Zoo verklaart het zich dat zulke edelgesteenten in rivierbeddingen van betere soort zijn dan die op hun oorspronkelijke bewaarplaats.

In Voor-Indië vindt men de diamanten aan de noord- en oostzijde van Dekkan, voornamelijk op het gebied der stroomen van Painas, Kistriah, Mahoady en de Indische zijstroomen der Dshumma. De diamanten vindt men in vasten rollenden zandsteen van zeer hoogen geologischen ouderdom in de door vermorzeling en oplossing gevormde steenen en in het zand en gruis der rivieren, die ontsprongen in het gebied van die zandsteenen. Kiezelsteenen, bergkristal, amethyst, topaas, goud en andere mineralen begeleiden het diamant. Indië leverde, zooals ook de reeds vóór Ptolemeus vermelde diamantstroom aanduidt, reeds in de oudheid diamanten, maar de nu nog bekende groeven stammen toch dikwijls eerst uit de latere middeleeuwen. Tot in de 18de eeuw beheerschte Indië de markt en stapelplaats was de bergvesting Gioconde bij Hyderabad, waarvan de schatten spreekwoordelijk werden. Nu is de opbrengst gering, zoowel omdat de groeven uitgeput schijnen en er geen nieuwe ontdekt werden, als omdat met de concurrentie van Brazilië en vooral van Afrika het bedrijf niet veel winst afwierp. Uitvoer vindt weinig plaats, daar de behoefte in het land zelf grooter is dan de opbrengst. Deze wordt op 8000 karaats of 1,5 kilogram in het jaar geschat. In Brazilië werden de eerste diamanten in 1727 bekend. De voornaamste groeve ligt in de provincie Minas Geraes, voornamelijk bij Diamantina en Bagagem, zoowat 100 mijlen landwaarts, noordelijk van Rio de Janeiro en in de provincie Bahia. Van geringer beteekenis zijn de groeven in de provincie Mato Grosso. Evenals in Indië worden ook in Brazilië de diamanten voornamelijk in rivierlanden en langs hellingen van dalen, waarin rivieren stroomen, gevonden. Maar ook op hoogvlakten waar de rivieren, die diamanten afvoeren, ontspringen, vindt men ze en wel meestal in een roode, kleiachtige aarde met brokken steen en bepaalde mineralen, soms ook in zandsteen. Onder de ertsen die men geregeld met de diamanten tezamen vindt, zijn de voornaamste kwarts, ijzerglans, monogit, anatos, tuoulin; men kan hun aanwezigheid als een gunstig teeken voor het voorkomen van diamanten aanzien.

In Australië worden sedert 1851 diamanten gevonden voornamelijk ten Westen van Sidney, in N. Zuid Wales, verder in Queensland, Victoria en West-Australië. Overal treden zij op als ondergeschikt begeleidend materiaal in goud en tinerts. Saffier, robijn, granaat, ijzererts en andere komen in het zand mede voor. De diamanten zijn met weinige uitzondering nauwelijks zoo groot als erwten, geel geverfd, maar gelden als bijzonder sterk. Tot nu toe zijn zoowat 244 G. (12000 karaat), voor circa 180000 gulden gevonden. Van hooge practische en wetenschappelijke beteekenis zijn de ligplaatsen der diamanten in Zuid-Afrika, waarvan de rijkdom dien der gezamenlijke overige groeven van den aardbol verre overtreft, en van waar negen tienden der in den

handel aanwezige diamanten afkomstig zijn. Ofschoon eerst sedert 30 jaar bekend, werden omstreeks 12000 kilogram diamanten ontgonnen, een massa die een diamanten dobbelsteen van 1½ M. kubieken inhoud gelijk komt en zoowat een waarde van 900 millioen gulden bezit. Wetenschappelijk is van beteekenis dat in Zuid-Afrika de diamant-houdende steennok de moedersteen der diamanten is, waarin en waarmede zij gevormd werden. Hij wordt intusschen ook in Zuid-Afrika in stroombeddingen gevonden, zooals in de Oranjerivier, Modder en Vaal. Het rijkste vindt men ze in de Vaal bij de monding van de Hart tot aan de knie bij Barkly West. De stroomgraverijen leveren echter een moeilijk klein bedrijf, hoogstens 5 K.G. ter waarde van omstreeks 1 millioen gulden. Zij zijn nauwelijks nog de vermelding waard, sedert de eigenaardige diamantlagen bij Kimberley gevonden worden, die 99 pCt. der Afrikaansche diamanten opleveren en waarvan vooral de Dutoitspan = Bultfontein, De Beers, Kimberley en Wesseltongroeven het meest genoemd worden.

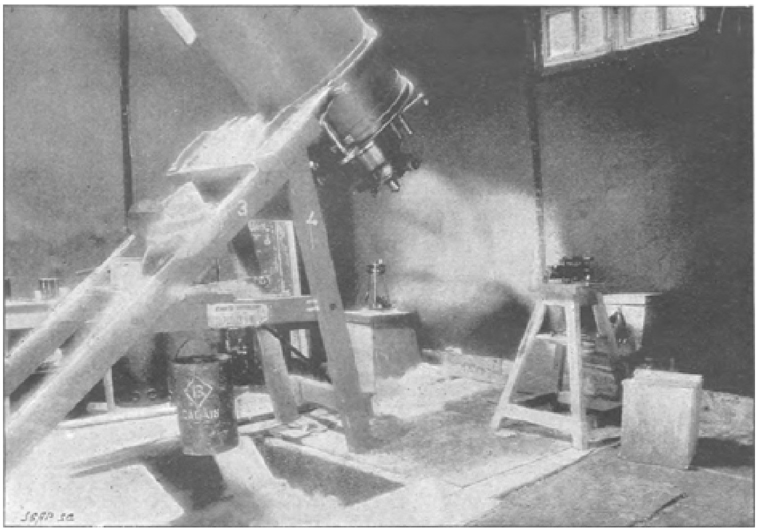

DE GROOTE ZAAL VAN HET OBSERVATORIUM OP DEN MONT BLANC.

Heldendaden van doctoren.

Men hoort gewoonlijk spreken over de heldendaden van soldaten en zeelieden, maar slechts zelden komen verhalen tot ons omtrent den moed onzer medici, die toch veel meer aan gevaren zijn blootgesteld dan andere menschen.

Enkele voorbeelden van grooten moed, door doctoren betoond, willen wij hier, aan de 'Tit-Bits' ontleend, geven.

Voor eenigen tijd werd in een klein dorpje in Schotland een jong dokter uit het bed geroepen in een stormachtigen nacht, op het bericht dat een oude vrouw, die meer dan een uur ver woonde, stervende was. Hij aarzelde geen oogenblik om te gaan en kleedde zich zoo vlug mogelijk om te voet naar het sterfbed te gaan, want door een ongelukkig toeval was zijn paard den vorigen dag overleden. Nadat hij door een drassig moeras ongeveer een half uur geloopen had, kwam hij aan een stroom, waarover de brug, die den vorigen dag daar nog gelegen had, door den storm was weggeslagen, Zonder zich te bedenken zwom hij over het water, en natuurlijk druipnat, bereikte hij gelukkig de overzijde. Sidderend van koude kwam hij aan de woning zijner patiënte; door een zware koorts was hij door de uitputting aangegrepen. Nadat

hij de vrouw zoo goed mogelijk geholpen had, wier geval wel acuut maar niet ernstig was, keerde hij naar huis terug, een langen omweg makend, ten einde niet voor den tweeden keer over de rivier te moeten zwemmen. Hij begaf zich te bed om nimmer weer op te staan; zelfs den dank der vrouw, die hij ten koste van zijn eigen leven had gered, mocht hij niet meer in ontvangst nemen.

Bij een geweldig mijnongeluk was er in een stad een jong dokter, die geheel vrijwillig er op uitging om gewonden op te sporen en hun zoo mogelijk hulp te verleenen. Met een paar mijnwerkers om hem bij te staan, daalde hij in de groeve af; zijn gezellen waarschuwden hem echter voorzichtig te zijn, daar het dikwijls gebeurt dat eene ontploffing door meerdere gevolgd wordt.

Toen men den bodem van de schacht bereikt had, arbeidde de dokter niet minder hard dan zijn helpers met spa en houweel om den grond, waaronder de arbeiders bedolven lagen, weg te spitten. Het was een zwaar werk; eindelijk had men de slachtoffers bereikt, die bij elkaar lagen; slechts een hunner was niet bewusteloos; de anderen waren door hun zware wonden buiten kennis geraakt. Het was in de duisternis onmogelijk voor den dokter om hen voldoende te verbinden en hij wenschte licht; zijn gezellen weigerden echter dit te ontsteken, angstig voor de gevolgen die dit kon hebben.

‘Uitstekend,’ zeide de dokter kalm. ‘Deze mannen moeten onmiddellijk geholpen worden en ik heb daarbij licht noodig; gaat gij maar naar boven terug, misschien redt gij dan het lijf ten koste van uw moed nog wel.’

Dat was te veel voor deze mannen, die misschien even moedig waren als de dokter, al durfden ze dan ook niet zooveel ondernemen, en zij staken de lantaarn aan.

Er volgde geen nieuwe ontploffing en nadat de mijnwerkers waren verbonden werden zij naar de oppervlakte geheschen en van daar naar het hospitaal gebracht, waar, dank zij den heldenmoed van den dokter, slechts één man kwam te sterven.

Een ander geval. Een trein met passagiers overvuld reed tegen een goederentrein in. Een jong student in de medicijnen, die van zijn vacantie naar de academie terugkeerde, bevrijdde zich zoo snel dit mogelijk was uit de ruïne en toog onmiddellijk aan den arbeid, nadat hij in alle richtingen boden om hulp had uitgezonden. Zij, die den jeugdigen medicus zagen werken, hebben geen woorden genoeg om zijn handigheid, kalmte en geduld te roemen. Ieder stukje linnen dat hij droeg scheurde hij in stukken om er verbanden van te maken en den ganschen tijd was hij met woord en daad in het getouw. Zoo onvermoeibaar scheen hij, dat niemand vermoedde dat bij het spoorwegongeluk drie zijner ribben gebroken waren en zijn rechterdij gruwelijk was verwond, en toch was dit zoo.

Slechts zijn heldenmoed hield hem staande, want zoodra er andere hulp kwam en hij gevoelde, dat hij alles wat mogelijk was had gedaan, zakte hij in elkaar en vele weken duurde het vóór hij het ziekenhuis kon verlaten.

Velasquez.

Het bloeitijdperk der schilderkunst in de zeventiende eeuw stond in Holland onder de auspiciën van Rembrandt, in België onder die van Rubens, in Spanje onder die van Velasquez. Met gerechtvaardigden trots werd daarom deze week de 300ste geboortedag van den grooten schilder in geheel Spanje en met name in Madrid gevierd.

Den 6 Juni 1599 werd zijn naam in het doopregister van de St. Pedrokerk te Sevilla ingeschreven. Don Diego Rodriguez de Silva Velasquez behoorde tot een oud-adellijk geslacht; zijn ouders gaven hem eene goede opvoeding en verzetten zich niet tegen zijn wensch om schilder te worden.

Zijn eerste leermeester was Francisco de Herrera, een onbeduidend man, bij wien hij het echter als scholier niet lang uithield; ook zijn tweede leermeester, de smaakvolle schilder Francisco Pacheco oefende slechts geringen invloed op hem uit; deze trachtte hem in de Italiaansche school op te leiden, maar Velasquez had meer zin voor de natuur; zijn eerste studiën waren schetsen uit het Sevilliaansche volksleven. Vijf jaren bleef hij Pacheco's leerling en huwde in 1618 met diens dochter Juana.

De verandering in regeering, die in 1621 den 15jarigen Philips op den Spaanschen troon bracht, dwong Velasquez naar Madrid te gaan om aan het Hof daar zijn geluk te beproeven. Hij won hier de gunst van den machtigen graaf Olivarez, die later den jongen koning geheel beheerschte. Het eerste portret, dat Velasquez voor den koning maakte, beviel dezen zoo goed, dat hij den kunstenaar tot een voortdurend verblijf in Madrid uitnoodigde. Eene formeele aanstelling als hofschilder verkreeg hij in 1632, waaraan verbonden was een atelier in het koninklijk paleis, waar de koning hem schier dagelijks bezocht.

De gunst, waarin Velasquez zich bij den koning mocht verheugen, dwong hem in zijn latere jaren vele eerambten op, die hem in zijn kunstenaarsarbeid zeer beperkten. Toen de koning in 1647 de verbouwing van zijn oud koninklijk slot in Madrid ondernam, werd aan Velasquez opgedragen een zaal naar het voorbeeld van de Tribuna in het Uffizie-paleis te Florence in te richten, voor welk doel hij o.a. een

langdurige reis naar Rome maakte, waar hij tevens gelegenheid vond het portret van paus Innocentius X te schilderen.

Op een reis, in het koninklijk gevolg in 1660 ondernomen, werd hij door inspanning ziek en stierf aan de gevolgen. Met groote eer liet zijn monarch, die diep door zijn dood getroffen was, hem ter aarde bestellen.

Uitgedelgde schuld.
Door F. Haverschmidt.
(*Vervolg en slot van blz.* 248.)

De wacht is omvergereden; kanonniers volgen; de eene batterij na de andere doet de huizen in de Leinstrasse dreunen, en de bewoners, verschrikt wakker geworden, vernemen dat hun goede stad opnieuw in handen is van den vijand, dien men weinige uren geleden voor altoos dacht kwijt te zijn. De Hannoveraansche vlaggen verdwijnen in het donker en gaan weêr terug in de schuilhoeken, waarin zij beter nog enkele dagen verborgen waren gebleven; en de burgerwacht? Die zit achter hooi en stroo of onder beddegoed, in kelders en op vlieringen. Wat zou ze beter doen? Hier viel niet te vechten voor een handjevol dapperen. Ook Frits Schultze is nergens te vinden. Thuis althans is hij niet. Dat zweert zijn oude vader bij al wat heilig is, en een haastig maar nauwkeurig onderzoek heeft er den generaal, die bij den burgemeester is afgestapt, van kunnen overtuigen. Een treurig gezicht. Die grijsaard, half gekleed, bijna zooals hij van zijn bed gehaald is, als gevangen man tusschen de vreemde soldaten, in dezelfde kamer waarin straks nog het feestrumoer klonk, en wier wanden nog versierd zijn met het bruiloftsgroen. Daar zit nu de krijgsraad, en daar is ook de Fransche ontvanger, woedend dat men zijn huis geplunderd heeft. Hij vertelt hoe alles gegaan is en hij maakt het in zijn drift nog erger, en - geen genade voor de muiters! Allereerst de Bremer heeren. Want die zijn er óók. Men heeft hen onderweg opgevangen. De nationale versierselen zijn verdwenen van hun borst, en hun handen zitten aan elkaâr gebonden. De kogel, luidt het korte vonnis. Doch niet hier, maar te Bremen. De generaal wil in allerijl verder. X. is toch niet te houden, en alle troepen moeten samengetrokken voor een beslissenden veldslag. Naar Bremen dus, van nacht nog, en daar zal men den oproermakers een voorbeeld stellen in de vier gevangen belhamels; doch ook X. moet zien, hoe de keizer nog niet met zich laat spotten. De zoon van den burgemeester heeft het teeken gegeven tot den opstand. Welnu, die zal er dan met zijn leven voor boeten. Maar waar zit Frits? Men heeft het heele huis doorzocht: radelooze vrouwen, een half waanzinnige bruid, een moeder op haar knieën, schreiende en gillende dienstboden, alles heeft men gevonden, maar dien men hebben wilde niet. ‘Goed,’ zegt de Fransche generaal, ‘dan weet ik er wel iets op. Dat het canaille de stad uit is, houd ik voor onmogelijk. Hij zit ergens verstopt, en wij zullen hem wel uit zijn nest lokken. Luitenant, gij gaat met een trompetter de stad rond. Dien ouden verrader neemt gij meê. En overal laat gij behoorlijk bekendmaken, dat als de jongeheer niet binnen twee uur thuiskomt, de kogel, die voor hèm bestemd was, door den kop gaat van zijn vader.’ Dat was een leelijke order. De luitenant, die er toe gecommandeerd werd, vond het zeker volstrekt niet pleizierig om haar uit te voeren. Zoo'n oud man naast u, met grijs haar, God biddend dat zijn zoon er niets van hooren

mocht wat hem boven het hoofd hing, en als de Hemel zijn wensch vervulde (wat niet waarschijnlijk was, want X. was niet groot en in twee uur kon er veel gebeuren), dan zelf bestemd om als een hond doodgeschoten te worden! De generaal (het was een donkere kerel, en de duivel mocht weten waar hij vandaan kwam) de generaal scheen zijn inval anders nogal vernuftig te vinden, en daar hij een paar uur den tijd had, liet hij zich op de nog halfgedekte bruiloftstafel een goed maal toedienen. Ondertusschen ging de droevige boodschap door de stad. Op alle hoeken klonk de trompet, en weêr bleek het dat de Franschen goed Duitsch sprekenden in hun dienst hadden, behalve dat het een paar koperen longen waren, die overal bekendmaakten, wat de generaal aan Frits Schultze had kond te doen. Geen mensch vertoonde zich op straat, geen venster was verlicht, maar men kon er op aan, niemand sliep, en achter ieder gesloten deur of raam luisterden kloppende harten, werd angstig gejammer onderdrukt of balden zich machtelooze vuisten.

Op het oogenblik dat de trompet zich voor het eerst deed vernemen (daar waar de Leinstrasse op de markt uitloopt), kon men, als het niet zoo donker was geweest, een gestalte, met groote snelheid en toch schier onhoorbaar, langs de huizen zien sluipen. Achter de Luthersche kerk sloeg zij een steegje in, en aanstonds daarop werd zachtjes geklopt tegen het venster van den gewezen huisknecht van burgemeester Schultze, thans barbier en pruikenmaker Bäberle.

Toen de burgemeester bij het inkrimpen van zijn vermogen zijn uitgaven had moeten verminderen, was Bäberle eervol ontslagen. Hij had daarop zijn vorig bedrijf weer ter hand genomen en zwaaide thans sinds jaar en dag opnieuw scheermes, kam en schaar. Toch was de vroegere betrekking met 's burgemeesters huis niet geheel afgebroken. Dat zou ook nu weer blijken.

Bäberle was op, en in de kleeren, toen er geklopt werd. De man werd doodsbleek, maar toch deed hij zijn best om zoo onverschillig mogelijk te vragen: ‘Wie is daar nog zoo laat?’ ‘Doe maar open, een goed vriend!’ fluisterde het door het sleutelgat. Dat kon geen Franschman zijn, vond Bäberle. Hij wist niets van de list die den vijand binnen de stad had geholpen. Doch al had hij er alles van geweten, zóó zuiver den tongval spreken, dien men nergens anders dan in X. kende, dat kon alleen een geboren burger van de stad. Hij deed dus de deur een eindje open. Een stevige schouder maakte aanstonds den ingang nog wat wijder, en voor den onthutsten barbier vertoonde zich een onbekende, met een zwaren baard.

‘Scheer af, asjeblieft, maar gauw,’ luidde het gejaagde bevel. ‘Scheer af?’ vraagt Bäberle, ‘maar wat denkje wel, dat mijn winkel 's nàchts openstaat? Kom jij morgen maar eens terug!’ ‘Neen,’ hervat de ander, ‘gij moet mij dadelijk helpen. Straks zal ik je zeggen waarom. Je bent immers een goed vriend van burgemeester Schultze?’ Bäberle verliest zijn zelfbedwang en springt terug of hij op een slang getrapt heeft. Angstig kijkt hij naar alle kanten rond. ‘Wees maar niet bang,’ gaat de vreemde voort, ‘ik ben ook een vriend van hem. En daarom wil ik hem redden. Maar stil... luister alleen naar mij’ (want de ander heeft gemerkt dat Bäberle is gaan letten op een geluid uit de verte, of er getrompet en dan iets omgeroepen wordt) ‘zeg, waar hebt gij Frits verstopt? Kan hij er niets van hooren wat er buiten gebeurt? Hij zit toch niet ergens voor aan de straat?’ ‘Ik weet niet wat gij bedoelt!’ stottert de verblufte scheermeester. ‘Lieg niet! de oogenblikken zijn kostbaar. Ik weet dat hij hier zit. Maar, in naam van God, als hij in zijn schuilplaats hooren kan, wat er buiten wordt afgekondigd, dan is

hij verloren.' 'Hier is niemand die wat hooren kan, behalve gij en ik.' 'Nu dan, op ùw hoofd het onschuldige bloed als gij mij bedriegt,' luidt het somber, want op hetzelfde oogenblik schetterde de trompet in de onmiddellijke nabijheid, en daarop volgde duidelijk verstaanbaar de aankondiging van den generaal, dat Frits Schultze zich vóór drie uur aan het huis van den burgemeester had te vervoegen, als hij niet wilde dat zijn oude vader in zijn plaats doodgeschoten werd. Bäberle en de vreemdeling zien elkaar veelbeteekenend aan. 'Heeft hij het kunnen hooren?' vraagt eindelijk de laatste, trillende van angst. 'Neen,' antwoordt de barbier, die nu wel ziet dat het geen vijand van zijn meesters zoon is, met wien hij te doen heeft. 'Hij zit in een kluis, diep onder den grond. Het schijnt dat het huis hier vroeger behoord heeft tot de kerk hiernaast, toen daar nog een klooster aan verbonden was. De muren zijn zoo dik, dat er geen geluid door kan dringen.' 'Goddank,' zucht de onbekende, merkbaar verlicht. 'Maar de burgemeester dan, mijn brave, oude meester, zullen ze dien nu doodschieten?' 'Neen, vriend. Ik heb al gezegd, dat ik hem redden zal.' 'Maar hoe?' 'Laat dat maar aan mij over, en scheer mij nu den baard af.'

Verwonderd maar zwijgend gehoorzaamt Bäberle. Als hij klaar is, klinkt het bevel: 'maak mij nu het haar op zooals Frits Schultze het draagt.' 'Maar, gij wilt toch niet....' 'Zwijg, en doe wat ik u zeg.' Weer zwicht de barbier. Maar zoodra is hij niet met dit gedeelte van zijn werk gereed, of hij blijft eensklaps, met een uitdrukking van afgrijzen voor den vreemdeling staan. 'Gerechtige Hemel!' schreeuwt Bäberle eindelijk, wie zijt gij? Gij gelijkt Frits Schultze op een haar. Gij.... als ik niet beter wist, zou ik zeggen, gij zijt het, òf...' Hij sloeg zich voor het hoofd. 'Gij zijt Gottliebb! Maar die is immers dood?' 'Ja, Gottlieb is dood. Tenminste over enkele minuten zal hij het zijn; maar zijn vader zal leven en Frits ook, en hij zal bruiloft vieren met zijn Klaartje.' Het was een vreemde toon, waarop dit gezegd werd, en het sneed Bäberle door de ziel. 'Help mij nu verder,' was het eensklaps, vastbesloten. 'Ik moet de kleêren van Frits hebben. 'Zijt ge dwaas?' vroeg de barbier, 'meent gij dat ik u helpen wil om een zelfmoord te begaan?' 'Als gij mij niet helpt, dan vermoordt gij mijn vader. Niets kan hem redden. Of Frits, òf hij, heeft de generaal gezegd. En Frits mag niet sterven. Zijn bruid kan hem niet missen. Welnu, ik zal voor hem gaan. Gij zegt zelf dat ik sprekend op hem gelijk. Als ik zijn kleeren aanheb, zal niemand de verwisseling bemerken.' 'En als ze u dan doodschieten?' 'Zeker, dat zullen ze doen. Maar het is beter dat ik sterf dan een ander. Mijn leven heeft toch geen waarde meer. Mijn ouders beweenen mij al lang als een doode: ze hebben al lang ópgehouden over mij te weenen. Ik was er ook geen, om lang over te schreien. Bij mijn leven heb ik hun verdriet genoeg gedaan. Maar ik wil goedmaken, zooveel ik kan ten minste, wat ze aan mij tekortkwamen. Als ik in plaats van Frits voor vader sterf, mogelijk zullen ze dan vinden dat mijn schuld betaald is. En dan kunnen ze nog eens aan mij denken, zonder mij te vloeken. Zij ook, zij zal mij niet meer verachten. Toen was ik haar niets waard. In mijn dood hoop ik het te worden. Ja, ja, Klaartje zal den man, die haar bruidegom redde, zegenen.'

Hij sprak als een, die niet weet dat men naar hem luistert. Zijn oogen gloeiden van een wonderlijk vuur. Ook Bäberle was diep getroffen, maar hij kon er toch niet toe komen, den armen Gottlieb de behulpzame hand te bieden.

'Doe wat gij meent, dat gij doen moet,' was alles wat hij zeggen kon. 'Ik wil geen deel hebben aan uw moord.' 'Dan zijt gij de moordenaar van den ouden man, uw meester en vriend van voorheen, en gij zult er mij toch niet mee redden. Gij weet wat er te Göttingen gebeurd is. Ik ben bij verstek veroordeeld. Als ze mij krijgen, ga ik naar de galg. Wat is beter, zóó'n dood, of een die mijn vader redt en mij mijn eer

teruggeeft?' Bäberle bleef hardnekkig. 'Het zij zoo, gij wilt niet?' sprak Gottlieb nu, en hij maakte zich gereed om heen te gaan. 'Bedenk nog eens, wat gij doet. Ik geef mij aan bij den generaal, als Frits. Men zal mij niet

gelooven, want mijn kleeding bewijst het tegendeel. Intusschen verraadt mijn gelijkenis, wie ik eigenlijk ben, en dan kan mijn moeder schreien om haar zoon die naar het tuchthuis en naar de galg gaat en om haar man dien ze hebben doodgeschoten. Dat zal úw werk zijn.' Meteen wilde Gottlieb de deur uit. Maar Bäberle hield hem terug. 'In Godsnaam, er is geen keuze. De Hemel vergeve mij, als ik er zonde aan doe. Maar ik kan het bloed van burgemeester Schultze niet op mijn ziel laden. Wacht, ik zal de kleeren halen.' De barbier verdween. Een oogenblik later was hij met het verlangde terug. 'Het geluk dient ons, of u, meneer,' voegde hij er bij. 'Ik had mijn goed aan uw broer gegeven, om zich te verkleeden. En nu ligt hij van vermoeienis te slapen.' Gottlieb antwoordde niet. Haastig verwisselde hij van gewaad. Toen hij nu de kleeren van Frits aanhad, was de overeenkomst met den eigenaar zoo treffend, dat Bäberle er opnieuw van in ontzetting geraakte. Doch er was geen tijd meer te verliezen. Gottlieb moest zonder verwijl voort, om zijn doodelijke rol te spelen. 'Bäberle,' zeide hij nog, 'ik dank u dat gij mij geholpen hebt om mijn vader te redden en om mijn schuld te boeten. God zal u loonen, en als mijn

HERTOGIN JUTTA VAN MECKLENBURG - STRELITZ EN KROONPRINS DANILO VAN MONTENEGRO.

broeder wakker wordt, groet hem dan van mij, en vraag hem of hij mijn laatst vaarwel over wil brengen aan vader en aan moeder en aan.... zijn bruid.' Toen snelde hij de donkere straat op.

Burgemeester Schultze was nog niet terug van de noodlottige ronde, en de generaal keek ongeduldig op zijn horloge. 'Wij moeten voort, naar Bremen. Is alles gereed voor ons vertrek?' vroeg hij aan een van zijn officieren. 'Men wacht maar op uw bevel, generaal.' 'Goed, dan gaan wij. De dappere vaderlander is niet komen opdagen. Ik heb het wel gedacht. Hij laat zijn vader liefst de rekening voldoen. Welnu, de kwitantie zal behoorlijk worden geteekend. Er is immers een peloton in den tuin om den ouden verrader neer te leggen?' Met die woorden groet de generaal de weinigen die achterblijven, maar op dit oogenblik gaat de deur open, en de wachter leidt Gottlieb binnen.

'Daar is hij!' roept de ontvanger. 'Wie?' vraagt de generaal. 'De zoon van den burgemeester.' 'Zoo, dan toch eindelijk nog,' glimlacht de bevelhebber met wreede zelfvoldoening. En zich tot Gottlieb wendende, gaat hij voort: 'Zijt gij Frits Schultze?' 'Gij hoort, generaal, wat mijnheer de ontvanger zegt. Het is de waarheid, ik ben de zoon van burgemeester Schultze.' 'En gij komt...' 'Om mijn vonnis te ondergaan,

in de hoop dat gij mijn onschuldigen vader sparen zult.' 'Uw vader is vrij. Hebt gij nog iets te vragen? Ik geef u tien minuten om afscheid te nemen van uw moeder en uw bruid.'

Gottlieb had bleek gezien bij het binnenkomen. Nu verfde een vluchtige blos zijn gelaat. Hij scheen een zwaren strijd te voeren, doch terstond daarop was het: 'Neen, dank u, generaal; waartoe de arme vrouwen noodeloos gemarteld? Maak het kort, dat is alles wat ik verzoek.' De generaal wenkte, Gottlieb boog en de wacht nam hem in haar midden.

Toen zij den tuin intraden, begon het te dagen. Men kon de boomen en heesters reeds duidelijk onderscheiden, waartusschen de gevangene als kind gespeeld had. Achter bij de schutting stonden de soldaten, die het vonnis moesten voltrekken. De veroordeelde ging met vasten tred naar het prieel. 'Laat mij hier sterven,' zeide hij tot den officier die hem vergezelde. Deze, weinige dagen later krijgsgevangen geraakt, heeft achterna al de bijzonderheden aan de familie meêgedeeld. Toen men Gottlieb blinddoeken wilde, bad hij dat men het laten zou. 'Ik ben niet bang,' sprak hij. Dit waren zijn laatste woorden.

Maar vóórdat hij zou neêrknielen op de plaats, waar hij in beter dagen gedroomd had dat Clara hem beminde, en van waar hij zoo dikwijls had opgezien naar haar slaapvertrek, wierp hij nog een blik op de welbekende vensters, thans zachtgekleurd in het eerste licht van de opgaande zon. Misschien zag hij daar in zijn verbeelding een schoone gestalte en meende hij weêr den ouden vriendelijken morgengroet te hooren, die hem een korte poos gelukkig en beter had gemaakt. Met een glimlach althans zonk hij op de knieën, en zoo vonden zij hem ook, toen de geweerschoten hadden geknald en de Franschen waren heengegaan; zoo vonden hem de ouders, de broeder, de bruid - de borst doorboord met kogels en om de doode lippen de zalige lach van een, die stervend gevoeld had dat hij in zijn dood de schuld van zijn leven had uitgedelgd.

Uit onzen tijd.

Danilo van Montenegro en Jutta van Mecklenburg-Strelitz.

Kroonprins Danilo van Montenegro is sinds korten tijd verloofd met hertogin Jutta van Mecklenburg-Strelitz. Een verbintenis dus van een ingeboren Oostersch vorst met een Duitsche prinses.

Hoezeer men anders ook in Duitschland met dit voorgenomen huwelijk mogelijk ware ingenomen geweest, de wetenschap dat deze prinses uit een aloud Protestantsch vorstenhuis bij haar huwelijk zal moeten overgaan tot de Grieksch-Katholieke kerk, neemt veler sympathie weg, en toch is het onvermijdelijk dat dit zal gebeuren, daar de Russische Czaar nimmer zal toestaan dat de zoon van zijn 'eenigen vriend' - den vorst van Montenegro - huwen zal met een vorstin, die niet in denzelfden Grieksch-orthodoxen godsdienst is opgenomen.

Met een beschermer als den Czaar is het anders voor menigeen een begeerlijk ambt vorst te zijn of te worden, al is het maar van een peuterig rijkje als Montenegro, waarvan de hoofdstad niet grooter is dan onze grootste dorpen; als een welwillend beschermer schonk de Czaar bijv. aan zijn 'vriend' leger en vloot en geweren incluis.

Een aardig paar zijn Danilo en Jutta anders wel.

Laatste droom
door Melati van Java.

I.

Zij stond op het balkon van hotel Pallanza; boven haar het blauw van den Italiaanschen hemel, in vroolijken lach, vóór haar het meer in de laatste zonnestralen flikkerend met tinten van smaragd en goud, aan haar voeten bosschen van oleanders en laurieren, de reuzenbouquetten der camelia's en azalea's, de slanke agaves en de sombere cypressen, rondom haar de geur van oranje- en citroenbloesems, een weelde van kleuren, van bloemen en groen, van opaal en zilver, heel ver de sneeuw van den Simplon, haar kilheid verliezend in den vurigen blos door de ondergaande zon op haar wit getooverd.

Zij zag het zooals zij het vijftien jaar geleden had aanschouwd, het was 't zelfde landschap geweest,

RUSSISCHE BOERENFAMILIE.

't zelfde uur, 't zelfde jaargetij.

Daar dreven in het groenblauwe water nog steeds de reuzenbouquetten van de Borromeïsche Eilanden Isola Bella, Isola Madre, San Giovanni, getooid als voor een feest met hun witte paleizen en groene terrassen vol bloemen en vruchten; daar gleden de bootjes heen, sierlijk, slank, vlug als toen ook zij hier liefhad en genoot in de volle poëzie van haar twintig jaar.

Maar toen was het nog schooner geweest, veel schooner dat Lago Maggiore, zoo wijd en ruim als een kleine zee met zijn lijst van wijnbergen en sneeuwtoppen, zijn oevers lachend van dorpen en villa's, zijn plantengroei vol tropische weelde; toen had zij de handen gevouwen in verrukking en getwijfeld aan den hemel, want hoe kon er een leven zijn rijker dan dit, een licht glansrijker dan wat haar omringde, een gevoel zoeter dan wat haar vervulde, nu zij rustte in zijn armen en zijn oogen haar liefkoosden, wanneer de lippen even zwegen, vermoeid van het kussen en het fluisteren der zoetste woorden.

O, die droom van liefde, die extase van geluk! Had zij gehoopt nog iets daarvan te vinden toen zij wederkeerde in deze streken, toen zij die natuur terugzag in haar eeuwige jeugd en onvergankelijke schoonheid? Zij zag het beeld weer, onveranderd en toch een schaduw maar van weleer; het deed haar huiveren als een paar oogen, waarin het licht was gebluscht, een lichaam door de ziel ontvloden; niets sprak meer

tot haar van al die schoonheid of liever alles grijnsde haar toe, alles deed haar lijden, het liefelijkste wat zij zag brandde haar inwendig met een soort van psysieke pijn en zij sloot de oogleden om niets meer te zien en die schrijnende smart niet te voelen.

Vijftien jaar!

Een jong paar daalde af naar het meer, hij slank, tenger, blond, zij nog fijner, zelf een lentebloem in haar witte kleeren, met bloemen in haar ceintuur, op haar borst, haar hoed één bloemkrans; zijn arm had hij om haar geslagen, zonder zich te bekommeren om de spottende blikken der andere reizigers; zij drukte zich tegen hem aan, vervuld door een behoefte aan steun, een overgave van geheel haar wil, de geheele wereld vergetend om een blik uit zijn oogen, om een lach van zijn lippen.

En nu alles dood - hij niet alleen, maar wat erger was, veel erger, haar liefde, haar bewondering. De gedachte aan hem benauwde haar als de herinnering aan een dompige cel, haar polsen deden nog pijn als voelde zij er nog den druk van knellende handboeien, haar ziel was zoo pijnlijk, zoo gewond, zoo zwak, dat zij niet eens meer genieten kon van het denkbeeld vrij te zijn, weer zichzelf te mogen wezen haar verder leven lang.

Wat hielp het? Haar zelf was zoo gedrukt, zoo gewrongen geweest al die jaren. Zij had het beste verloren, al haar schitterende illusies en idealen, haar mooie droomen, haar vertrouwen, alles was verdwenen, en wat nu overbleef scheen zoo bitter klein, zoo onbeduidend. Haar vleugels had hij gekortwiekt, als was haar ziel gekneed en misvormd - nu kwam zij zichzelf van binnen zoo onbeteekenend, zoo verminkt, zoo geknakt voor, het was de moeite niet meer waard zichzelf te zijn; haar eigenwaarde had zij toch verloren, haar persoonlijkheid was te gronde gegaan, wat baatte het nu of zij vrij heette, nu zij toch niet meer dezelfde kon zijn als vroeger? En dat alles had zij hem te wijten, hem dien zij toen aanbad, vergoodde, dien zij tooide met de aureool van al haar idealen, haar afgod, van wien zij eerst langzaam de voeten had ontdekt van het slechtste, zwakste leem; dien zij had leeren kennen als een verachtelijke comediant, meer niet, zich tooiend met allerlei vreemde gevoelens als met anderman's sieraden.

Die heerlijke liefde van haar, toen de diepste essence van haar wezen, waar was zij gebleven? Dood, vernietigd, vervangen door vrees, angst, eindelijk door verbittering, haat, verachting. Vijftien jaar van ellende, van vernedering en zelfverloochening, van lichamelijke en geestelijke pijn, eindelijk die laatste beleediging!

Dat was het leven geweest, hetzelfde leven, dat haar eens

zoo vriendelijk had toegelachen op de trillende golfjes van het Lago Maggiore tusschen de eilanden van Borromeo, een bedrieglijke, schandelijke leugen, en zij verfoeide nu die goddelijke natuur in haar onverdoofbaren glans als een lach vol schijnheiligheid en bedrog, als de medeplichtige van het droevige verraad aan haar gepleegd.

Neen, zij had hier niet moeten terugkeeren, zij had daar moeten blijven in het land waar men haar kende, waar men haar beklaagde, waar zij zoo bitter had geleden; daar zou die bittere tegenstrijdigheid tusschen toen en nu al haar wonden niet opnieuw hebben opengereten, daar was zij ongelukkig geweest, rampzalig, daar herinnerde alles haar aan teleurstelling en misleiding, aan tranen, aan zuchten, aan wrok, toorn, wanhoop, doffe berusting; maar daar voelde zij zich tenminste in harmonie met haar omgeving; hier was 't erger, hier vervulde haar niets dan de heugenis aan den tijd toen zij nog zoo dwaas was geweest, zoo bedrogen, toen zij meende goud te bezitten, dat niets bleek te zijn dan slijk.

't Maakte haar krankzinnig die herinneringen zwevend over elke lijn dier groene heuvels, elke bocht van dat meer, hangend in de balsemgeurige lucht, schitterend aan den gloeienden hemel, dansend op de vroolijke golfjes.

Hij had wel gelijk, de dichter, die ook de bedwelmende, bedrieglijke schoonheid van zijn vaderland had gedronken en niets er van overhield dan de bittere, scherpe herinnering:

> Nessun maggior dolore
> Che il recordarsi del tempo felice
> Nella miseria

Geen grooter smart dan het herdenken van voorbijgegane vreugde in dagen van ellende.

Vooral als die vreugde gebleken is niets te zijn dan het hoogste bedrog; als dat, wat eens tooverbloem leek, de gifplant is geworden die niet alleen een leven, maar een ziel doodde.

‘Mama!’

Zij stond haastig op, wreef zich langs het voorhoofd en de oogen, als om alles, wat daar binnengedrongen was, te beletten zich naar buiten te verraden, en toen haar lippen dwingend tot een glimlach, trad zij in het salon dat op het balkon uitkwam.

‘Wakker, lieveling?’ vroeg zij.

Op de canapé lag een meisje van tien of elf jaar, niets levend in haar bleek, mager gezichtje dan de donkere oogen, diep schuilgaand in de holle kassen, een rijkdom van blond haar vallend over haar schouders.

‘Maatje!’

Zij richtte zich op en strekte de armen uit; koesterend nam de moeder haar op, drukte haar vast aan zich en kuste haar op het vochtige voorhoofdje.

‘Maatje,’ ging zij klagend voort, ‘Nini is zoo bang. Nini heeft zoo akelig gedroomd.’

‘En wat dan, mijn engel?’

‘Ma ging weg, zoo ver, zoo ver daar over dien berg.’

En zich heelemaal oprichtend huilde zij zenuwachtig, druk, zich met de kleine handen aan haar moeders kleeren vastklampend.

‘Die bergen, o die bergen maken Nini zoo benauwd, altijd die bergen. Ik wou dat ze weg waren!’

Zij hijgde naar adem, het mondje stond half open, de oogen zagen angstig rond; de moeder streek haar de klamme haren liefkoozend weg.

‘De bergen doen Nini geen kwaad, de bergen zijn zoo mooi, zoo hoog. Zullen wij naar buiten gaan, Nini, wat varen? Op het meer is het zoo frisch!’

Het kind, reeds half gekalmeerd, zag haar aan en knikte van ja.

‘Varen in een schuitje, niet op de stoomboot, alleen met mama?’

‘Ja, alleen met mama!’

Zij deed het kind een rood wollen shawl om, die zij los drapeerde over haar hoofd en schouders, knielde voor haar neer om haar schoentjes aan te rijgen en bedekte toen met een zwart kanten sluier haar eigen hoog opgestoken donker haar.

Zij sloeg den arm om haar dochtertje en samen gingen zij de trap af door den tuin, naar de aanlegplaats der schuitjes.

De roeiers riepen haar toe, met gebaren en woorden hun bootjes aanbevelend; zij wenkte een ouden man, die bedaarder dan de anderen als in het volle bewustzijn van haar gunst zich achteraf had gehouden. Hij maakte snel het toilet van zijn schuitje, spreidde een bonten doek over de zitplaatsen en de beide dames stapten in; een oogenblik later wiegde de boot zachtjes over het water, Nini de groote oogen droomerig geopend en zich vastsnestelend in de omhelzing van haar moeder.

Dit was alles haar overgebleven uit dien korten droom van geluk en dien langen tijd van ellende, dit zwakke, bleeke kind, ziekelijk aan haar gehecht, haar troost en haar kwelling tevens, roos en doorn tegelijk, de eenige band die haar hechtte aan het leven en aan het droevig verleden, misschien de eenige prikkel die haar ziel belette in te sluimeren, weg te dommelen in doffe moedeloosheid en nutteloos nagemijmer.

‘Vind je het hier niet mooi, darling?’

Het kind knikte zwijgend ja.

‘Zie je dien witten berg, dat is de Simplon, daar loopt een weg over naar Zwitserland, en nu willen zij daar een tunnel door maken en die wordt zoo lang als die door den Sint Gothard, je weet wel, waar wij de vorige week doorgingen.’

‘Ja, zoo donker, zoo benauwd!’ en zij rilde nog bij de herinnering, en toen als met een angstkreet: ‘neen, zij mogen dien mooien berg niet bederven, hij is zoo wit en zoo schoon, zij maken hem vuil en zwart! Och, ma! Zeg dat zij 't niet doen, die arme berg!’

‘Ma kan er niets aan doen, Nini,’ antwoordde zij glimlachend; ‘die berg is niet van ma!’

En zij gaf den bootsman een wenk om te keeren, zoodat het kind den berg niet meer zag. Nini sloot de oogen en bleef doodstil een poos rusten met het hoofdje stijf tegen haar moeder gedrukt.

‘Mama,’ begon zij na een poos, ‘is u hier meer geweest?’

‘Ja kind, lang geleden.’

‘Alleen?’

‘Neen.’

‘Met wie?’

‘Met - vader!’

‘O,’ en levendige belangstelling ontwaakte in haar oogen, ‘met paatje, mijn lief paatje.’

Zenuwachtig vertrokken zich even de mondhoeken der moeder.

‘Ja, kind, op onze huwelijksreis!’

‘En toen was u nog heel jong, niet waar mama?’

‘O ja, heel jong!’

‘En u was zeker heel mooi en vader nog gezond?’

Zij trok het kind dichter naar zich toe en Nini ging voort met vragen.

‘Pa was toen heel knap, niet waar moesje? Precies als dat portret bij ons in de huiskamer.’

‘Ja kind!’

‘Hoe jammer, niet waar maatje, dat wij hier niet met ons drieën zijn, dat papa nu zoo jong - moest - sterven...’

Haar stem snikte en hikte; het geheele kleine lichaam schokte door de aandoening en terwijl zij zich vast in haar moeders armen kronkelde, begon zij zenuwachtig te schreien.

‘Waarom is paatje niet meer bij ons...’ herhaalde zij.

Zij suste en liefkoosde het kind, kuste haar op voorhoofd en handen, altijddoor smeekend:

‘Och, wees toch bedaard, Nini, engeltje. 't Mocht niet zijn,

er is zooveel wat niet mag, wat onze Lieve Heer niet toelaat. Maatje is immers nog bij Nini!'

'U alleen Moesje-ma! Blijft u altijd bij Nini?'

'Altijd kind! altijd!'

'Nu papa dood is, is er ook niemand op de heele wereld van wie maatje meer houdt dan van Nini?'

'Neen niemand, maar dan moet Nini ook verstandig zijn en bedaard blijven, niet telkens zich zoo opwinden; anders kan Nini nooit sterk worden en gezond als andere meisjes.'

'Als Nini gezond en sterk was, zou mama dan nog evenveel van Nini houden?'

'O, als 't kon nog veel meer; dan zouden wij heerlijk samen kunnen wandelen en mama kon Nini veel leeren: piano, teekenen, handwerken.'

Het kind kalmeerde langzamerhand; stil, met halfgesloten oogen bleef zij rustig in haar moeders armen liggen. Purperen schaduwen vielen lang over het meer, de bergtoppen glommen nog in het laatste zonlicht, de dorpen en villa's scholen weg in het halfduister, de koepels der kerken, die aan Pallanza zeker Oostersch voorkomen geven, weerkaatsten een laatste flikkering en overigens viel de duisternis, maar de duisternis van een Italiaanschen nacht. Een voor een openden zich als zoovele oogen de sterren, nog flauw, haast vreesachtig maar langzamerhand krachtiger, levendiger, vuriger.

Alles smolt harmonisch samen, lucht, water, bergen; de scherpste omtrekken doezelden weg in donkerviolette tinten, de geuren der tuinen werden wakker en zweefden over het meer, bedwelmend, verdoovend bijna; ook het windje werd koeler en frisscher.

'Nini, 't wordt zoo koud. Zullen wij naar binnen gaan?'

'O neen, mama! Ik voel mij nu juist zoo kalm, zoo stil. Ik wou dat het altijd zoo duurde! Luister!'

Het kwam van een der eilanden of van een der bootjes, het lied dat hier als 't ware in de lucht schijnt te zweven, dat Italië zelf schijnt, zich uitstortend in melodie, dat hoe ook bekend en veel gehoord, nooit afgezaagd en vervelend wordt: *Santa Lucia.* - Nini luisterde met schitterende oogen en sloeg met hoofd en voetjes de maat.

'Hoe mooi, hoe mooi! Men voelde dat ontbrak nog, dat moest komen! *Mamma mia*, wat is Italië toch heerlijk en Pallanza is een paradijs. O, ik voel 't, moeder, hier word ik beter, zoo ik ooit beter mag worden!'

De moeder zag haar aan met een hartverscheurenden glimlach om de lippen; haar hart bloedde zoo, dat het in haar oogen moest schijnen, meende zij. Dat lied, wat het haar pijn deed! Ja, vijftien jaar geleden bij het laatste verdwijnen der zon en 't eerste flikkeren der sterren was het hier ook gezongen en in verrukking had zij zich tegen haar man gevleid en hem toegefluisterd:

'Albert, wat is het leven toch heerlijk! Zóó had ik 't mij niet voorgesteld.'

'Hoe kan 't anders, Eugenie, met een liefde als de onze!'

Zij hoorde 't nog, en nu vond zij die woorden theatraal, pedant zooals hij zelf, maar toen was 't haar of zelfs *Santa Lucia* er koud en dof bij klonk, zoo bevatte het voor haar alle beloften van toekomstig geluk.

'Kindjelief! Nu moeten wij naar binnen. Je windt je weer veel te veel op en dat geeft een slechten nacht. Matteo, keer maar terug!'

'Si signora!'

Zij stapten uit, het lied was ten einde en de opgewondenheid van Nini had plaats gemaakt voor matte loomheid; zij liet zich meer dragen dan geleiden door haar moeder, aan wier arm zij in volle zwaarte hing. Zij gingen het terras van het hotel over door de schitterend verlichte vestibule.

De oberkellner vroeg of mevrouw haar souper op de kamer verlangde. Zij knikte van ja en steeg met het meisje de trap op.

Op het eerste platform stond een heer, eerbiedig plaats makend voor de twee; zij groette zonder op te zien en leidde langzaam en voorzichtig het kind de tweede trap langs.

'Och, mama, ik ben zoo moe, zoo moe en ik heb ook zoo'n slaap. Ik weet zeker dat ik heel lekker zal slapen. Gelooft u ook niet?'

Maar de reiziger bleef staan en zag beiden na.

'Eindelijk! Eindelijk!' fluisterde hij en 't juichte en jubelde in zijn oogen, in zijn lach, in zijn hart.

II.

Mevrouw Nederkerke zat in haar klein salon en staarde met gevoelens van zeer gemengden aard op een kaartje, haar zoo pas gebracht.

> ROELAND DE WIT.
> Kapt. der Artillerie O.-I. leger.

'Hij hier! Hoe komt hij hier! Ik wist niet eens dat hij nog leefde. 't Is reeds zoo lang geleden! Zoo lang! Hoe weet hij dat ik hier ben? En wat zou hij willen?'

Toen keek zij rond.

'Ik kan hem toch niet hier ontvangen; 't lijkt wel een kleine apotheek en zij slaapt nog zoo rustig!'

Zij sloeg even de portière op en zag in de slaapkamer. Nini lag nog in de donker gelaten ruimte en haar ademhaling klonk nu regelmatig en zacht.

Haar verwachting was ijdel gebleken; een mooie nacht was het niet geweest, alles behalve. Haar moeder had bitter met haar getobd en eerst tegen den morgen was het zenuwzieke kind ingeslapen.

'Neen, ik kan hem hier niet ontvangen!' zeide Eugenie weer tot zichzelf. 'Of zal ik hem eigenlijk wel ontvangen? Waar dient het voor? Hij was vroeger heel sympathiek - misschien te sympathiek. Ik heb nooit begrepen, waarom hij zoo plotseling zich naar Indië liet detacheeren. Hoelang is dat geleden? Vijf jaar, juist kort vóór Tony's dood. Zou hij weten dat ik weduwe ben en - hoe...'

Zij keek door het raam naar buiten, besluiteloos wat te doen.

''t Geeft maar nieuwe agitatie, nieuwe pijn! Ik vind dat het tot niets dient.'

En zij keek weer naar het kaartje en spelde de letters als het ware.

''t Is toch onbeleefd, hier in den vreemde een landgenoot, die vroeger bij ons aan huis kwam, een broer van een vriendin, niet te willen spreken; maar hoe zal ik 't aanleggen?'

Zij wist dat elk bezoek Nini zou agiteeren na dezen onrustigen nacht; zij kon hem wel laten zeggen dat zij na 12 uur hem wachtte, maar dan was het kind wakker en misschien erg dwars na de agitatie der slapeloosheid en den zwaren dagslaap. Hier ging het niet, het salon zag er nog onfrisch uit, en toch hoe spoediger zij hem ontving, hoe spoediger zij er af raakte, dan was het voorbij. Misschien vertrok kapitein De

Wit vandaag wel weer, en toen viel 't haar in dat het zeer luchtig en stil was op het terras vóór het hotel.

Zij belde het kamermeisje, verzocht haar Signor De Wit te zeggen dat zij over vijf minuten hem zou afwachten beneden op het terras en of 't meisje dan een kwartiertje op de Signorina wilde passen. Zij sliep, maar 't was alleen voor het geval als zij wakker werd.

O ja, zeker, 't was heel goed en mevrouw Nederkerke gaf een paar tikjes aan haar toilet; het hoefde niet veel te zijn; zij was in halven rouw, een soort van tea-gown van zwart crêpon en kant; haar mantilla sloeg zij over het hoofd, het kon reeds zoo vroeg zonnig zijn op het terras.

(*Wordt vervolgd.*)

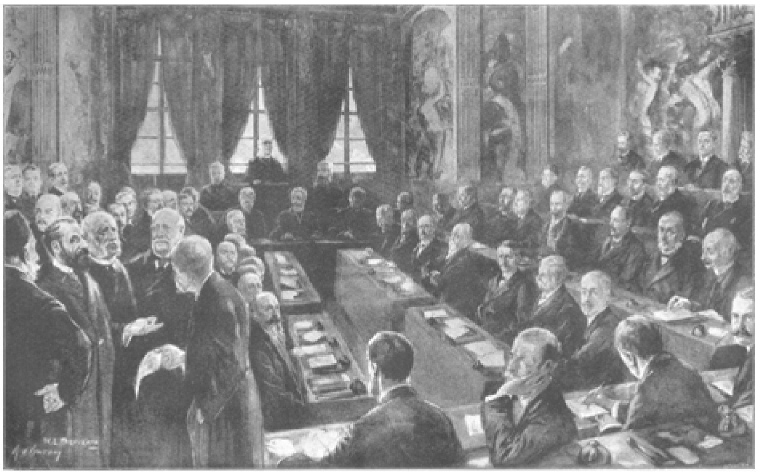

EEN ZITTING DER VREDES-CONFERENTIE.

BARON DE STAAL, VOORZITTER DER VREDES-CONFERENTIE, HET ‘HUIS TEN BOSCH’ VERLATEND.

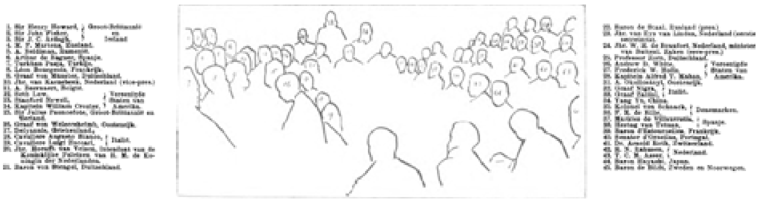

Sleutel voor de gravure: Een zitting der Vredes-Conferentie.

Een zitting der vredes-conferentie.

Wij bieden onzen lezers hiernevens een afbeelding van een zitting der Vredesconferentie, met daarbij behoorenden sleutel, en een kijkje op het oogenblik, dat de voorzitter van de Conferentie het Huis ten Bosch verlaat.

Wij bieden hun deze gravures ter herinnering: tot veel bijschrift geven zij geen aanleiding. Herhaaldelijk hebben wij in ons 'Van week tot week' een en ander omtrent de Conferentie medegedeeld - nu zouden wij, wilden wij iets nieuws vertellen, moeten vervallen in eene opsomming van die besluiten, welke door de gedelegeerden reeds genomen zijn, en van die ontwerpen, welke aanhangig zijn; wij achten dit echter buiten het bestek van een tijdschrift en beter op zijn plaats in de dagbladpers.

En om te doen, wat de buitenlandsche tijdschriften naar aanleiding van de Conferentie thans geven, een historische beschrijving van Nederland of Den Haag, ook dit wenschen wij niet. Slechts om onze lezers de leden der Conferentie van aangezicht tot aangezicht te doen kennen, gaven wij onze gravures.

Het Geheim van Sobriente's Put
door Bret Harte.

Zelfs de meest onervaren reiziger merkte onmiddellijk op, dat Buena Vista een 'uitgewerkte' mijn was. Overal lagen oude machines tusschen het gras, dat hier en daar alweer op den kalen heuvel begon te ontspruiten; de enkele gebouwen, die er stonden, waren vervallen; de ramen en deuren waren uitgebroken en naar andere ondernemingen gebracht.

Vier of vijf huizen, die nog bewoond waren, de smederij, het postkantoor, een hut van een der arbeiders en een pleisterplaats waren aan de algemeene verlating ontkomen.

Het laatste gebouw werd bewoond door kolonel Swinger, een ouderwetsch en verouderd man, evenals zijn huis; hij was een oud Virginiër, die van zijn vervallen plantage aan de Jamesrivier was overgehuisd, zonder ook hier echter zaken te maken.

De kolonel zat in een gevlochten schommelstoel op de veranda van zijn hotel met een verkoelenden drank in zijn hand, terwijl hij in het donker voor zich heenstaarde. Niets zou in staat geweest zijn hem de overtuiging te ontnemen, dat hij in deze houding slechts zijn plicht als hotelhouder vervulde, al werden er ook geen reizigers verwacht en al was de weg op dit uur van den dag geheel verlaten. Op een bank aan zijne zijde strekte Larry Hawkins zich in zijn volle lengte uit, met een voet op de veranda en met den arm nu en dan grijpend naar zijn glas met een verfrisschenden drank. Er was een geruime tijd van stilte geweest, toen de kolonel zijn glas neerzette en ernstig in de verte staarde.

'Zie je iets?' vroeg de man op de bank, die hem slaperig aankeek.

'Neen,' zeide de kolonel, 'dat is Dick Ruggles maar, die den weg oversteekt.'

'Ik dacht, dat je een beetje vreemd keek, alsof er een vreemdeling dezen kant uitkwam.'

Als ik een vreemdeling zag aankomen,' zeide de kolonel met kracht, 'dan zou ik hier niet zoo rustig blijven liggen; ik zou hem binnen tien seconden duidelijk maken, dat ik hier alle blanken en vrijgeboren negers herberg.'

Alles goed en wel, maar ik wou liever dat je hem al zag, want dat zou voor mij en voor jou heel wat rustiger wezen.'

'Wat bedoel je?' zeide de kolonel, terwijl hij op zijn stoel heen en weer schoof.

Zijn makker veranderde eveneens van houding, door nu zijn anderen voet op den vloer te zetten en vooroverleunend met zijn handen in elkaar te klappen.

'Kijk eens hier, kolonel. Toen ge deze plaats kocht, had ik geen lust je vertellen alles wat ik daarover wist, noch alle geschiedenissen, die ik er wel eens over hoorde verhalen. Je weet, dat het een oude Spaansche *hacienda* is?'

'Ja,' zeide de kolonel, 'en dat deze bewoond werd door een grande van Karel V van Spanje, net als ik indertijd mijn bezitting aan de Jamesrivier van koning Jacob van Engeland heb gekregen.'

'Dat kan wel zijn,' antwoordde zijn makker op volkomen onverschilligen toon, 'al geloof ik dat Karel V of koning Jacob al heel weinig te maken hebben met hetgeen ik zal vertellen. Ik woonde hier lang voordat een van jelui menschen hier was; toen ter tijde behoorde de *hacienda* aan een zeker iemand, Juan Sobriente genaamd. Hij had heelemaal geen vertrouwen in het mijnwerk. Toen de anderen hier den boel omverhaalden en er een honderd in den grond kropen om naar goud te zoeken, reed hij maar al rond en loerde op de wilde paarden in den omtrek. Nu ik er aan denk, moet ik zeggen dat hij erg op u leek, toen ge hier kwaamt met je negers. 't Is wonderlijk, niet waar?'

Hij hield op en keek met een bijgeloovige bewondering naar den kolonel, alsof hij getroffen was door die niet heel merkwaardige bijzonderheid. De kolonel, heelemaal niet op de opmerking van zijn makker lettend, zeide eenvoudig:

'Ga voort, wat gebeurde er met hem?'

'Wel, zooals ik al zei, het was een zonderling man, die zich met geen mensch bemoeide en die voor niemand een woord overhad; als men hem wat vroeg, dan kreeg men een brutaal antwoord. Er waren er dan ook, die hem van zijn *hacienda* wilden wegjagen, en zelfs die hem wilden lynchen.

Hij had een aardig nichtje bij hem wonen, en daarom lieten ze hem met rust.

Zijn arbeiders, die blijkbaar op eigen gelegenheid eens een onderzoek hadden ingesteld, merkten op een goeden keer, dat de oude Sobriente rijk was. Niet lang daarna werd hij dood in den put gevonden.'

'In den put? vroeg de kolonel;' de put hier op mijn bezitting?'

'Neen,' zeide zijn makker, 'de oude put, die later is dichtgegooid. Die van u is door den laatsten eigenaar, Jack Raintree, gegraven, die geen trek had om een beetje aftreksel van Sobriente in zijn grocje te drinken. Het nichtje ging er met den onderopzichter van door, en de kerk, aan welke Sobriente zijn huis had vermaakt, verkocht het voor een klein beetje geld aan Raintree.'

'Maar ik begrijp er nog niets van, wat dat alles te maken heeft met mij,' zeide de kolonel ongeduldig, die deze geschiedenis omtrent zijn bezitting niets vermakelijk vond.

'Dat zal ik je vertellen. Een paar dagen nadat Raintree hier was ingetrokken, keek hij den tuin zoo eens rond, dien de oude Sobriente altijd angstvallig voor vreemdelingen had dichtgehouden, en vond hij een hoop opgedroogde goudklei, die overal over de randen en bedden was verspreid, net als diende het om te mesten. Nu was Raintree lang niet gek

en hij wist, dat de oude Sobriente het evenmin geweest was; bovendien wist hij, dat men met goudklei evenmin kan mesten als met modder. Zoo bracht hij in zijn gedachten een en ander in verband met Sobriente's fortuin en kwam tot de conclusie, dat de oude *coyote* heimelijk goudwasscher geweest was, terwijl het oogenschijnlijk scheen als verafschuwde hij dat beroep. Maar waar was de mijn? Waar kreeg hij zijn goud vandaan? Dat moest Raintree weten. Hij doorzocht ieder plekje van den tuin nauwkeurig en groef en spitte overal - je kunt de kuilen nog zien - maar hij vond niets, dat op goud leek.'

Hij hield een oogenblik op, en toen, als de kolonel een ongeduldig gebaar maakte, vervolgde hij:

'Nu, op een goeden nacht, juist voordat u hier kwam, was Raintree weer op de zoek; hij had zijn hoofd weer suf gedacht, toen hij eensklaps beweging in het struikgewas naast het huis zag. Hij begon te roepen, in de meening dat het een van de arbeiders was, maar kreeg geen antwoord. Hij kon het gelaat niet onderscheiden van den man, dien hij had aangeroepen, maar hij kon nog even zien, dat een groot kruis hem op de borst hing. Dit deed hem denken, dat het een van de priesters kon zijn, die den ouden Sobriente wel bezochten, totdat hij nader zag, dat het geen kruis was dat de man droeg, maar een houweel. Hij deed een sprong, maar tevergeefs. Hij klom over de tuinheining, onderzocht ieder hoekje - er was niets te vinden. Het moest de geest van Sobriente geweest zijn, die stellig door een van zijn arbeiders vermoord geworden was, toen deze het geheim van het goud had ontdekt.'

De kolonel ledigde zijn glas in een enkele teug en ging rechtop zitten.

'Het komt mij waarschijnlijk voor, dat Raintree dien avond meer dan zijn gewone quantum rum had gebruikt, en ik verwonder mij er alleen nog maar over, dat hij nog niet meer spoken heeft gezien. Maar nog eens, wat heeft dit alles nu toch met dien landlooper te maken?'

'Dat is juist hetzelfde, kolonel - en mijn opinie is dat die landlooper al evenmin een levend wezen was als Sobriente het is.'

'Maar *jij* hebt hem dan toch met eigen oogen gezien,' antwoordde de kolonel snel, 'en je hebt nooit te voren geloofd, dat het een spook was.'

'Juist, ik zag het, waar een minuut te voren niets geweest was, en waar een minuut later ook niets meer was, maar aan niemand heb ik het ooit durven vertellen, en toch wil ik er mijn hoofd onder verwedden, dat wat ik zag geen levend mensch was.'

'Welnu,' zeide de kolonel, terwijl hij de handen in de zijde zette, 'laat hij oppassen, dat hij nooit meer op mijn eigendom komt. Maar denk er om, vertel nooit iets van deze geschiedenis aan Polly - je weet hoe vrouwen zijn.'

Larry's gelaat werd bleek; in zijn oogen kwam een glans, geheel verschillend van dien, waarmede hij bij zijn onverschillig vertellen van zooeven had gekeken, en met een zekere ruwe achting, die hij te voren niet getoond had, zeide hij tot zijn makker: 'dat is het juist, waarom ik je die geschiedenis heb verteld; als ze er op een goeden dag van door is, dan kun je ten minste de reden begrijpen, waarom!'

'Sst!' riep de kolonel, met een waarschuwend gebaar.

Een jong meisje verscheen juist in de deur en leunde nu tegen het middenkozijn, met de eene hand aan haar hoofd, droomerig maar vol bevalligheid rondziend.

Larry Hawkins stond op.

'Nu, wat hebt ge elkaar daar zoo geheimzinnig te vertellen? Jelui lijkt wel op een paar waarzegsters,' zeide zij met buitengewone vrijmoedigheid.

Het was niet moeilijk te zien, dat hier een verwend dametje aan het woord was. Geen hunner had ooit het recht van Polly Swinger, om hen in de rede te vallen, ontkend, evenmin als dat van scherpe critiek.

Larry glimlachte even. Kolonel Swinger zeide met vaderlijke strengheid: 'Wanneer je twee mannen ziet redetwisten over politiek, dan past het geen vrouw om hen in de rede te vallen; het ware veel beter indien je was gaan zien, of de postkoets al in zicht is.'

Als had haar vader haar dit vermaan niet gegeven, ging zij kalm voort:

'Het was niet over politiek, dat ge het hadt; daarvoor vloektet ge niet genoeg; jelui hadt het over een geheimzinnigen vreemdeling.'

Met ontzetting keken beide mannen haar aan.

'Wat weet jij van een geheimzinnigen vreemdeling?' vroeg haar vader.

'Meent ge, dat jelui mannen een geheim kunt bewaren?' zeide Polly smalend. 'Dick Ruggles heeft me al lang verteld, hoe jelui heelemaal in de war waart over een vreemdeling, en hij waarschuwde mij 's avonds in het donker den weg niet op te loopen. Ik vroeg hem of hij dacht dat ik een salondametje was, dat hij geloofde met spoken bang te kunnen maken, en dat, als hij geen beter reden had om mij graag thuis te zien, hij voor mijn part kon ophoepelen.'

Larry begon opnieuw te lachen, maar toch een beetje bitter, want hij geloofde, dat het excuus volkomen billijk was; maar de kolonel zeide eensklaps: 'Dick is een gek en je had hem kunnen zeggen, dat men nog heel wat erger op zijn weg kan ontmoeten dan spoken; maar ga nu heen en zorg er voor dat de negers bij de hand zijn, als de postwagen komt.'

Twee uur later kwam de postwagen en bracht een dozijn dorstige reizigers aan, die op de veranda plaats namen; behalve deze was er echter ook een gast, die een kamer wenschte te hebben. Eerst stond de gast blijkbaar wat verbaasd over de eigenaardige manieren van kolonel Swinger, die met groote nieuwsgierigheid hem allerlei vragen stelde; toen echter de kolonel ook zeer mededeelzaam bleek met verhalen omtrent zijn eigen familie en zijn verblijf in Buena Vista, toonde hij wat meer belangstelling.

De vreemdeling sprak er van een week te zullen blijven, met het oog op zekere mijnspeculatie; het was een man van omstreeks dertig jaar, met zachte, aangename manieren en een innemend gelaat; hij maakte den indruk van een buitenlander te zijn. Toch was zijn dialect, naar de kolonel opmerkte, volkomen dat van Nieuw Engeland; hij zag er, naar de kolonel later zeide, uit als een blanke mulat en sprak als een Amerikaan.

Daar de kolonel bijzonder belang stelde in zijn nieuwen gast, in de meening dat ook zijn hotel hierdoor geen schade zoude lijden, veronachtzaamde hij zijn ouden makker, Larry Hawkins, een weinig; niet echter dit nog zoude Larry met bitterheid vervuld hebben, maar hij bemerkte, dat ook Polly bijzonder belang stelde in den vreemdeling.

De zaak was, dat Polly, naar den aard harer sekse, het in haar hoofd kreeg, om in afwijking van haar gewone onverschilligheid voor het sterkere geslacht, voor dezen vreemdeling een uitzondering te maken en in hem bijzonder belang te stellen. Echter deed zij dit alleen om aan Larry Hawkins te toonen, dat, indien zij wilde, zij wel voorkomend kon zijn.

Twee dagen lang kapte zij haar anders loshangend haar, zoodat de zijden lokken nu als een nimbus om haar voorhoofd cirkelden; zij deed een zijden fichu om haar hals en verscheen aan tafel in een frisch gestreken japonnetje. Met hoofsche manieren

sprak zij met hem; zij zeide, dat ze graag San Francisco eens zoude willen zien en vroeg hem of hij vriendinnen uit die stad kende, die zij vroeger had ontmoet.

De kolonel was een beetje afgetrokken; het verheugde hem, dat zijne dochter wat minder onverschillig voor haar uiterlijk geworden was, maar de wijze van haar redeneeren beviel hem maar half. Wat hem daarbij niet aangenaam

was, was dat Starbuck - zoo heette de vreemdeling - geheel onverschillig scheen voor hare attentie en zich dikwijls zelfs vrij onbeleefd gedroeg. Niemand bleek geheel ingenomen met Polly's gedaanteverwisseling dan zij zelve.

Den derden avond na Starbuck's aankomst ging zij naar de woning van tante Chloe, die niet alleen de wasch van Buena Vista in orde hield, maar Polly ook bij haar toilet hielp.

Het was niet ver en de nacht was helder. Toen zij den tuin doorging, zag zij Starbuck in de *manzanita*-boschjes achterin wandelen; er kwam iets achterdochtigs in hare oogen; zij had niet gedacht hem hier te zullen ontmoeten. Wel had zij hem zien uitgaan; de mogelijkheid dat hij hier was, bestond dus. Tot haar verbazing echter, groette hij maar even toen zij voorbijkwam, en sloeg hij onmiddellijk daarna een andere richting

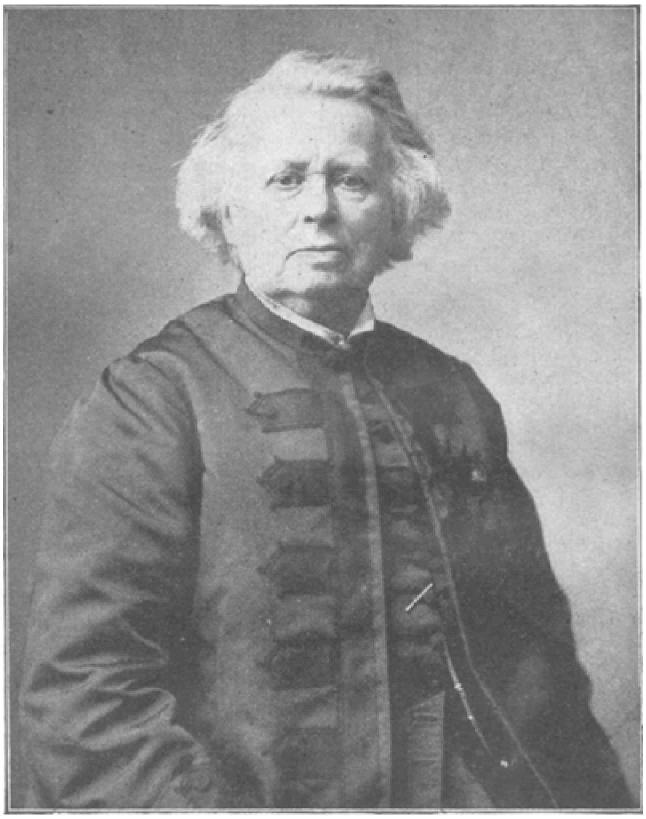

ROSA BONHEUR.

in. Dat was meer dan de kleine hartbreekster van Buena Vista kon verdragen.

'Mijnheer Starbuck!' riep zij zoo vleiend mogelijk.

Hij wendde zich haast ongeduldig om.

'Omdat u altijd zoo vriendelijk is, wil ik u wel vertellen dat ik juist op weg was naar tante Chloe,' zeide ze coquet.

'Ik zou meenen, dat het voor een jong meisje wel wat gevaarlijk is, om op dit uur nog uit te gaan, maar u kent de menschen hier wellicht allen.'

Polly's wangen werden een oogenblik door een blos overtogen. 'Ja, dat is het juist, waarop ik vertrouw,' zeide ze spottend, 'alleen een *vreemdeling* kan denken, dat wij hier onder wilden leven; goedenavond, mijnheer Starbuck.'

Zij stapte na deze woorden triomfantelijk weg, toch nog even bij haar overwinning voelend, dat de vreemdeling vrij wat verlicht scheen door haar vertrek, en voor het eerst kwam het haar voor, dat hij iets in zijn gelaat had, dat haar niet aanstond. Haar onverschilligheid gaf haar echter weldra haar kalmte terug en een half uurtje nadat zij de woning van tante Chloe had verlaten, had ze volkomen haar zelfbeheersching wedergekregen.

(*Slot volgt.*)

Uit onzen tijd.

Rosa Bonheur. †

De beroemde Fransche dierenschilderes Rosa Bonheur is op hoogen leeftijd, 77 jaar oud, aan een longontsteking den 25sten Mei van dit jaar overleden.

Rosa Bonheur was nog jong, 19 jaar pas, toen twee kleine dierstukjes in haar vaderstad Bordeaux de aandacht op haar vestigden als een artiste van beteekenis. De 'Drift runderen', die zij in 1848 te Parijs in het Salon exposeerde, deed den goeden dunk dien men reeds van de jonge schilderes had, stijgen, schoon haar 'Ploegende ossen', die zij het volgende jaar exposeerde, van grooter waarde waren. Dit werk hangt thans op het Luxembourg. Eenige jaren later, in 1853, kon haar 'Paardenmarkt' (thans in de National-Gallery te Londen) aangemerkt worden als het beste doek van het Salon van dat jaar.

In de 'Hooioogst' (Luxembourg), die zij in 1855 voltooide, naderde Bonheur meer tot het landschap, en in haar latere werken blijft een plaats daaraan ingeruimd. Toch ligt daar allerminst haar kracht in; veelal was haar landschap niet doorwerkt genoeg; het lijkt wel of sommige van haar groote stukken aan diepte verloren hebben wat ze aan lengte en breedte wonnen.

Haar kracht blijft het dierlijk lijf. Bekend is het, hoe zij in haar jeugd lange studies maakte in de slachthuizen om het dierlijk lichaam in den grond te leeren kennen. In die richting is dan ook haar talent het krachtigst ontwikkeld; zij bereikt vaak realistische volmaking, waar het de uitbeelding van het animale lichaam geldt.

Troyon was haar, wat koloriet betreft, de baas; in breede, grootsche conceptie behoeft Rosa Bonheur echter niet bij hem achter te staan.

Rosa Bonheur nam een eigenaardige plaats in de Fransche kunstwereld in. Zij was algemeen geacht en bemind, zoodat de dood dezer 77-jarige een groote leegte laat. Niemand had gedacht dat de krasse vrouw zoo spoedig zou worden weggenomen.

't Is nog niet lang geleden dat zij een eerbetoon, dat haars inziens niet verdiend was, van de hand wees. Sinds lang exposeert Rosa Bonheur niet meer; haar doeken zijn reeds, vooral over de zee, verkocht, voordat ze gereed zijn. Maar dit jaar hing in het Salon weer eens een werk, en de jury wilde van die gelegenheid gebruik maken om haar de eere-medaille te verleenen. Maar de oude dame (die van haar jeugd af zich het meest en bij voorliefde in mannenkleeren beweegt) schreef der jury dat het door haar geëxposeerde doek in haar oogen geen dergelijke belooning verdiende waarvoor wel anderen in aanmerking kwamen.

Rosa Bonheur is de eerste vrouw geweest aan wie, op verzoek van keizerin Eugenie in 1850, het Legioen van Eer werd geschonken. Door president Carnot werd zij naderhand bevorderd tot officier in de orde van het Legioen van Eer.

Laatste droom
door Melati van Java.
(*Vervolg van blz.* 259.)

‘Wat zal hij me verouderd vinden,’ dacht zij; ‘die laatste jaren waren de zwaarste en die hebben 't gedaan! Maar dit hoeft hij niet te weten. Niemand heeft er iets mee te maken, neen niemand!’

De Wit liep reeds op en neer tusschen de acacia's en magnolia's op het terras; rustig zitten kon hij nu niet.

EDELMAN, BEDELMAN, DOKTER, PASTOOR.

Hij had zoo gesmacht naar dit uur jaren en jaren lang. Om niet zwak te worden was hij toen heengegaan uit de kleine garnizoenstad, waar Nederkerke burgemeester was, en had zich naar Indië laten detacheeren.

Hij was een forsch man, een echt militair met zijn kortgeknipt, reeds grijzend haar en volle zwarte snor, een flinke krijgsmansgestalte en toch met zulke goedige, vriendelijke blauwe oogen onder de zwaar neerhangende wenkbrauwen; aan die oogen dacht Eugenie toen zij besloot hem toch maar even te spreken.

Ieder wist in het stadje wat een heerschzuchtige tiran Nederkerke was, hoe zijn arm vrouwtje voor hem sidderde en hij met haar speelde als de sperwer met de duif. Men had medelijden met haar, zooals zij tobde met haar zieke kinderen, die de een na de andere stierven, hoe zij leed onder zijn grillen en 't ergste niet vermoedde wat

er gefluisterd werd in de stad over zijn leven buitenshuis. Neen! dat kon zij niet weten, zoo herhaalde De Wit het zich tien-, twintigmaal, toen ten minste niet, maar later! Hij was dood gevonden, ongeluk of opzet! Wie kon 't zeggen? Maar ieder wist dat het bijtijds was om nog grooter schande te ontkomen.

Roeland de Wit had haar dikwijls gesproken. Hij vond haar zoo aantrekkelijk met haar groote droevige oogen en den lijdenden trek om de lippen, dien zij vergeefs trachtte te verbergen, haar aristocratische houding en welluidende stem, een orchidée tusschen provincierozen.

Zij was de dochter van een hooggeplaatst Indisch ambtenaar, schatrijk bovendien. Nederkerke had haar getrouwd om uit de schulden te komen; misschien ook vond hij haar toen interessant, zoo'n echt jong meisje vol illusies en idealen, een type dat langzamerhand uitsterft maar daarom des te meer gezocht wordt. Hij een ‘artiest’ zooals hij 't noemde, schrijver, dichter, alleen door zijn genialiteit niet geslaagd aan de universiteit, en later, toen ook het achterlijke publiek zijn boeken niet las, nog minder kocht, prozaïsch eindigend als burgemeester.

Roeland de Wit had als bij intuïtie hun verhouding geraden; hij verachtte hem en zijn artiestennatuur, zooals de man van de daad den man van het holle woord verachten kan. Hij kende geen halve tinten, geen nuances; een man die zijn vrouw zoo behandelde, haar verlaagde tot een slavin, kon zoo geniaal zijn als hij wilde, 't was een..... en een echt Hollandsch woord gaf aan zijn gevoelens lucht.

Hij kon 't niet langer aanzien, zonder er zich in te mengen, dat langzame afdalen van hem en dat bittere lijden van haar - en wat ging 't hem eigenlijk aan? Niets immers. Zij was niet zijn zuster, zijn nicht, zijn vriendin zelfs. Hij kon er niets aan doen en hij vroeg zijn detacheering naar Indië, en de herinnering aan haar ging met hem mee; hij dacht aan haar als aan een arm gewond vogeltje, een vlinder met geknakte vleugels, iets bestemd om te leven, gelukkig te zijn, gelukkig te maken en dat daar verkwijnde in een atmosfeer van

willekeur, ziekte, zonde en misschien nog eens schande.

Nu een halfjaar geleden had hij de advertentie gelezen van Nederkerke's dood, en vrienden schreven hem wat men er van wist aan bijzonderheden; toen kon De Wit het niet meer uithouden in Indië. Hij verbeeldde zich ziek te zijn, en vroeg verlof naar Holland.

In Genua vond hij een brief van zijn zuster:

‘Herinner je nog die oude schoolvriendin van mij, Eugenie? wij hebben haar nog een visite gemaakt in A. Zij was met zoo'n naren beul getrouwd, Nederkerke. Hij is gestorven, men zegt niet natuurlijk. Enfin! dat doet er niet toe, hij is dood; beter kon haar niet overkomen. Misschien zie je haar nog wel. Zij is voor de gezondheid van haar dochtertje in Pallanza aan het Lago Maggiore. Het kind moet een bundel zenuwen zijn; geen wonder! Als je ze ziet, groet haar van mij en - condoleer, neen, feliciteer haar, dat zij haar lastpak kwijt is. Ik ben bepaald van plan met haar de kennis weer aan te knoopen; maar toen hij nog leefde - *pas moyen!* Zoo'n onmogelijk dierage!’

En hij was nu in Pallanza en wachtte haar met kloppende polsen, onrustig van binnen en van buiten. Zij kwam de vestibule uit, keek even rond en toen naar hem toe.

‘Wat is hij nog knap,’ dacht zij.

En hij:

‘Zij is weinig verouderd, alleen de trekken om den mond en aan de slapen wat dieper geworden. Nog vermoeider dan vroeger, maar toch is er meer frissche onderkleur in haar tint en de oogen staan levendiger, opgewekter! De rust heeft haar goedgedaan!’

‘Wel mevrouw! Wie had 't kunnen denken?’

‘Ik 't allerminst! Hoe wist u dat ik hier was?’

Hij gleed over de moeilijke vraag.

‘Ik zag u gisteravond de trap opkomen, maar u verwaardigde zich niet mij aan te zien.’

‘Ik herinner mij niet...’

‘Ja, dat begrijp ik. U denkt alleen aan uw dochtertje!’

‘Komt u regelrecht uit Indië? Zeker in Genua gedebarkeerd?’

‘Ja, en ik ga den schooljongensweg naar huis. Dood op mijn gemak. Er is toch niemand, die mij daar wacht. En mooier dan hier is 't er zeker niet.’

‘O neen! maar men is daar thuis!’

Hij vroeg toen naar haar dochtertje en zij spraken over hun wederzijdsche kennissen ongedwongen, vrij als iets zeer natuurlijks; over haar man geen woord.

‘En denkt u hier lang te blijven?’ vroeg hij.

‘Ik weet het niet;’ haar stem klonk moede, bijna hopeloos. ‘De dokters zeiden dat ik met Nini naar het Zuiden moest. Zij had afleiding noodig, nieuwe indrukken, geen drukte, daarom koos ik Pallanza. Ik ben hier vroeger geweest en - ik behield er zoo'n mooie herinnering van. 't Viel tegen natuurlijk...’

Haar lippen vertrokken zich tot een glimlach vol bitterheid en zij ging voort:

‘Alles valt tegen, maar dat ligt zeker aan ons. Het was ook niets geweest als Nini hier maar was opgefleurd; de eerste dagen dacht ik het, maar 't is of alles het arme kind meer opwindt, de zon, dat meer, die zuidelijke vegetatie, de bergen, die bloemengeur, zelfs de muziek. Ik vind haar erger eer dan beter, en als dat werkelijk

zoo is, dan moeten wij weg van hier. Hoe spoediger, hoe liever! U begrijpt, ik leef nog maar alleen in en voor dat kind!'

't Klonk zoo nameloos treurig en 't paste zoo slecht bij haar meisjesachtig jong figuur, even slecht als die vermoeide, afgematte uitdrukking in haar oogen en op heel haar gelaat.

'Ja, dat spreekt, uw eenige!'

'Herinnert u mijn Tony nog?' ging zij voort, 'mijn mooi lief jongetje. O, hij hield zooveel van u. In den tuin van de societeit liep hij u altijd na. "Oom Roel, oom Roel!" zei hij dan en moest met uw sabel spelen. U kon zoo aardig met hem overweg! Kort nadat u wegging is het ventje gestorven. Ach! hij heeft zoo vreeselijk geleden.'

Geen traan kwam in haar oogen, maar daarom juist zagen zij er zoo innig, zoo zielsbedroefd uit.

'Sophie heeft het mij geschreven! 't Deed mij werkelijk aan, zoo'n aardig, lief manneke. Vreeselijk hard voor u!'

'Geen van mijn kinderen was zoo gezond als hij, maar hersenziekte is een verraderlijke kwaal. En toch - toch is het misschien zóó beter.'

'Dat hij dood is, mevrouw?'

'Och, men weet alles zoo niet. Hoe zou ik een jongen hebben opgevoed? Ik ben zoo zwak. In elk geval, dat heb ik reeds geleden. Ik kan hem niet meer verliezen ten minste!'

'Foei! wat ziet u het leven somber in! Hoe kan dat op zoo'n morgen en met die natuur rondom u?'

'Ik ben zoo'n oude vrouw geworden; onwillekeurig begin ik te klagen en ik vind niets zoo vervelend als klagende menschen. Niemand heeft er iets aan. 't Is veel beter niemand te zien en te spreken, als men niet anders meer kan dan klagen.'

'Maar ik begrijp wat u voelt. Ik - hield ook zooveel van Tony. - Lijkt Nini op hem?'

'Neen, dat kan ik niet zeggen. Nini is blond als - als Nederkerke, en Tony was zwart als...'

'Als u, ja, dat weet ik, hij was uw sprekend evenbeeld.'

'Hoe gaat het uw zuster Sophie?'

'Heel goed! O ja, u moet haar groeten hebben.'

'Haar groeten? Hoe wist zij dat u mij toevallig zou ontmoeten?

Och! Ze zei dat... dat...'

Hij raakte verward in zijn eigen woorden. Juist kwam een kellner binnen en vroeg of mevrouw boven wilde komen. La Signorina was wakker.

Zij stond haastig op.

'U hoort het. Ik moet weg, het agiteert Nini zoo mij niet te zien als zij wakker wordt. Wanneer wij langer blijven en u ook, zullen wij elkander nog wel eens tegenkomen. Maar ik eet niet aan de table d'hôte. Daar kan zij niet tegen.'

En weg was zij. De Wit wist niet of hij blijde moest zijn of niet over die onverwachte stoornis. Hij had zich leelijk verpraat; met die groeten van Sophie verviel al het toevallige der ontmoeting; maar wat zou dat? Het was zoo'n genot tegenover haar te zitten. Verbeeld je, dat hij eens meer levenslust bracht in haar lach, meer gloed in haar oogen, meer zonneschijn in haar hart!

Haar opkweeken, die verdroogde plant, dorstig naar water en lucht, naar geluk! Waarom niet? Zij wist nog zooveel van zijn verhouding tot Tony. Zij had hem niet geheel vergeten.

III.

En intusschen zat Eugenie op de sofa met het hartstochtelijk huilende kind op den schoot, haar sussend en bedarend als was Nini één en geen tien jaar oud geweest.

'Ma mag niet weggaan. Ma bij Nini blijven,' dat was het eindelooze refrein boven haar langgerekt snikken uitklinkend.

'Kindjelief! Ma moest wat in de frissche lucht. Wil je hebben dat Ma ziek wordt? Wat zal er dan van Nini worden als Ma ziek is? En Nini sliep zoo lekker.'

'Ik ben zoo geschrikt van mijn droom. Zoo'n nare droom!'

Het was altijd diezelfde nare droom: Mama door een wild dier verscheurd, of door een roover weggevoerd.

Zij gaf haar druppeltjes in, bevochtigde haar hoofd met eau de cologne en bleef toen zoo zitten met het groote kind op haar schoot, totdat eindelijk Nini's snikken langzaam bedaarden en het geschokte lichaampje tot rust kwam; maar elk geluid in de verte, het toeslaan van een deur, het ratelen van een kar op het slechte Italiaansche plaveisel, het gillen der fluit van de stoomboot deed haar weer zenuwachtig opschrikken.

‘Mama,’ zeide zij eindelijk op droomerigen toon. ‘U heeft toch niets dan last van mij, niet het minste plezier zooals andere moeders van haar dochters. 't Was voor u veel beter als Nini dood was,’

‘O kind! Hoe kan je dat zeggen?’ en hartstochtelijk kuste zij de bleeke wangen van het meisje rood; ‘je bent immers mijn eenige schat, alles, alles wat Mama op de groote, wijde wereld nog overheeft. Ik heb reeds zooveel verloren. Onze lieve Heer zal mij jou laten en je gezond doen worden. 't Is 't eenige wat ik nog wensch, wat mij gelukkig kan maken!’

‘Is 't werkelijk waar?’ vroeg het kind, haar groote zwarte oogen op haar richtend met een uitdrukking ver boven haar jaren; ‘is dat het eenige, Moesjelief? Verlangt u niet uit te kunnen gaan, u mooi te kleeden, menschen te ontvangen, opera's en comedie's te bezoeken, zoodra u uit den rouw is?’

‘O neen, kind! Neen! Dat is alles voorbij.’

‘Omdat u nog zoo verdrietig is over Papa zijn dood, niet waar, Mama? Maar dat gaat langzamerhand over, als de kleederen minder zwart worden.’

Zij glimlachte droevig; ja, 't was haar gelukt de eer van den vader op te houden tegenover zijn kind. 't Was soms boven alle beschrijving moeilijk geweest, maar haar moeite was beloond en zij verwonderde zich er over dat zij nu die belooning meer pijnlijk dan zoet vond.

't Kind hield de vingers van haar moeder vast in de hare en verborg het gezichtje tusschen de kanten van haar kleed als een schuw vogelijn.

‘Ik wou - ik wou...’

‘Wat wil je, lieveling?’

‘Dat Mama altijd zoo bleef in den rouw, dan weet ik zeker, dat Mama niet ver weg ging van Nini, dat zij altijd thuis zou zijn en dat er geen vreemde menschen bij ons kwamen.’

‘Lieve kind! Als het je plezier doet dan zal Mama niets liever doen dan altijd in het zwart blijven...’

‘Licht staat u veel mooier, maar ik zie u zoo het liefst; dan is u heelemaal van Nini en van Paatje!’

Een tijdlang bleef zij zwijgend rusten en onwillekeurig dwaalden Eugenie's gedachten af naar het bezoek van daareven. Die Roeland de Wit, hoe toevallig dat zij hem hier moest ontmoeten! Neen, 't was niet toevallig, 't scheen opzettelijk te zijn; hoe kon hij haar anders de groeten van zijn zuster brengen, als hij niet wist dat zij in Pallanza logeerde?

't Was toch te dwaas dat hij hier zou komen alleen omdat zij er was; dan stelde hij zich haar zeker nog voor zooals zij er toen uitzag, toen Albert nog niet op zijn ergste was en Tony nog leefde.

Wat zou zij hem tegengevallen zijn! Zij moest er om lachen: iemand nog idee hebben op haar, eene ruïne. Ach! de mannen waren toch allen even bedrieglijk, even laf; hoe hoog had zij hier niet eens tegen Nederkerke opgezien; toen scheen hij haar een ideaal toe. Zijn onaangename, leelijke gebreken vond zij nog volmaaktheden.

Zij zag er toen nog maar het begin van en zij was zoo naïef. Zij wist niet dat op zekere hoogten deugden en ondeugden sprekend op elkander lijken, dat jaren en omstandigheden eerst beslissen wat er van hen wordt.

Toen zag zij ook nog alles door den sluier harer opgewonden liefde; langzamerhand eerst viel die sluier, of liever hij verscheurde hem zelf; misschien was hij er reeds

mee begonnen op de huwelijksreis. In elk geval hier in Pallanza nog niet; toen was zijn wil nog altijd de hare geweest, en zij vond alles wat hij wilde zoo goed en zoo edel.

Langzamerhand eerst had hij 't haar duidelijk gemaakt, hoe hij niet verkoos dat zij zich de weelde zou veroorloven een eigen wil, een eigen opinie te bezitten, en eerst ging zij met hem mede zoo ver zij kon; eindelijk kon zij niet meer, haar geheele ziel kwam er door in opstand, maar het openlijk zeggen dorst zij niet. Zij zweeg en onderwierp zich in schijn, totdat zij later geheel en al zijn dienares, zijn *chose* was geworden; maar 't deed toch zoo'n pijn haar persoonlijkheid te verliezen, zichzelf te verlagen.

En nu zou zij weer een anderen invloed ondergaan, weer haar ziel laten kneden en misvormen, verminken, want alle mannen zochten dat zonder uitzondering, als zij maar vrouwen vonden van zulke zachte stof; men moest een mannin, een virago zijn om een man te kunnen weerstaan. Troffen zij er zóó eene, dan werden zij wel gedwee; men had 't haar zoo dikwijls gezegd:

‘Je moet je laten gelden, je moet hem weerstaan. Als je hem flink aanpakt, dan zingt hij wel een toontje lager. 't Is veel beter voor jou en voor hem.’

Zij liet hen praten; zij was te zwak en te teer, dat voelde zij, om zich tegen hem te verweren, en zoo zoude zij tegen iederen man zijn, en en dat wisten zij vooruit, de mannen.

Was zij nu ook niet weer de slavin van haar dochter? Hoe velen zeiden immers dat Nini's ziekte meer uit kuren bestond dan uit iets anders; zij moest ook eens flink aangepakt worden. Als zij onder vreemden was zou zij spoedig herstellen, want de moeder behandelde haar veel te weekelijk, te sentimenteel. De menschen weten alles zooveel beter dan wij zelf, en eensklaps huiverde zij bij de gedachte dat haar liefde en zorg niet meer uitsluitend aan Nini zouden behooren. Wanneer droomen haar reeds zoo van streek brachten, hoe zou de werkelijkheid het dan doen?

Zij was boos op zichzelf; aan een tweede huwelijk denken, zich verbeelden dat die De Wit haar opzettelijk hier had gezocht, wat een inbeelding! Echt pretentieus. Gelukkig dat niemand haar gedachten wist. Als hij arm was geweest en zij rijk, dan kon zij denken, zou 't om haar geld zijn; maar wat beteekende het beetje geld haar overgebleven na de vereffening der zaken? Zij kon goed, zelfs ruim leven, niettegenstaande de vele kosten die Nini's ziekte met zich bracht; maar wie is er tegenwoordig rijk met zoo'n inkomen? En De Wit was gefortuneerd, dat wist zij, daarom ook had men zijn besluit om in Indië zich misschien te laten doodschieten zoo dwaas gevonden. Dat geld zou 't dus niet zijn, zooals vroeger, maar toch 't bleef een dwaasheid zich zulke dingen in 't hoofd te halen, er reeds zorg voor te koesteren, de gevolgen te berekenen van iets wat nooit komen zou, niet komen kon.

‘Mama!’

Zij kwam als van heel verre terug; haar gedachten hadden haar weer zoo ver, zoo belachelijk ver meegevoerd; dat deden zij tegenwoordig altijd; sedert zij zoogenaamd vrij was, kon zij tobben over iedere kleinigheid.

‘Mama!’ herhaalde het kind.

‘Wat is er, poesje?’

‘Mama, Nini wil zich kleeden en dan een beetje met Mama wandelen of rijden; ik wil niet dat Nini altijd Mama in den weg zit, altijd Mama belet uit te gaan.’

‘Maar als zij te zwak is en te ziek, moet Nini zich geen geweld aandoen. Dat zou haar nog erger maken. Mama blijft even graag den heelen dag zoo zitten met haar liefje op den schoot.’

‘Neen, neen, Nini wil uit. Dadelijk!’

En zij sprong op den grond, de wangen gloeiend, de oogen schitterend van opgewondenheid.

‘Ik wil beter worden, ik wil Mama plezier doen, ik wil uitgaan met Mama; anders verlangt Mama met anderen uit te gaan.’

Eugenie voelde dat zij een kleur kreeg; het was of 't kind in haar nerveusheid als bij instinct raadde wat door de gedachten harer moeder had gevlogen. Of zij wantrouwen koesterde, waarom toch? Er was immers niets, volstrekt niets.

‘We zullen ook beneden eten voortaan,’ ging het meisje voort; ‘ik wil Mama geen oogenblik alleen laten.’

(*Wordt vervolgd.*)

Zonderlinge gevangenisarbeid.

De meeste menschen houden het voor onmogelijk, dat een gevangene binnen de enge muren van zijn cel vernuftige dingen kan maken tot eigen amusement; toch komt dit veel voor, en bij de meeste is met groot geduld en behendigheid gearbeid.

Wij denken hier op dit oogenblik echter niet aan koorden, handig gedraaid uit afval en vezels, of zaagjes uit stukjes blik of tin vervaardigd, en die bij eene ontsnapping van dienst kunnen zijn, doch aan iets anders.

Onlangs werd bericht, dat in de Sing-Sing-gevangenis in New-York een weekblaadje werd uitgegeven, *de Ster der Hoop* getiteld. Het bestaat uit vier bladzijden, en bevat behalve ‘gevangenisnieuws’ en ‘gevangenishumor’, artikelen over belangwekkende zaken, ten einde zoowel binnen als buiten de gevangenis het blaadje aantrekkelijk te maken.

De uitgever, de redactieleden, de correctoren, de zetters, de drukkers enz. zijn allen veroordeelden; alleen heeft men aan den gevangenisdirecteur de vereerende betrekking van censor opgedragen.

Dit is echter niet de eerste keer, dat een courant in de gevangenis is uitgegeven. Een eigenaardig geval kwam o.a. eenige jaren geleden in de gevangenis te Jackson in Michigan in de Vereenigde Staten voor. Daar was de gevangenis op een zeer vrijzinnige wijze ingericht en volgens een uiterst humaan systeem. De gevangenen hielden zich bezig met het vervaardigen van artikelen voor dagelijksch gebruik. Daar was ook een afdeeling drukkerij, en de chef hiervan, een veroordeeld smid, kwam op het idee een gevangeniscourant uit te geven. Hij zette zich dus aan den arbeid en had bijna het eerste nummer gereed, toen het door de autoriteiten ontdekt werd, die na ampele beraadslaging beslisten dat de uitgave moest gestaakt worden.

BEUKEN TE BURNHAM IN DEN WINTER.
Naar een schilderij van G.D. HISCOX.

Onlangs stierf in Amerika George Bedwell, een dergenen die betrokken was bij den grooten diefstal in de Bank van Engeland. Hij werd tot langdurige gevangenisstraf veroordeeld, en was gedurende zijn zittijd vermaard om zijn handigheid om dieren te kunnen dresseeren. Ratten, muizen, kevers en zelfs vlooien leerde hij allerlei kunstjes.

Niet lang na zijn komst in de gevangenis gaf een zijner medegevangenen hem een jonge rat, die hij met groote zorg verpleegde. De rat begon spoedig zijn meester te kennen en was binnen korten tijd door hem gedresseerd. Met behulp van een griffel en wat garen van zijn kous, maakte hij een trapeze, die hij in zijn hand hield, terwijl de rat zijn kunstjes verrichtte.

Toen hij naar een andere gevangenis overgebracht werd, legde hij zich op het vangen en africhten van muizen toe; het vangen deed hij op een vernuftige wijze. Hij stak een stukje brood halverwege in zijn drinkkan, die hij languit op den vloer legde; met behulp van een houtje lichtte hij dan het deksel van de kan zoover op, dat er juist een muis door kon; als het diertje binnen was, moest het echter, om het brood te bereiken, opspringen, waardoor het houtje viel en aldus het beestje gevangen was.

Weer in een andere gevangenis ving hij een meikever en dresseerde het diertje met groote volharding. Het was een paar maanden lang het eenigste wat hij tot uitspanning had; men ontdekte het echter en nam het hem af.

Een in de gevangenis gemaakte guitaar is zeker wel een zeldzaamheid. Een vernuftige neger werd onlangs opgeborgen in een der gevangenissen van de Vereenigde Staten; het was zooals veel negers, een zeer muzikaal man, en hij besloot te trachten voor zijn amusement een guitaar te maken. Met behulp van een gebroken lemmet van een mes sneed

GOUDEN HERFST.
Naar een schilderij van G.D. HISCOX.

hij den nek en de schroeven, terwijl zijn tinnen etensbord als trommel dienst deed.

Hij had ongeveer 30 cents, waarvoor hij vijf snaren liet koopen (wij zijn in Amerika!). Toen was zijn instrument gereed. De tucht wordt in de meeste Amerikaansche gevangenissen niet zoo streng gehandhaafd als op het vasteland, en zoo lieten de cipiers hem zijn instrument behouden, waarop hij dikwijls tot groot genoegen van zijn collega's tokkelde.

In de gevangenis te Polsom in Californië werd voor eenigen tijd wel een heel zonderlinge ontdekking gedaan; daar maakten de gevangenen valsch geld; de matrijzen verborgen zij in de machinekamer van de gevangenis, waar zij gewoonlijk arbeidden. Het metaal stalen zij van dat, bestemd voor de vervaardiging van de machinerieën.

Uit de verzameling van Koningin Victoria.
Met illustratiën.

Drie van de vier schilderijen, waarvan wij hiernevens reproducties geven, behooren tot de particuliere collectie van

koningin Victoria, te Windsor; alle vier is werk van den heer G.D. Hiscox, een artiest die in dit koninklijke landstadje woont. Sedert 1889 toont koningin Victoria bijzondere belangstelling in zijn arbeid en bij verschillende gelegenheden kan men vermeld vinden, dat Hare Majesteit doeken en schetsen van dezen kunstenaar heeft bezichtigd. In 1897 werd het keurig

HET 'TEHUIS' DER KONINGIN.
Naar een schilderij van G.D. HISCOX.

gepenseelde gezicht op 'Windsor Castle', 'Het Tehuis der Koningin' getiteld, voor de koninklijke collectie aangewonnen, terwijl verleden jaar de 'Beuken van Burnham' werd aangekocht. Dit is een juweeltje onder wat de heer Hiscox in dit 'domein der beuken' heeft geschilderd. Hij heeft hiervan eene speciale studie gemaakt, wat hij te beter kon doen, omdat hij er vlak bij woont, en bij de wisseling der seizoenen heeft deze streek hem steeds geïnspireerd. Het 'Gezicht op het mausoleum te Fragmore' werd door hem geschilderd in 1889 en werd met bijzondere toestemming der koningin in dat jaar in de 'New Gallery' tentoongesteld.

De heer Hiscox is geboren in Noord-Wootton, bij Wells, en ontving zijn opleiding op de St. Markusschool te Windsor. Na te Oxford in de theologie gestudeerd te hebben, kwam hij in 1860 op de Bristolsche Kunstacademie. Hier verwierf hij vijf medailles van het Departement van Kunsten en Wetenschappen en vervolgde daarna zijn studiën aan de Academie van Schoone Kunsten te Bristol, waarbij hij het eerst als landschapschilder optrad. Drie jaren was hij vervolgens daar leeraar in het teekenen; in 1862 werd hij als regeeringsgedelegeerde naar de internationale tentoonstelling te Parijs gezonden om omtrent de vorderingen van de kunst op het vasteland een rapport uit te brengen. In 1867 vestigde hij zich te Windsor, waar hij sedert met groot succes heeft gewerkt. Hoewel hij al zijn tijd aan de kunst wijdt, exposeerde hij eerst in 1884 op de tentoonstelling van de Koninklijke Academie. Sedert is hij daar echter een trouw en hooggewaardeerd exposant geweest. In vele particuliere en openbare verzamelingen in Engeland en ook elders vindt men van zijn werk.

Omdat hier te lande de Engelsche kunst bijna geheel onbekend is, meenden wij wel te doen met omtrent een harer hoofdvertegenwoordigers een en ander mede te deelen.

Manlijke logica!
Door Ellen Forest.

I.

‘Vondt je het mooi, Anton?’ en haar tengere gestalte drukt zich nog dichter tegen hem aan, den man dien zij heel spoedig zal toebehooren.

‘Ja, en toch...’ en sneller loopen zij, want het is koud. Hun voetstappen klinken helder op den harden grond.

‘En toch?’ vraagt zij, weer tot hem opziende.

‘Toch vind ik, dat ik je er niet had moeten heenbrengen. Mama had het gezien, en zij had mij moeten waarschuwen. Kom kleintje, vergeet het maar gauw. Het heeft je geen goed gedaan, je rilt van top tot teen,’ zegt hij vriendelijk, en drukt haar arm vast in den zijnen, zóó vast, dat zij een heel zacht gilletje slaakt. - Drie maanden geleden had hij haar ontmoet op een klein badplaatsje. Hij had zich tot haar aangetrokken gevoeld om het etherische in haar, het zwakke, tengere, bescherming behoevende.

Hij had haar gezien, werd door een der gasten aan haar voorgesteld, bij had haar liefgekregen, en nu waren zij verloofd. Zij was een wees met veel geld, maar dat was voor hem geen beweegreden geweest. Hij had haar lief.

‘Anton, vindt je het niet mooi, dat hij haar vergeeft, dien misstap?’ vraagt zij, en bijna had het beven van haar stem haar verraden, zij vreesde zelfs dat Anton zou hooren den zwaren slag van haar hart.

‘Ja, dat was mooi en toch, - iedere man zou dat doen, ik zou een vrouw alles kunnen vergeven als zij zelf mij haar fout beleed, maar ik zou onverbiddelijk zijn, als de vrouw die ik liefhad mij bedroog en een ander mij later uit een droom moest doen ontwaken - maar waarover sla ik in 's Hemels naam zoo door? Arm kind, je beeft er van!’ vervolgde hij medelijdend. ‘Ben je zoo koud?’ en op haar nederziend en opmerkend de doodelijke bleekheid van haar gelaat, vraagt hij: ‘ben je niet wel, Laura? Neen, het is onverantwoordelijk om je zoo iets te laten zien, jou, die zoo rein, zoo innig rein bent!’

Zij vreest, dat hij zal opkijken, want zij is bang dat hij zal zien het leed dat zij niet verbergen kan. - Rein, innig rein, zij kon het uitbrullen van verdriet. O, hoe zwaar boet

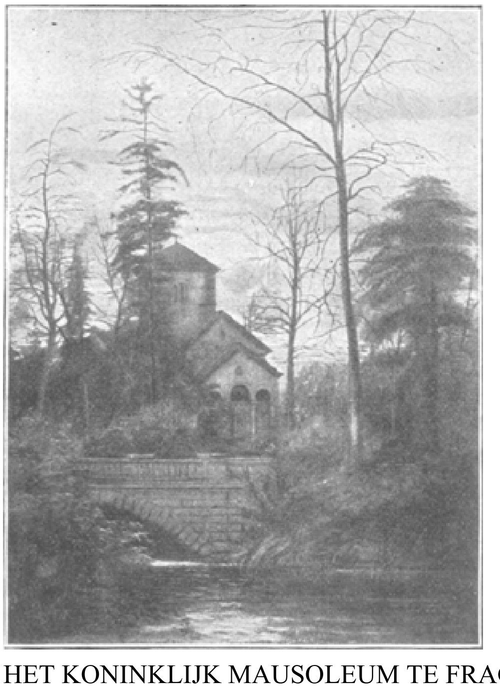

HET KONINKLIJK MAUSOLEUM TE FRAGMORE.
Naar een schilderij van G.D. HISCOX.

zij nu voor haren misstap. Goddank, hier is de deur. Zij logeert bij een oude dame, een vriendin van Anton. Anders zijn zij er altijd te gauw, bij die deur, maar heden, heden is het met een zucht van verlichting, dat zij haar in 't oog krijgt, en haastiger dan anders is het afscheid.

Op haar kamer gekomen valt zij op de knieën: 'God, is dit Uw wenk, dat ik hem alles bekennen zal? Vader, indien het kan, o, spaar mij, ik heb gezondigd, ik ben reeds gestraft.' Zij strijdt zwaar, wat is het antwoord? 'Vader, indien gij een Vader zijt, mijn Vader, ik Uw kind, Vader dan, o, vergeef, en scheld mij dit laatste kwijt.' *Moet* zij het Anton zeggen? Wat zal het eind zijn? En als een heldere ster in den stikdonkeren nacht, als een oase in die woestijn van verdriet denkt zij aan zijn eigen woorden: 'Ik kon een vrouw die ik liefheb alles vergeven, als zij mij *zelf* haren misstap beleed' - - - 'maar je bent zoo rein, zoo innig rein,' - - - een rauwe kreet ontsnapt haar, zij schrikt van de echo; als men haar eens hoorde! 'O God, ik zal hem alles, alles zeggen!' en dan: 'Vader, help mij en verteeder hem!'

Lang waren de uren dien nacht, de uren zonder slaap, de uren waarin schrik- en troostbeelden elkaar afwisselden. Zij stelt het zich vóór, hoe het zal zijn àls hij vergeeft - - - àls - hij - vergeeft - - - en hij heeft gezegd hij kàn vergeven - - - maar, als hij niet vergeeft - - - niet - vergeeft - - - suist het als een wilde stroom haar in de ooren. Als een bliksemstraal gaat het haar door het hoofd. - - - De rivier - - - ja, de rivier - - - en zij verlaat het bed, weer ligt zij op de knieën - - - 'Vader, indien hij niet vergeeft, zal ik den dood zoeken. - - - Dood - - - zelfmoord - - - meent - - - de hel, - Vader, gij weet, dat ik U gediend heb, in U geloofd heb, ook al heb ik gezondigd, als kind van achttien jaar, - - - Vader, Uw wil geschiedde.' - Nu zou God wel het onheil afwenden, of haar zelfmoord zou wel vergeven worden, want zij had dien Vader alles bekend en die Vader had zijn kind lief - - - toen geloofde zij dat nog.

II.

Een gezellige kamer bij Anton thuis. Hoog, groot, donker gemeubeld, kalm behang. Een breede zonnestraal, waarin milliarden stofjes dansen, valt door het hoekvenster, fijn beginnend, breed-uitloopend op Laura's hoofd en schouders. Anton met den rug naar het vuur gekeerd, dat prettig knettert.

'Anton!?'

'Ja liefste.' Zij treedt op hem toe.

'Anton, meende je dat heusch, wat je gisteravond zeide, dat je alles kon vergeven, als - -'

'Maar Laura, heusch, vergeet dat nu, ja, ik meende het, het was mij heilige ernst, jou zou ik alles kunnen vergeven,' vervolgt hij lachend, 'maar Goddank dat is niet noodig.'

'Ja Anton, iets moet je me vergeven. O, Anton, als dat gisteravond niet gebeurd was, had ik nooit den moed gehad het je te vertellen en zelfs na je woorden over vergiffenis - - - God weet het - - - was het een strijd - -' Anton is bleek geworden, vaalbleek, hij zinkt in een causeuse. Laura, geknield, de kinderlijke oogen tot hem opgeslagen, verhaalt hem van de fout, als kind begaan, toen een man haar deed vergeten wat zij aan de wereld, aan zichzelf verschuldigd was. Het bewijs harer schuld was dood, ook de man was reeds lang heengegaan. Op éénen toon, sidderend, heeft zij gesproken. - Zij ziet naar hem op, om in die oogen te lezen, - medelijden, vergiffenis - maar - en zij slaat de armen om hem heen: 'Anton, zeg dat je me vergeeft,' klinkt het wanhopig, maar ruw stoot hij haar terug: 'Nooit! nooit!' Een kermend geluid - weer tracht zij hem te omhelzen - hij stoot haar weg, met den voet

- even is alles stil, - ruischen van een kleed, - de slag van een deur die gesloten wordt. - ‘En ik dacht haar rein!’ En van medelijden met zichzelf vervuld snikt hij het uit, geen gedachte aan haar komt in hem op, hij denkt zich alleen ‘de lijdende’, want zij, zij was onrein, haar deerde het niet!

Zwart, alles zwart. Alleen een wit kleed over de zwarte baar in 't midden der kamer. Doodelijke stilte. - Zij is een uur geleden ingebracht in het huis waar zij logeerde, bij Anton's vriendin. - Hoopvol had zij het verlaten, want haar Vader zou haar helpen; hoopvol, omdat zij geloofde in God en in de woorden van een man. - Stil, akelig stil. - De deur kraakt. - Een mannengestalte, hij ijlt naar het bed, slaat het kleed terug - geen gil, geen kreet, een doffe slag, hij ligt naast het lijk op den grond. - Een uur is voorbij. Langzaam heft hij zich op. - ‘Laura, Laura, vergeef mij, vergeef - - - ik - - -’ maar hij zwijgt. Plotseling, een zachte hand raakt hem aan: ‘Kom, Anton, kom’ en strenger vervolgt de stem zijner vriendin: ‘zij heeft je vergeven, zij was beter dan wij.’ - Een stilte, de deur is weer gesloten, Laura weer alleen.

‘Mevrouw, dat is te veel,’ snikt de jonge man, ‘en ik, ik ben de schuld.’

‘Zij heeft vergeven, zij had gezondigd en geboet, maar zij was Gods kind en kende het: ‘Heer vergeef ons onze schuld, opdat ook wij vergeven onzen schuldenaren.’

Het Geheim van Sobriente's Put
door Bret Harte.
(*Vervolg en slot van blz.* 264.)

Om opnieuw eene ontmoeting met hem te ontgaan, nam zij een omweg dwars door de oude graverij, waar de werktuigen in wilde wanorde verspreid lagen. Zij was er zeker van dat ze Starbuck niet meer zoude ontmoeten en vervolgde haren weg kalm onder de eeuwenoude boomen, toen zij eensklaps bleef staan.

Een onbeschrijfelijke angst kwam over haar, toen zij een plek in den tuin in het oog kreeg, die door de maan helder verlicht werd, geen vijftig pas van haar af. Zij zag namelijk boven den grond een menschenhoofd uitsteken - een manshoofd - dat in de richting naar haar toe keek.

Een lach van doodsangst kwam over hare lippen en zij moest zich aan de takken vasthouden om niet te vallen. Juist op dat oogenblik was het hoofd verdwenen; overal scheen de maan helder, maar er was niets meer te zien - niets.

Zij was nimmer bijgeloovig geweest; toen ze nog een kind was had zij de negers wel eens spookgeschiedenissen hooren verhalen, maar ze had daaraan nimmer geloof gehecht, ook omdat zij dit een blank meisje, het kind van haren vader, onwaardig achtte.

Zij had met Dick Ruggles over de bijgeloovigheid van Larry gelachen en ze had haars vaders ongenade op haren hals gehaald door te zeggen, dat die wandelende geest niets anders was dan een levend mensch; toch zou ze nu om hulp hebben geroepen, als zij niet gevreesd had daardoor haar zwakheid aan Starbuck te doen zien.

En tegelijk kwam de plotselinge overtuiging bij haar op, dat ook *hij* deze verschijning had gezien; dit stemde ook geheel overeen met zijn verzoek, dat zij zich des avonds niet alleen in deze wildernis zou begeven.

Toch, nadat zij den eersten schok doorstaan had, keerden haar oude trots en gevoel van onafhankelijkheid terug; zij wilde naar de plek toegaan en die onderzoeken. Als haar verbeelding haar parten gespeeld had, wilde zij haar gerustheid toonen. Voort ging zij; maar zij had niet gerekend op hare vrouwelijke zwakheid. In het volgende oogenblik stiet zij een gil uit en viel in de armen van Starbuck, die uit het struikgewas naast haar te voorschijn getreden was.

‘Nu heb ik dan toch gezien, dat u geschrikt is,’ zeide hij met een vreemden, gedwongen lach, ‘maar ik had u gewaarschuwd vóór u ging.’

Dit kon zij niet dulden, dat zij in zijn nabijheid zenuwachtig was, en op hare lippen bijtend om haar zelfbeheersching te herwinnen, zeide zij:

‘Natuurlijk, door zoo iets zou wel iedereen geschrikt zijn.’

‘Maar u gilde toch al, vóór u mij gezien had,’ zeide hij bits; ‘het was alsof iets u reeds te voren schrik had aangejaagd.’

Zij wist, dat dit waar was - maar voor geen geld had zij hem het visioen willen vertellen.

‘Schrik aangejaagd?’ vroeg zij met eenige verontwaardiging in hare stem. ‘Wat zou mij schrik hebben kunnen aanjagen; ik ben geen kind, dat ik spoken in de duisternis meen te zien!’

Zij zeide dit in de flauwe hoop, dat ook hij iets zou gezien hebben. Als Larry of haar vader haar ontmoet hadden, zou zij alles hebben verteld.

‘Ge zoudt beter doen met naar huis te gaan, ik wil u veilig binnen de muren zien.’

Zij wilde zich daar wel tegen verzetten, maar daar zij geen goede reden wist op te geven om de plek te gaan zien, waar haar het visioen verschenen was, vergunde zij hem met haar naar huis te wandelen; dan spoedde zij zich onmiddellijk naar hare kamer.

Larry en haar vader merkten tegelijkertijd haar thuiskomst op; zij voelden zich niet op hun gemak en deelden elkaar hunne gedachten mede.

‘Die halve gek tracht goede maatjes met haar te worden, maar Polly weet hem op zijn plaats te zetten,’ zeide Larry glanzend van zelfvoldoening.

De gedachten van Polly waren echter bij geheel andere dingen op dat oogenblik; gaarne zou zij haar vader deelgenoot gemaakt hebben van hetgeen zij gezien had, maar zij wist, dat hij er om lachen zou, en een ander wilde zij haar geheim niet toevertrouwen. Want Polly was overtuigd, dat wat zij gezien had een spook was, en zij twijfelde er geen oogenblik aan of het was de geest van den vermoorden Sobriente. Waarom hij echter verscheen alleen met zijn hoofd boven den grond, wekte hare nieuwsgierigheid. Misschien was hij evenwel heelemaal voor den dag gekomen, maar was hij geschrikt toen Starbuck uit het boschje sprong; wellicht had hij een boodschap voor haar, voor *haar* alleen.

Deze gedachte behaagde Polly, al moest zij ook toegeven, dat het een griezelige gedachte was, en huiverend wachtte zij de dingen af, die komen zouden.

Natuurlijk, als hij wilde verschijnen, dan zou hij dit liever aan haar doen, de dochter van den opvolger in zijn huis, dan aan dien Amerikaanschen vreemdeling.

Wat moest zij doen? Hare zenuwen waren overspannen en zij dacht er niet aan zich te ontkleeden en te bed te gaan; zoo hoorde zij de klok twee uur slaan.

Als zij het spook weer zag, zou zij het dan te gemoet durven gaan? Plotseling sprong zij met bonzend hart op. Zij hoorde voetstappen op de gang, die naar haar kamer leidde. Duidelijk hoorde zij het.

Was het het spook?

In spijt van haar vastberadenheid, voelde zij dat zij een gil zou geven als de deur openging. Zij hield haar adem in - de voetstappen kwamen nader - waren voor haar deur, en *gingen voorbij!*

Toen kwam het bloed weer in hare wangen terug en kwam er een gevoel van verontwaardiging over haar. Haar kamer was aan het eind van de gang, - verder was daar niets dan een trap, die door niemand gebruikt werd dan door haar zelve, als den kortsten weg om naar den tuin te komen. Niemand wist dat zij bestond, en niemand had trouwens het recht om die te gebruiken. Zulk een onbeschaamdheid - en ze was er zeker van, dat het dit was - deed haar hare vrees overwinnen en zij sloop naar de deur.

Zij opende die zachtjes en hoorde juist de voetstappen de trap afdalen. Even keerde zij terug, wierp een sjaal over hare schouders en nam een pistool van het hoofdeinde aan haar bed mede. Dan volgde zij den indringer. Het geluid der voetstappen was echter weggestorven alvorens zij den tuin had bereikt; nu zag zij niets dan het verlaten, halfverlichte, met gras begroeide grasveld, in welks midden de put was, van een baksteenen mantel voorzien.

Er kwam een huivering over haar toen zij opnieuw aldus in contact kwam met het voorwerp, dat bij het eerste visioen een rol had gespeeld; toen zij wat aan de duisternis gewend raakte, kon zij alles beter onderscheiden.

De put was niet meer gesloten!

Er lagen stukken steen rondom en een touw, dat aan den mantel bevestigd was, daalde in de diepte neer. - Toen ze met verbijsterde oogen nader toezag, merkte zij dat de schouders en het hoofd van een man in de diepte verdwenen. Het was echter niet de geestverschijning van den avond, en haar angst veranderde in toorn en verontwaardiging toen zij het gelaat van Starbuck herkende. Hunne oogen ontmoetten elkaar en een vloek kwam er van zijne lippen.

Hij maakte een beweging om van den put te springen, maar toen het meisje terugdeinsde ging het pistool, dat zij in hare hand hield, onwillekeurig af, terwijl het geluid naar alle zijden weerkaatst werd.

Met een kreet sprong Starbuck terug en verdween weer in den put; bezwijmd viel Polly bij de trap neder.

Toen zij weer bijkwam stonden haar vader en Larry naast haar. Door het lawaai waren zij gewaarschuwd geworden en waren naar buiten gestormd, niet echter vlug genoeg om Starbuck en zijn medeplichtige het ontsnappen te beletten.

Toen Polly weder geheel tot zichzelve gekomen was, konden zij het geheim verder ontdekken, hetwelk zij zoo geheel toevallig had bemerkt. Sobriente's put had een rijke goudader verborgen, die vroeger door hem was ontgraven, en die aan het andere einde uitliep in een opening in den tuin; welke tot nu toe door een steen, die om een spil kon draaien, verborgen was geweest.

Het bestaan daarvan was aan Sobriente's opvolger niet bekend geweest, maar was wel bekend aan den mulat, die bij Sobriente gediend had en die na den moord met diens dochter was gevlucht. Hij had het geheim aan Starbuck medegedeeld, die blijkbaar het plan had opgevat om met zijn gezel Buena Vista te bezoeken, ten einde zooveel goud mogelijk mee te nemen. Deze gezel had echter verzuimd mede te

deelen, dat er een uitgang in den tuin was, zoodat Starbuck wel gedwongen werd te beproeven toegang te krijgen van uit het huis; daarom had hij zich daar als gast gepresenteerd met den bekenden uitslag.

Men kwam tot de wetenschap hiervan uit papieren, die in zijn koffers, welke anders niets dan steenen bevatten, gevonden werden, en welke koffers Starbuck hadden moeten dienstig zijn om er het gestolen goud in te bergen. Zonder Polly's moedig en tijdig tusschen beiden treden zou de poging stellig gelukt zijn.

En nu zij haar alles hadden verteld, wilden zij alleen nog

maar weten, wat het eerst haar achterdocht had opgewekt en haar had gedreven om den put als het voorwerp van Starbuck's machinatiën te beschouwen.

Het was een zware beproeving voor Polly om niet als een echte romanheldin te poseeren en men zal het haar niet euvel duiden, indien zij zich boven dat verlangen niet geheel vermocht te verheffen.

Haar eerste meening, dat het hoofd van Starbuck's metgezel in het gat in den tuin dat van een spook was, waarvoor ook Starbuck geschrikt was, was gebleken onjuist te zijn. Zij zeide dus met fiere eenvoudigheid, dat er zekere dingen waren geweest, die zij moeilijk kon vertellen; haar vader en Larry gingen dan ook ten slotte van haar weg in de vaste overtuiging, dat Starbuck gepoogd had met haar en zijn rijkdommen te vluchten, waarin hij om een of andere reden niet was geslaagd.

Hoe het ook zij, weldra verspreidde zich het gerucht van de oude goudader in Buena Vista, en toen Larry Hawkins niet lang daarna de hand vroeg van Polly Swinger, nam zij die, naar zij zeide, slechts daarom aan, omdat zij niet wilde, dat het geheim 'uit de familie' ging.

Moderne Robinson Crusoë's.

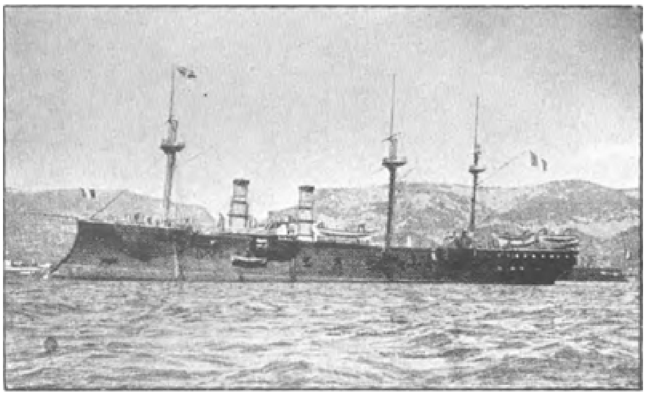

De 'Sfax', het schip waarmede Dreyfus wordt overgebracht.

Er is wellicht nimmer een tijd geweest, waarin de aanlokselen der eenzaamheid niet sterk genoeg waren om menschen ver van hunne makkers te drijven in een wereld van verlatenheid, en in onzen tijd is er menig voorbeeld van, hoe vrijwillige Crusoë's zich buiten de beschaafde wereld stelden.

Zulk een man, die de faam kende als de 'Koning van Ecrehous', leefde vele jaren geleden op een rots tusschen Jersey en de Fransche kust; in deze droeve verlatenheid, even eenzaam als op een verloren eiland in den Grooten Oceaan, leefde hij van het eenvoudigste voedsel, wonend in het meest schamele verblijf, terwijl hij zich bezighield met mandenmaken.

Hij was zeer trotsch op zijn eenzaam verblijf, zijn koninkrijk, gelijk hij het noemde, maar de schoonste dag in zijn leven was toen de Koningin van Engeland een zijner manden als geschenk aannam en hem als bewijs van dankbaarheid een uniformjas terugzond.

De Kanaal-eilanden zijn uiterst geschikt voor al diegenen, welke zich gedurende korter of langer tijd van de wereld willen terugtrekken.

Eenige jaren geleden bracht, ten gevolge van een weddenschap, een jonge Engelschman anderhalf jaar op het eilandje Jethou, dichtbij Sark door.

Hij nam, om zijn eenzaamheid te deelen, een hond met zich mede, benevens een paar biggen en een aap, en ten spijt van enkele onaangename ondervindingen vond hij het leven zoo aangenaam, dat hij nog zes maanden langer bleef dan hij verplicht was om zijn weddenschap te winnen.

Hij bouwde zich een boot en een aanlegsteiger en bracht het grootste gedeelte van den tijd door met visschen of met jagen op konijnen, die overvloedig op het eiland voorkwamen.

Bij twee gelegenheden verloor hij bijna het leven: eens, toen hij van een klip viel en geruimen tijd bewusteloos bleef liggen, waarna hij gelukkig zijn hut weer bereiken kon, en eens, toen hij door het getij werd opgesloten in een uitholling van het rotseiland en hij, ‘als een rat in haar hol’, nauwelijks aan het gevaar van verdrinken ontkwam.

Het dicht bij dit eiland liggend eiland Herm is de woonplaats geweest van menig kluizenaar. Gedurende langen tijd was het het eigendom van een Duitschen prins Blücher, die het beschouwde als een plaats om de wereld te ontvluchten. De prins echter was wijs genoeg om zijn schuilplaats weelderig in te richten, en geen wonder is het, dat hij met een staf van bedienden, een jacht en volop van alle genietingen, hier een behoorlijk verblijf in de eenzaamheid vond.

Men zegt, dat vele personen van hooge geboorte, van wie de wereld gelooft dat zij dood zijn, in de eenzaamheid leven op een van die duizenden eilanden in den Grooten Oceaan, en vreemde histories hoort men dan ook vertellen van koopvaardijvaarders omtrent deze eenzame oorden.

Johann Orth, de lang vermiste aartshertog van Oostenrijk, van wien men ook wel aanneemt dat zijn schip met man en muis op reis naar Valparaiso vergaan is, wordt verondersteld op een der koraaleilanden in de Stille Zuidzee te verblijven, gelijk zijn broeder, aartshertog Lodewijk, een asyl gezocht heeft op de Balearische eilanden.

Misschien is de meest belangwekkende van deze eilandbewoners George Clunies-Ross, koning van Cocos en de Kerstmis-eilanden, die voor eenigen tijd een bezoek aan Engeland bracht. Zijn grootvader, een scheepskapitein in het begin dezer eeuw, ontdekte de Cocos-groep en nam die in bezit. Hier leefde hij tot 1854, toen ‘de kroon’ op zijn zoon overging, wiens zoon weder op dit oogenblik regeert. Oorspronkelijk waren er slechts 13 blanke bewoners op de eilanden; nu zijn er 700 onderdanen. Er zijn geen armen, geen kroegen, geen politie of gevangenissen, en het meest eigenaardige - er is geen geld in omloop.

Uit onzen tijd.

De ‘Sfax’.

Onmidddellijk na de beslissing van het Hof van Cassatie heeft de ministerraad bepaald, dat de kruiser *Sfax* van Forte de France naar het Duivelseiland zou gedirigeerd worden om den banneling naar zijn vaderland terug te voeren. Het schip, dat den 9 Juni van Cayenne vertrok, wordt te Brest omstreeks den 26sten van deze maand verwacht, hoewel anderen het reeds eerder tegemoet zien.

Dreyfus heeft gedurende zijn reis een officiershut ter zijner beschikking en héeft verlof om van 1-4 aan dek te wandelen.

Zoodra hij te Brest is aangekomen wordt hij aan de militaire autoriteit overgegeven en naar de militaire gevangenis te Rennes overgebracht, waarnevens de krijgsraad in een met de gevangenis verbonden gebouw zitting houdt.

Reeds nu is er in de hotels te Rennes geen plaats meer te krijgen; aan mevrouw Dreyfus is door een ingezetene ter bewoning een huis aangeboden, gedurende het proces.

Laatste droom
door Melati van Java.
(*Vervolg van blz.* 267.)

‘Maar lieve meid! Dat is niet noodig! Ik blijf veel liever met je hier eten. Ik zal niet weggaan van mijn schatje, als zij daar zoo bang voor is.’

‘En dan verlangt u om weg te komen, dan moet u noodig een luchtje scheppen, en dat wil ik niet. Ik wil u altijd zien, altijd voelen!’

Zij zag haar moeder aan en Eugenie schrikte; het was diezelfde blik, diezelfde trek om de lippen, dien zij bij haar man maar al te goed kende, de blik, waarmede hij haar tot alles kon brengen, die gebiedende, bijna hypnotische blik; nooit was haar de gelijkenis tusschen Albert en Nini zoo opgevallen, nooit had het haar zoo pijnlijk

RUIGHARIG DWERGHONDJE. (AFFENPINSCHER.)

aangedaan als nu. 't Sneed haar door het hoofd en tegelijk door de borst. Hoe had zij kunnen denken vrij te zijn, zij was immers geketend door de liefde aan haar kind, zooals zij het vroeger geweest was door de wet aan haar man.

‘Goed Nini, goed! Mama zal je kleeden; maar blijf bedaard in Gods naam. Je weet hoe je later elke opgewondenheid boeten moet. Wat wil je aantrekken?’

‘Wat mij het mooiste staat! Ik wil dat Mama trotsch op haar dochtertje is.’

‘Ben ik dat niet altijd?’

‘'t Mocht wat! zoo'n geraamte, zoo'n knekelhuis, met een paar gloeiende spijkers er in!’

‘Kind! Hoe haal jij je toch zulke dingen in je hoofd? Wie heeft dat gezegd?’

‘Och! Dat hoort men zoo! En dan vergeet men het nooit meer.’

Eugenie voelde dat de aandoening haar naar de keel steeg; wat in lang niet gebeurd was, zag Nini nu. De oogen van haar moeder met tranen gevuld.

‘Nu laat ik Ma huilen,’ snikte zij wanhopend, hartstochtelijk. ‘Ach! wat ben ik toch een akelig, naar kind. Was ik maar dood!’

‘'t Is kinderachtig van mij. Ik huil wel meer, maar dan lach ik spoedig weer. We zullen Nini eens mooi, heel mooi maken.’

Zij trok haar een licht lila kostuum aan, iets dat aan halven rouw deed denken, kamde haar blonde haren uit en zette haar toen een hoedje op van stroo met groote bouquetten viooltjes; het smalle, magere gezichtje met de zenuwachtig trekkende

oogen kwam akelig uit tusschen die lichte, elegante kleuren, alleen passende bij louter frissche, gezonde jeugd.

Het contrast werd er nog pijnlijker door en het trof Eugenie dubbel. Zij dacht aan zichzelf.

'Zoo kom ik mijzelf ook voor: oud, verwelkt, moe, ziek van binnen, te midden van deze heerlijke natuur.'

Het kind bezag zichzelf in den spiegel en 't scheen dat zij alleen oog had voor haar kleeren en haar gezichtje niet opmerkte.

'Zie ik er nu niet gezond uit, Ma-moesje? Zou men zeggen dat ik hier voor ziekte was? O, ik weet zeker dat ik sterk en gezond hier vandaan ga.'

'God geve het, kind! Maar wij moeten het langzaam, heel langzaam aanleggen, niet te veel op eens. Ik weet een mooi plekje in den tuin, daar gaan wij stil zitten tot het tijd is voor 't déjeuner dat wij daar gebruiken. En van middag moet Nini weer wat rusten.'

'Maar Mama toch ook? Ik wil alles doen precies zooals Mama het doet.'

'Ja Nini, ja, alles zooals je wil.'

IV.

''t Is ergerlijk zooals zij dat kind verwent! Zij kijkt het naar de oogen, en 't is bepaald meer stoutheid dan ziekte wat haar bezielt.'

'Ja, dat houd ik er ook voor. Een akelig kind met die groote hongerige oogen. De moeder is veel sympathieker; zoo knap wordt ze nooit.'

'Toch zijn die oogen 't eenige wat zij van haar heeft. Maar bij 't kind staan zij zenuwachtig, gejaagd, bij de moeder kalm, mat, moe, - *harassé.*'

Roeland de Wit sloeg den blik niet van zijn courant op terwijl hij de twee Françaises haar oordeel hoorde uitspreken over *la belle Allemande et sa petitie demoiselle.*

Voor Franschen is alles wat niet Romaansch of Engelsch is - Duitsch.

'Ja, ze hebben gelijk, die twee,' dacht hij; 'ik geloof ook dat zij onverstandig is en doet met dat kind. En toch, wie kan 't haar kwalijk nemen? 't Is haar alles! En zij is zoo'n echte vrouw, haar grootste charme een zwak poppetje, physiek en moreel. O, wie haar steunen mocht! Wat 'n goden weelde!'

Juist kwam zij onder de warande, zoekend naar links en rechts; hij stond dadelijk naast haar.

'Zocht u iets, mevrouw?'

'Een zakdoekje van Nini. O, ik zie het al!'

'Heeft het uurtje in den tuin haar kwaad gedaan?'

'Ik geloof het niet! Zij was wel moe, maar toch rustig; nu slaapt zij een beetje.'

En toen hem schuchter aanziende:

'U neemt het haar toch niet kwalijk dat zij zooeven geen kennis met u wilde maken? Zij is zoo verlegen soms en alles jaagt haar dan aan.'

'Zeker niet, wel neen! Uitgesteld is niet afgesteld. Maar nu u toch vrij is, zou 't mij zooveel waard zijn als wij eens wat gezellig over oude tijden konden praten.'

'Ik durf haar niet alleen laten...'

'Maar dat hoeft niet! U heeft immers een salon met een kleine loggia er voor. Waarom mag ik u geen bezoek brengen?'

Eugenie aarzelde even; zij kon moeilijk 'neen' zeggen aan wien ook; 't was zoo'n eigenaardigheid van haar, - haar ongeluk, verzekerden haar familieleden, die jaren lang met slecht verborgen ergernis 't hadden moeten aanzien, hoe zij de speelbal was geweest van haar gewetenloozen man.

'Ik zou graag iets over Indië hooren, mijn lief, onvergetelijk Indië,' zeide zij als om zichzelf te verontschuldigen. 'Ja, ons balkon kijkt uit op 't meer; 't is daar heerlijk frisch, veel frisscher dan hier. We kunnen er onze five of four o'clock tea nemen. Kom u dan maar boven, als u wil! - als uw sigaar uit is.'

Zij ging heen, blozend, verlegen een beetje; hij vond dat het haar onuitsprekelijk lief stond.

'Och, wat heeft ze dat noodig, een beetje levensvreugde, wat geluk, wat belangstelling. Waarom moet zij altijd leven voor anderen? Zij, die zoo verdient dat men alles, alles voor haar doet!'

Hij liep op en neer, de laatste trekjes doende aan zijn sigaar, en bekeek toen met alle attentie een paar granaat-bloesems; hij plukte er twee van en ging naar zijn kamer om een laatste streekje te geven aan zijn toilet.

'*La jolie veuve!*' zeiden de Françaises, 'mij dunkt die twee beginnen elkaar graag te zien.'

'Beginnen? Ik geloof dat zij 't al lang gedaan hebben, misschien reeds vóór den dood van *monsieur le Mari!*'

'O neen! Zij is niet coquet, *pas un brin!*'

'Dat kan zijn, maar *inconsolable* is zij niet.'

'Ha, ha! Wie gelooft er nog aan *inconsolables* onder de weduwen. Daar maken de mannen het nogal naar, ons *inconsolables* achter te laten. Neen, die ouderwetsche weduwen vindt men nog maar alleen op de grafschriften van de kerkhoven.'

Daar boven schikte Eugenie de bloemen in de vazen, verzette hier en daar een fotografie of een stoel, alles om het banale van de hôtelkamer eenigszins te maskeeren, keek nog eens naar Nini, die rustig sliep, deed zachtjes de deur tusschen slaapkamer en salon toe, zelfs de glazen deur van de loggia en schikte het theeblad op een tafeltje om een schijn van huiselijkheid te geven aan dit eenzame hoekje.

Nog geen kwartier later of voorzichtig, zachtjes tikte De Wit op de deur; zij gleed naar de portière en wenkte hem binnen te komen; doodstil met den vinger op de lippen kwam zij hem tegemoet en hij volgde haar even geruischloos.

'Als dat kind wakker wordt,' dacht hij, 'is de pret uit. En dit gezellig babbeluurtje hebben wij toch wel verdiend na zooveel jaren wachten.'

Op 't balkon gaf zij hem de hand, vroolijker lachend dan hij nog ooit van haar had gezien; langer dan volstrekt noodig was hield hij haar hand in de zijne en bood haar toen de granaatbloemen aan.

‘Dat vroolijkt uw zwarte japon wat op,’ zeide hij, en zij hechtte een aan de ceintuur, waar zij als een roode ster gloeide.

‘'t Staat goed. Nu de andere in uw haar,’ ging hij lachend voort.

‘O foei! Neen! Ik heb al te veel toegestaan, het heele karakter van rouw gaat zoo weg. Men zou mij uitlachen.’

‘Wie? Ik toch niet, en niemand ziet u anders hier dan ik.’

‘Neen, maar straks....’

‘O straks, dan gooit u ze weg. Och toe! Doe het! 't Geeft zoo'n vroolijk lachje aan al dat sombere rondom u.’

‘En in mij, niet waar?’

En als gaf zij toe aan den wensch van een stout kind, stak zij lachend de bloem in haar zwarte haren.

‘Ik zal u maar uw zin geven,’ zeide zij; ‘wij zijn immers toch alleen op de wereld om anderen plezier te doen.’

‘Foei neen! Dat moet u niet zeggen,’ viel hij haar levendig in de rede, ‘dat is een heel verkeerde levensopvatting. 't Is niet a l t i j d ons zelf wat wij moeten zoeken, maar toch ook niet n o o i t. Wie heeft u dat geleerd?’

Zij bloosde.

‘Ik weet het niet, maar ik heb 't altijd zoo gevoeld.’

‘En heeft u dan nooit gevoeld als u eens zooveel en zoolang niets anders gedaan had dan anderen gelukkig te maken, anderen te voldoen, wat 'n genot het zou zijn om ook eens zelf gelukkig te zijn?’

Zij zag peinzend naar het meer en naar de bergen; die blikken riepen alle geesten van het verledene op. Zij hoorde dat weer zoo duidelijk wat zij toen had gehoord, zij zag weer alles terug van voorheen en zij voelde het opnieuw zooals zij het eenmaal voelde, en 't was of het nu zachtjes terugkwam.

‘Ja,’ zeide zij, ‘dat heb ik toen gedacht, en toen ik werkelijk meende geluk te hebben, vond ik het iets bedwelmends, iets betooverends; maar later leerde ik het kennen als iets zoo broos, dat het onophoudelijk gevaar liep te breken, zoodat alle plezier er spoedig af was.’

‘En 't is gebroken?’

‘Of verdwenen, ik weet het niet! Maar ook, toen dronk ik eenvoudig het geluk zooals men 't mij gaf. Ik wist niet dat er iets anders bestond in de wereld. Later heb ik leeren inzien dat wij niet geschapen zijn voor het geluk.’

‘Wat zegt u? Neen, maar wat 'n theorie! Is dat christelijk?’

‘Wij moeten anderen gelukkig maken, dat is onze eenige kans op vrede en kalmte. Op meer mogen wij geen aanspraak maken.’

‘Ongelukkig dat maar een gedeelte van de menschheid zulk een levensbeschouwing heeft. De andere stoot met armen en ellebogen links, rechts, alleen om zich plaats te maken, en geeft er niet om of anderen daar blauwe oogen van oploopen. U behoort tot de lui, die zich het liefst maar laten op zij dringen, niet waar, mevrouw, en nooit naar voren komen?’

Zij sloeg de oogen neer.

‘Ik ben zoo zwak; maar al was ik ook sterk geweest, ik geloof niet dat ik ooit iemand pijn had kunnen doen.’

‘Neen, dat geloof ik ook niet.’

En zijn goedige oogen zagen haar toch zoo hartelijk medelijdend aan, dat zij er zich warm door gekoesterd voelde.

'Mevrouwtje-lief! De eerste helft van uw leven is voorbijgegaan met anderen in liefde te dienen, gebruik nu de tweede om uzelf goed te doen!'

'O, als mijn kind gelukkig en gezond is dan wensch ik niets meer. Haar te verplegen en minder te doen lijden is mijn eenig geluk - voortaan.'

'Weet u dat zeker?'

'Ja zeker; alles zal ik vergeten wanneer Nini maar wordt als andere meisjes.'

'En op haar tijd trouwt en u alleen laat, en wat dan? Als booze Schwiegermutter gaat u dan zeker uw schoonzoon plagen.'

Zij lachte kinderlijk vroolijk, terwijl zij de thee zette.

'Of u afsjouwen met uw kleinkinderen, terwijl de jongelui prettig en onbezorgd verre reizen maken, naar bals, wedrennen en komedies gaan. Dat zal uw leven worden als uw grootste verlangen vervuld is.'

‘O dan! Maar dat is nog zoo lang!’

‘Hoe gauw zijn tien jaar niet om?’

‘Dan ben ik ook een oude vrouw!’

‘En hebben oude vrouwen geen aanspraak meer op geluk? Hoor eens, mevrouwtje! U weet, wij Indischen - ik heb 't recht mij zoo te noemen nu ik een paar campagnejaren achter mij heb, - winden er geen doekjes om en wij zeggen het zooals wij 't meenen. U zal het een ouden sobat wel vergeven dat hij 't u ronduit zegt: 't wordt tijd eens aan uzelf te denken en dan dat dwaze idee te laten varen alsof het ons eenig doel is op de wereld anderen gelukkig te maken en onszelf er bij te vergeten.’

't Is toch onze plicht!’

‘Wie heeft u dat verteld?’ Hij moest zich inhouden, want op zijn lippen lag het: ‘uw mispunt van één man? Zoo'n autoriteit op moreel gebied! Juist iets voor hem!’ maar hij bedacht zich gelukkig bijtijds. ‘Uw godsdienst? Ik weet dat u vroom is; zonder uw religieuze gevoelens zou u uw kruis niet zoo gedragen hebben. U had het sedert lang afgegooid. Misschien was het beter geweest, ik weet het niet!’

‘Gebruikt u suiker en melk?’

Haar stem trilde en het fijne Indische handje, dat het kopje aangaf, trilde mede.

‘Heel graag, mevrouw! Ik ga te ver, excuus; dat komt door het sobatschap! Zoo! Dit wou ik maar zeggen. Onze christenplicht gebiedt ons onze vijanden te vergeven, accoord! Hen lief te hebben. Gewoonlijk zijn zij met die liefde niet eens gediend. Enfin! Dan onze naaste te beminnen a l s onszelf; hoort u, mevrouw?’ a l s onszelf. Niet m e e r dan onszelf! En wat doet u anders?’

Zij zweeg en zag hem een weinig verbluft aan.

‘Er zijn toch menschen, die men meer liefheeft dan zichzelf,’ zeide zij na een poos.

‘O zeker, zeker en die - die - zou men 't liefst gelukkig willen zien op hun of op onze manier! Als zij 't ons maar toestonden!’

En eensklaps, als met geweld het gesprek een anderen loop gevend, zeide hij:

‘Ik had niet gedacht dat na al de heerlijkheden van de Preanger en van Sumatra, Lago Maggiore mij nog zoo onuitsprekelijk liefelijk zou toeschijnen.

‘'t Is meer in ons bereik, deze natuur; die andere - wat ik er mij van herinneren kan ten minste - is zoo overweldigend, zoo trotsch, dat werpt zich op onze kleinheid neer. Hier is alles kalm, vriendelijk! O, wat dat op mij impressie maakte, toen ik er voor 't eerst kwam vóór vijftien jaren!’

En als vreesde ook zij hierop door te gaan, vroeg zij snel:

‘En waar is u in garnizoen geweest, op Sumatra?’

Zij spraken nu over onverschillige dingen, zonder dat het gesprek een poosje verflauwde of te warm werd; maar de sympathie tusschen hen gaf aan het eenvoudigste onderwerp zekere charme van onbeschrijfelijke zoetheid. Zij lachten beiden of keken ernstig, soms plaagden zij elkander; dan hadden zij 't over gemeenschappelijke kennissen; even dreigde het gesprek inniger te worden, toen het op Tony kwam. Eugenie liet zijn portret zien en vertelde van zijn ziekte, en De Wit luisterde aandachtig; zijn oogen werden vochtig.

‘Dat arme kereltje, wat zouden wij goede vrienden zijn geworden,’ sprak hij en zocht als onwillekeurig een ander onderwerp.

Maar toen kwam er een oogenblik dat Eugenie onrustig werd, haar oogen dwaalden telkens naar de portière, zij luisterde maar half, gaf verstrooide antwoorden en De Wit voelde dat het tijd was op te staan.

(*Wordt vervolgd.*)

Het eiland Terschelling
door P.J. Wichers.
Met illustratiën.

Het eiland Terschelling, dat, gelegen op 53° 22′ N.B. en 5° 13′ O.L., zich in N.-Oostelijke richting uitstrekt, is het middelste van de vijf eilanden, welke onder den naam van Noordzee-eilanden de scheiding vormen tusschen de Noordzee en de Zuiderzee. Het heeft aan den noordkant eene gesloten kustlijn van ongeveer zeven uur gaans. Aan de zuidzijde is die kustlijn meer open. Oostelijk grenst het aan het Amelander gat, de oude Boorne of Borne, den mond van de reeds sedert eeuwen verdwenen Middelzee. Ten westen wordt het begrensd door het Vliegat, naar men meent, den breeden mond van den noordelijksten tak van den Rijn. Aan alle zijden wordt het eiland omringd door zandbanken, wadden en waardgronden. Zoo vindt men noordelijk en westelijk de gevreesde Buitengronden en den niet minder beruchten Noordsvaarder, eene kale, uitgestrekte zandvlakte, op welke de zee thans weder bezig is eene duinenrij te vormen. Zuidwestelijk treft men nog een paar zandbanken aan, den Amerikaner en den Zuidwal, en ten zuiden ziet men, de geheele kust langs, uren ver in zee zich uitstrekkende waardgronden met meer of minder diepe vaargeulen. Weer zuidelijk van den Zuidwal en daarvan gescheiden door eene diepe, breede geul, die op sommige tijden van het jaar rijk is aan visch, vooral rog, en steeds eene verbazende hoeveelheid schelpdieren oplevert, de zoogenaamde Meep, komt men bij andere waardgronden van groote uitgestrektheid, eenmaal vruchtbaar land, dat een bloeiend stadje op zijnen bodem droeg, benevens het rijke Luidinga-klooster, en waarvan thans nog het hoogste gedeelte slechts bij stormvloeden onderloopt: de Grind. Gelijk bekend is, hebben vreeselijke watervloeden in de 11de, 12de en 13de eeuw van het meer Flevo de Zuiderzee gemaakt. Het stadje op de Grind werd bij de geweldige overstrooming in 1287 geheel vernield en langzamerhand verdwenen daar eveneens de rijke bezittingen van het Luidinga-klooster, tot ook het laatste overblijfsel ervan was verzwolgen. Nog in 1707 en later waren de Drossaarts van Terschelling rentmeesters van het overgebleven Grind, gelijk blijkt uit het opschrift op een grafzerk in de kerk te West-Terschelling. Die zerk met haar fraai familiewapen is daar gelegd op het graf van den Drossaart Robbé en ligt vlak vóór het doophek, terwijl binnen dat hek eene andere grafzerk ligt, eveneens met een schoon wapen, ter gedachtenis van zekeren heer Grevenstein, aldaar in 1669 begraven, waarschijnlijk de eerste predikant der Hervormden op dit dorp.

Het land, dat bezuiden het tegenwoordige Terschelling lag, schijnt grootendeels in de 15de eeuw verdwenen te zijn, een natuurlijk gevolg van het gemis aan dijken of van den slechten toestand dier dijken, welke, van wier en zeegras, niet tegen den golfslag en de felle stroomen langs de kust bestand waren, nadat de Zuiderzee reeds zulk eene groote uitgebreidheid had gekregen. Zoo is het tegenwoordige gehucht Oosterend een vrij groot dorp geweest, dat in Zuidoostelijke richting langs de Boorne was gebouwd. Thans nog

vinden de visschers en mosselkorders op die hoogte meermalen zware steenen en brokken steen van verzonken gebouwen in hunne korren en netten.

De bodem van Terschelling bestaat uit ruim 1400 H.A. bouw- en weideland: beste zeeklei, gemengde gronden, hier en daar een hoekje veengrond, maar voor het grootste gedeelte uit zandgrond. Tot die bouw- en weidelanden behooren twee belangrijke polders: de Westerpolder, bedijkt in 1602 en later nog eens in 1650 en de polder Nieuwland, in 1858 ingedijkt voor de Hervormde Kerk te Midsland, het tweede

TORENSTRAAT MET RAADHUIS.

dorp op dit eiland. Het land wordt thans aan de zuidzijde door zware zeedijken en steenglooiingen tegen de woede der golven beschermd; in het noorden heeft de zee zichzelve in de uitgebreide en breede duinenreeksen eenen onoverkomelijken dam opgeworpen. In die duinen leven konijnen in 't wild en nestelen tal van wilde vogels. Konijnen en gevogelte worden op sommige tijden in groote menigte gevangen en naar 't buitenland verzonden. Om wilde vogels, vooral eenden, sminten, talingen en dergelijke te vangen, gebruikt men in de zeven hier thans aanwezige kooien, lokvogels. Vooral de nabijheid der uitgestrekte waarden, waar overvloed van voedsel voor die dieren is, maakt het houden eener eendenkooi, in sommige jaren, tot eene vrij winstgevende zaak, wat men zal beamen, als men weet, dat er tijden zijn, waarop dagelijks twee- à driehonderd vogels verzonden worden; soms levert de Oosterkooi alleen dat aantal per dag. In de laatste jaren is de vangst echter zeer verminderd, vooral doordien op de Wadden geschoten wordt. Zeemeeuwen en andere strandvogels vindt men in overgrooten getale langs de stranden, maar vooral aan het Noordzeestrand. Uitmuntend melkvee en vlugge paarden vindt men hier. De veestapel is in den laatsten tijd belangrijk veredeld, vooral door de krachtige pogingen van de afdeeling ‘Terschelling’ van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw; zulks is ook het geval met het paardenras, waarvoor twee schoone Stamboekhengsten zijn aangekocht. Het aantal runderen kan veilig gesteld worden op 750 stuks, dat der paarden op 350; telken jare worden er 180 schoone veulens naar den vasten wal

verkocht, benevens een tweehonderdtal runderen, vooral ossen, welke eenige maandenlang in de uitgestrekte duinpannen grazen. De verschillende veemarkten zijn aangegeven in de almanakken voor den landbouw. Rogge van uitnemende kwaliteit, gerst, haver, boonen en erwten vormen met puike zandaardappelen eenen belangrijken uitvoer, waarbij vooral de fijne boter, in de drie hier bestaande zuivelfabrieken, niet vergeten moet worden. Andere fabrieken heeft men op Terschelling niet, en ambachten worden er weinig uitgeoefend.

De inwoners leven grootendeels van den landbouw, de veeteelt, de scheepvaart en de visscherij of zijn ambtenaren van het loodswezen of van andere takken van dienst.

De kustvisscherij op versche visch geeft in de laatste jaren treurige resultaten; vandaar dat vele jongere visschers deelnemen aan de haringvangst, die beter loont, en waarheen ze eerst gaan, nadat ze het land in orde hebben gebracht, zoodat vrouw en kinderen voor het schoonhouden der landerijen, gedeeltelijk voor den oogst en meteen voor het vee moeten zorgen. De scheepvaart is beter, vooral op de stoombooten. Dit eiland levert aan zeevarenden een contingent van tusschen de 350 en 400 zeelieden.

De duinflora is verbazend rijk en tal van planten, elders

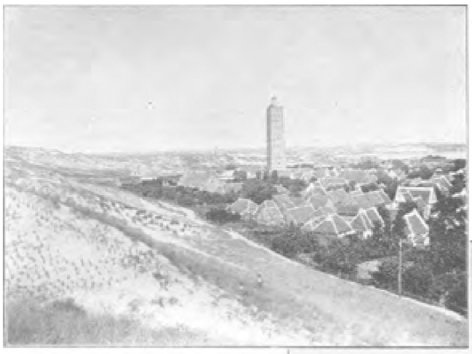

DORPSGEZICHT. DELLEWAL.

òf geheel onbekend, òf zeer zeldzaam, worden hier in 't wild aangetroffen; zoo vindt men er o.a. verscheiden H.A. duinpan, dicht begroeid met de vaccinium macrocarpum of Amerikaansche veenbes, waarvan de inzameling jaarlijks aan tal van arme lieden een aardig weekloon verschaft, gedurende 3 à 4 weken in den herfst. De bessen worden geregeld naar Londen verzonden.

Ingeval de regeering tot bebossching van de thans boomlooze duinen en duinvalleien overging, wat hier ongetwijfeld evengoed zou gelukken als elders, zouden die bosschen en het struikgewas het eiland later tot een der schoonste van ons land maken, en wat nu niets dan kosten voor helm- en stroobeplanting veroorzaakt, nl. het vastleggen en vasthouden der duinen, zou over jaren vrij zeker winstgevend worden. Eene flinke proef met groven den zou althans gemakkelijk te nemen zijn en betrekkelijk weinig kosten.

De echte Terschellingers stammen voornamelijk af van de Friezen en van de Noren. Voor het eerste pleit hunne volkstaal, voor het tweede de talrijke Noorsche familienamen. De beoefening der houtsnijkunst, zoo eigen aan Noren en Friezen, was en is nog ten deele in geene geringe mate eigen aan de echte eilanders, iets, waarvan tal van kunstig bewerkte kerkstoven, mangelplanken, bedbankjes, kastdeuren en geheele kasten het duidelijkste bewijs leveren. De volkstaal is op het eiland evenwel niet overal gelijk; integendeel, ze is in ieder dorp verschillend. Zoo is het dialect te

West-Terschelling meer Friesch, dat te Hoorn, het oostelijkste dorp, meer Noorsch, terwijl dat te Midsland eene samenvloeiing van beide schijnt te zijn.

Het grootste gedeelte der bewoners belijdt den Hervormden godsdienst; de Doopsgezinden zijn ondertusschen op het hoofddorp vrij sterk in aantal; ook het getal der Gereformeerden neemt jaarlijks toe; Katholieke gezinnen vindt men er niet en van de Israëlieten slechts twee familiën.

Wanneer men van het westen naar het oosten den zeedijk volgt, komt men van de haven- tevens hoofdplaats, West-Terschelling, achtereenvolgens voorbij de gehuchten Hee, Stortum, Kinhem en Seerijp, terwijl meer landwaarts in het schilderachtig gelegen dorp Midsland wordt gevonden op ruim één uur afstands van de havenplaats, waarna men langs de gehuchten Landerum, Formerum en Lies het derde kerkdorp, Hoorn, bereikt, ruim drie kwartier gaans van Midsland en van daar het laatste gehucht Oosterend, waar de bodem overgaat in eene verbazende, bijna overal kale zandplaat, de Boschplaat met de Grië. Al die dorpen en gehuchten tellen ongeveer 4000 inwoners, waarvan ruim 2000 op het dorp West-Terschelling.

De gemeente Terschelling bezit aan vaste goederen een net raadhuis, eene school voor de zeevaart, 3 openbare lagere scholen met onderwijzerswoningen, een woonhuis voor den geneesheer te Midsland en een paar kleine pakhuizen. Behalve drie kerken en pastorieën voor den Hervormden godsdienst, vindt men te West-Terschelling eene zeer goed onderhouden kerk met pastorie van de Doopsgezinden, een kerkje voor de Gereformeerden met pastorie voor dezen nabij Midsland en twee gebouwen voor de Christelijk Historische richting, ééne - Ons Huis - te West-Terschelling en het andere te Hoorn. In eerstgenoemd. Ons Huis houden eene jongelings- en eene vrouwenvereeniging hare vergaderingen. Vooral door de vele en groote bemoeiingen van Ds. Groeneweg is het tot stand gekomen; dat te Hoorn dankt zijn ontstaan aan het krachtig initiatief van Ds. Wumkes, thans beiden naar elders vertrokken.

Vele rijksgebouwen zijn een sieraad van het havendorp,

Daar vindt men den bekenden vuurtoren, den hoogen Brandaris; nette woningen voor den inspecteur en den commissaris van het loodswezen, benevens woningen voor de kust- en lichtwachters, een welvoorzien en uitstekend onderhouden betonningsmagazijn met eene vrij goede brandspuit, - tot nog toe de eenige op het eiland! Brandemmers en brandhaken bevinden zich in de gemeentepakhuizen; voor een gedeelte worden ze geborgen in den vuurtoren.

Het post- en telegraafkantoor is in een net gebouw van zeer gemengden bouwstijl; het heeft een vrij uitzicht op de haven en gedeeltelijk ook op zee. De hulpkantoren en de schippers van de reddingsbooten (3) zijn telefonisch met het hoofdkantoor verbonden en dit is op gelijke wijze in verbinding gebracht met den vuurtoren, zoodat op elk oogenblik, zoowel bij nacht als bij dag, onmiddellijk kennis gegeven kan worden van een ongeluk aan de kusten of in de buitengronden, aan allen die daarbij belang hebben. Het zal dan ook thans bij de strenge contrôle niet meer gebeuren, dat eene stranding lang onopgemerkt blijft, want op plichtverzuim staat voor de kustwachters eene strenge straf. Toch is de mogelijkheid niet buitengesloten, dat van den vuurtoren eene scheepsramp niet gezien wordt, wijl de lucht boven de zee en de banken wel eens heiig kan zijn, als zij boven 't land helder is, en ook wijl hooge duinen in eene enkele richting het uitzicht belemmeren. De Noord- en Zuidhollandsche Reddingsmaatschappij heeft drie stations aan het Noordzeestrand, nl. te West-Terschelling, te Midsland en te Oosterend. Behalve eene flinke reddingsboot met toebehooren heeft men op de beide uiterste stations thans ook toestellen tot het werpen van vuurpijlen.

Tal van zeevarenden en reizigers uit het oostelijk gedeelte van het eiland moeten, wanneer ze naar den vasten wal willen oversteken, reeds zeer vroeg in den nacht hunne woonplaats verlaten om de boot te krijgen, welke in den zomer 's morgens om vijf uur en in de wintermaanden des ochtends om zeven uur de haven verlaat naar Vlieland en Harlingen. Voor die menschen was eene behoorlijke schuilplaats tegen regen, wind en koude zeer noodig. Vele visschers van hier en uit verschillende Zuiderzeedorpen, die nabij dit eiland, op de Noord- en Zuiderzee, gedurende een groot gedeelte van het jaar vertoefden of vertoeven, zijn 's morgens vroeg uit de kooi en loopen langs de Willem Barendskade om te zien of het zeeweer is en wanneer het tijd is om de trossen los te werpen en de zeilen te hijschen.

Als ze dan na eene afwezigheid van een paar dagen tegen den avond uit zee terugkomen, willen ze nog graag een poosje keuvelen over hun wedervaren, over vroegere reizen, schrale of rijke vangsten, bedreven heldendaden enz. Daartoe kwamen ze in vroeger tijden bijeen in een vervallen gebouwtje, met den weidschen titel van ‘Wachthuis’. Het werd, naar men meent, gebouwd en onderhouden uit de opbrengst der ‘scheepjesschellingen’; waarvan ieder binnenkomend schip minstens één moest betalen. Thans is dat gedenkstuk uit de Middeleeuwen vervangen door een net, stevig gebouw, dat in den winter verwarmd kan worden, en waarin één der aanwezigen uit een courant zijn luisterend gezelschap het belangrijkste voorleest. De wanden zijn versierd met kaarten en instrumenten, in gebruik op de schepen; elken dag wordt het te verwachten weder daarin aangekondigd. Het geheel is een zeer gewaardeerd geschenk van een oud-Terschellinger, en staat thans onder het beheer van de Schippers-Vereeniging op dat eiland. Liefhebbers van verhalen over strandingen, reddingen, over reizen om de Noord en het vastzitten in 't Poolijs, over windstilte

onder de Linie, over reizen om kaap Hoorn of kaap de Goede Hoop, kunnen hier menig interessant verhaal opteekenen uit den mond van ouden van dagen. Het gebouw is genoemd naar den beroemden Poolvaarder van dit eiland, den door Tollens in zijn 'Overwintering der Hollanders op Nova-Zembla' bezongen stuurman *Willem Barendtsz.*, het Willem Barendshuis. Voor dezen zeeman is in den gevel van het gebouw een gedenksteen aangebracht; de dankbare zeelieden hebben daarin ook een zoodanigen steen laten plaatsen voor den gever van het gebouw.

Van een ander denkbeeld gingen in 1882 de stichters van het liefdadig Willem Barendsfonds uit, met zijne Koninklijke goedgekeurde statuten. Dit fonds is gesticht ten behoeve van oude zeelieden en visschers, boven de 60 jaar, die niet meer in hun sober onderhoud kunnen voorzien, en van de hulpbehoevende nagelaten betrekkingen, de weduwen en weezen, van verongelukte zeelieden en visschers. Bij die menschen is dadelijke hulp en eenige ondersteuning in de eerste jaren meestal dringend noodig, en de omstandigheid, dat de zee elk jaar verscheiden slachtoffers eischt, maakt het aantal behoeftigen onevenredig groot. Die scheepsrampen zijn dan ook de kanker, welke de welvaart van tal van gezinnen vernietigt. Het denkbeeld der stichters vond warme instemming, en thans kan het fonds reeds een 57-tal weduwen in de Kerstweek eene gave uitreiken en een 10-tal personen jaarlijks ondersteunen met eene bijdrage van 0.50 gulden per week. Vele burgers en de meeste zeelieden alhier zijn leden van het fonds en gelukkig is het, dat een 80-tal weldenkenden aan den vasten wal door hunne contributie of giften een fonds steunen, dat thans aan nog lang niet alle behoeftigen eenigen onderstand kan verleenen. Ondertusschen wordt er betrekkelijk reeds veel gedaan, zooals men ziet, en het is zeer te wenschen, dat nog recht velen als lid toetreden; de contributie van f 2.50 per jaar zal wel geen overwegend bezwaar zijn voor de meesten. Voor de kinderen is op het hoofddorp eene bewaar- of liever Fröbelschool opgericht, welke de kleinen van onvermogenden gratis opneemt, en door een paar subsidiën gesteund, ongestoord haren nuttigen arbeid kan volbrengen, zonder al te groote financieele zorgen.

Leerzame uitspanningen, als concerten, tooneel voorstellingen etc. komen hier natuurlijk weinig voor. Toch heeft men ook op dit geïsoleerd plekje, vooral te West-Terschelling, waar de meeste ambtenaren wonen, zijn uitgaansavonden, nl. als een declamator van elders optreedt, of als het Departement 'Terschelling' der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen zijne buitengewone winteravondvergaderingen houdt, die ook toegankelijk zijn voor dames. Dan kan het recht gezellig zijn in de 'Nutszaal' en niet zelden eindigt de bijeenkomst in een geïmproviseerd bal, waarbij de muziek geleverd wordt door eene viool of eene harmonica, welk laatste instrument hier eigenlijk iedereen bespeelt. Het departement telt afwisselend van 30 tot 40 leden. Het heeft eene vrij uitgebreide bibliotheek en toch is deze soms niet voldoende om aan alle aanvragen te voldoen, omdat er in de lange winteravonden, vooral door de zeevarenden, veel gelezen wordt. Daarom is en blijft de uitbreiding dier boekerij dringend noodig; toch doet het Departement reeds veel, ook door het houden van volkslezingen en wordt het dan ook door allen zeer gewaardeerd.

(*Slot volgt.*)

Over schijndood
door Dr. W.A. Nagel.

Waardoor onderscheidt zich het levende van het schijndoode en het werkelijk doode? Waarnaar beoordeelen wij of een lichaam, hetwelk wij zien, levend, schijndood of

dood is? - dat zijn biologische vragen, die niet alleen uit een theoretisch en wetenschappelijk oogpunt van het grootste belang zijn, maar ook een beslist practische beteekenis kunnen hebben, wanneer men nl. de vraag behandelt of in een menschelijk lichaam leven aanwezig is of niet.

In het volgende zullen wij zien, dat het betrekkelijk ge-

makkelijk is voor het menschelijk organisme de grens tusschen leven en dood te trekken; dat wij echter, indien wij ook de dieren binnen den kring van ons waarnemen betrekken, gevallen aantreffen, waarbij het zelfs bij nauwkeurige wetenschappelijke onderzoeking uiterst moeilijk is te verklaren of men het betreffende dier als levend kan rekenen of niet.

Wij willen geheel afzien van het verschijnsel, dat bij den dood van een mensch of dier niet in alle lichaamsdeelen te gelijk het leven ontvliedt, maar dat enkele organen nog dagen lang de eigenschappen der levenden behouden kunnen; ook wanneer wij het lichaam als een geheel beschouwen is het dikwijls moeilijk te zeggen of het leeft; als een dierlichaam langen tijd bewegingloos is, bewijst dat natuurlijk nog niet, dat het dood is. De onwillekeurige bewegingen en nog vele andere eigenschappen, die men gewoon is bij levende wezens aan te treffen, kunnen bij een schepsel, hetzij mensch of dier of zelfs plant, tijdelijk of voortdurend gemist worden, zonder dat daarom mag worden geconstateerd, dat het leven ontbreekt.

Dat, wat wij als *leven* van een mensch of hooger ontwikkeld dier beschouwen, is een som van zeer talrijke en gecompliceerde verschijnselen, die wij bij dat wezen kunnen waarnemen. Lagere diersoorten echter en planten toonen vele dier levensverschijnselen niet, en toch leven ook zij.

Terwijl wij dit feit moeten erkennen, d.w.z. ook de planten leven toeschrijven, steunen wij hierbij op de aanwezigheid van zekere algemeene levensverschijnselen, die aan alles wat leeft, menschen, dieren en planten, gemeenzaam zijn. Deze algemeene levensverschijnselen moeten wij leeren kennen, wanneer wij de drie toestanden: leven, dood en schijndood van elkander willen onderscheiden.

Twee eigenschappen, onafscheidelijk met elkaar verbonden, zijn het, die alle door ons gewoonlijk 'levend' genoemde schepselen gemeen hebben: de prikkelbaarheid en de stofwisseling. Andere algemeene levensverschijnselen, de voeding, groei, ontwikkelingsvermogen, vorm en krachtwisseling, laten zich ten slotte tot deze beide verschijnselen terugbrengen.

De begrippen van prikkelbaarheid en stofwisseling streng wetenschappelijk te defineeren, is buitengewoon moeilijk en kan slechts bij diepe afdaling in de theorie geschieden, waarom wij er ter dezer plaatse van moeten afzien. Het zij voldoende hier te constateeren, dat de prikkelbaarheid die eigenschap is om op een andere inwerking door een bepaald verschijnsel te antwoorden, te reageeren, gelijk men het meestal noemt.

De stofwisseling van een wezen bestaat hierin, dat het stof uit de buitenwereld tot zich neemt, een deel daarvan met zijn eigen bestaan samenweeft en de rest, gezamenlijk met de producten der lichaamsfunctiën, weder naar buiten stoot. Zoo wordt bijv. de gewone atmospherische lucht door de longen ingeademd, daar wordt een deel in het lichaam - speciaal in het bloed - opgenomen, de rest weder uitgeademd, te gelijk met een product van het lichaam, het koolzuur. Het is niet te ontkennen, dat men de eigenschappen der prikkelbaarheid en de stofwisseling, zooals wij die hier in het kort voor ons doel hebben gedefineerd, ook bij iedere stoommachine en ieder gasmotor worden teruggevonden, zoodat men daaruit zou kunnen besluiten, dat het levende organisme niets hoogers, niets anders is dan eene zoodanige machine. Dit zou echter niet juist zijn; immers, gelijk al werd opgemerkt, is het karakterestieke van het levende lichaam juist gelegen in eene zeer bijzondere samenkoppeling van de prikkelbaarheid met de stofwisseling, een samenkoppeling, waardoor iets tot stand

komt, wat den dooden vreemd is, nl. het vermogen om zichzelf in stand te kunnen houden. Wij kunnen echter het onderscheid tusschen het levende lichaam en de machine, hoe interessant dit ook is, hier niet verder ontwikkelen.

De meeste levende wezens kunnen in een toestand geraken, waarin zij, zelfs bij eene niet al te oppervlakkige beschouwing, als levenloos, dood schijnen, terwijl zij desondanks nog het vermogen bezitten om in den toestand van het onmiskenbare en ontwijfelbare leven terug te keeren. Dien eigenaardigen toestand noemt men *schijndood*, of latent of potentieel leven; de terugkeer tot het werkelijke of actueele leven wordt *anabiose* (wederopleven) genoemd.

Voorbeelden van schijndood vinden wij bij de meest verschillende schepselen, bij de hoogste zoowel als bij de laagste organismen, bij menschen, dieren en planten. Onder den naam schijndood worden begrippen samengevat, die echter zeer verschillend zijn; slechts bestaat een uiterlijke overeenkomst in zooverre, dat men bij al deze gevallen een meer nauwkeurig onderzoek of een bepaalden tijd van waarneming noodig heeft om te kunnen constateeren, of er van dood of schijndood sprake is.

In ruimeren kring wekken natuurlijk die gevallen de meeste belangstelling, welke den mensch betreffen; wetenschappelijk veel belangwekkender is echter de schijndood van verscheiden dieren, vooral der lagere dieren, ten deele hierom, omdat op dit gebied nauwkeuriger onderzoekingen hebben plaats gehad dan omtrent den schijndood bij menschen, ten deele ook om andere redenen. Bij schijndood van een mensch is er nl., voor zooverre wij weten, nimmer sprake van een volledig stilstaan van alle levensfunctiën en slechts aan het onvolkomene van het onderzoek is het toe te schrijven, dat de indruk van het doodzijn ontstaat. Anders is het gelegen bij de lagere diersoorten en bij planten; volgens de jongste onderzoekingen is het bij deze mogelijk, ja zelfs waarschijnlijk, dat de uiterlijke levensverschijnselen (met uitzondering van een enkele, de prikkelbaarheid) geheel voor korteren of langeren tijd stilstaan.

Onder de verschillende sensatieberichten, die de couranten het op prikkeling der zenuwen beluste publiek plegen voor te zetten, behooren tot de markantste die betreffende gevallen van levend begraven. Speculatieve novellenschrijvers hebben het griezelige, dat dezen gebeurtenissen uit den aard der zaak aankleeft, nog weten te verhoogen ten koste van de waarheid, door de levend begravenen bij volle bewustzijn te laten, terwijl omtrent de begrafenis de noodige afspraken worden gemaakt. De ongelukkige hoort alles wat er om hem heen geschiedt, maar is buiten staat om de geringste beweging te maken of te spreken. Dit is, naar alle ervaringen te oordeelen, verzinsel; een zoodanige toestand is ondenkbaar. Wanneer hartslag en ademhaling zoo zwak geworden zijn, dat ze bij medisch onderzoek niet zijn te constateeren, moet ook het bewustzijn zijn verdwenen en daardoor is de mensch buiten staat geworden om iets te hooren of te denken.

Anderzijds valt het niet te loochenen, dat het nu en dan voorkomt, dat werkelijk de hartslag en ademhaling zoo zwak kunnen worden, dat ze de waarneming, zelfs van den meest op dit gebied geoefende, geheel ontgaan, en daarmede is de mogelijkheid van schijndood en levend begraven worden geopend. Bij bewustzijn kan evenwel een zoodanige schijndoode niet zijn.

Dat de ademhaling bij menschen en dieren in zekere omstandigheden zeer zwak kan worden, ja geheel onmerkbaar, is buiten kijf. Zooals men weet bestaat het doel der ademhaling hierin: het door de longen stroomende bloed met de frissche lucht in zoo dicht mogelijk contact te brengen. Het bloed ontleent daarbij aan de lucht het

voor het leven onmisbare bestanddeel, de zuurstof en voert die naar de andere lichaamsdeelen toe. Nu moeten wij hierbij bedenken, dat een lichaam, dat geheel onbeweeglijk neerligt, gelijk een schijndoode doet, veel minder zuurstof zal behoeven dan een lichaam hetwelk arbeid verricht; een minder krachtige functie der longen is dus voor het eerste voldoende. Van belang is ook, dat bij alle gevallen van schijndood er geen sprake is van een plotseling ophouden der ademhaling, maar van een langzamerhand verminderende levenswerkzaamheid, gelijk

aan het intreden in den winterslaap van vele dieren (marmot, egel enz.). De winterslaap, die eenigszins het midden houdt tusschen gewonen slaap en schijndood, vat een Fransch physioloog, R. Dubois, op grond van studiën bij marmotten, als een soort zelfvergiftiging door koolzuur op. Het koolzuur, gelijk bekend is, een verdoovend gas, ontstaat in het lichaam en wordt door de zwakke ademhaling niet genoegzaam uit de longen verwijderd, zoodat het dier in steeds hoogeren graad van verdooving geraakt en een prikkel van buiten behoeft om weder te ontwaken. De dieren in den winterslaap worden daarbij koud als schijndooden.

In hoeverre bij schijndoode menschen de ademhaling kan verzwakt zijn, daarvoor zijn onze ervaringen nog niet volkomen. De gewone manieren om het aanwezig zijn of het ontbreken van ademing vast te stellen, zijn zeer gebrekkig: waarneming van de borstkas en het voorhouden van een spiegel voor mond en neus, die, als er nog adem aanwezig is, zal aanslaan. Juist echter voor het wezenlijke, het gewichtigste deel der ademhaling, het opnemen van gassen uit de lucht in het bloed der longen en omgekeerd, hebben wij geen practisch gebruikbare onderzoekingsmethode.

Ten einde het levend begraven worden van schijndooden tegen te gaan, heeft men verschillende wettelijke voorschriften vastgesteld, van welke zonder twijfel het gewichtigste is dát omtrent een minimumtijd, die tusschen de vermoedelijke intrede van den dood en de begrafenis

WALDECK ROUSSEAU.

moet verloopen. In het algemeen is de waarschijnlijkheid van de begrafenis van een schijndoode uiterst gering, en de meeste gevallen, van welke de couranten gewag maken, blijken bij nader onderzoek verzonnen te zijn. Het gemakkelijkst nog komt zoo iets voor bij belangrijke epidemieën, als het getal der dooden groot is, de begrafenis soms spoedig plaats heeft en de oververmoeide geneesheer niet steeds met de noodige nauwkeurigheid zijn onderzoekingen kan doen; doch gelijk gezegd, dergelijke gevallen behooren tot de zeldzaamheden.

De tot nu toe besproken gevallen van schijndood hebben wij als de gevolgen van een ziekte op te vatten, en wel van zoodanige ziekte, waarbij het geheele zenuwstelsel in een soort verlamming geraakt. Men bericht echter ook van menschen, die in staat moeten zijn geheel willekeurig zich in een toestand van schijndood te brengen. Deze gevallen zijn het, waaraan wij thans eenige opmerkzaamheid hebben te wijden. Het bekendst is de willekeurige schijndood van den Indischen fakir; bij Europeanen zijn evenwel ook dergelijke gevallen bekend. Bij al deze kan men echter een zekeren twijfel niet onderdrukken; de berichten zijn in het algemeen te onzeker, dan dat ze in wetenschappelijken zin als bewijsmateriaal kunnen gelden. Dit sluit niet uit, dat zij desondanks van eenig gewicht zijn, immers van opzettelijk bedrog schijnt daarbij

geen sprake te zijn; iets bijzonders kan zonder quaestie in de levensverrichtingen dier lieden niet geloochend worden.

(*Wordt vervolgd.*)

Zijn laatste verzoek.

'George Ferguson, gij zijt te ver gegaan.'

Bleek van verontwaardiging en beleedigden trots, keek het jonge meisje hem strak in het gelaat.

'Waarom, Laura?' stamelde hij, in een hulpelooze verwarring. 'Ik - ik - ik dacht niet, dat je het zoo erg zou vinden.'

'Dat ik het niet erg zou vinden?' echo'de zij, met kouden spot. 'Denkt ge, mijnheer, dat een kennismaking van tien of twaalf maanden u recht geeft tot een ongevraagd voorrecht, waarop zelfs zij, die ik sedert jaren ken, geen aanspraak durven maken? Hebt ge geen idee van de beteekenis van het woord verwaandheid?'

Wat had de jonge man gedaan? Door hare schoonheid bekoord, en bedwelmd door den gloed harer oogen, had hij in eene opwelling van hartstochtelijke liefde haar een kus gegeven. Stom van ontzetting over de verontwaardiging van het meisje zat George Ferguson als verslagen, hij voelde, dat hij misdaan had; voor de verontwaardiging van het hoogvoelende meisje kromp hij ineen.

'Dat moet het einde onzer kennismaking zijn, mijnheer Ferguson,' zeide zij. 'In vele opzichten is die zeer aangenaam geweest; ik had u leeren hoogachten; ik heb u leeren kennen als een man van hooge en edele bedoelingen, vrij van trivialiteit en zwakheid, vrij van die onduldbare zelf-aanmatiging, die de geest dezer eeuw bijna zonder uitzondering aan ieder jongen man uit de moderne samenleving schijnt te verleenen; gij hebt u zelf van het voetstuk, waarop ik u verkeerdelijk had geplaatst, geworpen. Mijnheer Ferguson,' vervolgde zij, 'hierna zullen wij vreemdelingen voor elkaar zijn.'

'Het zij zoo, Laura Jones,' antwoordde hij, toen hij zijn zelfbedwang herkregen had. 'Ik zal u het recht niet ontzeggen mij van u te zenden, hoe vreeselijk ik ook dit alles moet vinden. Ik buig mij voor uw wil; van nu af zijn wij vreemdelingen. Maar vóór ik u een laatst vaarwel toeroep en mij in de wereld begeef als een gebroken, verlaten man, wiens laatste hoop vervlogen is - vóór ik voor altijd de nabijheid van haar verlaat, in wier gezelschap ik zoo heerlijke uren heb doorgebracht, en wier herinnering zal blijven voortduren al die lange hartelooze jaren, die ik mijn lichaam nog zal hebben voort te sleepen, heb ik u een laatste verzoek te doen.'

'Dat is, mijnheer?'

'Laura Jones, ga dan eerst van mijn schoot!'

Uit onzen tijd.

Waldeck-Rousseau.

De nieuwe Fransche minister-president, de heer Waldeck-Rousseau, is de bekende uitnemende pleiter en onkreukbare republikein.

Hij is zijn loopbaan begonnen als advocaat, eerst te Rennes, daarna te Parijs. In 1879 werd hij afgevaardigde; hij had zitting in het kabinet-Gambetta (1881-1882) en in het kabinet-Ferry (1883-1885) als minister van Binnenlandsche Zaken.

In 1889 verdween hij van het politiek schouwtooneel om eerst in 1894 weer te voorschijn te komen, toen hij tot lid van den Senaat werd gekozen.

Tijdens het Panama-proces verdedigde hij den ingenieur Eiffel.

Deze week onderging het ministerie in de Kamer van Afgevaardigden en den Senaat den vuurdoop. Weinig had het gescheeld of het was dien eersten dag reeds gevallen. De oppositie was echter minder nog tegen Waldeck-Rousseau dan tegen den minister van Oorlog, markies De Gallifet gericht.

De Kamer gaat vermoedelijk spoedig uiteen; dan is het leven van het ministerie ten minste voor een paar maanden weer gewaarborgd.

Laatste droom
door Melati van Java.
(*Vervolg van blz.* 275.)

'Ik dank u voor dit prettig uurtje,' zeide hij, haar beide handen drukkend. 'Mag ik eens weer terugkomen?'

'Wanneer gaat u heen?'

'Ik weet het niet. Misschien eerst als u mij wegzendt!'

'Waarom zou ik u wegzenden? Pallanza is gastvrij genoeg. Wij zullen mekaar wel eens ontmoeten. Als Nini wel is, eten wij beneden!'

Het Koninklijk Paleis te Amsterdam, waar op 6 Juli door de Koningin aan de leden der Vredesconferentie een diner werd aangeboden.

'Dan maken wij afspraakjes en mag ik zeker kennismaken met Tony's zusje?'

Hij ging heen, onhoorbaar als hij gekomen was. Mevrouw Nederkerke bleef een poosje staan op het balkon, en rondziende verbeeldde zij zich dat het meer en de bergen haar lang niet zooveel wreede dingen hadden te zeggen als gisteravond.

Toen keerde zij zich om en sloop naar Nini's slaapkamertje. Nauwelijks was zij binnen of het kind sloeg de oogen op en werd kalm wakker.

'Ik heb heerlijk geslapen, Ma-moesje,' zeide zij.

'Dat dunkt mij,' en Eugenie kuste haar hartelijk. 'Weet je hoe laat het al is?'

'Is 't donker?'

''t Is zes uur, dus nog volop licht. We zullen van avond maar stil op 't balkon blijven.'

'Heel goed, Ma! O, wat ben ik opgefrischt!'

Eugenie's oogen straalden, terwijl zij het kind hielp opstaan, verfrischte en een losse morgenjapon omdeed. Met de armen om haar heen geslagen, terwijl Nini geheel op haar leunde, traden zij uit de halfdonkere slaapkamer in het volle licht van het salon. De moeder zette een fauteuil op het balkon, liet er het kind in zitten met hetzelfde gelukkige lachje en dezelfde blijde oogen.

't Was of de wereld van aanschijn voor haar veranderd was; dat meer zag zoo vriendelijk, die bergen wenkten zoo sympathiek, die eilanden schenen zich zoo mooi te maken alleen voor haar en haar dochtertje, en die zon ging zoo statig, schitterend en toch zoo lieftallig achteruit, als wilde zij zeggen:

'Ik ga niet heen zonder mijn licht te laten schijnen zelfs in het somberste hart.'

Nini leunde achterover; met gesloten oogen had zij zich door haar moederlaten koesteren en zachtjes in den gemakkelijken stoel nestelen; ook zij zag er kalm en gelukkig uit, nog half sluimerend.

'Zoo heerlijk doezelig,' noemde zij het, 'zoo zou ik mijn leven kunnen doorbrengen.'

Eugenie werkte aan haar frivolité kantje; maar meestal rustten haar handen in den schoot en dronk zij in volle teugen de zoete schoonheid van het gezicht vóór haar.

Elk woord zoo pas hier gesproken, herhaalde zij voor zichzelf. Wat bedoelde hij? Welke geheime meening verschool hij onder zijn uitgesproken gedachten? Zou hij dan werkelijk....? Maar 't was te dwaas, en toch waarom dan - waarom....?

'Mama!'

Zij schrikte op uit haar droomerij. Nini zat hoog opgericht in haar stoel, het gezicht in vuur, de oogen brandend, wijd opengespalkt, de lippen bleekblauw, de neusgaten trillend.

'Wat is er, Nini, wat scheelt je?'

'Mama,' hortend kwam het er uit, 'wat beteekent dat?... Dat...'

'Maar wat toch?'

Nog vóórdat Eugenie iets begrijpen kon, wierp zij zich als een kleine furie op haar moeder en rukte haar de roode bloesems, waaraan zij niet meer had gedacht, van het kleed, uit de haren.

'Hoe komt u aan die bloemen? Wie gaf ze u? Ik heb u nooit gezien met bloemen. O die leelijke, leelijke bloemen.'

En zij vermorzelde ze tusschen haar vingers.

'Nini wil niet dat u bloemen draagt, Nini wil niet dat u zoo mooi is en de menschen naar u kijken. Niemand mag naar u kijken dan ik! Verstaat u! U is alleen van mij - van mij - van mij - van niemand anders. Begrijpt u!'

'Ja, ja kind! Ja!'

En Eugenie sloot het opgewonden schepsel in haar armen en overstelpte haar met kussen.

'Och Nini, trek het je niet zoo aan. 't Beteekent immers niets.'

'Van wie kreeg u die bloemen?'

'Maar kind, zij groeien immers beneden.'

'Wat deed u beneden?'

'Nini's zakdoekje zoeken.'

'En voor wie wou u dan mooi zijn? Voor Nini? U is voor mij altijd mooi genoeg! Ik kan niet zien dat u kleuren draagt, vooral geen rood, dat maakt mij gek, dat doet mijn hoofd bersten! O, ik was zoo kalm, zoo prettig, en nu is 't heelemaal uit!'

Eugenie had niets meer te doen dan het kind tot kalmte te brengen; eerst tegen den avond werd zij stil en toen ging ook Eugenie naar bed, en voor 't eerst sedert lang schreide zij haar kussen nat en vroeg zich af:

'Is 't nu de moeite waard gelukkig te zijn, als men elk straaltje licht zoo duur moet koopen? Ja, hij kan goed praten, hoe kan ik aan mijzelf denken, als anderen alles van mij verwachten? Mag ik mij daaraan onttrekken? Gaat plicht niet hoven alles? Ach! en 't is toch zoo jammer, zoo jammer, dat ik zóó geworden ben! Mijn aard was zoo heel anders!'

V.

In de volgende dagen trad er bepaald een reactie ten goede in Nini's toestand op.

'Ik wil Mama niet meer plagen,' zeide zij telkens, op dat *wil* den nadruk leggend, hopende misschien dat hoe meer zij 't met de lippen uitsprak, hoe meer het in haar diepste wezen zou dringen, want zooals bij de meeste nerveuze zieken was het vooral haar wil, die in zwakken, lijdenden toestand verkeerde.

Nu zij naar beneden ging en mededeed met de logé's, ontwaakte haar belangstelling ook in allerlei en werd haar aandacht afgeleid van hetgeen tot nu toe het eenig middelpunt van haar morbide gevoelens was geweest: haar moeder.

Zij had eindelijk kennis gemaakt met Roeland de Wit; eerst zag zij hem wantrouwend en onrustig aan.

'Heeft hij u die leelijke roode bloemen gegeven?' vroeg zij den eersten keer nadat zij hem gezien had.

‘Maar kind,’ en Eugenie kreeg een kleur als een schuldige, ‘wat denk je dan, dat ik ze niet zelf kan plukken? Waarom zou hij ze mij geven?’

Zij schaamde zich voor zichzelf om die ellendige uitvlucht, maar het bekennen - wat zou dat na zich slepen voor 't kind, voor haar en - ook voor hem? En zij had zoo geleerd in al die jaren van tyrannie zich te redden door halve leugens, het wapen van de verdrukte zwakheid.

Nini scheen gerust te zijn; die mijnheer was wel aardig vond ze; hij had zooveel zorg voor haar - ten eerste omdat zijn goed hart hem drong goed te zijn voor anderen, zooals hij 't voor zichzelf was, en dan ook omdat zij het dochtertje was van Eugenie, de eenige vrouw, die voor hem bestond.

Zij namen de gewoonte aan samen te ontbijten in den tuin of op het terras; den eersten tijd hing Nini aan haar moeder, de groote oogen onafgewend op De Wit gevestigd; zij at niets dan wat haar moeder haar aan de lippen bracht.

Eugenie apprecieerde het dat Roeland geen enkelen keer sprak van verwennen, dat alleen groot medelijden hem vervulde voor haar arm kind en dat hij ook scheen te begrijpen hoe men niet anders dan zoo met haar kon omgaan.

Langzamerhand werd Nini wat levenslustiger, zij begon rechtop te zitten, schudde het hoofd niet telkens bij alles wat men haar voorstelde of aanbood; zelfs deed zij soms alleen eenige stappen naar de balustrade.

De twee Françaises stelden veel belang in het groepje, zij sponnen er een romannetje uit: die knappe officier en dat lieve weeuwtje; maar jammer! jammer! dat zij mekaar geen woordje vrij konden toespreken, altijd was dat kind met haar onderzoekende, onrustige oogen tusschen de twee.

En de goedige vrouwen riepen het meisje tot zich, lieten haar fotografieën zien, speelden domino met haar en zoo bleven Roeland en Eugenie meer alleen. Hij vertelde van zijn verleden, dat daar zoo helder en blank achter hem lag, van zijn liefde voor moeder en zusters, nu dood of getrouwd, van zijn avonturen in Indië en zijn illusiën voor de toekomst; maar dan zweeg hij plotseling en zij werd verward en keek onwillekeurig naar den kant, waar Nini met madame de Sauves en haar vriendin druk aan het dominospelen was. Dikwijls wierp ook het kind steelsche blikken naar haar moeder; als dan Eugenie naar haar keek, gleed er een zonlichtje over haar gezicht, zij lachten en knikten elkander toe en het spel ging voort.

Roeland de Wit begreep het vriendelijk manoeuvreeren der Françaises; en op zekeren avond dat Eugenie vroeger dan anders naar haar kamer was gegaan, nam hij haar in vertrouwen, haar bedankend voor die stille, sympathieke medewerking.

De dames waren verrukt; zij hadden 't wel gemerkt, *la pauvre petite dame*, zij gunden haar gaarne wat geluk en wisten zeker dat hij 't haar geven zou, en voor *la Nini* zou het ook veel beter zijn. Neen! wat zij konden, zouden zij doen. Graag, heel graag! Hij zou zeker wel eens met haar alleen een uitstapje willen maken? Nu, dan zouden zij Nini meenemen op een toertje naar Monte-Rosso, die mooie kapel ginds op de hoogte. Zij reden er morgen heen en dan kon hij met de moeder een prettig middagje hebben.

Roeland de Wit droomde lang van een tochtje naar Isola Bella; met de stoomboot heen en terug, dat beteekende immers niets! Daar in het park zouden zij wandelen en hij misschien gelegenheid vinden haar te zeggen, wat zoo lang reeds gloeide in zijn hart en brandde op zijn tong.

Den volgenden morgen scheen Nini bijzonder wel, en de dames, die een bepaalden hartstocht schenen opgevat te hebben voor het ziekelijke kind, een voorkeur die haar bijzonder vleide, kwamen bij Mama een praatje maken en toen spraken zij over haar

plannetje, van middag te rijden naar Monte-Rosso. Er was juist nog plaats voor Nini in de victoria; zij zouden haar lekker inpakken en zij zou het zoo rustig hebben en zoo stil.

'Maar dan gaat Mama toch mee?'

'Neen, *chérie*, voor Mama hebben wij geen plaats, en als Mama er bij is dan hebben wij niets aan Nini, dan denkt zij alléén aan Mama en wij loopen er maar bij.'

Het kind lachte, haar ijdelheid was gestreeld! Eugenie keek wat vreemd; zij begreep die groote hartelijkheid niet en nog minder dat Nini er zich toe liet bewegen. Natuurlijk had zij geen bedenkingen, van 't oogenblik dat Nini er lust in scheen te hebben; zij kleedde haar geheel naar haar zin en verbaasde zich hoe langer hoe meer over het opgewekte gezichtje en de frissche kleur van haar patiëntje.

'Zou 't dan waar zijn,' dacht zij, 'wat zoovelen mij hebben gezegd, dat mijn manier om met haar om te gaan niet de ware is? Hebben die vreemde dames er beter slag van? Wat helpen mij dan mijn zorgen?'

Zij reden weg. Nini kuste haar moeder met gloeiende wangen en schitterende oogen goedendag; de opgewondenheid gaf kracht aan haar zenuwen, zij scheen nu alles te willen en alles te kunnen.

Zoolang het kon, wuifden zij elkander toe en nu keerde Eugenie zich om met een vreemd gevoel, iets wat haar deed denken aan den dag van Albert's begrafenis, of er iets van haar weggevallen was, of zij nu niets meer te doen had.

In het portaal kwam Roeland de Wit haar tegen. Hij ook had een kleur en zijn oogen stonden vroolijk, levendig, toen hij haar zag.

'En nu is deze middag aan ons Eu.... mevrouw! Zoo wreed zal u niet zijn mij dien vacantiedag te beknibbelen. Over een kwartier vertrekt de stoomboot naar Isola Bella en dan gaan wij mede.'

'Maar mijnheer De Wit, hoe komt u er aan? Ik blijf hier wachten tot zij terugkomt.'

'Dat kan u doen als wij samen uit geweest zijn. Zij komen niet terug vóór acht uur, en halfacht zijn wij weerom; niemand merkt er iets van, niemand! Kom, zet uw hoedje op, neem uw parasol en dan gaan wij!'

'O,' riep zij eensklaps verschrikt achteruitgaande, ''t is afgesproken werk. Zeg, is 't zoo niet?'

'U doet ook altijd zulke gewetensvragen!' hernam hij lachend, 'en al was dit zoo. Is 't zoo'n doodzonde? Die dames hebben een ruim geweten en vinden, evenals ik, dat zeker mevrouwtje eens in het jaar wel een uur lang aan zichzelf mag denken. Kom, maak u nu klaar! Anders missen wij de boot!'

Zij voelde dat zij neen moest zeggen, maar als altijd kon zij 't weer niet, en wilde zij het werkelijk? Zoo'n wonderlijk stemmetje begon te zingen diep in haar hart, 't was of er een bloempje zich langzaam ophief tusschen al die leelijke zware steenen, daar opeengestapeld; zij ging heen, verfrischte zich, zette haar hoed op en kwam naar beneden, waar De Wit haar wachtte met een paar rozen in de hand!

'Die zijn beter dan de granaatbloemen, die u na een kwartier verfrommeld van het balkon gooide,' zeide hij glimlachend. 'Deze geuren ten minste!'

Zij bloosde, werd verlegen, bedankte voor de rozen, nam ze toch aan, maar bleef ze in de hand houden; toen wandelden zij op naar de pier en kwamen juist bijtijds om te vertrekken.

O, zoo'n heerlijke vaart op het paars-groene meer onder den egaal blauwen hemel, in de verte wel-is-waar bezaaid met zilvergrijze wolkjes, maar daar zagen zij nu niet naar; de schoonheid van het oogenblik was hun genoeg en de zoetheid van hun samenzijn, en toch zij spraken slechts over heel banale, gewone dingen - over de dorpjes aan het meer en de villa's in het groen, over die koepels, bijna moskeeën in vorm, en over die eilanden, bouquetten van groen en bloemen.

Hij wees haar het witte kerkje van Monte Rosso.

'Daar is Nini heen!'

Even streek een wolk over haar voorhoofd.

'Doe ik goed? Is dat geen verraad?'

Hij lachte.

'Arme zelfkwelster! Ik wou dat ik u veel mocht afleeren! Waarlijk u zou geen strenge meester in mij hebben. Geniet het oogenblik, laat al het andere achter u!'

‘Als ik dat kon!’

En toen zacht, haast fluisterend:

‘Vijftien jaar geleden, toen ik ook op Isola Bella was, kon ik dat wel, maar toen had ik nog geen verleden mede te slepen!’

‘Laat dat verleden hier dan wegzinken in het Lago Maggiore; mij dunkt, het was zoo'n mooi graf! En dan begint u opnieuw, beter, gelukkiger.’

Zij schudde het hoofd.

‘'t Is of zwaarder dan ergens anders dat verledene hier op mij drukt, en wat ik nu voel is nieuw - ik heb het nog nooit eerder gevoeld, ten minste, zoo intens niet.’

‘En dat is?’

Zij zweeg en keek in het water.

‘Ben ik onbescheiden?’

‘O neen! Dan had ik er niet mede moeten beginnen. Wat ik hier dezer dagen heb leeren kennen, dat is 't ergste van alles. Al 't andere verzinkt daarbij in 't niet. 't Is zelfverwijt.’

‘En voelt u dat?’

‘Ja!’

‘Maar dat kan niet. Wat zou u zich te verwijten hebben, u, arme martelares?’

‘St, zeg dat niet! Waarom het u te verzwijgen? U weet het als iedereen! Ik ben ongelukkig geweest in mijn huwelijk. Ieder en ook u geeft Albert geheel en al de schuld, maar nu ik hier terug ben en alles overdenk wat wij eens hier genoten, wat wij spraken en voelden, nu vraag ik mij dikwijls af: Ben ik niet de grootste schuld, dat hij geworden is, wat hij werd? Had ik hem niet beter moeten leiden?’

Ongeduldig stampte Roeland met den voet op het dek.

‘Leiden? Waarom moest u hem leiden? Wie had meer leiding noodig? U, het meisje, half kind nog, of hij, de man, die in de wereld had rondgekeken en geleefd? Waarheen had u hem moeten leiden? Belachelijk! Wij klagen over de gebreken van de vrouw, over haar ondeugden, haar onvolmaaktheden, haar zwakheid; zijn wij dan zulke heiligen, zulke helden? Wij maken de wetten, wij laten ons hoog voorstaan op onze meerdere kracht, ons grooter verstand, wij zenden de vrouwen het liefst naar de keuken en de kinderkamer. Wij ergeren ons over de *new Woman* en vinden de vrouw, die opstand maakt en zelfstandig optreedt en openlijk verklaart ons niet noodig te hebben, belachelijk, onuitstaanbaar; maar aan wie de eerste schuld? Aan ons zwakkelingen, die alle voorrechten hebben en dan nog niet eens alleen kunnen loopen en verlangen dat een vrouw, een zwak menschje, ons leidt.’

‘Des te beter voor u, als u 't niet noodig heeft,’ zeide Eugenie glimlachend om zijn vuur, maar onwillekeurig hem bewonderend.

‘Ik zal het ten minste niet van mijn vrouw verlangen. Als ik het geluk heb er ooit eene de mijne te mogen noemen, dan wil ik dat zij in mij niet alleen physiek, maar ook moreel steun vindt. Ik wil dat zij naar mij opziet in liefde en vertrouwen, maar met Gods hulp hoop ik dat ook te verdienen.’

Neen, zoo had Albert nooit gesproken, nooit! Dat fiere zelfvertrouwen van Roeland was zoo heel anders dan de fatterige, opdringerige eigenwijsheid van Nini's vader; zij had het zich zoo dikwijls gezegd: ‘alle mannen bedriegen, men kan op niemand vertrouwen,’ maar nu durfde zij het niet eens meer denken! Zij wist dat Roeland de Wit een karakter was, een man uit één stuk, en alles wat zij vroeger wel eens van hem had gehoord, flitste op in haar geest.

Zij waren aangekomen en stapten af; langzaam wandelden zij langs het miniatuurstrandje, de kale visscherswoningen en de kramen, waarin schelpen, fotografieën, mandjes, waaiers werden te koop aangeboden.

Signor, *Signorina!*' riepen de vrouwen hen na en Roeland antwoordde steeds:

'*Grazie*, *grazie.*'

'Ik zou graag iets voor Nini meebrengen, maar dan verklappen wij ons,' zeide hij.

'Och! daar geeft zij toch niet om.'

(*Slot volgt.*)

Het eiland Terschelling
door P.J. Wichers.
Met illustratiën.
(*Vervolg en slot van blz.* 278.)

Nog ligt het den meesten eilanders en velen aan den vasten wal versch in 't geheugen, hoe men tot vóór enkele

TYPEN MET HUIFKAR.

jaren per postschuit naar Harlingen moest oversteken. De oude veerschipper Tjerk de Haan, Broeder van de Orde van den Ned. Leeuw, redder van 244 schipbreukelingen,

VROUWENTYPEN.

kon ook wel eens een etmaal op zee omzwalken om den overtocht van Harlingen naar hier te maken, gezwegen nog, dat hij soms dagen achtereen verwaaid lag of weken achtereen niet door het ijs kon komen. Dat het postverkeer toen treurig was, is licht te bevroeden; dat elke geregelde verzending ten eenenmale ondoenlijk was, ligt voor de hand. Thans brengt, sedert 1882, eene nette, soliede zeeboot de post en

de passagiers in ruim drie uur over en ieder jaar vermeerderen en verbeteren dientengevolge de handelsrelatiën tusschen dit eiland en den vasten wal. Die postboot, ‘Terschelling’, welke ook in den maildienst en het passagieren goederenvervoer van en naar Vlieland voorziet, heeft men vooral te danken aan het krachtig initiatief van den heer A.D. Zür Mühlen, te Amsterdam, die daarbij, zoowel door de Hooge Regeering des lands, als door de Staten der Provincie Noord-Holland, met voldoende subsidiën werd en wordt gesteund. Het moet nu al bar spoken op zee, als de ‘Terschelling’ niet op tijd vertrekt of aankomt, want, wat men ‘watervrees’ zou kunnen noemen, is onbekend aan den postschipper en zijne équipage.

De haven van het eiland is eene goed onderhouden en veilige vluchthaven aan de Noordzee en uit die zee bijna altijd te naderen. Ongeveer 230 tonnen en 42 boeien, zoowel binnen- als buitentonnen, wijzen thans den loods en den visscher den veiligen weg tusschen zandbanken en ondiepten, maar opdat die veilig blijve, is eene voortdurende waakzaamheid noodig, daar sommige vaarwaters erg verloopen; iets, waarop ook steeds gelet moet worden bij het plaatsen of verplaatsen der geleidelichten, die den zeeman zulke uitstekende diensten bewijzen. Er kruisen altoos een paar loodsbooten in zee nabij de zeegaten, met den loodsafhaler; alle hebben ze, binnen zijnde, eene vaste ligplaats in deze rijkshaven naast den reserve-kotter, de tonnenboeiers, het inspectievaartuig enz. Die vaartuigen zijn alle stevig gebouwd en van alles voorzien; ze leveren inderdaad een schoonen aanblik op door de netheid, waarmede ze worden onderhouden. Netheid bij soliditeit spreekt ook uit het betonningsmagazijn, het loodskantoor, de inrichtingen op den vuurtoren, kortom, uit alles, wat met het loodswezen in betrekking staat. Tot het korps loodsen behooren verscheiden, die jaren lang met eere de hoogste betrekkingen aan boord van zeilschepen en stoombooten bekleedden.

Buitenlandsche zeeschepen liggen bijwijlen rustig in de haven naast kanonneer- en torpedobooten en de talrijke vischschuiten van Volendam, Urk, Texel, Harlingen en Terschelling, en het is inderdaad een treffend schouwspel, zoo heel eigenaardig, als al deze scheepjes de touwen loswerpen en na elkaar, in eene lange rij, al kruisende de haven verlaten om hun geluk op zee te beproeven, of wanneer ze door een te sterke bries genoodzaakt worden de haven weer

binnen te loopen, als wanneer de krachtige stemmen der opvarenden boven 't geloei van wind en golven uitklinken bij 't meren der vaartuigen. Eene reserve-postboot, de ‘Neptunus’, welke tevens stoomschelpenzuiger is en als sleepboot krachtig dienst doet bij strandingen, heeft mede haar vaste plaats in de haven met de beide stoomschelpenzuigers ‘de Tijd’ en de ‘Friesland’. Deze drie booten voorzien verreweg de meeste kalkovens in ons land van de benoodigde schelpen. Bij schipbreuken en bergingen uit gestrande schepen hebben ook laatstgenoemde booten meermalen belangrijke diensten bewezen. In de laatste jaren zijn aan het einde der haven ook een drietal werven aangelegd, waarop niet alleen de booten en de rijksvaartuigen, benevens de vischschuiten worden nagezien, maar waarop ook reeds enkele vaartuigen zijn gebouwd voor eigenaars die elders wonen. Die werven staan dan ook zelden ledig.

Als men uit de Noordzee binnenkomt is het, alsof men eene versterkte plaats nadert, zóó ligt het dorp West-Terschelling

OUDE KERK TE HOORN.

verborgen achter zware duinenreeksen, waarboven niets uitsteekt dan de hooge vuurtoren, en waarop men niets bemerkt dan enkele kapen en enkele zeer nuttige geleidevuren ten dienste der scheepvaart. De kust zelve is prachtig verlicht; men kan als 't ware van het eene kustlicht op het andere aanhouden, en ten overvloede ligt in en bij de ‘Gronden’ nog het lichtschip ‘Terschellingerbank’, dat, wordt het bij mistig weder al niet gezien, toch door zijn sterken misthoorn vrij zeker gehoord kan worden - op zee altijd - door schepen, wier koers er op aangelegd is. Eigenaardig ook is de aanblik van het dorp, wanneer men het van den kant der Zuiderzee nadert. 't Is als eene doos met speelgoed, zoo schijnen de huizen er neergezet te zijn. Een reglement op het bouwen schijnt hier in vroegeren tijd dan ook niet bestaan te hebben. Toch vindt men nog vrij regelmatig aangelegde straten, aan beide zijden door lommerrijk geboomte afgezet. Van bestrating is echter nergens sprake. De wegen verkeeren nog in den aartsvaderlijken toestand van vorige eeuwen, toen men hier met ossenwagens uit Leeuwarden aankwam, en op de voormalige hoofdplaats Midsland zijn ze in den herfst onbegaanbaar, soms haast ondoorwaadbaar zou men zeggen. Waar het voorgeslacht ook op gelet moge hebben, zeker niet op het aanleggen en onderhouden van wegen, en nu zijn ze maar niet ineens goed te krijgen en te houden, zonder groote jaarlijksche kosten. Eén voorrecht bieden ze echter aan, nl. daar, waar ze niet kleiachtig zijn, dat het regenwater vrij spoedig in den bodem wegzakt. Die

aartsvaderlijke wegen zijn wel eene eigenaardigheid, maar ook bepaald geene schoonheid van het eiland, en op een paar plaatsen, o.a. de Dellewal - lage wal - zijn ze bij hoog water gevaarlijk te passeeren. Toch kosten ze, in dezen ellendigen toestand, nog vrij wat aan onderhoud. Zoo wordt den boeren opgedragen, de rijwegen, zoo mogelijk, begaanbaar te houden.

In de dorpen moeten ieder jaar eens of meermalen eenige boertjes met karren het zand wegrijden, dat zich hier en daar halsstarrig ophoogt. De havenkant is ondertusschen voor rijksrekening geheel bestraat, doch boomloos. Die straat is de druk bezochte wandelplaats van hen of haar, die na geeindigde dagtaak een luchtje willen scheppen. Vooral de zeelieden zijn aan die straat gehecht, en ongetwijfeld biedt zij iedereen, zeeman of niet-zeeman, dikwijls de schoonste tafereelen aan. Zoo bijv. op den verjaardag der Koningin of der Koningin-Moeder. Dan wappert niet alleen van ieder openbaar gebouw de vaderlandsche driekleur, maar dan ontplooit zij zich van de masten der schuiten en zijn alle loodsvaartuigen met de stoombooten gepavoiseerd.

Dan ontplooit zich ook de vijfbanige vlag van de oude Heeren van Terschelling aan den hoogen vlaggestok van het Willem Barendshuis. Nog eenmaal in 't jaar wordt die vlag geheschen, nl. op 14 December, den verjaardag van den stichter van 't gebouw; overigens vertoont ze zich niet meer aan de wereld, wie ze trouwens niets anders zou kunnen toewuiven dan de vergankelijkheid van alle aardsche grootheid. Dat die oude vlag tal van kaperschepen heeft getooid, van tal van geuzenvaartuigen heeft gewapperd en zoowel in

Oost als in de West-Indiën gekend en ontzien of liever gevreesd werd, leert de geschiedenis der zeevaart op meer dan ééne bladzijde.

Misschien zal de eene of andere jeugdige lezeres of lezer van dit schetsje vragen: 'Hoe vermaken de jongelui zich daar ginds toch wel?' Laat mij daarvan nog iets vertellen. De bewoners, vooral de eilanderinnen, zijn groote liefhebbers en liefhebsters van muziek, al worden tot heden bij hen nog maar enkele pianino's aangetroffen en bespelen slechts weinigen de viool of de fluit. In alle drie kerken der Hervormden worden zeer goede orgels gevonden, geleverd door den heer J.F. Krüse, orgelfabrikant te Leeuwarden. Eén instrument heeft echter het burgerrecht en wordt dan ook in zeer vele huisgezinnen aangetroffen, nl. de harmonica. Bij dit instrument kunnen geheele gezelschappen uren zitten zingen, of het levert de muziek voor de verschillende en zeer geliefde dansen. De harmonica vergezelt ook het rijlustig publiek, dat in eene Middeleeuwsche huifkar een rijtoertje naar de Grië - begin der Boschplaat - maakt. Bij zoodanig uitstapje zorgen de dames, dat eet- en drinkwaren in voldoenden voorraad in gereedheid komen. De kosten zijn grootendeels voor rekening der heeren. Alles wordt in eene groote mand of in trommels geborgen en na een bal-champêtre op de ruime, zooeven genoemde zandplaat genuttigd, waarbij men evenwel zorgt voldoenden voorraad versnapering te houden voor den terugrit, zoowel voor het gezelschap als voor den 'koetsier'. Den avond vóór den bepaalden dag mogen de heeren komen toezien, hoe alles in orde wordt gemaakt, des daags na de rijpartij komt het vroolijke gezelschap nogmaals bijeen en nu wel om af te rekenen. Zoo'n rijpartijtje blijft nog langen tijd een onderwerp van vele gesprekken. Bij de terugkomst worden de deelgenooten door oud en jong bij den ingang van het dorp opgewacht en zingende rijdt men nog enkele straten door, eer de wagen stilhoudt voor de woning, waar men den avond verder zal doorbrengen. Men begrijpt, dat geëngageerde jongelui nogal eens op rij gaan; dat middel van kennismaking grijpen ook zij aan, die een goed oogje op elkaar hebben. Ook hier ''s Lands wijs, 's lands eer'. De meisjes vormen verschillende kransjes. Ieder ontvangt op hare beurt de vriendinnetjes. Bij de minder gegoeden betaalt elk haar aandeel in de kosten en zoo hebben die voor weinige centen ook eens een uitgaansavondje. Als men goed en wel bij elkaar zit, komen de jongelieden het 'huuske' binnen, nemen een stoel en ieder van hen zet zich naast het meisje zijner keuze, waarna men onder zang en zoo mogelijk ook onder dans den avond recht gezellig doorbrengt.

Geen feest wordt hier al sedert eeuwen méér in eere gehouden dan dat van den beschermheilige der visschers, St. Nicolaas. Dan wordt er in enkele logementen geloot op suikergebak, vogels, konijnen of huisraad; dat loten is op den feestavond en een paar avonden te voren vrij druk, doch de drukte hangt af van den loop der verdiensten, welke in enkele herfsten buitengewoon schraal kunnen zijn, en in zoo'n geval heeft de logementhouder bijna niets te doen.

Een andere overoude gewoonte, welke sterk herinnert aan Noorsche gebruiken en Noorschen eeredienst, is de volgende: Sommige onverdeelde landerijen in de verschillende dorpen en gehuchten (buurten) worden jaarlijks verhuurd, en de opbrengst komt ten bate der betrokken buurt. Elke buurt heeft een chef, die de kas houdt en de bewoners der buurt bijeenroept, wanneer hij hun gevoelen over de eene of andere zaak wenscht te vernemen. Uit de geïnde buurtgelden worden tegen Nieuwjaar de kosten voor onderhoud en verbetering van de wegen in de buurt betaald;

het overige wordt door de in- en opgezetenen verteerd, hetzij dat een of meer armen eenigen onderstand krijgen, hetzij men beurt om beurt ten huize van een der bewoners bijeenkomt. Eene kom rozijnen in brandewijn gaat lustig rond en oud en jong neemt deel aan die feestmalen, welke in Januari gehouden worden. Bij de maaltijden wordt wis en zeker opgediend de kop van een borre, bore, beer of varken. Het feest is daardoor bekend onder den naam van borre-bier. 't Is echter best mogelijk, dat deze verklaring foutief is, wijl in de volkstaal eene buurt ook wel borre genaamd wordt, en dan zou de naamafleiding de volgende beteekenis aan de hand doen: een feestmaal van de buren of van de buurt, waarbij bier, vooral warm bier, gedronken werd. Hoe dit ook zij: een varkenskop vindt men er zeker op tafel. Is het buurtgeld op, en wenscht men meer te gebruiken, dan moet ieder voor eigen rekening teren. Beteekent nu een buurtfeest te West-Terschelling, uit gebrek aan fondsen, al heel weinig, te Midsland en op het Oostelijk gedeelte van het eiland wordt het in hooge eere gehouden, 't Is een feest, dat in overoude tijden bij vele volken aan de kusten der Oost- en Noordzee werd gevierd, doch dat bijna overal elders in onbruik is geraakt.

Volgens het getuigenis van enkele oude eilanders werd nog in het begin dezer eeuw, boven een deurtje aan den noordkant van de kerk te Hoorn, een varkenskop gevonden, van hout gesneden; een ingesteld onderzoek heeft aan 't licht gebracht, dat van dergelijke antiquiteiten thans niets meer overig is.

Nu nog iets, dat ons weer sterk aan Friesland doet denken. Gelijk reeds vroeger werd opgemerkt, is het paard hier bijzonder vlug gebouwd. Er worden niet alleen prachtige rijdieren aangetroffen, maar ook werkelijke harddravers, al ontbreekt hun alle dressuur. Bijna elken zomer wordt te Midsland dan ook eene harddraverij gehouden; enkele malen geschiedt zulks ook op het vlakke strand nabij West-Terschelling, hoewel het daar als volksvermaak minder algemeen in den smaak valt.

Maar, waar oud en jong, rijk en arm aan deelnemen - dat zijn de ijsvermaken. Op een meertje in de duinen, de *Doodemanskiste*, een overoud, voormalig kerkhof voor lijken van schipbreukelingen, en op de ondergeloopen duinvalleien wordt gewoonlijk prachtig ijs gevonden. IJsclubs bestaan hier dan ook op elk dorp. Natuurlijk worden er een paar hardrijderijen gehouden; prijs en premiën bestaan zelden in geld, meestal in kleedingstukken en eetwaren. Er wordt voor de huiszittende armen ‘gereden’ en menige weduwe krijgt daardoor in den winter eene extra-uitkeering van spek, boonen, erwten, gort of steenkool, die het Bestuur der Clubs haar thuis laat bezorgen.

Jaar aan jaar vermeerdert het aantal toeristen, dat dit eiland bezoekt, reizigers, schilders uit België en Engeland, ambtenaren met vrouw en kinderen, die hier hunne zomervacantie doorbrengen, en botanici. Ten gerieve van hen en van de inwoners is hier voor een paar jaren eene badinrichting geopend, welke zich in een druk bezoek verheugt; de inrichting is eene instelling van de jeugdige afdeeling ‘Terschelling’ van de Noordhollandsche Vereeniging ‘Het Witte Kruis’.

Ook in 't belang van den zeeman is in de laatste maanden nogal iets gedaan. Op een hoog duin staat een paal, waaraan bij dag een bal, bij nacht een rood licht geheschen wordt, ter waarschuwing tegen een naderenden storm. Moge al een enkele maal die waarschuwing niet uitkomen, reeds meermalen is in den laatsten tijd gebleken, hoe nuttig dergelijke inrichtingen zijn. De duinenreeks aan de Noordzee ligt vrij vast, maar aan de zuidzijde slaat het water soms heele stukken gronds weg en brokkelt daar de duinen af, waardoor de rijweg over den Dellewal gevaarlijk is voor rijtuigen en de krachtige tusschenkomst der Regeering dringend noodig maakt.

Zooals reeds is opgemerkt zijn verreweg de meeste oudheden hier verdwenen; oude zeden en gewoonten verdwijnen ook langzamerhand, maar het oud-vaderlandsche jakje bij de vrouwen der landelijke bevolking houdt stand, evenals

de eeuwenoude zwarte kaper en hier en daar een eigenaardig gouden of zilveren oorijzer, maar toch, de alles beheerschende mode heeft ook hier haren intocht gehouden en de nieuwste mode-artikelen kan men hier evengoed in eene toko vinden, als elders in een bazaar. Het eiland is gezond, het biedt tal van schoone gezichten aan en het breede Noordzeestrand is onvergetelijk; maar wat er ontbreekt is eene behoorlijke industrie, welke er ondertusschen door kapitaal wel te vestigen zou zijn. Thans moeten alle intellectueele krachten worden aangewend om jongelieden van beide geslachten voor te bereiden op den hen wachtenden strijd om 't bestaan. Eene *Toynbee-vereeniging* zal hier uitstekend kunnen werken; een Dames-comité is reeds eenigen tijd in den geest van den grooten Engelschen philanthroop werkzaam. Daarbij is het te verwachten, dat door de voorgenomen reorganisatie en uitbreiding van het onderwijs in de zeevaart- en werktuigkunde langzamerhand jongelieden van den vasten wal zich hier komen voorbereiden voor de verschillende examens.

Dat velen dit eiland schoon vinden, bewijst het hier volgende ‘Terschellinger Volkslied’, dat in den korten tijd, die er verliep nadat het gedicht werd, reeds het burgerrecht verkreeg; wij voegen het hier volledigheidshalve bij.

Terschellinger volkslied.
Wijze: *Partant pour la Syrie.*

Hef uit der golven blauwen schoot
   Uw blonde duinenrij,
Klein eiland, door uw deugden groot,
   Gezegend, fier en vrij.
O, lieflijk oord, o, gastvrij strand,
   Door 's Hemels zorg behoed,
Liefst plekje van mijn Vaderland,
   Terschelling, wees gegroet!

Wat in der tijden loop verdween,
   Wat grootheid zonk in 't niet,
Gij zijt getrouw aan uw verleên,
   De zee blijft uw gebied!
Nog waait de driekleur wijd en zijd
   Op heel den Oceaan,
En waar zij wappert zijn altijd
   Terschellingers vooraan!

Maar zoo der Vaad'ren vrome moed
   De kracht der mannen staalt,
O, zeg mij, waar zóó rein een gloed
   Uit zachter oogen straalt.
Geen gaaf, zoo rijk, geen heil, zoo hoog
   Als vrouwendeugd en schoon,
En hoe ook Neêrland roemen moog',
   Terschelling spant de kroon!

Ons bindt aan U in vreugd en smart
   Eén liefde 't leven lang,
En lovend rijst uit aller hart
   De luide jubelzang:
O, lieflijk oord, o, gastvrij strand,

Door 's Hemels zorg behoed,
Liefst plekje van mijn Vaderland,
Terschelling, wees gegroet!

Over schijndood door Dr. W.A. Nagel. (*Vervolg van bladz.* 280.)

Van de verschillende berichten, die wij bezitten, heeft één het voordeel van een geneesheer afkomstig te zijn, nl. van Dr. Cheyne te Dublin, die met twee collega's den schijndood van overste Townsend waarnam, en die dit geval volgenderwijze beschrijft:

‘Overste Townsend kan naar welgevallen sterven, d.w.z. ophouden te ademen, en door invloed van zijn wil of op andere wijze weder tot het leven terugkeeren. Hij drong er zoozeer bij ons op aan een proef te nemen, dat wij eindelijk tot toegeven gedwongen waren. Wij voelden hem met ons drieën eerst den pols; deze was duidelijk waarneembaar, hoewel zwak; het hart klopte normaal. Hij legde zich op den rug en bleef eenigen tijd onbeweeglijk in die houding liggen. Ik hield zijn hand vast, Dr. Baynard controleerde zijn hartslag en de heer Skrine hield een spiegel voor den mond. Ik bemerkte, dat de polsslag langzamerhand zwakker werd, totdat ik ten slotte, zelfs bij het nauwkeurigste onderzoek en het voorzichtigste tasten, geen klopping meer voelde. Dr. Baynard kon niet de geringste contractie van het hart voelen, en de heer Skrine merkte geen spoor van adem op den grooten spiegel, dien hij hem voor den mond hield. Dan onderzocht ieder onzer achtereenvolgens pols, hart en adem, doch geen onzer kon zelfs maar het geringste spoor van leven ontdekken. Wij spraken geruimen tijd over dit zonderlinge geval; toen wij echter bemerkten dat hij steeds nog in denzelfden toestand bleef, kwamen wij tot de overtuiging dat hij te ver was gegaan met zijn proef en waren wij overtuigd dat hij werkelijk dood was, en wilden hem verlaten. Zoo verliep een half uur. Tegen 9 uur - het was in den herfst - toen wij op het punt stonden heen te gaan, bemerkten wij eenige beweging in het lichaam en vernamen wij toen bij nauwkeurig onderzoek, dat pols- en hartbeweging langzamerhand terugkeerden De patiënt begon te ademen en zachtjes te spreken. Ten hoogste waren wij allen over deze onverwachte verandering verbaasd, en gingen na eenige bespreking met hem en onder elkaar weg, van het verschijnsel geen verklaring vermogend te geven.’

Zoo luidt het bericht, - een niet veel vertrouwen wekkend bericht. Men verneemt daaruit niet eens hoelang de schijndood duurde, daar de uitdrukking ‘een half uur’ eer schijnt te slaan op den tijd, dien de heeren na het beëindigen van hun onderzoek voor hunne discussie noodig hadden. Slechts wordt gesproken over negen uur en dat het in den herfst was, wat voor de zaak van volstrekt geen beteekenis is. Over de temperatuur wordt niets gezegd, ook niet of de huid van den schijndoode bij het onderzoek koud en bleek werd, evenmin of er nog reflexbewegingen aanwezig waren, of bijv. de pupil van het oog bij licht zich verengde of niet. Dit alles zou, om het geval goed te kunnen beoordeelen, anders van de hoogste beteekenis zijn. Zeer opvallend is het ook, dat deze geneesheeren, in de meening dat de overste wat te ver was gegaan, kalm van hem weggingen, zonder de geringste poging in het werk te stellen om hem uit zijn doodslaap te wekken, en anderzijds niet minder, dat de doode overste juist het oogenblik wist te treffen, toen de doctoren wilden heengaan, om hun zijn ontwaken nog te kunnen toonen.

De overste had blijkbaar het vermogen om buitengewoon lang den adem in te houden; ook vele duikers bezitten dat op verwonderingwekkende wijze; vele menschen kunnen de snelheid van den hartslag willekeurig veranderen, terwijl het ieder physoloog bekend is dat men door verandering in de ademhaling de sterkte van den pols willekeurig kan wijzigen. Wel is waar gelukt zoo iets in den regel slechts voor korten tijd, zoodat er iets buitengewoons in het geval met den overste stellig nog op te merken blijft.

Dat zijn hart gedurende de proef werkelijk stilgestaan heeft, blijkt uit het bericht niet en is ook in de hoogste mate onwaarschijnlijk. Door het voelen van den pols en het leggen van de hand op de hartstreek krijgt men geen zekerheid of het hart nog slaat of niet. Het beste middel van onderzoek, waarover wij beschikken, het opleggen van het

oor, kan slechts onder gunstige omstandigheden als sekuur gelden, nl. wanneer de borstwand niet te dik is, in het vertrek

Bourgeois en d'Estournelles door de kleine zijdeur van het 'Huis ten Bosch' binnenkomend.

trek absolute stilte heerscht en de onderzoeker een fijn gehoor heeft. Is aan een dezer voorwaarden niet voldaan, dan kan een zeer zwakke hartslag best verborgen blijven. Hierbij kunnen nog bijzondere omstandigheden komen; bij een schijndoode behoeft bijv. het hart, inplaats van zooals gewoonlijk links, slechts rechts te liggen, zooals nu en dan voorkomt, en aan den onderzoekenden arts, die aan deze mogelijkheid niet denkt, zal zelfs een niet al te zwakke hartslag ontgaan.

Om op den overste Townsend terug te komen, kan de vraag worden gesteld, wat wij ons ten opzichte zijner ademhaling hebben te denken.

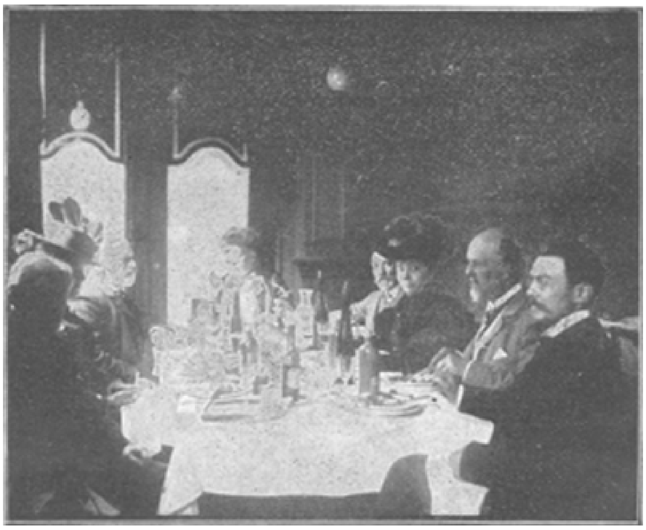

Freule von Suttner.
Barones von Suttner.
Graaf Gourbovsky.
Baron von Suttner.
Felix Moscheles. Baron de Bloch.
Mevrouw Fried.
Fried.

Dat de hem voorgehouden spiegel niet zichtbaar aansloeg, bewijst niet veel; de mogelijkheid is in elk geval niet uitgesloten dat de overste van zijn gave om den adem lang in te houden, gebruik heeft gemaakt, zoodat de waarnemers in de meening kwamen te verkeeren, dat hij uren lang in dezen toestand kon verblijven, terwijl hij dit in werkelijkheid volstrekt niet deed, ja zelfs misschien de gelegenheid aangreep, terwijl de geneesheeren hunne naïeve verwondering over het zeldzame phaenomeen tegen elkaar uitspraken, om zich ondertusschen een ademtochtje te gunnen. Met zekerheid daaromtrent een oordeel te vellen is natuurlijk niet mogelijk, al zou het de eerste en eenigste keer niet geweest zijn, dat doktoren het slachtoffer van een vergissing geworden zijn. Herinnerd zij hier slechts aan zoo menig verhaal uit de geschiedenis van het hypnotisme en spiritisme.

Tegen het geval van overste Townsend ontstaat de meeste verdenking door het feit, dat hij door een bloote wilsuiting weder tot zich zelven kon komen; dit maakt de heele geschiedenis zeer ongeloofwaardig. Menschen, wier adem lang stilstaat, doen geen wilsuiting. Wat dit betreft, staat het geval met de Indische fakirs beter, die zich, naar de berichten luiden, door allerlei manupulaties van anderen weder laten opwekken.

Fakir is een Arabisch woord en beteekent 'arme'; het wordt echter in Europa speciaal voor asceten of boetelingen van den Mohammedaanschen of Bhoeddistischen godsdienst gebruikt, die zich zelven de zwaarste straffen opleggen, ten deele in waarlijk godsdienstig-fanatische geestesstoring, ten deele echter ook met het doel uit hun voorstellingen geld te slaan en daardoor hun aanzien en invloed te verhoogen; juist bij de fakirs van het laatste soort kan er veel leugen en bedrog mede onderloopen.

(*Wordt vervolgd.*)

Uit onzen tijd.

Van de Vredesconferentie.

Wij geven onzen lezers deze week nog een paar kijkjes uit de vredesconferentie-wereld. Zooals men uit het onderschrift ziet, vindt men op de eerste gravure eene afbeelding van twee der Fransche gedelegeerden, die zich uit hun rijtuig ter conferentie begeven. D'Estournelles stapt juist uit het rijtuig, Bourgeois staat naast den pijler.

De tweede gravure geeft ons een blik op den lunch bij barones en baron van Suttner, die in het Passage-Hotel zijn afgestapt. Men bemerkt onder de genoodigden, behalve de gastvrouw en den gastheer zelven, hunne dochter; voorts Felix Moscheles, den schilder van portretten en sociologische onderwerpen, thans met zijn penseel ten bate der vredeszaak arbeidend, baron de Bloch, den vermaarden schrijver en spreker, die dezer dagen te 's Gravenhage eenige lezingen hield over den vrede, graaf Gourbovsky, Oostenrijksch consul te Nizza, den heer en mevrouw Fried, allen warme bevorderaars van het vrede- en arbitrage-vraagstuk.

Laatste droom
door Melati van Java.
(*Vervolg en slot van blz.* 283.)

Hij gaf den concierge van het *palazzo*, dat met zijn onvoltooide façade in het water steekt, een extra lire, opdat hij hun alleen in den *giardino* zoude laten, en toen wandelden zij door dien toovertuin arm op arm, en iets van de bekoring der natuur en de macht van zijn gevoel kwam over haar en ontstak gloed in haar oogen en warmte op haar wangen.

't Was er ook

MIDZOMER.

zoo heerlijk in den tuin, waar de weelde van den zuidelijken plantengroei al het gekunstelde van den aanleg overwoekert, waar het goudgroen fonkelt tusschen de agaves en yucca's, waar de reusachtige ruikers van de bloeiende camelia- en azaleaboomen rood, wit en rose schitterden en de magnolia's met haar bonte kelken den grond bestrooiden, en dan verder de terrassen op langs de hagen van citroen- en oranjebloesems, die het donkergroen der struiken besneeuwden.

Kalm en vredig zagen de witgrijze marmeren beelden op hen neer; de fonteinen klaterden vroolijk en daar buiten ruischten de golfjes tegen Isola-Bella als een juweel, gevat in het hyacintblauw van het meer.

Zij gingen tot aan het laatste hooge terras; daar stonden zij stil en hij trok haar naar zich toe en met van aandoening schier onhoorbare stem fluisterde hij:

‘Eugenie, wat ben ik gelukkig, gelukkiger dan ik ooit gehoopt had te zullen worden.’

Zij zag hem verschrikt aan.

‘Wat bedoel je, De Wit? Zeg, wat toch?’

‘Dat weet je!’

En nog vóór zij 't wist, sloot hij haar in zijn armen, vast en innig.

‘Dat ik je alles zal doen vergeten, dat ik je weer jong zal maken, je leven een langen, langen feestdag, een droom van geluk.... O, konden wij hier altijd blijven! Maar wat doet het er toe! Waar jij en ik zijn, daar is het altijd mooi. Als je wist hoelang ik je heb liefgehad, hoe dat wachten, dat werkeloos, eindeloos wachten mij pijn deed, hoe ik in Atjeh verlangde naar een kogel die alles zou eindigen - en hoe ik nu juich, hoe ik nu jubel...’

‘'t Kan niet, 't kan niet!’ wilde zij nog zeggen, maar hij stond het haar niet toe.

‘'t Moet, lieveling! 't Moet! Wij mogen ons geluk niet vergooien, dat zou zonde zijn, ondankbaarheid jegens onszelf, jegens den God van liefde die ons samenbracht, na zoo lang wachten en dulden.’

‘Roeland, je weet niet, hoe ik mij voel, inwendig zoo oud, zoo ziek, zoo moe! Ik kan niet opnieuw beginnen te leven, 't is te laat!’

‘Ik zal je genezen, ik zal je verplegen, mijn arm gewond vogeltje. O, je bent al zooveel beter sedert ik je 't eerst terugzag. Vertrouw maar op mij!’

Ja, 't was zoet en veilig op hem te vertrouwen, op hem te steunen, hij was zoo sterk en toch zoo zacht. Nu zijn arm

om haar heen lag en zij den beschermenden blik voelde van zijn oogen, was het of alle monsters van het verledene op de vlucht gingen, die treurige gezellen van haar droevige dagen en slapelooze nachten, of zij zich weer voelde als vroeger, toen zij hier stond op dezelfde plek - naast een ander.

't Was zoo ondenkbaar haast gelukkig te worden, gelukkig te mogen zijn haar geheele volgend leven lang. Daar sidderde zij plotseling!

‘Maar Nini! Je vergeet Nini. Hoe zal dat ooit kunnen?’

‘Wij zullen twee zijn om Nini lief te hebben en te verzorgen; zij moet inzien dat haar moeder ook recht heeft op geluk, zorg en liefde, die zij aan anderen steeds gewoon is te verkwisten - ik bedoel te besteden.’

‘Zij zal er zich niet in kunnen schikken.... zij is zoo jaloersch!’

‘Liefste! Bekommer je daar niet over! 't Voornaamste is dat wij elkander begrijpen, dat wij elkander liefhebben, en 't overige zal van zelf komen. Ik vrees geen bezwaren meer, nu je eindelijk de mijne bent. Geen macht ontneemt je aan mij!’

En zij gaf toe aan zijn invloed; 't was voor haar zoo'n genot, te doen waar haar natuur haar toe dreef - tot berusten, tot overgeven, en nu kon en mocht zij het zonder inwendigen strijd, zonder dat haar verstand er tegen in opstand kwam, zonder dat haar geweten haar verweet schuldig zwak te zijn en tegen haar plicht jegens haar heiligste *ik* te zondigen.

Zij voelde nu, als zij zijn wensch inwilligde, dat zij 't veiligste koos, dat hij haar zou beschermen, sterken, opheffen. Hij had tegen zichzelf gestreden, hij had haar geëerbiedigd toen zij nog niet vrij was, haar taak niet verzwaard door de bekentenis zijner liefde; hij was eenvoudig heengegaan zonder iets te laten blijken, en jaren had hij geleefd trouw aan haar herinnering, met haar beeld in zijn ziel.

‘Roeland!’ fluisterde zij, ‘als 't kan, en je durft het aan met mij en met haar - dan - dan geloof ik dat het 't beste is, voor mij ten minste!’

‘En voor mij dan? Eugenie! Dit oogenblik weegt op tegen alles, tegen alles!’

En nog lang dwaalden zij in den tuin, en nog langer zaten zij op een der banken, terwijl over het meer de avond viel, in lange, purperblauwe schaduwen wegwisschend de omtrekken der bergen, waartusschen zilverwit in het donker de dorpen en villa's blonken, met hier en daar de spits van een toren flikkerend in rood-gouden vlam, en op den achtergrond de sneeuwtoppen, rose diamanten in den laatsten zonneglans.

Hij verhaalde haar van zijn liefde, zoo lang verzwegen, zijn zwaren strijd en den trots van zijn overwinning, en zij luisterde droomend, zich afvragend hoe 't mogelijk kon zijn dat haar gewond, pijnlijk hart zich nog weer zoo vol jeugd, geluk en hoop kon voelen.

VI.

Daar schrikte zij eensklaps op en wees hem naar een wit gevaarte, van zeer nabij het eiland naderend, de stoomboot ploegend door het water, naar links en rechts de glinsterende, bonte paarlen hoog opwerpend en met zijne zwarte rookpluim het kristalhelder der lucht besmettend en bevlekkend.

‘Wij moeten heen, Roeland, wij moeten weg. 't Is de laatste boot!’

En nog vóór hij recht begreep wat zij wilde, holde zij het terras af en vloog den tuin door, naar den ingang en toen langs de visschershuisjes naar de landingsplaats.

Hij haalde haar spoedig in.

‘O God! o God!’ en zij wrong de handen, ‘te laat. Daar vaart zij weg! 't Is mijn schuld, wat heb ik gedaan! Nu kan ik van nacht niet meer terug zijn, en als zij 't merkt, o! - o!’

‘Lieveling!’ troostte Roeland, ‘trek het je niet zoo aan. 't Is dom geweest van ons, zeker! de boot te missen, maar wij kunnen wel op een andere manier naar Pallanza komen. Er zijn hier schuitjes genoeg. 't Scheelt nog geen halfuur op zijn hoogst!’

‘Maar dan is zij terug, dan merkt zij dat ik weg ben geweest, en dan - dan - Je zegt, dat wij er heen kunnen roeien. Gauw dan, Roeland, neem zoo'n bootje aan met twee man, drie desnoods, dat wij er spoedig komen!’

‘Ja zeker! Wees maar gerust!’

Hij sprak met een der bootsmannen, maar deze toonde zich niet zoo vurig op een onverwacht winstje als zij 't anders gewoon zijn; hij wees naar de lucht. In den overigens zoo effen blauwen hemel dreef nu een zwarte wolk, komend van achter de bergen.

‘Dat geeft storm, Signor! Nog vóór wij in Pallanza zijn barst het los! 't Zal niet lang duren. Over een half uur is alles voorbij, maar 't meer kan hier zoo boos zijn, zoo grillig!’

‘Hoor je, Eugenie? Zullen wij wachten?’

‘Neen, neen!’ riep zij zenuwachtig gejaagd en sprong reeds in het bootje; ‘laat ons dadelijk vertrekken. Als je bang bent, blijf dan hier, ik ga alleen. Ik moet weg, ik moet!’

Op 't zelfde oogenblik had zij er bewustzijn van hoe onrechtvaardig en wreed zij was; maar zij kon er niets aan doen: zij had alles vergeten wat tusschen hen was uitgesproken en voelde niets anders dan dat zij misdaan had, zwaar misdaan tegenover haar kind.

Roeland antwoordde niets en zette zich eenvoudig tegenover haar in 't bootje.

‘Twee man aan het roer!’ beval hij, ‘en voort dan, je krijgt twintig lire wanneer wij vóór den storm er zijn.’

De Italianen hielden stokstijf tegen elkander en tegen hem vol, dat het dwaasheid was nu te vertrekken; men kon er niet door, men kwam precies op denzelfden tijd in Pallanza aan als wanneer men wachtte tot de bui overgedreven was; maar intusschen namen zij de roeiriemen op en staken van wal.

Roeland zocht Eugenie's hand; zij trok die terug.

‘Ik verdien het niet,’ zeide zij zacht, ‘je bent te goed en dat kind houdt te veel van mij, en ik zelf...’

Alle geesten van het verledene, de booze spooksels waren weer losgebroken en hielden haar in hun macht; zij voelde ze allen weer - twijfel, onrust, zelfverwijt, haar zoo goed en sedert zoo lang bekend.

Intusschen brak de storm los, een windvlaag sneed door het meer, de golven werden zwart, onrustig, borrelend, witgekuifd; boven hen was de lucht plotseling een en al duisternis, nu en dan alleen doorflikkerd van bliksemstralen. Dreigend somber richtten de bergen zich op, als voelden zij alleen zich sterk genoeg om strijd te voeren tegen het geweld van den storm; over het wild op- en neergeworpen scheepje hadden de roeiers bijna geheel hun macht verloren.

‘Wij hadden het *la Signora* wel gezegd,’ zeiden zij met zekere kalme berusting; ‘aan ons ligt het niet wanneer een ongeluk komt.’

Eugenie greep hopeloos angstig Roeland's arm.

‘'t Is alles mijn schuld!’ snikte zij, ‘ik breng ieder ongeluk aan! O, De Wit, laat mij over aan mijn lot! 't Is de moeite niet waard om m i j iets te geven.’

Hij sloot haar koesterend in zijn armen, noemde haar bij de liefste namen, sprak haar moed in, lachte over het gevaar en moedigde zelfs de roeiers aan hun moed niet te verliezen; hij had wel andere stormen gezien. De regen kletterde nu op hen neer, de storm was op zijn hoogst, maar toch heel in de verte werd een stukje rose hemel zichtbaar.

‘De bui drijft over. Zie niet naar die donkere wolken, *cara mia!* maar daar, daar is het licht! daar is de hoop, het leven!’

‘Kijk, daar komt nog een boot!’ riepen de roeiers.

Eugenie sprong op; verwilderd staarde zij in de richting waarheen de mannen wezen.

‘Waar, waar!’ riep zij,‘waar?’

‘Wat agiteert je dat?’ vroeg Roeland, en keek kalm naar een ander bootje, evenals het hunne worstelend tegen de golven; ‘dat zijn zeker ook plezierreizigers overvallen door het onweer.’

Zij luisterde niet; als betooverd hingen haar oogen aan het notedopje, nu eens hoog dobberend dan weer diep neerzinkend in de verte; haar lippen waren op elkander geklemd, haar handen gewrongen, haar borst hijgde.

‘O God, sta ons bij!’ smeekte zij. ‘Redding! Redding!’

‘Maar kind! je maakt je ongeruster over die vreemde menschen dan over ons zelf. 't Gevaar, als er gevaar was, is voorbij. Kijk maar eens, die wolken verspreiden zich en dat groote zwarte pak ontlast zich reeds ergens anders.’

‘Zie je wel, dat bootje komt hierheen. 't Is dichter, veel dichter, en dat witte kleedje! O God! ik heb mij niet vergist, 't is haar dood!’ jammerde zij wanhopig. ‘Nini, Nini!’

Een gil klonk boven het geweld der elementen, zoo snijdend, zoo hard dat zelfs de roeiers verschrikt omkeken.

‘Mama!’ herhaalde Eugenie, ‘ik heb 't gehoord. Zij is 't!’

En werkelijk, tusschen al dat donkere blonk in het andere schuitje iets wits, en weer sneed het door de lucht, die kreet vol doodsangst:

‘Mama!’

‘Ik verwachtte het, 't kon niet anders!’ huilde Eugenie, en met zijn sterke armen hield Roeland haar vast, uit vrees dat zij zich in het water zou storten; ‘dat heb ik gedaan, ik heb mijn kind vermoord!’ en toen hem afstootend: ‘weg, weg! 't Is jou schuld ook. Ik wil niets meer met je te doen hebben. Laat mij los, laat mij los! Ik wil naar mijn kind! Nini, Nini, Mama komt! Wees bedaard!’

De golven tusschen beide bootjes effenden zich, de regen viel nog in stralen neder, maar het geweld van den storm was voorbij; daar naderden zij elkander.

Moeder en kind staken de handen naar elkander uit. Mattéo, de oude roeier, had Nini met geweld in zijn armen tegengehouden, want ook zij wilde zich in haar dolle razernij en dwazen angst om de verloren moeder in het water werpen. Roeland gaf kalm en hoog zijn bevelen, en toen de booten dicht genoeg elkander waren genaderd, tilde hij het kind op en legde haar bevend, sidderend, door en door nat in de armen van Eugenie.

VII.

Zóó was 't toegegaan: de Fransche dames en Nini hadden eerst veel genot van hun rijtoer, maar op den terugtocht werd Nini onrustig, stil, gejaagd; telkens vroeg zij of men er nog niet was; zij had voor niets meer belangstelling en de Françaises zagen elkander onrustig aan; 't was nog vroeg, ja, als de stoomboot op haar tijd paste, dan kon de moeder even terug zijn. Maar wie kon zoo iets van een Italiaansche stoomboot verwachten, die kwamen te laat, altijd veel te laat.

Nauwelijks waren zij in Pallanza of het kind, anders te zwak om alleen tien stappen te doen, vloog naar de kamer en nooit zouden de Françaises haar gil vergeten, evenmin als de roeiers daar straks:

'Mama is weg, weg!'

En toen vloog zij naar beneden en vroeg den portier waar Mama was, en de man stelde haar goedig gerust.

'Madame zou spoedig komen, daar was de boot reeds! Madame was naar Isola Bella, daar ginds over het meer!'

En het kind naar de aanlegplaats. Helaas! wie er was, Mama niet! De Fransche dames, vast rekenende op Eugenie's terugkomst, hielden zich uit voorzichtigheid achter; het zou Nini maar irriteeren, dachten zij, als zij haar volgden, en nu was zij toch bij haar moeder.

Het kind werd plotseling akelig kalm, en Matteo roepend, die daar rustig in zijn bootje zat, verzocht zij hem haar te roeien naar Mama, die daar ginds was op Isola Bella. De man, die 't zieke kind kende en haar gehechtheid aan haar moeder, scheen den storm niet te vreezen en begon den tocht.

* * *

Dagen lang worstelde Eugenie met den dood om Nini's bezit; nog nooit waren de aanvallen zoo hevig, de daarop gevolgde matheid zoo diep geweest.

'Als zij het leven haalt, dan vrees ik voor haar verstand,' sprak de dokter tot De Wit, die Pallanza maar niet verlaten kon in deze dagen van spanning en angst, waarin hij niet wist wat te hopen of wat te vreezen en dan dikwijls zichzelf verachtte om de geheime verlangens van zijn ziel.

Eindelijk, na een week, verklaarden de doktoren het gevaar voorbij; de frissche lucht van hooge bergen, kalmte, vermijden van alle emoties waren de eenige kansen tot behoud. Geen oogenblik had Eugenie zich van haar bedje mogen verwijderen; te midden van haar hevigste aanvallen zocht zij met jaloerschen angst de hand harer moeder.

'Jaag den man weg,' gilde zij. 'Nini wil hem niet zien, hij rooft Mama.'

Eindelijk bij haar eersten rustigen slaap ging Eugenie naar beneden; zij zag er misschien nog zieker uit dan haar dochtertje; oogen en wangen ingevallen, de lippen vertrokken, het voorhoofd diep doorgegroefd, over het haar een grijs floers, een schaduw der Eugenie van Isola Bella.

Roeland drukte sprakeloos haar fijne handjes. Zij zag naar hem op met een glimlach vol vlijmenden weemoed:

'Zie je nu hoe ik ben, Roeland, innerlijk en uiterlijk? Dat was toen maar een vleugje; zooals nu ben ik werkelijk. Mag ik mijn gebroken leven, mijn verminkte ziel binden aan je levenslust en je kracht? Zal dat ons beiden niet ongelukkig maken?'

'Eugenie, 't was zoo mooi!'

'Ja, dat was 't. Te mooi zeker; maar zeg 't zelf, mag ik de eenige menschen, die ik liefheb, beiden ongelukkig maken, en waarvoor? Ook mijzelf geef ik toch geen geluk. Ik zal tusschen je tweeën moeten staan, ik kan mij aan geen van beiden geheel wijden zooals ik moet en zooals ik wil! En ik voel er mij te zwak voor.'

'Maar Eugenie, je vergeet, dat juist ik je helpen en steunen zal.'

'Och, Roeland! Geloof je werkelijk dat je het kunt? Je hebt gezien wat wij zijn, twee ziekelijke, nerveuze vrouwen. Je bent te goed, te edel om te vergen dat ik Nini aan je opoffer, en wat wordt er dan van jou geluk?'

‘Altijd denken aan anderen!’

‘En wat doe jij dan anders? O, Roeland! Als ik niet zooveel van je hield, zoo innig veel, dan zou ik misschien niet zoo tobben; ik zou vragen: wie weet of ik er niet door win. Maar nu zie ik 't duidelijk. Ik zou je verbitteren, mijn kind doen haten.’

‘Wat ben je verstandig!’ spotte hij.

‘Ik moet het zijn voor twee of voor drie! Ik kan alleen gelukkig zijn door mijn plicht te doen en niet door er van heen te gaan. En mijn eerste plicht is mijn ziek kind. Alleen als ik dien vervul is er nog vrede voor mij te hopen!’

Ja, hij begreep 't en het was hard het te bekennen: hij voelde dat zij waarheid sprak. Zij kon niets meer opwekken dan medelijden; het was een heiligschennis bijna, nog iets anders voor haar te voelen.

Hij trok haar tot zich, eerbiedig, vaderlijk zelfs, en hij kuste haar op het arme voorhoofd, zoo vol van zelfkwelling, zoo pijnlijk van herinneringen.

‘Arme Eugenie! arm kind!’

‘O, maak mij niet zwak! Beklaag mij niet! Als je wist hoe weinig ik 't verdien; hoe ik in opstand kwam tegen mijn lot, vóór ik 't in berusting aannam, welke afschuwe-

lijke gedachten in mij opkwamen terwijl ik mijn arm, ziek kind verpleegde. Ik huiver als ik er aan denk! O, als *dat* gebeurde, ik zou stellig krankzinnig worden. Nu voel ik mij nog sterk genoeg om ze te bestrijden. En wie weet of, wanneer ik mijn plicht trouw vervul, als ik op mijn post blijf, of God mij niet zal beloonen en haar gezond maken.'

'En dan, Eugenie, dan mag ik terugkomen?'

'Roeland! Zoek je geluk ergens anders. Ik kan het je niet meer geven, al wilde ik ook; mijn ziel is te verschrompeld. Laat mij je vriendschap, die zal mij steunen, mij sterken; maar laat van het andere nooit meer sprake zijn. Zoodra Nini kan, gaan wij naar Méran en dan misschien nog hooger. En je keert terug naar Holland! Adieu, wees gelukkig! Denk aan ons - aan mijn laatsten droom!'

Heimbach aan de Roer
door Melati van Java.
Met illustratiën.

De tijd breekt nu zoo langzamerhand aan, dat men er aan begint te denken zich een mooi plaatsje uit te zoeken om er de zomervacantie door te brengen.

't Is hoog tijd dat men rust gaat

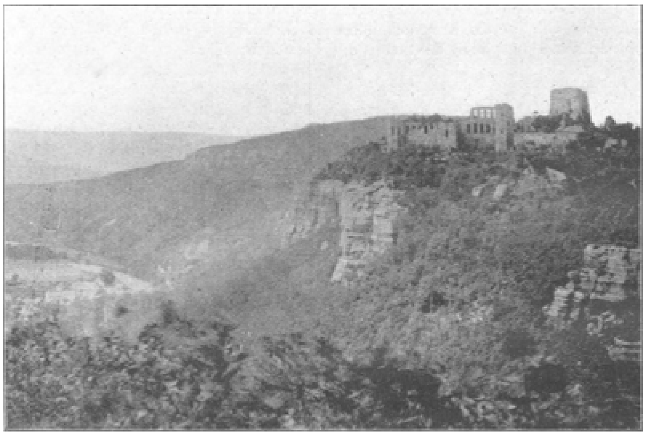

NIDEGGEN - 'DIE BURG'.

nemen; de lange winter is voorbij, het voorjaar met zijn stormen en telkens terugkeerende koude begint plaats te maken voor den zomer - het fijne jonge groen wordt donkerder en donkerder - in de stadsstraten hangt een doffe wolk van stof; de schooljeugd begint haar attentie te verliezen voor de lessen, die de onderwijzers en onderwijzeressen met steeds toenemende inspanning hun geven - de huismoeders draaien in haar dagelijkschen tredmolen rond zonder eenig vuur - de huisheeren zijn prikkelbaar en lastig - alles in de groote steden snakt naar rust en vacantie.

'Ja, als men maar wist, waarheen te gaan. Men is hier reeds geweest en daar ook. De mooie plekjes in ons land kent men reeds op zijn duimpje. Men wil ook wel eens de grenzen over. Ja, maar waarheen? 't Is overal zoo duur en zoo ver.

Kleef, Esneux, Luxemburg, Valkenburg.... Valkenburg, maar dat is nog niet het buitenland. Kleef is te duur, Esneux kent men reeds, Luxemburg is zoo ver; Bentheim is een badplaats, en verdere plaatsen komen niet in aanmerking.

'Ja, waarheen, wisten wij maar een goed adres!'

Welnu, dit goede adres zijn wij zoo gelukkig al die vacantiedorstigen, wier behoefte aan rust niet evenredig is aan hun financieele middelen, te kunnen geven, maar ook zij, die niet in dit geval verkeeren en graag eens een zeer eigenaardig land, een prachtige natuur en een goedig, vriendelijk volk willen leeren kennen, zonder nu juist zoo erg ver van huis te willen gaan.

De reis, die wij bedoelen, gaat naar den Vulcanischen Eifel.

Nu zijn er natuurlijk velen, die bij het hooren van den Eifel onmiddellijk denken aan den Eifeltoren en verband zoeken tusschen deze twee; werkelijk zijn beide toch eenigszins aan elkander verbonden, al lijkt de schilderachtige, woeste streek die wij bedoelen weinig op den reuzenbouw, die hoog over de woelige drukte van Parijs heenziet.

De bouwmeester toch van den Eifeltoren was uit den Eifel afkomstig en hij ruilde, toen hij zich als Franschman had laten nationaliseeren, zijn Duitschen naam, die zijn nieuwen landgenooten niet erg aangenaam in de ooren klonk, tegen dien van zijn geboortestreek.

Maar dit is ook alles wat bij den Eifeltoren aan de provincie Eifel doet denken, die zich ten Zuiden van Aken uitstrekt tot aan Trier, en eigenlijk een hoogvlakte vormt tusschen Rhijn, Moezel en Roer; men noemt haar 'vulcanisch', omdat de grond bijna geheel uit uitgedoofde kraters bestaat, die voor den geoloog hoogst belangrijk zijn.

De grond is daar een en al rots en van den hardsten steen, bazalt genaamd; hiertusschen bevinden zich lagen van lava en ijzererts. De plantengroei die dezen onvruchtbaren bodem bedekt kan dus uit den aard der zaak niet weelderig zijn; toch bezit de Eifel uitgestrekte wouden en kleine meren, maar vooral vele minerale bronnen. Het maakt nu volstrekt niet meer den indruk van een onherbergzaam oord, integendeel het ziet er vriendelijk uit met zijn talrijke dorpjes, zijn alleenstaande hoeven en schilderachtige stadjes, waarvan velen zich beroemen op het voorrecht een 'badplaats' te zijn.

Een groote spoorweglijn tusschen Keulen en Trier doorsnijdt den Eifel in zijn volle lengte; kleine lokaalsporen strekken zich links en rechts dieper het land in en dragen veel tot het gemak der reizigers bij, maar verstoren toch den kalmen vrede, de sublieme rust, die in deze nu eens machtige, dan weer lieflijke natuur heerscht, brengen er de zegeningen maar ook de verplichtingen der veeleischende 19de-eeuwsche beschaving in de verst verwijderde uithoeken.

Zoo heeft men Gerolstein, Kylburg, die weer gerust kun-

nen wedijveren met meer bekende badplaatsen. In Kylburg bijv. heeft men reeds electrisch licht, een kolossaal hotel voor 2 à 300 gasten en alles wat daar zoo bij behoort; men

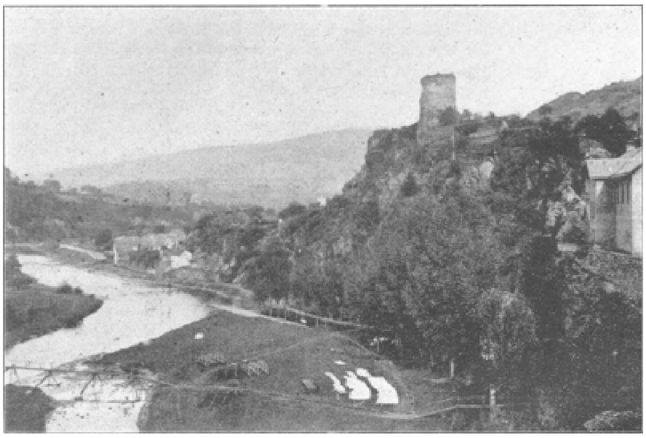

'DIE BURG'.

kan er muziek hooren en toiletten zien en zichzelf vertoonen, en als men behoefte heeft aan dit soort van rust, er zijn hart aan ophalen; maar zij die werkelijk voor hup overspannen zenuwen echte rust, heerlijke, kalme rust willen genieten, laten deze plaatsen onbezocht en blijven maar liever in het vreedzame, idyllische Heimbach.

Hier is electrisch licht verre te zoeken, evenals reuzenhotels en badhuizen; er is zelfs geen spoorweg - ja, Heimbach ligt diep, zeer diep in het gebergte; 't kost wel wat moeite er te komen, vooral als men den weg niet weet, maar is men eenmaal op de hoogte, dan is de reis daarheen reeds een heel aardig uitstapje.

Men kan op twee manieren zijn spoorreis nemen; 1. naar Venlo, dan verder over Gulik (Jülich) naar Duren, of 2. naar Maastricht (met de vacantiekaarten, die het Staatsspoor uitgeeft, kost het *f* 6 tweede klasse en deze zijn 14 dagen van duur), dan naar Aken langs het populaire Valkenburg; in Aken kan men

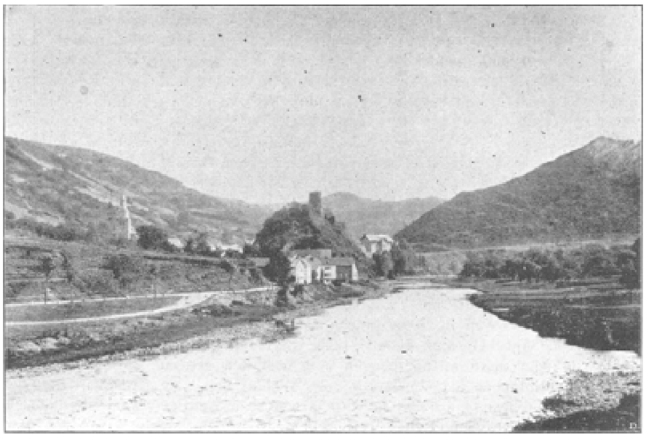

HEIMBACH VAN DEN LINKER ROEROEVER.

de interessante keizerstad met hare vele merkaardigheden nog op zijn gemak bekijken. Dan met het spoor verder naar Duren, een industriestad, waar niet zooveel te zien is. Van daar gaat een lokaaltreintje naar Kreuzau en van Kreuzau brengt u een postwagen in 1½ uur naar het romaneske, oude stadje Nideggen en meteen zijt ge in 't hart van den Eifel.

't Is alleraardigst gelegen dat Nideggen, op een steil boven de Roer opstijgende rots; het heeft nog oude, pittoreske poorten en oude huizen; ondanks de gewone winkeldecoratiën en echt moderne reclameprenten maakt het nog een middeleeuwschen indruk.

't Heeft ook nog, evenals alle Duitsche stadjes die zich respecteeren, een slotruïne, vroeger het stamslot der graven van Gulik, van waar men een prachtig gezicht heeft over het dal der Roer, die zich slingert in breede bogen tusschen weiden, boomgaarden en rotsen, en telkens weer verschijnt daar, waar men ze het minst zou verwachten.

Er zijn twee bijzonder goede hotels in Nideggen; vooral ‘Heiliger,’ met een mooien tuin en warande, van waar men bijna hetzelfde uitzicht heeft als op de ruïne. In dit hotel doet men dan goed den nacht door te brengen om den volgenden morgen vroeg den interessanten tocht naar Heimbach te aanvaarden.

De wandeling is twee uur lang, maar vol afwisseling; in het begin kan men ze bekorten door over den boschachtigen berg vlak achter hotel ‘Heiliger’ te trekken, dan komt men op de chaussée en blijft die volgen; zij gaat door echte Duitsche dorpjes, die links en rechts van de Roer liggen en soms onder imposante rotspartijen, zwarte massa's van grilligen, wonderlijken vorm, die in de verte u doen denken aan reuzenforten.

Nu en dan is de weg zonnig en kaal, maar dan gaat hij schuil onder boschrijke hellingen, waar frissche bronnen, door de kunst een weinig geleid, hun heerlijk, koud water in een bekken van rotssteen neerstorten. Gewoonlijk staat bij zoo'n bron goed beschaduwd een rustieke bank, en uitgerust en verfrischt door een koel handbad gaat het weer verder met nieuwen moed, altijd maar langs de wijde bogen van de dartele, grillige Roer, totdat men aan een brug komt, waarop het beeld van den patroon der bruggen, de H. Nepomicenus, de wacht houdt; deze over, en dan is men vóór men 't weet in Heimbach. 't Eerste wat men daarvan ziet zijn de grauwe huizen en de ruïne. Verder de Roer en de murmelende Heimbach, een beek die langs de hoofdstraat - eigenlijk heeft het dorp er maar één - kabbelt en die soms heel kwaadaardig kan zijn en groote overstroomingen veroorzaakt, waarover de Heimbachers nog lang daarna jammeren kunnen vertellen.

Heimbach ligt diep in het dal; rondom stijgen links en rechts, van voren en achteren de bergen op, die meest tot bovenaan bebouwd zijn: 't is hard werk voor de akkerlieden dezen rotsachtigen grond in staat te stellen iets voort te brengen; maar de Heimbachers zijn een goed tevreden, werk-

zaam volkje, die er zich niet over beklagen als zij letterlijk in het zweet des aanschijns hun grond moeten dwingen tot vruchtbaarheid.

De korenakkers stijgen den berg op; hier en daar liggen tuintjes met schrale groenten en nog schraler bloemen tegen de helling, maar aan hooge boomen en schaduw is geen gebrek.

Weldadig rust het oog op het lichtere en donkerder groen, dat het grauwe stadje in een bekoorlijke lijst vat.

(*Slot volgt.*)

Over schijndood
door Dr. W.A. Nagel.
(*Vervolg en slot van blz.* 288.)

Het best kunnen wij hier een bericht invoegen, hetwelk woordelijk geciteerd wordt:

'Aan het hof van Runjeet Singh was in een vierhoekig gebouw, dat in het midden een aan

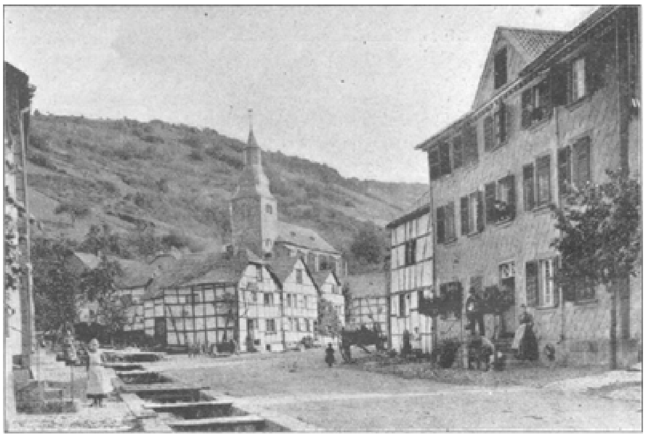

STRAAT MET KERK.

alle zijden afgesloten ruimte bezat, een fakir, die zich willekeurig in een levenloozen toestandgebracht had, in een zak genaaid, opgesloten geworden, terwijl de eenige deur van het vertrek met het geheimzegel van den vorst gesloten was. Runjeet Singh, die zelf niet aan de wonderlijke gave van den fakir geloofde, had, om elk bedrog onmogelijk te maken, buitendien nog een cordon van zijn eigen lijfwacht om het gebouw gelegd, waarvan de manschappen elke twee uur werden afgelost. Onder deze omstandigheden bleef de fakir zes weken in zijn graf. Een Engelschman, die als ooggetuige het geheele geval bijwoonde, bericht omtrent de na zes weken gevolgde opgraving het volgende: Toen men het gebouw in tegenwoordigheid van Runjeet Sing opende, bleek, dat de verzegeling en de sluiting onverbroken waren. In de donkere ruimte van het vertrek lag in een eveneens verzegelde kist de zak met den fakir; men opende deze en de in elkaar gehurkte gestalte van den fakir werd er uit gehaald. Het lichaam was geheel stijf; een aanwezig geneesheer constateerde, dat geen spoor van polsslag te ontdekken viel. Ondertusschen overgoot de dienaar van den fakir diens hoofd met warm water, legde een warme pap op diens hoofd, verwijderde de was, waarmede ooren en neus waren toegekleefd, opende met geweld met een mes de op elkaar geklemde tanden, haalde de naar achteren omgebogen tong

voor den dag en wreef de gesloten oogleden met boter in. Weldra begon de fakir de oogen te openen; het lichaam kreeg krampachtige trekkingen, de neusvleugels bewogen zich, de voorheen verstijfde en rimpelige huid nam langzamerhand de vroegere zachtheid en gevuldheid weder aan, en eenige minuten later opende de fakir zijn mond en vroeg met zwakke stem aan Runjeet Singh: ‘Gelooft gij mij nu?’

Het is niet gemakkelijk te zeggen wat men van een dergelijk bericht heeft te denken. Nemen wij als bewezen aan, dat de fakir gedurende zes weken het gebouw niet verlaten heeft, dan is daarmede nog volstrekt niet gezegd, dat hij ook werkelijk den geheelen tijd in een verzegelden zak heeft gelegen; in aanmerking genomen de vertooningen, die wij heden ten dage van spiritisten te zien krijgen, schijnt een bedrog door den fakir gemakkelijk mogelijk. Velen onzer lezers zullen bij z.g. anti-spiritistische seances wel eens hebben ervaren, hoe een gekneveld persoon zich in het donker op de een of andere wijze van zijn banden weet te ontdoen, om dan na vertoon van allerlei geheimzinnigs, weder gebonden voor den dag te komen, met ongebroken verzegeling. Hierbij schijnt, wat de fakir te doen had, kinderspel. Verdacht schijnt de inkerkering van den fakir, die overigens echter, gelijk uit het bericht blijkt, geen luchtdichte was; het vertrek had een deur, waar derhalve lucht door kon binnendringen.

Veel geloofwaardiger zou het geheele verhaal geweest zijn, als de fakir in een gesloten ruimte, voor allen zichtbaar had gelegen.

Als wij echter eens aannemen, dat de fakir werkelijk gedurende zes weken in een zak heeft gelegen, dan weten wij daarmede nog volstrekt niet, of zijn toestand gedurende dien tijd inderdaad schijndood kon genoemd worden. Het zou zeer goed mogelijk zijn, dat de fakir dien tijd deels slapend, deels wakend heeft doorgebracht, misschien daarbij vastend - wij kennen zulke vasters ook in Europa; misschien hebben de Indiërs het in die kunst nog verder gebracht; misschien ook heeft hij eenig voedsel binnengesmokkeld.

Eenigszins verdacht zijn alle tot nu toe beschreven gevallen - natuurlijk behoeft men zich hierbij niet een bedrog in die mate voor te stellen, als onlangs het geval was bij eenige fakirs, die in Europa gastrollen vervulden en op het oogenblik, waarin zij schijndood in hunne doodkisten moesten liggen, door de politie werden aangetroffen zittende op hun lijkkisten, bier dronken en skat speelden. In elk geval geven de berichten over de fakirs, zelfs als men daarbij geen opzettelijk bedrog aanneemt, ons geen bewijs, dat deze lieden in staat zijn werkelijk hunne levensfunctiën af te breken met name het hart en de ademhalingsorganen tot algeheelen stilstand te brengen. Het meest aannemelijk schijnt nog, dat deze lieden, die overigens weinig behoeften hebben, zich door zelfhypnotiseering in een toestand van verminderde levenswerkzaamheid weten te brengen, die eenige gelijkenis vertoont met den winterslaap van sommige dieren, den naam van schijndood echter nauwelijks verdient.

Gaan wij nu na, wat als kenmerkend verschijnsel bij alle waarnemingen omtrent schijndood is aan te wijzen, dan schijnt dit hierin te bestaan, dat de schijndood zich bij den

mensch steeds slechts als eene vermindering der levensfunctiën voordoet en ten gevolge daarvan bij niet al te nauwkeurig onderzoek de indruk van levenloosheid gewekt kan worden. Om echter een staking van de gewichtigste levensverrichtingen, een hokken van den bloedsomloop en de ademhaling, en in 't algemeen een afwezig zijn van stofwisseling en prikkelbaarheid aan te nemen, daarvoor hebben wij geen grond. Wij moeten het er voor houden, dat ook bij een schijndoode het hart nog voortdurend slaat, zij het ook zwak. Uit dat alles spruit ook eene geringere mate van stofwisseling voort, daar de werkzaamheid van het hart steeds materiaal, speciaal zuurstof gebruikt en daarentegen koolzuur produceert.

Anders dan bij de menschen is het gesteld met den schijndood bij sommige dieren; bij deze zijn waarnemingen gedaan die zeer sterk voor een voorbijgaanden stilstand in de levensfunctiën pleiten.

Wij moeten wel is waar dadelijk een grooten sprong maken in het dierenrijk en afdalen tot de zoogenaamde lagere diersoorten. Uit het uitgebreide materiaal dat voorhanden is, kunnen wij natuurlijk slechts hier en daar een greep doen.

In het droge stof dat men van oude dakspanten kan afkrabben, en in het mos dat tegen oude boomstammen groeit, vindt men van tijd tot tijd kleine diertjes in volkomen ingedroogden toestand, uiterlijk nauwelijks van zandkorrels te onderscheiden. Slechts wie ze dikwijls in dezen gedroogden toestand gezien heeft, kan in deze vormlooze klompjes een diertje ontdekken; van eenige beweging, hoe gering ook, is volstrekt geen sprake. Brengt men deze ingedroogde diertjes echter in water, dan ziet men weldra dat ze niet dood maar slechts schijndood zijn. Ze zwellen op, het lichaam zet uit, wordt doorschijnend en neemt ten slotte een dierlijken vorm aan.

Het zijn ten deele de zoogenaamde raderdiertjes (*rotatoria*, *rotiferi*), microscopisch kleine wezentjes, die met de wormen verwant zijn en aan hun voorzijde een rad-orgaan bezitten, een krans van haren n.l. die in voortdurende trillende beweging zijn en door wier hulp het dier in het water voortzwemt. Andere soortgelijke diertjes zijn de *tardigraden* (*tardigrada*), zooals men ze naar hun langzamen, plompen gang noemt. Ze hebben acht korte pootjes en zijn aan spinnen verwant.

Men wil weten, dat deze diertjes den toestand van uitdroging, gedurende welke zij natuurlijk geen voedsel kunnen opnemen, jarenlang volhouden. Dit is derhalve een typisch geval van *anabiose*, van wederopleven na een op dood gelijkenden toestand.

Het meest echter komt de *anabiose* voor bij de laagste diersoorten, die op de grens van het dieren- en plantenrijk staan en die men onder den naam van protozoën (d.i. de eerste oorspronkelijk levende schepselen) samenvat. Bij deze is echter het geval iets anders dan bij de raderdiertjes. De infusoriën en bacteriën vermenigvuldigen zich buitengewoon snel, hetzij hierdoor, dat deze wezentjes zich eenvoudig in tweeën verdeelen, die dan gescheiden voortleven en tot de oorspronkelijke grootte aangroeien, hetzij hierdoor, dat het lichaam zich in kleine korreltjes verdeelt, die men sporen noemt en welke de eigenschap hebben, dat uit deze weder een gansch infusorium of bacterium kan ontstaan.

Zijn nu de uiterlijke levensomstandigheden voor deze dieren ongunstig, ontbreekt het bijvoorbeeld aan het normaal noodwendige water, lucht of voedsel, dan worden sporen van eene zeer bijzondere soort gevormd, welke de eigenschap hebben tegen uiterlijke invloeden buitengewoon bestand te zijn. Ze bestaan uit een microscopisch klein, uiterst sterk omhulsel, hetwelk het eigenlijk levenbevattende deel, het

protoplasma bevat. Door het omhulsel wordt het weinigje water, hetwelk voor het in leven blijven van de kiem noodig is, bewaard, ook al blijft het wezentje langen tijd aan droogte blootgesteld, wanneer het, zooals men dat pleegt te noemen, luchtdroog geworden is.

Zulke luchtdroge sporen kunnen inwerkingen gedurende geruimen tijd verduren, waaraan andere levende wezens binnen korten tijd bezwijken. Terwijl deze laatste vernietigd worden, als de temperatuur inwendig bij de 50° Celsius komt, kunnen sommige bacteriënsporen zelfs eenigen tijd gekookt worden, zonder dat zij sterven; ook kunnen ze in eene luchtledige ruimte gebracht worden en daar langen tijd blijven leven. Als ze dan naderhand weder in gunstiger levensverhoudingen komen, water, lucht, voedsel en een gewenschte temperatuur terugkrijgen, keert alles weldra weder tot de oude beweeglijkheid terug en kan men onder den microscoop ze in het water lustig zien rondzwemmen. Het vermogen om uit een toestand van schijndood tot het actueele leven terug te keeren, behouden vele bacteriën jaren, tien jaren lang, ja misschien nog veel langer.

Bekender nog dan van bacteriën is het, dat sommige hoogere plantensoorten een tijdperk in hun ontwikkelingsperiode doormaken, gedurende hetwelk ze schijndood zijn, d.w.z. schijnbaar geheel onveranderd blijven en iedere levensuiting missen, nl. als zaad. Verscheiden soorten zaad kan men jarenlang droog bewaren, zonder dat ze het vermogen verliezen bij inwerking van vocht te ontkiemen. Men heeft in Romeinsche graven zaad gevonden, dat daar wel meer dan duizend jaar moet hebben gelegen en toch kiemkrachtig gebleven is. Ook van graankorrels heeft men dit beweerd, die in Aegyptische mummiën gevonden zijn en diensvolgens vele duizenden jaren oud waren. Het schijnt echter dat dit minder juist is en dat de z.g. mummietarwe bedrog is. Bij de jongste onderzoekingen heeft men ten minste steeds bevonden, dat de korreltjes, die er bruin uitzagen en mummieachtig roken, bij bevochtiging als leem uit elkaar vielen; nooit zijn ze ontkiemd.

Interessant zijn ook de onderzoekingen van De Condolle, volgens wien op de Alpen op plaatsen, waar nu de eeuwige sneeuw ligt, in den bodem onder de sneeuw kiemkrachtige zaadjes gevonden worden, die daar waarschijnlijk honderden jaren gerust hebben. Verder heeft men in de droge woudbodems zaden van planten gevonden, die daar volstrekt niet konden groeien, omdat ze bijv. moeras- of grasgrond noodig hebben. Men neemt nu aan, dat zij uit eene vroegere vegetatieperiode stammen, nl. uit een langvervlogen tijdperk, toen in plaats van het tegenwoordige woud, te dier plaatse moerasof grasgrond was. En dien geheelen tijd zijn de zaadjes kiemkrachtig gebleven.

Thans blijft nog over om vast te stellen in hoeverre zich de werkelijke schijndood, dien wij bij dieren en plantenkiemen opmerken, onderscheiden is van den dood, d.w.z. wat van de algemeene levensverschijnselen in dezen toestand nog aanwijsbaar is.

Vooreerst kunnen wij constateeren, dat één levensfunctie stellig moet behouden gebleven zijn, nl. die der prikkelbaarheid. Immers wanneer zulk een zaadje of bacterie weder opleeft, dan doen zij dat niet uit een innerlijke oorzaak, spontaan uit eigen aandrift, maar steeds door een invloed van buitenaf. De vereischte ontkiemingstemperatuur moet aanwezig zijn, vocht en lucht kunnen inwerken. Dit alles zijn prikkels voor mensch en zaad. Bezaten de schijndoode individuen geen prikkelbaarheid, ze zouden niet in het leven kunnen terugkeeren.

Wij mogen derhalve zeggen: waar geen prikkelbaarheid is, bestaat ook geen leven meer.

Nu blijft de vraag nog over of ook het tweede hoofdkenteeken, dat wij bij elk leven aantreffen, de stofwisseling, bij schijndood onderbroken kan voortbestaan of dat het moet worden afgebroken.

De jongste onderzoekingen doen de beslissing dezer vraag meer en meer daarheen gaan, dat in zekere gevallen de stofwisseling, in het bijzonder de ademhaling, gedurende geruimen tijd kan achterwege blijven, dat bijv. bij dieren en

planten voorkomt datgene, waarvan wij het bestaan bij schijndoode menschen beslist moeten ontkennen.

De bacteriën en de raderdiertjes zijn natuurlijk te klein, dan dat wij bij deze zouden kunnen vaststellen, of zij in schijndooden toestand ademen, d.w.z. of zij zuurstof opnemen en koolzuur produceeren.

Daarentegen heeft men bij plantenzaden en diereneieren onderzoekingen op dit punt kunnen instellen. Boonen, erwten en maïskorrels heeft men in een flesch gebracht, waaruit de lucht zooveel mogelijk uitgepompt was, of men heeft ze in een flesch gedaan, waarin zij geheel door kwikzilver waren omgeven.

In beide gevallen ontbrak alzoo aan deze zaadkorrels de lucht om ‘adem te halen’. Bij de zaden in de luchtledige ruimte heeft men ook door speciale methodes kunnen constateeren, dat ze geen koolzuur ‘uitademden’. Desondanks zijn ze niet verstikt, want toen men ze aan de lucht blootstelde en bevochtigde, ontkiemden ze voor het grootste gedeelte. Zij waren derhalve schijndood in den streng wetenschappelijken zin.

Ook vlindereieren heeft men op deze wijze behandeld: in een luchtledige ruimte hielden zij het zeer lang uit; bracht men ze naderhand in de lucht, dan kwamen de rupsjes tot ontwikkeling.

Wij kunnen ten slotte nog eene omstandigheid

PAUL KRUGER.

aanhalen, die van het grootste belang is voor de leer van den schijndood, en waarop wij in het voorbijgaan al gewezen hebben, nl. de invloed van de koude.

Bij alle levensprocessen is er een zekere temperatuur, waarbij dit proces het krachtigst werkt; bij zeer lage temperatuur verslapt gewoonlijk de energie der levensfunctiën, terwijl er een temperatuurgrens is, bij welke de werkzaamheid van de levendige substantie geheel ophoudt.

Bij dezen koudegraad behoeft echter het leven niet voor altijd uitgebluscht te worden en behoeft de dood niet in te treden, maar kan er een toestand van schijndood ontstaan.

Een soortgelijken toestand als de schijndood treffen wij immers bij den reeds meermalen vermelden winterslaap van vele dieren aan, die (bij de marmot) overigens niet bij groote koude, bij vorst intreedt, maar het gemakkelijkst bij een temperatuur van ongeveer 10° Celsius; komt een koude omstreeks het vriespunt, dan wordt het dier zelfs uit zijn slaap gewekt.

Interessante waarnemingen heeft men ook over den invloed van koude op de lagere diersoorten kunnen maken.

Men is het er over oneens geweest of het mogelijk is, dat dieren, die bevroren zijn geweest, nog weder tot het leven terugkeeren. Vroeger heeft men dat algemeen beweerd; in Groenland bijv. zouden de visschen in den tot op den grond bevroren bodem mede invriezen en des zomers weer levend worden; ook van de Siberische meren werd dit beweerd. Hiertegenover heeft onlangs de physioloog Kochs gesteld, dat het onmogelijk is, dat door en door bevroren dieren weder tot het leven terugkeeren. Hij heeft kikvorschen en waterkevers, die in het water ingevroren waren, onderzocht; zoolang de dieren alleen door ijs omgeven waren, konden zij na het smelten van dit ijs weder levend worden; waren zij echter door en door bevroren, dan bleven zij dood.

In een nog niet verklaarde schrille tegenstelling tot deze resultaten staan de onderzoekingen van Pictet, die in de laatste jaren vele pennen in beweging brachten.

Volgens hem zouden geheel bevroren visschen, kikvorschen en nog eenige andere lagere diersoorten, bij langzame verwarming weder levend kunnen worden.

Ten slotte kunnen wij de voornaamste uitkomsten van het hiervoor geschrevene nogmaals in het kort samenvatten: de levensfunctiën kunnen in een organisme door een tijd van volkomen stilstand onderbroken worden, wel-is-waar niet bij menschen en hoogere diersoorten, maar wel bij vele lagere dieren, bij de eieren van vele dieren en bij vele plantenzaden.

Zulk een stilstand kan door opdroging en groote koude veroorzaakt worden. Gedurende dezen toestand van schijndood ontbreekt elke uiting van het actueele leven en slechts de eigenschap der prikkelbaarheid blijft bij voortduring bestaan. Voor het ingedroogde dier is het het water, voor het bevrorene de warmte, die den prikkel tot *anabiose*, tot wederopleving doet ontstaan.

De schijndood bij den mensch is van geheel anderen aard; deze vormt geen *ver*breking, maar slechts een tijdelijke *onder*breking van de levensfunctiën, en nauwkeurig onderzoek kan dezen toestand steeds van den werkelijk en dood doen onderscheiden. Ook door andere kenteekenen dan het voortbestaan der prikkelbaarheid kan deze aangetoond worden, nl. door het voortduren der stofwisseling, in het bijzonder echter door het voortduren der, zij het ook verminderde, ademhaling en werkzaamheid van het hart.

Uit onzen tijd.

Paul Kruger.

Paul Kruger, de populaire president van de Transvaalsche Republiek, is een welbekende figuur voor ieder, voornamelijk wel door het groote aantal politieke portretten en spotprenten dat er van hem bestaat.

Goede portretten, enkel er op bedoeld om de kernachtige trekken van dezen bijdehanden grijsaard wel te doen uitkomen, zijn er slechts weinig, waarom wij met graagte beslag legden op het portret, hetwelk wij hierbij onzen lezers aanbieden, zeker een der beste die bekend zijn.

In den laatsten tijd is de figuur van Kruger weer meer op den voorgrond getreden door de Uitlanders-quaestie; in onze rubriek ‘Van Week tot Week’ hebben wij hieromtrent van tijd tot tijd wat medegedeeld en ook deze week ontbreekt de. Transvaal daarin niet.

Stephanus Johannes Paulus Kruger werd in 1825 in de Kaapkolonie geboren en trok van daar met de Boeren naar Natal eerst, later naar het gebied van de Oranjerivier, eindelijk naar de Transvaal, waar hij onder zijn landslieden door moed, schranderheid en koelbloedigheid zulk een aanzien verwierf, dat hij tot hoofdaanvoerder van deze benoemd werd en als zoodanig den oorlog tegen Engeland leidde.

In 1883 werd hij tot President der Transvaalsche Republiek gekozen en in 1888, 1893 en 1898 werd hij telkens opnieuw benoemd.

Oom Paul is in zijn land een zeer geziene figuur, die, hoewel met het hoogste gezag bekleed, op eigenaardig eenvoudige wijze met zijn landslieden omgaat.

In den laatsten tijd ontbreekt het niet aan beroeringen; tot op dit oogenblik heeft de staatsmanskunst van Kruger deze nog steeds weten te boven te komen.

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb.

Op ongeveer drie uren afstand van het Geldersche stadje W. te midden der schilderachtige Veluwe gelegen, voert een goed onderhouden, breede grintweg naar het dorp E. Als een lint, door onverschillige hand ter neêr geworpen, kronkelt deze weg zich door uitgestrekte, dichte bosschen van hoog opgaand eiken- en dennenhout en biedt den vermoeiden voetganger des zomers de schaduwrijkste plekjes om zich tegen de brandende zonnestralen te beschutten. Deze wouden, aan de onafzienbare heide grenzende, zijn particulier eigendom, 't geen de hier

EEN SCHEEPSONGELUK IN HET SUEZ-KANAAL.

en daar langs den weg aangebrachte palen met het opschrift 'privaat jacht' duidelijk aanwijzen. Ginds, waar de weg een groote bocht naar rechts maakt, wordt deze door een breede eikenlaan gekruist, aan welker beide einden, op een afstand van tien minuten gaans, een smaakvolle villa gelegen is. Beide huizen, 'Groot' en 'Klein Woudzicht' genaamd, midden in het dichte woud gelegen, hebben slechts door genoemde laan uitzicht op den grintweg en op elkander. Zij zijn in Zwitserschen stijl gebouwd, getuigen van een ontwerper met aesthetischen smaak en gelijken elkaar als twee druppels water, alléén met dit onderscheid, dat zij in grootte verschillen, zooals hun naam dan ook reeds duidelijk te kennen geeft. Eigenaars van deze uitgestrekte landgoederen zijn twee gebroeders, Gerard en Frederik, tweelingen uit een der oudste Hollandsche families gesproten. Beiden waren reeds op twaalfjarigen leeftijd ouderloos en werden sedert opgevoed door hun vaders zuster, tante Ursula, die terstond geheel vrijwillig beide weezen tot zich trok, hen op een beroemde kostschool te A. deed onderwijzen en hen daarna tot hunne meerderjarigheid liefderijk onder hare hoede nam.

Evenals hunne villa's zijn ook beide broeders van verschillende grootte, gelijken elkaâr uiterlijk zeer, doch beider karakters loopen zoozeer uiteen, dat het steeds bij allen die hen kennen verwondering wekte, hoe zij onophoudelijk in de grootste harmonie konden leven.

Gerard, de grootste, een levenslustige, opgeruimde, ongedurige jongeling met een innemend gelaat, een paar helderblauwe oogen, een gullen lach, bezat een ijzersterke

gezondheid. Zijn inborst was eerlijk, maar trotsch en hoovaardig. Geen wonder dat hij tante Ursula's lieveling werd.

Frederik, minder sterk dan zijn broeder, bezat een aan dweepzucht grenzend medelijdend karakter, was in de hoogste mate nederig en zijn schoon, hoewel bleek gelaat getuigde van energie en wilskracht. Geheel in tegenstelling met zijn broeder, was hij van zeer bedaarde inborst, verviel nu en dan in mijmerende afgetrokkenheid en paarde aan een hartstochtelijken zin voor litteratuur een groote liefde voor de schoone muze der toonkunst. Gerard daarentegen schepte meer vermaak in sport- en jachtgenoegens. Beide broeders waren bij hunne meerderjarigheid gepromoveerd in de rechten, hadden daarna de beide villa's 'Groot' en 'Klein Woudzicht', te midden hunner uitgestrekte, rijke bezittingen naar hun plan doen bouwen en in dien tusschentijd te zamen een tweejarige reis door Europa en Amerika gemaakt. Sedert in hun vaderland teruggekeerd, woonden zij 's zomers buiten en 's winters bij tante Ursula te W. in het ouderlijke huis. Men treft ze vaak te zamen, zij zijn steeds gelijk gekleed en hun broederliefde is zóó groot, dat zij meermalen verklaarden tot nu toe ongehuwd te zijn gebleven, omdat zij overtuigd zijn, ja, de ondervinding hun geleerd heeft, dat zich hun beider keuze meermalen op hetzelfde meisje gevestigd had. In zulk geval eindigden zij dan ook steeds, door elkaar lachend met een fermen handdruk te verzekeren, dat zij veel te zeer aan elkander gehecht waren, om ooit tot een huwelijk over te gaan. Geen wonder dus dat men hun den bijnaam van 'les inséparables' gegeven had.

Wanneer zij hunne villa's hebben betrokken, houden zij dagelijks onderlinge correspondentie door bemiddeling van een schoonen patrijshond, die menigmaal de lange eikenlaan moet afleggen, om wederkeerig brieven, couranten en boodschappen over te brengen. Diana is hieraan reeds zóó gewend, dat zij hare beide meesters een getrouwe en stipte bediende geworden is.

De vijfde April van het jaar 187. was een heerlijk schoone lentedag. De winter had zijn wit kleed voorgoed uitgetrokken en was tegelijk daarmede verdwenen. De ruwe Noorden- en Noord-Oostenwinden hadden voor zachtere uit het Zuid-Westen plaats gemaakt en de daarmede gepaard gaande malsche regen had de gansche natuur als door een toovermiddel doen herleven. De geheele menschheid voelde zich als 't ware verjongd door de eerste geuren van bloemen en gras op te snuiven en naar omhoog in het heerlijke, blauwe uitspansel te turen.

Ook op ‘Groot-’ en ‘Klein Woudzicht’ ontplooide de lente haar vollen dos. In de smaakvol aangelegde en goed onderhouden tuinen wedijverden krokusjes en madeliefjes, meibloemen en viooltjes als om strijd, welke van alle 't eerst hun teêre hoofdjes tusschen het malsche, jonge gras zouden opsteken. Zelfs aan het eikenhout was reeds verandering op te merken. De knoppen der takken waren gezwollen en de oude bruine en roodbruine bladeren rolden zich geheel op en schenen als 't ware te strijden tegen hun naderende opvolgers, tot zij ten slotte ritselend neervielen op den ook reeds ontluikenden mosachtigen bodem. De koesterende lentezon deed de nog hier en daar aan struik en tak hangende druppelen der gevallen regens glinsteren, als waren zij vreugdetranen over de herlevende natuur, en het vogelenheir tjilpte en kwinkeleerde door de twijgen, om telkenmale met vernieuwden jubel de eerste lentebloemen en geuren te begroeten.

Ook broeder Frederik was geheel onder den invloed van dien voorzomer. Den morgen van dien dag naar buiten gereden, om met baas Willems - den tuinman op Woudzicht - een en ander te bepraten en vrouw Willems op de aanstaande komst der gebroeders voor te bereiden, keerde hij in den middag weder naar W. terug. In een licht rijtuigje, een panier met een vurigen appelschimmel bespannen, reed hij huiswaarts, nu en dan een kort gesprek aanknoopende met den op het hooge achterbankje gezeten jongen neger, die bij hem den dienst van huisknecht, palfrenier enz. verrichtte.

Giles, een Amerikaansch neger, was zijn meester destijds naar Holland gevolgd, wijl beiden zeer aan elkaar gehecht waren geraakt, en Frederik behandelde den zwarte steeds met zulk een onderscheiding, dat dit meermalen tot een onderwerp van verschil tusschen hem en tante Ursula aanleiding gaf.

‘'t Wordt tijd dat wij voorgoed naar buiten gaan, Giles,’ klonk het uit Frederik's mond, terwijl hij met de zweep Mustafa's breeden nek van een horzel bevrijdde, welker angel het schoone dier den kop had doen schudden.

‘It does Sir, it does indeed,’ antwoordde Giles, die gewoon was in zijn moedertaal met zijn meester te spreken.

‘En als Agnes dan weer naar buiten komt, zijt gij den koning te rijk, niet waar?’

‘Ja mijnheer, dat verzeker ik u,’ hernam Giles en lachte daarbij zoo luid en hartelijk, dat de sneeuwwitte tanden en de vurige oogen de kleur van zijn glanzend bronskleurig gelaat nog meer deden uitkomen.

De smaakvolle equipage reed in matigen draf voort en Mustafa draafde in bevalligen tred huiswaarts, nu en dan met zijne wijd geopende neusgaten snuivende, om ook van de heerlijke lentelucht te genieten, welke 't spoedig genot eener groene weide voorspelde.

't Scheen dat ‘les inséparables’ in den omtrek door oud en jong werden geacht en bemind, in aanmerking genomen de ongekunstelde vrijmoedigheid waarmede Frederik door de nu en dan voorbijgaande personen begroet werd. Vooral was dit op te merken

toen het rijtuig den straatweg naar W. had bereikt. De spelende kinderen voor gindsche hoeve schenen hem reeds van verre te herkennen en juichten hem toe nu hij voorbijreed, en de Veluwsche boer, die hem eenige oogenblikken later ontmoette, leidde den roodbonten os, voor zijne met heiplaggen beladen kar bespannen, zijwaarts, om den heer van 'Klein Woudzicht' vervolgens met eerbied te groeten. Voor allen had Frederik een vriendelijk woord en hartelijken handgroet.

Toen zij eenige oogenblikken later den rijkstol waren genaderd, werd Frederik genoodzaakt stil te houden, daar de weg tusschen den tolboom op een eigenaardige wijze versperd geraakt was. Een ezelwagen stond dwars over den weg en langoor weigerde met de aan zijn ras eigene koppigheid, rechts of links een voetbreed te wijken. Het wagentje bevatte slechts één passagier, een jong meisje in eenvoudig, donker voorjaarstoilet gekleed, dat met een luide, liefklinkende stem den tolgaarder verzocht, den inmiddels uitgestegen voermansjongen behulpzaam te zijn, om grauwtje weer in beweging te brengen. Na aanhoudende pogingen slaagde men er eindelijk in, den ezel meester te worden en draafde langoor de wachtende equipage voorbij, dank zij de vele stokslagen waarmede de dikke voermansjongen zijne woede op het arme dier scheen te willen koelen.

Frederik had het jonge meisje slechts terloops kunnen gadeslaan, daar de ezel het door hem veroorzaakte oponthoud met een fermen draf scheen te willen inhalen. Toch was de enkele korte oogopslag, dien hij op de slanke, aanvallige verschijning had kunnen werpen, voldoende geweest om hem eene herinnering uit zijn jeugd voor den geest te roepen, welke hem weder geheel duidelijk voor oogen trad. Hij verplaatste zijne gedachten eenige jaren terug, naar den tijd toen hij met zijn broeder Gerard te A. ter kostschool lag, en al voortrijdende, herinnerde hij zich levendig, hoe hij op een zomeravond met eenige zijner medescholieren in gezelschap van een paar leeraars naar buiten was gegaan, om eene flinke wandeling door de Geldersche bosschen te maken. Een der onderwijzers was met hem eenigszins afgedwaald door onderweg een weinig te botaniseeren, en toen zij den pas wilden verdubbelen, ten einde zich weder bij de overigen aan te sluiten, wees de leeraar Frederik een bijzonder groot soort van paddestoel, die op eenigen afstand tusschen het kreupelhout zijn aandacht trok. Toen zij de bewuste plek waren genaderd, bleek het den eenigszins bijzienden knaap, dat de onderwijzer hem schertsenderwijze op dien monster-champignon had gewezen, welke bij onderzoek een damesparasol bleek te zijn, die uitgespannen, met het handvat in den grond geplaatst, oogenschijnlijk door haar eigenaresse was vergeten geworden. Frederik had het voorwerp, dat reeds tamelijk versleten was, weldra tot zich genomen en dichtgesloten, en nauwelijks met zijn onderwijzer den heuvel afgedaald zijnde, bemerkten zij, bij eene kromming van den weg, op eenigen afstand voor hen uit een gezelschap bestaande uit eene dame van middelbaren leeftijd en een zestal meisjes tusschen 14 en 16 jaren. Frederik twijfelde geen oogenblik of de gevonden parasol was door dat gezelschap verloren geraakt, en toen hij eenige minuten later met den onderwijzer de nabijzijnde uitspanning 'Ruimzicht' genaderd was en daar de medescholieren weder had aangetroffen, bleek het tevens dat ook de dames zich daar om een disch hadden geplaatst, ten einde van den in die uitspanning beroemden 'zure-room' te genieten. Frederik naderde het gezelschap onbeschroomd, en nauwelijks had men de door hem opgeheven parasol bemerkt of er ging een algemeen gejuich op, terwijl een der meisjes lachend uitriep: 'Marie! daar heb je dat oude ding voor de tweede maal terug.' Het bleek nu weldra, dat de parasol met opzet in het bosch achtergelaten was geworden, daar ze totaal versleten was, en dat hetzelfde voorwerp ook een uur te voren op dezelfde wijze en met hetzelfde doel in den grond

gestoken, kort daarna door een arme vrouw gevonden en eveneens aan de dames weder ter hand gesteld was. Frederik werd derhalve per slot van rekening hartelijk uitgelachen en bespot, en de dame, die op den jongen den indruk van een echte ‘schoolmamsell’ maakte, voegde hem bovendien nog toe: ‘Domme jongen! zaagt ge dan niet, dat 't ding geheel en al versleten is?’

Een der meisjes trad daarna op hem toe, niettegenstaande de anderen riepen: ‘Kijk Eva eens, hoe mal,’ en sprak tot hem, ook voor de anderen verstaanbaar: ‘Ge hebt van zoo iets geen verstand, niet waar? maar uwe bedoeling was goed gemeend en is derhalve ook wel een dank waardig,’ en nam daarna met een vriendelijken oogopslag de parasol van hem in bezit, er nog bijvoegende: ‘Nu wordt ze weer meê naar huis genomen.’

Frederik vond geen enkel woord om de kleine spreekster voor hare goedheid te danken; alleen een blik uit zijne helderblauwe oogen overtuigden de lieve blondine van zijn dank en spoedig daarna waren beide gezelschappen weer gescheiden en op weg huiswaarts. - - -

De smaakvolle panier was intusschen de stad genaderd en Frederik, die de teugels reeds lang aan Giles overhandigd had, schrikte als 't ware uit een mijmering op, toen het lichte rijtuigje met de harde straatkeien in aanraking kwam. Hij schudde daarna 't hoofd, als wilde hij daarmede eene gedachte verdrijven, en borg vervolgens een blauw zijden koordje met twee kwastjes, zooals gewoonlijk aan een zonnescherm bevestigd is, met de meeste zorg in zijne zakportefeuille, terwijl hij, bemerkende hoe Giles zijn heer aankeek, dezen lachende toevoegde: ‘Ja, vriend, dat is mijn talisman.’ Eenige oogenblikken later stapte Frederik bij tante Ursula de huisdeur binnen.

‘Tantelief, wat bezit Fredi toch een eigenaardig karakter,’ sprak Gerard den volgenden morgen in de ontbijtkamer van het ouderlijk huis, waar hij bezig was een prachtig bonten papegaai op een in melk geweekte beschuit te trakteeren. De schoone vogel, op een koperen standaard gezeten, scheen zich deze lekkernij bizonder goed te laten smaken, te oordeelen naar den uitroep ‘jongens, jongens!’ dien hij nu en dan hooren liet.

Tante Ursula, die zich onledig hield met het omwasschen van het theeservies, was eene vrouw van ongeveer 50-jarigen leeftijd, eene niet al te groote, doch krachtige gestalte, met gelaatstrekken die wel-is-waar nimmer schoon waren geweest, doch zelfs nu nog beduidend waren, door eene uitdrukking van energie en standvastigheid. Er lag weinig aantrekkelijks en vooral weinig vrouwelijks in dat scherp geteekend gelaat, en daarmede kwam haar geheele optreden overeen. Houding, spraak, alles was even kort, beslissend en bevelend, evenals bij iemand die in zijne omgeving aan onbeperkte macht gewoon is.

‘Verbeeld u,’ vervolgde Gerard, toen hij bemerkte, dat tante Ursula nog geen antwoord noodig oordeelde, ‘verbeeld u, dat ik hem daar straks op zijn kamer bezig zag een arm klein schaap van een meisje, een kind van den leeftijd van Agnes, op vleesch, eieren en melk te onthalen.’

‘Och jongen! dat zijn wij van hem toch gewoon, ik maak mij daarover niet meer driftig,’ antwoordde nu tante Ursula met groote kalmte.

‘En toch, op gevaar af dat 't u mishaagt, moet ik gulweg bekennen, tantelief, dat ik mij op dat oogenblik in Fredi's plaats wenschte. O! u hadt den blijmoedigen blik moeten zien, dien hij op de kleine gevestigd hield.’

‘Was hij alleen?’

‘Neen, Agnes stond naast hem en had den grootsten schik in de kleine gulzige meid, die zich alles bizonder liet smaken.’

‘Zie, dàt verbied ik hem,’ sprak tante met vaste stem, terwijl zich hare wenkbrauwen fronsten, en zij stond haastig op om zich naar de kamerdeur te begeven, toen Gerard

haar terughield en sprak: ‘Zou Agnes dan kwaad van hem leeren? hij is toch mijn broeder met een gouden hart, al let hij ook minder op zijn stand dan wij. Kom, beste tante, laat hem zijn genoegen en denken wij: een mensch met een gevoelig hart is een ongelukkig schepsel in deze ongevoelige wereld.’

‘Maar Gerard! denk eens aan Agnes! die arme wees, het kind mijner zuster, dat ik onder mijne hoede nam, moet ik daarvoor niet instaan? Nu, ja, schel eens voor mij, dan blijf ik hier, omdat ge 't zoo wilt; kom, breng een zoen aan uw tante, die ge geheel in uw macht hebt.’

Gerard voldeed terstond aan tante's verzoek en besprak daarna met haar nog allerlei dat te regelen was voor de dien avond te geven soirée dansante, eene afscheidspartij, die tante ter eere der ‘inséparables’ gaf voor hun vertrek naar ‘Woudzicht’, dat binnen enkele dagen zou plaats hebben.

‘Ik laat juffrouw Daniels verzoeken bij mij te komen,’ sprak tante Ursula tot den binnentredenden huisknecht, die terstond weder verdween.

Toen de kinderjuffrouw eenige oogenblikken later zeer streng berispt werd, omdat zij niet met Agnes aan de morgenstudie was, kwam deze laatste de kamer binnenstormen, door neef Frederik gevolgd, en ‘deur toe, deur toe,’ riep Lorre, terwijl Frederik, die tante's laatste woorden had opgevangen, sprak: ‘Juffrouw Daniels, noch mijn lieve Agnes hebben daarin eenige schuld, tante, ik zelf had haar bij mij binnen geroepen, om Agnes eens 't onderscheid tusschen weelde en armoede te laten zien. Men kan zich dat nooit vroeg genoeg inprenten, en ik gedenk daarbij steeds de woorden van den grooten Béranger:

> ‘Mes besoins ne sont pas nombreux;
> Mais, quand je pense aux malheureux
> Je me sens né pour être riche.’

De levenslustige Agnes, een levendig, openhartig, wild kind van 10 jaren, had zich ongemerkt met haar ‘Juf’ verwijderd en er ontspon zich nu nog een klein dispuut tusschen de drie overblijvenden, waarbij tante Ursula vooral aan Frederik liet gevoelen, hoezeer het haar hinderde, dat hij zoo vaak de armste kinderen uit de buurt met zich nam en deze dan onthaalde, ja zelfs reeds een paar maal een arm meisje eenige van Agnes goede kleêren geschonken had.

‘Ken toch uw stand, Frederik,’ vervolgde tante, ‘en verlies niet uit 't oog in welke positie de goede God u in deze wereld geplaatst heeft.’

‘Kom Fredi, ga meê naar buiten en zwijgen wij over een onderwerp, dat reeds zoo dikwijls zonder eenig resultaat door u beiden werd behandeld,’ viel Gerard hierop in.

‘Bovendien,’ vervolgde tante Ursula, ‘hebt ge ooit eenige bescheidenheid bij uwe gunstelingen opgemerkt?’

‘Bescheidenheid is een zéér schoone deugd bij hen die volop hebben, een dwaasheid bij hen die niets hebben,’ antwoordde Frederik kort maar ernstig.

‘Maar dan al die kinderen van dat gemeen, waarmeê ge zoo dweept, hebben ze ooit van eenige kieschheid tegenover u doen blijken?’

‘Kinderen weten van geen kiesche verzwijging, hun genot is volkomen, hunne blijdschap onbegrensd en hunne dankbaarheid ongekunsteld en waar; de omgang met hen is het eenige geluk dat nooit verveelt en altijd frisch blijft,’ vervolgde Frederik, terwijl hij zijn broeder in den arm nam en zich met hem naar den tuin begaf. Toch hoorde hij nog duidelijk hoe tante hem ‘democraat’ noemde en ‘lorre’ riep: ‘trotsche vrouw, jongens! jongens!’

De broeders waren nauwelijks buiten gekomen of het even te voren afgebroken onderwerp werd weder levendig door hen voortgezet, waarbij Frederik echter de bedaardheid zelve bleef, zonder slechts een oogenblik te aarzelen voor zijne overtuiging uit te komen, Gerard daarentegen zich zoo zéér opwond, dat hij ten slotte de nauwelijks aangestoken sigaar tusschen zijne vingers verbrijzelde en met drift van zich wierp.

'Zelfs beweer ik, dat het gezicht der armoede eene aantijging is aan allen die zich in weelde baden,' sprak Frederik.

(*Wordt vervolgd.*)

Heimbach aan de Roer
door Melati van Java.
Met illustratiën.
(*Vervolg en slot van blz.* 294)

Heimbach is aan Holland en Holland aan Heimbach niet onbekend.

Eenige jaren geleden werd dit ideale zomerverblijf 'ontdekt'

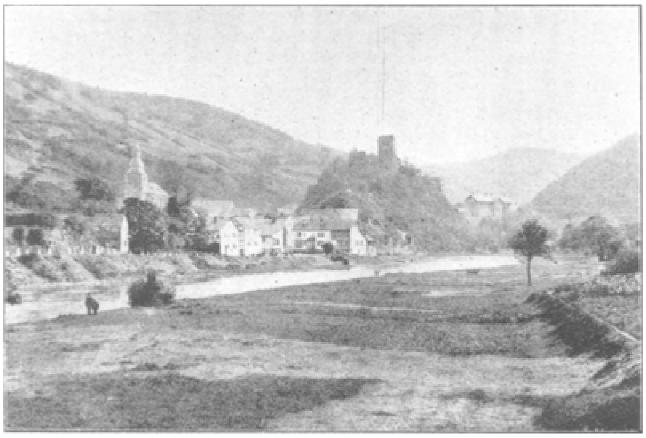

HEIMBACH VAN DEN LINKER ROEROEVER.

door Hollandsche onderwijzers. De heer Tours, directeur, van 'Ons Huis' in Amsterdam, schreef er artikelen over in het 'Handelsblad' en in 'De Aarde en hare Volken', die anderen deden optrekken naar den Eifel en in Heimbach een kleine vacantie-kolonie stichtten van Hollandsche families.

Bij de Hollanders - een gezellig soort menschen, die steeds gaarne zich nestelen, waar zij weten dat ook Hollandsch sprekende menschen wonen - is Heimbach haast niet denkbaar zonder het pension

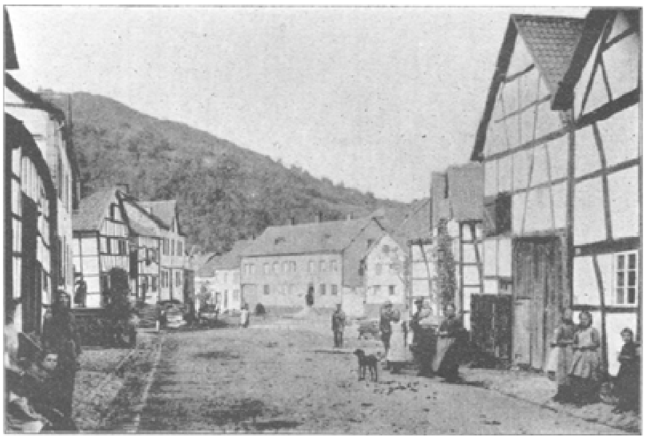

STRAAT IN HEIMBACH

Marchand. Nu is zeker moeder Marchand een allergemoedelijkste, hartelijke vrouw en haar pension eenvoudig - zooals alles in den Eifel - maar degelijk en proper. Doch men zou zich zeer vergissen door te meenen dat als het bij Madame Marchand in haar kleine eetkamer propvol is met gasten, - in den vacantietijd meest Hollanders, - die zij links en rechts uitbesteedt om te slapen, dat er in Heimbach niet meer logies te krijgen is. Dan heeft men in het eerste logement van het dorpje, 'Hotel Herbrand',

nog een uitstekende gelegenheid; het ligt in de hoofdstraat, ziet er vroolijk en gezellig uit, - zelfs voor Heimbach deftig met zijn steenen muren en flinke ramen, - waaraan men daar niet verwend is. Binnen is een mooie, flinke eetzaal en ook de slaapkamers zijn ruim en zindelijk, maar wat vooral aantrekt is de prettige bediening van den ‘biederen Landwirth’ en zijn twee dochters; gerokte kellners moet men er niet verwachten. Frau Herbrand en de meisjes bezorgen alles en hebben voor hun gasten allerlei attenties. Zij weten bijv. dat Hollanders van kaas houden, zij zorgen er voor dat dit bij 't ontbijt niet ontbreekt. Zooals men weet bestaat het ‘buitenlandsche’ ontbijt - in Engeland uitgezonderd - slechts uit brood en boter met koffie. 't Eten is goed en heel dikwijls wordt men getrakteerd op forellen, zoo pas uit de Roer gevangen - en dit alles voor den prijs van slechts 3 Mark à 3 M. 50 per dag!

En dan in zoo'n streek! Laroche en Bochefort zijn bij ons zeer geliefde uitstapjes, maar waarlijk de natuur van Heimbach behoeft bij die van de Ardennen volstrekt niet onder te doen.

Alle dagen kan men weken lang allerlei uitstapjes doen en nog is men niet uitgewandeld. Al die bergen rondom Heimbach zijn een bezoek overwaard; van alle kan men een ‘schönes Aussicht’ bewonderen; maar de parel van den omtrek is ‘Marienwald’, zoowel om het doel der wandeling als om de wandeling zelf.

Om er te komen gaat men onder de ruïne een stijgend pad op, dat ons weldra brengt op de chaussée, die in breed zig-zag den berg opgaat en aan zijn witte palen gemakkelijk te onderscheiden is. De staties van den Kruisweg staan tegen de helling van den berg, op meer en minder regelmatige afstanden; nu kan men de zacht glooiende chaussée vervolgen tot aan den top van den berg, maar ook bij de 3de of 4de statie kan men die verlaten en naast een kleinen waterval een voetpad volgen, dat natuurlijk steiler opgaat, maar toch een allerliefsten weg vormt, meestal onder een

tunnel van dicht loof, tusschen bergweiden, over klaterende beekjes, waar men dikwijls de herten ziet drinken en telkens voor zijn voeten een haas of konijn ziet opspringen. Na een klein half uur

STRAAT MET VERGEZICHT OP ‘DIE BURG’.

is men aan de 14de statie gekomen en meteen op den bergtop. Het bosch houdt hier op; men ziet uitgestrekte weiden en akkers en in 't midden daarvan een groot gebouw, met uitgestrekt erf vol bijgebouwen, omsloten door een hoogen muur en bekroond door een aardig torentje, waarin bijna altijd een klokje klept.

Dit is het bekende klooster Marienwald, de eenige nederzetting der Trappister monniken - behalve in den Elzas - in Duitschland. Vroeger stond hier een Cistercienzer klooster, dat een veel bezochte bedevaartskapel bezat en zeer vele lotgevallen beleefde door de wisselvallige oorlogskansen; in 1795 werd het opgeheven. De gebouwen stonden er verlaten en eenzaam als een kale bouwval, die van vroegere glorie getuigde; zelfs de eens zoo prachtige kerk was vervallen en dakloos.

Toen kocht de Trappistenorde de gebouwen, herstelde ze en bouwde er nieuwe bij; ook werden de landerijen ontgonnen, en zoo staat daar nu het vriendelijke, witte huis met zijn stallen, werkplaatsen voor smeden, bakkers, slotenmakers, bierbrouwers, zijn voorraadschuren en landbouwkundige inrichtingen, moestuinen, een vijver, boomgaarden, het kerkhof, alles omsloten door een grooten muur.

Hier leiden de monniken een leven geheel aan arbeid en gebed gewijd, zonder dat ooit de stilte door een woord verbroken wordt.

Een der grootste aantrekkelijkheden van het klooster is echter het vreemdenkwartier, vlak bij de kerk, een goed ingericht logement, waar omstreeks 40 gasten - alleen mannen - kunnen worden geherbergd tegen een kleine vergoeding, die aan de beleefdheid der gasten wordt overgelaten.

In de benedenkamers van het hotel kan de wandelaar rusten en - hier mogen ook vrouwen komen - een kleine verfrissching gebruiken, die de goede broeder Zosimus hun gaarne toereikt zonder er betaling voor te vragen. Men drinkt

KLOOSTER ‘MARIENWALD’.

hier heerlijk Trappistenbier en kan er bruin brood met smakelijke boter en kaas bij eten. 't Wordt u hartelijk genoeg aangeboden; gastvrijheid behoort tot de regels der orde en broeder Zosimus kwijt zich met hart en ziel van dezen plicht. Voor hem is het geboden zwijgen tegenover de gasten opgeheven en hij vertelt u gaarne allerlei bijzonderheden over het klooster en zijn bewoners.

Heeft men zich versterkt, dan bezoekt men gewoonlijk de kerk en ziet door de traliën van het voorste gedeelte in het ruime middenschip, waar de monniken hun getijden zingen. Vlak tegenover het klooster begint het Kermeterwoud, een der uitgestrektste van Duitschland, dat zich op het hooge plateau mijlen en mijlen ver uitstrekt; van daar uit kan men in twee uren het vriendelijke Gmünd bereiken, dat een station heeft van den lokaalspoorweg, die door het Schleidnerdal weer voert naar den grooten hoofdweg tusschen Keulen en Trier bij het station Cull. De wandeling van Marienwald naar Gmünd, door hooge dennen en beukenbosschen, is zeker een der fraaiste die men doen kan; ook leidt hij naar de Försterei, waar men dikke melk kan drinken.

Behalve deze groote tochten kan men allerlei kleinere in de buurt maken, naar Witscheidt, een lief gelegen boerderij, ook met melkgelegenheid, naar Rappertsan Bremsthol, naar het Blokhuis, naar Urft, waar men bezig is een groote ‘Thalsperre’ te maken, die Aken en Duren van electrisch licht zal moeten voorzien. Op de chaussée naar Marienwald staat een bank onder de schaduw van eenige boomen, die het opschrift draagt van ‘Henriettebank.’ De Heimbachers weten van deze bank te vertellen, die in verband staat met een belangrijke gebeurtenis welke in hun eentonig bestaan aangename stoornis bracht; 't was toen de koningin van België uit Spa met een vierspan, dat zij zelf mende, naar Heimbach kwam rijden. Zij bleef op deze plek staan en verklaarde dat hier 't mooiste uitzicht te genieten viel op het dorp, zoo artistiek gegroepeerd om zijn slotberg en omkronkeld door de

Roer. - Naar haar heet de plek nog steeds Henrietteblik.

Verder moet de grond voor geologen zeer veel interessants bevatten; ook botanisten kunnen in de rijke Flora hun gading vinden. Schilders en amateur-fotografen vinden hier gelegenheid te over om er schetsen te maken en kijkjes te nemen, maar zooals we reeds zeiden, voor hen die ontspanning zoeken voor hun geest en gezonde beweging voor hun lichaam is Heimbach een uitgezocht oord, te meer daar men er zulk een goed en goedkoop onderkomen kan vinden in het door ons reeds genoemde Hotel Herbrand.

Men kan Heimbach ook op andere manieren bereiken door van Duren uit naar Zulpich te gaan; van Zulpich vertrekt dagelijks een post - 9 uur 's morgens. - Als men in Aken overnacht kan men gemakkelijk deze gelegenheid halen, en dan in drie uren naar Heimbach komen; ook privaatrijtuigen zijn er te Zulpich te krijgen tegen niet hoogen prijs.

Men kan aan dit uitstapje nog een bezoek aan andere Eifelplaatsen verbinden, bijv. aan Geroldstin, bekend om zijn Sprudelwater en om zijn Groothertogin; aan het mooi gelegen en modern ingerichte Kylburg, aan Montjoie en Luik van den eenen kant, of Trier, de Moezel en Coblentz van den anderen; maar men kan ook eenvoudig na een niet te kort, rustig verblijf naar huis terugkeeren over denzelfden weg - laten wij hopen verfrischt en versterkt, het hoofd vol van aangename herinneringen aan het Eifelland en aan de gemoedelijke gastheeren van het *Hotel Herbrand.*

Genezen.
Oorspronkelijke Novelle door Ellen Forest.

Het was een groote, hooge kamer, donkerrood warm gemeubileerd. Op de sofa, onder de groote bladen eener palm, zit mevrouw Bredford. Zij is een statige dame. Het zilvergrijze haar dat met twee groote golven van het voorhoofd naar achteren valt, in den nek eenvoudig in een vlecht gedraaid, geeft haar fijn besneden, aristocratisch gelaat een eerwaardige uitdrukking. Zij is bezig eenen brief te lezen, een langen, want behalve het velletje in haar hand liggen er nog drie in haren schoot. Zij schijnt zeer geïnteresseerd in den inhoud, want nu en dan speelt een teedere glimlach haar om de lippen.

Bij de openslaande deuren, die op den tuin uitzicht geven, zit op een laag bankje een jonge dame, of liever een jong meisje. Zij is niet mooi, maar het gelaat met het kleine wipneusje, met de oogen die kunnen glinsteren van ondeugd en moedwil, omlijst door het gitzwart haar, is stellig pikant.

Aandachtig slaat zij de oude dame gade.

‘Cato!’ klinkt het van de sofa.

‘Ja Mama!’

‘Cato, overmorgen kan Rudolf hier zijn, hoe houd ik het nu nog uit?’

‘Alweer over Rudolf,’ was het min of meer knorrige antwoord.

‘Maar Cootje, wees nu eens verstandig, Ru, mijn eenige zoon en jou -’

‘Wel, wat zou dat? Ik ben uw eenige dochter, maar van mij wordt zooveel notitie niet genomen. Niet dat ik jaloersch ben, o neen; alleen Rudolf verdient zooveel liefde niet. Hij, die als eenige zoon volgens onze dwaze Engelsche wetten titel en fortuin erfde, wat heeft hij ooit gedaan om u het leven te vergemakkelijken? Wij moeten

zuinig zijn, akelig zuinig om rond te komen met den interest van uw persoonlijk kapitaaltje en voor de wereld onzen stand ophouden, en hij - hij speelt den grooten heer, dat kan hij dan ook - hij heeft geld genoeg. Ook dat benijd ik hem niet; alleen, moeder, ik kan niet uitstaan dat u zooveel geld uitgeeft voor zijn ontvangst, terwijl wij het toch heusch zoo slecht kunnen missen. Rudolf is een egoïst.'

'Cato,' riep de zachte moeder verschrikt uit, 'wie geeft je het recht zóó over je broer te spreken?'

'Niemand, ik zeg alleen maar eens mijn opinie, dat is al, en ik zal Rudolf zelf nog wel meer zeggen.'

'Dat zal je niet, Cato, ik ben zoo gelukkig dat hij komt, toe, verstoor nu dat geluk niet, hij is toch mijn eenigste jongen - -'

Maar Cato hoorde het eind der moederlijke ontboezeming reeds niet meer. Het geluid der bel had haar het portaal in doen snellen. De meid, die open ging doen, stuurde zij terug. Haastig opende zij de voordeur en: 'Bertha, Bertha, ben jij daar heusch, o kind ik ben zoo innig blij dat je er bent!' klonk het hartelijk.

'Cootje, daar is zij heusch, ten laatste hè,' was het even prettige antwoord. 'Bah, wat gaan die Great Northern treinen langzaam; hoelang ik bij York Road heb moeten wachten, weet ik niet, maar lang was het, en dan nog eens overstappen; maar nu ben ik er dan toch. En hoe gaat het je Ma? Ru komt ook thuis heb ik van morgen gehoord.'

Nu traden zij de huiskamer binnen, waar mevrouw haar logée hartelijk verwelkomde. Toen even daarna de meisjes in de logeerkamer waren kwam het gesprek onwillekeurig weer op Rudolf en stortte Cato haar geheel hart eens uit bij haar vriendin, die haar maar al te goed begreep. Zijzelf, die zooveel hield van den mooien, manlijken Ru, hoe dikwijls had zij zich niet geërgerd over wat zij noemde 'Ru's niet-denken', want egoïsme vond zij een naar woord.

Hoe vaak had ook zij gewenscht dat hij wat minder zelfzuchtig was en wat meer aan anderen dacht. En nu onder het verkleeden, waarbij Cato haar vriendin gezelschap hield, waren beider gedachten met denzelfden persoon bezig. Bertha zinnend 'hoe hem te genezen'. Cato jaloersch omdat van haar niet meer notitie genomen werd dan van een hond of kat en voor Mama slechts Rudolf bestond.

De lang en zoo ongeduldig verwachte dag brak aan en Rudolf verscheen. Een jaar was verloopen sedert hij het laatst thuis was geweest en zelfs Cato, die hem koud en stroef begroette, moest toegeven dat hij nog mooier en manlijker was dan de laatste maal. Bertha was niet thuis bij zijn aankomst; zij had eenige visites te maken en zou, aangezien men Rudolf eerst om 8 uur verwachtte en eenige genoodigden ook eerst dan verschenen, bij een vriendin blijven theedrinken en eerst tegen zeven uur terugkomen.

Nadat het eerste wederzien voorbij en het meeste nieuws over en weer was verteld en aangehoord, zeide Rudolf met een blik naar de vensters: 'Mama, wat zijn uw gordijnen armoedig; ik had er juist over gedacht in mijn kamer nieuwe te nemen, mijn oude zijn niet nieuw meer, maar in ieder geval beter dan deze, en daar ik dan toch nieuwe koop, kunt u die wel krijgen!'

'Dank je, mijn jongen; zie je, de uitgaaf is zoo groot ineens,' zeide de oude dame vriendelijk.

'Dank je verschrikkelijk,' zeide Cato nu ook met een ironischen lach en voegde er bij: 'heb je ook soms nog wat oude kleeren voor mij?'

Rudolf zag verbaasd op en kon maar niet begrijpen wat hij voor vreeselijks gezegd had. Een bestraffende blik der moeder deed Cato, die juist nog iets wilde zeggen, hoewel onwillig, zwijgen.

Spoedig hierna kwam Bertha thuis en nu volgden de gasten ook langzamerhand, allen oude bekenden, intieme vrienden, waarvan velen de goede weduwe hoogachtten en liefhadden. Allen mochten ook Rudolf gaarne lijden; alleen de jonge doctor Bridenwell, Cato's speciale vriend en vertrouwde, had een antipathie tegen hem opgevat, en hoewel hij dit trachtte te verbergen, het gelukte hem niet geheel. Tegen elf uur bracht een der heeren ongezocht het gesprek op egoïsme en ieder gaf er zijn opinie over, de meesten afkeurend.

Plotseling zeide Rudolf: ‘Egoïsme is geen ondeugd, het is een deugd; ieder behoort in zekere mate egoïst te zijn en ik bewonder hen die het 't verst er in gebracht hebben.’ - Bertha en Cato zagen elkaar aan, maar geen van beiden ging op het onderwerp in en mevrouw Bredford, ziende welke uitwerking Roelof's woorden op de gasten gemaakt hadden, bracht tactvol het gesprek op andere zaken, maar de gezelligheid scheen toch geschokt en tegen twaalf uur verdwenen de gasten één voor één. De jonge doctor bleef tot het laatst, en toen Rudolf hem tot aan de voordeur uitgeleide deed, zeide hij: ‘Rudolf, ik vond je stellig heel onedel,’ en verdween toen zonder Rudolf's antwoord af te wachten.

Bertha, voelend dat er een onweer broeide, verontschuldigde zich met moeheid en ging terstond naar boven. Toen Bertha heengegaan was zeide Cato met een woedenden blik op haar broeder: ‘Kom, Mama, laten wij naar bed gaan, u is moe.’

‘Ik meende, Mama, dat egoïsme,’ begon Rudolf, maar Cato viel hem in de rede:

‘Mama is moe en heeft nu geen lust meer je redeneeringen aan te hooren. Goedennacht!’

‘Maar heusch, Mama, ik meende dat, - ziet u -’

‘Goedennacht!’ herhaalde Cato nog bitser, ‘bewaar je speech maar tot morgen en verkwik er ons dan mee!’

‘Mama,’ vervolgde de jonge man wanhopig, ‘ik dacht, u begreep mij niet.’

Doch Cato duwde haar moeder voor zich uit de gang in en zeide toen haastig, zich half omkeerend: ‘O, je hebt je voldoende geëxpliceerd van avond, goedennacht! Morgen meer daarover.’

En de deur met eenen harden slag toetrekkend liet zij den jongen man alleen met zijn gedachten. Hij voelde nu dat hij iets miszegd had, wàt begreep hij niet recht. Op de slaapkamer gekomen viel Cato uit: ‘Is hij geen egoïst, wat is dan wel egoïst? Hij heeft zich nu eens uitgesproken! Een edele natuur, een mooie gedachte.’ Maar ziende dat haar moeder er onder leed, zweeg zij en kleedde zich vlug uit.

* * *

Veertien dagen zijn sedert verloopen. Morgen zou Bertha weder vertrekken. Haar vader is predikant in een kleine zeeplaats en sedert zijn vrouw stierf kan hij Bertha moeilijk missen.

Het is een heerlijke morgen en Bertha, die het eerst beneden was, is nu in de ontbijtkamer, geduldig wachtend op de anderen, den tijd kortend door versche bloemen in de vazen te schikken.

Plotseling wordt de deur geopend en Rudolf treedt binnen.

‘Goedenmorgen; je bent vroeg, Bertha!’

‘Zooals gewoonlijk, ik houd van de morgenlucht.’

‘Bertha, morgen ga je naar huis, mag ik je komen opzoeken?’

‘Als gij uw egoïsme zoo ver kunt overwinnen, dat ge je die moeite getroosten wilt, vind ik het goed.’

‘Maar Bertha, jij ook al?’

‘Ik ook al? Wat bedoel je? Nadat je zoo openlijk je theorieën verkondigd hebt, is iedere stap dien je voor anderen doet een gunst in mijn oog.’

Rudolf wilde antwoorden, doch juist trad Cato binnen, die zonder op haar broer te letten, Bertha goedenmorgenwenschte en mee naar den tuin troonde.

Rudolf zag de beide slanke figuren na en voelde zich diep, diep ongelukkig.

Bertha vertrok en vroeg mevrouw en Cato haar binnen een paar dagen te volgen, om op hun beurt eenigen tijd bij haar en haren vader te logeeren. Daar echter mevrouw Bredford reeds een huisje gehuurd had voor den zomer aan den anderen kant van het zeeplaatsje waar Bertha's vader zijn parochie had, werd dit aanbod niet aangenomen. Bertha nam echter de belofte mee, dat zij dan slechts hun hoofdkwartier daar zouden opslaan en zooveel mogelijk den verderen tijd op de pastorie zouden doorbrengen.

Een week daarna vinden wij mevrouw Bredford, Cato en Rudolf in den tuin van hun villatje. Overblijfselen van een ontbijt garneeren de kleine ijzeren tuintafel vóór hen. Zij waren juist den vorigen avond aangekomen. De ochtendpost had maar eenen brief gebracht voor Cato. Toen zij hem gelezen had zeide zij, ietwat teleurgesteld: 'Bertha schrijft mij dat zij van morgen waarschijnlijk niet komen kan, want van 11-12 heeft zij een naaikrans van arme kinderen en van 1-2 nog zoo iets.'

'Wat ga jij doen, Ru?' vraagt de oudere dame.

'Ik denk dat ik eens een wandeling ga maken,' is het bijna verlegen antwoord.

'Dan gaan Mama en ik mee, dat vindt je natuurlijk goed,' zegt Cato.

Rudolf ziet de spreekster verschrikt aan. Wil Cato hem dan altijd den voet dwars zetten? Maar neen, hoe kon zij het ook weten of vermoeden? En hardop zegt hij: 'Och, daar zou je toch niets aan hebben, je zoudt je nutteloos vermoeien; bovendien weet ik niet of ik niet ga roeien en -'

'Dan gaan wij mee; een roeitochtje op zee is verrukkelijk,' vervolgt Cato wreed, met van plaaglust glinsterende oogen, want zij begrijpt wel waarom Ru haar niet wil meehebben.

Arme Rudolf! In zijn angst vervolgt hij: 'Neen, heusch, blijf nu liever thuis, morgen wil ik u beiden heel gaarne eens meenemen, maar vandaag gaat het zoo slecht.'

'Ga gerust alleen, mijn jongen,' zegt de goedhartige moeder, 'ik zal met Cato een wandeling gaan doen.'

Rudolf staat op en na een half uur kan men hem, verheugd over het afgewende onheil, den weg naar de pastorie zien inslaan.

Het was nog te vroeg. Om elf uur zou Bertha naar haren cursus gaan; hij had dus nog bijkans een uur vóór zich. - Langzaam slenterde hij den weg op; maar na een kwartier gaans, meenende dat het toch nog te vroeg was, vleide hij zich behaaglijk op het gras neer.

Al spoedig was hij verdiept in de blauwe wolkjes, die hij met korte tusschenpoozen, innig voldaan met zichzelf en de wereld, uitblies.

Toen hij zijn 'dolce far niente' zoowat een uur gerekt had en het bijna kwartier voor elf uur was, stond hij op en slenterde weer voort tot hij ten laatste de pastorie bereikte.

Met langzame schreden naderde hij het hek van den tuin, waar hij als een schildwacht post vatte. - Hoelang hij er gestaan had? Wel, het was nu bijna twaalf uur, en nog was zij niet naar buiten gekomen. Hij moest haar gemist hebben; maar dan komt zij in ieder geval nu toch dadelijk thuis. Hij zal maar wachten.

Op dit oogenblik kwam een deftig, maar daarom niet minder vriendelijk uitziende oude heer voorbij, die Rudolf min of meer verwonderd aanzag. Deze laatste had den ouden heer wel gaarne even aangesproken, al ware het alleen om de verveling wat te dooden, doch hij wist niet hoe zijn aanwezigheid daar te verklaren of hoe te beginnen, en dus zweeg hij.

Weer gaat een uur voorbij, anderhalf, maar geen Bertha verschijnt, en in een niet zeer prettige stemming, zichzelf verwenschend om zijn stommiteit om daar ‘voor een meisje je ganschen dag te bederven’ en daar in de zon te staan braden, keert hij langzaam huiswaarts.

Het is maar goed dat Cato het niet weet, en hij is weer een weinig beter gestemd door dit feit.

In dien tusschentijd is het op het kleine villatje erg vroolijk geweest. Tegen halfelf is Bertha, die haar cursus aan een der andere jonge dames heeft kunnen overdoen, toch nog gekomen en een half uur daarna kwam ook haar vader.

Gezellig hebben allen samen koffie gedronken en nu juist hebben Bertha en haar papa mevrouw Bredford medegetroond naar de pastorie, Cato achterlatend, na haar belofte meegenomen te hebben dat zij volgen zal zoodra haar bezigheden verricht zijn.

Ongeveer een kwartier nadat zij vertrokken zijn komt Rudolf het grintpad op.

‘Waar is Mama, Cato?’ vraagt hij reeds van verre.

‘Mama? Die is met Bertha en haar papa mee; zij zijn juist weg,’ voegt zij er plaagziek aan toe.

Rudolf's wenkbrauwen fronsen zich. Juist weg - het is ironie. En hij, Rudolf, die nooit op iemand of iets wacht, heeft daar al dien tijd gestaan. Het is absurd!

‘Waar ben je geweest,

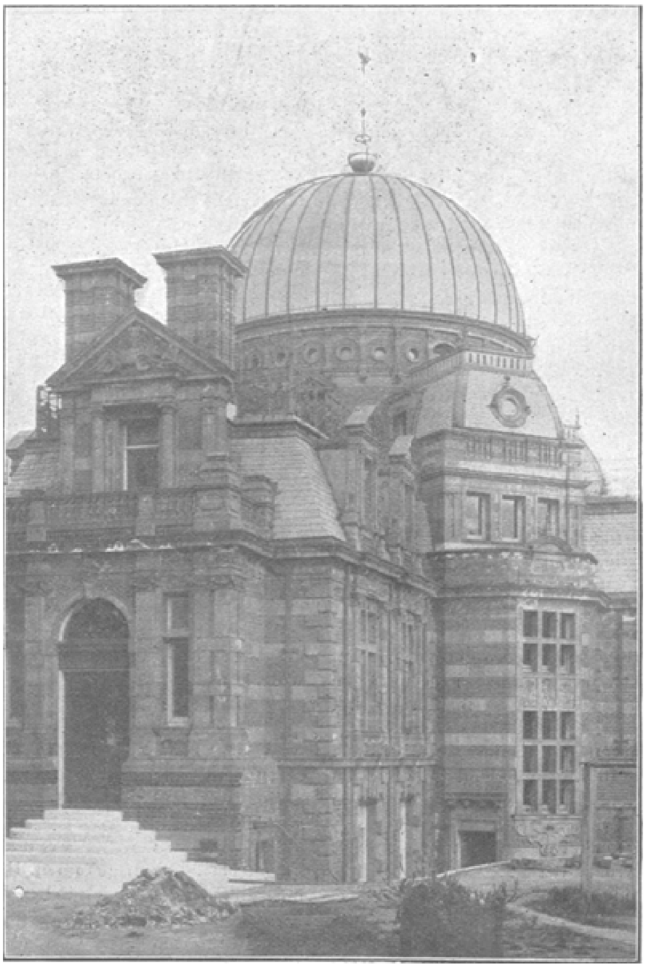

HET OBSERVATORIUM TE GREENWICH.

Ru? Heb je je geamuseerd?’ vraagt Cato een oogenblik later.

‘Ik ben maar eens het Kanaal langs geweest en toen langs het strand terug; het was er heel mooi,’ zegt de gevraagde nonchalant.

‘Dat geloof ik graag. Maar kijk eens, daar is het geheele gezelschap weer terug.’

‘Wat komen jelui doen?’ roept Cato hun lachend tegemoet. ‘Laat ik eens even de honneurs waarnemen en eens even Ru voorstellen: ‘mijn broer Rudolf’ - ‘Bertha's papa,’ zegt zij schertsend. De oude heer en Rudolf zien elkaar aan; de eerste bedenkt zich even en zegt dan tot Rudolf, wiens gelaat alle teekenen van angst vertoont: ‘He, u is dat jongmensch dat ik van morgen bij het hek der pastorie zag wachten; ik wilde

niets zeggen, daar ik wel dacht dat gij om mij kwaamt en ik mijn dochter beloofd had op tijd hier te zijn en dus geen tijd had voor een onderhoud.'

Rudolf kleurde onder die toespraak tot in den nek. Hij was ontdekt, en dat waar Cato bij was. Hij wilde iets antwoorden, doch Bertha, den geheelen toestand begrijpend, kwam hem uit een soort van meêlij te hulp door het gesprek op een ander onderwerp te brengen, doch niet voordat Cato nog eventjes gauw gezegd had: 'Dat doet er niets toe, dominee, hij heeft zich *uitstekend* geamuseerd.' Het kuchje, dat deze woorden, waarvan de ironische klank niemand ontging, volgde, deed den jongen man nog hooger kleuren.

(*Slot volgt.*)

Uit onzen tijd.

Observatorium te Greenwich.

In een voorstad van Londen, rechts aan de Theems, in Greenwich, een plaats van meer dan 60.000 inwoners, is het wereldberoemde observatorium 'waar de tijd gemaakt wordt' gelegen. Het gebouw is geplaatst op een der heuvels, welke 97 M. hoog is, van het Greenwichpark, een wandelplaats van 76 H.A., tweemaal zoo groot dus als het Vondelpark in Amsterdam.

In 1675 werd de bekendste aller sterrenwachten gesticht door koning Karel II en rijkelijk met astronomische, metereologische en magnetische instrumenten voorzien.

Tweemaal per dag wordt van hieruit de Greenwichtijd, n.l. des morgens te 10 uren en des middags te 1 uur, naar alle deelen van Engeland geseind, waarvan gelijk men weet de spoorwegen in westelijk Europa en geheel België, waar de Greenwichtijd officieel is ingevoerd, mede profiteeren.

Jaarlijks wordt het observatorium van Greenwich bezocht door de vertegenwoordigers van verschillende geleerde gezelschappen. Ook j.l. Zaterdag had dit bezoek plaats, nu ter gelegenheid van de voltooiing van het nieuwe observatoriumgebouw, waarvan wij hierbij eene afbeelding geven.

Het nieuwe gebouw, in baksteen en zandsteen opgetrokken, is in het bijzonder bestemd om bij denastronomischen dienst de noodige hulp te verleenen. In den dom, een geschenk van Sir Henry Thompson, is een telescoop opgesteld, waaraan men sinds 1891 had gearbeid en welke eerst onlangs gereed is gekomen.

Dit instrument is wel de laatste openbaring der sterrenkundige wetenschap en paart de zuiverheid van de machtigste telescopen aan de voordeelen, die de photographeerkunst voor de sterrenkunde kan bieden. Wordt deze kijker voor astronomische waarnemingen in gebruik genomen, dan wordt hij in contact gebracht met een gevoelige plaat, waarop het beeld wordt geworpen van de ster, die men waarneemt. Door een fijn mechanisme, door een klok gecontroleerd, kan de telescoop zich met dezelfde snelheid over het gezichtsvlak als de aarde bewegen, zoodat een scherpe opname van de verlangde ster kan genomen worden.

Het geheele toestel werkt thans uitnemend en zal allereerst gebruikt worden om de hemelkaart nauwkeuriger vast te stellen, die noodzakelijk verbetering behoeft.

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb. (*Vervolg van blz.* 299.)

'Genoeg, beste Fredi,' vervolgde zijn broeder, 'onze karakters loopen te veel uiteen, om op dat onderwerp verder door te gaan, doch hoe 't ook zij, ik prijs het in u dat ge, zonder aan tante's meening toe te geven, toch altijd tegenover haar de minste zijt en u bij dergelijke quaesties dan maar verwijdert, zooals ge ook nu weer gedaan hebt.'

'Dat doe ik alleen om uwentwil, broeder, want ik weet toch welk een liefde ge tante toedraagt.'

'En gij toch ook?'

DE SIESTA.

'Neen Gerard; nu ge 't me vraagt, moet ik ook waarheid spreken. Ik ben haar dankbaar dat ze ons beiden heeft grootgebracht en opgevoed, en ik zal dat ook nooit uit 't oog verliezen, maar ik heb haar niet lief, op de wijze zooals gij dat doet. Ik ben overtuigd dat zij eerder tot een onedele daad in staat zou kunnen zijn, dan haren hoogmoed te buigen. Was ik alleen met haar en moest ik u missen, dan had zich reeds lang een onherstelbare vredebreuk tusschen haar en mij gevormd. Ik ben daar zeker van.'

'Komaan Fredi!' Ge moet beiden wat geven en nemen. Hoe vaak komt het niet in ons leven voor, dat twee menschen elkaar om hunne tegenstrijdige meeningen onvriendelijk gezind zijn. Beiden gelooven voor zich gelijk te hebben, ofschoon er toch maar ééne waarheid is. In zulke gevallen, waaruit het grootste ongenoegen kan voortspruiten, zij men verstandig en ga men met overleg te werk. Men beschouwe de zaak ook eens van de andere zijde en onderzoeke van dien kant de woorden van de tegenpartij. Dan moet het resultaat altijd gunstig zijn en zal men elkaar niet met zulke sterke verblindheid veroordeelen.'

'Ge hebt gelijk, beste Gerard, en wij beiden doen dit immers ook altijd. Eerst dan blijkt het ons telkens opnieuw welk een ware liefde wij elkaar toedragen en wordt de broederband dan steeds nauwer bevestigd. Bij tante Ursula is mij dat echter onmogelijk, wijl zij te beslissend, te bevelend is. Is het bijv. voor mij ook niet

ondraaglijk dat tante zulk een afkeer van den armen Giles heeft, dien ze, ik ben er zeker van, zelfs nog onder Diana stelt, en ge weet toch, beste broeder, hoe die goede, trouwe zwarte, sedert dien bewusten avond mijn tweede ik geworden is.'

'Ja Fredi, daarin moet ik u volkomen gelijk geven. Maar nu in allen ernst, genoeg voor heden over dat onderwerp; spreken wij liever over den heerlijken avond die ons wacht. Met dit zachte lenteweêr zal er misschien gelegenheid zijn om met onze uitverkorene nu en dan op de veranda te keuvelen.'

'Ja,' vervolgde Frederik, hartelijk lachende, 'en al ontmoeten wij elkaâr dan ook, we zullen elkander om geene voldoening vragen, niet waar?'

'Dwaasheid, Fredi! maar 't is toch weer toevallig dat ook Lucie zoo in ons beider smaak valt. Ge zult zien, wij blijven jonggezel tot aan ons einde.'

Zoo voortpratende en gekscherende hadden de beide wandelaars weder hunne kamers bereikt en toen Frederik zich vervolgens voor de vleugel-piano plaatste om Beethovens 'Mondschein-sonate' te spelen, vloog hem een insect door het geopende balkonvenster in het gelaat.

''t Is een lieveheersbeestje!' riep Gerard, nam het op, liet het langs zijn vingers naar den top loopen en gaf het op die wijze weder de vrijheid, toen het eindelijk de rood gespikkelde vleugeltjes opstak en buiten het venster verdween.

'Dat beduidt geluk, Fredi! Nu, 't moge waar zijn, want uw geluk is 't mijne.'

En de beide broeders drukten elkander innig de hand.

De soirée die door tante Ursula ter eere harer beide pleegzonen zou worden gegeven, en waarmede de reeks der winter-amusementen in het kleine stadje W. gesloten werd, had reeds sedert de laatste week onder het schoone geslacht het onderwerp van dagelijksch gesprek uitgemaakt. De beide modistes en de eenige kapper, welke het plaatsje opleverde, konden hun werk bijna niet af en hadden, om hun roem niet te overleven, uit de naburige stad A. versterking aangevraagd. Op den dag zelf waren de meeste huishoudingen der voornaamste ingezetenen geheel in wanorde geraakt. De huiskamers geleken op mode-magazijnen en de huisvaders hadden 's middags niet den tijd om in de 'Harmonie' hun derde 'halfje' te bestellen, daar het etensuur vervroegd was, opdat de kinderen tijdig klaar zouden zijn. In één woord, de halve stad was in rep en roer en de banketbakkers en wijnkoopers

lachten in hun vuistje. De soirée beloofde dan ook een waardige heksluiter te worden, want 't was in geheel W. bekend, dat juffrouw Ursula (door de spotlustige jongelui 'tante Reseda' genoemd, omdat zij, zoolang dat plantje bloeide, daarvan steeds een takje op haar maagdelijken boezem droeg) in de weinige partijen die zij gaf, zelfs niet voor den burgemeester of notaris verkoos onder te doen.

Nu de lente zoo opeens met alle kracht was te voorschijn getreden, werden dan ook de schoonste voorjaarstoiletjes in gereedheid gebracht en reeds uren te voren stampte menig fijn geschoeid voetje ongeduldig op den vloer en geraakte het jeugdig bloed, door het ingetreden voorjaar dubbel vurig, in versnelde beweging, omdat de tijd zich maar niet wilde aansluiten om tenminste ook eens voor ditmaal mede te werken, dat het uur spoedig slaan zou, waarop men, zonder een mal figuur te maken, naar de feestzaal afrijden kon. Ook op 'Frederiksheuvel', het ouderlijk huis der 'inséparables', dat aan 't einde der stad gelegen als 't ware eene op zichzelf staande villa uitmaakte, had den geheelen dag eene ongewone drukte geheerscht. De 'groote kamer', welke langs eene veranda tot den tuin toegang verleende, was geheel als danszaal ingericht. Het tapijt had voor een goed gecireerden vloer plaats moeten maken en de zaal was in een bloementuin herschapen, waartoe de schoonste gewassen en kasplanten, zoowel van 'Frederiksheuvel' als van de beide 'Woudzichten' niet waren gespaard. Spiegels, candelabres en beelden, met smaakvolle hand aangebracht, werkten voorts het hunne tot versiering mede, en dit alles wachtte slechts op de bezoekers, om de 'groote kamer' tot een der tooverpaleizen uit duizend en één nacht te herscheppen. Overal viel nog te veranderen en te ordenen, en het geheele huis bood zoodanig beeld van werkzame ongedurigheid, als gewoonlijk aan eene feestelijkheid pleegt vooraf te gaan. Het geheele dienstdoende personeel was den ganschen dag in beweging geweest en tante Ursula had zich eerst laat in den middag in haar kamer kunnen afzonderen om eenige oogenblikken rust te nemen, waaraan zij zoozeer behoefte gevoelde. Zij had haar lieveling Gerard belast met de zorg over den wijnkelder, van welke taak deze zich dan ook uitmuntend gekweten had, door met behulp van Giles, een groote hoeveelheid der oudste en fijnste wijnen uit hun donkere bergplaatsen te voorschijn te brengen. Giles had zich daarbij steeds zooveel mogelijk, zooals hij 't noemde, 'out of sight' gehouden met betrekking tot de vrouw des huizes, 't geen hem reeds een dagelijksche gewoonte geworden was. Ook Agnes, de kleine wildebras, had haar zwarten vriend trouw geholpen en zich bij die gelegenheid voor haar doen zeer bedaard gehouden, daar - volgens haar eigen zeggen - zij maar vier flesschen gebroken had. Zelfs 'Lorre' hielp op zijne manier mede aan de toebereidselen voor het feest, door den geheelen dag bij kleine tusschenpoozen zijn geliefd geluid te maken, 't geen een duidelijke overeenkomst had met het ontkurken eener volle flesch, welk geluid een der vermakelijkste van zijn repertoire uitmaakte.

Broeder Frederik echter had zich bij al die toebereidselen niet vertoond, maar den geheelen dag zijn kamer gehouden, waar de Bechstein-vleugel onophoudelijk geklonken had. Zelfs toen de avond gevallen was en de meesten der gasten reeds aanwezig waren, trof Gerard zijn broeder nog in zijn morgentoilet op zijn kamer aan met Heine's 'Buch der Lieder' voor zich. Frederik bezat een teêr gemoed, dat spoedig ontstemd geraakte, vooral wanneer men hem in zijn zwakke zijde trof, en de dien morgen plaats gehad hebbende woordenwisseling had hem weder in zijn gewone mijmering doen vervallen.

‘Kom, droomer!’ riep Gerard, toen hij zijn broeder en beste vriend zóó aantrof, ‘kom, Fredi, men wacht u met ongeduld. En 'k zie, ge moet nog toilet maken ook; maar haast je dan toch, we zijn reeds bijna allen aanwezig.’

‘Men zal mij zoozeer niet missen, Gerard, want ge weet toch dat ik geen vriend van dansen ben.’

‘Maar met Lucie dan! O, Fredi, ze is goddelijk van avond!’ en zijn schoone, levenslustige oogen even in den spiegel werpende, waarna hij den langen blonden knevel een paar maal om den vinger draaide, zong hij uit volle borst: ‘Ma belle ange ma Lucie!’ en haastte zich toen weder naar zijne gasten.

‘Ik kom, ik kom, Gerard!’ riep Frederik den daarheen snellende nog toe, en begon zich daarna werkelijk, ofschoon met de grootste kalmte, te kleeden, daarbij Heine's gedicht neuriënde:

> ‘Wir wollen jetzt Friede machen
> Ihr lieben Blümelein,
> Wir wollen schwatzen und lachen
> Und wollen uns wieder freun.
> Du weisses Maienglöckchen,
> Du Rose mit rothem Gesicht,
> Du Nelke mit bunten Fleckchen
> Du blaues Vergissmeinnicht!
> Kommt her ihr Blumen, jede
> Soll mir willkommen sein -
> Nur mit der schlimmen *Resede*
> Lass' ich mich nicht mehr ein.’

Toen Frederik zich een half uur later naar de feestzaal begaf en de daarheen geleidende breede corridor juist wilde binnengaan, zag hij aan het einde daarvan eene slanke, rijzige gestalte, in licht toilet gekleed, de deur der zaal binnentreden en kon hij nog even terloops een vluchtigen blik werpen op haar lange, golvende, blonde haarvlechten, waartusschen een witte camelia bevestigd was, door een smaakvolle hand aangebracht. Plotseling concentreerden zijne gedachten zich weder geheel tot dat voorval uit zijn schooltijd en zonder zich een oogenblik te bedenken, keerde hij om, verliet het huis en begaf zich naar de tuinmanswoning, van waar hij eenige oogenblikken later terugkeerde met een klein, doch zeer schoon bouquet uit de heerlijkste witte rozen bestaande. Had Gerard hem kunnen gadeslaan, hij zou zijn Fredi weer ‘droomer’ genoemd hebben, want eerst toen hem het gedruisch der feestzaal in de ooren klonk, bemerkte hij onwillekeurig de veranda te zijn genaderd, waarvan een paar vensterdeuren waren geopend om de warme atmosfeer der zaal voor de frissche lentelucht te verwisselen. Frederik begaf zich nu langs dezen weg naar binnen, doch op het punt zijnde, de geopende deur der zaal te betreden, waartoe hij reeds zijn hand naar het breedgeplooide gordijn uitgestoken had, ten einde dit kostbare doek ter zijde te schuiven, werd hij onwillekeurig genoodzaakt het slot van een gesprek aan te hooren dat tusschen drie jonge meisjes werd gevoerd, die voor dat gordijn hadden post gevat. Zij merkten den luisteraar niet op, maar keuvelden op hunne vertrouwelijke wijze verder.

‘Kom,’ sprak een kleine, schalksche brunette, met verleidelijke kuiltjes in wang en kin, ‘ik vind het een dwaze liefhebberij voor een jong meisje, om de gezelligheid te ontloopen en zijn genot alleen in muziek en poëzie te zoeken.’

‘Te meer, wanneer men zooals Eva toch waarlijk zijn figuur niet onder stoelen en banken behoeft te schuiven,’ vervolgde een lieve blondine met helderblauwe oogen

en een klein wipneusje, dat zoo vrijmoedig naar buiten stak, alsof er in de wereld geen zorgen bestaan konden.

'Maar ze heeft een ziekelijke moeder en laat die ongaarne alleen,' sprak daarop de derde, terwijl ze hare kastanjebruine lokken met haar bevallig handje naar achteren streek en tegelijk een voetje in goudlederen schoen vooruitschoof, waarbij tevens een opengewerkt kousje, zoo coquet mogelijk, eventjes zichtbaar werd.

'Malligheid, Lucie,' hernam de brunette, 'zij heeft mij persoonlijk gezegd dat ze met de natuur en haar dichter volkomen tevreden is en daarvoor gaarne alle mogelijke partijen en feesten opoffert.'

'Ja!' vervolgde de wipneus, ''t is niets als preutschheid van haar; ze kent geloof ik den geheelen Heine van buiten en wil interessant schijnen, door daarmede soms uren lang op den berg te zitten droomen.'

'Hoort, de muziek stemt voor de polonaise,' hernam Lucie, 'en de eerste wals heb ik met Gerard, die zoo verrukkelijk danst! Hij vertelde mij zooeven een nieuw rijpaard te hebben gekocht, dat hij Almansor gedoopt heeft. Dat is anders dan papa's paarden, die heeten "Bles" en "Keesje".'

'Daar komt de preutsche Eva,' fluisterde de schalk met haar verleidelijk kinnetje, en het drietal stoof lachend uiteen.

'Eva!' riep tante Ursula, de aangeroepene bij haar ronden, blanken arm vattende, 'daar is me nu een der muzikanten ongesteld geworden en zijn wij verplicht met dansen te wachten tot er een plaatsvervanger ontboden is. Och, kindlief, help me uit de verlegenheid en sla den vleugel eens aan, wilt ge?'

'Alleen om u genoegen te doen, lieve juffrouw, u die zoo goed voor mijne moeder zijt,' hoorde Frederik nog duidelijk in zijn schuilplaats klinken, waaruit hij nu te voorschijn kwam, om zich bij het gezelschap aan te sluiten. Het duurde niet lang of van den in den hoek der zaal geplaatsten vleugel klonk de heerlijk schoone melodie van een der walsen van Chopin door de schitterend verlichte ruimte en wel in een tempo, dat den deskundige een meesterlijke techniek verraadde. Van lieverlede zwegen de vroolijke en lachende stemmen en schaarden de aanwezigen zich in gezellige groepjes rondom de begaafde dilettante, die voor het instrument plaats genomen had. Frederik had op eenigen afstand post gevat, zijne oogen onafgewend op het gelaat der pianiste gevestigd, 't welk recht tegenover hem in al zijn schoonheid zichtbaar was.

Het meisje, dat op dit oogenblik aller aandacht trok, was ontegenzeglijk eene interessante verschijning. Een bevallige leest, gekleed in eenvoudig, maar zeer smaakvol licht toilet, paarde de meeste aanvalligheid aan blanken hals en armen en lang, golvend blond haar, dat in dikke vlechten over hare schouders neerviel. Het bleeke gezicht, dat zonder bepaald schoon te zijn, veel aantrekkelijks bezat, deed een leeftijd van circa 21 jaren vermoeden. Het eenigste wat aan dat gelaat eene eigenaardige bekoorlijkheid gaf, waren een paar groote, diepblauwe oogen, van buitengewone, bijna raadselachtige uitdrukking, door lange wimpers overschaduwd. Er lag een ernst in haar blik, welke verre dezen nog jeugdigen leeftijd overtrof, ja zelfs een schaduw, die in den regel eerst een geheel leven vol zorg, lijden en zwaren, onvermijdelijken druk op een menschelijk gelaat teekent. Haar gezicht was daarvoor wel is waar nog gespaard gebleven, het blanke voorhoofd toonde geen enkelen rimpel, de mond geen pijnlijken trek, maar in het oog lag die schaduw diep te lezen.

Een half uur later was het dansen in vollen gang en daarmede het ongeduld en verlangen der vele trippelende voetjes bevredigd. Gerard, die reeds een geruimen tijd naar tante Ursula gezocht en deze eindelijk in de zijkamer gevonden had, waar zij zich eenige oogenblikken bij een speeltafeltje ophield, om de vrouw van den burgemeester eene 'misère ouverte' te zien spelen, ontving op zijn vraag, wie toch deze hem onbekende pianiste kon zijn, van tante op den bekenden korten en bevelenden toon ten antwoord: 'Eva Langhorst, het eenigst kind mijner intiemste schoolvriendin, wel een zéér arm meisje, Gerard, maar uit onzen stand,' op welke laatste woorden zij een bijzonderen klemtoon legde, terwijl zij haar hoofd in den nek

wierp en met statigen tred verder ging, rondom het geruisch van haar krakend, zijden kleed verspreidende.

Frederik had de pauze van het dansprogramma afgewacht door hier en daar eenige der gasten aan te spreken en begaf zich bij het zwijgen der muziek te midden van het vroolijke gezelschap, met het doel naar Eva rond te zien, toen deze toevallig opeens voor hem stond aan den arm van zijn broeder. Hij liet zich terstond voorstellen en verzocht haar met de meeste wellevendheid, hem gedurende de pauze eenige oogenblikken te schenken, wijl hij meende dit niet gedurende het dansen van haar te mogen vragen, omdat hij daaraan geen deel nam en haar van dat genoegen niet berooven wilde. Gerard stond zijne dame daarop aan zijn broeder af en Eva beweerde dat het niet-dansen voor haar volstrekt geene opoffering was. Haar arm in dien van Frederik leggende, verwijderden zij zich al pratende en waren ten slotte naar de veranda afgedwaald, waar de heerlijke voorjaarslucht hen had verlokt eenige oogenblikken plaats te nemen. Frederik liet vervolgens door een bediende de noodige ververschingen aandragen en geraakte inmiddels met zijne dame in een levendig gesprek. De interessante verschijning boeide hem zéér en nadat zij wederkeerig hunne gedachten over muziek hadden gewisseld, vervolgde Frederik:

‘De reden waarom ik u niet eerder op partijen aantrof, moet ik dus vinden in de omstandigheid dat deze soort amusementen niet zeer in uw smaak vallen?’

‘Ronduit gezegd, ja mijnheer, mijne weinige ledige uren wijd ik liever aan mijne liefhebberijen en verdeel dien tijd in muziek, lectuur en wandelen, welke beide laatsten zeer gemakkelijk samengaan.’

‘En hebben uwe ouders daar niet tegen? want 't is toch eenmaal usance dat een jong meisje uit uwen stand zich in de wereld pousseert.’

‘Reeds op driejarigen leeftijd verloor ik mijn vader, dien ik dus zoogoed als niet gekend heb. Hij liet mijne moeder in de zorgvolste omstandigheden achter, en dit mag misschien mede reden zijn geweest, waarom deze mij op lateren leeftijd niet tot 't bezoeken van partijen aanmoedigde.’

Er vormde zich bij deze woorden een weemoedige trek om haar schoonen mond, terwijl zij met terneêrgeslagen oogen den heerlijken geur der haar door Frederik geschonken rozen inademde.

Het is een moeielijk geval, tegenover verdriet te staan dat men niet kent. Men zou zoo gaarne een enkel troostend woord spreken, de handen verzachtend op de pijnlijke wond leggen, doch men weet niet, of niet juist daardoor de smart grooter, de wond ongeneeslijk wordt.

‘Vergeef mij, mejuffrouw,’ vervolgde Frederik, ‘ik kon niet vermoeden dat ik met mijn vraag een teêre snaar in uw gemoedsleven aanroeren zou.’

‘Ik ben daarvan overtuigd en is er dus van vergeving mijnerzijds geen sprake; integendeel, ik spreek er gaarne over met iemand die daarin zulke belangstelling toont. 't Is trouwens in geheel W. bekend, op welke wijze mijne brave moeder haar echtgenoot verloor, en ook hoe zij, sedert den nootlottigen dag, waarop mijn vader, een hartstochtelijk speler, de hand aan zichzelven sloeg, door een zware ziekte werd aangetast, welke haar tot heden eene sukkelende gezondheid deed behouden. Maar u zult ook wel ongetwijfeld een en ander van uw goede tante hebben vernomen.’

‘Integendeel mejuffrouw, uwe woorden zijn geheel nieuw voor mij en ik verzeker u dat ik daarin veel belang stel, te meer, daar zooals u mij straks verteldet, tante Ursula veel voor u en uwe moeder deed. Kinderen zijn mijns inziens echter niet verantwoordelijk voor de zonden hunner ouders, waaraan zij geen deel hebben, en buitendien, wanneer wij over alles zouden willen treuren, omdat de afloop zoo geheel

anders had *kunnen* zijn, dan was de dag niet lang genoeg om over al het gebeurde in ons leven te klagen. U moogt derhalve ook niet te veel toegeven aan een overstelpt gemoed, vooral niet nu u met uwe moeder onlangs hier zijt komen wonen en de Geldersche lucht u beiden veel versterken zal. Daarbij, welk een troost voor u beiden, in tante Ursula zulk een ware vriendin te hebben gevonden.'

(*Wordt vervolgd.*)

MET MOEDER MEE. Naar een schilderij van C. von Bergen.

Genezen.
Oorspronkelijke Novelle door Ellen Forest.
(*Vervolg en slot van blz.* 304.)

Het is zes weken later en Rudolf's laatste vrije dag. De dominee, Bertha en nog eenige vrienden hebben op het kleine villatje thee gedronken. Allen zijn nu mevrouw Bredford in den tuin gevolgd; alleen Rudolf is nog in de kamer.

Zijn laatste avond! Hoe zal hij het haar zeggen! Waar, wanneer? Wat zal het antwoord zijn en -? Maar zijn gedachtenreeks wordt afgebroken door het voorwerp zijner overpeinzing, Bertha, die zachtjes neuriënd binnenkomt.

In het halfdonker bemerkt zij Rudolf eerst niet.

'Jij daar, Bertha?'

'Zoo Ru, ben jij hier? Ik heb mijn zakdoek ergens laten liggen; ik dacht hier, maar ik zal verderop moeten, want hier is hij niet!'

'Bertha?'

'Ja?'

'Het is mijn laatste avond.'

'Wel? Is de vacantie niet lang genoeg geweest?'

'Niet lang genoeg om dicht bij jou te zijn, Bertha. Ik heb je zoo innig, innig lief. Mag ik hopen dat...'

'Kom Ru, wees nu niet zoo kinderachtig. Je vergist je, jongen, je hebt niet mij maar jezelf lief. Hoor eens Ru, dit thema blijft tusschen ons voortaan onbesproken. Ik heb geen lust mij te verbinden aan een man, die het toppunt van egoïsme bereikt heeft. Je zegt je hebt mij lief. Nonsens, jij hebt alleen jezelf lief. Je bent innig egoïst!'

'Bertha!' riep de jonge man uit.

'Herinner je je nog den eersten avond van je terugkeer? De theorie die je toen verkondigde is je eenige, je ware. Nogmaals, het is een vergissing, je hebt niet mij maar jezelf lief.'

'Maar Bertha, heusch, die theorie is niet waarvoor zij gehouden werd.'

'Nu dan, die theorie daargelaten, maar je geheele leven is een aaneenschakeling van egoïsme.'

Hij was op het punt haar te vertellen wat hij dien ochtend, nu zes weken geleden, gedaan had en haar te vragen of dat ook egoïsme was geweest, doch hij vreesde hierdoor de zaak nog maar te verergeren, en zeide dus slechts: 'Waarom denk je dat, Bertha?'

'Waarom, Ru? Je bent nu twee en een halve maand hier geweest. Je ma heeft je den kost gegeven, buitengewone uitgaven voor je gedaan enz., en heb jij er ooit aan gedacht iets voor haar te doen of - -'

'Maar Bertha, Mama zou niet betaald willen worden.'

'Dat begrijp ik heel goed, maar weet je wel dat er duizenderlei manieren zijn om zoo iets goed te maken, zonder haar als een kostjuffrouw te betalen. Denk eens, dat geld, dat nu voor jou uitgegeven is, was voldoende geweest om haar verblijf aan de Riviera voor 4 à 5 weken te bekostigen, wat zij werkelijk heel, heel hard noodig heeft.'

'Als Mama ook maar eens iets zeide, heusch zij kan hebben wat zij wil. Maar hoe moet ik dit alles weten?'

‘Dat is het juist, je weet niets, want niets interesseert je dan je eigen IK.’

‘Bertha, wil je het niet eens overwegen, ik zal je woorden niet vergeten, maar och Bertha, stuur mij niet weg zonder eenige hoop!’

‘Nu Ru, over twee jaar is je studie voltooid, dan zullen wij er nog eens over praten, maar nu moet ik weg, want men zal mij missen,’ en weg snelde zij den tuin in, waar Rudolf haar spoedig volgde.

Geen woord werd er verder tusschen hen meer over het onderwerp gewisseld.

* * *

‘Bertha, Bertha!’ met dezen uitroep snelde Cato eenige dagen later de woonkamer der pastorie binnen.

‘Wel Cootje, wat is er nu weer aan de hand?’

‘Bertha, verbeeld-je, Ru, die nare Ru stuurt ons daar twee duizend gulden om een poosje naar Italië te gaan, en dat juist nu zijn papieren zoo slecht staan! Hij schrijft ons dat wij het gerust kunnen aannemen, want dat het hem in geen enkel opzicht eenige opoffering kost, en toch zijn Ma en ik er zeker van dat hij zich nu deze drie maanden erg zal moeten bezuinigen.’

‘Wel anders had het ook geen waarde,’ zeide Bertha kalm maar toch innig verheugd.

‘En Bertha, wij weten aan wien wij dit het meest van al te danken hebben. Zonder jouw invloed kon zoo iets nooit gebeurd zijn.’

‘Onzin, Coo! onzin. Ru is niet zoo egoïst, hij denkt alleen maar niet na.’

* * *

Het was een mooie lentedag. Bertha was sedert een paar weken met haar papa in Londen, waar laatstgenoemde eenige Synodale vergaderingen had bij te wonen.

Met groot verlangen zag Bertha de komst van mevrouw Bradford en Cato tegemoet, die na den geheelen winter in Nizza te hebben doorgebracht, zich nu in Londen bij hen zouden aansluiten om Cato ook een kijkje te gunnen in de wereldstad. Het prachtige weder had hun tot een rijtoer verlokt en Hyde Park was het doel hunner reis geweest. Toen zij een goed uur rondgetoerd hadden lieten zij zich naar hun hotel ‘Cecil’ in de Strand terugrijden. Bij Charing Cross werd aan de lange rijen cabs, handsomes en andere voertuigen plotseling ‘halt houden’ bevolen door de opgeheven hand van een agent.

Een arm vrouwtje uit het volk, bevend van ouderdom, had reeds meer dan een kwartier op den hoek der straat gestaan, in de hoop toch ééns gelegenheid te krijgen om over te steken, maar telkens als zij het probeeren wilde bekroop haar een angst voor dat gewoel; zij was zoo oud, de ziel, en nu wachtte zij maar geduldig tot een agent haar zien zou.

Maar de dienaars van den Heiligen Hermandad, hoewel in Londen dienaars bij uitnemendheid, hadden het erg druk en het kleine, oude vrouwtje bleef onopgemerkt.

Dicht bij haar stond een heer; ook hij scheen te wachten, doch niet op een kans om over te steken. Een vriend zou hem ontmoeten bij het station, en ongeduldig de fijne glacé handschoenen op en neer strijkend, wachtte ook hij.

Het was een jonge man; groot, krachtig gebouwd, met manlijke trekken. Zijn kleederen verrieden den man uit de groote wereld. Hij had het oudje opgemerkt, en de Rudolf van een jaar geleden en de Rudolf van nu waren twee verschillenden. Hij had geleerd aan anderen te denken, hij had gestreden tegen zijn egoïsme, tegen het ‘niet-denken’ zooals Bertha het noemde. Door ernstig *willen* en strijden had hij

geleerd het eigen ‘ik’ naar den achtergrond te dringen, te denken en te gevoelen voor anderen. Hij zag het oude moedertje, had medelijden met haar, en zonder zich te bedenken op haar toetredend en beleefd den hoed lichtend zeide hij: ‘Zal ik u eens overhelpen?’

Een dankbare blik en een ‘te veel eer’ waren het eenig antwoord. Hij haalde den arm van het oudje door den zijne en op een wenk van hem aan den politieagent was het dat alles stopte. Langzaam en voorzichtig, zich niet storend aan de lachende gezichten rondom, bracht hij het oudje veilig aan den overkant, waar hij haar met een handdruk verliet. Toen hij zich omkeerde bemerkte hij zijn vriend in druk gesprek met twee dames. Hij overlegde of hij hen storen zou of niet, toen een tikje op zijnen schouder hem deed omzien.

‘Dominee!’ riep hij verwonderd.

'Ja, ik. Maar ik heb geen tijd, Bertha wil je zien, zij is daar in haar rijtuig.'

Rudolf's gelaat kleurde van geluk. Met één ruk opende hij het portier.

'Bertha!'

Maar Bertha gaf juist haar bevelen aan den koetsier. 'Hotel Cecil en zoo gauw je kunt!'

Twee jaar later is Bertha de gelukkige vrouw van Rudolf Bredford, die niet langer voor zichzelven maar in de eerste plaats voor zijn vrouwtje en dan voor anderen leeft.

Bijgeloof.

Het bijgeloof, dat nooit geheel schijnt uit te roeien te zijn en dat voornamelijk bij onbeschaafde menschen en bij hen, wier opvoeding verwaarloosd is, evenals bij geestelijk zwakken steeds een onderkomen vindt, waar het goed bewaard en verder overgeleverd wordt, stelt zich niet tevreden met de vijf boeken van Mozes, die de Bijbel bevat.

Het heeft het aanzijn gegeven aan nog een ander boek, dat echter niet het zesde maar het zevende genoemd wordt, omdat zeven een cijfer is door bijgeloovige menschen bijzonder hoog geschat.

In dit zevende boek van Mozes worden allerlei geheime kunsten geleerd, die den bezitter bovennatuurlijke kracht verleenen. Dat echter de bezitters van dat zevende boek niet altijd in schitterende omstandigheden leven, hoewel dit uit den aard der zaak wel zou moeten geschieden, wordt door hen, die bij deze duivelskunstenaars heil zoeken, over het hoofd gezien.

Een zekere vrouw, Veronica Röder uit Neurenberg, die reeds 27 maal met den rechter in conflict was gekomen, leefde in de overtuiging, dat dit zevende boek haar van zeer veel nut kon zijn. Daar zij echter niet zulk een boek bezat noch iemand kende met wie dit wel het geval was, verzon zij dat eene zekere vrouw Bartel de bezitster was van dit boek. Ook op die wijze geloofde zij, dat zij zich nog wel eenige voordeelen kon verschaffen. En daarin bedroog zij zich niet. Zoodra zij de arbeidersvrouw Ursula M. leerde kennen, bemerkte zij alras van welke onschatbare waarde het boek was.

Vrouw Ursula stortte voor hare nieuwe vriendin haar hart uit en vertelde, dat haar man veel meer dan noodig besteedde aan het lesschen van zijn dorst en dat, als zij hem daarover onderhield, mishandelingen haar deel waren, terwijl zij ten slotte de genegenheid van haren man geheel daardoor had verspeeld.

Vrouw Röder troostte haar en zeide dat zij haar best zou doen haar te helpen; zij kende een waarzegster, die in het bezit was van het zevende boek van Mozes en allerlei tooverij verstond om van ongelukkige gelukkige menschen te maken. Deze heks kon helpen, maar men moest er niemand over spreken en ook was het niet goed direct zich met haar in verbinding te stellen: zij echter zou de tusschenpersoon zijn.

De arme arbeidersvrouw ging op het voorstel in en werd door vrouw Röder voorloopig behoorlijk geplukt, want de waarzegster kon natuurlijk niet voor niets werken.

Er werden door vrouw Roder bedevaarten ondernomen, naar Trier, zooals zij zeide, - de dorstigheid van den man veranderde echter volstrekt niet.

De armzalige spaarpenningen van de vrouw gingen successievelijk naar de waarzegster en ze klaagde, dat ze het niet langer kon volhouden; maar vrouw Röder troostte haar met te zeggen, dat het nu spoedig gedaan zou zijn. Vooraf moest zij echter, om er 50,000 mede te winnen, eerst twee loten koopen in een kerkloterij en daarbij zes pakjes met zout bij tusschenpoozen in het Ludwigskanaal gooien; nog was het noodig, dat vrouw Ursula drie bloementuiltjes op kindergraven plaatste.

Dat kwam haar wel wat zonderling voor, maar vrouw Röder antwoordde haar: ‘Vragen moogt ge niet; de f 50,000 zal gewonnen worden en dan zult gij mij dankbaar zijn.’

Vrouw Ursula won natuurlijk niets, maar zij liet zich spoedig kalmeeren - er was zeker iets niet precies door haar opgevolgd.

De dorstige man van vrouw Ursula had zich voor de rechtbank te verantwoorden wegens mishandeling. Vrouw Röder maakte de beangste, lichtgeloovige vrouw nu wijs, dat hare ‘vriendin’ ook daartegen wel raad wist. Haar man moest een kous omgekeerd aantrekken, zijn blikken in de rechtzaal naar het venster richten en in zichzelf zeggen: Ik treed voor het gerecht; daar zitten drie zwarte mannen, de een heeft geen tong, de tweede geen long, de derde is stom, zoo waarlijk helpe mij God Almachtig!’

De man was zijn vrouw waard; hij deed zooals hem voorgeschreven was. Het gevolg was al even schitterend als bij de beide andere hekserijen; hij kreeg acht dagen gevangenisstraf.

Nu werd het vrouw Ursula toch al te gek. Nadat zij al haar spaarduitjes, 300 gulden, aan vrouw Röder had geofferd, begreep zij, dat ze in handen van een oplichtster gevallen was en dat het dozijn brieven van de geheimzinnige ‘vriendin’ door vrouw Röder zelf moesten geschreven zijn. Zij mengde het gerecht in de zaak en weldra moest vrouw Röder nu wegens bedrog terechtstaan.

Zes jaren gevangenisstraf was het vonnis tegen haar geveld. Of het echter zal baten om andere heksen af te schrikken of anderen voor bijgeloovigheid te behoeden, mag betwijfeld worden.

Schets.

‘Ja,’ zeide een jonge man, terwijl hij zich voor de voeten wierp van een aardig onderwijzeresje, ‘ik bemin u en zou voor u tot het einde der wereld willen gaan.’

‘Dat zou u niet kunnen; de wereld, of liever de aarde gelijk wij haar noemen, is rond als een bal, aan de polen eenigszins afgeplat. Een der eerste lessen der elementaire aardrijkskunde is gewijd aan den vorm der aarde. U heeft dat, toen u nog een knaap was, moeten leeren.’

‘Natuurlijk deed ik dat, maar -’

‘Het is niet langer een theorie; het omreizen der aarde heeft het bewezen.’

‘Dat weet ik, maar wat ik meende is dat ik alles zou willen doen om u te behagen. O, Minerva, als ge de kwellende leegte kendet - -’

‘Er is niet iets, wat ge leegte kunt noemen, Johan; de natuur kent geen ledige ruimten; maar gesteld, dat zij ze wel kende, hoe zoudt ge dan kunnen spreken van een leegte, als er iets kwellend in was?’

‘Ik bedoelde te zeggen, dat mijn leven leeg zou zijn zonder u; dat gij mijn dagelijksch denken en mijn nachtelijk droomen zijt. Ik zou overal willen heen gaan om met u te zijn. Als ge in Australië waart of aan de Noordpool, zou ik naar u toevliegen. Ik - -’

‘Vliegen! Wij zullen een nieuwe eeuw hebben vóór men zal kunnen vliegen. Zelfs als de wetten der zwaartekracht met goed succes zijn overwonnen, zal toch de moeilijkheid nog blijven om het evenwicht te kunnen behouden.’

‘Wel drommels, je laat me niet uitspreken, ik wou alleen maar zeggen, dat je mijn vrouwtje moest worden!’

(Zij kussen elkaar; het gordijn valt.)

Een begrafenis op zee
door J.H. Barker.

Het leven aan boord van een van de groote mailbooten, welke van Engeland naar de Kaap loopen, is verrukkelijk. Na de eerste week komt er kalme zee en heerlijke zonne-

schijn; vrij van de beslommeringen van het drukke leven aan den wal, kan men naar hartelust genieten van een *dolce far niente.* Geen brieven behoeven doorgekeken, geen bezoekers heeft men te ontvangen, geen courant te lezen aan het ontbijt.

Het is aan boord als een heerlijke, rustige feestdag.

Het eerste deel van de reis is het minst genoeglijk, want de Golf van Biscaye staat in kwaden naam, en al is het gerucht hiervan wel eens erger dan de werkelijkheid, van tijd

HET LIJK WORDT AAN DEK GEBRACHT.

tot tijd houdt deze zee hare reputatie op. Maar als Madera eens gepasseerd is dan verdwijnt iedere gedachte aan zeeziekte, dan krijgt ieder eerst recht genot in den tocht, dan klaart alles op. Dekstoelen worden op de beschaduwde plekjes van het dek gezet; met gekout en scherts kort men den tijd, men leest novellen en rookt.

Na de Canarische eilanden wordt een comité gevormd om de nog resteerende veertien dagen zoo aangenaam mogelijk door te brengen. Er wordt gecricket, gedanst, concerten gearrangeerd, waaraan ieder zonder uitzondering deelneemt.

Toch is op zee, evenmin als aan land, alles zonneschijn en geluk, en nimmer zal ik een zekeren heerlijken, warmen Decembermorgen vergeten, toen wij nog negen of tien dagen zeilens van Kaapstad waren, en de klerk van den kapitein de kajuit binnenkwam en zeide: ‘Van middag om vier uur is er begrafenis.’

Het was alsof er plotseling een donderbui was opgekomen, zoo veranderde eensklaps de aanblik van het gezelschap; een paar minuten te voren hadden wij gesproken over de verschillende amusementen, die er dien dag zouden plaats vinden, en geen gedachte behalve die aan vreugde was er bij ons opgekomen.

‘Wie is er dood?’ vroegen wij. Het was een tusschendekspassagier, die aan de tering gestorven was.

Er werd dien dag aan boord geen muziek gemaakt; het scheen alsof het leven geheel was veranderd.

Om vier uur kwamen alle passagiers aan dek om de begrafenis bij te wonen. De plechtigheid had plaats op het achterdek, terwijl het lagere dek werd ingenomen door de officieren en manschappen die aan den dienst zouden deelnemen. De valreep was neergelaten, alles was gereed; de machines werkten langzaam; toen werd het lijk aan dek gedragen door den bootsman en drie matrozen en aan bakboord van het schip geplaatst.

Op zee wordt een lijk in een zak van zeildoek gedaan, die door gewichten zwaar wordt gemaakt en op een luik gelegd, dat de plaats van een lijkbaar vervult. Het geheel wordt met de nationale vlag gedekt, welke aan de vier hoeken van het luik

wordt bevestigd, opdat, als het oogenblik gekomen is om het stoffelijk overschot aan de diepte toe te vertrouwen, dit onder de vlag door naar beneden glijdt.

De kapitein en de eerste officier lazen de gebeden der dooden; het scheepsvolk gaf de ritueele antwoorden.

Nooit heb ik indrukwekkender lijkdienst bijgewoond dan op dien Decembermiddag; er waren niet veel oogen, die droog bleven. Een paar minuten nadat de dienst was aangevangen, werden de machines op een teeken van den eersten machinist stop gezet; een absolute stilte heerschte toen, slechts onderbroken door de stem van den kapitein en het gekabbel van het water tegen het schip, dat met zijn vaart nog langzaam doorschoot.

Toen klonk het, nadat de kapitein geëindigd had:

‘Een, twee, drie in Gods naam.’

Met een doffen plomp plofte het lichaam in het water, onmiddellijk voor ieders oog naar de diepte verdwijnend.

Plechtig was ieder door het oogenblik gestemd, en toen alles was afgeloopen en de machines weer *full speed* waren gezet, kwam de gedachte bij mij op, dat het heerlijk moet zijn de onmetelijke zee als graftombe te hebben.

Toen ik naar mijn hut ging, kwam ik een der scheepsofficieren tegen, die vroeg: ‘Hebt u geen photo's genomen van de begrafenis?’ - ‘Ja,’ antwoordde ik.

‘Nu, u moet het zelf weten, 't is op uw eigen risico.’

Een paar stappen verder kwam ik een der machinisten tegen, die mij dezelfde vraag deed. Ik vertelde hem, dat ik een paar kijkjes genomen had.

‘Werkelijk?’ vroeg hij, ‘ik zou het voor geen geld ter wereld gedaan hebben.’

‘Waarom niet?’

‘Weet u dan met, dat het photographeeren van een begrafenis aan boord een van de ongelukkigste dingen is, dat u

NA DE BEGRAFENIS.

kon doen. Maar 't is uw eigen zaak en ik heb er niet mee te maken; maar ik had de risico niet op mij durven nemen.’

Ik ben gelukkig niet bijgeloovig, zoodat ik achteraf geen spijt had over wat ik had gedaan.

Langzamerhand keerden wij weer tot het oude leven aan boord terug, tot onze spelen en vermaken, en bij enkelen was misschien de plechtigheid der begrafenis vergeten vóór wij in het gezicht kwamen van de schoone Tafelbaai met de schilderachtige stad en den grooten Tafelberg op den achtergrond; maar de meesten onzer, daarvan ben ik zeker, zullen er een altijd blijvende herinnering aan hebben overgehouden.

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb. (*Vervolg van blz.* 307.)

'En hoe gelukkig dat mijne muzieklessen eenigszins toenemen en ik zelfs te E. reeds een paar élèves heb. 't Valt op die wijze minder zwaar, tegenover mijne lieve moeder opgeruimd en vroolijk te schijnen.'

'Hoe volkomen kan ik mij dat denken, maar toch, ware liefde ontleent ook kracht uit smart.'

Beiden zwegen eenige oogenblikken en Frederik was 't aan te zien, dat hem nog

CENTRAAL-STATION TE AMSTERDAM.

eenige woorden op de lippen zweefden. Meermalen was hij op 't punt te spreken, doch 't was, alsof een onzichtbare macht hem weerhield, ja, als vreesde hij, door zijne woorden eene illusie vervlogen te zien.

'Zou 't mogelijk zijn?' sprak hij eindelijk half in zichzelven.

'Ik begrijp u niet,' antwoordde Eva Langhorst, hare oogen tot hem opslaande; 'of was die vraag niet tot mij gericht?'

'Is 't mogelijk dat ik u gisteren ontmoet heb aan den rijkstol naar E.?' vervolgde Frederik met een glimlach.

'Ja! ik was op weg daarheen om mijne élèves te bezoeken, en nu herinner ik mij dat die wachtende equipage de uwe moet geweest zijn.'

''t Was een koppig grauwtje dat u daarheen bracht,' hernam Frederik met een lach, 'en ik wilde u juist mijn geringe hulp aanbieden, toen ze opeens bleek niet meer noodig te zijn.'

'O! 't is niet de eerste keer,' vervolgde Eva vroolijk, 'dat het dier zijn koppigheid toonde, ik ben daaraan reeds gewend geraakt, en u begrijpt, dat ik dit goedkoope vervoermiddel aanwenden moet om wekelijks naar E. te reizen.' En opeens in een schaterlach uitbarstende, vervolgde zij: 'Was dat zwartje in zijn rooden rok een bediende van u?'

'Ja!' hernam Frederik, 'een jonge neger, die mij op onze reis in Amerika trouw diende en mij te St. Louis van den dood redde, door met opoffering van zijn leven, mijn hollend paard tot staan te brengen, welke moedige daad hem ernstig aan het

hoofd verwondde. Wij zijn sedert dien avond zoozeer aan elkaar gehecht geraakt, dat hij mij naar Holland gevolgd is en mij een getrouw bediende werd, wien ik als een broeder heb leeren liefhebben.'

'Dat is te begrijpen, en in zulke gevallen treedt afkomst en uiterlijk geheel op den achtergrond.'

'Zoo u niet bij tante Ursula geheel in ongenade geraken wilt, spreek dan deze overtuiging nooit bij haar uit; zij toch ziet op den braven Giles met minachting neer en beschouwt in hem nog geheel den slaaf. Doch ik mag u niet langer aan het gezelschap onttrekken, te meer daar het dansen weer aangevangen is.' Frederik, die hoe langer hoe meer overtuigd werd dat dezelfde Eva uit zijne jongensjaren naast hem zat en nu vernam, dat zij voor den eerstvolgenden dans geëngageerd was, zoodat hum onderhoud derhalve ten einde liep, kon zich eindelijk niet weerhouden te zeggen: 'Ik moet u toch nog mededeelen, juffrouw Langhorst, hoe uwe tegenwoordigheid mij levendig herinnert aan een voorval uit mijne jongensjaren, den tijd toen ik te A. ter kostschool lag.'

Eva zag hem verbaasd aan en sprak lachend: 'U maakt mij werkelijk nieuwsgierig, mijnheer.'

''t Was,' vervolgde Frederik, 'bij gelegenheid eener wandeling, die wij, scholieren, met onzen onderwijzer maakten, dat ik in eene uitspanning, "Ruimzicht" geheeten, aan een daar vertoevend damesgezelschap een parasol ter hand stelde, welke eenige oogenblikken te voren door mij gevonden was en naar mijn vermoeden door een van allen

verloren was.' Eva luisterde met aandacht, een glimlach zweefde om haar schoonen mond, een vluchtige blos kleurde hare wangen en de vingers drukten zich zoo hevig om een der rozen, dat de teêre bloem eindelijk van den stengel brak en platgedrukt op den bodem viel. Frederik, wien de gevolgen dier gemoedsbeweging niet ontgaan waren, leunde in den stoel achterover, vatte den op Eva's schoot liggenden waaier, waaraan hij met oogenschijnlijke opmerkzaamheid de fijn bewerkte arabesken bewonderde, en vervolgde daarna: 'Ik werd toen van alle kanten uitgelachen en bespot, omdat ik niet terstond had bemerkt dat het voorwerp versleten en dus met opzet weggeworpen was; alleen één der vijf of zes jonge meisjes, door de anderen Eva genoemd, toonde haar medelijden met den bedeesden knaap, die meende een goede daad te hebben verricht en nu zóó ten spot werd prijsgegeven.'

Hier zweeg hij eenige oogenblikken, als om de andere in de gelegenheid te stellen zelve het verhaal te vervolgen. Zijn slanke hand drukte den waaier zoo hevig te zamen, dat het kostbare speeltuig in ernstig gevaar geraakte. Juist wilde hij zijn verhaal vervolgen, toen Eva sprak: 'Ja, ik herinner mij, ik had medelijden met den armen jongen, die op zulke wijze werd gehoond, vooral toen de juffrouw hem nog eenige bitse woorden toevoegde, en plotseling kwam bij mij de gedachte op, hem voor zijne vriendelijkheid te bedanken, te meer omdat hij door het meisje, aan wie de parasol behoord had, 't hardste uitgelachen werd.'

De waaier onderging nu zulk een druk in Frederiks handen, dat het kunstig gesneden ivoor werkelijk brak. Frederik vervolgde: 'Dan heb ik mij dus niet bedrogen en zegen ik het toeval, dat ons nu weer samenbrengt, waardoor ik u nu nog voor uwe goedheid den dank zeggen kan, dien ik toen als bedeesde knaap niet kon uitbrengen.'

Voordat Eva, wier wangen gloeiden, nog een woord geantwoord had, werd zij tot den reeds aangevangen dans uitgenoodigd en had Frederik nog slechts even den tijd haar zijne excuses aan te bieden voor den door hem gebroken waaier, dien hij haar zóó niet wilde ter hand stellen, doch welken hij beloofde te laten repareeren.- - -

Een paar uren later waren de meeste gasten reeds vertrokken en heerschte in de vestibule de gewone wanorde, welke aan 't eind van elke danspartij onvermijdelijk is. Jassen, mantels en hoeden waren zoekgeraakt, welke omstandigheid aan de opgewonden jeugd zeer welkom was, doch menig huisvader, die naar huis verlangde, het voorhoofd deed fronsen. Gerard had zich bijzonder verdienstelijk gemaakt om mejuffrouw Langhorst in het omslaan van mantel en avonddoek behulpzaam te zijn en wilde haar juist zijn arm aanbieden om haar verder te geleiden, toen tante Ursula hem daarin voorkwam, door Eva zacht tot zich te trekken: 'Neen, Gerard, die zorg neem ik op mij. Eva heeft alleen om mij genoegen te doen mijne uitnoodiging aangenomen, ik wil haar zelve ook weer bij haar moeder t'huisbrengen,' waarna zij zich ijlings met haar door den tuin verwijderde en haar naar den overkant van den rijksweg geleidde, waar het kleine bovenhuis gelegen was, dat door mevrouw Langhorst en haar dochter werd bewoond, welke laatste vervolgens met een hartelijken zoen van tante Ursula afscheidnam.

Nadat ook het laatste rijtuig vertrokken en het geratel der wielen op den straatweg geheel uitgestorven was, had Gerard nog eenmaal de feestzaal betreden, met het doel zich naar zijn broeder te begeven, dien hij gedurende den geheelen avond slechts even terloops gesproken had. Daar hij de zaal geheel verlaten vond en slechts eenige bedienden bezig waren hier en daar 't een en ander op te ruimen, haastte hij zich naar

boven en vernam van Giles, dien hij op de trap ontmoette, dat deze Frederik juist diens kamer had zien binnengaan, waar Gerard zijn broeder dan ook weldra vond.

‘Fredi!’ riep Gerard, hem omhelzende, toen deze aan den vleugel had plaats genomen, waarop de sonate in F-mol van Beethoven opengeslagen lag, ‘Fredi! wat hebben we elkaar weinig gezien van avond, maar 't is ook natuurlijk, gij danst in 't geheel niet en ik heb geen enkelen dans overgeslagen.’

‘Dat heb ik gemerkt, Gerard, ge zult vermoeid zijn.’

‘Vermoeid! Zulk een avond moest nog langer duren. Hebt ge haar gezien? Maar wat vraag ik. Bezit gij een oog voor het schoone geslacht? Gij peinzer hebt zeker weer hier of daar zitten droomen met een uwer lievelingsdichters. Ja, daar zie ik alweer zoo iets, daar ligt de Goethe weer opgeslagen, laat zien:

> “Wenn wir geboren werden weinen wir
> Dass wir die grosse Narrenbühne
> Welt beschreiten mussen.”

Ha! ha! ha! Kom, beste Fredi!’ riep Gerard, en hij lachte luid, terwijl zijn schoon gelaat van geestdrift straalde, ‘kom! drinken wij dit glas op onze broederliefde, die zóó vastgeworteld is in ons hart, dat niemand ter wereld ze verbreken kan.’ Bij deze woorden bood Gerard zijn broeder een der beide kelken met champagne gevuld, welke hij Giles opgedragen had boven te brengen, en beide broeders dronken op hunne onbreekbare liefde. Gerard was zeer opgewonden en zong uit volle borst:

> ‘Mij dunkt toch, de Champagnewijn,
> Moet waar hij groeit, 't beste zijn...’

doch brak plotseling af, liep in haastige stappen het vertrek op en neer en riep op eens: ‘Welk een avond! Welk een genot! Hebt ge haar gezien, broeder? Spreek, droomer! Die taille, die lokken, die oogen! Een hemelsche verschijning!’

‘Ja, Lucie zag er zeer lief uit van avond, ook mij...’

‘Lucie! Lucie! Neen, beste Fredi! ik zal niet meer jaloersch op haar zijn, moge zij u gelukkig maken! Eva! heet mijne aangebedene. Eva! welk een naam voor zulk een vrouw! O, Fredi! ik ben smoorlijk verliefd! Zij moet de mijne worden! - - - Maar wat deert u, beste broeder? Fredi, wat scheelt u?’

Een beving had Frederik overvallen, welke zijn gelaatskleur nog bleeker dan gewoonlijk deed zijn. Hij stond plotseling op, liep naar het openstaande balkonvenster, hetwelk hij sloot, zeggende: ‘Een huivering, broeder; de nachtlucht is frisch en zal daaraan schuld hebben; kom, drinken wij nog een glas te zamen, maar ditmaal op uw geluk.’ En de met den vurigen wijn gevulde glazen klonken ten tweede male, terwijl Gerard zong:

> ‘Verklaar me eens, wat is mijn en dijn?
> Sprak tot een knaap een maagdelijn.
> Toen sprak de knaap: Lief meisje-mijn,
> Uw vriendelijk oogelijn is dijn,
> En daarin blikken - dat is mijn,
> Uw zoetlief mondje - dat is dijn,
> Een kus daarop gedrukt - is mijn;
> Als nu uw armpjes open zijn
> En 'k rust daarin, dat is mijn en dijn!’

‘Gerard, ge windt u te veel op! Laat ons nog een oogenblik kalm blijven praten, en dan onze nachtrust zoeken, want 't is reeds laat.’

Maar Gerard wilde van geen bedaardheid weten, noemde zijn broeder weder den kouden droomer en bouwde zich de schoonste luchtkasteelen aangaande hun toekomst, die nu zoo recht gelukkig zou kunnen worden, wanneer Fredi zijn Lucie en hij zijne Eva bezat en zóó de liefdeband op ‘Woudzicht’ dubbel versterkt worden zou.

‘Niemand gaat door het leven juist den weg dien hij zich voorstelt te gaan,’ sprak Frederik. ‘Het is 't ongelukkigste wat een mensch op deze wereld doen kan, plannen voor jaren vooruit te maken, waar hij niet eens meester over den volgenden dag is. Wat komen moet, dat kome!’ en Frederik drukte zijn broeder met kracht de hand, toen deze zich een

half uur later naar zijn slaapvertrek begaf. ‘Fredi! Fredi!’ riep Gerard hem nog toe, ‘wees toch ook eens een enkele maal opgeruimd. Voor u schijnt de hemel altijd bewolkt te zijn, maar de lieve zon richt 't toch immers in zooals zij wil.’

En nog op eenigen afstand klonk Frederik zijn broeders stem toe in de woorden:

‘Ich will dich etwas fragen
Herzliebstes schatzel mein -
Die Bäume thun ausschlagen,
Ich will dich etwas fragen
Wann soll die Hochzeit sein?’

Giles was steeds gewoon geweest, 's avonds bij het ter ruste gaan door zijn heer te worden ontboden, om dezen bij het ontkleeden behulpzaam te zijn, en toen hij reeds meermalen ingedommeld zijnde, nu weder opschrikte en ontwaarde dat de huisklok reeds drie uur na middernacht aanwees, begaf hij zich terstond naar de kamer zijns meesters en vond Frederik voor de schrijftafel ingeslapen. Zijn gelaat was marmerwit en de ademhaling onrustig; de rechterhand omvatte nog de pen, waarmede hij enkele regels in een voor hem liggend boek had geschreven, waarnaast een gebroken waaier lag. Maar Giles, de trouwe neger, die voor zijn heer door een vuur zou zijn gegaan, had een te eerlijk hart, om zelfs een blik in Frederiks dagboek te kunnen werpen. Hij sloop weder onhoorbaar uit het vertrek en deed toen zijn meester ontwaken, door aanhoudend op de kamerdeur te kloppen.

‘Giles!’ sprak Frederik, toen deze was opgeschrikt en zich gereedmaakte naar zijn slaapvertrek te gaan. ‘Giles! trouwe vriend! is 't waar wat ik hier in mijn droomen heb neergeschreven?’ en hij hield den zwarte het dagboek voor, waarin deze op zijne gebrekkige wijze las: ‘Velen weten 't niet of en hoe zij een ander liefhebben, zekere gebeurtenissen brengen dit eerst te voorschijn.’

‘You are right sir! It is very true indeed,’ en de blanke teere hand rustte in die zwarte, sterke vuist, alsof zij voor altijd zouden vereenigd blijven.

‘Ik heb uwe hulp niet meer noodig, Giles, rust wel dus, tot morgen.’

‘Good bye sir and good night,’ sprak de trouwe neger en begaf zich ter ruste.

Toen tante Ursula hare vermoeide leden op haar maagdelijke sponde had uitgestrekt en nog inderhaast het geheele feest in hare gedachten de revue liet passeeren, plooide zich een glimlach om haar scherp geteekenden mond en sprak zij eenige oogenblikken later tot zichzelve: ‘Hoe viel 't hem tegen, toen ik haar uit zijn arm nam! Nu, lieveling, mijn Gerard, ze zal u toebehooren, voor eeuwig!’ De glimlach verdween om voor de gewone, bevelende, beslissende uitdrukking plaats te maken, waarmede zij kort daarna rustig insliep.

En toch was tante Ursula geen slechte vrouw! Neen, zij was zoo goed en zoo slecht, zoo opofferend en zoo baatzuchtig als de halve, ja, bijna als de geheele wereld.

De volgende dag was Zondag. Op ‘Frederiks heuvel’ bleef alles lang in stille rust; alleen het dienstdoende personeel was reeds vroegtijdig in de weer, de nog heerschende wanorde in de meeste vertrekken zooveel mogelijk te herstellen. Zelfs tante Ursula week ditmaal van hare vaste gewoonte af, door niet alleen aan de ontbijttafel te ontbreken, maar zelfs ook niet ter kerk te gaan, welke laatste gewoonte hoogst zelden door haar werd nagelaten. Ook de broeders hielden lang hun kamer en moesten dus wel zeer vermoeid zijn geweest. Alleen de kleine Agnes maakte op

hen allen eene uitzondering en was reeds vroeg bij de hand, vroolijker en wilder dan ooit, eerstens door haar blij verlangen naar de rest der lekkernijen van den vorigen avond en ten tweede, wijl haar ‘juf’ den vorigen dag met gewoon jaarlijksch verlof naar hare familie was vertrokken, en derhalve voor de kleine wildzang de vacantie aangebroken was. Door Diana gevolgd, doorzocht zij het geheele sousterrain, om haar vriend Giles op te zoeken, zette daarna haar onderzoek in den tuin voort en vond den trouwen zwarte eindelijk tot haar groote blijdschap bij het koetshuis, waar deze bezig was, kooi en standaard van Lorre op te poetsen en den schranderen vogel tegelijk een nieuw woord te leeren. Giles' gelaat helderde geheel op toen hij zijn lieveling zag en deze wist hem dan ook zoo te vleien, dat hij de verzoeking eindelijk niet langer kon weerstand bieden, krijt en poetslappen neerwierp en met zijn kleine ‘miss’ naar de speelplaats ging, om met haar zóó lang en zóó hoog te schommelen als het haar goeddacht.

‘Ho Giles! niet hooger! Nu uit laten druilen!’ riep de kleine wildebras met de kinderlijkste vreugde, en voordat de schommel nog geheel tot staan was gebracht, sprong zij er af, vloog den goeden neger om den hals en gaf hem een fermen zoen op zijn zwarte wang, waarna zij vervolgde: ‘Zóó Giles, wel bedankt, nu is 't lang genoeg geweest; nu gaan we schooltje spelen,’ en trok haar vriend tegelijk mede naar de om een grooten kastanjeboom geplaatste houten bank, waar zij hem dwong zich nêer te zetten.

‘Giles niet durft, als tante ziet, zij boos op mij,’ antwoordde hij in zijn gebroken Hollandsch.

‘Maar malle jongen! ik heb vacantie en ge moogt dus nu wel met me spelen.’

‘Toe maar dan,’ sprak Giles, wien dat spelen volstrekt geen opoffering was. Hij zette dus zijn leerling op de bank en wilde juist de les beginnen, toen Agnes in kinderlijke wanhoop uitriep: ‘Och, laat mij nu toch ook eens een enkelen keer de meester zijn! Ik ken 't immers ook veel beter dan jij, domme jongen. Kom hier, ga daar zitten en opgepast hoor! Diana is een stout kind geweest en moet in den hoek,’ vervolgde de kleine babbelaarster, terwijl ze het schoone, goedige dier bij zijn lange ooren pakte en hem tegen een boom liet opzitten, 't geen deze zich door zijn kleine meesteresse zeer geduldig liet welgevallen.

Hoeveel moeite de goede Giles zich ook gaf, om het hollandsche alphabet op te zeggen, hij haspelde dit op zulk een grappige wijze met het zijne dooreen, en trok daarbij zulke vreemde gezichten, dat het zelfs ‘den meester’ eindelijk te bont werd en deze met den uitroep: ‘O! jou goede, domme jongen!’ den neger op zijn rug sprong en in een schaterlach uitbarstte. Nu wist Giles wel wat er volgen moest, want dit was het gewone einde van iedere les. Er begon nu een volmaakte ‘steeple-chase’ langs voetpaden en over gras- en bloemperken, waarbij Diana zich scheen te verbeelden dat er veld-gejaagd werd, terwijl de kleine Agnes met beide handen den dichten kroeskop omklemd hield, om zich tegen het geweldig steigeren en springen van haar paard te vrijwaren. Het was een gelach en gejoel dat luide weerklonk en met kleine tusschenpoozen den geheelen morgen voortduurde. Nauwelijks werd echter tante Ursula's stem in huis vernomen, of Giles stond weder ijverig te poetsen en Agnes was aan 't einde van den tuin met den grootsten ijver bezig aan het zoeken van meikevers, die ze in haar boezelaar verzamelde, hoewel haar hartje nog met dubbele snelheid klopte en hare kousen tot op den enkel waren afgezakt, alles ten gevolge van den prettigen rit.

Frederik was de eenigste die een zeer slechte nachtrust gehad had. Eerst tegen den morgen was hij ingesluimerd, om spoedig daarna reeds weder te ontwaken. Hij hield

echter zijne kamer tot aan het koffieuur en begaf zich tegen dien tijd naar de huiskamer, waar hij tante Ursula met Eva Langhorst aantrof, welke laatste even was komen overwippen om te vernemen hoe juffrouw Ursula had gerust en of zij geene nadeelige gevolgen van de groote vermoeienis had opgedaan.

(*Wordt vervolgd.*)

De vorstinnen van Oranje door Thérèse Hoven. Met portretten.

Nu de troon der Oranjes beklommen is door een vrouw, is het niet onaardig na te gaan, welken invloed het vrouwelijk element van ons Vorstenhuis in den loop der eeuwen op de verschillende gebeurtenissen in ons land en er buiten gehad hebben.

Opmerkelijk - ik zou bijna zeggen symbolisch - is het dat de vader van ons Oranjehuis, de stichter onzer dynastie, Prins Willem I, zoo buitengemeen rijk gezegend was met dochters.

In de meeste kronieken lezen we van een aantal prinsessen, alsof het juiste cijfer moeilijk te noemen was.

Prins Willem was viermaal gehuwd, eerst met Anna van Egmond, toen met Anna van Saksen, daarna met Charlotte de Bourbon, die hem niet minder dan zes dochtertjes schonk, en eindelijk met Louise de Coligny, de moeder van Frederik Hendrik.

Louise de Coligny is een dier vrouwen, wier naam men niet kan voorbijgaan, zonder een heilige ontroering van aanbidding te gevoelen. Nauwelijks zestien jaar oud, had haar vader haar uitgehuwelijkt aan zijn jeugdigen krijgsmakker Charles de Téligny, wiens bloedig einde door Voltaire zoo schitterend beschreven is in zijn: ‘Henriade’.

> Il aperçoit de loin le jeune Téligny,
> Téligny, dont l'amour a mérité sa fille.
> L'espoir de son parti, l'honneur de sa famille.

Nadat ze haar vader en haar man in één nacht verloren had, was er niets meer, dat haar aan Frankrijk bond. Ze haastte zich dus het tooneel van zooveel afzichtelijke gruwelen te verlaten en ontvlood Parijs, om zich naar Zwitserland te begeven. Later keerde ze evenwel naar Parijs terug; in 1583 werd haar huwelijk met Willem van Oranje te Antwerpen gesloten.

Een heldin en martelares, als de edele dochter der Coligny's, was ongetwijfeld een passende gade van den dapperste en meest onzelfzuchtige aller Prinsen.

Beider zielen waren gestaald in den strijd en gelouterd door het ongeluk.

Hun verbintenis was helaas! niet van langen duur. Na een jaar vereenigd te zijn geweest, werden ze wreedelijk gescheiden, en kort nadat Louise de Coligny het leven had geschonken aan een knaapje, werd haar echtgenoot van haar zijde weggerukt.

En zij, die ten tweeden male het vreugdig bruidstoilet had aangetrokken, moest zich ook ten tweeden male in het sombere weduwenkleed hullen. Doch hoeveel zwaarder was de levenstaak, welke er nu op haar schouderen rustte.

Behalve haar stiefzoons Filips Willem en Maurits, had de Prins haar talrijke dochters nagelaten, en aan de opvoeding dier *Joffrouwen van Nassau*, zooals ze genoemd werden, wijdde zij zich met hart en ziel. Eén was er reeds, tijdens het leven van haar vader, aangenomen door haar tante, de abdis van Paraclet - dezelfde die, met Louise de Coligny, toe kwam snellen, toen het verraderlijke schot van Balthazar Gerards den Prins getroffen had.

Ook over een tweede dochter ontfermde zij zich, de anderen bleven bij de Prinses-weduwe.

De oudste, Maria van Nassau, *madamoiselle d' Oraigne*, zooals haar titel was, had Anna van Egmond tot moeder gehad en behoorde, door deze, dus tot de rijkste geslachten van Nederland, en toch werd zij wreedelijk achtervolgd door het harde noodlot, en was zij meermalen aan de grootste gevaren en ontberingen ten prooi. Eens zelfs moest ze het land verlaten en een schuilplaats zoeken bij haar oom Jan van Nassau, die haar gastvrij ontving.

Haar goederen in Holland waren verbeurdverklaard, en de rijke erfdochter was een afhankelijk familielid geworden, en moest genade-brood eten, in plaats van, zooals weleer, honderden te spijzigen met haar overdaad. Doch het edele bloed der Nassau's verloochende zich niet in haar.

De dagen harer ballingschap wijdde zij aan haar oude grootmoeder (Juliana van Nassau).

Zoodra zij het zonder gevaar kon doen, keerde zij terug naar haar vader, die destijds in de Nederlanden vertoefde, en de hoogste lof, dien wij haar geven kunnen, is dat zij hem, in 't vele leed dat hem overkwam, als een waardige dochter ter zijde stond, en dus eenige druppelen alsem uit zijn lijdensbeker in honig deed veranderen.

Als een moderne Antigone volgde ze haar vader, waar hij ging, en beurde ze hem op met nimmer falenden moed.

Vele jaren na den dood haars vaders huwde zij met den graaf van Hohenlohe, die haar echter niet zoo gelukkig maakte, als zij verdiend had te worden.

Degene zijner dochteren, die het meest op den Prins geleek ook in uiterlijk, was Louise Juliana. Haar leven vormde in alles een tegenstelling met dat harer zuster; nauw was zij de kinderschoenen ontwassen of zij werd uitgehuwelijkt aan den keurvorst Frederik IV.

Evenals in de sprookjes zou men van haar kunnen getuigen: ‘zij trouwde en leefde gelukkig met man en kinderen’.... tot ook de ruwe noodlots-storm, die niemand spaart, haar kwam opjagen uit haar vredigen gelukstaat en haar noodzaakte haar mooi slot te Heidelberg te verlaten en in den vreemde te gaan rondzwerven.

Verder was er Anna, die met Hendrik Lodewijk van Nassau gehuwd was, en hem, na een bizonder gelukkige verbintenis van slechts weinige maanden, door den dood ontviel.

De geschiedenis hunner verloving en hunner groote liefde vormt een rustige idylle te midden van al het krijgsgewoel dier veel bewogen tijden. Dan lezen we nog van een Flandrina, die van den dood harer ouders in een klooster ging; van een Emilia, die tegen den wil van haar verwanten met een Portugeeschen Prins (of Graaf) uit het huis van Braganza trouwde en ten gevolge van dit onberaden huwelijk diep rampzalig werd.

En van een Elisabeth van Nassau, die door bemiddeling van haar stiefmoeder (Louise de Coligny) de gemalin werd van den Hertog van Bouillon, en eindelijk van *la belle Brabant*, zooals Charlotte Brabantina genoemd werd; deze huwde met den Hertog de la Tremoïlle. De meesten harer stiefdochters waren dus, grootendeels door haar toedoen, gehuwd.

Van de drie zoons van Willem I was de oudste Filips Willem, die met Eleonore de Bourbon-Condé was gehuwd geweest, kinderloos gestorven.

Prins Maurits was een verklaarde tegenstander van het huwelijk, en Frederik Hendrik - Louise de Coligny's eigen zoon - toonde dezelfde anti-trouwlustige neigingen als zijn broeder. Er bestond dus groot gevaar, dat de rechte linie der Oranjes zou uitsterven, en dat de titel van Prinses van Oranje met Louise de Coligny begraven zou worden.

Doch kort na haar overlijden (1621) werd Frederik Hendrik, de onversaagde held, die geen andere liefde kende

dan die voor zijn zwaard.... verliefd op de schoone Amalia van Solms, die met het vluchtend koningspaar uit Bohemen een schuilplaats in de Nederlanden kwam zoeken. Door haar huwelijk werd zij dus Prinses van Oranje, ten minste na den dood van Prins Maurits in 1625, toen Frederik Hendrik het hoofd van zijn geslacht werd.

Door Frederik Hendrik, de eenige der zoons van onzen stamvader Prins Willem I die kinderen heeft gehad, stamt onze Koningin dus af van de Coligny's, en heeft H.M. Fransch bloed in de aderen.

Het karakter van Amalia van Solms is moeilijk in eenige weinige pennestreken te behandelen, en voor een meer grondige studie ontbreekt mij hier de ruimte.

Waar de Vorstinnen van Oranje zich, over 't algemeen, onderscheidden door een diepen en eerbiedwaardigen godsdienstzin, en waar ze zich in de meeste omstandigheden lieten leiden door heur hart, was 't bij de Duitsche Gravendochter 't verstand, dat alles overheerschte, en gingen de wereldsche belangen bij haar meestal boven de geestelijke. Toch zou het nageslacht haar onrecht doen, wanneer 't ook haar gedachtenis niet hoog in eere hield, want ze was niet alleen een zeldzaam begaafde vrouw, doch ze wist haar gaven voortdurend aan te wenden ten dienste van haar omgeving. En in de tijden van onrust, welke de opkomst der Republiek voorafgingen, waren een kloek verstand en een fiere geest ongetwijfeld voortreffelijke eigenschappen in een Vorstin van Oranje. Met raad en daad stond zij haar Prinselijken gemaal ter zijde, en 't was voornamelijk door haar bemoeiïngen, dat het huwelijk tot stand kwam van haar eenigen zoon, den lateren Willem II.

Reeds in 1638 werden er plannen tot dat huwelijk gemaakt. Voor de Oranje's, die niettegenstaande hun vermaagschap aan het doorluchtige huis van Nassau, toch niet tot de allereerste vorstenhuizen van Europa behoorden, was een verbintenis met het huis der Stuarts een groote eer. Maar.... treurig bewijs van de vergankelijkheid van aardschen roem.... in 1649 werd het hoofd van Karel I, door den wil van 't volk, op 't schandblok gelegd, en, waar de telgen uit 't huis van Oranje met edele zelfopoffering en met toewijding van hart en lichaam Holland groot hadden gemaakt, waren de lichtzinnige gedragingen der Stuarts oorzaak van hun eigen val.

Het huwelijk, door Amalia van Solms zoo vurig begeerd, bracht weinig geluk aan. Prins Frederik Hendrik zag zich genoodzaakt den schoonvader van zijn zoon herhaaldelijk met aanzienlijke geldsommen bij te staan, en de Engelsche Prinses, wel verre van er zich erkentelijk over te betoonen, nam een ongemotiveerd trotsche houding aan tegenover haar schoonmoeder. Zij, een der Stuarts, die zooveel eeuwen over Schotland en na den dood van Koningin Elizabeth (1603) ook over Engeland hadden geregeerd, waande zich verre de meerdere van een vroegere hofdame, en dat nog een van 't Hof van den Winterkoning.

Toen Willem II zijn vader in 't graf gevolgd was, brak er een ongelukkige tijd van verwarring aan. 't Arme, kleine Prinsje (Willem III), wiens geboorte zijn vader niet eens had mogen beleven, kon niet als 't hoofd van den Staat worden aangemerkt, en nu ontstond de moeilijkheid, welke der beide vrouwen het regentschap zou aanvaarden. De grootmoeder, of *Douagière*, zooals Prinses Amalia genoemd werd, of de *Princesse Royale*, de weduwe van Prins Willem II. Deze laatste was eerst negentien jaar en haar slanke schouderen waren ongetwijfeld te zwak om zulk een last te torsen, een last van drukkende zorgen, verzwaard door de verdeeldheid der verschillende partijen, die meer op eigen roem en voordeel dan op 't welzijn van 't huis van Oranje en van 't vaderland bedacht waren.

Eenige duistere jaren volgden. Prinses Amalia vertrok naar het hof van den Keurvorst van Brandenburg, die met haar oudste dochter Louise Henriette was gehuwd. De jongste dochter, Maria van Oranje, trouwde later met den Hertog van Simmeren; toen de Stuarts in 1660 in Engeland weer in eere werden hersteld en Karel II den troon beklom, hoopte de eerzuchtige Prinses (Amalia), dat deze naar de hand harer jongste dochter zou dingen, maar de volheid des tijds, waarop een telg uit 't huis van Oranje de kroon van Albion zou dragen, was destijds nog niet gekomen.

Het huwelijk, dat de Prinses-weduwe zoo innig gewenscht had, ging niet door en de verhouding tusschen haarzelve en haar schoondochter werd er niet beter op.

Nauwelijks was de *Douagière* van haar eenjarig verblijf bij haar kinderen teruggekeerd, of de *Princesse Royale* vertrok naar Frankrijk, waar haar eigen moeder destijds in ballingschap verkeerde. Zij liet evenwel haar kind achter, zoodat de grootmoeder ten minste de voldoening kon smaken voor den jongen Prins te kunnen zorgen.

Zoodra Karel II in zijn rechten hersteld was, begaf de *Princesse Royale* zich naar Engeland, hopende, door den invloed van haar broeder, den toestand in Holland gunstiger voor haar zoon te maken. Maar vóór zij zich van de hulp van dien machtigen bondgenoot kon verzekeren, trad er een machtiger gebieder op, die haar wenkte naar andere gewesten. In 1660 toch, in 't zelfde jaar dat zoo gelukkig voor haar broeder was, stierf de Prinses aan de pokken.

Het eenige, wat ze voor haar kind, toen een knaapje van tien jaar, had kunnen doen, was hem aan de goedertierenheid van zijn oom aan te bevelen, aan welke opdracht deze echter slecht.... om niet te zeggen, in 't geheel niet voldeed. Nu was Amalia van Solms weer het hoofd van het huis van Oranje.

De rol, welke de Prinses-weduwe tegenover de Staten van Holland speelde, is genoeg bekend om er lang bij te verwijlen. Liever willen we een oogenblik stilstaan bij haar dochters. Het huwelijk van Frederik Hendrik met Prinses Amalia toch was, evenals dat van zijn vader, rijk gezegend met meisjes.

De oudste was de reeds genoemde Louise Henriëtte, het petekind van haar grootmoeder Louise de Coligny, die, behalve den naam, ook vele der deugden en talenten, aan deze uitnemende Vorstin eigen, bezat.

Niet alleen, dat ze als dichteres uitmuntte, doch ze was in waarheid een moeder voor haar volk; toen ze, na haar eerste kind aan 't graf te hebben moeten afstaan, zich ten tweeden male in 't moederschap verheugen mocht, was ze zóó dankbaar, dat ze een weeshuis stichtte ten behoeve van arme kleinen, die de moederzorgen moesten missen. Voor dien tijd was 't een model-inrichting, zooals men er nog geen in Duitschland kende. Ook in den landbouw stelde ze een levendig belang, en het is geen grootspraak te beweren, dat Prinses Louise Henriëtte tot de meest belangwekkende en edelste Prinsessen van Oranje behoorde.

Van de tweede, Prinses Albertine Agnes, kan een even schitterende getuigenis worden afgelegd. Als echtgenoote en moeder en ook als vrouw verdient haar nagedachtenis een eerste plaats in onze harten; niet louter om haar eigenwaarde, of omdat zij de dochter van onzen Frederik Hendrik en de kleindochter van onzen Prins Willem was, maar ook en vooral omdat zij door haar verbintenis met den Frieschen stadhouder Willem Frederik, den band tusschen dien tak der Nassau's en de Oranje's nader toehaalde en de rechtstreeksche stammoeder onzer Koningin werd.

Schoon haar echtgenoot meer dan tweemaal zoo oud was als zij, en zij in 't eerst niet kon besluiten haar 18 lentes aan zijn 40 winters te verbinden, zoo was hun echt

toch zeer gelukkig. Maar de noodlots-stormen, die haar dierbaar Vorstenhuis zoo vaak en zoo fel geteisterd hebben, spaarden ook dit Oranjekind niet.

Gevaren van allerlei aard omringden haar, doch ze was niet voor niets uit een heldengeslacht gesproten, en in uren, waarin gewone vrouwen 't hoofd zouden verloren hebben,

hief zij 't hare fier omhoog, en wist zij bezielend en veredelend op haar omgeving te werken.

Haar onversaagdheid en moed verlieten haar eerst op 't laatst van haar leven, toen zij, na aan de stervenssponde van haar gemaal en van verscheiden harer dochters te hebben gestaan, het doodsbericht van haar eenigen zoon, Hendrik Casimir, vernam. Toen werd zij tot in 't hart getroffen, en toen, vóór 't eerst, boog ze 't moede hoofd, om 't niet meer op te heffen. Nog vóór 't zielloos overschot van den jeugdigen Prins aan den schoot der aarde was toevertrouwd, blies zijn moeder den laatsten adem uit (1696).

Ongeveer twaalf jaar vroeger was Prins Hendrik Casimir gehuwd met zijn nicht Amalia von Anhalt, de dochter zijner tante Henriëtte Catherina. Deze dochter van Frederik Hendrik was met den zoon van den landgraaf van Oost-Friesland getrouwd.

De jongste dochter van Prins Frederik Hendrik eindelijk - Prinses Maria van Oranje - was, gelijk hierboven vermeld

MARIA II, PRINSES VAN ORANJE.

is, in 't huwelijk getreden met den Hertog van Simmeren.

Doch om tot Amalia van Solms terug te keeren. Na den dood van haar schoondochter nam zij de voogdijschap over den jongen Prins (Willem III) waar, tot deze in 1665 als kind van den Staat werd aangenomen.

Van dat oogenblik af werd het leven der Prinses geheel aan politieke bemoeïngen gewijd en ijverde zij onophoudelijk voor de belangen van den Prins en voor 't huis van Oranje. Naarmate zij zich meer bezighield met de staatkunde, en een meer

overwegende rol speelde in de aangelegenheden des lands, ontwikkelde zich tevens haar eerzucht en durfde zij iedereen, zelfs een Johan de Witt, weerstaan.

Toch was 't ten slotte meer de hachelijke toestand, waarin 't land zich bevond ('t' volk redeloos, de regeering radeloos, 't land reddeloos, zooals toen getuigd werd), waaraan de Prins in 1672 zijn verheffing te danken had, dan aan den invloed zijner grootmoeder.

Weinige jaren nadat Prins Willem III zich in de waardigheden van zijn voorvaderen hersteld zag, stierf Amalia van Solms.

Wie in Den Haag is geweest, kent er ook *'t Huis ten Bosch*. Het is een eenvoudig gebouw, maar die gewone omlijsting bevat een juweel van onschatbare waarde, nl. de balzaal, waarvan de muren beschilderd zijn door Rubens en twaalf zijner leerlingen.

De meeste dezer schilderingen stellen allegorische tafereelen voor uit de geschiedenis van 't Huis van Oranje, o.a. de geboorte van Prins Frederik Hendrik. Boven in het koepeldak prijkt het portret der stichteres van dit grootsche kunstwerk. Het stelt de Prinses voor als jonge vrouw, en 't zal waarschijnlijk gemaakt zijn in den aanvang van haar huwelijk; Rubens toch stierf in 1640.

Door dit heerlijke monument van schilderkunst en vaderlandsliefde heeft Amalia van Solms zich een plaats veroverd onder de Prinsessen van Oranje, wier nagedachtenis steeds een dankbare herinnering bij ons moet opwekken. Het aanmoedigen der kunst en het tot stand brengen van edele kunstgewrochten toch behoort onder de schoonste plichten van Vorsten en Vorstinnen.

In 1674 was Prins Willem III in 't huwelijk getreden met Maria Stuart, de oudste dochter van Jacobus II van Engeland.

De Prinses, die door haar verbintenis Prinses van Oranje zou worden, was toen vijftien jaar, een kind nog, en 't waren kinderlijke tranen, welke ze schreide, toen ze haar land en allen die haar dierbaar waren moest verlaten, om aan de zijde van een onbekenden man, in een onbekend land, een onbekend leven te gaan leiden.

't Was Karel II, die zijn nicht tot dit huwelijk had overgehaald, tegen den zin van haar vader, en geheel uit staatkundige beweegredenen. Maar, hoezeer zij ook tegen de scheiding had opgezien, en welke schrikbeelden zij zich ook van de toekomst had voorgesteld, zoodra de Prinses haar nieuw vaderland had betreden, legde zij er zich met geheel haar hart op toe om 't lief te hebben en zich zooveel mogelijk te vereenigen met de bestaande zeden, gewoonten en denkbeelden. Schoon vreemdelinge door haar geboorte, werd de Engelsche Prinses spoedig Hollandsch door haar neigingen, en nadat zij eenige jaren hier te lande had doorgebracht, was zij zóó geheel één geworden met haar omgeving, dat het haar moeite kostte er zich van los te rukken.

De band, die langzamerhand ontstaan was tusschen Prinses Maria en de Nederlanders, was hecht en innig, en oprecht betreurde men haar heengaan, toen de omstandigheden haar naar Engeland terugriepen (1688).

Onze Prinses van Oranje moest met haar gemaal de Engelsche koningskroon dragen.

Wel was 't een groote vreugde voor 't volk om te weten, dat zijn Prins en Prinses tot zulk een hooge waardigheid waren uitgeroepen, maar de vreugde was niet onvermengd, daar er een scheiding op moest volgen. De hoop om de Prinses als Koningin terug te zien, werd niet verwezenlijkt.

De Koning kwam zijn land bezoeken, doch zijn gemalin zag haar tweede vaderland nimmer terug; in 1695 stierf zij na een korte ongesteldheid en met haar stierf een der waardigste vrouwen, welke ooit den titel van Prinses van Oranje droegen. Uit haar

brieven, deels aan haar vader (Jacobus II) deels aan haar echtgenoot gericht, sprak een helder verstand, geleid door een edel hart. Een diepe godsdienstzin en een innige liefde voor alles, wat rechtvaardig en groot was, straalde door in haar geschriften, gelijk haar leven zelf er van vervuld was.

Als echtgenoote trouw en liefhebbend, als vorstinne toewijdend en minzaam, als vrouw onberispelijk en uitblinkend door stille deugden, zoo was Maria van Oranje.

Geen wonder, dat Willem III haar heengaan als de bitterste ramp van zijn veelbeproefd leven beschouwde, en er nimmer

aan dacht haar plaats door een ander te doen vervullen. Hij overleefde haar slechts kort en stierf in 1702, zijn waardigheden en rechten, zooverre die zijn eigen land betroffen, nalatende aan Johan Willem Friso, den eenigen zoon van zijn neef Prins Hendrik Casimir II en Amalia van Anhalt; de Staten-Generaal van Holland benoemde hij als uitvoerders van zijn testament. In Engeland werd hij opgevolgd door Koningin Anna, de tweede en jongste dochter van Jacobus II.

Niettegenstaande de beschikkingen, welke Prins Willem III ten opzichte zijner nalatenschap genomen had, deden er zich tal van moeilijkheden voor. De voortdurende onlusten en oneenigheden, waarvan ons land 't tooneel was gedurende 't tijdperk, dat de tweede stadhouderlooze regeering genoemd werd, is genoeg bekend.

In die duisternis van staatkundige verwikkelingen was 't alweer een vrouw, een vorstin der Oranjes, die er licht in wierp door haar moedig optreden en tactvol streven.

Amalia van Anhalt, de kleindochter van Frederik Hendrik (door haar moeder Henriëtte Catherina) behartigde de belangen van haar minderjarigen

ANNA VAN ENGELAND, PRINSES VAN ORANJE.

zoon met een zeldzame volharding en een benijdenswaardige zelfverloochening.

Van alle kanten gedwarsboomd en tegengewerkt, bleef zij kalm het pad betreden, dat zij voor 't rechte hield en dat in waarheid bleek 't rechte te zijn.

Nadat het haar eindelijk gelukt was haar zoon in Friesland en Groningen in de hem toekomende waardigheden bevestigd te zien, keerde zij naar Duitschland, haar eigen vaderland terug, en leefde zij verder voor haar dochters, tot in 1726 de dood een einde maakte aan het leven dezer voorbeeldelooze moeder.

Vóór haar vertrek, vóór zij ging uitrusten van de vele vermoeienissen en beslommeringen, waarvan zij gedurende zoovele jaren ten prooi was geweest, koos zij een levensgezellin voor haar zoon, en wel Prinses Maria Louise van Hessen-Kassel.

Den 8en April 1708 had de plechtige verloving plaats, welke eerst in 't einde van 't volgende jaar (1709) door een huwelijk gevolgd werd.

De Prins toch, een krijgsman in zijn hart en een waardige nazaat van Frederik Hendrik en Maurits, had van zijn jeugd af ijverig deelgenomen aan de verschillende oorlogen, waarin ons vaderland gewikkeld was, en in de gewichtige jaren 1708 en 1709 streed hij als een held bij Oudenaarde, Rijsel, Doornik, Bergen en Malplaquet. 't Was eerst na dezen roemvollen krijg (2 Januari 1710), dat hij zijn jonge gemalin de stad Leeuwarden binnenvoerde, ongetwijfeld in de hoop haar ook eerlang in 's Gravenhage binnen te leiden als de Staten van Holland hem ook gunstig gestemd zouden worden en hem, gelijk de bedoeling van Prins Willem III was geweest, als Stadhouder van Holland zouden benoemen.

Dan, deze wensch werd nimmer vervuld; een treurig ongeluk maakte een einde aan het leven van dezen Oranjezoon. Bij 't oversteken van den Moerdijk in Juli 1711 vond de jeugdige Prins, op erbarmelijke manier, zijn dood in de golven.

De jonge weduwe bleef in een meer dan ellendigen toestand over met een dochtertje van een jaar, en met de verwachting binnenkort het leven aan een tweede kind te zullen schenken. Ditmaal was 't een zoon, zoodat nogmaals het huis van Oranje-Nassau zich in een mannelijken erfgenaam mocht verheugen.

Weer stond er een Prinses van Oranje, als weduwe, aan 't hoofd van ons Vorstenhuis en weer was haar eerste plicht voor de rechten van haar kinderen, inzonderheid voor die van haar zoon, op te treden.

Men zou 't een traditie der Vorstinnen van ons land kunnen noemen en een, die wellicht in de Regentes Emma haar culminatie-punt heeft bereikt, dat ze: vóór alles ‘moeder’ waren. Maar toch, welk een verschil, 't verleden of 't heden, hoe kalm, hoe rustig, hoe goed geregeld komt de inrichting van den Staat en der regeering ons nu voor, in vergelijking van wat deze vroeger was.

Friesland toonde zich echter dankbaar voor hetgeen de Friso's voor de provincie gedaan hadden en erkenden den kleinen Prins terstond bij zijn geboorte, welke zes weken na den dood zijns vaders plaats had, als erfstadhouder. De Algemeene Staten en de Staten van Holland toonden enkel eenige welwillendheid, door hem de gebruikelijke pillegelden niet te onthouden, tevens latende doorschemeren, dat de Prinses-weduwe op geen verdere concessies voor haar zoon had te rekenen.

Van alle kanten vielen de zich als machthebbend wanenden op de erfenis van den Prins aan, tot zelfs Pruisen toe, doch met onuitputtelijke volharding en taaien moed streed de Prinses voor haar eigendommen en voor de bezittingen van haar zoontje. Als voogdes had men haar, kort nadat ze het laven aan een stamhouder had geschonken, aangesteld tot. Gouvernante van Friesland.

Bij het volk was ze echter algemeen bekend als ‘*Maayken-Meu*’, en in die eenvoudige benaming lag iets innigs, intiems, dat de goede verstandhouding tusschen Vorstin en volk aanduidde.

Achtereenvolgens smaakte de Prinses de voldoening van haar zoon als stadhouder van Groningen, Drenthe en Gelderland benoemd te zien, doch Holland en Zeeland bleven volharden in hun weigering om het testament van wijlen Prins Willem III uit te voeren en den Frieschen Prins ook tot een Prins van Holland te maken. Toen de Prins twintig jaar oud was, legde zijn moeder haar voogdijschap neder en aanvaardde hij zelf het bewind als stadhouder van Friesland, Groningen, Drenthe en Gelderland.

Zelfs nu gaven Holland en Zeeland niet toe, en werd den Prins zelfs geen zetel in den Raad van State aangeboden.

Vóór Maria Louise zich geheel terugtrok van de staatsaangelegenheden was het, begrijpelijkerwijze, haar wensch om een passende gade voor haar zoon te vinden, een Prinses van Oranje, die waardig zou zijn de moeder te worden van een erfprins of prinses.

Reeds sedert eenigen tijd waren er onderhandelingen gevoerd over het huwelijk van den Prins met Prinses Anna, de Engelsche kroonprinses en dochter van Koning George II.

Om allerlei politieke redenen en niet het minst door de tegenkantingen van de Staten van Holland, werd deze verbintenis telkens uitgesteld.

Eindelijk werd de eerste stap tot verwezenlijking van dit plan gedaan in 1733, toen de Prins, uit naam van Engelands Koning, op 't Huis ten Bosch in Den Haag, plechtig tot ‘Ridder van den Kouseband’ werd gemaakt. 't Was als een zinnebeeldige voorstelling van een hechteren band, die eerlang de beide Vorstenhuizen zou vereenigen.

In 't najaar vertrok de Prins dan ook naar Engeland om

de hand der Prinses te vragen, een vorm slechts, daar alles omtrent het huwelijk, en zelfs de datum ervan, reeds vooruit bepaald was.

Doch andermaal deden zich moeilijkheden voor en moesten de trouwfeesten, waarvoor men te Londen schitterende toebereidselen had gemaakt, uitgesteld worden. De Prins werd onverwachts door een ziekte aangetast en gedurende verscheiden maanden vroeg men zich, in de naaste omgeving van den hoogen lijder, angstig af, of er wel ooit sprake van een huwelijk kon zijn.

Edoch, de Prins werd beter, en in Maart van het volgende

LIEVE VRIENDJES. Naar Géza Peske.

jaar werd Prinses Anna van Engeland tot Prinses van Oranje verheven. Kort daarna voerde de Prins zijn jonge vrouw naar zijn eigen land.

Dan helaas! tot de droevigste herinneringen, welke er aan het verleden onzer Vorstinnen verbonden zijn, behoort wel de ontvangst van de Staten van Holland. Niet alleen, dat ze steeds weigerden den Prins als stadhouder te erkennen, maar zij weigerden gastvrijheid aan zijn gemalin te verleenen en wilden haar zelfs geen eerewacht of lijfgarde geven. Amsterdam en 's Gravenhage bleven onverbiddelijk voor haar gesloten.

De Staten van Friesland en de burgerij van Leeuwarden trachtten wel door hoffelijkheid en voorkomendheid de haar in Holland aangedane beleedigingen te doen vergeten, doch het bleef een bittere smaad der fiere dochter Albions aangedaan. En gewend als ze was aan de grootheid en pracht van het Hof haars vaders in Londen, moet het leven in een kleine provinciestad, gelijk Leeuwarden toen was, haar wel klein en treurig hebben voorgekomen. Maar ze schikte er zich met voorbeeldelooze gelatenheid in, wel wetende, dat haar Prinselijke gemaal geen schuld had aan de onheusche bejegening, welke haar te beurt was gevallen, en dat hij er evenveel door leed als zij.

(*Wordt vervolgd.*)

Lieve vriendjes.

De kleine Hongaarsche knaap speelt met zijn konijnen precies zooals een Hollandsche boerenjongen het zou doen. Hij laat ze opspringen en op hun achterpootjes zitten om het voedsel machtig te worden, waarmede hij hen al plagend lokt. De konijnen hebben de eigenaardigheid tot de lievelingen der kinderwereld te behooren; dat is zoo altijd geweest en overal hetzelfde. Nu, onschadelijker, goediger dieren zal men moeilijk vinden. Al onderscheiden zij zich nu ook niet door de slimheid en geestigheid, die katten kenmerken, zoo hebben zij toch andere eigenschappen, die maken dat ouders van alle standen en natiën hun gerust hun kinderen durven toevertrouwen, al zijn zij ook nog kleiner dan dit aardige jongsken.

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb.
(*Vervolg van blz.* 315.)

Frederik, die zijn wereld zeer goed kende en zijn gezelschap wel waard was, wist het gesprek goed gaande te houden en met de dames over allerlei te praten. Men had zich inmiddels om de ontbijttafel geschaard, en de kleine Agnes, die zich hield alsof zij den geheelen morgen nog geen voet verzet had, werd door neef Frederik getrakteerd op veel lekkers van den vorigen avond. 'Lorre' was even te voren door den huisknecht binnengebracht

DE KLEINE REKENMEESTERES.

en scheen van meening te zijn, dat er op de partij te weinig wijn was verbruikt geworden, waarom hij 't noodig oordeelde, voorloopig nog het ontkurken voort te zetten, welk bespottelijk geluid vooral Eva Langhorst hartelijk deed lachen.

Ook Gerard had zich nu inmiddels bij hen gevoegd, eenige der gewone dagelijksche vragen en antwoorden tot de aanwezigen gericht en gegeven, toen hij zich op eens tot tante Ursula wendde, zeggende: 'Ik vernam gisteravond een belangrijk nieuws, tantelief, Graaf Reynhardt heeft echtscheiding aangevraagd.'

'Is 't toch zoover gekomen? Dat verbaast mij van hem,' antwoordde tante Ursula.

'Wees niet zoo beslist in uw oordeel, tante,' sprak Frederik; 'wanneer men over deze of gene handelwijze van anderen oordeelen en wel juist oordeelen wil, zoo moet men zich eerst zooveel mogelijk overtuigen van alles wat voorafgegaan is, want in het menschelijk leven volgt het één in nauw verband op het ander, en wie derhalve niet tot op den aanvang teruggaat, vindt louter raadsels.'

'Mij dunkt, tante,' vervolgde Gerard, knipoogende tot haar, 'mij dunkt, dat u in dit bericht toch nog belang stellen moet. Graaf Reynhardt behoort immers nog altijd tot de reeks uwer vele aanbidders.'

'Foei, ondeugd, wilt ge wel zwijgen!' sprak tante op haar gewonen, bevelenden toon, maar toch met moeite een glimlach onderdrukkende, tevens met een enkelen

blik op Agnes doelende. ‘Ge moogt nu gaan spelen, lieveling,’ vervolgde zij; ‘ga in den tuin, doch wees voorzichtig; en Agnes, denk er aan, hoe ongaarne tante ziet, dat ge u met Giles bemoeit.’

De wildzang, die haar buikje vol had gegeten, had zich niet den tijd gegund om tante's vermaning geheel ten einde te hooren, maar zich ijlings verwijderd en inderhaast nog even Lorre's kuif gekrauwd, 't geen hem een ‘jongens! jongens!’ ontlokt had.

Nu tante het terrein dus schoon zag, vervolgde zij: ‘Ik wil niet ontkennen, Gerard, dat ik graaf Reynhardt steeds onder mijne goede vrienden heb geteld; hij is een man met een zeer knap uiterlijk, goede manieren en zeer onderhoudend in gezelschap, in één woord een gentleman in den vollen zin des woords, maar nu ik dit van hem hoor, is hij voorgoed bij mij in ongenade gevallen.’

‘Ook wanneer hij zijne keuze nu nog eens op u vestigde?’ vraagde Gerard met een gullen lach.

‘Kom, mallepraat, maak mij nu niet uit het humeur, hoor jongen!’ sprak tante, driftig opstaande.

‘Nu, nu, tantelief, u moet ook gekheid kunnen verdragen!’ riep Gerard, die haar inmiddels omhelsde en op beide wangen een klinkenden zoen gaf, 't geen ten gevolge had dat tante weer haar plaats innam en haar opwellende drift met een teug geurige mocca bedaarde.

‘Maar beste tante,’ vervolgde Frederik nu, ‘keurt u in 't bijzonder *dit* geval zoo af, of zijt u in 't algemeen tegen elke echtscheiding?’

‘O, nu wordt het goed!’ hernam Gerard in een schaterlach, ‘daar komt de advocaat uit den hoek; juffrouw Langhorst, nu heet het op onze woorden passen.’

‘Ja, Frederik,’ sprak tante Ursula, ‘ik keur elke echt-

scheiding ten sterkste af en kan mij volstrekt niet vereenigen met de meening van hen, die het huwelijk met eene loterij vergelijken. Beide partijen zijn mijns inziens ruimschoots in de gelegenheid zich vóór de huwelijksvoltrekking te overtuigen, of zij al dan niet met elkaar gelukkig kunnen zijn.'

'Mij dunkt toch, tante, dat er zich juist gedurende het huwelijk verschillende omstandigheden kunnen voordoen, die reden tot echtscheiding alleszins billijken. Vergeef mij, juffrouw Langhorst, dat ik nog een oogenblik dit interessante onderwerp vervolg,' zoo wendde hij zich tot Eva, haar een glas sherry inschenkende. 'Zien wij bijvoorbeeld in onze eigene familie. Gerard en ik weten maar al te goed, dat het huwelijk onzer ouders alles behalve gelukkig is geweest, en ik geloof dat wanneer beiden tot eene echtscheiding waren overgegaan, hun leven niet zoo spoedig ware geëindigd niet alleen, maar zij zelfs nog rozen op hun verder levenspad hadden kunnen plukken, waar zij nu niets dan doornen vonden.'

'De mortuis nil nisi bene (van de dooden niets dan goeds), beste Fredi!' viel Gerard hierop in.

'Zeer waar, Gerard, en ik spreek ook geen enkel woord ten nadeele mijner ouders, doch doel alleen maar op het feit, dat er wel degelijk zeer geldige redenen tot scheiding kunnen bestaan. In elk geval is het voor een derde, al is deze ook familielid, zeer moeilijk, ja bijna ondoenlijk, hierin juist te oordeelen en eene beslissende meening uit te spreken.'

''t Is waar,' vervolgde Gerard, 'een zelfde zaak van verschillende kanten beschouwd, doet zich ook op verschillende wijzen voor; men beschouwe haar daarom steeds van de gunstigste zijde, daarbij vooral zorg dragende, niet het goede met het kwade te verwisselen.'

'Alles goed en wel, beste jongen,' hernam tante Ursula, 'maar ik blijf bij mijne vaste overtuiging dat wat God vereent, niet door den mensch mag worden gescheiden. Huwelijken worden in den hemel gesloten.'

'Wat voor den één past, geldt daarom nog niet voor den ander,' vervolgde Frederik, op de laatste woorden zijner tante niet 't minst acht slaande, 'en ik vind daarom het verzoek, door vader in zijn testament aan ons gedaan, ten eenenmale ongemotiveerd, om namelijk, bij eene eventueele verloving onzerzijds, eerst geruimen tijd later de huwelijksvoltrekking te doen plaats hebben.'

'En aan welke van de strijdende partijen schaart u zich wel, juffrouw Langhorst?' vraagde Gerard nu op vroolijken toon.

Eva had van het geheele gesprek nog geen enkel woord gemist en met groote aandacht toegeluisterd. De diepe schaduw in hare schoone oogen was geheel geweken en met een helderen blik, welke hare reine ziel geheel weerkaatste, waren deze oogen bijna onafgewend op Frederiks gelaat gevestigd geweest. Bij Gerards vraag schrikte zij als 't ware op, sloeg hare oogen terstond neêr en sprak met zachte stem: 'Ik bezit te weinig ondervinding om daaromtrent eene bepaalde meening uit te spreken, doch het komt mij voor, dat de mensch dáár is, om alles wat God hem zendt met berusting te dragen. Mijne lieve moeder heb ik reeds dikwijls hooren zeggen: 't is niet de vraag hoe wij alles in ons leven zouden willen hebben, maar wel, hoe wij ons onder alles houden. Heeft zij daarin ongelijk?'

Frederik, die tot nu toe zeer bedaard gebleven was, geheel in tegenstelling met zijn broeder, geraakte nu ook eenigszins in opgewonden toestand, en met een vuur en geestdrift, welke men nog nimmer bij hem had opgemerkt, vervolgde hij: 'Met

berusting dragen wat God ons zendt. Wat beteekent dat, wat God ons zendt? Zendt hij ons ook niet zoovele dingen, opdat wij ze overwinnen, opdat wij ze afschudden zullen, opdat wij onze zedelijke en geestelijke krachten er aan zullen oefenen? En wanneer wij te eeniger tijd eene dwaasheid hebben begaan, moet dat dan altijd Gods wil zijn? Een ieder onzer beleeft toch zijn eigen lot en daarom vind ik het onbillijk wanneer ouderen aan jongeren hun eigen meening als maatstaf opdringeh, alsof deze of gene toevallige ondervinding, die zij in hun leven hebben opgedaan, ook voor geheel anders gevormde menschen gelden zou. Wanneer een edel mensch, die, in het vaste geloof dat zij hem liefheeft, een meisje huwt, achterna verneemt, dat zij tot het huwelijk gedwongen werd, dat haar hart reeds lang een ander behoorde en dus zij en nog iemand tot eeuwig ongeluk gedoemd zijn, is het dan niet beter drie ongelukkige menschenharten door de uitzondering te redden, dan door den regel te breken?'

Na deze woorden stond tante Ursula driftig op, legde Eva's arm in den hare en beiden verlieten zonder een woord te spreken het vertrek, om zich naar den tuin te begeven, waarheen zij weldra door Gerard werden gevolgd.

Toen Frederik zich zoo plotseling verlaten zag, liep hij eenige malen haastig het vertrek op en neer, drukte vervolgens het verhitte hoofd tegen het venster, en als was hem deze verkoeling niet genoeg, opende hij dit daarna, zoodat hem de frissche lentelucht om zijne lokken speelde. Met zijn hoofd tegen het kozijn geleund, tuurde hij voor zich uit met dien ledigen, droomenden blik, waarvoor de naaste omgeving ten volle verdwijnt en welke in plaats daarvan iets geheel anders op een geheel andere plaats waarneemt.

'Goede Eva,' klonk het hem op eens in de ooren, terwijl hem een tak bloeiende seringen voor de voeten viel. Toen hij zich uit het venster boog, zag hij Agnes zoo snel mogelijk den hoek om loopen, en vervolgens met een glimlach op het gelaat de seringen oprapende en de deur openende om zich naar zijne kamers te begeven, overtuigde hij zich, niet Agnes' stem te hebben gehoord, want 'Lorre' riep nu voor de tweede maal zeer duidelijk de hem door Giles geleerde woorden 'goede Eva'.

Frederik lachte, boog zich over de welriekende bloemen, bood 'Lorre' een klontje suiker, en tot zichzelf sprekende: 'Brave Giles, trouwe kerel,' besteeg hij de trap naar zijne vertrekken.

Terstond na het middagmaal, dat door een gedwongen discours slechts zeer kort had geduurd, was Gerard op zijn lievelingspaard 'Afra' uitgereden, om nog vóór den avond een wandelrit te maken, waaraan hij zoozeer behoefte gevoelde. Frederik had aan de vleiende stem zijner lieve Agnes gehoor gegeven, om met haar in den tuin te gaan spelen, waarbij de kleine wildzang zich had laten ontvallen, dat tante Ursula met juffrouw Langhorst naar den berg gewandeld was. Na eenige oogenblikken van besluiteloosheid had Frederik eindelijk aan Giles verzocht, zich nog een paar uur met Agnes bezig te houden, wat beiden zich geen tweemaal lieten zeggen, en was hij daarna naar de serre gegaan, waar hij zich met behulp van den tuinman voorzag van een paar der schoonste camelia's en een klein bouquetje reseda, met de uiterste zorg bijeengegaard. Met deze bloemen voorzien, was hij weldra op weg door het dichte dennenbosch, dat met een steil voetpad langs een heerlijk schoon dal naar den bergtop voerde, van waar men een prachtig uitzicht genoot in de rijke Betuwe met hare tallooze dorpjes, waartusschen de rivier op den voorgrond, achter het jonge groen verscholen, zich hier en daar, als een zilveren lint, kronkelend vertoonde.

De donkere dennen hadden zich reeds gesierd met licht, frisch groen, en op den bodem, op den steenachtigen grond, tusschen wortelen en steenen, daar bloeide en

geurde het ook bereids in duizend vormen en kleuren. De ruischende beek, door de vele regens der laatste dagen zeer gezwollen, stortte zich bruisend en schuimend naar omlaag in het stille dal, waar het rad van den watermolen met zijn eigenaardig geklots haar het welkom toeriep, en daarboven welfde zich een donkerblauwe lentehemel, reeds in het westen met dien vuurrooden gloed gekleurd, die met het blauw zacht ineensmeltend, aan den zonsondergang voorafgaat. Het vogelenheir had zijn dagelijksch concert reeds ten einde gespeeld; slechts

hier en daar galmde nog een enkel stemmetje door het hooge woud, waartusschen nog enkele gonzende insecten het luchtruim doorkliefden.

Frederik was geheel onder den invloed van dien heerlijken, geheimzinnigen lenteavond, een avond zooals zelfs de zomer er geen brengen kan, en bij tusschenpoozen de verfrisschende voorjaarslucht met lange, diepe ademhaling opsnuivende, klom hij in bedaarden stap hooger. Toen hij eindelijk den bergtop had bereikt en een enkelen blik over het schoone panorama liet gaan, hield hij plotseling stil en aanschouwde met een glimlach op 't gelaat de beide personen, die op de daar aangebrachte bank, met den rug naar hem gekeerd, gezeten waren. Eva Langhorst staarde voor zich uit in volkomen onbeweeglijke houding; hare handen rustten in den schoot, waarin een boek lag opengeslagen. Haar breede stroohoed was langs den ronden schouder afgegleden en de zachte avondwind speelde nu en dan met hare golvende lokken. Tante Ursula was ingesluimerd en leunde gerust tegen Eva aan, op wier rechterschouder haar hoofd was neergebogen. Frederik naderde behoedzaam zonder te worden opgemerkt, en toen hij eindelijk zoo dichtbij was gekomen, dat hij uit het opengeslagen boek zeer duidelijk een van Goethe's gedichten herkende, sprak hij op zachten, bijna fluisterenden toon, met zijne zoo bevallige stem de laatste versregelen uit:

‘Mir ist es, denk ich nur an dich,
Als säh' den Mond ich an,
Ein düsser Friede kommt auf mich,
Weiss nicht, wie mir gethan.’

Eva verroerde zich niet, scheen dus niet in 't minst geschrikt te zijn, maar nam de camelia's die Frederik haar over haar schouder aanbood met bevende hand aan, en zegde den gever daarvoor eerst dank, nadat tante Ursula ontwaakt was en zich met een lachend gezicht over 't bouquetje boog, t geen Frederik haar voorhield.

‘Ziehier tante, dit is de eerste reseda die de broeikas opleverde, moge ze uwe boosheid van dezen middag geheel doen verdwijnen. Wij hebben geen tijd om ons humeur den baas over ons te doen spelen, het heerlijke voorjaar geeft ons te veel te genieten. Hoe heerlijk is 't hier!’ - en hij ademde luid uit volle borst.

Eva liet zich nu door Frederik eenige dorpen aanwijzen, die deze nauwkeurig in het uitgestrekte panorama wist te vinden, doch 't scheen dat tante Ursula met de verrassing van haar neef maar half was ingenomen en haar gelaat gaf niet onduidelijk te kennen, dat zij op 't oogenblik niet bizonder op Frederiks gezelschap gesteld was.

‘Ge hadt eerder moeten komen, Frederik, zoo 't u te doen was met ons samen te zijn, want wij namen ons juist voor, terug te wandelen, niet waar, mijn kind?’ sprak tante, tegelijkertijd Eva in den arm nemende en zich langzaam met haar verwijderende.

Eva had moeite een glimlach te verbergen, maar Frederik volgde hen terstond, zeggende: ‘Dat neemt niet weg, tante, dat ik mij op de terugwandeling bij u aansluiten kan. Ik wijs u dan tevens een korteren weg voorbij de uitspanning, te meer daar de schemering reeds begint te vallen en het spoedig donker zal zijn.’

Tante zag zich gevangen en had niets meer te zeggen en Eva vond het voorstel zeer naar haar smaak, er bijvoegende, dat zij bij het wandelen altijd veel van afwisseling hield en ongaarne denzelfden weg tweemaal aflegde. En daar de nu te volgen weg korter dan de andere was, kon tante er toch ook niet tegen zijn. Men nam derhalve den terugtocht aan, en het breede voetpad, dat dwars door het dennenbosch

zeer snel daalde, liep weldra in een hollen weg uit, welke zoo smal werd, dat men genoodzaakt was voor elkaar uit te gaan. Tante Ursula ging vooraan, terwijl Frederik alle moeite aanwendde om langs den berm gelijken tred naast Eva te houden, 't geen hij echter dikwijs opgeven moest, ten gevolge der gladde dennenaalden en den mosachtigen bodem.

‘Wij komen nu tevens langs den viersprong, waar volgens de sage de woudgeest zijn zetel heeft; ik wil toch hopen, juffrouw Langhorst, dat u niet bang en bijgeloovig zijt?’

‘Volstrekt niet! Maar hoe luidt die sage?’

‘Frederik, zoo ge nu gekomen zijt om ons bang te maken en te verontrusten in dit dichte bosch, dan keeren wij liever terug en nemen den gewonen weg; ge kunt dan alleen dit pad vervolgen. Gedraag u dus niet als een kind en ga liever vooruit om ons den weg te wijzen.’

‘Tantelief, de mensch is nimmer te oud om nog kinderlijk te mogen zijn. Rückert en zijn bruid speelden op hun twintigste jaar nog moeder en kind. Voorzichtig, juffrouw Langhorst!’ brak Frederik hier af en stond gereed Eva in zijne armen op te vangen, om haar voor een val te vrijwaren, toen zij struikelde over een boomwortel, welke dwars over het pad was gegroeid en boven den grond uitstak. ‘Kent u niet dat schoone gedicht van Rückert?’ vervolgde Frederik, een oogenblik den pas inhoudende, en terstond daarop voortgaande, reciteerde hij met welluidende stem:

‘Ich und meine Liebste sind im Streite
Ob mein Kind sie sei, ob ich das ihre?
Jedes will zu seinem Kind' das andere,
Darum machen, um es so zu pflegen;
Dann hinwieder will das Kind des anderen
Jedes sein, sich pflegen so zu lassen.
Und die Mutter, die den Streit mit ansah',
Sprach: das End' ist, dass ihr alle beide
Sonst vernünft'ge Leute, nun zu Kindern
Wieder seid geworden. Nun so wartet!
Eure Mutter wird zur Ruthe greifen
Wenn ihr nicht mit Küssen euch versöhnet.’

‘O!’ vervolgde Frederik na eenige oogenblikken zwijgens, ‘er bestaat een kindsheid, welke een poëtisch gemoed nimmer verliest, een kindsheid in de liefde. En toen Rückert zijne bruid als zijne vrouw van het altaar huiswaarts had geleid, sprak hij tot haar:

Mir ist, seit ich dich habe, als müsst ich sterben,
Was könnt ich, das mich labe, noch sonst erwerben.
Mir ist, nun ich dich habe, ich sei gestorben
Mir ist zum stillen Grabe dein Herz erworben.’

Eva schreide, deed echter alle moeite hare tranen te verbergen en haastte zich naar tante Ursula, van wie ze onwillekeurig eenige passen verwijderd was geraakt. Men had intusschen de lindekom bereikt, welke bestond uit een kleinen vijver, door zware lindeboomen omgeven en gelegen aan den zoom van het woud, te midden van het dal. Deze vijver, welke den vorm van een trechter bezat, grensde met het smalste deel aan een eikeboom van reusachtigen omvang, van waar vier wegen in het dichte woud uitliepen. Deze plek werd de viersprong genaamd. Een dezer wegen geleidde langs eene uitspanning naar den rijksweg, van waar men binnen een kwartier uurs de stad bereikte. Daar waar de vijver het smalste was, lag een zware boomstam dwars

over het water en vormde een natuurlijke brug, welke beide oevers met elkander verbond. Zonder zich een oogenblik te bezinnen had Frederik van dezen boomstam gebruik gemaakt, door zich daarover met vasten, bedaarden tred naar de overzijde te begeven, van waar hij nu met een lachend gezicht Eva Langhorst toeriep hem te volgen. Boven hen ruischten en waaiden de donkere takken als met duizend vreemde, geheimzinnige stemmen en daartusschen bruisten de vollere accoorden van het woud. Er is iets geheimzinnigs in zulk een lenteavond, te midden van het duistere woud, en de sagen der bosschen verleenen daaraan een eigenaardige, romantische kleur. Men vertelt van den Woudgeest, die op zulke uren zijn rijk doorschrijdt en wiens macht dan zegenend of verdelgend treedt in het leven van degenen die binnen dat rijk toeven. Zij, die elkaar daar vinden, behooren voor altijd te zamen, maar die van elkaar scheiden, scheiden in alle eeuwigheid.

(*Wordt vervolgd.*)

De vorstinnen van Oranje
door Thérèse Hoven.
Met portretten.
(*Vervolg van blz.* 320.)

Eerlang echter werd nog bitterder verdriet haar deel: haar hoop om haar echtgenoot een erfprins te schenken werd herhaaldelijk vernietigd. Verscheiden maal werd zij moeder, doch 't was geen moedervreugde, enkel moedersmart, welke ze ondervond; haar kinderen toch openden enkel de oogen voor 't levenslicht om ze terstond weder te sluiten; ze stierven bij hun geboorte. Eerst in '43 mocht ze het groote geluk smaken van een flink, gezond kind het leven te schenken, Prinses Caroline, later Vorstin Weilburg. Daarna moest ze weder een pasgeboren dochtertje aan den dood afstaan, doch eenige jaren later ondervond ze de grootste zaligheid als moeder en als Vorstin en werd haar een zoon geboren.

't Scheen, of de jeugdige Prins zijn ouders geluk aanbracht, want korten tijd na zijn geboorte, in 1747, kwam er eindelijk een gunstige wending in het lot van 't vorstelijke paar, dat tot nu toe meer leed dan lief had ondervonden.

Was 't op aandringen van het volk, dat weder een Prins van Oranje aan 't hoofd van den Staat wilde zien, of omdat de Staten werkelijk hun dwaling inzagen? Wie zal 't zeggen, doch 't schier ongeloofelijke feit deed zich voor, dat er zich plotseling een machtige stem verhief ten voordeele van den Prins en dat hij onverwachts tot Stadhouder van Holland werd benoemd.

Als om goed te maken wat zij misdaan hadden, verklaarden de Staten het stadhouderschap en alle ambten daaraan verbonden, erfelijk zoowel in de vrouwelijke als in de mannelijke linie. Dus kwam er een einde aan de tweede stadhouderlooze regeering, welke van 1702 tot 1747, bijkans een halve eeuw, had geduurd, en kwam er nogmaals een Prins van Oranje aan 't hoofd der Republiek.

Het gulden toekomstbeeld, dat de Prins en Prinses zich waarschijnlijk droomden, werd echter niet vervuld. Nauwelijks was de Stadhouder in zijn waardigheid bevestigd of er ontstond een oorlog met Frankrijk, dat tegen de benoeming van den Prins was geweest, en toen het hem gelukt was door den vrede van Aken een einde te maken aan den ongewenschten strijd, had hij met andere hinderpalen te kampen. Nog altijd bleek er een sterke partij tegen den Stadhouder te zijn, en de laatste jaren van Prins Willem IV kenmerkten zich door allerlei woelingen en gistingen. 't Waren de voorteekenen van den nog heviger weerstand, welken zijn zoon Willem V wachtte en welken deze niet zou kunnen overwinnen.

Vóór de Prins den leeftijd van veertig jaar bereikt had, stierf hij en alweder bleef daar als 't hoofd van 't huis van Oranje een zwakke vrouw als steun en beschermster van een nog zwakker kind. Prins Willem V toch was een tenger knaapje van drie jaar, toen zijn vader hem ontviel.

Doordat het stadhouderschap, tijdens het leven van Willem IV, erfelijk was verklaard, konden zich thans niet dezelfde moeilijkheden en bezwaren opdoen als bij vroegere dergelijke gelegenheden. De Prinses werd dan ook zonder de minste tegenkanting, van welke zijde ook, tot gouvernante der Vereenigde Provinciën aangesteld, totdat haar zoontje den leeftijd zou hebben bereikt om handelend op te treden en zelf de teugels van het bewind in handen te nemen. Toch was haar

voogdijschap, die ongeveer elf jaar duurde, een tijdperk van weerzinwekkende onlusten en staatkundige kuiperijen. Het vooroordeel, dat men, reeds vóór haar huwelijk met den Prins, tegen Prinses Anna had, kwam weer met vermeerderde intensiteit boven.

Zoo populair en zoo bemind als Prinses Maria, de echtgenoote van Willem III, was geweest, zoo onpopulair en weinig bemind was de dochter van George II. En toch ten onrechte, want aan goeden wil en zelfverloochening ontbrak het haar geenszins. Van het oogenblik af, dat zij als voogdes van haar onmondigen zoon optrad, legde Prinses Anna de grootste belangstelling aan den dag voor alle zaken, de regeering en het stadhouderschap betreffende, en nam zij haar taak zoo ernstig mogelijk ter harte.

De toenemende onwil en wrevel van het volk konden dan ook slechts voor een zeer gering deel, ja, mogelijk in 't geheel niet, aan haar persoon worden toegeschreven, doch aan invloeden van buiten.

Van Frankrijk ging een geest van onafhankelijkheid en verzet uit, een verachten van alle autoriteiten en 't zich-naar-voren-dringen van den derden stand en langzamerhand deden al deze verschijnselen zich ook in ons land gevoelen.

Evenals Lodewijk XVI in hoofdzaak boeten moest voor hetgeen zijn voorgangers hadden misdreven, zoo ondervond de Prinses-Weduwe ten onzent den terugslag van de opgeruide gemoederen. Aan haar werd gekoeld, waar zij in 't allerminst schuld aan had.

Het huis van Oranje, dat steeds geleefd had voor 't volk, verdiende zeker wel een betere behandeling, dan die welke aan Prinses Anna en ook aan Willem V en zijn gemalin ten deel viel.

Toen zijn moeder stierf, was de Prins nog te jong om zelf aan 't hoofd van de Republiek te staan; in Friesland werd zijn grootmoeder Prinses Maria Louise, de weduwe van Johan Willem Friso, voor den tweeden keer als gouvernante aangesteld. Ofschoon haar hooge leeftijd (bij den dood van haar schoondochter was zij reeds 71 jaar) haar aanspraak gaf op volkomen rust, zoo was *Maayken Meu* er de vrouw niet naar om haar trouwe Friezen in den steek te laten.

Ze toonde zich nog altijd de flinke, kordate heerscheres en tegelijkertijd de vrome, onderworpen christin. Toen ze, vele jaren vroeger, het plotselinge overlijden van haar echtgenoot vernam, en terstond besefte welke een onmenschelijk zware taak daardoor op haar zou rusten, klaagde ze niet, doch ze plooide de bestorven lippen tot een gebed en prevelde: ‘De Heer doe wat goed is in Zijne oogen,’ en die gelaten levensmoed bleef haar bij tot 't einde harer dagen.

Moedig was ze geweest, toen ze haar bruidegom en later haar man van zich liet gaan om ten strijde te trekken; moedig was ze geweest, toen ze moest optreden voor de belangen van haar zoon en die tot 't uiterste moest verdedigen, en moedig was ze nog, toen ze zich de zorgen voor haar kleinzoon zag opgedragen. 't Was een heldenfiguur, die Prinses van Hessen-Kassel, waardig om een Prinses van Oranje te zijn.

Toen ze dan ook in 1765 het oude hoofd, dat zooveel gedacht en gepeinsd had, neerlegde, toen rees daar uit de borst van Frieslands burgerij slechts één klank, een klacht van wee en rouw. De dood van *Maayken Meu* werd door arm en rijk als een persoonlijk verlies beschouwd. En ten derdenmale moest de voogdijschap over den jongen Prins, die toen slechts 17 jaren telde, aanvaard worden. Zijn zuster Caroline werd tijdelijk als gouvernante over de provincie Friesland aangesteld.

Ofschoon de Prins bij zijn benoeming tot stadhouder eerst achttien jaar was, een jongeling dus, werd er toch terstond werk gemaakt van zijn huwelijk.

Evenals bij de vorige Prinsen was het voornamelijk een politieke verbintenis, - en alweer werd er aan een Engelsche Prinses gedacht, vooral door de vrienden zijner overleden moeder. Maar de Hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel, met wien zijn moeder de voogdij had gedeeld, was er voor om zich, door alliantie, den steun van het Pruisische Vorstenhuis te verzekeren. Ook de Staten waren deze meening toegedaan, en zoo werd in 1767 het huwelijk gesloten tusschen Prins Willem V van Oranje en Prinses Frederica Sophia Wilhelmina van Pruisen, en werd het Vorstenhuis van Oranje vermaagschapt aan het Koninklijke Huis van Pruisen.

In tegenstelling met de ontvangst, welke men aan de gemalin van Willem IV had bereid, was het onthaal, dat de echtgenoote van Willem V te beurt viel, buitengewoon schitterend. Zij werd op de handen gedragen en '*Willemijn*', zooals men haar weldra alom in den lande noemde, was een in alle opzichten bevoorrechte Prinses. Haar eerste huwelijksjaren waren zeldzaam gelukkig. Ze was jong, bijzonder begaafd en zeer mooi; daarbij werd ze aangebeden door haar volk, en mocht ze de voldoening smaken haar echtgenoot tot vader van één Prinses en van twee Prinsen te maken.

Na Willem I was Willem V de eerste Prins, die zich in zulk een voorrecht mocht verheugen de overige Prinsen hadden slechts één zoon gehad, en Prins Willem III in 't geheel geen.

't Scheen dus wel of 't Oranjehuis op hechter grondslagen dan ooit te voren gevestigd was. Maar het vrijheidsvuur, waarvan de lont in Frankrijk aangestoken was, breidde zich meer en meer uit; als een nietig vonkje overgewaaid, smeulde het, daar het ook in ons land stoffen genoeg vond om het te voeden, tot het eindelijk als een alles vernietigende en verterende vlam naar alle kanten uitsloeg.

De eerste wolk, welke den zonnigen huwelijkshemel van het jonge paar bedreigde, was het uitbreken van den oorlog met Engeland, waarvoor men den Stadhouder aansprakelijk hield, ofschoon de krijg geheel buiten zijn schuld was ontstaan.

Zelfs nadat de vrede was gesloten, rustte de anti-stadhouderlijke partij niet en weldra werd de Prins, en zelfs de Prinses, openlijk beleedigd door allerlei vlugschriften, welke overal rondgestrooid werden.

Toen was 't, dat de Prinses van Oranje de hulp van den Koning van Pruisen inriep; bij het verschijnen van het eerste schotschrift, waarin haar naam op een minder vleiende manier genoemd werd, trad de Koning met de meeste energie op en deed hij alles om den opkomenden storm te bedwingen.

Een tweede onaangenaamheid ontstond doordat de Hertog van Brunswijk, die nog steeds in Den Haag woonde, zich op een onbevoegde wijze trachtte te mengen in een mogelijke voogdij over de erfprinsen, ingeval hun vader, Willem V, tijdens hun minderjarigheid mocht overlijden.

De Prinses zag hierin een achteruitzetting van haar zelve en een miskenning van haar rechten als moeder. Ook wist zij dat de Hertog in stilte moeite deed om oneenigheid te veroorzaken tusschen haar en haar echtgenoot, en 't was geen wonder, dat zij deze inmenging niet alleen hoogst onaangenaam vond, doch zelfs gevaarlijk voor haar rust en haar geluk als gade en moeder. Ze droeg haar belangen dus nogmaals aan het hoofd van haar geslacht, den Koning van Pruisen (Frederik I), op en deze wist te bewerken, dat de Hertog het land verliet en zich niet verder met het gezin van den Prins of met de aangelegenheden des lands bemoeide.

Toch was, na zijn vertrek, de vrede niet hersteld. Langzamerhand toch vormde zich in de omgeving van het stadhouderlijke Hof een partij, die zich vóór de Prinses verklaarde, in tegenstelling met de reeds bestaande beweging, die zich ten gunste van den Prins en tegen de Prinses geopenbaard had. Mogelijk hadden deze twee stroomingen, welke zich nu in tegenovergestelde richtingen bewogen, zich kunnen vereenigen, als de karakters der betrokken echtgenooten niet zoo verschillend waren geweest. Willem V had, ook nadat de voogdijschap van den Hertog van Brunswijk Wolfenbuttel had opgehouden, altijd nog naar dezen opgezien en beschouwde zich steeds meer als een dienaar van den Staat dan als het hoofd ervan.

Prinses Wilhelmina daarentegen had het heerschzuchtige en autoritaire der Pruisische Vorsten in zich. Waar de Prins lijdelijk toegaf en alles duldde om des lieven vredes wille, liet zij zich niets welgevallen wat haar ook maar in 't minst als een verongelijking van haar persoon voorkwam. Aan deze zelfschatting, die somtijds gevaar liep van in zelfoverschatting te ontaarden, paarde zij een zeldzame vastberadenheid en een onverzettelijken wil. In 't kort, zij bezat een flink, mannelijk karakter, terwijl de Prins eerder iets vrouwelijk-zachts en onbeslists had.

Toch wendde zij die verschillende eigenschappen nimmer aan ten eigen bate en weigerde zij meermalen beslist de voordeelige aanbiedingen, welke de tegenstanders van den Prins haar durfden doen. Haar gezag uitbreiden ten koste van dat van haar gemaal was iets, waartoe zij niet te bewegen was. Niettegenstaande alle verdenkingen, welke men omtrent Prinses Willemijntje gekoesterd heeft, rijst zij uit de nevelen van 't verleden voor het nageslacht op als een grootsche figuur, als een vrouw, die kon handelen in tijd van gevaar en die niet wist van terugtreden of schipperen, daar waar zij het voor haar plicht hield om vooruit te gaan en te blijven volharden in wat ze ondernomen had.

Intusschen bepaalden de oneenigheden zich niet bloot tot de omgeving van den Prins en zijn gemalin; met rassche schreden had de geest van verzet, op Frankrijk's bodem ontstaan, zich naar ons land overgeplant en eerlang ontwikkelde zich de machtige partij der Patriotten, waartegenover de zooveel zwakkere der Prinsgezinden zich nauw staande wist te houden.

Het was in 1787, dat het voor 't eerst tot een geduchte uitbarsting kwam. De reis der Prinses en haar aanhouding bij Goejanverwellensluis behooren tot de meest bekende en helaas ook tot de treurigste gebeurtenissen van die dagen, welke echter nog door zooveel noodlottiger feiten zouden gevolgd worden.

Nogmaals trad de Pruisische Koning voor de rechten der Prinses op; nu was het Frederik Wilhelm II, de eigen broeder der Prinses, die zijn broeder was opgevolgd.

De Koning begon met voldoening te eischen voor de smadelijke bejegening, welke zijn zuster had ondervonden, en toen de Staten aarzelden die te geven, zond hij zijn troepen in ons land.

Inmiddels ijlde de Prins van Nijmegen, waar hij met zijn gezin verblijf hield, naar de Residentie, waar men hem niet onvriendelijk ontving; zoodra de Staten vernamen, dat het ernst was bij den Koning van Pruisen, veranderden zij hun vijandelijke houding, en 't was op uitdrukkelijk verzoek der Staten, dat de Prinses, eenige dagen na de aankomst van den Prins, haar intocht deed in Den Haag. De ontvangst, welke men er haar bereidde, was zelfs hoogst vleiend en was waarschijnlijk wel 't gevolg van de kalme en waardige manier, waarop de Vorstin de haar aangedane beleediging had opgenomen. Wat zij eischte was recht, doch elke gedachte aan kleingeestige wraak bleef haar vreemd; 't was zelfs hoofdzakelijk op aanraden van haar vrienden, dat zij er toe overgegaan was om de hulp van haar broeder in te roepen.

Ofschoon Amsterdam bleef volharden in zijn anti-Prinselijke gezindheid, was oppervlakkig beschouwd, alles weer ten beste

geschikt, doch de tijden waren er niet naar om de rust lang te bewaren. De gemoederen waren te opgewonden, de toestanden te gespannen, dan dat men de toekomst kalm tegemoet kon gaan. Het wederzijdsche vertrouwen was geschokt, en men leefde als op een vulkaan, waarvan de minste beweging noodlottig kon zijn.

Toch duurde het nog eenige jaren vóórdat de crisis kwam, en gedurende dien tijd genoot de Prinses van Oranje niets dan eer en onderscheiding in de Residentie. Men waardeerde haar uitstekende hoedanigheden en wist wel dat het aandeel, dat zij in 't bestuur had, al was 't dan ook slechts door zijdelingschen invloed, veel bijdroeg tot de grootheid en het welvaren der Republiek. Doch terwijl men haar in haar onmiddellijke omgeving huldigde en op prijs stelde, staken haar vijanden elders de hoofden weer op. Vooral degenen, die uit 't land verbannen waren of op een andere manier hadden geleden door de gebeurtenissen in 1791, hielden er de Prinses aansprakelijk voor, en ontzagen zich niet, haar in woord en schrift op de grofste wijze te beleedigen en te hoonen.

En toen de opstand der Oostenrijksche Nederlanden tegen den Keizer uitbrak, werd de Prinses openlijk beschuldigd van dien te

WILHELMINA, GEMALIN VAN KONING WILLEM I.

hebben aangewakkerd, in de hoop van daardoor haar tweeden zoon te kunnen bevoordeelen, voor 't geval die gewesten zich onafhankelijk van hun Souverein zouden maken en een anderen heer zouden verlangen.

Doch dit was een verzinsel, gelijk zoovele aantijgingen welke men tegen de Prinses heeft durven aanbrengen. De onlusten in Brabant werden nimmer door haar aangewakkerd, noch ondersteund. De opstand duurde evenwel niet lang, maar toen deze bedwongen was, brak de groote omwenteling in Frankrijk los, en 't duurde niet lang of de Zuidelijke Nederlanden vielen in handen der Franschen, en van dat oogenblik af was het lot der Noordelijke Nederlanden, der eertijds zoo machtige Republiek, beslist.

De Patriotten namen nu feitelijk 't roer in handen, en ofschoon de Prinsgezinden zich nog steeds handhaafden, bleken de eersten te machtig in den ongelijken strijd.

De Prinsgezinden moesten 't onderspit delven, en ten einde erger dingen te voorkomen, besloot de Prins voor de overmacht te bukken, door met zijn gezin het land te verlaten.

Uitgeleid door de hun overgebleven getrouwen begaf de stadhouderlijke familie zich naar Scheveningen, van waar de Prinses zich den 18 Januari 1795, op een gewone visscherspink, naar Engeland inscheepte met haar schoondochter de Erfprinses en haar eenigen kleinzoon, later Koning Willem II. De Prins volgde eenige dagen later met zijn beide zoons.

De afscheidswoorden van Willem V tot zijn vrienden: ‘Ik ga, maar ik kom weder,’ werden niet bewaarheid; de Prins zag zijn geboortegrond nimmer terug, en gedurende achttien jaar vertoefde het huis van Oranje in den vreemde.

Zoodra de vorstelijke ballingen in Engeland aankwamen, stelde Koning George het vroegere buitenverblijf van hun voorzaat Willem III, te *Hampton Court* bij *Richmond*, ter hunner beschikking. Slechts eenige jaren maakten ze van die gastvrijheid gebruik; toen verlieten zij Engeland en trokken zij zich terug op hun Nassausche bezittingen in Duitschland.

Het gezin van den Stadhouder bestond destijds uit Willem V, zijn gemalin, den Erfprins Willem Frederik, die kort vóór de troebelen in Nederland waren begonnen, met zijn nicht Prinses Frederika Louise Wilhelmina van Pruisen was gehuwd, hun zoontje, den lateren Willem II, en eindelijk den tweeden zoon van Willem V, Prins Frederik. Deze trad in Oostenrijkschen dienst en stierf in 1799 te Padua. De eenige dochter, gesproten uit het huwelijk van Willem V en Prinses Willemijn, was reeds met den erfprins van Brunswijk gehuwd. Zij stierf in 1620, weinige maanden voor den dood van haar moeder.

Het lot der Oranje's was intusschen verre van schitterend; zij werden geheel als een uitgedreven familie beschouwd en behandeld; in Engeland en ook later in Duitschland ondervonden zij vaak de meest onheusche bejegeningen. Willem V schikte er zich kalm in; waarschijnlijk was de rust buitenslands hem nog liever dan hetgeen hij in de laatste jaren in zijn eigen Vaderland had ondervonden. In 1805 stierf hij, op vreemden bodem.

De Prinses verdroeg haar nieuwe beproevingen, gelijk zij al het leed, dat haar reeds vroeger was overkomen, verdragen had, met een hooghartigen trots, die haar deed lijden zonder te klagen. Toch werd haar geestkracht niet gedood door de herhaalde slagen, welke zij van het wreede noodlot te verduren had. Nog steeds koesterde zij eerzuchtige plannen, niet voor zichzelve, doch voor Prins Willem Frederik, haar eenig overgebleven zoon. In 1801 begaf deze zich in persoon naar Napoleon Bonaparte, en verzocht hij den, toen reeds machtigen, dictator zijn belangen ter harte te willen nemen. Maar Nederland teruggeven, kon zelfs Napoleon niet; dat zou trouwens niet overeengekomen zijn met zijn eigen plannen. Hij schonk den Prins echter de heerschappij over de vroeger geestelijke landen Corvey, Fulda enz., en gaf hem den titel van *Prince Héréditaire d'Orange-Fulda.* Als voorwaarde werd evenwel gesteld, dat de Prins zijn aanspraken op de Nederlanden moest laten varen.

Later werd de Prins generaal in Pruisischen dienst, nog later nam hij dienst in het Oostenrijksche leger, terwijl zijn oudste zoon (later Koning Willem II) in 't Engelsche leger, onder Wellington, verschillende veldtochten meemaakte. Na 1812 begon de hoop van den Prins van Oranje te herleven, en toen, in 1813, eenigen van zijn vroegere vrienden hem spraken over een mogelijken terugkeer in het land zijner vaderen, verklaarde hij er zich aanstonds toe bereid. November 1813 keerde hij in Nederland terug, als Erfstadhouder Willem VI, en in December van hetzelfde jaar werd hij reeds als Souverein erkend. Zijn gemalin, Prinses Wilhelmina, werd tot Koningin verheven,

en was de eerste Prinses van Oranje, die Nederlands kroon droeg. De eerste Koningin was zij niet, daar deze titel van 1806-1810 door Hortense, de echtgenoote van Lodewijk Napoleon, was gedragen.

Kort na haar zoon keerde Prinses Willemijn, de Prinses-Weduwe, in Nederland terug; de laatste jaren van haar veelbewogen leven bracht zij op het Loo door. Wel was het een triomf voor haar, om haar zoon op den troon te zien van hetzelfde Holland, dat haar en de haren eertijds zoo vijandig was geweest, doch 't was in stilte, dat zij er van genoot. Nimmer liet zij zich verleiden door kleingeestige wraakzucht om degenen, die haar vroeger beleedigd hadden, met gelijke munt te betalen, en zich te verheugen over hun val. Na haar terugkomst had de Prinses echter geen onaan-

genaamheden meer te verduren en was men haar algemeen welgezind.

De opgewonden geestdrift, waarmee Koning Willem I verwelkomd was, bleek niet bestendig te zijn, zooals de gebeurtenissen uitwezen.

Het ligt echter niet op onzen weg deze gebeurtenissen, de afscheiding van de Zuidelijke Nederlanden, de erkenning van België als een onafhankelijk land enz., hier nader te bespreken.

Toen de Koning, na den dood van zijn eerste gade, die in 1837 stierf, in 't huwelijk wilde treden met de Katholieke Gravin d'Oultremont,

ANNA PAULOWNA. 1840-1849.

steeg de toenemende ontevredenheid ten top, en verzetten de Staten er zich openlijk tegen. Geen Vlaamsche Gravin werd waardig gekeurd om de kroon van ons land te dragen.

Willem I, die zijn populariteit sterk zag verminderen, besloot wijselijk om afstand van de regeering te doen, en zijn oudste zoon, als Willem II, zijn plaats te laten innemen. In 1840 beklom deze dus den Nederlandschen troon.

In 1816 reeds had hij een schitterende verbintenis gesloten, door te Sint-Petersburg in 't huwelijk te treden met Anna Paulowna van Romanow, de zuster van Alexander I, den Czaar aller Russen.

Het volgende jaar bevatte de Staatscourant van 22 Februari de volgende bekendmaking:

H.K.K.M. Mevrouw de Prinses van Oranje is gisteren-avond, ten half 11 *ure, gelukkiglijk verlost van een Prins, die volkomen welvarende is, zoowel als H.K.K.H. zijne moeder.*

Brussel, den 20 *Februarij* 1817.

Deze pasgeborene was Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk, later Willem III.

In 1839 huwde hij met Prinses Sophia Frederika Mathilde, de jongste dochter van den Koning van Wurtemberg; het jonge paar nam toen den titel van Erfprins en Prinses van Oranje aan. De ouders van den Prins waren de Kroonprins en Kroonprinses.

Toen de Erfprins met zijn jonge gemalin voor het eerst te Amsterdam kwam, werd er in den stadsschouwburg een groote gala-voorstelling ter hunner eer gegeven.

Ooggetuigen vertellen, dat er nog nimmer in ons land zulk een schitterende vertooning was geweest, en nimmer vóór dien tijd en, helaas, ook nooit meer in later dagen was het huis van Oranje in zulken getale aanwezig. De geheele eerste rang was ingenomen door de Koninklijke en Prinselijke families met hun gevolg, de dames in baltoilet, de heeren in groot ornaat. Daar was ten eerste Willem I, die de stamvader van ons Koningshuis zou kunnen genoemd worden, met zijn dochter Marianne. Dan Willem II met zijn beeldschoone gade, Anna Paulowna, wier tooi van diamanten en smaragden in Europa hun weerga niet hadden. Verder Prins Frederik, de tweede zoon van Willem I met zijn, om haar groote weldadigheid, beroemde gemalin Louise van Pruisen. Eindelijk de Erfprins met Sophia van Wurtemberg, Prins Hendrik en zijn Gemalin, Prinses Amalia, de dochter van Hertog Bernard van Saksen-Weimar, en de jongste der kinderen van Willem II, Prinses Wilhelmina Maria Sophia Louise, of Prinses Sophie, zooals zij algemeen genoemd werd.

Treurig is 't om na te gaan, hoe spoedig deze talrijke familie versmolten is tot eenige weinige leden. Koning Willem I had toen reeds een zoon (Alexander) verloren, Willem II had het ongeluk zijn tweeden zoon, insgelijks Alexander genaamd, te verliezen; de Prins stierf op jeugdigen leeftijd te Madera (1848).

Willem III eindelijk overleefde zijn drie zoons, Willem, Maurits en Alexander, die alle drie zonder nakomelingschap stierven.

Prins Frederik moest ook zijn offer brengen aan den eeuwigen maaier; zijn eenige zoon deed, als jongen van dertien jaar, een noodlottigen val in de manege te 's Gravenhage, waarvan hij niet herstelde.

Prins Hendrik, schoon tweemaal gehuwd, liet geen kinderen na.

(*Wordt vervolgd.*)

ZOMER-IDYLLE. Naar een schilderij van H. Heydenhaus.

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb. (*Vervolg van blz.* 323.)

'U kunt mij gelooven als ik u zeg dat er niet 't minste gevaar bij is, juffrouw Langhorst; de boomstam ligt onbeweeglijk en in zes passen zijt u er over.'

'Eva, kindlief, luister niet naar hem en volg mij, wij loopen om den vijver heen,' riep tante Ursula.

'Ik had u voor moediger gehouden, juffrouw;

KINDERKOPJE. Naar een pastelteekening van A. Perrot.

denk er aan dat moed en wilskracht twee der voornaamste voorwaarden in ons leven zijn.'

'Dat ik niet bang ben zal ik u bewijzen!' riep Eva, die den boomstam reeds betreden had en zich nu naar den overkant haastte.

'Kind! Eva! ge krijgt een ongeluk!' en deze uitroep van tante had ten gevolge, dat Eva halverwege bleef stilstaan, eene seconde hare oogen opsloeg, daardoor het evenwicht verloor, nog één pas voorwaarts deed en toen zijdelings in het water stortte. Gelukkig geschiedde het ongeval dicht aan den oever en in een ongeloofelijk kort oogenblik had Frederik de arme Eva uit haar onaangenamen toestand bevrijd. Zij toonde niet de minste ontsteltenis en zeide lachende dat alleen aan juffrouw Ursula's uitroep de oorzaak van het ongeval te wijten was. Deze was alles behalve in haar schik, berispte Frederik zeer om zijne groote onvoorzichtigheid, doch Eva lachte onophoudelijk, hoewel ze braaf nat geworden was en de wandeling zoo niet kon

vervolgen. Frederik prees haar zeer om hare vastberadenheid en toen hij haar verzocht hem zijne onvoorzichtigheid te vergeven, stak zij hem vriendelijk haar hand toe en haastte zich vervolgens met tante naar de nabijzijnde uitspanning, terwijl Frederik op korten afstand volgde.

En daarboven ruischten de toppen der boomen elkaar in het halfdonker toe: 'Zij, die elkaar vinden, behooren voor altijd te zamen, doch die van elkaar scheiden, scheiden in alle eeuwigheid.'

Toen tante Ursula eenige oogenblikken later met Eva uit de landelijke woning naar buiten trad, waar Frederik hen had gewacht, reed hen tegelijkertijd een eenvoudig rijtuigje uit de schuur tegemoet, waarin beide dames plaats namen. Frederik had nog juist den tijd op te merken hoe bekoorlijk Eva zich in de geleende kleêren der kasteleines voordeed. 'Hoe wreed, dat juist die menschen zoo zelden bij elkaâr kunnen blijven, die bij elkander behooren,' zeide hij, als tot zichzelf sprekende en toch zijne woorden in flauwe hoop tot haar richtende, en een blik

in hare schoone oogen deed hem weder die diepe schaduw daarin waarnemen, waarover hij zich reeds zoo vaak verwonderd had.

Tante Ursula verwaardigde zich niet een enkel woord tot haar neef te spreken en haar gelaat gaf hem maar al te zeer te verstaan, hoeveel hij weer bij haar te herstellen had. Nauwelijks was het rijtuigje, 't welk geen plaatsruimte meer voor Frederik bevatte, uit het gezicht verdwenen, of ook deze laatste nam den terugtocht aan en haastte zich, thuisgekomen, naar zijne kamers, waar hij den geheelen avond doorbracht.

Toen Eva eenige uren later in de slaapkamer harer moeder trad, om, voordat de zwakke vrouw zich ter ruste begaf, het venster te sluiten, trof van de overzijde van den weg een bekende melodie haar oor, gezongen door een volle, weeke barytonstem. Zij luisterde aandachtig en herkende toen uit Schumann's Dichterliebe de woorden:

'ich lieb' sie nicht mehr!
ich lieb' jetzt alleine,
die kleine, die reine, die feine, die eine!'

'Hoe jammer is 't toch dat juist datgene wat ons het beste bevalt, eigenlijk steeds - een dwaling is! Hoe dikwijls heb ik daarover reeds nagedacht,' sprak Eva in zichzelve, terwijl zij het venster sloot.

Twee maanden waren sedert verloopen en hadden nu en dan ruwe, gure dagen opgeleverd. De lente, in den aanvang zoo zacht en mild, was met veel regen en koude winden gepaard gegaan en ook nu nog had de maand Juni niets anders met den zomer gemeen, dan den naam. Slechts op enkele dagen toonde het weêr eenige verbetering. In den kring der 'Inséparables' was weinig meldenswaardigs voorgevallen. 'Groot-' en 'Klein Woudzicht' waren reeds lang door hunne eigenaars betrokken en ook tante Ursula, Agnes en haar 'juf' hadden sedert een paar weken de stad verlaten, om den zomer bij neef Gerard op 'Groot Woudzicht' door te brengen.

De verhouding tusschen tante Ursula en Frederik was, sedert den noodlottigen avond op den berg doorgebracht, niet beter geworden. Tusschen beide partijen bestond een gewapende vrede en zelfs Eva Langhorst had hierin geene gunstige wending kunnen brengen. Dientengevolge sloot Frederik zich weinig bij het gezelschap aan, te meer, wijl de liefhebberijen der broeders zeer uiteenliepen. Gerard was een hartstochtelijk minnaar van paardrijden en jagen, en maakte dagelijks, wanneer het weêr dit maar eenigszins toeliet, groote wandelritten in den omtrek, ook dikwijls per rijtuig in gezelschap van tante en Agnes. Frederik daarentegen was veelal tehuis en besteedde den tijd met groote veranderingen op 'Klein Woudzicht' te doen aanbrengen. Dezen zomer had hij bestemd tot het doen graven van een grooten vijver met daaraan grenzende grot van kunststeen, welke werken nu in vollen gang waren en uitgevoerd werden naar een plan, ontworpen door een Belgisch ingenieur, de heer Neuville, een van Frederiks intiemste academievrienden, die tot dat doel eenigen tijd bij hem had doorgebracht en eerst onlangs vertrokken was, daar zijne tegenwoordigheid elders vereischt werd. Beide broeders hadden elkander derhalve in den laatsten tijd weinig gezien. Frederik kwam zelfs niet eens geregeld op 'Groot Woudzicht' het middagmaal gebruiken en het was hem ook geheel onbekend, hoe zijn broeder meer dan vroeger bezigheden in de stad scheen te hebben, veel minder, hoe Eva Langhorst wekelijks een avond bij tante Ursula buiten kwam doorbrengen,

wanneer zij van hare lessen te E. terugkeerde, op welken tocht zij ‘Woudzicht’ passeeren moest. Op zulke dagen werd de dikke voermansjongen met zijn koppigen langoor alleen huiswaarts gezonden, terwijl Gerard dan de beleefdheid had, de lieve blondine des avonds met zijne equipage naar W. terug te rijden, waarbij tante Ursula of Agnes hen nu en dan vergezelde, wanneer het weêr bijzonder gunstig was.

Sedert het vertrek van zijn vriend had Frederik zich weder meermalen bij zijne familie aangesloten en het bleek dan beiden broeders duidelijk, dat hun wederkeerige vrees, die, in den laatsten tijd ontstaan, evenwel nimmer door hen was uitgesproken, gelukkig louter verbeelding was geweest en hunne genegenheid van weerszijden geheel dezelfde was gebleven, wat zich duidelijk openbaarde zoodra zij weder te zamen waren.

Aldus was de verhouding der familie onderling, toen een geheel toevallige omstandigheid weder tot eene ernstige uitbarsting tusschen de beide, op voet van oorlog gewapende partijen aanleiding gaf.

Gerard, die zeer goed wist, dat hij tante's lieveling was en derhalve veel invloed op haar had, slaagde er in na aanhoudende pogingen, hare goedkeuring tot een door hem beraamd plan te verkrijgen, om mevrouw Langhorst met hare dochter uit te noodigen, tegen het begin der volgende maand eenige dagen op ‘Groot Woudzicht’ te komen doorbrengen en de invitatie daartoe, door tante geschreven, lag ter verzending gereed. Nu deed zich echter ter elfder ure het groote bezwaar voor, dat ‘Groot Woudzicht’ voor de beide te noodigen dames geen logies meer bood, daar Eva's ziekelijke moeder nimmer was gewoon geweest, hare slaapkamer met een ander, zelfs niet met hare dochter te deelen, en men tegenover die zwakke vrouw ook derhalve hierin geene uitzondering maken wilde, maar haar integendeel alle mogelijke gemakken wenschte aan te bieden. Men kwam nu overeen, Frederik te verzoeken ten behoeve van mevrouw Langhorst voor eenige dagen over de ruime logeerkamer van ‘Klein Woudzicht’ te mogen beschikken en Gerard wist ook zelfs van zijne tante te verkrijgen, dat deze zich bereid verklaarde, zelve dit verzoek tot Frederik te richten. Nauwelijks was het ontbijt afgeloopen of tante Ursula wendde hare schreden door de breede eikenlaan naar ‘Klein Woudzicht’, waartoe zij inderhaast slechts haar tuinhoed had opgezet en een omslagdoek om haar négligé had geworpen. Daar gekomen, beklom zij de kleine trap der veranda, welke door eene openstaande vensterdeur naar Frederiks werkkamer geleidde, en vervolgens deze kamer betredende, trof zij in plaats van haar neef den trouwen Giles aan, die bezig was hier en daar een en ander te ordenen, en bij den aanblik van deze geheel onverwachte verschijning het woordje ‘scare-crow’ niet verzwijgen kon. Zijn morgengroet werd door tante Ursula niet beantwoord, doch zij gelastte den neger, op den bevelenden toon haar eigen, aan Frederik te zeggen dat zij hem wenschte te spreken en stak tegelijkertijd haar hand uit naar een schrijfboek in rood lederen band, dat op de schrijftafel opengeslagen lag. Giles, wien deze handbeweging niet was ontgaan, had het boek opgenomen, in eene nog geopende lade gelegd, deze gesloten en den sleutel bij zich gestoken, vóór juffrouw Ursula nog den tijd had gehad zich over deze zijne handelwijze te verbazen, maar ook het volgende oogenblik toonde zij zich eerst recht in haar waar karakter. Haar gelaat was marmerwit geworden, hare oogen vestigden zich op den man en namen hem op van 't hoofd tot de voeten, en met eene uitdrukking van de hoonendste minachting in het gezicht sprak zij met heesche stem: ‘Wat moet dat beteekenen?’

‘Dagboek van heer Frederik, heeft gezegd niemand mag zien,’ antwoordde Giles in zijn gebrekkig Hollandsch, daar hij wel wist dat juffrouw Ursula geen Engelsch sprak, veel minder die taal verstond.

‘Waart ge mijn slaaf, ik zou je wel vinden!’ riep ze, met haar rechterarm eene beweging makende alsof ze hem een slag toebracht. ‘Ga uit mijn oogen, leelijk zwart monster, en roep je heer!’

‘Dat is onnoodig, tante,’ sprak Frederik, die achter haar

op de veranda stond en nu de kamer binnentredende, Giles verzocht het vertrek te verlaten, hem de hand reikende.

Dit ziende, brak tante Ursula in een hoonenden schaterlach uit, welken Frederik wist te temperen, door te zeggen: 'Onderzoek toch eerst bij iemand of hij het bespotten waard is; 't is om des duivels te worden, een rechtschapen man, die niemand beleedigd heeft, zóó te bejegenen.'

'Frederik! uw knecht heeft mij....'

'U behoeft mij niets te zeggen, tante, ik heb het geheele geval gehoord en u hebt groot ongelijk. Giles heeft zijn plicht gedaan, 't geen ik trouwens van hem gewoon ben, en ik ontzeg u het recht, dien goeden trouwen neger een andermaal zóó te behandelen. Noemt u hem een zwart monster, zijn ziel blijft daarom toch even blank en hij staat derhalve bij mij boven menig blanke, die toont een zwarte ziel te bezitten. Een braaf mensch, uit slavenouders, die zijn leven voor een blanke heeft opgeofferd, zonder daarna zelfs hoovaardig te wezen, staat bij mij verre boven den blanken aristocraat die de dwaasheid begaat, zich te laten voorstaan op den maatschappelijken stand, waarin zijn geboorte hem bij toe val plaatste. Doch genoeg! Wat is wel de reden van uw vroeg bezoek?'

'Die reden beschouw ik als geheel te zijn vervallen en ik wil u derhalve niet langer aan het interessant gezelschap van dien braven slavenzoon onttrekken. Tot weerziens dus, verstandige neef,' vervolgde tante Ursula met een minachtenden trek om haar mond, waarna zij in statige houding langs denzelfden weg de villa verliet, zonder zelfs nog éénmaal om te zien.

In den namiddag van denzelfden dag zat Frederik op de veranda in een gemakkelijken stoel met den door zijn vriend Neuville geteekenden plattegrond der vijverwerken voor zich, toen hij, even opziende, bemerkte hoe Diana door de breede eikenlaan kwam aandraven, met de aan den halsband gebonden dagelijksche couranten, welke de postbode steeds gewoon was op 'Groot Woudzicht' af te geven. Er had den geheelen dag een ongewoon drukkende warmte geheerscht, dubbel ondraaglijk, wijl de zomer nog maar weinig warme dagen gebracht had. Alle voorteekenen van een naderend onweer begonnen zich langzamerhand te vertoonen. Frederik bevrijdde den inmiddels genaderden hond van zijn bungelenden last, 't geen het schoone dier terstond den kop en lange ooren deed schudden, en onthaalde den trouwen bode vervolgens op een frisschen dronk, waarna deze zich weder op een wenk van zijn baas huiswaarts spoedde.

De inhoud van een bij de couranten gevoegden brief bracht een groote verandering op Frederiks gelaat teweeg, dat doodelijk bleek werd. Hij herlas den geheelen brief voor een tweede en derde maal en eerst toen ontsnapte hem een diepen zucht, en met de woorden: 'Hoe plotseling! ik kan het niet gelooven!' stond hij op, stak den brief met bevende hand in zijn borstzak en richtte zich vervolgens in gebogen houding met langzamen tred naar 'Groot Woudzicht', nu en dan eenige oogenblikken stilstaande, telkens met een hoofdschudden herhalende: 'ik kan 't niet gelooven.'

Gerard zat met tante Ursula onder een groepje denneboomen naast het huis thee te drinken en nauwelijks werden zij den naderenden gewaar, of tante stond op en verliet met haastige schreden de plek, om zich naar de veranda aan de andere zijde van het huis te begeven, waarna Gerard terstond zijn broeder tegemoet ging, door Diana gevolgd.

‘Fredi! Wat is er gebeurd?’ riep Gerard, zoodra hij een blik op zijn broeders gelaat geslagen had.

‘Een plotseling sterfgeval, Gerard! Mijn vriend Neuville is overleden,’ bracht Frederik met moeite uit.

‘Neuville! Hoe is 't mogelijk! 't Kan niet zijn. Hij was immers nog onlangs bij u?’

‘Ja!’ vervolgde Frederik, met een diepen zucht, ‘'t wordt morgen eerst vijf dagen dat hij mij verliet.’

‘Hoe heeft zich dit zoo plotseling toegedragen?’

‘Een ongeluk. Bij eene inspectie aan de in aanbouw zijnde spoorbrug te K. stortte hij in de rivier en verdronk. Doch lees zelf, Gerard, 't is me te veel alles te vertellen.’ En Frederik overhandigde zijn broeder den noodlottigen brief, waarna hij de theetafel naderende, zich in een der stoelen neerwierp en zijn gelaat met beide handen bedekte.

‘Arme broeder!’ sprak Gerard, die daarna den brief met belangstelling las. Toen hij van den noodlottigen inhoud had kennis genomen, vervolgde hij na eenige oogenblikken:

‘God! hoe vreeselijk! En ge neemt die taak waarschijnlijk op u?’

‘Zeer zeker!’ antwoordde Frederik, zich een glas water inschenkende.

‘Ja! Wien zou hij beter als executeur hebben kunnen benoemen, hij laat immers geene bloedverwanten na?’

‘Neen, Gerard, hij stond geheel alleen in de wereld. Ik was zijn eenigste en beste vriend.’

‘En wat zijt ge nu voornemens te doen?’

‘Ik heb plan, morgen vroeg direct naar K. te vertrekken en bereid mij op een lange afwezigheid voor. Doch 't spreekt van zelf, dat ik u na de begrafenis schrijven zal, hoe ik verder wil handelen.’

Gerard hield zijn broeder dien avond verder gezelschap, wandelde met hem terug, was hem behulpzaam in de bereddering en regeling der vele zaken, welke elke plotselinge afreis onvermijdelijk met zich brengt, en beloofde hem tevens zooveel mogelijk toe te zien op de in aanbouw zijnde werken. Giles, die bij het vernemen der droeve mare zeer ontstelde, was zijn meester bij alle toebereidselen ook trouw behulpzaam en eerst laat in den avond geleidde Frederik zijn broeder halverwege de eikenlaan huiswaarts, waar zij vervolgens afscheidnamen.

‘Goede reis, Fredi! schrijf mij spoedig en houd u goed! Weet ge wat Eva Langhorst mij dezer dagen zeide, toen ik met haar sprak over de zware lasten die het leven ons soms te dragen geeft? “Het kan gebeuren,” sprak zij, “dat de mensch te eeniger tijd door het noodlot zwaar geschud wordt, maar wanneer er dan rijpe aren zijn, wordt slechts het stroo verpletterd, maar de korrels springen te voorschijn.” Arme Fredi! uw hand is koud; welk een plotselinge slag ook voor u! Kom, broeder, houd u goed, goede reis en vooral spoedig schrijven hoor! Zoudt ge Giles niet meênemen, of nog beter, *ik* zal meêgaan, dan....’

‘Wel neen, Gerard! Waar denkt ge aan? Welk een dwaasheid zou dat zijn. Adieu!’

‘Nu, adieu! Fredi, ik geloof we krijgen slecht weêr van nacht. Tracht dat ge wat rusten kunt.’

‘Giles, ge hebt de venstergordijnen niet goed gesloten, ik kan er nog doorheen zien en ge kent mijn oud zwak, dat mijn slaapvertrek donker moet zijn. Zóó, nu is 't goed, wees bedankt en zorg er voor, dat ik morgen vroegtijdig wegrijden kan.’

‘U kunt op mij vertrouwen, mijnheer, heb geen zorg, alles zal in orde zijn. Goedennacht.’

(*Wordt vervolgd.*)

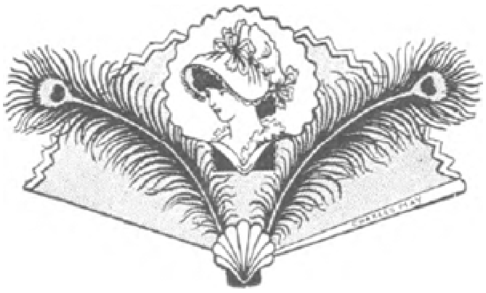

De vorstinnen van Oranje door Thérèse Hoven. Met portretten. (*Vervolg van blz.* 327.)

(*Vervolg van blz.* 327.)

Koningin Wilhelmina, onze eerste Koningin van dien naam, was een lieve, zachte vrouw, die echter nimmer eenig werkdadig deel in de regeering had. Van karakter was ze teruggetrokken en haar wankelende gezondheid belette haar veel in 't publiek op te treden.

De dochter van Koning Willem I, Prinses Marianne, huwde op jeugdigen leeftijd met Prins Albrecht van Pruisen, bij wien zij een zoon had, Albrecht, Prins van Pruisen en regent van Brunswijk. Prinses Marianne toefde, ook na haar huwelijk, vaak en lang in haar geboorteland, voornamelijk op haar landgoederen bij Voorburg, welke nu nog aan haar zoon-behooren.

SOPHIA FREDERIKA MATHILDA, GEB. PRINSES VAN WURTEMBERG, EERSTE GEMALIN VAN KONING WILLEM III.

De nagedachtenis van Prinses Louise, echtgenoote van Prins Frederik, is hier nog in dankbare herinnering; zij schonk haar naam aan een weeshuis in Den Haag voor de kinderen van vrij-metselaars en kocht er een gebouw voor. De Louise-stichting bestaat nog, doch werd, eenige jaren geleden, naar een grooter gebouw overgebracht.

De echt van Prins Frederik werd, behalve met den reeds vermelden zoon, nog met twee dochters gezegend.

De oudste, Prinses Louise, huwde met Karel XV, Koning van Zweden en Noorwegen, waardoor een Hollandsche Prinses den troon van 't Scandinavische schiereiland beklom. Prinses Louise werd, als jonkvrouw en later ook als echtgenoote, algemeen bemind en geroemd om haar uitstekende hoedanigheden. Ook bleef zij Hollandsch in haar hart en haar grootste vreugde was, wanneer een harer landgenooten het Zweedsche Hof bezocht, of als men het een of ander product zond. Zij kreeg slechts één dochter, die met den Kroonprins van Denemarken is getrouwd en nog leeft; Prinses Louise stierf voor eenige jaren.

De tweede en jongste dochter van Prins Frederik is de Prinses von Wied; Prinses Marie is in ons land te goed bekend en te zeer geliefd, dan dat hier nog niets tot haar lof behoeft te worden gezegd. Haar leven spreekt voor haar, en legt de schoonste getuigenis ten haren gunste af. Zij heeft drie zoons en twee dochters; de opvoeding der laatsten wordt, sedert ongeveer twee jaar, bestuurd door Miss Saxton Winter, de vroegere gouvernante van Koningin Wilhelmina.

Voor het volk in 't algemeen is Prinses Marie een vriendelijke, weldadige Prinses, doch voor haar omgeving is zij de minzaamste, meeste sympathieke vrouw, die men zich denken kan.

En nu nog een enkel woord over de Russische Vorstin, die Nederlands kroon zoo waardig gedragen heeft.

Anna Paulowna onderscheidde zich, behalve door haar fier karakter en hooge hoedanigheden, door een bijzonderen liefdadigheidszin. Zoo stichtte zij de Anna-Paulowna-naaischool, die nog in Scheveningen bestaat.

Haar eenige dochter, Prinses Sophie, werd de gemalin van den Groothertog van Saksen-Weimar-Eisenach, den broeder der gemalin van Keizer Wilhelm I van Duitschland; uit dit huwelijk werd Karel Alexander geboren, die vóór zijn ouders stierf en twee zoons naliet.

Ook van de Groothertogin van Saksen-Weimar valt hier weinig te zeggen; schoon ze meer dan vijftig jaar buiten Nederland doorbracht, bleef ze steeds innig gehecht aan haar land en volk. Haar heengaan (in 1897) was dan ook een groot verlies, en oprecht en welgemeend was de droefheid, welke het Nederlandsche volk bij de tijding van haar afsterven aan den dag legde. Ook in haar tweede vaderland en inzonderheid in de vriendelijke residentie Weimar was de Groothertogin een beminde persoonlijkheid, die haar vele gaven van geest en hart ten dienste van anderen wist te geven. De grijze Groothertog verloor dan ook 't beste, wat hem in 't leven was geschonken, toen zijn trouwe gade hem ontviel. Op 't Koninklijk Slot te Soestdijk bestaat nog een aandoenlijke herinnering aan de Groothertogin, of juister aan de Prinses van Oranje.

Toen Prinses Sophie en haar broeders kinderen waren, hadden ze er namelijk ieder hun klein huisje, waarvan ze baas waren. De Prinsen noemden de hunne: hun ‘jachthuisjes’; dat der Prinses heette en heet nog: ‘het boerderijtje van Prinses Sophie’. Daar speelde zij voor boerinnetje, daar liep ze dartelend met een juk en emmertjes rond, daar voerde zij in onschuldige ongekunsteldheid uit, wat Marie Antoinette te Trianon beoogde. Daar was de vorstelijke jonkvrouw een gelukkig, luchthartig deerntje, daar speelde ze, evenals een gewoon burgerkind.

En thans treedt daar, uit de breede rij van Nederlandsche vorstinnen, nog een grootsche, machtige figuur naar voren; een vrouw, die ongetwijfeld tot de meest intellectueelen van haar huis niet alleen, maar ook van haar sekse behoorde: Koningin Sophie, de eerste gemalin van Willem III.

Waar de reeds besproken Prinsessen en Koninginnen voor het meerendeel slechts een historische herinnering voor ons zijn geworden, daar staat Koningin Sophie velen onzer nog levendig voor. Haar hooge, majestueuze gestalte, haar indrukwekkende manier van optreden, tegelijk waardig en innemend; de vriendelijke glimlach op haar ernstig gelaat, die zoo goeddeed, haar zeldzame gave om terstond met vreemden den rechten toon aan te slaan, dat alles vormt het beeld dat in onze harten gegrift is.

De meest kenmerkende eigenschap van Koningin Sophie was haar onverzadigbare dorst naar kennis. Zelve door de natuur bedeeld met een helder hoofd en meer dan

buitengewone bekwaamheden, wist zij die hoedanigheden terstond in anderen te ontdekken en te waardeeren. Haar hoogste

geluk was zich omringd te zien door begaafde en ontwikkelde menschen; haar verstandsblik kende geen grenzen, niets was haar te hoog of te moeilijk. Als zij een particulier persoon was geweest, in plaats van de gemalin van een regeerend Vorst, zou ze zeker een lichtpunt der letterkunde zijn geworden.

De Koningin voerde een uitgebreide briefwisseling met veel geleerden van naam, en schreef zelve ook artikelen, o.a. in de '*Revue des deux Mondes*'. In haar gesprekken straalde haar rijke schat van kennis door, en om op de intieme theepraatjes van H.M. te worden uitgenoodigd, werd door iedereen voor een zeldzame en vereerende onderscheiding gehouden.

H.M. EMMA, TWEEDE GEMALIN VAN KONING WILLEM III. (BIJ HAAR HUWELIJK.)

Waar Willem III de kunst hoog hield en schilders en musici beschermde, daar had de Koningin alles veil voor de wetenschap en de letteren. Aan al haar hooge gaven paarde Koningin Sophie een voorbeeldigen eenvoud. Ze had een afkeer van alles, wat naar praal of vertooning zweemde; in haar kleeding was ze zoo *anspruchslos* mogelijk. Alle zucht naar opschik was haar vreemd. Als zij 's zomers avonds met een harer hofdames langs 't strand te Scheveningen wandelde of er eenigen tijd ging zitten in een der gewone strandstoelen, zou niemand de Souvereine vermoed hebben. Slechts als men dichterbij kwam, was er iets in haar fiere houding, dat haar staat op een niet te miskennen manier verried.

Toen haar eigen zoons nog klein waren en de Vorstin dus dubbel belang stelde in alle kinderen, gebeurde het vaak, dat zij, op haar wandeling, 't een of ander jongetje of meisje aansprak of een schreiend wichtje, met een lief lachje of een vriendelijk woord, tot bedaren bracht.

Gedurende de laatste jaren van haar leven woonde de Koningin voornamelijk op het Huis ten Bosch, waar zij in 1877 ook haar laatsten adem uitblies.

Twee jaar later stierf de Prins van Oranje, in 1881 Prins Frederik, in '83 Prinses Marianne en in '84 Prins Alexander.

Prins Hendrik, die na den dood van Prinses Amalia voor den tweeden keer in 't huwelijk was getreden met Prinses Marie van Pruisen, was nog vóór den Prins van Oranje gestorven. Zijn weduwe woonde eerst nog eenigen tijd te Backershagen bij Voorburg, doch keerde weldra naar haar geboorteland terug.

Het doorluchtige huis van Oranje zou dus, in rechte linie, uitgestorven zijn, indien Koning Willem III zich niet, twee jaar na 't overlijden van zijn eerste gemalin, voor den tweeden keer in den echt had begeven.

De negentienjarige Adelheid Emma Wilhelmina Theresia, Prinses van Waldeck-Pyrmont, door moeders zijde aan de Nassau's vermaagschapt (haar moeder Prinses Helene was de dochter van Willem van Nassau-Weilburg), was voorbestemd om een der roemrijkste Vorstenhuizen van Europa voor uitsterving, in de rechte linie, te bewaren.

In 1879 werd het huwelijk te Arolsen voltrokken; reeds gedurende haar verloving had de Prinses les genomen in het Hollandsch, daardoor het verlangen te kennen gevende zich zooveel mogelijk in te werken in het wezen en in de denkbeelden van haar toekomstige onderdanen. Haar wil was ernstig, haar streven edelmoedig, haar ijver onverpoosd, en in de liefde van het Nederlandsche volk, dat in waarheid haar volk is geworden, zal onze Koningin Emma wel de schoonste belooning hebben gevonden en nog vinden.

En nu H.M. haar taak, die ze met zooveel heilige toewijding wist te vervullen, neergelegd heeft, kunnen we haar geen beter afscheidswoord toeroepen dan: ‘Ze was waardig een Vorstinne van Oranje te zijn.’

Ge hebt nu kroon en schepter nedergelegd, o, Koningin-Moeder van Holland! ge hebt u teruggetrokken van de regeering, ge hebt ons, in uw plaats, uw dochter, uw evenbeeld, ons aangebeden Oranjekind gelaten; in haar zult ge voortleven. En, waar wij onze Koningin zullen huldigen en eerbiedigen, daar zullen onze harten nimmer ophouden, met innige liefde te kloppen voor de vrouw, die niet slechts de moeder was van onze jeugdige Souvereine, doch haar vriendin en leidsvrouw, haar beschermengel en haar voorbeeld.

In uw dochter zullen wij u eeren en liefhebben, en de

naam van Emma, Prinses van Waldeck-Pyrmont, zal voor ons een beteekenis hebben, even hoog en even dierbaar als die van Wilhelmina, Koningin van Nederland, want we zullen ze nimmer scheiden, de namen onzer Vorstinnen!

Ge hebt den troon verlaten, doch uw plaats in onze zielen zult ge ten eeuwigen dage blijven innemen.

De jeugd van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina.

Als een open boek, waarin al haar onderdanen, naar gelieven, bladeren kunnen, ligt de jeugd onzer Koningin voor ons.

Geen wallen, geen muren, geen overdreven hof-étiquette hebben ons Vorstenkind voor ons verborgen gehouden.

Als men de voogdijschap van de Regentes met enkele woorden zou moeten kenschetsen, zou men kunnen zeggen, dat ze, bij de opvoeding harer Koninklijke dochter, de leuze had: '*De Koningin voor haar volk.*'

In al de jaren, welke achter ons liggen, heeft de Regentes er zich op toegelegd om de Koningin geheel voor haar onderdanen te laten leven. Ze wist, hoezeer het Nederlandsche volk gehecht is aan zijn Oranjehuis, hoe groot en klein, rijk en arm uitloopt om één blik op een lid van het Vorstenhuis te werpen, één glimlach van hun lippen op te vangen.

Het is een traditie, die ons in 't hart zit, en die in Koningin Wilhelmina wel haar hoogste punt heeft bereikt.

Ik zal nooit vergeten, hoe ik, voor enkele maanden, langs 't Bezuidenhout in Den Haag wandelde, juist op het oogenblik, dat H.M. in haar open rijtuig voorbijreed. Als een electrische schok ging het door de voetgangers, als door een heilig vuur bezield, stelden ze zich, uit één beweging, in postuur, en vormden, aan weerskanten van den weg, een levende haag. En toen de Koningin reeds voorbij was, toen haar wegsnellende equipage tot een stip aan den horizon geworden was, en ieder zijns weegs weer was gegaan, toen viel mijn oog op een straatveger.... een eenvoudigen man uit de heffe des volks, schamel gekleed en slecht gevoed. Een man, over wien de lijdensschool des levens een zekere stoïcijnsche onverschilligheid had gebracht, welke in zijn geheele wezen doorstraalde. Ik had dien man vaak daar op die plek gezien, den rug gebogen, als neergedrukt door 't noodlot, de oogen dof starende op den grond, zijn arbeid met werktuiglijke gelatenheid verrichtende. Maar nu.... recht was zijn gestalte, helder zijn oog; op zijn gezicht vertoonde zich een glimlach, wellicht de eerste sedert jaren. Hij keek 't verdwijnende rijtuig na, en mompelde als in een soort van extase: 'Ik hèt der gezien, ze hèt me toegeknikt, och, God!' En in de eenvoudige vreugde van dien man vond ik de liefde van ons volk voor de Koningin symbolisch weergegeven.

Haar vreugdige meisjeslach is als een zonnestraal, die overal binnendringt, ook in de somberste harten. Haar aanwezigheid verblijdt het volk, en het verheft 't ook, en dat heeft de Regentes ingezien. Met bewonderenswaardige lieftalligheid heeft ze haar dochter overal laten optreden, waar haar verschijning verlangd werd. In alle provinciën, bijna in elke groote stad van ons vaderland is H.M. geweest, en de luisterrijke ontvangst, welke haar overal te beurt viel, bewees voldoende, in welke hooge mate men de eer van het vorstelijk bezoek op prijs stelde.

De geschiedschrijver kan dan ook gerust van Koningin Emma getuigen, dat zij niet enkel haar plichten als moeder van Koningin Wilhelmina heeft vervuld, maar dat zij in waarheid een Landesmoeder is geweest, altijd gereed om aan de wenschen van het volk te voldoen en steeds bereid zijn belangen in 't oog te houden.

Toen zij in 1890 weduwe werd en ze zich aan het hoofd van haar tweede vaderland en van het Nederlandsche volk zag geplaatst, nam ze, met flinkheid en moed, de teugels van 't bewind in handen, en haar dankbare onderdanen kunnen niet anders dan haar leiding zegenen.

Het bestuur der Regentes is, in alle opzichten, een gelukkig tijdperk voor ons land geweest, en de Koninklijke moeder zelve een edel voorbeeld van toewijding en plichtsbetrachting in den hoogsten zin.

Waar ze, aan den eenen kant, als een waakzame moeder zich geheel aan de opvoeding van haar kind wijdde, waarvoor ze vader en moeder tegelijk moest zijn, daar vergat ze nooit, dat haar kind een hooge, een heilige roeping had te vervullen, dat over de vijf millioen menschenzielen heur heil van haar verwachtten. Terwijl ze haar dochtertje door geleerde professoren liet onderrichten, in wat tot een beschaafde opvoeding behoorde, en door de aristocraten van 't intellect den geest van 't jonge meisje deed vormen, nam zij zelve de vorming van heur hart op zich, en prentte ze haar de schoonste lessen in van zelfopoffering en zelfverloochening.

'*De Koningin voor 't Volk*', dat was de leuze der Regentes; wij kunnen haar trouwe zorgen en onvermoeiden ijver voor ons Vorstinnetje niet beter beloonen, dan, na haar troonsbeklimming, tot onze leus te maken:

Het Volk voor de Koningin.

Prinses WILHELMINA HELENA PAULINA MARIA, dochter van Koning WILLEM III en Koningin ADELHEID EMMA WILHELMINA THERESIA, Prinses van Waldeck Pyrmont, werd den 31sten Augustus 1880, 's avonds om ruim 6 uur, in Den Haag geboren.

Nauwelijks had de jeugdige Prinses de oogen geopend, of de blijde mare verspreidde zich met bliksemsnelheid door het land. De opgetogenheid was algemeen en ongeveinsd; te Scheveningen weerklonk het eerst het: *Wilhelmus* en het *Wien Neerlandsch Bloed*, aangeheven door de kapel van 't badhuis.

Die verandering van het programma verkondigde het publiek, dat er een goede gebeurtenis had plaats gehad, die eerlang een groote verandering in de geschiedenis van ons Vorstenhuis en van Nederland zou teweegbrengen.

Als een bewijs van de opgewonden tevredenheid onder de burgerij, verhaalt een kroniekschrijver van die dagen, dat verscheiden café-houders hun gasten dien avond op beschuit met muisjes onthaalden.

Des avonds, te halfnegen, stond het heuglijke feit in de 'Staatscourant' vermeld, en het stadhuis prijkte dienzelfden avond nog met een passende gas-illuminatie: 'De ooievaar', het Haagsche wapen, aan beide zijden geflankeerd door een zon, de symbolische Oranjezon, die schooner dan ooit aan de kimme zou verrijzen en met haar stralen het gansche volk zou verkwikken. Den volgenden dag (1 Sept.) werd er ter eere van de jonggeborene een groote parade in de Maliebaan gehouden, en werden alle publieke gebouwen en vele particuliere huizen met vlaggen en wimpels getooid.

De Koning zond aan de Staten-Generaal, door de volgende woorden, bericht van de goede tijding:

Het is voor ons eene groote vreugde, u de blijde tijding te kunnen mededeelen, dat H.M. de Koningin, onze beminde gemalin, heden namiddag bevallen is van een Prinses.
Wij zijn overtuigd dat de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal van harte deelen in de gevoelens, die deze heuglijke gebeurtenis bij ons opwekt, en met ons dankbaar den zegen erkennen, die door den Allerhoogste aan ons huis en het vaderland is geschonken.
's Gravenhage, *den* 31 *Aug.* 1880.
(Get.) WILLEM.

Onnoodig te zeggen, dat de beide Kamers der Staten-Generaal, benevens alle autoriteiten van het geheele land, zich niet onbetuigd lieten, en dat er van alle kanten tele-

grammen en gelukwenschen naar het Paleis in het Noordeinde toestroomden.

De Grootmeesteres der Koningin hield er 's middags een receptie voor alle dames der hofhouding en in 't algemeen voor alle dames, die persoonlijk naar den welstand van Moeder en Kind wilden komen informeeren.

Professor Nicolaas Beets drukte zijn gevoelen uit door de volgende woorden:

Laat Oost en West de blijmaar hooren,
Die kroon en volk vervult met vreugd;
Den Koning is een kind geboren,
Een dochter, die zijn hart verheugt.
Wees welkom, welkom, Koningskind,
Vóór uw geboorte reeds bemind!

God doe Zijn zegen nederdalen
Op 't wiegje, waar ge in nederligt,
Bewake uw sluimrend ademhalen
En 't blosjen op uw jong gezicht!
Bloei, groei voorspoedig, Vorstenloot!
Elk wenscht u schoon te zien en groot.

Met dankbren lach op 't vriendlijk wezen,
Hou straks, naar aller wensch en hoop,
Gezond van 't kraambed opgerezen,
De liefste Moeder u ten doop!
Gelijk haar; druk, o, Koningsspruit,
Naar lijf en ziel haar wezen uit.

Dat was de eerste zang, die er aangeheven werd voor ons Koninginnetje. Sedert is zij ontelbare malen bezongen, evenals zij tallooze keeren afgebeeld werd.

Het portret der Koningin! Is er een hut of stulpje, één kamertje zelfs in 't Vereenigde Koninkrijk of in de Koloniën, waar het niet te vinden is, waar het niet de eereplaats bekleedt aan den muur, tusschen geliefde familieleden of op een étagère te midden van kleine erfstukken of dierbare souvenirs?

Het eerste geschilderde portret, dat er van H.M. gemaakt werd, en dat indertijd door den Koning werd besteld, is dat door den Haagschen schilder Josselin de Jong. Het hangt in een der particuliere vertrekken van de Regentes. Later genoten Otto Eerelman, Thérèse Schwartze, David Bles e.a. het voorrecht een portret in olieverf van de Koningin te mogen maken.

Van de eerste jaren van Prinses Pauline, zooals zij eerst genoemd werd, valt weinig te vertellen. Alles ging zoo voorspoedig, als het gaan kon, en weldra was het luierkindje veranderd in een mollige baby, waaruit zich achtereenvolgens het gratieuze kind en het aanvallige maagdelijn ontwikkelde. In alle phasen was zij het volk dierbaar, en ten allen tijde vond iedereen het een bijzonder voorrecht en een prettig instrooisel in den dag om ‘'t Prinsesje te zien’.

Hoe ze haar klein-kinderjaren hoofdzakelijk op 't Loo doorbracht, hoe ze haar grijzen vader opvroolijkte door haar ongekunsteld gesnap, hoe ze haar moeder verbaasde door haar onschuldig-ernstige vragen over de toekomst, die ze toen al reeds zag gloren, hoe ze met haar poppen speelde, en hoe heur hartje hing aan haar gevleugelde en viervoetige lievelingen, dat alles is overbekend. Zoodra de Prinses haar voetjes alleen wist te verzetten, zocht en vond ze den weg naar dat gedeelte van 't Park van 't Loo, waar de kippenren was, en vóór ze praten kon, voerde ze zelve

haar hoenders. Dezelfde genegenheid bracht ze later op haar honden en paarden over, van welke dieren H.M. nog een hartstochtelijke liefhebster is.

Zelfs nu kan men onze Koningin nog vaak haar rijpaard of haar koetspaarden, na een prettig tochtje, zien beloonen met een paar klontjes.

Ook voor haar poppen koesterde de Prinses een groote voorliefde, en onuitputtelijk was ze in het bedenken van spelletjes, belooningen en, als het noodig was, straffen.

Koken, inzonderheid het maken van taartjes en koekjes, behoorde verder tot de meest gezochte tijdverdrijven der Prinses, vooral op 't Loo.

Doch wat H.M. als Prinses 't liefste deed en als Koningin nog 't liefste doet, is paardrijden en mennen. De bewoners van het Loo en omstreken kunnen er zich, evenals de Residentiebewoners, vaak van overtuigen. Gewoonlijk rijdt H.M. tweemaal per dag uit. Ook houdt de Koningin veel van roeien, en zij is een liefhebster van bloemen.

Wat haar opvoeding betreft, zoo was de baronesse van Heemstra haar eerste gouvernante; juffrouw Besier haar eerste kinderjuffrouw. Toen de Prinses zes jaar oud was, werd er een Engelsche gouvernante, Miss Saxton Winter, aangesteld; deze bleef tot de Koningin 16 jaar oud was. Toen kwam er een Fransche gouvernante aan 't Hof; deze bleef slechts eenige maanden. H.M. de Regentes onderrichtte haar dochter zelve in 't Duitsch, in de handwerken en ook in de beginselen der Bijbelsche geschiedenis. Naarmate H.M. ouder werd, werden haar verschillende professoren toegevoegd, benevens vakmannen, die de aanstaande Koningin inlichtten omtrent de samenstelling van Leger en Vloot, enz.

Ook in muziek en teekenen kreeg H.M. les; vooral in het teekenen had en heeft zij nog veel pleizier. In talen is zij een virtuose; trouwens talenkennis is altijd een kenmerk der Oranjes geweest.

Een andere, en voor een Vorst of Vorstin niet genoeg te waardeeren eigenschap der Koningin is, dat zij 't talent bezit om altijd een tactvol woordje te zeggen, en dat zij een zeldzaam geheugen omtrent personen heeft.

Verder is H.M. moedig in 't doorstaan van physieke pijn en nauwgezet en ijverig, daar waar het de vervulling van haar leer- en andere plichten geldt. Geregeld als een klok was haar leven als kind en als jong meisje. Elk uur hàd zijn bestemming, elke dag zijn taak, en van haar vroegste jeugd af schikte de Koningin er zich met bewonderenswaardige gehoorzaamheid in.

En nu de opvoeding Harer Majesteit geëindigd is, is het wel 't oogenblik om haar hulde te brengen voor de verstandige en onzelfzuchtige manier, waarop zij zich, reeds als kind, voor haar grootsche roeping voorbereidde.

Als andere meisjes van haar leeftijd speelden en dartelden, dan was zij bezig haar geest te vullen met edele denkbeelden en te verrijken met nuttige kennis.

Door de lotsbeschikking der Voorzienigheid was ze voorbestemd om een kroon, om Neerlands kroon te dragen; door haar eigen streven, geleid door haar doorluchtige moeder, is zij die onderscheiding waardig geworden.

Ook een Koningin heeft een strijd te voeren, ook haar pad is vaak doornig, en moeilijk is haar taak; doch onze Koningin treedt fier en onversaagd 't arena des levens in, gewapend en toegerust met de machtigste wapenen: Moed, Zelfverloochening en Liefde.

De gehechtheid van haar onderdanen omhult haar met een ondoordringbaar pantser en is haar grootste veiligheid. En zal ook zij, gelijk alle stervelingen, moeten lijden door 't wreede noodlot, zal ook voor haar de ure aanbreken, waarop ze met weemoed op 't verleden zal staren en met angst de toekomst tegemoet zal zien, dan zal haar

volk haar steunen en haar verdriet zal het hunne zijn. In tijden van vreugde zal het met zijn Koningin jubelen en juichen, en in tijden van smart zal het met haar treuren. Dus zal ze lach voor lach en traan voor traan ontvangen, en zal ze in de gemoederen van haar volk den weerklank vinden van hetgeen er omgaat in haar gemoed.

Het volk voor de Koningin! genietende van haar geluk, mee voelende haar rampen, één van stemming, één van ziel, dat is de droom, dien we droomen!

De meeste bijzonderheden, welke wij omtrent H.M. weten, zijn opgemerkt en verhaald geworden tijdens de verschillende officieele buitenlandsche reizen der Vorstin en gedurende de bezoeken, welke H.M. in de hoofd- en provinciesteden van ons land aflegde. Dit toch volgt uit den aard der zaak, daar het leven der Koningin dan meer in 't publiek geleid wordt, en haar doen en laten door een wijderen kring van toeschouwers wordt bijgewoond.

Dit feit plaatst den hedendaagschen kroniekschrijver voor de groote moeilijkheid.

De voornaamste incidenten toch uit de jeugd der Koningin zijn van algemeene bekendheid, en dus voor de lezers der biographie van H.M. van weinig belang, en van het intieme leven onzer Souvereine, van haar denken en willen, waar iedereen zoo gaarne iets meer van zou weten, kan niemand iets vertellen. Zelfs in het leven onzer Koningin, dat gelijk ik hierboven opmerkte, als een geopend boek voor het volk uitgespreid ligt, zijn gedeelten, waar een: ‘tot hiertoe en niet verder’ ons tegenklinkt.

Terwijl H.M. uitrijdt, behoort zij aan 't publiek, om zoo te zeggen; men kan haar volgen, men kan precies weten waar zij heen is

EEN HONDERDJARIGE: J. VAN DE WATER.
Naar een photographie van den heer J. VAN DIGGELEN. te Schiedam.

gereden, hoelang de rit geduurd heeft, welk toilet zij droeg, van welk rijtuig zij zich bediende, welke paarden er voor waren enz., enz. Doch zoodra H.M. thuis is gekomen, verdwijnt zij achter de deuren van het Paleis en trekt zij zich terug in haar apartementen. Dan begint haar eigenlijke leven eerst en daarin is het aan niemand, behalve aan haar hofhouding, veroorloofd een blik te slaan. Gelukkig!

(*Wordt vervolgd.*)

Een honderdjarige.
1799 - 15 Augustus - 1899.

‘Wanneer ge den Korten Achterweg te Schiedam passeert en ge behoort tot de gelukkigen die voor menschen en zaken om u een open oog plegen te hebben, dan treft u een eenvoudig huis, dat met zijn groene onderdeur en zijn bescheiden afmetingen van toegangen voor lucht en licht, met zijn antieke naamletters in het bovenraam der deur vooral, den indruk op u maakt van degelijke oudheid. En begunstigt u de Fortuin en ziet ge daar in den winkel een breed-geschouderden, forschen grijsaard, met wit gekroes van haar om den fermen kop, welgemoed zijn slachterswerk verrichten, dan geniet ge van een zóo ongewoon en zóo aangenaam stemmend interieurtje, dat ge onwillekeurig de verzuchting slaakt: “Hoe zal 't zijn als ik de acht kruisjes heb bereikt? Hoe zal 't dan staan met mijn levenskracht en levenslust?”

Ge zoudt geducht dwalen als ge zoo dacht, en ge zoudt ook niet zoo denken, tenzij ge een vreemde waart in Jeruzalem. Want die krasse grijsaard, dien ge daar aan het werk zaagt, is geen 80 jaar, maar heeft heden een volle eeuw geleefd.’

Aldus schreef op den 15 Augustus j.l. de levensbeschrijver van den honderdjarige in de *Schiedamsche Courant.*

En wij vonden dat jubileum zoo zeldzaam, dat wij er op uitgingen om voor *De Huisvriend* een portret van den krassen jubilaris machtig te worden, wat ons gelukte, maar onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat wij nooit ofte nimmer dit portret zouden doen reproduceeren dan voor deze aflevering van dit tijdschrift.

Die belofte legden wij volgaarne af.

Betrekkelijk kalm is v.d. Water's leven daarheen gevloeid. In 1823 vestigde hij zich als ‘baas’, toen de eenige katholieke slager in Schiedam, een stadje van toenmaals 10 à 11000 inwoners. Hij werkte gelukkig en had voorspoed, er was toen nog wat voor een slager in Schiedam te verdienen.

Wanneer ge den honderdjarige daarover spreekt, dan geniet hij, en zelf doet het u wel, den grijsaard zich te zien vermeien in herinneringen van 70, 80 jaren terug. Dan zal hij u vertellen hoe hij tien beesten kocht van Dirk Zeeuw - hij noemt u man en paard, - hoe hij daarmee op de *Rappard* scheep ging om ze te leveren aan den Engelschen makelaar, hoe het schip een lek kreeg, zoodat de beesten bijna verdronken. Dan zal hij u zeggen hoe zijn zaken steeds in bloei toenamen, zoodat drie koeien en een paar kalveren en varkens iedere week weggingen. En dan doet hij u met een gullen lach het verhaal van zijn eerste en eenige poging om te smokkelen om den accijns te ontduiken, wat hem bijna op het verlies van het heele varken te staan was gekomen. Toen bloeide Schiedam, en den neringdoenden was het profijt. Maar nu... vele varkens maken de spoeling dun, en dik is ze toch reeds niet. Toen waren er 10 slachters, nu zevenmaal zooveel.

* * *

Met groote opgewektheid is de dag van het eeuwfeest in Schiedam gevierd. In de straten in de omgeving van Van de Water's woning wapperde overal het dundoek; bloemen en planten waren in de ruime hal achter den winkel geplaatst, waar de receptie geschiedde.

Daar kwamen autoriteiten - o.a. het gemeentebestuur -, colleges en particulieren van heinde en verre, daar stapelden zich de schriftelijke en telegrafische groeten op tot een eerbiedwaardigen stapel.

Ter eere van het eeuwfeest hadden des ochtends kerkelijke plechtigheden plaats en werd de avond gesloten met een schitterende serenade door de schutterijmuziek en een zanggezelschap, den ouden heer gebracht.

Hij heeft het er goed afgebracht; de drukte heeft hem niet gedeerd, als een zeventigjarige is hij weer bij de hand. Nog ruim een jaar en Van de Water heeft in drie eeuwen geleefd.

Dat haalt hij allicht!

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb. (*Vervolg van blz.* 331.)

Gerards voorspelling scheen te worden bewaarheid. De drukkende atmosfeer was bijna onhoudbaar geworden en belemmerde als 't ware de ademhaling. De maan, die den geheelen avond de uitgestrekte wouden met haar zilveren sikkel phantastisch had verlicht, was eindelijk achter nooddreigende wolken schuilgegaan, waardoor de geheele omtrek met zijn beide villa's in volslagen duisternis gehuld werden. Slechts een enkel flauw schijnsel uit een paar vensters poogde hier en daar tevergeefs aan de donkere

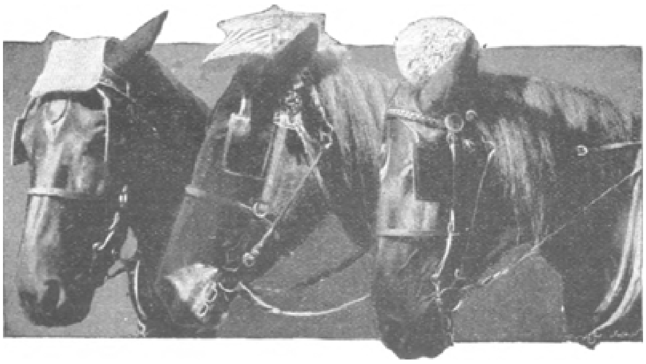

PAARDEHOOFDDEKSELS IN NEW-YORK TEGEN DE HITTE.

omgeving eenige verlichting bij te brengen, doch maakte daardoor de omringende duisternis nog heviger. In de geheele natuur heerschte die eigenaardige doodsche stilte, welke aan een naderend onweêr pleegt vooraf te gaan, nu en dan afgebroken door den luiden schreeuw van een nachtvogel of dat geheimzinnig geritsel 't welk bij tusschenpoozen in dichte bosschen valt op te merken.

'tWas als hadden de onheilspellende elementen het middernachtelijk uur afgewacht, om de aarde uit haar sluimering te doen ontwaken, want nauwelijks waren de laatste klanken der naburige dorpsklok uitgestorven, of de natuur, zooeven nog zoo rustig, begon te herleven en de kruinen der hooge denneboomen werden door een koelen zefir uit hun diepe rust gewekt, om spoedig daarna door kort afgebroken rukwinden te worden opgeschrikt. Enkele groote regendruppels vielen nu successievelijk loodzwaar neder en eindelijk doorkliefde de eerste flikkerende straal het luchtruim, velde een der oudste eiken aan den weg als een rietstengel neder en gaf hem, met een daarop volgend geluid, als 't ware den genadeslag.

'Dat gêft weer wark aon de houtzâgers, moeder,' had tuinman Willems gesproken, toen zijn dikke wederhelft uit haar rustigen slaap was opgeschrikt, maar hij had het tevens eenige oogenblikken later raadzaam gevonden op te staan en zich te kleeden, want, 'de bui is krêk hierboven en 't is 'n zwaore, heur!' Ook vrouw Willems volgde terstond, met angstig gelaat en bevende handen, 't voorbeeld van haar man, legde, bijgeloovig als ze was, een paar messen en haar breikous met stalen pennen van de tafel in de secretaire, daar haar Arie haar meermalen verzekerd had dat ijzer aantrok en, jong, minsch, hi wâs z'n prefester in de wâersveurspelling.

Ja! 't was noodweêr, dat viel niet te ontkennen. De bliksem flikkerde bijna onafgebroken aan het inktzwarte zwerk en de slagen waren werkelijk angstverwekkend. Hevige regenvlagen en dikke hagelsteenen werden door den fellen wind voortgezweept, de schoonste en hoogste dennen, in het hart getroffen, vielen als splinters neder en de ramen der serres hadden veel te lijden van de groote hagelsteenen, welke laatste, na hun vernielend werk te hebben volbracht, naar binnen drongen en menige teêre plant en bloem verwondden.

Ook op 'Woudzicht' hadden de bewoners hun nachtleger verlaten, zich haastig gekleed en waren vervolgens in de tuinkamer bijeengekomen, om elkaar gezelschap te houden en in angstige spanning te wachten tot de vreeselijke bui zou zijn uitgewoed. Alleen de kleine Agnes lag rustig op haar bovenkamertje in diepen slaap, met den blos der jeugd op de frissche wangen. Zij wist van geen noodweer, zorg of angst. De reine kinderziel weerkaatste een onschuldigen glimlach op het engelengezichtje, dat door zijn weelderige lokken omraamd, half in het kussen verborgen lag. Tante Ursula had er niet toe kunnen besluiten, de kleine te wekken, en nu dreef de bui toch gelukkig reeds verder.

'God! Wat een licht!' en zij telde één, twee - - tot zes, toen viel de slag. 'Ziet ge wel, Gerard, 't gevaar is geweken, God zij gedankt, de bui drijft voorbij.'

Frederik liep in groote stappen zijn slaapvertrek op en neer, want ook hij had het onvoorzichtig geoordeeld, zich

niet op mogelijk gevaar voor te bereiden. Bij zulk noodweêr kon er van rusten toch geen sprake zijn, vooral niet voor hem, wiens gemoed reeds zoo hevig geschokt was. Een enkele blik achter het ter zijde geschoven venstergordijn overtuigde hem dat er in de tuinmanswoning licht brandde en baas Willems dus ook bij de hand was, doch vóór hij het gordijn weder had dichtgeschoven, trof een hevig violetkleurig licht zijne oogen en verblindde hem voor een oogenblik. Een ratelend knetterende slag was terstond op het licht gevolgd en nauwelijks had Frederik het midden der kamer bereikt, of de deur werd geopend en Giles stond op den drempel. Zijn gelaat moest wel hevig ontsteld zijn, te oordeelen naar Frederik's uitroep: ‘Giles! 't is ingeslagen!’

‘Yes sir, on neither side,’ (ja mijnheer, aan den overkant!) was alles wat de neger uitbrengen kon en op 'tzelfde oogenblik stormden beiden naar buiten.

De lange eikenlaan was helder verlicht en hoe dichter Frederik ‘Groot Woudzicht’ naderde, hoe meer hij tot de overtuiging kwam, dat daar geen redden mogelijk was. De linkervleugel der schoone villa stond in lichtelaaie, en niettegenstaande de regen nog in stroomen neerviel, breidden de vlammen zich ongeloofelijk snel uit. Toen Frederik de plaats des onheils bereikt had, zag hij eerst recht in, hoe hier handelend optreden noodig was en zijne hulp vereischt werd. Aan de schoone villa viel niets meer te redden. Het vuur, door den hevigen wind aangewakkerd, nam steeds in omvang en hevigheid toe en met de grootste moeite werden nog eenige kostbaarheden en papieren van waarde uit de benedenvertrekken naar buiten gedragen. De trap naar de bovenverdiepingen, welke zich aan den linkervleugel bevond, - in welken vleugel de bliksem het onheil had aangericht - stond reeds geheel in brand en men moest dus wel alle pogingen tot verdere redding opgeven. Al de bewoners hadden op eenigen afstand van het brandende huis post gevat, te midden van enkele stoelen en verder huisraad, dat men inderhaast naar buiten gebracht had; alleen de arme Agnes was achtergebleven en zelfs een wanhopige poging van Gerard, om langs de trap naar boven te komen, had hem bijna het leven gekost, daar de dikke rook hem met verstikking dreigde. Met de uiterste krachtsinspanning was het hem nog gelukt terug te keeren, doch nauwelijks buiten gekomen, viel hij bewusteloos neder. Het kamertje van Agnes bevond zich in den rechtervleugel, dicht onder het dak, en hoewel die vleugel nog niet door de vlammen was aangetast, namen deze toch zoodanig in hevigheid toe, dat ook daar het vuur niet lang meer kon uitblijven en er reeds dikke rookwolken uit het dak opstegen, welke door den wind neergeslagen, dezen kant van het huis bij tusschenpoozen geheel onzichtbaar deden zijn. Om de in het midden aangebrachte veranda en het daarboven gebouwd balkon lekten reeds nu en dan de vlammen als vurige tongen omhoog en met het gekletter van den stroomenden regen en het gieren der hevige windvlagen vermengden zich de luide angstkreten der omstanders, overstemd door het dof gerommel van den donder.

Tante Ursula had zich op een der aanwezige stoelen geworpen, zonder evenwel een enkelen kreet van smart te uiten of zelfs acht te slaan op het instortend dak van den linkervleugel, dat gepaard ging met een hevig geraas en een vuurkolom omhoog deed rijzen, omringd door zulke dikke rookwolken, dat zelfs de vuurgloed daardoor eenige oogenblikken minder fel scheen te worden. Tante hield onafgewend hare oogen op het kleine bovenvenster gericht, waarachter de arme Agnes rustig sluimerde. Plotseling werd dat venster met geweld opengerukt en vertoonde de lieve kleine zich aan de angstige blikken daar beneden. Met den doodsangst op 't gelaat, klampte zij zich aan het raamkozijn vast en na de uiterste inspanning gelukte het haar vervolgens

een der jaloeziën te grijpen, welke zij met beide handjes krampachtig bleef vasthouden, terwijl haar naakte voeten op het kozijn een steunpunt vonden. Dichte rookwolken drongen nu en dan door het geopende raam naar buiten en onttrokken de arme Agnes bij tusschenpoozen geheel aan het gezicht. Zonder een enkelen kreet om hulp hield zij zich in deze gevaarlijke houding staande, terwijl hare dunne nachtkleeding zich om hare ranke leden sloot en hare lange haren wanordelijk door den wind werden bewogen en eindelijk, door den regen doorweekt, sluik langs het tengere lichaam neervielen. Nauwelijks had Agnes zich aan het raam vertoond, of Frederik haastte zich met behulp van een paar bedienden eenig beddegoed uit de koetsierswoning naar de plaats des onheils te brengen, om op deze wijze den onvermijdelijken val der arme kleine te breken en zoodoende redding mogelijk te doen zijn.

Daar werkt zich Giles plotseling door de angstigen henen, nadert de veranda, meet met een enkelen oogopslag den afstand van den grond tot het balkon, ontdoet zich vervolgens ijlings van alle lastige kleedingstukken, en slingert daarna een lang, dik touw met zulk een hevige kracht als een lasso omhoog, dat het einde er van zich eenige malen om een der balkonspijlen kronkelt. Een krachtige ruk aan het onderste einde overtuigt hem dat zijn worp goed is geweest en nu een.... ‘Agnes! hou vast!’ ontlokt de arme kleine een luiden kreet van blijde hoop, want zij heeft in die stem haar vriend herkend en weet nu dat zij gered zal worden. De kleine teere handen ontvangen opnieuw kracht, om zich aan het houtwerk vast te klampen tot haar redder haar zal bevrijden; met vaste hand en onbegrijpelijke snelheid heeft deze het balkon bereikt, loopt vervolgens langs de buitenzijde tot om den hoek, waar hem de hevige gloed der steeds naderende vlammen wel het donkere kroeshaar doet schroeien, maar van waar hij ook met zijn rechterhand de arme Agnes bereiken kan. In het volgende oogenblik heeft hij ook zijn gespierden arm om haar tenger middel geslagen en als hij zich nogmaals overtuigt dat hij dien last zóó houden kan, laat Agnes op zijn bevel hare handjes los en klemt zich terstond met een luiden vreugdekreet aan den braven man, die nu met dubbele snelheid langs het reeds brandende houtwerk het touw weet te bereiken en eenige oogenblikken later zijn dierbaren last bewusteloos doch ongedeerd voor de voeten harer tante nederlegt. Deze had met ingehouden adem haar starenden blik onophoudelijk op het vreeselijk tooneel gevestigd gehouden, doch toen zij haar lieveling gered vóór zich zag en wilde opstaan om haar tot zich te nemen, zonk zij met een rauwen kreet ter aarde. Gerard was intusschen weer geheel hersteld en daar er aan blussching van het hevige vuur niet te denken viel, werden er nu terstond toebereidselen in het werk gesteld om tante Ursula en Agnes naar ‘Klein Woudzicht’ over te brengen.

‘Leelijk zwart monster’ had tante Ursula gezegd; maar juffrouw Daniels maakte daar juist in zichzelve de opmerking dat Giles' gelaat niet leelijk was, nu zij hem tegenover zich aan het bed zag zitten, waarop de kleine Agnes nog steeds bewusteloos neerlag. Ja, er lag ware adel in dat gelaat, al was 't dan ook nog door damp en rook zwarter dan gewoonlijk. Dus zwart was 't toch, ja erg zwart, vooral toen hij zich over zijn lieveling heenboog en haar naam noemde; dubbel zwart stak dat gelaat toen tegen het sneeuwwitte linnen af.

‘Giles! Giles! houd mij vast, ik val!’ zóó had het reeds een uur met kleine tusschenpoozen geklonken, en als dan die arme kleine hare handjes naar den sterken neger uitstak, zonder te weten wat zij deed, had Giles ook telkens zijn gespierden arm om haar hoofdje gelegd en er zich niet om bekommerd dat zijn bloedige hand het linnengoed kleurde. Hij zag dat Agnes dan kalmer werd en dàt was hem genoeg.

Of hij vermoeid was, daar dacht hij niet aan, hij zou die ongemakkelijke houding nog uren lang volhouden, als Agnes het wilde. Maar zie, welke zachte hand wascht hem daar het zwarte gezicht en doet hem het verschroeide hoofd verfrisschen? Wie neemt daar zoo behoedzaam zijn arm onder

het kinderhoofdje weg, zóó dat de kleine zelf rustig blijft? Wie reinigt hem die bebloede handen, waarin het snijdend touw zulke diepe groeven had achtergelaten?

'Dank u, miss, u zeer kinderlijk,' sprak de trouwe neger, meenende dat zijn woord 'kindly' daarmede goed was weergegeven en - nu ja, 'kindly' was juffrouw Daniels, dat toch toonde zij nu. Zij moest zelve ook wel levenssmart hebben geleden, hoe zou zij er anders aan hebben kunnen denken, dat een koele dronk den braven man zelfs na die verfrissching nog lafenis brengen zou, en hoezeer overtuigde zij zich daarvan, toen Giles het glas aan zijne lippen bracht.

De beide broeders hadden inmiddels de kamer betreden en waren van dezen laatsten liefdedienst getuige geweest.

'Dat zal u opfrisschen, trouwe Giles,' sprak Frederik, tevens juffrouw Daniels een dankbaren blik toewerpende. 'Nu moet ge wat rust nemen, die ge zoo zeer noodig hebt.'

'O! ik niet rust behoef, miss zeer goed voor mij,' antwoordde Giles, die zich nu door haar zijne gewonde handen zoo goed mogelijk liet verbinden.

'Hoe jammer,' vervolgde Gerard, 'dat wij verzuimden een stuk van het touw te bewaren, dat door den goeden Giles gebezigd werd.'

'Dat is geschied,' antwoordde juffrouw Daniels; 'baas Willems heeft mij daarbij geholpen. Zóó Giles, nu moet ge wachten tot de dokter dat mooie verband verbetert.'

'Ik heb onmiddellijk geneeskundige hulp ingeroepen,' vervolgde Gerard, naar het bedje der kleine Agnes tredende, in wier toestand nog niet de minste verandering gekomen was.

'Kom Giles, wij laten nu de "juf" bij haar en zien ook zelf wat rust te nemen.'

'Giles! ik val! O! waar is Giles!' riep de arme kleine, zich geheel in haar bedje oprichtende; maar op 'tzelfde oogenblik was haar redder ook weer aan hare zijde en beduidde den broeders alleen te vertrekken, daar hij zijn Agnes niet verlaten kon.

Het scheen inderdaad dat de zoolang verwachte zomer met het jongste onweder zijn rijk veroverd had, zóó was het weêr als met een too verslag veranderd. Nevel en wolken waren sedert spoorloos verdwenen en met hen kou en wind. Reeds sedert de laatste veertien dagen heerschte eene gestadige warmte en prijkte de zomer in vollen dos.

Op 'Woudzicht' had de groote ramp diepe sporen achtergelaten. De woedende elementen hadden de schoone villa in een afzichtelijken puinhoop herschapen. Het huis was tot op den grond afgebrand; alleen aan den rechtervleugel had zich een gedeelte van den muur weten staande te houden, om, geheel voorovergebogen, als 't ware bij den aanblik der vreeselijke verwoesting te treuren. Hier en daar, waar men reeds met het opruimen van puin had aangevangen, stegen zelfs nu nog dikke rookwolken omhoog en in den geheelen omtrek was de atmosfeer met die eigenaardige duffe, smeulende lucht bezwangerd, welke nog lang na een plaats gehad hebbenden grooten brand valt waar te nemen. De hooge, zware dennen, welke zich rondom in de onmiddellijke nabijheid bevonden, hadden zeer geleden; sommigen waren aan eene zijde geheel verkoold, terwijl bij anderen de hars in groote hoeveelheid naar buiten getreden en langs den stam neergeloopen was. De meeste takken en kruinen waren geheel verschroeid en het donkere groen had voor een zwarte kleur plaats gemaakt. Volgens de verklaring van den tuinman was het alleen aan den hevigen regen te danken geweest, dat het onheil niet met een zwaren boschbrand vergezeld

was gegaan, en werd men van de waarheid dezer woorden dan ook eerst recht overtuigd bij den aanblik der vreeselijke verwoesting, welke door het vuur was aangericht geworden. Het sierlijk ijzeren hek, waarbinnen de groote gras- en bloemgazons waren besloten geweest, lag verbrijzeld en onherkenbaar op den grond en de kostbare, zorgvuldig onderhouden bloemperken vormden nog slechts een woesten chaos van aarde, bladeren en vertrapte stengels. Waar nog voor een paar weken geleden de hier en daar aangebrachte gemakkelijke banken en tuinstoelen tot neervleien uitlokten, waren nu hoopen van afgebikte steenen, puin en verkoolde balken opgestapeld, in één woord, het geheele tooneel leverde een aandoenlijk schouwspel op.

Ook op ‘Klein Woudzicht’ waren de gevolgen der vreeselijke ramp niet uitgebleven. De verwoestende elementen hadden hier wel is waar geen grootere schade aangebracht dan dat eenige boomen door den bliksem werden getroffen, maar een nog heviger vijand had zich daar onverhoopt baan gebroken en de bewoners in diepen rouw gedompeld.

Frederik was den morgen, volgende op den noodlottigen nacht, naar K. afgereisd, wijl zijne tegenwoordigheid daar vereischt werd, en eenige regelen aan zijn broeder hadden dezen reeds den volgenden dag in kennis gesteld, dat er zeer veel in den boedel van zijn overleden vriend viel te regelen, zoodat hij vooreerst aan geen terugkeeren denken kon en hij de opzending van brieven naar Antwerpen verzocht, in welke plaats de overledene het laatst had gewoond.

Tante Ursula was wel is waar grootendeels weder hersteld, doch het gaan was haar nog niet mogelijk, daar hare beenen, ten gevolge van den doorstanen schrik, geheel en al den dienst weigerden, welk verschijnsel door den geneesheer als ongunstig werd beschouwd, doch naar hij hoopte, met den tijd zou verdwijnen.

De arme Agnes echter had sedert den noodlottigen nacht in bewusteloozen toestand verkeerd, waaruit reeds den tweeden dag een zware koorts ontstond, welke binnen 24 uren in een hevige typhus ontaardde, waardoor haar jeugdig leven in groot gevaar werd gebracht. Welke middelen ook werden aangewend om haar leven te redden, hoezeer ook wetenschap en liefde hand aan hand gingen om den onverbiddelijken vijand van dat ziekbed te weren, alles tevergeefs. Voordat er tien dagen na dien rampzaligen nacht waren verstreken, had de trouwe Giles in den schemeravond de groote bruine oogen zijner lieveling voor altijd dichtgedrukt en was zijn taak aan dat ziekbed afgeloopen.

Met Giles' hand in de hare was de kleine ingeslapen, na even te voren enkele heldere oogenblikken te hebben gehad. De wilde wingerd aan het raamkozijn bewoog zich even, als werd hij zachtkens aangeraakt, en de avondster, waarnaar de kleine engel nog even te voren tevergeefs had gezocht, schitterde plotseling als een steen van het edelste water aan het donkerblauwe uitspansel.

Den dag voor dit plotselinge sterfgeval ontving Gerard weder eenige regelen van zijn broeder, waarin deze hem voor de trouwe berichten dankzegde en de beide patiënten een spoedig geheel herstel toewenschte. ‘Ik heb nimmer geweten,’ zoo schreef Frederik verder, ‘dat Neuville zulk een enorm vermogen bezat; zijne onroerende goederen in België zijn vele en liggen zeer verspreid. Ik heb nu besloten, al deze bezittingen persoonlijk te gaan bezoeken, waartoe ik mij een zeer bekwaam deskundige gekozen heb, met wien ik de reis morgen vroeg ga aanvaarden. Mijn juist adres kan ik u derhalve vooreerst niet melden, doch wees zoo goed, brieven naar Brussel te zenden, welke plaats ik toch nu en dan hoop aan te doen. Ik behoef

u niet te verzekeren, beste broeder, hoe mijne woning ter beschikking van u allen blijft, zoolang het u goeddunkt. Mogen beide zieken daarin spoedig geheel herstellen.'

Hoewel nu Gerard de droeve tijding van Agnes' overlijden terstond aan Frederik had meegedeeld, vreesde hij maar al te zeer dat deze daarvan voorloopig onkundig zou blijven, wijl hij in den eersten tijd ambulant wezen zou.

(*Wordt vervolgd.*)

De vorstinnen van Oranje
door Thérèse Hoven.
Met portretten.
(*Vervolg van blz.* 336.)

Laten wij die afzondering eerbiedigen, als iets heiligs, als iets onaantastbaars, en laten we ons voor en met de Koningin verheugen in de wetenschap, dat het H.M. gegeven is om, naast het openbare leven, dat ze als Vorstin leidt, ook haar eigen meisjesleven, in de gezellige intimiteit eener kleine omgeving, te leiden. Laten we ons dus niet verdiepen in gissingen, welke even onvruchtbaar als onkiesch zouden zijn; laten we geen gewicht hechten aan enkele klanken, welke daar buiten het Paleis zijn doorgedrongen, en die zijn als vage, onverstaanbare echo's van 'tgeen daar werkelijk gehoord is; laten we geen geloof slaan aan hier en daar opgevangen woorden en praatjes. In één woord, laten wij, als trouwe onderdanen onzer jeugdige Souvereine, niet meer willen vragen dan ons met zoo volle mate geschonken wordt, en laten we niet willen doordringen in haar privaatleven, dat moet zijn als een tempel, waarvan zij alleen, als priesteres, den sleutel heeft.

De Koningin leeft voor haar volk, doch het achttienjarige maagdelijn zal wel haar eigen leven van droomen en illusies doormaken, en dat komt haar toe. Geen profane hand trachte dezen tabernakel te ontsluiten.

Bepalen wij ons dus tot het opsommen van de belangrijkste, openbare voorvallen uit de jeugd van Koningin Wihelmina.

Als klein meisje ging zij eenmaal, tijdens het leven van haar vader, naar Engeland, maar dat was in haar Baby-jaren, dus daarvan zal H.M. zich wel niets herinneren.

Kort na den dood van Z.M. den Koning, in '92, begaf de Regentes zich met haar dochter naar Duitschland, o.a. naar Berlijn, nadat de Keizer en Keizerin in Juli '91 een bezoek aan ons land hadden gebracht. Men zegt, dat Keizer Wilhelm bijzonder ingenomen was met zijn klein Hollandsch nichtje en dat de jonge Prinsen, die toen zelf nog geen zusje hadden, haar met een zekere verwonderde belangstelling gadesloegen.

De eerste maal, dat onze jeugdige Koningin in ons land officieel optrad, was in Juni '92 te Utrecht, waar zij den gedenksteen plaatste voor het nieuwe Universiteitsgebouw. Aardig was het voor Utrecht en voor ons land in 't algemeen, dat de eerste stap, welken onze Koningin in 't openbaar deed, in dienst der wetenschap was. De grijze bisschopsstad ontving haar Vorstinnen met gepaste vreugde, niet weinig trotsch op deze onderscheiding. De geheele stad was versierd en alles en iedereen was in feestgewaad gestoken.

Als herinnering van het hooggewaardeerd bezoek der Koninginnen aan de Domstad, werd H.H.M.M. door een Commissie uit de burgerij een adres van hulde aangeboden, voorzien van duizend handteekeningen, benevens drie medailles als souvenirs, nl. één van goud, één van zilver en één van brons. De jonge Koningin ontving een afzonderlijk geschenk in den vorm van een *pressepapier*, den Domtoren in miniatuur, van goud gemaakt, weergevende, rustende op een steen van den Dom zelf.

Een week later begaven de Koninginnen zich - want tot nu toe werd Koningin Wilhelmina, bij officiëele gelegenheden, steeds door haar moeder vergezeld - van Soestdijk, waar H.H M.M. den zomer doorbrachten, naar het Noorden van ons land.

Daar was de vreugde nog grooter en uitbundiger dan in Utrecht. Het was een ware triomftocht! In Leeuwarden, werwaarts de Vorstelijke bezoeksters zich het eerst begaven, liep iedereen uit om de: '*Ljeawe Keninginne en de eable Regentesse yn 't Frysce lân te wolkomme.*' De pers ging voorop in het huldebetoon; op den avond vóór de aankomst der Koninginnen stond er in de Leeuwarder Courant een poëtische welkomstgroet, beginnende:

Hoezee! Daar komt de jonge Koningin!
Een glimlach op 't gelaat; de blonde lokken
Vrij zwierend om den nek; het open oog
Vol glans en leven, vroolijk om zich kijkend,
Nog onbewust, hoe zwaar een kroon soms drukt.
De zon omlijst met goud haar zachte trekken,
De geestdrift van het volk vervult de lucht
En draagt Haar Majesteit op duizend trouwe handen.

en eindigende:

Ja, welkom, dierbre telg uit 't oude Vorstenhuis!
Nu Gij op Frieslands grond eerbiedig wordt gehuldigd;
Ons lacht de toekomst toe met U als Koningin,
Want naast de trouw des Volks bewaakt U moedertrouw,
Voert kloek als Regentes uw Moeder 't Rijksbestier.
Zij wijst U 't spoor van plicht, zelv' nooit Haar plicht verzakend,
Vormt U tot Koningin, wijl zelv' Vorstin zij is.
Heil daarom! driewerf heil de beide Majesteiten!

Voor Friesland was het niet alleen een groote eer om de Koninginnen te ontvangen, doch 't was het herleven van een oude traditie. In Koningin Wilhelmina toch zagen ze, behalve een Prinses van Oranje-Nassau, nog, ja misschien bovenal, een telg der Friso's, een naam die voor de trouwe Friezen, door eeuwen heen, een gouden klank had. En in de laatste jaren was Friesland niet verwend in dat opzicht; het laatste bezoek van Willem III was in 1873 geweest. In 1841 had Koning Willem II er eenigen tijd vertoefd met zijn gemalin, Anna Paulowna, en zijn beide jongste kinderen, Prins Alexander en Prinses Sophie.

Dus was 't een halve eeuw geleden, sedert Leeuwarden het voorrecht genoten had, Vorstinnen te herbergen. Geen wonder, dat de ontvangst schitterend was en dat de liederen, die de Koninginnen toegezongen werden, rechtstreeks uit 't hart kwamen. H.H.M.M. waren er de gasten van den Commissaris der Koningin, Mr. B.Ph. Baron van Harinxma thoe Slooten.

Bij elken stap, welken de koninklijke bezoeksters deden, werden ze levendig toegejuicht, maar de geestdrift steeg ten top, toen Koningin Wilhelmina zich bij de harddraverij, welke ter harer eere gehouden werd, in 't nationaal Friesch kostuum, met de kap op, vertoonde. Dat stal het hart der stoere Friezen, om de fraaie kleeding, welke hoe langer hoe meer bij de hoogere standen in onbruik raakt, te zien dragen door 't: '*Keninginnetje*,' dat bracht een glimlach op aller lippen, doch ook een traan in aller oog. 't Was als een stuk '*folklore*', belichaamd en levendig geworden uit oude tijden, om een Vorstin als echte Friezin te zien. Ook Prinses Sophie had zich, tijdens haar bezoek te Leeuwarden, in de nationale kleederdracht laten afbeelden; haar portret

wordt er nog in 't stedelijk museum bewaard; maar of ze zich, in 't kostuum gekleed, aan 't volk vertoonde, gelijk Koningin Wilhelmina deed, zou ik niet kunnen zeggen.

Het toilet was een geschenk van 8000 Friesche vrouwen; het bestond uit het traditioneele, lange jak en rok, beide van lila *changeant* zijde, met een boezelaar en halsdoekje van kant. Verder 't gouden oorijzer met een gekroonde W op de knoppen, een diamanten hoofdstuk, samengesteld uit 120 steenen en voorstellende een hoorn van overvloed, een paar juweelen mutsspelden en een kanten bovenmuts. Voorts een

diamanten halsslotje met kettingen, en om alles compleet te hebben was er nog een gouden beugel bij, een chatelaine van 'tzelfde metaal met schaar en naaldenkoker en een speldenkussen, behoorende bij de chatelaine.

Met vorstelijke gratie aanvaardde de Koningin deze waarlijk vorstelijke gift; een album met de namen der geefsters werd er H.M. bij gegeven.

H.M. KONINGIN WILHELMINA.

Door het bijwonen der harddraverij toonden de Vorstinnen, dat zij gaarne deelden in het genoegen harer onderdanen, doch vóór ze Frieslands hoofdstad verlieten, wilden ze bewijzen, dat ze ook voelden voor hun leed en dat ook de ongelukkigen haar nauw aan 't harte lagen. De Koninginnen bezochten namelijk het Nieuwe Stads-Weeshuis en het oud Burgerweeshuis en spraken de ouderlooze kinderen vriendelijk toe. Sedert heeft het bezoeken van Wees- en ook van Gasthuizen en andere inrichtingen van weldadigheid een voornaam nummer uitgemaakt van het levensprogramma onzer jeugdige Koningin, in welke edele taak H.M. steeds voorgegaan werd door de Regentes.

Van Leeuwarden begaven de Koninginnen zich naar Sneek, maakten een tochtje op het Sneekermeer en woonden er een hard-zeilwedstrijd bij. Van Friesland ging de zegetocht - want als zoodanig mag het bezoek der Koninginnen aan de Noordelijke

provinciën wel aangemerkt worden - naar Groningen. Het afscheid van Leeuwarden's bevolking was hartelijk en roerend tegelijk; de burgemeester, de leden van het gewestelijk bestuur en andere civiele en militaire autoriteiten deden H.H.M.M. uitgeleide tot in

de prachtig versierde wachtkamer van het stationsgebouw.

Ofschoon het bezoek nauwelijks vijf dagen geduurd had, was deze korte tijd rijk aan gebeurtenissen geweest; telkenmale toch dat de Koninginnen zich in 't publiek vertoonden, was 't een heuglijke gebeurtenis voor 't volk.

Om een staaltje te geven van de manier, waarop H.H.M.M. bij dergelijke bezoeken met haar tijd weten te woekeren, diene de volgende lijst van hetgeen de Koninginnen verricht en meegemaakt hebben tijdens haar verblijf in Friesland.

17 Juni. De Intocht, Audiëntie, Bezoek aan Werkmanslust (een vereeniging, opgericht met het doel den werkman goede, practische en goedkoope woningen te verschaffen), Diner ten Paleize, Illuminatie.

18 Juni. Aubade, Harddraverij, Diner der Staten, Vuurwerk.

19 Juni. Godsdienstoefening, Nieuwe Stads-Weeshuis, Oldburger-Weeshuis, Friesch Museum, Matinée Musicale in den Prinsen-tuin, Diner der stad.

20 Juni. Bezoek aan Sneek, Hardzeilpartij op het Sneekermeer, Terugtocht naar Leeuwarden, Diner ten Paleize, Receptie.

21 Juni. Vertrek.

Eigenaardig was de echte, Friesche zang, die aangeheven werd bij de komst van H.H.M.M.

Wolkoms-liet oan us Keninginnen, us Utfenhuzers.

Wolkom, ljeauwe Keninginne!
Neerlâns ljeafst en wirdlichst pân!
Welkom, eable Regentesse!
Wolkom beide yn 't Frysce lân!

Smeits hjir dei oan dei nouw Willen?
Ploaits de blommen, dy 't wy ha!
Wy, wy ljeawje ús Keninginnen,
Winskje lok en heil Hjar ta.

En nu behoorde het vurig verbeide bezoek alweer tot 't verleden en stroomde de Koninklijke trein met zijn kostbaren last naar de zuster-provincie. Op de grenzen van Groningen reeds werden de Koninginnen verwelkomd door den Commissaris der Provincie, Jhr. Van Panhuys, en andere hooggeplaatste heeren, terwijl een honderd kinderen een welkomstlied zongen.

Een uur later kwamen de Koninginnen in de hoofdstad; een open rijtuig, met vier paarden bespannen, voerde H.H.M.M. van 't station naar de woning van Jhr. Van Panhuys, die de eer zou genieten zijn Souvereine te mogen logeeren. Evenals in Leeuwarden en in Sneek, werden der Koninginnen bouquetten aangeboden.

De bevolking, die als één man was uitgeloopen om de Vorstinnen te zien, was niet minder geestdriftig dan hun Friesche buren. Geen oud vrouwtje was aan 't spinnewiel gebleven, zooals 't volksgezegde luidt. En 't waren ook de oude vrouwtjes, die op de duidelijkste manier haar ingenomenheid met 't jonge Koninginnetje lieten blijken. Ze geneerden zich niet, de besjes. Uitroepen als: ‘Och! God, wat nuver wicht!’ ‘Wat 'n lief kind.’ ‘Je zollen ze je zoo smokken’ (kussen), konden te kust en te keur opgevangen worden.

De hulde der Groningers was al even eigenaardig als die der Friezen geweest was, en dat de belangstelling in de laagste standen niet het flauwst was, bewees een groep van een twintig vischvrouwen, allen gekleed in haar schilderachtig beroepsuniform, bestaande uit de traditioneele ‘viefschaften’, rokken met bonte jakken en witte boezelaars en mutsen. Deze groep had zich voor 't Gouvernementshuis opgesteld, en bood de jonge Koningin een kroon van bloemen aan.

In het Gouvernementshuis zelf wachtte Koningin Wilhelmina een andere verrassing en een, geheel aan haar leeftijd passende. Daar stond voor het twaalfjarig maagdelijn, dat nog zoo gaarne met poppen speelde, een volledig ingericht poppenhuis, voorstellende het gemeentehuis van Groningen in 't heel klein en bestemd om als woning te dienen van eenige prachtige poppen, die er speciaal voor uit Berlijn waren besteld. De vreugde van 't Koninginnetje, bij 't aanschouwen van dit heerlijke geschenk, moet echt-kinderlijk geweest zijn; maar 't kind-zijn mocht niet lang duren: 's avonds werd H.M. weer geheel als Koningin behandeld en werd haar, met de noodige deftigheid, een huldeblijk van Groningens ingezetenen aangeboden, in den vorm van een zilveren afbeelding van den Martintoren, de glorie van stad en lande. De Regentes ontving bij die gelegenheid een gouden gedenkpenning.

Des avonds maakten de Vorstinnen een rijtoer door de prachtig versierde en geïllumineerde straten der stad. Behalve de stad Groningen, waar de Koninginnen o.a. een bezoek brachten aan het Doofstommen-Instituut, genoten Winschoten en Heiligerlee ook nog de eer de Vorstelijke reizigers te ontvangen. Heiligerlee vooral was, uit een geschiedkundig oogpunt, belangrijk voor H.M.

Uitgaande van 't bekende: *vox populi, vox Dei*, kan de geestdrift van de Groningers niet beter weergegeven worden dan door de volgende woorden, die bij het vertrek van de Koninginnen door een vrouw uit 't volk werden geuit: ‘Och Heere, 't is zunde dat zoo'n nuver wicht nijt hier kan blieven; ik ken mie nijt begriepen, woarom ze dat leive wicht altied in 'n Hoag onder de groode lu willen hoalen; bin wie, Grunegers, nijt krek zoo goud, as dat volk doar gunder?’

De ziel vergat, dat wij Hagenaars ook niet altijd het voorrecht genieten: ‘dat leive wicht’ in ons midden te zien. Slechts van vóór Kerstmis (begin December) tot na Paschen vertoeft de Koningin gewoonlijk in de Residentie.

In Augustus van 't zelfde jaar '92 opende Koningin Wilhelmina het voltooide gedeelte van het Merwede-Kanaal. H.H.M.M. gingen van Amsterdam uit op een salonboot naar Vreeswijk, waar de jonge Koningin een gedenksteen onthulde en daarna het kanaal voor geopend verklaarde.

In den loop van den zomer vereerden de Koninginnen de Internationale sporttentoonstelling, welke toen in Scheveningen gehouden werd, verscheiden maal met haar tegenwoordigheid. O. a. woonden H.H.M.M. het ‘Concours Hippique’ bij.

In September was Haarlem aan de beurt; de oude Spaarnestad handhaafde haar bijnaam van bloemenstad ook nu weer; heel Haarlem was in een bloemenhof herschapen, en de feeststemming der burgerij was in harmonie met de versiering van straten en pleinen. De Koninginnen bezochten achtereenvolgens: het Raadhuis, Teyler's Museum, de Groote Kerk met het beroemde orgel, dat zijn zilveren tonen bij die gelegenheid liet hooren, en verder de drukkerij van de firma Enschedé & Zoon en de rijtuigfabriek der firma Beynes. Als besluit maakten H.H.M.M. een rijtoer door Haarlem's overschoone omstreken.

Een maand later begaven de Koninginnen zich naar 't buitenland, en wel om het Gouden Huwelijksfeest bij te wonen van den Groot-Hertog en Hertogin van Saksen-Weimar.

Men vertelt dat de Gouden Bruid, onze Prinses Sophie, verklaarde, dat geen der geschenken, welke haar bij deze gelegenheid zoo ruimschoots van alle kanten toestroomden, haar zooveel genoegen deed als het fraaie handwerk, dat haar nichtje, Koningin Wilhelmina, eigenhandig voor haar gemaakt had.

En na deze reis was het officieele werk van dat vermoeiende jaar 1892 voor H.H.M.M. nog niet volbracht.

De Koninginnen hadden beloofd tegenwoordig te zijn bij het te water laten van het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina*, welke plechtigheid den 22sten October op de Marinewerf te Amsterdam zou plaats hebben. En ofschoon het weer buitengewoon slecht en onstuimig was en het den geheelen dag gestortregend had, deden H.H.M.M. niet alleen haar Koninklijk woord gestand, doch gingen zij zelfs per boot van 't station naar de werf.

De Koninklijke sloep, geheel wit en goud geschilderd en gestoffeerd met donkerrood fluweel, zag er kranig uit en de jeugdige Janmaatjes, die de eer genoten hun Souvereinen te mogen roeien, deden flink hun best. De Koningin zag er dien dag allerliefst uit in haar marinejekkertje met haar adelborstenpet op.

Het was een gezicht om nooit te vergeten, 't logge ijzeren gevaarte van 't oorlogschip, nog liggende in rust, vastgebonden door honderden touwen, en daarboven op de tribune, rechts van 't schip, 't slanke Koningskind, dat door een kleine beweging van haar meisjeshandje de reusachtige hulk, als 't ware leven zou schenken. Met een uitdrukking van spanning en verbazing volgde de Koningin, evenals de duizenden toeschouwers, het interessante proces.

Langzamerhand, één voor één, werden de houten stutten van onder 't schip weggenomen en de touwen weggekapt, tot er nog één kabel over was, als 't ware den laatsten band vormende tusschen den wal en 't zeegevaarte. En aan dien kabel een dun touwtje, en daaraan een zilveren draadje. Een oude admiraal, gegrijsd in 's lands dienst, stond met den Minister van Marine en andere autoriteiten naast de Koningin om haar 't sein te geven. 't Gewichtig oogenblik was genaderd; kalm, zonder gejaagdheid of zenuwachtigheid sneed de Koningin 't draadje door, en

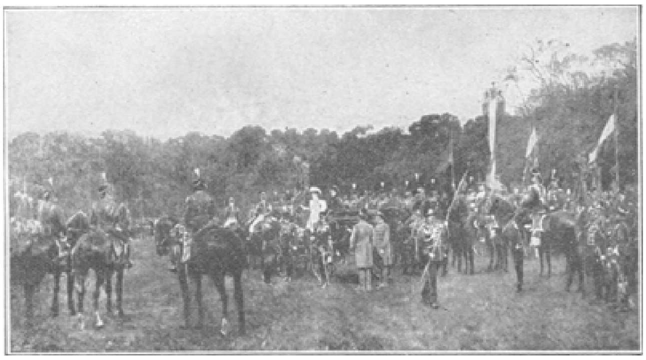

UITREIKING DER VAANDELS EN STANDAARDEN OP 21 SEPTEMBER 1893.

toen.... ja, waarlijk, er kwam leven in de doode massa daar beneden.

Langzaam, statig, als een reusachtige vogel gleed het schip voorwaarts, geleidelijk en deftig, gelijk het een petekind eener Koningin betaamde. ‘Het gaat prachtig! 't Kon niet mooier!’ riepen de deskundigen elkander verheugd toe.

De ‘Wilhelmina’ debuteerde op een glansrijke en roemvolle manier en de helling van 't dok afglijdende, kwam ze rustig en kalm in 't water terecht. De Koningin keek met een glimlach van voldoening op haar werk neer. Zij toch had er *the finishing touch* aan gegeven.

In April van het volgende jaar gingen H.H.M.M. voor 't eerst naar Arnhem, en wel om de manoeuvres bij te wonen, welke er gehouden zouden worden ter eere van het honderdjarig bestaan der rijdende artillerie. De Koninginnen bezochten ook de militaire rijschool en woonden er 't carousselrijden bij.

In het begin van Mei '93 begaven de Vorstinnen zich naar 't buitenland.

De indeeling van het leven onzer Majesteiten is, na den dood van den Koning, vrij geregeld geweest.

's Winters in Den Haag tot na Paschen, dan gewoonlijk voor een week naar Amsterdam, van daar uit naar Duitschland, Zwitserland of Italië. In 't buitenland reizen H.H.M.M. als de Gravinnen van Buren.

Gewoonlijk keerden H.H.M.M. in 't begin van Juni terug, vóór het toeristen-seizoen begon; den zomer brachten zij op 't Loo of in Soestdijk door, met periodieke, officieele bezoeken aan de een of andere stad.

De opening der Kamers van de Staten-Generaal in September woonde de Regentes steeds in persoon bij; de beide Koninginnen kwamen dan voor eenige dagen in de Residentie, want van haar geboorte af heeft de Koningin nimmer een dag zonder haar moeder doorgebracht. In 1897 werd de Regentes, bij de opening der Staten, voor 't eerst door de Koningin vergezeld. Evenals in vorige jaren las de Regentes de troonrede voor, met een heldere, duidelijke stem, bijna zonder vreemd accent.

De buitenlandsche tournée van de Koninginnen in '93 werd begonnen met het bezoek aan het Wurtembergsche Hof; van daar gingen H.H.M.M. naar Flims (Zwitserland). Aldaar ontving Koningin Emma de treurige tijding van het overlijden van haar vader, den regeerenden Vorst van Waldeck-Pyrmont.

Tegen het einde van Juni keerden de Koninginnen in ons land terug. Zij gingen naar het Loo en bleven er tot 25 Augustus; toen werd het tweede, beloofde bezoek aan Gelderland's hoofdstad gebracht. Ter eere van het Vorstelijk bezoek werden er wedrennen gehouden, waarbij o.a. om de ‘Queen's Cup’ zou worden gereden. Ook Arnhem's burgerij toonde veel belangstelling en hartelijkheid, evenals overal, waar de Koninginnen verschijnen.

Ruim een maand na het uitreiken van de ‘Queen's Cup’, hetgeen door de jonge Koningin zelve werd gedaan, werd haar een ernstige taak opgedragen, namelijk het uitreiken van de nieuwe vaandels aan de verschillende regimenten.

Deze plechtigheid had plaats den 21sten September '93 op 't Malieveld in Den Haag. Het was een schitterende, militaire demonstratie, gelijk er, sedert jaren, geen in ons land gezien was. Het leger knielde, figuurlijkerwijze gesproken, als uit één beweging voor zijn Souvereine neder, en er was geen militair, die niet bij zich zelf den eed zwoer om het vaandel lief te hebben en te dienen in dagen van vrede, en het in dagen van strijd met zijn hartebloed te verdedigen. Het simpele doek ontving door de aanraking van de Koninklijke hand een hooge wijding, en dit wijdingsfeest bestendigde de innige verhouding tusschen het Huis van Oranje en het Nederlandsche leger.

De lente van het volgende jaar, '94, werd door H.M. hoogst poëtisch ingewijd; de Koningin bracht met haar Moeder een bezoek aan de omstreken van Haarlem, en wel in den schoonsten tijd van 't jaar, als de tulpen en hyacinten bloeien en de streek tusschen den Rijn en 't Spaarne herschapen is in één reusachtig mozaïek van schitterende kleuren, waaromheen de met helm begroeide duinen van Kennemerland als een rand van smaragd vormen.

Het gebruikelijke verblijf te Amsterdam bleef in 1894 achterwege, daar H.H. MM. vroeger dan anders naar 't buitenland vertrokken. Ook ditmaal was Zwitserland het doel der reis, doch eerst vertoefden de Koninginnen eenige dagen te Neuwied, waar de Koning van Zweden en Noorwegen en de Koning van Rumenië zich insgelijks bevonden. Te Davos werd H.M. door eenige Hollandsche dames een kussen van Alpenrozen aangeboden; van Davos gingen de Koninginnen naar Tarasp, waar zij tot half Juli bleven.

(*Wordt vervolgd.*)

VOOR DE ALMHUT. Naar een schilderij van Ernst Meiszner.

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb. (*Vervolg van blz.* 339.)

De laatste dagen van spanning, tusschen hoop en vrees doorleefd, hadden den toestand van tante Ursula niet doen verbeteren. Een volslagen verlamming in beide beenen

STUDIE. Naar een schilderij van Aman Jean in het Luxembourg.

maakte, dat zij niet anders dan in een rolwagentje kon worden vervoerd, waarin de arme vrouw zooveel mogelijk den geheelen dag in het dennenwoud doorbracht, in de hoop dat de versterkende lucht daar nog eenige herstelling brengen mocht. Er werd nu besloten dat juffrouw Daniels voorloopig de hulpbehoevende vrouw zou blijven gezelschap houden en ook Eva Langhorst kwam meermalen de ongelukkige bezoeken, om haar nu wederkeerig zooveel mogelijk behulpzaam te zijn en zoodoende aan juffrouw Ursula een gedeelte te vergoeden van 'tgeen deze voor haar moeder deed. Gelukkig voor Gerard was deze nu opeens in drukke bezigheden geraakt, zoodat hij weinig tijd had om zijne gedachten den vrijen loop te laten, doch die moest verdeelen tusschen de werken op 'Klein Woudzicht' en den herbouw der verwoeste villa, welke laatste hij geheel naar dezelfde teekening en grootte had aanbesteed. De goede Giles was hem zooveel mogelijk behulpzaam, vooral in het dagelijks afrijden zijner paarden, 'tgeen den trouwen neger, na de jongste moeilijke dagen, een gezonde, afleidende bezigheid was.

Sedert het oogenblik dat Giles de lieve Agnes aan hare tante wedergaf, had deze laatste hem nog geen enkel woord van dank toegesproken en haar karakter derhalve

ook nu niet verloochend. Alleen had zij, toen dit onderwerp toevallig ter sprake kwam, aan Gerard medegedeeld, dat zij meende, toch op deze of gene wijze aan Giles eene belooning te moeten doen toekomen, waarmede zij juffrouw Daniels wilde belasten. Gerard, die zich bij deze gelegenheid had laten ontvallen, of 't niet beter was, dat tante zulks persoonlijk zou doen, had daarop van haar ten antwoord gekregen: ‘Ik? Neen, ik denk er niet aan. Hoe kan ik weten wat zulk een slaaf het liefste als belooning zou ontvangen, en of hier dus geld, een geschenk of iets anders 't beste aan het doel beantwoorden zal. Juffrouw Daniels, die zelf uit minderen stand is, kan daarover het beste oordeelen en zal dat dus uitstekend weten te behandelen.’ En zoo was het dan ook eenige dagen later geschied, maar Giles had ten eenenmale elke belooning van de hand gewezen en niet onduidelijk te kennen gegeven, hoe hij liever gewenscht had met zijn kostbaren last in de vlammen te zijn omgekomen, dan voor zijne zoogenaamde heldendaad een geschenk, van wien dan ook, te moeten aannemen.

't Was een warme namiddag. Eva Langhorst had hare moeder in het donkere, koele slaapvertrek geleid, 'tgeen zij elken middag na het eten deed, om de zwakke vrouw daar een paar uren rustig te doen doorbrengen, en was vervolgens zeer langzaam, met een boek onder den arm, naar den berg gewandeld. Zij, die gewoonlijk geen grooter genoegen kende, dan na volbrachten arbeid in de schoone natuur rond te dwalen, genietende van de duizenden afwisselingen die Flora haar bood, daarbij niets onopgemerkt latende, zat daar nu ter neer, zonder hare naaste omgeving eenige aandacht te schenken. Zelfs de zwaluwen en bont gekleurde vlinders, die haar nu en dan rakelings voorbijzweefden, werden door haar onopgemerkt gelaten, en hare groote oogen bleven strak op een brief gericht, welke zij even te voren uit het boek had genomen, dat nu naast haar op de bank neerlag. Voordat het couvert door haar werd verbroken, draaide de brief, machinaal bewogen, eenige malen tusschen hare vingers rond, als scheen Eva volstrekt niet nieuwsgierig, te weten wat de inhoud behelsde. Na een gesprek, den vorigen dag met juffrouw Ursula gevoerd, had zij dezen brief van Gerard wel verwacht en verraste haar de inhoud dan ook niet het minst, toen zij dien eenige oogenblikken later had gelezen.

Hij, die eenmaal een strijd heeft doorstreden, waarbij zich alle zielskracht inspant in het worstelen tot een wordend besluit, kent ook die zoete en weemoedige herinneringen, welke opeens baan breken en dáár zijn, zonder eenig uiterlijk verband of eenige aanleiding, doch met een kracht waaraan geen weerstand valt te bieden.

Ook zulke herinneringen ondervond Eva op dit oogenblik. Duizenden voorvallen, van haar vroegste kindsheid tot op dezen dag, rezen voor haar geest op, doch allen, zelfs de liefste herinneringen, werden met geweld verdrongen, om plaats te maken voor de éène overweldigende gedachte, den sukkelenden toestand harer dierbare moeder, welke een gevolg van financieele zorgen was. Sedert den dood van haar vader, dien zij zich nauwelijks meer herinneren kon, was hare lieve moeder diep gebukt gegaan onder de zware verplichting die haar echtgenoot haar bij zijn overlijden had opgelegd. 't Is waar, wettelijk was zij niet verplicht geweest, de groote schuld die haar man had nagelaten aan de rechthebbenden te voldoen, doch uit een moreel oogpunt beschouwd, oordeelde de ongelukkige vrouw het zich ten plicht, ten koste van de grootste opofferingen, te trachten, langzamerhand deze voor haar zoo groote sommen af te betalen. En nu... deze brief, dien Eva reeds weder in het couvert had gesloten, gaf haar het middel aan de hand, haar moeder voor altijd van dien drukkenden last te bevrijden en daardoor misschien hare laatste levensjaren gelukkig te doen worden.

Maar zie, als Eva den brief wegbergt in het door haar opgenomen boek, valt haar blik op twee gedroogde camelia's, tusschen dat boek verscholen, en ook op 'tzelfde oogenblik ziet zij in hare gedachten de hand, welke haar op deze zelfde plaats die bloemen geschonken had.

Maar juffrouw Ursula dan! Had deze niet gisteren tot haar gesproken: ‘Eva! ik hoop toch niet dat ge voor Frederik eenige genegenheid hebt opgevat. Kind, ban die gedachten voor altijd uit uw hoofd. Frederik! 't is om te lachen. Neen! die denkt er niet aan, zich een levensgezellin te kiezen, al is hij ook reeds honderden malen verliefd geweest.’

Maar was zij in staat om Gerard gelukkig te maken, om voor hem te zijn, wat haar plicht als gade haar opleggen zou? Had zij nog niet onlangs gelezen, dat de meeste huwelijken alleen daardoor ongelukkig worden, omdat de oogen en lippen der vrouw

den glimlach verleeren, welke de mismoedige rimpels, door den levensstrijd op 's mans voorhoofd gegroefd, weet weg te wisschen? Zou zij werkelijk de kostbare gave bezitten, behaaglijk welgevallen om zich te verspreiden in haar huiselijken kring, en met Gerard het korte leven schoon en lief te doen worden, hem dezelfde liefde toe te dragen als die, waarmede hij haar aanbad? Want dat deed hij; ja, zij was er van overtuigd hoe dierbaar zij hem was.

'Wie kan mij raden? Wie zal mij troosten? Moeder! Ja! mijn lieve moeder! wier bijzijn, in den vollen zin des woords, mijn leven is. Zij, die van haar armen mijn wieg en van haar boezem mijn peluw maakte, die mij 's avonds met haar liederen in slaap zong en mij 's morgens met hare omhelzingen weer wakker kuste, aan haar om raad gevraagd!' En toen Eva tot dit besluit was gekomen, nam zij ook terstond den terugtocht aan, met die éene gedachte bezield, om zoo 't haar maar eenigszins mogelijk was, hare dierbare moeder van dien schuldenlast te bevrijden.

Mevrouw Langhorst maakte bij zichzelve de opmerking, dat haar dochter ditmaal langer uitbleef dan gewoonlijk. Zij had de thee reeds lang gezet, den kleinen goudgelen zanger zijn dagelijksch klontje suiker toegediend en bereids weder in haar ziekestoel vóór het geopend venster plaats genomen. Lichamelijke zwakte, maar ook energie en vaste wilskracht waren op dat gelaat te lezen, 'twelk, in zooveel oudere trekken, sprekend op dat harer dochter geleek. Juist was het eerste kopje thee ingeschonken en het onafscheidelijk breiwerk weer door haar opgevat, toen Eva de kamer binnentrad en als altijd haar moeder een zoen gaf.

'Wat deert u, Eva, ge zijt geheel van streek,' sprak mevrouw Langhorst, den haar toegestoken brief aannemende.

'Gerard heeft om mijn hand gevraagd,' antwoordde Eva kort, met vaste stem, hoed en mantel afleggende, waarbij zij echter haar blik onafgewend op haar moeder gericht hield.

'Gerard?... Om uw hand?'.... De zwakke vrouw zonk in haar kussens terug, richtte zich met moeite weder op, zocht een gemakkelijker houding aan te nemen en overstelpte daarna haar dochter met allerlei vragen.

Eva trad naar hare moeder toe, omarmde haar en beproefde tevergeefs hare tranen te bedwingen Maar terwijl zij op deze wijze aan haar overspannen gemoed lucht gaf, bevreemdde het haar dat haar moeder tot nu toe haar eigen meening verzwegen had. Zij trok derhalve haar hoofd terug, droogde ongemerkt de lange wimpers en sprak, terwijl ze enkele weerbarstige haren aan de slapen gladstreek:

'Nu moedertje, wat zegt ge er van, verheugt 't u niet?'

'Mij? Ja zéér! Eindelijk vrij dan van die zorgen,' riep ze zuchtend uit, 'maar....' doch zij sprak niet verder.

'Maar?' herhaalde Eva, terwijl haar engelenziel een glimlach op het schoone gelaat weerkaatste.

'Ja! Maar kind, hebt ge Gerard lief?'

'Ik weet het niet!' snikte het jonge meisje, wie het steeds benauwder om het hart werd.

'Ge weet het niet, Eva?'

De aangesprokene schudde het hoofd, zonder de oogen op te slaan.

'Is het niet het ware, wanneer men het niet recht weet, moeder?' bracht zij nu aarzelend uit.

'Ge moet met uw hart te rade gaan, kind. Klopt u het hart, wanneer ge u denkt dat hij tegenover u staat en u in zijne armen sluit? Maakt dat u gelukkig?'

‘Ik weet het niet, mama, ik geloof echter dat het mij gelukkig zou kunnen maken, dat hij, die zooveel verlangt, die zulke groote eischen doet en doen kan, juist mij.....’

‘Och mijn kind! Niets in de geheele wereld vordert zooveel ondervinding, verstandige overweging, niets zulke voorname eigenschappen als het huwelijk, en toch betreden vele menschen dezen heiligen tempel met zulke lichtzinnige schreden, alsof zij een koffiehuis binnengaan. Ik wil u eene vraag doen, lieve Eva. Wanneer deze brief tot onderschrift den naam Frederik droeg, zou uw hart dan anders kloppen dan nu?’

Eva's gelaat helderde geheel op en hare oogen schitterden.

Was er eenig antwoord noodig?

‘Zie Eva, wanneer ge bij Gerards aanzoek zóó gestemd

waart geweest, dan zou dat de ware liefde geweest zijn. Kind, ik wil u niet raden, ik wil u niet overhalen ja of neen te zeggen, ge moet zelve beslissen. Ge weet 't zeer goed, of ge met Gerard gelukkig worden zult, geloof mij, zeker! En Eva, wanneer gij gevoelt, dat ge hem niet kunt liefhebben, zooals een getrouwde huisvrouw haar man aanbidden moet, zeg dan liever neen, bepaald *neen*, hoezeer men u ook tracht te overreden. O! het kan mij zoo leed doen, dat zoovele, overigens goed overwogen huwelijken ongelukkig worden, alleen omdat de jonge vrouwen, niet uit onwil, maar uit onkunde en onbekwaamheid, hunne plichten niet kunnen nakomen, zooals zij moesten en ook zeker gaarne zouden wenschen. Ach, mijn kind! Er zijn velen, die omtrent deze zoo gewichtige vraag in 's menschen leven een geheel andere meening zijn toegedaan; zij spreken van “mariages de raison” en stellen deze ver boven verbindingen, die met het hart worden aangegaan. Gerard is zeer rijk en ik zal niet ontkennen, dat het ons gelukkig zou kunnen maken, wanneer wij van die geldelijke zorgen konden bevrijd worden, maar geloof mij, laat ons liever gaan bedelen, dan rust en vrede tegen rijkdom te verwisselen. Laat u niet door het uiterlijke verblinden. Vraag uw hart en overleg met uw verstand. Wat die beiden u raden, doe dat.... Zijt ge boos op mij?’ besloot zij, toen Eva met een uitdrukking van volslagen besluiteloosheid vóór haar stond.

‘O! hoe zou ik boos op u kunnen zijn, lieve moeder!’ riep Eva. ‘Ik weet immers, dat al uw woorden uit het getrouwste en beste hart komen.’ En nu barstte het uit die diepblauwe oogen onweerstaanbaar los. Hare handen waren in voortdurende beweging en werden nu en dan tegen den zwoegenden boezem gedrukt. Eindelijk liep zij naar het venster, steunde het kloppend hoofd tegen de ruiten en tuurde voor zich uit. De nachtegaal in den tuin van ‘Frederiksheuvel’ zong zijn heerlijk lied en de avondster flikkerde schitterend aan den donkerblauwen hemel.

‘Und war Freude noch so süss -
Ein Wölkchen kommt gezogen -
Und vom geträumde Paradies
Ist jede Spur verflogen.’

‘Ik zal uwe woorden overdenken, moedertje,’ zei Eva zacht, reikte haar de hand, drukte haar een kus op beide oogen en begaf zich met gebogen hoofd naar hare kamer. Daar gekomen, zat zij geruimen tijd met starenden blik voor het geopend venster, zuchtte nu en dan diep, herhaalde eindelijk haar moeders woorden: ‘eindelijk vrij dan van die zorgen’ en overzag daarna alle dingen in haar kamer, die zij liefhad en waaraan haar hart hing. Toen viel zij met een onderdrukten kreet op haar bed neder en verborg snikkend het aangezicht in de kussens.

Een paar weken later bevond Eva zich in den tuin van ‘Frederiksheuvel’ in een priëel, waaruit men het gezicht op den rijksweg had. Behalve een paar boeken, welke zij ter zijde had geschoven, lag een nauwelijks door haar aangevangen brief op het tafeltje waaraan zij gezeten was. Zij scheen niet zeer tot schrijven gestemd te zijn, want de pen, die zij had neergelegd, was reeds geruimen tijd onaangeroerd gelaten, terwijl haar blik onafgewend op eene fotografie gevestigd was, die zij juist scheen te hebben ontvangen, te oordeelen naar de verbroken enveloppe welke naast haar lag. Het was de fotografie van een kindergraf, in cabinetformaat, op artistieke wijze in kleuren bewerkt. Het geheel was zóó lief, zóó stemmig en harmonisch gerangschikt,

dat het wel der moeite waard was geweest, daarvan een afbeeldsel te doen vervaardigen. Een kleine steen, van wit marmer, in den vorm van een opengeslagen boek gebeiteld, bedekte alleen het hoofdeinde van het kleine graf. Op de beide openvallende bladen was in eenvoudige, vergulde letters de naam ‘Agnes’ aangebracht, en daaronder las men de data van geboorte en overlijden. Verder was de geheele oppervlakte van het graf begroeid met een klimplant, welke rondom een dicht veld van bonte bladeren vormde, in het vierkant aan de randen afgezet met een dubbele rij van vergeet-mij-nietjes. Aan elk der vier hoeken was een hooge treurroos geplant, welke alle, op het oogenblik dat de afdruk genomen was, in hun schoonsten bloei prijkten, terwijl het geheel tegen schendende handen werd beveiligd door een eenvoudig, zwart ijzeren hek, aan de hoeken met vergulde punten gesierd. Een nog jonge treurwilg, aan het hoofdeinde geplant, boog zijne takken over den steen, als om den naam der ontslapene voor alle ruw geweld te beschermen.

Eva legde nu de fotografie ter zijde, drukte haar zakdoek tegen de oogen, en na een diepen zucht vervolgde zij den reeds begonnen brief.

(*Wordt vervolgd.*)

Eene archief-quaestie
door Chartophylax.
Met illustratie.

Een oude en een jonge archivaris; men zou zoo zeggen het verleden en de toekomst. Het verleden, waar zij zich bevinden in eene omgeving, die heel hun studie afspiegelt in tal van oude verschrompelde perkamenten, registers, stedebeschrijvingen, enz.; de toekomst waar zij uit dien papierschat de waarheid omtrent het een of andere punt van historie trachten te ontdekken, om daarna die waarheid in hunne geschriften voor alle eeuwen vast te leggen.

Een diepzinnig vraagstuk houdt hen bezig.

Het geldt hier niet de quaestie, of bij de ordening en beschrijving van het archief de traditioneele richting van ‘voor jaren’ zal worden gevolgd, of dat ook in deze zaak het meer moderne systeem zal worden toegepast; geen *to be or not to be* bij de vraag of het archief weder teruggebracht moet worden tot den vorm, waarin het van lieverlede ontstond, het met vleesch en been bekleeden van een karkas, of dat het geplooid moet worden in de deelen en onderdeelen van verschillende aangelegenheden, om als bij den tast te vinden wat men zoekt.

Zeer zeker zullen beide archivarissen er zich op een gegeven oogenblik warm over maken, indien die veel besproken, lang overwogen, dikwerf bestreden zaak ter sprake komt. Maar nu gaat het niet om de ordening, maar is er verschil van meening omtrent eene tekstlezing en hare beteekenis.

Zeer zeker, zij zijn alle in de Nederlandsche taal geschreven, de stukken, die tot toelichting noodig konden zijn, en een translaat van de registers wordt niet geëischt, wijl zij het oud-Hollandsch doen lezen, maar hoe zeer verschilt het schrift dier dagen met dat van onzen tijd.

Eerst de staande Gothische letter, herinnerende aan het monnikenschrift uit de kloosters; daarna een afwijking, waarbij vele vroegere verkortingen der woorden bleven behouden, met een overgang tot het Hoogduitsch karakter; dan de strijd om het bestaan van dat karakter tegen de inmenging van den Latijschen lettervorm, met een streven om van staand tot loopend schrift te komen; en eindelijk de Latijnsche

letter, met loopende hand neergekrabbeld, dikwerf door slordig schrift nog onduidelijker geworden, waardoor, vooral indien het namen betreft, raadselen worden te ontraadselen gegeven.

Het geldt hier het letter voor letter ontcijferen - waarom bestaat er niet een werkwoord ont*letteren?* - van een paar regels, van een charter, met slecht, haast onleesbaar schrift volgekrabbeld, en waarvan de inkt, niettegenstaande den duisteren hoek, waarin het stuk eeuwen schuilging, zoo-

danig is weggebleekt, dat fel licht, liefst volop zon, noodig is om er wat van te kunnen lezen.

Vooraf heeft ieder der beide archivarissen zijne opvatting gegeten; zij kwamen niet overeen; toen werd het verband met den inhoud nagegaan.

Ja, men kon eenigszins begrijpen wat kon geschreven zijn, maar een archivaris moet zeker weten. Hij gist nooit, mag nooit gissen; hij wil de waarheid, en zal anders de zaak uit andere bronnen trachten te verklaren.

Hulpmiddelen worden nu gezocht; stukken, met dezelfde hand geschreven, worden doorlezen; het lettertype nagegaan, vergeleken; de afwijkingen er van opgespoord, om op die wijze steun te krijgen voor de uiteenloopende meeningen der beide archivarissen.

De oude archivaris dicteert bijna de woorden spellende, wat hem voorkomt juist te zijn; de jonge archivaris schrijft gewillig, maar toch twijfelend, waar de nieuwe lezing verschil met de zijne oplevert.

Beiden gevoelen zich echter op hun gemak; zij zijn tehuis in die antiquarische omgeving; zij hebben daar dagen doorgebracht, en naarmate de stapels registers, somwijlen slechts door touwdraad aan het perkamenten omslag vastgesnoerd, naarmate zij dagteekenen van het laatst der 15de of het begin der 16de eeuw, zich ophoogen, kasten worden

EEN OUDE EN EEN JONGE ARCHIVARIS.

leeggehaald, doozen worden geplunderd, en het uitgedroogde perkament der charters een krakend geluid als muziek in hun ooren doet klinken, gevoelen zij zich behaaglijker, en leven zij in hun element.

Stof en worm deert hen niet; duf en muf zijn in hun oor begeerlijke klanken, en het turen op een woord, al duurt het wat lang, en al rooft het den kostbaren tijd, is voor het historieoog eene ontspanning gelijk.

Ziet het er dan ook niet gezellig uit op zoo'n archiefkamer?

Zeker het is geen balzaal, en evenmin lijkt het op het boudoir van een jonge dame, maar toch is er teekening in de omgeving, spreekt er karakter uit de stoffeering, en verliest zich de wetenschap hier niet in naakte muren en eene prozaïsche ruimte.

De donkere kleur van het overigens rustige eikenhout geeft een warmen toon aan het vertrek, en slorpt voor een groot deel de misschien al te gulle zonnestralen op.

Hier en daar aan den muur of op een kastdeur een kaart, een stamboom, enkele wapens, een afbeelding van het een of andere gebouw. De massieve tafel dreigt niet ineen te zakken onder het wicht der boeken, en, hoe vol ook gemeubeld, is er altijd nog plaats genoeg om de archieflokalen ledig te halen, en portefeuilles, liassen,

recueils, folianten, en wat al niet meer, tot nader onderzoek op de archivaris-kamer bijeen te brengen.

Zorgvol wordt echter alles behandeld. Wat merkwaardig is zit achter slot of grendel; enkele archieven van vroegere gilden blijven bewaard in de oude gildekist of in het gildekastje; de oude privilegiën en octrooien, de oudste en meestal de merkwaardigste stukken van het archief, meerendeels nog voorzien van de zegels met de contra-zegels der graven, in roode of gele was, schijnen goud en edelgesteenten, zoo groot is de zorg welke daarvoor wordt gedragen; de schepenbrieven, in hun zegels de wapens afbeeldende der oude magistraatspersonen, gaan schuil in doozen, en deze wederom in kasten, zoodat de oningewijde niet in een onbewaakt oogenblik zoo maar opeens inzage van het allerheiligste zou kunnen krijgen.

Archivarissen hebben er niet altijd bestaan; voor de gemeenten bestaan ze er eigenlijk nog niet, want de gemeentewet draagt de zorg voor de oude archieven op aan de Secretarissen.

Die wet is dus op het oude standpunt gebleven, want de Secretarissen van vroegere eeuwen verzorgden hunne administratieve bescheiden.

Nu is dit echter geheel anders geworden.

Wat vroeger voor de gemeente-huishouding onmisbaar was, is thans tot op zekere hoogte daarvoor onnoodig geworden. De oude documenten behooren thans aan de geschiedenis en in verband daarmede mag het gewraakt worden, dat de gemeentewet op dat punt nog niet is gewijzigd.

Enkele gemeentebesturen, het onhoudbare er van inziende, hebben echter den goeden weg ingeslagen, en benoemden Archivarissen, waardoor de Secretarissen werden ontlast van een werkkring, welke buiten hun ambt ligt.

Immers, heeft de gemeente-administratie de hulp en den steun der oude stukken noodig, om hare rechten en titels te bewijzen, dan doet de Archivaris in deze des Secretaris' werk.

Voor het rijk had men veel vroeger speciale archivarissen, zoodat de griffiers der Staten en der Staten-Generaal zich die moeilijke taak al in de vorige eeuw van de schouders zagen genomen.

Archief is een woord van Griekschen oorsprong; het is afgeleid van *archeion* (raadhuis), omdat de officieele oorkonden, akten en bescheiden der Grieken doorgaans op het raadhuis werden bewaard, in afwijking van de Egyptenaren en de Israëlieten, die het in den voornaamsten tempel deden.

De Romeinen gebruikten daartoe den tempel van Ceres en dien van Saturnus, en in lateren tijd de kerken.

Justinianus kende aan de oorkonden van zoodanige archieven kracht van bewijs toe, en Karel de Groote verordende het aanleggen van archieven.

De kerkelijke archieven zijn dikwerf de belangrijkste en de oudste; die der steden reiken doorgaans niet verder dan tot de 12de eeuw.

Ik las eens in een woordenboek: ‘een archivaris moet zorgen, dat de oorkonden beveiligd blijven voor vochtigheid, vuur en ongedierte,’ maar heusch hij doet wat meer, al zijn er nog menschen, die zelfs meenen, dat hij niets anders te doen heeft dan de boeken en papieren stofschoon te houden en netjes op een rij te zetten.

De archiefwetenschap wordt dan ook in vele staten onderwezen, en in ons land beginnen zich vele teekenen te openbaren, dat dit onderwijs voor de toekomst ook voor onze aanstaande Archivarissen aangewezen zal zijn. Laat men echter maar nooit vergeten, dat het baantje, de betrekking, totaal niets is zonder den noodigen aanleg

en het volle bezit van een onmisbare zucht tot speuren, tot combineeren, tot ontraadselen.

De charters, waarmede in het algemeen de oudste oorkonden, op perkament geschreven, worden aangeduid, hebben de meeste waarde, daar zij den grondslag vormen van de rechten van land of volk, waaromheen de latere bescheiden zich hebben gegroepeerd.

Met het woord *charta* wordt eigenlijk aangeduid een papier,

een blad, een schrift, bij de Romeinen de bast der papyrusplant, kortom alles waarop geschreven werd; daarom begrijpt men onder een chartularium of cartularium een verzameling van afschriften, van oorkonden, en onder chartermeester, een verzorger, een bewaarder, in den meest uitgestrekten zin des woords, van al die schatten.

Bij het rijk zijn bij de oude archieven chartermeesters onder de Archivarissen aangesteld; bij de gemeenten is de Archivaris zijn eigen chartermeester.

Trouwens dat wordt alles beter, als we maar een *eeuw* verder zijn.

Gelukkig dwingt en dringt de nieuwe wijze van geschiedbeschrijving tot eene algeheele reorganisatie op dat gebied.

Men schrijft niet meer na wat in de oude schrijvers wordt gevonden; men ontgint de oude archieven van staat, provincie en gemeenten, van polderbesturen en heemraadschappen, van kerken en kloosters, en zoolang niet de authentieke bron *de* waarheid heeft aangetoond, blijft de waarheid betwistbaar, en mag zij niet als officieel gelden.

De oude en de jonge Archivaris geven het bewijs, dat dergelijke onderzoekingen niet lichtvaardig worden gedaan. Heel hun wezen drukt het gewicht der onderzoekingen uit.

De vorstinnen van Oranje door Thérèse Hoven. Met portretten.

(*Vervolg van blz.* 343.)

Hollandsche toeristen in dat gedeelte van Zwitserland worden er nog steeds bestormd door vragen omtrent 't aardige Koninginnetje; zelfs de onafhankelijke, republikeinsche

H.H.M.M. DE KONINGINNEN. (Naar het laatste portret.)

Zwitsers voelden sympathie en een soort van naïeve vereering voor dit sympathetische, naïeve Vorstenkind.

Kort na haar terugkeer in 't vaderland woonden H.H.M.M. de wedrennen te Bussum in 't Gooi bij.

Augustus daaropvolgende had de gewichtige reis naar Zeeland plaats, een der hoofdincidenten uit het leven onzer Koningin.

Om een overzicht van het verblijf der Vorstinnen in deze provincie te geven weet ik ook al niet beter te doen, dan, evenals bij het Koninklijk bezoek aan Friesland en Groningen, het programma der verschillende feestelijkheden en plechtigheden in 't kort weer te geven:

Eerste dag. Aankomst der Vorstinnen te Middelburg. Receptie in het station. Intocht door de stad. Cantate. Voorstelling van meisjes in Zeeuwsch kostuum. Audiëntie ten Paleize. Bezoek aan het stadhuis te Middelburg. Diner, H.H.M.M. door de Provinciale Staten aangeboden. Algemeene illuminatie. Tocht door Walcheren. Aanbieding van Middelburg's huldeblijk.

Tweede dag. Bezoek aan Vlissingen. Revue op de Schelde. Déjeuner in het Station. Vaart naar de stad. De Ruytertentoonstelling. Heronthulling van het standbeeld door Koningin Wilhelmina. Terugkeer naar Middelburg.

Den derden dag werden de volgende instellingen bezocht:

De Rechtbank. Het Gasthuis. De Nieuwe Kerk. Het Burgerweeshuis. Het Armweeshuis. Het oude Mannen- en Vrouwenhuis. Het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Vervolgens was er een diner ten raadhuize, gevolgd door een gondeltocht en een schitterend vuurwerk.

Den dag daarop (25 Augustus) vertrokken de Koninginnen naar Goes;

waar H.H.M.M. met liederen en bouquetten ontvangen werden. Dien zelfden avond keerden H.H.M.M. naar Holland terug.

Als een echo van de volksstemming stond er den avond na het vertrek der Vorstinnen een gedicht in de Middelburgsche Courant.

Een oud Souburger drukte zich aldus in oud-Walchersch dialect uit:

God zegen' je!

God zegen' je! God zegen' je
O, lieve Willemien!
Dat docht ik 'eel in stilte, toen
Ik joe voor 't êest mocht ziê!

En noe je een stuitje bie ons was
En van ons goeng âweer,
‘God zegen je! God zegen je,’
Dienk ik noen nog vee meer.

Jae, 't is zoo, lach me mer nie uut,
Al oordt 'et 'ier gezeid,
Net zoo as 't in den mond komt, en
Zoo as 't in 't 'arte leit.

Me n'ê je noe is goed geziê.
Joe en je Moeder, Kind,
En ik weet ik 'et zelvers niê -
Wie ik mê 't liefste vind.

Jie, joenk en blond, en in je doen
Aol wat ielk in een kind
't Mag erm of riek dan weze, toch
Zoo lief en aordig vindt.

Jie, mie je blaouwe kiekertjes,
Waerin de Maojesteit
En aol wat antrekt in de guus
Zoo mer voor 't griepen leit.

Zie, ik meen ik je Moeder noe,
Mee aoles wat een man
Of vrouw zoo machtig antrekt, of
Wat iemand wenschen kan.

Zie, aoltied deur, dag in, dag uut,
Een' Moeder, vol van min,
Vol werme liefde en' artlik'eid,
Mer toch - een' Konegin!

En dat je bint, o Willemien!
Die jie noe bint, och, 'oor,
Ik zei ik mer net zoo as 't is,
Daar ei-je een' Moeder voor,

Een' Moeder is voor 't kind een schat

Zeit ommers iedereen?
En beter Moeder dan jie eit,
Ê geen des guus er één.

Jae, ik ê ook een' Moeder g'aod,
'K ê ze in geen' jaeren meer;
Ze stierf, toen ik êel jonck was, en
Ze daelde in 't graf terneer.

Mer is op 't stille kerk'of noe
Van 't graf niks meer te zien,
Wat ze in mien 'arte eit geleid,
Ê 'k nog, 'oor Willemien!

Geen vuuftig jaeren konne dat
Mien 'arte uutdrieve, 'oor?
En dat ik zoo gelukkig bin
Daer dank ik Moeder voor.

En, zoo as 't mien in 't leven goeng,
Lief kind, zoo geat 'et joe,
'Et beste, dat me kunne of doe,
Dat komt an Moeder toe.

En wat ik daerom dag an dag
Wil bidde, Kind, is dat:
Bewaar, o God, voor 't Koniengskind
D'er grootsten levensschat!

‘Bewaer a'r Moeder, want m'n è
't Gezie 'oe Zie d'r Kind
In 't goede voorgaet, en 'oe Zie
D'r Lievelink bemint.

En, noe ik toch an 't vraegen bin,
Noe bid ik ok: ‘O, God,
Geef an de joenge Konegin
Een 'eerlijk levenslot!’

Of God m'n beê ver'ooren zá,
'K weet ik 'et nie, mer as
In 't lange leven, dat je wacht,
Is aoles anders was,

As in die oogen, blaouw en goed,
Die noe zoo 'elder stae,
De smarte traenen briengt, jae, kiek,
Me binne er meê begae.

Me liên dan aolemaele mee!
Mer kom dan 'ier, want dan
Zà je ondervinde 'oe een Zeeuw
Je traenen droôge kan.

Want, gae je ok ver, 'eel ver van 'ier,
Jae, al scheidt land of zee
Joe ok van ons, och, dat is niks,
Ons 'arte nam je mee.

En 't Zeeuwsche 'arte, o Koniengskind!
   Dat bluuft je ok 'ouw en trouw,
Nou, in de jaren van je jeugd
   En laeter ok as vrouw.

Me binne eenvoudig in ons doen,
   Jae, soms wê lomp misschien,
Mer, wat we zeië meene we,
   Geloof dat, Willemien!

Je eit aelebei 'n plekje, 'oor,
   In 't 'arte, dat je mint,
Jie, goeie Koniengs-moeder, en
   Jie, 'eerlijk Koniengs-kind!

En wat we dochte toen elkeen
   Je 'ier voor 't eêste zag:
‘God zegen' je! God zegen' je’,
   Dat bidden we aele dag.

Een eenvoudig lied, maar treffend in zijn eenvoud; een spontane uiting, doch blijvend door de oprechtheid, welke er in doorstraalt.

Het glanspunt van het bezoek aan Zeeland was de tocht door het mooie eiland Walcheren; geen overwinnaar, uit den krijg of van 't slagveld teruggekomen, had met grooter eerbetoon en meer geestdrift kunnen ontvangen worden. In elke gemeente, in elk gehuchtje, had men de een of andere verrassing bereid; overal werden H.H.M.M. bouquetten aangeboden.

Eigenaardig was ook de voorstelling van meisjes in Zeeuwsch kostuum, vertegenwoordigende de volgende eilanden en plaatsen:

Walcheren: Oost- en West-Souburg, Grijpskerke, Nieuw en St. Joostland, Arnemuiden, Westkapelle, Aagtekerke, Domburg.

Zuid-Beveland: Wilhelminadorp, Schore, 's Heerenhoek, Baarland.

Noord-Beveland: Wissekerke, Colijnsplaat.

Schouwen: Burgh, Haemstede.

Duiveland: Oosterland, Ouwerkerk.

Tolen: Tolen, St. Maartensdijk.

Land van Axel: Zaamslag, Axel, Terneuzen.

Land van Hulst: Hontenisse.

Land van Cadzand: Zuidzande.

De Koningin ontving een album met de afbeeldingen en de historische beschrijvingen dier kostuums.

Ook in Zeeland ontving H.M. talrijke geschenken; als een beugeltasch, een knipje, een haarnaald, een gouden ceintuurgesp, vervaardigd van de beroemde Zeeuwsche knoopjes, een snoer bloedkoralen met een slot van cantille-goud, twee gouden ringen, een zilveren pepermuntdoos, gouden haarspelden, afkomstig uit Walcheren, Zuid-Beveland, Tolen en Axel, verschillende broches, kraalhaken en mantelhaken, dasspelden, oorknopjes en zijspelden, Tolensche kussens, bellen, een gouden mantelhaakje, een haarnaald van zilveren boerenknoopjes.

Behalve de beugeltasch, het knipje en de bonbonnière, waren al deze sieraden vastgemaakt op een paars fluweelen kussen, omgrensd door een rand van 240 zilveren knoopjes.

Ook het feest te Vlissingen had schitterend kunnen zijn, doch er werd helaas! veel bedorven door den regen. Toch maakten de Koninginnen nog een watertochtje op het stoomschip ‘Walcheren’.

Koningin Wilhelmina was zóó opgetogen door de vele en treffende huldebewijzen, welke zij van haar Zeeuwsche onderdanen ontvangen had, dat haar afscheidswoorden tot den commissaris der provincie waren: ‘Mijn bezoek in Zeeland heeft voor mij maar één schaduwzijde, dat ik nog niets kan doen voor het volk om mijn dankbaarheid te toonen.’

Na 't Zuid-Westen was het Noord-Westen aan de beurt; den 12den September begaven de Vorstinnen zich nl. naar Den Helder om de revue der oorlogsvloot met haar tegenwoordigheid op te luisteren. Eerst inspecteerden H.H.M.M. het pantserdekschip ‘Wilhelmina’, dat nu geheel voltooid en voor gebruik gereed was. De Koningin ontving, na de inspectie, een klein model van het, naar haar genoemde en door haar te water gelaten, schip.

De Koninginnen déjeuneerden op het Koninklijk jacht ‘de Valk’, waarmee H.H.M.M. naar de reede van Texel stoomden om de revue te zien. Teruggekomen van dit uitstapje bezichtigden de Koninginnen het Koninklijke Instituut voor de Marine. Dat Koningin Wilhelmina in persoon een bezoek aan hun Instituut bracht, werd niet weinig gewaardeerd door de adelborsten.

Daarna volgde een rit door de gemeente, waarbij de gebruikelijke liederen niet achterwege bleven.

Na 't instituut waren de cadettenscholen aan de beurt; in September van 'tzelfde jaar bezochten de Koninginnen eerst Breda en toen Alkmaar. In Breda was de

feestvreugde tot opgewondenheid geworden; het volk was zóó innig gelukkig ook eens de Vorstinnen te mogen ontvangen, dat het niet wist, hoe zijn tevredenheid te uiten.

Uit duizenden kindermonden klonk het:

De Koningin, Zij leve!
In Haar, nog de een'ge Koningsbloem,
Leeft heuglijk voort Oud-Hollands roem.
De Koningin, Zij leve!

Van uit Breda reden de Vorstinnen naar 't Ginneken, waar de Koningin een lauwerkrans neerlegde op het monument, dat indertijd werd opgericht ter nagedachtenis van degenen, die in den oorlog 1830-31 sneuvelden.

Den volgenden dag was het feest in Alkmaar; iedereen was er getooid met een oranjestrik, en het: ‘Leven de Koningginnen!’ daverde onophoudelijk door de lucht.

Na het bezoek aan de cadettenschool maakten H.H.M.M. een rijtoer naar Heilo en bezochten daar den Willebrordus put; ook het Raadhuis en eenige kerken werden bezichtigd.

Vóór het jaar '94 ten einde spoedde, hadden onze Koninginnen helaas! nogmaals de gelegenheid om te toonen, hoezeer zij meevoelen met het leed harer onderdanen.

In den nacht van 22 op 23 December toch werden de arme Scheveningers zwaar beproefd door een hevigen storm, welke een groot gedeelte van hun vloot vernietigde. Als stukken speelgoed werden de fraaie pinken tegen elkander geslagen, 't was of de wind met demonische kracht bezield was en of er een geest van 't verderf over 't Scheveningsche strand heenvoer. Ofschoon de storm nog lang niet bedaard was, begaven H.H.M.M. zich den volgenden dag naar de plaats des onheils en overtuigden zij zich in persoon van de aangerichte schade. Later gaven zij aanzienlijke giften in geld, gelijk de beide Koninginnen trouwens bij elke gelegenheid doen. Telkens als ze de een of andere stad bezochten, lieten ze er een gift voor de armen na; bij elke tentoonstelling en bij elken wedstrijd kon het bestuur rekenen op een of meer medailles van de Regentes en van Koningin Wilhelmina. Er wordt zelfs beweerd, dat de Koninginnen nimmer een bede om hulp onbeantwoord laten, onverschillig wie vraagt of wat er gevraagd wordt.

En zoo brak het jaar 1895 aan, het jaar, waarin onze jonge Koningin nog meer handelend zou optreden dan in vorige jaren. Langzamerhand was ze de kinderschoenen ontwassen en was 't aardige kind - ‘'t nuvere wicht’, zooals de Groningers H.M. noemden - een jong meisje met eigen wil en eigen meeningen.

Daar het traditioneele bezoek aan de Hoofdstad 't vorige jaar niet had plaats gehad, vierden de Amsterdammers in '95 dubbel feest. Het is overigens opmerkelijk, hoe de liefde voor de jonge Koningin, in de laatste jaren, in Amsterdam is toegenomen en hoe er zich hoe langer hoe meer de zucht openbaart om H.M. niet alleen met uiterlijk huldebetoon, maar ook met veel gemeende hartelijkheid te ontvangen. Ook in Amsterdam bezoeken de Koninginnen geregeld de Gasten Weeshuizen, maar het gewichtigste feit voor de bewoners der Amstelstad is het jaarlijksche bezoek der Koninginnen aan Artis. Dan stijgt het enthousiasme ten top, dan loopt iedereen uit om H.M. te zien. De geheele Plantage is dan herschapen in één menschenmassa.

Na Amsterdam stond een andere hoofdstad op het reisprogramma, en wel de wereld-hoofdstad Londen.

De Koninginnen staken van Vlissingen naar Queenborough over per ‘Valk’. Ofschoon H.H.M.M. incognito reisden, werden ze aan het station te Londen toch

verwelkomd door verschillende leden der Koninklijke familie, o.a. door den Prins van Wales, den Hertog van Saxen-Coburg en door de Hertogin van Albany, de zuster van Koningin Emma.

Het moet voor de Koninginnen geen gemakkelijke taak zijn geweest om een keuze te doen uit de talrijke, ja, tallooze merkwaardigheden, welke er te Londen te bezichtigen vallen.

Het 'British Museum', die openbaring van kunst en verzamelplaats van alle mogelijke schatten, werd verscheiden maal bezocht en met belangstelling, want wat onze jonge Koningin ziet, dat wil ze goed zien.

Ook in ons land heeft ze vaak verschillende musea, fabrieken enz. bezocht, en degeen, die haar bij dergelijke gelegenheid geleidde, kon er op rekenen, niet alleen geduldig aangehoord, maar zelfs belangstellend ondervraagd te worden.

Koningin Wilhelmina toch interesseert zich voor alles en heeft een ruimen blik en een onderzoekenden geest.

Wat H.M. in Londen 't meest opviel, was, zegt men, de aflossing der 'Horse Guards' voor het paleis van 'Whitehall'. Het is dan ook een zeldzaam fraai gezicht om die modelsoldaten te zien manoeuvreeren en defileeren; 't regiment schijnt uit louter reuzen en welgevormde, stoere kerels te bestaan en hun uniform en uitrusting zijn meer dan schitterend. Ook de paarden zijn prachtig; ruiter en ros schijnen als uit één vorm gegoten!

Natuurlijk brachten H.H.M.M. een bezoek aan Koningin Victoria te Windsor, en het moet voor de

MORGENGROET. Naar een schilderij van W. Schütze.

omgeving een aandoenlijk en treffend tooneel zijn geweest om de oudste Souvereine van Europa met de jongste samen te zien. Engeland's Koningin, als een gebogen oude vrouw, terugblikkende op een lang verleden en aan 't einde van haar aardsche loopbaan, en Nederland's Vorstin, zoo jong en teer nog, een knop vol beloften! En toch schijnen die beiden veel sympathie voor elkander te hebben opgevat en konden ze goed met elkander overweg, als men zulk een banale uitdrukking met betrekking tot Koninklijke personen mag gebruiken.

'The little Dutch Queen' was tijdens haar verblijf in Engeland, en nog lang er na, het voorwerp van levendige belangstelling bij de Engelschen.

Het feit, dat het gedurende meer dan een halve eeuw door een vrouwenhand geregeerd werd, vormt een soort van aantrekkingspunt tusschen het Britsche volk en het onze. Ook wij hebben een Koningin! In de oogen van Engeland is dit een voorrecht en iets, wat ons nader tot de Engelschen brengt. Men kan Koningin

Wilhelmina niets beters toewenschen, dan dat haar regeering even lang en even roemrijk als die van Koningin Victoria moge zijn.

Van Londen keerden de Koninginnen naar de Residentie terug, maar niet voor lang.

Nu de Regentes eenmaal zoo besloten had, dat haar dochter, gedurende haar minderjarigheid, de voornaamste plaatsen van haar Koninkrijk zou bezoeken, stond daar nog veel op de lijst, dat afgedaan moest worden.

Het Noorden en het Westen had reeds de eer van een Vorstelijk bezoek genoten, nu kwam het Zuiden het voorrecht toe.

Het was een heele ommegang, welken de Koninginnen in 't voorjaar van 1895 maakten; doch waar ze kwamen, in land, stad, dorp of gehucht, overal ondervonden H.H. MM. een gul onthaal en hoorden ze een warmen welkomstgroet.

Zoodra er sprake was van een bezoek der Koninginnen, werd er overal terstond een commissie benoemd, belast met de leiding der feestelijkheden, en bovendien legde iedereen, groot en klein, rijk en arm, er zich op toe om de Vorstinnen hulde te bewijzen.

(*Slot volgt.*)

Morgengroet.

Frisch als de morgen is het lieve kind, dat daar uit het venster ziet, en alles wat haar omringt is even frisch; even jong, even rijk aan kleur en geur. Men kan zich voorstellen hoe aantrekkelijk het schilderij in zijn helle tinten, en nog meer het tooneeltje zelf in de werkelijkheid moet zijn.

Poes geniet vol poesenzaligheid van de lente, het zonlicht, de bloemen en de nabijheid harer jonge meesteres; zie haar eens welbehaaglijk den rug krommen, de oogen sluiten; 't is of men haar hoort snorren en spinnen.

‘Goedenmorgen!’ roept het meisje.

‘Goedenmorgen!’ zeggen Poes en de bloemen haar na.

Het kan niet anders, wien zoo aangenaam goedenmorgen wordt gewenscht, die kan stellig rekenen op een goeden, mooien dag!

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb. (*Vervolg van blz.* 347.)

Het was laat in den namiddag, maar de lucht was helder, helderder dan gewoonlijk. Zij bezat reeds die doorschijnende, electrische tint, welke aan een naderenden herfst doet denken. Van enkele kastanjeboomen en jasminheesters vielen reeds eenige gele bladeren ritselend neder. Het geheele huis had een somber voorkomen, veroorzaakt door

EEN BOEREN-HUISGEZIN, ALLEN SCHERPSCHUTTERS TE JOHANNESBURG.

de neerhangende gordijnen en de gesloten jaloezieën, welke nog van de afwezigheid der bewoners getuigden.

Toen Eva haar brief geëindigd, het adres geschreven en vervolgens een bouquet van de heerlijkste rozen bewonderd had, haar even te voren door den tuinman voor hare moeder gebracht, werd hare aandacht afgeleid naar een, met een paar flinke paarden bespannen huurrijtuig, dat, uit de stad komende, kort daarna het groote hek van 'Frederiksheuvel' binnenreed. Een hooge blos overtoog Eva's gelaat en 't volgend oogenblik was zij het rijtuig reeds genaderd, zonder dat zij den tijd had, zichzelve daarvan eenige rekenschap te geven.

Welk eene verkwikking voor den zwaarmoedig gestemde, wanneer het 'welkom' als een stroom uit lieve oogen straalt en een oogenblik later door den mond wordt uitgesproken.

'U hier! Mijnheer Frederik? Welkom! Welkom! dat zal een groote verrassing zijn.'

‘Dat is ook het doel mijner komst, juffrouw Langhorst. Daarbij komt dat ik in al dien tijd geen brief heb gelezen, daar ik voortdurend ambulant ben geweest, zoodat mijn verlangen naar Woudzicht hoe langer hoe grooter werd. Johan, het rijtuig is betaald, geef den koetsier te eten en te drinken en zorg vooral dat die platte kist zoo voorzichtig mogelijk in huis wordt gebracht. En nu,’ vervolgde Frederik, zich weder tot Eva wendende, met wie hij vervolgens langzaam het prieel genaderd was, ‘verzeker mij nu, juffrouw Langhorst, dat allen op Woudzicht weder hersteld en zoo gezond zijn als u, dan ben ik tevreden.’

‘U ontvingt dus geen brieven en weet niets van alles?’ sprak Eva angstig, terwijl ze met haastige beweging de fotografie verborg, welke nog steeds op tafel lag. Hoe gevoelde zij plotseling, welke moeilijke taak haar hier werd opgelegd, maar een

blik op Frederiks gelaat, waarin opeens de grootste angst te lezen stond, deed haar kracht behouden en zich sterk gevoelen, hem langzamerhand alles mede te deelen, wat er sedert zijn vertrek op Woudzicht was voorgevallen.

Nog geruimen tijd nadat Frederik het noodlottig nieuws had aangehoord, 'tgeen hem door Eva zoo geleidelijk mogelijk in een lang verhaal was medegedeeld, opdat de schok hem niet te plotseling zou treffen, zat deze met het hoofd voorovergebogen, steunende op den rechterarm, welke op de tafel rustte. Zijn mannelijk schoon gelaat, door de zon gebruind, weerkaatste de zielesmart, die hem opnieuw had getroffen, en geruimen tijd zaten beiden ter neêr zonder een enkel woord te spreken.

Nadat Eva eindelijk voor een koelen dronk en eenige verfrissching had gezorgd en Frederik zich op die wijze eenigszins hersteld had, hervatten zij weder langzamerhand het gesprek, dat echter onwillekeurig steeds terugkeerde op het overlijden der arme Agnes en den ongelukkigen, hulpbehoevenden toestand van tante Ursula. Zoo ging Eva er nu ook langzamerhand toe over, om Frederik mede te deelen hoe zij het plan had opgevat, om van de laatste rustplaats der lieve Agnes een fotografie te doen vervaardigen, welke zij den volgenden morgen aan juffrouw Ursula ter gelegenheid van haar verjaardag wilde doen toekomen. En toen zij bemerkte dat het bezichtigen van het portret den geschokten man werkelijk eenige, ofschoon weemoedige afleiding bracht, vervolgde zij na eenig aarzelen: ‘Behalve al deze droeve berichten is er toch ook nog een goed nieuws voor u, dat ik met opzet tot nu toe verzweeg, om aan die groote verwonding, u tegen mijn wil veroorzaakt, eenige verzachting te bieden.’

‘Een blijde tijding na zooveel leed, nu, ik ben daarmede in den laatsten tijd niet verwend geworden. Mag ik eens raden, juffrouw Langhorst?’

‘O ja! Zeker!’ antwoordde Eva, zonder hare oogen op te slaan.

‘Mevrouw uwe moeder is weder geheel hersteld?’

‘Neen, God gave dat 't zoo ware.’

‘Uwe lessen zijn zeer toegenomen?’

‘Juist geraden, maar 't is niet wat ik bedoel. Het verblijdend bericht is van grooter beteekenis. Wacht, ik zal 't u opschrijven,’ vervolgde Eva, die met haastige hand eenige woorden op de nog voor haar liggende gescheurde enveloppe schreef en deze daarna Frederik overhandigde, tegelijk hare oogen opslaande, welke zij nu strak op zijn gelaat gevestigd hield, als wilde ze haar blik doen doordringen tot op den bodem zijner ziel.

Frederik las: ‘Ik heb uw broeder mijn hand geschonken,’ maar deze enkele woorden waren voldoende geweest, om zijne oogen voor een oogenblik te doen sluiten en hem een gesmoorden snik te doen uitbrengen, waarna zich zijne lippen vast op elkander drukten.

Dit alles, hoewel 't werk eener seconde, was echter aan Eva's blik niet ontgaan - en toch bezat zij nog geene zekerheid en wist zij nog niet wat zij weten wilde, want reeds 't volgende oogenblik had Frederik zich geheel hersteld, streek het couvert weder glad, dat even te voren door zijn gebalde vuist was verkreukeld, en sprak hij met vaste stem: ‘Ja, wel is dat bericht van groote beteekenis; welk een vreugde, welk een groot geluk voor dien besten broeder. Ge zult mij dus een liefhebbende zuster zijn, Eva? Beloof mij, zuster, dat ge Gerard gelukkig maken zult, en wees verzekerd dat uw beider geluk het mijne is.’

Eva legde daarna haar hand in de haar aangebodene en sprak, terwijl hunne blikken elkander ontmoetten: ‘Ik beloof 't u, zijn geluk zal mij steeds voor oogen staan.’

Wat zij ook aanwendde om Frederiks gemoedstoestand op diens gelaat te mogen lezen, alles tevergeefs; uit dat gelaat sprak alleen wilskracht, energie en vastberadenheid; en toen zij eenige oogenblikken later van hem afscheid had genomen, droeg zij de overtuiging met zich, dat tante Ursula juist had geoordeeld, toen zij zeide: ‘Frederik! 't is om te lachen, die denkt er niet aan zich een levensgezellin te kiezen, kind! Ban die gedachten voor altijd uit uw hoofd;’

Frederik had op zich genomen, Eva's brief met de begeleidende fotografie den volgenden morgen persoonlijk aan de jarige te brengen, daar Eva niet voor den namiddag buiten kon zijn, en toen hij nu eindelijk zijne kamer in het ouderlijk huis had bereikt en zich alleen wist, geheel alleen, toen wierp hij zich in zijn zetel en verborg zijn gelaat met beide handen.

Smart wreekt zich op onzen moed door grooter te worden.

‘Zij was het licht van mijn leven,’ sprak hij halfluid, als vreesde hij dat zijn geheim ook hier nog niet veilig was. Zijne handen vouwen zich onwillekeurig en nu, als hij nog niet tegenover zijn broeder staat, dringen twee groote tranen naar buiten, tranen die niet nedervallen, die de wimpers niet verlaten. Hij die ze geweend heeft kent deze tranen. Alles wat hij sedert maanden doorstreden en geleden had, en wat op dit uur met tienvoudig geweld op hem indrong, gaf zich nu lucht in den eenen vertwijfelenden uitroep: ‘God! hoe zal ik dit leven verdragen!’ Maar zie, ook 't volgende oogenblik valt zijn oog op Gerards portret aan den wand, en als hij 't onwillekeurig genaderd is, drukt hij de lippen op het beeld en blijft het met een glimlach op 't gelaat aanschouwen.

Het is een eigenaardig iets bij vele menschen; zij kunnen iemand kommer en ellende bezorgen, kunnen iemand leed doen tot in den grond van zijn hart en toch blijft men hun meer liefde toedragen, dan de braafsten en besten, die ons nimmer een treurig uur berokkenden.

De verjaardag van tante Ursula was de gelukkigste welke sedert jaren door haar werd beleefd, niettegenstaande het groot verlies, onlangs geleden, en den ongelukkigen toestand waarin zij zelve verkeerde. Die dag bracht haar verschillende verrassingen, waarvan de laatste al de overige huisgenooten tranen van vreugde wist te ontlokken en hun dien dag een ware feestdag deed zijn, welke nimmer uit hunne herinnering zou worden gewischt. De reeks der verrassingen werd geopend met Frederiks komst. Hij had zijn broeder reeds vroeg overvallen, terwijl deze nog druk bezig was tante's stoel met bloemen en groen te versieren en een paar monsterbouquetten in de daarvoor bestemde vazen te plaatsen. Vóór er een half uur verloopen was, had Frederik zich ten volle overtuigd, met welk een innige liefde zijn broeder de lieve Eva vereerde, en alleen daardoor behield hij de wilskracht zijn geheim te bewaren en voor zijn hartelijk geliefden broeder dezelfde Fredi te zijn.

Er was in de tuinkamer (Frederiks werkkamer) nog zooveel te schikken geweest, dat de broeders nauwelijks met alles gereed waren, toen tante Ursula, in haar wagentje gezeten, door juffrouw Daniels werd binnengebracht, en vóór er een uur verstreken was, had de jarige met haar neef Frederik volkomen vrede gesloten, ten gevolge van de haar door hem bereide verrassing, welke zelfs voor alle overigen geheim gehouden was.

't Scheen, alsof Frederik had geweten, dat Agnes den verjaardag harer tante niet meer beleven zou. Tegenover tante's stoel toch was boven Frederiks schrijftafel het levensgroot portret van. Agnes aangebracht, door een beroemd Belgisch schilder

naar een klein, sprekend gelijkend portretje, in olieverf vervaardigd. Frederik was zelf meermalen bij de bewerking tegenwoordig geweest om nog enkele details nauwkeurig aan te geven, ten gevolge waarvan het doek dan ook die volkomenheid had bereikt, dat het scheen alsof het engelenkopje op liet punt was zijn frissche lippen te openen, om de jarige tante een luiden morgengroet toe te roepen. En toen nu tante vernam aan wien deze verrassing te danken was, had zij ook op hetzelfde oogenblik hare armen om Frederiks hals geslagen en hem gezoend, alsof hij haar

tweede lieveling, haar tweede Gerard geworden was. En toen haar nu eenige oogenblikken later de fotografie van Agnes' graf met den daarbij behoorenden brief door Frederik was overhandigd, en zij reeds voor de derde maal had gelezen, dat de laatste rustplaats van haar lieve Agnes, zooals 't bijgaand beeld haar aanwees, geheel en al door Giles was aangebracht en in orde gehouden, dat hij de man was, die uit eigen gespaard geld het dierbaar graf op het kerkhof te E. dus had doen sieren, toen vond de trotsche vrouw geen woorden om aan hare hevige gemoedsbeweging lucht te geven en vulden zich hare oogen met tranen, de eerste tranen die zij sedert den dood harer Agnes geschreid had. Welk een strijd het haar kostte, was haar aan te zien, maar toch behaalde zij de overwinning op zichzelve, toen zij eenige oogenblikken later den wensch te kennen gaf, dat men Giles bij haar zou brengen en haar vervolgens met dezen alleen laten zou. En toen Giles kort daarna met opgeheven hoofd en vasten tred de kamer binnenkwam, terwijl alle overige aanwezigen zich verwijderden, viel hij met een luiden kreet van: ‘my peerless brown eyed darling!’ voor het portret op de knieën neder en barstte in luid snikken los. Wat er verder tusschen tante Ursula en hem werd gesproken, bleef alleen hun beiden bekend, doch toen een half uur later de deur geopend en tante voor de eerste maal door Giles naar buiten gereden werd, had zij haar trots en hij, in haar oog, zijne zwartheid voor altijd achtergelaten binnen dezelfde muren, welke eenmaal de woorden hadden weerkaatst: ‘ga uit mijn oogen, leelijk, zwart monster.’

Dat er dien dag dus veel reden bestond om dankbaar, gelukkig en tevreden te zijn, niemand gevoelde dit meer dan tante Ursula, die dan ook alles aanwendde om allen rondom haar zooveel mogelijk goed te zijn. Ook Eva, aan haar belofte trouw, verscheen in den namiddag en Frederik deelde zóózeer in het geluk der jongverloofden, dat ook hij zelfs vroolijker werd, dan men hem in geruimen tijd had gekend, zoodat Eva, ware zij nog niet volkomen overtuigd geweest, toch dezen avond de zekerheid had verkregen, dat juffrouw Ursula waarheid gesproken had. Het was een droom geweest, een korte droom! Frederik dacht nog slechts aan haar, zooals men zich een goeden vriend herinnert; ach! zeker met geene andere gewaarwordingen, en het allerminst met gevoelens, zooals aan Eva's hart knaagden en het bijna verteerden.

Voorzeker, de afstand van liefde tot vriendschap is oneindig moeilijker af te leggen dan den omgekeerden weg.

Nog laat in den avond zaten beide broeders op de veranda vertrouwelijk over velerlei te praten, waartoe de drukke dag hen nog niet in de gelegenheid had gesteld, en toen zij eindelijk opstonden om zich naar hunne slaapvertrekken te begeven, vervolgde Gerard: ‘Dus zooals gezegd, Fredi, in dit geval komt vaders verzoek geheel te vervallen en trouwen wij nog vóór den winter. Tante en mijn schoonmoeder gaan samenwonen en gij behoudt uwe kamers bij ons in het ouderlijke huis; - neen broeder, ik wil van geen bezwaren weten, gij behoudt uwe kamers en wij zullen u dubbel goed verplegen, na de moeilijke dagen die ge in den laatsten tijd doorleefd hebt.’

‘Vooreerst zal ik daaraan toch niet kunnen denken, Gerard, werkelijk niet. Een groot gedeelte van den winter moet ik nog te Antwerpen doorbrengen, daar de notaris in den boedel van mijn armen vriend mijne tegenwoordigheid daar noodig oordeelt.’

‘Nu, later dan, Fredi!’

‘Later, later, ik heb u reeds zoo vaak gezegd, Gerard, dat ik nooit plannen voor de toekomst maak. Maar vergun mij nog een vraag, voordat wij ons ter ruste begeven.

Dat ge Eva liefhebt, dat ge haar aanbidt uit den grond van uw hart, zie, daarvan heb ik mij heden kunnen overtuigen, maar broeder, duid het mij niet ten kwade als ik u vraag, of ge wederkeerig van hare liefde voor u verzekerd zijt? Zij komt mij geheel veranderd voor, veel ernstiger dan ik haar ooit heb aangetroffen, en zie, beste Gerard, 't zou mij niet mogelijk zijn u ongelukkig te zien. Mijne liefde voor u zit zóó vastgeworteld in mijn hart, dat ze een deel van mijn ik geworden is en derhalve uw ongeluk het mijne zou zijn.'

'Ik weet dat, Fredi, maar stel u gerust. Eva ziet op tegen den tijd, dat ze haar zwakke moeder, die ze zoo zorgzaam verpleegt, zal moeten verlaten, vandaar misschien dat ze u veranderd voorkomt.'

'Zou ze dus zeker gelukkig zijn?'

'Wees volkomen gerust daaromtrent. Jonge meisjes zijn zonder twijfel in huwelijksaangelegenheden veel verstandiger en nadenkender dan jonge - ja zelfs oudere mannen, zooals over 't algemeen de vrouw, zoolang zij onverdorven is, in de meeste gevallen alles zeer verstandig en practisch weet aan te zien en zoo noodig ook weet aan te pakken. Maar 't is toch ook zeer natuurlijk, Fredi, dat de vrouw de huwelijksvraag met meer overweging behandelt dan de man, want deze vraag is voor haar de eenige levensvraag, de eenige groote worp, door welks gelukken of mislukken haar lot, en wel meestal voor altijd, beslist wordt. Op het lot van den man daarentegen kunnen nog buitendien zoovele andere problemen invloed hebben. Verlaat er u op, Fredi, dat Eva mij haar hand niet geschonken had, wanneer ik haar hart niet reeds had bezeten. En wat mijzelf betreft. O! ge zult eens zien hoe gelukkig ik haar maken zal, hoe ik haar op mijne handen zal dragen, zij, die mijn engel, mijn lief, mijn leven, mijn alles is.'

'Reik mij de hand; nu ben ik gerust, Gerard. Onthoud echter dat man en vrouw elkander op aarde het hoogste geluk kunnen zijn en geven, of de verschrikkelijkste ellende kunnen berokkenen. En nu rust wel, tot morgen!'

'Adieu, Fredi! Philosoof, ha! ha! ha! ik leg morgen den geheelen dag beslag op u en laat u de nieuwe villa zien; ze staat reeds onder dak. Eva legde den eersten steen. En dan de vijverwerken. O, broeder, ge zult er verbaasd overstaan. Adieu! la bonne nuit.'

Voordat Frederik zich te bed begaf, om zijn geschokt en overspannen gemoed, zoo mogelijk, eenige rust te gunnen, waaraan het zoozeer behoefte had, zat hij voor zijn schrijftafel neer en schreef met vaste hand in zijn dagboek: 'Eva! ik heb u lief, ik heb u lief met alle macht die in mij is, met al het goede en slechte wat op den bodem mijner ziel verborgen ligt, daar geen offer dat ik brengen, geen zonde die ik zou kunnen begaan, mij te groot toeschijnt u te bezitten, u toe te behooren voor leven en dood... Met dezen stond echter wisch ik alles uit, wat aan verlangen, teederheid en hoop voor u in mijn binnenste bestaan heeft.'

Welk een smart! om ons gelukkige tijden in uren van ellende te herinneren.

Het leven is wreed! Zie waar ge wilt. Onverbiddelijk, de een na de ander, leiden de gebeurtenissen den mensch daarheen, waar zij hem willen hebben, en wanneer hij gebroken en machteloos nederligt, dan komt 'de wereld' en zegt schouderophalend: ''t is zijn eigen schuld'. Vanwaar echter de omstandigheden hun oorsprong hadden, die hem zijn noodlot deden tegemoet gaan, dáárnaar vraagt niemand. De arme bezweek en dàt is immers genoeg.

Twee jaren waren daar heengesneld. Zij hadden veel uitgewischt en begraven, veel veranderd, en zooals zoo vaak in het leven, was ook hier de werkelijkheid een geheel anderen weg gegaan dan de hoop en verwachtingen der menschen.

(*Wordt vervolgd.*)

Het Bois de Boulogne bij Parijs.
Met illustratiën.

Parijs is, daarover zijn alle volkeren het eens, de schoonste stad der wereld, en het Bois de Boulogne is eene wandelplaats

HET 'BOIS DE BOULOGNE'.

Parijs waardig, en gelijk men nergens elders aantreft!

Noch het uitgestrekte Hyde-Park te Londen, noch het Buen Retiro te Madrid, noch het heerlijke Prater te Weenen, noch zelfs de tuinen van Buitenzorg kunnen zich meten met het Bois de Boulogne.

Het Bosch, gelijk men het met een huiselijke afkorting noemt, is meer en beter dan een wandeling; het is een plaats der rust, een uitspanning, waar Parijs de zenuwen weer komt ontspannen, zijn koorts kalmeert en zich verfrischt en verjongt. Het is een Eden, waar natuur en kunst zich huwen, waar de meest verfijnde elegance, de brutaalste weelde, verzacht wordt en liefelijk schijnt door een landelijke en lachende omlijsting.

Niet, gelijk bij het oude Thebe, heeft dat terrein honderd poorten, maar het heeft een vijftiental zeer ruime toegangen.

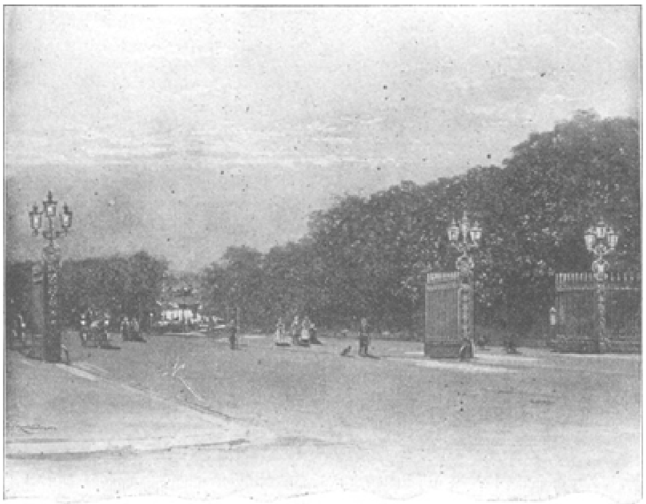

'PORTE DAUPHINE', DE HOOFDINGANG VAN HET BOSCH.

Indien men de grootte van het Bosch op 1000 H.A. schat, dan gelooven wij niet, dat er wordt overdreven.

En welk een verscheidenheid van vergezichten in die groote uitgestrektheid, welke heerlijke zitjes, welke verrukkelijke kijkjes!

Wanneer men bij de 'Rond des Cascades' den rug keert naar het glinsterende vlak in het 'Lac Supérieur', en gij een oogenblik toeft op den heuvel, die boven den vijver ligt, dan hebt gij voor uwe oogen een onvergelijkelijk vergezicht.

Twee dichtbegroeide eilanden met frissche grasvelden, hier en daar door een bloemkorf getooid, en met aardige optrekjes onder het dichte loover - met elkaar verbonden door een rustiek bruggetje, waarvan lianen neerhangen - rijzen daar uit het water op. En ter weerszijden ziet ge op het glinsterende water lichte vaartuigjes als zwanen voortschieten. Eeuwenoude eiken, hoog opgaande populieren, zware olmen, pijnboomen, kastanjes, wisselen elkaar in kleurrijke harmonie af, en geven u den indruk van een oneindig verschiet, terwijl aan uwe voeten watervallen schuimend van de rotsen neerploffen. Het is een ware verheugenis voor de oogen, waarvan men bijna niet kan aflaten.

Hier komen de Parijzenaars dag in, dag uit genieten van het heerlijke tafereel, en zij blijven trouw aan hun 'den vijver om', al is het in den laatsten tijd misschien ook nog drukker in de Allée van Longchamp, ook wel Allée des Accasiàs genaamd, en waar 'tout Paris' elkaar ontmoet.

Als te Longchamp de groote wedrennen gehouden worden, dan wemelt het hier van wandelaars; op Goeden Vrijdag worden hier de nieuwste toiletten vertoond; daar wordt de mode gemaakt, die weldra heerschende zal zijn in Parijs, in de provincie en over de geheele wereld. De laan van Longchamp is de belangwekkendste; met deze is om zoo te zeggen het Bois begonnen, langs deze zijn de Parijzenaars het eerst gegaan, toenmaals ter pelgrimstocht.

In dien tijd bedekte het groote woud van Rouvray met zijn eeuwenoude eikeboomen de gansche bocht der Seine, en strekte zich uit tot achter Mont-Martre en Saint-Ouen.

Daar hadden de eerste Merovingische koningen hun residentie, midden in het woud, te Chichy-la-Garenne, een landelijk paleis, van waar zij hun jachtpartijen ondernamen op buffels en bisons, waar drie conciliën werden gehouden.

Dagobert deed hier de basiliek van St. Dénis bouwen; de H. Lodewijk stichtte er voor zijne zuster Isabella de Abdy

van Longchamp; de graftombe van deze eerste abdis, die in een reuk van heiligheid stierf, is het doel geworden eener drukke bedevaart.

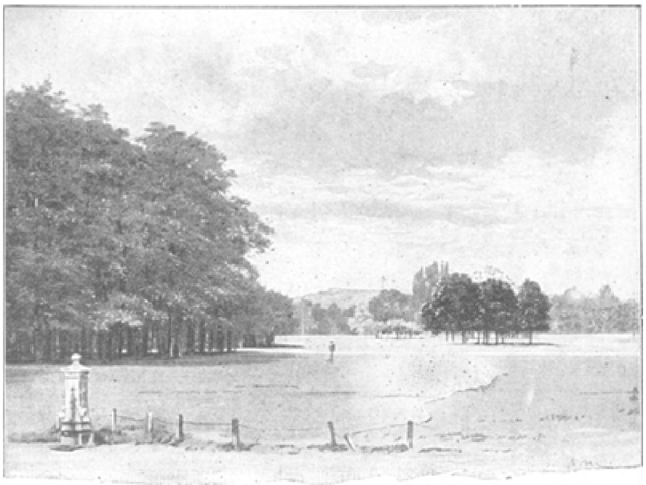

HET DAMHERTEN-PARK.

Het waren deze bedevaarten, die aan het woud van Rouvray zijn nieuwen naam gaven, die wel van Boulogne sur Mer afkomstig is. Burgers uit Menus-Saint-Cloud deden, toen zij uit die stad terugkeerden, waar zij de kerk hadden bezocht, Notre-Dame de Boulogne, in hun geboortestad daarvan eene getrouwe reproductie maken uit groote veneratie, en gaven daaraan den naam van Notre-Dame de Boulogne sur Seine, een naam die weldra op het Bosch overging, en daaraan bij verkorting

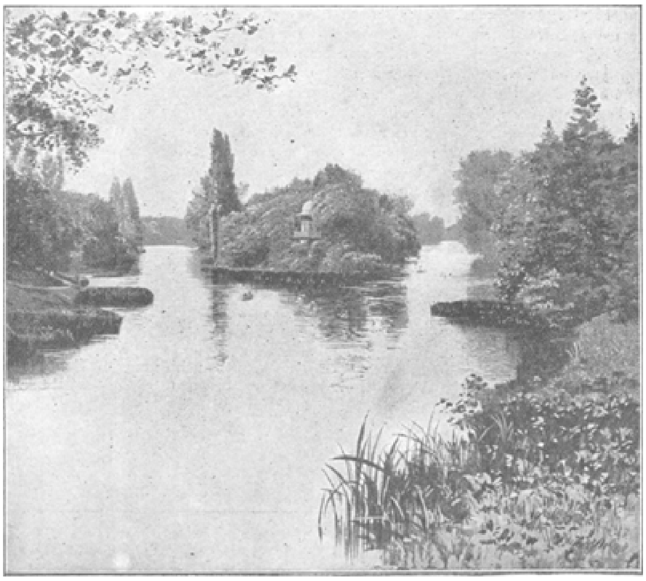

DE GROOTE VIJVER. - DE EILANDEN.

den naam schonk dien het tot op dit oogenblik nog draagt.

Het woud van Rouvray bood in de 14de en 15de eeuw al even weinig veiligheid als thans de wildernissen van Midden-Afrika. Longchamp droeg dan ook wel in de wandeling den naam van ‘halsafsnijder.’

Arnold de Catelan, de geliefkoosde troubadour van Béatrice, gravin van Provence, werd hier vermoord toen hij van het Hof van Philips den Schoonen terugkeerde.

Tot op den tijd van Lodewijk XI hadden hier geregeld plundertochten plaats en eerst diens krachtige hand heeft daaraan een einde weten te maken.

Eerst onder Frans I begon de weelde in het Bosch haar intrede te doen; toen hij uit zijn gevangenschap in de hoofdstad van Spanje was teruggekeerd, liet hij hier het fraaie kasteel van Madrid bouwen. Het is dit kasteel, dat koningin Margot, die het had geërfd, zoo gaarne placht te bezoeken met Vincent de Paul, en niet minder dan zij is het, die aan de tweede groote laan den naam van Laan van Koningin Margereta heeft gegeven.

Langzamerhand verrezen er meer en meer kasteelen en buitenverblijven in deze omgeving. Karel IX deed hier een paviljoen bouwen en ging hier vaak ter wolvenjacht; mademoiselle de Charolais, de kleindochter van den grooten Condé, stichtte tusschen ‘Madrid’ en Longchamp - niet echter om hier in eenzaamheid te leven - het aardige huisje ‘Bagatelle’, hetwelk later door den broeder van Lodewijk XVI in twee maanden in een schitterend kasteel werd omgetooverd. Dan bouwde men het Chateau de Boulogne, thans aan een der Rothschild's behoorende, met zijn vorstelijk park; de kasteelen in Nevilly, Madrid-Maurepas, St. Jones en eindelijk Ronelagh, een soort casino van Passy, en in lateren tijd een welbekende badplaats geworden met geneeskrachtig water.

(*Slot volgt.*)

Oude brieven.
Oorspronkelijke novelle door Ellen Forest.

Op een kouden winteravond, als allen uit zijn, de een op visite, de ander naar concert, opera of vergadering, als het haardvuur prettig knettert, en de lamp haar schijnsel als een fijne wolk van zachtrood licht door de kamer spreidt, ga ik naar de oude schrijftafel en open, ver in het linkerhoekje, een laadje, waar niemand van weet.

Eer ik het open trek rust mijn hand even op het knopje.

't Is het laadje met oude brieven. Daar liggen ze: stapeltjes ‘van vader en moeder’. Vader en moeder! Dat is reeds heel lang geleden. Heel, heel lang! Zij zijn beiden heenge-

gaan, reeds sedert vele jaren; zouden ze mij wachten - en waar?

Ja, dat is vader's hand, groot en flink, alle letters op den regel, lange zinnen, altijd vol vaderlijke raadgevingen; - en dat is moeder's hand, lange, dunne letters, die altijd op den neus schijnen te vallen, met lange halen door de t's en kromme hoofdletters met lange krullen.

Moeder was vroom en godsdienstig. ‘Kind,’ schreef ze, ‘werp al uw zorgen en lasten op Hem.’ Zij meende het goed, lief moedertje, maar vroeger schenen de menschen een meer vertrouwend geloof te hebben dan nu. Nu draagt ieder eigen lasten en lijdt en zucht er onder.

Daar ligt een ander stapeltje ‘*Van Mies.*’ Kleine Mies! Dat was ook lang geleden. Kleine Mies was nu reeds twee-en-twintig jaar.

Ja, daar stond het: ‘Lieve vader!’ Groote, ronde letters, op papier met een plaatje van roosjes, met een kransje van goud er omheen. Een lang verjaarsvers was het, en eronder stond:

‘Later zal ik u al uwe liefde vergelden. Later, als ik grooter ben.’

Dat ‘later’ was gekomen, maar ook daar was een eind aan gekomen. ‘Mies’ was heel mooi en heel lief, en zij was nu twee jaar geleden getrouwd, en vader en moeder hadden haar moeten afstaan aan den man.

Ze hadden het noode gedaan.

Met dat witte lintje daar, zijn brieven van de huwelijksreis van hun kind - lange brieven vol geluk en dankbaarheid - maar toch vreemd - als was Mies hun Mies niet meer. Zij schreef over landen die zij niet kenden, over menschen die hun vreemd waren. Maar zij waren teruggekomen van de reis en hadden bezit genomen van het lieve huis op de Stadhouderskade, en vader en moeder waren er veel, maar toch was het niet meer zóó als vroeger. Soms als ze gezellig bij elkaar zaten, zei Mies: ‘Ik kan niet blijven, ik moet Fred halen!’ Dan zag moeder vader, en vader moeder aan; en beiden voelden een steek in hún hart. Neen, Mies was hun Mies niet meer!

Dan waren er brieven van vrienden - sommige trouwe, andere valsche vrienden, maar eens waren die woorden goed gemeend geweest, en hadden gevoelens gewekt die later versterkt of vernietigd waren. Er waren van vrienden voor een jaar en van vrienden voor een leven. Van knappe en domme, van pessimistische en optimistische vrienden, en de oude vrouw, gebogen en grijs, las ze over één voor één, en leefde weer op en was jong weer voor een oogenblik.

En onder die allen lagen ze, saamgebonden met een rood lint, en er uit op, steeg een geur van gedroogde bloemen. Of zij hem had liefgehad? Boven allen en alles. En hij - hij had haar liefgehad boven iedere andere vrouw op de wereld - maar op hem rustte een zware zonde en een vreeselijke straf. Zij had nooit begrepen, het nooit willen gelooven, dat hij voor haar niet meer kon zijn, dan een trouwe vriend, en zij had gedroomd, lange droomen van een leven aan zijn zijde, en zij had gehoopt dag en nacht, dat hij haar eens zeggen zou ‘ik heb je lief.’ Maar zij hoopte en wachtte tevergeefs.

Eens, op een avond, had een andere vriend, uit meêlij met haar, haar verteld dat Albert haar dit nooit, nooit zeggen zou, nooit zeggen kòn, en ook waarom niet. En zij had kunnen snikken, want ze wist dat het waar was, woord voor woord, en het was als een doodsteek.

Hij, haar god, haar ideaal, een zondaar tegenover de menschen, zoowel als tegenover God. Den volgenden dag had ze zich met een ander verloofd. En zij had Albert geschreven:

'Albert, ik ben verloofd.' Niets meer - en hij, hij had het gevoeld, al het vreeselijke er van, want al kon hij zelf haar niet bezitten, hij had haar toch *te* lief, om haar te geven aan een ander. En hij begreep niet, dat zij zich verloofd had uit angst voor haar liefde; uit angst te vergeten de groote zonde, die rustte op hem, àls soms toch nog de dag mocht komen, waarop hij het wagen zou te zeggen: 'ik heb je lief.' Hij vond het dwaas, en dacht dat het was een soort van 'revanche' en had meêlij met zich zelf, niet met haar.

Toen was er nog een tijd gekomen van zwaren strijd - maar eindelijk kwam de trouwdag, nu reeds jaren en jaren geleden. Toen had daar de bruid gestaan, voor Gods altaar, naast haar aanstaanden man, en over hen zaten Betsy, haar trouwe vriendin, en Albert. Dat was de laatste steek geweest, toen nog benijdde zij Betsy haar plaats, en had willen wegloopen.

'Wat God vereenigt zal de mensch niet scheiden,' klonk ernstig de stem van den leeraar, en nu wist zij, dat zij niet mocht gaan naar dien ander.

Zij waren getrouwd. Albert was blijven komen als een vriend, beiden kenden hun plicht.

Na vijf-en-twintig jaar was haar man gestorven. Zij had hem de oogen toegedrukt, en zijn laatsten blik opgevangen, als een blik van dank voor zijn geluk in de jaren van hun samenleven, en zij had gevoeld, dat haar wangen verbleekten, want zij had den dank van dien edelen, grooten man niet verdiend. Zij had haar plicht gedaan, als zijn vrouw, als de moeder van zijn kind, eerst onverschillig, later uit gewoonte, soms met genegenheid.

Maar haar liefde had hij nooit bezeten... die behoorde nog dien ander, die zelf zich die liefde onwaardig wist. Toen, in tegenwoordigheid van den dood, had zij haar schuld gevoeld, en in haar ziel was gerezen een dankbaarheid voor hem, die haar zooveel liefde gegeven had, en tegelijk een groot meêlij voor haar man, maar ook voor zich zelf.

Na zijn dood was alles hetzelfde gebleven in 't kalme huis op de gracht. Soms kwam Albert als vroeger; hij was oud, maar nog steeds even aristocratisch als vroeger, en ook haar haar was vergrijsd.

Soms vatte hij haar hand, en zagen zij elkaar aan - en zij wisten uit dien blik dat beider klacht was.... een verloren leven.

Ook hij was nu heengegaan, reeds een jaar geleden, en niets bleef haar over dan zijn brieven en de herinnering aan twee bedorven menschenlevens. Mies was getrouwd, en nu leefde zij van een klein pensioen en van herinneringen.

Zijn brieven! O, God! Waarom? Waarom? Ja, wij vragen - ons leven lang. Hiernamaals - wellicht - een antwoord. Wie zal het zeggen?

Zijn brieven, zijn haar, zijn bloemen! O, als er eens geen weerzien was na dit leven - als alles, alles eens uit was met den dood - dan was het leven wreedheid. En het leven is van God - en God is liefde. Maar liefde is ook van God - en liefde is vaak lijden!

Dan gaat 't laadje dicht - het laadje met de oude brieven.

De vorstinnen van Oranje door Thérèse Hoven. Met portretten. (*Vervolg en slot van blz.* 352.)

Officieele recepties, keurige diners, bloemen in weelderigen overvloed, gezang van schoolkinderen, illuminatie, algemeene versiering der gemeente, vlaggen; dat waren zoowat de stereotype uitingen van vreugde, hier en daar opgeluisterd door eigenaardige plaatselijke bijzonderheden. Bij de meeste gelegenheden werden de Koninginnen met fraaie geschenken begiftigd.

De reis ging ditmaal over Nijmegen naar 's Hertogenbosch en verder naar Tilburg, Venlo en Maastricht. In deze laatste stad had de feestvreugde wellicht haar culminatie-punt bereikt; op 't stadhuis bood de burgemeester de jonge Koningin een blijvend huldeblijk aan, van verguld zilver, bestaande uit den engel des vredes, in de eene hand den vredepalm dragende en met de andere op het wapen der stad rustende. Deze fraai uitgevoerde figuur staat op een voetstuk in gothischen stijl, vertoonende vier kerkramen, waarop toepasselijke woorden zijn aangebracht.

Dat van Maastricht uit de beroemde St. Pietersberg bezocht werd, behoeft geen betoog; deze merkwaardigheid, welke, in ons land althans, haar weerga niet heeft, boezemde vooral de jonge Koningin veel belangstelling in. H.M. gaf zelfs haar verlangen te kennen een stukje steenkool mee te nemen uit een kolenwagentje, dat aan den ingang stond.

Na den berg werd het Berg-Museum bezichtigd en werd Koningin Wilhelmina een aardige attentie bereid; H.M. zag nl. haar eigen portret op den steenen muur geteekend. Zonder het te weten, onthulde H.M. het, door het doek, dat het verborg, weg te trekken. Tegelijk dreunde het ‘Wilhelmus’ door de onderaardsche gangen van den berg. Nadat de Koningin, op verzoek van den burgervader van Maastricht, haar naam met krijt onder het portret had geschreven, wachtte haar een andere verrassing.

Plotseling, als opduikende uit de verborgenheden der aarde, kwam er een aardmannetje voor den dag, maar niet om der jonge Souvereine hulde te bewijzen; neen, dreigend was zijn stem, terwijl hij, door 't volgende gedicht, zijn gevoelens kenbaar maakte:

  Wie stoort hier onze eenzaamheid
  En durft een naam hier schrijven,
Een naam hier onder 't beeld van Neerland's Koningin?
Wij zwoeren, dat dit beeld in onzen schoot zou blijven,
Wee! die er schennis pleegt aan 't voorwerp onzer min,
Maar ik zie, Zij daalde zelf in onze groeve neder,
En grifte Haren naam hier op den mergelwand.
Doorluchtige Oranjespruit, wat gaan wij U bieden
Voor 't Koninklijk geschenk, voor 't schrift van Uwe hand?
Geen bloemen bloeien hier, om U een krans te winden
Tot feest'lijk huldeblijk, doch moge Uw' Majesteit
In wat mijn hand U biedt, een treffend teeken vinden
Van onze oprechte liefde en trouw' aanhankelijkheid;
De ruwe zeeschelp, die voor eeuwen hier kwam stranden
En sedert roerloos in den bergsteen blijft gespaard,

Getuige, hoe Maastricht U, bloem der Nederlanden
Bemint en eert tot in den duisteren schoot der aard.

Langzamerhand was de vertoornde berggeest minder stug geworden, en lang vóór hij aan 't einde van zijn toespraak was, blikte hij de Koningin vriendelijk aan. En toen was 't ook met de deftigheid gedaan en kwam de elfjarige bengel uit 't aardmannetje te voorschijn. Toen H.M. hem vroeg of hij een trouw bezoeker van den St. Pietersberg was, liet zijn welbespraaktheid hem in den steek en antwoordde hij kortaf: ‘Nee!’

Het huldeblijk, waarop hij gedoeld had, bestond uit een cassette met versteende voorwerpen, welke, op verschillende tijden, in den berg gevonden waren.

Nu moest het belangrijkste, ten minste het eigenaardigste gedeelte, nog bezichtigd worden, nl. de ‘Negerdrup’, waar het zóó donker was, dat er fakkels noodig waren om den weg te kunnen vinden. Uit een zilveren beker, een geschenk van de gemeente St. Pieter aan Koningin Wilhelmina, werd haar een dronk van het frissche water aangeboden. Geen fonkelende eerewijn was het ditmaal, doch een teug natuurlijk bronwater, dat den feestdronk uitmaakte.

De 6de Juli 1895 was zeker wel een der gewichtigste dagen uit het leven der Koningin; toen reikte H.M. in Den Haag de belooningen uit aan de Lombok-helden, te beginnen met Luitenant-Generaal Vetter en te eindigen met een gewoon fuselier, die in den krijg zijn linkerhand had verloren, doch later betuigde, dat hij er zijn rechter ook nog wel voor over zou hebben om nogmaals het eerekruis uit de hand van 't jonge Koninginnetje te ontvangen. En hij stond niet alleen in dit gevoelen, want gedurende die plechtige stonde, toen de fijne vingertjes der Koningin zelve de verschillende eereteekenen op de borst van haar officieren en soldaten hechtte, ging uit 't gemoed van menigen militair de zucht op: ‘Was ik ook maar gewond geworden, dan zou ik ook dat voorrecht genieten.’

‘Jongens, daar zou je je halve lichaam en je kans op promotie voor overhebben,’ zei een jong officier.

Het was bij die gelegenheid, dat de Koningin zich voor 't eerst als jong meisje in 't publiek vertoonde met opgestoken haar en lange rokken.

‘Wat wordt ons Koninginnetje groot,’ fluisterde men elkander met voldoening toe.

Men zag 't met voldoening, gemengd met weemoed, want ze was ons zoo dierbaar geworden, dat Kind-Koninginnetje, met haar lang blond haar en haar kinderblik. We zagen haar 't liefst in een kort, wit jurkje met den grooten, witten hoed met veeren, den Wilhelmina-hoed, op. Maar kinderen worden groot, zelfs Koningskinderen.

Ook 1896 was een belangrijk jaar voor H.M.; ze bewoog zich meer in 't openbare leven en ging 's winters veel naar concerten en een enkelen keer naar een tooneelvoorstelling. Nu en dan liet de Regentes, tijdens de kinderjaren der jonge Koningin, 't een of andere gezelschap op het Loo komen; in Februari '92 zag H.M. voor 't eerst comedie spelen; er werd een opvoering van: ‘De kleine Lord’ in 't Paleis in Den Haag gegeven.

Den 2den Mei had er een gebeurtenis plaats, die meer nog dan de lange rokken en het opgestoken haar aanwees, dat de Koningin groot werd en haar meerderjarigheid in aantocht was; nl. de overdracht van het paleis van wijlen Prins Hendrik in het Voorhout, tot dusverre behoorende aan de Groothertogin van Saksen-Weimar, aan H.M. de Koningin-Regentes.

Dat beteekende, dat de dag niet meer verre was, waarop de opvoedingstaak der moeder zou zijn afgeloopen, en waarop de Regentes niet meer het hoofd van het huis

der Koningin zou wezen. Het plan was toen, dat na de troonsbeklimming van Koningin Wilhelmina, Koningin Emma niet meer in het Paleis met haar dochter, doch afzonderlijk zou wonen.

In den voorzomer gingen de beide Koninginnen weder een

buitenlandsche reis maken; ook woonden H.H.M.M. een middagconcert in het Kurhaus te Scheveningen bij.

Den 23sten October werd de Koningin kerkelijk aangenomen door den Hofprediker Dr. Van der Flier, den opvolger van Ds. Koetsveld, die vóór hem hofprediker was en de eer genoot indertijd 't Prinsesje te doopen.

Den volgenden dag (24 Oct.) werd H.M. bevestigd in Den Haag, waarna Dr. Van der Flier tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw werd benoemd.

Den 25sten nam de Koningin voor het eerst deel aan het Heilig Avondmaal, in de Kloosterkerk. De lidmaten der Ned. Hervormde Gemeente konden kaarten krijgen om deze plechtigheid, waarbij ook de Regentes tegenwoordig was, bij te wonen.

Dien zelfden dag ontving de Koningin een fraai gelegenheids-geschenk van den Duitschen Keizer, bestaande uit een brillanten kruis; een van Z.M.'s generaals was belast met het overbrengen van dit cadeau.

Eenige dagen later plaatste de Koningin een gedenksteen voor het Rijks-huisarchief van H.M., dat achter het Paleis in 't Noordeinde zou worden gebouwd. Kort daarna vertrokken de beide Koninginnen naar Italië, van waar zij den 10den December in de Residentie terugkwamen.

Den 5den Januari van 't volgende jaar

ANTON VAN ROOY.

('97) bezocht de Koningin voor de eerste maal den Koninklijken Schouwburg in Den Haag, waar ‘Gijsbrecht van Amstel’ werd opgevoerd. Verder woonde de Koningin voor het eerst een raôut in 't Paleis bij, bij welke gelegenheid H.M. de eere-quadrille danste.

In Maart vierde de bekende schildersvereeniging ‘Pulchri-Studio’ haar vijftigjarig bestaan; maanden vooruit reeds waren er plannen gemaakt om dit feest zoo schitterend mogelijk te doen zijn. Het gecostumeerde bal, dat den 13den plaats had, en in alle opzichten welgeslaagd kon worden genoemd, werd opgeluisterd door de tegenwoordigheid van H.H.M.M. Vooral de jonge Koningin scheen zeer te genieten van het vele schoons, dat er te zien was; o.a. werd er een dans uitgevoerd door een twaalftal jonge dames, in de kleederdrachten der verschillende provincies; Zeeland was, om het 12tal vol te maken, dubbel vertegenwoordigd. Verder werden er tableaux en andere voorstellingen gegeven.

Weinige dagen later ondervond de jeugdige Koningin, dat lief en leed elkander snel opvolgen in dit onderaardsche. De Groothertogin van Saksen-Weimar, onze

Prinses Sophie, de tante van H.M., stierf te Weimar op 73-jarigen leeftijd en 't vroolijk balkleed moest al heel snel vervangen worden door de zwarte rouwjapon.

In 1896 werd langzamerhand de opvoeding Harer Majesteit voltooid en kregen haar verschillende professoren en leermeesters hun ontslag. In den regel werden ze daarna begiftigd met het portret hunner Vorstelijke leerlinge, in een fraaie lijst gevat, en benoemde de Regentes hen tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw.

Ook ditmaal brachten de Koninginnen haar jaarlijksch bezoek aan Amsterdam, en vertoefden H.H.M.M. eenigen tijd in 't buitenland; bij haar terugkomst gingen zij naar 't Loo.

In September, ontvingen de Koninginnen er het bezoek van den Koning Chulalongkom van Siam met gevolg. In dezelfde maand (1 Sept.) vergezelde Koningin Wilhelmina haar moeder bij het openen der Staten-Generaal; H.M. was bij die gelegenheid in witte zij en zag er bekoorlijk uit.

Den volgenden dag bezochten de beide Koninginnen de Landbouwtentoonstelling in de Maliebaan in Den Haag, bij welke gelegenheid een 'concours hippique' werd gehouden.

Den 27sten woonden de Koninginnen een concert in de Kurzaal te Scheveningen bij. Ofschoon H.H.M.M. bij dergelijke bezoeken eerst tegen den namiddag (halfvier ongeveer) komen, is de groote zaal van 's morgens vroeg al vol met belangstellenden. Zelfs in Den Haag, waar Koningin Wilhelmina het grootste gedeelte van haar meisjesjaren heeft gewoond, laat niemand de gelegenheid om H.M. van nabij te kunnen zien, ongebruikt voorbijgaan. Nimmer rijdt H.M. uit of verdringt zich een dichte menigte voor 't Paleis, en haar terugkomst wordt door velen afgewacht. Elken Zondag gaat de jonge Koningin naar de kerk, meestal met Koningin Emma, dikwerf ook met een harer hofdames.

In den winter van '97-'98 heeft de Koningin aan alle hoffeesten en recepties deelgenomen; verder woonde H.M. de meeste Deligentia-concerten bij en verschillende opera- en comedie-voorstellingen.

Prinses Elisabeth van Waldeck-Pyrmont, de jongste zuster van Koningin Emma, die in de laatste jaren vaak aan 't Hof logeert, vergezelde haar nicht dikwijls bij die gelegenheden.

En nu de Koningin de teugels van het bewind zelve in handen heeft genomen en zelfstandig opgetreden is, leg ik de pen als nederige kroniekschrijfster van H.M.'s jeugd neder. Dat deze schets onvolledig is en er meer, veel meer van onze jeugdige Souvereine zou kunnen gezegd worden, niemand is daar inniger van overtuigd dan de schrijfster zelve. Ik heb dan ook slechts een kort overzicht willen geven van de jeugd van H.M. en geen levensbeschrijving.

Aan 't slot van dit overzicht weet ik niet beter te doen dan de woorden te herhalen van 't Oud-Souburger boertje:

God zegen' je, Willemien!

Anton van Rooy.

Wij geven onzen lezers het portret van een onzer vaderlandsche kunstenaars, die onder de voornaamsten van dezen tijd gerekend kan worden.

Anton van Rooy, de wereldvermaarde zanger, die dit laatste jaar in Bayreuth zijne medewerking verleende en in dezen winter ook in zijn vaderland en wel in Amsterdam zal optreden bij de opvoeringen der Wagner-Vereeniging, werd den 31 Augustus j.l. door H.M. de Koningin met het officierskruis der Oranje-Nassauorde begiftigd, wel

een zeldzame onderscheiding in ons land voor een vocaal kunstenaar. Verdiend was het en van harte wordt het koninklijk eerbewijs hem door zijn vrienden en bewonderaars gegund.

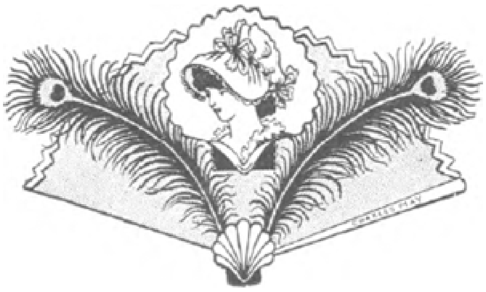

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb. (*Vervolg van blz.* 355.)

Frederik had terstond na het huwelijk van zijn broeder alle maatregelen genomen om gedurende langen tijd afwezig te kunnen zijn. Baas Willems en vrouw bleven op 'Klein Woudzicht' als huisbewaarders

DE WROEGING.
Naar een marmeren groep van AIMÉ OCTOBRE.

wonen en Frederik was met Giles naar Antwerpen vertrokken, van waar hij later met hem een groote reis om de wereld ondernam, zonder ook nu nog te zijn teruggekeerd. In zijne brieven naar het vaderland, waaruit altijd een min of meer zwaarmoedige stemming sprak, werd wel steeds op spoedigen terugkeer gedoeld, doch ook nu, twee jaren later, stond 'Klein Woudzicht' nog geheel verlaten.

't Is een onomstootelijke waarheid, dat het onvermijdelijke 't beste snel geschiedt; maar niet ieder, die den moed bezit het mes met vaste hand in een wonde te zetten, bezit den moed ook dan, wanneer er vereischt wordt een verterenden hartstocht uit het hart te rukken. Immers men vreest toch onwillekeurig nog voor het geheele

verlies. Zóó was het Frederik ook gegaan, doch eindelijk was er dan toch bericht gekomen, dat hij de reis naar het vaderland aanvaard had, de moeilijke terugreis naar ‘Woudzicht’, waar hij zooveel veranderd vinden zou.

Het groote portret van Agnes, dat sedert Gerard's huwelijk in de woonkamer van tante Ursula's huis was overgebracht (een lief huisje in het midden der stad gelegen, waar tante met hare vriendin, mevrouw Langhorst, in rust en vrede woonde), sierde nu weder denzelfden wand in Frederik's werkkamer, waar het oorspronkelijk gehangen had. Aan de breede, vergulde lijst was een strookje papier vastgehecht, waarop door tante Ursula eigenhandig was geschreven: ‘het is mijn uitdrukkelijk verlangen, dat het portret mijner lieveling na mijn dood aan den braven Giles toebehoore, hij alleen heeft er recht op.’

Toen Gerard de tijding ontving, dat de zoozeer verbeiden de terugreis hadden aanvaard, had hij het schilderij uit het ouderlijk huis naar buiten doen brengen, waar nu het schoone beeld der lieve Agnes het oogenblik wachtte, om haren levensredder bij zijne komst te verwelkomen.

Immers tante Ursula werd reeds voor ruim een jaar geleden in hare laatste rustplaats, naast die van Agnes neergelegd. De arme vrouw, die hoe langer hoe hulpbehoevender was geworden, had eindelijk een smartelijk ziekbed mogen verlaten, om daarna gelukkig te zijn. En zij kon gelukkig wezen, nu zij haar trots geheel overwonnen en duurzamen vrede gesloten had met allen die haar omringden.

Juffrouw Daniels had sedert - op Gerard's verzoek - hare hulp aan mevrouw Langhorst blijven verleenen, welke laatste zoozeer aan haar goede ‘juf’ was gewend geraakt, dat eene

scheiding voor beiden eene groote opoffering zou geweest zijn.

In den eersten tijd na Eva's huwelijk had hare moeder zich veel sterker, veel opgeruimder gevoeld. Immers die vreeselijke financieele zorgen waren de brave vrouw geheel ontnomen geworden en de afwezigheid harer dochter werd haar door het bijzijn harer beste vriendin zooveel mogelijk vergoed, twee middelen, die haar derhalve wel de beste medicijn moesten zijn, haar de meeste versterking moesten brengen. Maar mevrouw Langhorst had hare dochter destijds bij Gerard's aanzoek niet zulk een goeden en trouwen raad kunnen geven, zonder ook al spoedig na tante Ursula's overlijden op te merken, dat het huwelijk harer Eva niet gelukkig was. En een hoogst vertrouwelijk onderhoud, een jaar na Eva's huwelijk tusschen deze en haar moeder gevoerd, had Eva haar geheele gemoed, tot barstens toe overkropt, voor haar dierbare moeder doen uitstorten, maar hen beiden ook tevens doen besluiten, hunne beste krachten en uiterste pogingen aan te wenden, om Gerard, die zijne vrouw aanbad, zoo min mogelijk te doen gevoelen dat zijn huwelijk niet gelukkig was. Geen enkel hard woord was er over de lippen der moeder gekomen; alleen had zij - toen Eva haar alles had medegedeeld - deze tot zich getrokken, haar teeder omhelsd en daarna hoofdschuddend gesproken: ‘Lieve! mijn kind, ge hebt mij willen redden en nu eerst zijn we recht ongelukkig geworden. Zorgen wij nu te zamen voor Gerard's rust.’ Sedert was dit onderwerp niet meer door hen aangeroerd. Eva had te veel op haar eigen kracht vertrouwd, toen zij haar moeder het zware offer bracht. Zij had gemeend te kunnen dragen wat haar later onmogelijk bleek. Het offer was spoedig gebracht in een opwelling van moed en kinderliefde. Had toch Frederik haar niet destijds gezegd toen hij haar over dien vijver tot zich riep: ‘denk er aan, moed en wilskracht zijn twee der voornaamste voorwaarden in 's menschen leven’? en nu... ach! de uren en dagen ná het gebrachte offer, *die* eerst vorderden den waren moed, de grootste wilskracht; maar zie, juist die dagen, nu reeds tot maanden, ja tot jaren aangegroeid, waren haar te zwaar geweest. De arme!

Gerard aanbad zijne jonge vrouw nog met dezelfde reine, innige liefde. Toch voelde hij zich niet gelukkig, omdat hij haar niet gelukkig zag. Honderden malen vroeg hij zichzelven af, wat toch de reden kon zijn, dat zijne Eva nooit eens met hart en ziel opgeruimd was en niet die blijmoedige vroolijkheid bezat, welke eene jonge vrouw zoo gelukkig doet wezen, het echtpaar een Eden op aarde schenkt. Konden er nog meerdere schulden bestaan dan die, welke reeds door hem waren vereffend geworden en die, in verhouding van zijn groot vermogen, als een druppel in den Oceaan waren geweest? Was het misschien de zorg om moeders sukkelende gezondheid, welke sedert de laatste maanden merkbaar verminderd was?

Bij beide vragen haar voorgelegd, had Eva op de eerste beslissend neen geantwoord, doch was op de laatste het antwoord schuldig gebleven, had hem vervolgens de hand gereikt en gezegd: ‘'t ligt aan mij, beste Gerard, gij zijt te goed voor mij, och! tracht mij te nemen zooals ik ben.’

En zoo waren de twee eerste jaren van hun huwelijk voorbijgegaan, zonder dat elke poging, door Gerard aangewend, eenige gunstige verandering in de gemoedsstemming zijner vrouw teweeggebracht had. Een miniatuur horloge, waarop Eva's blik gevallen was, bij gelegenheid van een bezoek aan Amsterdam gebracht, werd haar reeds den volgenden morgen door Gerard in de kleine, zachte hand gelegd. Een in haar boudoir geplaatste salonvleugel was eene verrassing van Gerard op haar verjaardag. Bijna dagelijks bracht hij zijn vrouwtje deze of gene kleinigheid mee,

doch alles was tevergeefs. Het horloge werd reeds sedert geruimen tijd niet meer aangeroerd. 's Zomers den ganschen dag door te brengen in de uitgestrekte bosschen van ‘Woudzicht’, gemakkelijk liggende in een hangmat tusschen twee boomen gespannen, een boek in haar schoot en Diana naast haar in diepe rust, dat waren voor de arme Eva de aangenaamste uren.

Ook nu weder had zij den geheelen dag op die wijze doorgebracht en was eerst na het middagmaal op de veranda verschenen, waar zij nu tegenover haar echtgenoot aan de theetafel zich onledig hield met eenig haakwerk, dat voor haar moeder bestemd was.

‘Lieve,’ sprak Gerard, haar een kistje overhandigende, ‘ik heb deze week zulk een verwoesting in uw eau de Cologne aangericht, dat ik niet kon nalaten voor de noodige aanvulling te zorgen, en dan,’ vervolgde hij, de hem toegestoken hand drukkende, ‘is 't mij toch eindelijk gelukt, moeder over te halen bij ons te komen inwonen.’

‘Ge zijt te goed, Gerard,’ en Eva stak hem haar hand nogmaals toe.

Gerard stond op, gaf haar een zoen en vervolgde:

‘Voorts, lieve Eva, heb ik nog eens een bezoek aan onzen dokter gebracht, want ik mag niet verzwijgen, dat ik mij in den laatsten tijd over uwe gezondheid eenigszins ongerust maakte, maar hij heeft mij opnieuw ernstig verzekerd, dat ge gezond zijt en uwe zwaarmoedigheid alleen een gevolg der zenuwen is. Veel lucht, veel beweging en weinig alleen zijn, waren zijn laatste woorden.’

‘Zoo ziet ge dus, Gerard, dat ge u niet behoeft te verontrusten, ik wist dit ook wel. Veel lucht; nu, daaraan heb ik geen gebrek,’ vervolgde zij met een glimlach, ‘veel beweging, ook daaraan ontbreekt 't mij niet, en dan, niet alleen zijn, ja, ik kan u moeilijk op uwe rijtoeren vergezellen, maar... nu komt moeder immers, wat wil ik dus meer? Dank, besten dank, goede Gerard.’

Nog vóórdat Eva uitgesproken had, was Gerard opgesprongen en de kamer ingesneld, hetgeen zijne vrouw zoo had doen ontstellen, dat het kopje thee, 'twelk zij juist haar echtgenoot toereikte, aan haar hand ontglipte en op den bodem viel. Gerard, die reeds weder zijn plaats had ingenomen, lachte overluid, noemde zijn vrouwtje een lieve morspot, bracht vervolgens een veldkijker aan zijne oogen en richtte dezen naar ‘Klein Woudzicht’, waarop hij het volle uitzicht had.

‘Aan den overkant zijn de gordijnen hoog opgehaald en Diana is op weg naar hier. Zou Fredi reeds terug zijn? Dat zou een verrassing wezen, ik verwachtte hem eerst in de volgende week. Zie zelf eens, Eva,’ vervolgde Gerard, haar den kijker reikende, welken zij met bevende hand aannam.

‘Ik heb u doen schrikken, lieve, door mijne onhandigheid. Kom hier, Diana, en toon uw baas dat ge een goede boodschap brengt.’

De schoone patrijshond was in groote sprongen genaderd en voor zijn meester stil blijven staan, welke laatste nu het aan den halsband bevestigde taschje onderzocht en daaruit een strookje papier te voorschijn bracht, waarop in haast met potlood eenige regels waren geschreven.

Gerard, die terstond zijn broeders schrift herkende, riep nu in een jubelkreet uit: ‘Goddank! Ze zijn weer hier!’ en las vervolgens, met luide doch onvaste stem: ‘Mijn eerste groet aan u beiden! We hadden een slechte reis van New-York met veel storm. Ik ben zóózeer vermoeid, dat ik eerst rust nemen wil. Tot morgen vroeg dus.’

‘God! lieve wat deert u? Ik deed u met mijn plotseling opspringen toch erger schrikken dan ik dacht,’ riep Gerard, die nu zag, hoe zijne vrouw doodsbleek geworden en eene bezwijming nabij was.

Eva trachtte nog op te staan en de kamer te bereiken, doch 't volgende oogenblik ving Gerard haar in zijne armen op, droeg haar haastig naar hinnen en legde haar op de sofa neder. Zij was geheel bewusteloos geraakt, doch door aanhoudende koude wasschingen van hoofd, hals en polsen, slaagde Gerard er gelukkig in, haar zonder andere hulp weder zoover te doen herstellen, dat zij de oogen opsloeg en terstond daarop in hevig snikken uitbarstte.

Gerard liet haar flink uitschreien, stak inmiddels een paar kaarsen aan, daar de avond intusschen was gevallen, en verzekerde zijne vrouw terloops, dat hij zich wel begrijpen kon, hoe de zoo plotselinge terugkeer zijns broeders ook haar eenigszins moest ontsteld hebben, daar zelfs deze groote blijdschap ook zijne zenuwen - zooveel sterker dan de hare - aangegrepen had. Langzamerhand begon Eva zich nu geheel te herstellen, droogde hare tranen en liep vervolgens aan den arm van haar echtgenoot eenige malen het vertrek op en neer.

Was die vrouw dezelfde Eva die hij in twee jaren niet had weergezien? vraagde Frederik zich af toen hij, de veranda genaderd zijnde, daar post vatte en zijne oogen onophoudelijk gericht hield op haar, die aan den arm van haar man het vertrek rondliep. En op eenmaal werd hem de vreeselijke waarheid duidelijk, hoe niet hij alleen ongelukkig was geweest.

Op Eva's schoon gelaat stond het lijden te lezen, dat zij jaren lang gedragen had; het toonde een zenuwachtige inspanning, zooals zoo vaak bij menschen valt waar te nemen, die eene verschrikkelijke uitbarsting voor oogen hebben, deze met elk oogenblik zien naderen, voor het geringste geruisch ontstellen en zich daarbij nog verplicht gevoelen, hunne gejaagdheid te verbergen. Aan de slapen vertoonde zich de blanke huid zóó doorschijnend, dat de fijnste blauwe aârtjes zichtbaar werden - en hare lippen waren bijna kleurloos geworden.

Dat huwelijk was derhalve tot heden niet gelukkig geweest. Zou Gerard zich ooit gedurende die twee jaren de woorden van zijn broeder herinnerd hebben, dat man en vrouw elkaar het hoogste geluk of de diepste ellende kunnen aandoen? En nu.... was hij niet tegenover hen beiden, ja ook aan zichzelven verplicht terstond terug te keeren? en ‘Woudzicht’ voor altijd te verlaten? Was het toeval, dat hem op dit oogenblik de woorden van Longfellow op de lippen kwamen: ‘to act, that each to morrow find us farther then to day?’ Niemand had hem nog gezien, zijne tegenwoordigheid was nog onopgemerkt gebleven, hij kon derhalve zeer gemakkelijk weder in de duisternis verdwijnen. Komaan, moed gevat, 't was zijn plicht. Nog één blik naar binnen en dan voort, voort... en morgen ver van hier. Nog één stille groet en dan....

‘Fredi! ik dacht het! ik wist het wel, beste broeder! dat ge ons nog dezen avond verrassen zoudt en niet tot morgen kondet wachten. Wat een geluk dat ge weer hier zijt en “Klein Woudzicht” nu herleven zal. Kom mee naar binnen bij het licht. Zóó, laat mij zien of ge veel veranderd zijt. Gebruind door de zon der prairieën, overigens dezelfde, wat grijs aan de slapen, dat zijn de wilde haren, ha! ha! Ge weet, die worden het eerste wit. Wacht, 'k zal u voorstellen, mevrouw mijne echtgenoote, mijnheer mijn broeder, ha! ha! Welk een dwaasheid, gij kent elkaar immers nog zoo goed. O broeder! hoe verheug ik mij in uw terugkomst, maar nu vooreerst ook hier gebleven, hoor! Kom, Fredi, maak het u gemakkelijk. Lieve, geef den droomer een sigaar uit dat kleine kistje rechts, ik zelf duik terstond in den wijnkelder, de oudste groenlakken moeten nu springen....’

Zóó had het in één adem geklonken en toen.... liet Gerard, opgewonden van blijdschap, hen beiden alleen.

Eerst nu ontmoetten hunne oogen elkander, maar die ééne blik was voldoende om beiden van elkaârs wederkeerig ongeluk en liefde te overtuigen. Een gevoel van vrees en angst overviel Eva toen zij zoo dicht voor hem stond; een schoon, krachtig,

door een heftigen geest bezield mannelijk gelaat doodsbleek te zien worden, heeft steeds iets schrikverwekkends voor een vrouwenziel.

‘Eva!’ klonk het na geruimen tijd van Frederik's lippen, terwijl hij haar naderde en de door haar toegestoken handen in de zijne drukte. ‘Eva! in welk een langen tijd heb ik niet meer met u gesproken! Hoeveel, hoe onnoemelijk veel moet ik nog zeggen, voordat ik u alles verteld heb, wat ik in die beide jaren aan liefde en heimwee, zwijgend bestreden en overwonnen heb. Het geheele leven zou daartoe niet lang genoeg zijn.’

‘O, Frederik! ik had niets leeren kennen dan de ziekenkamer mijner moeder, dan zorg, kommer en... veel meer, wat nog zwaarder te dragen is. Ik had....’

‘Genoeg, Eva; folteren wij ons beiden niet langer; trachten wij ook deze korte uren den strijd in ons zelven te overwinnen. Morgen ben ik weder ver van hier. Alleen op die wijze is onze redding mogelijk!’

Eva barstte in tranen los, toen zij sprak: ‘Uw tante had mij dus misleid. O! zeg mij nog éénmaal dat ge mij dus wel liefhadt; daardoor kunt ge mij de kracht doen behouden dit lijden verder te dragen tot het einde.’

Frederik's gelaat werd opnieuw doodsbleek, zijne lippen sloten zich krampachtig en zijne handen woelden rusteloos in zijne lokken, maar toen Eva met haar bleek gelaat, haar zwellenden boezem, in al hare jeugdige schoonheid voor hem stond, haar reine adem hem beroerde en het tooverachtige van geheel haar zijn uit die raadselachtige, groote oogen op hem indrong, overviel hem plotseling de drang hare bekoorlijke gestalte te omvatten. En daar bezweek de man, die anders nooit zijne vastberadenheid en overleg verloor; hij boog het hoofd dieper, drukte zijn mond op Eva's bleeke, sidderende lippen en hield haar vast omarmd.

Een doffe slag drong uit het naaste vertrek tot hen door en deed hen weder tot henzelven komen. Eenige oogenblikken stonden beiden, door schrik bevangen, besluiteloos. Beiden vermoedden wat de oorzaak van dien dreunenden slag geweest was en toch ontbrak hun de moed, dat vreeselijk vermoeden te uiten.

Frederik was de eerste die zich herstelde en zijne tegenwoordigheid van geest herkreeg. Op hetzelfde oogenblik had hij de deur geopend en de aangrenzende kamer betreden, waar zijn blik terstond viel op eenige glasscherven, afkomstig van een paar wijnflesschen, waarvan de inhoud op het tapijt lag uitgestort. Door den grooten angst voortgedreven, spoedde Frederik zich de trap op naar zijns broeders kamer, waarvan hij de deur gesloten vond. Een paar vergeefsche pogingen deze te openen, overtuigden hem dat zij van binnen gesloten was, en met ingehouden adem luisterende, vernam hij duidelijk dat iemand in haastige stappen het vertrek op en neer liep.

‘Gerard! doe open. Gerard! om Godswil, laat uw broeder hier niet in vertwijfeling staan.’

Oogenblikkelijk werd de deur geopend, doch Frederik deinsde een stap terug, zoozeer was Gerard's gelaat in deze korte oogenblikken veranderd. Voor welk een diepen ernst had die levenslustige blik op eenmaal plaats gemaakt. O! 't leed geen twijfel meer, of Gerard was getuige geweest van 'tgeen er tusschen zijn broeder en Eva was gesproken geworden. Met een doffen kreet viel Frederik nu geknield voor zijn broeder neder.

‘Gerard! hoe heb ik misdaan! Och! verstoot mij niet! Bedenk hoezeer ik....’

‘Sta op, Fredi, en verleen mij uwe hulp om mijne hand te verbinden, die ik ernstig gekwetst heb. Ge hebt immers uwe handigheid daarin nog niet verleerd? Zoo! Ja juist, broeder, eerst de wond flink uit laten bloeden, dat geeft ontspanning en bevordert de genezing. Ga uw gang maar, ge weet dat zoo best. Ge hebt niets te zeggen, laat

mij nu maar spreken. Ik, die u altijd droomer noemde en zelf eerst zooeven goed wakker werd. O! domoor die ik was, nimmer te hebben bemerkt welk offer Eva hare moeder gebracht had. Ik dacht wel, Fredi, dat er glas in moest zitten. Wat een wond, niet waar? Zie, juist dat plekje, daar moet nog zeker een scherfje zitten, 't doet mij zeer.... zóó, nu kunt ge het verband aanleggen. En zoudt ge mij nu werkelijk willen verlaten, nu ik uwe hulp zoozeer noodig heb?'

(*Slot volgt.*)

Het Bois de Boulogne bij Parijs.
Met illustratiën.
(*Vervolg en slot van blz.* 357.)

De revolutie ging als een cycloon heen over alles wat het Woud van Rouvray geweest was. Overal werden de gebouwen, die aan het Koningschap herinnerden, neergehaald, de boomen omgehakt en de Abdij van Longchamp verwoest.

Vooral echter was het de invasie van 1814 en 1815, die voorgoed een einde scheen te zullen maken aan

DE GROOTE WATERVAL.

het bestaan van het Bosch.

Napoleon I, die er door moest om naar Saint Cloud te gaan, had het gezuiverd van vagebonden en struikroovers, die er weer een schuilplaats hadden gezocht, en had er wachters aangesteld; maar toen de verbonden mogendheden, wier laatste kanonschoten geklonken hadden van de brug van Neuilly, den bliksemenden heldentocht van Napoleon hadden doen eindigen, en zich uit het Bosch, waar zij gelegerd waren geweest, hadden teruggetrokken, bleef er niets over van de geliefkoosde wandelplaats der Parijzenaars dan een zanderige vlakte, waarop hier en daar wat struikgewas spaarzaam groeide en waartusschen de afgehouwen boomstammen overal uitstaken.

Gelukkig dat men onmiddellijk daarna maatregelen nam om opnieuw een reusachtig aantal boomen te planten.

Karel X kon er weder jagen, niet gelijk Lodewijk XIII op wolven, maar op hazen en patrijzen.

Het Bois de Boulogne, sedert de revolutie nationaal eigendom, kwam in 1830 weer in handen der kroon en werd in 1848 weer staatseigendom; in 1852, juist 600 jaren na de stichting der Abdij van Longchamp, ging het in eigendom over aan de

stad Parijs, op voorwaarde, dat de stad de afgestane terreinen aan hun bestemming zou doen blijven beantwoorden, dat zij er binnen vier jaren voor een millioen verfraaiingen zou aanbrengen en dat zij in de gewone kosten van onderhoud zou blijven voorzien, die heden ten dage *f* 320.000 bedragen, maar op ongeveer *f* 25.000 na gedekt worden door huren en pachten.

Op deze wijze kreeg ten slotte het Bosch zijn tegenwoordige grenzen, verliezende Madrid, St. James, Sablonville, het Prinsenpark, thans ingenomen door dorpen, de villa Montmorency enz. enz., thans in het vestinggebied van Parijs ingelijfd.

In de jaren 1853-1858 werd niet, zooals oorspronkelijk bepaald was, één millioen maar acht millioen gulden aan het Bosch ten koste gelegd.

Het geniale idée van de stichters van het nieuwe park - dezelfde, die Parijs onder het tweede Keizerrijk hebben herbouwd - is vooral hierop gericht geweest, om in deze streek, die voorheen droog en dor was, overvloedig water te brengen, waardoor leven, frischheid en vreugde ontstaan kon.

Als men de Butte Mortemart afdaalt, die gekroond wordt door den grooten ceder, en men gaat tusschen den Bovenvijver, aan wier oevers de zwanen nestelen, en het renperk van Auteuil door, dan komt men aan de watervallen, die zich in den grooten vijver uitstorten en van welke de belangrijkste een geneeskrachtig, zwavelhoudend water geeft, dat aan de wateren van Passy herinnert.

Aan den tegenovergestelden kant vindt men een dier café-restaurants, die men in grooten getale in het Bosch aantreft, en die wedijveren in bevalligheid van bouw en inrichting.

Aan het einde van den Vijver begint de rivier van Longchamp, waarin de beken van Armenonville en van Neuilly uitstroomen; de eerste naar het oosten stroomend om daar ter besproeiing te dienen, de andere naar het noorden vloeiend, een verbinding vormend met den vijver van Madrid. Deze beide beekjes besproeien het geheele noordoostelijke deel van het Bosch.

De rivier van Longchamp richt zich naar het westen, is ten deele overkluisd en stroomt overigens onder een gansche reeks rustieke bruggen door in de Pré Catelan, een bewonderenswaard apart liggend park, met eeuwenoude eiken en heerlijke grasvelden. In den tegenwoordigen tijd staat de toegang aan ieder die dit wenscht hier open en mogen fietsrijders, rijtuigen enz. hier binnenkomen.

De Pré Catelan ontleent zijn naam aan het Catalaansche kruis, dat de plaats aanwijst waar de Provençaalsche trou-

badour viel onder de slagen van zijn moordenaars; het kruis is later door leekenhanden veranderd in een pyramide en slechts het voetstuk, dat men thans nog ziet, dateert uit de 17de eeuw.

BOSCHWACHTERSWONING. - DE MOLEN VAN LONGCHAMP.

Van hier zendt het riviertje van Longchamp een beekje uit om de dreven van 'Bagatelle' te voeden. De Engelschen stellen zich niet meer, als in de 14de eeuw, als heer en meesters in het Bosch aan, maar niettemin hebben zij op een goed deel ervan beslag gelegd.

Het kasteel 'Bagatelle' met zijn prachtig park werd achtereenvolgens bewoond door den graaf van Artois, madame de Beauharnais, madame Tallien, Napoleon I, Lodewijk XVIII, de hertogen van Berry en van Bordeaux, en werd in 1832 afgestaan aan lord Hereford, pair van Engeland, aan wiens erfgenamen het tot op dit oogenblik nog behoort. Daar geen enkel eigenaar, zelfs geen Franschman, een duim grond ook slechts, in het onvervreemdbare domein der Fransche hoofdstad mag bezitten, kan men zeggen dat 'Bagatelle' het Gibraltar van het Bois de Boulogne is.

Het riviertje van Longchamp voorziet de laan van Koningin Margaretha van water en valt dan in

DE 14DE JULI IN HET BOIS DE BOULOGNE TIJDENS DE GROOTE REVUE.

een waterval neer in een kleine, heerlijke vallei, vol frischheid en mysterie, die daar ligt als om dichters te inspireeren; ten slotte vloeit het water in den grooten vijver, die als reservoir voor den grooten waterval dienst doet.

Daar is het een heerlijk zitje.

Tusschen grillige rotsen - van Fontainebleau aangevoerd, maar die daar als toevallig schijnen neergeworpen - valt een reusachtige massa water uit een grot en maakt een superben val.

Boven van den grooten waterval heeft men een tooverachtig panorama. Beneden de ruime groene vlakte van Longchamp, door de Seine begrensd, wier in de zon tintelend water men in de verte ziet. Vóór u, op zichzelf, zich losmakend van den horizon, de Mont Valérien, door heremieten gecultiveerd voordat de bekende Abdij hier gesticht werd, thans gekroond door het fort, dat zorgzaam over Parijs waakt. Links, in zuidelijke richting, omgrenzen u de heuvels van Suresnes, Saint Cloud, Ville d'Avray, Bellevue en Meudon, zoo frisch, zoo coquet.

In de vlakte beneden vindt men in eene onvergelijkelijke omlijsting het hippodrome en de africhtingsplaats, terwijl hier ook een terrein voor polo is aangewezen en het oorspronkelijke exercitieterrein van de Parijsche legermacht hier wordt aangetroffen.

Tusschen het hippodrome en de africhtingsplaats ligt de villa ‘Longchamp’, die onder het tweede keizerrijk dienst deed als buitenverblijf voor de prefecten van het Seine-departement; het hierbij behoorende park is de oude gaarde van de abdij van Longchamp. Men kan er de laatste sporen der bouwvallen nog zien, den toren, dicht bij de villa, den molen, ter zijde, gansch in het groen verscholen.

Aan gene zijde van de renbaan zijn reusachtige tribunes gebouwd voor de toeschouwers. Op deze plaats werden de groote jaarlijksche feesten van het Bosch gegeven, waaraan ook het Hoofd van Staat deelneemt. Dan wordt er een kolossale luxe ten toon gespreid zoowel van toiletten als van rijtuigen. Wat er in Parijs aan victoria's, landauers, phaëtons is, aan pracht van weeldepaarden, gaat naar het Bosch. In één lange rij rijden de verschillende voertuigen achter elkaar aan, ondanks de breedte van de breede lanen, rad aan rad.

Vooral op het tweede der feesten - de groote revue of 14 Juli - is het in het Bosch enorm druk; de president der republiek verschijnt dan omstuwd door een escorte kurassiers; om het groote exercitieterrein staan schouder aan schouder, in vier- en vijfdubbele rijen achter elkaar de toeschouwers, en aller blikken zijn gericht naar het imposante schouwspel, dat 20.000 man militairen, te voet, te paard en met kanonnen, oplevert.

De minister van oorlog - tenzij hij burger-minister of gepensionneerd officier is - zit dan te paard en rijdt aan

het hoofd van zijn schitterenden staf voor de troepen uit, ze latend defileeren voor de presidentieele tribune.

De feesten in het Bois de Boulogne zijn zeer populair, vooral ook omdat ze zoo democratisch zijn; wel hebben ze sedert de republiek een weinig van haar luxe verloren; zoo ziet men nu geen zilveren karossen meer, bezet met kostbare steenen, zooals in 1785 een Engelsche zonderling deed bouwen. In onzen tijd is het aantal huurrijtuigen zeker grooter dan dat der eigen equipages, en men ziet in overwegende mate burgerlui, die met hun familie eens uit rijden zijn; dan wielrijders en in de laatste jaren automobielen, die echter voor den gewonen wandelaar zeer hinderlijk zijn.

Des Zondags komt de kleine winkelier, die de gansche week in zijn winkeltje op den faubourg St. Denis heeft gestaan, en de winkelbediende uit de rue Montmartre hierheen om te genieten van de frissche lucht van pijnboomen; dan strekt hij zich uit op de grasvelden, dan haalt moeder de vrouw uit haar karbies wat zij heeft meegebracht aan lekkerbeetjes; de kinderen zwermen uit en vermaken zich hier zonder eenig gevaar kostelijk.

Ieder seizoen geeft aan het Bosch zijn eigenaardige aantrekkelijkheid.

In de maand Mei of Juni is het hier Bloemenfeest; dan worden de rijtuigen en de toiletten getooid met de heerlijkste rozen, irissen en viooltjes.

Des winters rijdt men op de vijvers schaats, terwijl er ook voor hen, die er voor betalen kunnen, gelegenheid bestaat op een afgesloten terrein over de ijsvlakte voort te glijden. Is de winter wat streng en houdt de vorst lang genoeg aan, zoodat men zonder gevaar groote menschenmassa's op de ijsvlakte durft toelaten, worden hier meermalen wonderschoone avondfeesten gegeven.

Er bestaat in het Bosch gelegenheid tot duivenschieten, tot visschen, ja zelfs tot jagen. Dit laatste bepaalt zich trouwens tot klopjachten op konijnen, die van tijd tot tijd worden gehouden om te voorkomen, dat deze knaagdieren zich al te zeer vermenigvuldigen.

* * *

Voor liefhebbers van statistiek geven wij hier de volgende cijfers.

Oppervlakte in H.A.

Geheele uitgestrektheid 847 H.A. 88 A. 12 c A.	
Bosch	360 H.A.
Weideveld	178 H.A.
Verpachte en verhuurde terreinen	135 H.A.
Wegen, lanen, voetpaden	129 H.A.
Waterpartijen	24 H.A.
Rivieren	5 H.A.
Kweekerijen	16 H.A.

Het Bois de Boulogne omvat voorts:

Twee renperken	119 H.A.
Een plantentuin	19 H.A.
Schaatsen- en Polobaan	17 H.A.
De Pré Catelan	8 H.A.
De Racing-Club	3 H.A.
Lengte in Kilometers:	
Bestrate wegen	75 K.M.
Ruiterpaden	25 K.M.
Voetpaden	65 K.M.
Sprengen	12 K.M.
Waterleidingen	80 K.M.

Er zijn in het Bosch:

2 kazernes voor wachters; - 25 wachthuizen; - 6 schuilplaatsen voor ruiters; - 4 inodores; - 450 rustbanken; - 45 drinkfonteinen; - 30 bruggen; - 8 watervallen; - 12 vijvers; - 1800 sproeistandpijpen.

De begrooting bedraagt 583.000 francs en wel:

Hippodrome te Longchamp	200.000 frs.
Hippodrome te Auteuil	150.000 frs.
Schaatsenbaan	20.000 frs.
Polo	12.000 frs.
Huizen, enz	174.000 frs.
IJstenten	22.000 frs.
Visscherij	3.100 frs.
Eenden- en eierenverkoop	1.900 frs.

De voornaamste restaurants zijn verhuurd voor:

Het Chineesche paviljoen	16.900 frs.
Het restaurant aan den waterval	16.000 frs.
Het paviljoen van Armenonville	12.600 frs.
Pré Catelan	16.100 frs.
Het eiland-restaurant en verhuur van bootjes	9.200 frs.

De uitgaven bedragen
640.000 francs en wel:

Aan salarissen:

Voor administratie, enz.	146.500 frs.
Onderhoud van wegen en besproeiing	304.000 frs.
Architectenarbeid	19.000 frs.
Onderhoud van het park	118.500 frs.
Onderhoud van hekken enz.	40.000 frs.
Uniform der parkwachters	10.000 frs.
Voedsel voor watervogels	2.000 frs.

Toen en nu.
Logementen van Haarlem, en Delft-Gouda-Brielle. - Hôtel de l'Europe. - Hôtel van den 1en Secretaris der Turksche Legatie, Rechid Bey, Graaf Czaikowski.

Reeds meermalen hebben we gelegenheid gehad een woord te zeggen over de Logementen der stemhebbende steden. Zoo o.a. over het Logement van Amsterdam[1] en dat van Rotterdam[2].

Thans willen we dat van Haarlem, en het naastaangelegen gemeenschappelijke Logement voor Delft, Gouda en Brielle bespreken, en op de lotswisselingen dier huizen wijzen.

Wanneer we, komende van het Plein, de aan ieder beschaafd Nederlander bekende *Witte Societeit*, links aanhoudende, voorbij zijn, en nog eenige passen doen, dan bevinden we ons, indien we ons niet laten afleiden door de monding van het Doelenstraatje, of het woonhuis aan den zuidhoek ervan gelegen, voor het breede gebouw, dat in Den Haag bekend is onder den naam van *Hôtel de l'Europe*, en ongeveer een halve eeuw hem met eere mocht dragen.

Blijkbaar is het gebouw uit twee ongelijksoortige deelen samengesteld. Het eerste gedeelte, ongeveer een derde der geheele breedte, is de *dépendance* van het Hôtel. Hoewel een afzonderlijken ingang hebbende, welke gebruikt wordt voor bijzondere gelegenheden, vormt het toch met het hoofdgebouw een volkomen eenheid, en verhoogt dit deel slechts het aanzien van het geheel.

Dit deel, in 1806 voor f100 aangeslagen in de verponding, was eertijds het Logement van Haarlem.

De stad Haarlem, wier gedeputeerden sedert 1599 logeerden op het Buitenhof, naast het Keizershof, kocht het huis en erf, aan de Westzijde van de Lange Houtstraat, dat ingericht werd tot Logement in 1636. De akte is van 7 Februari. De koopprijs bedroeg zestien duizend gulden. Zuidwaarts en noordwaarts waren buren mr. Gerrit Dijckmans, en de ambassadeur Harmen van Middelcoop.

1) Zie Huisvriend van 1897 No. 3 (Rijksarchief).
2) Zie Huisvriend van 1899 No. 10 (Departement van Oorlog).

Een eeuw ongeveer hielden Gedeputeerden aldaar verblijf, maar toen deed de bouwvallige toestand van het gebouw Burgemeesteren van Haarlem besluiten om het pand te verkoopen, en verwierven zij 16 December 1732 bij koop voor f 60.000 het eigendom van de vrouwe van Renswoude, gelegen aan den Korten Vijverberg op den hoek van het Doelenstraatje.

In 1733 werd het pand in de Lange Houtstraat van de hand gedaan voor f11.000.

Het nieuw aangekochte pand, in 1635 gebouwd door Gerrit Maes, had een deftig aanzien; haast zou men zeggen vorstelijk, waartoe medewerkte een, boven het huis, zich verheffend vierkant torentje, dat in een koepeldak uitliep, en ongeveer de helft der 18de eeuw schijnt afgebroken te zijn. Historische waarde verkreeg dit gebouw in 1798, toen zich aldaar op 22 Januari een 50-tal volksvertegenwoordigers, onder voorzitterschap van Midderigh, des morgens vroeg, vereenigden tot voorbereiding van den Coup d'état, die de Nationale vergadering in eene constitueerende, representeerende het Bataafsche volk, zou veranderen[1].

In Aug. 1803 verkocht Haarlem zijn luisterrijk Logement voor f 12.000, dus een vijfde van de vroegere koopsom, en sedert dat jaar werd het in 2 deelen gesplitst.

Een aardig kijkje in de huishouding van zulk een Logement verkrijgt men door kennis te nemen van de verschillende instructies voor den ‘Castelijn en Castelijnesse’. De instructie voor deze functionarissen voor Haarlem bleef bewaard. Zij moesten wezen ‘nugteren en bekwame Personen haer het huyshouden en de menagie en in het bisonder het geen de keuken conserneerd wel verstaande’. Zij hielden verblijf *in*, en opzicht *over* het Logement, en moesten het te hunnen koste behoorlijk schoonhouden.

Noodige reparaties moesten zij onmiddellijk ter kennis brengen van den Burgemeester ter dagvaart, maar mochten eigenmachtig handelen bij storm, onweer en dergelijke omstandigheden, indien er iets ‘ontramponeerd’ mocht zijn, of ‘zware leckagie’ was ontstaan.

Meubelen en zilver moesten zij bewaren en ‘wel rein ende schoon houden’. Inventaris was daarvan opgemaakt. Alle nieuwe jaren werd hij gerevideerd. Bij overlijden of vertrek moest de inboedel daarnaar worden overgegeven aan den opvolger.

Zaken betreffende de huishouding en de keuken, het beddegoed enz. moesten de functionarissen bijleveren, en bleef hun eigendom.

Dit gold ook de inrichting van het jacht, waarmede de Heeren kwamen en gingen.

Verwarming en verlichting was ook hun zaak.

Vier vaste vuren gedurende het winterseizoen behoorden tot het eerste. Een in de eetzaal, een in de zijkamer daarover, en een op iedere kamer van de Heeren Pensionarissen.

Het vuur in de eetzaal moest bijtijds, vóór het opstaan der Heeren aangelegd zijn, en het vuur in de zijkamer vóór 9 uur des morgens.

Wat betreft de verlichting moesten zij verschaffen 4 kaarsen in de eetzaal, 2 op de kandelaars, en 2 op de armpjes voor den schoorsteen, een kaars in den lantaarn in het voorhuis, en een in ieder van de lantaarnen op de trap, en voor ieder Heer een kaars, wanneer de Heeren op hun slaapkamers zijn, en 2 kaarsen in iedere kamer, indien daar menschen zijn om iemand van de Heeren te spreken.

1) Zie Haagsch Jaarboekje voor 1898: Een Album Amicorum, o.m. bladz. 236.

Bij visites of indien er gasten in de eetzaal waren zullen op de kronen en elders zooveel meer kaarsen moeten branden als gerequireerd zullen worden.

Gereed moesten blijven onaangestoken kaarsen op kandelaars om komend bezoek voor te lichten, en een onaangestoken kaars op een blaker om de voordeur te openen.

Verder moesten zij verstrekken 'een ordentelijke Maaltijd'; des morgens een ontbijt van brood, boter en kaas, doch geen avondmaal. Zij moesten zorg dragen 'dat de spijs in zijn soort goed ende wel, en na behooren geprepareerd zij'.

Gelijkerwijs zorgden zij voor het middagmaal in het jacht.

De Kastelein en de Kasteleinesse leverden het bier, dat dagelijks in het Logement 'geconsumeerd' werd, uitgenomen 'de Mol[1] die de Heeren voor haar zelfs doen inleggen'.

Tusschentijds 'gelijk als in een Herberge' behoefden zij geen bier te geven 'anders als in alle redelijkheid', aan den Bode of aan de knechts.

Te hunnen koste moesten zij onderhouden twee dienstmeiden[2]; zij moesten 'zig eerbiediglijk tegen de Heeren gedragen'; opzicht over het huishouden houden; en, in het bijzonder, zorgen dat de dienst van de Heeren 'nae behooren en met alle vigilantie geschiedde'.

Den bode en den knechts moesten zij minzaam bejegenen, nauw toezien, dat er geen disordre geschiedde, en zich niet met hen in woorden of 'kijvage' inlaten.

De boodschappen, bij absentie van de Heeren, aan het Logement gedaan, moesten 'pertinentlijk' aangeteekend worden op een lei, welke daartoe in het portaal hing. Die lei moest aan de Heeren, in Den Haag komende, worden vertoond.

Waren de Heeren in Den Haag, dan moesten zij den bode of den dienstdoenden knecht roepen.

Als de Heeren op de slaapkamers waren moest het huis alom gesloten worden. De knechts mochten dan niet meer uitgaan of uitblijven.

Zeer nauw moest toegezien worden op brandgevaar. Een der maatregelen was het 'vuur en ligt, voor dat zij naar Bed gaan nae behooren bergen en weg nemen'. Voorts moesten zij alles doen 'hetgeen een goed en getrouw Castelijn en Castelijnesse schuldig is te doen'.

'Voor alle welke diensten, - dit is artikel 36, - moeiten, onkosten, leverantiën, zij van stadtswege zullen genieten' een tractement van f 1200.

Daarenboven van de Heeren, in 't particulier, in 't Logement etende voor ieder Heer of Vrouwe voor middagmaal en ontbijt 33 stuivers, en in het jacht 21 stuivers, en indien een avondmaal geordonneerd werd 18 stuivers.

Voor den bode en de knechts bedroeg deze vergoeding voor ontbijt 6, middagmaal, waar ook gebruikt, 12, en avondmaal 6 stuivers.

Over en weer was een tijd van zes maanden gesteld wat betrof het opzeggen, behoudende Burgemeesteren het recht om Kastelein en Kasteleinesse terstond te ontslaan bij geldige redenen.

De geheele instructie bestond uit 45 artikelen, en was vastgesteld 11 Juli 1739. Slechts het belangrijkste hebben we medegedeeld.

4 September 1751 werden nog vijf poincten 'gestatueerd en vastgesteld' omtrent de consumptie, voornamelijk den wijn, en het verblijf houden in het Logement door anderen dan 'buyten de Heeren van den dagvaert'.

1) Een soort wit bier.
2) Art. 41 bepaalde: 'Wanneer de twee dienstmeiden zig wel en ten genoegen van de Heeren komen te gedragen zal op het scheiden van ieder Dagvaard, en zulks viermaal in het jaar uit die consideratie van Stads weege als van ouds aen haar te zaemen vereerd werden drie zilveren Ducatons.'

Met Haarlem hebben we nu afgedaan, en dus ook met de dépendance van het Hôtel de l'Europe.

Het eigenlijke Hôtel strekte ten verblijf aan de Heeren van Delft en Gouda, en later aan die van Delft en Brielle.

Delft en Gouda kochten in 1659 het pand grenzende noordwaarts aan den eigendom van juffr. Van Dorp, en zuidwaarts aan het Logement van Haarlem. Het behoorde in eigendom aan Joh. Middelcoop, en werd bewoond door den Heer Gent. De koopsom bedroeg f19.800.

Het oude en bouwvallige gebouw werd voor rekening der beide steden in orde gebracht, en van meubelen voorzien. De inrichting was zeer weelderig.

Zoo voorzag de beroemde Maximiliaan van der Gucht te Delft het van een tapijtbehangsel, dat, tegen f 7.50 per el, f 1890 kostte. Een tapijtwerker te Gouda bekleedde 24 stoelen, en leverde daarbij een tafelkleed voor f 442, terwijl Samuel Huls in Den Haag ruim 165 el goudleer leverde tegen 58 stuivers

BELLENBLAZEN. Naar E. Lancerotto.

de el.

In 1707 gingen de steden scheiden. De slechte toestand der geldmiddelen van Delft noodzaakte haar bestuur om op goedkoopere gelegenheid bedacht te zijn, en de stad verkocht haar helft aan Brielle, maar dit tweede huwelijk van Gouda was niet erg gelukkig.

Gouda en Brielle stelden wel een reglement op de huishouding vast, en regelden alles naar behooren, maar het huwelijkscontract scheen voor verschillende uitleggingen vatbaar, zoodat er al spoedig geschillen verrezen, die weldra een ernstig karakter aannamen.

Brielle bood haar helft aan Gouda te koop aan, maar men kon het niet eens worden, en nu moest het huis, in 1721, in openbare veiling gebracht worden. Het werd gekocht voor f 12.500 door den Heer Van der Dussen, burgemeester van Gouda.

Hij deed dit voornamelijk om te trachten de gerezen onlusten nog bij te leggen, maar tevergeefs.

Brielle wilde niets van het bemiddelingsvoorstel weten, en trok er uit.

Het voorstel van den vredestichtenden Burgervader, ‘om met vergeving en vergeting van tusschen beide steden gerezen oneenigheden, als vroeger in alle vriendschap te zamen te wonen’, werd door Brielle gewezen van de hand.

Hoe fraai het gebouw ook was ingericht, toch knaagde de tand des tijds er met onverbiddelijke woede aan. In 1754 was het zoo vervallen, dat naar een ander gebouw werd omgezien. Eerst in 1757 slaagde Gouda, en betrok het huis in het Lange Voorhout, thans bekend als dat der Rekenkamer.

En zoo hebben we dan nu de lotswisselingen van de beide huizen vermeld.

In 1806 vinden we in het verpondingsboek als eigenaars der beide Logementen Haarlem, en Delft-Gouda-Brielle opgegeven J.G. Matthis van Haring-Carspel, en A. Teixera; later gingen zij over in handen van J.C. Graaf van Bijlandt, en de Erven Teixera, om in beide families te blijven tot in 1843. Eigenaar werd alstoen Josephus de Witt, en in 1866 F.J. Paulez, om ze in onze dagen terug te vinden in handen van de *veuve Bongers*, wier Hôtel de l'Europe met roem bekend is. En thans zal in het groote gedeelte hun intrek nemen de 1e Secretaris der Turksche legatie Rechid Bey, Graaf Czaikowski, en zijne gemalin Gravin Czaikowski, geboren Van der Bilt, kleindochter van den Amerikaanschen geldkoning.[1)]

Wat al wisselingen hebben die beide gebouwen gekend.

Eerst dienden zij tot huisvesting van deftige Haagsche families. Toen kwamen en gingen er Gedeputeerden van de Stemhebbende Steden, en was de politiek er, zooals gemakkelijk te begrijpen is, de hoofdschotel van het dagelijksch onderhoud.

Daarna werden het de woonhuizen van adellijken in den lande. Eenerzijds bracht de rijke Portugeesche Israëlietische familie er de weelde van het Oosten over; anderdeels zetelde er, in verschillende geslachten, een der oudste takken van den Nederlandschen adel, wiens leden nu nog in eer en aanzien staan.

Als *Hôtel de l'Europe* was het wederom een komen en gaan. Feestpartijen en gastmaaltijden braken het eentonige, den dagelijkschen sleur van het hôtelleven. Wetenschappelijke voordrachten werden er gehouden, diepzinnige debatten gevoerd, als de zalen waren afgestaan voor vergaderingen en lezingen.

Thans zal de mondaine wereld er hoogtijd houden. Galarokken en baltoiletten zullen schitteren in een zee van licht, en met ongemeenen glans zullen de diamanten en paarlen van Gravin Czaikowski haar, als een planeet aan het firmament, doen lichten en fonkelen, en tal van bewonderaars en aanbidders magnetisch tot zich trekken.

Den Haag.

A.J.S.v.R.

1) Sedert dit opstel geschreven werd, waait bij feestelijke gelegenheden de Turksche vlag reeds uit het Hôtel.

De 'Inséparables'. Oorspronkelijke novelle door Nebb. (*Vervolg en slot van blz.* 363.)

'Broeder! die goedheid is te veel. Gerard, ik heb te zeer misdaan, ik heb uwe vrouw omarmd, ik heb....'

'Ik weet 't, Fredi, spaar mij en u zelf; ge behoeft dat niet te herhalen, maar ik

BINNENHUISJE. Naar een schilderij van Boquet.

weet ook dat mij in uwe plaats zeer zeker hetzelfde overkomen ware. Zie, beste Fredi, ik heb u steeds zulk een innige broederliefde toegedragen, dat 't mij niet mogelijk is het leed te beschrijven dat ik nu gevoel bij de gedachte, dat ik uw beider geluk heb vernietigd - en zoudt ge nu werkelijk denken, dat ik zelfs een oogenblik vermoeden kon dat ge uit slechtheid misdeedt, toen gij beiden eene seconde lang uwe zelfbeheersching verloren hadt? Zie Fredi, ik kan u niet zeggen hoe dankbaar ik den hemel ben, dat ik de reden mocht ontdekken, waarom mijne vrouw met mij niet gelukkig was. Nu kan er misschien nog een betere tijd aanbreken, nu kunnen wij allen misschien nog eenmaal gelukkig zijn.'

'Ik begrijp u niet, Gerard.'

'Zoo broeder, welk een keurig verband. Kom, gaan wij nu naar buiten, de lucht zal ons goeddoen; geef mij uw arm, want eerst nu gevoel ik eenige duizeling na dien val. Dat is in lang niet gebeurd, beste Fredi. Begrijpt ge nu nog niet, hoe voor ons allen nog eenmaal een gelukkige tijd aanbreken kan?'

'Neen Gerard, ik begrijp u niet.'

‘Moet ik u dan weer droomer noemen? Kom, ik zal uw geheugen wat te gemoet komen, dan zeker zult ge mij toch verstaan. Herinnert ge u den Zondag, nadat wij beiden Eva voor 't eerst hadden ontmoet? Herinnert ge u, hoe er toen tusschen u en tante Ursula wrijving van gedachten ontstond over het al of niet wenschelijke eener echtscheiding?’

‘Groote God! Gerard, ge wilt toch niet?’

‘Ik wil alleen aan uwe meening gevolg geven, welke nu ook geheel en al de mijne geworden is, namelijk dat het beter is, drie ongelukkige menschenharten door de uitzondering te redden dan door den regel te breken. Ge zult toch wel willen gelooven, Fredi, dat ook ik mij niet gelukkig gevoelde, al was Eva mij ook zoo onnoemelijk dierbaar? Mijn geluk is het uwe, hebt ge mij eenmaal gezegd; welnu, meent ge dan dat uw en Eva's geluk niet het mijne zou zijn? Nu moet ik terugkeeren, want ik heb nog met Eva te spreken en 't is reeds laat. Wacht mij morgen bij u, wij zullen dan alles met bedaard overleg bespreken.... neen broeder, geen woord meer, geen enkel woord, alleen uw hand, die is mij genoeg, die handdruk zegt ons dat onze broederliefde niet het minste geleden heeft. Vaarwel nu, tot morgen....’

Toen Gerard eenige oogenblikken later zijne slaapkamer betrad, trof hij Eva reeds te bed. Bij zijn binnenkomen richtte zij zich overeind, hief hare handen smeekend tot hem op en barstte met een ‘vergiffenis, Gerard!’ in hevig snikken uit, terwijl haar tenger lichaam ten gevolge der groote gemoedsbeweging nu en dan door zenuwachtige schokken heftig schudde. Gerard nam hare beide handen in zijne rechter, dwong haar zacht met de linkerhand zich weer neer

te leggen en sprak daarna met een onbeschrijfelijk schoone, maar weemoedige uitdrukking op zijn edel gelaat en zijne oogen onafgewend op haar gericht:

‘Eva, ik kom alleen om u te zeggen, dat Fredi's komst ons op den duur toch allen gelukkig maken kan. Ik wilde u zóó niet den nacht doen ingaan, maar u zooveel mogelijk rust bezorgen. Op welke wijze de zon nog eenmaal voor ons allen helder schijnen kan, zie, dat kan ik u nu niet in een paar woorden zeggen. Ge zijt mij echter als vrouw te dierbaar geweest om u ook als zuster ongelukkig te kunnen zien. Neen Eva, lieve zuster, ween niet om mij, geloof me, juist mij maakt 't gelukkig, tot uwe rust te kunnen medewerken. Gij arme, die zooveel om mijnentwil hebt geleden. Zóó, nu laat ik u alleen, ik heb geen recht meer, dit vertrek met u te deelen. Neem met dezen handdruk de heilige verzekering tot u, dat ge mij altijd een dierbare zuster zult zijn en dat ik grooten eerbied heb voor de edele zelfopoffering, die ge uwe brave moeder gebracht hebt. Adieu, Eva. O, dat mijne woorden u eenige rust brengen mogen.’ Daarna drukte hij nog eens hare beide handen in de zijne, raakte met zijne lippen even haar voorhoofd aan en verliet vervolgens langzaam met opgeheven hoofd het vertrek, begaf zich toen naar zijne werkkamer, waar hij den geheelen nacht bleef doorbrengen en eerst tegen den morgen op eene causeuse onrustig insluimerde.

‘It is very true sir, you are right’ had Giles voor jaren geleden aan zijn meester geantwoord, toen deze hem uit zijn dagboek liet lezen: ‘velen weten 't niet, of en hoe zij een ander liefhebben; zekere gebeurtenissen brengen dit eerst te voorschijn.’ Maar als de trouwe zwarte nu had kunnen lezen, wat zijn meester even te voren in datzelfde boek neergeschreven had, dan ware zijn antwoord zeer zeker hetzelfde geweest. Stil! Frederik leest het nog eenmaal halfluid voor zich, luister: ‘Er is veel goeds en schoons in 's menschen hart, dat ons lang onzichtbaar blijft, ja zelfs vaak mede ten grave daalt zonder dat 't zich ooit aan ons openbaarde.’ Zie, nu sluit hij het boek weg en zijne lippen stamelen: ‘Gerard! hoeveel hooger staat ge dan uw Fredi.’

Wij willen, na een tijdsverloop van ruim twaalf jaren, nog even een vluchtigen blik werpen op en om de uitgebreide bezittingen der ‘Inséparables’ en al vinden wij er misschien ook veel veranderd, toch treffen wij er wellicht nog enkele oude bekenden aan.

We kiezen ook nu een schoonen zomerdag daartoe uit en verlaten te E. den trein, om van daar de wandeling naar ‘Woudzicht’ te ondernemen. 't Is een heerlijke Julimorgen. De natuur, die nooit oud wordt en elk jaar opnieuw hare grootsche schoonheid voor ons ontplooit, doet onze harten sneller kloppen. Wij gevoelen ons eenige jaren jonger en roepen tegelijkertijd alle herinneringen uit het verre verleden, met hun lief en leed, in ons geheugen terug. 't Verledene! Een droom, een niets - en toch het eenig aardsche goed, dat steeds rijker wordt, hoe meer men er van verbruikt. Een groot dichter noemde de herinnering het Paradijs, waaruit niemand kan worden verdreven; maar dwaalde de profeet hier niet? Wandelen er niet duizenden op aarde, wier verleden dat dicht omsluierd beeld is, waarvan de aanblik alleen hun doodelijk zou kunnen zijn?

Vóór wij het dorp verlaten, betreden wij even het kerkhof, zoo schilderachtig, op geringen afstand van de kerk gelegen. Welk een rust, welke kalmte hier. Rondom ons geen andere beweging, geen enkel ander geluid, dan het gonzen der nijvere insecten en de zachte stemmetjes der gevederde zangers. Hier wacht een geopende groeve den dierbaren last, die haar straks zal worden toevertrouwd; dáár getuigt ons

de nog omwoelde aarde, welke tranen van jonge smart hier nog gisteren werden gestort, en ginds, ja waarlijk, daar zien wij den graver van dezen akker alweder opnieuw zijne spade hanteeren. Hoe wij ook zoeken, waarheen wij onze schreden ook richten, wij vinden de plek niet terug, waar de kleine Agnes begraven ligt. Als wij nu den ijverigen man een oogenblik in zijn weemoedigen arbeid storen en hij ons na een kort geleide de plaats wijst, die door ons tevergeefs werd gezocht, blijkt het ons dat wij die plek reeds meermalen voorbij zijn gegaan. Natuurlijk, we kunnen ons niet voorstellen, dat met ons ook alles rondom ons verandert, en staan dus ook nu verbaasd dat de kleine treurwilg tot een dikken boom is geworden, die zijne takken ver laat neerhangen en het geheele graf in een zware schaduw hult; slechts hier en daar strooit de doorbrekende zon eenige lichtvlekjes als zilver neer. En nu valt ons oog op het naaste graf, omdat het zoo sprekend op het andere gelijkt, dat alleen het aangebrachte opschrift het eenige verschil voor ons uitmaakt. Welk een rozenpracht! Welk een veld van viooltjes en bonte bladeren - en zie, de tijd heeft de neerhangende takken van beide boomen zóó in elkander gestrengeld, dat aan eene scheiding niet te denken valt, en eene poging daartoe onvermijdelijk den dood van beide boomen zou ten gevolge hebben, zooals de oude tuinman van ‘Woudzicht’ bij hoog en laag blijft beweren.

Nu bewandelen wij den weg, die in vroegere jaren de beide ‘Woudzichten’ van elkander scheidde. Alles schijnt hier gelijk te zijn gebleven, althans geene verandering van eenige beteekenis treft ons oog. Daar naderen wij de breede eikenlaan, die zoo vaak door de trouwe Diana werd afgelegd, en een blik naar rechts doet ons terstond een groote verandering bespeuren. De villa ‘Groot Woudzicht’ is voor de tweede maal gesloopt, ditmaal echter door menschenhanden. Het geheele huis met de omliggende gebouwtjes heeft voor een zestal arbeiderswoningen plaats gemaakt, waarvan de eerste steen werd gelegd door de kleine drie-jarige Agnes, wat met vergulde letters in een der gevels te lezen is. Een en ander is door een ijzeren hek omgeven, waarop het woord ‘Gerard-stichting’ te lezen staat.

Wij kunnen onze nieuwsgierigheid niet bedwingen en richten eenige vragen tot de jonge moeder, die voor de deur van een dezer woningen gezeten, de oogen, van trots en vreugde schitterend, onafgewend op haar eerstgeborene heeft gericht, welke zijn klein vuistje tegen de volle borst doet rusten, waaraan hij zijn gezonden honger stilt. Van die gelukkige moeder vernemen wij nu, dat deze nette woningen, elk uit twee kamers en een keukentje bestaande, door de zes gezinnen kosteloos worden bewoond. De huisvaders zijn allen houthakkers in de zoo uitgestrekte wouden, waarin zij steeds volop arbeid vinden om hunne gezinnen te kunnen onderhouden. Ledigheid, wanorde en onmatigheid wordt er streng geweerd en bij eventueel voorkomen gestraft met onverwijld verlaten der woning. Als de jonge moeder haar gezonden, dikken jongen weder te slapen heeft gelegd te midden der heerlijke dennenlucht, deelt zij ons nog lachend mede, dat een zeer vriendelijke, maar erg leelijke, zwarte man met het opzicht over deze woningen is belast en een paar maal 's weeks geregeld zijne bezoeken komt afleggen.

Wanneer wij ons nu omkeeren en na een ‘dag moedertje!’ de lange eikenlaan ten einde gaan, ja! dan vertoont ‘Klein Woudzicht’ zich weder aan onze oogen, zooals wij dat huis ruim twaalf jaren geleden hebben verlaten. Uit- en inwendig is alles gelijk gebleven, niet de minste verandering heeft er plaats gehad. Ook het levensgroot portret der lieve Agnes lacht ons nog van dezelfde plaats toe; het schoone gezichtje is nog met hetzelfde reine waas van onschuld overtogen. En nu valt ons oog op een huiselijk familietafereeltje, dat ter zijde van de villa, tusschen het dennenhout is waar

te nemen. Een zeer oude vrouw, in liggende houding in een ziekestoel gezeten, volgt nog met de grootste belangstelling alles wat er in hare naaste omgeving voorvalt en gesproken wordt. Haar gelaat, dat, ofschoon gerimpeld, werkelijk nog schoon mag genoemd worden, getuigt wel is waar van smartelijk lijden, van waar zieleleed, doch een glimlach van de grootste

gelukzaligheid, welke zich nu en dan om haar bevenden mond plooit, zegt ook dat dat lijden lang tot het verledene behoort en hare laatste levensdagen tevens de gelukkigsten zijn. 't Is aandoenlijk om te zien, met welk een liefde en zorg zij door de drie personen wordt gekoesterd, die bij haar om de tafel hebben plaats genomen. De ééne, een dame van middelbaren leeftijd, op wier gelaat duidelijk te lezen staat, dat het woordje 'geluk' bij haar reeds lang tot het verleden behoorde, heeft juist het dambord gereed gelegd, om, zooals iederen morgen, ook nu twee partijen met de oude dame te spelen. De beide anderen, echtgenooten in de volle kracht van hun leven, zitten hand in hand en in druk gesprek over logée's, die zij den volgenden dag uit Brussel wachtende zijn, terwijl de oude vrouw hare aandacht niet bij het spel weet te houden, daar ze toch nu en dan een paar woorden meespreken moet, als beide echtelieden zich tot haar wenden om moeders raad in te winnen.

Ginds, in den grooten vijver, doorklieft een sierlijk bootje het water. Een neger, in de volle kracht van zijn mannelijken leeftijd, roeit het schuitje met stevige hand naar land. Nauwelijks is de oever bereikt, of een lief meisje, ongeveer acht jaren oud, met lange blonde krullen en een frisch, vroolijk gezichtje, springt den zwarte op den rug, drukt haar mondje, zoo rood als een aardbei, met een klinkenden zoen in zijn gespierden nek en roept met een lachend stemmetje: 'Wel bedankt, Giles! Nu naar vader, dan zal ik het vragen.' En als de trouwe Giles - de opzichter over de arbeiderswoningen - met zijn kleine 'miss Agnes' het gezelschap genaderd is, en de kleine hare ouders, grootmoê en juf heeft gezoend, vleit zij zich met de kinderlijkste aanvalligheid tegen vaders knie en spreekt: 'Paatje, komt neefje Fredi nu niet morgen hier? Giles wil 't niet gelooven.'

'Ja lieve.'

'En Paatje, is oom Gerard ook zoo'n goede man als u?'

'Oom Gerard gelijkt sprekend op uw vader, kind,' sprak grootmoê, wie dit gesprek weer zeer interesseerde.

'En tante Lucie, is die ook zoo mooi als moesje?'

'Kom, kleine babbelaarster, ga maar met moesje mee, dan zullen we halen, wat ik je van morgen beloofd heb.'

Eenige oogenblikken later keert de kleine Agnes met haar moeder terug en nu klimt het kind op vaders knie en vestigt in gespannen aandacht hare helderblauwe, groote kijkers op een langwerpige doos, die 'moesje' met een handdruk aan 'Paatje' overhandigd heeft.

'Nu opgepast, Agnes! Wat is dit?'

'Een oude parasol, paatjelief.'

'En wat is dit?'

'Een waaier! maar die is heelemaal gebroken. En wilt u die dingen nu niet voor honderd gulden missen? U ook niet, moesje?'

'Neen, engel! niet voor het tiendubbele.'

'En wat is dit, Paatje?' vervolgde Agnes, twee zijden kwastjes uit de doos nemende.

'Vraag maar aan Giles, die zal 't je zeggen.'

'Talisman!' roept Giles, in de handen klappende, terwijl een gulle lach zijn witte tanden doet zien.

'Ik begrijp er niets van,' spreekt de kleine Agnes.

'Dat behoeft ook niet, hartediefje,' spreekt grootmoe, haar met kussen overladende, 'later zal je dat wel duidelijker zijn.'

'Paatje' bergt alles weder zorgvuldig in de doos, en als hij bij het sluiten toevallig het deksel omkeert, ziet hij voor de eerste maal dat daarin door zijne Eva is geschreven:

'Mir ist, seit ich dich habe, als müsst ich sterben.
Was könnt' ich, dass mich labe, noch sonst erwerben?
Mir ist, nun ich dich habe, ich sei gestorben.
Mir ist zum stillen Grabe dein Herz erworben.'

Om het armhuis.
Door Maarten Maartens.
Met illustratiën.

In de schamele hut zaten ze daar op den Zondagmiddag met hun vieren aan het Zondagsmaal - de oude Lobbers met zijn vrouw en zijn beide halfzusters, Lijsbeth en Maria, oud en afgetobd alle vier, maar toch kraakzindelijk, zooals het huisje, zonder éen smetje, echt Hollandsch, met de frissche, gesteven gordijntjes.

Lijsbeth, de oudste der stiefzusters, een zwak gebouwd vrouwtje, in het kommervolle kleed van het armhuis, strekte haar arm lang uit naar den ketel, die stond te stoomen, maar haar gastvrouw, bij de hand, stootte haar op zij.

'Ieder zijn beurt,' zei vrouw Lobbers, 'laat ons nu eens, als je blieft.'

'Maar ik heb niet genoeg voor mijn centen gehad, zou ik toch zoo denken,' schreeuwde Lijsbeth, en hield haar vork op; 'ik heb niet genoeg voor mijn centen gehad, Jans.'

'Wat denk je dan wel, dat je voor je centen hier kunt krijgen,' kreet vrouw Lobbers, 'als de aardappelen vier gulden het....'

''t Kan me niet schelen, wat ze kosten; ik zeg maar, dat ik hier iederen Zaterdag een dubbeltje breng, en dat ik daarvoor Zondags kom eten, en dat ik daar genoeg voor moet hebben, anders ga ik ergens anders heen.'

'Waar dan heen?' kwam de stiefbroer tusschenbeide, lekkertjes pruimend.

'Overal, waar ik maar wil; voor een dubbeltje hebben ze me overal graag, en dan kan ik nog vleesch ook krijgen.'

Vrouw Lobbers moest er om lachen; ze zag er welgedaan uit, met een frisch gezicht onder haar witte kap. 'Vleesch,' herhaalde ze, en weer moest ze lachen.

'Vleesch,' echo'de de jongere stiefzuster Maria, die bij de Lobbersen inwoonde, nadenkend, en zij liet het oog rusten op den inhoud van den pot.

'Ze liegt het,' zeide de oude Lobbers.

'Natuurlijk, en ze weet dat zelf best,' bevestigde zijn vrouw, stil voor zichzelf herlachend.

'Ik wou dat ik dood was,' zei de oude Lijsbeth.

Vrouw Lobbers schudde het hoofd. 'Tempteer de machten boven niet,' zeide ze plechtig. 'Ze hebben je vergeten; kom, eet je eten op.'

'Wij schelen geen tien jaar met mekaar,' repliceerde Lijsbeth.

'Neen, ik ben zeven-en-zestig en jij vijf-en-zeventig, dat is het verschil, maar toch is jouw éene kies nog beter dan mijn heele gebit.'

'Ik heb geen kiezen meer,' grinnikte de zuster; 'en ik heb ze ook niet noodig; ik heb toch niets te eten.'

'Mensch je eet je bijna dood,' kwam de stiefbroer tusschenbeide.

'Bijna dood is nog lang niet begraven,' bromde Lijsbeth. 'Als je doodging, dan kwam er een plaats vrij; daar

konden wij misschien Maria wel in krijgen,' zei Lobbers, en hij schoof zijn stoel achteruit.

'Ik wil niet, want ik ga toch niet in het bad,' viel Maria in de rede.

Vrouw Lobbers schoof den pot met eten van zich weg; 'als je er in kon komen, dan zou je gauw genoeg in het bad gaan.'

'Ik zou het nooit willen, en jij zou het ook niet willen hebben, Dirk, niet waar?'

'Kom wat een gekheid; wasch je dan je handen en je gezicht niet ieder morgen; nou, in een bad wasch je je alleen een beetje verder.'

'Ik zou het besterven,' kreet Maria; 'mijn heele leven heb ik nog geen bad genomen; neen Dirk, je zou het toch niet toelaten, dat ze me in het bad deden net alsof ik een meid van de straat was?'

'Hou toch je mond met je praat van dood,' kwam vrouw Lobbers geërgerd tusschenbeide; 'Lijsbeth is immers nog niet dood.'

'Neen,' zeide deze, 'en ze is nog twee jaar ouder dan jij.'

Toen bleef het een heelen tijd stil; men hoorde niets dan het eten van Lijsbeth. De huisvrouw haalde een flesch jenever en een tabaksdoos voor den dag; twee glaasjes schonk ze in, een voor haar man en een voor Lijsbeth. Het was extra beste jenever; schenkster en gebruiker letten nauwkeurig bij het proeven op.

Toen de laatste droppel uit het glaasje was gelikt, strompelde Lijsbeth op de been. 'Ik ga eens naar nicht Greta toe,' zeide ze, en dan in een plotselinge opwelling van kwaadaardigheid voegde zij er bij: 'als je het graag wilt, dan kan ik haar er wel over spreken om de Zondagen bij haar te komen eten; ik denk dat ik het bij haar beter heb voor mijn centen dan bij jelui en zij zal ook wel niet zeggen, dat ze maar wilde, dat ik gauw doodging.'

'Zoo, willen wij dat!' riep vrouw Lobbers geërgerd uit; 'foei, wat een gemeenheid en zulk volk laat je dan nog aan je tafel eten.'

'Ik zeg niet, dat ik stellig wegga,' antwoordde het armhuis-vrouwtje in haar poveren omslagdoek, 'maar ik word er misselijk van, als ik weer elke week moet hooren, dat ik te veel eet; je wilt te veel aan me verdienen, Jans, dat is de waarheid, en je moet toch denken, dat ik altijd een dubbeltje geef; ik heb gelijk, en ik wil maar zeggen....'

'Houd je mond,' schreeuwde Lobbers, en hij sloeg met zijn vuist op de tafel.

'Bij nicht Greta daar kan ik zeggen wat ik wil; ik ga direct naar haar toe; dan moet ik toch eens zien, wat die er van denkt.'

'Ik ga zoover met je mee,' zei Maria. ''t Is Zondag, misschien heeft ze wel een kommetje koffie.'

De beide oude vrouwtjes liepen door de drukke dorpsstraat.

Hun schoonzuster zat hen af te wachten in het wit aangestreken huisje, met de geraniums in het venster - het huisje stond apart buiten de kom - en van daaruit had men gezicht op het gewone Zondagstafereel: kinderen die aan den weg speelden, en mannen die stonden te baliekluiven tegen de groene hekken.

Vrouw Lobbers ging in haar duistere huisje terug. 'Ieder ander man dan jij zou er zich voor schamen zulke zusters te hebben,' attaqueerde ze haren man.

'Stiefzusters,' verbeterde Lobbers, nijdig aan zijn pijp trekkend.

'Dat is hetzelfde; het hangt me de keel uit ze hier eten te moeten geven.'

'Lijsbeth geeft een dubbeltje, als ze Zondags komt.'

‘En wat betaalt Maria dan, de heele week door? We geven haar nu al vijftien jaar den kost!’

‘Als Lijsbeth doodgaat, kunnen wij haar in het Armhuis krijgen; dan kost ze ons niets meer en wij krijgen ieder Zondag ons dubbeltje.’

‘Maar Lijsbeth denkt niet over doodgaan.’

‘Je kunt best doodgaan, al denk je er niet aan,’ hervatte Lobbers met gewicht; ‘op een goeden dag, voor je het weet, ligt ze dood neer.’

‘Dat moet ik nog eerst zien,’ zeide de vrouw bespiegelend. Dan plaatste zij de jeneverflesch buiten bereik van haren man.

‘Toch gebeuren zulke dingen,’ philosopheerde vrouw Lobbers voort. ‘Toen ik nog een kind was en diende, was er een zoontje van een keukenmeid, een aardig ventje, die Zondagsavonds aankwam; dan gaf zijn moeder hem te eten. Eens op een Zondag, toen hij weer gesmuld had - pudding en koude pastei - zei hij: “Moeder, wat denk u wel, dat ik gedaan heb vóór ik hierheen kwam? Alle soep van de andere jongens opgegeten, twaalf borden; niemand luste ze.”

“Het was veertien borden,” hernam Lobbers tusschenbeide, zijn pijp uithalend, “en toen hij goed en wel in huis was crepeerde hij. Je hebt me dat verhaal vroeger al eens gedaan, Jans. Er gaan geen twee Zondagen voorbij, dat je het niet doet; dan vertel je het aan Maria en dan weer aan Lijsbeth.”

“Je bent erg vlug in de tellerij,” antwoordde de vrouw spijtig; “maar om op je stiefzusters terug te komen, ik zou er niet zoo het land aan hebben, als ze niet zoo geweldig aten; dat maakt mij gek, en zelf kan ik bijna geen brok eten.”

“Daar heb je gelijk aan,” zeide de man met overtuiging, “wij zijn altijd slechte eters geweest, goedkoope eters; ik denk vaak, hoeveel wij wel hadden kunnen sparen, als wij Maria niet tot last hadden, en ze eet zoo verschrikkelijk, en dat nog wel voor iemand die niet werkt.”

Zijn vrouw kwam tegenover hem zitten; het tafelkleed was een heldere, witte plek tusschen hen in; er stond een vaasje op met frissche, blauwe bloemen.

“Jij *praat*, maar ik *reken*,” zeide zij.

“Ik weet het, Jans, je hebt altijd goed kunnen rekenen.”

“Ja, ik reken, dat vertel ik je. Dood op een cent en op een halfje. Ik heb het allemaal opgeschreven, iederen stuiver dien ze ons kost. Niet dat het van nut is, want ze kan ons nooit een rooden cent teruggeven, maar ik kan het niet nalaten, ik ben geboren om te cijferen en te tellen. Ze kost ons een gulden in de week; ik kan het je precies voorrekenen, want ik heb alles in mijn boekje staan.”

“Neen, laat het maar,” zei de man met een zucht, “ik heb geen cijfers noodig, ik weet het zoo wel, 't is zoo al beroerd genoeg, maar kan ik er wat aan doen?”

“Neen,” antwoordde zij, “geen mensch kan er wat aan doen,” terwijl zij een lossen draad uit het tafelkleed haalde, “ten minste, dat geloof ik niet.”

Hij keek haar aan, met zijn pijp in den mond. “Wat bedoel je?” zei hij ruw.

“Ik wou dat er wat aan te doen was, dat bedoelde ik. Wij zouden het heel wat ruimer hebben, als wij niet voor Maria hadden te zorgen.”

“Wij moeten wat gaan sparen,” zeide hij angstig, “dat moet in elk geval.”

“Wat bedoel je daarmee?” vroeg ze, haar gezicht vlak bij hem.

“Ik heb mijn loon altijd geregeld gehad, anders bedoel ik niets. Zes gulden in de week, 't is niet veel, maar toch nog meer dan een heele boel krijgen. Ik zou niet graag willen, dat ze ons minder gaven!”

“Graag willen?” Wij zouden er mee naar den kelder gaan. Je kunt niet rekenen zooals ik. Ik zwoeg en sloof den heelen dag om den boel bij elkaar te houden; dat gaat nog net met het geld, dat ik heb, maar je brengt geen cent minder in huis, hoor!’

‘Dat heb ik nooit gedaan, ook niet als vrijgezel, zoo ben ik niet!’

‘Zeur dan ook niet, dat je nu er mee beginnen wilt, ik kan geen cent missen, versta je?’ Zij wierp een trotschen blik op haar keurig huisje. ‘Gisteren was hier de domineesvrouw nog, en die zei: “Vrouw Lobbers, het ziet er nergens zoo keurig uit als hier.”’

‘Ja, dat weet ik. Dat heb je me onder het eten al verteld, en vroeger heeft zij het ook al eens gezegd.’

.... De beide oude vrouwtjes liepen door de drukke dorpsstraat.

‘Ook al eens gezegd? Zij zegt het iederen keer als zij hier komt.’

Op dit oogenblik sloop Maria het vertrek binnen.

‘Wel?’ vroegen man en vrouw tegelijk.

‘Lijsbeth is niet erg best,’ zeide Maria; ‘wij hebben koffie gedronken bij nicht Greta en krentenbrood gegeten. Lijsbeth is niet goed geworden; wij hebben om een dokter gestuurd.’

Maria nam een snuifje.

‘Nu?’ herhaalden man en vrouw.

‘Ze zal zichzelf den dood nog eens aandoen met haar gulzigheid,’ zegt de dokter.

‘Nu,’ zei Lobbers, ‘dat heeft hij haar zoo vaak gezegd.’

‘Haar hart is niet in orde,’ zei de dokter; ‘hij heeft haar een heelen tijd onderzocht Nog zoo'n aanval, en dan is zij er geweest, zei de dokter.’

‘Ja,’ herhaalde vrouw Lobbers.

(*Slot volgt.*)

Door duisternis tot licht

door Eimar.

Het was Zondag, omstreeks halftwee in den namiddag. Op den straatweg, die langs den Brinkhof loopt, kon men twee groepjes kinderen zien die van tegenovergestelde richting het buiten naderden.

Tonia Grevink, een lang meisje van een jaar of dertien, en Albert Karels, twee jaar jonger, kwamen een half uur ver uit het dorp; een paar jongere kinderen volgden op een afstand. Bij de buitenplaats gekomen sloegen zij links van den straatweg het karrepad in, voorbij het gesloten witgeverfde hek. Daar stond Dina Verbeek, die op de heide woonde achter den spoordijk. Zij stond aan het hek te rukken en te trekken, maar het was stevig getimmerd en goed afgesloten en weerstond hare pogingen.

'Dan moar de sloat over!' riep Albert, terwijl hij het voorbeeld gaf en in één sprong aan de overzijde was; de meisjes volgden bedaarder. Deze sloot, die meestal volkomen droog was, liep van achteren om een groot gedeelte van het buiten, en diende misschien om aan te geven dat het hier eindigde, want den toegang belette ze aan mensch noch dier. De kinderen vervolgden hun weg door het bosch, langs een pad dat op het heerenhuis uitliep.

Van den anderen kant, uit het vlak bij gelegen gehucht, kon men Heintje en Hanneke van Geel zien aanstappen met haar broertje Jacob en met Simon van Doorn, om door het inrijhek den grintweg langs aan de achterdeur te komen, waar het eerste troepje, na gescheld te hebben, stond te wachten.

Het waren kinderen van de arbeiders en werklieden van de plaats; allen in hunne beste pakjes, die iederen Zondag daar te zamen kwamen om van halftwee tot halfdrie in de Bijbelsche geschiedenis onderwezen te worden door de vrouw van den huize, mevrouw Rengerse geb. van Schuijlenbeeck. Men meene niet dat de meisjes gekleed waren in witte jurken met linten en strikken, en hoeden met veeren; of de jongens in zoogenaamde matrozenpakjes met groote, roode en witte kragen; neen, in den tijd van ons verhaal vonden kinderen uit den werkmansstand zich al heel mooi in eene zindelijke, rose of paars katoenen jurk en een helderwit schort. Een eenvoudig stroohoedje met een zijden lint voltooide de Zondagsche kleeding, somtijds opgeluisterd door een kleurig zijden dasje. En de jongens droegen allen een lakensche pet en een eenvoudig, donker pak, waarvan snit en stof afhingen van hun leeftijd, en ook van de mate van welgesteldheid der ouders.

Weldra waren de kinderen allen vergaderd in de zoogenaamde leerkamer, een ruim, vierkant vertrek, goed verlicht door twee groote ramen, die uitzicht gaven op het park; overigens hoogst eenvoudig, met een bruin geverfden houten vloer, groote boekenkasten, en landkaarten aan de wanden; in den hoek bij het eene raam eene ouderwetsche, platte piano; midden in de kamer, op een gestreept karpet, eene groote, langwerpige tafel, waaromheen de kinderen spoedig gezeten waren; Tonia, als de oudste, aan het hoofd, en al de anderen volgens ouderdom. Albert, een echte guit, was goed geplaatst, tusschen de bedaarde Tonia en het goedige Heintje van Geel, een twaalfjarig dikkertje met een rond gezicht, porseleinblauwe oogen, roode wangen en lichtgeel haar, dat in twee stijve vlechtjes van haar achterhoofd wipte. Onder aan de tafel zat Simon van Doorn, een pedantje met donker uitzicht, tusschen de blonde Hanneke, een mooi, fijn kindje van een jaar of tien, en de nog mooiere Dina Verbeek, wier welbesneden gelaat evenwel ontsierd werd door eene stugge, onvriendelijke uitdrukking, en een eigenzinnigen trek om den kleinen mond.

Er werd druk geredeneerd, hoofdzakelijk over het al of niet kennen van het weinige dat den vorigen Zondag was opgegeven, toen de deur opendging en mevrouw Rengerse met een vriendelijk 'goedendag kinderen' binnenkwam. Er volgde onmiddellijk stilte. De kinderen stonden allen van hunne plaatsen op en beantwoordden den groet, om daarna weer te gaan zitten.

Mevrouw Rengerse was eene vrouw van ruim vijftig jaar, maar die er, dank zij haar opgeruimd karakter en levendige manieren, veel jonger uitzag. Haar gelaat had eene vriendelijke uitdrukking en terwijl het gewelfde voorhoofd getuigde van verstand, spraken de donkere oogen de taal eener gevoelige ziel. Zij stelde belang in hare onderhoorigen en was gewoon, zonder ooit de grens te overschrijden die hare maatschappelijke positie van de hunne scheidde, zich met hen te onderhouden, en te onderzoeken waarin zij hen van nut kon zijn. Op deze wijze was het haar meermalen gebleken dat velen, zoo niet de meesten, Zondags de kerk bezochten uit gewoonte, uit sleur, maar zonder veel te luisteren naar de predikatie, om de eenvoudige reden dat zij die niet begrepen. En hoe kon dit anders, terwijl reeds op de catechisatie veel een duistere rede voor hen bleef, daar zij de taal die dominee sprak maar half verstonden.

Om hierin eenigszins te gemoet te komen besloot zij te trachten de kinderen, voordat zij de lessen van den predikant zouden volgen, eenig voorbereidend onderwijs te geven. Zij liet door den tuinman bekend maken dat die kinderen van het personeel, die hiervan wenschten gebruik te maken, den eerstvolgenden Zondag tegen halftwee op den Brinkhof zouden verwacht worden. De kinderen moesten, om toegelaten te worden, gedrukt schrift kunnen lezen. De meisjes mochten niet ouder dan vijftien, de jongens dan twaalf zijn.

Den eersten Zondag meldden er zich drie aan, namelijk Albert Karels en de zusjes van Geel. Reeds den tweeden Zondag verschenen Tonia Grevink en Simon van Doorn, en zoo was het aantal nu tot twaalf geklommen, twee meer dan het door mevrouw vastgestelde getal.

Op dien bewusten Zondag waren er negen bij elkander, en het was inderdaad een lust die zindelijke, net gekleede kinderen daar te zamen te zien, allen aandachtig luisterend naar de woorden der geduldige vrouw, die zich de grootste moeite gaf om recht duidelijk te zijn, en af en toe vroeg: ‘Begrijp je nu goed wat ik je vertel? Je weet, wie het niet begrijpt mag den vinger opsteken.’

Dat het onderricht op deze wijze niet overbodig was bleek dikwijls ten volle. Eenmaal toen mevrouw gesproken had over een vlinder waren eenige vingertjes de hoogte ingegaan. Op de vraag: ‘Wat begrijp je niet, Dina?’ luidde het antwoord: ‘Ge proat aldoor van 'n vlinder... Wat is 'n vlinder?’ Mevrouw beproefde het met ‘kapel’, maar toen dit onvoldoende bleek, nam ze een lei en teekende het insect hierop. ‘O!’ riepen een vijftal stemmen, ‘dá's 'n spannevleugel! Noem *gij* dat 'n vlinder?’... en ze keken elkander aan met verbaasde, lachende gezichten.

Op dien dag vertelde ze van den Jordaan, dat dit een rivier was in Palestina. Bij hare uitlegging herhaalde ze een paar malen het woord ‘rivier’, maar hield op toen ze zag dat de kinderen haar vragend aankeken, dat de een na den ander ontkennend het hoofd schudde of de schouders ophaalde. ‘Wel, wat is er?’ vroeg ze, ‘begrijp jelui iets niet? Zeg het maar, Heintje.’ De aangesprokene werd vuurrood, maar ze antwoordde beleefd: ‘Als mevrouw zol willen zeggen wat 'n revier is?’ ‘Weet je dat niet? En van waar je woont kun je bijna allen een rivier zien. Dat breede water, dat onder aan het dorp loopt en van den kant van de stad komt! Maar, Simon, jij die in de stad op school gaat, en Heintje en Hanna ook, gelui gaat er iederen dag langs.’ ‘Maar, mevrouw,’ riepen Simon en Heintje tegelijk, ‘dat woater heit niet revier, da's de Rien!’

Met soortgelijke gesprekken werd veelal de les gekruid; maar tevens werd hun gaandeweg eerbied ingeboezemd voor het Opperwezen, werd het plichtsgevoel opgewekt, in hunne jonge harten de kiem gelegd voor al wat goed en nuttig is, en op

duidelijke, voor kinderen begrijpelijke wijze de waarheden medegedeeld, bevat in het Boek, waarvoor sommigen goed en bloed hebben opgeofferd, en dat door anderen fel wordt bestreden en bespot; waarin de eenvoudige den leiddraad vindt op den levensweg en den vrede voor zijn gemoed, en over welks diepe vraagstukken geleerden zich het hoofd breken.

Toen het uur verstreken was, gaf mevrouw de taak op voor den volgenden Zondag: een paar vragen uit een kinderboek, die eerst behoorlijk werden toegelicht en uitgelegd, en een enkel versje uit een gezang. Daarop werd afscheidgenomen en verwijderde het troepje zich.

Voor meer dan één hunner was het afgaan der breede trappen een waar kunststuk; in de nederige woningen hunner ouders vond men die niet; enkel stond er een ladder om naar den zolder te klimmen, en aan de meesten werd het als gevaarlijk verboden die op te klauteren. Maar ten laatste waren allen toch heelhuids beneden en gingen huiswaarts; Simon van Doorn met het blonde Hanneke hand in hand, terwijl hij met groote wijsheid zijne beschouwingen ten beste gaf over de les, over mevrouw en over de andere kinderen, en zij met de meeste aandacht naar hem luisterde, terwijl aan de andere zijde van het buiten Albert tevergeefs trachtte zich aangenaam te maken bij de stugge Dina, die hem afscheepte met een ‘och, mal jong, loat mien met vrèe, 'k holde niet van jongens.’

Toen nu ruim vijf maanden geleden het voorstel van mevrouw was bekend gemaakt, was er heel wat verdeeldheid geweest onder de ouders over het al of niet wenschelijke van het deelnemen aan de bijbelsche les door hunne kinderen.

Vrouw Van Geel had vier jaren bij mevrouw als tweede meid gediend; zij was zeer aan de familie gehecht en achtte het een voorrecht dat hare kinderen onder den invloed zouden komen harer verstandige, liefderijke gewezen meesteres. Haar echtgenoot daarentegen, de timmermansdichter, zooals hij spottenderwijze genoemd werd, daar hij bij alle mogelijke en onmogelijke gelegenheden op zijne manier gedichten maakte, ja zelfs eens toen hij op den Brinkhof de pomp gerepareerd had, daaraan een gelegenheidgedicht had vastgespijkerd, was er niet zoo bijster op gesteld. Hij geloofde dat mevrouw van den fijnen kant was, en dáár moest hij niets van hebben.

Bij Van Doorn was het voorstel dadelijk met vreugd begroet. De vader was ook timmerman, evenals baas Van Geel, maar hij had beter onderricht genoten, was op de teekenschool geweest en had zich een zekere beschaving eigen gemaakt. Het was hem zeer naar den zin dat zijn oudste jongen in bepaalde aanraking kwam met de meesteresse van den Brinkhof en dat hij van haar eenig degelijk onderricht zou ontvangen. Zijne andere kinderen waren nu nog te jong.

Vrouw Karels, die tot de Afgescheiden Gemeente behoorde, had er niet veel ooren naar de godsdienstige belangen harer kinderen aan mevrouw Rengerse toe te vertrouwen. Mevrouw ging wel bij geloovige dominees in de kerk, maar... ze ging ook naar concerten en komedies, de freules gingen zelfs naar danspartijen; dus het *rechte* was het niet. Haar man, die tuinknecht was op den Brinkhof, vond daarentegen dat men er niet af kon en besliste dat Albert zou gaan, maar, ter wille zijner vrouw, de meisjes niet.

Zoo waren de gevoelens verdeeld en vond de een de grondbeginselen van mevrouw te ernstig, terwijl de ander juist het tegendeel beweerde.

Maar niemand lachte meer om hetgeen hij ‘een dwoazen inval’ van mevrouw noemde, dan Willem Grevink, de vader van Tonia. Hij was een der drie arbeiders van de plaats, een flink werkman en boven zijne kameraden verstandelijk ontwikkeld; bovendien een soort van vrijdenker, waarop hij zich niet weinig liet voorstaan. Naar de kerk ging hij nooit, hij geloofde toch niets van al dat ‘gewauwel’; van wat na

onzen dood gebeurt wist geen mensch iets, de dominee net zoo min als de rest. Eerlijk zijn brood verdienen, daar kwam het maar op aan.

Eerst was er dan ook besloten dat zijne kinderen geen gehoor aan de oproeping zouden geven, maar toen Tonia zelve dringend verzocht deel aan de les te mogen nemen, daar ze van Heintje van Geel gehoord had hoe lief mevrouw was en dat ze ‘o! zoo mooi vertelde’, gaf de vader met een spottend lachje toe:

‘Noe, goed dan, Tonia, word dan moar 'n fiene, en dan mot je loater voader en moeder ook moar bekeeren!’ En als Tonia 's Zondags thuis kwam moest ze soms heel wat spotternijen van hem verduren. Zij was een stil meisje, met een ietwat bleek, ernstig gezichtje, maar met een gevoelig hart; en weldra hechtte zij zich met warme, kinderlijke genegenheid aan mevrouw Rengerse. Zij verzuimde de Zondagsles nooit, niemand luisterde aandachtiger, niemand kende beter de opgegeven taak dan zij.

Van hare zijde vestigde de aandacht van mevrouw zich spoedig op hare beste leerlinge. Er werd een lijst bijgehouden van lesverzuimen, het al of niet kennen der vragen, praten onder de les en wat dies meer zij. Iedere maand werd die lijst opgemaakt, en toen drie maanden verstreken waren en het bleek dat Tonia geen enkele slechte aanteekening had, werd haar als belooning een mooi leesboek met platen overhandigd.

Ook de andere kinderen kregen iets; allen naar verdienste. Een paar kinderen, die dikwijls verzuimd hadden, kregen niets, en Dina Verbeek, die nooit oplette en nooit hare vragen kende, kreeg een slecht getuigschrift en eene berisping.

Vol blijdschap kwamen de meesten thuis; niemand zoo gelukkig als Tonia. En nu begon ook de moeder belang in de zaak te stellen. En zelfs de vader bladerde soms in het vragenboekje; zijne spotternijen bleven achterwege.

Men was in het hartje van den zomer.

Vrouw Grevink was vroeg opgestaan om naar haar bleekgoed te zien. Zij had den vorigen dag gewasschen en had het goed 's nachts op haar bleekveldje laten liggen, daar het lichte maan was. Zij kleedde zich zonder gedruisch aan, want zij wilde den slaap van haren man niet storen, die den vorigen dag een grasveld had moeten afmaaien in de brandende zon en zeer vermoeid was thuisgekomen. Zij was omtrent klaar toen zij door het stooten tegen een stoel haar goede voornemen verijdelde.

‘Wa doe je, Sanne? Zin ie der al uut? Hoe loat is 't?’

Zij antwoordde dat het nog vroeg was, dat hij nog wel een half uur kon blijven liggen, ze hem zou komen wekken en dan koffie voor hem zetten.

‘Da's goed,’ klonk het slaperig uit de bedsteê, ‘moar zet dan eerst de blinden open; 't is hier zoo duuster.’

Vrouw Grevink bleef op den drempel staan. ‘Duuster!’... Ze had al drie kwartier geleden het valgordijn opgehaald en de buitenluiken opengezet. Zon was er aan dezen kant van de woning niet, maar het was een heldere zonnige morgen en het licht scheen tot in het achterste hoekje van de kamer. Hij droomde zeker nog, en achter de bonte gordijnen van de bedsteê was het misschien ook nog wel wat donker. Zij trok de deur achter zich dicht en ging aan haar werk.

Een half uur later kwam ze volgens hare belofte terug; maar nog voordat ze een woord kon spreken klonk het haar tegen: ‘Wie is doar? Zin gij het, vrouw? Woarum zet ge toch van mergen de blinden niet los? 't Is hier zoo duuster en ik mot d'r noe uut.’

Weder bleef vrouw Grevink verbaasd staan. ‘Moar Willem,’ stotterde ze, ‘wa scheèlt oe van mergen? De blinden bennen al lang los, 't is kloar dag. Ik gleuf da'j nog niet goed wakker zint!’

Met één ruk zat Grevink op den rand van de bedsteê.

‘Kloar dag!? Zeg ge dat 't kloar dag is!?’.... en toen met schorre, angstige stem, driftig: ‘Vrouw, doar binnen dingen woarover men geen oarigheid mag moaken!.... zeg da' ge de blinden dicht heit geloaten um mien niet te storen.... moar moak ze noe los, gauw as 'n deern’....

Vrouw Grevink was bleek geworden. Zij ging naar haar man toe en hem in het gelaat ziende, bemerkte ze met

schrik de starende uitdrukking der blauwgrijze oogen, die als met een witachtigen sluier waren overtogen. ‘Willem,’ zei ze zachtjes, terwijl ze hare hand op zijn schouder legde, ‘kiek 's goed; de dag is helder en 't is hier licht; oe oogen binne zèker ziek’....

Hij was opgestaan en tuimelde vooruit als een beschonkene. Tastend en voelend kwam hij tot bij het opgeschoven raam.... hij voelde.... het gordijn was omhooggetrokken, de buitenluiken open.

‘Blind!’ riep hij luide, en toen wanhopig kermend: ‘Blind, Sanne, vrouw, blind!’ Hij strekte beide handen naar haar uit, terwijl hij op een stoel nederviel.

Zij sloeg haren arm om zijn hals en sprak schreiend:

‘Nee, Willem, ge mot niet vast het argste denken; oe oogen binnen ziek; zinkings denk ik.’

Hij leunde tegen haar aan, en gedurende eenige oogenblikken zwegen beiden. Buiten zongen de vogels, gonsden insecten; in de verte hoorde men het klappen van de zweep van een boer,

RUSSISCHE EMIGRANTEN OP WEG NAAR SIBERIË.

die in het vroege morgenuur naar zijn land reed: dat eigenaardige klappen op de maat van een lied, waarmede de landman in sommige streken zijn goede luim lucht geeft en tevens zijn paard aanzet. Alles daarbuiten ademde rust en vrede in de lachende natuur; en daarbinnen voelden twee menschen hun hart ineenkrimpen van angst en weedom.

Tonia werd naar den Brinkhof gestuurd om te zeggen dat haar vader niet kon komen werken, daar hij heelemaal niets zien kon.

Nog dienzelfden middag kwam de tuinman vernemen wat er van was. Hij vond een diep verslagen man en eene angstige, bekommerde vrouw. Hij bracht de boodschap mede dat, zoo er iets aan de oogen van den arbeider scheelde, deze den volgenden dag met zijn vrouw naar de stad moest gaan, naar dokter Van der Meere, een bekend oogheelkundige; dat mijnheer alle kosten voor zijne rekening nam en vooruit aan den geneesheer zou schrijven.

Dit hergaf weer eenigen moed aan de bedrukten.

Den volgenden morgen togen ze op weg; hij de pet diep over de oogen, leunende op haar; eerst langzaam, angstig in dien duisteren nacht, nacht voor hem te midden der zomersche zonnestralen; toen gaandeweg met meer vertrouwen, rustiger en vlugger.

De dokter onderzocht de oogen nauwkeurig, met ernstige belangstelling. Hij zeide niets, maar zijn gelaat teekende steeds grooter bezorgdheid. Eindelijk vroeg hij: ‘Kunt gij u herinneren koude gevat te hebben? Hebt ge misschien, zeer bezweet, uw hoofd in zeer koud water gedompeld?’

Willem Grevink dacht na. ‘Nee,’ zeide hij eindelijk, ‘dat he'k dezen zomer niet gedoan. Vroeger joaren pompten we mekoare wel is onder, as we van 't hooien kwiemen.’

‘Draagt ge uw haar altijd zoo kort geschoren?’

(*Wordt vervolgd.*)

Russische emigranten op weg naar Siberië.

Sedert ongeveer een eeuw heeft elk jaar uit de vrij dicht bevolkte streken van Zuid-Rusland een exodus plaats van boeren naar de schraal bevolkte oorden van Siberië, doch eerst in den laatsten tijd heeft deze uittocht een eenigszins aanzienlijken omvang gekregen, nu de Russische spoorwegen in Siberië hun voltooiing beginnen te naderen. In 1896 - het laatste jaar waaromtrent ambtelijke gegevens bekend zijn - verhuisden er niet minder dan ¼ millioen zielen uit Rusland naar de overzijde van den Oeral.

De formaliteiten om uit te mogen wijken, zijn zeer eenvoudig. Een certificaat machtigt den houder Europeesch Rusland te verlaten, mits hij daardoor niet aan zijn eventueele schuldeischers tracht te ontsnappen. Zoodra het bewijs is verkregen, wordt de emigrant per trein naar Tchelyabinsk gebracht, de grensstad van westelijk Siberië, waar de emigranten ‘gesorteerd’ worden, en worden toebedeeld aan de verschillende streken, die voor kolonisatie zijn opengesteld. Ieder krijgt dan een strook land, waarvan de grootte afwisselt naar gelang van de vruchtbaarheid en de meer of mindere bereikbaarheid.

De grond wordt den emigrant afgestaan voor altoos, mits hij zijn bezitting blijve bebouwen; echter blijft deze het eigendom van den Staat en kan niet worden overgedragen noch verkocht.

In het begin der lente begint het seizoen om te verhuizen, en tot midden in den zomer blijft dit voortduren.

Onze plaat geeft een afbeelding van een troep landverhuizers op weg.

Uit den studententijd.[1] (Fragment van een lezing, medegedeeld door F. Haverschmidt; niet opgenomen in 'Familie en Kennissen'.)

Ik ben genaderd tot de kennissen uit mijn studententijd, den ernstigen tijd der dwaasheid, den tijd van den kluchtigen ernst; den tijd der eerste vrijheid van het ouderlijk opzicht, den tijd der beginselen van het zelfstandig onderzoek, den tijd der rijpwording van het karakter; den tijd der groote genietingen, groote deugden, groote verzoekingen; den tijd der dikke stokken, zeldzame petten, nog zeldzamer honden, hooge rekeningen, benauwende examens, schitterende promotiepartijen, den tijd van het Io vivat!

Weest gegroet nog eens uit de verte, mijn vijf academiejaren; gegroet met al de dankbaarheid en al den weemoed, die er glinsteren

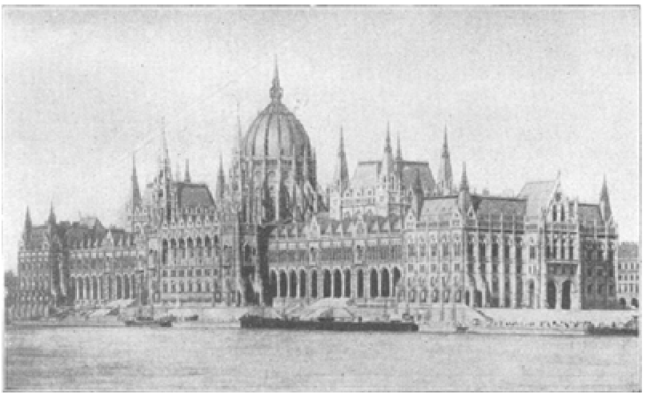

HET NIEUWE HONGAARSCHE PARLEMENTSHUIS TE BUDA-PESTH.

in het oog van den zwerver, als hij terugdenkt aan de vaderlandsche kunst.... Maar ik lijk wel mal! Heb ik het nú zooveel minder dan toen? Is plaatsvervangend kantonrechter niet een veelbelovende betrekking? Wat zucht ik dan bij de gedachte aan mijn hospita met haar weekboekje, mijn dictaten met hun hiaten, mijn eten van den kok met haren van zijn vrouw, mijn overhemd met fijne wijnvlekken, mijn doktersbul met mijn ingeslagen hoed? Neen, vermag ik den dichter ook al niet na te zeggen, dat ik mijn haren wel tellen kan, laat mij toch plechtig met hem verzekeren:

'Ik wensch geen stap terug te treden
Op de afgelegde levensbaan!'

Goed, maar laat mij dan ook voortgaan met de optelling van mijn kennissen, bepaaldelijk met die uit mijn academietijd.

Ik noemde reeds met een enkel woord mijn hospita, anders gezegd de juffrouw bij wie ik kamers had. Zij had twee mannen dood; allebei aan den drank. Het ware te wenschen, dat dit met elke studentenhospita het geval was. Niets toch is meer geschikt, om haren, voor krachtige waarschuwingen nog gevoeligen, bovenbewoner terug te houden van de onmatigheid.

1) Franciscus Haas, meester in de rechten en plaatsvervangend, kantonrechter, vertelt van zijn kennissen. Eerst heeft hij het over die uit zijn jongensjaren gehad; nu volgen er eenigen uit zijn studententijd. Of ze nog lijken op typen uit de tegenwoordige studentenwereld, weet ik niet. F.H. studeerde voor meer dan veertig jaar en zijn verhaal dagteekent van 1867.

Ik heb de juffrouw vijf jaren tot hospita gehad, maar hoeveel meiden zij in dien tijd wel versleten heeft, heb ik nooit kunnen nacijferen, niettegenstaande ik op mijn mathesisexamen een eersten graad gekregen heb. Eigenlijk mag ik niet zeggen, dat de juffrouw haar meiden versleet. Zij deed er mee, als roekelooze jongeheeren met hun sigaren. Een trekje of twaalf en dan weer een versche. Doch neen, ook die vergelijking gaat mank. Want versch waren ze juist niet, de nieuwe meiden van mijn hospita. Ze zagen er doorgaans erg beduimeld uit. Als ik mijn vrienden en mijzelven eens een heel afschrikwekkende achterkleindochter van Eva wilde laten zien, dan behoefde ik maar eens te bellen, en terstond, of juister na een kwartier van gespannen verwachting, vertoonde zich een exemplaar, zooals wij er ons geen hadden durven voorstellen. Er wáren tegenwoordig geen goede meiden meer, verzekerde de juffrouw mij herhaaldelijk. Dit deed mij denken aan dien professor, die, na de flinke studenten van zijn vervelend college te hebben verdreven, op zijn thee gedurig pruttelde, dat de knappe juristen van zijn tijd de wereld uit waren.

Als men eens met een meidenpraatje begonnen is, valt het moeielijk op een ander onderwerp over te stappen. Dit ziet men enkele malen aan sommige dames, maar dat ondervind ik nu ook bij mijzelven. Ik kan het niet laten, nog met een woord te reppen van ‘mooi Mietje’, de meid van de menschen van een van mijn academiekennissen. Gelijk ik

niet weet, hoeveel gedienstigen ik wel met het theewater naar beneden heb gezonden, omdat het weer niet goed kookte, zoo wist zij zeker niet, hoeveel studenten zij wel met haar, altoos even geurige, thee 's morgens bij het opstaan verrast had. Maar neen, ze wist het wèl, want, ofschoon het er verscheiden moeten geweest zijn, ze was er niet één van vergeten. Laat mij eerst even zeggen, dat ik van mijn leven nooit braver meid dan 'mooi Mietje' ontmoet heb. Ze kon op haar manier zeer familiaar met haar heeren omspringen (met de jongens, zooals ze zich nu en dan weer heel familiaar uitdrukte; niemand anders dan zij had zoo iets mogen zeggen), maar een schelm, die zie zóó veel op haar deugd had willen afdingen. Er waren zwaarlijvig wordende ooms van studenten, ooms die voor twintig jaren zelf vlugge studentjes waren geweest, en die, als ze bij gelegenheid van een reünie, of zóó maar eens, de onvergetelijke academiestad en hun neven daar opzochten, onder het ophalen van oude grappen, waarbij ze natuurlijk nogal met spek schoten, zich wel eens het voorkomen wilden geven, als of Mietje (in hùn dagen ook reeds, en toen met volle recht, móói Mietje) hun soms een enkelen zoen had laten stelen. Maar wanneer de zaak grondig onderzocht werd, kwam het altoos uit, dat die schalken in de werkelijkheid op hun dringende aanzoeken nooit iets anders van de flinke deern hadden bekomen dan een oorveeg, die wèl zoo hard geklapt had als een zoen. Mietje had altijd de heeren op hun plaats weten te houden, en ofschoon het voor oningewijden had kunnen schijnen, dat zij zelve soms de nederige plaats vergat, die haar als dienstmeid was aangewezen, dit was toch volstrekt niet het geval. Geen student kon beter opgepast worden, dan die op de kamers van Mie woonde. Bij hèm was de kachel nooit uit, zijn lamp brandde altoos helder, van zijn suiker moest nog voor het eerst gesnoept worden, en een boodschap, die verkeerd uitkwam, hij wist niet wat dat was. Nog sterker. Als er op de kamers bij mooi Mietje feest gevierd was, zoodat de buren er 's nachts wakker van waren geworden, met een schrik of er weer ergens een schip met buskruit in de lucht vloog, dan was er 's morgens om acht uur geen spoor meer te vinden van de aangerichte verwoesting, en als mijnheer eens, voor een enkele maal, met één laars, of een laars aan, op zijn stoel in slaap was getold, dan vond hij zichzelven 's morgens terug, of zijn moeder hem als vanouds had toegedekt, eer hij de zoete rust inging. Ja, wat het allersterkt was: wanneer zulke ongeregeldheid zich wat al te veel dreigde te herhalen, wist mooi Mietje met een hartig praatje mijnheer, en zelfs de vrienden van mijnheer, weer aan het studeeren te krijgen. Zij had daar veel beter slag van dan de schrijvers van 'Raadgevingen voor de studeerende jongelingschap' en dergelijke boekjes, die toch nooit door een presentabel student gelezen worden. 'Daar is er nog geen enkele van mijn jongens gesjeesd,' zei Mie, die, toen wij haar leerden kennen, al zoo ten naaste bij vijftig was, maar er nog uitzag als eentje van acht en twintig (een dikke acht en twintig natuurlijk). 'En,' ging ze voort, 'ik heb aan heerom beloofd, dat er nooit een van sjeezen zou.' - Uit dit laatste zeggen kan men meteen merken, tot wat kerk mooi Mietje behoorde. En daar heb ik het dan ook aan gemerkt.

Maar nu moet het uit zijn met mijn praatje over meiden en soortgelijke wezens van minder allooi dan wij, aanzienlijke lieden. Laat mij komen tot mijn kennissen onder de studenten. Want, om nu in eens over te springen tot professoren en rectores magnifici, dat zou al te gewaagd zijn. Eigenlijk zou ik dien heeren ook onrecht aandoen, door hen onder mijn kennissen mee te tellen. Het spreekt, dat ik hun lessen heb bijgewoond; dat ik nu en dan thee bij hen heb 'geslagen', zooals de kunstterm luidde, in een zwarten rok, met een hoogen hoed, dien ik onder het theeslaan, tot

mijn groote verluchting, mocht afzetten, en waarbij ik dan tot mevrouw of eene van de dochters de belangrijke mededeeling richtte, dat het buiten onaangenaam weer was (ik sloeg altoos bij onaangenaam weer thee), waarop de hoogleeraar niet zelden liet volgen, dat het nog wel veranderen kon, hetgeen nooit naliet mij een hoogen dunk te geven van zijn algemeene kennis, die zich ook al tot de weersverschijnselen uitstrekte; zelfs heb ik een enkele maal bij een professor gegeten en mij dan kunnen overtuigen, dat Hooggeleerden zich net voeden als gewone menschen; en dan heb ik natuurlijk op mijn beurt de professorale proefneming moeten doorstaan, of ik ook nog van wat anders dan van eten en drinken wist; maar om nu, op grond van dat een en ander, te beweren, dat ik onder de oomes kennissen had, dat zou toch wel wat boud gesproken zijn. Ik ben dus zelfs zedelijk verplicht, mij bij mijn opsomming tot medestudenten te bepalen.

En wien zal ik daarvan dan eerder gedenken dan u, krachtige en prachtige jongeling, krachtig en prachtig naar lichaam en geest, die in het blijdste van mijn academiejaren aan het hoofd stondt van ons corps? Gij waart mijn ideaal, mijn afgod. En gij moest het wel zijn, voor mij en voor honderden met mij, want in u vereenigde zich alles wat ons jeugdig bloed aan het koken kon brengen. Schitterende schoonheid, ongehoorde sterkte, dapperheid tot het vermetele toe, onbegrijpelijk vlug verstand en zeldzame kennis, een verbeelding vruchtbaar in de liefelijkste dwaasheden, dichterlijk talent, donderende welsprekendheid, stoorlooze vroolijkheid, grenzenlooze goedhartigheid, onmetelijke grootmoedigheid. Ach, terwijl ik aan het optellen ben, komt er een diepe smart over mijn ziel, ja het kost mij moeite niet bitter te worden! Hoe spoedig was het einde daar van al die heerlijkheid, en hoe vreeselijk was dat einde!

Nog zie ik u op dien Sinterklaasavond. Er waren standjes geweest tusschen studenten en artilleristen, het volk had er zich in gemengd en de jongelui hadden zich voor de overmacht teruggetrokken in de sociëteit, die nu formeel door het gepeupel belegerd werd. Op het oogenblik, dat de vluchtelingen de zaal kwamen binnenstuiven, achtervolgd door de noodige keien, die spoedshalve hun weg door de glasruiten hadden genomen, op dat oogenblik waart gij aan het biljarten met dien Kapenaar, die later, toen hij zijn eerste proefpreek moest houden, bij ongeluk een leerrede van Van der Palm uitsprak, wat de professor niet eerder bespeurd heeft, dan nadat de organist er hem opmerkzaam op had gemaakt; en toen was het gelukkig te laat, want wie weet of de kanselredenaar nu anders wel een van je zuiverste en meestgevierde kerkleeraars in zijn Afrikaansch vaderland zijn zou? Nu, gij speeldet dan een partij carambole met uw Kaapschen vriend, en die toonde zich terstond geneigd, om zijn queue bij het verkeerde eind te nemen en hem buiten op de koppen van de belegeraars tot splinters te slaan. Maar gij wildet eerst de partij uitgespeeld hebben, en daar het juist úw beurt was, maaktet gij meteen een zevenstoot, zóó eenig in de jaarboeken van het biljart, dat de omstanders van bewondering vergaten acht te geven op de straatsteenen, die onophoudelijk als zwaluwen langs hun ooren vlogen. Daarna volbracht gij nog eenige kleinere meesterstukken, naar het oordeel van liefhebbers allen even keurig opgevat als uitgevoerd, en eerst toen de markeur ‘partie’ had geroepen, verklaardet gij den Kapenaar, terwijl gij uw horloge doodbedaard aan den oudsten knecht in bewaring gaaft, dat gij geheel tot zijn dienst waart. Nu, dat wou zoo iets zeggen! Er werden in het volgende moment daarbuiten zóóveel blauwe oogen en dikke neuzen uitgedeeld (met loffelijke onpartijdigheid zoowel aan de burgers als aan de soldaten en de dienders), dat de oudste chirurgijns zich niet herinneren konden, er ooit zóóveel tegelijk onder behandeling te hebben gekregen.

Binnen een halfuur was de sociëteit ontzet, maar tot diep in den nacht nog klonken daarbinnen de toasten, die u en uwen medestrijderen de lauweren vlochten van den heldenmoed.

En weer zie ik u, in de corpsvergadering. Wat had er ook plaats gehad, waardoor de studenten in zoo sterken getale

waren opgekomen naar de groote gehoorzaal van het academiegebouw? Ik dacht toen, dat ik het nimmer zou kunnen vergeten. Het was voor mij een wereldgebeurtenis. Maar... o ja, nu weet ik het alweer! Professor Die had de jongelui beleedigd. ‘De eer van ons corps was door hem geschonden.’ Een commissie uit ons bestuur was den hoogleeraar verantwoording komen vragen, en thans zou zij ons haar rapport uitbrengen. Het rapport was niet zeer bevredigend. Professor had de vertegenwoordigers der studenten zoowat met een kluitje in 't riet gestuurd. Maar de praeses (gij waart het dat jaar nog niet) stelde ons toch maar voor, om in het gebeurde te berusten. Wat hielp het, of men al protesteerde? Het was bovendien gevaarlijk, het geschil langer te rekken. De tijd der examens was ophanden, en als men den hoogleeraar, en zijn collega's misschien ook, ontstemde... Toen vroegt gij het woord. Men wist, dat gij in de volgende week examen zoudt moeten doen, en dat de professor in kwestie uw graad in handen had. Daarom waren er een oogenblik, die vermoedden dat gij het voorstel van den praeses ondersteunen zoudt. Maar jawel! Gij verklaardet geen woorden te hebben, om uw verachting uit te drukken voor een houding, zóó zwak als het bestuur wilde aannemen, en ten bewijze daarvan overstelptet gij die houding met een stroom van zulke wonderbaar leelijke adjectieven, dat het gelach der vergadering de torenklok van het gebouw in beweging moet hebben gebracht. En daarop deedt gij den voorslag, om den schuldigen professor eenvoudig dood te verklaren, gladweg dood, totdat Zijn Hooggeleerde door teekenen van oprecht berouw zich een herleving zou hebben waardig gemaakt. En aldus werd besloten, en gij waart het, die, aan het hoofd van nog twee bazen van jongens, gecommitteerd werdt om den veroordeelde zijn vonnis aan te zeggen: dat geen hoorder op zijn college zou verschijnen, en geen examinandus op zijn vragen zou antwoorden, en geen studentenpet zich voor hem zou laten lichten, totdat hij voldoening had verschaft aan het beleedigde corps! Men heeft mij verteld, dat gij die lastige boodschap met de anderen overbracht in bidderskostuum. Of de zaak ook verdere gevolgen gehad heeft, weet ik niet meer. Ik constateer alleen het feit, dat, als het er op aan kwam, gij zoomin voor examinatoren bang waart als voor artilleristen.

(*Slot volgt.*)

Om het armhuis.
Door Maarten Maartens.
Met illustratiën.
(*Vervolg en slot van blz.* 373.)

Kalm ging de week voorbij. Er gebeurde niets dan het gewone; de dagen waren als altijd vol eentonigheid. Lobbers ging geregeld naar zijn werk; vrouw Lobbers schuurde en boende van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, en des avonds zat zij rustig in haar hoekje, keurig net in haar kraakzindelijk huisje. Maria trachtte haar een handje te helpen en zooveel mogelijk te doen als in haar vermogen was; voortdurend werd zij beknord, wat ze met gelatenheid droeg; 's avonds als Lobbers thuiskwam, dan werd het prettig, dan las hij hardop uit de krant voor terwijl de beide vrouwen zaten te breien.

De Zaterdag kwam; hij was dan altijd twintig minuten te laat vanwege het betalen. Vrouw Lobbers wachtte hem bij de deur op: het duurde een half uur, - hij kwam nog niet. Dan zond ze Maria naar het Armhuis om te vragen hoe het met Lijsbeth ging en of ze haar den volgenden Zondag konden verwachten. De geheele week had Lijsbeth last gehad van steken in de zijde; de dokter zei dat het een indigestie was, maar hij dacht dat zij het wel weer te boven zou komen en dat zij nog wel een paar jaar te leven had. Ze zou zich echter geducht in acht moeten nemen.

'Waar blijft Lobbers toch,' zei de vrouw bij zichzelve; 'als hij naar een herberg is gegaan, waar hij vroeger nooit kwam, zal ik hem krijgen.' Juist terwijl ze nog in zichzelve redeneerde kwam hij er aan met onzekeren stap.

Vrouw Lobbers bleef wachten, tot hij over een steen struikelde; dan zeide zij beslist: 'Hij is dronken, o wat een schandaal bij fatsoenlijke menschen. Vijf en veertig lange jaren hebben wij nooit iets gehad, waarover wij ons moeten schamen; wat een dag!'

Zoo bleef ze staan, haar handen in haar zij; haar man passeerde haar, maar hij merkte het niet; hij ging het huisje binnen en zette zich op een stoel neer.

'En zoo kom je dan op Zaterdagavond hier aanzetten,' begon zijn vrouw; 'ik weet niet wat je overkomt, Lobbers, dat je twee menschen, die nooit iets misdaan hebben, zoo heelemaal naar den kelder helpt.'

Hij keek op, met suffe oogen.

'Schrijf het maar in je huishoudboekje.'

'Wat, huishoudboekje, wat bedoel je?'

'In het boekje daar je altijd alles inschrijft; je hebt immers geen ander; laat ik eens zien of ik nog kan onderscheiden dat tweemaal twee vijf is.'

'Je bent dronken, je hebt vroeger nooit naar het boekje gevraagd, je bent een...'

'Het doet er niet toe, ik wil het nu zien, en geef me mijn pijp eens, Jans.'

Zij ging naar de pottenkast, onzeker of zij aan zijn verzoek zou voldoen; zij nam de huishoudboekjes en legde die voor hem neer; er waren er twee, waarin zij sedert haar huwelijk alles had opgeschreven; van ouderdom vielen ze haast uit de linnen bandjes.

Hij sloeg een paar bladzijden om, dom glurende naar de fijn geschreven lettertjes en cijfertjes.

'Ik heb nooit goed sommen kunnen maken,' zeide hij. 'Jij moet maar tellen, maar niemand kan een boom beter vellen dan ik, en nu zeggen ze, dat ik het niet meer kan.'

'Wie zegt dat?' riep ze uit, rechtop.

'De rentmeester. Ja, Jans, het is er ten laatste dan toch van gekomen; ik had het al sedert den winter gedacht; ik ben nu op de lijst van de "oudjes"; ik krijg nu een gulden minder.'

'Een gulden minder! Ik kan het niet minder doen, dat zeg ik je; ik kan het onmogelijk.'

Zij greep de huishoudboekjes en gooide die naar hem toe.

'Ik kan het niet helpen,' zeide hij.

Plotseling kwam haar iets in de gedachte.

'En ik dacht dat je dronken was,' zeide zij.

Verwijtend keek hij haar aan.

'Foei,' antwoordde hij, 'je weet wel dat ik nog nooit dronken ben geweest.'

Zij sloeg de blaadjes snel om, hem door de vlugheid verbijsterend. 'Kijk eens hier,' zeide ze, 'laat ik je dit eens

laten zien; ik kan het niet voor minder doen, je moet dat aan den rentmeester zeggen; jij en ik, wij zijn maar eenvoudige menschen, die niet anders dan een stuk brood eten en Zondags een borreltje drinken, maar wij moeten toch netjes voor den dag komen; ik zou het besterven als ik mijn huisje hier uit moest. Een gulden minder! En het ging er al zoo zuinig langs!'

'Ik kan het hem niet zeggen; hij geeft er toch niets om.'

Zoo bleven zij eenige oogenblikken zitten, zonder iets te zeggen, de oogen op het boekje gevestigd.

'Ik heb nooit een stuiver ergens aan verkwist,' zeide de vrouw op het laatst, 'geen stuiver sedert ik getrouwd ben, vijf en veertig lange jaren. Het laatste geld, dat ik onnut verdaan heb, was om je er een trouwcadeau van te koopen; je weet nog wel, toen we ondertrouwd waren heb ik je een klein rood beursje gekocht om je geld in te bewaren, je weet het nog wel, Dirk, niet waar?'

'Ik heb het nog,' zei de man.

'Natuurlijk heb je het nog, maar ik heb er altijd spijt van gehad; menschen als wij hebben geen beurzen noodig.'

Dan wachtte zij geruimen tijd.

'Maar het doet er ook niet toe,' kwam er eindelijk nadenkend uit, 'ik heb het goedkoop gekregen.'

'Waar is Maria?' zei Lobbers, bang om het bericht van het ongeluk nog verder mee te deelen.

Zijn vrouw antwoordde: 'Maria kost ons een gulden in de week.'

'Wat doet dat er toe?'

'En ik zeg je dat ze ons precies een gulden in de week kost.'

'Waar is ze?'

'Ze is gaan vragen of Lijsbeth morgen komt; ze is nog niet erg best; ja, Maria kost ons een gulden in de week.'

'Dat heb ik nu al tien keer gehoord; ze moet ons minder kosten.'

'Denk je dat ze ons meer kost dan noodig is? Geen cent; maar wij zullen nog wel eens van haar afraken.'

'Ze willen haar in het Armhuis niet hebben, Jans, omdat Lijsbeth daar is.'

'Dat weet ik ook wel, anders was ze er al voor tien jaar geweest.'

'Maar wat wil je dan? We kunnen haar toch niet doodslaan!'

Verontwaardigd stond vrouw Lobbers op. 'Hoe durf je toch zulke slechtheid te zeggen, Dirk? Als iemand het hoorde, dan zou je ten schande wezen van het heele dorp.'

'Ik maakte maar een grapje.'

'Een grapje; met zulke dingen maak je geen grapjes, maar daar komt Maria aan.'

'Ben jij daar?' begon Lobbers onmiddellijk; 'er is iets verschrikkelijks gebeurd, daar moet je je maar op voorbereiden; de rentmeester....'

Maria begon te schreien.

'De rentmeester heeft me bij de "oudjes" ingedeeld; ik krijg nu een gulden minder.'

Maria lachte met den trillenden lach van een oud bestje. 'Ik dacht dat hij er uitgezet was,' zeide ze.

Haar schoonzuster barstte in woede uit: 'Er uitgezet, jij leelijke gek. En waarom zouden ze hem er uitzetten? Denk je dat ze hem verdachten van diefstal, zooals jou in je laatsten dienst?'

‘Dat was niet waar,’ protesteerde de oude vrijster, in tranen uitbarstend; ‘het is bewezen, dat het een leugen was; ze hebben den dief te pakken gekregen.’

‘Leugen of geen leugen, het had toch waar kunnen wezen,’ bracht vrouw Lobbers er tegen in, die deze troef al duizendmaal tegen Maria had uitgespeeld.

‘Ze begrijpt het niet,’ kwam de oude man tusschenbeide; ‘omdat ze haar eigen brood niet eet kan het haar niet schelen hoe het verdiend wordt. Let eens op, Maria, het komt hierop neer: wij hebben in 't vervolg een gulden minder in de week en wij hebben nooit een cent kunnen sparen. Jans en ik kunnen toch niet minder eten dan we al doen, Maria.’

‘Maar ik toch ook niet,’ antwoordde Maria met een snik.

‘Je moet zien ergens anders in den kost te komen.’

‘Je wilt me toch niet wegsturen, Dirk, ik heb geen dubbeltje om wat eten te koopen.’

‘Hoe is het met Lijsbeth?’ vroeg Jans, opziende.

‘Slecht, zegt de dokter. Ze heeft weer een aanval gehad, maar toch komt ze morgen; ze heeft me gevraagd het jelui te vertellen, ze kwam stellig, je moest maar niet denken dat ze ziek is.’

‘Neen, wees er maar zeker van, dat ze ons haar dubbeltje zou misgunnen als ze er niet van at,’ zei Lobbers. ‘Geld geven en niet eten, daar moet je haar voor hebben!’

‘Daar heeft ze in elk geval gelijk aan,’ antwoordde vrouw Lobbers bits. Ze zette een hoed op, sloeg een sjaal om en nam een boodschapmandje in haar hand. ‘Ik ga even naar de Hoogstraat; als ze morgen komt moeten wij haar eten geven, waarvoor ze betaalt. Dat zal ze hebben hoor, al is ze arm. Ze houdt van uien, ze zal ze hebben; en sla met komkommers, daar is ze dol op; ik zal zorgen dat ze er zijn, Maria, ze zal haar sla met komkommers hebben, Dirk.’

Het was al laat toen ze terugkwam en triumfantelijk haar inkoopen toonde. Het karige maal nam niet veel tijd in beslag; nadat het verorberd was las baas Lobbers een hoofdstuk uit de Kronieken, waarna men zich ter ruste begaf. Lang bleef vrouw Lobbers wakker liggen; zij maakte in haar gedachten moeilijke, onoplosbare sommen. Toen zij eindelijk in slaap viel, droomde ze dat zij door een nachtmerrie gekweld werd vanwege het te veel eten.

Vermoeid werd ze wakker. Ze was blij dat het Zondag was.

Maria zette koffie; ze hadden niets te doen voor ze naar de kerk gingen.

Vrouw Lobbers streek den hoogen hoed van haar man glad, zooals ze nu al vijf en veertig jaar had gedaan. Toen gingen ze naar de kerk. De domineesvrouw gaf een goedkeurend knikje, zoo netjes zagen ze er uit. Misschien zou ze dat niet gedaan hebben, als ze geweten had dat vrouw Lobbers niet zoo erg veel goeds dacht van de preeken van haar man. ‘Hij heeft het altijd over de liefde,’ zeide ze met zekere minachting.

Bij het uitgaan der kerk wachtten ze op Lijsbeth en namen haar meteen mede. Ze luisterden vol aandacht naar de jammerklachten van het arme schepsel. ‘Al ben ik niet best,’ zeide ze, ‘ik dacht, dat ik toch altijd nog een beter maal kon opdoen dan in het Armhuis, ook al is het bij jelui geen vetpot.’

Ze kwamen den dokter tegen. ‘Neem je nu in acht en eet geen moeilijk verteerbare spijzen,’ zeide hij, ‘anders sta ik voor de gevolgen niet in; denk er om, vrouw Lobbers, dat zij zich in acht moet nemen.’

‘Ja, mijnheer, ik zal er aan doen wat ik kan,’ zeide vrouw Lobbers met een nijging.

Toen de dokter voorbij was zeide ze tot haar schoonzuster: ‘Je hebt het nu gehoord.’

‘Ik zal eten wat ik zelf wil,’ antwoordde Lijsbeth nijdig.

Vrouw Lobbers riep den dokter nog achterna: ‘Zij wil niet naar u luisteren, mijnheer, hoe zal ze dan naar mij luisteren? Ik kan er niets aan doen, mijnheer, als ze zich te buiten gaat. Let er op, 't is mijn schuld niet.’

‘Als ze het dan bepaald wil, dan moet ze zich maar van kant maken,’ antwoordde de dokter boos.

Vrouw Lobbers herhaalde de woorden en herhaalde ze nog eens.

‘'t Is beter als je naar huis gaat en je brood opeet, dan bij ons je maal,’ zei Dirk eindelijk.

‘En dan zou jelui wel willen opeten waarvoor ik betaal,’ barstte zij uit. ‘Geef mij dan mijn dubbeltje terug.’

‘Dat wil ik wel,’ zei Dirk.

Beide vrouwen bleven staan.

‘'t Was beter dat je met de dubbeltjes niet zoo wild omsprong,’ krijschte Lijsbeth; ‘je zult er nu vooral, dunkt me, geen overvloed van hebben.’

‘Wat bedoel je?’

‘En zoo kom je dan op Zaterdagavond hier aanzetten.’

‘Wat ik bedoel? 't Heele dorp weet het al: ze hebben je bij de oudjes ingedeeld.’

‘Als we Maria en jou niet tot last gehad hadden, dan hadden wij kunnen sparen.’

‘Mij? Mij?’

‘Houd je mond, Dirk, en zeg toch zulke gemeene dingen niet; en kom jij maar eten, Lijsbeth, je zult het goed hebben.’

Zoo zaten zij dan ten slotte vreedzaam om den middagdisch, maar het gesprek wilde niet recht vlotten. Maria at als een wolf.

‘Gevulde uien?’ riep Lijsbeth uit, ‘nu, maar dat vind ik aardig van je, Jans; daar houd ik nu het meest van, dat is wat anders dan brood uit het Armhuis.’

‘Eet er niet van,’ zeide Lobbers, plotseling zijn mes en vork neerleggend, ‘denk er om wat de dokter heeft gezegd.’

‘Neen, doe het niet,’ echo'de zijn vrouw nijdig. Haar vingers trilden, haar wangen waren hardrood geplekt.

'Doe het niet,' herhaalde Maria.

'Dan zou jelui er zooveel te meer van kunnen krijgen - niet waar?' antwoordde Lijsbeth, beurtelings haar broer en schoonzuster aanziende. 'Ik betalen en jelui eten.'

'Denk je dat je voor een dubbeltje gevulde uien kunt krijgen, leelijk kreng?' schreeuwde haar schoonzuster; dan onmiddellijk in vriendelijker toon: 'En ik had het nog wel voor jou gekocht, om jou een pleizier te doen; eet voor ons part den heelen boel op, je zult er ons geen verdriet mee doen.'

'Dat geloof ik niet, maar ik wil toch eten,' hernam Lijsbeth met haar mond vol.

Zoo zaten zij daar in stilte te eten; vrouw Lobbers had weinig trek, zij zag naar haar man, die verdrietig keek; de beide zusters aten zooveel ze maar konden machtig worden.

'Eet jij nu niet van de komkommers,' zei vrouw Lobbers tot Maria, 'ik heb die opzettelijk voor Lijsbeth gekocht.'

'Wacht tot jij ook kunt betalen,' zei Lijsbeth, maar toch gaf ze haar zuster een paar schijfjes.

'Ik zal nooit kunnen betalen,' zei Maria.

'Als ik dood ben, wèl; dan stoppen ze j o u in het Armhuis.' - Vrouw Lobbers sprong plotseling op, ondanks haar zelfbeheersching. - 'Maar je moet niet denken, dat ik je nu al een kansje geef.'

'Heb je wel sla?' vroeg vrouw Lobbers.

'Ik zal zelf wel nemen, ik moet daar mijn tijd voor hebben; men zou zeggen, dat het je er om begonnen is mij te veel te laten eten.'

Vrouw Lobbers schoof haar de rest van de uien toe.

'Ze kregen er me toch niet,' zei Maria; 'nooit van mijn leven zou ik een bad willen nemen.'

Vrouw Lobbers glimlachte.

'Houd je mond, Maria,' riep haar broer haast vriendelijk.

Lijsbeth gooide vork en mes met een klets neer: 'Het is een festijn geweest,' zei ze, 'compleet een festijn. Jans, schenk me een borreltje in, dan wil ik op je gezondheid drinken; hier, neem zelf ook een glaasje, dan kun je met mij klinken.'

'Je weet dat ik nooit jenever drink,' zeide Jans.

'Neen, dat weet ik, je bent een fijne dame, maar je zult toch zeker niet weigeren op mijn gezondheid te drinken.'

'Ja, dat wil ik toch,' zei Jans met neergeslagen oogen.

'Dat staat je heel leelijk, maar ik drink toch op jouw gezondheid. Daar ga je.'

Vrouw Lobbers gaf geen antwoord.

'Ze meent het goed, niet waar Dirk?' ging Lijsbeth met een grijnslach voort.

'Natuurlijk meent ze het goed,' zei Dirk.

De oude vrouw stond plotseling op.

'Ik voel me lang niet goed, ik krijg weer een aanval; maar je hebt me toch netjes bediend, Jans, ik dank je wel.'

Zij wankelde naar buiten. Maria wilde haar volgen, maar Jans verbood het haar. Zoo zaten zij daar in het kamertje, ieder met zijn eigen gedachten.

De man rookte zijn pijpje; Maria zat te suffen; Jans had den opengeslagen Bijbel voor zich.

Het was duister toen de dokter plotseling binnenstormde:

'Wat heb je haar te eten gegeven? Ge hebt haar er mee vermoord!'

‘Dokter, 't is onze schuld niet,’ hernam vrouw Lobbers in hevige ontroering. ‘Ze wou met geweld te veel eten; u hebt het zelf gehoord, het is onze schuld niet.’

Maria barstte uit in hevig snikken.

‘Ik wil niet naar het Armhuis,’ snikte ze; ‘ik wil niet, ik wil niet in het bad!’

De dokter staarde haar met open oogen aan.

‘Houd je mond, Maria, vooral voor den dokter. Och, let u er niet op, mijnheer, ze is een beetje... u begrijpt. Maar dat hindert niet voor het Armhuis, niet waar mijnheer? Er zijn er daar zooveel. Ze staat bovenaan op de lijst, mijnheer, en wij recommandeeren haar voor de open plaats. Dirk - houd je mond, Maria - zeg ook eens, dat wij haar voor de leege plaats recommandeeren.’

‘Wij recommandeeren haar voor de leege plaats,’ zei Dirk.

Door duisternis tot licht
door Eimar.
(*Vervolg van bladz.* 376.)

Het antwoord luidde ontkennend. Hij had zoo'n bos haar gehad; dat was zoo warm en lastig. Daarom had hij het laten afscheren, nu een paar dagen geleden, en ja, eergisteren, den dag voor... voor zijn ongeluk.... toen was ie erg warm geweest bij 't maaien, toen had ie z'n pet eenige malen afgezet om zich eens flink te laten doorwaaien. Z'n kameraads hadden nog gezeid: ‘Pas moar up, Grevink, met oe koalen kop, ge kos wel is doanig verkouwen worden,’ maar hij had er niet naar geluisterd.

De dokter schreef een oogwater voor, en nam afscheid met een paar bemoedigende woorden zonder beteekenis.

Nog tweemaal bezocht Grevink dokter Van der Meere; den laatsten dag reed deze naar den Brinkhof en verklaarde aan den heer Rengerse, dat, volgens zijn inzien, Grevink ongeneeslijk blind was.

De heer Rengerse was ten zeerste begaan met het ongeluk van zulk een flink, oppassend werkman, en besloot niets onbeproefd te laten om hem zoo mogelijk nog te doen herstellen. Hij schreef aan een professor in de oogheelkunde; een man ook buiten Nederland bekend om zijne kunde, en toen dag en uur bepaald waren waarop de patiënt kon verwacht worden, ging deze met zijne vrouw per spoor naar U., voor rekening van zijn heer.

De geleerde onderwierp de oogen van Grevink aan een nog langduriger onderzoek dan dokter Van der Meere gedaan had. Hoewel dagelijks in tegenwoordigheid van lijders, van angst, smart en pijn, was het gevoel van den kundigen man niet afgestompt; en dit geval was buitengewoon treffend door het plotselinge en doordien de patiënt een man was in de kracht des levens en gezond van gestel. Bovendien was hij bijzonder aanbevolen als een braaf, werkzaam man, kostwinner voor vrouw en kinderen.

Het onderzoek was afgeloopen. Er heerschte een oogenblik stilte. De professor zag met deernis op den man die voor hem zat. Eindelijk zeide hij langzaam: ‘Ik kan u weinig hoop geven; misschien na verloop van tijd.... het is gelukkig dat ge zulk een belangstellend heer hebt. Hij heeft mij veel goeds van u geschreven. En dan uwe vrouw’.... terwijl hij zich naar Sanne keerde, die zachtjes zat te schreien: ‘Kom, juffrouw, moed houden, u moet nu vooreerst uw man tot steun zijn.’

Vrouw Grevink, die nog nooit juffrouw genoemd was, schrikte, en haastig hare tranen afdrogend, zeide ze: ‘Joa, joa, meneer profester, 't zal best schikken.’ Arme ziel! in hare ontroering wist ze heelemaal niet wat ze sprak.

Willem Grevink was opgestaan. ‘Ik blief oe dankboar veur de moeite, meneer,’ zeide hij dof, en toen: ‘Kom, vrouw, loat ons goan, d'r zitten d'r nog meer op meneer te wachten.’

Hij nam den arm van Sanne en rechtop, met een gelaat waarop wanhoop en verbittering om den voorrang streden, verliet hij het vertrek.

Van het eerste oogenblik af op dien ochtend, toen hij tot de vreeselijke ontdekking was gekomen dat zijne oogen

hunnen dienst weigerden, had Grevink het gevoel gehad dat hij blind, onherstelbaar blind was; maar toch... vóór ieder bezoek, eerst bij den dokter, daarna in de academiestad, was er een flauwe straal van hoop in zijn hart geweest. Maar nu, die woorden: 'Ik kan u weinig hoop geven,' en vooral de meewarige, half aarzelende toon waarop ze werden uitgesproken, waren als de doodsklok geweest voor iedere schemering van hoop op herstel.

Hij zat rechtop in een hoek van den spoorwaggon, met de handen op de knieën, bleek, zonder spreken. Sanne had gevraagd of hij iets eten wilde van hetgeen zij, vol voorzorg, in een spoormandje had meegenomen. Neen, hij had geen trek. Toen had ze beproefd half fluisterend een gesprek aan te knoopen.

'Een vrindelijke man, die profester, vond je niet?'

'Vrindelijk?' luidde het kregele antwoord, 'da's geen kunst as je goed gezond zint en 'n hoop geld verdient!'

Sanne zweeg; ze zou deze reis nooit vergeten; zoo alleen met dien hulpeloozen man, dien niets naar den zin was, die op alles zweeg of een norsch antwoord gaf.

En dan de toekomst! Mevrouw Rengerse had wel gezegd: 'Over de toekomst moet je niet tobben, vrouw Grevink. Zoolang de oogziekte van je man duurt wordt het weekloon evenals anders betaald.' Maar het was geen oogziekte, en de heer van den Brinkhof kon geen blinden arbeider houden. Waar zouden ze van leven? De kinderen waren te jong om iets te verdienen; en zij zelve, ze kon wel *wat* naaien, maar niet genoeg om het voor geld te doen.

Stil en treurig kwamen ze tegen den avond in hunne woning terug. De kleine jongens waren al ter rust. Tonia wachtte met het avondeten. Zij had de lamp aangestoken, en toen hare ouders binnenkwamen keek zij met angstig vragenden blik hare moeder aan.

Vrouw Grevink schudde ontkennend het hoofd. Tonia's oogen vulden zich met tranen, maar ze deed zich geweld aan, en naar haren vader gaande kuste zij hem hartelijk; onwillekeurig lag er in hare beweging iets medelijdends, iets beschermends. De vader beantwoordde den kus vluchtig en toen het meisje van zich afschuivend zeide hij: 'Wa 'n drukte; 't is as of we 'n joar van huus zin geweest.' Tonia zag hem verbaasd aan. Zij was te jong om de prikkelbaarheid te begrijpen die het verdriet in haars vaders gemoed had doen ontstaan. Ze zag alleen dat de altijd opgeruimde, hartelijke man nu koel en norsch was.

En inderdaad, in het gemoed van den zoo zwaar beproefde was een volslagen omkeering gekomen. Hij boog niet onder het leed dat hem trof; hij kwam er tegen in opstand, en verdubbelde aldus zijn jammer. In zijn hart weerklonken voortdurend de vragen: 'Waarom moet *mij* dit gebeuren? Heb ik niet altijd mijn best gedaan om oppassend door de wereld te komen? Hoevele dagdieven en kroegloopers zijn er niet die het voor den wind gaat, en waarom moet ik in de kracht van mijn leven in dezen nacht gedompeld en tot leegloopen gedwongen worden? En dan praten ze nog van een God die alles bestuurt, van een Vader die de menschen liefheeft!'....

Deze en soortgelijke gedachten woelden onophoudelijk door zijn hoofd. Zij maakten hem steeds mistroostiger en werkten op zijn humeur en op zijne gezondheid.

Het was tevergeefs dat zijne vrouw hem poogde op te beuren, dat zij er hem aan herinnerde hoeveel goeds ze ondervonden; hoe door bemiddeling van den heer en mevrouw Rengerse de pacht verminderd was en zij zelve dagelijksche verdiensten had gekregen als werkster op den Brinkhof en bij andere gegoede families.

Ja, het was waar, hij moest toegeven, ze leden geen gebrek, en wat konden de menschen meer voor hen doen? Maar juist dit, dat zijne vrouw den kost moest verdienen en hij, de man, werkeloos moest toezien, was iets, dat hem zoo bitter griefde.

Bleek en in zichzelf gekeerd, met eene knorrige uitdrukking op het gelaat kon men hem langzaam door huis en hof zien gaan; eerst al tastend, maar weldra kon hij den weg vinden en begon hij te beproeven iets in het tuintje en op zijn land te werken.

In het eerst ging het lastig, zeer langzaam en onhandig, maar langzamerhand ontwikkelde zich het gevoel der vingers meer en meer, en vergiste hij zich slechts zelden bij het planten van verschillende soorten van kruiden en bloemen. Door deze bezigheid week eenigszins de vreeselijke verveling; maar de sombere stemming, de inwendige opstand tegen Gods wil bleven.

Den geheelen zomer door hield deze toestand aan en toen de gure herfstdagen aanbraken en daarop de winterkoude volgde, werd het nog erger. Op het land en in den tuin was niets te doen, en in huis kon de blinde weinig uitrichten.

Vrouw Grevink ging bijna iederen dag uit werken; de jongens waren op school. Tonia bleef met haren vader alleen en bracht treurige dagen door met den stillen man, die meest lusteloos en knorrig in een hoek zat, en bij de geringste aanleiding blijk gaf van de verbittering waaraan hij inwendig ten prooi was.

In het eerst waren de buren dikwijls deelnemend naar zijn toestand komen vragen en sommigen hadden beproefd Zondags een praatje te komen maken, maar Grevink ontving hen zoo stuursch en toonde zoo duidelijk dat hunne bezoeken hem niet welkom waren, dat de een na den ander wegbleef. Zelfs zijne beide kleine jongens van tien en acht jaar ontvluchtten zooveel mogelijk zijne tegenwoordigheid. ‘Voader woar in den loatsten [...] iewers zoo kwoad.’ Ze gingen maar liever met de buurkinderen op de dorpsrei spelen of, als het regende, bij baas Tenhorst in de schuur, ‘die woar goejig.’

Hoe anders dan vroeger, toen de vader het schoolwerk nazag, ze in zijn vrijen tijd meênam naar zijn land en vertelde van dieren en planten, of 's Zondags, als moeder naar de kerk was, lange wandelingen met hen maakte, vliegers met hen opliet, ze op zijn rug nam en allerlei grappen met hen uithaalde.

Dat was nu alles voorbij. De kinderen verveelden hem. Jong en gezond, waren ze vroolijk en luidruchtig. Dat vermoeide den vader. Vervuld als hij was met eigen leed, was hunne speelschheid iets dat hem als ongevoeligheid en onverschilligheid voorkwam. Ontstemd en ongeduldig beval hij hun dan zich stil te houden, en het gevolg was dat zij hem zooveel ze konden uit den weg gingen en dat eene verwijdering tusschen vader en zoons te verwachten was.

(*Slot volgt.*)

Methode-fröbel.

Van de hand van mevrouw J. Wierts van Coehoorn-Stout is een aardig boekje verschenen over het doel en de middelen der methode van Fröbel[1)], zijnde dit de eenigszins aangevulde voordracht, die deze dame verleden jaar op de Tentoonstelling van Vrouwenarbeid te 's Gravenhage hield op een der congressen.

Mevrouw Van Coehoorn-Stout heeft recht over dit onderwerp te spreken; immers gelijk zij zelve in een inleidend woord zegt, ruim twintig jaren heeft zij aan het hoofd gestaan van verschillende Fröbelscholen en ook thans nog is zij als zoodanig

1) Voor rekening van de schrijfster uitgegeven bij Schalekamp, v.d. Grampel en Bakker te Amsterdam, 25 ct.

werkzaam aan de Fröbelafdeeling der Wilhelmina-Catharina-school te Amsterdam. Een groote liefde koestert deze dame vooral voor dezen tak van onderwijs,

omdat zij innig overtuigd is van het oneindig groote nut dat een goede Fröbelschool voor de jeugd opleveren kan.

Gelijk het volgens de spreuk der oude Romeinen *pectus disertum facit* placht te geschieden, zoo is het ook hier gebeurd; te ontkennen valt het niet, dat de schrijfster (de spreekster van verleden jaar) succes heeft, nu zij gevolgd heeft de begeerte, die in haar was, waar zij n.l. zegt: ‘ik voelde mij gedrongen te spreken om mijne hoorders (nu lezers) met het Fröbelonderwijs nader bekend te maken, opdat meer en meer de overtuiging veld moge winnen van de groote waarde eener harmonische opvoeding van het kind gedurende de eerste zeven levensjaren, een opvoeding waarvan de zegenrijke vruchten gedurende het geheele leven door den mensch genoten worden.’

In een drietal stellingen wordt door de schrijfster het onderwerp gesplitst.

HERFSTAVOND. Naar eene photographie van E. Steinike, te Bremen.

1°. Het kind heeft behoefte aan harmonische ontwikkeling;

2°. Fröbel's methode geeft die ontwikkeling;

3°. de Fröbelschool vormt den schakel tusschen het huisgezin en de school.

Breedvoerig licht de schrijfster deze drie stellingen toe. Wij kunnen natuurlijk hier het meer technische deel van het boekje niet bespreken, maar raden daartoe ieder de lectuur aan; slechts willen wij hier herinneren hoe aan het slot van het boekske het verschil geschetst wordt tusschen twee kinderen, waarvan het eene een Fröbelschool heeft gevolgd, het andere niet. Daartoe nemen wij hier de woorden op, waarmede het zoo warm gestelde betoog eindigt en die luiden:

‘En nu ten slotte twee voorbeelden van zesjarige kinderen. Hier het kind dat als driejarige leerling op school is gekomen. Een vlug verstand paart zich aan handigheid, veel opmerkingsgave heeft het ontwikkeld, het vergelijkt en toetst en onderzoekt en brengt verband tusschen de dingen die het heeft leeren kennen en het nieuwe dat het ziet. En in de samenleving bewijst het te kunnen geven en nemen, het kan zich schikken in zijn omgeving, maakt een deel uit van het geheel en meent niet meer dat alles bestaat ter wille van hem zelf. Dat kind is ontwikkeld volgens de eischen van zijn leeftijd en uit den aard dezer ontwikkeling spruit voort dat het nu gereed is voor het ontvangen van moeilijker onderwijs. En stel u dan voor den zesjarige, die nog niet eens weet hoe hij in die bank moet komen, die soms schuw is voor alles, omdat

hij thuis niets mocht onderzoeken, òf doortrokken is van de gedachte reeds alles te kennen omdat hij zich tehuis steeds hoorde prijzen. Wat een teleurstelling zal dit laatste kind ondervinden, wanneer het komt bij het andere, dat een goede Fröbelschool doorloopen heeft.

Een professor zeide eens tot Louise Hardenberg, mijn hooggeachte leidsvrouw: "Van uw werk in de kinderwereld geniet ik wanneer die kinderen tot studenten zijn opgegroeid", en geloof mij, een zorgvuldige opvoeding in het eerste zevental levensjaren is van blijvenden invloed op het geheele leven en daarom kom ik tot mijn conclusie:

"*Elk kind dat zich verstaanbaar kan maken moet de Fröbelschool bezoeken.*"

Uit den studententijd. (Fragment van een lezing, medegedeeld door F. Haverschmidt; niet opgenomen in ‘Familie en Kennissen’.) (*Vervolg en slot van blz.* 379.)

En nu zie ik u nog ééns, zooals ik u de laatste maal gezien heb. Gij waart gepromoveerd, en gingt naar de Oost. Ik vertrouw, zoo waarlijk als ik aan deugd geloof, dat gij er niet heengingt om zoo spoedig mogelijk rijk te worden.

VROUWENPORTRET. Naar Gervex.
Dit jaar in de Parijsche Salon geëxposeerd.

Neen, langs eerlijken weg daarginds een minder karig stuk brood te vinden, dan het moederland u bood, moge een deel uwer wenschen geweest zijn, gij verlangdet vooral Java te zien, om op de plaats zelve te onderzoeken, of het waar was, wat, tot ergernis van uw rechtvaardig hart, van het Indische gouvernement verzekerd werd. Gij gingt dus naar de Oost, en velen uwer academiebroeders hadden u uitgeleide gedaan naar het Nieuwediep. 't Is mij, of het gisteren gebeurd is. Wij stonden dicht op elkander gedrongen aan het uiterste van het havenhoofd, terwijl de bark, die u aan ons ontvoerde, zich statig naar buiten liet slepen. Achter op de kampanje verhief zich uw rijzige gestalte. De zeewind stoeide met uw blonde lokken, terwijl gij ons uw laatsten groet bracht. Niemand van ons sprak een woord. Toen wij elkander aanzagen,

waren wij bleek als dooden. Vermoedden wij dan iets van de ontzettende geruchten, die ons reeds kort daarna zouden bereiken, om eerlang achtervolgd te worden door tijdingen, die geen twijfel meer overlieten, of de *Henriëtte* was met man en muis vergaan? Neen! Wie van ons had kunnen, had durven vreezen, dat gij, in onze oogen de prins onzer jongelingschap, onze voorbestemde koning tegen den tijd dat wij als mannen zouden optreden, dat gij, met uw goede vuisten, uw goede hersenen, uw goed hart, in de golven zoudt moeten smoren, om mogelijk, ergens op een strand geworpen, tot aas te dienen voor den roofvogel?

'Haha! meende je waarachtig, dat we voor zulke (nu ja harde maar toch tamelijk alledaagsche) voorvallen geen plaats hadden in ons stelsel?'... Dus vroeg mij, terwijl hij niet laten kon hartelijk te lachen over mijn onnoozelheid, de welgedane stadspredikant (ook een oud academiekennis), met wien ik in den vorigen zomer, naar Arnhem sporende, een voor mijn doen vrij diepzinnig gesprek had aangeknoopt, naar aanleiding van een paar krantenberichten, (ik meen betreffende kinderen, die verbrand, of jonge moeders die aan de cholera gestorven waren). 'Haha,' en zijn stem klonk zoo metaalachtig, dat de lieden in de naaste coupé wel moeten gedacht hebben, dat er ergens een klok geroerd werd. Wat mij aangaat, ik dacht, wat een groote troost het toch maar is, dat er van die stelsels zijn, met plaats er in voor álles; en toen ik daarbij opmerkzaam werd op de vroegtijdige onderkin van den welluidenden lacher, kwam ik tot de volle overtuiging, dat, als men er maar dankbaar en handig mee weet om te gaan, men met behulp van die stelsels volstrekt geen moeite behoeft te hebben met de groote raadselen van het leven.

Maar hoe kom ik er nu in eens bij, om aan ú te denken, mijn student-overbuur? Er was toch al zeer weinig overeenkomst tusschen u en die twee muzenzonen, die ik mij daareven herinnerde. Zoo glansrijk de verschijning van den eerste was, zoo weinig werd úw verblijf aan de hoogeschool opgemerkt. Ook ik zou u evenmin als de meesten gekend

hebben, wanneer mijn kamers niet recht op úw nederig vertrekje hadden uitgezien. En dan die welgedane stadsdominee, ja die had althans zijn faculteit met u gemeen, gij waart óók theologant, maar noch zijn stem van koper gemengd met zilver, noch zijn aanleg voor een onderkin waren u ten deel gevallen. Ik vrees zelfs zeer, dat gij alles behalve op den goeden weg waart, om evenals hij een alles omvattend stelsel machtig te worden. Want, als ik mij niet vergis, dan hebt gij mij wel eens bij uw potkacheltje vrij krasse twijfelingen laten hooren aan de menschelijke vatbaarheid, om er iets van te begrijpen, hoe de wereld eigenlijk in elkaar zit. En toch hadt gij, dacht ik wel eens, voor uw jonge doen al het mogelijke beproefd, om er achter te komen. Ik ging ten minste nooit naar bed, uitgezonderd misschien als het bij gelegenheid van een feestje héél laat, of juister heel vroeg, was geworden, nooit ging ik op een fatsoenlijken tijd naar bed, of het licht op uw kamer bewees mij, dat gij daar nog zat tusschen uw stapels boeken, te lezen en te denken (want het laatste deedt gij al even graag als het eerste), tenzij misschien uw viool de kleine studeercel vervulde met die zangerige tonen, die in stille zomernachten wel dikwijls, de open ramen door, mijn hoofdkussen bereikten, en mij, half wakend, half slapend deden droomen van een hemel vol schoone gestalten, die den lof zongen van God.

Mijn overbuurman! Gij hebt mij niet alleen in den droom iets van God doen gevoelen. Ook als ik volkomen wakker was, zóó wakker als men mogelijk alleen op den studentenleeftijd zijn kan, wanneer men nog niet dommelig is geworden van het geleuter over maatschappelijke en kerkelijke en huiselijke belangen, in de volle kracht van mijn onwil om waarde te hechten aan onbewezen overleveringen en onbewijsbare theorieën, hebt gij mij gedwongen om stil te staan voor het oneindige en om er mij aanbiddend voor neer te buigen. Doch niet dat gij mijn ongeloof ooit in een geregeld debat tot zwijgen hebt gebracht. Als ik nu en dan een uurtje bij u kwam oploopen (in den beginne uit beleefdheid als uw overbuur, later uit belangstelling voor uwe, voor mij meer of min zonderlinge persoonlijkheid, eindelijk aangedreven door het verlangen om onder uwen invloed een ander, een beter mensch te worden), als ik bij u zat te praten, dan had ons discours niets van een professoraal dispuut. Het sprong gewoonlijk van den hak op den tak, en zijn sprongen waren vaak wonderlijk genoeg. Want gij waart, met al uw studeeren, alles behalve een droge, vervelende Klaas. Zonder geheugen voor anekdoten, dor wat zoogenaamde studentengrappen betreft, hadt gij een geestigheid tot uw dienst, die den mond tot wèl zoo fijnen lach plooide als de zotste invallen van erkend komieke jongelui. En zoo was er dan ook niets pedants in uw spreken, en als gij mij wat verteldet van uw opmerkingen en vermoedens, dan geleek het er volstrekt niet naar, dat gij mij onderwijs gaaft. En toch kreeg ik bij die gelegenheden les, beter dan ik ooit gekregen had, les - in den godsdienst. Of gij er uzelven van bewust waart, dat ik niet minder van u leerde? Ik weet het niet, ik geloof het haast niet. En anders moet gij uw bedoelingen wel heel kunstig hebben weten te bedekken. Want niet alleen was de vorm van uw discours volmaakt ongedwongen, maar ook de inhoud van uw gesprekken scheen dikwijls in volstrekt geen verband te staan met de groote zaak, die ik daar noemde. Zelden hadt gij het over eigenlijke theologie. Maar uw woorden ademden een reinheid, een waarheid, een eenvoud, een moed;... ja moed hadt gij ook, maar een geheel ànderen moed dan de schitterende dapperheid van onzen praeses: gij scheent mij bereid, minder tot enkele glorievolle heldendaden, dan wel om een menschenleven lang stand te houden op een verloren post, doch die u door het geweten

was toevertrouwd. Er was in uw geheele wijze van doen, in uw gansche manier van zijn, iets, dat mij onwillekeurig die geheimzinnige uitdrukking in de gedachte riep, mij op de catechisatie in het geheugen geprent, dat woord: Heilige Geest. Wááraan lag het toch, dat ik, die op de sociëteit zoo'n hoog woord dorst te voeren, en die er heimelijk roem op droeg, dat ik meer dan eens reddeloos saaie 'broodjes' door mijn kwinkslagen in jolige partijen had omgeschapen, dat ik in úwe tegenwoordigheid zoo dikwijls stil werd, ja, treurig zou ik haast zeggen, als er zich niet iets onuitsprekelijk goeds in mijn droefheid had gemengd? Soms, als ik bij ú vandaan kwam, bleef ik wel een uur in het donker op de straat rondloopen, en ik had geen enkele van mijn onschuldige aardigheden over voor de dienstmeisjes die mij rakelings voorbijstreken om boodschappen te doen; of ik sloot mij op in mijn kamer, hoewel ik aan de hospita gezegd had, dat ik niet vóór den nacht thuis zou komen, want dat ik naar het bierhuis ging; en dan, in de eenzaamheid, het was wezenlijk of ik weer een klein kind was geworden, of hoe anders dat roepen om mijn moeder, en dat schreien, en dat - bidden?

Hoe laf voor een student!?... Bij God! Ik schaam mij ook nú nog over geen oogenblik uit mijn studentenleven minder dan over die kinderachtige uren!

Dan dreven ze nog eens voorbij mijnen geest, de beloften die ik mijn ouders had gedaan, van al mijn krachten te zullen inspannen, opdat hun liefde jegens mij aan geen ondankbare zou besteed zijn. Daar herinnerde ik mij de schoone voornemens, die ik als knaap reeds had opgevat, om een man van eer te worden, een man, die gewapend met grondige kennis en gerugsteund door een vlekkeloos verleden, de leugen, onder welken vorm ook, zou bestrijden, tot elken prijs. Helaas, wat was er, zoo vroeg ik mij dan, wat was er tot hiertoe van geworden? O, ik wist wel, ik was geen lichtmis, geen dronkaard, geen speler; geen ellendeling, over wien lichtzinnige studenten zelfs de schouders ophalen, die den eerlijken naam zijner familie in zijn kring tot een scheldnaam maakt. Maar, als ik mij vergeleek bij dien broeder aan den overkant, als ik mijn tijdverbeuzelen stelde naast zijn onverdroten arbeid, mijn oppervlakkigheid naast zijn degelijkheid, mijn hollen bluf naast zijn natuurlijke nederigheid, mijn ongeregelde driften naast zijn beminnelijken vrede, mijn flauwiteiten naast zijn gezonden humor, hoe klein, hoe nietig gevoelde ik mij dan! Maar ook, wat heilige begeerte ontbrandde dan in mij om mij aan te grijpen, om een nieuw leven te beginnen, om voortaan te woekeren met mijn jeugd en mijn talenten, om te breken met mijn zonde, om.... Och, dat ik dan mijn tranen niet kon weerhouden, dat ik dan mijn handen moest vouwen, nog eens, dáárover schaam ik mij ook nu nog niet. Maar dat ze zoo spoedig weer droogden, die tranen; dat die handen zoo kort daarop het goede werk weder konden laten varen, dat maakt het mij waarachtig nog bij tijd en wijle moeielijk, mijn waardigheid op te houden van plaatsvervangend kantonrechter. En nochtans, niet gehéél tevergeefs heb ik u onder mijn kennissen gehad, mijn student-overbuur. Wie weet of ik wel behoorlijk binnen de vijf jaar op een wàt deftige dissertatie gepromoveerd zou zijn, als ik niet nu en dan had zitten praten bij úw potkacheltje.

Ik gewaag daar van mijn promotie; en op dat woord zie ik de kennissen uit het tweede tijdperk van mijn leven wegdeinzen voor de nieuwe gezichten, door mij ontmoet in mijn jongste, mijn tegenwoordige periode, in de dagen van mijn advocaatschap zonder praktijk en mijn rechterschap zonder traktement. Zal ik nog enkelen van de vliedenden terugroepen? Zal ik ú ten minste niet bij uw vet collegejasje vasthouden, klein, zwart medicusje, wiens kamer wel een knekelhuis geleek, of althans de hut van een Nieuw-Zeelandschen menscheneter? Want niet alleen uw

sigarenhouders en aschbakjes waren schedels van verslagen patiënten (of gij-zelf dan wel een ander geneeskundige ze verslagen had, weet ik niet), maar ook de heften van uw beide tafelmessen, de knoppen van uw schellekoord, van uw wandelstok en uw paraplu, de versierselen van uw horlogeketting

en het pijpje, waar gij uit smooktet, waren uit bestanddeelen van menschengeraamten kunstiglijk vervaardigd! Of zal ik ú nog eens meenemen, naar onze tafel, onooglijke, maar grenzenloos geleerde literator, die een specialiteit beloofdet te worden in het Mongoolsch en de verwante taaltakken, en u door een halve flesch wijn zóó liet opwinden, dat gij weer, tot onze zeer groote stichting, voor de vuist een toast slaat in het beschaafd Kamschatkisch? Of wel zal ik mij door ú, mijn waarde philosoof, die altijd naast me zat als het nieuwe bokbier moest geprobeerd worden, nog eens laten uitleggen, hoe de menschelijke ziel niets anders is dan een chemische verbinding van... ja, hoe heetten die zuren en die vochten en die gassen ook weer? Och, het was wel noodig, dat gij het mij nog eens bedaard van voren af aan uitlegdet; maar dan ook weer onder een glas van datzelfde Beiersch, dat wij vroeger bij onze wetenschappelijke verpoozingen gebruikten; want dat maakte ons alles zoo helder!

Doch neen, vaart henen gij voormalige makkers, en vaart wèl. Al waart gij met al uw gebreken en onhebbelijkheden een smakelijker soort van chemische verbindingen dan velen van die door en door fatsoenlijke lieden, aan wie ik later de eer had gepresenteerd te worden, ik gevoel me toch maar half meer op mijn gemak in uw gezelschap. Ik ben u al wat ontgroeid. Ik heb ook al zoo iets fatsoenlijks, zoo iets groote maatschappijachtigs over mij gekregen. Wat zeg ik, iets? Zoudt ge nog wel éénig overblijfsel van den oud kameraad in mij herkennen, dartelende schimmen van weleer, als gij mij tegenkwaamt op mijn namiddagwandeling langs het singeltje, in mijn plechtige overjas en met mijn bakkebaarden, solide als de Nederlandsche Bank? Ach ik hoor u al, dunkt mij, in het voorbijgaan dat noodlottige woord mompelen, waarmee ik zelf u eenmaal geholpen heb de rampzaligen aan te duiden, die den stempel misten, het onmiskenbare merk der vrije muzenzonen!... Doch dat zij zoo. Die zoogenaamde ‘ploerten’, neen ik heb ze van naderbij bekeken, wel niet juist engelachtig, maar toch ook lang akelig niet bevonden als wij ze ons voorstelden, toen wij nog buiten hun kring leefden. Daar zijn ten er minste bij die lang zoo kwaad niet zijn als ze wel lijken. En dan die ploertinnetjes?! Het is zoo, ze doen haar best om zich te misvormen, van onderen met hakjes, waar Venus kromme knietjes van zou krijgen, van achteren met doffen, of hoe heeten de bolvormige gevaarten, die niemand harer zeker graag uit de hand van moeder natuur ontvangen had, van boven met kapsels, alsof het haar zoo al niet in, dan toch áán haar hoofdjes schort, en van binnen met malle preken, nog maller romans en boven alles malle verzen; maar toch, ondanks al die afgrijslijke pogingen, het dient gezegd: onder deze betere helft van het ploertendom vindt men er die tegen de beste academieburgers opwegen. Ja, ik ken er ééntje....

Maar wat houd ik mij op met praatjes? Laat mij maar eerst zijn opgeklommen tot substituut-griffier of een andere hooge rechterlijke betrekking; of in èlk geval, komt over een jaar, komt over zes maanden mijn nieuwe woning eens met een bezoek verrassen, en o oude jongens, met wie ik eenmaal het Io vivat aanhief, als ge mij dan niet toegeeft dat daar een ploertinnetje in woont, waar ik meer aan heb dan aan een heel studentencorps, dan zeg ik, dat gij u niet maar, zooals ik, een plechtige overjas en een paar solide bakkebaarden hebt aangeschaft, maar dat uw hart ploert geworden is, dóór en dóór ploert.

Luxe-treinen.
Met illustratiën.

De mate van comfort, thans den spoorreizigers geboden, steekt wel zeer af bij die van voor vijftig jaar. In de kinderjaren van het spoorwegwezen schijnen spoortreinen eigenlijk allen ten behoeve van de rijken te hebben bestaan, terwijl de arme zeker niet beter in die vervoermiddelen werd behandeld dan het vee heden ten dage. Dit ten minste heeft nog een dak boven het hoofd, wat de derde klas reizigers in den beginne niet hadden.

De rustelooze tijd heeft grootendeels de schakeeringen doen afslijten, zoodat er tusschen de verschillende klassen, vooral op de groote lijnen, langzamerhand minder en minder verschil gekomen is; het voornaamste onderscheid is thans wel, dat men in de hoogere klassen een meer gedistingeerd publiek aantreft.

In de latere jaren is het getal reizigers zoo ontzaglijk toegenomen, en is het getal uren, dat zij tusschen de wielen doorbrengen, eveneens zoo vermeerderd, dat er een nieuw trein-type ontstaan is; dit type, als luxe-trein bekend, vertegenwoordigt de slotontwikkeling van het spoorwegrijtuig, hetwelk van een soort rail-omnibus, rijdend tusschen twee niet ver van elkaar afliggende plaatsen, langzamerhand geworden is tot een beweegbaar hotel, in staat om eenige dagen achtereen zich voort te spoeden met de snelheid van een stormwind.

Die evolutie begon het eerst in Amerika, waar de zeer lange reizen, in dat uitgestrekte land noodzakelijk, er de reizigers vrij spoedig toe brachten om meer comfort op de spoorlijnen te eischen dan op het vasteland gebruikelijk was.

Een kopie van de ouderwetsche reiskoets en daarom natuurlijk aangewezen op de ouderwetsche wijze van reizen, valt het niet te betwijfelen of de gewone spoorrijtuigen zijn een ongeschikte vorm voor passagierstransport. Lange jaren achtereen, ja zelfs nu nog schier overal, was het onmogelijk in de treinen eenig voedsel te erlangen, terwijl de maatschappijen zich er niet om bekommerden hoe lang de reis en hoe kort de halten onderweg waren; slaapgelegenheid bestond bijna nergens en waschgelegenheid ontbrak eveneens.

De maatschappijen werden echter langzamerhand gedwongen maatregelen te nemen ten einde beter met de eischen des tijds mede te gaan, en ten slotte gelukte het althans op de groote lijnen wat meer gerief te krijgen.

Op vele trajecten is de tijd van reizen te kort dan dat er behoefte aan slaap- of eetwagens zou bestaan, zoodat slechts de internationale treinen deze bezitten. Dit neemt echter niet weg dat er buiten deze in de verschillende landen luxetreinen gevonden worden, waarin een groote mate van comfort heerscht.

Ons land staat in dit opzicht verre achter bij Engeland en Amerika bijv. en slechts in de buurt onzer badplaatsen vindt men iets wat op een luxe-trein lijkt.

Amerika is de bakermat der slaapwagens. Te verwonderen is het dan ook niet, dat men hier de grootste weelde van de wereld op dit gebied aantreft. Er loopt nergens een trein waarover zooveel geschreven en gesproken is als over de ‘Pensylvania Limited’. De overdrevenste verhalen omtrent uitrusting, spoed en tallooze bewijzen van weelde doen hieromtrent de ronde.

Deze trein loopt tusschen New-York en Chicago en bestaat uit een Pullman-slaapwaggon, een waggon die als salon en als slaapwagen kan dienst doen, een eetwagen, een observatie- en bibliotheekwagen en een rookwagen. Een stenograaf en een barbier zijn ‘aan boord’ en het nieuws uit de gansche wereld wordt direct naar

de verschillende halten van dezen trein getelegrafeerd, waarna de bulletins in de comparti-

menten worden opgehangen. Het diner wordt aan aparte tafeltjes gediend.
Het is een groot gerief een plaatsje te hebben om te zitten

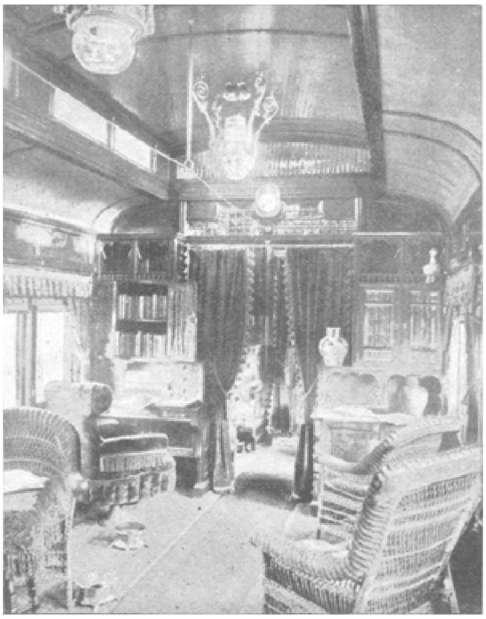

Bibliotheek en rookkamer in den samengestelden wagen der ‘Sunset Limited’.

wanneer de bedden worden opgemaakt des ochtends en de slaapkamer in een salon wordt veranderd. In een gewonen trein kan men zich daarbij in den rookwagen terugtrekken, maar de dames zijn verplicht te blijven gedurende den ganschen tijd dat men aan het opredderen is, wat dikwijls nogal lang duurt. Deze onaangenaamheid is ondervangen in de treinen die een observatiewagen hebben, welke bestaat in een afzonderlijk dagsalon en waarvan zoowel door dames als heeren gebruik gemaakt kan worden.
De gewone Pullman-slaapwagens bestaan uit een aantal

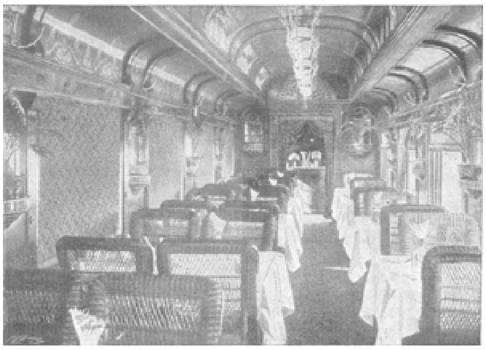

Restauratierijtuig van de ‘Sunset Limited’.

bedden in een gemeenschappelijk vertrek, ter weerszijden van de middengang aangebracht. Vooral voor dames is deze inrichting weinig aanlokkend; verre de voorkeur verdienen dan ook de compartiment-slaapwagens, waarin ieder viertal reizigers, zooals reeds uit het woord blijkt, de beschikking heeft over een vertrek. Iedere coupé bevat hier vier slaapplaatsen en een waschgelegenheid. De meest bekende maatschappij, die er dit soort wagens op nahoudt, is de Amerikaansche Oost- en Westkust Joint Stock Maatschappij.

Er zijn vier bekende spoorwegen, die u van Oost naar West dwars door Amerika brengen; tot voor korten tijd liet het vervoer vrij wat te wenschen. De maaltijden waren slecht, goede slaapgelegenheid was uitzondering. Maar dank zij den ondernemingsgeest van de Southern Pacific Rail-road Company is het in den laatsten tijd mogelijk geworden met erg veel gemak te reizen.

De 'Sunset Limited' loopt tweemaal 's weeks van Chicago naar Los Angeles via San Francisco en doet over dien tocht drie dagen en zeven uren. Deze trein bestaat uit twee compartiment-slaapwagens, een eetwagen en samengestelden lees- en rookwagen, een bibliotheekwagen en een badkamer. Vooral deze beide laatste vallen bijzonder in den smaak.

De 'Sunset Limited' verschilt niet bijzonder veel in inwendige inrichting met zijn prototype. Het zijn beide uitstekende treinen, maar zij geven toch ook niet veel meer dan men redelijkerwijze mag verwachten. De prijzen zijn echter schreeuwend hoog en aan een slaapplaats in een wagen met afzonderlijke slaapcoupé's is bijna geen aankomen.

Tusschen de 'Pensylvania Limited' en de 'Sunset Limited' en de vertegenwoordigers der luxe-treinen, die daar het naast op volgen, is een groote lacune. In Europa zijn de eenige hoteltreinen die der internationale slaapwagen-vereeniging en op grooten afstand volgt deze in de voetstappen der Amerikaansche pioniers.

Deze maatschappij heeft een twaalftal wagens, die uit een eet- en slaapwagen bestaan; de wagens zijn alle precies gelijk ingericht en een beschrijving van den een past op den ander. Meestal bestaat zulk een trein uit twee restauratie- en twee slaapwaggons, die ieder 25 ton wegen. De restauratierijtuigen rusten op stalen veeren en hebben het z.g. harmonicastelsel.

De slaapwagens hebben het compartiment-systeem; de slaapgelegenheden zijn overdwars in de rijtuigen aangebracht; de nieuwste hebben in ieder compartiment een toilet. Over de geheele lengte der rijtuigen loopt een zijgang. De zitplaatsen zijn overdag niet erg geriefelijk; ook zijn de tafeltjes te dicht bij elkaar geplaatst en de banken te laag en te hard.

De voeding is in het algemeen goed en naar omstandigheden niet al te duur. Hoewel niet kunnende halen bij de Amerikaansche inter-Oceanische treinen, zijn toch de wagens der internationale slaapwagen-vereeniging een enorme vooruitgang en hebben zij veel der onaangenaamheden, verbonden aan lange reizen, doen vervallen.

Er is één groot voordeel dat door deze treinen is gebracht, n.l. ten opzichte van de formaliteiten die aan de verschillende grensstations plaats moeten vinden. In gewone treinen zijn de passagiers verplicht op elk uur van den dag of den nacht uit te stijgen om hun bagage te doen onderzoeken, maar in de treinen der slaapwagen-vereeniging geschiedt deze formaliteit onderweg.

De macht der gewoonte heeft soms typische gevolgen. De 'Orient-Express' passeert, zooals men weet, meer grenzen dan welke trein ter wereld ook, daar deze Frankrijk, Duitschland, Oostenrijk, Servië, Bulgarije en Turkije doorloopt. De douane eischt nu, dat alle voedsel, in den trein gebruikt, in d a t land belast zal worden, waar het ook werkelijk wordt

verorberd; met andere woorden, de restaurateur is verplicht zijn inkoopen onderweg te doen en het is hem derhalve

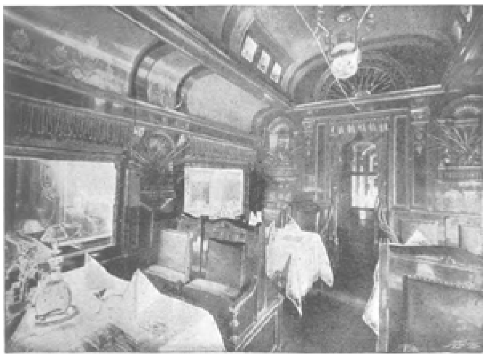

Restauratiewagen van de ‘Zwarte Diamant Express’.

niet geoorloofd bij zijn vertrek voor de gansche reis zijn benoodigdheden in te slaan.

De prijs van den wijn wisselt af naar het land waardoor men reist; voor dezelfde flesch betaalt men soms den eenen dag een gulden meer of minder dan den volgenden.

De ‘Orient Express’ is hier gekozen als voorbeeld van een vastelands-luxe-trein, omdat dit de meest bekende van alle is. Toch is deze trein geen ‘flyer’. Onderstaand tafeltje doet zien, dat hoe verder deze trein naar het Oosten van Europa komt, hij des te langzamer loopt, om met het minimum in Turkije te eindigen.

LAND.	MIJLEN.	SNELHEID.
Frankrijk	255	44
Duitschland	498	42
Oostenrijk	681	41
Servië	194	24
Bulgarije	231	21
Turkije	180	20

Alle treinen der slaapwagen-vereeniging zijn wat de Amerikanen noemen ‘solid vestibuled’, d.w.z. de eet- en slaapwagens zijn door overdekte overloopen verbonden en de restauratiewagen is den ganschen dag aangehaakt, iets zeer ongewoons in Amerika. De eenige

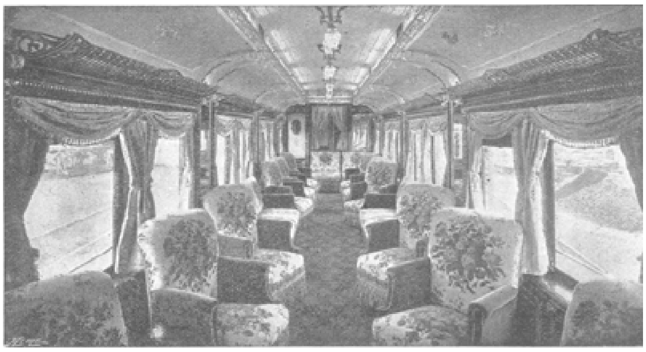

Folkestone Corridor trein.

andere hotel-trein ter wereld wordt gevonden in Britsch-Indië en loopt van Bombay naar Calcutta.

Reeds voor lang hebben de Voor-Indische en de Oost-Indische spoorwegmaatschappijen ingezien, dat aan de over land reizigers eenige gerieflijkheden moesten aangeboden worden, die iedere week met de P. en O. booten aankomen. In verband daarmede hebben zij een eet- en slaapwaggon doen bouwen, die nu van Calcutta, vijf uren na aankomst van de mailbooten, naar Bombay vertrekt. De eetwagen is bijna 25 M., de slaapwagen ruim 20 M. lang.

In de eerste is plaats voor 16 personen, tien aan een tafel in de lengte, zes aan een in de breedte; de stoelen zijn draaiende fauteuils, gelijk men ze veelal op de groote stoombooten aantreft; een afzonderlijk deel van het rijtuig is gereserveerd voor rooksalon.

De slaapwagen is verdeeld in vier compartimenten, die ieder vier bedden bevatten; overdag kan men er gewone zitplaatsen van maken; een zijgang dient om zich te vertreden. Acht bedienden kunnen in den slaapwagen eveneens een plaatsje krijgen. De beide wagens zijn onderling verbonden door den gewonen overloop.

Het is onmogelijk het belang te overschatten van deze beide wagens, die in Britsch-Indië het reizen per spoor meer populair zullen maken.

Over den afstand van Bombay naar Calcutta of omgekeerd, een traject van 1279 Engelsche mijlen, doet deze trein met een snelheid van ongeveer 31.9 mijlen in het uur circa 40 uren.

Het aantal luxe-treinen is veel grooter dan van het hoteltype. De eerste plaats onder deze neemt in de ‘Empire State Express’, van de New-York Centraal en Hudson Rivier-Maatschappij. Een gerieflijk ingerichte restauratie- en rookwagen en een salonwagen, waar aan een buffet mede alles te krijgen is, gaan bij deze maatschappij met iederen sneltrein mede. Onderweg worden diners gediend in het restauratierijtuig; voor iederen passagier wordt een klein tafeltje gedekt en slechts de hooge prijs van hetgeen geboden wordt is de schaduwzijde van dezen uitstekend ingerichten dienst.

De ‘Empire State Express’ is de snelste trein der wereld die dagelijks loopt; daarbij kan men er precies op aan (met alle middelen wordt er trouwens voor gezorgd) dat men zich zooveel doenlijk aan den reglementairen tijd houdt, en zoo is o.a. bepaald, dat het inladen van bagage nimmer tot vertraging aanleiding mag geven. Amerika mag op dezen trein inderdaad trotsch zijn.

Van New-York, een afstand van 440 mijlen, rijdt de trein ongeveer 8 uur, dat is dus met een snelheid van 53 mijl per uur. Viermaal slechts wordt onderweg gestopt.

De ‘Zwarte Diamant Express’ loopt in directe verbinding met de ‘Empire State’ en bestaat uit hetzelfde type van wagens.

In Amerika vindt men overigens geen treinen, die een nadere beschrijving vereischen.

In Europa zijn verschillende luxe-treinen.

Bekend is de Blitz-Zug van Keulen naar Berlijn, het eerste voorbeeld van een D-trein in Europa. De compartimenten zijn wat breeder en wat hooger en met wat meer weelde ingericht dan in gewone treinen. Aan het eind der gangen

vindt men een waschgelegenheid enz. Kleine tafeltjes kunnen in iedere coupé worden opgeslagen en hierop wordt *à la carte* gediend wat men verlangt. Om met dezen trein te mogen meereizen is het noodig dat men zich een expreskaartje aanschaft dat recht geeft op een genummerde plaats; hiervoor betaalt men twee mark.

De restauratie-inrichting, gelijk die op den Blitz-Zug bestaat, is gebleken zeer practisch te zijn en is dan ook op verschillende Engelsche treinen overgenomen, o.a. den North-Western. Deze trein behoort niet tot de snelste der wereld, ofschoon in Duitschland zelden een grootere snelheid wordt bereikt, deze is n.l. ongeveer 60 K.M. per uur; stapt men des ochtends om half negen in Keulen in den trein, dan is men even voor zes uur des namiddags te Berlijn.

Een soortgelijke trein is die van Weenen naar Meran, die voornamelijk gebouwd is om het traject van Weenen naar de gezondheidsoorden in Tyrol te vergemakkelijken; de wagens zijn gewone salonrijtuigen zonder buitengewoon comfort; men kan onderweg in den trein eten en betaalt hiervoor geen ‘zuschlag’.

Een trein louter uit salonwagens bestaand loopt nog door West-Frankrijk in verbinding met de Trans-Atlantische stoomschepen, die te Havre binnenvallen. Hij bestaat uit een salon-, een rookrijtuig en een restauratiewagen. Men behoeft voor het gebruik niets extra te betalen; in drie uur loopen deze treinen van Havre naar Parijs; slechts eens, te Rouaan, stoppen ze onderweg en ze loopen dan ook belangrijk sneller dan de groote Duitsche treinen en leggen ruim 75 K.M. per uur af.

De namiddagtrein van de London en North Western Maatschappij is de luxe-trein *par excellence* van de Britsche eilanden. Deze trein bestaat uit eerste- en derde klasse wagens, waarbij ieder compartiment uitkomt op een zijgang, die waschgelegenheid aan het einde heeft.

In de eerste klasse compartimenten zijn vier zitplaatsen, in die der derde klasse zes plaatsen. Door een harmonica-inrichting zijn de wagens verbonden met elkaar en met het restauratierijtuig. De geheele trein wordt met stoom verwarmd, en heeft natuurlijk een noodrem in iedere coupé. De snelheid is ongeveer als die van de Havre-Parijs-lijn, nl. 75 K.M. per uur.

Melding moet nog gemaakt worden van twee andere treinen, waarvan de eene de oudste luxe-trein in Engeland is, terwijl de andere tot de jongste behoort.

De ‘Brighton Limited Pullman Car trein’ was langen tijd de trots en glorie van heel Engeland. Het was een voorbeeld van wat een Engelsche trein *kan* doen om het den reizigers aangenaam te maken, en wanneer men soms minachtend wees op de kussenlooze derde klasse, dan werd daar steeds de Brighontrein tegenover gesteld. Jongere mededingers hebben echter dezen historischen trein doen vergeten, zoodat een kleine beschrijving niet ongewenscht is.

De Pullmanwagens werden bij wijze van proef het eerst in Engeland ingevoerd door de Midland Compagnie, en dit voorbeeld werd spoedig gevolgd door de Brighton Compagnie. De wagens werden uit elkaar genomen en in de werkplaatsen te Brighton nagemaakt. Ieder rijtuig heeft een groot vertrek met gemakkelijke armstoelen; ook bevat het een rookvertrek aan het einde; de verwarming en verlichting laat niets te wenschen.

Ook de South-Western lijn heeft de Pullmanwagens ingevoerd op de lijn naar Bournemouth; het succes schijnt hier echter niet overdreven te zijn geweest.

De Engelsche Zuid-Oost Compagnie heeft niet lang gerust op de lauweren, met de Amerikaansche wagens op de lijn naar Hastings behaald. Over het algemeen is

de lof over deze maatschappij zoo gering, dat ze blij was eindelijk eens iets prijzenswaards te doen, en ging zij in de vreugde over die onverwachte hulde er toe over op de Folkestonelijn treinen te laten loopen, die aan luxe en comfort niets te wenschen laten en moeilijk kunnen overtroffen worden.

Alle drie klassen hebben hier hun salonrijtuig, in afwijking van de andere corridorrijtuigen. Iedere trein bevat voorts een rookwagen, een salon voor dames, damescompartimenten en een algemeen salon, dat met groote weelde is ingericht. De versiering is uiterst artistiek, de verlichting uitnemend, de verwarming door stoom buitengewoon aangenaam.

Is de inrichting dezer treinen boven allen lof verheven, over de snelheid kan niet even gunstig geoordeeld worden; slechts 60 K.M. per uur wordt afgelegd.

Vermelding verdienen nog de nieuwe corridor-treinen, onlangs op de ‘Groote Centraal’ in Engeland ingevoerd.

Volledigheidshalve geven we hierbij nog eene opgave van een pas sedert enkele dagen ingestelden luxe-trein, die tusschen Amsterdam en Parijs moet loopen en waarover de volgende bijzonderheden gemeld worden.

De administraties der Belgische Staatsspoorwegen, der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in Nederland en van de ‘Cie. Internationale des Wagons-lits’ hebben een nieuwen luxe-trein georganiseerd, de ‘Amsterdam - Mons Express’, die van 1 October af, dagelijks loopt tusschen Amsterdam - Den Haag en Mons, heen en terug.

Deze trein bestaat uit twee salonrijtuigen (waarvan een vertrekt uit Amsterdam om 8 u. 36 min. 's voormiddags en de andere uit Den Haag om 9 uur 8 min. 's voormiddags) en uit een restauratiewagen.

Deze twee waggons worden te Gouda vereenigd en na oponthoud te Esschen, Antwerpen (Centraal-Station) om 11 u. 54 min. en te Brussel (Z. St.) om 12 u. 54 min., komt de trein om 1 u. 59 min. te Mons aan, in correspondentie met den expres-trein die van Mons om 2 u. 4 min. naar Parijs vertrekt.

Op de terugreis vertrekt de luxe-trein uit Mons om 4 u. 53 min. 's namiddags, na de aankomst van den trein, die van Parijs vertrekt om 12 u. 40 min. en komt, na oponthoud te Brussel (Z. St.), om 5 u. 53 min. 's namiddags te Antwerpen, om 6 u. 52 min. 's namiddags te Esschen, te Dordrecht om 8 u. 36 min. 's namiddags, te Rotterdam om 8 u. 56 min. 's namiddags, te Den Haag om 10 u. 's namiddags en te Amsterdam om 10 u. 20 min. 's namiddags.

Het dejeuner wordt op de heenreis opgediend tusschen Antwerpen en Mons en het diner op de terugreis tusschen Brussel en Holland.

Moeilijkheden van technischen aard beletten voor het oogenblik, dat de trein tot aan Parijs doorloopt, doch de spoorwegbesturen, die bij deze zaak betrokken zijn, hopen deze verlenging te verkrijgen voor de opening der tentoonstelling te Parijs.

* * *

Wij hebben hiermede ons overzicht van de luxe-treinen der wereld voltooid. Wij hebben niet met microscopische nauwkeurigheid een relaas gegeven, maar wij veronderstellen dat de lezer in het algemeen in technische details weinig belang zal stellen.

Een ding is zeker, de ideale trein, die zoowel overdag als 's nachts alle gewenschte comfort kan bieden en die in staat zal zijn gedurende eenige dagen achtereen door te loopen, moet nog gebouwd worden.

Desniettegenstaande, tegenover onze vaderen van een vijftig jaren geleden hebben wij ons op het gebied der verkeersmiddelen niet te beklagen, althans uit een oogpunt van snelheid en comfort gerekend. Of het er ook gemoedelijker en rustiger op geworden is?

Door duisternis tot licht
door Eimar.
(*Vervolg en slot van blz.* 383.)

Weder was het Zondag. Een mooie voorjaarsochtend. Vrouw Grevink was naar de kerk. Tonia had de noodzakelijke werkzaamheden verricht en zat nu bij de tafel, met haar vragenboek voor zich. De kamer zag er zindelijk en gezellig uit, en Tonia las in haren ijver met halfluide stem de vragen. Naast haar lag de Bijbel opengeslagen, waarin zij de in het boek aangewezen teksten opzocht.

Zachtjes klonken de woorden van troost en vrede door het vertrek.

In een gemakkelijken stoel voor het opgeschoven raam zat de blinde. Hij was vermagerd en vervallen. Diepe voren doorploegden zijn bleek gelaat en spraken van het lijden en van den inwendigen strijd die hem verteerde, sedert het ongeluk dat hem nu bijna twee jaar geleden getroffen had. Hij had opgehouden met rooken en luisterde naar de woorden die Tonia onbewust halfluid sprak.

‘Wa lees ge doar toch, Tonia? Van beproeving die geen vreugd schijnt moar lijdzoamheid gêft? Lees mien ens wat veur.’

Tonia keek verwonderd op, maar zij voldeed aanstonds aan zijn verzoek, en met een verlegen blos las zij, wel wat eentonig, maar langzaam en duidelijk het gevraagde voor.

Na een poos stond Grevink op. ‘Ik dank oe, deerntje,’ zeide hij vriendelijker dan gewoonlijk. Hij ging het tuintje in en bleef er geruimen tijd heen en weer loopen, terwijl enkele woorden hem ontvielen. ‘Joa, as ik da's gleuven kos, dat het zoo het motte gebeuren, om mien te winnen veur den Hemel... dat Ie mien woarlijk lief heft...’

Van dien dag af vroeg hij dikwijls aan Tonia voor hem voor te lezen; langzamerhand werd het gewoonte dat zij het dagelijks deed.

De blinde sprak weinig over het gehoorde, maar er openbaarde zich gaandeweg eene verandering in hem. Het eerste wat ophield waren zijne klachten, zijne ontevredenheid met allen en alles. Daarop begon hij meer bezigheid te zoeken, en het was verwonderlijk hoe deze hem dagelijks handiger afging. Zelfs bracht hij eenige verdienste bij door het breien van netten. Zijne gezondheid werd beter en zijn humeur opgeruimder. Hij begon ook weder belang te stellen in hetgeen om hem voorviel, het eerst in zijn beide jongens. Hij ging hunne vorderingen na, liet zich vertellen waar ze in speeluren heengingen, wie hun vrienden waren, ging soms zelf een eindweegs met hen; en daar hij nu vriendelijk tot hen sprak en hartelijk met hen omging, herwon hij weldra hun vertrouwen en hun kinderlijke liefde; terwijl zijne blindheid hen stemde tot een weemoedig medelijden.

Eindelijk kwam de dag dat hij zijne vrouw kerkwaarts begeleidde. Aandoenlijk was het te zien hoe hij, na vele jaren voor het eerst weder, het Godshuis betrad, geleund op den arm zijner trouwe Sanne, met zijne omfloerste oogen recht voor zich uitstarend, maar met een gelaat waaruit alle bitterheid verdwenen was en waarop niets was te lezen dan de diepgevoelde aandoening van het oogenblik, zulk een plechtig oogenblik voor hem!

Na afloop der godsdienstoefening stonden verscheiden bekenden voor de kerk op hem te wachten. Ook de predikant hield hem staande met een vriendelijk woord:

‘Dat is in lang niet gebeurd, Grevink, dat ik je onder mijne toehoorders heb gezien.’

‘Joa, dommeneer, in veule joaren niet; het lest bie den doop van onzen jongste.’

‘Nu, ik hoop dat je nu wat spoediger zult terugkomen, en dat, als ik bij je aan huis kom, ik je ook eens te zien zal krijgen, en niet alleen je vrouw en Tonia.’

‘Dommeneer, ge zult wellekom wèze, en als ge in mien huus zint, dan zal ik oe zeggen woarum ik noe weer in de kark kom, en hoe ik van noe af oan in vree hoop te lève met God en de minsen.’

‘Dat is goed,’ was het antwoord, met een vriendelijken groet; ‘ik kom spoedig, want ik ben zeer benieuwd dat te vernemen.’

Menige hartelijke handdruk werd gewisseld. Grevink zeide alleen: ‘Ik dank oe allegoar; als ge bie ons oan wilt kommen zulle ge wellekom zin.’

Daarmede hief hij zelf het tijdperk van afzondering op, waarin hij zich na zijn ongeluk had begeven, en waartoe hij zijne vrouw en kinderen had genoodzaakt.

Van dien dag aan begon voor het geheele gezin een nieuw leven: vreedzame avonden na volbrachten arbeid, vriendschappelijke omgang met buren en goede vrienden; en zelden bracht de blinde een eenzamen Zondagmiddag of avond door.

Vele jaren waren voorbijgegaan. De beide kleine jongens waren jonge mannen geworden, en verdienden den kost voor vader en moeder. Vrouw Grevink had slechts een paar werkhuizen aangehouden; daaronder behoorde in de eerste plaats de Brinkhof, waar Tonia nu al vijf jaren diende als ‘tweede meid’.

En heden was er feest op den Brinkhof, want Tonia was dien dag getrouwd. In de groote pronkkamer van het tuinmanshuis waren twee lange tafels gedekt. De stoelen voor bruid en bruigom waren keurig groengemaakt. In de hoeken van het ruime vertrek stonden bloemen en planten in potten; van de zoldering en langs de muren hingen slingers van sparregroen en eikenloof, waarin veelkleurige bloemen waren gevlochten, en op de tafels, tusschen vruchten, gebak, suikergoed en flesschen wijn, pronkten een viertal reusachtige ruikers.

Sedert vele dagen was het dienstpersoneel bezig geweest alles voor dezen dag voor te bereiden, daarin bijgestaan door de vriendinnen van Tonia, meest allen de ons bekende meisjes die het eerst het Zondagschooltje van mevrouw Rengerse bezochten.

Het huwelijk was in het dorp voltrokken en in het oude kerkje ingezegend. Daarop was het jonge paar met de wederzijdsche ouders bij den predikant ontvangen, om daarna naar den Brinkhof te rijden, afgehaald in twee rijtuigen van het buiten. Na de ontvangst door den heer en de vrouw des huizes was het geheele gezelschap een wandeling gaan maken door de bosschen van den Brinkhof, en nu zou men aan den maaltijd gaan.

Daar kwamen ze aan; de bruid, netjes in het zwart, met een wit kanten halssieraad waarin een takje oranjebloesem; oranjebloesem op het witte mutsje, aan den arm van een knap jonkman, tuinman op een der naburige buitenplaatsen.

Willem Grevink had geene andere vrouw in de kerk en nu aan tafel willen geleiden dan haar die lief en leed zoo trouw met hem gedeeld had, en die moedig was gebleven onder den rampspoed die hem bijna tot wanhoop had gebracht. Zijn haar was zilverwit; ook zij was haast een oud moedertje, maar zijn gelaat sprak van innigen vrede, het hare straalde van geluk.

Onder de overige bruiloftsgasten herkennen wij Heintje en Hanneke van Geel, Albert Karels, Dina Verbeek en eenige anderen, kinderen toen dit verhaal begon, nu allen volwassen. Heintje is niet mooi, maar op haar rond, hoogblozend gezicht leest men als in duidelijk schrift de goedheid van haar hart. Zij is Tonia's liefste vriendin.

Hare zuster Hanna daarentegen is eene allerliefste verschijning. Hoewel sedert een jaar de vrouw van Simon van Doorn, ziet het twintigjarige, tengere vrouwtje, met haar blond, krullend haar, hare fijne trekken en beschroomde manieren, er nog uit als een aankomend meisje, en niemand zou gelooven dat zij nog een

jaar ouder is dan Dina Verbeek, de mooiste van allen, groot en slank, met de zware vlechten, donkere oogen en het trotsche, welbesneden gelaat.

Albert Karels doet nog, evenals toen hij een jongen was, alle moeite om in Dina's gunst te geraken; en zij speelt haar spel met hem, want evenals onder de hoogere standen der maatschappij vindt men onder de landmeisjes allerlei verschillende karaktertrekken, goede en kwade, en koketteeren is ook hier niets vreemds.

Het maal was afgeloopen; men was aan het nagerecht begonnen, toen de heer en de vrouw van den huize met hunne familie binnentraden, om nogmaals persoonlijk van hunne deelneming in de feestvreugde blijk te geven.

Toen stond Willem Grevink op.

‘Meneer en mevrouw,’ sprak hij met bewogen stem, ‘ik verzuuk oe 'n poar woorden te meugen zeggen, veur eerst om te bedanken veur de eer die ge onze dochter en ons

HOSPITAAL TE JOHANNESBURG.

allen aanduut, moar ook om hier 'n bekentenis af te leggen die mien al lang op het hart heit gelègen.

‘Toen noe omtrent tien joar gelejen mevrouw de Zundagsschool begos, woaren summigen van ons d'r veur, anderen d'r teugen, moar geen mins heit d'r zoodoanig mee gespot as ikke. En juust an die school he'k te danken dat er vrede in mien gemoed is gekommen; deur de lessen die mien meiske thuus leerde, deur hetgeen ze mien veurlas h'k leeren verstoan dat wa 'k een ongeluk nuumde, mien blindheid, mien uut liefde door den Heer woar gezonden, zoodat ik noe zeggen kan: “'*k Woar* blind, moar *noe* zie ik.” En doarum, mevrouw, bid 'k Gods zègen up oe af, veur wa je veur mien kinders, veur ons allen gedoan heit, en in 't bezonder veur mien.’ En zijn glas opnemend, vervolgde hij luide, tot allen gewend: ‘Bruloftsgasten, lang lève meheer en mevrouw Rengerse en lang lève en bloeie de Zundagsschool!’

En allen herhaalden in koor: ‘Lang zullen ze leven!’

Hospitaal te Johannesburg.

Of het op dit oogenblik reeds oorlog is of niet, wij kunnen het, nu wij dit schrijven, niet beoordeelen. Een onrustbarend telegram kwam Woensdag uit een der dorpen

van Oranje-Vrijstaat, afgezonden door een landdrost; de Britsche troepen zouden n.l. de Vrijstaatsche grenzen onverhoeds zijn overgetrokken. Bevestigd is dit telegram niet, en zoo weten wij met zekerheid eigenlijk nog niet veel anders dan dat de toestand gespannen, zeer gespannen is.

Dat de oorlog reeds feitelijk zou zijn uitgebroken wordt hierom onaannemelijk geacht, omdat de Engelschen nog niet gereed zijn; zoowel uit het moederland als uit de koloniën, Malta, Cyprus, Britsch-Indië, worden nog voortdurend troepen en geschut naar de Kaap gedirigeerd.

Beter zijn de Boeren gereed; trouwens zij zullen op eigen terrein te vechten hebben en behoeven dus den ganschen trein niet, dien Engeland, in vreemd land ageerende, noodig heeft. Zij hebben hun geweren, hun zeldzame geweren, zij hebben hun patronengordels, hun lapje gedroogd vleesch - gereed zijn ze om dagen lang in het veld of achter hun kopjes te kampeeren.

Toch, ook de conservatieve Boerenrepubliek is den drang naar nieuwere zaken niet ontkomen. Reeds hebben zij een permanente staatsartillerie met vast kader en zelfs... wie zou het, buiten degenen die volkomen op de hoogte zijn, wie zou het voor enkele maanden geweten hebben, dat zij in Johannesburg een hospitaal hebben, uiterlijk ten minste zoo wèl ingericht, als het hierneven afgebeelde? Men mag zeggen, dat in ons land de meeste garnizoensplaatsen niet een hospitaal ter beschikking hebben als dat van Johannesburg. Laten wij hopen, dat het den eersten tijd nog niet in den oorlog noodig is.

Een droevig geval
door P. van Groningen.

Kil flikkert het licht in den tocht van deur en ramen tegen elkaar open. Tegen den grauwen wand zwarte schaduwlijnen van gasarmen, doezelig heen en weer balanceerend, onregelmatig, grillig met

DE BEIDE DOCHTERTJES VAN DEN CZAAR VAN RUSLAND MET HUN KINDERVROUWEN.

de tochtvlagen.

Achter in het zaaltje, laag van verdieping, een schunnige knecht, suffend de stoelen schikkend om de tafel met het groene kleed.

'Ziezoo, ze bennen er, één voor den voorzitter en één voor den vice-president, één voor den penningmeester, één voor den secretaris, één voor den tweeden secretaris en vier voor de commissarissen, da's negen, nou kunnen ze zoo beginnen.'

Op rijen van tien, met een middendoorgangetje, staan de rieten stoelen achter elkaar, een tafeltje voor de consumtie om de twee rijen er tusschen. Er is plaats voor een kleine tweehonderd menschen, dicht op elkaar.

't Loopt tegen acht uur. Binnen komt de president, doet een blauw lint met insigne om den hals, gaat zitten achter de groene tafel, middenin. Een zwaren voorzittershamer haalt hij uit zijn achterzak, den grooten achterzak van den burgerman, die zwaar is van het presidiale archief. Medebestuurders volgen; de werkhanden worden geschud, hartelijk, eenvoudig; de zwarte gekleede jassen stralen glazend decorum uit, de statige, lompe deftigheid van den bestuurder der niet-politiseerende vakvereeniging, plomp, maar trouw als heldere kinderoogen.

In korte woord-zinnetjes confereeren de negen bestuurders, de commissarissen als laagsten in rang, bescheiden, luisterend allen met gepasten eerbied naar den voorzitter.

Ze zijn maar met mate op hun gemak. Een groot heer uit Amsterdam, een professor zal zoo komenspreken over het vereenigingsleven; wel een beetje rood voor de meeste leden en voor het bestuur en voor den voorzitter is de professor, maar och, het zal

niet hinderen, beter te rood dan te groen; er komt nog zooveel tekort, denken ze in hun beredeneerde wijsheid.

En in hun degelijkheid spreken zij er over dat die en die nog geen lid zijn van hun vereeniging, omdat ze niet durven voor hun patroons of omdat ze nog te laks zijn, en dat het toch zoo jammer is, want waarachtig, zij zullen den boel niet om vergooien; zachtjes aan, vooruit, dat willen ze; maar er zijn er nog zooveel die hen niet begrijpen willen; maar op van avond hebben ze hoop.

Dan, vooruit gekondigd door gestamp van zware mannenvoeten in het portaal en in het niet breede gangetje naar het achterzaaltje, door hard weerkaatsende arbeiders-stemmen, komen ze langzaam aanschuiven, de hoorders van den avond.

Er is een kern die naar de voorste plaatsen dringt, de leden der branders-vakvereeniging, de insignes aan een smal lintje in het knoopsgat, flinke kerels met de zelfbewustheid die hun positie in deze bijeenkomst hun schenkt. Meer op den achtergrond de nog niet aangeslotenen en de leden van bevriende vakvereenigingen.

Tevreden kijken de bestuurders; de verwachting wordt overtroffen; op dien en dien hadden ze niet gerekend; het wordt een goede avond.

President en secretaris verdwijnen van het podium; de zaalknecht heeft hun iets in het oor gefluisterd, gemeenzaam van den werkman tot den werkman.

Met linksche plichtplegingen gaan zij den professor, den arbeidersvriend begroeten; door den voorganger van de plaatselijke afdeeling van den Protenstantenbond is deze van den trein gehaald. Met mannelijken handdruk zet de geleerde heer, de arbeidersvriend, president en secretaris op hun gemak en doet de zwarte glacé's der waardigheidsbekleeders in de achterzakken hunner jassen verdwijnen.

'Als ik mijnheer dan mag verzoeken?'

De professor, met de rust en kalmte, die routine en intellectueel overwicht geeft, volgt. En dan, van achteraf de zaal in.

Verbaasd kijken er wat den grooten man aan, als hij tusschen de stoenlenrijen doorwringt. Er zijn er die nog nooit een professor gezien hebben; een zwak belijnd begrip voor de meesten dat een visie wekt van kale hoofden of lang grijs haar en vervaarlijke brilleglazen.

Monter stapt de spreker naar voren, even de andere bestuursleden, die nog zwaar-ernstig doen, begroetend; dan vlug stapt hij toe op den katheder, snel een paar aanteekeningen uit zijn portefeuille voor zich leggend.

En nu staat hij daar op het niet zeer hooge podium, de spreker dien allen kenden zonder hem ooit gezien of gehoord te hebben. Maar gelezen hadden ze van hem, in de kranten, en ook brochures en artikelen in tijdschriften. En ze wisten dat hij warm voelde voor hun streven.

Daar stond hij, de professor, die, was gemeld, er op uit was niet te schijnen, een man vol kathederwijsheid, zooals men zich gewoonlijk den professor voorstelt, maar een man van practisch willen en doend leven. Dagelijks zagen zijn hoorders mannen als hij, in een donkergrijzen pantalon en een zwart, niet nieuw meer pandjesjasje, waarboven het blauw van de das nogal breed uitplooide. En ook het gelaat was in 't geheel niet magistraal, met de puntige snor en het licht gekuifde haar. Toch, al wekte zijn verschijning vertrouwen, een gevoel van elkaar-reeds-lang-kennen, toch lag er ook iets in dat respect gaf: de klare, vaste, energieke blik en het zelfbewuste, licht spottende trekje om de mondhoeken. Zij wisten het, eenvoudige arbeiders als zij waren, dat die man zich hoog voelde boven velen, niet die beneden hem stonden op de ladder der maatschappij, maar die met hem van één rang en stand waren.

Hij sprak over het noodzakelijke van organisatie der arbeiders. Staande naar en leunend tegen den katheder, het eene been over het andere geslagen, sprak hij kalm, zonder pathos, in eenvoudige, tot zijn hoorders ingaande taal. Zijn gebaar was kort, weinig krachtig; zijn stem zette zich zelden uit, maar trilde van ingehouden sarcasme.

Hij sprak over de wording der moderne industrie, van de negentiende-eeuwsche productiewijze onder de samenwerkende invloeden van onderwerping der natuurkrachten, vervanging der menschelijke arbeidskrachten door machines, en het alles-beheerschende vrijheidsbeginsel. Uitvoerig en overtuigend toonde hij aan hoe

het de vrije, onbegrensde concurrentie der producenten, begunstigd door de duizenderlei aanhoudende verbeteringen van voortbrenging en verkeer, is geweest die de loonen drukte of althans verhinderd heeft dat de loonen stegen boven een lagen standaard. En waar zij omhoog gingen was het immers niet in verhouding tot de meerdere behoeften die de voortschrijdende beschaving wakker riep óók in de loonarbeiders, dat overgroote deel der menschheid.

Snerpende ironie had hij voor het vrije contract. De arbeiders waren immers vrij al dan niet te werken voor het hun geboden loon; men dwong hen immers niet toestanden te aanvaarden die zij niet billijkten. Zij waren immers vrij te gaan waar en wanneer zij wilden. Alsof niet arbeidskracht het eenige bezit is van den werkman, en zijn oeconomische afhankelijkheid hem, den in-naam-vrijen, maakt tot een feitelijk-onvrijen, ten minste wanneer hij als eenling staat tegenover den door zijn positie machtigen ondernemer.

Toen, na geschetst te hebben, hoe allengs door de maatschappelijke ontwikkeling, wanverhoudingen zijn ontstaan, legde de spreker den vinger op de meest wonde plek: de onderlinge verdeeldheid, het gebrek aan solidariteitsgevoel bij de arbeiders. Alléén staande immers waren de arbeiders machteloos, vereenigd vormden zij een macht, die de rechten van den arbeid kan handhaven tegenover de machtspositie der werkgevers.

Vereeniging geeft macht. Hoe gemakkelijk viel het, aan de hand van het leven van dieren en menschen, de groote, mooie waarheid uiteen te zetten van die stelling. Vereenigen moesten zich ook de arbeiders, niet voor revolutionair doel, maar tot oeconomische actie. 'Allen voor een' moest de leus zijn. En zonder onderscheid van geloof of politieke overtuiging. Eén geloof moest staan boven alle andere gelooven: dat in het goede recht van den arbeider op een billijk aandeel in de productie en een erkenning van zijn medezeggenschap in eigen belangen.

De redenaar hemelde de arbeiders niet op. Integendeel; scherp gispte hij hun vaak gebleken zwakheid en weifeling, hun wankelmoedigheid, die hun blik in de toekomst benevelde. En hij wekte hen op tot eendrachtige samenwerking, tot een pittig vereenigingsleven, tot ontwikkeling èn als vakman èn als mensch. Hij wees er hen op dat offervaardigheid noodig is, dat een goed gevulde weerstandskas onmisbaar is, wil de strijd aangebonden kunnen worden voor verbetering van positie. En hij toonde met keur van voorbeelden aan uit de arbeidersbeweging in andere landen, wat een krachtig ontwikkelde organisatie vermag te bereiken in het belang der werknemers en niet ten nadeele der werkgevers.

En daarmede besloot de professor zijn betoog. Steunende op feiten, wierp hij ver van zich de bewering dat een betere oeconomische positie zou gaan ten koste der maatschappelijke productie, ten koste van den ondernemer. Was niet overal, waar de werkdag verminderd, het loon gestegen, de hygienische en moreele belangen der arbeiders beter verzorgd waren, ook de werklust en het werkvermogen der arbeiders verhoogd? Was de niet-overwerkte, goed-gevoede, gezonde, ontwikkelde, tevreden arbeider niet meer waard?

De samenwerking der arbeiders achtte hij den krachtigsten factor tot het bereiken van betere, meer harmonische verhoudingen. Daarom door aaneensluiting en solidariteit een krachtige organisatie in het leven geroepen ten bate der arbeiders, ten voordeele der maatschappij!

Warm applaus rees op tusschen de kronkelende rookwolkjes, die opstegen uit de vergaderingsigaren, die de meeste hoorders moeilijk in hun zak hadden kunnen

houden. En den democratischen spreker had de geur en de smaak niet gehinderd bij zijn betoog, waarvan kleine bijomstandigheidjes hem niet afleidden. Er klonk een goedkeurend gezoem door het zaaltje van de menschen, die na het ongewone stilzwijgen van bijna twee uren weder werden vrijgelaten om te praten naar willekeur.

Zwaar viel de hamer van den voorzitter, die in een stijfdeftig speechje den spreker dankte voor de schoone rede, die zooveel indruk had gemaakt en die niet zou nalaten ook practisch resultaat te hebben. Van avond zou het blijken, zoo sprak hij genoodigden en belangstellenden toe, dat er

geen arbeider in het vak der vereeniging, die den spreker had uitgenoodigd, zou zijn, die niet zou willen aangesloten zijn, een eisch der noodzakelijkheid vooral, omdat juist dit bijzondere vak zoo velerlei gevaar en ongerief had, waarin slechts door de solidariteit der arbeiders verbetering zou kunnen komen. Wie lust had, zoo eindigde hij, om met den spreker in debat te treden, kon zich voorts bij het bestuur opgeven.

Een kwartiertje pauseerde men; men dronk een glas bier, een kwast; hier en daar, maar slechts enkelen, een glas jenever of cognac, maar uitzondering was dit. Gezellig schoof de professor bij de bestuurstafel aan; de commissarissen, nu ook meer op hun gemak met den spreker, die zoo gewoon deed, kalm durvend praten over den toestand van henzelven en hunne omgeving.

Toen, nadat de vijftien minuten punctueel waren nageteld op het dikke nikkelen horloge van den voorzitter met den zwaren ketting, schikte men weer van elkaar en ging de spreker nog even naar den katheder.

Er waren geen liefhebbers tot debat, maar toch wilde hij er nog even op wijzen, ook naar aanleiding van wat hij in de pauze vernomen had, dat naast het principieele nut der aaneensluiting, ook bij deze vakvereeniging, het practische belang zoo op den voorgrond stond, omdat de aangesloten leden konden genieten uit de weerstandskas, ingeval hun bij de uitoefening van hun bedrijf een ongeval overkwam, of indien zij ziek of werkloos werden. En met vele warme woorden schetste de spreker het lot van den aangesloten arbeider, die zich krachtig voelt en die niet hulpeloos staat, door zijn organisatie.

En weer klonk het applaus, gevolgd door een kort woord van den voorzitter, die er nog op wees, dat aan den uitgang lijsten gereed zouden liggen om zich tot aaneensluiting te verbinden.

Ratelend rolde het rijtuig weg dat den spreker naar den trein bracht, die hem na middernacht zou brengen in de plaats zijner inwoning.

(*Wordt vervolgd.*)

Een Zomervisite aan Nova Zembla.
Met illustratiën.

Nova Zembla - het lange eiland, door de straat van Matoskin in twee helften gedeeld en van het Vasteland gescheiden door het Waaigateiland, hetwelk weder op zijn beurt aan alle zijden door de zee omspoeld wordt, strekt zich van den 70sten tot den 77sten breedtegraad uit, liggende tusschen de Karische- en de Barentszee.

Voor de meeste menschen wekt dit land de gedachte aan sleden, door het ijs ingesloten schepen, poolexpedities en duizenderlei verschrikkingen.

Moge dit voor de meerderheid van het menschdom het geval zijn, niet voor den schrijver dezes, die met een wel uitgerust stoomschip van 2500 ton, met een Franschen kok, een welvoorzienen wijnkelder en een kapel aan tafel om 's avonds te spelen, den tocht medemaakte naar dit overigens onherbergzame land.

In 1896 bezocht hij het eiland aan boord van het Russische stoomschip de *Lomonosof*, het vaartuig van den gouverneur van Archangel, den ‘vader der Samojeden’, gelijk hij door dezen genoemd wordt, Alexander Platonovitch Englehardt (‘de beminde’) gelijk hij door àlle anderen wordt betiteld.

Tot 1872 werd Nova Zembla om zoo te zeggen niet bewoond door menschen; de poolberen, walrussen en rendieren voerden er een onbeperkte heerschappij, waarin slechts enkele bijzonder drieste bewoners van het Waaigateiland of Samojeden van den vasten wal van tijd tot tijd paal en perk stelden.

In 1873 werd het eiland door Rusland nader in bezit genomen en geplaatst onder de 'Humane Society', die er drie hutten bouwde, welke f 5000 kostten en er voor zes maanden voedsel deed deponeeren, om te strekken ten behoeve van de Russische of Noorsche walrusjagers, die jaarlijks deze stranden bezoeken en die, hier schipbreuk lijdende, zooals niet zelden gebeurt, gedwongen zijn hier te overwinteren en van den 13den November tot den 1sten Februari in het duister te zitten, waarvoor slechts eene matige vergoeding is, dat er van 26 Mei tot 18 Juli de zon niet ondergaat.

Het klimaat is er steeds winterachtig; nimmer smelt er de sneeuw geheel weg. 's Zomers stijgt de temperatuur van 1°-3° R., terwijl des winters er een koude heerscht van - 60°; in lente en herfst regent het voortdurend.

In November 1892 werd Nova Zembla onder de Russische rijkswet gesteld, d.w.z. onder het protectoraat van Archangel, en sedert dien tijd worden alle uitgaven door den Staat gedaan. Van de Petchora werden drie Samojeden-families, samen 88 personen, naar Nova Zembla overgebracht; in 1898 waren er 120, een Russische priester en een ongediplomeerde Russische dokter. Thans vindt men op het eiland twee nederzettingen; de eene, de grootste, Karmenkula, bestaat uit drie ruime houten huizen, een kerkje, een houten pastorie, een winkel, een badhuis en een zevental hutten. De andere woonstede bestaat slechts uit acht hutten; zij liggen niet ver van de Matoskinstraat, dat eigenaardige door de natuur gevormde kanaal, dat het eiland in twee helften verdeelt.

Thans bezoekt een vaartuig dit eiland tweemaal per jaar, in Juli en September - en blijft dan twee dagen bij ieder der nederzettingen. Buiten dit schip en buiten dezen tijd is er geen andere gemeenschap met het vasteland, want het is aan niemand geoorloofd te landen zonder een bijzonder permissiebewijs. Dit is aldus bepaald om te voorkomen, wat in vroegere jaren gebeurde, dat een vreemde visschersboot aan land ging en na de Samojeden beneveld te hebben met brandewijn, hen er toe verleidde om den buit van een geheel jaar voor een paar fleschen 'vodka' af te staan. Thans zendt de gouverneur, als hij niet zelf kan komen, zijn secretaris ieder jaar, en deze rekent met de eilandbewoners af.

Het resultaat van het jachtbedrijf van iederen man wordt naar Archangel gestuurd en naar de waarde voor ieder aan de Bank genoteerd. Als iemand arm of ongelukkig is, helpt de gouverneur hem; zoo niet, dan kan hij zijn geld krijgen en door den secretaris doen zeggen wat hij wil hebben of wat hij bij zijn tegoed wil geschreven hebben. Het volgend jaar wordt hem dan gebracht wat hij besteld heeft. Om de hoegrootheid hunner inkomsten te doen zien, deelen wij hier mede, dat de beste jager in een jaar 700 roebel, dat is ongeveer f 850 had verdiend, terwijl de minst gelukkige slechts 50 kopeken of ongeveer 60 cents te vorderen had. Nadat aan ieder medegedeeld is hoeveel hij te vorderen heeft, kunnen de bestellingen aanvangen.

Het was buitengewoon interessant de zitting van den secretaris bij te wonen, en hem kalm en eenvoudig aan deze natuurkinderen te hooren uitleggen hoe de rekening stond.

Dan begonnen de bestellingen; kruit, lood, thee, suiker, meel, sinaasappelen (een bijzondere lekkernij), messen, zout, kleederen, naalden, honden, snuif en tabak waren de artikelen, die het meest werden verlangd. Een was er die een vrouw vroeg, en zijn bestelling werd correct in het boek genoteerd door den secretaris; de volgende reis

zond de gouverneur hem een meisje van een Samojedenkamp aan de Petitioya. Eerst was hij hiermede zeer blij, doch den vol-

genden keer toen de boot weer kwam (de secretaris vertelde deze geschiedenis in de Engelsche club te Archangel aan tafel), stuurde hij zijn vrouw aan den secretaris terug met de boodschap aan den gouverneur, dat hij deze vrouw moest

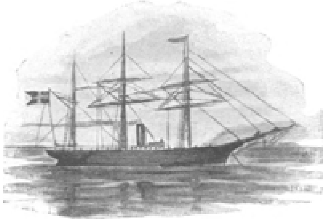

Het stoomschip *Lomonosof*, waarmede Z. Exc. de gouverneur van Archangel de Samojeden-neerzettingen op Nova Zembla iederen zomer bezoekt.

ruilen (alsof het een geweer of een baal koopwaar was), aangezien ze niet deugde omdat ze lui was en slecht kookte en hij haar dus niet wilde houden. De secretaris nam dus het jonge vrouwtje weer mee en een andere vrouw werd hem gezonden. Dezen keer had de gouverneur meer succes, wat misschien wel hierom kwam, dat hij had medegedeeld verder niet bereid te zijn vrouwen te ruilen. Hij zond het jeugdige paar ten voorbeeld aan anderen en als een soort pelgrimstocht naar het klooster Solivetski.

De Samojeden van Nova Zembla zijn intelligenter en fijner gebouwd dan de stammen van het vasteland. Dat komt door het gezonde leven dat zij leiden, zonder telkens weken achtereen dronken te zijn als de vastelands-Samojeden, wanneer die daartoe de gelegenheid maar vinden. Of zooals eens een Samojeed het uitdrukte, toen hij zijn vette vingers streek door zijn gevlochten haar: ‘Het hoofd van een Samojeed is dik en vuil, maar niet leeg, neen heelemaal niet leeg.’ Hij zette zijn woorden nog meerdere kracht bij, door tusschen ieder woord in de handen te klappen, een eigenaardigheid van alle Samojeden.

Eens kwam er een bij den secretaris en vraagt hem een brief te schrijven; de eenvoudige kerel haalt dan zijn portefeuille voor den dag, zet zijn naam en begint. Als de Samojeed dan zegt, dat hij aan God wil schrijven, laat de secretaris zijn pen vallen en verklaart, dat dit niet kan. ‘O, ik meende dat de gouverneur het Hem wel kon ter hand stellen, want hij is een groot heer.’

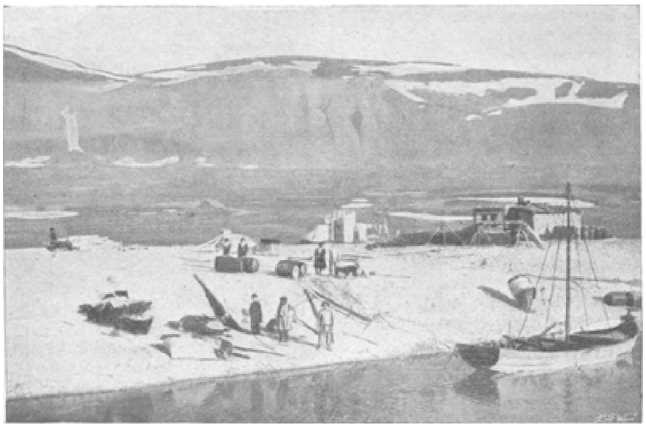

Karmenkula, hoofdplaats van Nova Zembla, in het noordelijke deel van het zuidelijke eiland, dicht bij de baai van Matoskin.

Een ander kwam zich beklagen over pijn aan zijn hart en wij konden hem maar niet overtuigen dat zijn hart hem onmogelijk pijn kon doen, indien hij pijn voelde aan zijn rechterzijde.

Over het algemeen zijn de Samojeden als kinderen en moeten als kinderen behandeld worden.

Toen schrijver dezes eens op een omgekeerde kookpan zat in het hutje van een hunner, zeide hij: ‘Je hebt hier een net huisje, vrouw en kinderen, en toch ben je niet tevreden; wat wil je dan nog meer?’

‘Honden,’ was 't lakonieke antwoord.

‘Eén hond is beter dan tien vrouwen; vrouwen kunnen de slee niet trekken en hard loopen, ik wil graag honden hebben.’

Thee wordt den ganschen dag gedronken, zonder suiker of melk, erg warm; al theedrinkende en vertellende over den witten beer - den almachtigen Oshka van de oude legende - wordt de winter doorgebracht.

Godsdienst en honden zijn de twee hoofdonderwerpen van het gesprek, maar vooral de laatsten, die uit Archangel ieder jaar worden opgezonden uit de bewaarplaats, waarheen de politie uit de provincie alle honden, die geschikt zijn, samenbrengt. Ettelijke honderden gaan er zoo jaarlijks naar Nova Zembla, waar ze onder de bewoners verdeeld worden om als trekdieren te dienen voor de sleden; zij vormen het kostbaarste bezit der bewoners.

Voor een paar jaren heeft de gouverneur een proef genomen met het invoeren van tamme rendieren, maar toen zij goed en wel aan wal gebracht waren en binnen een omheining gedreven, waar echter des nachts weinig toezicht was, drongen de honden, die afgericht zijn op de jacht op wilde dieren, 's nachts de heining binnen en doodden ze alle op een na, die naar de bergen wist te ontvluchten.

Het is eigenaardig om te zien hoe regelmatig en vol eerbied de Samojeden thans de kerk bezoeken, terwijl zij voor twee jaren allen nog heidenen waren en houten beelden aanbaden, Bolvans genoemd, naar een geest, die in hen woont, Noom genaamd. Toch zit, gelijk het trouwens te verwachten was, het christelijk geloof er nog dunnetjes op; immers het is bekend dat dikwijls na het kerkbezoek de inwoners nog eens even hun Noom gaan vereeren als een soort van compromis, want nog altijd zijn zij bang dat de Noom-geest boos is, dat ze hem in de laatste jaren zoo veronachtzamen.

Het is schier onnoodig te zeggen, dat deze vereering in het geheim geschiedt en de priester er zelden de lucht van krijgt; de meesten hebben de beelden dan ook in hun hutten weggestopt om ze stilletjes te aanbidden. Men kan dan ook heel moeilijk de beelden te zien krijgen, laat staan er een bemachtigen. Voor een paar jaren gelukte het enkele exemplaren op Waaigateiland te verkrijgen, die naar Engeland zijn gebracht. De heer Jackson heeft er in een toendra voor eenige jaren een in bezit gekregen en na lang onderhandelen met een Samojeed heeft schrijver dezes eveneens voor een paar flesschen vodka en een doos pillen, een kwart pond kogels en wat kruit, een koek en een paar pond tabak, een heiligenbeeld weten te verkrijgen.

Voor dezen, naar omstandigheden zeer hoogen prijs, werd het bezit erlangd van een twee voet en zestien duim hoog beeld, hetwelk naar beweerd werd tweehonderd jaar oud was; om den hals was een snoer van berenklauwen en het was gekleed in een lederen kostuum.

Deze origineele Bolvan kwam van de ‘bevroren eilanden’ in het Oosten, zijnde de Nieuw-Siberische eilanden, waar het een eeuw geleden gebruikt werd. Op Waaigateiland had

Samojeden-hut met honden en jonge ijsberen, aan de straat van Matoskin.

deze heilige een eigen huis, vóór de Russische priesters hier het Christendom hadden gebracht. De eigenaar ging er slechts toe over het beeld te verkoopen, omdat hij vreesde dat indien hij het hield en de Russen het zagen, zij hem zouden straffen. De andere beelden, die schrijver dezes heeft, zijn gewone houten beelden, waaraan ruwe koppen gesneden zijn. De heer Montefiore, secretaris van de Jackson-expeditie, schrijver van het boek over den heer Jackson en zijn expeditie onder de Samojeden, die een groot kenner is van de volksgewoonten van dezen volksstam, zag deze beelden en zeide dat ze overeenkwamen met de beschrijving van de weinigen, die deze onherbergzame landen bezochten.

Op het punt van godsdienst zij hier nog opgemerkt, dat er veel is geschreven om den Russischen priester in een kwaad daglicht te stellen, doch schrijver dezes deed te dien opzichte eene andere ervaring op. De Karmenkula priester, een oud man, een type van een plattelandspastoor, woont daar nu al twaalf jaar, winter en zomer, met een kleine uitzondering, en thans heeft de Heilige Synode ter erkenning van zijne verdiensten hem f 6000 gezonden voor een huis en de inrichting daarvan. Voor dien

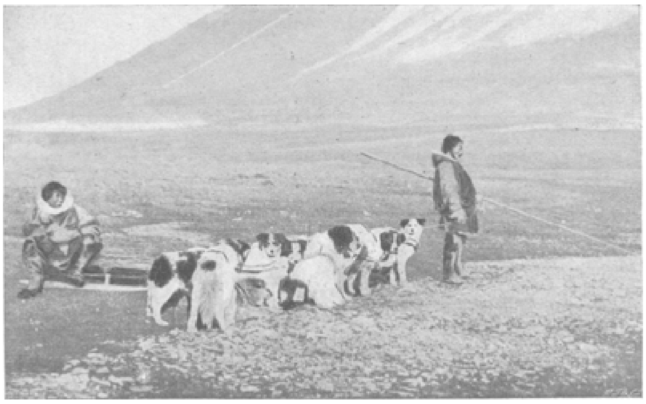

Twee van de voornaamste Samojeden-jagers met hondenslee bij Karmenkula.

tijd gebruikte hij een Samojeedsche hut, waarvoor hij zelf tafels en stoelen van aangespoeld hout had gemaakt. In spijt van de afzondering is deze man nog tamelijk goed op de hoogte der beschaving.

Thans is hij ruim 50 jaar, ofschoon hij er vrij wat ouder uitziet, omdat het leven in deze streken snel doet oud worden. Zeer wordt men getroffen wanneer men een dienst van hem bijwoont, door zijn zachte stem, die de oude Russische gebeden vriendelijk doet klinken uit de monden van deze ruwe menschen, die in een kleed van berenvellen ter kerk gaan met een schrikbarend groot mes aan hun zijde.

De indruk van het geheel was ondanks de armelijke omgeving grootsch en indrukwekkend en was wel in staat om ernstige gedachten te kweeken. Na den dienst liep schrijver dezes een eind met den waardigen man op.

'Om u des winters te amuseeren, gaat gij zeker ter jacht, vader?'

'Neen,' antwoordde hij, 'de reglementen van mijn orde verbieden mij dat te doen, buitendien heb ik geen lust in het dooden van dieren; bijzonder van het leven van vogels maak ik mijn studie - het zijn Gods schepselen.'

'Vindt ge het leven hier aangenaam?'

'Ik ben er aan gewoon, het zijn Gods wegen. Wij zijn niet in deze wereld om alleen maar dat te doen waarin wij pleizier hebben.'

'Hebt gij geen verwanten?'

'Neen, voor zoover ik weet niet dan in den Hemel.'

Bij ieder antwoord scheen de quaestie verder afgedaan en iedere wedervraag over hetzelfde onderwerp afgesneden.

'Gij vindt het toch zeker een heerlijkheid ieder jaar acht weken naar Archangel te moeten gaan?'

'Neen, ik doe dat slechts voor mijn gezondheid. Ik vind het zeer aangenaam den dienst in de Cathedraal te zien, maar toch prefereer ik Nova Zembla. Ik heb in Archangel geen bezigheid.'

Toen vertelde hij mij dat de totaal-inkomsten van Nova Zembla - hij hield er boek van - ongeveer 10,000 roebel of *f* 15,000 bedroegen. Hij geloofde dat de Samojeden uit een moreel oogpunt er zeer op verbeterden; er was er nu geen meer die een dienst verzuimde of aan de kerkelijke plechtigheden geen deel nam. Zonder dat zij kunnen lezen, herinneren zij zich toch zonder vergissing steeds alle gebeden, wat bijna onbegrijpelijk is voor hem die weet, dat het aantal gebeden in Rusland legio is; zij bedienen zich daartoe van een telling op de vingers, die voor een oningewijde volstrekt onverklaarbaar is.

De priester heette 'vader Ton', en wat ook zijn geloof en secte moge geweest zijn, en hoever men ook met hem mocht verschillen, het kon niet anders of men moest dezen man bewonderen, zooals hij daar was, met zijn lang, wit, aartsvaderlijk haar, dat in den wind wuifde, toen wij afscheid

van hem namen en hij ons een vaarwel toeriep, en men dacht er aan hoe hij daar zelfverloochenend, als volgeling van den grooten Meester, zijn taak vervulde, daar in dat verre, koude land, waar de eeuwigdurende winter een spoedigen dood geeft, nog verhaast door gebrek aan frisch, dierlijk voedsel.

Toen de gouverneur de Matoskinbaai verliet, vertoonde zich een ander indrukwekkend schouwspel. Omstreeks 70 Samojeden - de geheele kolonie - knielden uit zichzelven voor den gouverneur (dien zij als hun vader in ieder opzicht beschouwen) neder om zijn voeten te kussen, zeer tot zijn misnoegen, het moet gezegd, want op vriendelijke en vaderlijke wijze gaf hij te kennen dat het geen mensch betaamt te knielen dan voor God. Dan, toen hij vertrok, rees de woordvoerder op en zeide: ‘Ik arme, schamele Samojeed, kan aan u, grooten vader, niets geven; maar daar (naar de lucht wijzend) is onze God, de uwe, groote vader, en de mijne, arme Samojeed. Hij zal u steeds voorspoed geven, een gelukkige reis en een goede vrouw. God zij met u, God zij met u, de Samojeed zegt u vaarwel. Vaarwel, groote, witte vader, vaarwel!’

Ora pro nobis.
Schets van Ellen Forest.

Het is stil in Westminster Abbey. Zooeven nog ruischte de gewijde muziek door de hooge gewelven, in breede golvingen, van hoek tot hoek. - ‘Ora pro nobis’, klonk het deemoedig smeekend, en als een laatste zucht steeg de bede der menigte in een zacht wegstervend ‘amen’. - Toen was het even stil geweest, heel stil, als wachtten die vromen, staande met gebogen hoofd, het antwoord van den Heer der Heeren.

Het orgel ruischte nog even na, toen volgde totale stilte en dan plotseling geschuifel, gestommel, voetstappen, en allen verspreidden zich in het groote gebouw. Velen gingen heen, enkelen bleven achter, meest vreemden als ik, om te bewonderen de beelden, de ramen, den stijl en de graven.

Bloedrood vielen de laatste stralen der ondergaande zon door het hooge boogvenster boven het altaar. De kerk is nu bijna verlaten. De stilte is plechtig. - Een oude man, met lang grijs haar, den hoed in de hand, de breede baard lang, golvend vallend op de borst. - Een jonge man naast hem, een schoone gestalte, een edel gelaat.

Alles is stil, stiller nog dan daareven. Zij hebben gewacht op die stilte, gewacht tot allen weg waren. Nu staan zij op, de oude man is blind, de jonge houdt hem vast bij de mouw van zijn mantel, even vóór hem loopend. Hij schijnt iets te zoeken. - Hij heeft het gevonden. Zijn hand vat die des vaders.

‘Hier is het, vader!’ De oude knielt neer op den kouden, grijzen steen. Het is geen aanzienlijk gedenkteeken; niets dan een kleine, vierkante steen in een der voetpaden, grijs, koud.

Rooder zijn de stralen der avondzon, zij kleuren het gelaat van den ouden man. Dat gelaat heeft, al zijn de oogen gesloten, een innigen glans van geluk. - Twee groote tranen vallen langs de gerimpelde wangen op den kleinen, grijzen steen. De magere vingers glijden over het koude graniet, en de stem zegt bevend, langzaam, heel langzaam voelend de woorden met de toppen der vingers: ‘E.W. GLADSTONE’.

Een laatste straal der zon op zijn gelaat. De zon gaat verder, twee tranen volgen de anderen, een hand beurt hem op. ‘Vader, laat ons gaan.’

Nu is alles stil bij den kleinen steen, waaronder rust de ‘groote man’.

Toen en nu.

St. Vincentsklooster en Kapel. - Paardenstal. - Geschutgieterij. - Kerk der Hervormden, onder den naam van ‘Kloosterkerk’.

Het is een gansche reeks, die we hierboven hadden te plaatsen. We zouden haar nog kunnen uitbreiden, maar vinden dat overbodig, waar, uit het verhaal der lotgevallen van de ‘Kloosterkerk’ te 's Gravenhage, voldoende blijken zal, welke metamorphoses niet alleen die kerk, maar ook de terreinen van het oude klooster hebben ondergaan.

Het St. Vincentsklooster is van ouden datum, en werd gesticht op den grond van den Heer van Arkel, wiens kasteel of hofstede aan de noordzijde van het Lange Voorhout gestaan heeft. Hij, de edelman der Kabeljauwsche partij, werd door de Hoekschen uit zijn erf verdreven, en zwierf in ballingschap rond.

Hertog Albrecht misschien; zijne tweede gemalin, Margaretha van Kleef zeker, mogen we als stichters van het klooster de eer geven.

Het werd door de kloosterbroeders toegewijd aan den heiligen Vincentius Ferrerius, een Dominikaner monnik, tot wiens eer een broederschap was opgericht, die jaarlijks, door een omgang langs Voorhout en Vijverberg, die hulde in het openbaar uitte. Eerst deden de broeders dit maar op eigen gezag, en op hun eigen houtje, totdat Paus Clemens VII in 1525 hun het recht daartoe gaf.

De kloosterbroeders behoorden overigens tot de orde der Dominikanen of Predikheeren. Zij werden ook wel Jacobijnen genoemd, en eigenaardig genoeg staat nu op een gedeelte van den vroegeren kloostergrond de Roomsch Katholieke kerk, toegewijd aan den heiligen Jacobus.

Na de stichting van het klooster ging alles voor den wind.

Den Abt van Middelburg behaagde het niet alleen de nieuwe stichting in 1403 ‘tot een convent zijner orde aan te nemen’, maar hij nam bovendien een besluit dat de broeders, ‘als van het Pastoorsrecht ontheven zynde, daar (ter plaatse), volgens hunnen regel, en volgens het recht der conventen en de voorrechten hunner order, vreedzamig en gerust mogen leven’.

Margaretha van Kleef begiftigde het klooster met allerlei rentegevende goederen, in welke goede daden Willem VI, en andere deftige lieden, haar voetspoor volgden.

Het doel wat zij beoogden was niet alleen tot ‘meeringhen des Cloestere’, maar er was ook een beetje eigenbelang bij, zooals blijkt uit enkele beweegredenen welke met name worden genoemd als ‘omme Gods willen ende salicheydt hunner sielen’, ‘Marien, die reyne jonckvrouwen te love’, en den broeders verplichtende tot het doen ‘tot ewige dagen’ van vigiliën en zielmissen, voor de afgestorvenen, hun verwant, of tot hunner eigen zieleheil.

In 1409 schonk zelfs de weduwe van Nikolaas van Borsselen, ‘uit eene zuivere godvrugtigheit een gouden kelk, een misboek, een ornament en andere costelyke cleynoot’, onder beding, dat voor haar, haar overleden echtgenoot, en voor Alyd van Borsselen, jaarlijks een mis gelezen moest worden, en wat daartoe verder behoorde.

Aldoor klom het klooster in bloei en aanzien, en Philips van Bourgondië nam het zelfs, in 1425, in zijne protectie en beschermenisse, gedurende den tijd, dat hij de landen van Holland in regementen hebben zou.

Aartshertog Maximiliaan, en Vrouwe Maria, zorgden in 1481, in 't bijzonder voor den inwendigen mensch der kloosterbroeders. ‘Alsoe zy gheen vleys eeten moeghen,

ende ditmaal door tempeest verlegen zyn om visch', mochten zij 'des Graven vivere', onder Berkel, voortaan gebruiken, alsmede 'den viver aen het Hof van Hollant (den tegenwoordigen Hofvijver), tot kennelick wederseggen, behoudelic dat de Stadhouder van Holland mede syne genouchte sal mogen hebben, in denselven viver, een werp te werpen, en daerin te visschen, als 't hem goed dunckt'.

Het klooster, en de kapel (waarover straks) zou in het laatst der 16e eeuw van Roomsch Protestantsch worden. Die eeuw bracht zulks mede. Het Katholicisme verminderde. De Hervormde leer werd het oude, en verbasterde geloof, de baas.

In 1525 was men in Den Haag ook reeds voor den invloed der nieuwe leer beducht, welke sedert 1521 in Nederland was doorgedrongen, nadat Luther in 1517 in Duitschland had gesproken.

De glorie van voorheen dreigde onder te gaan; aan den roem der Dominikaner predikheeren scheen het nieuwe geloof te knagen. Ten minste dit zou men kunnen afleiden uit het plakkaat van de landvoogdes Margaretha van 27 Sept. 1525, dat in hoofdzaak 'die dwalinge onder den gemeenen volcke' toeschrijft aan de 'indiscrete sermoenen van den Predikheeren religieusen en anderen', en waarin aangedrongen wordt om voortaan niemand uittezenden om te preêken dan degenen die 'voorsienich, verstandich en van goede manieren zijn ende welgeëxerciteert en geoeffent in de manieren van preken', en hun te verbieden ''t gemeen volck te scandaliseren uyt onbehoorlijcke fabulen, redenen en narratiën,' en niet te 'vermane van Martinus Luther of zijn Leeringhen'.

Het plakkaat werkte het tegendeel uit. De hervorming won veld, en sedert 1574 kwamen klooster en kerk in handen van den Staat, waardoor het Protestantsche element den boventoon verkreeg. In Holland voornamelijk konden voortaan de Roomschen slechts tersluiks hun godsdienstoefeningen houden.

Valt er aan den eenen kant te juichen dat wij zegevierden, en het Spaansche juk, dat nog iets anders was dan het priesterjuk, van lieverlede konden afschudden, te betreuren is het, dat deze heilige plaats, waar toch zeker meer oprechte geloovigen, dan schijnheilige kwezels hun God hadden aangebeden, eerst tot een paardenstal, later tot geschuthuis werd ingericht. De paardenstal dagteekent van 18 Maart 1588, toen door de Staten besloten werd om in de vervallen kerke van het klooster van de Predikaren te doen maken zoo veel 'lettrien en krebben' als noodig waren om de paarden van de compagnie ruiters van den heer van Villers te installeeren.

Dubbel te betreuren, wijl de kerkelijke kunst, opgetast in klooster en kerk, daardoor eveneens groote schade leed.

Tal van kapellen werden verwoest, en de versierselen der kerk moesten het ontgelden; de grafsteenen en graftomben werden geschonden of vernietigd.

Daaronder ook de tombe aan de noordzijde van het hoogaltaar, welke de grafplaats dekte van vrouwe Margaretha, de gravinne, stichtster van klooster en kerk, welke zeer sierlijk en kostelijk gewrocht was, of, zooals de karmeliet Jan van Leiden zegt, '*mirifice elaborato*'.

Jan van Beieren, de oom van vrouwe Jacoba, die 'meer genoegen scheppende in den huwelijken staat, dan in het kerkelijk leven, de kap op den tuin had gehangen,' werd ook in deze kerk begraven, alsmede de bastaard van hertog Willem VI, Lodewijk genaamd, en de vrouwe Jolente, huisvrouw van Arent van Egmond.

Het spreekt vanzelf, dat ook vele edelen en ridders in deze kerk hun laatste rustplaats hebben gevonden, onder wie wel het meest bekend is de volksdichter Jacob Cats, wiens graf door een eenvoudigen steen wordt aangewezen.

Dit alles wetende kunnen we begrijpen, dat geschreven kon worden: 'Zulks, dat deze kerk, in pronk en praal van overheerlijke Tomben, uitmuntende Sepultuuren,

en schoone zarken, verrijkt met voortreffelijke opschriften, voor geen kerk in Nederland heeft behoeven te wijken.'

Dit alles was eenmaal zoo; dat alles is niet meer.

Van 1574 tot 1617 is de kapel misbruikt, en werd het klooster grootendeels gesloopt. Op welke wijze het was ingericht, kunnen we niet met zekerheid zeggen. Slechts enkele korte aanwijzingen staan ons ten dienste.

In de Tresoriersrekening van 1608 wordt in de eerste plaats genoemd: Zeker huis en erve staande en gelegen in het klooster, genaamd 'de Predicare,' beginnende van den oostbinnen scheidmuur onder den kelder, in de 'camere', eertijds bewoond door Bartholemeus Bosch, strekkende tot in 't oosten met den opgaanden gevel tot aan den Dennenweg, (nu Kazernestraat), 'begrijpende drye camere' beneden, met den opgang van de trap, met het sekreet, strekkende naar het noorden, 'ende den uytganck achter op het erfken mette westerschen tuyn deur de groote poorte.'[1)]

Verder 'zeker stuk tuyns ende erve van 't molenhuys, gelegen achter 't voorsz. convent.' Dan 'zeeckere weyde, 't welck eertijts eene boomgaert was geweest, ende wederomme tot boomgaert was gemaeckt', eveneens gelegen achter het convent; 'zeeckere tuyn, eertijts geweest den ouden boomgaert'; 'zeeckere erff, gelegen ten noorden van de kerck, geweest zynde den trans[2)] ende pleyn'; 'zekere laen achter 't convent, commende vuytten zuyden, ende streckende tegens 't noorden, tot aen de wateringe' (wellicht het Nachtegaalspad of de Parkstraat); en 'eene huysinge, getimmert op zeker stuck erffs, beginnende in de westhouck aen de noordzijde van de *Staten Camer*, ende noordwaerts vuytstreckende aen de ganck van de thuynen in den convente'.

Het 'Broerhuis' was, volgens besluit van 11 April 1591, afgebroken.

Bij verrassing werd in 1617 de kapel van het St. Vincents-klooster ingericht tot kerk.

De Remonstrantsche fractie was de baas geworden, de rechtzinnige predikant Henricus Rosaeus[3)] werd zelfs uit zijn bediening ontzet, en de openbare godsdienstoefening aan de gereformeerd geblevenen ontzegd.

Die actie gaf reactie; de verdrukten zochten een middel om hun eeredienst te behouden, en in 't openbaar hun leer te belijden.

Op 9 Augustus namen zij de Kloosterkerk in; zij deden er een preekstoel en zitbanken brengen, en lieten den afgezetten predikant Rosaeus preêken.

Dit was een stout stuk, en zou hen misschien duur te staan zijn gekomen, indien niet Prins Maurits al spoedig van zijne ingenomenheid met die daad bewijs had gegeven, door op 23 Augustus d.a.v. met Prins Willem Lodewijk van Nassau en een aanzienlijken hofstoet, in plechtigen optocht, naar de Kloosterkerk op te gaan en er de predikatie aan te hooren. Daarom heette die kerk toenmaals de Princekerk, en werd door de oudere partij de Scheurkerk genoemd. Groen van Prinsterer noemt dit feit de oorlogsverklaring van Prins Maurits aan Joh. v. Oldenbarneveldt.

De paardenstal was voorgoed opgedoekt; het koor der kerk alleen bleef geschuthuis, tot den jare 1665 toen de Staten het tegenwoordige geschuthuis deden bouwen[4)].

1) Men wil, dat die Kloosterpoort stond in de Parkstraat, ter plaatse waar de Oranjestraat uitmondt.
2) Trans, voor een open plaats als omgang, vindt men terug in de straatnamen *Domtrans*, en *Oud Munstertrans* te Utrecht.
3) Zie ook over hem in 'Toen en Nu' (Huisvriend 1897, No. 7).
4) Zie Haagsch Jaarb. v. 1895, bl. 103, e.v.

4 Februari 1625 werd een poging aangewend om de kerk aan die van Den Haag te doen overgaan, maar 't gezag en bewind verbleef steeds aan Gecommitteerde Raden.

Wat het oude klooster betreft moet nog de bijzonderheid voorop gesteld worden, dat in den ouden tijd aldaar, min of meer, het Rijksarchief[5)] gevestigd was.

De privilegiën, octrooien, brieven, enz. van den lande werden aldaar bewaard, leggende in gesloten kisten, welke in de zoogenaamde *Statenkamer* (reeds genoemd) waren geplaatst. Eveneens als nu alle archiefgebouwen te klein zijn voor de verzamelingen, daarin opgetast, of, in de toekomst te klein zullen zijn, bracht ook de aangroeiing en uitbreiding van het toenmaals bestaande archief mede, dat meerdere bergruimte

5) Zie voor het ‘Rijksarchief’, waarin deze bijzonderheid niet werd vermeld, afl. 3 van den jaargang 1897, van dit tijdschrift.

noodig was, waarom besloten werd in 1556, nog een andere archief-kamer te bouwen of in te richten.

Alle maatregelen werden genomen, die de '*secreetheid*' en de veiligheid bevorderden, en waarborgen gaven om bij brand alles te redden. In dien spiegel moesten tal van autoriteiten onzer dagen eens kijken!

Vatten we nu de lotswisselingen van klooster, en kloostergrond, en kapel samen, dan komen we tot eigenaardige tegenstellingen.

Het terrein willen we afbakenen.

De noordzijde van het Lange Voorhout, strekkende naar het oosten tot aan het welbekende huis van het Roode kruis, en westwaarts tot aan het bijgebouw van het Departement van Financiën, inbegrepen de mond van de Parkstraat; de geheele Parkstraat tot aan de Mauritskade, en dan rechts naar het oosten, om, zuidwaarts, te loopen langs de Willemstraat tot in het Lange Voorhout, langs het gedeelte Dennenweg, dat eerder 'achter het klooster' werd genoemd, en nu Kazernestraat heet. Geheel zuiver is deze afbakening niet, maar het langwerpig vierkant geeft vrijwel de oppervlakte aan.

PRESIDENT STEYN.

Kabeljauwsche grond eerst; later door den Hoekschen graaf Albrecht en zijn tweede gemalin tot klooster en kapel bestemd.

De beroemde Predikheeren oefenden zich daar in de predikkunde, en wijdden zich aan hun orde.

De Hervorming kwam; de stuwkracht welke haar in zoo'n korten tijd veld deed winnen was een heilige kracht. Vrijheid van denken was haar hoofdbeginsel, maar de nieuwe leer wortelde nog te diep in het oude geloof, wat leeraart, dat de kerk denkt voor den leek. Daardoor kwam er ook scheuring en verdeeldheid in het nieuwe geloof.

Intusschen had het wandalisme haar hoofd opgestoken. Niets moest meer aan het oude geloof herinneren: de kerk werd geplunderd en ontbloot van versierselen; zij werd rijp voor een paardenstal; nog erger: de heilige plaats van rust en vrede, van

liefde en hoop werd tuighuis en geschutgieterij. Zinnebeeldige voorstellingen van oorlog en wapentuig waren op den ingang van 't gebouw gebeeldhouwd.

De remonstranten weerden de contra-remonstranten, doch het verzet leidde tot de overwinning der laatsten.

Toen kwam de tijd, dat het gebed der Calvinisten ten Hemel steeg, naast of in de nabijheid der gloeiende fornuizen en ovens, welke het metaal vloeibaar maakten om het tot werktuigen des doods om te zetten, en een kruithuis verrees in den kloostertuin[1)], ter plaatse waar de deftige Dominikanermonniken God en de natuur zochten.

En het klooster; het werd geslecht tot aan den grond, en slechts een klein deel bleef over, en het werd het toevluchtsoord van de dames, die in 1685 en later Frankrijk ontvluchtteden om des geloofs wille.

De zetel- en stapelplaats van het Roomsch-Katholieke geloof in Den Haag, tot in de 16e eeuw, werd honderd jaar later de wijkplaats voor haar, die van dat geloof waren afgeweken, en een veilig verblijf zochten en vonden.

Wat meer zegt, Roomschen en Hervormden houden thans op dien grond, op slechts enkele meters afstand hunne godsdienstoefeningen. Alleen het klokgelui der Roomschen moet nog altijd zwijgen.

Waarlijk de geschiedenis van het gebouw, dat we in dit opstel behandelden, deelt lessen, wijze lessen uit.

A.J.S.v.R.

President Steyn.

Wij geven hiernevens het portret van den tegenwoordigen president van den Oranje-Vrijstaat, den heer Steyn, een der figuren welke in den nu uitgebarsten oorlog een belangrijke rol zal spelen en die in wat aan den oorlog voorafging een der hoofdpersonen is geweest.

President Steyn, die nog niet lang geleden den heer Reitz als president van den Oranje-Vrijstaat opvolgde, waarna de heer Reitz benoemd werd tot staats-secretaris van de Zuid-Afrikaansche Republiek, dit weer ter vervanging van dr. Leyds, die als buitengewoon gezant bij verschillende hoven in Europa, naar dat werelddeel vertrok - president Steyn is nu ongeveer 20 jaren geleden, in ons land zijn opvoeding komen voltooien, voor zoover er van voltooiing sprake kan zijn.

Schrijver dezes herinnert zich nog goed, hoe de tegenwoordige president omtreeks het jaar 1880 te Deventer het gymnasium bezocht, en hoe hij den toenmaligen gymnasiast, met diens boezemvriend Veltz, die sedert overleed, in de ouderlijke woning ontmoette.

Beide jongelieden waren toen een paar intelligente knapen, van wie echter om geen enkele reden reeds bij voorbaat gezegd kon worden, dat zij ooit een meer op den voorgrond tredende rol zouden spelen.

Voordat het gymnasium geheel afgeloopen was, begaf de heer Steyn zich naar Zuid-Afrika, waar hij in den Oranje-Vrijstaat de ambtelijke loopbaan begon om tot de hooge waardigheid van staatspresident op te klimmen.

Over de benijdenswaardige, door vriend en vijand geprezen rol, die de heer Steyn het laatste jaar vervulde, hebben de bladen de lezers in voldoende mate ingelicht.

De wijze, waarop hij met zijn Vrijstaters de zijde koos van de Transvaalsche broeders, heeft in ons land een diepen indruk gemaakt. Geheel onverplicht stortte

1) 3 November 1690 vloog het in de lucht.

hij zich en zijn land aldus in de avontuurlijkheden van een gevaarlijken oorlog, die den Vrijstaat feitelijk niet raakte, daar dit land voor het oogenblik in vrede en vriendschap met Engeland leefde.

Maar het gold hier een hooger beginsel, het beginsel van het voortbestaan in onafhankelijkheid van het Hollandsche element in Zuid-Afrika. Daaraan heeft president Steyn met moed zelfs het voortbestaan van zijn eigen land gewaagd; niet ten onrechte; hij weet wat het beteekent als de Engelschman bij den buurman brand sticht.

Een droevig geval
door P. van Groningen.
(*Vervolg en slot van blz.* 395.)

Door het tralievenster van het lijkenhuisje valt het avondlicht grauw naar binnen.

De sectietafel met de gootjes in het hardsteen gehouwen, is in den rechterhoek nog even scherp afgeteekend, links niets dan een

VOOR HET ZAAIEN VAN DE WINTERROGGE.

donker wegdoezelend zwart.

Dan, als het oog went, ontkluwen uit den chaos de zachte lijnen van donker doek, hier en daar gebobbeld en descherpe afteekening van rechte planken, tot kisten ineengeslagen, op schragen.

En lichter wordt het, al starende, en precieser wordt de lijn in het vale licht, dat nu het huisje doorhuivert tot in den uitersten hoek.

De zuster, die ons rondleidt, laat ze ons zien, de beide doode arbeiders, die dien middag even in het ziekenhuis kwamen om te sterven, de een wat langer stervende dan de ander, maar niettemin zonder ontkomen.

'Ze moesten wel dood, mijnheer, heelemaal verbrand, alleen de borst niet, het kon niet anders, wij zagen het direct; maar gelukkig dat ze geen vrouw en kinderen hebben. Och, mijnheer, wij krijgen ze hier zoo vaak, al is het dan ook zelden zoo erg als nu, en dan hopen wij zoo, dat er eens iets zal gedaan worden om het gevaar weg te nemen, want het is zelden roekeloosheid alleen.'

Hard klonken de woorden der zuster in het lijkenhuisje bij de stille dooden onder de zwarte wade, zoo roerloos daarheenliggend in eeuwige stilte.

Twee ruwe kisten waren het, op zwarte schragen, twee ziekenhuiskisten, die daar wachtten, dag aan dag en jaar aan jaar of er niet weer kwamen van die droeve bewoners, die nooit zich bewogen, en die bleven kort, heel kort, om dan weg te gaan diep in de lauwe moederaarde.

'Waarom hebben ze ook niet geluisterd en het voorbeeld der anderen gevolgd,' klonk het bijna overal in de branderijen. Als er maar eendracht is en allen samenwerken,

als de afgevaardigden met de patroons samenspreken op kalme en bezadigde wijs, dan kan er immers veel tot stand komen wat anders niet gebeurt.'

''t Is toch allemaal geen slechtheid van de patroons, dat ze te lang en te hard laten werken, en met werktuigen die gevaar kunnen opleveren, doordat ze te lang in gebruik worden gehouden.'

Had niet in de meeste branderijen een onderzoek plaats gehad en was niet het minst waardige reeds afgekeurd en ten deele al vervangen? Ja, het kan gezegd, in de twee maanden, die er verloopen waren sedert de professor uit Amsterdam had aangespoord tot vereeniging, was er heel

wat gebeurd. En niet door dwang. Vriendschappelijk waren de conferenties geweest tusschen de afgevaardigden, gekozen uit de branders-werkgevers en de brandersknechts. In plaats van wrok was er vertrouwen gewekt. De patroons hadden gezien, dat er veel haperde, en ze hadden gevoeld dat er veel moest veranderd worden. Dat ze niet eerder waren overgegaan tot zoo noodige verbeteringen, was dat niet de schuld van hun onbekendheid met hun eigen bedrijf; was er wel één patroon, die precies wist hoe alles in elkaar zat en die voldoende op de hoogte was van het weerstandsvermogen zijner toestellen? Neen immers.

Het was toch bekend, dat alles dreef op de meesterknechts, dat de patroons bijna niet anders zich met het dagelijksche bedrijf bemoeiden dan voor zooverre zij op de Beurs elken dag het geproduceerde van de hand zetten, en dat hoe de productie geschiedde, hun vrij onverschillig was, mits de kosten in dezen desolaten tijd van het brandersbedrijf maar niet te hoog waren.

En zoo was het gekomen, dat hier een man was afgedankt, die met zijn deel van den arbeid de overgeblevenen bovenmate bezwaarde, en dat daar herstelling, die zonder gevaar zoo moeilijk kon achterwege blijven, toch maar weer nagelaten werd.

Was niet iedere dag weer winst, en moesten juist de kleine voordeeltjes niet maken dat men niet verplicht zou zijn eerlang geheel te sluiten?

Gelukkig, aan dat alles zou nu een eind komen en was reeds ten deele een eind gekomen.

Er was onder de beste patroons een onderlinge verzekering van het personeel tot stand gebracht op verzoek van de arbeiders zelven, en nu controleerde de een den ander, opdat de risico zoo gering mogelijk zou zijn.

Toch - er ontbrak nog iets. Daar waren enkele oude arbeiders, die het vereenigingsleven van dezen tijd niet begrepen en die daarin zagen eene rebellie tegen de over hen gestelden, en zij hadden van den aanvang geweigerd mede te doen. Wel was hun getal klein, maar toch bracht het een gaping in de algemeene aaneensluiting; en zooals het gaat, een principieele tegenstand maakt proselieten: er waren enkele jongeren geweest, die zich bij de oude makkers hadden aangesloten, uit oorzaak van familieband of uit kerkelijke overwegingen, die in dit arbeidersleven sterk zuurdeesemden, en zij waren gebleven zonder verband en zij hadden hun patroons niet bewogen om mede te doen, mede te doen aan het heerlijke werk ten bate hunner arbeiders. En deze, in hun bekrompenheid, zij waren verheugd geweest, omdat zij zich konden onttrekken aan een wel noodig, maar toch kostbaar werk, en ze hadden alles gelaten, zooals het geweest was jaren en jaren lang, onsekuur en gevaarlijk.

Toen was het ongeluk gebeurd - als een beschikking van het gehoonde recht, had men gefluisterd.

Het gerucht vloog door de stad, pijlsnel. Men sprak er over in groepjes van vier en vijf en op de Beurs en voor de werkplaatsen.

Het was als een vonnis van het noodlot.

Jaren geleden, dat herinnerden zich de meesten, was het ook zoo geweest, maar niet als nu, niet zoo erg, 't was vreeselijk, twee menschen gekookt, levend gekookt en gezengd.

's Morgens waren zij aan den arbeid gegaan. twee jonge kerels, opgewekt en vroolijk. Zij waren gewoon om te arbeiden zonder om te zien, anderen latende denken

voor zich, twee werkmachines van brave inborst maar zonder diepte. Vroeg dag was het geweest. Het bedrijf eischte dat. Om halfvier - vaal was het nog in de straten, waar de huizen zwart en berookt rechtop stonden als reusachtige brandruïnes - waren zij al de deur uitgegaan, nog half slaperig vanwege de korte rust. En snel, in een élan van al wat te laat zijn, waren zij gegaan naar de branderij, buiten de stad, aan den omgordenden singel, waar de straat met koolasch was geplaveid, diep liggend hier en daar van de kuilen.

Ze merkten het niet, den jeneverstank, die den vreemdeling bedwelmde, die zich in de buurt waagde; van hun jeugd af hadden zij jenever geroken, ingeademd, gedronken. Lauw warm kwam het uit de openstaande deuren, de zoete, zwoele damp, van achteren verlicht door het onder de ketels opvlammende vuur, als de haarddeur even openging.

En toen - duister was het nog - hadden ze de rood koperen lampen aangestoken en zij waren weer gaan loopen in den tredmolen, waarin ze geloopen hadden nu al meer dan tien jaren, de beide kameraden, nauwelijks twintig jaren tellend elk.

Ze konden het droomen, het werk; in een sleur deden ze het, zonder zich rekenschap te geven van de processen, die hun arbeid in het leven riep.

's Middags om twaalf uur begon het werk eigenlijk. Dan gingen zij staan met hun vieren bij de groote kuipen, boven op de stelling, waarin den vorigen dag de gemalen maïs reeds was te broeien gezet; de meesterknecht stortte dan de kostelijke rogge bij, en de reeds te voren bereide gerst, en met hun rieken roerden ze - een zwaar werk, maar ze deden het als blijmoedige machines, elken dag weer opnieuw.

Waarom zouden ze ook niet opgewekt hun werk doen? De meesterknecht was welwillend; dat was de hoofdzaak, want den patroon zagen ze toch nooit. Dan, er waren er die minder loon hadden dan zij en waar minder afviel, want al maakten zij geen misbruik, hun tien borreltjes per dag hadden zij toch gaarne.

En de rieken gingen op en neer door de dikke pap, die stoomde van het heete water dat er over was gegooid, en zij kneedden het tot een brij, waarin de maïs en de mout en de rogge wel verdeeld waren.

Dan lieten zij het staan tot den middag om de pap verder gereed te maken om straks den alcohol af te staan.

Tientallen, honderdtallen van jaren hadden hun vaders en grootvaders het gedaan zooals zij; er was in al dien langen tijd bijna geen verandering van werkwijze gekomen, en zoo voelden zij zich rustig en veilig bij dit aartsvaderlijk bedrijf, al wisten zij ook dat altijd het gevaar dreigde, uit de onder spanning staande ketels in de diepte beneden hen.

Als de brij van granen op goede temperatuur gebracht was en dun gemaakt met spoelingnat uit een procédé van den vorigen dag overgehouden, als dan de moedergist de natte massa had doen opborrelen en de gist, het zoo nuttige afvalproduct van dit jeneverbedrijf, die in bellen en blazen naar boven dreef, was afgeschept, als het zwaardere uit de mengvaten was weggedreven en het natte, nu uitgegiste graanwater was overgebleven, dan deden zij het in de groote ketels, waaronder de vuren rossig gloeiden om den alcohol vluchtig te maken.

In den grooten, roodkoperen ketel ziedde het en kookte het; ruwketel noemden de knechts dezen ketel, omdat hierin uit het ruwe beslagnat het eerste alcoholhoudende vocht werd gestookt, niet sterk nog en slechts in staat om licht te bedwelmen. Maar andere ketels stonden verderop; daar werd de alcohol, die van vluchtig gas in een met koud water gevuld vat, een koelvat, was gecondenseerd, weder overgestookt, om een steeds sterker product te krijgen.

Het was geen zwaar werk hier zoo om de gloeiende ketels, die weggemetseld waren achter de steenen omkleedingen, maar het was een werkje van oppassen; het wilde wel eens dat door eenige oorzaak een ongeluk gebeurde, als de op de ketels geklemde helm afvloog, wanneer in onachtzaamheid de wig niet was vastgeslagen, of wanneer de ketel scheurde als de door de hitte gekweekte spanning niet kon ontsnappen naar de afvoerbuizen van het koelvat. Maar gelukkig, het waarschuwde altijd vooruit; als de stoom niet weg kon dan begon het te blazen, zooals de volksmond dat uitdrukte, te blazen om den helm, wier naden maar waren toegesmeerd met een beetje deeg.

Als het dan te erg liep was het beenen maken, want dan was het mogelijk dat er een ongeluk ging gebeuren, maar meestal kwam het zoover niet of waren de ongelukjes niet ernstig.

Wat hinderde het of in den roodkoperen ketel al eens een gat viel; zoo groot was het nooit of tijdig kon men zich nog wegmaken voor de wegvloeiende massa. En de ketels moesten immers voor den patroon uitgestookt worden tot ze dun waren als loovertjes. Iedere dag was winst - brand kon er niet van komen en de menschen, och, die moesten zich maar gauw uit de voeten maken en dat konden ze, als ze maar niet stom waren. Zoo zeide ook de patroon hier, en het was goed gegaan jaren en jaren lang en de onkosten op het bedrijf waren minder geweest dan bij vele anderen.

't Was compleet belachelijk hoe bang de knechts waren in sommige branderijen: ze durfden letterlijk niets meer; zoodra de ketel maar waarschuwde, liepen ze op een drafje weg en lieten het verder aan den meesterknecht over de zaak weer op te knappen. Nu, die konden dat meestal, de vuren losgooiend en ontkoming gevend aan de over-spanning.

En ze lachten nog eens weer om dat malle geval, toen er een rat gekropen was in de afvoerbuis en de alcoholgeest niet kon ontsnappen omdat het beest, dat 's nachts op roof was uitgeweest, nu precies in de holte der leiding paste. Ze hadden er toen om geschud van lachen, want nog nooit was zoo iets gebeurd en dat nog wel bij dien meesterknecht, waar ze een broertje aan dood hadden. Als ze hem te pakken hadden willen nemen hadden ze het niet beter kunnen doen.

Ja, 't was belachelijk zoo bang als een heele boel knechts waren, en nu moesten de patroons maar overal nieuwe ketels geven, omdat de knechts hun hachje niet durfden wagen. Dat had die professor uit Amsterdam geleverd. Den boel opstoken!

Hoe het in eens gekomen was, dat wist geen mensch. De ketel was gaan stoomen; ze waren er op een holletje heengegaan om te kijken wat het was; toen plotseling was de bodem uit den ketel gezakt en in het gloeiende vuur was de alcoholhoudende vochtmassa, kokend en ziedend, neergestort. Er was geen ontkomen geweest. De een was juist boven op den ketel geklommen, nog willende dichtsmeren de openingen, en van boven was de gloeiende massa over hem gestort, hem het vleesch brandend tot op het been.

Het was een akelig gezicht geweest; de kleeren hadden ze hen moeten lossnijden, meetrekkend de lappen huid, rauw en wreed het lichaam blootleggend. Er was geen plekje aan het lichaam geweest dat niet ellendig was van schrijnende brandwonden.

Onmiddelijk waren ze bewusteloos geraakt. En het gasthuiskarretje was gehaald en zij waren er in gelegd en gebracht naar het sombere gebouw, waar de dokters waren komen kijken, nog lafenis voorschrijvende waar de dood niet kon uitblijven.

Daar waren zij gestorven, zes uren na elkaar.

Wee Willie Winkie.
Door Rudyard Kipling.
Met illustratiën.

Zijn ware naam was Percival William Williams; den anderen deed hij op uit een vertelselboek. Zijn vader was kolonel van het 195ste, en zoodra Wee Willie Winkie op den leeftijd gekomen was, dat hij kon begrijpen wat militaire discipline is, onderwierp kolonel Williams hem daaraan. Er was geen ander middel om iets bij het kind te bereiken. Was het een week lang gehoorzaam, dan ontving het een bewijs van goed gedrag, maar was het omgekeerd, dan moest dat eereteeken weer van zijn jasje verdwijnen. Meestal was hij niet gehoorzaam, want Indië biedt aan knaapjes van zes jaar te veel gelegenheid om uit den band te springen.

Gewoonlijk zijn kinderen niet bijzonder gesteld op vreemden, en Wee Willie Winkie was op dit punt zeer gevoelig; maar als een onbekende hem aanstond, dan brak hij ook het eerst het ijs. Zoo beviel hem de heer Brandes, luitenant bij het 195ste, op het eerste gezicht. Toen Brandes bij den kolonel thee dronk, trad Wee Willie Winkie met zijn galon van goed gedrag, omdat hij een week lang niet achter de kippen gejaagd had, de kamer binnen, en nadat hij den luitenant eenige minuten lang nauwkeurig in oogenschouw had genomen, zeide hij:

'Gij bevalt mij,' en zijn stoel naderbij schuivend, vervolgde hij: 'gij bevalt mij, ik zal u "Koppie" noemen om uw haren; ge vindt het immers niet vervelend "Koppie" genoemd te worden, ik doe het om uw rood haar, weet u.'

Dat was een der lastigste eigenaardigheden van Wee Willie Winkie. Hij staarde een vreemde eenigen tijd aan en dan, zonder vooraf te waarschuwen of nadere verklaring te geven, gaf hij hem een naam. En die naam bleef. Er was geen straf, die Wee Willie Winkie van deze hebbelijkheid kon genezen. Eens verloor hij zijn bewijs van goed gedrag, omdat hij de vrouw van den intendant met den naam van 'Pobs' had gedoopt, en niets was in staat om te verhinderen dat deze mevrouw Collen den ganschen duur van haar verblijf mevrouw Pobs bleef heeten. Brandes werd dus 'Koppie' gedoopt en bleef aldus bij zijn regiment zoo heeten.

Als Wee Willie Winkie zich voor iemand interesseerde, dan werd de gelukkige zoowel door zijn meerderen als minderen benijd.

Het zoontje van den kolonel werd verafgood, wat het kind alleen aan zijn eigen verdienste dankte. Toch was hij niet altijd lief.

Hij had er op gestaan, dat men zijn mooie lange blonde krullen zou afknippen, en zelfs de tranen zijner moeder hadden hem niet van dit plan kunnen afbrengen; hij wilde zijn haar nu eenmaal kort geknipt hebben als sergeant Tummilo; zijn vader had moeten toegeven en het offer was gebracht.

Drie weken nadat hij zijn genegenheid aan luitenant Brandes had geschonken, bij verkorting 'Koppie' genoemd, gebeurde het, dat Wee Willie Winkie dingen zag, die zijn verstand te boven gingen.

'Koppie' betaalde hem zijn genegenheid met woeker terug en had hem tot zijn onuitsprekelijke vreugde toegestaan, gedurende vijf minuten zijn sleepsabel aan te doen, die even groot was als Wee Willie Winkie; daarbij had 'Koppie' hem een hondje beloofd en hem toegestaan de gewichtige operatie bij te wonen die men noemt 'zich scheren'; ja meer nog, 'Koppie' had hem gezegd, dat hij, Wee Willie Winkie, mettertijd zelf in bezit zou komen van een doos met scheermessen, een zilveren zeepbakje en een scheerkwast met zilveren heft, zooals Wee Willie Winkie het noemde een 'kwast, die schuimt'.

Buiten kijf was er niemand, behalve zijn vader (die naar welgevallen het galon voor goed gedrag kon geven of in-

trekken), wiens wijsheid, moed en kracht die van ‘Koppie’ nabij kwamen, op wiens borst dan ook vele dienstmedailles schitterden. Maar indien dit waar was, hoe kon ‘Koppie’ dan zoo kinderachtig zijn een ‘groot meisje’, zekere juffrouw Allardyce, te kussen? Terwijl zij te paard uitreed had Wee Willie Winkie ‘Koppie’ zich hieraan zien schuldig maken.

In gewone omstandigheden zou hij het aan zijn vader gezegd hebben, maar hij voelde als bij instinct dat het hier een zaak gold waarover hij allereerst met ‘Koppie’ diende te beraadslagen.

‘“Koppie”,’ riep Wee Willie Winkie, op een goeden ochtend in de vroegte, terwijl hij zijn pony inhield, ‘“Koppie”, ik moet u spreken.’

‘Kom binnen, jongmensch,’ antwoordde ‘Koppie’, die te midden van zijn honden aan

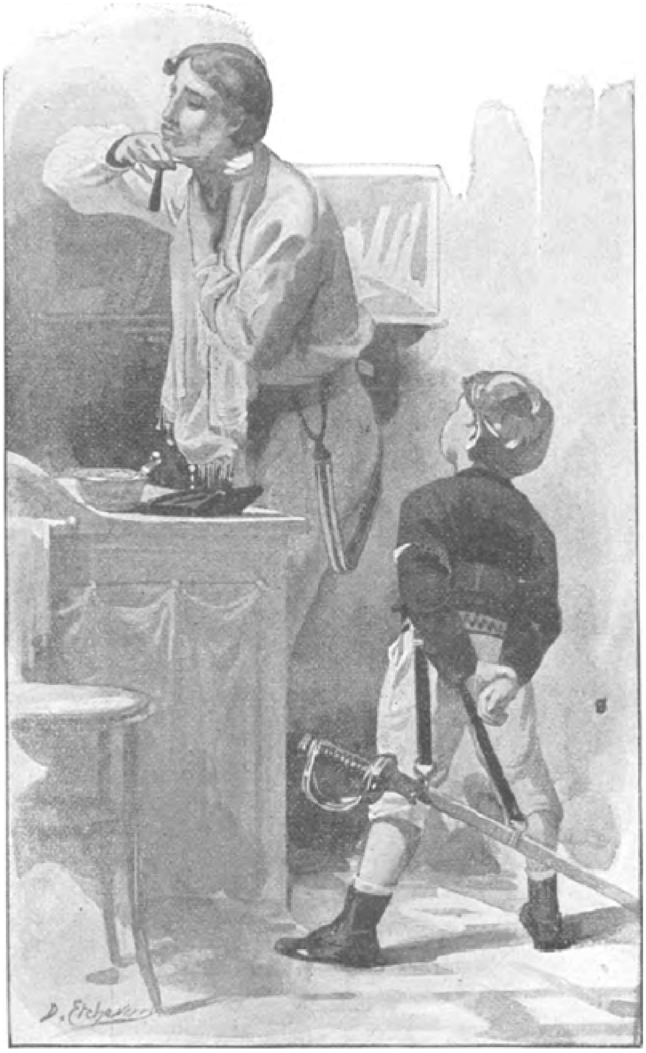

het ontbijt zat; ‘aan wat voor misdaad heb je je weer schuldig gemaakt, laat eens zien.’

De drie laatste dagen had Wee Willie Winkie eigenlijk niets gedaan waarom hij berispt zou kunnen worden, en zoo stond hij dan ook op een voetstuk van deugdzaamheid.

‘Ik heb volstrekt niets kwaads gedaan,’ zeide hij, zich neervleiend in een grooten leunstoel, waar hij wonderbaarlijk wel de houding van den kolonel na een groote

manoeuvre nadeed. Hij stak zijn neus diep in een grooten kop thee en met zijn beide oogen daar vragend boven uitkijkend, hernam hij:

‘Zeg eens, “Koppie”, is het gepast groote meisjes te zoenen?’

‘Bij Jupiter, je begint wel vroeg, Willie Winkie. En wie wil je zoenen?’

‘Niemand. Mijn moeder kust me dikwijls, ten minste als ik het wil hebben. Maar als het niet netjes is, waarom kust u dan de dochter van majoor Allardyce? Gisterochtend bij het kanaal hebt u het gedaan.’

‘Koppie’ fronste de wenkbrauwen. Hij en juffrouw Allardyce waren er nu al veertien dagen in geslaagd hun liefde geheim te houden. Hij had er gewichtige reden voor waarom het ten minste de eerste maand nog niet bekend mocht worden en nu had dit bijdehande knaapje het geheim ontdekt.

‘Ik heb u gezien,’ zeide Wee Willie Winkie met de grootste kalmte.

‘Zoo, ben jij zoo verstandig geweest, jeugdig inquisiteur?’ zuchtte de arme ‘Koppie’, halfboos. ‘En aan hoeveel menschen heb je wel verteld, wat je gezien hebt?’

‘Alleen aan mijzelf. U hebt het immers ook niet oververteld dat ik buffel gereden heb, toen mijn pony hinkte, en daarbij, ik dacht dat het u onaangenaam zou zijn.’

‘Winkie,’ riep ‘Koppie’ in geestvervoering uit, terwijl hij de kleine hand van het knaapje schudde, ‘je bent de beste van alle jongens ter wereld. Luister naar me, je kunt dat alles nog niet goed begrijpen. Een dezer dagen, - maar hoe drommel moet ik je dat uitleggen. - Ik wil met mejuffrouw Allardyce trouwen; spoedig zal zij mevrouw “Koppie” zijn, zooals men dat noemt. Als je jeugdig verstand zoo ontzet staat over het denkbeeld om groote jonge dames te kussen, zeg het dan aan je vader.’

‘Wat zal er dan gebeuren?’ vroeg Wee Willie Winkie, die vast overtuigd was van de almacht zijns vaders.

‘Het zou me spijten als je het vertelde,’ hernam ‘Koppie’ met een smeekenden blik naar zijn jeugdigen vriend.

‘Dan zal ik niets zeggen,’ hernam Wee Willie Winkie kort; ‘maar mijn vader zegt, dat het niet mannelijk is om altijd te kussen, en ik had niet geloofd, dat *gij*, “Koppie”, het dan toch doen zoudt.’

‘Ik kus niet *altijd*, mijn beste vriend, alleen van tijd tot tijd. Als je groot bent dan zal je evenzoo doen. Je vader heeft bedoeld dat het niet goed was voor kleine jongens.’

‘O,’ zei Wee Willie Winkie, thans volkomen op de hoogte, ‘dat is dus als de borstel, die schuimt.’

‘Volkomen begrepen,’ antwoordde ‘Koppie’ ernstig.

‘Toch denk ik niet, dat ik ooit lust zal gevoelen om groote meisjes te kussen, behalve mijn moeder; en haar, dat weet u, *moet* ik wel.’

Er volgde een lang stilzwijgen, eindelijk verbroken door Wee Willie Winkie.

‘Houdt u veel van dat groote meisje, “Koppie”?’

‘Razend!’

‘Meer dan van Bello of Hector, of.... mij?’

‘Ik houd van haar op eene andere wijze,’ zeide ‘Koppie’. ‘Je zult zien, op een goeden dag zal juffrouw Allardyce mij toebehooren; jij zult grooter worden, een regiment commandeeren en... er zullen allerlei dingen gebeuren, die je nu nog niet begrijpt. Je zult wel zien, wat een verschil het is.’

‘Uitstekend,’ zei Wee Willie Winkie, opstaande. ‘Omdat ge zooveel van dat groote meisje houdt, zal ik er niemand iets van vertellen; nu moet ik weg.’

‘Koppie’ stond op om zijn kleinen gast uitgeleide te doen tot aan de deur en voegde hem nog toe: ‘je bent de beste van de besten, Winkie. Let er eens op, wat ik je zeg, binnen een maand kun je aan ieder vertellen, wat je wilt.’

Het geheim van de verloving van Brandes met mejuffrouw Allardyce was dus afhankelijk van het woord van een klein jongetje. ‘Koppie’, die de flinkheid van het kind kende, was heel gerust op dat punt, want hij wist dat Winkie woord zou houden.

Wee Willie Winkie stak de belangstelling, die hij voor juffrouw Allardyce had, niet onder stoelen en banken; hij fixeerde haar met ernstig oog, wat niet naliet haar wel eens in verlegenheid te brengen. Hij trachtte er achter te komen waarom ‘Koppie’ haar gekust had. Ze was niet half zoo aardig als zijn eigen moeder, maar daartegenover stond

dat zij het eigendom van ‘Koppie’ zou worden en hem weldra zou toebehooren. Dientengevolge was het zijn plicht

haar met minstens evenveel onderscheiding te behandelen als de sabels of de pistolen van ‘Koppie’.

De gedachte, dat hij met den officier een geheim deelde, hield Wee Willie Winkie drie weken achtereen op het pad der deugd, maar aan het slot van dien tijd keerde de oude Adam terug in den vorm van een bivouac-vuur aan het eind van den tuin. Hoe had hij kunnen voorzien, dat de wegvliegende vonken den kleinen havermolen van den kolonel in brand konden steken en het opgehoopte graan doen verbranden. De straf bleef niet uit; wegneming van het galon voor goed gedrag, en wat harder was dan dat: arrest in de kazerne, d.w.z. in het huis en de veranda, met deze verzwarende omstandigheid, dat zijn dagelijksche vreugde, de nabijheid van zijn vader, hem ontzegd was.

Hij ontving het vonnis als man; wel trilden zijn lippen een beetje, maar hij herstelde zich, maakte het militair saluut en ging heen, om dan in een huilbui uit te barsten in de kinderkamer, die hij zijn kwartier noemde. Daar kwam ‘Koppie’ hem des middags wat troosten.

‘Ik heb arrest,’ zeide Wee Willie Winkie somber, ‘en ik mag u niet spreken.’

Al heel vroeg in den ochtend van den volgenden dag klom hij op het dak (dit was niet verboden) en zag mejuffrouw Allardyce te paard uitrijden.

‘Waar ga je heen?’ schreeuwde Wee Willie Winkie van boven.

Zij antwoordde van de andere zijde der rivier en zette haar paard in draf.

Het kantonnement van het 195ste werd ten noorden begrensd door een riviertje, dat 's winters droog was. Van af zijn vroegste jeugd had Wee Willie Winkie het uitdrukkelijk verbod ontvangen, niet over dat water te gaan, en hij had opgemerkt, dat ‘Koppie’ zelfs, de bijna almachtige ‘Koppie’, nimmer een voet aan gene zijde der rivier gezet had. Eens op een dag had hij aan Wee Willie Winkie uit een groot blauw boek de geschiedenis van de ‘Prinses met de booze Geesten’ voorgelezen, een wonderbaarlijke geschiedenis uit een land, waar de booze geesten altijd de kinderen van de bewoners hadden beoorloogd, tot zij eindelijk door een zekeren Curdie werden overwonnen. Sedert dien tijd had het hem toegeschenen alsof de blauw-zwarte, steile bergen aan gindsche zijde van de rivier door booze geesten waren bevolkt. En in zijn eigen huis was het onderste deel der vensters met groen papier beplakt, omdat, naar

men zeide, als de booze geesten gemakkelijk naar binnen konden zien, zij in de salons en slaapkamers zouden kunnen schieten.

Vast stond bij Wee Willie Winkie, dat aan gene zijde van de rivier booze menschen woonden. En zie, daarheen reed nu de dochter van majoor Allardyce, het eigendom van ‘Koppie’! Wat zou deze wel zeggen als haar eenig onheil overkwam. Als de booze geesten haar eens oplichtten en met haar wegvluchtten, zooals zij gedaan hadden met de prinses van Curdie? Tot elken prijs moest hij haar den pas afsnijden.

In het huis was alles stil. Wee Willie Winkie stelde zich een oogenblik de vreeselijke woede van zijn vader voor en dan... brak hij zijn arrest. Het was een ongehoord vergrijp.

De zon, pas opgegaan, wierp lange schaduwen in de welverzorgde paden van den tuin, terwijl hij zich naar den stal begaf om zijn pony te halen.

Het scheen hem in de stilte van den vroegen ochtend, dat de gansche groote wereld bevel ontvangen had om even stil te staan en Wee Willie Winkie schuldig aan rebellie te zien.

De staljongen, nog half in den dommel, gaf hem het tuig, en - zooals een groote misdaad alle andere onbeduidend

maakt, zeide Wee Willie Winkie hem, dat hij naar Coppy Sahib ging, waarna hij vertrok in galop over de bloemperken.

De verwoestende sporen, die de pony achterliet, deden de schanddaden hun vollen omvang bereiken, die hem onwaardig zouden maken om ooit weer op de sympathie der menschheid aanspraak te hebben.

Hij nam den grooten weg en reed, zoo vlug als zijn pony hem kon dragen, in de richting der rivier; maar ook de snelste pony kan niet wedijveren in galop met een groot paard. Mejuffrouw Allardyce had een grooten voorsprong en was reeds den politiepost voorbij, waar de wachters sliepen, zoodat dan ook de glinsterende kiezelsteenen der rivierbedding reeds onder de hoefslagen van haar paard in de lucht vlogen toen Wee Willie Winkie het kantonnement verliet.

Geleund over den hals van zijn paard, dat hij zoo hard hij kon aanzette, drong Wee Willie Winkie het Afghaansche gebied binnen. In de verte ontwaarde hij een zwarte punt, die over den steenachtigen bodem voortvloog. De oorzaak van dezen wedloop was zeer eenvoudig. ‘Koppie’, op een al te vroegen toon van gezag, had den vorigen avond aan zijn bruidje gezegd, dat zij niet naar de zijde der rivier moest gaan, en nu was zij daar juist heen gegaan om aan ‘Koppie’ een lesje te geven en de onafhankelijkheid van haar karakter te toonen.

Eensklaps, bijna aan den voet van de ongastvrije bergen, zag Wee Willie Winkie het paard opspringen en toen zwaar neervallen. De berijdster slaagde er spoedig in zich los te werken, maar was zoozeer geschrikt, nadat ze zulk een bewijs van haar karaktervastheid gegeven had, dat ze neerzonk en in tranen uitbarstte. Niet weinig was zij verwonderd toen zij een kind doodsbleek zag aanhollen op een uitgeputten pony.

‘Hebt ge u erg, heel erg pijn gedaan?’ riep Wee Willie Winkie, zoodra hij dichtbij genoeg was om zich verstaanbaar te kunnen maken. ‘U hadt hier niet moeten heenrijden.’

‘Ik weet het niet,’ antwoordde de jonge dame droevig, zonder het verwijt van het knaapje schijnbaar te hebben gehoord. ‘Lieve Hemel! Kind, wat doe jij hier?’

‘U hebt gezegd, dat u naar de overzijde van de rivier zoudt gaan, en niemand, zelfs “Koppie” niet, mag dat doen,’ hervatte Wee Willie Winkie, ademloos zich van zijn pony latende zakken; ‘daarom ben ik u achterna gereden zoo hard als ik kon, maar ik heb u niet kunnen inhalen, en nu hebt u zich pijn gedaan en “Koppie” zal boos op mij zijn, en daarbij, ik ben uit mijn arrest gebroken!’

De toekomstige kolonel van het 195ste regiment ging zitten en begon te snikken. Ondanks de pijn, die haar voet haar deed, was het jonge meisje er door bewogen.

‘Ben je te paard van het kantonnement gekomen, ventje? Waarom?’

‘U behoort aan “Koppie”, dat heeft hij mij gezegd,’ snikte Wee Willie Winkie. ‘Ik heb gezien dat hij u kuste en hij zeide mij, dat hij nog meer van u hield dan van Bello en Hector en mij. Daarom ben ik gegaan. Nu moet u opstaan en met mij meegaan, want hier kan u niet blijven; het is hier een booze plaats en ik ben uit mijn arrest gebroken.’

‘Ik kan mij niet bewegen, Winkie,’ zei juffrouw Allardyce met een zucht; ‘ik heb mijn voet bezeerd. Wat moet ik doen?’

Zij stond op het punt in een nieuwe huilbui uit te barsten, maar juist dit vermeerderde den moed van Wee Willie Winkie, aan wien men geleerd had, dat

tranen het toppunt waren van onwaardigheid voor een man. Edoch, als men een groot zondaar is als Wee Willie Winkie, dan is het zelfs een man geoorloofd te bezwijken.

‘Winkie,’ hernam juffrouw Allardyce,’ ‘als je uitgerust bent, ga dan te paard terug en zeg, dat ze ergens mee moeten sturen om mij op te halen, want mijn been doet mij geweldig pijn.’

Het kind bleef eenige oogenblikken onbeweeglijk staan en juffrouw Allardyce sloot de oogen; de pijn deed haar bijna flauwvallen.

Toen zij weder tot zichzelve kwam zag zij Wee Wille Winkie, die de leidsels aan den hals van zijn paardje vastmaakte, waarna hij met een vriendelijk woord het dier wegstuurde. Het beest rende weg in de richting van het kantonnement.

‘Maar Winkie, wat doe je nu?’

‘Stil,’ zeide Wee Willie Winkie, ‘daar komt een man aan, een van de booze mannen; ik moet hier bij u blijven; mijn vader heeft mij geleerd, dat een man altijd eene vrouw moet beschermen. Jack zal regelrecht naar huis loopen; dan zal men mij gaan zoeken; daarom heb ik het beest naar huis gestuurd’

Niet één man, maar twee en drie kwamen er voor den dag, wegspringende achter de rotsen, en Wee Willie Winkie's moed zonk hem in de schoenen, want het was juist op dezelfde wijze, dat vroeger de booze geesten verschenen waren om Curdie te pijnigen. Zoo hadden zij de voedster van de prinses aan het schrikken gemaakt; hij had het op een plaatje gezien. Hij hoorde hen onder elkaar spreken en herkende met vreugde de taal, die hij van een staljongen had geleerd, die later was weggestuurd. Menschen die deze taal spraken konden geen booze geesten zijn; het waren gewone inboorlingen, anders niet.

Zij naderden de steenblokken waarover het paard van mejuffrouw Allardyce gestruikeld was.

Toen stond Wee Willie Winkie op van zijn steenblok, het kind van het overheerschende ras, dat nog geen zeven jaar was; kort en bevelend zei hij: ‘Jao!’

De pony was nu over de rivier.

De mannen begonnen te lachen. Nu was lachen van inboorlingen een van die dingen, die Wee Willie Winkie allerminst kon verdragen. Hij vroeg hen wat zij wilden en waarom zij niet heengingen. Andere mannen, met gemeene gezichten en met geladen geweren gewapend, kwamen uit de bergkloven, en weldra zag Wee Willie Winkie zich omringd van een gehoor van omstreeks twintig mannen. Mejuffrouw Allardyce begon weer te huilen.

‘Wie zijt gij?’ vroeg een der mannen.

‘Ik ben de zoon van kolonel Sahib, en ik beveel u onmiddellijk heen te gaan; gij, zwarte mannen, gij maakt mejuffrouw Allardyce bang. Een uwer moet naar het kantonnement loopen en zeggen dat deze dame gewond is aan haar voet, en dat de zoon van kolonel Sahib hier bij haar is.’

‘Ons daar in den leeuwenkuil wagen?’ antwoordde men hem lachend. ‘Hoor je dat kind?’

‘Zeg, dat ik je gezonden heb, ik, de zoon van den kolonel; men zal u geld geven.’

‘Laten wij niet bazelen; kom, laten wij het kind en de juffrouw meenemen, dan kunnen wij een losprijs vragen; wij wonen daarginds,’ zei een stem.

Het waren dus toch wel booze mannen, erger nog dan de booze geest. Wee Willie Winkie had dan ook al zijn geestkracht noodig, om niet in tranen uit te barsten; maar hij voelde dat schreien in tegenwoordigheid van een inboorling (de kamervrouw zijner moeder altijd uitgezonderd) een onwaardigheid was, erger dan elke rebellie

ter wereld. Bovendien de toekomstige kolonel van het 195ste had dit schrikaanjagende regiment achter zich.

'Wilt ge ons oplichten?' zeide Wee Willie Winkie, bleek en weinig op zijn gemak.

'Ja, mijn ventje,' antwoordde een der grootste kerels, 'en daarna zullen wij je opeten.'

'Dat zijn praatjes om kinderen bang te maken,' repliceerde Wee Willie Winkie. 'Menschen eten geen menschen.' Een schrikkelijke lachbui van de inboorlingen belette hem voort te gaan; maar kalm vervolgde hij dan: 'En als ge ons oplicht, dan zeg ik je, dat morgen mijn heele regiment komt en je zal doodschieten tot den laatsten man. Wie wil mijn boodschap naar kolonel Sahib overbrengen?'

Een ander mengde zich in het mondgesprek.

'Gekken, wat de jongen vertelt is waar; hij is het hart en de ziel van de blanke soldaten. Ter wille van den vrede, laten wij hem laten gaan, want als wij hem gevangennemen, zal het regiment ons dal verwoesten; geen onzer zal dan ontkomen. Het regiment bestaat uit duivels; ze hebben Khoda Yar doodgeranseld, toen hij probeerde geweren te stelen. Als wij dat kind houden, zullen zij wat wij hebben te vuur en te zwaard verwoesten, en ons zelven, onze vrouwen en kinderen dooden, zoodat er niets meer van ons overblijft. Het is veel beter een onzer met een boodschap naar den kolonel te zenden; wij krijgen dan nog een belooning. Ik zeg u, dat dit kind hun afgod is, en dat ze, als wij er aanraken, ons niet zullen sparen.'

Het was Din Mohammed, de oudste staljongen van den kolonel, die aldus sprak; een heftige discussie volgde.

Wee Willie Winkie waakte over juffrouw Allardyce en wachtte het resultaat af. Stellig, het regiment, zijn regiment, zou hem niet in den steek laten,

DE FAMILIE DREYFUS.

wanneer het van zijn noodlot vernam.

De pony, zonder ruiter, bracht het nieuws naar het 195ste.

Reeds sedert een uur had er groote verwarring geheerscht in het huis van den kolonel. Het dier kwam over het exercitieveld rennen en hield voor de hoofdkazerne stil, waar de soldaten juist afgedankt waren.

Deblin, sergeant-vaandeldrager, zag het paardje zonder ruiter aankomen, en de kazerne binnenstormend, liet hij op elke zaal alarm maken.

'Vooruit, luilakken! Er is den zoon van den kolonel iets vreeselijks overkomen.'

'Hij is er niet afgevallen, neen stellig, hij is er niet kunnen afvallen,' zeide snikkend een tamboertje. 'Laten wij onmiddellijk aan den overkant van de rivier gaan zoeken; daar moet hij wezen; misschien hebben die Pathaoes hem wel gevangengenomen. Laten wij er onmiddellijk op uit gaan.'

‘Hij kan het bij het rechte eind hebben, die kleine Molt,’ zeide Deblin! ‘De compagnie moet onmiddellijk vooruit, de rivier over.’

Vooruit stormden de mannen van de compagnie, de meesten in hun hemdsmouwen. En achter hen rende de sergeant, hen nog tot meer spoed aandrijvend, badend in zijn zweet. Het kantonnement was vol soldaten die Wee Willie Winkie gingen zoeken, en eindelijk kon de kolonel zich bij de compagnie voegen toen zij juist de rivier overstak. Een der verkenners schoot tweemalen in de richting van den heuvel, aan welks voet de inboorlingen bezig waren over de ontvoering van Wee Willie Winkie en het meisje te onderhandelen.

‘Wat heb ik je gezegd?’ riep Din Mohammed uit. ‘Daar heb je de eerste waarschuwing al. Ze zijn de rivier al over. Laten wij het hazenpad kiezen en laat men ons niet met het kind zien.’

De mannen weifelden een oogenblik; toen, als er opnieuw schoten weerklonken, verdwenen zij in de bergen even stil als zij gekomen waren.

‘Het regiment nadert,’ zei Wee Willie Winkie, vol vertrouwen tot zijne beschermelinge. ‘Alles gaat goed, ween niet.’

Hij zelf had trouwens evenzeer behoefte aan dien raad, want tien minuten later, toen zijn vader aankwam, barstte hij in snikken uit.

De soldaten van het 195ste namen hem mede, vreugdekreten uitstootend, en ‘Koppie’, die natuurlijk ook van de partij was, kuste hem, tot zijn groote verontwaardiging voor den geheelen troep.

Maar er was gelukkig balsem voor zijn gekwetste waardigheid. Zijn vader verklaarde hem, dat hij niet alleen hem vergiffenis schonk voor zijn daad van rebellie, maar dat zelfs het galon voor goed gedrag hem zou teruggegeven worden zoo gauw als zijn moeder het maar op zijn mouw kon maken. Het verhaal van mejuffrouw Allardyce maakte den kolonel trotsch op zijn zoon.

‘Zij zal u toebehooren, “Koppie”,’ zeide Wee Willie Winkie, op mejuffrouw Allardyce wijzend; ‘ik wist, dat ze de rivier niet over mocht, en ook dat het regiment mij ter hulp zou komen, als het Jack terug zag keeren.’

‘Je bent een held, Winkie,’ hernam ‘Koppie’.

‘Ik weet niet, wat dat wil zeggen,’ hernam Wee Willie Winkie, ‘maar gij moet mij nooit meer Winkie noemen, nooit; ik ben Percival William Williams!’

Eens.

't Was vinnig koud, snijdend koud; zoo'n koude waar mof en boa zelfs niet voor helpen, maar 't was droog en de maan scheen helder.

't Was middernacht; St. Martin's Church had juist geslagen. 't Werd druk op Piccadilly, in Regentstreet en Shaftesbury Avenue; de theaters gingen uit. De ‘chic’ reed huiswaarts in elegante rijtuigen; de ‘pit’- en ‘galerij’ luidjes beklommen de omnibussen, of wandelden in flinken pas den weg op naar huis. Alleen de mondaines, brutaal-opzichtig gekleed, wandelden, als voelden zij geen koude, op de trottoirs, lachend en schertsend met heeren, die diep in den kraag hunner jassen gedoken, de handen geglaceerd, niettegenstaande de kou toch nog een praatje wilden houden.

Daar in het midden van het plein, op de treden van het monument, tegen de snerpende koude beschermd door een dun doekje, zit een oudachtige vrouw, naast haar een jongetje van 8 à 9 jaar, slecht gekleed, maar zindelijk en zonder scheuren. Beiden hebben eenige kleine bouquetjes boschviooltjes in de hand, doch slechts nu en dan bieden zij met schuwe, zachte stem hunne waar aan.

‘Moeder,’ zegt het kind, als hij zich huiverend tegen de vrouw aandringt, ‘moeder, ik ben zoo koud en zoo moe, gaan we nu haast naar huis, moeder?’

Een rauwe lach klinkt; tranen, groote tranen stroomen de arme moeder over het gelaat. Dan tracht zij zich te beheerschen en met bevende stem zegt ze:

‘Naar huis, lieve? Wij hebben geen huis meer!’

De groote oogen van het kind zien haar verwonderd aan, en als in gedachten herhaalt het:

‘Geen huis meer, geen huis meer, moeder, wat dan?’

'Wat dan, ik....'

Een hand wordt op haren schouder gelegd, een demimondaine staat vóór haar.

Zij is mooi. Groot, slank, het zware, zwarte haar, dat een

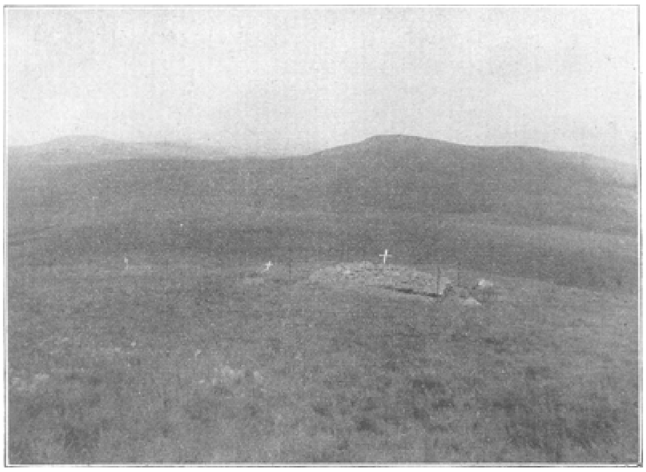

LANGS NEK.
Naar een photographie van luitenant G.H. BRUSH te Ladysmith.

fijn ovaal gelaat met groote, bruine oogen omlijst, is in een zwaren knoop in den nek opgebonden. Zij is wèlgekleed, met verfijnden smaak. De arme vrouw ziet haar aan. Een snijdende gil dringt door de koude lucht. Zij siddert, die moeder, siddert van schaamte en verdriet. Zij klemt het knaapje tegen zich aan, vaster en vaster; en hij, het kind, onbewust van alles wat voorvalt, streelt de magere, vereelte hand, die eens voor hem werkte, maar nu niet meer kan.

De moeder hoort de woorden niet die de schoone vrouw tot haar spreekt, zij ziet alleen de drie goudstukken die haar geboden worden. Een strijd wordt gestreden. Dat geld beteekent leven voor haar en haar lieveling, dak en voedsel voor langen tijd. O, het *is* een strijd, doch slechts één oogenblik, dan klinkt het vastbesloten:

'Nooit, Carolien, nooit! Hebt gij u zelve verkocht - niet voor mij. Behoud het loon uwer schande.'

Zij wacht niet om den indruk harer woorden af te wachten; het kind met zich voorttrekkende, snelt zij heen. Bij den hoek ziet zij nog even om. De mooie jonge vrouw spreekt juist een heer aan. Een zwaard gaat de arme moeder door de ziel.

'Moeder, wie was die mooie dame? Waarom beeft gij zoo?'

'Kom, kindje, kom;' dan denkt zij even en vervolgt: 'die dame was ééns je zuster, nu is zij rijk en kent God niet meer.'

Het kind hoort den hartverscheurend droeven toon en zijn instinct zegt hem niet verder te vragen.

Voort loopen de twee, steeds voort. Eindelijk afgemat, leggen zij zich op een stoep ter ruste. Met verkleumde handen trekt de moeder nog haar rok over het kleine lichaam van het knaapje, een nachtkus en.... Den volgenden morgen vond men hen zoo, zij hadden het loon der schande geweigerd.

De dood had zich hunner ontfermd.

ELLEN FOREST.

De familie Dreyfus.

Het laatste portret van deze zoo rampspoedige familie, eindelijk thans weder vereenigd, vindt de lezer hiernevens. Dat de kapitein hier sympathieker schijnt dan op de meeste portretten, die in den laatsten tijd hier en daar werden gepubliceerd, behoeft nauwelijks gezegd. Laten wij van harte hopen, dat er eindelijk in deze geteisterde familie rust kome.

Transvaalsche kiekjes.

Voor heden bieden wij onzen lezers de portretten aan van den heer Reitz, staatssecretaris der Zuid-Afrikaansche Republiek, en van Langs Nek of Laingsnek, het terrein van den vroegeren Engelsch-Transvaalschen oorlog.

De heer Reitz was vroeger president van den Oranje-Vrijstaat, en werd na het benoemen van Dr. Leijds tot gezant van den Transvaal in Europa, tot staatssecretaris aangesteld dezer republiek.

Over Langs Nek behoeven wij onzen lezers niets mede te deelen; schier geen dag gaat er voorbij of de oorlogsberichten spreken van dezen bergrug. De kruisen op onze photo wijzen op de graven der vroeger in den Vrijheidsoorlog gesneuvelden.

STAATSSECRETARIS W.F. REITZ.